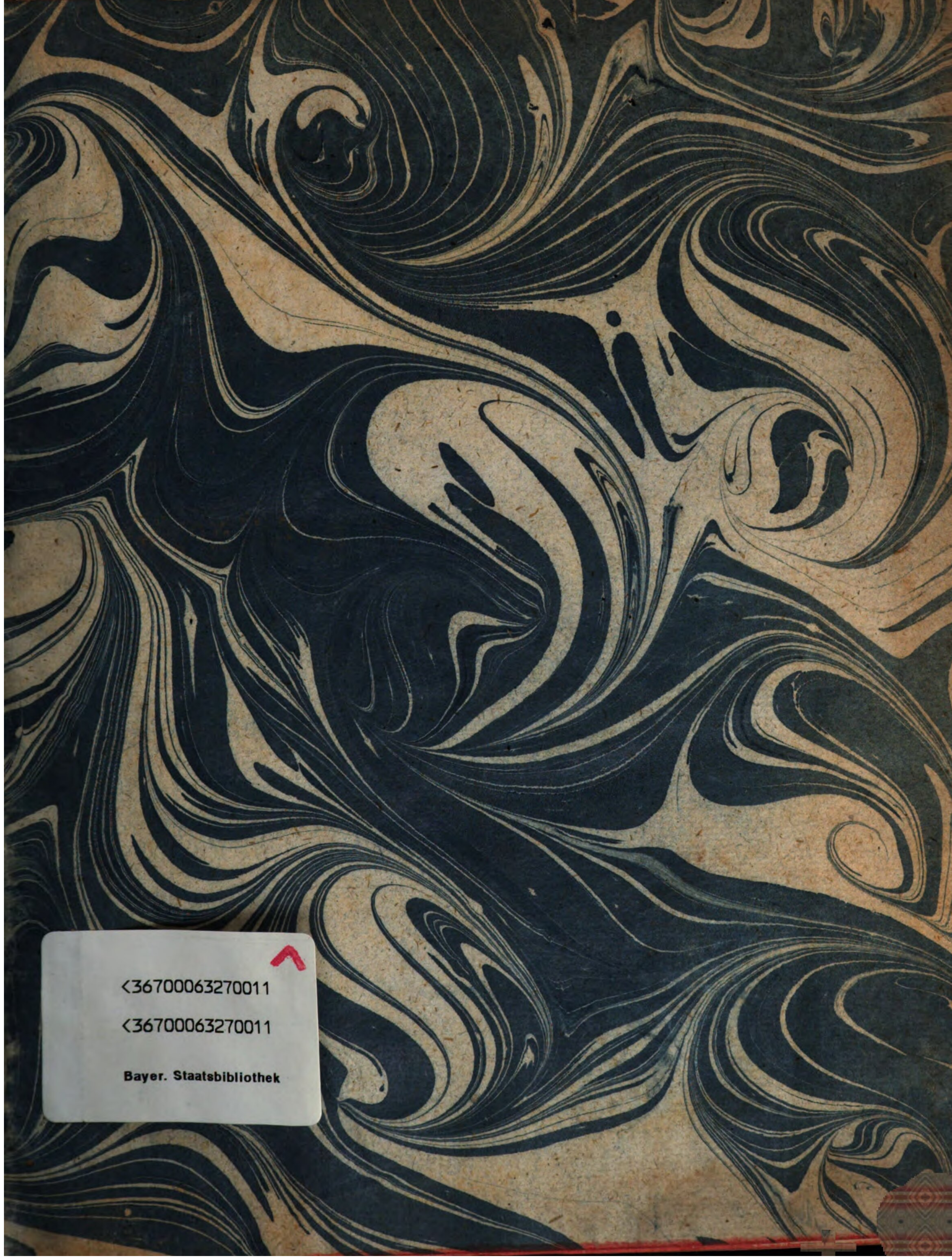

Imprimetur. G. Men.

<36700063270011

<36700063270011

Bayer. Staatsbibliothek

A.
S.I.
206.

4° L. Als.
213.

~~Dupl. bel. res. Monac.~~

ORIGINES HEBRAEAE
SIVE
HEBRAEAE LINGUAE
ANTIQUISSIMA NATURA ET INDOLES,
EX
ARABIAE PENETRALIBUS
Revocata
A B
ALBERTO SCHULTENS
EDITIO ALTERA,
Cui adjectum opusculum
DE
DEFECTIBUS HODIERNIS LING. HEBR.

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud { SAMUELEM ET JOANNEM LUCHTMANS, } 1761.
 { JOANNEM LE MAIR. }

ORIGINES HEBRAEAE

SIVE

HEBRAEAE LINGUAE

ANTIQUISSIMA NATURA ET IDOLIS

EX

ARABIAE PENETRABILIBUS

REVOCATA

AB

ALBERTO SCHULTENS

EDITIO ALTERA

Cui adjectum opusculum

DE

DETECTIBUS HODIERNIS LING. HEBR.

LUCDUNI BATAVORUM

SAMUELEM ET JOHANNEM LUCHTMANS

ET

JOHANNEM LE MAIR

1761

C E L S I S S I M O.
S E R E N I S S I M O.
P R I N C I P I.
GUILIELMO. CAROLO.
HENRICO. FRISONI.

DEI. GRATIA. ARAUSIONENSI. ET. NASSAVIO. PRIN-
CIP. COMITI. CATTIMELIBOCORUM. VIANDÆ.
DIETZIÆ. SPIEGELBERGÆ. LINGÆ. MEURSÆ. BU-
RÆ. LEERDAMI. MARCHIGNI. VERÆ. VLISSIN-
GÆQUE. DOMINO. ET. BARONI. BREDÆ. GRAVÆ.
BIELSTENII. LIESVELDIÆ. DIOECESEOS. CUKIA-
NÆ. DIESTÆ. GRIMBERGÆ. HERISTALLI. CRA-
NENDONCKI. VARNESTONI. ARLÆI. NOSEROCL.
S. VITI. DASBORCHI. POLANI. GUILIELMOPOL-
LEOS. NIVARTII. ISELSTENII. STEENBERGÆ. S.
MARTINODICI. MONTIS. GERTRUDIS. CASTEL-
LORENARDI. SEVENBERGÆ. SUPERIORIS. AC. IN-
FERIORIS. SUALVÆ. NALTVICI. BURGGRAVIO. HE-
RE.

REDITARIO. ANTVERPIÆ. ET. BESANCONII. DO-
MINO. AMELANDIÆ. GELRIÆ. GUBERNATORI. ET.
ARMORUM. PRÆFECTO. SUPREMO. FRISIÆ. ITEM.
GUBERNATORI. HEREDITARIO. ET. MILITIÆ.
SUMMO. DUCTORI. GRONINGÆ. ETIAM. AGRO-
RUMQUE. CIRCUMJECTORUM. NEC. NON. DREN-
TIÆ. GUBERNATORI. MILITIÆQUE. RECTORI.
ALMÆ. FRISIORUM. ACADEMIÆ. CURATORI. HO-
NORARIO. MAGNIFICENTISSIMO.

HENRICO. FRISONI.

DEL. GRATIA. ARAUSIONENSIS. ET. NASSAVIO. PRIN-
CIP. COMITI. CATTIMELIBOCORUM. VIANDÆ.
DIETNÆ. SPIEGELBERGÆ. LINGÆ. MEURSA. BU-
RÆ. LEERDAMI. MARCHIONI. VERÆ. VLISSIN-
GÆQUE. DOMINO. ET. BARONI. BRIDÆ. GRAVÆ.
BIESTENII. LIESVELDII. DIOCESES. CUKIA.
IN. DIESTÆ. GRIMBERGÆ. HERISTALL. CRA-
NENDONCK. VARNESTON. ARLÆ. NOSEROCI.
S. VITÆ. DASBORCHI. POLANI. GUILIELMOPO-
LEOS. NIVARTII. ISLSTENII. STEENBERGÆ. S.
ALBERTUS SCHULTENS.
LORENARDI. SEVENBERGÆ. SUPERIORIS. AC. IN-
FERIORIS. SUALVÆ. NALTVICI. BURGAVIO. HE-
RE.

DEDICATIO.

on semel admissus ad Purpuram Tuam privatum venerandam, publice etiam votivam veluti tabulam hanc ad pulvinar Tuum, Princeps Serenissime, deferre ac consecrare sustineo. Hoc summæ meæ perpetuæque in Te observantiæ pignus multis Tibi nominibus ac titulis devincis, idque ut ad pedes Tuos deponam, non uno me stimulo commoneri atque evocari persentisco.

Haud tamen fert animus, rationes illas, quæ mihi hanc religionem incusserunt, tralatitia & solenni dedicantium formula evolvere, longaque serie pertextas dare: tum quod Fastigii Tui jam capax, Ipse optime perspectum habeas, quid Tibi a cive Reipublicæ & Academiæ Frisiacæ, in publicum se committenti, debeatur; tum quod sacro silentio multa officia verecundius & submissius colantur, quam quæsito verborum honore, & vel Eloquentiæ ipsius aureo flumine.

DEDICATIO.

Tibi proinde volenti erit, & comprobanti si eum campum ingredi religiose detrectem ac reformidem, in quem nulla satis oratio condigne queat adspirare, sique impetum meum cursumque non admittam ad altissimi Tui & vetustissimi stemmatis gloriam, ad imaginum Tuarum speciosissimam seriem, Caesareis etiam & Regiis Diadematibus sacratam, ad Fulgentissimæ Domus inde ab ultima usque memoria recolenda decora, ad innumerabilium Heroum, quorum in Te sanguis virtusque confluit, Immortalitatis in tholo suspensos clypeos, ad pulcherrimum illud & florentissimum Principalis Fortunæ culmen, cujus hereditatem crevisti, ad Celsitudinis denique sublimem illum gradum, quo jam spem Patrum Tuorum supergressus, eo escendisti, unde ingens Fœderatis Belgicæ Civitatibus præsidium, & communis Libertatis ac Religionis column partim præstas, partim promittis.

In hac dignitatis & eminentiæ arce tutius mihi duxi, & reverentius, Te, Princeps Celsissime, manu ad os opposita, tacite consalutare, atque hoc devoti mei in Te animi monumento adficere, quam cur hæc operis mei libamenta Tibi inscribenda esse censuerim, ambitiosè enarrare.

Haud tempero interim, quin Tibi ingenue declarem ac significem, non tam magnis hisce, & sane sacrosanctis, vinculis Principatus Tui, me commotum esse, ad hanc Tibi mentis addictissimæ testificationem exhibendam, quam interiore quodam sensu adfectuque, quo Te ipsum magis, quam Tuos natales, suspicio, Virtutesque Tuas præ Fortunis Tuis mihi exosculandas esse existimo.

Pro-

D E D I C A T I O.

Profecto iis Corporis & Animi ornamentis Te Divinitus cumulatum, & Vox publica concelebrat, & hisce oculis nostris, plus vice simplici, summa cum admiratione perspeximus, ut, quamvis Regius sanguis in venis Tuis non flueret, Te tamen diademate & sceptro dignissimum esse, nemo non adverteret, omniumque oculos tanquam Coelo demissum salutare fidus ferires.

Modestiam Tuam onerarem, Princeps, si Celsi Oris dignitatem, si corporis Gratiarum manibus ficti habitum, si venustissimi hospitii grande depositum, animum dico ad omnem magnitudinem exaggeratum, si ingenii admirabilem indolem & scintillas ex perenni fomite lucentes, si jam Musarum nectare largiter tinctum imbutumque Pectus, si ætatem antegressos animosque curasque Viriles, si quem in Comitatum denique Tuum, perpetuumque contubernium adscivisti, omnigenæ Virtutis Chorum, vel tenui penicillo adumbrare aggrederer.

Hæc Tui imago, plena majestatis, plena quoque suavitatis, & mirifica quadam temperatura simul venerabilis, simul amabilis, ex qua Gentilitium decus splendide emicat, & longe lateque Magnum Principem ostentat, sic sese medullis meis adfixit, tamque potenter visceribus insinuavit, ut ea me potissimum inflammatum esse profitear, ad Te tanquam præsens aliquod Numen complectendum, atque hisce quasi sacris primitiis colendum.

Sed pecco qui meam obscuritatem hic infero. Hæc Tua, Magne Princeps, imago in totius Belgicæ pectoribus veluti totidem sacrariis dedicata est. Hæc Tibi aditum emunivit
ad

D E D I C A T I O.

ad tot potentium Civitatum gubernacula. Hæc Tibi socia-
tarum provinciarum summam, domi forisque, qua rogatam,
qua sagatam Præfecturam destinat, & publico favore ac vo-
to desponsatam addicit. Ut in hac sublimi specula pro Sa-
lute, Libertate, Religione, & Musarum etiam Sacris excu-
bans, Domusque Tuæ immortalia munera ac merita com-
plens, atque adeo superascendens, quæ nunc retro relapsa
fluxere, revincias; quæque non una tempestate concussa
sunt & afflicta, recrees, ad pristinumque vigorem simul &
splendorem resuscites. Franekeræ Frisiorum ipsis Idibus
Septembribus Anno post partam Salutem MDCCXXIII.

PRAE-

P R A E F A T I O.

ui scientiæ alicui excolendæ perpoliendæque se totos addixerunt, huc curam suam in primis convertant oportet, ut quibus ea radicibus enata, quibus incrementis propagata, & illustrata, quibusque adhuc defectibus & tenebris obfessa sit, cum ipsi promptum habeant, & exploratum, tum aliis quoque ingenue profiteantur, atque generosa cum simplicitate præbeant introspectendum.

Radices rerum exponendæ sunt, fontesque recludendi, ut judicari possit ac decerni num initia satis fida sint & solida, ne fundamento temere aut incuriose posito, ædificium eo foediorem trahat ruinam, quo altius audaciusque fuerat erectum.

Incrementorum diversos gradus adspexisse, ut alias adfert opportunitates, sic hanc per sane quam insignem & multo uberrimam, quod unde lux obscuris adfulserit, dubiis ac vacillantibus firmamentum accesserit, atque in totum laboranti veritati fuerit succursum, patefcat, ansaque porrigatur aliis, eadem in palæstra vires suas experturis, ut quod præclare adfectum atque profligatum erat, iisdem opibus & adminiculis feliciter exsequantur, & ad perfectionis culmen provehant.

**

De-

P R A E F A T I O.

Defectus postremo, & dextre vestigandi sunt, & simpliciter omnibus nudandi, tum ne specioso tectorio in exulceratas partes illito, altius insidat error, quam ut convelli postmodum possit, tum vel maxime, ut vulnere pertentato, medicina circumspiciatur, atque ad affecta hæc & suppurata membra persananda, concurrat publica industria ac conspiret.

Hac via & ratione si disciplinæ artesque colerentur, nulla non lætissima effloresceret, & splendidis identidem auctibus succresceret: quum, e diverso, nihil magis prosperum studiorum cursum sufflaminet, quam quod a plurimis scientiam aliquam promittentibus, tria hæc capita ferme negligantur, & præsertim defectus ambitiose occultentur atque incrustentur.

Hoc Literatura Hebraica, ne falcem alienæ messi admoveam, magno cum veritatis detrimento per aliquot jam secula experitur; paucissimis enim eorum, qui ad hæc sacra animum appulerunt, in promptu fuit, & forte etiamnum est, unde significationes in Lexica & Versiones nostras receptæ originem duxerint, quid ex fluxo & vago ad certam stabilemque sedem profecerit, quid denique inopia idonei luminis adhuc in obscuro jaceat, & veri indagandi aditu omni præcluso, bona fide definiri non queat. Neque id mirum adeo, quum longinquæ demum palæstræ, & laboris haud perfunctorii hocce præmium sit & honestamentum: atque huc culminis adspirari non possit nisi ab iis, qui nullis dictatis decretisque Magistrorum obnoxii; tum otio affluunt, tum ingenio, ad arduam & negotiosam hanc Provinciam sustentandam.

Magno equidem redemptum vellem, ut qui Literis Hebræis instaurandis manum admoliti sunt, tres hasce conditiones &

re-

regulas tum sibi ipsis injunxissent, tum posteris quoque præstituissent; haud dubie felicius, quod bene cœptum erat, processisset, neque studia hac in parte tanto opere refrixissent, quorum impetus non aliunde magis elanguit, & extinctus jacet, quam quod ignoretur ferme, quantus adhuc campus hic restet emetiendus, & quam copiosa verborum ac sententiarum sylva curam culturamque severiorem desideret.

Nunquam etiam tot malignis suspicionibus & cavillis Criticorum patuisset lingua Hebræa, neque ejus ab interitu revocandæ consilium illudum & traductum fuisset, nisi incerta certis cæco acervo commista, & falsa, inducto fuco, pro veris jactata, occasionem præbuissem cuncta simul explodendi, atque etiam significationum fontes plerumque silentio suppressi, cogitationem movissent, omnia ex Rabbīnorum cerebro temere procusa esse, atque ex nationis in reprobam mentem divinitus traditæ officina emeruisse.

Rem proinde Hebræam magnifice promoveret, qui hodiernam Linguae Biblicæ faciem summa cum religione, nec minori cum judicio delineandam susciperet, fontibusque, unde verborum notiones fere emanarunt, patefactis, quæ nunc confusa jacent digereret, verisque & solidis profectibus a conjectura & opinatione discretis, vitia, & a longo inveterata ulcera non velaret, ut quid jam confectum & satis in illustri positum censerī debeat, quid porro perficiendum, & viris, equis, pervestigandum supersit, omnium oculis subjiciatur.

Ad hoc munus suscipiendum & exantlandum ut humeros nostros longe impares esse probe persentiscimus, sic eo nos jam aliquot ab annis conniti, & comportatis undique præsidis consurgere profiteamur: quo ut viam communiamus, lentoque tandem ac certo gradu adspirare detur, Origines has-

P R A E F A T I O.

ce Hebraicas pandere ingressi sumus, Octo, minimum, Volumina impleturas, quarum materiam simul & tractandi methodum in hujus tomi initio summatim perstrinximus, & quadraginta sex illis sectionibus, quæ primum caput antecedunt, comprehendimus. Huc itaque ut se, lectionem continuando, transferat rerum nostrarum curiosus, simulque Orationis subjunctæ argumentum ut ponderet excutiatque, tum mea, tum ipsius magnopere interfuerit.

ORI-

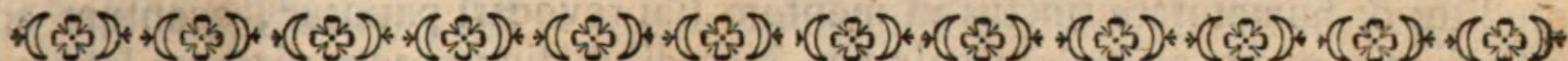

ORIGINES HEBRAEAE

SIVE

HEBRAEAE LINGUAE

Antiqua ratio & natura ex Arabum monumentis
eruta & illustrata.

LIBER PRIMUS.

I.

Quando animum adjicio ad linguæ Hebrææ conditionem, fortemque quam inter eruditos, & tam veritatum Divinarum, quam veterum monumentorum amantes & cupidos, nacta est, haud mediocris incescit admiratio, & quidnam sit, tacitæ mentem volutant cogitationes, quod divina hæc cœlestium vocum & oraculorum custos, hæc linguarum omnium princeps facile & regina, quæ cum antiquitate, tum dignitate præsertim & rerum pondere ac splendore, mirabiles sui excitare deberet amores, omniumque corda cœlesti quadam vi sibi devincire: contra ea, per omnem seculorum memoriam, paucorum admodum in se ardorem inflammavit, neque tantum valuerit apud eos, in quibus præclara ingenii industriæque indoles enituit, quique omnis eruditionis laudibus affluxere, ut ad eam amplectendam, colendam, atque ab calamitate temporum recreandam, tempus, vires, vitamque suam deferre ac transmittere sustinuerint.

II, Etenim postquam præcipitato in ignorantiam orbi, salutare sidus affulsit, fluctibusque barbariæ obruta eruditio, se emerfit atque extulit, ad colligenda reficiendaque ceterarum litterarum & artium naufragia certatim viri

Hebrææ.
linguæ in-
felicior
fors.

Cetera-
rum ar-
tium splen-
dida con-
ditio.

A

prin.

principes accurrerunt, omnesque undique naturæ bonis, ornamentis & præfidiis instructissimi, operam suam non minus magnifice professi sunt, quam splendide & cum proventu ediderunt; neque a renatis literis ullum fluxit tempus, quod non in omnibus terrarum oris, qua late litteratus patet orbis, & artium optimarum lumen pervasit, ingentem extulerit copiam eorum, qui posteritati imminentes, incredibili quodam studio in hanc laudem exarserunt, atque ex labore hoc immortalem nomini suo gloriam ad nepotes propagarunt.

III. Hæc ego quum altius intropicio, cogitationique huic paulo ubi penitus inhæreo, haud scio an jure prædicem, felices litteras! beatas artes! quæ non alium in finem occidisse videntur, in quas non alia de causa sæva temporum incubuit vis, quam ut lætius exsurgerent, atque ab stirpe accisa revirescerent. Sentio quid dicam, & vere mihi dicere videor; non patitur tamen instituti nostri ratio, ut latius hæc persequar, & contentione rerum in aperto collocem: absorberet me æstus illius disputationis, atque in vastiorem altitudinem, terram tantum quod solventem, eveheret, quam ut cursum commode capeffere aut tenere possem; sustinebo itaque ipse me, neque calorem, qui in initio operis menti incidit, qua me cunque ducere posset, sequar.

Praeclare
in primis
cum Græcis & Latinis
litteris
actum.

IV. Illud tamen quod brevi expedire posse videor, quodque portum egredi & vela dare conanti, auram ostendit aliquam flatumque secundum, Lector eruditus & humanitate tinctus in mentem sibi revocari patiatur, quantum ad fastigium, quam ad nobile culmen, incredibili summorum virorum labore, res literaria Græcorum ac Romanorum, quæ fœda sub strage gemebat, excitata atque evecta sit, quanta in luce, quam in pleno die collocata sint ea, quæ densis antiquitus tenebris oppressa jacebant, nihil ut sit tam in ultima antiquitate reclusum, nihil tam in sinu elegantiarum utriusque linguæ reconditum, ac a communi conspectu & usu sejunctum, nihil tam temporum ruderibus obrutum atque sepultum, quod non immortalis excellentium ingeniorum industria, eruerit, protraxerit, exhausserit, atque ab interitu revocarit, ut parum sit quod Latinis ipsis aut Græcis hoc in genere concedere necesse habeant.

Immortalis
temporum
nostrorum
hac in parte
gloria.

V. Nihil dico nimis, ne nimis parum dixisse videar, subit animum vereri, neve eam laudem imminuerim, quæ augeri atque ornari satis non potest; etenim tantum esse nostrorum hominum hac in parte decus, semper existima- vi atque etiamnum existimo, ut cum Veteribus ipsis de palma contendere posse videantur; sæpeque accidit ut homo Batavus, vel qui alius alia ex terra hac laude floret, plus viderit, vel in vocabuli notatione, vel in locutionis vi & elegantia, vel in ritu aliquo aut consuetudine prisca, quam ipsi illi quibus hæc domestica erant, & cum matris lacte indebantur: neque id fidem excedere videbitur, si in memoriam redire velimus, atque ad animum referre, quot quantique viri, quibus vis & vigor mentis inerat, huic uni ferrei dederint, in hoc incubuerint, in hoc se continuerint, in hoc otium, quo abundabant, & vitam, qua longissima usi sunt, contriverint, quorum ut nominis splendorem nulla unquam obscurabit oblivio, ita propriam & nunquam inter-

intermorituram gloriam suo exemplo iis ostentant, qui in eadem incurrere vestigia impigre sustinebunt.

VI. Consimili ardore animorum atque impetu, si ad veterum Hebræorum monumenta excolenda consurrexisset, quicquid Christianus orbis ad studia nutrienda celsi tulit atque erecti, quanta inde cum ornamenta, tum quod antiquius est, adjumenta Veritati redundassent; quanta splenderent luce, Divina illa Oracula, quæ horridis adhuc circumsepta tenebris, summos etiam Theologos fatigant, atque ab interiori aditu prohibent; quæque tantis commentationum divortiis, nunc hanc, nunc illam in partem, abducuntur, ut quid sequare, aut ubi consistas, mentemque ac sententiam figas, vix invenias.

Rei Hebraicæ a-
liquanto
inferior
conditio.

VII. Sed preffit olim, hodieque premit hujusce laudis cursum, importuna quædam clades, quæ longinquas adhuc Hebrææ matri minitatur ruinas, quæque obscuratam diu nimis veritatem enitere, & ad antiquum splendorem reviviscere nondum pati velle videtur; cujus quidem non una eademque origo est, sed diversis ex fontibus, diversæ causæ confluunt, inque unam rei Hebraicæ calamitatem conspirant; de quibus ut brevi explicem, sensusque meos aperiam, summa res, causaque communis postulant.

Cujus rei
variæ pro-
muntur
causæ.

VIII. Atque hic nescio an primo loco castiganda veniat misera illa & jejuna, quæ ad omnes fere obtinet, hujus linguæ colendæ ratio; eorum enim qui se hanc in partem, vel tradunt, vel disciplina Ecclesiarum & examinum legibus compelluntur, labor omnis omnisque industria, teritur & absumitur in exsanguis ac enectis vocabulorum analysi, a perpaucis tantum si discesseris, quos altior animus, erectæque indolis vis, supera capeffere; & ad illustriora assurgere jubet: in hoc pistrinum, ut ita dicam, detruditur nobile illud ac præclarum studium, quo tanquam palladio aliquo Divinitus allapso, munitam esse Ecclesiam Deus voluit contra omnes Acherontis nefarios impetus, & ejus fatellitum consceleratum furorem, quoque, Cœlesti velut pignore, confirmata esse potest, nunquam in eosdem se scopulos illatum iri, nunquam fidei naufragium esse facturum, quoad hujus Prophetici verbi splendore, ac læto fidere illustretur: In hæc compingitur angustias Regina illa Orientis, & priscae antiquitatis Domina, quam ex pulvere hoc scholastico educi, atque in regno majorum suorum collocari oportebat, ut quicquid ex abundantissimo opum suarum sinu in vicinas olim gentes transfudisset, id ex harum vicissim ubertate & copia, ad fontis sui inopiam sublevandam derivaretur.

Prima ra-
tio.

IX. Hoc quum optimæ causæ grave imponit vulnus, prolapsasque Veteris Hebraismi res, caput attollere non finit, (quod omnes sentiant necesse est, qui quot quantæque demum res, linguæ alicujus interiorem cognitionem absolunt, animo & cogitatione comprehendere valent) tum videre mihi videor, nihil esse aliud, quo juventutis ad hæc se sacra dantis, æque ardor extinguatur, debilitetur industria, & vis ac vigor mentis infringatur; atque hinc fieri vehementer persuasum habeo, ingenii indole florentissimos quosque, partim ab hoc studio plane refugere, atque haud secus, quam ab aliquo scopulo, sic ab hoc litterarum genere resilire, tanquam quod nulla alia re præter quam spinis & crucibus cultorem suum mactet; partim ante primo in spa-

Ejus mo-
mentum.

tio tædio & desperatione frangi & corruere, quam cursum petere potuerint; partim ita ad humilia hæc, quasi humi depressos adhærescere, ita pondere punctorum degravari, ut se erigere & altiora suspicere non queant.

Ratio se-
cunda.

X. Ex fonte hoc alterum, quod rem Hebræam sternit, manat malum, ingens ejus cultorum penuria & paucitas, talium dico cultorum, qui fidem alterius arbitrio obnoxiam gerere non solent, quique ex aliorum auctoritate pendere & sententiam moderari necesse non habent; sed qui suis nixi viribus, & robore animi pollentes, ipsi magni aliquid præstare & in commune conferre possunt; qui ita ab natura instructi & subornati ad Rempublicam litterariam adeunt, quibusque tam divinos benigna illa mater judicii insevit igniculos, ut quamcunque in partem se tulerint, quocunque operam suam converterint, lux aliqua pervasisse videatur, splendidaque ingenii & industriæ suæ monumenta relinquant. Non quod eorum gloriam minuere animo habeam, quorum in hac parte laus vivit vigetque, sed de perquam exiguo eorum, si cum ceterarum litterarum antistitibus contendantur, numero conqueror, atque etiam superius veram vocem misi; unde summum in rem Hebraicam detrimentum redundare debere eos non fugiet, qui compertum habent, quantæ molis sit, & quam non paucorum sustineant nervi, res perditas & profligatas alicujus studii aut artis erigere, & ad antiquam pulcritudinem dignitatemque renovare.

Tertia
atio.

XI. Multo etiam gravissimam Hebraici studii calamitatem, quæ tristes edidit ruinas, nuper admodum, quum ad Academiam accederem, inaugurali Oratione peregi; quam sicuti pignus publicum esse jussi, quo fidem meam, ad divinas hæc litteras propagandas, Ecclesiæ Veritatisque communi alligarem, ita quodammodo ipse mihi persuadeo, quamquam fieri potest ut fallar, nimiaque qua foetus nostros complectimur indulgentia cæcer, haud contemnendis rerum ac rationum momentis planum me in ea fecisse, atque in omnium fixisse oculis, non eam fuisse felicitatem primorum linguæ restauratorum, ut necessariis copiis ac præsiidiis subnixi, magnum munus suscipere, ejusque oneri subsistere potuerint; caruisse eos fere omni istoc instrumento, quod ad intima rerum faciem præluceret; maximeque arere eos fontes, unde haurire adhuc usus venerit præstantissimis quibusque interpretum, qui ut ipsi suam sitim explere non potuerunt, ac propalam de inopia subsidiorum deplorant, ita non est, quod posterorum eos desideria restinguere & exsatiare non potuisse, miremur.

Quarta &
maxima
ratio.

XII. Vehementem denique optimæ causæ inflixit plagam, reique Hebraicæ sanandæ cursum vel maxime tardavit, quod haud ferme quisquam ejus velut vulnera tractare, defectusque nostræ in ea lingua scientiæ, aperire & nudare vel potuerit vel voluerit, quodque omnes fere nescio quo pacto, explorata penitusque perspecta sibi ea professi fuerint, de quibus si eos pertinetes & excutias, non adeo compertum habuisse, nec aliter quam quasi per transfennam aliquid vidisse deprehenduntur. A Rabbiniis fluxit malum hoc, atque inde ad nostros etiam homines permanavit, qui quum hisce magistris uti necesse habuerint, non potuerunt non eorum etiam vitia tanquam contagione

gione aliqua ad eos pertinere, quos tamen Rabbinos si in iis, quibus interior studiorum elegantia & nitor continetur, haud satis politos & callidos esse dixerim, eosque in rebus maximi momenti plane oculis & iudicio carere affirmarim, non est quod verear, ne viris Eruditis iudicium meum approbare non possim.

XIII. Ingenti hoc veritatis Hebrææ dispendio accidisse, nemo homo est, qui inficias ire possit, si cogitare velit, non tantum umbram & fallacem speciem, pro eminenti & solida rei effigie, sæpe aliis tradidisse magistros, hosque iterum ad alios transmisisse, sed vel hac potissimum ex causa, tam studia nostrorum hoc in genere languescere & jacere, quod quantus & quam amplius hic pateat campus non cernant, in quo industria eorum excurrere, & præclaram operam edere possit. Quid enim? ad pauca ut redeam, si sexcentorum & ultra radicum, ex qua omnis interpretandi ratio ducitur, veram indolem & significandi vim, se plane fugere sensissent magni & graves Theologi, nonne incredibile eos studium inflammasset, ad veritatem latitantem quovis sudore persequendam, atque e tenebris eruendam: nunc veri specie ducti, se ab necessario hoc labore avocari, aciemque suam alio converti, atque hac in laude hebescere passi sunt.

Cujus
momen-
tum ex-
penditur.

XIV. Hoc ego munus num sustinere & exequi possim nescio, voluntas certe & animi ardor adest, qui mihi faces admoveat, summaque ope auctor est, ut quæ multorum annorum labore hanc in rem congeffi, ea in commune conferam, atque in Ecclesiæ gremium deponam; quæ ut litteris mandem eo etiam facio libentius, quod spe aliqua teneat, fore ut gravitate dignitateque rei, quæ nunc studia strata & sopita jacent, fomno excutiantur, quæque dilapsa fluxere, vinciantur, atque ad pristinum vigorem, vel eo etiam si fieri potest majorem, excitentur; quo omnibus undique ad decus hoc contentibus, interclusa tandem aliquando veritas respirare possit, omnique pulsa caligine ad antiquam speciem & nitorem efflorescere.

Ad eam
levandam
auctoris
consilium.

XV. Hanc autem operam non eo animo suscipio & ingredior, ut rei Hebraicæ, nimium sane quantum afflictæ, graviolem injiciam securim, sed ita me adhibebo, ita me hoc in negotio tractabo, ut non tantum cicatrices & vulnera Hebrææ linguæ, quem ad modum a Rabbinis nobis prædita est, atque in Lexicis hodie habet, protraham ac denudem; verum etiam simul medicam admovebo manum, & quæ diu nimis affecta jacuere, felici, ni vana est fiducia nostri, curatione sanabo: qua tamen spe & cogitatione si excidero, neque causam meam curamque viris gravibus & eruditis, quibus iudicii & prudentiæ primas deferre mihi convenit, probaro; vel hunc operis tulisse fructum juvabit, aliorum studia commovisse, atque in præclarum hoc munus accendisse; quo ægræ ac pæne depositæ huic divinarum litterarum parti, opem & medelam ferre elaborent.

Quod ul-
terius ape-
ritur.

XVI. Eadem vero, qua hoc præsto, instituti mei rationem informabo, receptique officii partes describam; ubi principem attribuam locum necesse est, verborum non sane exiguæ multitudini, quæ temporum sævitia adjuvante, injusta oppressit ditio, atque alienæ significationes occuparunt; quæ

Primum
quo res
Hebræa la-
borat vi-
tium.

res quantas veritati nebulas offuderit, facile existimare est. Has ego, alienas quas dico & injustas significationes, ex variis capitibus erupisse deprehendi, malumque pedem in Hebræas sedes promovisse: bona quippe earum pars ex conjecturis & ariolationibus serpsit interpretum, neque quo se alio præsidio tutetur, habet; haud minor alia, ex sitientibus Chaldæorum, Syrorum, Æthiopum, Samaritanorumque fontibus hausta est, & lucis defectu melioris recepta; maxima denique harum copia ex pravo illo Rabbinorum sese intulit instituto, quo de publice etiam verba feci, & in oratione mea exposui, qui tenebris pressi, & in veri ignorance versantes, ex paraphrasium Chaldaicarum turbidis & fœculentis fontibus, arripere nescio quid maluerunt, quam ingenue quod res erat dicere, & ignorantiae suæ apertam edere confessionem; aliæ postremo aliunde ortum traxere, quæ suis quæque locis, prout se res dederit, a me proferentur atque illustrabuntur.

XVII. Has omnes si falso titulo se movisse, pedemque in Hebræas radices posuisse patefactum erit, quis tam a recta ratione erit alienus, qui non amandandas eas unde venerint censeat, quique non magna ope id agendum arbitretur, ut quæ perlongo memoriæ intervallo, ut hereditaria ac iusta velut possessione hæfere, communi inde consensione detrahantur ac emoveantur; quo nativis ac domesticis verborum notionibus in patritas avitasque sedes, quasi postliminio remigrare & vestigium facere liceat.

Alter e-
jusdem de-
fectus.

XVIII. Converto me ad alium longe maximum Hebrææ linguæ; quemadmodum ea ab Rabbinis defluxit, defectum, in quo mirificas turbas dedere magistri, summaque imis miscuere. Hæc est intoleranda prorsus, & ab sensu communi abhorrens significationum una sub radice, non multitudo tantum, sed discrepantia etiam, & ingens varietas; quibus nulla uti videtur, necessitudinis intercedit causa, nulla affinitatis ne umbra quidem. Est hoc vitium quod interpreti non tantum permolestè cadit, anxio quid potissimum in tam temerario notionum motu, æstuque vago sequatur; sed quod etiam splendorem linguæ haud leviter deformat, & fœdis quasi maculis infuscat: quis enim talem suspiciat linguam, eamque tanquam prudentiæ gravitatis & dignitatis plenissimam, summis ferat laudibus, quæ toto inter se Cœlo diffidentes uno vocabulo amplectitur notiones, *perforandi, saltandi, incipiendi, profanandi* aliasque, quas radici לָחַץ omnes attribuunt Lexicographi: cui non stomachus commoveatur, & Hebrææ linguæ creëtur fastidium, cum perdiscendi desperatione conjunctum, quum videat, *peregrinari, reformidare, convenire*, alia, unam tenere sedem, unius stirpis propagines ab omnibus edi: cui denique aures usque eo impolitas & pingues natura affinxit, ut non incommodum ei accidat, quo vocabulo *exspoliatio & dereptio hostilis* modo indicata erat, eodem ut mox *liberatio amica* enuntietur, nisi causa subsit, qua tanquam copula, diversissima hæc apte colligantur, unique capiti innectantur.

XIX. Hic nisi defectus levetur, nunquam ego interiora Hebraismi viscera inspexisse nos in animum induxerim; hæc nisi pellantur tenebræ, nunquam ea nos luce munitos existimarim, quæ lapsus a nobis & errores prohibeat; contraque

traque penitus mihi persuadeo, hoc si lumen sacris litteris infundi potest, nihil esse, quod se ad difficultates tollendas, solvendo nodos, scrupulosque eximendos benignius porrigere atque explicare possit.

XX. Est aliud huic affine malum, quo res Hebræa exulcerata diu jacuit; quod quamquam in tantos interpretem non abducatur errores, atque illud quod proxime executus sum, insignes tamen persæpe parit offensiones: aut si hoc etiam abfuerit, eam sine controversia habet vim, ut hanc veritatis Divinæ studioso invidet laudem, hanc animi neget voluptatem, qua omnem ejus cogitationem exhaustisse, & mente comprehendisse, nimio opere juvaret. Prolixam satis hac super re institui disputationem, in oratione quam propter materiæ cognitionem, aliquoties mihi nominare necesse est, ejusque longe maximam partem in hac demonstratione consumsi. cum ita agerem, atque ex intima linguarum natura & ingenio probatum darem, fieri non potuisse, ut hæ nobis reliquiæ, hæ naufragii, quo res Hebræa pessum abiit, tabulæ, tam arctis circumdatæ cancellis, tantis unius libri haud sane maximi angustiis inclusæ, antiquissimam ac primævam radicum offerrent vim, eamque exhiberent indolem, qua prima eas incunabula imbuissent: cumque extra omnem dubitationis aleam positum esse disputarem, quin in ingenti verborum tritissimorum copia, id quod in omnibus linguis fieri amaret, transsumti longiusque a prima stirpe sejuncti usus dominarentur, inque linguæ & styli possessione versarentur; ad quorum itaque verborum nativum ac domesticum ingenium adspirari non posse, nisi aliunde opes ministrarentur.

Tertium
in litteris
hisce in-
commo-
dum.

XXI. Hoc quam non temere & cupide, sed pedetentim & explorato, id quod rei gravitas jubebat, confirmarim, uno alterove exemplo palam facere fert animus; ubi quod illustrius ac luculentius in medium proferam vix habeo, quam ea radix, ex qua sibi Dominus, *Jesu* nomen sumsit. Hoc verbum, si in propria sua vi ac dignitate, sensum interpretum adhuc refugisse, atque a nemine in ea amplitudine inspectum esse asseverarim, in qua veteres illud Hebræi collocarunt; haudquaquam fines modestiæ migrasse, aut doctrinam alicujus vel auctoritatem violasse, quam procul a me pestem verruncet Deus, videri potero: & tamen hac ipsa radice ejusque propaginibus nihil usitatus est, nihil protritius, nihil quod se uberius in consuetudine sermonis ingerat aut diffundat.

Cujus il-
lustre ex-
emplum in
v.

XXII. Ad Judæorum profecto magistros adeas, & quid verbum *הושיע* contineat, exquiras, nihil aliud nisi *לשון ישועה* responsi loco auferes, ac si idem declaratum dedisse non penitus nihil esset: quod si tendas, & quid ergo *ישועה* valeat, urgeas, cum *ענינו ידוע* significatio ejus nota est, te dimittent, atque ulteriore cura absolvent: nihil attinebat scilicet, propriam primævam atque ab ultima stirpe insitam radicum indolem vestigare; tanti non erat, fontes verborum adiisse, & quem odorem, quam vim, quam significandi naturam, intimam, prima ab origine ducant, persensisse.

Judæos
hic luce
defici.

XXIII. A magistris ad nostros te homines confer, & nihilo eos hac in parte feliciores deprehendes. Valde quidem liberales vulgo sunt lexicographi, & sex septem plura vocabula Latina, pro uno Hebraico largiuntur: *salva* Neque in
vera ejus
natura no-
stros plus
vidisse.

salvavit nempe, & servavit, & auxilio fuit, opem tulit etiam, vel ut Forsterus, applicuit opem, porro tutum, incolumem, sospitem præstavit, adde eripuit, liberavit, in integrum restituit aliaque quæ eodem redeunt: at vereor ut hæc ipsa copia nimiam prodat inopiam, & veri ignorationis manifestos faciat auctores suos. Quid enim causæ quis dicet, quo minus adjungam multa ejusdem indolis & usus, quæ jugis & beata latini sermonis scaturigo, ad rem hanc exprimendam, variis ex venis evergit effunditque; quæ si omni ex parte colligerem, atque ad radicem Hebraicam cumulare, tanto majoribus eam tenebris implicuisse videri deberem, quanto ampliorem lucem, ex verborum ubertate, præ me tulissem.

Quod urgetur.

XXIV. Profecto ita res habet: etenim id nunc non agitur, quem usum nostra radix in consuetudine loquendi suscipiat, & quo potissimum in argumento, tanquam in commoda sibi sede, poni & celebrari amet; cujus si cognitionem interpretibus detrahare vellem, cachinnos in me omnium moverem: sed id laboratur, & in eo omnis nostra oratio consumitur, quidnam illud sit, quod a primo sui ortu *הושיע* complectatur, & cui maxime cogitationi, tanquam propriæ suæ formæ, Hebræi verbum hoc alligarint, unde velut ex capite alter ille usus decurrerit. Hic fixi nihil & explorati tenere interpretes, ingens illa expositionum fluctuatio declarat, qua nunc hanc nunc illam in vocem deferuntur, quæ quamvis in eundem omnes sensum exeant, diversissimæ tamen originis & etymi sunt, neque a quoquam, nisi plane stipite, sub unam unquam radicem compingantur.

Salva tamen eorum laude id fieri potuisse.

XXV. Sed demirari fortasse aliquem subibit, qui fieri potuerit, ut tot tantisque viris Doctis aqua hic hæserit, & quid causæ sit, tacite agitabit, quod verbi tam pervulgati naturam expedire non promptum habuerint. Is ita habeat, nihil cujusquam laudi hanc ob rem decedere, propterea quod ea est hujus verbi in sacris ratio, ut primitiva ejus significatio, cujus genuinam virtutem & vim pervestigamus, ne unico quidem in loco compareat; cum alter ille transsumtus & a prima stirpe deslexus usus, loca trecenta & quadraginta admodum obtineat: ex quo efficitur, a nemine unquam veram ejus indolem vel indagari, vel saltem finiri & certa ratione ac via constabiliri posse, nisi uberiori abundet ope & luce, atque ea est, quam una sola sacri textus lectio & meditatio suppeditare valet.

Ejus vis insita proponitur.

XXVI. Quis enim, ut re ipsa, verborum velitatione omissa, in aciem prodeam, unquam assequi se potuisse, sibi sumere ausit, verbi nostri naturam sitam antiquitus fuisse, in *amplitudine, laxitate, & spatio*; primamque radicis *ושיע* ut conjugationem, sic significationem dixisse, *amplus spatiosus & late patens fuit*, unde cum *הושיע* facili & perquam proclivi via, gradus factus sit in *servare & salutem ferre*, quod est, *aliquem qui angustiis pressus erat & circumseptus, in spatium & libertatem, cum amplitudine & abundantia conjunctam, traducere*. Hæc vera Hebrææ radicis vis est, hæc dignitas, hæc majestas, ad quam amplificandam si vel unum faciam verbum, putidus sim: quemadmodum nec animus est, in locum communem excurrere, qui omnibus hic patet, ad divinam nominis *Jesu* gravitatem ex fonte hoc deducendam,

dam, atque supra astra evehendam. Illud tantum monuisse, fortasse non plane de nihilo fuerit, frequentari a Spiritu Sancto oppositionem inter צרה angustiam, & ישע sive ישועה / quod proinde laxitatem & amplitudinem propriè, dein omnis felicitatis, omniumque copiarum magnam quandam abundantiam sonare, nemo est qui ultra dubitare possit, nisi qui, quum solis splendore perfrui possit, tenebras tamen & noctem sequi præoptet: quam vibrare in eandem hanc vim, quam fortiter intorquere esset, has consimilesque phrases. מכל צרותיו הושיעו ex omnibus ejus angustiiis הושיעו ad spatium, lucem, liberum spiritum eum revocavit, & in uberrima omnium rerum copia, in amplissimo beatitudinis gradu collocavit. Ps. 34. 7. & Ps. 45. 8. הושיענו מצרנו & Jer. 14. 8. מושיעו בעת צרה / quorum locorum radii ut neminem prætervolare possunt, ita non est quod pluribus notionem a me positam adurgeam.

XXVII. Eant nunc viri Docti, & sacrum textum solis instar, suo se splendore aperire, pugnacius contendant: eant, & ad omne foris illatum lumen oculos claudant. Mihi, nisi ex Arabum lingua, lætissima illa Hebrææ matris propagine; igniculus alluxisset, in iisdem, cum ceteris, tenebris oberrandum fuisset. Huic ego quod modo in medium detuli, lubens meritoque acceptum refero, & nisi hæc fuisset, nunquam quicquam certi hac de radice me habiturum fuisse profiteor. Hic primum vidi ישע sua in origine dicere, spatiosus, & late patens fuit, & واسع sive actionem verbi ישע seu وسع esse الضيق خلاف contrarium angustiae: & in pihel sive secunda conjugatione dageffata, ישע contrarium esse premendi & arctandi, ut docet Gjeuhari æterni nominis lexicographus, quum ait للتضييق خلاف التوسيع qui hæc eodem pertinentia subjungit تقول وسع الشئ فأتسع واستوسع لي صار واسعاً وتوسعوا في المجالس أي تفسحوا ورجل وسع أي واسع الخطى وقد وسع وساعة Hoc est. Dicis in secunda ישעתי spatium & amplitudinem feci, & in octava אתשע spatiosus factus est, similiter in decima, factus est amplus: & in quinta, in confessibus הושיעו spatium & locum habuere: & vir ושאע qui amplo incedit passu; de quo etiam in prima dicitur וישע plenum gradum fecit.

XXVIII. Hæc de prima radice indole nemini dubium relinquunt; inde immensum sibi sumit campum, in quo decurrat & linguam permittat. Præfertim sedem fixit in beatissima rerum omnium copia, inque eo fortunarum statu, qui omnibus undique bonis tam corporis quam animi circumfluit. Ita السعة / nomen substantivum formæ עצה a יעץ / a Gjeuhario declaratur per الجدة الطاقة divitiæ, opulentia, potentia. Et وسع sive ישע eodem gaudet usu. participium واسع amplus, omni eo, quicquid copiarum unquam aut opum fuit: amplus dignitate & honore; amplus pecuniis; amplus sapientia etiam quandoque. Et verbum in prima conjugatione, omnibus iis rebus affluxit: in secunda & quarta, in hoc amplissimum fortunarum domicilium aliquem extulit: quæ omnia exemplis hic firmare longa esset mora.

Propria
ejus notio
apud Ara-
bes.

Ejusdem
amplissi-
mus usus.

Aliud specimen in כני

XXIX. Non felicioribus esse licuit linguæ cultoribus in radicis כני virtute & indole evolvenda, quam in *Niphal* & *Hiphal* frequentatam, nemo est qui se non penitus penitusque perspexisse existimet, quod tamen secus se habere, si rem recte putare velimus, deprehendetur. Nihil hic acutulos illos ex Judæorum schola moror, qui כני declaraturi, ei inesse narrant לישן כניעה: quasi tu *deprimere* expositurus, continere illud dicas *depressionem*. Valeant illi homines, & sibi suam illam præclaram linguæ habeant cognitionem; nos quo usque nostrorum hac in voce acies pertinuerit, sub examen vocemus. Luce eos, si te specie duci sinas, abundare dixeris; ita enim *Buxtorfius* aliique melioris notæ, *depressit*, *prostravit*, *abjectum*, *humilem reddidit* verbo הכניע addunt: at trepidare istuc est per sententias, non certo aliquid iudicio constituere & definire. Quid enim? an non alia longe vis est *deprimendi*, quam *prosternendi*, si originem spectes? quid *abjici*? quid *humilem reddi*? hæccine ut ad unum se usum porrigere posse certum est, ita una etiam ab stirpe propagari sanus quis dixerit? quid si nulla harum vocum, vocis Hebraicæ naturam contingat? hoc certe *Coccejo* videbatur, qui כניע sonare docet, *flecti*, *cedere*: sed & hujus placita alius rescindit, cui *incurvare* potius ridet; quibus ego, si ita luxuriare libet, & quod in solum venerit secure sequi, facile palmam præripiam: non enim puto, *affligere* vel *profligare*, & *conquassare*, & *percellere*, & *evertere* & *perfundare* & quæ non? necesse habere, ut ulli superiorum vocum significandi potestate & nervo cedant, aut minus esse accommodata, ad usum radicis Hebraicæ adumbrandum.

Ejus in-
doles &
prima vis
omnes fugit.

XXX. Miretur denuo quis, quæ hæc sit trepidatio, quæ tanta doctissimorum hominum varietas & inconstantia. at aliter rem habere non potuisse omnes intelligent, qui cum animo reputabunt, quanta obscuritate verbum aliquod circumfideri necesse sit, cujus nusquam locorum propria & primitiva significatio comparet, sed temporum vetustate sepulta & oblivioni tradita est. Hæc certe radicis כני in textu Hebræo conditio est; quæ nullum plane locum sortita est, ubi nativam gerat faciem, eamque exferat vim, qua de interiori ejus natura certiores fieri possimus: unde qui diæ Critices sacris initiati sunt facile sentient, aut conclamatum jam esse, neque unquam certa & stabili sede errorem hic finiri posse, aut lumen aliunde esse affundendum, cujus beneficio tutam stationem teneamus.

Quam Arabes conservarunt.

XXXI. Diffiteri nolim, fieri potuisse ut divinando verum dixerint, quot in superioribus conjecturis suis indulgere vidimus; sed & secus id cadere potuit, & re vera, ni me mea lux fallit, cecidit: nulli quippe earum significationum, quas in acervum construximus tam ego quam alii, cum radice Hebræa quicquam est, quod jam nunc pervictum darem, atque fide & auctoritate Arabum affirmarem, nisi aurem locus quem tracto velleret, admoneretque, in eo me esse adhuc, non ut vulneribus medear, quibus Hebræa res oppressa jacet, sed ut ea cuivis adspicienda, & digito tangenda tradam; suo itaque loco curam hanc reservari, nemo ægre patietur.

Incredibilis hujus investigatio-

XXXII. Hujus vero indagationis levius esse momentum cave credas, talemque esse hanc operam, qua tuto supersederi possit: non jam dicam, nihil quic-

quicquam, ubi Divina veritas agitur, parvi esse pendendum, illud confir-
masse satis habebō, vix credi posse, quot locorum male habitorem mihi hinc
surrexerit explicatio, & quanto opere nova hæc lux per omnes scripturarum
partes se diffundat, cujus specimen aliquod repræsentasse non alienum fuisset,
nisi jam in tertio hoc loco satis multus fuisse videri possem.

XXXIII. Ad quartum itaque accedo rei nostræ Hebraicæ vulnus, quod ut
alligetur, & quoad ejus fieri poterit, coalescat, equis quod dicitur virisque
annitendum est. hoc non tantum radices & vocabula, velut exteriora linguæ
membra læsit, sed ipsa quoque ejus viscera appetiit, & in integras locutiones,
in ipsum Hebraismi genium & omne illud quod reconditiore linguæ alicujus
sinu concluditur, penetravit. Postquam enim lingua Hebræa horribilem il-
lam cladem est experta, quam supremus miseræ gentis dies ei imposuit; tan-
tum non inter Judæos, eadem sævientē procella, expiravit, & penitus de-
leta est: primitivæ vero ecclesiæ patres quantus ejus tenuerit neglectus, quis
adeo in historia peregrinatur, ut ignoret? revixit quidem quodammodo post
aliquot secula, & ex cineribus suis resurgere cœpit; cum eo tamen, ut illi
provinciæ huic præfederint, & hoc administrarint munus, quorum longe ab
Hebraismo veteri genius abhorruit, quibusque Europæo stylo & sermoni in-
nutritis, nihil præter nomen, cum prisca gente intercessit. Hinc usu evenit,
id quod fieri aliter non potuit, ut moribus externis oblita, atque ab Occi-
dents barbarie infuscata fuerit; dum pro se quisque ad recentiores loquendi
modos, antiquissimæ linguæ rationem & elegantiam revocat, atque suum co-
thurnum, quicum in lucem editus erat, prisca orbis dominæ aptat.

XXXIV. Hujus rei momentum quale sit, & quanto cum veritatis intertri-
mento vires suas exercere debuerit, illos non faller, qui quam immane sen-
sus moresque nostri cum Orientis moribus sensuque dissideant, tenent: & fa-
ne hanc potissimam causam duco, quare non feliciori cum successu in pro-
phetis in primis & poëtis sacris, versari detur, quam quod genium Orientis
vix degustaverimus, iique nobis obstruati fontes sint; ex quibus illi phrasin
suam hausere; unde si ad satietatem bibere, & pleno aliquando ore ducere
concedetur, quam largo scientiæ flumine pectora nostra inundabuntur!

XXXV. Hæc rerum Hebraicarum tristis adhuc & calamitosa fors est, hæc
literarum sacrarum studium circumstant fata; dum nescio qui veternus ma-
nus animosque congelat, eumque restinguit ardorem quo ferri verum e-
rat, & nihil reliqui facere, ad hæc ruinas excitandas, atque ab tempo-
rum atrocitate vindicandas; eorum ad exemplum, quos non pœnituit, in
humani ingenii monumentis reficiendis, ac profanis auctoribus sanandis cu-
ram, laborem, vitam denique viresque suas collocare & absumere.

XXXVI. Hanc gravissimam religionis & veritatis causam dum me su-
scipere profiteor, perstringi me sacro quodam horrore sentio, quem mihi
quum verbi Divini reverentia, tum eruditi orbis verecundia, tum pudor
etiam, quem mihi natura attribuit, admovet. Etenim non tantum ipse mi-
hi placeo, ut quantum vel ab ingenii deficiat bonis, vel ab doctrinæ cultu,
non videam: non tamen animum contraham, neque me tanquam fluctu, sic

magnitudine negotii conturbari atque a proposito dimoveri sinam, contraque erigam, atque impiger ac alacris illud succurram munus; eaque quæ mihi hanc in rem per aliquot annos meditata coactaque sunt, emittere atque evulgare non verecundabor.

Quidve
fiduciæ &
voluntatis.

XXXVII. Hoc autem eo fidentiori animo facio, & quoad vires atque hæc quotidiani muneris acies, patiuntur, recipio; quod præclara sustenter conscientia, non me audacia quadam critica, per haud explorata ferri, aut novarum rerum studio in hanc provinciam involare: sed sponte eam sua sub manus mihi succrevisse; defugienti fere, ultro sese ingessisse, tantaque sui specie commendasse; ut officium quo Deo, Ecclesiæ, Academiæ, bonis omnibus devinctus sum, prodere mihi viderer, si illud quod mihi affulsit lumen, intra privatos conderem parietes, atque in commune conferre non sustinerem.

Operis
nostri pri-
ma pars.

XXXVIII. Quo vero in curriculo desudandum nobis sumserimus, & quidnam illud sit quo labor noster adspirat, quatuor illæ, quas posui, partes exhibent; quibus totidem respondebunt libri, quos opus nostrum continebit. Horum primus iis se radicibus totum addicet, in quas alienæ significationes, iis ex capitibus quæ superius attingi, irrepere, quas dum eo unde emerferint faceßere jubebo, sedibusque non suis excedere, a viris gravibus, & scripturarum cupidis petitem & impetratum velim, ut me hac in parte auctoritate sua armare non nolint, utque fugitivas hæc sub magni nominis umbra delitescere ne patiantur.

Quid se-
cundo lo-
co labo-
randum
veniat.

XXXIX. Ex hisce vadis & scrupulosis cotibus quum enavigavero, atque haud contemnendæ Hebrææ linguæ parti, dereptis erroris integumentis, nativam faciem ac pulcritudinem revocaro, disputationis nostræ cursum eo flectemus, ubi minus forte infestis fluctibus, & aura secundiori, uti licebit: ita enim ratio secundi quem partitio nostra describebat, loci comparata est, ut omnes qui non penitus in hisce nihil vident, animum adverterint, incredibili hic defectu rem Hebræam premi. Cujus me eo etiam major spes tenet, quod non ingenio me tradam aut conjectandi morem geram artificio, id quod *Forsterus*, *Boblius*, *Coccejus*, *Gussetius*, alique hujus scenæ Roscii sibi sumserunt, sed quod in iis nitar fundamentis, quæ nemo unquam labefactare aut attingere sustinuit, nisi qui ea plane ignorando, auctoritatem ipse suam ante convellerat.

Quid li-
bro tertio
destina-
tum sit.

XL. Hæc spatia emensum eæ radices accipient, quibus tertium ordinem attribui; longe quidem longeque plurimas illas, & majori numero, quam temere cuiquam in mentem veniat suspicari. Hic ea quæ communia litterarum tempora, ea præsertim quæ rem Hebræam prostraverunt, obruerant, quæque ex omni funditus Judæorum memoria eraserat vetustas, operam dabimus, ut incredibili cum sacri studii emolumento in lucem evocemus. Ubi tanta causæ est fiducia, quam non levitas facit sed iudicium, ut fructum fere officii mei præcipere ausim, ac bonorum omnium mihi assensionem destinare: inque vicem fidem meam iis adstringo recipioque, ea me prudentia cursum hunc esse moderaturum, ut nihil novis consiliis dedisse, nihil studio esse

esse velificatum (si quidem mortale hoc est) nihil nimiae saltem cupiditate obsecundasse videri possim: omnibusque planum fiat, nusquam me a Divini verbi maiestate oculos deiecisse, aut auctoritatem cuiusquam vel dignitatem abiecisse.

XLII. Hæc quum superavero, iis me totum tradere in animo habeo, quæ in supremam operis nostri partem conieci: ubi vastum veluti æquor patefcet, quod vix oculis aut cogitatione terminare est. Hic ea persequenda venient, quæ singularis antiqui orbis genius ab recentiorum interpretum cognitione retraxit, quæque eum in modum in Orientis penetralibus abstrusa atque a nostro conspectu seducta sunt, ut nisi Orientales ipsi viam muniant, fidosque se duces præbeant, vix est quod unquam ea erui ac illustrari posse fidamus.

XLII. Quibus vero præfidiis & copiis succinctus, tanto me oneri subjungere non reformidem, tantasque spes conceperim, paucis faciendum existimo ut declarem. Hæ in lingua potissimum Arabica sita sunt, cujus linguæ si arctissimam cum matre Hebræa cognationem; si inexhaustas divitias, & incredibilem opum vim; si originem & antiquitatem ultimam; si utilitates denique & commoda, prædicare aut enarrare ingrederer, in quam immensum mare ea nos disputatio abriperet? hæc ut iusti voluminis argumentum implent, ita alias ea pertractare decretum est, qui eum eximamus scrupulum, penitusque levemus, qui animis multorum contra præclarissimæ hujus linguæ usum & necessitatem infedit; ubi tamen bene habet, quod illi tantum ab hisce partibus se conspici patiantur, qui in summa ejus ignoratione, vel ipsis testibus, versantur: quos humani quid designare, atque linguæ sibi negatæ fastidiosa contemtionem, inscientiam suam ultum ire velle, non est cur minus placate feramus.

XLIII. Hac autem opera eo majori jure in præsentia supersedere possum, quod ipsa res causam pro me sit dictura; quodque tantam exemplorum nostrorum confidimus fore vim & gravitatem, ut æquos rerum arbitros permovere, iniquos etiam perfringere poterint, quod si tamen frugibus inventis, sint, qui glande vesci malint, eoque sint palato, ut nostrarum rerum sensum percipere vel non velint vel non possint, his ego ut ingenio suo perfruantur non negabo, quemadmodum & meo me abundare verum æquumque est.

XLIV. Unum tamen non tempero, quin verbo tangam, & levis instar excursionis præmittam, antequam aciem ipsam ac cornua disputationis commoveam: quod ejusmodi est ut me in stuporem sæpe dederit, ac miraculo vix eximi possit. Hæc est illibata illa linguæ Arabica, suis in radicibus, puritas, quam tot tantaque secula non temerarunt; eaque ejus salubritas, & quasi sanitas, quam quatuor annorum millia violare non potuerunt: ut adeo non possis non majorem in modum mirari, eandem adhuc linguam Meccæ florescere, quæ Hierosolymis olim vixit, haud majori discrimine, quam quod nos a Germanis sejungit; vel quod Arabes sæpe prædicare consueverunt, quam inter eos linguam princeps condidit *Ismaël*, eandem ad hæc usque tempora perdurare.

Gravis
quorum-
dam circa
antiquita-
tem ejus
error.

XLV. Hoc quam verum sit illi viderint: ego confirmasse fatis habebō, ex vetustissimis Arabum monumentis fidem me facere posse, atque in omnium oculis defigere, ludibrium doctis debere, qui nescio qua cupiditate, *Muhammedem* auctorem & principem linguæ Arabicæ finxerunt, & vel eo maxime nomine ejus in sacris auctoritatem infirmare conati sunt. Quid talibus hominibus facias? & an non operam lusisse videri posses, si serio iiscum in certamen descenderes atque tam male sanam iis opinionem detrahare pugnares? cum umbris citius manus conferuerim, quam ut hæc mihi somnia confutanda suscipiam.

Libris
multo an-
tiquissimis
usueros nos
esse.

XLVI. Haud tamen pœnitet amplissimo me instrumento & supellectile subornatum, prodire posse, eorum apud Arabes auctorum, qui longe ultra Muhammedis tempora adscendunt; neque mihi necesse fore, si cuiquam hac de re offundi possit religio, quicquam ex posteriorum Arabum scriptis affirmare. De quibus codicibus, manuscriptis omnibus, quos auctores agnoscant; quidve gerant antiquitatis; tum quod homini non ingrato primum est, quorum munificentia debeantur, alias, spero, uberius dicendi nascetur occasio.

C A P U T P R I M U M.

De radice בלג. LXX. & *Vulg. fluctuatio.* Non minor Chaldæi, Syri, & Arabis. *Rabbinorum sententia.* Ex Chaldæo hausta. *Forsteri alia mens.* alia Cocceji. *Vera significatio.* Aquila illustratur.

I.

Votum
concupi-
tur.

Quod facili ac propitio fiat Numine, aggredimur primam operis nostri partem, atque ad Elysios scripturarum campos, accessum interiorem meditamur; perennem itaque veritatis fontem supplici prece veneror, ut in tenebris inscientiæ & erroris clarissimum pedi lumen præferre velit; atque ad castigatos purosque sensus mentem nostram evocare: ut quæ ipsi gloriosa, Ecclesiæ salutaria, & bonis omnibus accepta sint, in lucem edamus. Ita crescat Divini honor nominis, ita verbi sacratissimi majestas effulgeat, & ad nobile ejus studium Deo devotæ juventuti calcar subdatur.

Inquiri-
tur de no-
tione rad.
בלג.

II. Primordia nobis ducentur a radice בלג quinque in locis obvia, idque in *Hiphil* tantum, extra ea nullo sui vestigio invenienda. sunt ea Job. 9: 27. & 10: 20. & Ps. 39: 14. & Jer. 8: 18. postremo Amos 5: 9. Hic quid Veteres quid Recentiores viderint interpretes, ita omnium subjiciam oculis & judicio, ut nihil eos vidisse, quod veram verbi vim spectat, clarissime constet.

LXX. &
Vulg. exa-
minantur.

III. Hujus radice significationem si ex veteribus quæras, non tantum spem

spem ludent, verum etiam haud paullo incertiore dimittent quam accesseris. Primus in *Jobo* locus sic habet. **אעזבה פני ואבליגה**. Hic LXX. vel quicumque demum fuerint, qui monstrosam illam versionem *Jobi* architectati sunt, vertunt. Συγκύψας τῷ προσώπῳ σενάξω. *Vulgatus* autem dat. *Commuto faciem meam & dolore torqueor*. Huic proinde **הבליג** est *dolore torqueri*, illis **σενάξειν**, etiam vocabulum doloris plenum, mollius tamen quam interpretis Latini sententia ferebat. At vide hominum inconstantiam & mirare; iidem Græci penitus ipsi sibi elapsi, contrariam plane verbo assignant notionem in *Cap. 10: 20. Jobi*. **ישית ממני ואבליגה מעט** quæ illi. Ἐασον με ἀναπαύσασταί μικρόν. est ergo nunc *quietem capere*, quod modo *suspiria ducere*; ubi quantum ad veritatem propius accedunt, tantum iis decedit auctoritatis, quod una verborum complexione, uno tenore orationis, uno quasi oris habitu, unum idemque vocabulum in diversissima traxerint. Constantior hic *Vulgatus*, sed eo infelicior, quippe quem sententia loci facile erroris condemnet; *dimitte ergo me, ut plangam paululum dolorem meum*. Retinet ergo adhuc *dolorem*, eumque invito imponit *Jobo*: sed ne iudicio id factum crederemus, strenue cavet, quum *Pf. 39: 13. Hebræa* **השע ממני ואבליגה** sui dissimilis reddit. *remitte mihi ut refrigerer*. Fregit virum τῶν LXX. auctoritas, eumque a superiori sententia dimovit; qui hic habebant ἀνέσ μοι ἵνα ἀναψύξω. sed lætam hujus radicis faciem iterum obscurant uterque, atque in *dolorem* suum recidunt *Jer. 8: 18. מבלית עלי יגון* quod LXX. edidere. ἀνίστα μεθ' ἰδύνης. *Vulg. dolor meus super dolorem*. Denique ut se fluxa sequi conjecturarum penitus persuaderent, *Amosi* verba **עד על המבליג שד על** transtulere LXX. ὁ διαίρων συνερμυδὼν ἐπὶ ἰσχυρὸν. *Vulg. Qui subridet vastitatem super robustum*, post *Aquilam* qui hic μειδιδῶν dederat, qua de versione, & fonte unde manarit, postea dicetur.

IV. Hic ergo pedem cum figere non liceat, quumque nunc hanc nunc illam in partem, tanquam fluctuum, sic sententiarum jactatione feramur; age ceteros circumspeciamus memoriæ priscæ interpretes, & num tranquilla in statione nos collocare possint, experiamur: ubi quidem eadem nos tempestas manet, neque ab errore consistere patitur. quinque enim in locis, haud secus atque Euripo aliquo deprensos, triplici, *Chaldæus* quadruplici, eaque maxime dissona, nos circumagunt vertendi ratione dicam an libidine? quæ sententiæ moderandæ arbitrium adimat. *Jobi* nempe 9: 27. **אבליגה** Syro est

Reliqui
etiam ex
Veteri-
bus.

ضائق علي quod *angustia premor* utrumque dicit. *Chaldæo* autem **אתגבר** confirmabor. *Cap. 10: 20. contra Syro* **אנוח** solabor me & quiescam. Et *Arabi* **استريح** respirabo; *Chaldæo* autem **אנוח** quiescam. *Psalmo* vero 39: 14. *Syrus & Arabs* in eadem mente iisdemque etiam vocabulis perstant, quæ repetere nihil attinet. *Ethiops* **אערפא** quiescam, refociller ex LXX. At *Chaldæus*, cujus in primis hallucinationem haud fugitivo adverti velim oculo **אזיל** abeam: si ἀπλῶς, perquam frigide, ne dicam insulse; sin de habitu ad plures; ne sic quidem elabetur, ac male versi

loci

loci crimen effugiet. In quarto autem Jer. 8: 18. loco, *Arabs* *לֹא* LXX. scopulis illatus, *وَلَيْسَ لَكُمْ شَيْءٌ* nulla vobis est sanatio: quod qua via ex *מְבִלִּינִי* extundi possit non assequor; nisi quod nescio quomodo vexaverint forte rad. *גָּהָה* sanare, dum *מְבִלִּי* ab sequentibus litteris divellunt. Non magis pronum est dicere, quid *Syrus* viderit, qui *בְּלִי* substituit; *attritus sum*. An legit *בְּלִי*? nihil affirmo; nec tanti est errorum causas pernosse: aut in illo mustaceo laureolam quærere. *Chaldæi* vero suaviludia vereor ne stomachum faciant: devoremus tamen quod jam dudum circumroditur molestiæ; ecce ergo tibi hominis verba *עַל דֵּהוּ מְלַעֲגִין לְקַבֵּל נְבִיאָא* propterea quod prophetis illudebant, qui prædicebant iis; dolorem & gemitum iis immittam. Ex quibus hoc tantum observa *הַבְּלִי* hic novam plane induere faciem, & jam per *הַבְּלִי* irridere verti, si modo id vertere dici possit; ut adeo jam quartum sui dissimilis sit *Chaldæus*. Novissime ad priorem idem revolvitur sententiam & *מְבִלִּי* Amos 5: 9. reddit *מְבִלִּי* confirmans, nisi quod hic *pabel* sive activam adhibeat conjug. quum in priori loco *itpahal* & passivam vim tenuisset. *Syro* autem hic placuit vertere *בְּלִי* dominium dans. *Arabi* ne transversum quidem digitum a LXX. discedere tutum visum fuit, & in *الْمَقْسَمِ* sive *diap̄w* acquievit.

Brevis
excursus.

V. Hanc vagam, fluxam, atque intemperantissimam veterum interpretum, non hoc tantum in verbo, sed in aliis etiam sexcentis, vertendi rationem, quum ad animum revoco, serioque expendo; haud leviter eorum auctoritatem, quod fieri aliter nequit, levare atque imminui sentio: simul magnam apud me admirationem occupat, quæ tam acerba Hebræam linguam post ejus occasum urserint fata, ut sedibus suis extorris, avitisque pulsa domiciliis, per incerta & avia conjectationum raptata a posteris, splendoreque suo, dignitate & certitudine in magna sui parte exuta ac spoliata fuerit: dum interim, senta, inculta, horrida, ab præstantissimis fere post habita ingeniis, emendicatis quibusdam & male consutis pannis obsita jacet, quæ excuti nequeant, quin lapsa defluant: nisi si forte auctoritate illustris alicujus nominis se defendant, tenaciusque hæreant. Sed hoc habet; abiit jam tempus querelarum: non labor longius. eo ergo unde huc declinavit oratio revocetur, & quo intendimus proficiscamur.

Ex Chal-
dæo ali-
quid arri-
piere
Rabbini.

VI. In eo eramus, ut verbum hoc jam inde ab antiquissima memoria occidisse, noctemque sibi induisse palam facerem, atque ejus vix umbram Veteres tenuisse: hoc eo feci, ut graviore vulnere Rabbiorum recentiorum causam jugularem qui ex tam *Λοξίς* Apollinis, paraphrastæ dico *Chaldæi* oraculis obscuris & flexiloquis, temere aliquid excipientes, hoc summa deinde cum confidentia propagarunt, tanquam Divinitus editum, atque omni dubio vacuum; idque ad nostros etiam interpretes transmissere omnes, ab uno tantum alterove si discesseris. Hos si audias *הַבְּלִי* est confirmari vel confirmare se: quod

quod passim per Lexica & Commentaria magistrorum volitare videas. *Kimchius* qui principatum tenet inter Judæorum lexicographos, inque cujus verba sacramento fere omnes dicunt, hæc prodit in Lib. Rad. אבליגה אתחוק והוא פועל עומד אע"פ שהוא מבנין הפעיל או פי" אחזק נפשי. Hoc est אבליגה *notat confirmabor estque verbum intransitivum licet ex Hiphil sit, aut sonat confirmabo me ipse.* Hæc in libris suis commentariis ubivis locorum integrat. R. etiam *Levi* iidem sententiæ atque iisdem fere verbis adhærescit. אבליגה אתחוק ויהיה בורר או יהיה יוצא ויהיה פי" אחזק לבי. *Confirmabor dicit, estque intransitivum; aut transitivum est & ita accipiendum: confirmabo cor meum.* sic *Aben Efr.* sic *Raschi.* sic tota *Rabbinorum* natio, adhibentes vocabula הניביר vel התגבר vel התאפק vel התחוק quæ eodem omnia redeunt.

VII. Horum ex fontibus illa fluxere, quæ maximam Lexicorum partem hodie obsident, quæque per omnes versiones & commentarios pervaserunt, *Confirmari, corroborari, confortare se, refici, recreari:* quæ si cuncta suis auctoribus assignare vellem, in immensam paragraphus hicce excresceret molem, meque Lectoremque meum fatigaret. Quod ab iis ad nostros etiam transit.

VIII. Huic opinioni, vires licet eundo sumserit, maximoque inveteraverit opere, obviam tamen ire non reformido: certus omnes, qui nullis auctoritatum, quas ratio deficit, vinculis illigari se patiuntur, eam animis suis lubentibus esse remissuros sententiam, quam res ipsa labefactabit, meaque a stirpe convellet oratio. Ubi quidem haud magno opus erit molimine, neque ad opinionem hanc discutiendam arietem admoveere necesse habebō; sed vel digitulo injecto concidet atque in ruinas ibit. Quod enim hujus tam receptissimæ, tam ad omnes pervagatæ notionis fundamentum est? Chaldæi fides; qua nihil magis infidum ac fluxum esse, planum fecimus; cujusque præ ceteris mobilitatem & inconstantiam in medio destituimus. Ille nempe *Job. 9.* dederat אתגבר passive, *confirmabor.* At in *Amosi* laudato loco, activam vim sequens, מגבר *confirmans* reddiderat; ex quo suspensus Rabbinorum nostrorumque animus, nec quo se acclinet satis certus, transitivæne, quam *Hiphil* postulat, potestati, an vero intransitivæ, quam plurima loca velle videntur. Cujus opinionis levitas detegitur.

IX. Eadem qua opinionis originem adspiciendam do, ei omne firmamentum me subduxisse reor, neque quemquam adeo auctoritatum laqueis irretitum fore existimo, ut quem suam ipsum fidem prodidisse constat, ejus fidem sequi in animum inducat. Nego etiam, si vel æquabilius constantiusque se Chaldæus haberet, & ubique ὁρθάν τὰν ναῦν teneret, veram genitivamque verborum indolem ab eo unquam repeti vel posse vel debere, quippe qui totus in eo est, ut sensum laxissime & solutissime adumbret, non ut vocum Hebraicarum expressa quasi imagine referat vim & ingenium. Chaldæi fides infida.

X. Ad hoc quum animum adjicere Judæorum magistri neglexerint, summæ iis fraudi, vel veritati potius Hebrææ, fuit; quam multis ex perverso hoc principio, incertis plane & rejiculis notionibus onerarunt: quod eo incommodius accidit, quanto se minus commode homines avocari patiuntur Quæ fraudi fuit.

ab iis rebus, quas res a teneris adamarunt, atque pro veris animo imbibe-
runt.

Duos vi-
ros doctos
ante me
ab com-
muni sen-
tentia
abuisse.

Quæ For-
steri fue-
rit senten-
tia.

XI. Verum enim vero quantumvis molestus sit labor ille, sæpe etiam ab iniquiorum oculis non intactus, eum tamen capere non gravabor: atque hic quidem eo felicius decurrere licebit, quod viam quodammodo minus infestam reddiderint, duo præclare de re Hebraica promerita nomina, *Forsterum* dico & *Coccejum*: qui circumscripta Rabbiorum de hoc verbo nostro sententia, aliam plane, utervis modo sibi peculiari, ei subjecere significationem.

XII. Quod ad *Forsterum* attinet, *refrigescendi* ille amplexatur notionem; à Græcis, quod facile apparet, tractam interpretibus, quos ἀναψύχειν alicubi dedisse supra visum est, quos æmulatus etiam fuerat Vulg. *refrigerari* vertens. Ita ille in Lex. „ בָּלָה refrigeratus est tanquam e rivulo, nam non mul-
tum differt a verbo בָּלָה / & legitur tantum in 3 conjug. ac neutraliter. Deinde loca quinque percensens, quatuor prioribus passivam attribuit vim, Job. 9. *Deferam faciem meam & refrigerabor.* & sic in reliquis. Novissimum autem Amosi locum active accipit. *Qui refrigerat vastatorem contra regnum.*

Ad quam
non acce-
ditur.

XIII. Huic sententiæ ejiciendæ multum operæ infumere animus non est: omnia tenui pendent filo. Illud in primis argutulum est, & vehementer dilutum quod de בָּלָה rivulo trahitur. Aliquid diceret si verbum בָּלָה hanc indueret naturam. Ita tamen decrevi mecum ipse, *Forstero* si veterum auctoritatibus contendere velis, rationem præ ceteris adesse, atque secundum eum, si in causa iudex federem, pronuntiare non dubitarem.

Cocceji
de hoc
verbo sen-
sus.

XIV. Ad *Coccejum* me converto, cui plane aliud hic sedet, quod ex ingenio promittit. Ita ille in Lex. tradit. „ בָּלָה in Hiphil הִבְלִיחַ videtur habere significationem ἐνκόλιος καὶ ἐνμαρπelas, ut sit oppositum τὸ קשה χαλε-
„ πός. Transitive est Amos 5: 9. *facilitare, facile efficere.* ἐνμαρπίζειν. *Qui faciliat vastitatem in robustum. Quo facili negotio robustum profligat.* Intransitive tamen reliqua quatuor loca capere cogitur, quæ dicere existimat. *Levius habere.* ἐνκόλιος ἄγειν. Incommodum non parum conjecturæ isti detrahens momenti; ne nunc dicam aliam plane vim uni loco, quam ceteris, alligari.

Qui per-
penditur.

XV. In hanc τὸ πικρὸν sententiam cur pedibus ire non sustineam, præter illud quod jam attigi, & hoc maxime facit, quod verear ut errori vehementer obnoxia sit tota hæc divinandi ratio, eoque interpretem sæpe perducatur, quo minime vellet: ubi enim pedem *Coccejus* ponit? an in veteri aliqua versione? nullam earum tale quid præferre videmus. In finitima forte dialecto, *Chaldæa* aliave roboris & firmamenti aliquid habet; at nulla earum tale quicquam sub radicalibus hisce continet. Quid ergo? acies viri Docti hanc nobis confecit notionem: quæ si cuiquam veri inveniendi blanditur via, non intercedo; mihi ea ad præcipitium ferre videtur.

Ingenio
non esse
frena la-
xanda.

XVI. Quorsum sane non efferemur, hic si ingenio frena laxare velimus? eadem ego ratione tendam הִבְלִיחַ esse *spirare*: eadem alius alias, *velocitas* modo mentis adsit, & fontes teneat rerum, formabit notiones, easque haud
ita

ita difficiliter sacro textui aptabit. Vide enim obsecro te, quam in proclivi sit *Amosi* verbis hanc subicere vim. *qui spirat vastationem super potentem.* quod vel ex Latinorum usu valeret, *qui minitatur:* vel quod magis se probat, *qui spirando immittit* & *leni oris flatu injicit.* quam Deo dignam esse sententiam nemo homo negaverit. Cape cetera loca, & quod in subitaria mea notione requiras, vix habebis, summa enim sponte *respirandi* amplectuntur significationem, quam cur prae *Cocceji* illa jure abjicias, non dabis. Quod si tamen, fatebor enim, filiulam hanc meam exosculari vellem, aliisque eam conciliare, ne subimpudenter facerem vererer, meque ei culpæ affinem ipse judicarem, a qua ut quam remotissimus sim semper me paravi.

XVII. Sed est mihi quo omnes hasce hariolationes dispellem, veramque verbi vim in tuto locem. Diu ergo jactata tandem consistat veritas, atque ex fluctibus hisce læta portum adspiciat: existat caputque exferat spississimis mersa tenebris, antiquissima verbi hujus significatio; quæ tanto, auroræ instar, surget cum splendore, ut vel invitis nativæ suæ faciei admirationem exprimere posse confidat. Ab oriente nobis illa atque ex Arabum effulgebit monumentis, qui nunquam radicis hujus memoriam obscurari aut evanescere passi sunt: qui quod matri Hebrææ acceptum olim retulere, id se ei longinqua post tempora rependere posse serio triumphant.

Ad fidos
magis du-
ces acce-
ditur.

XVIII. Hic vero *Gjeubarium* in primis & *Phiruzabadium* proferemus, duo illa linguæ columina, qui fugientes gentis litteras stiterunt, quæque vetustate fere extabuerant, immortalis opera, æternæ memoriæ commendarunt binis Lexicis, quæ Arabibus vicem omnium facile explent: quorum alteri *قاموس Camuso* id est *Oceano* nomen est, alterum *صاح اللغة* sive linguæ absolutissimum opus audit. Hos ego, antequam magnum opus, quod nunc capeffo, ingrederer, inspiciendos mihi existimavi, ne in gravissima causa turpiter me darem, eique fraudi latus præberem, cui viros in hisce litteris pervolutatos patuisse deprehenderam. Hanc mihi curam & hoc etiam intendit & adauxit, quod *Giggejum*, qui *Phiruzabadium* Latio donavit, testem haud locupletissimum cernerem, ob magnos multosque quos in se admisit errores: quodque *Golium* nostrum, qui *Gjeubarium* toga induit, non parum sæpe etiam offendisse adverterem: cujus religionis, & laboris inde mihi subnati, ut me nunquam pœnitebit, ita non leve hoc quum ornamentum, tum robur maxime & adjumentum operi nostro adjuncturum esse persuasum habeo.

Et Ara-
bes consu-
luntur.

XIX. Videamus ergo quid Arabes in deplorata causa remedii portent: illud præsentissimum esse nemo dubitabit, qui in hæc *Gjeuharii* oculos conjiciet.

Ex qui-
bus vera
notio pro-
trahitur.

للبلوج الاشراف يقال بلج الصبح اذا اضاء وتبلج فلان اذا ضحك وهش وفي الحديث في صفة النبي صلى الله عليه وسلم ابلج الوجه اي مشرقه Hoc est. Verbum *בלג* notat fulgere instar orientis solis; & dicitur de aurora quum illucescit: ponitur etiam in 5. conj. in eo qui ridet aut lætus est. Et in traditione de propheta b. m. est, eum fuisse, *אבלג* frontem, id est nitidum, se-

renum Habeas & ea quæ in *Camuso* produntur. **باج اضاء واشرق وكل**
منتضح اباج والابلابلج الايضاح والوضوح واباجه اوضحه وفرجه ورجل
Dicatur aurora **בַּלַּג** *quum splendet & surgit*: **וְ** *omne quod*
nitet **אֲבִלַג** *audit*; *undec. autem conj. de omni re adhibetur clara, manifesta, &*
candore quasi splendente: quarta vero conj. **אֲבִלַג** *est, clarum reddidit; nec non*
mærore levavit: **וְ** *vir* **בַּלַּג** *dicitur, quum exporrecta est fronte.* Hosce verbi
hujus usus nescio an in rem fuerit, ex antiquissimis Arabum Scriptoribus uno
alterove exemplo firmasse: Philarabes certe hoc gratiæ mihi apposituros fa-
cile animum induco ut credam. Cape ergo hæc ex *Diwan Hudeil*, sive *syn-*
tagmate poëmatum, quæ *Musa Arabica* principibus *Hudeilitis* dictavit; quo-
rum plerique *Mubammede* longe vetustiores sunt. In hoc ita canit **صخر الغي**
Tzachr' ol'gai

فباتا يسيران الابل حتي
اضاء الصبح متبلجا وقاما

Et omnem noctem ire perrexerunt, usque dum surgens affulserit aurora: tunc re-
stitere. Alter ex eadem gente cui *Muleicho* nomen **مليج** ita amicæ suæ fa-
ciem in cælum effert.

كالشمس برزها طلق وتبلج

Solis instar quem læta præfert dies, vel auroræ ortus.

Unde Jo-
bo suum
restituitur
decus.

XX. Hoc lumen sacro textui inferre quid ego verear, quum nihil illustrius
aut magnificentius ne cogitatione quidem fingi possit, quam quod hæc nobis
suppeditat significatio. Quid splendidius quam *Jobo* hæc dare verba? *Faciem*
meam tristem & nubilam emittam, وَاَبْلِغُهَا *eamque serenam dabo* **وְ** *nitidam:*
quid aptius etiam & verbis ipsis magis conveniens? **פָּנִים** absolute *Hebræis,*
tristem sonat faciem, quod ex *1 Sam. 1: 18.* disces: hanc **הַבְּלִיג** ex usu
Arabum dicit, ille, qui *pulsis tristitiæ nebulis, solis instar lætam nitentemque*
eam effert. Atque hic præsertim adverti postulo **בַּלַּג** apud Arabas nimium
sæpe in fronte poni nitida **וְ** *serena* uti supra ex *Camuso* habebamus **رجل باج**
vir læta & porrecta fronte. Et sic **אֲבִלַג** **בַּלַּג** Comparativus formæ **אֲבִלַג** *ni-*
tidus, serenus vultu: cujus plurale **בַּלַּג** in eo *Abu Tzachr Hudeilitæ*, ex
Diwan laudato.

بهاليل بسامون باج لادي القري
ملاويث حلالون بالافبح الرحب

Ridentes, renidentes, frontem nitentes in convivio.

Inclyti, confidentes amplissima & laxissima in domo.

Sic

Sic *בלג* *בלג* etiam, quod industriam utriusque lexicographi fugisse videtur, eodem in usu celebratur. Ita *Al Dachil Hudeilita*.

منها بلج

Ore renidenti est. nam *منها* quod in Lexicis frustra quæras, est locus dentium proprie, dein os notante scholiaste, a ridendi officio.

XXI. Hac autem *metaphora*, quam *Job* nova hæc attribuit versio, ut nihil elegantius cogitari potest, ita nihil est quod per omnes linguas latius dimanarit: quod neminem paulo humaniorem fallere potest. Notissimum est hoc *Fabii*. *Tristitia quoddam nubilum ducere oculos vultumque dicitur, & contra hilaritate enitescere.* Et quid magis in communi etiam *Latinorum* sermone protritum, quam *nubila frons & serena? imbre etiam lacrymarum* apud poëtas quid celebratius? *Cat.*

Quod
porro illu-
stratur.

Tristique imbre maduere genæ

Arbit.

— *Oculis nec defuit imber.*

Et mox.

Gurgite sic pleno facies manavit

aliaque infinita, apud *Græcos* non tantum & *Latinos*, sed *Arabas* potissimum, & *Persas*, quæ si huc extruerem, ingloriam mihi & inanem operam ponere viderer: unicum tantum *Ovidii*, quo minus calamo excidat non teneo; quod est *Met. 5. de Cerere ex longinquo squalore tandem emergente*

Jam modo quæ poterat Diti quoque mæsta videri

Læta Deæ frons est: Ut sol qui tectus aquosis

Nubibus ante fuit; victis ubi nubibus exit.

quæ *metaphoræ* dignitatem & splendorem multis modis illustrare mihi videntur.

XXII. Hac igitur figura cum nihil illustrius sit, res suas sibi habere jubemus *Græcos & Vulgatum*. plurimam etiam salutem mittimus *Chaldæo* ejusque *אתגבר*: nihil magis utimur *Forsteri* placito: *Coccejo* libenter subscriberemus, nisi ipsa jam ratio intercederet. At præterierat fere de *Hottingero* dicere, neque tamen lubenti id animo facio: is enim in *Smegm. Orient.* ad rad. *בלג* quædam minus bene digesta ex Arabica rad. *بلغ* tradidit; quæ cur exagitare velim causa non est, cum liberalis ingenii non sit ex aliorum contumelia splendere velle; doleo potius tanto viro tam multa in opere illo excidisse, quæ non hoc egisse eum satis arguant; quum tanto ille majorem curam & circumspeditionem afferre debuisset, quanto illustrius ejus ad omnes nomen accesserat: nam profecto quam quisque maximo in pretio est, tam

Hotting-
geri de
verbo no-
stro sen-
tentia.

maximo periculo peccat. Quamquam ergo de *Hottingero* nihil a me, nisi ut de viro egregie docto, dictum velim; non possum tamen non plusculum in eo diligentiae & accuratationis requirere: nam quale tandem illud est quod בלג nostrum ut *Arabum* بلغ cum gain velit esse, pervenire ad scopum? unde Amos. 5: 9. vertendum veniat. Qui intendit, destinat vastationem forti: cum mox relicto eo, aliud sequatur, & in *Iobo* per satis habere, contentum esse verbum exponat.

Cetero-
rum loco-
rum expli-
catio bre-
vis.

XXIII. Nos quod semel amplexi sumus, ita tenebimus, ut nusquam divertere necesse habeamus: quam facilis enim & prona ceterorum locorum se offert explicatio ex notione quam fiximus? Job. 10: 20. Recedat a me, ואבליגה מעט / quod videtur elliptice esse dictum pro אבליגה פנים prout in hisce fieri amat: & paulisper faciem ex squalore relevabo: nisi mavis הבליג absolute esse enitescere, sensu intransitivo, quem omnes interpretes hic agnoscebant, quod tamen si me audis, post habere non dubitabis. Eadem ratio est in Ps. 39. Abscede a me ואבליגה supple פנים & serenare liceat frontem luctu & mœrore perditam: etenim frontem hic sæpe exulare ob frequentissimum longe usum, ex *Arabibus* etiam supra visum est. Jer. 8: 18. מבליגיתי עלי יגון non aliud postulat; nisi quod anceps sit nec satis constet substantivumne sit an adjectivum: ego ad posterius illud accedo & sic sensum effero. O Tu quæ me lacrymis & squalore misere perditum, vultu jubes esse sereno, luctumque ponere. Tandem *Amosi* verba, si recepta interpretatione decedere religio est, sensu manente, at forma mutata hoc convertes modo: qui frontem hilarat, quum cladem potenti infligit; triumphosque eo oppresso agit.

Nova A-
mosi In-
terpreta-
tio.

XXIV. Verum alia mihi de illustri hoc loco stat sententia; communem enim illam versionem, ad cuius exemplum me modo componebam, subduram esse & contortulam certum est: minus etiam se approbat, quod *Grotio*, *Drusio*, *Vatablo* aliisque placet; qui confirmat vastatorem contra fortem. neque enim vel הבליג id notat, vel שר quod vastationem sonat, summa absque necessitate pro vastatore capere fas est: magis se commendat quod *Coccejo* in mentem venit; qui facile infert vastationem in robustum. Magni interpretis vestigia servanti hæc dudum prodiit interpretatio. Qui effulgere facit, & de subito, auroræ instar, oriri vastationem super potentem: cuius sententiæ quanta vis sit & majestas quid me dicere attinet? gaudent magnifica hac figura prophetæ, inque ea eorum oratio exultat. Esai. 47: 11. Veniet super te malum, cuius auroram nescis &c. Joel. 2: 2. Dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & obscuritatis: auroræ instar supra montes panditur. Ὅσων τ' ἐπικλύματα ἥως uti poëtarum canit princeps & proauctor. ubi nodum in scirpo quærunt, qui aliud quam nec opinatum adventum cum incredibili celeritate conjunctum hic volunt. Non tamen huc traxerim quod multi faciunt Hof. 10: 15. בשחר נרמה בנרמה cuius diversam paulo esse rationem existimo, de quo alias: quemadmodum nec Ezech. 7: 7. huc pertinere putem. באה הצפירה אליך venit aurora ad te. Saltem צפירה auroram esse, non satis exploratum est. Sed alia quædam

dam ex hoc usu suppeditant loca, in quibus fere interpretes in alia omnia abeunt. Jer. 1: 14. *מצפון תפתח הרעה* ab Aquilone aperiet se, auroræ instar, malum. Et sic verto Ezech. 16: 57. *בטרם תגלה רעתך* Ante quam malum tuum revelaretur. Id est prodiret & emicaret: nam Arabice *انجلي* perquam usitate de sole dicitur remoto quasi noctis, vel nubium velo caput exsertante: quod si Hebræis quis minus usitatum esse caussari vellet, næ is quibus in angustiis rerum Hebraicarum constituti simus non attendit.

XXV. Sunt & alia præterea loca, ubi eadem hæc figura insignitam orationi vim & dignitatem addit: sed quando jam nimii hoc in capite fuimus, non omnia semel effudisse melius erit, nosque illi reservasse operæ, quam verbum *גלה* efflagitat, qui nubeculam, qua obvolutum quodammodo est disjiciamus. Atque nunc in portum pervehi liceret, finemque hujus cursus, sic satis molesti & longinqui, facere: nisi Aquila latus foderet submoneretque, ut ne se jocum risumque esse patiar, eo quod *ridendi* potestatem *הכליג* subjunxerit. Hoc facile ab eo propulsabit quod disputatum modo est, & e tenebris protractum: neminique mirum accidere poterit, *nitendi* vocabulum, ad *risum* tralatum esse, nihil enim proclivius, nihil in mundo magis; quod vel unum Latinorum *renidere* abunde docuerit. quin ipsum *تبليج* per *رسي* risit

Cur Aquila verterit *ridere* explanatur.

& *هش* exporrecta fuit fronte declaratum vidimus. Sæpe autem numero usu venisse reperio, ut veteres, significationes verborum exhibeant ex usu Arabum promptas; quæ unde ad eos pervenerint, ut anquisitu dignum est, ita difficiles habet explicatus, & in tanta vetustæ memoriæ obscuritate haud temere quisquam declaraverit.

CAPUT SECUNDUM.

Quo ex fonte potissimum linguæ Hebrææ cognitio manarit. Illius defectus. Radix *קרה* sub examen vocatur. Nova ei significatio attribuitur. Splendide Hebræorum figuræ nitor redditur. Antiquissimus Orientis ritus in igni eliciendo. Locus unus *ע* item alter in Esaja insigni lumine perfunditur. verbum *בעה* enucleatur, *ע* quatuor quinque loci aliam faciem induunt.

I.

Ex viis, in quas se dedere, qui linguæ Hebrææ salutarem opem detulerunt, tenebrasque ejus pellere ingressi sunt; haud ulla æque trita est ac concelebrata, quam quæ in acri contentaque sacri textus consideratione

Princeps methodus qua Hebrææ lin-
ver-

guæ noti-
tiam secu-
ti sunt.

versatur: qua intra illius se continentes fines, domi verborum hauriunt & eruunt significationes; neque ad externa delabuntur subsidia, ad indolem eorum vestigandum. Hic arcem rebus suis collocarunt, qui ab ultima inde memoria, ad literas hasce colendas expoliendasque animum appulerunt: inque hac ratione tantam inesse vim nonnulli contendere sustinuerunt, ut vel ea sola in intimam linguæ naturam intrari possit, oblitterataque radicum potestas reduci, atque in sedes suas reponi. Cursum moderante scilicet ipsa oratione, lumenque illud spargente ex universa complexione, filoque & momenti rerum omnium, quod, defæcatum modo adhibeatur iudicium, aberrare veritatis indagatorem, ac per devia auferri non patiat.

Vix aliam
fuisse reli-
ctam, cui
se trade-
rent.

II. Vix aliam tenuisse viam Veteres videntur interpretes, quorum versiones ad hæc tempora defluerunt; eandem etiam Rabbini impensius & improbo labore triverunt: maximeque nostrorum hoc in campo emicuit virtus, qui se totos in hanc meditationem effuderunt. Et sane in tantis parietinis rerum Hebraicarum, tam gravique labe, qua antiquissima Orientis monumenta oppressa sunt atque extincta, vix aliud se benignius ac majori opportunitate porrigebat, quo decurrerent qui ex ruderibus hisce linguam inter mortuam recreare, dilapsasque ejus partes colligere in animo habebant.

Eam ta-
men præ-
cipitem
esse & per-
quam im-
plicitam.

III. Horum omnium labor & industria, ut in grata posterorum memoria, tanquam æterna in luce collocari meretur, ita & ipse meam illis obligationem publico testimonio adstringere non defugiam; nunquamque committam, ut insignes, quas ex palæstra hac deportarunt, palmæ, mea voce aut manu violentur: quin virides secum habeant opto, servantque sepulcro. Illud tamen confirmare non verebor, non minus ancipitem ac lubricam fuisse rationem hanc, quam speciosam & summis dignam ingeniis: multisque, ut sic dixerim, frondibus ac virgultis interseptam, atque inexplicabilibus salebris præclusam; ubi se induere necesse fuit vel sagacissimos quosque, unde se evolvere nequiverint, & quarum ludibrio in quam alienissima persæpe fuerint delati. Quid enim? tamne dextra natura in lucem mortales extulit, ut ubi nox tenet, tenebræque diem extinxerunt; ab errore tuti esse queant, atque haud secus quam medio sole, explorato pedem ferre? Tamne lætis Orientis Musis editi sunt, qui cælum hauriunt Europæum, ut quod in lingua domestica ac patria, nemo homo præstiterit; id in lingua Orientali, toto cælo a sensibus nostris sejuncta, tanquam virgula quadam divina ducti, efficere possint? Hoc qui sibi persuaderi patitur, næ hospes ille in ratione linguarum versatur, earumque profunda ne perfunctorie quidem introspectit: quippe in quibus omnibus innumera sese objiciunt, crassis occultata & circumfusa tenebris; quas nulla acies humani ingenii perrumpere possit, nisi lumen veterum monumenta præpandant.

Quo de a-
lias com-
modius a-
getur.

IV. Sed huic me cursui & disputationi nunc non permittam; neque ea hic præsumam, quæ procedente opere exhaurienda venient: nullius tantam esse posse iudicii vim & tam singulare acumen, ut sine antiquitatis instrumento, verborum naturas, quas in alto retrusit vetustas, & quasi in puteo demersit, valeat extrahere & persecare; inspicereque quibus radicibus hæreant, quibus radi-

quibus profecta inītiis creverint, atque ad hunc vel hunc usum exteriorē, qui expositus omnibus est & in promptu, effloruerint. quod talia ea sint, quæ non natura inscribit, sed usus imprimere solet. Hæc, inquam, jam non præcipiam; neque extra illos limites, quibus me ipse circumscripsi, efferar: illud tantum quod cum prima laboris nostri parte conjunctum est, ex iis quæ dixi deducam, atque in medium dabo.

V. Hoc illud est, quod methodus illa, quam tantopere ab interpretibus celebratam dixi; quæque ferme una sola patuit, cui se cum Veteres tum Recentiores committerent, non tantum ad ultimam verborum stirpem, primævamque originem eos manu ducere non potuerit: verum etiam sæpiusculæ, specie quadam blanda, induxisse in fraudem videatur; umbramque pro solida effigie offudisse, in significatione aliqua finienda. Hic vero gravius alias offensum deprehendo; alias levius, taleque quid admissum, quod nullas judicii vis providere ac præcavere potuerit: immo ubi ipsa ratio auctor erat, huc mentem sententiamque inclinare ac convertere. quod jam nunc insigni aliquo exemplo demonstratum ibo.

Ad illustre trans-
tur exem-
plum.

VI. Est inter reliquias linguæ deperditæ radix קרה/ ex minus frequentioribus, quæque in quinque tantum locis sedem occupat, in sola conjugatione prima. Hi sunt. Deut. 32: 22. אש קרהה באפי ותוקר Jer. 14: 44. אש קרהה באפי עד עולם תוקר & Jer. 17: 4. אש קרהה באפי עליכם תוקר Esaj. 50: 11. אש קרהה באפי כלכם קרהה & tandem Esaj. 64: 1. אש המסים קרהה Hosce si quis inter se commissos excutiat locos, hujusque verbi potestatem ex orationis vi exprimere aggrediatnr; ei se protinus *incendendi* subjiciet notio, summaque sponte ingeret: eaque eum significatio tam acriter feriet & occupabit, ut alterius circumspiciendæ cogitationem prorsum abjiciat, inque hac acquiescendum esse decernat. Constantissime enim אש igni adhærescere קרה/ eique extemplo *ardorem* & *conflagrationem* subjungi, deprehendet.

Radix
קרה pote-
stas anqui-
ritur.

VII. Mirum proinde non est, opinionem hanc qua antiquos, qua nostri ævi interpretes incessisse, atque in Lexicis & versionibus radices egisse. LXX. quidem interim καίεν reddidisse video, interim ἐνκαίεσθαι, nisi quod uno in loco turbellas dant, & pro בקרה Esaj. 64: 1. ὡς κηρός substituunt. *Vulgat.* etiam nunc *succendere*, nunc *succendi* extulit. & in novissimo illo Esajæ loco Symmachus habet, ὡς ἑκαύστος; ex quo conjicere pronum est, eum in ceteris etiam locis, quæ vetustas delevit, sui similem fuisse, & ad eandem se rationem composuisse. Rabbinī ad unum omnes idem tenent; & tum per בער/ tum per שרף declarant. Nostrique etiam summo consensu in hanc significationem conspirant: illi quoque qui eorum auctoritatem uncis alias naribus suspendunt, & vestigia eorum premere recusant.

Quam ei
vim addi-
derint.

VIII. Quod si tamen veram rationem exequi quis velit, neque tot tantisque auctoritatibus frangi se patiatur; sed remoto paullulum illustrium nominum splendore, qui oculos præstinguebat, loca illa contentiore acie inspicere sustineat: in proclivi erit judicare, aptissimam quidem *incendendi* esse illam notionem; verum tamen non omnino necessariam, talemque cujus munus

Cum ra-
tione ta-
men aliam
ei subji-
ci posse.

nulla alia significatio inire posset. Ecce enim tibi *exiliendi*, vel *emicandi* verbum quam fortissimum, cujus per ego exiguam parvi temporis usuram mihi concedi velim; ut si se approbare possit, statumque tueri, perpetuo retineatur: sin aliter, de gradu dejiciatur, hoc ipsoque in loco depositum relinquatur.

Quod in
Consilium
mittitur.

IX. Age vero pertentemus loca. Deut. 31: 22. **אֵשׁ קָרָהָ בְּאֵפִי** Reddunt vulgo. *Ignis accensus est in ira mea. Tolle illud accensus est & infere emicuit, profiluit, cum impetu & vehementia*; & vide num sententia hæc palma excedere necesse habeat. quin imo, aut fallor, aut qui eloquentiæ gustatum perceperunt, sentient, nescio quid splendidioris enitescere ex supremo hoc, quod in primo illo minus emicabat. Consimilis est ratio Jer. 14: 15. *Vibratius enim fertur ignis emicuit, & fulminis instar erupit se, quam si dicas accensus est. Tandem ubi ἐνεργητικὸς venit, vulgoque obtinet accendere, tu velim inculces puncto tempore, excudere, tundendo elicere & provocare ignem, & periculum non erit, ut a potentiori ad infirmius decrescat oratio; quin majores sumere vires, grandiusque aliquid spirare, apparebit.*

Propter
viam ele-
gans He-
bræorum
locutio il-
lustratur.

X. Hoc vero clarius adhuc perlucebit, si quando nubeculam dispulero, qua Hebraismi nitorem obscurarunt interpretes, quum **אֵרָא** hisce in locis *iram* dederunt. Inveteravit hoc nescio quo pacto, & plurimam elegantiam extinxit. Nonne suavitas periret & lux figuræ, si quis illud *Ciceronis, stomachus occalluit*, in patrium sermonem transfundens ederet, *ira vel indignatio mea callum duxit?* aut si *Persii hoc, rugosa sanna naso cadat*, ita deformaret, *fastidio tuo excidant rugæ*; quum dandum esset; *aufer mihi istum nasum tuum rugas trabentem, & fastidii ac insolentiæ plenum?* Atqui hoc in se admittunt, quicumque **אֵרָא** *iram* vertunt. Eximamus itaque opinionem, quæ a Rabbinis per Lexica nostra dimanavit. Ita tradunt. **אֵרָא** *irasci*. **אֵרָא** *ira*. dein *facies*. tandem *nasus*. Haud vidi magis. Tu hæc præpostera ita refinge. **אֵרָא** *nasus*, quæ princeps est & genuina notio: translate *ira*. plane uti *stomachus* Latinis *indignationem* sonat persæpe; & ipsum hoc *nasus*, *iram* vel *fastidium*, quia sedes iræ *nasus*: unde illa, *naso adunco suspendere*, quod *Horatius* dixit: & *bilem in nasum concire*, quod *Plautinum* est; & *fumans nasus urxi* apud *Martialem*: & *Persii* hocce, *ira cadat naso*. & *Theocr.* Idyll. 1.

Βαρειὸς χολὰ πρὶ ῥινὶ καίθηται.

Et *Lucilii*

Eduxique animam in primoribus naribus.

sed ne omnia cum pulvisculo, quod ajunt, corradamus. **אֵרָא** autem non est *irasci* proprie, sed *in naso affici, commoveri, lædi*. deinde improprie *in iram conjici, cujus signa per nasum prorumpant*. inde toties **אֵרָא**. *Exarsit nasus ejus*. **אֵרָא עָשָׂן** *fumavit nasus ejus*. **קצר אפים** *Brevis nares*. Id est, qui facile se inflat, spiritumque in primoribus, quod ajebat satyricus, naribus educit. **אֵרָא ארוך** *Longus nares*. cujus non ita leviter in nares provolat ardor, sed qui frena.

frena iræ ponere potest. **מִיץ אֵפִים** Prov. 30: 34. *pressio narium est fanna rugosa, nariumve quod ait Hor. corrugatio.* Vulgare illud *pressio iræ vel irarum non concoquo.* Qui hanc elegantiam non cum lacte matris fuxerant, eam miris modis infuscarant **אֵפִים** iras efferendo. Hi dicant mihi quid *duplices iræ* sint, nam est duale: sedit hic scrupulus veteribus etiam magistris, & belle eum se evellere putant, quum ajunt, non erga pios tantum sed & impios Deum iram suam reprimere. Ita Thalmudici in *Sanhedrin*. Sed auferant cavillam; non novi logos. **אֵפִים** dixere Hebræi, quia *binas nares* nobis natura affinxit, per quas irarum incendia se produnt, forasque prorumpunt, præsertim in leonibus & generosissimis quibusque animalium.

XI. Internitere jam, credo, pulcra figuræ facies incipit, & non leve momentum opinioni nostræ accedere: nam **אֵשׁ קָרָה בְּאַפִּי** effeci vertendum non esse. *Ignis accensus est in ira mea; sed in nasum meum ignis* — Supple lacunam hanc, & vide num aptius aut sonantius inveniri possit, quam quod posui, *emicabit. erumpet. profiliet.* Item illud **אֵשׁ קָרָה בְּאַפִּי** Jer. 17: 4. non esse, *ignem accendistis in ira mea; verum in nasum meum ignem* — iterum sarcatur litura, & etiam atque etiam fateare necesse erit, *concitastis, irritastis, ad evolandum lacestivistis*, potentius esse, & accommodatius, quam illud quod vulgo circumfertur.

Unde lux
infertur
locis male
habitis.

XII. Hoc verbi ingenium inspexisse videntur Chaldæi Paraphrastæ. Targum quippe Hierosolymitanum Deut. 32: 22. exhibet **אֵשׁ נִפְקָה בְּשַׁעַת קְרוֹם תִּקֶּה כְּאַשָׁא** *ignis exiit in tempore iræ meæ.* Et Onkelos ac Jonathan **אֵשׁ נִפְקָה מִן קְרוֹמִי בְּרִגְוִי** *ventus vehemens ut ignis exiit ex me in ira.* Eadem sententia retinetur Jer. 15: 14. & 17: 4. At Esaj. 64: 1. Utitur Chaldæus verbo **כִּרְ שְׁלַחְתָּא רִגְוִךָ כְּאַשְׁתָּא** *iram tuam ut ignem emisisti.* Etiam Syri aliquantulum juvat auctoritas; constanter enim radicem **קָרָה** / quam in sua quoque lingua deprehendebat, tenuit: ea autem Syriace nihil aliud sonat, quam *elicere ignem*, quamvis hoc in vulgaribus Lexicis minus accurate tradatur. Denique Arabem prætermittere nolui, qui Jer. 17: 4. reddit **لَا نَارًا تَقْدَحُتْ بِغَضَبِي** *Quoniam ignis emicuit in ira mea.* Scilicet hic fraudi ipsi non fuit **לֹא נָרָא** LXX. versio, quod ea heic loci deficiat. Alias eos sequi amat, & **καὶ αὐτὸς πύδα** exprimere.

Quid
Chaldæus
alique
Veteres in
verbo קָרָה
viderint.

XIII. Videor jam mihi novam hanc notionem iis copiis ornasse contra veterem illam, ut in aciem prodire & gradum contra tollere possit. Nondum tamen quo me acclinare debeam, exploratum habeo: paria me utrimque trahunt retrahuntque momenta: nato & pendulus fluito. Quis nunc mihi ex sola locorum commissione eam expromet lucem, quæ errorem a me defendat? aut quis non videt veterum Hebræorum hic desiderari monumenta, quæ li-tem componant. Sane hic specimen specitur, hic certamen cernitur: omnesque fateantur necesse est, nullis opibus veram vim ex ipso textu extundi posse. Quod si Veterum, qui florente lingua vixerunt, liber aliquis subito ex tenebris emergeret, quo in libro de genuina significandi indole ageretur radicem, atque is affirmaret, **קָרָה** cum igne junctum, dicere *lacere ignem*,

Sine anti-
quorum
auctori-
te certam
verbi vim
stabiliri
non posse.

tundendo vel terebrando elicere; nonne omnes ocissime notionem hanc immigrare in suas sedes, eliminata altera, juberemus?

Eam auctoritatem ope Arabum reviviscere posse.

XIV. Talem auctoritatem non ita penitus præcisam deletamque duco, ut nullis artibus excitari possit: quin magis vivere eam & vigere existimo in ea gente, in cujus ditionem universa Hebræorum lingua transfusa est: vel potius, quæ ab eadem atque Abrahami minores stirpe propagata, iisdemque nixa radicibus, ex eodem fonte linguam suam traxit. Arabes inquam nobis hic in re præsentī aderunt, quamque labem & ruinam Vetustissimis Hebræorum auctoribus tempus importavit, exsarcient, modo ne ab officio hoc repudientur.

Quorum testimonium profertur.

XV. *Phiruzabadius* itaque nobis edat, quid antiquitus in Oriente valuerit קדח. Is ita in *Camus*. قدح بالزند رام الايسراء به كافتندح والقداح. Verbum קדח in fomite est ignem ex eo extundere, ut אקתרה. Kidabb autem, מיקדאב, vocatur ferrum quo id fit. Keddâbb vero, קדאב, keddâba silex appellatur. Is scilicet, in cuius venis semina abstrusa sunt ignis, & unde conflictu vel tritu elicitur, qui Græcis πυρίτης audit. Videamus & *Gjeuharium*. المقدحة ما يقدح به النار والقداح الحجر الذي يوري النار وقدحت في نسبة اذا طعنت وقدح الدود في الاسنان والشجر قدحا وهو تاكل يقع فيه والقادحة الدودة والقادح الصدع في العود والسواد الذي يظهر في الاسنان قال جميل.

مهي الاله في عيني بظينة بالقدي وفي الغر من انباها بالقوادح.

Hoc est. מקדחה instrumentum igni excudendo. Et קדאב silex qui ignem gignit. Et קדחת אל נאר ignem extrivi. Dicis etiam קדחת in familia ejus, quum maledictis eam incessis: vermis etiam vel erosio dentes arboresve infestans vocatur קדח. Et קאדחה illa pestis. Ut קאדח quum rimas agit lignum, aut dens peresus nigrorem trahit. *Hamîl* poëta vetus.

Deus Butseinae oculos festucis appetat:

Et candidulos ejus dentes nigrore fœdet tetro.

Et exemplis firmatur.

XVI. Lubet hisce exempla quædam, ex ipsis fontibus libata, subtexere; quando id operam damus ut obscurata verbi indoles, quam clarissima in luce locetur. *Muhammedes* in *Alcorani* sur. 100. in hoc jusjurandum erumpit. والعاديات ضجحا. فالموريات قدحا. per ego cum fremitu latos, ignemque pedum pulsu cientes juro equos. scilicet duellica illa proles in prælium ruens, Martisque accensa facibus, tonat & fulgurat: quæ splendida, quamvis auda-

daciufcula Arabum figura est, in *Iobo* etiam ufurpata Cap. 39: 24. hoc est. & terram fonitu concutit, & filices jactando semina proleat ignium, scintillasque spargit. quod extremum verbo קרה expressit. Insignes etiam sunt hi in *Hist. Tamerl.* versiculi, pag. 127.

الشمر كالنار تبتدو حين تقدحه
شمرارة فاذا بادرتة خمداد
وان توانيت عن اطفائيه كسلا
لورت قبايلا تشوي القلب والكبداد

*Malum ut ignis est: exilit cum extriveris,
Scintillæ modo: quod si occupaveris, exstinguitur.
Sin relangueris ab eo opprimendo torpidus;
Inflamat gentes: uritque cor & jecur.*

In *Diwan Hudeil* elegans admodum est illud *Abi tzachr* poetæ veteris. قدح
لا يوري ignem extundens: quem non sequitur ignis: in hominem cujus arida
est & difficilis ingenii vena: qui multa movet sed nihil promovet.

XVII. Dignus autem est vetustissimus Orientis ritus in igni eliciendo, quem eruamus: eoque magis quod inde igniculi quidam evolabunt, ad lucem *Esajæ* loco infundendam. *Scholiastes Arabs* in *Hariri.* ad verba differt. 5. نرناد العرب اكثر ما
تكون من خشب المرخ والعفاري وانما يوخذ منها عود قدر شبر ويتقب في وسطه ثقب لا ينفذ ويوخذ عود اخر قدر ذراع ويحد طرفه ويجعل ذلك المحدث في ذلك الثقب وقد وضع الرجل بين رجله ويغتنله فبيدي النار فالاعلي نرناد والاسفل نرنادة. *Igniaria Arabum maximam partem ex lignis sumuntur arborum March & Aphâr. Capitur ex iis fomes spithamæ amplitudine, cujus medium foratu cavatur non pervio: capitur item & alter brachii longitudine, cujus extremitas exacuitur, isti que foramini inseritur: atque tunc inter pedes appositum circumagunt, quoad ignis emicet. Superius autem Zend, inferius Zendab audit. Sic Maulavi* March & Afâr duæ arbores sunt in terris Arabum, quarum mutuo tritu ignis exilit. Poëta Vetus apud *Gjeuharium*

Moris
obsoleti
memoria
renova-
tur, quo
ignem ex-
tundebant
antiqui.

اذل المرخ لم يوري تحت العفاري

Quum March ignem non concipit sub Aphar. id est. in atrocissima omnium rerum calamitate. Idem ad Syros quoque Armenos, Indos aliosque usitatum est, uti videre est apud Cl. Hyde de Rel. Vet. Pers. qui etiam tradit, Chineses de

Principe Sui dicto, prodidisse, eum cives suos hac via & arte igne locupletasse, eamque ad nostram quoque memoriam perdurare. Nil mirum adeo, quippe

*Emicat interdum flammæ fervidus ardor.
Mutua dum inter se rami stirpesque teruntur.*

uti pulcre Lucr. L. 5. indeque ignem mortales arripuisse, haud sine ratione colligit.

Eundem
inter Græcos
viguiffe, ad Ro-
manosque
etiam per-
manasse.

XVIII. At non intra Orientis fines se hic ritus continuit, sed in Græciam etiam permanavit; ubi fomites illos πυρεῖα dixere. Apoll. Rhod.

Τοι δ' ἀμφὶ πυρεῖα διγύεσκον.

Ubi Schol. τὰ γὰρ ξύλα παρέτελλον, καὶ ἀπ' αὐτῶν πῦρ ἔβαινον. Πυρεῖα γὰρ πᾶσι φησὶ τὰ περὶ τρεῖς ἀλλήλοις ἀλλήλα τὸ πῦρ ἐκγεννᾶν. ὧν τὸ μὲν ἐστὶν ὑπὲρ, ὃ καλεῖται στερεός, θάτερον δὲ παραπλήσιον τρυπάνω, ὅπερ ὀπιτρίζοντες τῷ στερεῷ ἐτίθενται. Similiter ad Theocr. Idyll. 20. πυρεῖα definiuntur τὰ ξύλα ἃ περὶ τρεῖς ἀλλήλοις ἐτέρω ξύλῳ πῦρ γεννᾶν. Lignum superius quod terit τρυπάνον vocarunt, ab terebrandi munere; & τέτανον inferius στερεός dictum est, quod substerneretur ad scintillas excipiendas, flammamque rapiendam: a quo eodem officio etiam ἐσχάρα nomen indeptum est. Elegantissime autem Sophocles ab Hesychio laudatus fomites superiores ἀχάλκευτα τρύπανα appellavit. Ad Latium etiam defluxit hic mos; & Festo auctore discimus, Vestæ ignem illum æternum, si quando extinctus fuisset iterum suscitari solitum ex tabula felicitatis, quam tamdiu terebrabant Vestales, quousque exceptus foret ignis. Meminit etiam Plinius Lib. 16. 40. ubi plura. Teritur lignum ligno, ignemque concipit attritu. Quod posterius mihi memoriam refricat splendidæ, qua in hoc negotio Nonnus usus est, figuræ; 2 Dion.

Ἄμφω ἀμφὶ λίθῳ φλογερὴν ὠδὴν λοχεύων.

Unde in-
signis Esa-
jæ locus
explica-
tur.

quamvis de silicibus non de lucubro & ramusculis loquatur.

XIX. Medicinam nunc ex dictis faciamus illustri apud Esajam similitudini, cujus singularem plane nitorem hujus rei ignoratio maculavit. Est ea Esaj. 61: 1. שָׁא תבעה מִן הַמַּסִּים כָּקֶרֶךְ. LXX. vix umbram textus Hebraici exprimunt. ὡς κηρὸς ἀπὸ περὶ σὺν πύρρὸς τήκεται, καὶ κατακαύσει πῦρ τὰς ὑπερᾶν-
πύρρ. Nihil hic fani: quicquid tetigeris ulcus est כָּקֶרֶךְ dant ὡς κηρὸς. Τήκεται videtur natum ex הַמַּסִּים. Denique תבעה κατακαύσει malo exemplo vertunt. Quædam etiam extra textum inculcata. Horum tamen auctoritati se constri-
ctum tradidit Syrus, & ne latum quidem unguem ab iis discessit. Hieron. etiam, ab hisce abreptus ducibus, revocare se ab lapsu non potuit. Sicut exustio ignis tabescerent, aquæ arderent igne. Ita exhibet. apparet hinc tabe-
scere respondere τῷ הַמַּסִּים. quod autem תבעה similiter ardere reddat, suspi-
cionem injicit, Veteres תבעה legisse. In eodem vado adhærescit Symma-
chus.

ehus. ὡς ἐκκαυσίς πυρὸς ἐπὶ τῇ θάλασσῃ, ὕδατα ἐππύθησαν. legit primo **המם ים** *ἐπὶ τῇ θάλασσῃ.* deinde **תבעת** pro **תבעה**. Nec felicius scopulum hunc superavit *Chaldæus.* **כר שלחתא רונך כאשתא ביומי אליהו אתמסיא ימא מא** *Misisti iram tuam ut ignem, tempestate Eliæ, contabuit mare, aquas lambebat ignis.* Ut adeo strenue hic antiqui turbaverint, sententiamque loci graviter affligerint.

XX. Tædium ne parerem vererer, si sententias, quas nostra ætas tulit, omnes excutere & ad vivum secare ingrederer. Verba in pauca conferam, & levi brachio rem expediam. Scindunt se studia circa **המסים** *ἀπαξ λεγόμενον*, quod quatuor quinque diversas patitur interpretationes. Invaluit fere significatio, quæ *Kimchium* agnoscit auctorem. Hic ita in *Libro radicum*, e quo, ceu fonte perenni, rigari amarunt nostri. **פי"ר יונה הקש היבש והקרוב שרצה לומר אש חזק וההא יוסף ויהיה משרש מסס ר"ל האש החזק הממים כל דבר** *R. Jona interpretatus est stipulam aridam. At verisimile est dicere velle prophetam ignem validum; & He servile esse, & radicem מסס.* Unde sit, ignis validus omnia liquefaciens. Hoc posterius ut propius veritatem esse decrevit *Kimchius*, ita calculo suo longe plurimi comprobarunt. Fraudi fuit vicinitas cum radice **מסס** *liquefieri.* At si demus ignem liquefactionum pro igne vehementiore, nihil habere duri; quid tandem coloris afferrent, quare Dagesh forte non sit inscriptum, quod ex constanti usu linguæ inferi debebat. Idem hoc *R. Salomoni* responsum esto, qui **המסים** a rad. **מסס** exponebat **הרבר הנמים** *Omnem rem, quæ ad ignem tabescit & diffluit.* Atque hæc adhuc erant, quæ se non penitus nulla specie commendabant: ecce autem tibi e transverso *Arn. Bootium*, qui hæc omnia abjicere jubet, si bique credi postulat **המסים** esse ignem vehementem seu luculentum, & vocem **המסים** sonare proprie vehementiam vel simile quid: a quo non nimium abiret, quod **τῷ** *audaciæ* notionem assignet *Forerius* in Lex. Syriaco. Digerat qui potest: ego illum ignem audaciarum non fero, atque munusculum hoc viro docto lubens redono. Cl. *Hotting.* in *Smegm. Orient.* etiam cura aliqua locum nostrum impertiit, atque non male, beneficio linguæ Arabicæ, sic explicari posse. *Quemadmodum accenso igne fit lenis submissusque strepitus.* & intelligit, stridorem ferventis ollæ. Scilicet **המם** *مسس* apud Arabes notat, sibilum edidit, submissiorem misit sonum.

Divergia
sententia-
rum circa
nocem
המסים.

XXI. Omnes hosce fluctus sedabit facile & componet, tum quod in superioribus a nobis de genuina vi radicis **קרה** ratione & auctoritate finitum est: tum quod de ritu ignem e materia arida evocandi protuli. neque ultra dubitari par erit, quin **המסים** illi sint fomites, unde semina ignis terendo & terebrando proliciebant Veteres. Verissime proinde prodiderat *R. Jona*, stipulas aridas indicari: quod eum, quamvis sileat *Kimchi*, ex Arabica lingua affirmatum dedisse, nullus ambigo: creberrime enim eum in hac niti dialecto, & matri inde Hebrææ multum deferre præsidii, deprehendere est. Quam autem probationem *Kimchius* intervertit, eam nos ex Arabum penetrabilibus expromamus, ut dulcis Esajæ similitudo a longinquo tandem squalore

Vera po-
testas edi-
tur & fir-
matur.

recreetur, & in omne reliquum tempus stabiliatur. Radix *هش* quæ *תש* respondet, quod constanter *samech* in *schin* abeat, inter Arabes sonat strepitare, & ponitur in rebus aridis; ut foliis, ramusculis similibusve inter se commixtis & strepitum cientibus. inde est metaphorica illa acceptio cui Goliath principem locum assignavit. garrere. nugas blaterare. ut quum interstrepit anfer olores. Sexta Conj. *هش* & octava *هش* locum habet in rebus siccis quæ inter se glomeratæ crepitant. Inde tralate in *Hist. Tamerl.* 171. *ولما اهنمش امر الناس وهاش* Quumque res hominum confusæ inter se forent & cum strepitu commixtæ. Habent & Arabes affinem radicem *هش* fregit res aridas cavaque: unde *هش* *caduca ex arbore folia; aridi fragilesque rami.* Alcor. Sur. 18. 43. *هش* *تذروه الرياح* plantæ terræ in stipulas cremiaque conversæ, quæ venti differunt.

Gravissima verbi ingeminatio a foribus vincitur.

XXII. En tibi jam comparationem quemadmodum ab *Esajæ* manu est profecta. Ut quum ignis fomitum emicat, profilitque, aquæ effervescent igne. Gravitatis plenissima est illa ignis repetitio, & nervum addit sententiæ. Ex flosculis hoc censetur eloquentiæ inter Arabas, quorum paucos decerpamus, ut ne in posterum languidum hoc & venere cassum censeatur, ut quosdam existimasse video. *Alphend Zimmani* poëta vetus in *Hamasa* meo, sive *Anthologia.*

شدنا شدة اليبث عدا واليبث غضبان

Intulimus nos ritu leonis impete vasto ruentis, & leo ira percitus. pro, qui ira percitus erat. ad hunc locum Tebrizius, præclari nominis literator. كرى ingeminavit in versu *ولم يات بضربة تغلبا وتهويلا* leonem, neque pronomen suggestit, amplificandi & horrificandi ergo. Idem affert hocce *Addi Ibn Zeid.*

لا اري الموت تسبق الموت شي
نقص الموت ذا الغني والفقر

*Non video mortem prævertere mortem quicquam,
Conturbat mors qua opulentum qua inopem.*

Iterum tertiumque mortis velut amentatum intorquet nomen, ut quam dirissimis numeris versum evinciat: quomodo etiam *Silius Ital.* ter ferrum intexuit binis versibus, quibus horrenda Martis templa describit. In placidiori etiam negotio Maro. *Æn.* 7.

*Aurea pectoribus demissa monilia pendent
Tecti auro, fulvum mandunt sub dentibus aurum.*

In

In eadem tergemina *auri* repetitione placuit etiam sibi L. 4. *Æneid.* Et *Ovidius* in *Metam.* alique. Tale porro illud est *Aaragj.*

نحن بنو الموت اذا الموت نزل

Nos filii mortis sumus quandoque mors incubuerit.

Id est. *Inter ferrum ignemque intrepidi versamur.* Et *Moufa Ibn Giabir:*

باشرت حد الموت والموت دونها

Obtuli me mortis aciei sub qua mors habitabat.

Et *Amr Ibn Michlât elbimar.*

ضاق عليه المرح والمرج واسع

Angustum ei factum est pratum, & pratum erat amplissimum. Sed ohe jam satis est, neque committendum ut nimia largitate fastidium creemus. haud poenitet tamen insignem figuram ex penitissimo eloquentiæ Orientalis sinu protraxisse, & aliquanto pluribus constabilivisse.

XXIII. Aliud me manet jam, & brevi expediendum est, quid *תבעה* ef- Verbi תבעה
fervescunt dederim, quando interpretes ceteri maluere, *effervesce faciet*, nativa vis
post *Kimchium* qui *ירתיה* valere tradiderat: propter viam autem lucrentur revocatur;
faciam linguæ sacrae studiosi cognitionem verbi, ut rari in scripturis, ita haud & insignis
satis, ut puto, perspecti. *בעה* intransitivum est; & sonat *efferbuit, fervore* Metaph.
erupit. Ita Arabes de suo *بغا* ultima *je* pro *He*, ex more solenni, docent. apud *Esa-*
jam.

per multa autem hoc transferunt: ut quum de vulnere quod *effervesce* quasi *sanie* & pure dicunt *בעה*. ponunt & in nubibus quum vim profundunt aquarum: quasi dicas. *efferbuit* cœlum, exuberavitque haud secus atque undantis *abeni* *latices*, ut ait poëta, *exultant*, & effunduntur. De equo etiam dicunt *בעה* quum fervido se rapit cursu, & superfundenti se alacritate fertur. De homine etiam concelebratur, atque declarat importunitatem intumescentis animi. De fluvio sonat extra ripas furere; habetque denique multas alias translationes grandes & magnificas. Hisce etiam dicendi opibus circumfluxisse quondam matrem Hebræam credere equidem par est; idque tenuissimæ illæ reliquiæ, quæ huc illuc sparsæ comparent, affirmare videntur; quamvis interpretes in alia omnia discedant, Nos flores quosdam loquendi a Rabbini obtritos, operam dabimus, ut bona cum gratia eruditorum pristino honore induamus. Prima illa, quam apud Arabes frequentari dixi, metaphora in ulcere tabido sese offert *Exod. 9: 9.* Ubi inter plagas *Ægypt.* *שחין פרה* *ulcus serpens* & late *contagia agens*, cui attribuuntur *אבעבעות* *purulentissimæ eruptiones*, geminatione radicalium convallescente etiam significatione: *φλυκίδες ἀναζέσαι* LXX.

Hanc eandem translationem adhibuisse duco *Esajam* Cap. 30: 13. כרץ נפל נבעה parietina lapsabunda & ulceribus, quasi hians & fatiscens. Cujus figuræ decus & gravitatem insignem vehementer imminuit *Kimchius*, quum ad *Chaldaicum* בעא quærere hic decurrit, quod vel tenuem admodum & dilutum, vel quæsitum longiusque arcessitum gignit sensum.

Conatus
ad *Obadiæ*
locum ab-
strusorem
bini.

XXIV. Affine etiam orationis lumen infusasse *Kimchium* subvereor, sua-
que auctoritate omnes a vero avocasse *Obad.* vers. 6. אך נחפשו עשו נבעו מצפוניו ut peruestigati sunt *Esavidæ*! perquisita occulta eorum. assumere hic ite-
rum jubet notionem verbi *Chaldaicam*. Huic universus interpretum chorus
accedit. sed etiam atque etiam viri docti expendant velim, num quid detri-
menti sensui sim importaturus si indubiæ significationi inhærescens ediderim.
*Ut excussi sunt Esavidæ! Ut in apertum efferbuerunt seque eruperunt occulta
eorum quæ coquunt!* Illa occulta vulgo habentur thesauri defossi reconditique:
mihi sunt consilia & pestiferæ machinationes in profundo animorum structæ. Has
tumore se suo prodidisse, penitusque discussas vel dilapsas potius esse, & in
fumum abiisse; mirifice expingit propheta & quasi in oculis defigit, quum
verbo בעה ebullire cogitationes nostras evocat ad ollam mente fingendam,
qua in olla atrocita multa & perniciofa etiam coxerint: quæ tamen omnia
emanarint, seque palam diffuderint. Dominatur illa ollæ figura in cothurnato
Arabum stilo; & strenue ingenio suo in ea exornanda indulgent, si quando
se odia bellaque obtulerint. In domestica nostra lingua simile quid radices
cepit. Non alio etiam initio profectum est *Latinorum coquere bella. consilia.
cæpta:* & *Græcorum πέσσειν ὄργην*, illudque uberrimi eloquentiæ *Græcæ* fontis.

Χόλον θυμολγέα πέσσειν.

aliaque quæ larga manu profundere in mundo foret. Nec abludit multum
quod *tumescere bella* dixerit *Virg.* & *tumere* teratur in iis qui seditionem bella-
que moliantur. Quod autem occulta, consilia interprete potius quam thesau-
ros, efficiunt ea quæ vers. 7. 8. subjunguntur. Quod si tamen aliquis de
thesauris agi magis existimet, ei hanc offerimus sententiam, quam ad prio-
rem illam æstimet ponderetque. Quomodo *Esavi* minores excussi sunt & per-
tentati, אך נחפשו? quomodo ex imis terræ visceribus effervesce coacti sunt
infossi illi thesauri, quibus, tanquam gazam circumplexus draco, intactis usque
adhuc illibatisque incubabant? Metaphora inter Arabes etiam pervagata.

Esajas ite-
rum splen-
dida figu-
ra auge-
tur.

XXV. Quando autem bene de radice בעה promerendi ardor nos huc
evexit, age & labeculam eluamus, qua idem *Kimchius* eam asperit in ulti-
mo, ubi comparet, loco, ut ita beneficium absolvamus. *Esaj.* 21: 12. ubi
abrupte admodum prophetae oratio fertur, legimus. אם תבעיו בעיו שבו אתיו
Hic denuo *Chaldaicam* illam quærendi subjicit notionem. Si quæritis,
quærite, redite ite. Hoc omnes omnium versiones occupasse video. Sed pa-
ce mihi principum virorum dicere liceat, nunquam eos in hanc sententiam
discessuros fuisse, si late fuscam hanc & patentem, quam erui, significandi
pote-

potestatem in hocce verbo adspexissent: & fraudi mihi non fore spero, si significationem, nullo idoneo exemplo firmatam dimittam, ea servata quam *Esajas* binis in locis adhibuit. Verto. Si *effervescentis* animo, si succensi ira & indignatione *tumetis*; *tumete* quantum potest. *redite. venite. festinate. trepidate.* ultroque citroque discursate pro arbitratu. nihil agitis. Stant velut adamante perenni incisa, quæ Dei plenus edidi, fata, nullo vestro tumultu movenda aut refigenda. Horrendum intonuerat Propheta in *Idumæos*, & dirum מִשָּׁמֹנֶה onus ipsis injecerat. *Extulit se aurora & adhuc nox est vobis. Vos atra premit premetque nox, quum genti nostræ, quam eadem procella straverat, lætum salutis orietur sidus & libertatis aurora illucescet.* Vestigia pressi Gravissimi Theologi & Collegæ Venerandi D. *Campegii Vitringa*, cujus mihi splendida in *Esajam* & immortalis opera, facem præluxit ad tenebras involutæ hujus complexionis superandas. Non poterat non gravem æstum ciere ex alto animi eorum dirus hicce nuncius, & ingentes indignationis fluctus commovere: at se nullum hoc morari ostendit Propheta, quo minus sæva hæc oracula ipsis intorqueat, jussaque Supremi Numinis faceffat.

XXVI. At eo unde huc defluxi, tandem aliquando me referam, quodque exorsus eram, pertexam. planum feci מִים תִּבְעָה אֵשׁ esse; *aquæ effervescent igne.* Ubi nemo religionem sibi objicere patiatur numeri discrepantiam: nihil enim familiarius est, & agmine exemplorum, si quis eam oppugnare vellet, constructio hæc sese tutaretur. Ante autem quam locum hunc e manibus dimittam, muneris suscepti ratio flagitat, ut similitudinis hujus vim, satis implicitam, evolvamus: nescio enim an minime eam interpretes exhausterint. Fertur inter Arabes comparatio elegans & venusta. *Excussi sunt fomites ejus.* id est. *animi ejus irritati fuere, & provocata ira.* Hist. Tamerl. p. 55.

Abruptum filum resumitur. & similitudo *Esajæ* plena in luce collocatur.

فَقَدَحَتْ نَزَادَهُ وَجَرَحَتْ فَوَادَهُ وَتَاجَجَتْ نِيرَانُ غَضَبِهِ وَاحْرَقَ رَأْسَ تَدْبِيرِهِ شَوَاطِلُهُ Et fomites ejus excussi sunt, & vulneratum cor, accensique sunt igniculi iræ ejus; flammeaque animi vis caput consilii ipsius exussit. Ita ex MSS. edidi. Impressis libris turpis macula infedit. Veteres Hebræos eandem similitudinem trivisse dubium esse nequit, ex locis quos supra illustravimus קָרַח אֵשׁ קָרַח בְּאַפִּי ignis excussus est in nasum meum, atque ex vulnerato corde in faciem emicuit: nec ante deflagravit, quam cuncta corripuit, & pervastavit. Idem hoc in animo habuit *Esajas*, quum ait, כָּקָרַח אֵשׁ הַמַּיִם. Quin Cælos, inquit, o Deus rumpis, quin descendis, ut ante te montes diffluant. Ut quum emicat ignis fomitum; igne aquæ effervescent: ut notum facias nomen tuum hostibus. Ab ira tua gentes contremiscant. Magnificum construit Propheta theatrum, in quo majestas brevitati certat orationis. primum, omne ut cælum tonitru cieat Deus, & magno murmure misceat optat; quo ruptæ displosæque nubes effusis imbribus ruant. Hoc est לוֹא קָרַעַת שָׁמַיִם וְיָרַדָּת. At non cœlestia tantum loca horrendo sonitu quati vult, sed tremorem illum montes etiam corripere, sedibusque suis excutere. Id declarat per מִפְּנֵי הָרִים נוֹרָא. Fas haud erat ut tanto in terrore fulmina, illa Dei irati tela,

jacerent. Hæc ergo ut crebra emicent, precatur; hostesque orco demittant. Hoc pulcherrime exprimit **כקרה אש המסים** ut quum ignis fomitum profilit: ita conferta ferantur tela tua corusca. Hac similitudine nihil aptius. præter ea quæ supra dedimus, affirmet hoc etiam Lucr. L. 5. & illustret.

*Fulgit item; nubes ignis cum semina multa
Excussere suo concursu, ceu lapidem si
Percutiat lapis aut ferrum: nam tum quoque lumen,
Exilit, & claras scintillas dissipat ignis.*

Sequitur **מים תבעה אש**. Ut suscepto ex fomitibus igne, arida circum nutrimenta dantur, & flamma vires acquirit, adeo ut aquæ fervore penetrentur & exæstuent: sic cœlestibus tuis ignibus in ingentem æstum conjiciantur aquæ gentium, fluctibusque agitentur

*Magna veluti quum flamma sonore
Virgea suggeritur costis undantis abeni,
Exultantque æstu latices: furit intus aqua
Fumidus, atque alte spumis exuberat, amnis.
Nec jam se capit unda. Volat vapor ater ad auras.*

quos versus ex beata & nobili Maronis vena natos, in rem nostram traduxisse liceat.

Elegans
Arabum
figura pro-
fertur.

XXVII. Hic vero regrediatur in memoriam Lector velim illius ollæ bullientis, quam in sublimiore Arabum stilo regnare dixi, quum odia, iras, seditiones, bella & ingentem rerum motum tumoremque expingere volunt. Quando autem vocat trahitque occasio, illud exequar, a quo me supra, ne longius delaberer, reflexi; & exempla nonnulla figuræ hujus in commune dabo, ut lumine hoc *Esajæ* locus in perpetuum perfruatur. in *Diwan Hudeil Abu izachr.*

والحرب ان عرست بالحرب والتهبت
وجاش مرجلهم من بعد ايقاد

*Et bellum bello quum incubuit, arsitque;
Et olla efferbuit eorum, posteaquam accensus est ignis.*

Sic *Besschama* poëta vetus in *Hamasa*.

تفلسني مرجلنا

Bulliunt ollæ nostræ. Ubi Tebrizi **المراجل كنايد**

عن الحروب كقول الآخر
يغور علينا قدرهم فنديمها
ونفثاها عنا اذا حبها غلي

Ollæ figuram sustinent bellorum, ut ait ille.

Æstuat contra nos olla eorum; at eam sedamus.

Atque a nobis refutamus, postquam efferverit.

Ab Hebræis *abenum* hoc traxerant Arabes, idque jam non sine fœnore & fructu domum remittunt suam; nam *Jeremiæ* etiam viso lux affunditur, quod est Cap. 1: 13. Ubi *סיר נפוח* olla sufflata bella ostentat surgentia, & magis magisque tumescentia, simulque præmonstrat, haud moram fore, quin tota in Judæam effervescat Babylonia, seque armis viris equis effundat.

XXVIII. Non impero mihi, quo minus vela ventis permittam, & paulo ulterius auferri me hujus ollæ æstu sinam: cumque erudito orbe communicem alia quædam, quæ Arabes in emblemate hoc ludunt. Dicunt etiam *bullit olla* ejus de eo qui ira inflammatur, & quasi subditis facibus effervesceat. Ita *Omeija* in *Diw. Hud.*

Ejusdem
amplitu-
do, quam-
que late
fusa pa-
teat.

اقر عنه غالي الغيط كاذب
ولو غير سهم سبني جاش مرجلي

Confuto ab eo exæstuantem iram omnem:

Quod si alius Sahmo mihi nec recte dixerit, bullit abenum meum

Talia pleno modio vel trimodio accumulare esset: sed fatius fuerit abstrusiora quædam produxisse. Illius est indolis, etiam locum invenire phrasin hanc in eo, qui metu agitur, & perturbatione animi sui compos non est. *Amr Ibn Maadi Cheriba* in *Hamasa*.

فجاشت الي النفس

Et ollæ instar ebullivit contra me anima mea.

Ubi *Tebrizi*. *Hoc est.* *اي حيت من الفزع وارتفعت مثل القدر تجيش*
Ferbuir præ metu, atque exuberavit, prout olla exuberat. Quod Virgilii verbis esset.

Exultantiaque haurit

Corda pavor pulsans

Vicinum est quod in curarum fluctibus idem hoc frequentetur, quum aliquem coquant & sub pectore fixæ versant ut ait *Ennius*. At retrusioris est ingenii quod exstat in *Diw. Hud.* ab *Omeija* profectum, qui vehementissimum asinarum sylvestrium cursum describens, ait

تجيش بهن القدور الغوالي

Æstuant intra eas bullientes ollæ.

præiverat ipsi *Amro'lkis*, ex numero septem vatum, quorum monumenta in templo Meccano defixa sunt, & immortalitati consecrata. Is in generosi equi descriptione, hoc habet.

عالي الذيل جياش كان اهتزامه
اذا جاش فيه حميه علي المرجل

*Super gracilitatem æstuabundus, tanquam si ejus fremitus;
Quum efferbuit in eo ardor ejus, ollæ bullitum referat.*

الجباش الذي يجيش في عدوه كما يجيش
Ad quem locum *scholiastes*. *Æstuabundus*, qui æstuat in cursu fervetque, quemadmodum olla quum bullas agit. Atque ita *بعه* absolute apud Arabes venire, de equo, qui incitatissime fertur monui: nunc addo idem hoc verbum sedem invenire in homine quum trepidat & ultro citroque discursat, teste *Camusi* auctore: quem usum libenter conjunxerim cum illo quem supra ad *Esajæ* Cap. 21. amplexus sum.

Eo unde
deflexum
erat redi-
tur & *Esaj.*
50: 11.
explana-
tur.

XXIX. Atque hæc quidem hætenus: missa nunc ea faciam, meque ad institutum revocabo. Hujus me ratio poscit, ut quod loco motum erat in radice *קרה* / reponam, medicinamque faciam iis locis, quorum vel acumen leporemque, vel verum sensum ignoratio verbi hujus delerat. Atque hic novissime opem nostram efflagitat, *Esaj.* Cap. 50: 11. Verba, quod compluscula in iis nec recte habita putem, omnia exhibebo. *הן כלם קרהי אש מאורי זיקות לכו באור אשכם ובזיקות בערתם* Verto. *Ecce omnes vos ignem extundentes, & malleolis cingentes: dispereatis ignis vestri vapore, malleolisque, quos succendistis.* Hanc versionem, quod cum vulgaribus non parum dissideat, singulis suis membris firmatam dabo, atque ita eruditorum judicio subjiciam: ut quantum ei deferendum sit, statuam.

Quid ex-
tundere i-
gnem va-
leat in
communi
voce apud
Arabes.

XXX. Ac principio quidem, quod *קרהי אש* extundentes ignem reddam, ejus rei illa jeci fundamenta, quæ non temere quis sollicitaverit. Ut autem ad verbi intellectum nos Arabes duxere, ita iidem phraseos indolem felicissime expedient. Familiaris & omnium usu contrita est locutio. *قدح الزند* Excussit igniarium. pro consilia agitavit, animumque versavit volutavitque, ut inde artes, tam bonas, quam malas, eliceret. Facetissimæ illius tralationis exemplum superius jam præbui, præcisum tamen mancumque, nunc integrum illud proferam. *Abu Tzachr. in Diw. Hud.*

نريد البناير يستشفي بخطبة
والخيل ان مركبوا والدار والبادي
مما ذا ابا خالد لها فرعتهم
من قراح لك لا يوري وزناد

*Decus suggestuum, cujus oratione sanitas redit;
Equitum item, quum veſtantur; & domus, & concilii.
Non tibi O Abu Chalid, quum hisce praesides
Ignem quis extundit, fomitesque versat, absque ut eliciat.*

Celebrat laudes viri principis, eumque larga luce ingenii sui omnes suos complere ait, iisque tanquam igniculos inferere & semina prudentiae ac consilii, quae nunquam mentiantur aut deficient; sed domi bellicae, in sago atque in toga, ubertim sese proripiant exerantque. Princeps eloquentiae Arabicae Hariri, pluscula hujus figurae exempla praestabit, de quo viro, quod eum saepissime producam, dicere habeo; eum dissipatos lateque sparsos, orationis flores collegisse, in unumque corpus redegisse; atque

Floriferis ut apes in saltibus omnia libant.

omnia itidem aureola dicta undique carpisse, dissertationibusque quinquaginta incredibili arte intexuisse. Is *Diff. 3.* ita orditur. نظمنا واخذنا لي ناد لم يخب فيه مناد و لا كبا قدح نزناد و لا ذكت نام عناد
Me meosque quosdam amicos recepit concilium aliquod, in quo nullus frustra erat orator; nullique fomites excussi fallebant; atque in quo nulli diffensionis igniculi micabant. Ubi scholiastes. Nunquam mentientes fomites declarant ان ليس فيهم neminem interfuisse illis *inficetum, cujus sermo putidus foret aut rectae rationis expers. Iterum in diff. 16. Hariri. ويقندحون نزناد المباحة Et extundebant fomites disceptationis. Hæc fere in bono erant: saepe quoque in malo est. In Hist. Tumerlanis. pag. 398.*

فكم قدحت امرأه نزناد فتنة
حميت لذي الباساء واورت قبايلا

*Quot extuderunt fomites ærumnæ purpurati ejus:
Arseruntque illi calamitatum auctori; gentesque inflammaverunt?*

Fidem MSS. secutus sum: editionem Cl. Golii plurima menda maculavit. Nescio tamen, an rectius *consilia ejus* dederit Golius pro *amræ purpurati ejus*: quod margini MSS. sui adscripserat, atque edi deinceps curavit.

In

In eadem Hist. pag. 56. *فلم تنزل نيران الحرب قوري ان تنعدهج وشرار السهام تنطاي* Et non cessarunt fomites belli ignem mittere, quum extunderentur; neque tela, ut scintillae volitare. Adde quod supra ex eodem hoc libro citatum est.

Malum ut ignis est, exilit cum extriveris.

nosti jam cetera.

Quid alii
Interpre-
tes secuti
fuerunt.

XXXI. Non dubito quin *Esajæ* mens summa se sponte jam prodatur: neque ampliore aliqua circumscriptione odio ero, aut in sedulitatis notam incurram. Verbulum tantum faciam, de iis quæ vulgo feruntur, sententiis. *Kimchi*, *Raschi* aliique Rabbiorum, & secundum eos ex nostris bene multi, etiam *Ill. Grotius*, ad irritationem iræ divinæ verba pertinere autumant. Hanc potestatem figuræ huic inesse, ipse supra lucide aperui. hic tamen alieniorem eam duco. Majori me probabilitatis specie percutit, quod *Belgæ* nostri, juxta cum aliis, eliciunt: quibus *קרי אש* illi sunt, qui sua nituntur sapientia. Longiuscule arcessitum id videbatur ante, quam veram phrasim indolem adspexeram: ubi penitorem ejus excussi sinum, alia oriebatur facies: maxime quum animum adverterem, Arabes tale quid sub locutionem hanc adoptasse: quod ea quæ proxime peregrimus, satis superque declarant. Vide mihi etiam, quæso te, quam concinna hæc & sensui apta videatur sententia: superior enim vers. jubet in Deo spes opesque suas omnes collocare, quos tenebræ involverent temporum, & calamitosa nox urgueret. At vero vos, sequitur jam vers. ult., qui ignem vobis extunditis &c. ecquid apparet, quam pulcre hic homines compellentur sua freti virtute; qui ipsi se magnifice circumspiciunt, igniculisque & lumine prudentiæ suæ sibi placent; cujus præsidio ex duris afflictisque rebus per se connixi, facile se emergant, ejiciantque? Venit etiam in mentem conjectare, id quod prophetiæ series nemini non subjicit, in miseram cæcamque illam gentem, fulmen hoc intentari, quæ refutata & cum supercilio abjecta Messiae justitia, suis nixa seminibus & miserrimis scintillulis virtutis, sanctitatis & amoris Dei, elatos inflatosque spiritus gerebat, & ad æternam Numinis communionem animos facere sustinebat. Hæc quamvis sese mirifice mihi commendant; propius tamen veritatem esse existimo, qui bellorum incendia hic vident, & seditionum flammæ; quas furialibus stimulis perciti iidem homines in Messiam, quique ejus sectam sequebantur, fuscitabant. Horum malorum pestifera semina, nefariasque molitiones, verbum *קרי* exprimit, & singulari cum elegantia ante oculos proponit.

Quid
מפי mal-
leolos ver-
terim.

XXXII. Hæ machinationes, malorumque emicantes scintillulæ, evanescerent & per auras dilaberentur, nisi præsto foret, quod eas exciperet foveretque, ut ad flammam consurgere possent. Hanc materiam e vestigio ministrat propheta, in *מאורי זיקות* cingentes malleolis, aridaque & flammæ rapientia nutrimenta circum dantes. Ita cognatum *זקים* piceos laqueolos sonare videtur in Proverbiis, funestasque seditionum & incendiorum faces. Alii flam-

ترين المذامير يستشفي بخطبته بـ
والخيل ان مركبوا والدار والنادي
ما ذا ابا خالد لما فرغتهم
من قاذح لك لا يوري وزناد

*Decus suggestuum, cujus oratione sanitas redit;
Equitum item, quum vestantur; & domus, & consilii.
Non tibi O Abu Chalid, quum hisce praesides
Ignem quis extundit, fomitesque versat, absque ut eliciat.*

Celebrat laudes viri principis, eumque larga luce ingenii sui omnes suos complere ait, iisque tanquam igniculos inferere & semina prudentiae ac consilii, quae nunquam mentiantur aut deficient; sed domi bellicae, in sago atque in toga, ubertim sese proripiant exerantque. Princeps eloquentiae Arabicæ *Hariri*, pluscula hujus figurae exempla praestabit, de quo viro, quod eum saepissime producam, dicere habeo; eum dissipatos lateque sparsos, orationis flores collegisse, in unumque corpus redegisse; atque

Floriferis ut apes in saltibus omnia libant.

omnia itidem aureola dicta undique carpsisse, dissertationibusque quinquaginta incredibili arte intexuisse. Is *Diff. 3.* ita orditur. *نظمي واخذنا لي ناد لم فيه مناد ولا كبا قذح نرناد ولا ذكت نار عناد* Me meos-que quosdam amicos recepit concilium aliquod, in quo nullus frustra erat orator; nullique fomites excussi fallebant; atque in quo nulli dissensionis igniculi micabant. Ubi scholiastes. Nunquam mentientes fomites declarant ان ليس فيهم *neminem interfuisse illis inficetum, cujus sermo putidus foret aut rectae rationis expers.* Iterum in *diff. 16.* *Hariri.* *ويقتدحون نرناد المباحته.* Et extundebant fomites disceptationis. Haec fere in bono erant: saepe quoque in malo est. In *Hist. Tamerlanis. pag. 398.*

فكم قدحت امرأه نرناد فتنه
حببت لذي الباساء واورت قبائلا

*Quot extuderunt fomites ærumnæ purpurati ejus:
Arseruntque illi calamitatum auctori; gentesque inflammaverunt?*

Fidem MSS. secutus sum: editionem Cl. Golii plurima menda maculavit. Nescio tamen, an rectius *amraue* consilia ejus dederit Golius pro *amraue* purpurati ejus: quod margini MSS. sui adscripserat, atque edi deinceps curavit.

In

فلم تزل نناد الحرب توربي ان تنقدح وشرارى
 Et non cessarunt fomites belli ignem mittere, quum extunderen-
 tur; neque tela, ut scintillae volitare. Adde quod supra ex eodem hoc libro
 citatum est.

Malum ut ignis est, exilit cum extriveris.

nosti jam cetera.

Quid alii
 Interpre-
 tes secuti
 fuerunt.

XXXI. Non dubito quin *Esajæ* mens summa se sponte jam prodatur: neque
 ampliore aliqua circumscriptione odio ero, aut in sedulitatis notam incurram.
 Verbulum tantum faciam, de iis quæ vulgo feruntur, sententiis. *Kimchi*,
Raschi alique Rabbiorum, & secundum eos ex nostris bene multi, etiam
 Ill. *Grotius*, ad irritationem iræ divinæ verba pertinere autumant. Hanc po-
 testatem figuræ huic inesse, ipse supra lucide aperui. hic tamen alieniorem
 eam duco. Majori me probabilitatis specie percutit, quod *Belgæ* nostri,
 juxta cum aliis, eliciunt: quibus קדרי אש illi sunt, qui sua nituntur sapien-
 tia. Longiuscule arcessitum id videbatur ante, quam veram phrasis indolem
 adspexeram: ubi penitorem ejus excussi sinum, alia oriebatur facies: maxi-
 me quum animum adverterem, Arabes tale quid sub locutionem hanc adoptas-
 se: quod ea quæ proxime peregrinus, satis superque declarant. Vide mihi
 etiam, quæso te, quam concinna hæc & sensui apta videatur sententia: su-
 perior enim vers. jubet in Deo spes opesque suas omnes collocare, quos te-
 nebræ involverent temporum, & calamitosa nox urgueret. At vero vos, se-
 quitur jam vers. ult., qui ignem vobis extunditis &c. ecquid apparet, quam
 pulcre hic homines compellentur sua freti virtute; qui ipsi se magnifice cir-
 cumspiciunt, igniculisque & lumine prudentiæ suæ sibi placent; cujus præ-
 sidio ex duris afflictisque rebus per se connixi, facile se emergant, ejicient-
 que? Venit etiam in mentem conjectare, id quod prophetiæ series nemini
 non subjicit, in miseram cæcamque illam gentem, fulmen hoc intentari,
 quæ refutata & cum supercilio abjecta Messiae justitia, suis nixa seminibus &
 miserrimis scintillulis virtutis, sanctitatis & amoris Dei, elatos inflatosque
 spiritus gerebat, & ad æternam Numinis communionem animos facere susti-
 nebat. Hæc quamvis sese mirifice mihi commendant; propius tamen veri-
 tatem esse existimo, qui bellorum incendia hic vident, & seditionum flammæ;
 quas furialibus stimulis perciti iidem homines in Messiam, quique ejus sectam
 sequebantur, suscitabant. Horum malorum pestifera semina, nefariasque ma-
 litiones, verbum קדרי exprimit, & singulari cum elegantia ante oculos pro-
 ponit.

Quid
 קדרי mal-
 leolis ver-
 terim.

XXXII. Hæ machinationes, malorumque emicantes scintillulæ, evane-
 scerent & per auras dilaberentur, nisi præsto foret, quod eas exciperet fo-
 veretque, ut ad flammam consurgere possent. Hanc materiam e vestigio
 ministrat propheta, in מאורי זיקות / cingentes malleolis, aridaque & flammæ
 rapientia nutrimenta circum dantes. Ita cognatum זיקים piceos laqueolos so-
 nare videtur in Proverbiis, funestasque seditionum & incendiorum faces. Alii
 flam-

flamas dicere vocem tenent: alii *scintillas*, conjecturis se tradentes. sed ne quid astute. Omnes locupleti fatis luce hic deficimur. Ad prius illud vis orationis me traxit, & potestas verbi אור *circumdare*, quod cupide nimis in עור mutatum ire vult Cl. Capell. ex LXX.

XXXIII. Tertium quod novavi, est. *Dispereatis, inque maximam malam rem eatis.* in Hebræo est לכו *ite*. Hoc verbi qui in communi illa notione retinent, frangere sententiæ vim videntur. Minus quidem sæpe exstat usus, quem in medium dedi, sed exstat. Job. 27: 22. *Tollet eum turbo & ibit.* וילך. Item Job. 7: 9. *Consumitur nubes & it.* וילך. Abire hoc usu apud Latinos protritum est. *Ire minus in vulgum emanavit.* Lucr. L. 6.

Insolentior verbi
לך usus
firmatur.

*Quod nisi respirent venti, non ulla refrenet
Res, neque ab exitio possit reprehendere euntem.*

Sic binis in locis idem auctor. sed quid alienam provinciam ornare fumo? Spartam nostram sustentasse fuerit melius. הלך eandem vim suscipit, & Arabes in suo هلك tam effuse se in hanc partem permiserunt; ut princeps illa & simplex eundi notio, penitus oblitterata atque deleta sit: quod in utriusque linguæ studiosorum gratiam dictum esto, ne diffidere putent radices, quæ arcto necessitudinis vinclo continentur.

XXXIV. Perpurgatus jam est locus de rad. קרה / extulitque se, credo, & refulsit ea ejus vis, quæ se facile ad posteritatem tutabitur. Verum illius fortis non mihi assumo iudicium: omnia me sapientioribus trado deferoque. Mirifice autem quæ posuimus confirmant, duo derivata אקרה & קרה / quibus pauxillum operæ demus. אקרה exstat Esaj. 54: 12. אבני אקרה. Sine controversia *lapides* dicit *pretiosos*. At quos? *Chrysellum* dicunt alii, alii *carbunculum*, alii alium. Flagitiose autem labitur *Forer*. quum a קרה gelu deducit, & אקרה legit. At quid anxie definiunt, quod linguæ potestas nullis terminis circumdedit? אבני אקרה sunt *lapides igniculati*, ut vocat Plin. qui *igniculos fundunt*, *scintillasque spargunt*. Cave πύριον cogitare nos putes; non usque adeo obtusa pectora gestamus: intelligo *gemmas ignibus radiantibus*. pulcre Claud.

Verb קרה
bina deri-
vata illu-
strantur.

————— Quis miscuit ignes
Sidonii Rubrique maris —————

Et sic Plin. *igniculum amethysti* laudat. Non hic laude sua fraudandus Ill. Grot. Et *Hebraica & Chaldaica, & Arabica*, inquit, *lingua ostendunt intelligi hic lapides flammantes*. Quod ad vocabulum קרה attinet, *febrim ardentem* interpretantur Lev. 26: 16. & Deut. 28: 22. Genuina nos indoles ducit, ad pestem aliquam in visceribus hærentem, hominemque exedentem, erodentem,

Syrorum
& Chal-
daeorum
consensus
advoca-
tur.

dentem, suoque aestu absumentem. In quam rem vestigia relegisse utile fuerit, & quæ supra exhibui *Gjeuharii* verba, consuluisse.

XXXV. Qui vero facilius gradum tueatur notio a me extracta, neve invidia quadam, quæ adversus Arabicam linguam in multorum animis peredit, opprimatur; e re fuerit Syrorum etiam & Chaldaeorum conspirationem consensionemque ostendisse: quorum sacrosancta habetur fides. Inveteravit quidem in Syriacis quæ circumferuntur, Lexicis *מִשְׁתַּחֲוִי* inflammare accendere.

Verum fraudi fuit illud quod revicimus: quum enim Hebr. קרה hanc habere potestatem imbibissent, non potuerunt non in versione Syriaca, ubi eadem servatur radix, idem illud subjicere. At aliud docere potuisset *מִשְׁתַּחֲוִי*

igniarius. Aliud item *מִשְׁתַּחֲוִי* emicatio fulguris: quomodo קרה in fulgure positum etiam supra vidimus. Talia autem multa iis qui Syriaca tractarunt obrepere; latiusque opinione disseminatum est malum. Apud *Thalmudicos* celebratissimus est usus verbi in cibo nimio sale condito; ex quo quasi igniculi quidam acrioresque partes inter edendum emicant, faucesque lædunt. Hoc palam a primo, quem aperui, fonte manavit. Est alia etiam significatio in *Thalmude* contrita; germinare pullulare, cujus exempla ministrabit *Celeb. Buxt.* sensum verbi assequuti sunt interpretes; figuram minus. Hæc venustatis non parum nitorisque secum adportat. *מִשְׁתַּחֲוִי דְקָרִיָּה* Medica quæ germinavit *Bab. Batr. f. 28.* est, quæ emicuit, nitens prodiit & erupit. Sic cetera. Denique perforare terebrare notat in *Thalmude*. Hanc principem duco & multo antiquissimam notionem; ex qua & illa extundendi ignem exiit, hoc enim terebrando & terendo fieri solitum fuisse, luculenter demonstratum est. Et sic *Gjeuhari* قدح per طعن perfodit, perterebravit exponebat.

C A P U T T E R T I U M.

Verbum נפץ excutitur, & potestatem ejus adhuc incognitam fuisse ostenditur. Vera ejus vis eruitur ex *Arabum* libris, & consensu totius *Orientis* firmatur. Loci deinde aliquot nova luce perfunduntur. Radicis etiam זכר obscurata diu indoles extrahitur.

I.

Opiniones
penitus in-
sitæ non
facile e-
velluntur.

Non me animi fallit, quam arduum sit, & aleæ plenum, inveteratas opiniones sollicitare: quamque ægre sibi imperent homines; ut quæ teneræ mentes combiberunt, & primo quasi colore traxerunt, ubi se corrobor-

borarint, exuant & deponant. Per tamen paucos tam irata natura editos esse lubens crediderim, ut locum melioribus facere nesciant: nihilque gratius gravi viro accidere posse semper decrevi, quam ut ab iis quibus specie ductus se tradiderat, revocetur atque ad veritatem traducatur.

II. Superioribus illis, si qui, quod nolim, sint, ἐρῶσθαι λέγω. Cum posterioris optimæ illius notæ hominibus ut res mihi sit, in hoc meo cursu vehementer exoptandum est, quo secundiore aura optatum finem detur contingere. Horum vero non tam gratiam favoremque mihi redimere velim, aut ambitiosa oratione venari, quam fidem religionemque devincire, ut de me meisque circa Divinas Scripturas consiliis, fortiter & severe in iudicium eant. Vel centies enim causa cadere abjectusque discedere malim, potius quam ut minimus a me Legis apiculus violetur, aut unica verbi genuina significatio contemeretur.

III. Hisce legibus illigatus, operam meam dedo radici **רַבִּי** / qui veritas ejus nonnihil debilitata locoque mota, in integrum restituatur: eademque loci complures, tum singulari, qua adhuc caruerunt, gratia vestiantur, tum novo sensu maectentur. principio autem veterum fontes accedemus, & quid illi nobis subministrent opis videbimus: deinceps recentiorum examinabo opinionem, atque unde emanarit, quam parumque roboris habeat & auctoritatis, patefaciam: postremo nativam indolem edam, suisque finibus circumscriptam firmabo.

Radici **רַבִּי** manus ad-movetur.

IV. Magna satis fluctuatio τὰς LXX. tenet, quique eorum vestigia ferme persequitur, *Vulgatum*. συντρίβειν dederunt Psalm 2: 9. conterere uti Hieron. at *Vulgat.* confringere. Aliter paulo verterunt Ps. 137: 9. ἰδαφίζειν allidere. & Jer. 48: 12. συγκόπειν collidere. Sed Jerem. 51: 20. 21. 22. 23. sexies διασκορπίζειν reddiderunt, ubi *Vulg.* collidere retinuit. Idem hoc διασκορπίζειν habent, Jerem. 13: 14. & *Vulg.* dispergere, ut & Dan. 12: 7. διασκορπισμός est, & dispersio apud *Vulg.* Huic affine διασπείρειν exhibent Esai. 33: 3. & 11: 12. & 1 Sam. 13: 11. & Gen. 9: 19. At Esai. 27: 9. אֲבָנִים מִנְפָצִית effe-runt λίθας κατακεκομμένους. *Aquila* προσεῖργαμένους. *Symmachus* λελεπλοκαπημένους. *Theodotion* vero ἐκτετιναγμένους excussos. quo exemplo etiam *Aquila* Jer. 22: 28. ἐκτινάσσειν habet, secundum LXX. qui idem hoc verbi 1 Reg. 5: 9. & Jud. 7: 19. pro **רַבִּי** substituerunt.

Græca. rum inter-pretum varietas & inconstan-tia in hoc verbo reddendo.

V. Ex spinis hisce & dumetis emeruisse me lætor, ex quibus hunc velim fructum percipiat Lector, nihil admodum præsidii expectari posse ab veteribus interpretibus in potestate radicis alicujus figenda. Non quod dignitati eorum quicquam detractum ire velim, aut laudes eorum conterere: magno eos semper in pretio & numero posui. at præstringi me splendore nominis eorum non patior, neque mentis luminibus officere sino altitudinem famæ & antiquitatis. Multo uberrimum ex iis fructum redundare posse, præ me ferro, domique adeo edoctus teneo: at in genuinam principemque radicum indolem, vix ac ne vix quidem eorum ope intrari posse videtur; magnamque frustrationem injici necesse est illis, qui in hisce ducibus omnes spes opesque

Non mul-tum opis ferre vete-res in no-tionibus finiendis.

suas reponunt. Sexcentis id exemplis vincere in proclivi foret: sed non longe abiero: suffecerit, quod sub manibus est. Edat mihi qui Veteribus omnia defert, quid in stirpe sua dicat ῥῶς/ Estne συντριβειν? est inquires. Ego vero negabo, & ἐκτινάσσειν prima in origine contineri contendam. Eodemque jure alius nobis ἐδαφίζειν, alius διασκορπίζειν, alius aliud oggerere poterit. Ut adeo fluctuandum semper sit, in viciniaque hærendum, si horum se auctoritati dedere animum quis induxerit: non enim quemquam tam ἄμυσον fore crediderim, ut omnes hos significatus tanquam primitivos, unam sub radicem conglomerare sustineat.

Similis
Chaldaeo-
rum inter-
pretum
fluctuatio.

Similis
Chaldæo-
rum inter-
pretum
fluctuatio.

VI. Non felicius veritatem in tranquillo locare datur ex Chaldæorum pa-
raphrasibus; similique inconstantia fluctuant ac per diversa feruntur. Modo
enim illis נפץ valet *confringere*; modo רטש *allidere*: nunc גרי *insti-*
gare: iterum רמי & טלטל *projicere*, in longum porrigere: denique בדר *di-*
spergere. Quarum omnium notionum fieri potest ut nulla, non potest ut plus
una genuina sit & primo ab ortu insita: quam tanta in obscuritate nemo fa-
cile investigaverit; præsertim quum periculum sit, ne opera penitus lu-
datur.

Quorum
tamen au-
thoritati
fese omnes
tradide-
runt.

Quorum tamen auctoritati sese omnes tradiderunt.

VII. Ex hisce tamen fontibus dimanavit ea, quæ nunc vulgo circumfertur, significatio: atque auctore Kimchio פנין פזר habet notionem dispergendi proprie & primario. At quum significationem hanc citra multorum locorum vim & efficaciam stare videret, adjunxit & aliam itidem ex Chaldæo haustam: ויש מהם פזר עם השבר והרצון sunt ex iis loca ubi dispersionem valet, fractioni & contritioni conjunctam. Sic R. Nathan radici nostræ attribuit geminam potestatem פזר או רצון dispersionis aut contritionis. Quam utramque deinceps omnes calculo suo firmarunt, atque in Lexica & versiones receperunt.

Veram
verbi vim
omnes O-
rientis
dialectos
præferre.

Veram
verbi vim
omnes O-
rientis
dialectos
preferre.

VIII. Hic vero a veritate aberratum esse, eo magis mirum accidit, quod non in *Arabiam* se abstruserat, sed in *Chaldæorum* & *Syrorum* reliquiis ultro sese ingerebat. Verum imposuit paraphrasium Chaldaicarum auctoritas, nebulamque Rabbiniis offudit; quam tempus est ut pellamus, quo suo tandem ingenio prodeat vocabulum nostrum.

Arabum
usus pro-
ducitur.

IX. Arabum primo usum inspiciamus: hunc ita tradit Gjeuhari **نفضت** *Arabum* **نفض** *us pro-*
ducitur. **نفضت** *الشئ اذا حركته لينتفض* Hoc est. **نفض** *ponitur in re quæ commovetur &*
excutitur. Ut **نفضت الثوب** *Excussi vestem.* **نفضت الشجر** *excussi arbor-*
rem & infinita talia. Inde **النفض** *subst.* **نفض** *omne quod excussum in terram*
decidit: præsertim arborum folia, & rerum quassarum fragmina. Ab hac pri-
maria significatione longe lateque sese explicat & diffundit. Infinitum esset
omnia persequi: præcipua libabo. Elegans in primis est illud, quod dicunt
نفضت المرأة كرشها *Excussit fœmina uterum suum: quum sarcinam suam*
effundit; & امرأة نفوض *est mulier fœcunda, quæ dulci partu ditescit.* **نفضت**
القران *excussit Coranum.* Id est *diligenter*
legis

legit evoluitque; quomodo etiam Latinis *excutere* venit. Notanda est & hæc phrasis *נפצתי ידי* *excussi manum meam*, quum societatem initam dirimo & discindo. Dicitur etiam *נפץ המكان* *excussit locum*, qui scrutatur & pertentat, num quæ metus causa lateat. Et *נפצו* *exploratores*, unde decima conjug, sonat *equitem explorandi causa præmittere*. Nec omittenda locutio *נפץ القوم* *excussit populus vasa sua*, quum commeatus absuntus est: quod idem etiam de iis dicitur quorum res opesque funditus interierunt. Valet etiam *quassare, concutere*, unde *نفض ذات الرعدة* *exponitur febris concutiens*, & *نفضته الحمي* *conquassavit eum febris*, & *نفضاء* *frigidus ille horror*, qui membra febricitantis quatit.

X. Arabibus pulcre succinunt ceteræ Orientis dialecti, quæ ab Hebræa Ceteræ etiam Orientis linguæ in partes ad-vocantur. Syrorum quidem *נפץ* per se cum *dispersione* aut *diffractione* nihil commune habet, sed *excutiendi* vim ubique præfert. Psalm. 78: 65. *Instar viri* *נפץ* *quem vinum suum excussit*. Job. 17: 8. quod in Hebr. erat *יתערר* *excitat se*, Syrus extulit *נפץ* *excutit se*. Gen. 24: 20. respondet Hebræo *ערה* *exinanire vas*, quasi dicas *excutere*. notat etiam aliquando *vomere*, quod ab *excutiendo* transsumtum esse palam est. non aliter Chaldæos verbo hoc usos esse, tenues quædam reliquiæ declarant. Gen. 24: 20. Targum quoque habet *נפץ* *excussit vas*, pro *ערה* Jud. 6: 38. *expressit rorem e vellere*. Chaldæus dedit *נפץ* *excussit*. Clarius Jes. 53: 2. *אתנפצי מעפרא* *Excute te ex pulvere* pro Hebr. *התנערי*. Nec minus luculenter Est. 1: 11. *מנפצן עמר* *excutiunt lanam*. Thalmudicis hac eadem potestate frequentatur. Schabb. fol. 147. *חזה רבנן רקא מנפצן גלימיהו* *vidit Rabbinos pallia sua excutientes*. Plura Buxtorfii Lex. suppeditabit. Denique apud Æthiopes simili usu conteritur. Gen. 31: 40. *Aufugit somnus ab oculis*. Æthiopica versio *נפץ* *excussus est*: de *palea* etiam dicunt *נפץ* quum *ventilando excutitur*, habentque multa alia quæ indolem a nobis positam planissime referant.

XI. Hanc significationem, in quam tanto consensu omnes Orientis linguæ conspirant, revocandam suisque in sedibus postliminio reponendam esse contendere ausim. Quod si veterum interpretum quis requirat auctoritatem, neque ea deficimur; LXX. enim aliquot in locis *ἐκτινάσσειν* vertisse, supra ostendi: *Theodotionem* etiam & *Aquilam* ejusdem notionis auctores laudavi. Sed quod maxime movere debet, assensionemque omnium conciliare, est plana dilucida & sponte fluens omnium explicatio, talium præsertim, quæ ex recepta opinione commodam interpretationem fortiri nequeunt. Etenim minimis momentis maximæ inclinationes sensuum fiunt, & si vel tantillum a veritate radicis declinaveris, tota sæpe sententia pereat, vel obscuretur necesse est.

Unde in-
signis in
Daniële
locus no-
va versio-
ne auge-
tur.

XII. Illustri documento erit Dan. 12: 7. כָּלֹות נִפֶּץ יָד עִם קִרְשׁ תְּכַלִּינָה. כל אלה. Locus est variis obnoxius hallucinationibus. Receptissima versio est. Et quum consummatum fuerit, dispergere manum populi sancti, complebuntur omnia hæc. In quo manum capiunt pro multitudine & copia. Alii נִפֶּץ יָד valere existimant confringere vires, robur, quasi dicas frangere manum. Est qui manum accipit pro plaga & calamitate vehementius incumbente, quæ populum sanctum collidat, miserisque exemplis dissipet ac disjiciat; quam vim hic נִפֶּץ exerere autumat. Mirum non est locutionem nusquam alibi exstantem exercitos habere viros doctos. Ego eleganti admodum metaphora eam inter Arabes ferri jam supra monere præcepi, atque ex flosculis eorum esse dixi نَفَضْتُ يَدِي manum excutio, quum me a societate & amicitia alicujus divello. Poëta vetus in Hamasa.

وكتيبة لبستها بكتيبة حتي اذا
التبست نفضت لها يدي

Sæpe turmam turmæ commisi, usque dum
Permista pugna, excussi illi meam manum

Ubi Tebrizi. نَفَضْتُ يَدِي excussio manus يَدِي figura est repudiati consortii. Splendidam hinc reddamus Daniëli sententiam. Quumque finem habebit excussio manus populi Sancti, omnia illa consummabuntur. Excussio manus populi, est durum illud & acerbum repudium, quod genti olim adamatæ renunciavit Deus, tandem aliquando tamen finiendum & felici omnium conversione abolendum: quam spem fidemque ut alia faciunt vaticinia, ita hoc etiam oraculum fovere deinceps poterit, si ratio versioni nostræ constare judicabitur.

Locus ex
1 Reg. e-
lucidatur.

XIII. Expediamus etiam quod hætenus impeditos habuit interpretes 1 Reg. 5: 9. Servi mei comportabunt cedros ex Libano ad mare; easque ego ratibus junctas deveham mari. ad eum quem mihi mittes locum: וְנִפְצְתִּים שָׁם וְאַתָּה תִּשָּׂא. Hinc nunquam se explicabunt, quibus dispersionem cum diffractione valet נִפֶּץ. Aperte reclamatur sensus, nec simile quicquam patitur. At verte. Et ibi locorum eas excutiam; tuque tolles. & omnia erunt in vado. Nempe suo periculo cedrorum rates ad certum aliquem locum mari subvehendas suscipit Hiramus, quem ubi tetigerint, eas e manu sua emittere, Salomonique transdere postulat, ut ipse deinceps eas quo velit deportari curet. Hoc eleganter admodum & nervosè verbo excutiendi exprimit. & sic LXX. hic loci etiam dederunt ἐκτινάξω. Chaltheus אֲרִמְנֶן projiciam eas.

Mosi in-
igne lumen
orationis
inditur.

XIV. Singulari etiam venustate & gratia sese commendat figura, qua stylum suum expolivit Moses Gen. 9: 19. Tres hi filii Noachi sunt וְאַתָּה נִפְצָה כל הארץ atque ex his universa terra excussit se. Hoc est. Ex his novi mundi pro-

profeminatoribus quasi gravidata terra, innumeram illam, quam sustinet, prolem fudit. Locutio est in Oriente celebrata, excussit uterum suum, & præcise excussit, de femina quæ enititur partumque edit. Hoc superius cursim perstrictum, uberius nunc exequamur. Gjeubari. نفخت الامراة كرشها فهي نفوض كثيرة الولد ونفخت الابل ايضا وانفخت تحت قال ذو الرمة

كلا كفاتها تنفضان ولم تجد
لها ثيل سقب في النناجين لاس

Excussit femina uterum suum / نفخت / absolute largæ prolis mater. De Camelis etiam in prima & quarta Conjug. suppresso uteri vocabulo, est fœtum effundere. dixit Dsulrumma.

Utraque Camelorum suboles excutit, neque invenis
Si anquisiveris, gemina in fœtura veretillum maris.

Scilicet femellarum in veterino hoc femine, ut major est utilitas opportunitasque, ita majus etiam constituunt pretium. Metaphoram hanc, quam Mosi restituo, haud difficulter sese hominibus eruditis approbaturam confidimus, quum nihil familiarius sit quam terram matrem appellitari. Non satis autem perspicio, quomodo commode hic versari possint, quibus radix nostra violentam dissipationem, cum diffractione conjunctam, continere videbatur. Proinde vel vim hanc minuunt molliuntque, vel plane aliam assumunt potestatem, ut Nostri, qui constrata est terra dederunt; non optimo fane exemplo. Sed nec dispergere, si jam omnis violentia eximatur, satis convenit, quando non in eo est Moses, ut gentium per terrarum orbem dissipationem enarret, sed id solum intendat, quicquid hominum terra continet, id omne ex Noachi filiis seminatum procreatumque esse. Sed nulla ratio est, cum se veritas extulit, in erroribus fugandis operam consumere.

XV. Simillimus huic & maxime geminus est usus, quem Arabes sub verbo *مخض* adscivere. Hoc quum in origine sua dicat, *agitare utrem & concutere* butyri cogendi ergo; haud invenusta tralatione migrarunt ad feminam, quæ doloribus correpta & concussa parturit. Sic in illo *Bursi el Taji in Hamasa*.

Par Arabum alio etiam in verbo usus.

ويترك ذا الباء الشديد كانه
من الذل والبغضاء شهباء ماخض

Et relinquit strenuum glorias flantem, velut si
Præ ignominia & acerbitate Camelus esset parturiens.

Et apud Zamachsharium ad verba Alcorani Sur. 81: 8. وإذا المودة سبئت
Quumque quæ viva infossa est interrogabitur. Ubi immanem hunc priscorum Ara-

Arabum ritum prodit. قبل كانت الحامل اذا قربت حفرت حفرة. فتمخضت علي راس الحفرة فاذا ولدت بنتا رمت بها في الحفرة وان
 Fama tenet moris fuisse, ut quum partui vicina esset gravi-
 da, fossam effoderet, atque supra eam fossam eniteretur. quod si filiam ederet, in
 fossam projici, sin filium, tolli solitum fuisse. In Arabico pro eniti, est utrem
 lactis agitare. Actio autem verbi مخاض agitatio utris multo assiduoque
 usu huc tandem evalit, ut simpliciore indolem quasi exuerit, inque sola me-
 taphora usurpari amet; etiam in vulgari plebis sermone; unice enim per
 وجع الولادة dolor partus a Lexicographis declaratur.

Unde ali-
 us etiam a-
 pud Mo-
 sen locus
 nativo
 splendori
 restitui-
 tur.

XVI. Hæc non tantum ingens addunt præsidium iis, quæ proxime in me-
 dium detulimus: verum etiam splendidissimum lumen infundunt & acumen
 alteri Mosis loco, quem merum hæctenus frigus occupavit. Gen. 30: 20.
 Et dixit Lea, זבדני אלהים אתי זכר טוב הפעם יבדלני אישי כי ילדתי לו Lætæ voces sunt, quas gaudio elata rumpit fœcunda illa Jacobi
 matrona, sextum jam enixa, & stirpe virili maritum ditans. Radix autem
 זכר cui tota innititur sententia, hoc solo in loco, tanquam in tabula, com-
 mune Hebrææ linguæ naufragium enatavit, neque usquam alibi sese offert.
 Hoc ut magnam parere debuit obscuritatem, ita auxit tenebras, quod lin-
 gua Chaldaica & Syriaca eadem, hac in parte, clade involuta sit, & ne mi-
 nimum quidem verbi hujus vestigium reliquerit. Ergo seque conjecturasque
 suas indulgere interpretes; &, ut fit, primum quidque arripere atque am-
 plexari. LXX. δεδωρηται ὁ Θεὸς μοι δῶρον καλόν. Nec abit Vulg. Dotavit me
 Deus dote bona. Idem hoc placuit Onkeloso. At Jonathan ipsa sacri textus
 verba retinere fatius duxit. Posterioris memoriæ videamus Kimchium. ענינו
 Radicis vis ex loci sensu haurienda est: estque, de-
 dit mihi donum bonum. Firmat etiam, si Musis placet, ex Arabica lingua, in
 qua זכר veniret בלשון מתנה / auctore R. Jona. Hinc vires sumsit ea opi-
 nio, perque omnes fere propagata est. At vestram fidem Interpretes! quid
 leporis, quid venustatis dignitatisque huic inest sententiæ, Dedit mihi Deus
 donum bonum? Quis tam exsurdato est palato, quis aure tam jacente, ut hoc
 jacere, atque adeo frigere torpereque hic loci non sentiat? At hæc te, ni
 falsus sum, feriet, hæc implebit oratio, & in aurem animumque mira jucun-
 ditate influet. Utrem mihi meum optima agitavit Deus agitatione: nunc utique
 consuescet & habitabit mecum vir meus, quod jam sex ei partu edidi filios: & ap-
 pellavit eum Zebulon. Ubi cave prætervolet alliteratio verborum זכר & זבול /
 in quibus haud sine sale & venere delicias hic facit Lea. Dedita opera utrem
 posui, quum uterum verecunde designet. sed corrumpendus non erat nativus
 sententiæ color.

Quæ ver-
 fio aucto-
 ritate Ara-
 bum fir-
 matur.

XVII. Hanc fugitivam notionem ex Arabia retrahens, bonis avibus ad
 sedes suas remigrare jubeo, perennemque Mosis lucem adfundere. Gjeubario
 quippe auctore, זכר ejusdem est potestatis & indolis cum verbo
 مخاض,

مخض, *cujus tum propriam significationem utrem movendi, cum transum-*
tam, quæ in parturiendo fœtumque enitendo frequentatur, superius causæ no-
stræ præmunivimus. Sed ipsius verba Gjeuharii apponam. نربدت المرأة
Fœmina utrem suum, quum
concutit eum donec butyrum exeat, quod زبد *appellatur. Verum satius fuerit,*
verbi inter Arabes usum exhaustisse, intimosque ejus sensus & usus reclu-
sisse.

XVIII. Hic iterum Gjeuharium ducem sequemur. Ita ille. *النربد نربد الماء*
والبعير والفضة وغيرها والنربدة اخص منه نقول منه انربد الشراب ونربد
منربد اي مايج يقذف بالنربد وانربد السدر اي نور والنربد نربد اللبن
والنربدة اخص منه ونربدت الرجل اي رضخت له من مال وفي
الحديث انا لا نقبل نربد المشركين اي مرفدهم ونربدت المرأة
سقاها اي مخضته حتي يخرج نربده ونربدته اي اطعمته نربدا ونربد
القطن تنغيشه ونربد شوق فلان ونربد بمعنى ويقال نربد البهمن اذا
ع *Zebed زبد aquæ, cameli, argenti aliarumque rerum spuma est, &*
idem, sed restrictiore & peculiari magis usu. Hinc de vino dicis in 4. con-
jugatione نربد spumavit, & mare موبد fluctuans spumasque agens. Loti etiam
arbor, quum flores fundit, نربد dicitur, quasi spumas egit. Zubd زبد vero la-
ctis, est butyrum; idemque نربد sed angustiore sensu. In prima conjug. نربدت
نربد est, pauxillulo aliquo aliquem donavi. Uti in Traditione. Nos idolola-
trarum نربد donum non accipimus. De fœmina etiam نربدت utrem suum
concuisset ad butyrum eliciendum نربدت etiam est, dedi ipsi butyrum edendum.
In secunda conjugatione usurpatur in gossypio carpendo carminandove; ut etiam
de rictu spumas agente, nec non in quinta conj. in qua eadem, phrasis fertur
نربد توبد אלימן temere juramentum effutiit. quasi dicas despumavit.

Univerſa
radicis
potestas
panditur.

XIX. Testimonium tam locuples, quum principem verbi potestatem, tum
 divitias dicendi, & opulentiam qua circumfluit, in omnium oculis defigit.
 Proinde in exemplis auctorum aggerandis odiosi multique notam vitabo. Flo-
 rem tamen unum alterumve sermonis ab Gjeuhario neglectum, ex Poëtarum
 Oratorumque pratis decerpſiſſe, linguæ studiosos juvabit. Ridens est & niti-
 dum hoc *Hariræi* in differt. 19. *ثم اقبلنا علي الحديث نمخض نربده ونلغي نربده*
ingreſſi deinceps sermonem ſumus, butyrum ejus agitato quaſi utre
exprimentes, ſpumamque rejicientes. Festive ludit in voce زبد / quam ſi Zu-
bed legas, butyrum dicit; ſin Zebed, ſpumam ſonat. Est etiam phraſis haud
invenuſta نربده *discuſſa eſt ſpuma ejus, in eo cujus ira ſedata eſt: qua*
de uberibus agendum erit, quum obſcuratam verbi זעם *faciem renovabimus.*
 Sed nec hoc venire caret quod *Omeija* reliquit in *Diw. Hud.*

Uſus unus
& item al-
ter ele-
gantior
ſubjicitur.

ذو نريد يعلو الضريين من عل

Spumeus ac ripis desuper imminens.

in hostili exercitu cladem vastitatemque terris minitante, haud secus ac fluvius, qui sæviens spumofusque cultis diluviem meditatur. In Arabico est **זכר** quod Veteres Hebræi **זכר** extulissent.

R. Jonæ
error de-
tegitur.

XX. Ante autem quam ad institutum revertar, R. Jonæ ab Kimchio laudati hallucinatio denudanda venit, ne cui error ex auctoritate ejus objiciatur. Hic *donandi* significationem inter Arabes obtinere verbum **זכר** tradebat: at monuisse oportuerat, in *abjecto* tantum vilique dono poni: quam vim si Leæ sententiæ subjunxeris, qui antea frigeat sensus, penitus congelabit. Quam bellum enim est. *Vili me Deus dono donavit bono?* aut cujus tam concalluit stomachus, ut hoc ferat? *vilis* autem inesse, quum hunc usum sumit, declarat verbum **رضخ** quod a Gjeuhario adhibetur: valet enim hoc **عطى** *parum quid ipsi donavit* teste eodem Gjeuhari. Et apud Scholiasten *Hariræi* **عطى** exponitur **البسبرى** *leviculus* & nullius donum. Origo etiam phraeos hujus hoc palam faciet. **זכרת לה** est *spumam feci illi*. Hoc improprie dicit *pauillulum aliquid ipsi condonavi*; quod R. Jonam nisi fugisset, nunquam se ad tam adversum sibi usum contulisset.

Esajæ lo-
cus refi-
gitur.

XXI. Redeo illuc, unde defluxi. Atque hic operam nostram sibi vindicat Esai. Cap. 30: 30. *Et exaudiri fecit Deus tonitru suum magnificum; & descensum brachii sui ostentavit; cum æstu venenato nasi* (ita vertendum est **זעף אף**) & *flamma ignis consumente*: **נפץ וורם ואבן ברד** Tremor adfuit conquassans, & imber, & lapis grandinis. Hoc pacto longe commodius sententia & series orationis habere videtur, quam si **נפץ** cum plurimis interpretibus *fulgetra* demus. Ex conjectura manavit hoc; sed nec omnium responsat palato. *dissipationem diffusionemque* alii præferunt *aquarum cælestium*: alii alio se convertunt. At radicis nudata a nobis indoles, omnem levat scrupulum: & ad cæli terrarumque tremorem, quo quassentur & sedibus suis excutiantur quasi, nos ducit; quo accommodatius nihil, nihilque sonantius heic loci reperiri potest. Nullus tamen negaverim, rationem linguæ Hebrææ tulisse, ut **נפץ** dicerent, pro *vibrare magnæque vi jaculari fulmina*, aliaque id genus: & numero in mentem est, quod *Lucan.* habet L. 3. *Phars.*

Excussa que nubibus atris
Fulmina

verum *fulgetra*, quæ contorta ferri oportet, hic nimio opere jacerent, odiosa-que repetitione vim suam deperderent, quod **להב אש אובלה** jam præcesserit.

XXII. Omnes hi loci, per quos hactenus progressi sumus, ope nostra nova renidescunt facie: compluribus aliis elegantiae nonnihil & suavitatis, quæ deperierat, aspergemus. 1 Sam. 13: 11. נפץ העם מעלי. Vulgo *dispersit se a me populus*. Tu ede. *Excussit se a me populus*; & virtutis non parum ac roboris sententiæ accedere senties. Redi etiam in memoriam illius quod ad Daniëlem ostendi, *excute manum poni in eo*, qui vincula rumpit conjunctionis, societatemque non dissuit sed discindit. Jes. 11: 12. נדחי ישראל ונפצות יהודה. *Expulsi Israël, & dispersi Judæ*. sed fallor aut *excussi* plenius consignantiusque ad aurem accedit, quam *dispersi*. Sic Cic. in Philipp. *Consules ex Italia excussos*; & *juventutem omnem ex Italia excussimus* dicit. Terent. etiam *Ut me excutiat* — id restat. Et *Homo quatiatur cum dono foras*. quæque alia id genus apud Latinos obvia sunt. Parilis est ratio Esai. 33: 3. נדרו-נפצו. *Fugerunt—excussi sunt*. Nec abludit Esai. 27: 9. *Lapides excussi*; quatiendo *discussi & dispulsi*. Videamus etiam Jer. 13: 14. ונפצתים איש אל אחיו. *Et excutiam eos, virum ad fratrem*; scilicet ut alii aliis collisi confringantur. Pessime Vulg. & LXX. *Virum a fratre suo dispergam*. consonat Psalm. 137: 9. *Beatus qui prebendet parvulos tuos ונפץ אל הסלע excutietque ad petram*. Simile est Jud. 7: 19. & Jer. 22: 28. Nec abit Psalm. 2: 9. cum quo contulisse juvabit Jer. 51: 20. *Aries tu mihi; instrumentum bellicum. Et arietabo excutiamve per te populos; regnaque disjiciam &c. &c.*

XXIII. Superat, quem singulari impertiemus cura, *Jeremiæ locus Cap. 48: 12. per sane elegans & incredibili quadam venustate. Ecce dies, fatur Dominus, veniunt ושלחתי למואב צעים וצעהו וכליו יריקו ונבליהם ינפצו* quibus immitto in Moabum transfusores, qui transfundent eum, & vasa ejus inanient, & lagenas ejus excutient. Gentem integram illibatamque a bellis cladibus, quamque nulla unquam hostilis vis sedibus suis excusserat atque exturbarat, æquiparaverat vers. 11. *vino nunquam defuso, cujusque odorem juxta ac saporem nulla unquam injuria temerarat*. Hanc similitudinem persequens propheta, principio צעים immittit Moabitis. *Peragratores vertunt partim, alii hospites ut Belgæ: partim transportatores proxime verum: Coccejus autem grassatores vel grandientes gradum*. Extincta diu indoles ex Arabia exoriatur. Hic וצעהו inclinare est. Præsertim *inclinare vas ad effundendum liquorem*. Quod quanto opere hic conveniat, quantumque nitorem addat, orationi, quid me dicere attinet? Neque huc se conferre dubitabit, qui noverit inter Arabes eandem, qua hic usus est propheta, metaphoram hac in phrasi celebrari: *transfudit vas ejus, quum aliquem sedibus suis ejectum aliquo deportatum dicere volunt*. Sed hæc alias loco commodiore: nunc quod instat. Hi defundendi hauriendique vini Moabitici siti flagrant, postquam se pacatissimis gentis in opibus probe invitassent, ingurgitassentque, describuntur porro, tanquam dulci fortuna ebrii; qui haud secus atque illi quos vinum vicit, vasa capite sisterent, lagenasque siccatas manibus excuterent, soloque affligerent. Per vasa haud incommode *urbes intellexeris, quæ direptæ dirutæque*

Per fatu-
ram multi
alii loci il-
lastrantur.

Jeremiæ
Iultris
locus lar-
ga luce
comple-
tur.

& solo æquatae sint. *Lagenæ* forte oppidula, vicosque & pagos expriment: quibus eadem incubuerit clades. Haud alienum etiam fuerit, *lagenas* pro ipsis incolis accipere, qui exhausti excussique & opibus evoluti, vita ad extremum ab insolentibus victoribus expulsi sint. Utrumque specie non vacat, & ex Arabum libris lucem aliquam foenerari poterit.

Quo sensu
phrasis ex-
cutere ia-
genas sumi
possit.

XXIV. Pro priori sensu militat solennis in Arabia locutio. *Excussit vasa sua* populus: quum *res opesque eorum absunt* sunt & *exhaustæ*, vel *clade aliqua & calamitate deletæ*. *Gjeuharius*. انقض القوم اي هلكت اموالهم وانقضوا ايضا مثل ارمموا اذا فني نرادهم والاسم النفاض ومنه قولهم النفاض يقطر الجلب هو الجذب اي اذا جاء الجذب جلبت الابل *Excussit populus vasa sua, quum res opesque eorum perire.* ponitur etiam in iis, quorum ad arenam res rediit. Quorum vasa arena & inaniis oppleta sunt. Nomen inde declinatum *נפא* penuria victus, sterilitas, omnium rerum inopia. Ita in illo, vasorum excussio facit ut greges agantur, hoc est. Ingravescente annonæ penuria, Cameli per longas series venum asportantur. Exempla paucula non fastidient Philarabes. *Hariri* principio primæ dissertationis طوحت بي طوايح الزمن الي صنعاء اليمن فدخلتها خاوي الوفاض Ejecerunt me بادي الانفاض لا املك بلغة ولا اجد في جراي مضغة *adversæ fortunæ fluctus in Tjanaam felicis Arabiæ: eamque ingressus sum vacuus vasis, & manifestus excussionis, ne minimum quidem tolerandæ possidens fami neque vel bucceam reperiens in pera.* Ubi Scholiastes. الانفاض الفقر والانفاض في الحقيقة نفاذ الزاد وقد انقض الرجل اي فني نراده وهو من النقص ان ينقض الرجل الوعاء الذي فيه نراده قال الشاعر

له ظبية وله عكة اذا انقض القوم لم ينقض به

Excussio, inopia والمعني انه كثير الخير لا يحتاج الي نقص المزاد *est egestas: proprie autem excussio, locum habet in absumpto commeatu; estque ab excutiendo, quum quis vasa in quibus repositus est commeatus excutit.* Dixit poetarum aliquis.

Sacculus ipsi & pera est. quæ ceteris excutientibus non excutit.

Hoc est *Divitiis affluit, neque necesse unquam habet loculos excutere.* Secundum hunc usum, *Lagenas excutere* erit universam regionem depopulari ac pervastare; ac tandem sævis ruinis affligere atque obterere, prout ut vas excussum projicitur atque conteritur.

Altera e-
jusdem lo-
cutionis
facies.

XXV. Sed aliam etiam multo pulcherrimam figuram Arabum divitiæ sup-
peditant. Horum non infrequens verbum est. *Evacuatus est uter ejus:*

ejus: de eo qui mortem occumbit, sive naturæ debitam, sive potissimum violentam, & hostili manu oblatam. Doceat hoc Phiruzabadius in Camus. صغرت
Evacuati sunt utres ejus. Mortuus est. Aut occisus est. قال أبو البقا يكني بالوطب
Lucem addat Scholiastes Hariræi ad diff. 2. Auctor est Abulbeka, utrem figuram sustinere corporis, quod animæ sit vas & receptaculum. Exemplum habe ex Hamasa, ubi Taabbeta Sherran inclytus ille Arabum Heros, extremum quod subierat discrimen ita tradit

قد صغر لهم وطابي ويومي ضيق البحر معور

*Inibi erat ut uter ipsis meus evacualetur; fuitque
 Mibi dies perangustus & cladi patens.*

Ubi Tebrizi. per utrem corpus intelligit, dicitque se pæne animam exhalasse. Laudat etiam hoc veteris Poëtæ

ولو أدركته صغر الوطاب

Quod si eum affecutus fuero, exinanietur uter.

Id est, obtruncabitur, animamque per vulnera efflabit. Mirifice hoc arridet. Tantam fore victorum importunitatem immanitatemque ostendit Propheta, ut omnibus exemplis vexatos expilatosque, atque ad medullam usque exsuctos Moabitas, per ludum tandem jocumque dira nece mactaturi sint, non aliter quam epotas lagunculas, qui vino permaduere, manibus excussas affligunt, proculcant, obteruntque. Conferas velim Ps. 2: 9. Jer. 13: 12. 13. 14. & Thren, 4: 2.

CAPUT QUARTUM.

Oblitterata radix פצץ revocatur. Huic propriam fuisse notionem, quam verbo נפץ dederant: Arabum auctoritas profertur. Radicis etiam פוצ vera indoles panditur. Multa inde loca illustrantur.

I.

Res Hebræa deperdita radice auge-
tur.

Ea פצץ
est: vera-
que ejus
natura.

Verbo נפץ addicentibus auspiciis, male additam detraxi significationem. Eam fert animus suas in sedes, unde diu exulavit, reducere; reliquiasque Linguae Hebrææ levicula accessione augere; ut ita quæ de נפץ disputa-
vi, confirmatiora reddantur, gradumque facilius obtinere possint.

II. De radice mihi sermo est פצץ. Hanc Rabbinī ex Hebrææ linguae finibus ejectam, sub פוצ in ordinem coegerunt; eaque re non leves turbas in binis hisce radicibus edidere. Nos ductu auspicioque Arabum, quæ illi miscuerunt, secernemus, & plurima confusione rem Hebræam liberabimus. His si qua fides, si qua cum Hebræa lingua societas, non dubitabimus verbum antiquitus floruisse פצץ / cujus indolem Gjeuharius ita pandit. *الفض الكسر بالتفرقة وفضضت ختم الكتاب وفي الحديث لا يفضض الله فاك والمفضضة ما يفض به المدمر وفضاض الشيء ما تفرق منه عند كسر كاياء والنقض الشيء انكسر وفضضت القوم فانفضوا اي فرقتهنم فتفرقوا وكل شيء تفرق فهو فضض وفي الحديث انت فضض من لعنة الله يعني ما انفض من نطفة الرجل وتردد في صلبه والغاضة* Hoc est. *fractionem dicit cum dissipatione.* *לא יפצץ* in Traditione. *tabularum sigillum diffregi: פצצת חתם אל כתאב* ne frangat Deus os tuum. *מפצה* instrumentum glebis diffringendis dis-
jiciendisque: *פצאץ* quicquid dissipatur quum rem perfringis: in sept. conjug. diffringi; *פצ* de populo, disjici ac dissipari, ut in prima, active eodem usu. Iterum *פצץ* est particula omnis diffracta alicunde. Quod vero in Traditione fertur dictum, Tu particula es ex Dei maledictione: eo intelligitur quod ex spermate quasi diffractum, intra viri lumbos versatur. *פאצה* autem infortunium est, quasi calamitas frangens omnia dissipansque. In 4. etiam conjug. separari, divelli. Usus primo loco laudatum percipias etiam in hoc Hariræi diff. 26. *وتأقت نفسي* Et cupido incessabat, sigillum se-
creti

creti ejus diffringere, causamque facilitatis ejus ac munificentiae introspicere. Ex Traditione autem quod laudat verbum *Gjeuhari*, id vero tale esse videtur, ut solennis formulæ instar habeat, qua dicunt, *Frangat Deus os tuum*, quum aliquem fractum abjectumque ac omnibus modis perditum optant. *Dentes confringere* hoc sensu in sacris cognitum est, eosdem etiam in locutione hac intendunt Arabes, auctores *Tebrizi* ad *Hamasa*, & Scholiaste *Hariræi*; & *os confringere* tantundem est atque *dentes comminuerè*. Verum ea nunc diverticula sequi non lubet.

III. Hoc primo oculorum conjectu agnoscat verbum, qui tria hæc loca introspiciet. Jer. 23: 29. *כפשיש יפצץ סלע* Habac. 3: 6. *ויתפצצו הררי ער*. & Job. 16: 12. *אחז בערפי ויפצצני*. Hæc exempla propaginem ducere a radice *פצץ* / non vero ut Rabbini visum est a *פוצ* / præter ea quæ jam produximus, adfirmabit etiam *Camusi* auctor, docens vocabulum *فضاض* speciali usu frequentari in *petris disjectis, diffractisque montium saxis*.

Loca ubi
radix hæc
comparet.

IV. Age vero verbi etiam *פוצ* interiores sensus aperiamus, quodque a Rabbini hic turbatum est, sanemus. Illi *dissipandi* significationem verbo addixere: sed si ad Arabum nos auctoritatem conferamus, alia dilucescet indoles. *Gjeuhari* *فاض الماء اي كثير حتي سال علي ضفة الوادي* *وارض ذات فيوض اذا كانت فيها مياه تغيض وفاض صدره بالسرى اي باح به ونهر فياض اي كثير الماء ويرجل فياض اي وهاب جواد ويقال افاض اناء اي املاه حتي فاض وفاض دموعه وفاض* Hoc est. *פוצ* ponitur in aqua, quæ extra ripas exundat. *פוצ* terra prædita *פוצ* / ea vocatur, ex qua uberes latices dimanant. Dicitur etiam, abundavit pectus ejus secreto, quum illud effert: *פוצ* vir *פוצ* est liberalis, largus, munificus. In 4. conj. vasi conjunctum, est implevit illud adeo ut exuberet. *פוצ* cum lacrymis, est ubertim flere: *פוצ* cum aqua aliisque rebus est effundere. Largus ex uberi hoc fonte redundabit fructus, perque multa Scripturæ loca ingenti cum utilitate se diffundet.

Verbi *פוצ*
indoles ex
Arabibus
declara-
tur.

V. Et primo quidem luce hac perfruetur *Zacharias* Cap. 1: 17. *עוד תפוצנה ערי מטוב* *Exuberabunt adhuc civitates meæ bonis*. Haud paulo, puto, concinnius hoc, quam aliorum *dissipari*, vel huc illuc *spargi*, vel quod Nostri adoptarunt *conspergi*, sine tamen idonea probatione. protritum hic verbi ad Arabes usus. *فيض* Magna quædam *פוצ* abundans bonorum copia. *فاض* Bonis diffluit *פוצ* redundavit. *فيوض* opibus ac divitiis circumfluens atque abundans. quæque alia id genus ex scaturigine hac, prout cursu, in elegantio rem hunc sensum dimanarunt.

Unde *Zachariae* lux
accedit.

VI. Hoc etiam lumen ad 2 Sam. 18: 8. insinuabit, pulcherrimamque ibi detegit translationem, *ויהי המלחמה נפוצת על פני כל הארץ* *prælium per universam terram efferbuerat*. Ducta est figura a fluvio, qui extra alveum

Et in libr.
Sam. me-
taphora
illustratur.

erum-

erumpit, atque æstuabundus omnia ruit sternitque. *præliorum gurgites vorticesque* percelebrantur in Oriente. Et *copias* etiam *hostiles*, cum *ingruente aquarum mole* comparant. Omnes denique *angustias & calamitates* symbolo expriment *aquarum*: quod quanto opere Sacris quoque Scriptoribus frequentatum sit, neminem fallere potest.

Jobi etiam
locus lu-
mine hoc
perfundi-
tur.

VII. Ad *Jobum* quoque se notionis hujus porriget opportunitas, nubeculamque abstergebit, qua sententiæ decus insigne delerunt Interpretes. Cap. 40: 6. הפץ עברות אפך Hic primo solemnem illum errorem errant, quem superius jugulavi, qua אף *iram, furorem* edunt. Deinde הפץ *sparge, dissipa* efferunt. *Sparge excandescantias furoris tui.* Si sensum tantum quæris, hic acquiescas licet: sin te Hebraismus delectat, & nativum linguæ colorem adspexisse volupe est, ita veritas. *Exundare fac æstus nasi tui.* Irarum fluctus, qui ex corde in nasum confurrexere, fac erumpant effervescentque. עברה *tumorem* dicit æstumque iræ, a עבר quod in fluvio teritur quum intumescit, altiusque se effert. unde הפץ significationem, quam revoco, continuisse, summa se claritate prodit.

In Genesi
translatio
elegan-
tior.

VIII. Ni idiorem etiam faciem sumet Gen. 10: 18. נפצו משפחות חנעני *Exundarunt familiæ Canaanis.* Ut aquæ scilicet, quarum magnitudo non alveos jam, non ripas ultra audit; sic familiæ illæ suis se sedibus extulerunt, novasque regiones inundarunt & opplerunt. Gemino plane in usu verbum hoc posuit Salom. Prov. 5: 16. יפוצו מעינתך חוצה *foras fontes tui exuberabunt.* hoc est. proles tua largo se flumine diffundet. Ubi פוץ *fonti* attributum, vel maxime fidem Arabum adfirmat, argumentoque est fortem fidelemque eos rei Hebraicæ operam navare, in verborum significationibus finiendis, ac propria in sede locandis.

Alius ad-
huc verbi
usus.

IX. Defuncti nondum sumus, aliaque illustranda superant. פוצו בעם locutio est subobscurior 1 Sam. 14: 34. hujus rationem recludat Scholiastes *Hariræi* ad diff. 13. افضنا اي اندفعنا وافاض الناس من عرفات اي دفعوا وجروا كجري السبل وافاضوا في الحديث افدفعوا فيه كذا Verbum פוץ in 4. conj. valet, cum impetu latus est, & effudit se in cursum. Ut in *Alcor*, effundunt se homines ex *Arafat*; hoc est ruunt curruntque fluminis instar & sic. effundunt se in sermonem. Ita in *Gjeubario Lexico*. Quod ex *Alcor*. citatur, in *surat*. extat 2. vers. 193. فاذا افضتم من عرفات Quumque ex *Arafat* magno impetu vos effundetis, celebrate Deum ad Sacrum templum. Sic vers. 194. ثم افوضوا من حيث افاضوا الناس Tum citato cursu effundite vos, unde ceteri se effundunt. Apparet hinc פוצו בעם esse posse, citato cursu permittite vos, effunditeque: quam in mentem ceterorum etiam interpretum versio exhibat. Sed tenet me suspicio, aliud quid in sinu suo gerere locum hunc. Scilicet פוץ etiam Arabibus dicitur, qui aliquid vulgat & effert: & quod in vulgus emanavit atque

ad aures pervenit omnium vocant *مستغاض به*. Hoc si sequamur, sensus se suggeret haud pœnitendus. *Exeat a vobis hoc, atque ad universum populum dimanet.* At ne dolo dicam, haud æque ridet posterius hoc; & vix spongiam ut evaderet, impetrare potuit. melioribus donent Eruditi. Notentur interim ex priori, quem laudavi, usu 1 Sam. 13: 8. & 1 Reg. 22: 17. aliaque nonnulla.

X. At non intra hos tantum fines, innoxio fere modo, fluit verbum hoc, sed vehementiorem etiam sibi contraxit potestatem, in maloque frequentari cœptum est. ita fluvii, quamvis clementi ab ortu decurrant, sensim tamen sese incitant, celeresque vortices volvunt. valet quippe *פּוֹץ* non parum sæpe dilabi, divagari extra sedes suas habetque noxam, errorem, interitum denique aliquando conjunctum. Num. 10: 35. *יָפוּצוּ אֹיְבֶיךָ* dilabantur inimici tui, & fugiant a facie tua. metaphora tracta est ab aquis diffluentibus; quo ex fonte etiam manasse puto Latinorum dilabi, quod plane eodem usu venire solet. Alia ad hanc rationem bene multa passim se offerunt. Zach. 13: 7. Ezech. 34: 6. similiaque quæ non exscribo. Unum non teneo, quo minus in medium dem, Jesai. 24: 1. *Ecce Dominus evacuat terram* (lagenæ instar, uti alias ad *בָּקָק* docebo.) *allisamque capite sistit*, *וְהַפִּיץ יִשְׁבִּיהָ*. En tibi aquas dilabentes. Non me fugiunt Prov. 25: 18. & Nah. 2: 2. ubi *מִפִּיץ* aliud continent. Sed illud vel ad *פָּצַץ* pertinet, vel saltem significationem inde mutuo sumsit, quod in vicinis radicibus nonnunquam usu venit.

Latius
etiam ma-
nasse radi-
cis vim.

CAPUT QUINTUM.

Explicitis duobus e Psalmis locis, & restituta radici פּוֹץ potestate; acceditur ad verbum הָמָם / cujus indoles in alto vetustatis sepulta, miris hallucinationibus infuscata est. Vera ejus natura eruitur, in tabe sita. Variæ translationes hinc ductæ, quibus Arabum lingua circumfluit, Tabes nimborum apud Lucr. quid. Residua in Sacris Metaphoræ aperiuntur, & aliquot locis gravis & illustris figura ac lumen additur orationis.

I.

Detexta superioris capitis tela, obtulit se locus unus & item alter in Psalmis, qui filum redordiri jubent, erroremque discutere, quem objicere solet verbi alicujus minus dextre inspecta editaque potestas. Primus est Psalm. 18: 15. *וַיִּשְׁלַח חֲצִיו וַיִּפְצֵם וּבִרְקִים רַב וַיִּהַמֵּם*. Hæc efferri video. Et emisit,

Nova ex-
plicatio
Psalm. 18:
15.

H

misit tela sua, ac dissipavit eos: fulminaque jaculatus est, & conquassavit eos. Intelligunt autem omnes sub pronomine *hostes*, quorum constipatos globos fœda strage edita discusserit Deus, & telis trifulcis fulminibusque ambusserit.

II. Verum nulla *hostium* in præcedenti oratione vola, nullum vestigium. In scenam obiter prodierant vers. 4. at verum non est, per decem retro saltum dare versus, tamque immanem admittere hiatum. Hunc tamen silicem multorum concoquere potuit stomachus. Molliit rem, & aliquanto plausibilia prodidit *Clarius*, qui ita commentatur. *Hostes relativo designat, cum tamen nomen eorum non præmiserit, quod circa quæ animi magno affectu occupantur, putant ea neminem latere, in quibus ipsi sunt toti.* Audio; nec plane nihil est. Colorem tamen facile ipsa veritas diluet, angustisque his nos explicabit.

III. Scilicet affixa illa pronomina respiciunt *Cælos*, qui proxime antecesserunt; exhibentque sensum luculentum, gravem, altoque, quem induit Psalmographus, cothurno respondentem. Terroris enim plenissimum excitavit theatrum, induxitque atram tempestatem, sine modo & modestia furentem desævientemque, ita ut terra, mare, Cælum misceantur, imbribusque effusis Cœlestis machina ruere videatur. Hanc scenam ita tragice magnificeque persequitur. *Intonuit in Cœlis Deus, Altissimusque murmur edidit; grandine commixta, & crebro igne micante. Et contorsit tela sua, corusca illa & trifulca, & fecit exundare atque effervescere eos, Cælos; fulmina vibravit, eosque colliquefecit.* Sic reddo יהמם / quod statim idoneis præsidiis firmabo. Nunc propositum urgendum est. Ad quod tamen vincendum verbis haud opus est: nihil enim cum tonitribus fulminibusque conjunctius, quam cœlestium vis aquarum, quæ hic tanto æstu præcipientes sese effundunt, ut Cælum ipsum quasi colliquefcere & tabe nimborum dilabi videatur. Hæc nisi teneatur interpretatio nusquam in amplissima hac irati Cœli, spurcissimæque tempestatis descriptione, imbres apparebunt, quod quam longe a recta ratione sejunctum fit, omnibus palam est. פוץ autem in *nubibus, Cæloque poni largis imbribus descendente*, multo est celebratissimum apud Arabas; quod probare nihil attinet, quum id ex verbi natura sponte fluat.

Propter
viam ejus-
dem Psal-
mi vers.
13. lux ad-
ditur.

IV. Constituta sententia loci hujus, lubet, data ansa, figuram illustrare, quæ in vers. 13. sedem tenet, cujus rationem minus feliciter vulgo expediunt. מנה נגדו עברו עברו *A fulgure coram ipso transeunt nubes ejus.* At quo sensu *transire* dicuntur *nubes*? sententiarum fluctus sunt & divergia. Sunt qui esse putent, *Celeriter ferri, verrique per cœli faciem.* Est qui παραφράζει. *præ fulgore micantium fulgurum disruptæ nubes, huc illuc distrabuntur.* Alii exponunt *extenuari, discuti atque ita transire.* Coccejus sequentibus adnectit sensu haud pœnitendo. *Nubes ejus perrumpebant grando & prunæ ignis.* Vi grandinis & ignium micantium nubes displodebantur. Obstat tamen vers. sequens, ex quo אש ונהל ברך sejunctim capienda esse liquet: eaque verba semel iterumque abruptius interseri & velut intorqueri ad oculos animosque horrore per-

perfundendos. Ego in verbo עבר metaphoram relucere video splendidissimam, ductam a fluvio intumescente, altiusque se efferente, atque ripas transcendere meditante. Hunc enim usum verbum transire sæpiusculum induere, in literis nostris volutato ignotum esse nequit, & superius etiam Cap. iv. par. vi. a me declaratum est. Ut autem istic loci in medium dabam phrasin נפץ עברות אפך exundare fac æstum nasi tui, fluctusque irarum in nasum confluentes fac erumpant: sic etiam atque etiam animum velim adverti, עבר & הפיץ hic quoque conjuncta se offerre, quorum prius dicit æstum illum tumoremque quo se fluctus attollunt supra ripas: posterius diluviem longe lateque se diffundentem. Gravissima hinc & dignitatis plenissima effulget figura. A corusco ejus fulgure, nubes ejus intumescere, atque æstu correptæ efferbuere. Gravidas expingit nubes & ingenti aquarum pondere ruinam minitantes; quas deinceps vers. 14, 15. cum tonitruum fragore, fulminumque jactibus displosas exoneratasque inducit.

V. Simillimus est & plane geminus Psalm. 144: 6. locus, quem paucis expediemus. Fulmina fulmen, eosque, Cælos vers. præc. atris nubibus subtextos, æstu largo exundare fac: quate tela tua, & liquantur atque in tabem dentur jube. Sic edo, utrumque pronomen in תהום & תפיץ ad Cælos referens; quam legem contentio cum Psalm. 18. imponere videtur, sensu sane grandi & uberi. Vehemens tamen me suspicio incessit, postremum illud תהום liquefacies eos, ad montes pertinere, quorum proxime injecta mentio, quos Cæli ruina & vasto impetu aquarum desuper ingruentium dissolvendos, in tabemque dandos esse dicat.

VI. Sed edendum jam est, quo ductus initio, quove innixus fundamento, verbo תהום invisitatam inauditamque adhuc addiderim potestatem: renovandaque deleta, & oblitterata radicis indoles, ut lucem suam per bene multa spargat loca, suavique ea ornet figura. Hic vero non novis me duci consiliis, aut nimio mihi opere indulgere, sed auctorem ducemque sequi rationem, varietas declarabit & inconstantia interpretum, qua circa radicis hujus vim definiendam fluctuant. Simulque iis rationum momentis, artisque Criticæ præsidiiis operam causamque nostram permuniemus, quæ facile nobis non iniquissimorum devinciant assensum, locumque oppressæ & obscuratæ faciant veritati.

VII. Non omnem tamen interpretibus detraxerim verbi hujus cognitionem: sensum enim usumque exteriorem satis feliciter indagarunt; sed de interiori mihi nunc res est ingenio, eaque potestate, quam prima in sevit origo, propria & extra metaphoram considerata. Hic nihil certi exploratique se tenere produnt LXX. תהום enim Exod. 14: 24. συνετάραξε dant, quo vocabulo etiam Ps. 18: 15. & 144: 6. utuntur. At Deut. 2: 15. תהום efferunt ἐξαναλῶσαι αὐτὰς; & Est. 9: 24. ἀφανίσαι. Aliter iterum Exod. 23: 27. תמותי ἐκσῆσω & sic Jud. 4: 15. Jos. 10: 10. & 2 Chron. 15: 6. quæ utcumque veritatem verbi adumbrant. Pessime vero Jerem. 51: 34. תהומי ἐμερίσατο με. Et tandem 1 Sam. 7: 10. תהום καὶ συνεχύθησαν. quod etiam errore non va-

Acceditur ad radicem תהום.

Varietas & inconstantia τῶν LXX. in ejus notatione ponenda.

cat, quum in Hebræo activum exstet. Quis ex tam multiplici errore veritatem in tranquillo collocet? Aut quis non videt fieri non posse ut ex tanta jactatione genuina indoles patefcat & emergat?

Vulgati
haud mi-
nor flu-
ctuatio.

VIII. Fluctuationem hanc, trepidationemque augebit *Vulgatus*, si Veteribus in verborum notione vestiganda, & quasi in cubili deprehendenda, utare magistris. Exod. 14: 24. enim *interficere* vertit, serie orationis invita & reluctante. Exod. 23: 27. *occidere* nihilo felicius, & contra loci sententiam. Iterum *occidere* Est. 9: 14. At Jud. 4: 15. emollita potestate, *perterrere*. & Jos. 10: 10. *conturbare* quod retinuit 2 Chron. 15: 6. & Psalm. 18: 15. & 144: 6. *Exterrere* iterum 1 Sam. 7: 10. Semel *devorare* Jer. 51: 34. *אכלני הממני* *Comedit me, devoravit me*, quæ mera est hallucinatio. Denique *vexare* reddidit Esai. 28: 28. *Vexabit cum rota plaustri*, quo in loco egregie turbarunt LXX. & nihil sani habent.

A reliquis
Veteribus
nihilo
plus ferri
præsidii.

IX. Ulteriori Veterum examine supersedeo; quum enim Chaldæi libertate utantur paraphraseos, non est quod ab his multum lucis circa notionum veram propriamque sedem expectemus: quumque ceteri 18; LXX. fere sequantur, frustra in iis excutiendis tempus absumerem, quum cum Alexandrinis stent cadantque.

Recentio-
rum quo-
que vagus
error.

X. Missis qui tantam objiciunt frustrationem, Recentiorum circumspectiamus opem, num forte errorem finire, certamque sedem capere possimus. At novi hic nos involvunt versantque fluctus; æque enim atque Veteres luxuriantur in aggerandis coacervandisque significationibus; quasi non lucem & divitias ostentando, tenebras prodant & inopiam solidæ fundatæque cognitionis. *Buxtorfius* tria hæc radiei nostræ subjungit, *profligare, quassare, & conterere*. Aliud tamen, quamvis vehementer affinia sint, in origine est *fligo*, aliud *quatio*, aliud *tero*. Proinde ut fieri potest ut in translationem migrantia, in eundem conspirent locum, ita proprias etiam sibi induunt metaphoras, ad quas cognata illa se porrigere nequeunt. Non enim ut *conterere* dicis *diem, vitam, studium*, ita etiam *quassare* dixeris aut *profligare* simili sensu: nec ut *profligare bellum, templum, opus* eleganter posueris, in hisce omnibus rebus pæne ad exitum perductis, & tantum non ultimam manum passis: idem cum ceteris verbis expresseris. Non minus largus est *Avenarius*, qui hæc liberali manu profundit. *Tumultuando deturbare, impetu quodam consternare, concitareque tumultum magnum*. Haud paulo prudentius circumspectiusque *Coccejus*, qui uno in *agitandi* vocabulo mentem fixit, quamvis tectorio veteri deleto, novum minus feliciter inducat, quum illud longe longeque infra vim subsidat radicis. *Försterus* itidem unum tenuit *turbare*, vehementiam verbi nervumque etiam neutiquam attingens. Rabbiorum oracula si consulamus, forte dubia & ancipiti nos dimittent: tradunt enim *המם* possidere *לשון מהומה* eandem potestatem quam radix habet *הום*; Ubi vero quid *הום* contineat requisiveris, nil præter *לשון מהומה* auferes, mirifico acumine idem per idem declarantes: quasi quis *Vexandi* indolem evoluturus, verbo *Vexationem* inesse magno edat hiatu.

XI. At-

XI. Atque hæc quidem probatissima tritissimaque præferunt Lexica, quod si per posteriorum temporum versiones ire vellem, eaque colligere & construere significata, quæ in iis nostræ assignantur radici, major longe excresceret acervus. Neque tamen id vehementer vitio verto interpretibus, in radice cujus propria & ab ortu insita vis plane extincta est, & vetustate sepulta, atque ad cujus primam originem nulla mortalis acies explorato penetrare possit, nisi vestigiis & luce gaudeat Veterum monumentorum: sed tantum requirere hac in parte posse videor vel iudicium sagacitatemque, vel voluntatem simplicitatemque eorum, qui Lexica condiderunt; quod aut non perspexerint, aut monere neglexerint, in primæva indole pervestiganda extrahendaque, liquidi nihil dilucidique ipsum Sacrum fontem suppeditare, & quod in omnibus, quæ supersunt, exemplis huius verbi metaphorica dominetur ratio, & ne unius quidem loci relictum sit vestigium, quo proprietatem verbi subodorari, & nativa in sede indagare liceat: adeoque necesse esse, ut vel iudicium circa verbi proprietatem sustineatur, vel consuetudinibus a matre Hebræa profectis nos demus, num forte delitescens inde veritas in lucem revocari possit.

Qui tamen hac in parte excusari merentur.

XII. Hanc generosissimam simplicitatem ingenuitatemque si induere potuissent Rabbini, nostrique omnes unanimi consensu exercuissent, refluisset jam dudum res Hebræa, diuque discussæ fuissent illæ tenebræ, quæ nunc bonæ magnæque parti linguæ adhuc incubant, præsertim circa primum ingenium. Inflammato enim studio rapti fuissent multi sacræ doctrinæ amantissimi, ad adyta ea insinuanda, monumentaque antiquitatis excutienda, unde haud vana affulgebat spes, afflictas & exulceratas partes & membra Hebraismi sanari, & in integrum restitui posse. Nunc vulnera occultante medico, vel verius minus dextre inspiciente & pertentante, colorem insuper quendam adspergente sanitatis, plurimorum retardatus est impetus, sufflaminata industria, & ardor animi restinctus, vel potius alioversum traductus: dum interim errores altius altiusque infederunt atque irrobora-verunt, tantasque forte egerunt radices, ut moveri amplius ac convelli non possint.

Nisi quod simplicioribus & magis ingenuis esset licuisset.

XIII. Sed jam tandem quietam stationem ex tanta jactatione invehamur, & ubi ceteri libere huc illuc per ubertatem Linguæ Latinæ vagabantur, certis suisque terminis verbum circumscribamus. Phari vicem præbent Arabes & tutum monstrant cursum. His auctoribus هم propriam sedem occupat in eo qui quid liquefacit vi ignis & ad tabem redigit: quando enim aqua affusa aliquid maceramus & in liquorem damus, مش potius adhibemus sive DDD/ quamvis hæc leges, ut sit, in communi sermone sæpe refignantur, verbaque pro arbitrato permisceantur. Affluentissimas autem Arabum copias opesque dicendi cum hoc verbo, ex Camuso recludemus: quæque ibi confusius & quasi per saturam congesta sunt, iustum in ordinem redigemus.

Verbi vera natura eruitur & stabilitur.

XIV. Principem locum tenet. الشحم ای اذاب Adipem DDD id est liquefecit. Et اذهم الشحم Liquefactus est adeps, in pass. Cum quo consen-

Elegantior verbi usus in nive tabida.

tit Scholiaſtes *Hariri* اذا اذابت النار في الاصل همتد النار *primario* & in origine verbum *המם* in igne ponitur cum aliquid colliquefacit. Habet non raro tabem conjunctam, quam vim liqui & liqueſcere etiam ſumunt. *انهم الهاموم* contabuit gibbus cameli: & ipſe ille gibbus *tabe* affectus *האמום* audit *האמום* / nec non *המם* *Homâm*. Dicitur etiam *המם* *Homâm* nivis; de liqueſcentis nivis *tabe*: & *האמום* *Hamoum* & *Homâm* nivis; *de liqueſcentis nivis tabe*: & *In tabem dedit ſol nivem*, & extabuit. Hebræi Veteres dixiſſent *השמש המם השלג ויהם*. Latini quoque *tabem* in nive celebrarunt, quomodo *fluentem tabem liqueſcentis nivis* dixit Liv. & in *tabida nive* volutari. Et *tabeſcere* Seneca. *Congestæ ſeculis tabuere nives*: nec non Cicero in *glacie*. *Aquilonibus dureſcit humor*, idemque *viciffim molliter tepefactus, tabeſcit calore*. Et qui minime hic prætermittendus eſt copioſiſſimus & elegantiffimus Lucretius L. 6.

Albas decedere ningues

Tabificis ſubigit radiis ſol omnia luſtrans.

Abſtruſior
ejusdem
verbi me-
taphora in
pluvia.

XV. Ab hoc fonte longe lateque ſeſe explicuit & diffudit per varias figuras & tralationes, quas perſequi non vacantis fuerit operæ. Origini proximum eſt quod terunt *سحابه هوم* *nubes* *המם* *pluviam effundens*, & *tabe* *quadam quaſi diffluens* & *liqueſcens*. Rationem metaphoræ mirifice illuſtrat Lucret. L. 6.

Præterea cum rareſcunt quoque nubila ventis,

Aut diſſolvuntur ſolis ſuper ic̄ta calore:

Mittunt humorem pluvium, ſtillantque quaſi igni

Cera ſuper calido tabeſcens multa liqueſcat.

Notari autem velim, de clementiori pluvia ſuaviſſimam hanc ſimilitudinem adhibuiſſe poëtam: ſubtexit enim mox.

Sed vehemens imber fit, ubi vehementer utroque

Nubila vi cumulata premuntur, & impete venti.

Pulcre conſpirant Arabes; quibus *الهيمه & الهيم* *est pluvia tenuior & lenibus guttis deſtillans*. In quam mentem etiam accipio *tabem nimborum*, quam mirificus artifex fabricavit Lucretius L. 1. cujus venuſtatem floremque quum infeliciter obtriverit Giſanius, data anſa, ſplendori ſuo reſtituamus. Ita canit.

Et niſi tempeſtas indulget tempore fauſto

Imbribus, & tabe nimborum arbuſta vacillant;

Solque ſua pro parte fovet, tribuitque calorem:

Creſcere non poſſint fruges, arbuſta, animantes.

Ubi

Ubi per *tabem nimborum* intelligit *pluvium humorem*, quem *nimbi*, alii alios pellentes & protelo agentes, adspargunt adfunduntque, tanta copia, ut rami nutent & graventur: ut eo, tanquam alimento succoque, nutriantur arbores & magis magisque succrescant. A qua poëtæ mente toto cœlo aberravit Vir Doctus, quum *tabem nimborum*, *nimbos noxios* & *pestiferos* interpretatus est. Sed ad Arabes revertor. Consimili modo *النهميم* infinitivus conjugationis secundæ, usurpatur de *pluvia sensim stillante* & *tenuibus guttis*. Proprie eam dicit actionem, qua Deus *nubes instar ceræ dissolvit* & *quasi liquefacit*, superne calore & vi folis ictas. Nec longe abit *من البير هوم* In puteo *بار* positum; quod valet, *largo humore affluentem & quasi liquefcentem*.

XVI. Hinc alia, ut fieri assolet, iterum effloruit translatio, per sane venusta. Unde nova iterum procusa tralatio in mulgendo. *id est حلب vel مري mulsit; strictis uberibus lac expressit* & *eliquavit*. Usus e veterum monumentis prodidit Phiruzabadius: originem, in qua pandenda ipsi sæpe Arabes cæcutiunt, non attigit. Ego a *nubibus* ad *ubera*, atque a *pluvia* ad *lac* gradum esse factum pro certo atque explorato habeo. Et sic vicissim bina hæc *mulgendi* verba *حلب* & *مري* in *pluvia* etiam locum inveniunt, vel potius in *ventis*, qui *pluvium humorem* quasi exprimunt & *emulgent*: quin etiam poëtæ calori quo feruntur, vel furori verius se permittentes, *nubes pluvia onustas*, *camelis* assimilant *fœtis* & *partui vicinis*, aut etiam *lacte distentis* quibus *ubera* *exonerare* necesse habeant venti. Ex multis unum alterumve sufficiet. In Diw. Hudeil Abu Tzachr.

تجور منائج الغمام وتمتري
مطافيل لم يندب بها صر حالب

Agunt, venti, fœtas nubium, mulgentque
Comitatas pullis, nubeculis, neque ubera adducto lædunt nodo.

Alio in loco idem de nube

سربة صجوج لها مدي وحالب

Admissarium passa, & clamorem edens quum mulgetur, quam ventu versant mulgentque.

Radix etiam *دي* quæ hic adhibetur, utrumque usum amplectitur: Valet enim *radiatim lac emisit* camelus, & *pluviam cœlum*. Ita Golius. Et *مدرلي* apud eundem *lacte affluens* camelus, & *copiose pluviam fundens* Cælum. Hæc propterea uberius executus sum, quod radios suos per Sacras etiam Scripturas diffundere possint, quemadmodum in sequentibus ostendemus.

XVII.

Alia ad-
huc usur-
pandi ra-
tio.

XVII. Cum usu tamen Biblico magis conjuncta est metaphora, qua ad corpus animumve traductum verbum, est *senio morbove conficere*, vel *ægritudine, mærore, metu, consternatione aliisve perturbationibus tabificis, animum exedere & consumere*. Ita dicunt. *המריץ* colliquefecit eum morbus, & *תבדל* tabida macie consumpsit. Parili tralatione Græci suum *τήκω* ditarunt, & *συντήκω* aliaque composita, notique sunt Medicorum filiis *συντηλικολοι πυρελοι*. Et Latinis *tabes* in morbis celebrata, & *morbo tabescere* tam proclive est & obvium, ut probationem aspernetur. Vicino usu ponitur in *senio corpus conficiente*, & præcise *הם* passive, *senio contabuit*, ut & in sept. conjug. *אנ-הם*. Unde adjectivum *הם* decrepitus, ac *senio fessus*; absolute usurpari solitum, & adjuncto etiam *שכיח* *senex*. Hariri diss. 7. *הם* *senex tabidus*: Ubi Scholias *הם* tenuis est & *הם* macilentus, ab eo quod radicem *הם* celebramus in igne liquefaciente. Turpiter nimis se dat alius Scholias in bellulo hocce *הם* *magno natu est*, quod qui eum videant, cura ejus ac reverentia ducantur. Diceret homini pro naso cornu stetisse. Concinunt iterum Græci & Latini, atque in *senio confectis* *τήκω* & *tabesco* frequentissimo permittunt usu. Corpus animumque amplecti videtur *הם* quum in amore ponitur, misero perditoque *tabem* immittente; *ἔρω* enim *τακέρως* est, ut ait festivissimus *Anacreon*, & nequam ille puellus, ubi pestiferas faces insani amoris subdidit, efficit ut totus lacrimis exstillet amatorculus, & misellum corculum guttatim contabescat. Eodem sensu de omnibus rebus frequentatur, quæ atrociores immittunt curas, & tabificas, quibus tum animus tum corpus exedatur. *הם* & *הם* in prima ac quarta conjugatione *הם* & *הם* *Tabefecit eum res, & mærore absumpsit*. In septima & octava conjug. *הם* & *הם* *Tabificis curis excruciatu fuit & quasi delicuit*. Et cum participio 4. conj. *הם* *res ψυχολαχης*. Substantivum itidem *הם* *tabes*; dein cura, sollicitudo, mæror, metus; verbo, omnes tabificæ mentis perturbationes, quæ mentem lacerantes *tabem* inferunt & *cruciatum*, uti penes Cicer. est in 4. Tusc. cujus illustri hoc loco defungar, putidiusculum enim foret, Græciæ Latique conspiracy in re clara adferre, & soli faculam accendere.

Mollissi-
ma deni-
que pote-
stas.

XVIII. Ut autem in omnibus linguis usu venit, ut vehementia verborum sæpe numero imminuatur & emolliatur, ita *הם* etiam in mitiorem sensum se explicare cœpit, hæsitque sæpe in cogitatione & meditatione. Originem tamen si respiciamus, est, *sollicito quid animo versare volutareque, tantaque cum cura ut quasi rei intabescas*. Similis plane fors fuit vocabuli *curare*: nam cura auctore Festo dicta est, quasi *coreda*, quod *cor edat*, vel quia *cor urat*; ut & Græcum *μελεδών* dictum putatur quasi *τὰ μέλη ἔδων*. Ut verum tamen fatear, neu-
tra

tra *Festi* notatio ad palatum est; cui etiam non respondent quæ ὁ πάλιν *Vossius* in medium congeffit in Etymologico. Mihi mentem pepulit κατὰ ἀπὸ τῆς κείρας quod cor depascat, attondeat, exedat; quorsum spectat hoc poëtæ

*At regina gravi jam dudum saucia cura
Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.*

Nec non & hoc

—— ——— *Quando hæc te cura remordet.*

Adde & hoc

—— ——— *Si juris materni cura remordet.*

Ut & illud comici

Ossa ac pellis totus est, ita cura macet.

XIX. Hæc luculentius & diffusius exequi, omnino e re esse duxi, ut scrupulos evellerem, qui insidere debent circa constantiam Arabum in verbo hoc adhibendo si Lexica adeas, utque confusione mederer, qua genuinam ejus indolem, elegantiaque flores obscurarunt ac deleverunt Lexicographi. Ita enim Golius, ita Giggejus, ita ceteri, ipsique adeo Arabes hic versantur, ut neque pes appareat, neque caput. Sane quem non conturbet, atque ab veritate repellat radice, qui in rudem hanc indigestamque inciderit molem, quam in medium coniecit Golius. *Versavit apud animum. Anxit, sollicitum habuit res. Impulit ad citatiorem gressum. Liquavit adipem. Colliquavit, tabescere fecit morbus, mæror. Mulsit lac. Repsit, reptavit. Senio confectus est.* Merum Chaos & spissæ tenebræ, quæ significationum originem & progressum involvunt miscentque. has evolvisse, cæcoque acervo exemisse, operæ erat pretium, ut quæ non parum inter se discordantes, labem imponere linguæ videri possent, concordie pace ligatæ, dignitatem gravitatemque ejus tueantur.

Cur fufius hæc persecuti sumus.

XX. Non possum interim non monere vitium hoc late serpere, ac dominari in Lexicis Arabum, linguæque interiorem cognitionem mirum in modum præpedire. Similiter enim fere instituunt, atque Veteres Latinorum Grammatici & literatores, ac linguæ vernaculæ proprietatem, verborumque nativam sedem neminem fallere posse supponentes, quod inde deflexum, atque longiuscule derivatum est, conquirunt, atque ad linguæ opes ac divitias ostendendas, nullo ordine, nulla accuratione, confusius effundunt & accumulunt; unde extricare te ac certi quicquam expedire non possis, nisi aliunde jam verborum primitivum ingenium perspexeris. Eccui, verbi gratia, juniorum fraudi non foret, si verbi *haurire* naturam ex *Nonio Marcello* ita digereret? *Haurire significat implere; & avarè sun.ere; & defatigare. Ut*

Dominans in Arabum Lexicis vitium.

*Exultantiaque haurit
Corda pavor pulsans.*

Et haurire est confodere. Virg.

Per tunicam squalentem auro latus haurit apertum.

Et haurire, accipere, vel audire, nec non tenere. Virg.

*Et medium sol igneus orbem
Hauferat.*

Magnam certe frustrationem hæc injicerent, nisi jam aliis ex fontibus, quid potestatis *haurire* contineat, teneremus. Quid si addidisset *Nonius*, quod in proclivi erat, plures, nec minoris elegantiae, usus, atque ita versicolorem hanc telam pertexisset? *Haurire* significat videre. Virg.

Hauriat hunc oculis ignem — — —

Hauriri mergere. Ut apud Liv. Tac. alios aquis fluctibusve *hauriri*: & vertex eum *hausit*. Iterum *haurire* incendere est, vel consumere. Flamma eum *hausit*; & longi temporis opus, incendium *hausit*. Denique *haurire*, dilapidare est, & bona sua lancinare, ut *haurire* sua apud Tac. & Mart. *Haurire* patrias opes. Gemina plane ratione proceditur in Lexicis Arabum, & nulla via, nulla arte critica, in cæcum construunt cumulum, quicquid ex divite linguæ vena, multa sæculorum serie, dimanavit longeque ac late propagatum est.

Detri-
mentum
inde im-
portatum.

XXI. Hanc ego unam omnium gravissimam esse duco causam, quod non majus adhuc ex Arabia lumen rei Hebraicæ infusum sit, quodque minus feliciter sæpe nostri hoc in labore versati sint, pro thesauro carbonem afferentes: neque feliciori mihi esse licuisset, aut scopulos, quibus obhæserunt alii, superare, atque ad clariorem cognitionem eluctari, nisi præter Lexicographorum principes *Zjauharium* & *Phiruzabadium*, faculam accendissent Veterum Poëtarum Scholiastæ & Commentatores aliquot multo nobilissimi, ex quibus significationes verborum dispensare, a primoque fonte repetitas, per varios quasi rivulos deducere, & qua ratione in hunc illumve usum devenerint, palam facere, in bona magnaue linguæ parte, didici.

Tabefa-
ciendi gra-
vissima fi-
gura ali-
quot locis
inditur.

XXII. Hoc de radice *חָמַד* posito fundamento, manum admoveamus locis, quorum vel elegantiam & nitorem, vel ipsum etiam sensum ac veritatem, ignoratio hujus originis imminuit, & labefacit. Et primo quidem propositum jam est, & in promptu, quanta vis insit & gravitas, ubi vulgo *agitare*, *vexare*, *profligare* adhibent. *contabefacere* substituas, & insigne lumen nascetur orationis, pulcherrimaque figura sacer textus ornabitur. Exod. 14:24. *וַיִּהְיֶה אֵת מַחֲנֶה מִצְרַיִם* ET *CONTABEFECIT* exercitum *Ægypti*, metu, pavor & consternatione liquefcere quasi fecit & consumtis viribus diffuere. Exod.

23: 27. Terrorem meum præmittam tibi **והמתי אתכל העם** ET IN TABEM DABO omnem gentem &c. Deut. 2: 15. aliquid peculiare continet, etiam atque etiam animadvertendum. *Manus Domini super eos erat, והמם מקרב המחנה*. Quid hic profligare, quassare aut similia? salebrosam redderent sententiam, quæ limpidissime fluct, si ita constituatur: ad TABEFACIENDUM eos e medio castrorum, ad tabifica eos ægritudine, mærore, & plagis, consumendos & conficiendos. Ut LXX. *ἐξαναλώσαι*. Iterum Jos. 10: 10. **ויהם** Dominus ante faciem Israël, & gravissima eos clade stravit. Haud putem profligare, quod hic radicis indolem ignorantibus se ingerebat, tam aptum visum iri quam Contabefacere nostrum, quod cum fuga & clade, animum fractum, ac consternatione divinitus immissa solutum & diffluentem complectitur. Eadem ratio est Jud. 4: 15. 1 Sam. 7: 10. 2 Chron. 15: 6. Est. 9: 24. quæ facile ad hæc exempla refinguntur.

XXIII. Harum explicationum momentum crescet, si perpendatur, cognatam radicem **ממם** liquefcere, eundem induere usum. Ut Deut. 1: 28. **המם** Similis u-
את לבנו Liquefecerunt cor nostrum. Et Jos. 5: 1. *Et liquefactum est cor eorum,* sus verbi
neque quicquam spiritus iis reliquum, præ metu Israël. Et absolute **מם** liquefcens, & nova E-
de eo qui mærore, ægritudine & tabe quadam ægroti animi exeditur. Job. 6: 14. saia expli-
 Alia complura non persequor. Gravissimam tantum Esaiæ figuram proferam, catio Cap.
 num forte nubeculam, quæ diu infedit, detergere possim, curasque interpretum 10: 17.
 ancipites sedare. Is atrocissimam descriptionem cladis, qua exercitus Senacheribi
 pessime periit, ita claudit Cap. 10: 17. **והיה כממם נמם** Hoc vulgo editur. *Erit-*
que ut quum liquefcit vexillifer: hoc est, futurum est ut superbus ille exercitus eo
modo metu liquefcit & dissolvatur, quo diffluere solent copiae, quum vexilla in præ-
lio projiciuntur & hostibus traduntur. Egregiam vero sententiam in clade, qua
 nulla dirior inflicta est, quæque centum & octoginta ac quinque mille homi-
 nes una nocte absumsit. Ad hanc diritatem vereor etiam ut assurgat, quod
 gravissimo nuper Interpreti placuit. *Et erit, ut cum liquefcit profugus.* Idem
 enim fere residet scrupulus: ne dicam **נמם** profugum reddere a **נמם** non satis
 tutum videri. Coccejus atrocitatem scenæ expressit. *Eritque ut tabes quod emi-*
net. Omne eminens tabescet & colliquefcit. At quid omne eminens excerpitur,
 quum potentes humilesque, duces & milites, eadem strages involverit, ea-
 dem fulmina ambusserint atque in cineres redegerint? Sub radice Arabica
نش, quæ respondet Hebræorum **נמם** / eam deprehendo significationem,
 qua nulla opportunior cogitari potest. Nempe non tantum exponitur *extulit,*
elevavit in altum, unde **נ** vexillum, verum etiam *crepuit imposita igni caro,*
dumque vehementius affatur, stricuras sparsit: quasi dicas emicuit, seque extulit
inter assandum. Hinc vehemens oritur tralatio, & orationi susceptæ mirifice
 congruens. *Et erit ut quum liquefcit & in tabem datur caro in igne crepitans.*
 quod ut in illustri locetur, qua via descriptionem gravissimæ perniciæ ingre-
 diatur propheta, videndum est. vers. 16. ita incipit. *Mittet in pingues ejus*
maciem, & sub gloria ejus, id est gravi atque opulento exercitu, foco structo
æstus ardebit, ut æstus ignis, יקר enim, & **وقد** propriam sedem obtinet in
 I 2 foco

foco accenso. Sequitur vers. 17. *Eritque Lux Israël in ignem, & Sanctus ejus in flammam, & exardescet & consumet uno die veprem ac sentem ejus.* vers. 18. *ab anima ad carnem usque absument, והיה כמסס נסס / eritque ut cum caro igni imposita crepans & stridens colliquefit, & vehementia æstus, tabe diffluit.* Hoc non tantum similitudini respondet institutæ, & diritati scenæ, verum etiam cum veritate historiæ conjunctum esse videtur. Ingentes enim Assyriorum copias non tam *peste absuntas* fuisse duco, quam *fulminibus deflagasse*, & *procella igne gravida*, quam שַׁעֲרָה vocant Hebræi & Arabes, quæ æstum mortiferum visceribus insinuans, malos male necavit & exussit: quales venti calidi hodiedum turmas viatorum opprimere & suffocare feruntur.

Insignis
usus verbi
המם
apud Je-
remiam 51:
34.

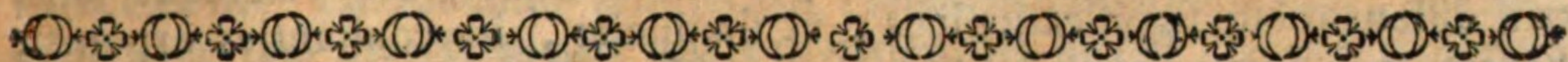
XXIV. Ad hunc tritissimum verbi המם usum non pertinet Jerem. 51: 34. sed singulari pollet venustate, quæ nisi inspecta origine, teneri non potest. Introducitur Zion cladem & ruinam, quam Nebucadnezar intulerat, hac figura expingens. *Devoravit me, הממני Nebucadnezar, vas vacuum me stitit: Draconis instar deglutivit me, ingluviem suam ex deliciis meis saturavit.* Infere hic, post *devoravit me*, *profligare*, vel *consternare* & similia, & abhorre ab metaphora assumpta senties: nec satis capio quid Coccejo mentis fuerit, quum, אכלני הממני reddens *voravit me*, *agitavit me*, subjicit, paulatim procedere orationem. quid enim *agitationi* commune cum *devoratione*, aut quisnam ab hac ad illam gradus? Nihil extrico, nisi forte *jactatam esse inter mandibula*, & *commolitam* voluit Magnus Vir. Gravius hic offenderunt Veteres Interpretes, angustias suas aperte prodentes. Hoc dicit Zion. *Devoravit me Nebucadnezar, & in stomachum quasi coniectam, æstu ejus ac vi consumtrice contabefecit, ac dissolvit*, omni meo succo exhausto, & in corpus ejus transfuso. Sic sane procedit oratio, & novo crescit robore, quum se non tantum *devoratam* conqueritur Zion, verum etiam in visceribus hostilibus quasi *consumtam, confectam, concoctam*, atque *in tabem redactam*, ut vi sua vitali, opibusque ac divitiis suis, Babelis famem, fœdamque ingluviem sedet, ejusque opes ac potentiam nova accessione firmet.

Eidem

XXV. Hanc sententiam egregie sustinet ac fulcit quod in fine adjiciatur הריחני. Hoc quid valeat, quique cum figura suscepta cohæreat, non satis in aperto est. Vertitur vulgo, *dispulit me*, & *patriis sedibus ejecit*. Coccejus paulo aliter, & cum natura radicis conjunctius. *Eluit me. Eluvione abstulit.* Sane הריח eluere est, & aqua probe expurgare. 2 Chron. 4: 6. & Ezech. 40: 38. Neque tamen satis placet illud *eluvione abstulit*. Existimo peculiarem hic esse usum, & *eluere* esse tantundem, atque *potione sumta proluere e stomacho*, & *visceribus exigere*: sive id vomitu fiat, sive *dejectione in latrinam*. Sane ita Esaias usurpavit Cap. 4: 4. *sanguines Hierosolymæ יריח מקרבה quasi medicamento cathartico eluet ex intestinis ejus.* Gradatio est evidens. *Devoravit, concoxit, ingluviem saturavit, dejecit & in latrinam excrevit.* Quod hanc vim habet, Zionem ab importuno tyranno sanguine suo & succo, divitiis & opulentia, exhaustam, sordium instar esse habitam, & in abjectissimam conditionem detrusam.

XXVI.

XXVI. Abstrusior est ratio verbi **והמם גלגל עגלתו** Esai. 28: 28. **והמם** Totus locus tenebrosus admodum est, & multa difficultate implicitus. Vulgo ita constituitur. *Panis comminuetur, sed non in perpetuum trititando tritabit eum:* **והמם גלגל עגלתו** neque vexat illum rota plaustrum ejus: quasi esset pro **הממו** & panis nomine tritici granum intelligeretur. Pro *vexat illum*, alii *conteret*, *franget*, alia. Coccejus aliter structuram concinnat, haud paulo felicius. *Non in perpetuum triturat, nec agit rotam plaustrum sui.* Nimium lepidus est Forerius, qui affirmat **המם** hic *strepitum* sonare. Ita absque ullo fundamento quicquid in solum venerit linguae Hebraeae obtruditur. Usus est, ut dixi, insolentior, & alte retrusus. *Tabefacere* enim hic ponitur pro *vehementius agitare*, & *propellere*, ut continuo motu ac volutatione res quasi attenuata *tabescat* & *diffluet*. Translatio est, quam Arabes sub eadem hac radice frequentant. **هم الناقة** Impulit camelum ad incitatiores cursum, proprie liquefecit. Et **ناקה الموم ناقة** camelus vehementiori cursu actus: quasi diffluentem dicas, & quodammodo *tabescentem* præ cursus vehementia. In aliis etiam adhiberi potest, quæ motu vehementi comminuuntur, adeoque nihil causæ nostræ officiet, si prior magis arriserit sensus. *Neque terit illud rota plaustrum ejus.* proprie *liquefcere faciet nimia tritura.*

CAPUT SEXTUM.

*Ad radicem **לל** multis involutam tenebris, manus medica admove-
tur: Interpretum in significationibus ejus expediendis fluctuatio nu-
datur. Vera verbi vis suis finibus circumscribitur; atque mirifica
sermonis Hebraei gravitas dignitasque, altis, nobilibus & ve-
recundis florens translationibus, hoc in verbo exponitur. Ex
eodemque illustre ducitur documentum varietatis & in-
constantiae in significationibus, quæ omnibus in linguis
ea circumstet vocabula necesse est, quæ translationibus
ditia & opulenta, primæva sui origine delitescunt,
seque in fonte adspici non patiuntur.*

I.

Luculentum specimē exhibuimus frustrationis & erroris, quem omnibus in Radix **לל**
linguis ignoratio offundit primigeniæ originis. Idem hoc manifestius lucis ad-
reddet, in omniumque oculis configet radix **לל** frequenti usu, lætaque pro- huc indi-
ga.

pagine florens. Hujus antiquissimum & ab ultima stirpe inolitum ingenium quod nullus omnino locus pure & extra metaphoram sistat, fraudem peperit, notionumque eam varietatem ac inconstantiam, unde emergi non possit. Eam fluctuationem hoc caput componet, sermonisque Hebræi constantiam, gravitatem, verecundiam, inexhaustamque ubertatem, hoc in verbo, ex primis fontibus derivabit, post longinquasque tenebras in lucem revocabit.

Variae & diversae notiones quæ ei vulgo subijciuntur.

II. Hujus radicis tres tantum superstint conjugationes *Pihel*, *Pyhal* & *Hithpabel*, quod haud de nihilo moneo: fit enim ferme, ut quorum verborum conjugationem vetustas oblitteravit, eorum proprietatem ac genuinam indolem major circumstet obscuritas. Buxtorfius Rabbiorum atque in primis Kimchii ductui & auspiciis se permittens principe loco declarat, *Fecit*, *Operatus est*. Mox *Affecit*, *confecit* mali assumpta potestate. Tertio, *Racemavit*. Quarto, *Machinatus est*. Quinto denique, *Illusit*, *Ludificatus est*. R. Salomon sextam præterea adoptavit vim *Inquinandi* ac *sordibus commaculandi*, ductus levicula specie ex Job. 16: 15. qui etiam Comm. ad Ps. 8. vocabulum עוֹל parvulum sonans, sive lactentem, a sordibus tractum esse disputat, quas verbo nostro insitas esse decernit.

Cocceji conatus ad veram verbi vim curatius definiendam.

III. Haud fugit Cocceji sagacitatem, perplexiora hæc esse, quam ut se emunctæ naris Criticis approbare possint. Id itaque præclaro impetu operam dedit, ut certam aliquam fixamque sedem exploraret, valereque jussis tam dissonantibus significationibus, ut simplicius, ita constantius exponit, *Vexare*, vim facere, *νεανικῶς ποιεῖν*. quo novissimo subinnuit, quo ex fonte potestatem hanc dimanasse velit, ex vocabulo עוֹל scilicet, notione pueruli, a quo fluxerit verbum עוֹל puerilem petulantiam, lasciviam, vexandique libidinem afferens. Nec abit, quod ad Job. 16: 15. *Violenter & pro libidine tradere* declaret: quamvis in Lexico fluctuabundus aliud adhuc præsidium circumspiciat, atque a עוֹל inique egit nostri עוֹל natalia arcessere malle videatur.

Cujus infirmitas demonstratur.

IV. Non nulla hæc specie se commendat: sed penitus introspecta & excussa diffluant ac dilabantur necesse est. Nam notio hæc, ut ad plurima loca minus benigne se porrigit & explicat, ita, quod caput est, a nonnullis plane repudiatur atque adeo confutatur. Quo enim colore עוֹל / quod *opus νεανικόν* interpretatur, liniri lenirique poterit Ps. 66: 5, ubi Deus celebratur tanquam עוֹל נורא facinoribus tremendus. Gemina ratio est locorum Jer. 32: 19. Ps. 77: 12. aliorumque per quæ postea ibimus. Officit quoque Coccejo, ejusque conjecturam labefactat, quod *racemandi* indubitata significatio nullo vinculo cum superiore illa contineatur, quod eum ad Chaldaicum עוֹל ingressus est decurrere, arcessitusque cudere etymon subegit, quod qui *racemant*, *interius penetrant*, quæque recondita latuerant, perquirunt.

Avenarii infelicia adhuc molimina.

V. Infelicius hac in palæstra versatus est Avenarius, quamvis haud multum a mente Cocceji abludat. Hic sequentia nobis propinavit. *Infantiliter locutus est*. *Corrupte locutus est ea quæ in cor adscenderunt: ausus & conatus est aliquid infantium & balbutientium more*. Item, *Corruptit abrupit racemando vel depi-*

depilavit. & in Hithpabel. Fecit se exercere abruptionem seu racemationem in alios. Illufit aliis racemando, & inferendo aliquid mali. Quæ rudis sane & indigesta moles vereor ne stomachum Lectori erudito commoveat, qui lapides citius mecum concoxerit, quam hæc digerat feratque.

VI. Aliam expediendis superandisque salebris hifce viam ingreffus est Vir Cl. *Christ. Stockius* in *Clavi Ling. sanctæ*, qui notionum feriem ordinemque ita ftruit, ut verbum in origine fua complectatur *faciendi operandique* vim ac potentiam. Secundo speciali ufu valeat *facere quod in admirationem rapiat homines*. Exod. 10: 2. 1 Sam. 6: 6. nec non, *facere quod in damnum & ruinam cedat alterius*: Unde porro propagatæ fint veluti tres fignificandi claffes, quarum prima verfetur in *male faciendò*, *malumque inferendo* ut Thren. 1: 22. &c. altera levicula inflexione teratur pro *male cum aliquo agere*, *scelerateque & nefande eum tractare* Jud. 19: 15. tertia denique *contemptum* induat & *ludibrium*, valeatque *facere quod in contemtionem cedat alterius*, quibus radicibus enata fit non tantum *ludificandi* potestas, 1 Sam. 31: 4. ac alibi; verum etiam *racemandi* Lev. 19: 10. & Deut. 24: 21. & Jer. 6: 9. iis in locis metaphorice exprimens *deletarum copiarum internecionem*, cum *contemtionem & ludibrio conjunctam*.

Stockii
quarta via
& ratio ad
fluctus
hocce
compo-
nendos.

VII. Cuncta hæc quam fragili ftent talo quantasque prodant anguffias, omnes facile advertunt, qui quid linguarum interior ratio & natura ferat pulchre callent. Emirabuntur interim qui Hebraicis imbuti non funt, qui fieri poffit ut in tam diverfa abeant ftudia & commenta linguæ Hebrææ cultores, nonnullisque forte cogitatio inceffet, vix umbram veritatis teneri ubi tanto opere diffidetur, exiguamque mereri laudem, qui tam diverfis & contortis conjecturis veritatem implicarint verius & debilitarint, quam evolverint & conftabilitam dederint. Hæc mihi difcutienda eft fufpicio, præftantiumque virorum induftriæ ac labori hæc demenda eft labes, quorum famam & præclara merita non minuit offufcatve quod fub multis radicibus tam varios tamque discrepantes fignificatus cumularint, quum aliter fieri non paterentur miferæ illæ anguffiæ & tenebræ, quibus fragmenta hujus linguæ oppreffa jacent. Veritatem quoque confiftere poffe confirmo in ifta fluctuatione & jactatione, fi mentem Spiritus fanchi generalius fpectemus, quamvis fi preffius curatiusque requiramus, ea haud parum obfcurata, & genuino fuo decore exuta ceneri debeat.

Offendi-
tur notio-
num va-
rietatem
in tanta
caligine
rerum He-
braicarum
vitari non
poffe.

VIII. Hoc quod nude fpectatum difficiliores forte habebit intellectus, operæ pretium fuerit uno alterove exemplo omnibus prompto & propofito ex lingua Latina illuftraffe; quod incredibile hujus rei fit momentum, latiffimeque fundatur. Adhibere autem hic lubet ea verba, quæ indolem refipiunt radicis noftræ, *Carpere*, *Libare*, & *Haurire*. Horum mihi finge primariam notionem penitus extinctam, veftigia tantum fui reliquiffe in ufibus aliquot fecundariis & tralatis. Hos fi nafi bene fagacis aliquis perfequatur & veftiget, fieri poterit ut mentem fcriptoris ubivis locorum affequatur & fine ullo errore deprehendat, quamvis nativam verborum iftorum fedem, ac veluti cubile, odorari non valeat, eorumque elegantix conftantiæque multa fignifi-

Exem-
plisque ex
Latina
lingua de-
promptis il-
luftratur.

ca-

cationum inconstantia & confusione haud levem maculam imprimere cogatur.

Carpendi
diversissi-
mi usus
producun-
tur.

IX. Excutiamus exempla quæ in medium dedimus. *Ciceronis* est. *In omnium peccato carpi paucos ad pœnam non oportet.* Hinc eligendi & aliorum e numero *eximendi* vim elicere pronum est. At *Virgilianum* hocce

Vulnus alit venis & cæco carpitur igni

aliam plane movet cogitationem, & *lædendi, cruciandive* suppeditat potestatem, qua ratione *Apulejus* dixit, *Carpit me scrupulus; & carpuntur præcordia.* & *Lucanus* L. 9. 741. *Carpitque medullas ignis edax.* sed en tibi tertium significatum longe longèque, ut videtur, dissidentem, quem *Persius* subjicit in illo

—— — *Genio carpamus dulcia.*

Hic jam *frui* exponendum esse video, uti *Donatus* ad *Terentium* hunc ipsum locum laudans: eodemque facile redigo quicquid locorum *Carpere oscula, Carpere superas auras, Carpere quietem, somnos*, aliaque id genus, cum usu fructuque jucundo conjuncta ministrat. Aliam iterum ideam mihi objici sentio, ubi in *Carpere iter, Carpere rura, Carpere volatus, Carpere fugæ compendia*, aliasque consimiles Poëtarum locutiones inciderim, in quibus, sensu duce, levi opera adverto vim subesse *corripiendi & brevius reddendi*, sive quod *Nonio Marcello* placebat, *celeriter prætereundi & expediendi*; quomodo *Lucilius* dixit *Hyemem unamquamque Carpam.* & *Apulejus, Carpere ordinem rei.* sed quid hoc *Asconii* faciam L. 1. in *Verr. Cap. 20.* *Carpere digitis chordas citharæ?* si origo me fallit, quod supposui, *tangere vel pulsare* explicem necesse erit. At in eo, *Carpere dente maledico; obtrectandi & lacerandi* subnascitur significatio. denique *Carpere agmen hostile* aliam non sustinet interpretationem quam *attenuandi, & minutatim concidendi.* Habes septem diversissimas notiones. *Eligere, cruciare, frui, brevius reddere, pulsare, lacerare* sensu maledicendi, denique *attenuare, & minutatim delere*, quas cunctas summo jure verbo Latino attribues, quamvis extincta ejus origine, in *floribus carpendis* sita, fontem indagare haud possis, unde variis velut venis & meatibus defluerint, quum uno capite containerentur: sentiasque haud parum venustatis & honoris, floribus hisce delibatis loquendi deteri, ubi radicem earum, pulchrosque ortus, injuria vetustatis tibi subtraxerit.

Libandi
Vocabu-
lum quam
densa læ-
taque pro-
pagine ef-
floruerit
& diffu-
sum sit.

X. *Libandi* vocabulum suavissimas induens tralationes, ridentique lepore multis in locutionibus imbutum, aliud non minus illustre nobis præbeat documentum. Hujus genuinam vim atque indolem alta oblivione deletam esse, atque omnia, quæ apud scriptores late exuberant, exempla, per figuras & metaphoras a proprietate & prima stirpe deflexa fingamus: sane fieri non poterit, quin sex, septem, plures, hinc inde colligantur notiones, ad primam speciem vehementer inter se dissonantes, quæ haud parum scripta veterum volutantem implicant, & offusa veluti caligine obturbent, nisi originis ac-
censa

censa & prælata face, tenebræ hæ discutiantur, adversaque & pugnancia ad concordiam revocentur.

Ordiamur ab usu venustissimo Poëtarum quo *fulmen, hastam, gladios, tela* omne genus *libare* dicunt, quæ *strictim tangunt feriuntque*. Stat. Theb. 5. 586.

— — — *Moti tamen aura cucurrit
Fulminis, & summas libavit vertice cristas.*

Et Sil. Ital. Punic. g. 522.

*In Martem vomit immixtas mugitibus auras,
Bisque Dei summas libavit turbine cristas.*

Plura ministrabit Clar. Drakenburgius ad hunc locum. Hinc *lædendi parcoque vulnere violandi* potestatem assumas necesse est, quemadmodum *lædere & libare* conjunxit Iscanius 6. Bell. Troj.

Lædit enim libatque humeros.

Et *illibatus* pro *illæso*, *inviolato*, *invulnerato* passim conteritur, eandemque fere cum vocabulis istis sedem occupat. Ultra quo progrediari, non habebis; neque enim tanta cuiquam mortalium innata acies est, ut origine verbi extincta, figuram illam introspiciat, qua *cuspi*, pro variis vulnerum gradibus, vel *degustare* dicitur corpus ac *cruorem*, apud Virgilium *Siliumque*; vel *baurire venas*, *jugulum*, *sanguinem*, quæ apud omnes pervagata sunt; vel *bibere cruorem* quod *Silio* iterum *Virgilioque* usurpatum; vel denique *sanguine satiari*, quod etiam *Silianum* est L. 4. 436.

— — — *Quassatque per auras
Titanum bello satiatam sanguinis hastam.*

Ab hac autem *vulnerandi* notione immane quantum diffidere videtur alter hujus verbi usus, quo *libare*, *eligendi excerptique* potentiam induit; ut in illo *Lucr.*

*Floriferis ut apes in saltibus omnia libant
Omnia nos itidem decerpimus aurea dicta.*

Et apud Cic. *Ex omnibus libare quodcumque maxima veritatis specie percussit.* Nec non *Omnes undique flosculos Carpere & delibare.* Neque abit hinc *Ennium*

Flos delibatus populi, suadæque medulla.

Sed en tertium verbi hujus usum, quo alia plane cogitatio excitatur. Mirifice ac pereleganter dixit Livius, *novum delibare honorem* L. 5. 12. *Floscu-*

lum hunc gemino sensu mañtat Latii genius: quod enim *Tiberius* imperium *Galbae* praefagiens, extulit, *Et tu Galba quandoque degustabis imperium*, feram ac brevem potentiam significans, æque commode per *delibabis* enunciare licuisset. Alia tamen *Livii* mens est, cui honorem *delibare* non valet carptim leviterque frui, sed princeps suscipere honorem, ejusque flore ac lumine perfrui & gaudere ante omnes alios; sententia ipsa & series orationis hanc vim subji- cit: sic enim ille de *P. Licinio Crasso*, homine plebejo post ingentes iras pu- gnasque, patres inter & plebem, ad Tribunatum militum Consulari potesta- te factione suorum evecto, *Non satis constat, cur primus ac potissimus ad no- vum delibandum honorem sit habitus*. Aliam quarto faciem verbo addunt bene multa loca, in quibus *deterendi imminuendique* residet potestas: ut apud *Lucr.* L. 3.

Nihil ibi libatum cernas de corpore.

Et L. 6. 26.

Ergo terra tibi libatur, & aucta recrescit.

Nec non ibid. 528.

—— — Intervalla nihil de corpore libans
Flammarum.

Denique Lib. 3. 715. de anima

Haud erit ut merito immortalis possit haberi;

Partibus amissis quoniam libata recessit.

Qui locus perinsignis commonere potuisset & debuisset viros doctos, ne hanc verbi elegantiam *delibarent* atque imminuerent, *limandi* vocabulo odiose in- truso: quod eo, unde malum pedem intulit, facessere etiam jubemus aucto- ritate compositi, quod itidem *imminuendi* significatione trivit *Lucret.* ut L. 6. 621. de sole

Humoris parvam delibat ab æquore partem.

Iterum L. 3. 1101. ubi cum *demere* pari incedit passu.

Nec prorsum, vitam ducendo, demimus hilum

Tempore de mortis, nec delibare valemus

Quo minus esse diu possimus morte perempti.

Quo in loco mirari subit eorum gustum, qui *delibrare* toties jam recoctum, totiesque explosum, amplectuntur & mordicus retinent. Veram sanamque lectionem adfirmet, omnique dubitationi eximat *Seneca*, qui *imminuere* & *delibare* tanquam synonyma copulavit *Cons. ad Polyb. Cruenta rapina concordissi-*
mam

nam fratrum turbam imminuere, & bene stipatam domum delibare. Hinc quinto gradus factus est ad *temerandi polluendive* significationem, ut enim *minuere* vel *imminuere numen, majestatem, omnesque in universum res*, in eo adhibemus, qui earum rerum *decus & gloriam præflorat*, sic *delibare* in eandem sese mentem largitur & explicat. *Lucr. L. 6. 69.*

*Delibata Deum per te tibi numina sancta
Sæpe aderunt; non quod violari summa Deum vis
Possit, ut ex ira pœnas petere imbibat acres
Sed quia tute tibi, placida cum pace quietos,
Constitues magnos irarum volvere fluctus.*

Et hic importunum illud *delibrata* post *Lambinum*, nonnullas editiones insedit. Doctissimus *Creechius* utrumque vocabulum ferri non posse contendit, & *deirata* substituit, eamque emendationem ex sequentibus firmari disputat. *Parci* potuisset medicina, integerrimus enim locus est, & *delibata Deorum numina* venustissime positum est pro *imminuta, temerata*, vesanis superstitionibus *polluta & violata*; quo novissimo verbo ipse *Lucretius* mentem suam tam dilucide patefecit, ut mirum sit, cuiquam hic fraudem objici potuisse. Eandem elegantiam venustatemque verbo huic addidit *Lucr. L. 3. 24.*

————— *Neque ulla
Res animi pacem delibat tempore in ullo.*

Id est *serenitatem* ejus *temerat*, *polluit*, *contaminat*, *imminuit*: quo sensu etiam *Cicero* aliique *delibare* de gloria, honestate, sanctitate plus vice simplici, & *florem dignitatemque delibare*. neque tamen huc traxerim illud *Nepotis* in *Datame* Cap. 6. *Ne animi delibarentur militis*, quantumvis enim nonnullis ablandiatur, seque figuræ suavitate insinuet, importunum est & intempestivum heic loci vocabulum, & omnino *debilitarentur* est refingendum, quod *animorum infractio & consternatio* requiratur; quum *animi* tunc demum *delibari* dicantur, ex ingenio linguæ, quum vel *tranquillitas & gaudium* *contaminatur aliqua ægritudine*, vel *virtutis decus & lumen* concepta macula *minuitur & defloratur*, prout *Tacitus* alicubi; *Corpus otio, animum libidinibus imminuebat*, quod etiam per *delibabat* exprimere potuisset. sed per reliquas verbi nostri notiones cursum corripiamus. *Libare summa rerum fastigia*, est paucis *perstringere*, & *narrando transcurrere*. At in sacris & re divina, *libare laticum honorem*, & *aris tepidos libare cruores*, vim sumit *fundendi*: apud *Apulejum* tamen in illo rarioris exempli *sepulcrum cruore libavit*, *rigandi & imbuendi* potestatem exhibet, ubi vero *thura, dapesve libari* dicuntur, latius manat & *sacrificandi* potentia donatur. At *Virgiliana* illa *gemma* quid faciemus, *oscula libavit natæ*? si *Servii* auctoritati nos permittimus, *vertemus, tenella ora leniter tetigit & demulsit*; at falsum esse Grammaticum, nec a communi osculorum usu esse discedendum, *Silius* declarat *L. 6. 420.*

*Tangere sacros vultus, atque oscula ab ore
Libavisse tuo.*

Ergo libare oscula tantundem valet atque carpere: quibus denarium jam numerum expleantibus significationibus, alias adhuc attexere pronum foret, si omnes linguae angulos perreptare & excutere vacaret.

Haurire
quam dif-
fonas in-
duat for-
mas fa-
ciesque.

XI. Agmen claudat hauriendi vocabulum, cujus ex opulenta vena quam multae variaeque defluerint translationes, Cap. præc. par. xx. palam fecimus. per saturam in medium coniecimus implere, defatigare, confodere, accipere, audire, videre, mergere, comburere, dilapidare. Lancem hanc aggesto aliarum notionum cumulo degravare lubet; valet itaque præterea tolerare, vel exantlare, apud Tac. Hist. 3. 84. Quicquid tot præliis laboris ac periculi hausissent. Et apud Stat. Th. 1. 369.

————— Per nigra silentia vastum
Haurit iter —————

Id est consumit, exhaurit, exantlat. Huc revocari posset quod Thebaid. 2. 46. Ungulam dixit arenas haurire: quamvis malim audacioris figura sumere pro rapido cursu tramittere & consumere, ac veluti absorbere; quod Nemesiano est

————— Latum fuga consumere campum.

Et Virgilio.

Acri carpere prata fuga.

Et Silio L. 3. Campum volatu rapere: Arabibus atque Hebræis gemina plane loquendi ratione non parum firmamenti præbentibus, quibus haurire, vel absorbere, in equo celebratur velocissime spatia emetenti. Sonat etiam haurire nonnunquam inhiare & avidissime appetere. Tac. H. L. 1. 51. Expugnationes urbium, populationes agrorum, raptus penatium hauserant animo: vel ut nervosius profundam gravissimi scriptoris mentem exhauriamus, haurire hic est avidissimo hiatu atque insatiabili ingluvie absorbere & devorare: quo sensu haurire prædas, sanguinem, voluptates idque genus alia bene multa idem Tacitus alique usurparunt: & ingluvie voraci haurire dixit Apulejus, ipseque Cicero alicubi fœnoris ingluvie hauriri: quem Tac. An. 13. 42. æmulatus est in eo; provinciae immenso fœnore hauriebantur. Est etiam ubi hauriri locum occupat in iis, quæ terræ hiatu absorbentur. Tac. An. 2. 47. Urbes collapsæ nocturno motu terræ, diductis terris hauriebantur. Unde explico Hist. 1. 2. Haustæ aut obrutæ urbes. Sed ad alia pergamus. Gravitatis plenissimus est usus, quo haurire ponitur in iis, quæ penitus occupant aliquid, & insident: ut apud Lucan. Pharf. 10. 71.

————— Durum cum Cæsaris hauserit ignis
Pectus —————

Hoc

Hoc est, *in*is infederit medullis vis amoris. Confimiliter Stat. Theb. i. 538.

—— — Pariter pallorque ruborque
Purpureas hausere genas —— —

Mens est, simul pallorem ruboremque pulcras genas occupasse, & penitus continxisse ac combibisse quasi: metaphora a veneno tinctili, quod venuste dicitur haurire lanam, quam penitus inficit & insidet: quemadmodum ex adverso lana etiam colorem haurire non minus speciose dicitur. Hunc usum non assecutus vetus interpres, Statio monstrum affinxit, & purpureas hausere genas exposuit, consumserunt, quia desierunt esse purpureæ: quæ mere tenebræ sunt, & ineptiæ, purpureæ enim virginum genæ hic formosas sonant, & læto juventæ honore afflatas, quas simul pallorem, simul ruborem, conspectis procis, traxisse significat. Alioqui exploratum habeo, haurire usurpari sensu consumendi & succo suo vitali exinaniendi, quæ nova verbi hujus facies speciesque porro nunc a nobis adfirmetur. Stat. Theb. L. 4. 799.

Protinus Inachios haurit sitis ignea campos.
Diffugere undæ: squallent fontesque, lacusque.

Id est, excoquit, & consumto omni humore penitus exhaurit. Eadem amplitudine sumsit Sen. Herc. Oet. v. 1226.

Exedit artus penitus, & totas malum
Hausit medullas: ossibus vacuis sedet.

Adde Silium L. II. 540.

—— — Vires refovet tot haustas
Casibus —— — —— — —— —

Alius iterum verbi adspectus ususque subnascitur, ubi pectore, medullisve aliquid haurire, valet alto pectore demittere, vel tota mente intimisque sensibus percipere. Sic Seneca alicubi

Quod ipsa demens pectore insano hauseram,
Mentita finxi —— — —— — —— —

Et gravissime Sil. Ital. L. I. 345.

Accensæ exsultant mentes, haustusque medullis
Annibal exagitat, stimulatque sequentia bella.

Id est, Annibalis vox, oratio, vehementia, & ardor bellicus penitus perceptus,

Et quasi vividis haustibus, medullis eorum infusus. Infinitum foret omnia conquirere & exequi; & in his ipsis subyereor, ne nimius fuisse videar. Accumulentur interim omnes hi significatus, & superioribus adstruantur, *tolerare, velocissime transmittere cursu, absorbere, penitus occupare, consumere, intimo sensu percipere*, tanquam exploratae & dubio haud obnoxiae, unius radice notionis, & propagines: sane fieri non poterit, quin omnes, quibus ingenium inest & iudicium, ineluctabilem agnoscant confusionem & perturbationem, qua retrusa penitus, vel minus rite vestigata verborum origo, non potest non linguarum studiosos implicare, multiplicique fraudi atque errori damnare.

Genuina
vis verbi
על editur,
& suis fini-
bus cir-
cum scri-
bitur.

XII. Hisce praemissis, originem ac primævum fontem verbi על pandamus, ejusque translationes gravissimas uberrimasque, multimodis obscuratas & imminutas, nativo flore honoreque induamus. Viam nobis emuniunt Arabes, quibus percelebrata sunt duo vocabula, multa affinitate connexa, نهل & نهل: quorum prius sedem occupat in eo, qui primo potu haustuque sitim Jedat: posterius locum sortitur in eo, qui altera vice, haustuque geminato, aut identidem repetito, sitim penitus extinguit. Hac luce auctus, asseverare sustineo, verbum על Hebraeis valuisse, sitim, primo ardore sedato, repetitis haustibus penitus extinguere: vel liberius & solutius; iterum iterumque hauriendo, & aquae se immergendo, libidinem appetitumque suum explere & satiare. Ab hac stirpe lætissimæ effloruerunt metaphoræ, aliæ aliis suaviores, quas antequam illustri in luce collocemus, sacrisque literis postliminio reddamus, Zjauharii & Phiruzabadii auctoritates in medium proferemus, eaque ex vetustissimis Arabum monumentis exempla exhibebimus, quæ fidem nobis firmissimam adstruere, & clarissimum in tenebris lumen præpandere possint.

Ufus A-
rabum la-
te patens
& diffusus
ex Zjau-
hario ex
promitur.

XIII. Zjauharii quidem studio ac diligentia hæc debemus. العلل الشرب الثاني يقال سقاء علل بعد نهل وعله يعلّـه ويعلّـه اذا سقاء السقية الثانية وعله بنفسه يتعدي ولا يتعدي واعلّ القوم شربن ابلهم والعلل والتعليل سقي بعد سقي وجني الثمرة مرة بعد اخرى. وعل الضارب المضروب اذا تابع عليه الضرب. وفي المثل عرض عليّ سوم العالة اي لم يبالغ لان العالة لم يعرض عليها الشرب عرضا يبالغ فيه كالعرض علي الناهلة. والعلة المرض. وحدث يشغل صاحبه عن وجهه كان تلك العلة صارت شغلا ثانيا منعه عن شغله الاول. واعتل اي مرض فهو عليل ولا اعلك الله اي لا اصابك بعلّة واعتل عليه بعلّة واعتله اذا اعتناقه عن امر. واعتله تجني عليه وتولاهم علي علاقة اي علي كل حال قال نره-ير

ان البخيل ما يوم حيث كان
ولا كن الجواد علي علاته هم

وعلة بالشي اي لها به كما يعلل الصبي من الطعام يتجزأ به عن
اللبان. والعلة ما تعللت به. والعلة نغية اللبن والحلبة بين الحلبتين.
وبقية جري الفرس وبقية كل شي يقال تعاللت الناقة استخرجت
ما عندها من السير قال

وقد تعاللت ذميل العنوس

واليعاليل سحايب بعضها فوق بعض الواحد يعلول وبنو العلات هم
اولاد الرجل من نسوة شتى سميت بذلك لان الرجل تزوجها علي اولي
قد كانت قبلها ثم عل من هذه.

Hoc est. **על** in repetita aquatione **ע** iteratis haustibus propriam sedem obtinet, quemadmodum **נהל** in prima aquatione, unde solennis formula **על** **סקאה** **על** ubi largissima laticis praebetur copia, probeque sitim extinguere datur. **על** **בער** **נהל** usurpatur autem transitive aequae ac intransitive, **על** **ע** dicitur tum qui alteri secunda vice bibendum dat, tum qui ipse iterato haustu potat; futuro promiscue **אעל** adhibetur de iis, quorum camelii gregesve iterato sitim propulsant. **על** **ע** **העליל** infinitivus Conj. non tantum valet iterum iterumque bibere, verum etiam iterum iterumque carpere, **על** **אלצארב** **ע** fructus legere. Ex prima etiam Conj. venusta tralatione dicitur, **על** **אלמצורב** haussit percussor secunda vice percussum, quum iteratis eum ictibus conficit. Leviori quoque sensu proverbialis increbuit locutio, gladio me haussit ritu **על** **אלעאלה** potantium altera vice camelorum, pro libavit tenuiter cruorem meum, ictu non valide adacto, quod ubi sitis aestum prima aquatione fregerunt greges, altera os tantum proluant, aquasque summis labris delibent. porro derivatum **עלה** morbum sonat, nec non casum caussamve nec opinato incidentem, quae aliquem avertat a proposito, sic dicta quod sit veluti altera occupatio, quae priorem occupationem praepediat. Egrotandi autem potestas invaluit potissimum in octava Conjug. **עליל**, quod pro causario morbisque confecto teritur: nonnunquam in quarta Conjug. haec quoque vis admittitur, ut in formula hac, **לא אעלך אללה** Avertuncet a te Deus morbum malumque. Valet praeterea conjugatio octava, avertere quem a proposito, nova objecta occupatione, nec non praetextum falsamve causam adversus aliquem querere. Quod autem communi omnium sermone contritum est **עלי** **עלאחה** tantundem est ac, quocunque tandem in casu ac statu versetur. Zahir poeta vetus sic utitur in eo.

Utique

*Utique avarus ubicunque degat, execrationi est.
Munificus contra, quacunque fortuna utatur, in pretio est.*

Aliam adhuc notionem induit secunda Conjug. Lactare scilicet infantem עֲלָה לֵחַם crustulis demulcere, ad mammae damnum resarciendum, unde עֲלָה Crustula idque genus alia quibus infantes lactamus. Idem vocabulum adhibetur pro reliquiis lactis, pro mulsione inter duas alias media, pro reliquiis equini cursus, denique pro omnibus in universum reliquiis. Hinc sexta Conjugatio תַּעֲלֵל in Camelo adhibita valet, admissio cursu reliquias virium impetusque ejus consumere עֲלָה exhaustire: unde veterum nonnemo

Rapidumque camelorum cursum exhausti.

Est etiam derivatum יַעֲלִיל plurale fractum a sing. יַעֲלִיל nubes significans alias super aliis constructas. Denique בְּנֵי אֵלֶּיָּא appellitantur ex diversis mulieribus suscepti liberi, quibus nomen hoc inditum, quod superinductis priori uxori aliis, iterato, ac veluti repetitis vicibus aequatum haustumque, libidinis explendae gratia, ivisse censeatur pater.

*Camusi
etiam fontes
reclusi.*

XIV. Coniungendus cum Zjauhario est Phiruzabadius largiore adhuc flumine nos inundaturus, opulentiamque & amplissimas radices hujus divitias exhausturus. *العل والعلل الشربة الثانية او الشرب بعد الشرب تباعا واعلوا وعالت ابلهم وتعلل بالامر تشاغل او تجزرا كاعتل وعلا بطعام او غيره تعليل شغله والعلالة ما شغلك به وما حذب بعد الغيبة الاولى وبقيّة اللين وغيرها ومن السير وكل شي وان تحلب الناقة اول النهار ووسطه واخره والوسطى العلالة وقد عالت الناقة والعلالة الضرة لان الذي تزوجها علي اولي قد كانت قبلها ناهل ثم عل من هذه. وبنو العللات بنو امهات شتي من رجل ومن نقض جلده مرض والعللة المرض واعتل واعله الله فهو معل وعليل. والحدث يشغل صاحبه عن وجهه والمعلل مراع جابي الخراج ومن بسقي مرة بعد مرة. واليعلول الغدير الابيض والمطر ذو الحباب ونفاخات الماء وسحاب ابيض والقطعة البيضاء منه. والمطر بعد المطر ومن الصنع ما غل مرة بعد اخرى. والبعير ذو السنابين. والعليلة المرأة المطيية طيبا بعد طيب. وعل الضارب المضروب تابع عليه الضرب والمثل عرض علي سوم عالة اي لم يبالغ لان العالة لا يعرض عليها الشرب *Haustus secundus* عَالٍ عَالٍ proprie vocatur,*

tur, latius quoque usu sese fundente, ubi crebris & identidem repetitis haustibus indulgetur. Hinc absolute in 4. conj. **אָעל** in iis quorum Cameli altera vice sitim sedant: & ex prima **עלָת אַבלהם** Cameli eorum iterum iterumque biberunt. In quinta Conj. dicitur **תעלל באלאמר** occupatus fuit in negotio: nec non demulsus est, & blandimentis quibusdam compositus & sedatus: utraque notione in octava quoque vigente; nec non secunda, ubi conteritur significatio, edulio dulcive crustulo aliquem demulcendi, & occupandi. unde **עלאלה** quo lactaris & permulceris. **עלאלה** quoque audit, quod emulgetur post primum intervallum: complectitur præterea reliquias lactis aliarumque rerum, ut & cursus, quin imo omnes omnino reliquias: quod si mulgeas camelum primo, medio, extremoque die, quod meridie mulgetur, proprie **עלאלה** est: indeque in tertia conjug. propagatum est **עאלת** in camelis, quum secunda vice mulgentur. Et **עלה** dicitur superinducta priori uxor, quod maritus in primo matrimonio concipitur tanquam **נוהל** primo haustu bibens, mox inducta altera **עלל** haustum geminasse censetur: ex quo fonte diversarum matrum filii ab uno patre profeminati **בני אלעלאת** appellitantur. Alio usu complectitur etiam, quorum contracta morbo cutis est. **עלה** præterea morbum sonat, & verbum valet morbo afficere in 4. & 8. conjugatione, quique laborat ex morbo vocatur **עלל** & **עלל**. Valet etiam **עלה** causam casumque subito oblatum, qui a priore instituto aliquem avertit. **מעלל** etiam ex singulari usu conjugationis secundæ adhibetur in eo qui tributa colligit, proprie vero eum dicit qui repetitis vicibus haurit. Porro **יעלול** est stagnum candidum & pellucens: & pluvia bullas excitans; & ipsæ aquarum bullæ, & nubes candida; aut ejus particula lucidior; & pluvia pluviæ subsequens: denique **יעלול** in libidinoso animali ponitur, identidem sitim libidinis restingente; nec non in camelo gemino tubere prædito. **עלילה** teritur de muliere iterum iterumque odoribus se imbiente. Porro verberans **על** bibit hauritque verberatum, quum continuis eum ictibus insectatur. Proverbiale autem dictum, **האוסת עאלה** ritu, id est, camelorum altera vice potantium, ictum significat haud alte adaectum, quod quæ dicuntur **עלל** non tam avide se ingurgitant, atque illæ quæ primo impetu sitim depellunt, quod **נהל** audit.

XV. Hanc verbi nostri amplissimam dictionem ac potentiam, a principibus Lexicographis delibatam, strictimque percursam, uberiori luce afficiamus, & ex vetustatis sinu illustremus. Grave est & magnificum illud, quod in prima conjugatione usus metaphoricus suscipit, iterato haustu bibit cædens cæsum, pro repetitis eum ictibus confecit & exhaustit. Hac figura usus est *Abdo Menâph*, in *Diwân Hudeilitarum*, quum jugulum ejus hostilis in prælio gladius hauriret, hac strenua voce mortis sibi admoventis solatium.

Usus Metaphoricus in ictibus & vulneribus infligendis exhaustitur.

יִשְׁלַח סִיפִי מֵהֶם וַיִּנְהַל
עֶרְכָּתָם בֵּינֵם כֹּלָּא בְּכֹלָּל

*Et meus eos gladius pro libidine hausit ac ebibit:
Cum iisque pectora pectoribus terens conflixit.*

Adhibet bina illa vocabula נהל & עלל quarum sedem in primo secundoque haustu definivimus, ut declaret, & suam se vicem, cruore hostium penitus exsatiatum fuisse. Utrumque etiam conjunxit simili in argumento Solmi-Ibn-Rablah in Anthologia mea, cui Hamasa nomen,

وَمِنْخَ نَازِلَةٍ كَفَيْتَ وَفَارِسَ
نَهَاتٍ قَنَاتِي مِّنْ مَّطَاهٍ وَعَلَتِ

*Quot ego substiti ingruentia discrimina, quot equites?
Quorum e tergis hastæ meæ ad plenum se satiarunt.*

وَرَبِّ فَارِسٍ رَّوَيْتَ قَنَاتِي مِّنْ مَّطَاهٍ وَالنَّهْلِ
وَالْعَلَلِ مِثْلَ هَذَا وَكُنَايَةٌ عَنِ الرِّيِّ لِأَنَّ النَّاهِلَ إِذَا عَلَ فَقَدْ يَنْهَاهِي فِي
الشَّرْبِ وَهَذَا كَقَوْلِ الْآخَرِ

نَهَلَ الزَّيْمَانَ وَعَلَ غَيْرَ مَصْرُودٍ

Sensus est, hastas ejus sæpe numero e tergis equitum hostilium rigatas & madefactas fuisse. Est autem נהל & עלל figura hic & similitudine inductum, ad sitim penitus restinctam circumscribendam, quod נהל primi potus particeps, quum עלל haustum iterat, ad plenum se ingurgitat. Convenit autem cum alterius Poëtæ sententia hac.

Haurit Fortuna primum, haurit secundum, haud unquam expleta siti.

Ubi haurire dicitur Fortuna, quæ nunc hos nunc illos perimit, leto dat, & acerbo funere rapit, ut in illo Tragici.

*Quos hausit, quos peremit, quos leto dedit
Dies ——— ——— ——— ———*

Elegans cum primis & hoc est Celebratissimi Herois Teabbeta Sjerran, quod nominis ei ab malo sub axillis gestato inditum est, etiam in Hamasa memoriæ proditum.

ينهل الصعدة حتي اذا ما نهلت
كان لها منه عل

*Hastas aquatum ducit, ut sitim primo impetu sedent:
Iteratis mox haustibus easdem exfatians.*

Apud Græcos Latinosque eadem hæc percrebuit figura, & multis in verbis late dominatur. *Virg. Æneid. 11. vs. 803.*

*Hasta sub exertam donec perlata papillam
Hæsit, virgineumque alte bibit acta cruorem.*

Imitatus est *Silius Pun. 15. 631.*

— — — Nondum arma manusque
Permixtæ, jam tela bibunt præmissa cruorem.

Et *L. 6. 291.*

*Hæc tunc hasta, decus nobis pretiumque secundi
Vulneris, a vestro, Serrane, tributa parente,
Princeps quæ sacro bibit e serpente cruorem.*

Ubi videatur *Cl. Drakenburgius*. Cognatum potandi vocabulum eidem usui ad- moveri se patitur. *Stat. Theb. 6. 102.*

— — — Infandos belli potura cruores
Fraxinus — — — — —

Pluribus etiam *Libare* paulo supra confimili virtute & venustate donavimus: ubi *satiatam sanguinis hastam* simul exhibuimus ex *Silio*, cui concinit hoc ejusdem *Lib. 7. vs. 535.*

— — — Multoque cruore
Exsatiæ, Viri, plenos rubiginis enses.

Eadem ratione *Saturare dextras sanguine* dixit *Silius L. 12. 578.* uti sagaciter restituit *Ill. Heinsius*, ad quem locum *Celeb. Drakenb.* ex *Nasone* laudavit *Satiatam ferinæ cædis dexteram*. Affine est quod *sitire sanguinem*, & *satiari cruore* celebretur in iis, qui vulneribus aliorum inhiant, eorumque nece potiuntur. *Tac. 2. 21. Ad noctem cruore hostium satiantur.* Et in illo *Tomyris* reginæ: *Satia te sanguine quem sitisti.* Estque hæc *sitis* gravissima figura, ad *hastas*, *tela*, *gladios* etiam traducta. *Silius L. 12. 264.*

Transabiit non hunc sitiens gravis hasta cruorem.

Et Claud. 2. in Ruff.

— Barbaricos sitientia pila cruores.

Iterum Conf. Manl.

Cædis sitientem differat arcum.

Conf. Nic. Heinsf. ad Lib. 3. de raptu Proserp. 282. Concinunt hic & conspi-
rant Arabes. *Arabsjades Hist. Tamerl. p. 211.* ولوردن منك ومن عسكر
Et profecto odiis inflammati hostilibus, ex te tuo-
que exercitu, hastarum sitientissimas largis haustibus mactabimus. Sic Abu'l Ata
in Hamasa

ذكرتك والخطي يخطر بيننا
وقد نهلت منا المشقة السمر

*Memor tui sum, vibrentur licet inter nos hastæ;
Rectæque illæ & fuscæ utrimque siti flagrent.*

Alter usus
translatus,
altus, gra-
vis, & ve-
recundus.

XVI. Est alia tralatio, multa sese honestate & verecundia commendans,
qua עלל in re Venerea, & libidinis siti ad satietatem usque explenda locum in-
venit. Hinc עלה עלה in familiari etiam & quotidiano sermone conteritur
pro צרה æmula tori, pellice, &, ut Phiruzabadius declaravit, priori matrimo-
nio superinducta uxore, quasi dicas, quæ intemperantiori & libidinofiori alteras
bibendi hauriendique vices, alteram præbet & ministrat copiam: & بنو العلات
sive בני עלות passim adhibentur, non tantum pro unius patris prole ex diver-
sis uxoribus suscepta, ut uterque docuit Lexicographus, verum etiam pro so-
bole meretricia, & vulgivaga venere edito ignobili fœtu. Figuræ ut justum lu-
men infundamus, non solum observo, proclivi admodum gradu ab æstu sitis
identidem sedando, ad libidinis ardorem restringendum migrari potuisse, sed
etiam imaginem hanc pudicam, & rei turpiculæ speciosum velamentum,
longe lateque serpere ac fundi per Orientis linguas, & sitire, aquatum ire,
haurire, bibere, aliaque argumento huic dicata verba, ad Veneris res creber-
rime traduci, ut statim uberius palam faciemus.

Tertia
metapho-
ra in mul-
gendo sita.

XVII. Tertiam excutiamus metaphoram, per sane venustam, quæ in ter-
tia potissimum conjugatione invaluit, & sedem fixit. Exemplum producit
in Camuso עאלת אלנקה in Camelis quæ secunda vice mulgentur, ex usu sci-
licet transitivo primæ conjugationis, ut ipsæ cameli spectentur, tanquam lar-
gum ex uberibus suis potum haustumque præbentes. At quum intransitiva pote-
state quoque prædita sit ista conjugatio, עאלל rite etiam ponetur in eo, qui
secun-

secunda tertiave vice animal mulget, quasi dicas identidem eam haurire & ebibere. Hinc **עֲלָאָה עֲלָאָה** reliquiae lactis, in ubere nempe, post primam emulsionem denuo confluentes, quod monendum est, ne fraudem pariat Arabum concisior interpretatio, quos supra vidimus, reliquias lactis, cursus, omniumque in universum rerum hoc vocabulo comprehendisse: in quo popularibus suis, quibus vivus & vernaculus linguae usus est, satis quidem lucis suppeditant, at nostris hominibus meras objicerent tenebras, nisi aliunde in promptu esset, non alias reliquias hic esse cogitandas, quam quae ex perenni quadam vena & scaturigine, collectis denuo viribus, emanant, atque ebulliunt. Non praetereat autem, Phiruzabadium tradidisse, ex diligentiore linguae disciplina, **עֲלָאָה** proprie celebrari, in lacte, quod interjecto spatio denuo emulgetur, in quo genuina vis atque indoles radicis liquidissime tralucet.

XVIII. Hinc alia iterum emicuit insignis loquendi gemmula, quae lacrymis ubertim euntibus nomen indidit **עֲלָאָה** liquoris, in statione veluti sua, ad mulgendum parati & confluentis, atque conjugationem tertiam mulgere, vel mulgeri repetitis vicibus, admovet oculis profusus exstillantibus, & perenni scaturigine manantibus. Exemplum habe ex Diwan Hudeilitar.

Quae quae
to venu-
stissime
oculis la-
crimanti-
bus appli-
catur.

واتبعن الظعائن طرف عيين
علالة دموعها نضرة غزيرة

Et misit, migrantium post pilenta, aciem oculi;
Emulsa cujus lacrymula largissime manabat.

Formula est, summa sese gratia & pulchritudine insinuans, quam largiore luce ex aliis mulgendi vocabulis maectatam, Sacris Literis, ubi nonnulla adhuc expediverimus, inferemus.

XIX. Ex eodem hoc fonte effluxit sextae conjug. **עֲלָאָה** usus singularis & elegans, quem Golius sic circumscribit, ultimo incedendi conatu, postrema continuandi itineris potentia quasi exhausit camelum. Scilicet **עֲלָאָה** valet etiam reliquias cursus equini, vel ut ingenium linguae altius introspectiendum prebeam, **עֲלָאָה** sonat succum veluti vitalem, & perennem vigorem cursoris equi, qui multo itinere haustis jam viribus, non deficit neque exarescit, sed se identidem colligens, infatigatum sese praestat & inexhaustum. Hinc in laudem generosioris equi concelebratur **עֲלָאָה** praeditus inexhausto & perenni cursu, ut in illo Moleichi ex Diw. Hud.

Quinta
metapho-
ra in cursu
alacriore
& inde-
fesso.

دو علالة در پی

Perenni vigore praeditus, & cursu velox.

Ubi scholiastes شوط علالة Olalah est cursus ad finem usque exantlatus. Geminum est Abu Tfachri Hudeilitæ.

لعمل مرجما ذا علالة
يبذ وجيف الناجيات المواخذ

*Equum exerce validum, vigore præditum;
Incitatissimum fugientium camelorum gressum qui vincat.*

Adde Anonymi hocce in Hamasa.

وللقارح اليعسوب خير علالة
من الجذع المزجي وابعد منزعا

*Et sane quinquennis velox, cursus præstat vigore
Bimulum leniter agendum, longoque relinquit intervallo.*

Inde תעאלל teri cœptum sensu illo, quem ex Golio tantum quod promissimus: Metaphora, meo quidem animo, ducta ab emulgendo, vehementer enim Arabes amant mulgendi verba in animalibus adhibere, effusorem in cursum concitatis, & labore itineris exhaustis, quemadmodum ex radicibus حلب & دري & pervincere pronum esset, si id nunc ageretur.

Sexta
produci-
tur meta-
phora,
duabus a-
liis fœta.

XX. Alia via & ratione, ex radice nostra pullulavit conjugationis secundæ singularis notio & potestas, qua עלל עלל media dagesch forti prædita, con-
teritur pro identidem vindemiam exercere, iterum iterumque uvas legere & decerpere. جني الثمرة مرة بعد أخرى Hoc quod pervagati & constantissimi sit usus, & originem suam in fronte præferat, illustrare, atque exemplis firmare supersedeo. Hinc nova porro sese submisit suboles, quam a Sjauhario prætermittam, prodidit Phiruzabadius, participium מעלל מעלל declarans per collectorem & exactorem tributi. Scilicet tributa & vectigalia sunt quidam quasi redditus & fructus, quos eleganter carpere & vindemiare dicitur, qui eos exigit & comportat. Haud levi autem conjectura ductus existimem, subesse huic metaphorico usui importunitatem, & acerbam vexationem, & verbum hac translatione vestitum, sedem sumere in iis qui pecus non tondent, sed deglubunt, & stipendiarios suos nudos excutiunt: huc enim aperte ducit vocatque illud vindemiam identidem exercere, atque ad novissimam usque baccam persequi. Aliam adhuc propaginem subjicit Conjug. octava, huc revocandam; Zjeuhario enim tradente אעלל עליה אעלל עליה & אעלל עליה inter alia significat תגדי Golius reddidit, causam, prætextumve adversus eum quæsit: minus rite & feliciter, est enim falsum imputare crimen, calumniis vexare, lacerare, car-

carpere; plane quemadmodum Latinorum *carpere*, *injustæ criminationis* & *calumniæ vim ac rationem induit*, *vexationemque & malignam acerbitem* habet conjunctam.

XXI. Secundæ conjugationi additam etiam vidimus vim *lactandi*, *demulcendi*, & *solamen adbibendi*. Hujus fontem verbulo patefaciamus. Manavit proculdubio ex eo, quod qui ægro animi *solatium adhibet*, eumque *læta*, vel *re*, vel *spe*, oblata, *mulcet* & *in quietem componit*, consideretur tanquam qui *aliquid hauriendum bibendumque porrigat*, quo *ægritudinis æstus*, & *rei amissæ triste desiderium leniatur*. Inde *علا* delinimentum: & conjug. quinta *تعلى* *delinitus* & *sedatus fuit*. sed latius sese pandit venusta hæc notio, cujus uberiores mihi potentiam subministravit *Tabelebi*, in amplissimo penes me Commentario ad dissertationes *Hariri*; qui diff. 2. hæc habet. *النعل قطع الزمان بالعيش اليسير وتعلى بشرابه اذا اخذ منة قليلا قليلا* Hoc est. *تعلى* valet *traducere ætatem in vita facili & copiosa*, *proprietas autem sita est in potu sensim & suaviter hauriendo*. Exemplum hoc, aliaque superius a nobis collecta, insigni documento sunt, quantumvis largo Arabicæ literaturæ flumine nos inundaverint *Zjaubarius* & *Phiruzabadius*, neutiquam tamen eos ubertatem & opulentiam linguæ exhaustisse, sed incredibilem quandam rerum copiam, partim brevitatis studio circumcidisse, partim aliis conquirendam & colligendam reliquisse, neque enim vel viginti hominum vita, otium, diligentia, & industria suffecerint, inexhaustis ditissimæ linguæ thesauris expromendis.

XXII. Longo hinc intervallo diffidet conjugationis quartæ & octavæ potestas, *اعل* enim expositum dedimus *بعله* *morbo affecit, afflixitve*; & *اعتل* *ægotavit*, & adj. *عليل* nec non participia *معلول* & *معل* *morbo affectus*, denique substantivum *علة* *morbus*. Et hujus notationis genuinam aperiemus venam, atque ex prima scaturigine derivabimus, eo magis, quod ipsi Arabes vel nihil omnino hic viderint, vel infelicius versati sint. *Zjaubarius* & *Phiruzabadius* altum siluerunt, quod nihil duri haberet nux hæc, scilicet! Vires periclitatus est *Tabelebi* ad differt. 7. *Hariri*. *علة اي مرض وهي من العلل وهو الشرب الثاني كان تلك العلة صارت تشغل* *علة* morbum dicit, ducitque originem ab *عل* qui est *haustus iteratus*, quod *morbus*, quem corripuit, occupatum habeat novo quodam negotio, & a priori negotio attineat. Scilicet in vocabulo *علة*, & in binis verbi conjugationibus inest significatio *negotii* aliquem occupantis, & in se penitus convertentis; καὶ ἐν φημίαν morbum fluxisse autumat. Mihi aliud sedet, penitusque adhæret, *morbum* in hac radice dimanasse ex eo, quod vires identidem haurire, humoremque vitalem ebibere censeatur: quod pulcre *Lucan. L. 9. 743. extulit*

Nona
tralatio
luce ad-
spargitur.

Decimus
usu in mor-
bo positus
illustratur.

Ebibit

Ebibit humorem circa vitalia fufum
Pestis — — — — —

Firmamentum addit & lumen, quod idem hocce vocabulum adhibeatur pro clade, infortunio, calamitate, alicujus opes, fortunas, vitam hauriente ac perimente, quam vim Lexicis ignaram, uno alterove exemplo munitam dabo. In *Hamaſa* laudatur hocce *Zjabir Ibn Haijan*

وما وجد الاضياف فيما ينوبهم
 لهم عند علات الزمان ابا مثلي

Neque inueniunt hospites, quum ſæuius infestantur,
Fortunæ in cladibus patrem ſibi, inſtar mei.

Ubi *Tebrizius* *علاوت* *علات الزمان مكارهه وشدائده* sunt infesta & dura temporum. ſic *Zijad ElAzjem* ibid.

اخ لك لا تراه الدهر الا
 علي العلات بساما جوادا

Frater hic demum tibi, quem in uita non videas,
Ne in ipsis quidem calamitatibus, niſi renidentem & benignum.

Ex hoc autem fonte *Calamitatum cladiumque* notionem emerſiſſe, pervincit hocce *Chetſamæi* cujuſdam ibid.

نهل الزمان وعمل غير مصرود
 من ال عتاب وال الاسود

Bibit tempus, iterumque haurit, ſiti indomita;
Ex Attabæa gente, & gente ex Aſuadæa.

Ubi *נהל* / qui eſt *الشرب الاول* *primus bibendi impetus*, & *עלל* qui eſt *الشرب الثاني* *secundus haustus*, declarante *Tebrizio*, figuram induunt *ſtragis necisque* in binis hiſce gentibus editæ, ab *calamitatibus identidem eas infestantibus & exhaurientibus*: ad quam ſimilitudinem geminum hocce verbum in *morbis ceterisque peſtibus* celebratum fuiſſe, dubio vacat.

Decima
 translatio
 aperitur.

XXIII. Noviſſimo tandem loco enucleemus *negotiorum* atque *occupationum* potentiam, quam derivata, & conjugationes nonnullæ præ ſe ferunt. *Phiruzabadius* *علا* *Hoc eſt, Ololah* dicitur quicquid te occupatum tenet. Item, *علا* i. e. *علا* *sonat* *negotio*

negotium quod totum occupet hominem, eumque a priori instituto avocet. Hoc qua via & ratione e stirpe nostra succreverit, pandit Zjauharius. علة حدث يشغل صاحبه عن وجهه كان تلك العلة صارت شغلا ثانيا منعه
negotium valet, totum occupans hominem, in seque convertens, sic dictum, quod hæc veluti altera sit occupatio, quæ eum a priori occupatione avocet & avertat. Scilicet ex secundo haustu hanc secundi cujusdam & majoris negotii ac moliminis propaginem editam esse decernit; quod hætenus quidem sagaciter odoratus est; sed omnem metaphoræ hujus amplitudinem & ditionem, vel non satis persensit, vel in usum nostrum minus copiose referavit; altius enim & nervosius spirat figura hæc, quæ moliminum, arduorumque negotiorum vim ac significationem subjicit ex eo, quod qui ea aggreditur & suscipit, descendere videatur in aquarum quandam molem, & labores, atque ardua rerum, haurire exantlareque: quod, procedente indagationis nostræ serie, insignibus documentis confirmatum dabitur.

XXIV. Hæc fusius exequi & evolvere operæ duxi, partim ut Arabicæ linguæ dignitas & constantia in hac radice eniteret, partim ut luminis hujusce copiosissimi radii sese sacris Literis insinuarent, iisque florentissimas hæce figuras, maximam partem, infunderent. Est autem probe tenendum, primævam illam & antiquissimam potestatem, quam finivimus, nusquam plane locorum sese ingerere, sed secundarium ac tralatum usum in imaginibus a nobis expositis, longe lateque regnare, in quibus revocandis illustrandisque, illi filo nos permittemus, quod hætenus ductu auspicioque Arabum pertexuimus.

Radici nostræ primitiva notio in Bibliis nusquam occurrit.

XXV. Redordimur ab ea figura, quam principe supra loco larga luce statavimus; qua *haurire* nostrum, *ictus* affert & *vulnera* identidem *repetita*, quibus vires, vitalisque adeo spiritus, exhauriuntur veluti atque absumuntur. Hæc bene multis nobis locis reponenda est. Thren. 1: 12. *Vibrate aciem & inspicite, num dolor sit, ut meus hicce dolor, אשר עולל לי אשר הוגה יהוה* in die æstus nasi ejus. Hic LXX. dilute, & per sane frigide, prius illud membrum dedere, ἄλγος μὲν ὃ ἐγενήθη, quod imitatus Arabs, الذي صال لي qui factus est mihi; nec non Syrus, دعبدر لي quem fecit mihi. Consignantius multo *Vulgatus*, quoniam vindemiavit me, cujus conatum laudo, quamvis vindemiandi nervosissimam in cladibus metaphoram, infra a nobis latius pandendam, minus heic loci opportunam, neque a *Jeremia* intentam autumem. Recentiores partim in faciendi notione obhærent, partim commodius ad sensum, & efficacius, male haberi, vexari & similia adhibent. Nativam indolem verbi sic reddimus, quo hausit me, quo penitus excruciauit Jehova. Activam hic malumus conjugationem, quam passivam, neque obstat *Patach* in fine, nam & ejus *Pihel* nonnunquam particeps est. sed majore adhuc nervo pollet illud אשר עולל / quam hausit me præfert; valet quippe, quo hausit mihi, id est, quo mihi vires vitamque exhausit, in me ictus congeminans, me identidem telis suis repetens, cuspidemque suam meo cruore satians. Hæc genuina locutionis vis,

Prima figura in plagis & vulneribus reponitur Thr. 1: 12,

hæc amplitudo est & ubertas, quam nescio an *Chaldaeus* adspexerit. quum vertit, *לִּי דְמַתְקָה* / hoc in polyglottis sonat, quoniam occasionem quaesivit contra me, at *Buxtorf.* in *Lex. Thalm.* maluit, *irruit in me.* veram potentiam verbi hujus Chaldaici, nemo mihi mortalium ex solis *Targumim* explorato indagaverit. Arabum *ثَقَفَ* latitantem radicis *קָפַח* naturam aperire videtur inest enim in istoc verbo vis contendendi cum aliquo, eumque infesta cuspide appetendi, quod latius nunc exequi haud vacat.

Quæ illustratur.

XXVI. Pulcherrimum hocce lumen & insigne orationis, ut præter ea quæ jam ubertim peregrimus, novo robore firmetur, omniumque assensum impetret, observari velim, non tantum haurire jugulum, latus aliave membra, pertrito Latinorum usu esse, gravi vulnere transverberare, verum etiam interiorum linguæ elegantiam afferre, ut haurire aliquem ponatur pro ictibus exhaurire, & penitus conficere, seu ut *Tacitus* alicubi dixit, afficere in mortem. sic *Silius* L. 7. 583.

*Quippe aciem denso circumvallaverat orbe;
Hausturus clausos conjectis undique telis.*

Et *Val. Fl.* L. 6. 554.

_____ *Peditem pedes haurit Amastrum.
Sanguinis ille globos, effusaque viscera gestat.*

Adde *Stat.* L. 8. 667.

*Ille ego inexpletis solus qui cædibus haust
Quinquaginta animas.* _____

Unde apparet nihil insolens, aut minus opportunum a nobis hic admitti, quin contra figuram sic structam & editam, nescio quid grande & atrox spirare, quod melius sensu percipi, quam verbis circumscribi potest.

Venenum hauriens spiritum dixisse videtur *Job.*

XXVII. Ad sublimem hanc & magnificam figuram revocari potest *Job.* 6: 4. *Sagittæ Omnipotentis in me stant defixæ, tantum nervi possidet* *עֲמַרְיָה* heic loci, quarum venenum meum haurit spiritum. Haud equidem damnaverim quod in versionibus nunc fere irroboravit, quarum venenum meus bibit spiritus: nam, bibere, combibere, imbibere, perbibere nequitiam, malum amorem, pestem, venenum, est visceribus immiscere, penitusque implicare medullis. Poëta *Æn.* 1.

_____ *Longumque bibebat amorem.*
præcesserat

Occultum inspiret ignem, fallasque veneno.

Similiter in *Herc. Oet.* 566.

Nunc

*Nunc congeratur virus, ut vestis bibat
Herculea pestem.*

Et 664.

*Nec Sidonio mollis aheni.
Repetita bibit lana rubores.*

Iterumque vs. 555.

*Amare discat conjugem, si quas decor
Joles inussit pectori Herculeo faces,
Extingue totas. Perbibat flammæ mei.*

Magis tamen in superiorem illam sententiam inclinat animus, qua ipsæ sagittæ venenatæ & letales, bibere, atque vitalem spiritum haurire finguntur; quod vis coloribus pinxit Lucan. 9. 741.

*Ecce subit virus tacitum carpitque medullas
Ignis edax; calidaque incendit viscera tabe.
Ebibit humorem circa vitalia fustum
Pestis, & in sicco linguam torrere palato
Cæpit. Defessos iret qui sudor in artus
Non fuit, atque oculos lacrymarum vena refugit.*

XXVIII. Mirifice genio suo in hac loquendi figurata ratione indulgit Oriens, omnibusque eam ornamentis amplificavit, ac proinde non cruorem tantum sitientia & haurientia induxit tela, verum etiam ad plenum irrigata, satura, atque adeo inebriata. In cantico suo Moses Deut. 32: 42. אֲשַׁכֵּיר אֶשְׁכֵּי מַרְםִי sagittas meas sanguine inebriabo. Non minus graviter & nervose Esajas cap. 34: 5. וְרוּתָהּ בְּשָׁמַיִם חֲרָבִי הִנֵּה עַל אֲדוֹם תָּרֵד Nam inebriatus est in cœlis gladius meus: ecce super Edomitas aquatum descendit. Novissimum hocce quo jure adoptem, quove innixus fundamento תָּרֵד edere sustineam descendit aquatum, immergit, ingurgitat se, mirabuntur Viri Docti, quod vim hanc hæcenus Lexica nostra ignorent: sed si demonstraro descendendi vocabulum hac significationis amplitudine sæpe numero ab Hebræis & Arabibus donari, nemo erit, qui eam non lubens volensque hoc in loco amplexetur, quippe quæ mirificam quandam venustatem gravitatemque orationi adjungat, & scenam propheticam splendidissime adornet. Penes Arabes adeo usus hicce invaluit, ut multa derivata unice hac in sede hæserint; nam יָרַד proprie descensus, absolute valet aquationem, & יָרַד וָאֵרַד descendens, exponitur aquator, ejusque plurale יָרַדוּ, turba sitientium & aquatum euntium, & ipsum verbum in prima & quinta Conjug. frequentatur, pro intrare aquam, aquatum descendere. Hoc jam porro gravi & alta figura induerunt, qua aquatum ire

Verbo יָרַד incognita adhuc potestas vindicatur.

dicitur, qui in praelium descendit, & multa caede, multo sanguine per hostes grassatur, sic *Abdo Menaph* in *Diw. Hud.*

وردناه بالسيف حداد خرجن
قبيل من عند القيون
قركناه يخر علي يديه
يمح عليهم علق الوتين

*Descendimus in eum gladiis acutis, qui exierint
Paulo ante fabrorum ex officina.*

*Eumque reliquimus terram mordentem,
Ambasque sanguine vitali manus convomentem.*

Hic verbo *נר* descendere, imaginem circumdari ejus, qui multa siti flagrans, aequatum contendit, & pleno se proluit ore, in oculis omnium defiget *Rabiah Ibn Zehdar* in *Diw. Hud.*

ادبهم بالسيف ثم ابثها عليهم
كما بت الجحيم القوابس
اذا قلت كعكعتهم يردوني
كما ترد الحوض النبال الخوامس

Gladio eos impello, mox spiculis superspargo,

Haud secus atque ignis ardentis spargit prunas.

Ubi autem jam stratos eos glorior, descendunt in me,

*Quemadmodum in lacum descendunt Cameli quintum jam diem
siti enecti.*

Scenam hanc luculentius adhuc instruxit *Zahir*, cujus poema inter septem *Moallekat* conspicitur.

مرعوا ظماهم حتي اذا تم اوردوا
غمارا تغري بالسلاح وبالدما
ققضوا منايا بينهم ثم اصدروا
الي كلاع مستوبل مشوخم

Pastum eunt inter duas aquisitiones; mox iterum intrant

Gurgites, media inter arma cruore undantes:

Miscentque vicissim Mortes; aqua deinde excedunt,

In pabula pergentes insalubria & pestifera.

Hic

كل هذا مثل وانما يريد انهم تركوا الحرب مدة ثم رجعوا فحاربوا والظما العطش وهو هنا ما
 Universum hocce emblematicum est, significatque eos, intermisso paulisper bello, praelia de integro
 miscuisse, & cladibus se invicem attrivisse. צמא Sitim autem hic posuit pro in-
 tervallo inter duas auationes, & עמאר a sing. עמר aquarum moles majores
 exprimit. Dixit etiam in Diw. Hud. Rabiab Ibn Zjehdar

وكيف يلام المرأة السي اكيلا
 اذا ورد الحوض الذي هو وارده

Et qui vituperetur vir sodali opem præstans?
 Cum in eundem cum eo lacum aquarem descenderit.

Ubi Scholiaſtes الحرب الشدة بالحوض per lacum & auationem intelli-
 git praeliorum discrimina & vehementiam. Hinc lux affunditur iis Sacri Codicis
 locis, ubi יר in bellis, praeliisque locum obtinet, quorum vim ac ubertatem
 alias commodius exsequemur, ubi radici isti novam hanc potentiam ex
 professo vindicabimus: quamvis etiam nonnulla adhuc, quæ huc faciant,
 paulo post simus inferturi. In præſentia, ne nimis longe evagemur, colle-
 gisse fatius fuerit, penes Jeſaiam על אדום תרד super Edomum descendet gla-
 dius meus, juxta genium Orientis valere, super Edomitas incumbens & deſce-
 viens, cæde & sanguine veluti aquarem ibit, inque eorum viscera altius descendens,
 cruoris sitim exſatiabit.

XXIX. Stabilita hunc in modum, validisque præſidiis emunita figura illa,
 quam in verbo עלל Thren. I. 12. aperuimus, perfacilis atque expedita erit
 explanatio eorum locorum, ubi gemina plane ratio & potestas verſatur. Thren.
 I: 22. עולל למו כאשר עוללת לי, sui ſimilis Vulgatus edidit; Vindemia eos,
 ſicut me vindemiaſti. Præiverant LXX. Επιφύλλιſαν αὐτοῖς ἐν τρόπῳ ἐποίησαν ἐπι-
 φυλλίδα. Hoc in ἐπιφύλλιſαν corruerunt, qui ſermonis Hebræi expertes, ig-
 norabant Metaphoræ hujus dignitatem. Arabs liberius, ادحضهم كما
 Afflige eos, prout mærore me affecerunt. A quo non longe
 abit Syrus. טרף אנן איכנא דטרפוני Exagita eos, quemadmodum me exagitaſti. De-
 nique Chaldaeus ſatis etiam conſtanter dedit, אסתקף להון היכמא דאסתקפת עלי,
 quod, aliter ac vulgo fit, ſic effero, infeſta eos cuspide appete, quemadmodum
 me appetiviſti; cui verſioni quid anſam mihi præbuerit & firmamentum, ſu-
 pra expromſi. Egrege mentem noſtram circumscripſit, quæ hæc eſt, Hau-
 ri iſtis, quemadmodum mihi hauſiſti, quæ ſtructura quantum nervi afférat,
 quam amplumque conſpectum patefaciat ictuum altius in viscera deſcendentium,
 & vires omnes exhaurientium, ſatis jam demonſtratum eſt. Eadem eſt facies

Threnor-
 rum duo
 loca luce-
 augentur.

rerum *Thren.* 2: 20. *Vibrata acie introspecte Domine, cui hunc in modum hauseris* לְמִי עָלְלָה כֹה, ubi *Vulg.* suum vindemiaveris, LXX. ἐπιφύλλισας, & *Chaldaeus* אֶסְתַּקְפַּתָּ impetivisti telo retinuerunt. *Syrus* jejune & exiliter, לְמַדָּא פִּצְיַנְתָּ כֹּזָא feceris sic; solutius & vage admodum *Arabs* لَمَّا ذَا فَضِجْتَنَا هَكَذَا cur nos sic contumelia affeceris. Huc revocarunt etiam interpretes *Thren.* 3: 51. sed istuc peculiare aliquod lumen, & orationis pretiosissimam gemmulam fulgere, inferius declarabimus.

Jobo eadem hanc lux refunditur.

XXX. Cum hoc usu conjunctum est, quod *Jobi* 16: 15. se offert. *Centonem consui super cutem meam*, וְעָלְלָתִי בְעֶפְרִי קֶרְנִי. *Vulgatus* quod sub manibus erat arripuit, operui cinere carnem meam. LXX. τὸ σθένος μου ἐν γῇ ἐσέεσθην, etiam temere aliquid amplexi, ne nihil dixisse viderentur. *Chaldaeus* habet פִּלְפִּלִית בְּעֶפְרָא אִיקְרִי *Gloriam meam pulvere conspersi vel maceravi*; idem verbum adhibuit *Syrus*: nec abludit *Arabs* وغطيت بالتراب راشي *Caput meum pulvere cooperui*: qui sese in tenebris similiter micuisse satis produnt. *Rabbinorum* nonnulli, eorumque vestigiis inhærentes multi e nostris verterunt, cornu meum in pulverem feci; quod quam frigeat hebeatque nihil dicere attinet. *Coccejus*, fœdavi in pulvere cornu, post *Jarchium*, qui hic novam inquinandi adoptavit notionem, novumque cudit *Etymon*, a sordibus infantium repetitum. Nobis haud satis liquet, activane sit conjugatio, an passiva, sed quæcunque illa fuerit, haurire nostrum, ictibus illis & plagis fœtum, quibus sanguis & novissimus consumitur spiritus, multo uberrimam suppeditabit sententiam. Ex *Pyhal* subnascetur, *Haustrum sum in pulvere cornu meum*. עָלְלָתִי קֶרְנִי per ellipsim, pro quoad cornu meum, qualia infinita omnibus in linguis versantur. Oratio est abruptior, quo vehementius vibret, cujus intortam veluti atque involutam brevitatem sic evolvimus, cornu meum, opes, vires, dignitas, potentia, multo vulnere stratum, confectum, exhaustumque, in pulvere & sordibus volutatur. Sin activam vim sequimur ex *Pibel*, orietur; cornu meum in pulvere hausi. Hoc est, in pulverem me sordesque abjicere cogor, pristinoque meo decori, robori, atque ipsi adeo vitæ, fœda imponere vulnera, meque divinitus fractum & contusum fateri.

חַיִּי לִי
cæde &
sanguine
grassari.

XXXI. Huic primæ classi inferenda videntur bina loca *Exod.* 10: 2. & *1 Sam.* 6: 6. ubi *clades* illæ, quibus *Ægyptum afflixit & exhaust* Deus, exprimuntur verbo הַתְּעַלְלָה sequente præpos. כ, singulari elegantia fanè, atque efficacia, quod constructio hæc oculis ferme subjiciat impetum illum, quo in alicujus sanguinem, veluti ac viscera, plagis identidem repetitis, & altius adactis, penetratur; quæ imago quam apposita sit, ad vulnera illa, stragesque expingendas, quibus *Ægyptus* debilitata & fracta fuit, ultro patet. Non possum tamen non monere, aliam adhuc figuram exempla hæc recipere posse, neutiquam rejiculam, quam, nonnullis interpositis, suo ordine reddemus.

חַיִּי לִי
Atrocissi-
mæ calamitates.

XXXII. Ut autem in hisce locis ancipiti distineor cogitatione, ita certum habeo atque exploratum הַתְּעַלְלָה *Esaï.* 66: 4. esse ictus, plagas, vulnera, vel

vel verius calamitates & novissima malorum, quæ Remp. Judæorum penitus exhaurirent & internecione delerent. Cl. Capell. jam ante nos lumen ex Arabia afferre conatus est, laudata significatione morbi & ægritudinis, quam Jeremiæ quoque vindicat in *Tbrenis*; sed neque originem hujus notionis penes Arabes, neque amplissimam ejus ditionem adspexerat vir Doctus, alias potius ad *clades stragesque ferro flammaque editas*, & ad occidionem inflictas, Arabicæ linguæ vim ac potentiam nos manu ducere monuisset.

XXXIII. Hæc fere sunt, quæ sub primam nostram classem subjungenda esse existimamus. Alteram nunc ingredimur, in *re turpiuscula* sitam, & speciosissimo honestatis ac verecundiæ velo obnuptam. Hujus unicum tantum in sacris extat vestigium, *Judic. 17: 25. Eduxit pellicem suam foras, eamque cognoverunt, totamque noctem* *וַתַּעַלְלוּ בָּהּ*. Hujus locutionis dignitatem gravitatemque ut in illustri locemus, atque ab hallucinationibus, quibus obnoxia fuit, vindicemus, præter ea, quæ supra jam de hoc usu Arabum in medium detulimus, observo, *aquatum ire, sitire, bibere, haurire* quæque alia sunt hujus naturæ vocabula, verecundam hanc suscipere figuram, & crebro Orientis usu ad *Veneris* res voluptatesque traduci. Verbo *ورد* potestatem *aquandi* proxime adstruximus. Hoc negotio huic applicuit *Akil Ibn Ullepha* in *Hamasa*

Altera a-
peritur fi-
gura po-
doris in-
volucro
tectæ.

ولست بسايل جارات بيتي

اغياب مرجالك ام شهود

ولست بصادي عن بيت جاري

صدور العير غمرة الورد

Haud unquam rogare soleo vicinas ædium;

Peregrene agunt viri vestri, an domi sunt?

Neque aquatum ingressus recedo e domo,

Onagri ritu, quem male aquatio juvit.

العير اذا ورد فشرب اول الشرب ثم احس بالصايد الكامن له علي الماء مرجع فافرا غير متلبث يقول لست ادخل بيت جاري فاذا علمت بكماله مرجعت مسرعا كما يفعل العير اذا احس الغانص قسرب ذلك مثل لطالب الربيبة انه لا يتعرض لبيت جاره طالبا لنسايه.

Onager, aquatum descendens, & labra humectans, ubi venatorem subolfacit & insidias ei ad aquam instructas, omni pulsa mora fugam arripit. Hoc itaque vult. Non soleo irrepere vicini domum, subseffor scilicet matrimonii alieni, ejusque perceptis insidiis in pedes me conjicere. Universum autem hocce figurate positum est in eo qui adulteria captat & furta Veneris, negatque se vicini ædes accedere, uxores

res ejus stupraturus. Extat & hoc in Hamasa, auctorem præferens *Kebsha* quandam, sororem *Amr Ibn Maadi Kerb*.

فان اتم لا تشاروا واتديتم
فمشوا باذان النعام المصلم
ولا تردوا الا فضول نسايكم
اذا ارتملت اعقابهن من الدم

Quod si vindictæ immemores, cædis recipitis pretium;

At vos struthionum præcisas circumferte auriculas:

Neque aquatum eatis nisi in menstrua feminarum excrementa,

Quarum vestigia suo conspurcata sunt sanguine.

قال النمري يقول اذا قبلتم الدية فاغشوا نساءكم وهن *Ubi Tebrizius* جيض. الفضول هنا بقايا الحيض وسمت الغشيان وردا مجازا

Auctor est Namerius, eam velle, ut si cædem redimi patiantur, feminis non utantur nisi menstruo pollutis, & פצול hic esse reliquias illius sanguinis, aquationis-que figura coitum esse velatum. In sacris complura hujus verecundiæ vestigia manent expressa, quæ dedita alias opera a nobis illustranda, nunc tantum stringemus. Jeremiæ 2: 21, 22, 23. Ecclesia Judaica spiritu scortationis percita, & libidine flagrans idolorum, componitur cum camelo dromade, cursus recursusque texente, & in ipsa mensium fœditate copiam sui haud negante; quam tanto a furore hisce retrahit vates. מנעי רגלך מיהך וגרונך

Cohibe pedem tuum ne discalceatus nudetur, & guttur tuum ne sitiat. Utrumque membrum turpitudinem libidinis honesto involvit tegumento. Eodem hoc capite vs. 17. dictum erat; Quid tibi in viam Ægypti ad bibendum aquas Nili? & quid tibi in viam Assyriæ, ad Euphratis aquas bibendas? Hoc referri video ad opis auxiliique implorationem. Melius Grotius, qui scortationem & idololatriam hic assecutus est. Scilicet duplici involucro oratio implicata est, in quorum altero Bibere aquas Nili Euphratisve, est impuram suam libidinem in Nilo vel Euphrate explere; in altero vero libido in Nilo vel Euphrate extincta, valet Ægyptiorum Assyriorumve fœditatibus sese polluere, & cum Niloticis Euphratensibusve diis adulterio misceri. In hanc sententiam celebres etiam sunt Salomonis furtivæ aquæ Prov. 9: 17. neque fefellit exercitatos interpretes istud Prov. 5: 15. Bibe aquam e cisterna tua, cum reliquis coloribus istic loci adhibitis, in eandem plane mentem exire. Apparet luculentissime quid sit יתעללו בה, in ea repetitis identidem vicibus hauserunt, libidinisque sitim ad satietatem usque explerunt: quo verbo nihil hic opportunius ac gravius fingi potest.

XXXIV. Pergimus ad illum verbi nostri usum, cui tertium quartumque lo- Acceditur
cum superius assignavimus, quo עולל mulgere sonat, in oculisque positum uber- ad tertiam
tim fusas affert lacrimas. Hunc venustissimum loquendi florem Jeremiæ vindico Metapho-
Thren. 3: 50. עוני עוללה לנפשי. Duriusculè *Vulgatus*, *Oculus meus deprædatus* ram in
est animam meam. Non ausus *Vindemiare* suum hic introducere, illud flexit ad mulgendo
deprædandi figuram, qua præditum est. LXX. hic edere sustinuerunt ὁ ὄφθαλ- positam.
μος μὲν ἐπιφύλλει ἐπὶ τὴν ψυχὴν μου, qua in sententia expedienda, & plausibili co-
lore commendanda, ipsi, credo, desudascerent. Eos itaque hic deferuit *Arabs*,
deditque تنكسر عيني *frangitur oculus meus*; penes *Syrum* autem reperio
רivos aquarum fuderunt oculi mei; sensum quodammodo
adumbrasse contenti fuerunt. *Chaldæus* reddidit, בכותא דעני אסתקפת למרע,
נפשי *Fletus oculi mei urget infestus, ad animam meam macerandam*. Non alia
potest esse mens recentiorum, quocunque tandem pacto versionem efferant,
sive *Facit oculus meus meæ violentiam animæ*; insulto *violentiae* vocabulo: sive
vexat animam oculus, sive tandem *racemat*. Nobis interior radicis indoles ad
vivum pertentata & excussa, duplicem ostentat figuram, alteram alteri venu-
state ac dignitate certantem; quarum prior hac nitet facie, *Oculus meus aqua-*
tum descendit in animam meam, vel *pro anima mea*: posterior speciosius adhuc
refulget; *Oculus meus animam emulget meam*. Hæ suavissimæ formulæ quibus
ex fontibus emicuerint, operæ pretium fuerit diligentius aperuisse.

XXXV. Quod ad primam attinet, solennis est Arabum structura العين Aquatum
Oculus aquatum descendit in fletum, & sine ire in lacri-
adjecto oculo, ورد البكا mas fle-
aquatum ivit in fletum, pro eo quod tumve pro
plenius efferretur, multo flumine lacrimarum ora genasque humectare; lacrimarum ubertim la-
veluti rivis atque imbribus totum immadescere, perfundi, atque, quod hic in pri- crimari.
mis secuti sunt, immersum lavari. Figuram sua sponte favorabilem & gratio-
sam, non est quod ambitiose commendemus, aut exemplorum turba stipemus.
In *Hamasa* laudatur hocce *Anonymi*

و كنت اذود العين ان ترد البكا وقد وردت ما كنت عنه اذودها
ولي نظرة بعد الصدود عن الجوي كنظرة ثكلي قد اصيب وليدها

Abegi oculum ne aquatum iret in fletum

Sed quicquid abigerem, aquationem peregit.

Mihi vero post divortium hoc præ desiderio facies est.

Qualis facies est orbæ, natus cui fato raptus est.

Hanc gravitatis suavitatisque plenissimam formulam Sacri etiam Scriptores
locis complusculis celebrarunt. Thren. 1: 16. propterea flens ego sum עני עני
oculus meus, oculus meus descendit in aquas. Et Jer. 13: 16. Anima
mea flebit, uberrimasque fundet lacrimas, ותדר עני דמעה, atque adeo oculus meus
in lacrimas aquatum ibit. Et Cap. 14: 17. iterum תדרנה עני דמעה Oculi mei
in lacrimas aquatum descendant. Nec non Cap. 9: 17. Oculi
nostri in lacrimas descendant, palpebræque nostræ aquis diffluunt. In hisce omnibus
vulgares versiones insedit descendere lacrimis, quod exponitur lacrimis totum
diffloe-

diffluere, extillare, & colliquescere. Locutio est vegeto succo, fanoque colore vicens virensque, quam gradu moveret nemo, nisi ipsi Orientales ad superius illud, aliquanto majore adhuc potentia præditum mentem nostram evocarent. Promiscue autem dicitur, *Oculus בכי ירדה בכי* intravit fletum & בכי in fletum, quo usus est *Esaias* Cap. 17: 3. *Totus ejulat, in fletumque descendit*, scilicet lacrimis sese suis commadefactor ac veluti lavaturus. Huc etiam tendebat *Psaltes* Ps. 119: 136. *פלגי מים ירדו עיני* Rivos aquarum intrant, lavatum euntes, *Oculi mei*: Si enim id voluisset quod vulgo circumfertur, *Rivi aquarum descendunt ex oculis*, non potuisset absque vitio præpositionem intercipere. Quod nos dedimus, fulcitur etiam altero illo ex *Thren.* 3: 47. *פלגי מים תרד עיני* Non utique, *Rivi aquarum descendunt oculo meo*, a quo tota structura abhorret, sed *Rivos aquarum intrat oculus meus, iisque sese, haud secus ac si lavatum iisset, perluit & immergit.* Tale nobis lavacrum in cubili suo pinxit *Psaltes* Ps. 6: 7. *Natare facio lectum meum: lacrymisque meis spondam colliquefecit.* Ut autem Orientis fecundum in figuris ingenium, aliquanto lætius luxuriosiusque spatari solet per omnia ornamenta atque instrumenta amplificationis, ita deprendo Arabes & hic genio indulgisse, *situlasque, & ceteram aquationis suppellectilem*, huic lacrymarum scenæ luculentius apparandæ admovisse: & *situlas agere ac reciprocare*, adhibuisse in oculis largo sese fletu exhaurientibus, & omnem lacrymarum pausam adspernantibus. Hoc splendidum Orationis decus & insigne vindicandum forte est *Esaiæ* 38: 14. *דלו עיני למרום*. Alii *Levati sunt oculi mei in altum*, alii, *attenuati sunt spectando in altum*. Radicem statuo *דלה* in qua residet *situlis aquandi hauriendique potestas*: quoque vibrantior feratur sententia, imperandi modo edendum esse autumno, *situlas reciprocate in altum Oculi mei: Jehova opprimor &c.* Id est, *cælo affixi, reciprocatis veluti, ac nunquam interquiescentibus, situlis, lacrimas haurite, oculi mei, perennique vena exantlate.* Allegoriam *sitularum reciprocantium* alio usu sensuque in *Proverbiis* alibi exposui, hoc ipso in verbo *דלה*, eamque omnibus modis adamarunt ac contriverunt Arabes, quod in præsentia longius persequi, minus est commodum, eamque curam quartæ operis nostri parti seponimus & delegamus. Ad hunc igitur modum, ut, quod intenderam, tandem efficiam cogamque, *עולי עוללה לנפשי* valere poterit, *Oculus meus aquatum exit, & lacrymis sese exercet hauriendis, sive pro anima, ejus luctui quasi deserviens & velificans, sive quod malim, ad animam, vel animæ, omni ea potestate, quam præpositioni ל post עלל jam addidimus, ut indicetur animam, spiritum vitæ, vitalem succum, ac vigorem omnem, dum situlas reciprocarent oculi, exhaustum, atque ex imis medullis evacuatum fuisse.*

*Mulgendi
suavis tra-
latio Ocu-
lis tribui-
tur.*

XXXVI. Magis tamen animus in alteram propendet figuram, qua *oculus* hic introducitur tanquam *animam emulgens*, vel, quod linguæ ratio etiam ferre potest, *qui anima tabescente mulgetur, copiosoque manat humore*: promiscue enim frequentant Arabes *عالت الابل* *cameli mulgentur*, & *عالت ابله* *mulsit identidem Camelos suos pastor*. Hac tralatione uberrima & suavissima usum hic esse *Jeremiam*, dubio vacabit, ubi obscuræ vocolæ indolem extraxero, quæ vs. 49. adhibita, doctorum aciem hætenus subterfugit. Sic habet versiculus ille. *עולי עולי נגרה ולא תרמה מאין הפגות* Verto. *Oculus meus effluit, absque ut conticescat*:

ticescat: eo quod interstitia non sint mulgendi. Tantum potest polletque **הפגור**,
cujus stirpi *intermissionis & relaxationis* ingenitam esse potestatem non fugit in-
terpretes, sed vestigare non valuerunt, aditu omni ad nativam hanc sedem ob-
septo, proprie usurpari in *spatio* atque *intercapedine*, qua *quiescitur a mulgendo*.
Hanc tamen adstruit constans Arabum usus, quibus **ما بين الحلبتين** est **فواق**
quod binas intercedit mulctras spatium: & فبقة lac illud, quod mulgendi præbita
pausa, de integro confluit in ubera. Hinc quantum leporis nitorisque accessurum
sit locis aliquot, in quibus **פוג** cum derivatis, sui reliquit vestigia, alias data
opera demonstrabimus: in præsentia solenni hoc usu Arabum decerni colligi-
mus, **עולל** nostrum *mulgendi* tralatione indutum comparere; & vs. 51. cresce-
re, atque novo momento ingravescere, figuram, quæ vs. 49. suscepta erat.
Eandem hanc affirmat exemplum ex Diw. Hud. jam prolatum, ubi **עלילה דמע**
oculis tributum vidimus: qualia bene multa ex hac ipsa radice effloruisse, per-
que Poëtarum & oratorum viridaria disseminata esse, ambigendum non est,
quum omnia *mulgendi* verba, quibus opulenta affluit lingua, hac fede sacrata
sint, & vulgari etiam consuetudine frequentata. Sic **در** *copiose manavit lac*, va-
let in lacrimis, ubertim manare. Hariri Diff. 30. **فتنفس الصعداء مرارا وارسل**
البكاء مدرارا حتي اذا استنزف الدمع واستنصت الجمع *ingemuitque*
altius aliquoties ducto fuspíritu, & lacrymas, lactis instar emulsi largius profudit;
donec exarescerent, & turba conticesceret. Similiter **حلب**, *cujus quinta conju-*
gatio تحلب & sexta تحالب mulgeri, cum alia magno numero amplectitur,
copioso humore manantia, tum præsertim oculos, quod ex Zjauhario & Phiruz-
badio jam produxit Golius. Aliud est verbum مري strinxit ubera, & vehemen-
tius pressata emulsi. Hoc admovent ventis nubes in pluviam dissolventibus, nec
non dolorum & ægritudinum stimulis, ac æstibus, lacrymarum vim acerbius expri-
mentibus. In Diw. Hud. Abu Tzachr

تحوون مناتيج الغمام وتمري مطافيل لم يندب بها صر حالب

Gravidas nubium propellebant, venti, atque emulgebant

Fætas, ubera stringentis nulla impressa nota.

Sententia est, in lenem facilemque non minus, quam largum & copiosum
imbrem, sese nubes, urgulentibus & pressantibus veluti effudisse vendit: sed
hujus verbi genuina ditio & potestas latius nobis differenda erit, & uberrimis
exemplis instruenda, quum radicis **מרה** illustrandæ, atque in pristinum splen-
dorem restituendæ, curam suscipiemus; ac proinde vela hic legentes conclu-
dimus, nihil vel cum radicis indole, vel cum Orientalium ingenio conjunctius
concinnari posse, quam ut hanc Jeremiæ figuram attribuamus. *Oculus meus*
animam emulget meam, omnemque ejus vitalem succum veluti lacrimando exhaurit:
vel quod linguæ rationem etiam admittere monui, Oculus meus emulgetur, ob
animam, vel per animam mærore contabescentem, & sua sese ægritudine consu-
mentem; utraque versio, velut paribus examinata ponderibus, sese sustinet,
me tamen haud pœnitet priori calculum adjecisse.

Racemandi
notio
quomodo
ex radice
nostra
propagata
sit.

XXXVII. Quintæ metaphoræ, quam in *currendi perenni* quodam ac *inexhausto* vigore collocavimus, nullum in Sacris exstat vestigium. Fidem tamen non abhorret, eam Hebræis quoque usitatam fuisse, sed in re cujus memoria penitus abolevit, nihil decrevisse melius fuerit. Ad sextam itaque gradum promovemus, quæ novo nunc revirescet honore, atque nativæ pulchritudini reddetur; neque amplius exercitos habebit viros doctos, via & ratio qua *carpendi racemandive* potestas, stirpi nostræ subjungi commodissime possit: patescit enim ab *iteratis hauriendi vicibus* tralationem hanc dimanasse, eaque nihil uberius fœcundiusque sensu excogitari posse. Rem in oculos incurrentem non est quod illustremus: non possum tamen quin in עוללות, quod *racemationes* edunt, animum attendi jubeam ad *reliquias illas* rei jam exhaustæ, quæ *sensim* denuo *pedetentimque vires colligere*, & *confluere* videntur, ut *desiderium haurientis secunda, tertiave vice explere* valeant. Inspiciantur loca Lev. 19: 10. Deut. 24: 21. Esai. 17: 6. Jer. 49: 9. Obad. 1: 5. Jud. 8: 2. &c. quantaque origines a nobis proditæ vis, amplitudo, & dignitas sit, persentiscetur.

Racemationis
gravi-
ssima
tralatio in
cladibus.

XXXVIII. Novum etiam lumen indipiscitur nobilis illa & erecta figura, quam *racemandi*, repetitisque *haustibus vitem vacuandi* peperit significatio; sita in *cladibus stragibusque identidem inflictis*, quibus quicquid primus belli impetus *reliquum* fecerat, penitus *exhauriatur*. Jerem. 6: 9 עולל יעוללו בגפן שארית ישראל etiam atque etiam *racemabunt reliquias Israël*, ut *vitem: ut vindemiator manum tuam palmitibus denuo admove*. Nempe quum etiam extra hanc metaphoram עולל vulnera ferat & plagas, utique nihil proclivius erat, quam *vindemiæ assumpta imagine*, ad belli incumbentis desævientisque impetum expingendum, in eandem scenam עולל etiam advocare, duplici potestate fœtum, & tum *racemis ad ultimam usque baccam exhauriendis*; tum *sanguini inexpleta quadam siti bibendo accomodatum*. Eadem est rerum facies Jer. 49: 9. Obad. 1: 5. Esai 17: 6. & Jud. 8: 2. & 20: 45. in quibus non ultra immorabor, ne satietatem ac stomachum moveam, aut judiciis hominum eruditorum diffidere videar.

Ejusdem
usus in
vexationi-
bus & ex-
actionibus
acerbis.

XXIX. Idem hoc *carpere & racemare* ab Arabibus septimo loco adhibitum vidimus in *acerba tributorum exactione*, vexationibusque ac *concussionibus importunius dominantium*. Hunc usum si in duobus Esaiæ locis adoptemus, multum jactata eorum sententia tandem consistere, atque in vado collocari posse videtur. Alter est cap. 3: 4. נתתי נערים שריהם ותעלולים ימשלו בם Dedi pueros principes eorum, ע — dominantur iis. LXX. Ἐμπαίταται, ut & Theodotio teste Hieron. quibus etiam Syrus & Arabs calculum addidit. *Vulgatus* habet, *effeminati*. Intelligit, ut puto, *pathicos, molles*, utque *Aquila* edidit *ἰναλλάκτας*, qui turpitudinis exerceant vices, quales in *Judicum* libro super *concubina Levitæ* legimus. Sic Hieron. ex notione illa turpicula radicis, quam modo discussimus *Chaldaeus* vertit חלשים debiles. In recentiorum versionibus ferme *puerorum vel infantium* inolevit vocabulum, quod נערים præmissi sint, quodque עוללים tritissime hoc sensu veniant. Qua veterum, qua nostrorum mentem repudiat linguæ analogia, quæ formas hasce *personis* attribuere non solet, sed *actionibus* ab aliquo *profectis*; adeoque si עוללים hic ratio habenda

benda est, omnino vertendum existimo, & puerilibus dominabuntur modis, quomodo pluralia absolute celebrari, copiose alibi ostendemus. Teneo sensum hunc, sed eum nova potestate exaugeo, quando enim לל non tantum puerorum ludibria amplectitur, verum etiam ludibriosas & libidinosas vexationes dominantium, utrumque opportunissimo vocabulo expressit vates, & singulari quadam elegantia, simul puerilem, vecordem ac dissolutam petulantiam, simul importunam & acerbam impotentiam oculis subiecit, qua Israëlites dominatores in subjectos suos grassabantur, eosque omnibus modis carpebant, vexabant, lacerabant, & nudos excutiebant. In eodem Cap. 3: 12. geminum fere huic exstat exemplum, in quo non minores fluctus cient interpretes. עמי נגשיו מלל ונשים משלו בו LXX. λαός μὲν, οἱ πράκτορες ὑμῶν καταμῶνται ὑμᾶς, καὶ οἱ ἀπατῶντες κυριεύουσιν ὑμῶν. Vulgat. levicula mutatione, populum meum exactores sui spoliaverunt, & mulieres dominatae sunt eis. Scilicet נשים est ambigui significatus, & mulieres valet si puncto kamets proferatur; sed si cholem ei addatur sonat, fœneratores, exactoresve: hoc postremum plurimi veterum fecuti sunt; Theodotio enim δανείζας dedit; & Chaldaeus, Syrus, Arabs, eodem sententiam inclinarunt. Recentiores tamen mulieres maluerunt, quibuscum מלל puerorum atque infantium notione conjunctum ire statuunt, ut manus imbellis atque impotens rite expleatur. Mea sic habet ratio, atque sic animum induxi mei, omnino ex מלל & נשים puerorum atque mulierum significationem primo adspectu eminere: sed altius quid multo, nervosiusque in sinu recondi, quod utriusque vocabuli penitior indoles suppeditat. in מלל scilicet delitescunt protervi, lascivi, petulantes, libidinosi domini, qui vineam suam depascunt & exhauriunt, qua figura usus quoque est noster Cap. 5. in altero autem נשים a radice, quae fœnoris acerbicatem ac vim complectitur, gemina plane importunitas & divexatio novo colore designatur: ac proinde dubium mihi non est, quin rem acu tetigerit Chaldaeus. עמי דמרכוהי בזוהי כמעללי לברמא ובמרא חובא שליטו ביה racemant, & quasi fœnus exercentes, imperium inhibent.

XL. Transgredior porro ad demulcendi oblectandive usum, quem nostra deinceps edidit series. Hic nobis etymon aperit vocabuli מלל, in quo operam adhuc luserunt Critici. Pueris enim hoc nominis inditum est, a lacte jam depulsis, quod crustulis fere demulceri, & vario ludo oblectari soleant, post mammam amissam. Sic praeivere Arabes, & res liquida est ex solemni gradatione inter מלל & מלל, quam aliquot loca inculcant: postmodum, ut fieri amat, pro omnibus in universum pueris, qua recens natis, qua majore jam natu, & robustioribus, invaluit, & originis neglecta atque oblitterata est ratio. Sic Arabes ab מלל oblectavit, quo Zjauharius מלל expositum dedit, derivarunt מלל notione pueri a matre jam depulsi, & ludicris delinimentisque omnibus sese oblectantis. Verbum ipsum oblectandi notione longe lateque floruisse, non est quod dubitemus: quum duo exempla, eam clarissime præferant, Num. 22: 29. & Jer. 38: 19. prior sic habet. Dixitque Bileam asinae suae, eo quod התעללת בי, te ipsam suaviter oblectaveris, ludendo me; meque pro oblectamento & ludibrio habueris.

bueris. Hoc significatu Arabes علل concelebrant, valet enim لها, cujus patentissima est ditio, amplectens omnis generis ludicra, delinimenta, oblectamina, quibus tempus fallitur, & animo indulgetur. Exemplum si requiras in ipsa nostra radice, en tibi luculentum, ex Hamasa.

ذكرت تعلقة الغنيان يوما والحق الملامة بالمليم

Ne quandoque in publicum abirem ludibrium, Et ignominia ignavo affigeretur. Ubi Tebr. *تعلق الغنيان حديثهم الذي يتعلمون به فيقولون اساء فلان* Hoc est *והתעללו* Virorum hic est sermo & fabula qua sese oblectant, dicuntque hic & ille turpiter se dedit. posterior Jer. locus sonat. Ne tradant me in manus Chaldaeorum *והתעללו בו*. Veteres & Recentiores sensu duce, *Ludificentur me*, fane bene, modo hoc rite teneatur, ludificationem hanc eo ex fonte manasse, quem aperimus, & identidem repetita inculcare ludibria, quibus quis animum suaviter mulcet & oblectat.

Quid
והתעללו
1 Sam. 31:
4. anquiri-
tur.

XLI. Singulari cura impertio, quod cum hoc usu prima fronte connexum esse videtur, sed quod tamen aliam quoque induere possit vim ac faciem. 1 Sam. 31: 4. *Dixitque Saulus armigero, stringe gladium, meque confodito, ne veniant praeputiati isti, ורקרני והתעללו בי* meque configant & illudant. Huc concedunt interpretes in universum omnes, nemine veterum excepto, estque sententia sic satis concinna, quam, ad formam eorum, quæ modo excusimus, illustrare & amplificare omnibus promptum est & propositum. Altius tamen sensum perscrutanti, non nihil scrupuli objiciet simplex illa eludendi cogitatio, neque mentem legentis satis implere videbitur; etenim *Ludibrium* sese Philistæis esse præbiturum post mortem, victore eorum exercitu circumventus, ignorare non potuit; quemadmodum etiam historia sacra mox persequitur, quam acerbis modis cadaveri insultatum sit, & omnibus exemplis ignominiae illusum. Quid ergo? Omnino requiritur dirum quid & acerbum, quod ne vivo sibi spirantique ab hostibus infligeretur, pertimescebat. Hæc sunt lenta & crebra vulnera, quibus odium hostile desævire, & crudelitatem suam satiare solet. Hi sunt ictus carnifices, quibus sensim vitalis spiritus exhauritur, & per singulos, ut sic dixerim, artus mortis atrocitas & violentia exercetur. Aut vehementer animi falsus sum, aut hoc dicere voluit *Saulus*, verboque *והתעללו* multo signantissime expressit, quippe quod crebro repetitos ictus, atque ad satietatem usque expletam sanguinis libidinem, complecti; multis palam fecimus. Quod si quis illudendi hic notionem retinendam autumet, omnino erit statuendum, hujus illusionis vim ac potentiam per præcedens transfigere, ad lentas & hostilis ludibrii plenas plagas, determinari.

Significa-
tio facino-
rum ingen-
tium quo-
modo ex
radice hac
propagata
sit.

XLII. Occurrit porro filum nostrum persequenti gravium ac periculosarum valetudinum potestas, quibus vires repetitis veluti vicibus exhauriuntur. Hanc contritam ac pervagatam fuisse veteribus Hebræis, non est quod dubitemus, quum verbi indoles summa illuc sponte dimanet, seque liberalissime diffundat. Exempla tamen dilucida satis vim hanc ostentantia oblitteravit vetustas, & angustiae reliquiarum Biblicarum nobis subtraxerunt. Sed novissimi illius significatus, in arduis moliminibus & facinoribus, quæ magna mole patrantur & exantlantur, satis luculenta mansere vestigia: quibus largum lumen, nati-

nativamque addit pulcritudinem solemnis Arabum ratio, qua *aquam intrare, haurire* ejusdemque argumenti alia, ad omne majus *molimentum* patere voluerunt, sæpe quidem numero *probum, honestum, laudabile, gloriosum*; frequentius tamen *cum scelere & flagitio conjunctum*. Utriusque usus fidem in verbo **ورد** descendit *aquatum* firmabit commentator Haririi, cujus differt. 12. hæc habentur. **وساءني عظم تمرده وقبح تورده** Et male me habuit magnitudo proterviæ ejus, turpitudineque illa descendendi in aquam. Ad quæ Tabelebius. **قبح تورده اي اتبابه بما لا يحل واصل النور** قصد الماء قال ابو Turpiter intrare aquam, est moliri & patrare nefas, verbum enim **تورد** quod proprie Descendere in aquam dicit, auctore Abul' Beka usurpatur in omni re ardua & difficili quam quis subit, sibi que exantlandam imperat & injungit. Idem in verbo **خاض** obtinet, quod a notione aquam subeundi, seque in eam altius immergendi, manare cœpit ad alta & profunda negotiorum, moliminum, & machinationum, tum in laudem ac decus, tum in dedecus ac flagitium. Exempla dabunt Golius & Giggejus. Est aliud verbum **قحم** quod propriam sedem sortitur in subeundis gurgitibus; hoc eandem plane vim ac potentiam amplectitur, & partim in bonum nobilia signat facinora, ingenti ope moleque exhausta; partim in malum, flagitionem ac scelerum veluti vorticosum gurgitem subjicit, in quæ quis præcipiti impetu se immergit. Posterius illud dubio exemptum est, & ex Lexicis abunde noscitur: prius haud ita gnarum obviumque illustri documento probat hocce Koradi Ibn Aijar in Hamasa

فوارس ان قيل اركبوا للموت مركبوا مقاحيم في الامر الذي ينهي

Equites qui inequitare jussi Mortem, inequitant.

Atque in formidolosas negotiorum moles immerguntur.

Ad quæ Tebrizius. **المقاحيم جمع مقحام وهو الذي يخوض قحمة** **مقحاهم** est plurale nominis **مقحاهم**, quo appellatur is qui terribilium rerum majorem quandam molem intrare sustinet.

XLIII. Ex hisce robur sumunt ac firmamentum quæ superius paragr. 23. disputavi, viaque aperitur munitissima, ad hanc significationum classem expediendam, atque stirpi suæ innectendam. *Facinora ardua, generosa, ingenti mole suscepta, patrata, repetitisque identidem vicibus veluti exantlata*, agnoscas Ps. 77: 12. **אוכור מעללי יה** & vs. seq. **בעלילותיך אשיחה** aliisque locis: eodemque lubens revocaverim duo illa, quibus aliam faciem addidimus Exod. 10: 2. **התעללתי במצרים** & 1 Sam. 6: 6. **התעלל בהם** in Ægypto enim Deus exstitit **גרול העצה ורב העלילה** Jerem. 32: 19. Ex adverso molimina flagitiosa, temeraria, præcipiti impetu & libidine concepta & exhausta præfert 1 Sam. 25: 3. **רע מעללים** & Esai. 3: 8. **אל יהיה מעלליהם** & Ps. 14: 1. **התעיבו עלילה** quæque alia in eandem mentem exeunt.

XLIV. Ex posteriori hoc usu explicari potest obscuriusculum illud Psalmi **להתעולל עלילות ברשע**, denique 141: 4. *Ne inclinari sinas cor meum in rem nequam,*

pro crimi- nationibus produci- tur ex Deut. 22: 14. *ad facinora improbiſſime haurienda.* Sed veteres aliud hic viderunt, nam LXX. τὰ προφασίζεσθαι προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις. Vulg. Ad excusandas excusationes in peccatis. Aliter paulo Arabs. *فبجد سببا من الاسباب الي الخطايا* ut reperiatur occasionem aliquam ad peccata, atque adeo notionem eam verbi amplexi sunt, quæ Deut. 22: 14. occurrit, quamvis istius loci vim atque elegantiam haud liquido perspexerint. Verba sunt *עלילות דברים* imponit, injicit ei cavillamenta verborum: ubi *עלילה* est *prætextus*, *cavilla*, ex significatione, quam Zjauh. auctoritate edidimus *اعتل عليه* causam, prætextumve quæſivit adversus eum, vel verius, *falsum jecit crimen*, *calumniisque ac cavillis vexavit carpsitque*. Unde palam est *עלילה* minus rite hic per *facinora* reddi, cum iisque nihil commune habere. Quid in Psalmo citato ad veritatem propensius sit, aliis dijudicandum permitto. * * Non ausus fui quicquam decernere: rem gravioribus acutioribusque judiciis permisi. Nunc locum denuo inspicienti, aliquid affulget, ex vs. præced. quod suppressere religio est. Superior series sic habet. *Appone, Domine, custodiam ori meo: נצרה על דל שפתי* *Ad fores labiorum meorum excubias agito.* Istas labiorum fores, quas in ἀπαξ λεγόμενῳ ex affini *דלת* hic amplexi sunt plurimi, adjutare posset Græcorum figura in ἀθύρογλωσσῷ, ἢ σόμα ἀπύλωτον. Displicet interim aliis, qui tentarunt, vel *ad imum labiorum*, vel *ad elevationem labiorum*, vel *quicquid efferunt labia mea*, vel denique, *AD HAUSTIONEM labiorum meorum.* Hoc a Coccejo profectum mirifice blanditur, *situlae* enim, *דלי* pulcre traducuntur ad *labia*, *alternatim* veluti ex imo cordis sermonem *haurientia*, ἢ *effudentia*. De eo alias plura. Nunc quod instat. Hisce itaque *situlis labiorum* ne unquam abutatur orat Psalter, neve cor ejus inclinetur in rem nequam, *להתעולל עלילות ברשע* ad se immergendum in profundum impietatis, atque *profligatum in morem Hauriendas haustiones* cum Viris strenue impiis: id est, *eos sermones ex alto cordis exantlandos, expromendos, exhauriendos*, in quibus delicias agunt improbi, quibusque ultro citroque nequitiam suam foveant, pascunt, fatiant; semet avide obscœnitatibus & impietatibus ingurgitantes, easque aliis etiam propinantes: in quem sensum se præbet quod subjungitur, *Neve delicias eorum degustem.*

Lubet porro, invitante hac occasione, enucleare *עליל* Ps. 12: 7. quod implicat & exercet interpretes. Comparantur ibi eloquia Dei purissima *argento conflato, septiesque defæcato, בעליל לארץ*. Vulgo, *in operatorio terræ.* R. Salomo, ex notione Thalmudica, *manifeste*. Aben-Efra a *בעל / Domino terræ*. Ultima penitus rejicula: *ἐργαλεῖον* etiam fundamento caret: nec video quid magnopere ad rem faciat *fornacem* induci *terream*; quod enim magnus commentator *humanitatem Christi immaculatam* hinc extundit, paucis ridere potuisse crediderim. Constructio quoque refragatur: denique tota series clamat *ארץ* *terram* hic sonare *terrenas fæces sordesque*, quæ commode dici possunt *hauriri, exhauriri*, quum *eliquantur*, & *conflando exiguntur*. Reddiderim itaque, *Argentum conflatum iterum, tertio, sæpius exhausta terra: septiesque defæcatum. עליל* est actio verbi, & *haustionem* proprie exprimit; unde *בעליל לארץ* nervose & eleganter hic positum apparet. CA-

CAPUT SEPTIMUM.

Verbo נהל *lumen infunditur*, & nativum decus, quod in Kal est, primo potu haustuve explevit & restinxit sitim. Inde in Pibel aquatum ducere pecus: & laxiore sensu sustentare, atque ubertim exsatiare. Nec non tralate & venusta figura, bonarum rerum affluentia beare. Vocabulum נהללים multis divexatum conjecturis ad hanc radicem revocatur, & in illustri locatur: qua occasione Jobi obscurum עטין quoque illustratur, & elegantes Arabum locutiones proferuntur.

I.

Cum radice עלל multa affinitate conjunctum est verbum נהל, cujus vim Acceditur ad radicem נהל. ex parte quidem assecuti sunt interpretes, nequaquam tamen omnem ejus potentiam attingere & aperire potuerunt. Scilicet primævus ille fons abstrusior erat, quam ut genuina ejus vena ex reliquiis Biblicis pertentari & introspecti posset. Isti recludendo fonti & origini Caput hoc destinamus, ut inde mirifica quædam suavitas, venustas, & ubertas redundet per loca illa, quæ fugientia radicis hujus vestigia retinuerunt.

II. Facem præferet clarissimam Zjaubarius, qui copiose simul & solide Cujus origo panditur ex Zjaubario. omnem ejus indolem exhaustit. النهل الشرب الاول وقد نهل وانهلته انا لان الابل تسقي في اول الورد ثم ترد الى العطن ثم تسقي الثانية وهي العلل ثم ترد الى المرعي. والمنهل المورد وهو عين ماء تردة الابل في المراعي وتسمى المنازل التي في المغاور على طرق السفار مناهل لان فيها ماء والناهلة المختلفة الى المنهل قال ابو يزيد الناهل العطشان والناهل الريان وهو من الاضداد قال النابغة

يـنـهـل مـنـه الـاسـل الـنـاهـل

נהל *Nebel est primus aquantium potus, diciturque in prima conjug. Nabila, pecus primo haustu sitim sedavit, & in quarta אנהל, curavit camelos primo potu bibere, etenim cameli prima aquatione rigati, redigi solent in עטין, sive locum circa aquas ubi paulisper recumbunt, ut postquam altera vice sitim restinxerint, quod עלל vocatur, pascuo reddantur. Hinc מנהל est aquationis locus, sive aquarum*

rum scaturigo, in pascuis, in quam aquatum descendunt cameli. Appellantur etiam mansiones, quibus viatorum itinera in desertis distincta sunt, מנאהל, quod in iis aquae sit copia. נאהלה etiam dicitur pecus ultro citroque commens ad מנהל aquationis locum: Utque auctor est Abu Zeid participium נאהל tum sitientem significat, tum aquarum copia expletum, contraria in hoc verbo vigente potestate. Hinc illud Nabigæ

Unde hastæ potant sitientes.

Sitis notio quomodo accreverit.

III. Postrema illa sitis significatio qua via & ratione assumpta sit, ostendit Tebrizius in Commentario ad Hamasa. النهل من الاضدان لوقوعه علي الريان والعطشان وحقيقة النهل اول السقي والاكتفاء به قد يقع ex iis est quæ contraria pollent notione, cadit enim in probe potum simul sitientem: vera tamen sitis germana radicis indoles sita est in primo potu, qui quum interim sufficiat expleatque, interim minus, usurpari cæpit non tantum in potu explente, verum ipsa etiam siti. Succinit huic Succari ad Diw. Hudeil. اصل النهل ان يشرب شربة ثم يدخل فيكثر حتي قالت العرب للريان والعطشان نهال Radix נהל proprie locatur in actu bibendi cæpto, sed mox intermisso: unde percrebuit usus ejus in rigato simul sitiente. Quibus liquidissimis testimoniis in præsens contentus, exemplis cumulandis supersedebo, satis jam munitus & instructus, ad genuinam verbi נהל potentiam ex ima stirpe eruendam, omni-que sua amplitudine & opulentia evolvendam.

In Pibel valet minare pecus ad aquandum, bibendum-que.

IV. Haud infelicem operam navarunt verbo nostro, qui vim ejus in Pibel ediderunt, agere ritu pastoris, aut commode leniterque ducere. Copiosius & uberius nos damus, prominare ad aquam, ut sitis levetur; & quidem, si proprietates religiosius servatur, primo illo haustu potuve, quem post paululum respiratio- nis ac quietis עלל subsequitur: quamvis usus latius evaluerit, finibusque hisce noluerit coerceri. Justam proinde & commodam sedem tenet Ps. 23: 2. in herbidis me recubare facit mansionibus, מנוחות ינהלני על מי, ad aquas placidas agit me sitis levandæ gratia. Hoc sensu Arabes quartam potius conjugationem, sive Hiphil, adhibent, atque ex ea hic dicerent يנהلني reddit me נאהל, ac large bibere præbet. מנוחות optima interpretum pars aquas lenes, placidas, sensim fluentes exponit; ad verbum esset, aquas requietum: in qua locutione, si veram verbi indolem, & genium Hebraismi amamus, cogitandum magis erit de aquis & scatebris fontium, ad quas in genua procumbitur a gregibus circumfusus, ut alias palam faciemus. Utraque interpretatio nostra spirituales Psalmi potentiam adauget, meditationumque largam ac benignam subministrat materiem. Non minus feliciter & opportune verbum Esaias

Esaïas Cap. 49: 10. Miserator eorum ducet eos , ועל מכוני מים ינהלם ad scatebras aquarum ager eos siti sedandæ. Eandem significandi ubertatem amplectitur Psalm 21: 4. ותנהלני תנהני Duces me atque illuc prominabis , ubi æstus sitimve largis haustibus relevare detur. Neque minor est sententiæ dignitas ac copia Esaï. 40: 11. ut pastor gregem suum pascet , in ulnam colliget agnello , in sinuque portabit : עלות ינהל lactantibus potum abunde sufficiet , largosque haustus ministrabit , ad fontes vivos aquarum.

V. Mirificæ etiam gravitas subest ac venustas Esaï. 51: 18. quam ut feliciter assequamur , scena nobis vaticinii adornanda est. Inducitur istic loci Ecclesia venenato iræ Divinæ poculo inebriata , pestiferoque ejus æstu intimis medullis perusta , quam pestem flammamque intus grassantem nihil refrigeret , nihil temperet , nihil adspersa veluti aquula recreet mitigetque. Hoc nervose exprimit vates verbo נהל insignioris figuræ lumine convestito , אין מנהל לה non est ei , qui vel minimum præbeat haustum aquarum , quo os proluat , venenum diluat , æstumque in visceribus furentem sedet. Hæc germana est loci facies , quam obliterata hætenus origo obscuraverat. Delicato exquisitoque judicio eloquentiæ propheticæ princeps , vocabulum pastoritium hauriendam præbere aquam ut sitis levetur , traduxit ad refrigeria consolationum , dolorisque fomenta ac remedia ; estque non exigui in hanc rem momenti , quod eundem plane usum Arabum على induat , & pro mulcere , lactare , consolationibusque recreare ac refovere percelebretur.

Singularia
& multo
elegantif-
simus usus
Esaïæ , in
consolatio-
ne , & æstus
refrigerio.

VI. Multum quoque elegantiae interioris residet Exod. 15: 13. נהית בחסרך Largiflua , ac succi vigorisque uberrima illa munificentia tua (id omne sinu suo recondit חסר) duxisti populum quem redemisti : נהלת בערך potentia tua copiose rigatum , inundatum , expletum , largisque haustibus exsatiatum , ut pastor egisti ad mansionem sanctitatis tuæ. Tam magnificum ac sublime spirat prophetica hæc oratio , quæ rupes prævidet in deserto fissas , ut potus veluti ex abyssi subministretur ; & fluentia e petris evocata , atque amnium instar emissa , in præsentissimum pignus atque argumentum Numinis , plusquam pastoria cura , electum ac redemptum populi sui gregem , afficientis , atque ab omni æstu , siti , & inopia prohibentis.

Alia me-
taphora il-
lustrior
Exod. 15.
evoluitur.

VII. Haud minus floris honorisque elucet ex splendida vocabuli nostri translatione , 2 Chron. 32: 22. Et servavit , atque in amplam laxamque fortunam asseruit Jehova Hiskiam , incolasque Hierosolymorum , e manu Senacheribi omniumque hostium : וינהלם מסביב atque undiquaque vindicatos , tanquam gregem suum bonarum rerum affluentia beavit , ac veluti ad fontes deduxit aquarum , quarum pleniore haustu , in summa pace ac tranquillitate , priorem illam sitim miseriamque exuerent eluerentque. Magnam veri partem perspexerat hic Coccejus ; Videtur significari , inquit , Deum eos servasse ab hostibus , & aluisse ex omnibus partibus , ut commode vitam agerent. Sed attingere non potuit illud in quo figuræ acumen & suavitas sita est , quæ , metaphora transumpta a pastoribus , æstus relevationem , sitisque in beata aquarum copia depulsionem continet. Verbi

usus

usus abstrusior, & ex intimo artificio depromptus, liquidiore in luce collocetur. Absolute in quarta conjug. dicunt Arabes *انزل اناه* expletos potu camelos habuit pastor; & primo illo haustu a siti recreatos. Cui subjungunt *اعل* altero jam haustu ad plenum satiatos habuit greges. Utrumque adhibent vocabulum, ubi exquisitioris sermonis laudem aucupantur. At quum proprietatis non tam religiosa eos cura tenet, uno *اناه* defungi licet, ad indicandum pastoris statum, cui contigit largiore potu gregem recreare sitientem. Locutionis ergo nativa facies hæc est. Et undiquaque habuit eos potos, atque a siti recreatos; ubi jam nemini mens tam læva esse potest, qui non statim advertat, omne illud pulcherrimo emblematis esse involutum, quod liberiore paraphrasi modo evolvimus.

Lator
verbi usus
ad pastum
& alimonia
se
porrigens.

VIII. Hi justi sunt radicis nostræ fines: non tamen tam alte termini hærent, ut eos migrare nefas sit; sed, ut fit, percrebrescens, & latius sese fundens usus, abusum traxit, atque a siti potuque, ad famem, pastum, & alimoniam se explicuit. Insigni documento est Gen. 47: 17. *וינהלם בלהם* quod exercet interpretes, multumque scrupuli faceffit iis, quibus non alia quam ducendi agendive cognita est potestas. Ingeniose satis Coccejus, fecit eos vitam prorogare, & ducere, pane, id est, sustentavit eos: acutius tamen quam verius, quum duplex illa vis transitiva nulla firmetur auctoritate, & ab indole radicis alienior sit. Sustentandi tamen verbum rite hic adhibitum est, sed alio ex capite ac fonte summissum, ut abunde eos pavit, expletosque habuit ac satiatos pane proclivi admodum ac facili ratione sit dictum, ob similitudinem quæ inter potum pastumque intercedit, & affinitatem qua sitis famisque desideria conjuncta sunt. Difficultatem omnem levat consimilis plane Arabum abusus, quo *هه* non tantum potus ille est, quem primum hauriunt cameli, verum etiam omnis cibus qui comeditur, & quicquid nutrit, explet, ac famem sedat, auctore Phiruzabadio. Ex adverso *השביע* satiare, cujus proprietas est in fame explenda, in siti etiam sedanda usurpatum reperio Amosi Cap. 4: 8. & laxius adhuc Job. 38: 26. in terra compluta, & cælestibus aquis probe rigata. Suntque ejus generis infinita omnibus in linguis passim obvia.

Duo loca
quæ de
nativa po-
testate re-
misisse vi-
debantur,
eamdem
tamen sua-
viter exer-
cere osten-
duntur.

IX. Sunt duo præterea loca, in quibus quid de potestate a nobis posita remissum videtur, & commodus tantum lenisque gregis ductus se exerere, non adjuncta illa sitis depulsæ notione. Et illud omnibus linguis solens est ac familiare, atque originem a nobis editam ne hilum quidem infirmare potest. Ubi tamen locorum istorum mentem altius intrespicio, singulari judicio studioque eam ipsam vim captatam esse, & tacitis cogitationibus insinuatam, deprehendo. 2 Chron. 28: 15. Sumserunt captivam illam multitudinem, eorumque nudos ex ipsa præda vestiverunt: *וינהלם ויטכום וינהלם ויטכום* eosque indutos, calceatos, cibo potuque expletos, atque oleo delibutos deduxerunt asinis. Nil pote melius ac felicius, quam feriem hanc claudere verbo *נהל*, quod est prominare pecus pulcre potum, & a siti, lassitudine, æstu recreatum, quod ipsum hic intendit, ob oculosque habuit Sacer Scriptor. Non absi-

abſimilis ratio verſatur. Gen. 33: 14. *Tranſeat quæſo dominus meus ante ſervum ſuum; ואני אתנהלה לאטי* pro podatu pecoris ac puerorum. Redditur procedam lente, leniter me ducem præbebo, meoque commodo; ſenſu pleno ſuiſque numeris abſoluto, ut nihil loci relictum eſſe videatur ſiti levatæ ac depulſæ. Eam tamen neutiquam amittendam atque inſuper habendam eſſe cenſeo; præceſſerat enim vſ. ſuperiori, *puelli teneri ſunt, ovesque ac boves lactantes mihi incumbunt, quas ſi vel unum diem majore impetu propellerent pecuarii tui, univerſus grex moreretur.* Nempe periculum foret, ne æſtu, ſiti, laſſitudine, aquationiſque & idoneæ quietis defectu abſumerentur: a quibus malis & incommodis ut gregem ſibi ſuum prohibere & defendere liceat, fratrem interpellat Jacobus, pulchra & fœcunda in mentem ſuam locutione uſus, *viam arripiat Dominus ante me, ego interim pro inceſſu ac tenello illo pede mei agminis, pecus meum meosque parvulos אתנהלה לאטי* meo commodo lotos potosque prominabo, eorum æſtu, ſiti, defatigatione, idoneis aquationibus refota & depulſa.

X. Hæc ſunt quæ ex uberrima atque florentiſſima radice, ad manus noſtras devenerunt, & communem linguæ Hebrææ cladem evaſerunt; ex quibus interiore literarum ſucco tincti, facile conjecturam capient, copiæ illius atque opulentia, qua larga hæc & benigna ſcaturigo novis, uſque & uſque, orationis luminibus, ac figuris, redundare potuit. Arabum divitias & floſculos omnes ſi carpere undique & colligere animus eſſet, multa nobis pagina implenda foret, atque a lege illa deflectendum, quam nobis diximus, non alia ex Arabicis ſcriniis expromendi, quam quæ uſum lucemque Sacris libris inſundere poſſint. Tale eſt quod *מנהל מנהל* aquationis in paſcuſ locuſ, emblemata induat fortunæ lautioris, & beata rerum bonarum copia affluentis, præſertim ſi munificentia adſit, & erga inopes liberalitas. Exemplum habe ex Haririo Diff. 5. *Numnam verna hæc manſio aquandi dulcem præbet copiam.* Ubi commentator. *المנהل اسم مكان النهل اي الشرب يقول هل في المنزل رجل سجي كريم صاحب مנהل عذب يقصده الواردون كني بعذب المנהل عن كونه سهل العطاء* *مנהل* appellatur locuſ ubi bibitur, & aquatum itur. Senſuſ autem eſt, num hac in domo degit vir munificuſ, liberaliſ, dominuſ dulciſ aquarii, quod aquarium intrare poſſint aquatores: quæ figurate poſuit in homine opulento & largitore. Eſtque figura hæc adeo adamata Arabibuſ, ut inexhauſtam quandam Poëtis ſuppeditaverit materiem, atque nobile injecerit certamen, ad eam omnibuſ coloribuſ diſtinguendam, illuminandam, atque amplificandam.

XI. Ejusdem plane poteſtatiſ, atque emblematicæ ſuavitatiſ fuiſſe conjectio vocabuluſ *נהלים* Eſaiæ 7: 19. multis vexatum hallucinationibuſ. Magni nominis interpreteſ laudatæ arbores ſignificari putant, a verbo *הלל*. Rabbini contra arbores viliores & depreſſiores notari contendunt. Non nemo ex eruditis ſplendidos floreſ maluit, quod *הלל* ſplendere valeat. Aliiſ a radice *נהלים*.

Florida
Arabum
figura,
quæ aqua-
tionis lo-
cum trans-
fert ad lar-
giores libe-
ralioresque
fortunas.

Quam ex
conjectu-
ra, Eſaiæ
reddimus
in voca-
bulo ob-
ſcuriſſimo
נהלים.

dice נהל placuit vertere *ductus viarum*; ut minus commode, ita præter indolem, quæ *loca aquis irrigua* subjicit. Illud equidem, quamvis pro certo atque explorato venditare nolim, præhabuerim, atque ut נעוצים sumo pro *sentietis*, multoque *squalore horrentibus vepretis*, sic נהללים interpreto *loca rigua, læta, aquis & fontibus perennia*. Ea autem figurate adhibita putem, pro *lautioribus lætioribusque fortunis*, qua *privatis domuum ac familiarum, qua publicis urbium & civitatum*. E contrario *horrida illa vepreta*, pro emblemate capio *humilioris squalidiorisque fortunæ*, tam *privatæ*, quam *publicæ*. Omnia ista depascerentur *Muscæ Ægyptiacæ, & Apes Assyriacæ*, quæ *valles simul & petrarum prærupta cacumina*, id est, tum *nuda & aperta loca*, tum *celsa & munita oppida*, pervaderent & pervastarent, *omniumque fortunis*, tanquam prædæ suæ incubarent.

Jobi עין
obiter il-
lustratur.

XII. Hoc pulcherrimo insigni purpuram quoque suam prætexuit & distinxit Scriptor libri *Jobi* Cap. 21: 24. ubi impiorum florentes opulentasque fortunas expingens, hunc ceteris admiscet colorem: עיניו מלאו הלב. Nusquam alibi lectum vocabulum עינים fluctus ciet opinionum & conjecturarum. Græci & Latinus, *Viscera: Arabs & Syrus, latera: ubera* dedit Chaldaeus. R. Salomon adipem sonare putavit עין, quod מעין Thalmudicis sit *cupa trapeti, in quam oleum pingue exprimitur*. Nugæ. Ex nonnullorum mente, qui *vasa mulétralia* arripuisse leguntur in *Kimchii Lexico*, versiones nostras ea jam suo velut jure obsident. Meliora docuerant R. Jonas & *Aben-Esra* qui Arabum auctoritate ediderant *locum in quibus cameli procumbunt ad aquas*. Nihil verius. Firmavit jam ex *Camuso Bochartus*. عنت الابل رويت ثم Cameli dicuntur עין ubi poti & expleti in genua procumbunt. Inde מברקי الابل حول الحوض sunt cameli circum aquam cubantes postquam potarunt; & עין, nec non מעין exponitur *Locus in quo cameli ovesque circa piscinas & aquaria procumbunt*. Hæc tamen nihil ad *Jobi* locum pertinere pronunciat vir Magnus, emendatque עיניו Latera ejus, & Chalab lac, in *Cheleb adipem* mutatum it. Nobis sana omnia & sincera, pulcherrimo nitent emblemate, ad quod tanta illa acies connixit: nam עינים *loca rigua, ubi poti procumbunt cameli*, figuram hic sustinent *amplissimarum opum fortunarumque*; ut *omnium bonarum rerum ubertas, affluentia, & perennis copia*, colore lactis depingitur. Utrumque ex Arabum deliciis depromptum est, quibus, ut alia hujus argumenti locique vocabula, sic עין etiam, *opulentiam affert & lautas lætasque res*; unde solenne illud رجل واسع العن vel *opulentum signat & beatum, vel munificum & liberalem*, quum proprie sonet *hominem cui amplum est עין*.

Lactis em-
blema bo-
narum re-
rum afflu-
entium af-
fert.

XIII. In eandem mentem exit Lac, cujus tantum leviculam dabimus promulsidem, pleniores haustus in commentario ad *Jobum* largituri. Tabelebius ad *Diff. 2. Haririi*. يقال لله دمه لان اللبن عند العرب يكتني به عن كل

Laudandi celebratur formula, *Lillabi Derrobo*, per Deum quantus illi lactis fluxus! quod Lac penes Arabes figuram induat omnium rerum bonarum, quippe quod inter potulenta principatum teneat. Nihil familiarius Arabibus quam illud *Lillabi Derrobo*, per Deum, quantus illi fluxus, quanta lactis ubertas! quo laudem & admirationem complectuntur hominis uberis, copiosi, abundantis, qua fortunis & divitiis, qua eloquentia, qua aliis præclaris bonis donisque. *Tabelebius* ad Diff. 8. *Harir*. الله درك اي ما احسن كلامك واصل الدر اللبن قال الذي يسمع صوت الحلب رصاحب الناقة لله درك فكانه قال والله ان درك هذا لكثير ثم استعير للفصيح في كلامه ولكل من احسن في شي. قال ابو البقا لله درك اي من الله كثرة ما فيك من الخير وهو العجب وفي الصحاح يقال في المدح لله درك اي علمه وفي الهمك لا در *Per Deum, illum tuum lactis fluxum! hic valet o quanta polles facundia: radix propriam sedem habet in lacte: nempe quum quis strepitum audit lactis emulsi, possessorem cameli sic compellat, per Deum, fluxum illum tuum! quod plenius efferretur, per Deum, fluxus ille lactis tui copiosissimus est. Migravit hinc & traductum est ad eloquentia præpollentem, omnemque qui quacunque in re excellit & copiosus est. Auctore autem Abul' Beka non tam jurandi formula est, quam simplex cum admiratione asseveratio, divinitus omnem illam donorum copiam fluxisse. Zjauharii præterea lexicon non solum in laudem uberis scientiæ, aliorum bonorum, formulam illam citat; verum etiam in vituperium, Non fluit lac ejus, pro, nullæ ei copiae sunt opesque. Floride, ut solet, Haririus Diff. 12. شخصت عن العراق الي الغوطة وانا ذو جرد مربوطة وجدة E Chaldæa Damascum مغبوة يلهيني خلو الذرع ويزدهيني حفول الضرع emicui, equitatu instructus ornatissimo, opulentiaque invidenda affluens: adeo ut illa mihi laxitas delicias, & manantis lactis ubertas insolentiam irritaret. Ad quæ حفول الضرع امتلاوه باللبن وهو كناية عن كثرة المال Tabelebius. Ubra mammarum lactis plena, figurate ponuntur in opum affluentia: estque Arabibus solenne, lactis emblemate induere, quicquid in bonorum censum venit.*

CAPUT OCTAVUM.

Eruitur vocabuli אֵת delitescens adhuc radix, forma, & significatio. proprie superlativum perennitatis gradum exprimit. Eam potestatem aliquot loca dilucide præferunt. Inde multæ & illustres effloruerunt metaphoræ, quibus nativum decus reponitur.

I.

Verbi
אֵת radix,
forma, &
vis, eruun-
tur.

Interioris cujusdam elegantiae, & beatæ venæ est vocabulum אֵת, pulcris & nobilibus sese commendans figuris ac tralationibus, cujus genuinum lumen & decus, nonnihil imminutum, atque a vero deflexum, hoc caput vindicabit, atque a vagis incertisque conjecturis, in fixam certamque sedem revocabit. Fugit adhuc linguae studiosos vera stirps & radix, quæ nec אֵת est, nec אֵת, quæ vulgo subjici video, quamvis nulla earum vi ac potestate edita: sed יֵת, pro qua Arabes, more solenni, وِتن وِتن pronunciant. Fefellit etiam formæ & derivationis illa amplitudo & eminentia, quæ per Aleph Servile in principio positum, superlativum affert gradum. Delituit denique nativa, & justis finibus circumscripta, proprietas; quam alii in *aspero, duro, horrido* fixerunt; alii in *forti, valido, robusto*; alii multiplicatis notionibus, nunc per *gravem & severum*, nunc per *potentem*, nunc aliter reddiderunt; assumpta etiam alicubi substantiva notione *roboris*, vel quod Coccejo allubuit, *rumoris & fluxus aquarum*. postremum hoc proxime ad veritatem accessit, & satis feliciter conjectum est, יֵת enim proprium locum tenet in *aquis perenni vena præditis*, atque inde superlativa illa forma אֵת ex origine sua semper & unice sonat, *maxime perennem, & inexhausta vena præditum*: unde insignes fluxerunt metaphoræ quas stabilita sede hac, nitori suo, multis in locis, restituemus.

Quid A-
rabibus
valeat
יֵת.

II. Audiatur primo Camusi auctor. الواتن الشئى الثابت الدائم في مكانه والماء المعين الدائم والوتين عرق في القلب اذا انقطع مات صاحبه واوتنه ووتنه اصاب وتينه والماتوتنا ووتنه دام *dicitur omne quod durat & permanet sua in sede: aqua præsertim jugiter fluens & perennis: وِتين autem appellatur vena ad cor pertinens, qua abscissa emoriendum sit; unde in 4. conj. אֵת, & in 1. conj. יֵת valet, affecit in וּתֵת, ictu letali; Eadem conjugatio, adhibitis infinitivis formis וּתֵת & וּתֵת, usurpatur in aqua perenni, & cujus non interrumpitur*

pitur vena. In decima Conjug. de grege אסתותן usu venit pro pinguem & ob-
sum esse. Concinit Zjauharius. الوتين نياط القلب اذا انقطع مات صاحبه
وقد وتنه اذا اصبحت وتينه قال حميد الارقط

من علق المكي الموتون

والواتن الشئ الدائم الثابت في مكانه قال مروبة

علي اخلاء الصفاء الواتن

يقال وتن الماء وغيره وتونا اذا دام ولم ينقطع والواتن الماء الدائم
الذي يذهب عن ابي نريد والمواتنة الملازمة في قلة التنفرف
Hoc est. وتن Vena cordis dicitur, qua præcisa moriendum sit; unde وتن in pri-
ma valet, venam illam percussit. Eo sensu usus est Homaid Alarkato

E concreto sanguine ejus cui renes & cordis confixa vena est.

واتن autem est perenne, stabile, fixum suo in loco: Unde Roubæ hocce,

Propter amicos sinceros, perennesque.

In aqua aliisque rebus وتن adhibetur; quæ perennes sunt, neque interceptæ emo-
riuntur. Est etiam واتن absolute, aqua perennis nunquam interarescens, auctore
Abu Zeid. In tertia denique Conjug. مواتنه usurpatur in assiduitate & perso-
verantia proposito suo tenacius affixa, & avelli negante.

III. Doleo equidem tam parce operam suam adhibuisse hosce Lexicogra-
phos, in radicis nostræ potentia & prædivite copia aperienda: multo enim
majorem amplectitur ditionem, liberaliusque in omne genus illustrium trala-
tionum funditur ac propagatur. Phiruzabadius illum tantum legit flosculum,
quo conjug. decima sese commendat, gregi præpingui atque obeso adscribens
واتن, quasi perenni dicas atque inexhausta adipis vena præditum, & luxurian-
tem gregem. Zjauharius autem hoc ipso neglecto, perennis tantum amicitie,
& perennis assiduitatis mentionem intulit. Fieri tamen non potuit, quin peren-
ne illud, in lingua luxuriosissima, & ut sic dixerim, ambitiosissima, largius
quaquaversum dimanarit, uberioresque pepererit metaphoras. Has persecu-
turus, & ad insigne lumen Scripturarum e tenebris extracturus, observo, ver-
bum مكد sæpe numero, vel conjungi cum nostro وتن vel ei explicando
& illustrando inservire. Stabilitatem quoque & perennitatem continet id ver-
bi, in metaphora autem, elegantem occupat sedem in copia, abundantia,
tranquillitate, laetisque ac lætis rebus, quarum conditio & fortuna probe con-
P stabilitas

Divitia
radicis
pandun-
tur.

stabilita perennat. In *Diw. Hudeil.* utrique verbo vim atque suavitatem hanc addidit *Moleich*

كـدـلـح الشـرب المـجـتـار نـريـنـه
حـمـل عـثـاـكـيـل فـهـو الـوـاتـن الـرـكـد

*Velut gravidæ palmarum, irriguæ, quas exornat
Onus dactylorum, idque perenne ac stabile.*

In eadem Anthologia ناصفة ركود *vallis stabilis seu perennis*, a Scholiaste declaratur *per tranquillam & proventu abundantem*. Eandem notionem sumit *ואתן* & *איתן*, sedemque perennem eleganter hoc vocabulo appellarent, multa pace, tranquillitate, & copia abundantem. Similiter dicunt *רקד القوم* *tranquillus fuit populus; longa fortunæ indulgentia floruit; abundantibus, illibatis, inexhaustis usus est fortunis*. Idem valet *יתן*. Affine est *רקוד ناقة* *camelus perennis*, in ea, quæ inexhausto pollet ubere: & *רקود قسعة* *scutella perennis*, pro abundanti, & bonis rebus affluenti. Ad quæ omnia, aliaque id genus complura *ואתן* & *איתן* quoque vim usumque suum accommodant.

Perennitas potestas clarissimis locis firmatur.

IV. In radice hac enucleanda, & suis finibus reddenda, fortem fidelemque operam nobis præstasse Arabes, in oculos incurret eorum, qui acumine Critico præditi, omnes ejus reliquias persequentur, & exempla inter se contendunt. Proprietas quidem a nobis prodita, in *perenni & perpetim fluenti*, liquidissime sese exerit tribus in locis. Amos. 5: 24. *Et evolvet sese aquarum instar judicium: & justitia כנחל איתן* *tanquam perennis, & uberi ac inexhausta vena decurrens fluvius*. Sic Psalm. 74: 15. *Tu exarescere fecisti flumina perennia*. Clarius adhuc Exod. 14: 27. & protendente manum Moise, *redii mare לאיתנו*. Mirifica subest gravitas & venustas, qua exciderunt, qui *adjectivum* singulari hic arte & judicio positum, commutarunt in *substantivum*, ac per robur converterunt, *ad robur suum redii mare*. Propius originem Coccejus; *Rediit ad fluxum vel rumorem suum*. Tu edere ne cuncteris. *Et redii mare ad ים perenne suum*. Grande quid spirat structura hæc. *ים perenne maris est natus ille atque inabruptus aquarum impetus, quo continuo æstu fervent & reciprocantur maria*.

V. Huc pertinet etiam notabilis admodum lex Deut. 21: 4. quæ non una de causa, ut mox liquebit, singularem sibi vindicat curam. præscribit ea cædis incerto auctore patrata solenne piaculum, ut urbis illius, quæ Cadaver proxime contingebat, Senatus, *vaccam injugem & operis rustici expertem deducant ירע* *אל נחל איתן אשר לא יעבר בו ולא ירע*, eique vaccæ collum præciant *בנחל*, ac manus suas super piaculari illo sacro lavent *בנחל*. Vocabulum נחל

נחל *vallem* complectitur & *torrentem* in valle decurrentem. Anceps proinde cura districtos tenet interpretes, aliis in *vallem*, aliis in *torrentem* sententiam inclinantibus. Prius non tantum versiones nostrorum fere occupavit, sed multis etiam veterum adhæsit, quibus נחל איתן sonat, *vallem asperam* & *saxosam*, uti *Vulgatus* edidit. præiverant LXX, qui φάραγα τραχείαν dederunt. *Iosephus* etiam L. 4. *Antiq. cap. 8.* φάραγα exposuit, καὶ ἀνεπιτήδειον ἀρότρον καὶ φυτόν χωρίον. Hi omnes opinionis suæ fundamentum locant in verbis illis, ייש שפירש נחל איתן מקום דשן אשר לא יעבר ולא יורע *quæ nunquam arata ac consita est vallis, ac proinde inculta, aspera, squalida sit, & sentibus vepribusque horreat; nonnullis etiam æternæ mortis, & diri inferorum carceris mysticum hic emblemata reperientibus.* Sed nimis leve est & fluxum hoc præsidium, etenim terra *nunquam imperium passa, & semente exercita, circumscribere etiam potest terram fertilem & opimam, nativo quodam ac perenni ubere præditam.* placuit hoc non nemini ex veteribus Hebræis apud *R. Bechaj.* ויש שפירש נחל איתן מקום דשן *Est qui reddiderit per locum præpinguem & opimum.* Hunc ego hominem, *perennis originem, quam nos eruimus, propius adspexisse, jure contenderim; perennis enim vallis, est divitis uber agri, & solum sine imperio etiam fecundum, ac bonarum rerum proventu abundans.* Neque aliter reddere fas est נחל איתן, ubi semel vallis significationem hic fueris amplexus. Arrisit hoc *R. Jacobo Abendana,* in notis margini libri *Michlal Jophi* attextis, ubi eam ob causam pingue & opimum solum huic piaculari sacrificio captum, & quasi damnatum esse statuit, שיהיו נוהרים במחזות גבולם שלא ימצא שם חלל כרי *Ut eo diligentius caverent cujusque urbis incolæ, ne suis in finibus cædes patretur, perdituri hac via eximiam possessionum suarum partem, & felicissimam earum glebam.*

VI. Novissima hæc interpretatio, paucos adhuc nacta miratores, cum auditoribus ferme suis extabuerat, & oblivioni ac tenebris tradita fuerat. Haud indigna tamen est, quæ aliquo loco & pretio habeatur, tum quod cum linguæ ingenio egregie consistat, tum quod argumentis & exemplis non absterilium sacrorum quæ penes alias gentes obtinuerunt, firmari & illustrari posset. Propensior tamen sum in Thalmudicorum unanimem sententiam, *Maimonidis, Abarbanelis,* aliorumque nationis Rabbiniæ Coryphæorum calculo commendatam: paulisper præsertim castigatam a nobis, & in melius refictam. Hisce נחל איתן hac in lege est *torrens validus rapidusve, שוטף בחזק cum impetu undas agens,* ut *Abarbanel* commentatur. Iisdem verbis usus est *Maimon.* הלכת רוצה מור ידים העגלה אל נחל ששוטף בחזקה וזהו איתן האמור בתורה *Deducunt vitulam ad torrentem cum impetu undantem, hoc enim valet Ethan in lege positum.* Thalmudici doctores in *Cod. Sota 9:5.* cerimoniam hanc enucleantes, adhibuerant vocabulum קשה *durus, validus.* Verba sic habent. מורירין אותה לנחל איתן ואיחן בשמעו קשה אף על פי שאינו איתן כשר *Deducunt Vitulam illam ad torrentem Ethan, Ethan autem sonat proprie durum. quod si durus, rapidus,*

non esset torrens, nihilo minus aptus & idoneus censebatur. posterius hoc decretum nunquam condidissent magistri, si linguam patriam percalluissent, & איתן nostri antiquam & perennem illam venam adspexissent; ea enim tantæ est religionis, tantique ponderis, in Cerimonia piacularis hujus sacri, ut qua typicæ & exteriori ejus rationi, qua spirituali & mysticæ intentioni vim suam ac potentiam addat, quæ debilitabitur omnisque dilabatur, si conditio hæc labefactata & convulsa fuerit.

Genuina
legis fa-
cies nuda-
tur, exhi-
bens val-
lem peren-
nibus aquis
coopertam.

VII. Est aliud adhuc quod minus accurate perceptum Rabbinos hic impedivit; & eorum sententiam salebrosiorem reddidit, quam ut nostrorum hominum assensum impetrare potuerit. נחל scilicet strictius de *torrente* vel *rivo* capientes, magnam legis hujus partem supervacuam effecerunt, atque adeo absurdam. Otiantur fane, vel potius importuna admodum sunt, si נחל *fluvium* vertas, verba illa אשר לא יעבר ולא ירע quis enim ferat *fluvium* qui nec aratrum expertus fuerit nec sementem? Itane tandem fluvii non remis tantum verum etiam Vomere sulcantur, & imperatam fundunt segetem? Absurditatem sensit & levare conatus est Chazkuni, quem hic integrum exhibuisse, pretium fuerit. אל נחל איתן אל נהר איתן כמו הובשת נהרות איתן וראיה לדבר ורחצו ידיהם אשר לא יעבר שלא היו בו גבים להשקות קרקע הסמוך לו Ad Nachal Ethan, sonat ad validum fluvium, quo sensu Ps. 74: 15. occurrit; fluvium hic, non vallem, debere intelligi, firmatur ex eo quod de manibus בנחל lavandis præcipitur vs. 6. quod autem dicitur, qui agricolæ imperium non passus est, requirit, ne rivuli inde derivati sint, ad irrigandum adjacens solum. Denique non confitus debebat esse fluvius, id est agris vicinis sementis nunquam debebat commissa esse. Hæc quam contorta sint & perplexabilia, nemo non videt. Quid ergo? נחל nec vallem simpliciter hic valet, adjunctas enim aquas postulat vs. 6. totiusque sacri religiosa solennitas; nec torrentem vel fluvium, quod, postrema legis verba eum respuant: sed utrumque simul exprimit, vallem nempe aquis irriguam, per quam hiberni decurrant torrentes, nivis montano flumine rapidi, ut est apud Poëtam, sed quæ æstate siccentur, & sæpe numero arentur, conserantur, & segetem efferant. Hæc vocabuli est proprietas; abusus longius patere jussit, & ad valles etiam non irriguas, atque torrentium ac fluviorum omne genus accommodavit. Dilucere jam incipit, נחל איתן nec vallem esse asperam, nec fluvium validum, sed irriguam perennibus aquis vallem, quæ nunquam æstivis folibus adficetur, nunquam agricultura exerceatur, nunquam conseratur; אשר לא יעבר ולא ירע ut in aliis sæpe vallibus, quarum torrentes æstas consumit & exhaurit, usu venire solet. Novissimi hujus generis Vallem poëticis coloribus expinxit Jobus Cap. 6: 15. quæ hyberno tempore aquis nivalibus cooperta, æstu invalescente penitus exarescat: cum cujus fallaci & evanido latice, infidelis amici benignitatem & munificentiam comparat, solenni more Arabum, alibi luculentius exponendo.

VIII.

VHL. Impetus erat, sapientissimum legis hujus institutum persequi, ejusque tum exteriorem & umbratilem, tum interiorem etiam & mysticam religionem evolvere, justoque afficere lumine: verum enim vero in praesentia auferri me non patiar, & temperare malo a materia jucundissima & fertilissima, quam extra oleas divagari, & lectori longis digressionibus molestiam parere. Eo etiam facilius hac opera nunc supersedeo, quod versio a nobis edita, exercitatum legum Mosaicarum scrutatorem manu veluti ducat ad caerimoniae hujus utraque in parte convenientiam, amplitudinem, ac ubertatem. Gradum itaque promoveo ad tralationes & figuras verbi nostri, multo venustatis flore ac honore convestitas, quarum speciem ac dignitatem ignorata origo deleverat. Inter eas proprietatem quam proxime refert *Jobi* Cap. 33: 19. רוב עצמו איתן. Interpretationum fluctus sunt, & divortia. *Coccejus* duplicem tentat viam, ut vel substantive fit, quam multum est ossium ejus, horror est; seu gravi horrore febrium concutitur & divexatur: vel adjective, multitudo ossium ejus fuerit horridus acervus; dum scilicet morbo conflictatus fatiscit miser, & corporis illa robora ac firmamenta labefactantur. Sed radici nostrae cum horrido nihil commune est. Eundem sensum alii hac ratione expresserunt, Et multitudo ossium ejus vehementi, supple dolore, exagitur. plurimi tamen, Et multitudo ossium ejus vehemens, fortis, robusta, corripitur dolore super cubili, quod ex priori membro repetendum: intelligunt per ossium robustam illam & valentissimam multitudinem, firmam ac solidissimam quasi valetudinem, & corporis habitum multo robore suffultum. Placet. Sed pro robustis ossibus repono perennia, quo adeo nihil decedit sententiae, ut novum etiam accedat pondus & lumen. Structuram dupliciter concinnaveris, ut sit, vel, multitudo ossium perennis רוב איתן, Poëtice: vel multitudo ossium perennium עצמו איתן, ut נהרות איתן. Ossa perennia schemate alto, nobili, & cothurno *Jobi* dignissimo, sunt, ossa obesa, & praepinguia, multo adipe extus, intus medulla & succo vitali vigentia ac virentia. Firmant Arabes usu illo quem in conj. decima ex *Camuso* promissimus, استوتن المال perenne evasit pecus, pro saginatum fuit, & pinguefactum. Firmat geminum *Jobi* ac germanum Cap. 21: 24. מוח עצמותיו ישקה medullis ossa ejus irrigua sunt.

IX. Reperio etiam vocabulum hoc alia tralatione auctum *Jobi* 12: 19. מולך כהנים שולל ואיתנים יסלף Abrupta sententiae brevitatem scriptoris implicuit, & quid potissimum intenderit vehementer obscurum & anceps reliquit. Sunt qui potentes, opulentos, fortunatos, lautissimis fortunis & divitiis affluentes intelligunt. Hunc in usum summa sponte diffunditur nostrum איתן perennis; & nihil proclivius est, quam homines perennes adhibere pro iis, qui perennibus & inexhaustis opibus abundant. Annexuerunt alii liberalitatem, & largissimam munificentiam; tanquam si a donando נתן nomen traxissent איתנים. Nostrum perennes homines, haud paulo venustius esset, ad munificentissimos largitores exprimendos. Ad strenuos, fortes, bellica praeditos virtute, alii rationes suas contulerunt. Hi sunt, qui perenni quaedam atque inexhausta

Gravissima in *Jobo* figura illustratur, quae ossa perennia adhibuit pro adiposis & praepinguibus.

Perennes absolute apud *Jobum* sunt potentes opulenti vel simile quid.

virtute vigent florentque. Huic affine infra enotabimus ex Gen. 49: 24. Cl. Coccejus hic vidit constantes, graves, propositi tenaces, ἐνεργητικὸς; qui, more torrentis fluvii, studio & vigore inexhausto ad finem suum provehuntur. Laudo conatum, quo ad nativam vocabuli venam pulcre alluditur. Cl. Schmidius quoque tropum hic agnovit majoris fluvii, quo indutos vult Viros Ecclesiasticos, publicum docendi munus sustinentes, ac sapientia insigni rerum spiritualium præditos; qui perenni doctrinæ suæ vena alios irrigant. Mihi in hisce fluctibus nihil definivisse tutissimum fuerit; satis habeo perennium hominum figuram nobilissimam ab oblivione vindicasse; acutiorum permittens arbitrio, quid facer scriptor sub ea fuerit complexus.

Michæ
reponun-
tur peren-
nes montes,
& perennia
terræ fun-
damenta.

X. Absolute etiam אִיתָנִים occurrunt Michæ 6: 2. שִׁמְעוּ הָרִים אֶת רִיבִי Audiant montes iudicium Domini, & fortia fundamenta terræ. Sic Vulgatus; repugnante constructione. LXX. καὶ φάραγγες δρυμὲναι τῆς γῆς. Arabs similiter, والودية اسالسات الارض, & valles, fundamenta terræ. Haud ita recte Syrus, עומקא דשתאסיה דארעא profunda fundamentorum terræ, quasi regiminis adesset copula. Chaldaeus ועקריא מיסודי Et radices, fundamenta terræ, non fundamentorum uti est in Polyglottis. Per eadem ferme vestigia decurrunt recentiores, vel junctim efferendo robustissima fundamenta, vel discretim, aspera, terræ fundamenta. Postremum hoc calculo suo adfirmavit etiam Coccejus, in versione edens colles, in Comm. autem subjugens, אִיתָנִים sunt loca tumoribus terræ inæqualibus aspera & horrida. Sic Job. 33: 19. &c. Nos, missis ambagibus, loci faciem sic proponimus. Audite, Montes, contentionem Domini, & Vos Perennia; Vos Fundamenta terræ. Tribus membris distinguitur Oratio, sic uti perenni mediam sedem obtineant, vimque suam in alterutram partem diffundant, montibus & fundamentis terræ, titulum addentia perennitatis, & vetustæ nobilitatis: quo titulo sive montes & fundamenta ad literam interpretemur, sive mystico significatu augeamus, nihil opportunius, nihil consignantius adhiberi potuit.

Perennis
arcus, vel
arcus ma-
nens in per-
enni ex
Genesipro-
ducitur.
Atque ex
Joboetiam
arcus revi-
rescens.

XI. Singularem quoque elegantiam spirat אִיתָן Gen. 49: 24. ubi Josephi potentia, & invictæ opes hisce coloribus pinguntur, Et veneno exasperatis ipsum jaculis appetivere, sic reddo exquisitissimam illam locutionem וַיִּמְרְרוּ וַתֵּשֶׁב בְּאִיתָן קִשְׁתּוֹ וַיִּפְּזוּ odio eum infecuti sunt, qui sagittas tractant. וַיִּפְּזוּ At permansit in perenni arcus ejus, & brachia manuum ejus fuere expeditissima. פָּזָה non est roborari, solidari, sed levem, agilem, expeditum esse, ut alibi jam submonui. Multo autem pulcherrimum illud, תֵּשֶׁב בְּאִיתָן קִשְׁתּוֹ Mansit in perenni arcus ejus. Vigorem obtinuit suum; non remisit, non relanguit: non intercisa atque emoriente vena, crepuit. Nemo non potentiam agnoscit quam nihil retundat, nihil domet; sed quæ identidem victrix ac triumphatrix, omnes hostium ictus eduret. Apud LXX. vix quicquam hic sani. בְּאִיתָן dilute μετὰ κράτους dedere. Vulgati illud, Habitavit in forti arcus ejus, durius est & obscurius. Ex editione Samaritana profert Cl. Drusius, καὶ διέμεινεν ἐν βάλει τόξου αὐτοῦ. Non felicius alii veteres, nisi quod A-

rabs

rabs sensum egregie expresserit, hoc pacto emendandus & convertendus *Et perseveravit Arcus ejus in robore, & brachia ejus agilia extitere.* Lectio *فبنت* quæ in polyglottis comparet subjectaque versio, *& mentitus est arcus ejus cum duritie, & tremefacta sunt brachia ejus*, tolerari nequeunt. Arabibus idem sonant: *فر* & *هر*. *Arabibus idem sonant: & duravit, perseveravit.* Rabbinis *באיתן* valet hic *in forti*, nempe *loco*, in *arce munita*. Nonnulli prisco & recenti ævo per *איתן* *fortem* hic *Deum* intellexere, in quem Arcus recubuerit Josephi. Longe plurimi tamen, *permansit in robore*, substantiva potestate. Quod nos edidimus eandem fundit sententiam, nobilissima figura ditatam, qua *perennis vigor virorque* attribuitur *arui* semper *victori*, cujus mirificum lumen ac decus *Jobi* etiam loco refundendum est, Cap. 29: 20. *Gloria mea recens mecum perstabat, וקשתי* *Arcus meus mea in manu revirescebat identidem: quod alibi dedi-* *בירי תחליף* *ta opera clariore in luce collocabitur.*

XII. Operosius paulo expeditis atque elucidatis iis, quibus multa suberat difficultas & obscuritas, cetera levi brachio profligata & confecta dabimus. succedat itaque nunc usus ille quo *איתן* *loci* epitheton præbet, non *asper*, non *horridi*, non *fortis*, ut hallucinati sunt ab omni inde memoria, sed *perennis*, & cujus vel sanctitatem & religionem, vel ubertatem & abundantiam, vel securitatem & profundissimam pacem, nihil unquam minuerit ac delibabit. Cuncta illa amplectitur Arabum loquendi consuetudo in suo *اوتنى*. Hinc illud Num. 24: 21. *perennis tibi mansio est, & in petra nidum tuum posuisti. Attamen depastioni eris & deprædationi.* Veteres illas atque illibatas opes tuas, illas sedes a belli cladibus integras atque intactas, illa arcium & fortunarum tuarum *perennia*, quæ jactas, & æterna, subitus belli impetus everfa atque extersa dabit. Eadem potentia residet in *נור איתן* Jer. 49: 19. & 50: 44. ubi qui *habitaculum horridum exprimunt*, haud attendunt ad indolem radicis *נור*, quæ *mansionem* adfert *amœniorem & deliciis affluentem*. Sed nec *Habitaculum perenne* efferre placuit vati, verum *Habitaculum perennis*, seu *perennitatis* veluti *ipsius propriam & nativam sedem*, ubi *איתן* *perenne*, quicquid opum, divitiarum, deliciarumque, jugi manat vena, *mansionem æternam fixisse* videbatur. Edere quoque liceret, *Habitaculum perennis*, pro eo quod esset *virorum perennium, beatorum, copiisque omnibus circumfluentium*. Sed prius illud adblanditur. Quomodocunque sumatur, *איתן* hic in sinu continet omne illud, quod Arabes comprehendunt sub *مركد* *longa pace & quiete* viguit, *خصب* *ubertate omnium bonarum rerum affluxit*, aliisque verbis, quibus suum *وتن / ايتن* explanant; sive de *hominibus* agatur, sive de *locis*, promiscue enim dicunt, *مركد* & *ناصفه مركد* *vallis glebæ uberis, ager opulentus, nec non populus uber, opulentus.*

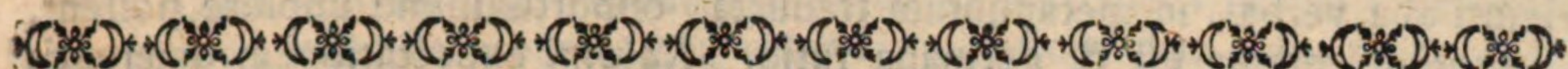
Mansio
perennis
partim
simplicius,
partim fi-
guratus,
pro peren-
nitatis ip-
sius quasi
sede.

Gens per-
rennis pro
antiqua no-
bilitatis &
opulentia
apud Fe-
remiam.

XIII. Hæc vis reluceat Jer. 5: 15. Ubi *Chaldæi* titulo præsigniuntur
גוי איתן *Gentis*, non *asperæ*, non *horridæ*, non *robustæ*, quæ vulgo feruntur,
sed *Perennis*, *armis*, *viris*, *viribus opulentissimæ*. perpendatur modo constru-
ctio hæc גוי איתן הוא גוי מעולם הוא *gens perennis illa, gens ab æterno illa:*
& ne minima quidem dubitationibus umbra manebit, quin titulus hicce cuncta
illa complectatur, quæ in superioris paragraphi initio pluribus circumscripsi-
mus, huc facile transferenda.

Via per-
rennis, pro
intractabili
& nimis
rigida ra-
tione con-
vivendi.

XIV. Superest unicum adhuc exemplum Prov. 13: 15. quod in longe di-
versam exit mentem, licet eadem radice teneatur. Dictum est haud adeo
liquidum, quod ingenia Commentatorum exercuit. שכל טוב יתן חן ודרך
בוגרים איתן. *Vulgatus* habet, *Doctrina bona dabit gratiam, in itinere contem-*
torum vorago. LXX. haud absimiliter ὁδὸς δὲ καταφρονέων ἐν ἀπωλείᾳ. Assen-
tantur *Syrus*, & *Arabs*. Notionem *robusti durive*, quam imbiberat, *Chaldæus*
cum *perditione* conjunxit וארחא תקיפא רבוזי איכר *Et via dura, importuna,*
direptorum, concussorum, vexatorum, disperibit. Sequuntur hoc *Rabbini*,
nostrique, sed varie explicant & applicant. In eo congruunt, *morum asperi-*
tatem intractabilem vocabulo hoc innui, quocumque tandem referatur. Ne
longum faciam mea sic habet ratio, prius membrum שכל טוב יתן חן *bona*
intelligentia præbet gratiam, signare hominem, *facilem, flexibilem*, qui virtu-
tis suæ *severitatem multa condit* temperatque *comitate*, & se locis, occasioni-
busque, accommodare prudenter callet. Huic jam opponitur *inflexilis rigor*
& *pertinacia* hominum *ferocium*, qui *contemptorem gerunt animum*, contuma-
ciam suam virtutem interpretantium, qui eam sequuntur sectam, ut nusquam
conniveant; nusquam remittant, sed obstinatius in proposito suo perseverent.
Hoc extulit paræmiographus per דרך בוגרים איתן *via contumacium perennis*
est. perennem servat tenorem rigoremque suum. Neque id ab indole radicis no-
stræ abhorreere censendum est, quando supra jam vidimus *الوتنة* *perennita-*
tem usurpari pro *المخالفة* *repugnantia*, ut *Goli*us reddidit, quum quis
nimis rigide perseverat in proposito: & *الواقن* *adhiberi possit in omni re*
الثابت الدائم *durante & permanente.* Melius autem proverbii acumen &
lumen in hoc vocabulo assequeremur, si origo radicis בגר penitus nobis in-
specta foret: nunc fonte illo adhuc clauso, omnem sententiæ gravitatem ac
venustatem exhaurire non datur.

CAPUT NONUM.

Radix חלה seu חלא examini subicitur. Quid fluctuationis circa eam deprehendatur. Arabum constans & dives usus panditur. Inde חלאה apud Ezech. illustratur. *Atteri pro debilitari* in metaphora. Item pro *affligi*: iterum pro *morbo affligi*: latius, pro *omni genere malorum sterni* & *conflicari*. Speciatim *flagellis ictibusque excoriari*. חלוא Status corporis excoriati & excarnificati. Elegantior usus verbi החלה. Vis locutionis מכה נחלה denique חלי & חליה *monile*, proprie *polimen* multa luce adspersitur.

I.

Vetustatis damnum & injuriam sensit quoque spissiore usu contritum verbum חלה / neque exemplorum copia satis se defendere valuit, quo minus genuinæ potentiæ nonnihil detereretur, atque pulcherrimæ tralationi, quam peperit, nativa facies deperiret. Oculos intendo in pervagatam illam formulam חלה פנים / quæ adhibetur in *supplicationibus* & *obtestationibus* vehementioribus, in qua expedienda hæreant necesse est, qui *ægrotandi* vim stirpi subesse autumant.

Radix חלה
suscipitur
illustranda.

II. Lexicographos si consulamus, minus certos & exploratos significandi fines assignari deprehendemus. חלה / docente Celeb. Coccejo, sonat *ægrotare*, *infirmari*, *viribus privari*. Alii adjungunt, *debilitari*, *cruciari*. Non amo istam copiam, quæ me, dum ditat, pauperat. *Viribus privari*, seu *infirmari*, in quo potissimum pedem fixit Lexicographorum princeps, notio est laxior ac vaga, quæ viginti & ultra tralatis verbis eleganter exprimi potest. *Attenuari*, *atteri*, *enervari*, *contundi*, *frangi* aliaque bene multa, sua quæque proprietate distincta, confunduntur tamen, & concurrunt, ad *infirmatatem* & *virium privationem* indicandam. Dicamne חלה proprie esse *enervari*? at deficiente in sacris proprietate, & primitiva, quam vestigamus, indole, temere id definiretur. Dicamne *atteri*? verissimum id est, atque ut quilibet statim persentiscit, congruentissimum, & tamen nimis audacter id adfirmaretur, si intra cancellos reliquiarum Biblicarum nos teneremus.

In ea red-
denda
quid secu-
ti fuerint
interpre-
tes.

III. Veteres interpretes si excutiamus, non plus præsidii ac luminis subministrabunt: *νοσθεῖν* enim, *ἀρρωσθεῖν*, *ἀσθενεῖν* & similia, quo usi sunt LXX., eodem plane incommodo laborant; atque hujus etiam notionis vim vicemque

viginti alia verba, in metaphoram traducta, opportunissime implere possent. Ceterorum gemina est & germana ratio. *Rabbini* expectationem quærentis magis adhuc ludunt, quum pronunciant *חלי ומהלה* habere *חלי* / *לשון חלי* / quasi rogatus quid valeat *ægrotare*, reponam *ægrotationem* & *ægritudinem*. Atqui ego originem volebam, & primariam potestatem vocabuli illius, quam longa oblitterarunt secula. Solus, ni fallor, *Avenarius* hac in parte defectum vidit, & remedium circumspexit. Juxta eum *חלה* est *dolere*, *cruciari*, atque hanc significandi vim traxit ab affini *חלל* / *confodi*, *vulneribus configi*. Am conatum. Ipsa hypothesis, in literarum sola vicinitate fundata, per se sane fluxa, & ficulnea, ex iis quæ jam ipse promam, sponte dilabetur.

Scribitur
per *He* in
fine, &
per *Aleph*,
quod po-
stremum
Arabes te-
nuerunt.

IV. Scripserunt promiscue Hebræi *חלה* ultima *He* quiescente, & *חלא* ultima *Aleph*. Argumento est 2 *Chron.* 16: 12. *ויחלא אסא* / & *Jes.* 53: 10. *החלי* pro *החליא*: nec non derivata *חלואים* / & *חללים* / & quod male hinc divulsum fuit, *חלאה* / penes *Ezechiëlem*. postremam scriptionem unice adoptarunt Arabes, sub *حلا*, ultima *Eliph* radicali & mobili, radiceque ingenium nativum, largo cum fœnore, Matri linguæ suæ refundent.

Significa-
tio ejus
genuina in
atterendo
fita firma-
tur.

V. Audiatur itaque *Zjaubarius*. *حلات له حلاوا اذا حككت له حجرا علي حجر ثم جعلت الحكاكة علي كفكي وصدات به* Hoc est. Dicitur *חלאה* ipsi *חלאה* / quum teris alicui lapidem super lapide, ramentis in manum colligendis, ut madida fuligine oculos tangas, stibioque illinas. Vocat nos ad ritum, quo fuliginatos stibio orbes oculorum fueat mulier, & ut *Satyriscus* ait,

— Supercilium madida fuligine tactum
Obliqua producit acu, pingitque tremantes
Attollens oculos. — — —

Hoc in negotio frequentari docet verbum *حلا* idem quod *حك* trivit, speciatim super lapide collyrium trivit. Consentit *Zamachsarius* in commentario suo ad proverbias Arabica, ubi hanc adagionem proferens, *لاحلانك حلاء* Teram tibi trituram nunquam repudiatæ mulieris, rem sic enarrat, *الحلاء هو حكاكة حجر علي حجر يكتحل بها* *حلاء* est terere lapidem super lapide, ut collyrium pares. plenius Scholiafies *الحلاء هو ان تاخذ الدهن فتجعله علي طست او حديدة فتحركه* *حلاء* adhibetur, quum sumis oleum, indisque pelvi aut ferro, *ع* eo usque teris movesque, donec rapiat aliquid ex rubigine ejus, quo deinceps pro collyrio uteris.

VI. Quid

VI. Quid luminis hinc redundare possit ad Ezechiëlis חֲלָאָה / deinceps exequemur: nunc submoneo, ne, quamvis a notione hac orsus fuerit Zjauharius, pro primaria habeatur, quæ sita est generalius in *terendo*, *triti* idea collyrii peculiari ratione postmodum adscita. Adstruamus hoc, & radicis late fusam ditionem pandamus, ejusdem auctoritate Lexicographi, qui hunc in modum pergit. *والحلاة قشرة الجلد التي تقشرها الدباغ مما يلي اللحم تقول حلات الجلد اذا قشرته وفي المثل حلات حالية عن كوعها* חֲלָאָה *Est etiam* *لان المرأة الصانع ربما استعجلت فقشرت كوعها* *derasio pellis, cui deterunt* חֲלָאָה *deradunt coriarii partes carni vicinas. Dicisque* חֲלָאָה *decorticavi pellem; uti in proverbio, decorticavit pulcre comta cubitum suum; sæpe enim comtulæ muliercularum nimium festinant, ac gestiunt, suumque sibi cubitum atterunt atque excoriant. Ex quibus colligere est, חֲלָאָה trivit, frequentari pro* חֲלָאָה *decorticavit, excoriavit, cutem rasit, & præsertim in coriariorum arte locum invenire: subjungit mox Zjauharius. والنحلي ما افسده السكين من الجلد اذا قشر تقول منه حلي الاديم اذا* חֲלָאָה *Derivat* חֲלָאָה *est quod culter corrumpit in pelle, quum decorticatur, atque inde dicis חֲלָאָה חֲלָאָה cultro corrupta fuit pellis, quum in ea existit חֲלָאָה. In Lexico Golii redditur חֲלָאָה חֲלָאָה pars pellis cultro scalpta* חֲלָאָה *detrahta, quod obscuriusculum est, neque satis exprimit illam pellis læsionem* חֲלָאָה *affectionem, qua radendo corrumpitur* חֲלָאָה *perforatur, quæ hic accurate tenenda est, ut quid Hebræis valuerit חֲלָאָה / in luce locetur.*

Sonat etiam excoriari.

VII. Affinis est usus, quem statim subtexit. *والحلا ايضا العقبول وقد* חֲלָאָה *etiam vocatur pustula post febrim in labio erumpens, diciturque* חֲלָאָה *Labium meum pustulis* חֲלָאָה *tuberculis affectum attritumve fuit. Et hanc verbi חֲלָאָה elegantiore sedem diligenter observari velim, palam a* *terendo* assumtam, in qua pari passu ambulat cum *בשר* & *תנפט* non in *Labio* tantum, nam pro exemplo tantum labium memoratur, verum in universo corpore: atque exprimit corpus ex febre vel aliunde, *pustulis* חֲלָאָה *tuberculis attritum quasi, atque excoriatum, ansa arrepta a חֲלָאָה quod* *paragr. præcedenti exhibuimus.*

Malis pustulis laborare notione peculiari: proprie atteri.

VIII. Singularem etiam locum postulat, quod *Abu Zeidi* auctoritate producit firmatque, dici *حلاته بالسوط حلا اذا جلده به وحلاته بالسيف* חֲלָאָה *quum aliquem flagellorum ictibus velut excorio: nec non, gladio eum trivi, eodem significato excoriandi, vel ictibus perforandi. In re aperta moras haud nectam; nativa enim pulcritudine se insinuat & commendat tralatio, quam Latinorum* *terere* *quoque amplectitur: quidni enim dixerim* *scutica perustum & detritum latus?* *vel* *ter.*

Alia significatio *Terere* *scutica, & terere gladio: nec non detero, pro flagello vel fuste abigo.*

tergum flagello terere, atterere, deterere, & similia, quæ Græci sub τριβειν etiam admifere, neque exemplis indigent. Hinc autem subnatum est quod Zjauharius mox subdit. وحلات الابل عن الماء اذا طردتها عنه ومنعتها ان تترده قال الشاعر

محلاء عن سبيل الماء مطرود

وكذلك غير الابل قال امرؤ القيس

كمشي اثنان حليت عن المناهل

Porro חלאת אלבל ען אלמאא triui camelos ab aqua, ponitur pro abegi ab ea, eosque ab aquando prohibui: ut apud Poëtam

Detritus a via aquæ, abactus:

similiter extra camelos, in aliis, ut in hoc Amro 'l Kifi

Pro ut asina incedit, quam ab aquatione detrivertunt i. e. depulerunt.

Ubi nemo non videt, *deterere* exquisitiore usu tantundem esse, ac trito plagis tergo deterere ٢ abigere.

Nummos
terere pro
donare.

IX. Cuncta adhuc ex facili & liquido fluxere: sed ecce turbat nonnihil חלאת a Golio declaratum per donare. Apud Zjauharium sic legitur. حلاته Trivi ipsum gladio, pro percussi ipsum gladio: ٢ trivi ipsi centum drachmas, pro donavi ipsum tot drachmis. Num a percutiendo feriendove significationem hanc donandi propagatam esse crediderit, ut ferire munere a quibusdam dictum putatur, adfirmare non habeo; constructio aliud redolet, quæ non dat terere aliquem centum drachmis, cui responderet ferire aliquem munusculo; sed terere alicui centum drachmas, quod manasse conjicio a dinumerando, quo drachmæ quasi digitis teruntur; quamvis exemplis defectus, ac lumine necessario, nihil fidentius pronunciare ausim.

Terere
pro afflige-
re: & tere-
re pro com-
primere.

X. Supersunt duæ significationes, a terendo deductæ: quarum altera حلا admittit pro جلد humi stravit, afflixit, proprie attrivit, vel potius contrivit, obtrivit: altera حلا turpiculo sensu adhibet pro كح subegit feminam, cum eaque caput limavit. Eandem metaphoram in درس aliisque terendi vocabulis deprehendere est; quod non tantum profero ad radicis nostræ amplitudinem omnem, & late fusam potentiam oculis subjiciendam, verum etiam ad interiorum turpitudinem vocis חלאת in Ezechiële introspectendam per erit opportunum.

XI. Ra-

XI. Radici ergo חלה vel חלא proprietatem & indolem suam redditurus, Hinc jam ordior a חלאה / quod tribus in locis Ezechiëlis occurrens, ancipiti cura distictos habuit interpretes. Comparat ille Cap. 24: 6. Urbem Hierosolymitanam, cæde & sanguine pollutam, cum lebetes seu abeno, אשר חלאתה בה, חלאה ex origine valet ferruginem quæ fricando exterritur. in quo חלאה suum resedit, & ex quo חלאה exigi & exire negavit, etiam si multus ignis ei fuisset admotus, vs. 11. denuo super prunas statuendum esse illud abenum, & quidem vacuum, ut candesciat, & exuratur ærugo ejus, & fundatur immunditia ejus, atque ad plenum consumatur ejus חלאה. sed indomitum erat & pervicacissimum malum hoc, ut vs. 12. declarat: Frustra fatigat. neque exit ex ea, multitudo, vel potius spissitudo sui חלאה. In ignem itaque cum isto suo חלאה: hoc est, igni permittatur penitus disperdendum illud abenum, quod nihil est nisi merum חלאה. Sententia sic a nobis in illustri locata, repudiat aperte spumam, quam multi ex nostris secuti erant, levicula ducti specie. Rabbini generalius sordes interpretati sunt, זיהומא / quo vocabulo usus fuerat Paraphrastes Chaldæus. Rectius LXX. 'lôs ærugo, & Vulgatus, rubigo. Non a חלה ægrotavit, quod ærugo morbus sit æris, quæ conjectura est minus dextra Cl. Cocceji: sed a חלא ferrum trivit oleo, & effricuit, ad rubiginem ejus colligendam, uti paragr. V. ex Scholiaste Zamachsjarri in medium dedimus. נחשת ergo, quod vs. 11. primum nominatur, est Atabicum صندل ærugo, vel rubigo omnis, præsertim illa quæ palam succrescit, & situ crassiore metalla ista obducit: at חלא / ut & חלאה est illa ferrugo aut ærugo, quæ intus residet, & non nisi terendo fricandove elici potest.

XII. Pulcrum autem emblemata præbet חלאה / hoc lumine perfusum, atque per sane quam opportune ac nervose depingit interiorem corruptionis humanæ æruginem, quæ sæpe nitidam ac politam mentitur faciem, sed si paululum confricueris, spurcitiem suam & alte hærentem labem prodet; manumque tibi tuam attaminabit. Hic generalior est adspectus: specialius amplectitur omnem turpitudinem venis atque visceribus ipsis sic implicitam & veluti intertextam, ut nulla ope extirpari possit, Præsertim hic intendi putem illum Spiritum nequam, & scortatorem, illam altissimis radicibus defixam libidinem idololatriæ, quæ a teneris unguiculis hausta, in medullasque infusa, non nisi flamma & igne exitii Babylonici edomari potuit. Ut adeo נחשת exteriorem fæditatem istius criminis, חלאה interiorem, מטא tam exteriorem, quam interiorem ejus diritatem signanter inculcet.

XIII. Verbum nunc porro ipsum aggredienti, offert sese exquisitum & perelegans Jud. 16: 7. Si septem funibus recentibus me constrinxerint, וחליתי, atterere pereleganter & opportune locatum Jud. 16: 7. non utique ægrotabo, non cruciabor; sed atterar; attritis viribus fatiscam. Ludit Simson in funibus, qui stringunt, radunt, terunt, atque adeo excoriant, si vehementius adducantur.

XIV. Subtiliorem etiam sensum præfert 1 Reg. 22: 8. Ubi Saulus ministros terendi ו-

fus in cor-
dolio, &
aegritudine
animi.

Quanta
amplitudi-
ne polleat
atteri, ubi
ad morbos
traduci-
tur.

Speciatim
in podagra,
illa pedum
excoriatri-
ce. Et
תהלאים
atrocissima
quæque
morborum.

stros suos in Davidem proniores sic increpitat. *Ecce conjurastis cuncti adversus me, & nemo mihi aurem revelat, filium meum fœdus pepigisse cum Jessæ filio, ואין חלה מכם עלי & nemo ex vobis mea causa atteritur: nemo maceratur: nemo cordolii aliquid ex meis vulneribus sentit. Lentis ego ictibus perstringor, uror, atteror; nemine vestrum mecum attrito atque afflicto. Significationem hanc præstruxerunt Paragraphi VIII, & X, ubi חלה atteri partim pro scu- tica uri, & partim pro affligi, & humi sterni penes Arabes frequentari pa- lam fecimus.*

XV. Hinc porro crebrescere cœpit in morbis, quibus aliquis atteritur, af- flicatur, & humi velut sternitur lecto affixus, & febrium aliorumque malorum flagello perustus. Hæc imago suscipienda est in omnibus illis locis, ubi חלה vulgo editur egrotare, morbo infirmari, quam scenæ hinc examussum respon- dere, non est quod pluribus disputem. Exemplis Lectorem non onerabo: Specimen tantum unum alterumve edam. Jes. 38: 1. חלה חזקיהו למות Et afflicatus est Hiskias ad mortis usque periculum; scilicet malo ulcere, quo veluti atterebatur in mortem. 2 Reg. 13: 14. Et Elisa חלה את חליו אשר ימות בו conflictari cœpit conflictatione illa, qua moriendum ei erat. Apparet verbum esse opportunissimum hac in sede, ditione sua tenens quicquid valetudinis ini- quæ, quicquid doloris, corpusculum hocce in mortem atterit atque affligit. Notatio morbi, sic dicti, juxta nonnullos, quasi μόρῳ βίᾱς, vel μόρῳ βίᾱς, vitæ viriumve corruptio non procul abludit: conspirat etiam æger ex ἀναισθησίας plagis ac cruciamentis affectus. Quæ etyma stent cadantve ciccum non inter- duim.

XVI. Specialem notionem induit 2 Chron. 16: 11. Et Aša חלה ברגליו in pedibus suis fuit afflicatus. Ubi deprehendere licet nodosam illam podagram, quæ lentis sævisque ictibus tundit, terit, excoriat, excarnificat. Locus per- quam notabilis, quod scriptionem per Aleph sistat, quæ in derivato תהלאים unice regnat, cujus ambitu tenetur quicquid plagarum atrocius infestat, atterit- que; vel potius, ipse ille status corporis omni dolorum acerbitate attriti & car- nificati. Ps. 103: 3. הרפא לכל תהלאים. Ad verbum, qui consuit, resar- cit, omnes excoriationes tuas. רפא proprie est, scissum ruptumve sarcire, ut suo reddetur loco & ordine. Jer. 14: 18. תהלאים רעב Excoriationes famis, eodem illo sermonis colore. Jer. 11: 3. ממותי תהלאים ימותו Necibus Exco- riationum enecabuntur; solenni formula, pro necibus omni carnificina atterenti- bus: frigent neces ægrotationum, & similia. In rem præsentem deducet 1 Chron. 31: 10. Et occubuit Foramus Excoriationibus malis, בתהלאים רעים. Morbum cogito pedicularem, & viscera per putredinem & tabem effusa, ut diserte innuitur. Hinc ferme unam sedem init cum מכות plagis sævioribus, quas sic comitatur, ut scissum, dereptam, decorticatam, & undique detritam cu- tim oculis ingerat. Deut. 29: 22. Cernent plagas terræ hujus, ejusque תהלאים Excoriationes, אשר חלה, quas Excoriando inuret ei Dominus. Recolatur in hisce

omnibus Arabicum *חלי תחלי* ex par. VI, & *חלי אלארים חלי* *in cute secta, lacerata, ac corrupta.*

XVII. Hic vero omnem superat dicendi nervum ac leporem, quod *Michæ* Gravis & 6: 13. duo hæc affinia *החלה* & *הכה* unam in sententiam illigantur & inlu- venusta
duntur. *החליתי הכותך*. Jacet, hiatque, *Infirmabo, te percutiendo.* Minus locutio
dextre adhuc *Coccejus*, ac si esset *התהליתי* / *fatigatus sum percutiendo te.* *Michæ.*
Dupli- cata hic potentia, pro more, pollet *Hiphil*; neque decus Hebraismi aliam
in linguam transfundi potest. Cuncta hæc duobus verbis expressa sunt, *Fa-*
ciam excorians percutere tui: plagas, quas tibi infligam, præstabo atrocissimas,
& viscera ipsa laniantes.

XVIII. Ejusdem artificii est & splendoris, quod sollicitos habuit Viros Do- Ejusdem
ctos *Eesai* 53: 10. *ויהיה הפץ דכאו החלי*. Longa mora esset, quæ hic in me- indolis &
dium prolata sunt, perambulare. Si *Hiphil* simplicius sumatur, haud alius venustatis
existere poterit sensus, quam qui jam a *Celeb.* *Vitringa* erutus fuit: *Et Je-* aliud ex
hova volens eum atterere, lethaliter afflixit; ellipsi non adeo dura. Monet au- *Esaia.*
tem *Magnus Commentator* *החליא* fortius adhuc sonare quam *דכא* atterere,
& *lethiferam* apportare infirmitatem: solide. Et hæc illa *excorians carnificina*,
quam toties inculcavimus. Sed rotundior exhibit sententia, si duplici transi-
tione donetur *החליא*. *Et Jehova Volens, atterere ejus fecit excorians.* *דכאו*
החלי graviter & venuste, ut *החליתי הכותך* penes *Micham*. In nervum
ergo collecta sic vibrat Oratio: *Attritionem ejus præstitit multo atrocissimam,*
& omni excoriatione desævientem. Atque hæc quidem tristissima scena *Jehovæ*
volenti fuit ac cupienti: adeo ut in *Messia afflicto* velut *letari* videtur. Om-
nia hæc tribus verbis mirifico acumine intexta sunt *הפץ דכאו החלי*. Cumu-
lum ea imponunt seriei hæctenus deductæ per immensam illam miseriarum mo-
lem, qua *Messias* obruendus foret; atque hanc nobis postremo commovent
cogitationem, tantis ictibus contritum atque contusum esse innocentissimum
hocce Caput, ut in eo ad novissimum usque gradum maledictionis deprimen-
do, quodammodo exultaret, ac triumpharet Divina severitas: quod effatum
cum sana Theologia conjunctissimum prolixius evolvere non vacat.

XIX. Orationis idem hoc insigne repono *Hoseæ* Cap. 7: 5. *יום מלכנו החלו* Neq non
שרים חמת מין *Vulgatus* dedit: *Dies regis nostri: cæperunt principes furere a* ex *Hosea*
vino. LXX. pariliter: *ἡμέραι τῶν βασιλέων ὑμῶν, ἤρξαντο οἱ ἀρχόντες θυμῶσθαι ἐξ* formulæ,
αὐτοῦ. Arabs & *Syrus* haud aliter: quin & *Chaldæus* huc se contulit, *יומא* vino per-
Die quo imposue- cuti, sat-
runt sibi Regem suum, cæperunt magnates compotare cum eo vinum. *Accepe-* ciari, ex-
runt omnes pro החלו a rad. *חלל* / quæ lectio diluta est, & rejicula. Ma-
forethicam Scriptionem sic declarat *Jarchius*, *נעשו חולים מחום היין* *Facti*
sunt ægroti a calore vini, quasi voluisset *Hoseas* *החלו חמת היין*. At durum
est *החלה* intransitive sumere. *Kimchius* & *Aben-Ezra* *חמת* utrem interpreta-
ti

ti sunt, sententia hoc pacto ordinata. *Ægrotare fecerunt principes Regem utribus vino plenis, ac si בחמת מלא יין abruptius positum esset pro בחמת מלא יין. Hoc amplexi Junius & Tremellius. Die Regis nostri morbo afficientibus principibus utre vini. Plurimi tamen חמת a חמה malunt. Coccejus cum Belgis. Dies Regis nostri! quem infirmant principes æstu a vino. Inest in omnibus aliquid, quod unguem offendat: החלו חמת מין absque ulla ellipsi efferendum est, ad exempla in medium proposita; Æstum e vino faciunt excoriare. Hoc est, intemperantissime se in merum ingurgitant; perditum & profligatum in morem belluantur; adeo ut æstu vini omnes saucii non tantum, verum etiam excoriati quasi discedant. Latinorum sunt flosculi mero saucius, & percussus tempora Baccho, apud Lucretium, & apud eundem.*

Lacte mero mentes percussa novellas,

id est inebriata velut, lasciva pecudum proles, pascua persultat. Idem honos sermonis Hebræi in הלומי יין Esai. 28: 1. percussi, sauciati a vino, ut jam vidit magnus interpres: & Esai. 16: 8. Vitis Sibmæa, cujus generosæ propaggines חלמו contuderunt, consauciarunt, dominos gentium. Hoc orationis colore haud contentus vates, saucium vino, ad majus dedecus, commutavit in excoriatum vino: egregie ludens, non tantum in vena mero percussa, sed & in plagis & vulneribus quibus tandem inter se defæviunt qui Bacchanal exercuerunt: nec non in carnifice illa & excoriatrice podagra, quæ percolando vino natos gurgites, pede haud clauda assequi solet.

Illustratur Proverbiorum locus.

XX. Lumen explicationi huic & firmamentum præbebit Prov. 23: 35. Ubi mimesis instituitur helluonis vino somnoque sepulti: הכוני כל חליתי percusserunt me, nec fui excoriatus: חלמוני contuderunt me, neque sensi. Referatur ad eos qui sic mero obstupuerunt, ut nec verberum meminerint, nec vulnerum, quæ madidis inflicta erant. Favet quod vs. 28. prægressum fuerat: penes quem væ? penes quem Eheu? penes quem quiritatus? penes quem vulnera gratuita? penes quem cruore suffusi sugillatique oculi? הכלילות עינים. Iis qui super vino moras trahunt. Haud adspernor: neque tamen necesse est Centaureas super mero rixas, & diffracta capita hic cogitare. Applicari potest ad animæ & corporis vulnera, tam magis atrociora, quam magis sensum fallunt, & ne discussa quidem crapula animadvertuntur. Huc vocat nexus cum vs. 32. Mordebit ut serpens novissimum ejus, & basilisci instar in putredinem & tabem dabit. Quicquid sit, חלה post vinum rite adhibebitur, tum in eo qui plagis excoriatus inter manus aufertur, tanquam e Lapitharum convivio: tum in eo, qui animam & corpus suum ipse continua temulentia consauciat & contrucidat. Utrumque artificiosissime complexus est Hoseas in חלמוני מין.

מכה נחלה
plaga excoriando inusta illustratur.

XX. Proprietatem porro, quam verbo חלה vindicamus, ejusque cum הכה אין כהה arctissimam societatem subjicit quoque hoc Nabuni Cap. 3: 12. לשברך נחלה מכתך. Vulgatus reddit, Non est obscura contritio tua, pessima est

est plaga tua. Vitreum acumen impendit in כחה *extingui* in metaphora, quasi hic valeret *obscurum esse*. Longius abit Chaldaeus in priori membro, לית דכאב ליה על תכריך. *Non est qui doleat sibi de fractione tua*: quod Syrus iisdem verbis expressit. LXX. felicius, ἐκ ἐστὶν ἰασις τῇ συντριβῇ αὐτῆς, ἐφλέγμαται ἡ πληγή αὐτῆς. Neque tamen כחה proprie id valet. Arabice كس est *retundi, hebetari*, de acie præclare itaque & acute Coccejus, *Non est mitigatio fracturæ tuæ*: ad verbum, *hebetatio, qua retundatur acies*. Adjungitur נחלה מכחך / non sane, *ægra est plaga tua*; non, *infirmirate afficit*, addatur licet, *incurabili*: sed pro natura conj. passivæ; *plaga tua lacerando & excoriando inusta est*. Fallor, aut huc oculos intendit Arabs, احدثت ضربتك plaga tua *acutissima est*; domi scilicet habebat notionem *flagelli acris & viscera secantis*.

XXII. Eadem constructio occurrit Jer. 10: 19. *Væ mihi super שברי contritione mea*; נחלה מכחי. *Vulgatus iterum, pessima est plaga mea*. LXX. ἀλγυρὰ ἡ πληγή. Nostri, *Ægerrima est plaga*: *Cruciabilis*: *Infirmirate afficiens*. Nihil horum indolem conjug. Niphal refert, quæ exhibet plagam multa cum excoriatione inflictam. Sic Jer. 14: 17. & 30: 12. & נחלה absolute Esai. 17: 11.

XXIII. Plura hujus generis, longe lateque fusa per omnes conjugationes, aggerere supersedeo. Ex iis quæ jam in medium contuli, larga satis lux per cetera dimanabit. Uni tantum exemplo adhuc insistam, ad derivati חלי potentiam enucleandam, quod nunc ad morborum afflictationes, nunc ad plagas omni carnificina atterentes se porrigit. Omnium instar esto Esai. 1: 5, 6. *Quare amplius percuteremini?* כל ראש לחלי וכל לבב דוי *Vulgo. Omne caput ægitudine affectum est; & omne cor languidum est*. Sententiam languoris damnat vs. seq. *A solo pedis ad verticem nulla integritas: sed vulnus, tumex, & plaga saniosa*. En tibi חלי: cum quo copulatur דוי *intus pure ac sanie peresum*, quod alibi cura nostra impertiemus.

XXIV. Prodeat nunc tandem solennis & pervenusta illa formula חלה פנים *supplicationibus & obtestationibus dicata*. Effloruit ea a terenda facie, quasi diccas, *faciem alicujus supplicando, urgendoque, atterere: atque ad negandi adigere pudorem*. Placuit Latinis *perfricare os, frontemve*, in eo, qui impudentius petit, *fronte quasi detrita, ac deposita*. Hebræi ordine inverso adsciverunt, *faciem alterius perfricare, tenerumve ejus os acrius instando deterere*. penes Arabes celebratur اخلف ديباجته, proprie, *Sericum suum attrivit*: intelligunt autem *genas teneras, & virtutis colore tinctas*. Eleganter Haririus Confessu 37.

والحر من ان قذيت عينه
اخفي قذا جفنيه عن ناظرية
ومن اذا اخلف ديباجه
لهم يـسر ان يخلف ديباجته

*Liber est, qui oculum festuca laesus,
Illam palpebrarum festucam aliorum conspectui adimit
Et qui, sericum suum ubi detrivcrit;
Non existimat deterendas sibi esse sericeas genas.*

Sensus est, ingenuæ frontis honorem, pudoremque non atteri ab homine libero, etiam si ad pannos ei res redierit: neque unquam mendicabuli perfrictam sumi frontem. Idem Conf. 1. *Querebam munificum aliquem, cui sericeam meam cutim attererem: id est, cui perfricta fronte munusculum extorquerem.* Recipit etiam lingua Arabica, ut sericeam frontem alterius attrivisse dicatur ille, qui acrius petendo extorquet: & negandi incutit pudorem. Exemplis tamen in præsentī deficior: adeoque tantum hic mihi accredi velim, quantum res ipsa, & insitum locutioni lumen valere poterit. Ejusdem ferme originis est, obtundere aures: nec abit dextram precibus fatigare: addo genua alterius prehensare, quod alicubi per genua terere prolatum esse memoriæ obversatur: quam formulam adjutat & commendat Senecæ illud Ep. 118. *Manum osculis conterere.*

Alia ad-
huc origo
exami-
nanda
proponi-
tur.

XXV. Sed forte alio ex fonte derivanda erit locutio. Pertritum est Hebræis *בקש פנים* quæsiuit faciem, pro supplicavit, oransque adiit. Idem per *דרש* effertur. Id in stirpe valet *Terere*, *درس* Arabibus. Inde percrebuit pro frequentare, frequenter adire. Ad hunc modum *חלה פנים* *Terere faciem* alicujus, dici potuit pro enixius quærere, & frequenti prece compellare. In oriente *Faciem Regis adire* qua præsens, qua absens libello supplici, dicitur ille, qui vota ac desideria, sua Regi exponit. Id si importunius fiat, *Terere faciem* adhibetur, prout *Conterere forum* apud Senecam ep. xiv. cum invidia quadam: & vexare limina potentiorum, apud Juvenalem: nec non *Alta terens Capitolia currus*, apud Lucan. ix. 79. in nimia triumphī frequentia.

& חלי
חלה mo-
nile, &
omnis
mundus
muliebris,
apud Ara-
bes.

XXVI. Non nihil scrupuli relinquere posset *חלי* / ejusque collectivum *חליה* / quod *Vulgatus* alibi *monile*, alibi *margaritum* dedit: LXX. *ὀμίσκος, καθόμισμα.* Coccejus declarat omne ornamentum aureum corpori appensum. Plurale *חללים* scribitur, pro *חללים* Cant. 7: 2. Veriverbium aperire nemo tentavit: neque fane ullis fidiculis ex notione vulgari radicis elici potest. Binas radices nullo vinculo nexas constituunt Arabes, *חלי* / *חלה* & *חלי* / *חלה* posterior celebrat *חלי* *cheljon* pro mundo muliebri, & *חלי* *chiljaton*, aut *chuljaton*, pro ornamentis gladii ad capulum & vaginam. Ipsa autem valet excolere mundo muliebri, in conj. 1. nec non in 5. conj. *חלי* *chali* mundo & monilibus ornari. In 2. conj. peculiariter, capulum & vaginam ensis gemmis exornare. Derivatum *חלי* *chalyja*, & participium *חالية* est mundo suo comta mulier. Exemplum notabile edidit paragraphus VI. in proverbio, *حلات حالية* *Decorticavit pulcre comta cubitum suum: laesa manifesto in vicinitate*

nitare literarum חלאת חלית. Reperio etiam حلية chilja pro fuco, seu potius nitore, ac velut mundo & supellectile elegantiore orationis in Enchirid. Stud. p. 90. Et in Hamasa meo, viri nobiles titulo donantur حلي الزمان / Monilium seu Ornamentorum seculi.

XXVII. Apparet usus: sed origo nondum comparet. Arabes, ut monui, Origo e-
secreverunt binas radices, neque de affinitate quicquam subolfecere. De ety-
mo proinde otium & securitas. Sed nobis tam otiosis esse haud licet, neque
adeo lubet, quum notatio percommoda ad manum, sit, a terendo ducta. ^{ius a terendo, id est, poliando, quasi poli-}
Nempe trivit prisca memoria fuit etiam polivit; vestigium notionis istius servat
حلية Chilja, juxta Golium, externa forma descriptioque viri. Arabes
declarant per خلقة laevigata facies, politura, filum corporis. Ut autem
خلقة fluxit a خالق laevigavit, atterendo expolivit, sic حلية exterior spe-
cies, & politura rei oculos afficiens, a terendo non nimis audacter derivabitur.
Tenemus jam חלה trivit pro polivit. Inde חלי monile: ornamentum aureum
multa politura insigne: mundus muliebris nitidus & politus. Latinis ad verbum
forent polimina, aut polimenta: prout baltei polimina dixit Apulejus, eo quod
bullis aureis inoculatus veluti stellis sideris reluceret. Melius Hebraei, quam
Latini, quibus monile a monendo ducere visum fuit; tanquam virtutis monimen-
tum atque insigne.

XXVIII. Sic jam cape Prov. 25: 12. נזם זהב וחלי כתר monile & poli-
mentum aureum: & Hof. 2: 13. vel 15. ותער נזמה וחליתה. Ornavitque se
monili suo ac polimento: comptu & mundo suo universo. Sed Cant. 7: 2. latet
aliquid interioris elegantiae. חללים מעשה ידי Ambitus femorum tuorum
velut monilia, opus manuum artificis. Alii malunt juncturae, vel vertebrae
femorum sunt velut catenulae &c. Similitudo est intricatior, ad quam expe-
diendam feliciter alluxit חלית / peculiari usu ab Arabibus positum in
cultu gladiatorum ad capulum ac vaginam; ubi multiplici gemmarum serie distin-
gui solent, more vetusto Orientis. Illos pretiosorum lapidum ordines, ac sug-
gestus artificiose structos conjicio חללים appellatos fuisse, quos pulcre ad
femora bene tornata, omnique decore se commendantia, transtulit Salomon,
ad eorum tornatilem, ut sic dicam, rasilemque pulcritudinem expingendam.
Comparisonem paucis verbis illigatam, sic liberius & solutius evolvo, Fe-
morum tornatiles illae rasilesque circumcaesurae, referunt gemmarum artificiosissime
contextas series, quibus vagina regales circumfulgent.

Usus sin-
gularis in
vagnarum
ornamentis
regalibus,
ad Cant.
7: 2.

CAPUT DECIMUM.

Radice **רגע** indolem vetustate deletam esse ostenditur ex interpretum dissensione. Ejus ingenium eruitur, situm in *tremere*, *vibrare*, *circumtremere*. Verbi istius suaves metaphoræ apud Arabes. *Circumtremuit fulmen*, pro *continuata serie micuit*. *Circumtremuerunt opes*, pro *splendide abundarunt*. *Circumtremuit alveus fluminis*, pro *plenus fuit*. Et *circumtremere fecit eum Deus*, pro *reddidit opulentum*, & *splendide copiosum*. **רגע** ergo, *vibravit*, *circumtremuit*, *tremulo motu micuit lumen*, *fulmen* &c. proprie. porro, *tremulum vibravit oculus*, unde **רגע** *monumentum*, *vibramen*, *motus oculi*. alio respectu, *emicuit*, *fulminis instar*, *cursu*. Alio item, *vibravit*, *fulminavit gladius*. Potissimum *vibravit*, & *tremulo motu circumspenduit fortuna*, *conditio opes*. Locutio insignis, *ire ad circumtremere suum*: pro *in summa affluentia* & *opulentia*. Tandem *vibrare terram*, pro *concutere*. *Vibrare mare* similiter. Unde Jobus illustratus.

I.

Verbum **רגע** ad incudem revocatur.

Reconditæ non minus, quam elegantis, notæ est verbum **רגע**/ metaphoris dives, quæ ex abdita quadam vena emanarunt, & genium orientis mirifice redolent. Has defectu idonei luminis infuscatas partim, partim deletas, suo nitori restituet hoc Caput: radicisque florentissimæ controversam & dissensioni obnoxiam potestatem definiet.

Quid Rabbini de eo statuerint.

II. Juxta Rabbinos **פארותיו של רגע** *tribus significationum ramis se diffundit*. Prima classis continet, **מה שפירושו זמן מעט** *quod per breve temporis spatium exponi debet*. Secunda, **מה שפירושו השקט ומנוחה** *quod declarari debet per tranquillitatem & quietem*. Tertia, **מה שפירושו בקוע או מהץ** *quod interpretandum est per findere aut ictu perrumpere*. Sic R. Nathan, Kimchi, ceterique magistri. Auctoritatem horum plurimi e nostris secuti sunt. Hinc apud Buxtorfium **רגע** *disrupit*, *disruptus*, *fissus fuit*, in *Kal*. In *Niphal* **נרגע** *quietum esse*. In *Hiphil* **הרגיע** *quievit*, *quietum reddidit*: nec non **ארגיע** *quiescam momentum*, *momentum transigam*. **רגע** *momentum*, quasi temporis minutissimum fragmentum.

III. Ccc.

III. Coccejus illam *findendi* Rabbinicam seposuit, & eliminatum ivit, in lo-
cum ejus inducta significatione *movendi*. Impulit eum aurula, ex derivato *רגע*
momentum adspirans: partemque veri solita sibi sagacitate odoratus est.
Tenuius tamen & languidius est *movendi* vocabulum, quam ut respondeat
gravitati & ponderi eorum locorum, ubi Rabbinii arripuerant suum *findere*,
Esai. 61: 15. *רגע הים* qui movet mare, ut strepant fluctus ejus, & alibi; ubi
mire torpebit *רגע* / si nihil ultra motum sinu suo complectatur. Haud respon-
det etiam palato meo *נרגע* notione *quiescendi* auctum, juxta magnum Lexi-
cographum, quod *minimum motus sit quies*. Originatio contortula est, &
quiescendi idea, inopia melioris lucis retenta fuit.

Cocceji
sententia.

IV. In *quiescendi* tamen per errorem assumpta illa *potestate*, si Clar. Gussatio
fidem nostram dedere velimus, unice erit acquiescendum: atque juxta eum
Esai 51: 15. valet, *Tranquillans mare*; neve fluctus illi frementes,
qui statim subjiciuntur, quemquam turbent, retrahantque, *ויהמו גליו* stre-
punt undæ ejus, vertendum decernit, *etiamsi strepant undæ ejus*. Sic locum
jam exposuerunt etiam *Aben-Ezra*, & *Abarbanel*; sed infeliciter, & ferie re-
rum reclamante, ut statim videbimus. De cetero, *quiescendi* significationem
haud aptam natam esse, ad sententiam ubivis explendam, non est quod ope-
rosius nunc disputem, quippe quod, procedente opera nostra, sua sponte in
omnium oculos incurret: atque etiam, inspecto Viri Doctissimi Commenta-
rio manu prehendi & teneri possit.

Gussatio
opinio.

V. Longe diversum iter tendit *Avenarius*, notionum varietatem & incon-
stantiam in unam sedem redigere annisus. Edit ille *רגע* per, *subitarius fuit*,
subito motus est, *momentaneus fuit*, *ad momentum oculi concitatus est*: proprie,
subito moveri, seu *excitari ad actionem aliquam*. Addit cognationem habere
cum *ערג* appetiit: & Græcorum *ἐργάζω* impetuose & subito feror hinc ductum
esse. Hoc fundamento *Jobi* 7: 5. *עורי רגע וימאם* convertit *cutis mea subi-
tanea fuit & repudiata est*. Et *Jes.* 51: 15. *רגע הים* concitans mare. Et
Jer. 47: 6. *הרגעי ודמי* citator & quiescito, pro cito & subito quiesce. Item
Jer. 31: 2. *להרגיעו* ad faciendum se subitaneum: atque ita porro in ceteris;
quorum mentionem infra commodius subseremus.

Avenarii
conjectu-
ra.

VI. Laboranti radici succurrat nunc Arabicum *مرعج* per leviculam
metathesin ab Hebræis transumptum. *Zjauharius* *المرتجاج والمرعج*
البرق والمرعج اذا تتابع لمعانه قال العجاج Ingenium
radicis a-
pud Ara-
bes.

سحا اهاضيب وبرقا مرعجا

ابن السكيت يقال للرجل اذاكثر ماله وعده قد ارتعج ماله
Hoc est. *Radix in octava conj. valet*
tremulo motu agitari; de fulmine autem *البرق* *مرعج* in prima, & *ارعج* in
quarta, quum continuata serie coruscat: Sic usus est *El-Asjfiassj*.

Imbrem largifluum וְ fulmen perpetim coruscans.

Auctoritate autem Ibn El-Siccyth dicitur de viro opibus, וְ apparatu omni, affluente, ארתעג מאלה opes ejus circumtremuerunt: וְ Apparat, supellex, copia ejus circumtremuit, pro abundavit; nam וְ alveus fluvii ארתעג circumtremuit, quum plenus est. Hinc digeres, quæ Golius confuse & permiste disperfit sub מרעג. Multæ fuerunt opes. inquietavit. coruscavit fulmen. Repletus fuit alveus. tremuit. agitato fuit. Cuncta tremulum & coruscum motum radici vindicant; ejusque originem in vibrando sitam esse liquido evincunt. Vibrat enim alveus, quum plenus est. Vibrat fulmen, quum micat: &, quod multo suavissimum, vibrant opes, quum pleno velut alveo abundant.

Major adhuc lux ex Camuso.

VII. Phiruzabadius quoque symbolam suam conferat. מרעג מאלה כתר ורעג אלק כמרעג والبرق تتابع لمعانه والله فلانا جعله موسرا in opibus abundantiam significat: alias tremiscere, concuti, ut ארעג: de fulmine autem, continua serie coruscavit: ארעג אלה פלני fecit illum divitem ac copiosum Deus. In octavo ארתעג idem est quod ארתער tremiscere; in opibus, abundare. In alveo, plenum esse. Toto cælo erravit Giggejus in جعله موسرا, quod vertit, Eum vinctum וְ captivum voluit Deus: quasi esset ab אשר, quum sit a יסר copiosum וְ beatum esse: in quo mirum est eum offendere potuisse, qui in prima opum affluentiam jam ob oculos habuerat.

Potentia verbi definitur.

VIII. Ecce jam tibi רגע / tremulo motu coruscum, & vibrans. Assensum non denegabunt, qui ex Coccejo movere hauserunt; quamvis id minus efficax, & male fidum, hæsitanter teneant. Sic ingenue professus est in literis hisce, ut in omni doctrina, consummatissimus, Camp. Vitranga in Comm. ad Esai. 51: 15. Vocabulo רגע commodissime hic tribui video significatum commovendi, ut idem fere valeat quod רגו & רגש / etsi ipsam hanc significationem validius asseram vellem. Asserui; & quidem sic, ut pro commotione, radici huic adstruxerim vibrandi potentiam, gravi tremore semet exerentem, & simul coruscum complectentem.

רגע momentum proprie vibramen.

IX. Ad lumen hoc, significationum diversas classes perlustremus, & quanta possint polleantque venustate, demonstratum demus. רגע momentum passim sonat. Latinis id placuit, quasi movimentum, qua lancis, qua oculi. At Hebræi non momen voluere, sed vibramen; metaphora desumpta ab oculo nictante, & tremulo motu vibrante. Ansam hic porrexit מרעג البرق in fulgure adhibitum רגע / continenti serie coruscavit. Id veteribus etiam fuit Nictare: unde Lucr. 6. 181.

Quæ faciunt nictantia fulgura flammam.

Inde *nictare*, *adnictare*, *abnictare* de oculi *nictu*, & tremulo ac corusco motu, vel *adnuente*, vel *abnuente*. Eandem metaphoram frequentant Arabes sub omnibus verbis *fulminandi*, quæ ad oculorum *percelerem* & *vibrantem* motum traducunt. Sic *ومض* in *fulmine* & *oculo*, est *micuit*. Item *برق*, quod est Hebræorum *ברק* / apud *Golium* præfert, in *gladio*, *fulsit*; in *cælo*, *fulguravit*; in *oculo*, *micuit defixus*; acriore scilicet & flammato intuitu. plura alibi dabo. Ad hoc exemplum *רגע* *vibravit fulmen*; item *vibravit oculus*. Inde *רגע* *momen*, *vibramen*, *nictus oculi*, *tenuissimum temporis punctum*.

X. Quæ hic illustranda nunc forent loca, sepono ad momentum, ut quantocyus *vibrandi* proprietate hac nubeculam discutiam, quæ hæctenus splendidissimam *Esaïæ* orationem fuscavit, Cap. 51: 4. *Lex a me prodibit, ומשפטי לאור עמים ארגיע*. *Vulgatus*. *Et iudicium meum in lucem gentium requiescet*. Legit *רגיע*. LXX, forte quod incommodius sentirent, si *requiescendi* adhærescerent notioni, tanquam supervacuum, scilicet, omisere. *Καὶ ἡ κρίσις μου εἰς φῶς ἐθεῖον*. Traxerunt *Syrum* & *Arabem*. Nostri ferme, post *Rabbinos*; *jus meum in lucem populorum faciam requiescere*. Explicant de fixa & stabili fede. Maluit tamen *Coccejus* ex hypothese sua, *movebo*, *promovebo*, ubi tenue illud & dilutum cernis, quod ipsius conjecturæ obduxi. Apud *Aben-Ezram* non nemo: *producam momento*. similiter *Avenarius*. *Subito proferam*. Cl. *De Dieu* a *findere* illo magistrorum; *Rumpere faciam* seu *Erumpere*. Nunquam in hæc angustias fuisset deventum, si *vibrare* nostrum in promptu fuisset; quod hic nativam faciem ostendat. *Judicium meum in lumen gentium faciam vibrare: corusci instar jubaris emicare*. Vides *Euangelii radios* & *auroram*; ut sæpe alibi. Sed fortius aliquid hic residet, & imaginem *Fulminis* ingerit *ארגיע* / cum cujus corusco lumine, potentia, & incredibili rapiditate, exortus procurfusque *Novæ Legis* comparatur.

רגע in lumine adhibicum, vibravit.

XI. Gaudeat etiam luce hac *Jeremias* Cap. 49: 19. & 50: 44. ubi *Leo vastator* inducitur, a Deo immittendus in *נוה איתן* *perennitatis ipsius sedem*: quod sic exprimitur. *כי ארגיעה אריצנו מעליה*. sunt qui *ארגיעה* nomen esse putant, sunt qui verbum; cogitant autem fere de *momento*, & *cursum celeri ac necopinato*: ut sensus sit, *momento faciam currere eum*. Id si placeat, causæ nostræ nihil decesserit. Sed aliud hic continetur multo floridius uberiusque. Vidit id Cl. *De Dieu*, sed male fido fundamento superstruxit: *Rumpere eum faciam* & *procurrere*; ut vastus impetus designetur, quo e latibulo *erumperet*. Refingatur: *E vibrare eum faciam* & *procurrere*, e *Jordanis illo celso cubuli*. Verba *coruscare*, *vibrare*, *micare* &c., usum suum explicant ad *cursum rapidum*, & *fulminis instar latum*. Sed pressius hic *fulmini* est insistendum. *ארגיעה אריצנו* *Hebraismus* est solennis, quo duo verba connectuntur sic, ut posterius rem, prius rei naturam declaret. Ad verbum sonaret; *Fulminare faciam*, *currere faciam eum*: id est, *fulminis ritu eum immittam*. Ecquid *fulmineum* agnoscis *cursum Leonis*? quem tigridi attribuit *Sil. Ital.* 12. 461. Ecquid ipsum *fulmineum leonem*? uti est apud *Sen. Agam.* 830. Ludunt passim in talibus grandioris cothurni scriptores; quorum sunt, *Fulminei rictus*; *Os Fulmineum*;

רגע in cursu fulmineo impetu ferri, vibrari.

neum; *Fulmineus dens; Fulmineus impetus.* Ad rem quoque facit *Clandiani* illud,

Fulmineum perstrinxit iter. — — —

Et si luculentior vis scenam, in hanc *apri fulminei* imaginem oculos converte, *Ovid. Metam. 8. 284.* vivis coloribus pictam.

Sanguine & igne micant oculi, riget horrida cervix;

Et setæ densis similes hastilibus horrent:

Fervida cum rauco latos stridore per artus

Spuma fluit; dentes æquantur dentibus Indis:

Fulmen ab ore venit; frondes afflatibus ardent.

Ne audiri quidem merentur qui post *Kimchium* ארגיעה *quiescere faciam* exposuerunt, hoc sensu: *Quiescere faciam* Israël, & *currere faciam eum* ab illa, pro *celeriter* meos ex *Idumæorum* manu *expediam*: quod interpretamentum etsi nihil habeat momenti, adducendum tamen duxi, ut pateat, quam impuræ sæpe aquæ tum propinentur, tum absorbeantur, ubi oblimati longa vetustate radicum fontes non satis fuerint deterfi, atque a fœce alienarum notionum expurgati.

Fulminare
in bellis
protri-
tum.

XII. Ceterum *Fulmineus* ille *Leo* repræsentat *victorem* gentium, ac *domitorem*. Protritum est in bello *fulminis* emblema. Nota etiam *duo Fulmina belli*, *Scipiadæ. Virg.*

— — — *Cæsar dum magnus ad altum*

Fulminat Euphratem bello — — —

Eumen. percussa Maurorum agmina fulminans *Sil. Ital. 5. 275.*

Intonuere minæ, violentaque lumina flammis

Exarsere novis, furit & diffulminat omnem

Obstantum turbam — — —

Gladus
diffulmi-
nans apud
Jeremiam.

XIII. Huc pertinet alius *Jeremiæ* locus, nobili figura mañandus: *Cap. 47: 6.* *Heus gladii Domini, quo usque non quiescis? recolligitor in vaginam tuam,* הרגעי דמי *Hieron. satis audacter, Refrigerare & file.* Alexandrinorum ἀνάπαυσαι sic expressit, ut nova adauxerit metaphora. *Chaldaus* לבית זמנא תנוחין *in domo temporis quiesce*: sic in *Polyglottis* editur בית זמנא nullo sensu: significari putem locutione rara & obscura *justum temporis articulum*, vel etiam *punctum temporis*: certe respexit *Paraphraustes* ad רגע *momentum*. Similiter *Avenarius*, ut supra vidimus; *citator quiescito*, pro cito subitoque quiescas. Verum illud ipsum cito sententiam impedit tardatque. Plurimi הרגעי *quiescito* dederunt, & דמי *fileto*: sed nec רגע talem continet quietem, quæ gladio cædibus lasso tribui possit; nec si possideret, conjug. *Niphal* commoda satis esset.

esset. Nativam sedem verbi hujus fiximus in *fulminis coruscatione*: jam nihil communius, quam ut gladio, hastæ, telo, mucroni *fulmen* detur, seu *acies fulminans*: inducto itaque in scenam *gladio Jehovæ*, longe lateque, iclu fulmineo potentius, strages edente, הרגיעי peropportune subjungetur, notione *diffulminandi*. *Heus gladiæ, usque quo non confidis?* (שקט id proprie valet) *Recipe te in vaginam: diffulmina & silefce*. Clausula est gravis, elegans, & indignationem expingens eorum, in quos fulminator Dei gladius desæviebat; quod sine modo ac modestia grassari videretur: increpant itaque mucronem hunc, & *Heus gladiæ*, inquit, *diffulmina & consilefce*: Hoc est, *fulmina, cæde, sterne, obtere pro libidine, sævissimasque strages ede; sed tamen finis esto: ne infinitum sit illud fulmen tuum: tandem aliquando post longa satis fulmina consilefcito*.

XIV. Explicationem hanc ut muniam, demonstrabo porro *quietis* potestatem, quam alicubi præferre videtur רגיע / non talem esse, quæ gladio in vaginam recondito aptari queat. Esai. 34: 14. שם הרגיעה לילית ומצאה לה מנוח Finge te penitus adhuc ignorare radicis nostræ indolem; quovis pignore posito contendes הרגיע esse *requiescere*. Nil mirum itaque, si LXX. dederint ἀναπαύειν. Hieron. *Cubare*. Nostri; *Requiescet ibi strix, & inveniet sibi quietem*. הרגיע junctum cum מנוח vix dubitationis umbram relinquebat. *Avenarius* tamen, *Quin & subitanea fuit ibi strix, &c.* Vitrea facta. Nos *quietis* vel *expuncta*, vel mirificis modis amplificata significatione; hanc damus sententiam. *Ibi deliciis circumfluet strix: invenietque sibi requietem*. Limpida oratio, nihil trahens quod tollere velis: *Requiescere alicubi ac quietem invenire*, etiamsi diversæ sint radices, aures onerat. Accuratius adhuc, & verbum e verbo. *Ibi circumtremet strix; invenietque sibi requietem*. Figura est abstrusa non minus, quam venusta, ad quam nec mea, nec cujusquam acies penetrasset, nisi radiolus ex Arabia luxisset, quo insinuatum fuit, *circumtremer* dici *opulentiam* alicujus, quæ pleno velut alveo fluit & exuberat: & fecit eum circumtremere Deus, جعله موسرا, adhiberi pro *opulentum*, copiosum, summa rerum ubertate affluentem: quæ paragr. VI. & VII. videri possunt.

Vibrare, circumtremer, pro omni opulentia circumfluere.

XV. Nobilissima tralatio, eximiæ aliquid majestatis vibrans, digna est, quæ uberiore lumine perfundatur. *Tremulum & coruscum*, non tantum *fulmini* datur, verum etiam *flumini*, & *aquis splendore* quodam, & *fluctu irrequieto circumtremementibus*. Utique *tremor*, ex Latinorum etiam usu, ad *splendorem tremulum* jucundissime transfertur. Stat. Theb. 2. 532.

Figura illa majore luce afficitur ex elegantis verbi tremere.

Flammeus æratis lunæ tremor errat in armis.

Idem Theb. 4. 129.

Capiti tremit ærea cassis.
Ter nivea scandente juba.

S

Sil.

Sil. Ital. 7. 720.

Ferrumque super cervice tremiscens.

Id est *resplendens*, *tremulis splendoribus feriens* uti alicubi *Claudianus*. Iterum *Stat. Theb.* 1. 353.

*Nec non abrupta tremiscunt
Fulgura, & attritus subita face rumpitur æther.*

Similiter *Lucr.* 5. 696. *soli tribuit Tremulum jubar*: & *L.* 6. 172. in *corusca-
tionibus* describendis hosce miscet vividos ac jucundos colores.

—— ——— *Volucris loca lumine tingunt
Nubes, & tremulo tempestas impete fulget.*

Inprimis admirabile est, & magnificum, quod *L.* 1. 1088. dixit

—— ——— *Totum circumtremere æthera signis.*

Vibrantes illos, & *tremulo fulgore micantes stellarum ignes*, quibus cælum cir-
cumlucet, oculis quodammodo tradens usurpandos. Imitatus est *Claud.* 2.
Stil. 276.

—— ——— *Tremit orbe corusco
Jam domus, & summæ tergunt laquearia cristæ.*

Id est, *tremulo fulgore relucet*. Loquitur de clypeo, cujus radiis universa do-
mus circumfulgebat: & de quo proxime præcesserat *vs.* 214.

—— ——— *Eridanus clypei jam fulgurat umbra.*

Ubi etiam *tremit*, *circumtremit* rite posueris; nam & locus dicitur *tremere*,
quem *tremulus splendor* alludit ac pererrat; & ipsa illa *imago* aut *umbra*, *tremulo
vibramine* relucens ac *circumerrans*. *Val. Flacc.* *L.* 5. 109.

Magnæ pelago tremit umbra Sinopes.

Aliud non minus beatæ venæ apud Eundem extat *L.* 1. 427.

—— ——— *Tremit ignea fuco
Purpura* ——— ———

Migrarunt etiam ad oculos *tremulum vibrantes*. *Stat. Theb.* 2. 509.

—— — Visuque trementi
Conlustrat campos.

Ubi cave pavorem cogites; innuitur acies fulminis in morem vibrans, qua importuna illa & funesta sphinx, in cujus effigie ducenda occupatus est poëta, novam identidem prædam inhiabat, acutius quam

Aut aquila, aut Serpens Epidaurius.

Clarius, adhuc *Val. Fl.* 2. 500. cujus Sigæ pesti, seu monstro marino

—— — Stellantia glauca
Lumina nube tremunt.

Hoc est, oculorum orbes vasti dirum in modum micant, fulminantque.

XVI. Ex omnibus hisce cogo tandem efficioque tremere, & circumtremere, etiam ex Latii genio, opportunam tenere sedem in aquis, tremulo splendore re-

Quod pro
tremulum
lucere, &
circumful-
gere poni-
tur. nec
non pro
fluctuare.

Redditur extemplo flagrantior æthere lampas:
Et tremula infuso resplendent cæcula Phæbo.

Soluta oratione dicere potuisset, & mare, infuso solis splendore, circumtremit. Deprehendo etiam tremere pro fluctuare, undas crispare, & tremulo motu vibrari. Sic usus *Lucan.* L. 5. 445.

—— — Pontusque vetustas,
Oblitus servare vices, non com meat æstu;
Non horrore tremit: non solis imagine vibrat.

Describit graphice jacentis aquæ stagna, mæsto profundo tam ignava, tam altoque torpore ligata, ut nec æstuum secretos accessus recessusque unquam senserint, nec fluctu vel minimo inhorruerint, ac ne solis quidem tremulum splendorem recipere ac reddere possint. Eo spectat membrum; non solis imagine vibrat. Medium illud, Non horrore tremit, pertinet ad undas & fluctus quibus mare inhorrescit, ubi venti increbuere: indeque colligo tremere, tremiscere, intremiscere, in eandem metaphoram exire cum inhorrescere, quando de mari fluctibus agitato adhibetur. Id *Apulejus* vocat in undam vibrari. Ex eodem enotavi vibrantes fluctus. & laciniam vibrantem, quam fluctuantem appellare potuisset: quo sensu *Ovid. Metam.* 1. 528.

—— — Vibrabant flamina vestes.

In morem puta nudarum. Hinc & illud *Apul.* Membra leniter illubricans, lum-

bis sensim vibrantibus undabat. Nec non, vibrare labia, quod alibi extulit, labiis undantibus affectare.

*Vibrare
tremulum
liquorem
apud Si-
lium.*

XVII. Apparet vibrare pro fluctuare: eodemque significato mactari posse, atque adeo mactatum esse a Lucano nostrum Tremere, Accedat Silii Italici auctoritas, qui tremulum liquorem vibrare dixit, cujus pulcherrima tabella, non parum lucis adfundens nostrae materiae, huc transcribatur ex Lib. 13. 24.

*Sic ubi perrupit stagnantem calculus undam,
Exiguos format per prima volumina gyros;
Mox, TREMULUM VIBRANS motu gliscente LIQUOREM,
Multiplicat crebros sinuati gurgitis orbes:
Donec postremo laxatis circulus oris
Contingat geminas, patulo curvamine, ripas.*

Oculis subjectam vides imaginem verbi רגע circumtremuit, tremulo liquore vibravit flumen, & alveus aquarum, id est, plenus fuit, abundavit: tremulis undis circumfluxit, prae aquarum multitudine. Hinc nova floruit tralatio, in quam omnes undique gratiae & veneres confluxere, qua fortunae, opesque aliquis circumtremunt, quum pleno velut alveo undant, & tremulos fluctus cient: ubi jam fluctuanti huic & undanti copiae bonarum rerum intexendus est, & illudendus, coruscus ille splendor, quem tremori subesse vidimus; oculos feriens divitiarum fulgore, omnisque opulentiae admirabili paratu ac pompa. Cuncta haec gremio suo amplectitur הרגיע / ad fortunarum conditionem traductum, & vel transitive sonat, circumtremere fecit Deus, pro omni opulentia, affluentia, & rerum splendore donavit, quod ex Camuso produximus: vel intransitive, circumtremuit, divitiis opibusque splendide circumfluxit.

*Magnifica
Esaia figu-
ra expla-
natur.*

XVIII. Insigni hoc ornamento orationem suam expolivit quoque Esaias Cap. 66: 11. Ut sugatis, & satiemi ex ubere consolationum ejus: & leni sorbitione delicias trahatis ex tremulo splendore gloriae ejus. In Hebraeo est, תמצו ותענגתם מזון כבוד. Verbum מצו quod exprimere declarant, nec alibi occurrit, ex Arabum usu valet lentius sorbere, aut sugendo bibere. Gloria כבוד βᾶρος, elegantissime ponitur in opulentia gravi, ut sic dicam, & sub mole sua laboranti: in divitiis immensis. Hisce attribuitur מן splendor radians ac vibrans, a radice מן cui inest motitandi, vibrandique potentia: de quo alias luculentius. Jam vero hunc divitiarum tremulum & vibrantem fulgorem revocandum esse ad figuram illam altam & nobilem, quam tantum quod illustratam dedimus, color universus orationis evincit, qui accumulatis sugendi, sorbillandi & delicatius bauriendi vocabulis, potendam hanc praebet affluentiam & splendide circumtremementem ubertatem. Nollem summo Coccejo hic excidisset; ut exprimat & deliciemini ab animalibus gloriae ejus; quantumvis mystica interpretatione emolliatur. Sonat quidem מן שר animalia agri, Ps. 50: 11. 80: 14. sed Poetica est locutio, ad verbum, quod in agro micat, emicat, exultat; & semet rapido cursu evibrat: unde tremuli splendoris significatio majorem in modum fulcitur. Eam tamen expunxit quoque Celeb. Vitranga conjectans sub-

substantiam fluidam & vitalem quæ est in matrum uberibus hac voce indicari: cuius & acumen, magno Viri merito, veneramur; & sententiam præponderare, si possit, non inviti patiemur.

XIX. Ceterum ut ad *circumtemere* gradum referamus; eadem figura autem reperio ab Arabibus verbum *ماج* *Fluctuare. Undare.* Inde derivantur locutiones, *fluctuavit alveus, undavit patella*, ejusdemque generis complures, quæ plenitudinem & abundantiam designant: sed non enotarunt principes illi Lexicographi, quorum ope niti solemus, metaphoram *fluctuandi* in opulentia & prædivite bonarum rerum copia; quod eum in finem hic submoneo, ne quis in animum inducat suum, ultra fines a Zjauhario & Phiruzabadio descriptos, ditionem linguæ Arabicæ non propagari; quum exploratum habeam eos ne dimidiam quidem partem, utique quod ad figuras & ornamenta eloquentiæ, diligentia sua consequi, & complecti valuisse. Sed hoc alias, loco commodiore: nunc quod instat. *ماج* itaque *fluctuavit*, seu ut a Golio evolvitur, *fluctibus commotum fuit*, & undas jactavit mare, ad fortunas copiosas & circumtementes usum suum diffundit, apud Haririum Confessu 30. cuius versiculos, Museo lepore continctos, in Philarabum gratiam hic apponam.

Undare, fluctuare pro opulentia affluere, alio in verbo.

مسقط الرأس سروج بها كنت اموج
بلدة يوخذ فيها كل شي ويسروج
وردها من سلسبيل وصحاريها مروج
وبنووها ومغانيها نجوم ويسروج
حبذا نفحة رياها ومراها البهيج
وانزاهير رياها حين تنجاب الثلوج
من مراها قال مرسى جنة الدنيا سروج

*Natale mihi solum Serusj, in eaque ego undabam:
Civitas in qua omnium rerum percalet forum.
Lympha ejus Paradisiaca: deserta ejus, mera sunt prata.
Incolæ ejus & domicilia, sidera sunt & siderum arces.
Beat vel aurula odoris ejus, lætusque ejus adspectus;
Floresque collium ejus, ubi discussæ fuerint nives.
Hanc qui viderit, dixerit, sedes Paradisi mundani Serusj.*

Ad figuræ hujus sublimitatem non pertinuit Scholiastis acies, quum *اموج* *fluctuabam, undabam* declarat *اتصرف* *versabar*: propius *اتصرف* libera omnium rerum potestate gaudebam, quamvis originem locutionis linquat intactam.

XX. Planissime hoc voluit Esaias in suo *הרגיע*: neque aliud intendit *Fere-* *Itit ad circumtemere suum*
mias Cap. 31: 2. *הלך לחרגיעו ישראל* *Vulgatus, Vadet ad requiem suam* *Israel.*

insignis
gemma
apud Je-
remiam.

Israël. LXX. βαδίζατε καὶ μὴ ὀλέσῃτε τὸν Ἰσραήλ. quasi esset לא הרגו Turbat etiam Syrus. אביל בשביא אביל Abiit in captivitatem Israël. Melius Chaldaeus, לאשראה בית ניהא ישראל ad Israëlem in domo quietis collocandum. Secuti sunt Rabbinii, nostrique, nec fane opportunius quicquam præsto erat; etenim Avenarii illud, Eundo ad faciendum se subitaneum Israël, i. e. quum subito iret, furcillas meretur. Sententiam hunc in modum ordinat Coccejus; Eundem est ad tranquillandum Israëlem: substituatur, ad ubertate circumtremente donandum & ditandum: quando futura respicientur tempora. Ad præterita retulere Belgæ aliique: Invenit gratiam in deserto populus superstitem a gladio, (vel Ægyptiorum, vel quod malim, Angeli percussoris, ut sit veluti Israëlitarum nota & caracter: populus superstitem a gladio) quum irem ad Israëlem in quiete collocandum. Redundabit hoc pacto ו in הלך להרגיעו / ut sæpicule, & notionem transitivam exeret הרגיע circumtrementem fecit pro splendide opulentavit, quam ex Camuso Arabibus vindicavimus. Quæ tamen in Bibliis superstitant exempla, intransitivum sonant, ac proinde tutius forte, ei potestati adhæsisse, præsertim si rotundior exiturus sit sensus. In futurum si feramur, dederim, ibit ad circumtrementem suam Israël. Ad circumtrementem suam opulentiam, qua meliore sub Oeconomia exuberabit, provehetur. Retro si flectamus oculos, edi posset, quum iret ad circumtrementem suam Israël. Quum ad terram lacte & melle circumfluentem properaret. Placebit, ni fallor, illud suum in הרגיעו / neque jam otiosi censebitur. Verum longe suavius aliquid hic tralucere video. הלך להרגיעו flosculus est lectissimus ut לאטו quod juxta cum Latinis vernacule dicimus ire suo commodo, proprie ad lentitudinem suam, vel potius, ad lenem suum susurrum; non per strepitum & trepidationem. Geminum puto & germanum הלך להרגיעו Eunte ad circumtrementem suam Israël. Hoc est, Quum Israël omni opulentia circumtrementis desertum peragraret. Nil pote gratiosius. It, fluit, ad circumtrementem suam fluvius, הלך להרגיעו, quum pleno exuberat alveo, & molem aquarum trahit. Applies imaginem hanc Israël, & oculis tuis usurpa populum vere omni gratia inundatum, & ditissimo ex cornu Copiæ Divinitus perfusum, sic ut inter eundem illa sua opulentia, & mole felicitatis, circumtrementem videretur ad instar alvei exuberantis, & sub aquarum suarum multitudiue laborantis.

Suavitas
vocabuli
מרגיעו.

XXI. Cetera, quæ huc pertinent, jam in propatulo erunt Jerem. 6: 16. Invenientes מרגיעו לנפשכם LXX. ἀγισμὸν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Ergo jam tum oblitterata fuit radicis indoles, & conjecturis fuit indulgendum, Vulgatus, ut alibi, Refrigerium. Syrus نيهأ quietum. Arabs تقديس sanctificationem. Chaldaeus similiter quietem; nec habuere posterii, quod in melius refingerent, Avenarii enim refrigerium momentaneum cassa nuce non emerim. Assumatur pro quiete, opulentia circumtrementis, & periculum non erit, ut quicquam sensui decedat. Licet etiam מרגיעו exponere locum opulentum; sedem divitiis delictisque circumfluentem.

XXII.

XXII. Aliam formam conservavit *Esaias* Cap. 28: 12. **זאת המנוחה זאת** Nec non **המרגעה** Misere impegerunt LXX. cum suo *Τῷ το δὲ σύντριμμα*, Arabem simul **ترغعه** trahentes, qui habet **هذا الانكسار** *Hæc est contritio*. *Vulgatus* pro more, *Refrigerium*. Nostri, *Requies*, quam notionem per ipsum contextum facile adstrui pronunciat summus Commentatorum *Camp. Vitranga*. Fateor, si rem ipsam spectemus, non rei colorem, quo quietis illud summum bonum expingitur per circumtremementem opulentiam: quamvis & hic præstiterit de loco cepisse; ut **מנוחה** sit locus ubi recubatur ad aquas. **מרגעה** sedes omni felicitate circumfluens.

XXIII. Effugerat pene *Deut.* 28: 65. **בגוים ההם לא תרגיע ולא יהיה** *Ufus exquisitior apud Mo-* **מנוח לכה רגלך** In gentibus illis non requiesces, neque erit requies plantæ pedis tui. Sic veteres pariter & recentiores. *Avenarius* tamen, non concitaberis, *sen sub* non audebis movere te, aut mussare. Nos. *Haud quaquam circumflues in gen-* **מנוח** tibus illis: quin imo non erit ubi plantam pedis ponas, ut in tuo nempe. *figura.* Figuratus est sermo, *haudquaquam circumflues*, pro omnium rerum angustia laborabis.

XXIV. Plura elegantiae hujus vestigia non superant; nisi quod anceps sit *Ufus ex-* illud *Jerem.* 50: 34. *Vindex eorum fortis est, Jehovah ipsi nomen, omnino cau-* **למען הרגיע את הארץ והרגיו ליושבי בבל** Plurimi ex no- *miscere, de* **למען** stris, ut quietam reddat hanc terram, & commoveat habitatores *terrae motus.* **הרגיע** Babyloniae. Ut oppositio fiat inter *Judeos*, & *Babylonios*, quorum illi quiete, hi commotione & consternatione essent mactandi. Sic **הרגיע** fecit circumtremere opulentia, & **הרגה** fecit trepidare consternatione, utriusque populi sortem non sine sale ac lepore inculcaret. Propensior tamen sum in eorum mentem, quibus **הרגיע** una in sede locatum cum **הרגיו** pro ejus synonymo habetur. Sic *Coccejus* *Ad movendum terram*, & tremorem injiciendum. Eodem tendit *Avenarii* *Con-* **למען** citare; placuitque id tum *Vulgato*, qui dedit, ut *exterreat terram*, & ut *com-* **למען** moveat &c. nec non *Chaldaeo* **למען רשיעי ארעהון לאיתאה זעא לכל** *ut conterat impios terræ eorum, adducatque commotionem in habitato-* **למען** res *Babyloniae*. LXX. *ὅπως ἐξάρη τὴν γῆν, καὶ παροξυνεῖ τοῖς κατοικοῦσι Βαβυλῶνα.* **הרגה** alibi quidem *παροξύνειν* est, sed hic aliud requiritur. **הרגיע** *ἐξάγειν* attolle- **למען** re & sua sede movere. In *Hebræo*. *Vibrare*, in tremorem dare: sententia hunc in modum restituenda, ut *intremiscere faciat terram*, & *incolas Babylonie fa-* **למען** ciat inhorrescere. **למען** & **למען** junctim hanc sedem inire possunt apud *A-* **למען** rabes: cum externo autem tremore & horrore, internum quoque artificiose hic **למען** insinuat vates. Tremorem in terræ motu absolute posuit *Seneca* ep. 91. *Horro-* **למען** rem clarius maluit *Florus*. Verbum ipsum hoc sensu dabit *Sil. Ital.* 11. 521.

Intremit & tellus, & pulsus mugit Olympus.

Et

Et *Lucr.* 6. 120.

*Hoc etiam pacto tonitru concussa videntur
Omnia sæpe gravi tremere, & divolsa repente
Maxima diffiluisse capacis mœnia mundi.*

Huc concurrat etiam vibrare, ut apud *Amm. Marc.* 17. 7. *Terram convibrant venti; & Claud.* 2. *Eutrop.*

———— Rabies arcana cavernas
Vibrat. ————

Idem 2. *Prof.*

*Ecce repens mugire fragor, conflagrare turres;
Pronaque vibratis radicibus oppida verti.*

Unde in
Psalms
reponun-
tur tremo-
res terra.

XXV. Eodem ex fonte fluxisse putem רגעי ארץ *Pf.* 35: 20. Non enim pacem loquuntur; ועל רגעי ארץ & adversus quietos terræ machinantur negotia fraudulenta. Sic bona pars interpretum, præeunte *Chaldæo*, quum παραφράζει, *Iustos terræ* בעלמא ההוא רניהין qui hoc in seculo quiescunt; non bella, non tumultus movent. Idem observatum est *Syro* danti מכיכא דארעא humilem terræ. Longe diversus abut *Vulgatus*, cuius est, in iracundia terræ loquentes, dolos cogitabant. *LXX.* consimiliter, ἐπ' ὀργῇ δόλως διαλογίζοντο, quos secuti *Æthiops & Arabs* solentes. Nihil in his solidi. *Raschius* maluit Contritos terræ, a notione illa Rabbinica scindendi quam explosimus: indidem *R. Moses*, & *Aben Ezra* elicuerant, in scissuris terræ, pro latebris & cavernis. Ex incude *Avenarii* prodierunt Subitarii terræ; satis calidi illi, & male nati. Nobis sub manibus subnascitur hocce, Non enim pacem loquuntur: sed super concussiones terræ structos dolos meditantur. רגעי ארץ vibrationes terræ, quum vibratis quasi radicibus terræ, summa imis miscentur. על post השב plerumque quidem contra valet; exemplis tamen non destitutor, in quibus super sonet; neque est quod quemquam in re liquida adhæsurum esse subverear.

רגע in
mari posi-
tum. vi-
brare &
fluctuum
horrore
concutere.

XXVI. Affinis est tralatio, quæ רגע vibrare adhibet in mari sedibus suis convulso, & fluctibus inhorrescente. Sic *Virgilius*, imbri, nocti, hiemi, & ventis magnum mare volventibus, interferit,

———— Inhorruit unda tenebris.

Adde *Pacuvianum* illud

———— Inhorrescit mare,
Tenebræ conduplicantur, noctisque ac nimbium occæcat nigror.

Sil.

Sil. Ital. 1. 134.

Heu quænam subitis horrescit turbida nimbis
Tempestas? ————

Quamvis nonnihil discriminis sublit. Sed consonat horror, elegantiore fede
auctus a Val. Fl. 1. Argon. 661.

Hæc ait, & pontum pater ac turbata reponit
Litora, depellitque Notos: quos cæculus horror
Et madido gravis unda sinu, longeque secutus
Imber, ad Æoliæ tendunt simul æquora portæ.
Emicuit reſerata dies. ————

Nec non a Lucan. L. 5. 564.

———— Niger inficit horror
Terga maris; longo per multa volumina tractu
Æſtuat unda minax. ————

Inſpice jam illud Eſajæ 51: 15. רגע הים ויהמו גליו vibrans mare, ut fluctus
ejus infremant. Nil pote aut ſuavius, aut nervoſius. Senſum expreſſere ve-
teres, non figuram, & orationis lumen. LXX. ὁ παραſſων τὴν θάλαſſαν.
Hieron. Qui conturbo mare. Arabs المقلق البحر qui quatio mare. Syrus &
Chaldæus hic, רנזף / ille רכאא בימא / Qui increpo mare. Dilutius Coccejus,
Qui movet mare. Rabbini hinc exſculpſere ſuum בקע findere, aut מחץ per-
cutere, quod ad maris ſciſſi miraculum adludi putarent. Aben-Ezra tamen &
Abarbanel, quibus ſe comitem dedit Cl. Guſſetius, maluerunt, Tranquillans
mare, quorum errorem nudavit jam paragraphus IV. Noſtrum vibrans mare,
nigrove horrore terga ejus inficiens quatiensque, ea pollet gratia, eo pondere,
ut ſibi e fluctibus conjecturarum tranquillitatem polliceri auſit. Refingatur
ad hoc exemplum Jerem. 31: 35. ubi eandem plane viam tenuere qua Ve-
teres, qua Recentiores: at Jobi Cap. 26: 12. בכחו רגע הים ובתבונתו מחץ רהב
LXX. habent κατέπαυσε τὴν θάλαſſαν: Vulgat. Repente congregata ſunt
maria, tanquam a רגע momento. Chald. גזר ימא ſcidit mare. Syrus גער בימא
increpuit mare, ut & Arabs ينهر البحر. Ex Rabbinis, noſtrisque, alii
percutit, finditque, ob conjunctum מחץ: alii movet, concitatque ſubito, alii
tranquillat; quam fluctuationem ignorata radicis potentia injecit. Nos edi-
mus, Convibrat mare,

———— Ut inhorreat unda tenebris.

Audax
hinc & di-
thyrambi-
ca figura
in Jobo.

XXVII. Dithyrambica hinc dictio tracta est Jobi 7: 5. *Induit caro mea putredinem, & aestuantem pulverem:* (עורי גוי non intellectum sic declaramus.) עורי גוי LXX. confusius, τήκω δὲ βόλακας γῆς ἀπὸ ἰχώρος ζύων; ubi βόλακας γῆς ad עפר גוי pertinet; ζύων autem respondere videtur nostro רגע. *Vulgatus; Cutis mea aruit. Syrus משכי קפור. Cutis mea contracta est: imitante Arabo جلدی تقبض, & R. Salomone, qui cutem corrugatam hic vidit: Chaldaeus habet משכי רטט cutis mea tremiscit: Non crediderim tamen figuræ gravitatem ei introspectam fuisse. Rabbinus scissa est. Coccejus duriuscule, movit se, discessit: sensu cognato. Avenarius joculariter, subitanea fuit. Gussietius sua ex hypothesi; cutis mea quievit, quod per immobilis facta est, sordibus videlicet, ac pœdore declarat. R. Jona a Kimchio laudatus quievit pariliter, sed longe diverso flexu pro נרפה ונחלש remissa & debilitata fuit. Sic ubi dies interceptus est, cæcis ferme erratur vestigiis. Tragicum & grandisonum quid hic spirat רגע intransitive positum, metaphora sumpta a mari inborrescente, cum quo componit Jobus illud corporis sui spirans cadaver, & vivum sepulcrum, cujus tumidos putridosque artus non tabo fluere dicit, sed fluctuare, sed moti maris instar vibrare, sed inborrescere, atrasque undas volvere. Sentis dithyrambicum illud quod in stylo hujus libri dominatur. Locum integrum adspexisse invabit. *Convestitur caro mea vermium putredine, & גוי עפר aestu pulveris, hoc est, sordibus quodam quasi aestu reciprocatis: vel ut clarius dicam, purulentia quadam exaestuante. Subtextitur porro, עורי רגע וימאם Cutis mea inhorrescit, circumtremit, & multo vulnere hiat. Sic reddo וימאם rationem alias editurus. Ad vivum depingit carnis suæ fluctuantem veluti & exaestuantem. Mirifice hic quadrat Lucani pictura Lib. 9. 806.**

*Impressit dentes Hæmorrhoids aspera Tullo.
Utque solet pariter totis se effundere signis
Corycii pressura croci: sic omnia membra
Emisere simul rutilum pro sanguine virus.
Sanguis erant lacrimæ: quæcunque foramina novit
Humor, ab his largus manat cruor: ora redundant
Et patulæ nares: sudor rubet: omnia plenis
Membra fluunt venis: totum est pro vulnere corpus.*

Huic imagini respondet עורי רגע וימאם: ipsam autem verbi audaciorem tralationem sustentabit Lucretius, qui fluctuare in eandem plane metaphoram deflexit Lib. 3: 719.

*Unde cadavera rancenti jam viscere vermes
Exspirant? atque unde animantum copia tanta
Exos, & exsanguis, tumidos perfluctuat artus?*

Adspi-

Adspiciatur & hæc *Lucani* tabella L. 9: 791. in eo quem *Prester* veneno suo afflaverat:

— — *Illi rubor igneus ora*
Succendit, tenditque cutem, pereunte figura,
Humanumque egressa modum super omnia membra
Efflatur sanies, late tollente veneno.
Ipse latet penitus congesto corpore mersus:
Nec lorica tenet distenti corporis auctum.
Spumeus accenso non sic exundat abeno
Undarum cumulus: nec tantos carbasa Coro
Curvavere sinus. Tumidos jam non capit artus
Informis globus, & confuso pondere truncus.

Quod si cothurnatum nimis, & ampullaceum, videatur illud inhorrescit maris instar fluctibus jactati, emolliri poterit, reddique, vibrat cutis mea, multoque vulnere biat; ut significatio detur cutis ad singula momenta cohorrescentis, & præ dolore trementis, quod *Chaldæo* in mentem fuisse autumarim, in suo משיכי רטט cutis mea tremiscit. Latinum vibrare in palpitationibus, & membrorum convulsionibus locum sortitur. *Taciti* est *Ann.* 12: 51. in ea cui partitudo appetebat, quatitur uterus, & viscera vibrantur. Et *Senecæ* *Ep.* 95. Palpitatio nervorum vibrantium. Prius tamen monumenti istius, nec non *Orientis* totius genio congruentissimum est.

XXVIII. Exercuit etiam divisitque majorem in modum interpretes *Prov.* 12: 19. Labium veritatis stabilietur in perpetuum: ועד ארגיעה לשון שקר. LXX. *μαρτυς δὲ ταχὺς γλῶσσαν ἔχει ἄδικον.* *Vulgatus*, Qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacii. Respexere ad subitum illud & repentinum quod est in רגע momento: & pro ער legerunt ער. Secuti sunt *Syrus* & *Arabs*: concinit quoque *Chaldæus*, cujus est, סחרא מסתרהב בלישנא דשקרא *Testis festinus lingua falsitatis.* Recentiores mira implicat varietas. *Pagninus* dedit. Perpetuo quiescere faciam linguam falsitatis. Θεὸς ἀπὸ μηχανῆς inducitur, qui dicat דבר תרבה שלא אשקימה cessare faciam falsiloquam linguam, ne pergat magna loqui; uti est apud *Kimchium* in *Lib. Rad.* Rabbi *Nathan* ad findendi notionem exemplum hoc detorsit; & perpetuo findam, exscindam. Nil moramur potestatem diffusam a nobis & explosam. Sensum feliciter expressit bona & magna pars, quibus ער ארגיעה sonat, vel donec momentum transigam, ut sit verbum in *Hiphil*: vel ad momentum, ut habeatur pro derivato ejusdem valoris cum רגע. Sic justissima oppositio perenni veritatis stabilitati ex adverso locat mendacii momentaneam durationem, quod omne falsum ad veri tandem solem ac radios, nebulae instar aut nivis, subito discutiatur ac tabescat. Hoc pervenuste extulit *Salomon*, ועד ארגיעה & usque dum nictem, oculo vibrem, subsistit lingua falsitatis. Idem vides dictum, sed novo lepore renidens. הרגיע vibravit in oculo nictante frequentari, supra jam adstruximus; adeoque paucis

caput hoc absolvemus, contenti unico exemplo Jobi 20: 5. *Gaudium hypocritæ ער ארגיעה est ad vibramen.* pro quo dicere liceret *donec oculum vibraro.* Ellipsis est voculæ עין / ex spissiore usu invec̄ta, prout און subintel- igitur ferme sub חקשיב.

CAPUT DUODECIMUM.

Radix נבט ad incudem vocatur. Hallucinatio *Avenarii*, אבטן a הביט deducens. Arabum usus panditur in *micando* & *fulgurando* situs; unde *micuit fulmen*, *micuit oculus*, & absolute *micuit*, pro *vibrantem* & *fulminis ritu tremulam aciem contendit*. Aliæ formæ venustiores. *Micat germen*; *micat auris*, *micat vena* &c. Novissime, *micuit pro furtim adspexit: oculo adnectavit*. Multis hinc locis nativum decus pondusque reponitur.

Verbum
הביט in
origine
nondum
inspectum.

Quem verbo רגע indidimus *oculum vibrantem*, & *fulminis ritu tremulum*, efficacius exeret radix נבט, penitus excussa: quamvis itaque commodius libro secundo prodisset, in dias luminis oras, moræ impatiens, gestit erumpere, atque hanc sibi sedem eblanditur. Exponitur in *Niphal* & *Hipbil*, quæ solæ conjugationes manserunt, נבט & הביט *vidit*, *adspexit*, *suspexit*, *intuitus est*. Recte. Sed scire pervelim, quid נבט illud oblitteratum, & longa oblivione sepultum in *Kal* proprie resonuerit, ut inde, quid *Hipbil* in sinu gerat, pervidere possim. An *Kal*, *Niphal*, & *Hipbil* nihil dissonuisse pronunciabimus? Haud sane veri sit simile. Latinorum, *video*, *specio*, *tueor*, *contemplor*, *considero*, suis quæque ex fontibus dimanarunt: jam rogo quid נבט sit, & in quo consonet, discordetve cum ceteris vocabulis ראה *vidit*, חזה *intuitus est*, השקף *prospexit*, חשניה *attendit*, cum quibus sociari amat. Altum hic filetur; nisi quod *Avenarius* arripuit במן *ventrem*, ut inde formatum הביט significet, *partem anteriorem a capite usque ad ventrem inclinare ad intuendum aliquid*: quæ conjectura quanti sit, disputare nihil attinet.

Lucem
adfundunt
Arabica
verba

II. Arabum præsidium circumspectanti offerunt se verba نبض & نبض, نبض & نبض per solennem mutationem *Teth* in *Tsade* ex Hebræorum vetustis radicibus נבט, יבט, & יבט propagata. Omnibus illis inest *vibrare*.

Brave, & tremulum micare, in fulmine, in oculo, in aliis rebus coruscum motum hinc pro-
edentibus. Naturam cujusque, & fines, explanabimus. *pagata*

III. Incipio a **יבץ** seu **وبص**, de quo *Zjauharius*. **وبص البرق يبص** *hinc pro-*
وبيصا اي برق ولمع قال ابن السكنتي يقال اوبصت الارض *pagata*
في اول ما يظهر نبتها قال واوبصت ناري وذلك اول ما تظهر *Radix*
لها ووبص الجرو توبيصا فتخرج عينيه ويقال ان فلان لوابصة سمع *يבץ vel*
decla-
ratur.

de fulgure est fulguravit micuitque.

in fut. יבץ, in infinit. יביצא. Ibn Elficcyti auctoritate dicitur

אובצת אלארץ, terra fecit micare, quum prima ejus germina prodeunt. Juxta eundem

אובצת נארי micare fecit ignis meus, ponitur quum primulum flammam vibrat: in 2 Conjug.

cum infinitivo תוביץ usurpatur יבץ in catulo oculos aperiente. Denique dicitur

ו דיצא סמע לו אבצה auditu est micante, quum tenuem quamvis auditiunculam

credit. Copiosius paulo Camus. ובص البرق لمع وبرق والجرو فتخرج

عينيه والارض كثر نبتها كاوبصت وككتان البراق اللون

والقمر والوابصة النار كالوبيصة وانه لوابصة سمع يشق لكل

ما يسمع والوبص النشاط وفرس وبص نشيط وابصت ناري لهي بها

Micuit & fulguravit ful-

men. De catulo, aperuit oculos suos. De terra, copiose germinavit: Ut &

אובץ in 4. conj. Adjectivum ובאץ splendicante præditus colore, nec non, luna:

similiter ואבץ participium, unde etiam ואבצה est ignis; ut וביצה. Dicitur

quoque, est ille לו אבצה סמע micans auditu, quum credit quicquid audierit.

porro ובץ quoque alacritatem valet; & פרס ובץ est equus alacer; & אובצת

יבץ לי micare fecit ignis meus flammam suam: denique in 2. conj. נארי להיבהא

micare fecit mihi leviculum quid, cum infin. תוביץ, est, donavit.

IV. Digeramus paucis seriem significationum, & lucis nonnihil adspersa-

mus ex iis, quibus micare suum ditarunt Latini. Micat fulgur, protritum

est. Micat sævo fulgore clipeus Sil. 2. 395. Micant gladii, tela, hasta passim

dixit Livius. Similiter micat flamma, ignis, stella.

Volvenda micant æterni sidera mundi.

Apud Lucret. & micare igne apud Sil. 1. 503.

Ceu tota Saguntos

igne micet

In Diw. Hud. القمر الوباص Luna micans. Hæc fere primaria sedes. Se-

cundarius usus pereleganter terit oculos micantes, quod Apuleji est, & micantia oculorum lumina, & oculos micare. Lucr. 3. 290.

— — — Ex oculis micat acribus ardor.

Tertio micare auribus, est prurire, & quamcunque rumoris auram venari. Latinis micant ea, quæ irrequieto motu vibrant. De manu moribunda

Dumque micans tremulo conatu lora retentat.

Pulcre Sil. 4. 211. & 5. 285.

Ense ferit tum colla viri dextramque micantem
Demetit — — — — —

Sic Apul. L. XI. Affiduo pulsu micat cor. & Sen. Oed. 376. Micant tremulo rigore artus. Ibid. 345. Micat vulnere cruor. Hinc quarto micare induit vim alacritatis, ut apud Liv. 6. 13. Vultus ardore animi micans. Solenne hic est emicare Sil. 3. 85.

Emicat in Martem — — — — —

Et 7. 376.

— — — Faucesque viæ citus occupat armis
Pœnus, & in patulos exsultans emicat agros.

Quinto micant etiam Latinis quæ cum nitore germinant & erumpunt. Sic Micare semina dicuntur apud Lucan. 6. 395. & emicant herbæ, promicant germina. Nec mirum: nam & splendere florescendi, & contra florere splendescendi sumit notionem. Postremo micare fecit illi exiguum quid, usu donandi, sua se venustate ac evidentia nemini non insinuat.

Radix
נבט vel
נבץ Ara-
bibus
quanta
polleat
ditiōne.

V. Hæc prosequi haud piguit, ut micandi potentiam ad liquidum perduceremus sub נבט unde הביט derivari potest, ut יקה a הקיה; idque generis compluscula alia. Præsto est interim, eadem pollens virtute & elegantia נבט, Arabibus نبض / cuius indolem pandat Phiruzabadus. نبوضا سال والعرق ينبض نبضا ونبضانا تحرك وفي قوسه اصابتها او حرك وترها لترن كانبض والبرق لمع خفيا وما به حبض ولا نبض اي حراك وفواد نبض يحرك ومنبض القلب حيث تراه ينبض. نبوץ micuit aqua, fluxit. Infinitivus est نبوץ. Et, micuit vena, infin. نبوץ / نبضان pro commota & agitata fuit. Et arcu suo micuit, pro jaculatus est eo, aut nervum ejus attraxit sic ut tinniret. انبץ idem. Et انبرك micuit fulmen, est ex occulto resplenduit. Et, non est in

VI. Non dubitabit, qui judicio pollet Critico, quin נבט eandem plane indolem præferat, quam in יבט deprehendimus; & primariam notionem figendam esse in *fulmine micante*: vel potius in *omni tremulo & corusco motu*, qua *fulminis*, qua *oculi*, qua alterius rei. Inde *manandi* usus in *aqua*, quam Latini etiam *micare* & *emicare*, & *promicare* dicunt, quum ex fonte erumpit. Inde etiam *vena micat*, quum *tremulum* movetur. Quodque potissimum hic attendi velim, *Arcus micat*, quum *misso telo intremittit*.

VII. Accedat quoque ימץ / Arabibus ومض, ut literis, ita potestate cognatum. Zjauharius ومض البرق يمض ومضا وميضا ومضانا اي
 مع لمعا خفيفا ولم يعترض في نواحي الغيم فال امرؤ القيس

Vicinum
 מִן וְעַד
 aliquid
 adfundit
 luminis.

اصاح تيري برق-ا اريك وميضه
كلمع اليدين في حبي مكلل

وكذلك اومض ايماضا ويقال اومضت المرأة اذا سارقت النظر
 ח / ימצא / ימיצא in infin. ; ימוץ in fut. fulgur micuit, in fut. ימוץ אלברק
 Hoc est ימצא ; quum leniter splendet, neque per nubium tractus diffunditur. Cecinit
 Amro'l kis.

O bone, videsne fulmen, cujus tibi commonstro fulgetram,
Ut micant manusculæ, iz nubibus coronatis?

Similiter אומץ אלברק in infin. אימצא micuit fulmen. Dicitur etiam אומצת mulier micuit, quum furtim adspicit. Addit Phiruzabadius aliud a Zjauharior neglectum. אומץ פלגי / אומץ חשיה

מִבֵּית mi-
cuit oculo:
aut acie
contenta
vibravit.

VIII. Nemo nunc, opinor, ambiget, quin **נִבֵּט** Hebræorum, ut ad originem hanc, sic ad splendidam oculo micandi figuram sit revocandum. Tenemus itaque **נִבֵּט** & **יִבֵּט** in *Kal*, notione intransitiva, micuit, & tremulum vibravit. In *Hiphil* **הִבֵּט** micare fecit oculum, & vibranti acie intendit. Luminis haud poenitendum incrementum hinc percipient, quotquot verbi hujus vestigia remansere. Omnia circumlustrare haud lubet. pro specimine paucula delibentur.

Formula
elegans
videre &
micare.

IX. *Thren.* 1: 11. occurrit structura **רָאָה יְהוָה וְהִבֵּטָה** LXX. ἴδε κύριε καὶ ἐπείσθον. *Vulgatus*, vide, Domine, & considera. Sic reliqui tam Veteres; quam Recentiores, suo quisque more; vide & aspice; vel vide & intueri. Acrius vibrabit oratio, & pulcre renidebit, sic concepta. Vide, Domine, & micato. Figura est quæ oculum apertum, & aciem contentissimam, ac tremulo motu semet evibrantem peropportune subjicit.

Micare
& videre,
pro micante
acie
contempla-
ri.

X. Præponitur etiam **הִבֵּט** / & promiscue struitur, vidit & vibravit, vel, vibravit & vidit: Ut *Jobi* 35: 5. **הִבֵּט שָׁמַיִם וְרָאָה** / quod juxta genium linguæ circumscribi debet, vibrante & acri lumine oculorum contemplator. Sic *Pf.* 22: 18. **יִבֵּטוּ יְרֵאוֹי**. Frigent hic versiones. LXX. κατενόησαν καὶ ἐπείσθον με. *Vulgat.* consideraverunt & inspexerunt me. Eadem omnium ratio. Hebraismus ad verbum habet, vibrant intuentur in me: hoc est, vibrante & contenta acie intuentur. Innuitur acies oculorum flammata, & fulminans quasi, præ ira: quorsum aperte ducit series.

Micandi
perele-
gans &
exquifita
positio in
Psalms.

XI. Fulmineum quid emicat quoque *Pf.* 104: 32. **הַמִּבֵּט לָאָרֶץ וְתִרְעַר יָגַע** Pulcherrime ladi putem in duplici potestate radicis, in oculo pariter ac fulmine micante; existimo præterea, aptissime hic sedere vim illam oculi ac fulminis leniter nictantis, quam supra ex peculiari usu Arabum enotavimus. Speciosissimam sententiam sic teneto. Qui adnictat terræ, & contremiscit: attingit montes, & fumant. Sensus est, Deum levissimo etiam oculi nutu nictuve, & vel digituli tactu; cælum terramque miscere, & a fundamentis concutere. Quis ille oculi tremendi nictus? Nonne nictantia fulmina? Ut adeo singulari acumine vigeat heic loci **מִבֵּט** / & geminam potentiam exsertet. Syllepsin appellant hanc unius vocabuli duplicatam vim, cui impensius deditum fuisse *Ciceronem* notavit *Seneca Controv.* 3. 18. Ornamentum hoc scriptores sacri summo sæpe judicio & artificio adhibuerunt, de quo alias nostro commodo.

Micare
in oculo,
furtim &
ex occulto
nictante.

XII. Peculiare aliquid præferre videtur & hoc *Esajæ* 18: 4. **וְאִבֵּטָה בְּמִכּוֹנִי**. Vulgo, Quiescam & spectabo in sede mea, Non tantum hic spectabo augendum censeo vibrante lumine oculorum, sed assumendus etiam videtur oculus ille furtivus, & ex occulto veluti micans, quem Arabes aliquando radici huic subjungere monuimus, similitudine ducta a fulmine per nubium rimas intermicante.

Micare
in iis qui
ex cæcitate
subito

XIII. Aliud invenio haud pervagatum, & singulare aliquid spirans *Esaj.* 42: 18. **הִבֵּטוּ לְרֵאוֹת** *Ceci* **הִבֵּטוּ לְרֵאוֹת** / & compressius, **הִבֵּטוּ רְאוּ** / vibrante & videte: aut vibrante videte.

Sed

Sed venustius est & accommodatius hic loci **הביתו לראות** / *vibrate ad videndum*: vel *videndo evibrate & exerite lumen oculorum apertum*, & ex tenebris subito micans. Dico *apertum & ex tenebris micans*, quod Arabes verbum hoc in oculis locatum, signanter alligatum voluerint *catulo* ex cæcitate sua subito *despicienti*, prout ex *Camuso* vidimus in prima conjug. **وبص الجرو فتح عينيه** micuit catulus, aperuit oculos: & ex *Zjauhario* in 2. Conjug. **وبص الجرو توبيصا فتح عينيه** Micare fecit catulus, oculos aperuit.

XIV. Concinit *Pf.* 119: 18. **גל עיני ואביטה** *Velo exue oculos meos*, & *micante acie despiciam*. Alluditur ad *cæcos catulorum*, & illas luminum *squamulas*, quibus demtis dicuntur **הבית**: estque hæc notio attendenda iis quoque in locis, ubi simpliciter valet *dispicere*, & *oculum intendere*, quasi dicas *aciem hactenus squamula implicitam exercere*, & *rebus admovere*. Unde illustratur locus e *Psalms*.

XV. Hinc porro **הבית** *aperta & contentiore acie oculorum micare*, aut *vibrare*, increbuit pro *spes*, *opes*, *respectum suum* in aliquo collocare. Capió hic *respectum* ex elegantiore illa nota *Livii L.* 21. 44. *Illis timidis & ignavis licet esse*, qui *respectum habent*; quos *suus ager*, *sua terra* — *fugientes accipient*. Et *L.* 9. 23. *Nos omnium rerum respectum*, præterquam *victoriæ*, nobis *abscedamus*. Nec alium usum sumit apud *Ciceronem* cujus est, *Respectum pulcherrimum*, & *præsidium firmissimum adimit Reip.* qui ab illo *exercitum abducit*. *Phil.* 10. Et *Phil.* 41: 11. *Non ut ex ea acie respectum haberemus*, sed ne ipsa *acies subsidium haberet etiam transmarinum*. Malim ibi in ea *acie*, vel ad eam *aciem*, ut *Phil.* 5: 18. *Itaque cum respectum ad senatum*, & ad bonos non haberet *Cæsar*, eam sibi *viam ipse patefecit ad amplificandas opes suas &c.* Hebræis **מבט** eodem plane significatu venit, proprie, *Quod quis micante acie respicit*, *Respectus*, *præsidium*, *subsidium*, *Esaj.* 20: 5, 6. *Zach.* 9: 5. Ipsumque **הבית** *Job.* 6: 19. & alibi: nec non *Pf.* 34: 6. **הביתו אליו ונהרו** *Ad eum vibrantem aciem intenderunt*, & *lumine perfusi sunt*, *gaudioque diffusi*. Utrumque in **נהר** continetur; quod hic exquisitam *fedem nactum est*. Usus singularis in respectu, & præsidio flammanti veluti acie circumspecto.

XVI. Expediendum novissime est solivagum **נבט** *Esaj.* 5: 30. Locus est multa caligine circumvallatus. Sunt qui *Pihel* faciant; plurimi *Niphal*. Ex *Kal* deduxit *Vulgatus*, *adspiciemus*. Ceteri fere, *adspiciet in terram*; ut congruat cum **הבית** / quod si placeat, omnino *Pihel* erit sequendum, quam conjugationem, notione *aciem vibrandi*, produximus ex *Arabia*. Vulgo refertur ad *populum*, ut sensus sit, *quocunque oculos adverterent*, plurimam *mortis imaginem fore*. Si placeat, cogitari poterit *de acie flammata & vibrante eorum*, qui in angustiis versantur, & *opem circumspectant*. Vehemens interim suspicio incessit, quod communis interpretatio minus limpida sit, figuram multo illustriorem heic residere, & **נבט** haud interrupta serie tribuendum esse *Leoni illi vastatori*, quem introduxerat *vates* *vf.* 29. *Rugitus illi*, Romano victori, ut *Leænæ*, *rugit ut leones juvenes*: *Infremit*, *prædam corripit*, & *intuto locat*; nec est qui eripiat. Quin *infremit die illo* **עליו** *super ea præda*, ut *infremit mare*; **ונבט לארץ** & *vibranti acie oculorum fulminabit terram*: & ecce

ecce tenebræ; angustia: & lumen extinctum fluminibus sanguinis. Mens est, Romanum hunc Leonem, qua rugitu oris sui, qua fulmine oculorum, longe lateque terrorem & vastitatem esse sparsurum. Conferantur quæ de Leone Fulmineo capite præcedenti congeffimus. Nondum defuncti sumus. נבט ex genio linguæ verius fulgur oculorum & stricuras, ut sic dicam, fulmineas innuit, quam plenum fulmen. Sic ergo נבט לארץ Si vel oculi sui tenue fulgur emisit; omnia consternabuntur, & late fugam dabunt. Redeatur ad Par. XI. qui sensum hunc suffulcit & illustrat.

C A P U T D U O D E C I M U M.

In verbo נקה finiendi varietas & inconstantia. Vera ejus & genuina sedes ab Arabibus circumscripta, in *capite perfracto*, cum *discussione cerebri*. Insignes hinc figuræ restituantur *Esajæ*. Ejusdem verbi oblitterata gravitas & elegantia vindicata in *Threnis*: nec non uno, atque item altero *Psalmodum* loco. Vexatissimum oraculum *Pf. 22: 18.* nova luce adspergitur. *Festis victimis capita discutere* apud *Esajam*, *Cap. 29: 1.* pro eo quod est, *piacula iræ divinæ summo supplicio exitioque mactare*. Quid *Arielis* mysticum vocabulum resonet in isto vaticinio. Talmudicorum נוקפים. Ritus capita victimarum percutiendi abolitus a Joanne Hyrcano.

I.

Verbum נקה ex-
mini sub-
jicitur.

Opem feret caput hoc radici נקה / ejusque fluctuantem adhuc, atque temporis injuria imminutam potestatem, explebit. & in tuto collocabit. Rabbinī כריתה ושבירה לשון exscindendi & confringendi vim verbo huic insitam esse pronunciarunt. Coccejo visum fuit destringendi notionem, indoli ejus adamussim respondere. Apud Cl. Stockium reperio, excidit, excussit, decussit circumquaque: Item definivit, determinavit. Apparet id secutum esse quemque, quod aliqua veri specie afficiebat, & locis potissimum congruere videbatur.

Quo usu
penes Ara-
bes cele-
bretur.

II. Litem decernant Arabes, quibus نقف perfamiliale est. Ejus ingenium Zjauharius accurate & copiose exponit. كسر الهامة عن

الدماع

كانني غداة البين يوم تحملوا
لدي سمرات الحي ناقف حنظل

Hoc est. נקף valet caput diffringere cum cerebri comminutione: Unde 3. Conjug. נאקף / cum infinitivis מנאקפה / נקאף / est caput invicem comminuere & contundere, ut in solenni illo, Hodie pocula, cras capitis & cerebri comminutiones. Hodie vinum, cras negotium. Adhibeas etiam נקף quum colocynthidem findis ad semina eximenda, unde illud Amri l Kisi.

Dicitur etiam אנקפתך אלמה diffringendam tibi dedi medullam, quum ossa tibi do ad medullam eximendam. Adjicit Phiruzabadius hæc duo, pertudit ovum, & jugulavit diluitve vinum, quasi dicas, caput vini infregit contuditve; interque derivata notabile est נקאף / דגאף quod in Camuso explanatur, Latro truculentus. quasi dicas, capitum contusor, & cerebri dissipator.

III. Hanc *capitis perfracti & cerebri discussi* proprietatem si inferamus iis locis, in quibus verbum nostrum occurrit, non parum ponderis & luminis sententiæ accrescet. Esaj. 17: 6. novissima strages Jacobidarum, per Salma-
nasserem tandem, geminato velut ictu, infligenda, hoc pingitur colore. *Et reliqua erit in eo racematio, כִּנְקָה זֵית* ut quum diffraeto velut capite & cerebro
excutitur olea; duæ, tres baccæ, in vertice summi rami: quatuor, quinque, in ramis ejus fructuariis. Non quadrat scenæ huic Cocceji illa *strictura oleæ*, ne-
que locus est *olivis manu destringendis*, quandoquidem agitur de baccis una, & item altera, alicubi summo in ramo delitescentibus. Ne *excussio* quidem,
quam alii adsciverunt, satis nervosa est. Requiritur omnino imago *capitis discussi, & cerebri dispersi*, quam pulcre transtulit vates ad *oleam, cujus cacumen incusso ligno diffringitur*, ut ne bacca avaram evadat manum. Effigiem
hanc applica Reip. Israëliticæ, occidione delendæ, & summam verbi oppor-
tunitatem persentisces. Eandem *internecionem* expingit כִּנְקָה cum עֲלֵלוֹת con-
junctum Esaj. 24: 12.

IV. Simili plane figura auctum voluit נקקא Esajas Cap. 10: 34. *Ecce dominus Jehova detruncat ramum violenter, & celsi statura succidentur; altique dejicientur, ונקקא סבכי היער בברזל* Veteres turbant, nec quicquam notatum dignum
V 2 Ejusdem figuræ de- centissima sedes Esaj. 10: 34.

dignum ediderunt. Coccejus ex hypothesi, *destringet perplexa sylvae ferro*; ceteri, *franget, excidet, praecidet, circumputabit*, vel simile quid, prout sententiam vel intendere, vel remittere visum fuerit. Sed cave quicquam relaxes, ubi propheta omnes orationis nervos contendit, & atrocissimum admovit vocabulum, *Et diffractis dispersisque cacuminibus contundet perplexa sylvae ferro*: quod similiter ad mysticam potestatem traductum, multo accommodatissimum deprehendetur; & superbiorum *contusa capita*, atque *disjectum* multo cum horrore *cerebrum oculis* subjiciet.

Opportunitas ejusdem in tragica scena Esaj. 3: 24.

V. Tam diram faciem praefert etiam נקפה Esaj. 3: 24. *Et futurum est, ut loco aromatis adsit tabes, ותחת חגורה נקפה*. Veteres non intellexerunt. LXX. ἀντὶ ζώνης σχοινίῳ ζώνῃ. Vulgat. pro Zona funiculus. Id Arabs & Syrus quoque adoptarunt. At Chaldaeus אתר דהואה אסרן פסיקיא יהי רישמין דמחא loco Zonarum quas circumligabant, erunt stigmata percussione. Variant nostri. Cocceji est, pro cinctu panni: Vel ut maluit in Comm. Lacerum. Proprie, *destricatio*. Scilicet *destringitur*, qui *veste spoliatur*, & ad pannos redigitur. Huc exit etiam Belgarum *dissolutio*; & Grotii *confractio*, quam per *laceras vestes* declarat. Nos accipimus quae dantur, sed cum *vestibus laceris*, *crines scissos* conjungimus, & *caput comminutum*. חגורה cinctus complectitur omnem muliebris superbiae paratum, etiam comae suggestum, & celsae frontis honores, quod per מעשה מקשה significatum est, Opus capillitii auro illusi, cui succederet calvitie. Pro illo jam cinctu, totiusque corporis cultu vanissimo, existeret נקפה Capitis comminutio, cum *cerebri dispersione*. Vocabulum est multo aptissimum, continens quicquid atrocitatis cogitari potest, *vestimenta dilacerata*, *crines vulsos*, *capita cruentata*, ceterumque desperationis horrorem. Arabes hac amplitudine donarunt נקאף in dicto illo proverbiali, اليوم قحاف عذا نقاف Hodie pocula, cras caput contusiones: quae innuunt quicquid ebrietas desperationis & horroris secum trahit.

Radix hæc reponitur Threnorum in signi loco, unde hætenus exulavit.

VI. In tempore succurrit Thren. 3: 5. בנה עלי ויקף ראש ותלאה Vulgat. dedit, *Ædificavit in gyro meo, & circumdedit me felle, & labore*. Idem placuit Syro. אכרכני מרא ועמלא circumvallavit me felle & labore. הקיף a יקף passim est *cingere*, & ראש caput serpentis, pro veneno usu venit. Ac quiescunt ferme recentiores: Nisi quod Castalio censuerit. „Fatigatio cum „felle non belle conjungitur. Vide num legendum sit לענה ut fel cum absinthio conjungatur. Nec emendationem recipimus, nec sententiam, *cingit me felle & absinthio*, ubi metaphora ab ædificio & circumvallatione erat suscepta. Multo minus arridet vulgare *cingit me felle & fatigatione*. Postulasset linguæ genius ותלאה ראש ויקפני / si ullo pacto una in sede tam diversa morari possent. ראש Caput hic sonare, tum cetera vincunt, tum vs. præced. Attrivit carnem cutemque meam, & ossa mea confregit, proinde LXX. ἐκούλωσεν καὶ φάλην μὲν, καὶ ἐμόχθησεν. Arabs براسي واتعبني vallavit caput meum, & fatigavit me. Videntur legisse ותלאה. Chaldaeus ad figuram traxit Capitis pro

pro Metropoli. *Machinis contra me exstructis* אקף קרתא ועקר רישי עממא *circumvallavit Civitatem, & Capita populorum extirpavit, eosque fecit defetisci.* Obstinabant animis הקיף a יקף: Si נקף in mentem venisset, nunquam se spinis hisce compunxissent. Fraudi fuit הקיף a יקף cingendi notione pertritum; a נקף vero nusquam vel repertum, vel saltem agnitum. Non fefellisset interim hic loci, si נקף sedem suam in *Capitis comminutione* obtinere exploratum habuissent: qua proprietate eruta, sponte subnascitur; *Et comminuit caput sic ut cerebra dispergat viam:* ותלאה & *fatisco, fessus procumbo.* Proprie, & *lassitudo*, oratione abruptiore, ad horrorem augendum, exempla alias proferentur. Ceterum si cum *Chaldæo* cogitationem referre libeat, ad *Metropolin, & Religionis atque Reip. Arcem ac Caput*, undique *circummœnitum, & gravissimis sub ictibus Babyloniorum comminutum*, haud sane repugnaverim.

VII. Hoc emblemata non male federet quoque Ps. 17: 9. *Propter improbos qui me vastant, & capitales inimicos* יקיפו עלי *qui me cingunt.* Sic vulgo; de crescente oratione, quæ incrementum sumet, & vires, si detur, *qui super me tundunt, mihique caput & cerebrum commitigant.* Quisque in suo abundet sensu: mihi non displicebit, *cingunt me, vel circumquaque super me imminet*, si ורני *vastant me* ad primariam radicis potestatem reducatur, *infestant me, incurfant me.* בנפש etiam hic non necio cum איבי / *pro hostibus capitalibus*, sed valere putem *cum flatu, cum fastu, cum spiritu & ferocia*: quod Euripidi est πνóας δέγµας πνεῖν, & sub flandi, flatusque vocabulis Romanis haud incognitum fuit. Stat. Theb. 3.

Det. libertatem fandi, flatusque remittat.

Val. Fl. L. 3.

Non hi tum flatus, non ista superbia dictis.

VIII. Defluimus, prolectante materia, ad Ps. 22: 18. Ubi הקיף non a יקף / sed a נקף derivari posset, & haud injusto forte sub titulo in possessionem immitti. Voetius, Morus, Altingius, Pocockius, Vitranga, alii, jam præiverunt, & in hoc ipso verbo crucis imaginem collocarunt, vertentes, *perfoderunt me* ex Job. 19: 26. de quo statim. Nos si radicem נקף huc ad vocemus, potentiam ejus sic circumscribimus, *Gravi ictuum pondere contuderunt mihi manus pedesque instar Leonis.* Nihil insolens proferrem, si a *Capitis diffractione*, ad aliorum membrorum violentam contusionem verbi usum se porrigere dicerem. Sed non necesse est, ut eo deveniamus. נקף est *discusso cranio extundere cerebrum.* Inde نقف الحنظل *colocynthidem perfregit granis eximendis.* Vides cranii discussi, & cerebri sparsi proprietatem. Inde etiam

انقصف العظم *comminuit os ad medullam eximendam.* En iterum cerebri dispersi imaginem. Concisius hoc effertur انقصفه السمخ *fecit eum extundere medullam*, quod Zjaubarius explanavit, porrexit ei ossa quæ diffringeret, & quasi capitum crania discussa cerebro spoliaret. Talis ossium diffractor exhaustorque est Leo, quem non dubito quin epitheto انقاف نكاف insigniverint Poëtæ; utique ex ingenio linguæ, invitante occasione, insignire licuisset: quod nobis nunc juxta habetur. Integrum locum, ad hunc modum ordinarem. Nam circumdederunt me canes: cœtus maleficorum commiuuerunt mihi, Leonis ad instar, manus pedesque meos. Similitudo ob oculos ponit Leonem نكاف violentius prædæ suæ incubantem: eique ossa ipsa comminuentem, & commolentem, horrendo sub murmure. Hoc autem ultra scopum extendi nolim, qui absoluitur immani hostium violentia, leoninum in morem prædæ suæ immurmurantium, & ingluviem suam medullis ejus quasi explentium. Expromsi, quod in sinu linguæ clausum erat, a cujus indole longiuscule deflexit Cel. Vitranga, conglomerans notiones destringendi aut nudandi, virgis cædendi, & perforandi, quæ hic conspirarent ad novissimi supplicii atrocitatem pingendam. Non cessabit interim, sat scio, כארי crucem figere interpretibus, eosque sententiarum fluctu involvere. Nostræ interpretationi non parum officere judicabitur, הקיה cum סכב / ut hic, sic alibi, conjunctum circumcingendi potestate. Ps. 48: 13. & Ps. 88: 18. Qui ex Atnach obmovetur scrupulus, agmine exemplorum discuti posset.

Illustratur Job. 19: 26.

IX. Enucleemus porro, quod ex hac radice propagatum tenent plurimi, Job. 19: 26. ואחר עורי נקפו זאת Coccejus sibi satis constans, destrinxerint. Alii corroserint. Alii confregerint aut contriverint. Ad radicem יקה respexit Vulgatus, quum reddit, Et rursum circumdabor pelle mea. Cl. Schmidius velificaturus Luthero, Vulgatum insecuto, Et post cutem meam, circumdabuntur hæc. Explicat, post cutem putrefactam, hæc caro mea nova iterum cute conves-tietur. Belle magis quam solide. Receptæ subscribimus opinioni, atque in נקפו agnoscimus imaginem hominis carie penitus exesi, & consumti, cui vermes ossa quasi contuderint, & ad medullas usque exsuxerint: انقصف נקיה enim Arabibus est teredine exesus, atque ad medullam usque exhaustus, anfa sumta ab ossibus diffractis ad medullam exsugendam.

Obscurissimo vaticinio Esaj. 29: 1. copiosa lux adfunditur.

X. Novissime ad incudem revocandum est Esaj. Cap. 29: 1. Vaticinium multa obscuritate implicitum exercitos habet interpretes. Inter alia, nodum nectit הגים ינקפו. LXX. φάγεσθε, φάγεσθε γὰρ σὺν Μωάβ: quod monstri simile est. Vulgat: dedit, solennitates evolutæ sunt. Aliter paulo Syrus, עדעאדא נתעכדון solennitates celebrentur. Horum vestigia persequens Celeb. Vitranga non infeliciter edidit, solennitates in orbem eant, significatione tracta a יקה / & קיה / unde תקופה circumvolutio temporum. Multum diversus Aben-Esra, Festa cessabunt; post Chaldaëum, qui habet יבטלון abolebuntur, prout כרת exscindere vim induit abolendi. Schmidius paulo aliter, Festa determinent.

Sibi

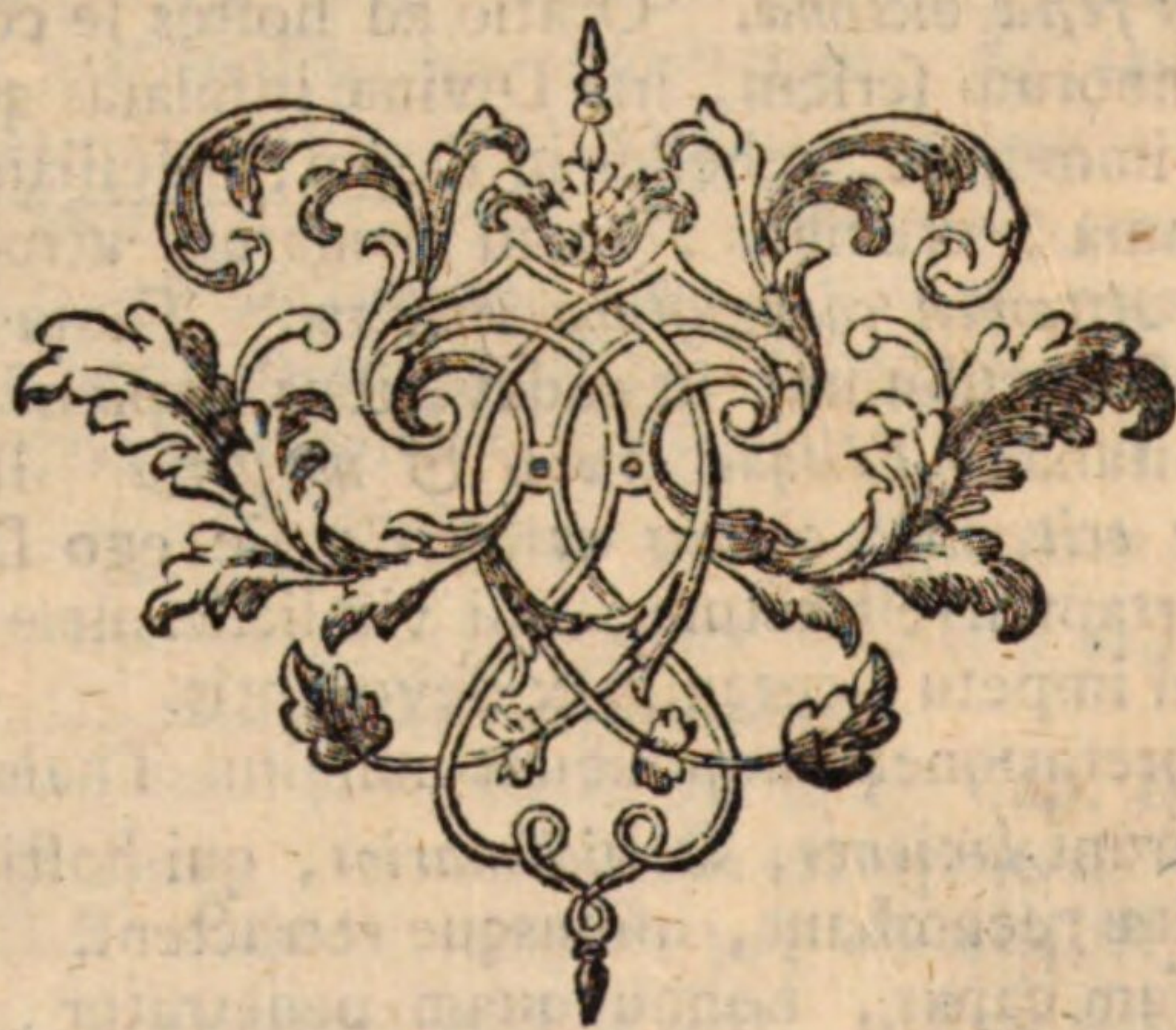
Sibi non dissimilis Coccejus, & hic subjicit, *festas victimas destringant*. Invidiose & contemtim, *destringant*, id est *excorient*, *exenterent*, pro *maſtent*. Major pars *Kimchium* sequitur, qui exposuit *כרתו ראש* capita præcidant. Obſervaverat ille *ערה* decollare, *cervices incidere* Exod. 13: 13. & alibi, a Chaldeo efferri *נקר*. Inde verſio Tremelliana ſumſit, *Festorum ſacrificiis capita exſecent*. Alii maluere, *jugulent feſta ſacrificia*. Errant qui *cervices incisas*, & *jugulum hauſtum* radici huic inferunt. Unice ſonat caput percuffum, & gravi ictu diſcuſſum, cum *cerebri diſperſione*. Adhibet *Eſajas*, ut ſagaciter aſſecutus eſt *Coccejus*, verbum grave & invidioſum, non tamen eo ſcopo, quem ſibi *ὁ πᾶν* præfigebat, quaſi cultus Leviticus adſpernanter haberetur, jam abolitioni proximus. Frui poſſem hac hypotheſi, multumque inde gravitatis ſenſui conciliare. Sed altius quid hic recondi putem, ſœcundo & grandifono Vatis ſpiritui congruens, quo Judæos, occidione occidendos a Romanis, lanienæ admovet titulo *victimarum ſolennium*, quæ tanquam *piacula* juſtitie divinæ *capitibus diſcuſſis* ad altare ejus *procumberent*, & perenni vindictæ ejus foco conſumerentur. Eminent jam, credo, *Eſajanæ* viſ eloquentiæ, quæ vocabulum multo appoſitiſſimum huc advocavit, quod ſono ipſo horrorem incutit, & diriffimas mortium imagines animo objicit. Totius ſcenæ conſpectum, ex mente noſtra, hunc præbemus. *Heus Ariel, Ariel, mihi es, Civitas in qua reſedit David*. Conſtitui te totam, quanta quanta es, in Altare perenni flagrans foco, quod depaſcet, in cineresque rediget, quicquid ambitu ſuo complectitur. *Diſperdite*, proprie *eradite*, *everrite*, *anno ſuper anno*: *festas capitibus diſcuſſis maſtent victimas*. nempe laniones illi & victimarii Romani. Concinnius forte erit, ſi intransitivam notionem adſciſcamus. *Diſcuſſis capitibus procumbant feſtæ victimæ*. Oratio ad hoſtes ſe convertit, qua jubentur, longam per annorum ſeriem, iræ Divinæ inſulatas quaſi, & feſta pompa exornatas, hoſtias immolare, rebelles in Deum, Meſſiam, Cæſaremque Judæos, ferro, flamma, crucibus, omni pœnarum atrocitate exſcindendos. Subtextitur vſ. 2. *Attamen coanguſtabo Arielem*. Tanta viſ & multitudo devotorum capitum eſt occubitura, ut cadaveribus capiendis non ſuffectura ſint mœnia Hieroſolymitana. *Eritque mœror & mœſtitia*. Infando luctu omnia funeſtabuntur. *Sic erit mihi civitas ut Ariel*: ſic ego Davidis illam regiam ſedem in focum vertam irreſtinctum, ubi vindictæ meæ æſtus deſæviat, inſtar *Leodei*, immani impetu lacerantis & devorantis.

XI. Hanc interpretationem adjutabunt nonnihil Thalmudicorum *נוקפים* / Ritus Ve-
 quo nomine appellarunt *laniones*, & *victimarios*, qui hoſtiis *frontem* inter cor- tuſtos ca-
 nua *feriunt*, ut ſopitæ recumbant, minusque retractent. Mallei, lignive ictu pita victi-
 graviore ſic percuffum caput, nonnunquam penetratur, & ad cerebrum us- marum
 que pertunditur. Non male itaque *נוקפים* *capitum diſcuſſores* in hanc ſedem percutien-
 immigrarunt, argumentumque præbent, & indicium, Veteres *Eſajæ* hocce di quando
 Oraculum, ſi non eodem, affini certe nobiſcum ſenſu accepiſſe, de *hoſtiarum* ceſſarit, in
capitibus inter cornua diſcuſſis; quamvis forte invidioſum illud & dirum, quod templo.
 dedita

dedita opera sectatus est Vates, minus introspecterint. Non possum enim, quin coronidis loco apponam, priscum Templi ritum, a Johanne Hyrcano abolitum, cui, ex traditione Thalmudica, in codice *Seta*, oborta fuit religio circa morem *capita* victimarum *percutiendi*, ut stratae consopirentur, & patientius jugulum praeberent. Integritatem violatam id interpretabatur Johannes pontifex, & oblato vitio pro morticinis habendas esse tales hostias dilatabat. Instituit proinde ut in posterum capita uncis annulisve ferreis alligarentur, eum in usum solo atrii infixis, atque hoc pacto stantibus integrisque victimis, non stratis, laesisque, cultri subjicerentur, quando נוקמים in Templo cessarunt.

*Victima
festa pro
piaculis
irae divinae,
& sacrifici-
cia pro la-
nienis &
cadibus.*

XII. Nobilissimam porro figuram, qua חגים *festas* & solennes victimas, traducimus ad irae caelestis publica piacula, & populum summo supplicio divinitus mactatum, non est quod multis commendemus. Qui in prophetarum scriptis volutati sunt, hunc colorem, grandiloquentiae eorum consonum, statim agnoscant. Luculentissimum est hoc Zephan. 1: 7, 8. *proquinqua est dies Jehovæ: apparavit Jehova sacrificium, invitatos suos sanctificavit &c. &c.* Non minus illustris est scena Esaj 34: 6. *Gladius Jehovæ plenus est sanguine &c, quia sacrificium est Jehovæ in Botsra, & mactatio magna in terra Edomi.* Adde Jer. 46: 10. & Ezech. 39: 17. Eodemque, præter alia, alias uberiore luce afficienda, retulerim Thren. 1: 15. *proclamavit super me solennem conventum.* Et vs. 21. Ibid. *Adducas diem, quam promulgasti. In quam indixisti festam quasi mactationem, & stragem in gentiles edendam.*

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

Radix ספה minus dextre haftenus tractata. Ejus indolem quo pacto explicuerint, vel implicuerint, Lexicographi. Arabum constans usus in *radendo*. proprietas hæc Hebræis vindicatur, & exemplis Biblicis adstructa datur. Tralate porro *Radere* gravi & eleganti schemate pro *consumere*, *disperdere*. Loca quæ hanc figuram amplectuntur bene multa. *Radunt* venti, *radunt* malorum procellæ & tempestates. *Radere ebriam simul & sitientem*, locutio proverbialis. Alia facie *Radere*, pro *corradere* & *coacervare*, cum invidia & contemptu conjunctum. Loca quæ hinc lucem fænerantur.

I.

Verbo ספה / ansa præbita, capite superiori indidi ignaram interpretibus, Verbo atque fugitivam adhuc potestatem. Hanc unde hauserim, & quo jure ספה manus ac titulo in pristinas reducere sedes sustineam, dabo: simulque radicem gra- admove- vitatis ac venustatis plenissimam liberabo ambiguitate & confusione notionum, tur.

II. Judæorum magistri significationes sub duas classes conjecerunt, quarum Varietas altera amplectitur כל מה שפירשו כלית omne quod consumptionem interpretari & fluctua- licet, altera מה שפירשו תוספת quod per additionem exponitur. Sic R. Na- tio in no- than in Corcord. Sic Kimchius in Libro Radicum, sic mente ac voce consona genda. omnes. Hinc per Lexica & versiones nostras circumferuntur notiones, per- dere, disperdere, consumere, nec non adjungere, aggregare &c. atque nonnul- lis visum fuit, radicem hanc iis esse annumerandam, quæ opposita & contra- ria pollent potestate: ut quæ ex origine valuerat addere, per antithesin deve- nerit in dissipandi, & perdendi significationem.

III. Hoc Grammaticorum commento duci se haud passus Coccejus, seriem Quomodo sic ordinare instituit, ut ספה / ex cognatione verbi סף / primo, usu venire eam com- possit pro consumi, deficere: ex affinitate, secundo, verbi אסף / pro auferre, ponere consumere: ob viciniam, tertio, verbi יסף / pro addere, conjungere. tentarint Præve Coccejus & rat Avenarius, cujus hæc sunt meditamenta. ספה contraxit, adjecit, consump- Avenarius. sit, absumpsit. Cognationem habet cum אסף traxit, & יסף addidit, item cum סף finivit, nam significat contrahere ad finiendum. Sed quam lubrica sit & fallax

fallax hæc *alliterationis* via, differere nihil attinet, neque trium diversarum diversas ideas, in quartam confluisse, seque confudisse, sibi persuadebunt illi, qui specie & colore præstringi non solent.

Genuina
potestas
produci-
tur ope A-
rabum, fi-
ta in Ra-
dendo.

IV. Persenserunt jam, qui Linguarum abditos meatus & recessus tenta-
runt, fontes radicis hujus adhuc occlusos esse, atque hinc angustias hæc
& tenebras ingruisse. Hisce nos explicabunt & evolvent Arabes, quibus
سفي, ut cognatum سفن, & سفر, primario est *radere*, *verrere*. Hinc
prognatum est, سفن الريح التراب اذا اذرتة Radit terram ventus, quum
pulverem spargit verritque; teste Zjauhario: ut سفا يسفو اي اسرع في, &
Rasit, pro rapidus fuit in itu aut volatu, penes eundem. Go-
lius hunc Zjauharii ordinem invertit, seriemque sic ordinavit. سفا
1. *velox fuit eundo vel volando*. 2. *Abripuit, asportavit, dispersit pulverem ven-
tus*: nihil quicquam suspicatus de *radendi* notione primitiva, unde utraque
metaphora venuste propagata est.

Specia-
tim de
vento ra-
dente, ac
verrente.

V. Exemplum usus prioris promo ex *Hamasa*, ubi Anonymus hoc carmine
mortuum deflet.

اضحي ابو القاسم الشاوي ببلقة
تسفي الرياح عليه من سوافيه

*Eo recidit Abu'l kasim, qui nunc divertit ad vacuum tellurem sepulcri,
Ut radentia ventorum super ipsum radant, aut pulverem vehant verrantque.*

mentem Poëtæ, ut & significationis hujus amplitudinem, sic declarat *Tebrizius*.

السفا والسافيا التراب يقال سفت الريح التراب وغيرة والريح سافية
والجمع سوافي تسفي التراب والورق واليبيس وقبل السافيا الريح
تحمّل ترابا كثيرا تهجم به علي الناس والسفا ما تسفيه
Hoc est: ספא אלסאפיא & אלספא est pulvis: dicitur, pulverem, ut ספא alia,
ספא rasor, cujus rasit ventus: violentius asportavit. Et ipse ventus ספא / qui radendo vehit, ac verrit, pulverem, folia, & quicquid ari-
dum. Juxta alios ספא est ventus, qui multum vehit pulverem, quo irrui in
homines, ספא est omne illud quod verrit raditque.

Idem hoc plurale extat in *Hist. Tamerl.* p. 311. وارسل عليه نواب سوافيه
& immisit in eum Typhones radentium suorum ventorum. Conspirat Latinorum
verrere, apud *Lucan.* 5. 572.

— — — — — Si murmura ponti
Consulimus, Cori verrent mare. — — —

Trita

Trita etiam hæc *Virg. Æn. 1.*

*Luſtantes ventos, tempeſtatesque ſonoras
Imperio premit, ac vinclis & carcere frenat.
Ni faciat, maria ac terras cœlumque profundum
Quippe ferant rapidi ſecum, verrantque per auras.*

Adde *Georg. 3.*

*Qualis Hyperboreis Aquilo cum denſus ab oris
Incubuit —————
Ille volat, ſimul arva fuga, ſimul æquora verrens.*

Præivit *Lucr. 1. 280.*

*Sunt igitur venti nimirum corpora cæca;
Quæ mare, quæ terras, quæ denique nubila cœli
Verrunt, ac ſubito vexantia turbine raptant.*

Alibi sæpe idem,

————— *Venti verrentes æquora ponti.*

Ut *Lib. 6. 624. & Lib. 5. 267, 389.* quodque rarioris eſt ſtructuræ, *Lib. 5. 1225.*

*Summa etiam cum viſ violenti per mare venti
Induperatorem claffis ſuper æquora verrit.*

Ad hunc modum fas fuerit ventos inducere radentes, & quæ converrunt eradentes, ac violentius aſportantes, quæ Arabes ſub ſuo *دفا* comprehendunt. *Lucr. 5. 442.*

*Fit quoque, ut involvat venti ſe nubibus ipſe
Vortex, conradens ex aëre ſemina nubis,
Et quaſi demiffum cœlo præſtera imitetur.*

VI. Alterum etiam uſum nonnulla luce afficiamus; quo Radere transfertur ad curſum volatumve rapidum. *بغلة سفواء* Mulus raſor, apud *Zjauh.* eleganter, *خفيفة سريعة* velox rapidusve. Nempe radere iter eſt carpere iter, & cum impetu emetiri, ſive eatur, ſive voletur, ſive navigetur.

Virg. Æn. 5.

————— *Mox aëre lapſa quieto
Radit iter liquidum. —————*

Radere
etiam in
curſu rapi-
do & pul-
verem glo-
merante.

Idem *Æn.* 7.*Proxima Circæe raduntur litora terræ.*Et *Lib.* 5.*Radit iter lævum interior.*

Magis tamen est ut in hac figura attenderint Arabes ad similitudinem *venti radentis*, & *pulverem glomerantis*, ut *radere* dicatur *iter*, ex eorum mente, qui multo pulvere excitato cursum rapit.

Radere
pro vexa-
re, ac ve-
lut sub cul-
tro habere.

VII. Tertium adtexo usum ex *Camuso*, ubi *اسفي به* *Rasuram in eo exer-*
cuit, exponitur, *nocuit, male fecit, vexavit.* *ضري*. Id imaginis assumserunt
Latini sub verbo *tondere*; scenam facete adornatam dabit *Plautus Capt.*
Act. 2. 2. 16.

*Nunc senex est in tonstrina, nunc jam cultros attinet;
Ne involucre quidem injicere voluit, vestem ut ne inquinet.
Sed utrum strictimne attonsurum dicam esse, an per pectinem,
Nescio: verum si frugi est, usque admutilabit probe.*

Lepide idem in *Bacchidibus*,

*Quem quidem ego hodie faciam hic arietem Phryxi:
Itaque tondebo auro, usque ad vivam cutem.*

Nec non,

*Is me scelus usque attondit dolis doctis indoctum,
Ut libitum est.*

Expressit Græcorum *ἐν χρῶ καίρειν*. & *ἐν χρῶ ξυραίν*. *Radere eodem summa spon-*
te se porrigit. *Mart.* 2. 17.

*Sed ista tonstrix, Ammiane, non tondet.
Non tondet? inquis; ergo quid facit? radit.*

Radere
pro obtre-
ctare.

VIII. Quartum usum subministrat *سقاء* *سقاء* / quod pro *سقاء* *susurro*, ob-
trectator, usu venire docet *Phiruzabadius*. Id proprie *rasorem* sonat, vel quod
aliorum famam inclementer *radat*, *perstringat*, *lancinet*, *laceret*: vel quod
tonstrinam quandam *exerceat*, in qua *existimatio* omnium *attondeatur* & *probe*
admutiletur; allusione ad *tonforum* tabernas, quæ plerumque *calumniarum* &
mendaciorum sunt officinæ, dicam, an *sentinæ publicæ*.

Radere
pro perde-
re, delere,
radendo
auferre.

IX. Quintum usum expromsit *Maruphides* apud *Golium*, qui *السفي*
Radere potestate *perdendi* produxit: quod argumento est *Zjauharium*, & *Phi-*
ruzabadium, neutiquam *radicis* hujus *formulas* & *elegantias* omnes *exhausif-*
se, atque aliorum *diligentiæ*, tum aliis in *verbis*, tum in hoc quoque, mul-
tum

tum reliquisse. *Radere* autem, aut *eradere*, ut *delere*, proclivi via & gradu devenit in notionem *disperdendi*, in quam etiam vicinum *verrere* se porrexit, aut *everrere*; de quibus statim plura. Ambigo interim, *ventum radentem*, & *asportantem* hic respexerint, an vero *novaculam*, quæ Orientalium figurato stylo emblemata gerit *calamitatis* atrocius *sævientis*, & *disperdentis*.

X. Operam nullus luserim, si ante, quam Hebræorum ספה ad hanc potentiam revocare aggrediar, *novaculæ* figuram paucis illustravero, *exitium* & *internecionem* ferme adferentis. *Esaj.* 7: 20. Rex Assyriæ in manu Dei confideratur tanquam *Novacula conductitia*, Remp. Judaicam probe *attonsuræ*, ejusque *caput*, *pubem*, & *barbam*, hoc est, *principes*, *turbam proletariam*, & *antistites*, *abrasura*, atque *admutilatura*, non sine sanguine & cruciatu. Alii allegoriam traduxerunt ad *internecionem* cladem ipsius Assyrii, cum vastissimo exercitu una nocte *extirpati* & penitus *erasi*. Similiter *Ezechiel* Cap. 5: 1. &c. excidium Babylonicum, & strages imminentes populo suo expicturus, *capit Novaculam acutam*, *Novaculam tonsoris*, sibi que *barbam* & *capitis pilos* *deradit*, partim igni, partim ferro, partim ventis tradendos, ad omnis fortunæ ludibrium adjiciendos. Eadem scena obversata est *Nabumo* Cap. 1. 12. ubi Assyriorum vastationem hoc colore adumbrat. אם שלמים וכן רבים וכן נגוהו prout integri sunt, & illibati, itemque ampli, opulenti, sic etiam attondebuntur. Huc denique libens retulerim *Psal.* 9: 21. שיתה יהוה מורה להם Appone ipsis, *Jehova*, *novaculam*. Non, ut plurimi dederunt, *timorem*, מורא. Vidit jam figuram hanc Cl. Gejerus, exposuitque de *vindictæ Divinæ acie penetrantissima*.

Novaculæ
allegoria
Hebræis
frequen-
tata.

XI. Hoc jacto fundamento verbum ספה suis finibus reddamus. Id *radendi* potestate præditum fuisse, extra controversiæ aleam locat *Esaj.* 7: 20. Die illo attondebit Dominus, בתער השכירה *Novacula mercenaria*, per *transfluviales*, per *Regem Assyriæ*, *Caput*, & *Pubem*; וגם את הזקן תספה atque ipsa etiam *Barba* RADETUR. Vel si תער alibi masculinum, foemine sumi possedet, Atque ipsam quoque *Barbam* RADET. Ut cohæreant תספה; LXX. καὶ πώγων αἰφελῖ. *Vulgatus* uno *radere* defunctus est, ad גלה & ספה *experimendum*. Infuscavit ille vatis artificium, qui leniori vocabulo *tondendi* גלה/ subtexit atrocius ספה *Radere*, ut cladem non unam oculis subjiceret, aliam alia infestiores, & per gradus desævituram. Gradationem hanc non assequuntur etiam, qui *perdere*, *absumere* aut simile quid hic secuti sunt: illa enim horrorem non intendunt, quem unice complet cumulatque *Radere*, *tondendi* figuræ superadditum, ad violentiam illam ingerendam, qua Assyriaca *novacula* stringeret, laceraret, cruentaret. Recolatur illud *Martialis* supra laudatum.

In verbo ספה *Radendi* primitiva indoles illustri documento firmatur.

Non tondet, inquis? ergo quid facit? Radit?

XII. Usus ejusdem, ad consimile emblemata traducti, vestigium oblitteratum eruo, ex *Jesaj.* 13: 15. כל הנמצא ידקה ובל הנספה יפול בהרב Gran-que item exemplo disonus roboratur.

disonus vates omnes eloquentiæ suæ habenas effundit, ad Babyloniorum stragem atque internecionem gravissimis figuris pingendam. *Ecce dies Jehovæ adventat*, sic scenam terribilem exorditur vs. 9., *atrocissimus ille; cum excandescentia, & æstu nasi: ad redigendum terram in desolationem; utque peccatores ex ea eradicet*. Hujus atrocitatis, & immanis sævitiae, qua hostes florentissimum imperium persultarent, notabilem characterem ducit vs. 12. *Cariorem reddam mortalem auro purissimo; & hominem metallo Ophirino*. Sensus est, tam truculentos fore Medos & Persas, ut non tam prædam & opima spolia, quam cædem, & lanienam internecivam anhelare viderentur: multoque sitientius vitam & sanguinem Babyloniorum, quam eorum gazas & thesauros haurirent. Apposite ad rem *Claud. de B. G. 605.*

Invisum miles sitiens haurire cruorem

Per varias vestes, oneratque plaustra metallo

Transit, & argenti cumulos: & CÆDIS AVARUS

Contemptas proculcat opes. PRETIOSIOR AURO

SANGUIS erat: passim neglecti prodiga lucri

Ira furens strictis odium mucronibus implet.

Exhaurirent tamen illi longa fortunæ indulgentia cumulatam opulentiam, sed sic, ut ea neutiquam satiati, misere vexatos, laceratos, spoliatos, atque ad medullam usque exsuctos, dira tandem nece conficerent ac contrucidarent: atque, ut *Jeremias* alicubi dixit, *evacuatas lagunculas*, per ludum jocumque, madidorum instar, *manibus excussas confringerent*, & proculcarent. Hanc imaginem ob oculos ponit vs. 15. verbis supra adductis; in quibus reddendis aqua hæret summis virorum. Vulgaris sententia perfrigide exit, *Omnis qui inventus fuerit, configetur; & omnis qui aggregatus fuerit, cadet gladio*. Jacentem sensum erigere conatus est *Coccejus*, hoc pacto: *Omnis qui præsto fuerit, confodietur, & omnis affixus, cadet gladio*. Diceres ei *affixum* hunc, per *conjunctum*, qui *adest*, qui *accedit*, declarari, quod merum etiam frigus est. *Schmidius* נספה heic loci absconditum sonare suspicatur, ut sit oppositum נמצא *inveni*, quod est nodum secare, non exsolvere. *Kimchius* decurrit ad alteram illam, quam supra ex mente Rabbiorum proposui, classem significandi, laudatorem nactus & patronum *Cel. Vitranga*, qui edidit, *Quisquis deprehensus fuerit, confodietur, & omnis deficiens, gladio morietur*, ac si diceret *Propheta*: „Non *deprehensi modo*, qui præsto adfuerint, robusti, valentes, gladio configentur: sed & *deficientes ac moribundi*, qui eo jam sunt „statu, ut mortem alias etiam non effugerent, non tamen impetrabunt a „truce victore, ut naturæ hoc persolvant debitum: sed ipsi quoque, barbara victoris sævitia, ferro cadent ac prosternentur. Petitur hæc significatio „vocis נספה ex *Prov. 13: 23.*” De loco illo *Proverbiorum* mox videbimus, nunc pro *deficiente*, & *consumtis viribus exhausto*, velim assumas, juxta indolem radicis patefactam, *rasum, abrasum, derasum, & radendo excarnificatum*, atque pro נמצא *invento, exsuctum, expressum, extortum, & torquendo*
exina-

exinanitum atque exspoliatum. Integrum locum hoc convestimus lumine & insigni figurarum. *Omnis EXSUCTUS confodietur: & omnis ABRASUS cadet gladio.* נמצא / ex vicissitudine literarum Ebevi, positum est pro נמצא / a verbo מצא *suxit, sugendo expressit, & exhaustit: item, compressit, & humentem spongiam exsiccat.* Sic נמצא subicit hominem ad medullas usque exsuctum, & cui opes suae tormentis expressae sunt. Adjungitur ei נספה *rasus, deraus, & ton- dendo probe admutilatus, quem novacula hostilis vexavit, pilavit, deglabravit, & fortunis ac divitiis exuit, non sine multa sanguinis missione.* Nullis interim vexationibus & deprædationibus redempta atque expleta crudelitas, ad extremum victimas hasce furori suo immolaret, seque ferro in viscera adacto ex- faturaret.

XIII. Quod si religio inceperit, radicem נמצא deferendi, & נמצא omni- no inventum, vel deprensus hic sonare contendatur, nihil nobis decesserit, sed contra multum per nos vulgari etiam interpretationi accesserit, si pro adjuncto, aggregato, quod mirifice languet, dedero corrasum, radendo contra- ctum: si cum Belgis nostris intelligas militem auxiliarium & conductitium, in- vidiose & false corrafi nota adpersum, si cum Rabbinis referas ad eos qui ex agro in oppidum congregati erant & corrafi: quod similiter contemptum spi- rat: si cum Hieron. exponas qui supervenerit: si cum Coccejo denique, qui superaccesserit, quæ ad corradendi originem nullo negotio revocantur. Nihil tamen horum satis tutum: limpidiùs fluet נספה corrasus, pro eo qui est ex fuga retractus, ex latibulisque extractus ad necem, sententia hunc in modum concinnata, *Fugerint quisque ad terram suam, & singuli ad suos respexerint; Omnis ecce deprehensus confodietur, & omnis ecce corrasus occumbet gladio.* Ne- mo fuga elabetur, sed vel palam deprensi, vel ex latebris protracti, corraden- tur ad lanienam, & cædis avaro, ac sanguinario hosti, jugulum præbebunt hauriendum, ut sine modo ac modestia grassante gladio, omnes occidione occidantur, & cum pulvisculo, velut radantur atque everrantur.

Alia ejus- dem loci Interpre- tatio.

XIV. Circumlustremus jam porro locos illos, in quibus consumendi, perden- di, in perniciem auferendi notionem adoptarunt interpretes, iisque figuræ il- lustris splendorem refundamus. Gen. 18: 23. האף תספה צדיק עם רשע. Etiamne justum cum improbo RADES? Multo id potentius, & sonantius, quam perdes, consumes, auferes, adfert enim præterea gravissimam imaginem vel Novaculæ divinitus admotæ, ad cunctos eradicandos, & e terra viventium era- dendos; vel venti rasoris, omnia uno turbine verrentis, & in exitium asportan- tis; vel, quod non multum abludit, scoparum perditionis, quas dixit Esaj. 14: 23. quibus cuncta eversa & extersa relinquerentur. Utrum horum arrise- rit, Radere nostrum non tantum fortius spirabit, verum etiam invidiosius, ut ne ipsa quidem Eloquentia opportunius vocabulum huc advocaverit.

Radendi insignis gravitas & venustas in loco Genes. e- ruitur.

XV. Ejusdem elegantiae & gravitatis sunt, quæ cumulatim hic, & per fa- turam, in medium dabo. Gen. 19: 15, 17. פן תספה פן Ne RADARIS in Urbis bujus iniquitate: vel, si placet, pœna. Num. 16: 26. פן תספו בכל השאתם. Ne RADAMINI in omnibus eorum peccatis. Coccejus, ne una auferamini, aut,

Alia mul- ta ejus- dem colo- ris & lumi- nis.

ne

ne adjiciamini, ne consortes pœnæ fiat, quod esset, CORRADAMINI. I Sam. 12:25. **גם אתם גם מלככם תספו** simul vos, simul rex vester RADEMINI, Erademini, Everrimini. I Sam. 27:1. **אספה יום אחר ביד שאול** RADAR aliquando per manum Saulus. Nollem Coccejo excidisset, includar in manus Saulis, pro, **אאסף**. Psalm. 40:15. **לספותה** ad RADENDUM cam. Jer. 12:4. **ועוף ספתה בהמה ועוף** ERASA sunt animalia & volucres. Intransitive ut Esaj. 7:20. supra vidimus. Iterum I Sam. 26:10. **במלחמה ירד** In prælium descendet, & RADETUR. Ex quibus omnibus, cum pernicie & interitu, emicat aliquid vel invidiæ, vel atrocitatis, quod cum universa ferie mirum in modum concinit, eique singulare momentum adjungit.

Duplex
facies,
quam ad-
mittit Ra-
sus in loco
Chronico-
rum.

XVI. Seorsum inspexisse pretium fuerit I Chron. 21:12. Ubi Davidi pœnas irato Numini datur optio defertur, num triennii famem mallet, an tridui pestem, & gladium Divinum, an vero gladium humanum, trimestri spatio incubiturum, ut qui victricia sæpe arma circumtulera, esset **מפני איביו**. Vulgo, *deficiens coram hostibus, vel consumtus*. Venustius multo & nervosius est nostrum *attonsus, adrasus, circumrasus novacula hostili, & multis cladibus attritus*: cui imagini respondet quod statim attexitur, **וחרב איבים למשגת** gladio hostili undiquaque assequente, infestante, desæviente. Posset etiam **נספה** rasus alia figura exponi *profligatus, fusus, fugatus, & procella* velut bellica, ac vento rasure huc illuc disiectus; ansa sumta ex derivato **סופה** in ventis procellosis & cuncta verrentibus frequentato. quorum similitudinem induit exercitus victor, omnia uno impetu sternens verrensque.

Prover-
biorum
locus ob-
scurissi-
mus illu-
stratur.

XVII. Anceps est & involutum **נספה** Prov. 13:23. sententiamque sua sponte obscuram nova caligine offundit. **רב אכל ניר ראשים ויש נספה בלא משפט** Non vacat excutere, quæ huc congesta te incertiores dimitterent, quam accesseras. Plurimarum calculum abstulit hæc versio, *Multum cibi effert novellare pauperum: & est qui consumitur defectu judicii*. Sensus hic constituitur, *industria & gnava agricolatione etiam pauperes sensim ditescere, atque ad lautas possessiones atque fortunas pervenire: ignavia contra, & dissolutione vel ditissimos pauperari, mergi, atteri, consumi*. Ecquid hac in sede admiseris **נספה** attonsum, rasum, derasum, pro *sensim ac pedetentim* suamet inertia *exesum & absumentum*? Mentem habes eandem, insigni schemate illuminatam. Sed **נספה** RASUS, ex genio Orientis non tam exprimit *minutatim consumtum*, quam, *subito & violenter opibus nudatum, atque eradicatum*. Demus itaque, *Et est qui RADITUR, funditus eradicatur, defectu judicii, vel ut alii maluere, justitiæ*. Non placet interim **יש** simplici illa notione sumtum, quod oppositio utriusque membri hoc pacto desideretur, & cogitatione veniat supplenda: ea vero apertissima reddetur, atque in oculos statim incurret, si **יש** capiamus pro divitiis, & fortunarum summa affluentia, Ipsaque, ut sic dixerim, substantia, habentia, opulentia; ex usu signantissimo; quam præfert Prov. 8:21. **יש להנחיל אהבי יש** Non male tornatum hinc exhibit dictum, *Novellare pauperum pervenit ad uberem proventum, atque abundantiam: At ipsa Substantia, ac summa opulentia, RADITUR defectu judicii*. Hoc est, diligens & attentus pa-

fami-

familias, laboris sudorisque haud parcus, & tenui agello uberrimum sibi vitum comparat, atque ad amplas opes emergit: at *negligentis & dissoluti* vel maxima *Opulentia*, nec opinato turbine *raditur, rapitur, verritur*, & cum pulvisculo *asportatur*.

XVIII. Unice equidem verum duco hunc sensum: non possum tamen quin mentionem injiciam versionis *Vulgatæ*, postremum membrum edentis. *Et aliis congregantur absque judicio*. Placuit id nonnullis, ex notione *addendi, aggregandi*, quam ספה subjecere. Explicatur de opibus correptis & congestis per vim atque injuriam, quibus opponatur *cibi abundantia ex justo labore collecta, ac convecta*; quo pacto נספה corrasum multo appositissimum erit, sententia sonante, *At est corrasum absque judicio*, vel plenius & uberius, *Et Opulentia est, datur, existit, corrasa per injustitiam*.

Alia adhuc ejusdem sententiae interpretatio.

XIX. Exquisitissimæ elegantiae est usus verbi nostri in *Hiphil*, unico illo exemplo salivam movens, & gustulum relinquens complurium id genus formularum *Deut. 23: 23. אספה עלימו רעות*. Distinentur interpretes inter *consumere & addere*, redduntque partim, *consumam*, impendam, *in eos mala*; partim. *Addam*, cumulo, *super eos*. Utramque sententiam egregie impieret *RADERE*, sic structum, *CORRADAM super eos mala*. Undique aggeram, *coacervabo, accumulabo, & acerbius conquista effundam*. Sed versio ista genuinam potentiam conjugationis *Hiphil* non servat, qua retenta, sensus emerget multo gravissimus ac venustissimus, *RADERE FACIAM super eos mala*. Calamitates & mala sunt *venti, tempestates, procellæ*, quæ *radunt, verrunt*, & in *exilium, exitiumque asportant*.

נספה
Radere fecit, calamitates, ritu procellarum, insigni figura Deuteronomii.

XX. Hanc interpretationem commendat derivatum סופה / *turbinis ac procellæ* notione pervagatum: id vulgo in ordinem cogitur sub radice סוף *fini*. *ri, & quæsitis frigidisque etymis torquetur*. Est procul dubio *ventus RASOR*, omnia, multa cum glomeratione pulveris, *sternens verrensque*. *Hof. 8: 7. Ventum seminarunt, RASOREM turbinem metent*: ubi simul habes *tempestatis calamitosæ* figuram. Conjugi solet cum סער & סערה / cui ab *Urendo, & pestiferum æstum visceribus insinuando*, nomen inditum est, *Nah. 1: 3. יהוה בנסופה ובשערה דרכו וענן אבק רגליו* & *USTORE, Nubesque sunt Pulvis pedum ejus*. Alludi vides ad *pulveris glomerata volumina*, quæ *ventus Rasor* vehit *verritque*; cum quibus disjecta & glomeratim rapta nubila comparantur.

סופה
Ventus rasor, ut סערה
Ustor.

XXI. Ad significationem *Radendi*, quæ internecionem portat, reduxerim quoque *Efaj. 29: 1. ספו שנה על שנה* / *Vulgo, Addite annum super annum*. Sententiam sic in illustri luce locavit *Cel. Viringa*: Vos profani & hypocritæ, qui vobis persuadetis vos externo cultu, quo *annua Festa celebratis*, & victimas festas magno numero offertis, Deo satisfacere, ejusque jam placavisse iram, *addite*, si ita placet, *annum anno, celebrate festa, procure te victimas*, quod strenue satis agitis: attamen scitote, Deum in his sibi neutiquam complacere, quod videlicet absque fide & cum hypocrisis detestabili, alieno a Deo affectu, hoc externo Religionis ritu defungamini, &c. &c.

Radere pro corradere, vel potius eradere apud Esajam.

&c. &c. Irrisio illa & contemptio, quæ ex oratione hac eminet, fastidioso-
re, puto, vocabulo aculeum suum exeruisset, quem altius figi senties, ubi
pro *Addite* posueris *Radite*, *Corradite annum super annum*. Aliam tamen. no-
stro quidem animo, mentem esse intricatissimi hujus Oraculi, capite præce-
denti discussum est, cujus par. X. edidimus *RADITE*, *eradite*, *everrite*, *ANNO*
SUPER ANNO: ut sermo ad victimarios & laniones Romanos dirigatur, qui Ju-
dæos, iræ Divinæ piacula, per annorum longam seriem, atrocissimis cladi-
bus mactarent, eorumque tenuissimas etiam reliquias occisione occiderent, &
summa acerbitate eradicarent.

Corra-
dendi usus
contume-
liosus a-
pud Je-
rem.

XXII. Ceterum *CORRADENDI* fastidium illud infero *Jerem. 7: 20. עלותיכם ספו על זבחכם* Flaccet vulgare, *Holocausta vestra addite sacrificiis vestris*.
Illuditur populi carnalis stupor, in sacrificiorum suorum paratu & pompa mi-
rifice tibi placentis, Deoque nidorem illum imputantis. *Indignationem* ita-
que, cum *contemptione* conjunctam requirit oratio, quam spirabit sententia
hæc, *Holocausta vestra CORRADITE super sacrificia vestra: & comedite carnem*.
*Atqui non locutus fui cum majoribus vestris, quo die eduxi eos ex Ægypto, de re-
bus holocausti & sacrificii. Sed hanc ego rem præcepi eis; auscultate voci meæ,*
&c. Ubi vides usque eo indignationem exardescere, ut Deus neget se cul-
tum illum condidisse, quæ gravissima est figura Rhetorices, cujus vehemen-
tiam nihil æque sustinuerit quam quod modo productum est.

Qui aliis
adhuc ex-
emplis ad-
firmatur.

XXIII. Cognati coloris est *Esaj. 30: 1. Væ filiis refractariis, ait Jehova, qui ineunt consilium, sed non ex me: & texunt texturam, sed non spiritu meo: לספות עוד על חרון אף יהוה* ut peccatum peccato addant. Sic passim interpretes;
dilute fatis. Nervus apparebit & aculeus, si supponas, ut *RADANT* peccatum
super peccatum: id est, *radendo coacervent*: quo nihil invidiosius atque acer-
bius, hac in sede, excogitari potest. Similiter *Num. 32: 14. Ecce loco pa-
trum vestrorum surrexistis progenies peccatrix: אל ישראל* Ut addatis adhuc ad æstum nasi Jehovæ adversus Israël. Refinge,
ut *CORRADATIS*: ut *aggesta*, velut ac *corrasa* materia ad acriorem flammam ex-
citetis æstum illum.

Vexatissi-
mus &
obscurissi-
mus Deu-
teronomii
locus pro-
lixè excu-
titur.

XXIV. Lucem adhuc opemque expectat *Deut. 29: 19. ubi sententia se
objicit proverbialis, iis circumvallata tenebris, quas nulla adhuc Eruditionis
aut Ingenii fax discutere, ad liquidumque perducere valuit. Si quis ex opi-
nionum vago fluctu nactus est portum & stationem fidam, non equidem invi-
deo, neque eum in altum retraxerim. Tantum dicam, ad quemcunque sen-
sum quis animum appulerit, ei sensui haud parum ponderis ac gravitatis ad-
juncturam esse vim illam, quam ex longinquo exilio reduximus. Verba sic
resonant, לספות חרון את הצמאה* quæ trifariam converti video, par-
tim ad addendum ebriam sitienti; partim ad perdendum saturam & sitientem, vel
cum sitiente; partim ut perdat, consumat, ebria sitientem. Prius illud multis
magnisque auctoritatibus subnixum est, sed diversa in studia scissis, quibus
omnibus satis fiet, si substituero, *Ad CORRADENDUM ebriam cum sitiente. Co-
gitarunt Rabbini aliqui, præeunte Onkeloso, de peccatis novo identidem cri-
mine*

mine cumulatis, ac præsertim de carnali securitate **שְׁלוּתָא** / *superbiæ & peccandi licentiæ* **זְנוּתָא** *superaddita*, ut ebria sustineat imaginem carnis vino somnoque sepultæ, & in utramvis aurem secure altumque stertentis, sitiens autem repræsentet carnem semet voluptatibus ingurgitantem, & summa cum licentia ac libidine peccantem, quod stylo sanctuarii est *bibere iniquitates instar aquarum*. Hæc mihi genuina mens videtur *Paraphraseos*, **לְאוֹסֶפֶא לִיה חֲטָאִי** *שְׁלוּתָא עַל זְנוּתָא*. non sane ut Cl. Coccejus cepit, ad addendum sibi peccata erroris ad malitiam; quod haud immerito castigatum esset, & obelo confixum, si ex Onkelosi calamo prodiisset: sed ad cumulandum sibi peccata securitatis & Atheïsmi, super elatæ manus superbiam, & profligatam peccandi licentiam. In hanc sententiam prolixissime se explicat RADERE, quod se nobis istoc usu jam approbavit in exemplis prægressis. Contende quæso *Esaj.* 30: 1. **לְמַעַן סְפוֹת חֲטָאֵת עַל חֲטָאֵת** *Ad CORRADENDUM peccatum super peccatum*, cum dicto quod præ manibus est, **לְמַעַן סְפוֹת הָרֹוּחַ אֶת הַצִּמְאָה** *Ad CORRADENDUM ebriam cum sitiente*, hoc est, ad peccandi sitim irrestinctam, Atheïsmi velut temulentia & furore aggravandam & accumulandam: quod sane patrat ille, qui verba execrationis audiens, sibi in corde suo benedicit jactatque, *Pax erit mihi, licet ex secreto cordis instinctu ambulavero*.

XXV. Huc oculos forte intendit etiam Syrus, quum dedit, ut addat ebrietatem ad sitim; licet latius id sumi possit, de libidine peccandi semet irritante, & crimina sua quotidie exaggerante; dum sitis illa continuam ebrietatem & temulentiam trahit, & mens dulci veneno consopita ad sanitatem redire non potest. Hæc imago obversata fuit *Belgis* nostris, aliisque, qui ad peccandi effrenatum & insatiabilem æstum solenne hoc Proverbium transtulere: quibus omnibus mirum in modum adblandietur nostrum CORRADERE, invidiam ferens & atrocitatem, toties jam similibus in scenis inculcatam.

Belgarum interpretatio laudata.

XXVI. Hanc corradendi vim ultro quoque invitat, atque ambitiosius amplectitur versio & mens Cocceji, quæ multorum punctum tulit. *Ad addendum irriguam sitiēti*: quod declaratur, ad Ecclesiam promissionis exhibitione exsatiatam, & quoad conscientiam, consummatam, redigendum in ordinem Ecclesiæ sitiētis, id est, in metum mortis, & in servitutem elementorum mundi. Cujus has in partes propendet animus, ei subministrabo, ad CORRADENDUM irriguam cum sitiēte; ut ex isto verbo pelluceat violentia & acerbitas, qua Cerimoniarum antistites Ecclesiæ jam irriguæ abundantiam & libertatem extinguere, atque sub siticulosæ inopiæ jugo attinere niterentur.

Cocceji conjectura.

XXVII. Commendat tamen magnus interpretes simul hanc explicationem, *Ad perdendam satiatam cum sitiēti*. Quo intelligi vult, eos qui sibi benedicunt, ambulantes in sensu cordis proprii, fieri inimicos fœderatorum Dei, & operam dare, ut eos aboleant, primo dum expectant salutem Dei; deinde, quum Evangelium salutis receperint. Hæc Commentarius. Lexicon addit, Nulla est recta explicatio, nisi illa, ad perdendum saturam & sitiētem, hoc est, credentes Evangelio, æque ac credentes promissioni: quasi dicas, ut non tantum sitiētes, Prophetas, & Prophetarum Discipulos, sed etiam satiatos fide Evangelii, filios Dei &

Alia Cocceji interpretatio.

filiis ejus, persequatur & perdere conetur.. Characterem cernis hominum ad impietatem & odium Dei tanto opere projectorum, ut omne semen religionis tum in se, tum in aliis deletum cuperent, & extinctum, ac proinde fideles & foederatos utriusque Oeconomiae *radere, eradere, everrere, & persecutionis procella ac tempestate eradicare* adlaborarent.

Alia item
Cocceji
mens.

XXVIII. Longius adhuc Cocceji conatus nobis exequendi sunt: subdit enim in *Comm.* Hi duo sensus tam propinqui iisdem verbis innui potuerunt. In *Lexico* triplicem sensum conglomerat, *Ad perdendum saturam & sitientem*, nec non *Ad jungendam saturam sitienti*, postremo, *ut satura perdat sitientem*. Verbo *ספוט* per *ἀντανόκλασι* sumto, partim pro *perdere* sive *consumere*, partim pro *jungere & copulare*: & particula *א* partim pro *ע* cum, partim pro accusativi nota. Ænigma hoc pacto nexuit, Labyrintheis ambagibus cæcatum, & implexum, e quibus vide num te satis filo hoc, artificis manu porrecto, explicare possis, „Necesse erat, ut prius quidem haberent *sitim*, deinde vero *satietatem* agnoscerent. Si vero *sitim* non haberent, nec *satietatem* & illius auctorem erant cognituri: & eum non cognoscentes, ipsi, ut *saturi*, in tempore expectationis, *sitientes* erant oppressuri: & deinde *saturatos* erant vexaturi, & *perdituri*, idque propterea, ut *saturatos in statum sitientium retraherent.*” Acumen hoc non ex solido relucet, seque sua intricat subtilitate, quum tam diversos significatus contexere satagit. Felicius viam illam tentare potuisset, si ad manum habuisset hanc sententiam, AD RADENDUM SATURAM CUM SITIENTE: Ubi jam nihil paradoxo atque insolentis oggeret, qui *Radere* illud simul *jungendi* ac *corradendi*, simul *perdendi* ac *eradendi* potentia fœtum esse contenderet.

Pfeifferi
sententia.

XXIX. Ex notione *consumendi* hac conjectura nos impertivit Cl. Pfeiff. in *Dub. Vex.* per *ebriam* intelligi *terram fertilem*, *aridam vero terram* emblemate *sitientis* proponi: sensumque esse, *donec omnia fuerint consumpta ac dilapidata, & omnis possessio ac terra*, qua præstans ac irrigua, qua sterilis ac *siticulosa*, per viscera fuerit trajecta ac decocta. Helluonis itaque, & Epicuri de grege porci, perditam ac profundam luxuriam perstringeret hoc Proverbium, alta ventris voragine cuncta mergentis, quod si haud male conjectatum dixeris, en tibi RADERE nostrum, opportunissima sede locatum, *Ad radendum ebriam cum sitiente*, ut indicetur strenuus decoctor, qui

*Pernicies, & tempestas, barathrumque macelli
Quicquid quæsierat, ventri donabat avaro.*

Haud po-
nitenda
versio R.
Jonæ.

XXX. Non indigna etiam est conjectatio R. Jonæ, quæ in hac serie compareat: is *consumendi* potentiam passivam heic loci adoptavit, hanc in mentem, *Propterea quod consumatur irriguus cum sitiente*, hoc est *justus simul ac injustus pereat, & ad nihilum redigatur*. Sententiam ejus exposuit Kimchius in *Lib. Rad.* כלומר שיראה הרשע כלות הצדיק עם הרשע ואין יתרון לצדיק על *Lib. Rad.* הרשע כמותו אומר כי אין גמול ועונש *Id vult, improbo videri, pium simul ac im-*

impium consumi, nullamque esse excellentiam justi præ injusto in morte sua; nulla præmia, nullas pœnas. Intransitivam istam vim gemino exemplo jam firmatam supra, adstruet præterea, Ps. 73: 19. סֵפוּ תָמוּ מִן בְּלֹהוֹת RADUNTUR, consumuntur præ nebulis. Turbine radente verruntur. Et Amos. 3: 15. peribunt domus eburneæ, וְסֵפוּ בְּתֵים רִבִּים ædes magnificæ RADENTUR. Non tantum solo æquabuntur, verum etiam omni cum rudere & pulvere rasoribus ventis asportandæ & everrendæ permittentur. Similiter לְמַעַן סֵפוֹת propterea quod RADATUR irriguus cum sitiēte; seu, iisdem scopis perditionis everratur, eadem mortis atque interitus procella dissipetur, in nihilumque feratur. Confer, amabo, Gen. 18: 23. הָאֵף תִּסְכַּח צְרוּק עִם רִשָּׁע / ad quem locum oculos reflexisse videtur Rabbinus; cujus expositio pulcre cum scopo & serie conspirans quidem illa, aliorumque etiam magistrorum suffragio fulta, id habet incommodi, quod irriguus pro justo, & sitiēns pro injusto, hac utique in sede, minus opportuna sint, quamvis alibi prolixè figuram illam recipiant.

XXXI. In omnibus hisce versionibus אָא valuit cum, non tamen a structura abhorret, ut pro nota accusativi sumatur. Sic visum fuit Alexandrinis, ἵνα μὴ συναπολέσῃ ὁ ἀμαρτωλὸς τὸν ἀναμάρτητον. Quid viderint non satis expulso: conjicio רִוִּי ipsis fuisse peccatis ebrium, צִמְאָה siccum, sobrium, hominem frugi. Negandi particula, ab ipsis inserta, turbelas movet; eam si furcillaverimus, tolerabilis emerget sensus, ut RADAT irriguus, luxuria & nequitia ebrius, sitiētem, siccum, sobrium: & peccator projectus ac profligatus, trahat, perducatur, auferat, iisdemque secum involvat frugatiores, dum profanas hæc voces jactat.

Versio
Septua-
gintavira-
lis exami-
natur.

Ede, bibe, lude; post mortem nulla voluptas.

Et

*Hæc habui quæ edi, quæque exsaturata libido
Hausit. —————*

Et

*Sapias, Vina liques, & spatio brevi
Spem longam reseces, dum loquimur, fugerit invida
Ætas: Carpe diem, quam minimum credula postero.*

XXXII. Posset etiam hæc irrigui & siticulosi allegoria ad R. Jonæ opinionem accommodari, eamque gratiosiore reddere, quum scrupulus, supra a nobis motus, levetur, si רִוִּי pingere dicamus uvidos, madidos, pulcre potos, largo semper mero irriguum corpus habentes: צִמְאָה autem, siccus, aridos, jejunos, illuvie, incultu, squalore siticulosos: quorum prius, in ore improbi & luxuriosi, eam exprimat nationem, in qua ipse nomen suum profitetur: posterius gentem piam designet, ex ejusdem hominis profani ingenio, nota hac adpersam. Hinc sententia exsurget, haud pœnitenda. Pax erit mihi, quum ex secreto cordis instinctu ambulavero: propterea quod RADENDUM est irriguum simul cum sitiēte. Nempe juxta pestilentis hujus cordis שְׁרִירוֹת intimum secretum,

R. Jonæ
sententia &
nobis in
melius re-
ficta.

Soles ire & redire possunt:

Nobis quum semel occidit brevis lux,

Nox est perpetua una dormienda.

Ergo, *Edamus, Bibamus, cras morimur.* Hilaria agitemus, genio indulgeamus, continuo nos mero irrigemus, curasque nostras diluamus; irato suo Deo & malo genio relinquamus *siccus illos, & jejuna siti enectos*, qui semet frustra macerant, & venturi judicii metu fatigant; quum irriguum simul & sitiens sit Radendum; & πανωλεθρία involvendum. Adagium videtur ductum a grege potio & irriguo, qui ריה sexu fœmineo absolute dictus fuerit, ex stylo Arabum, nec non grege lassitudine ac siti enecto, qui צמאה potuerit appellari: ut ubi cuncta penitus deleta, extincta, eversa, extersa, & ad internecionem evastata indicare vellent, dixerint ספתה הרה את הצמאה irrigua simul & sitiens Rasa est.

F I N I S.

PRAEFATIO

ORIGINUM HEBRAEARUM

LIBRI PRIMI

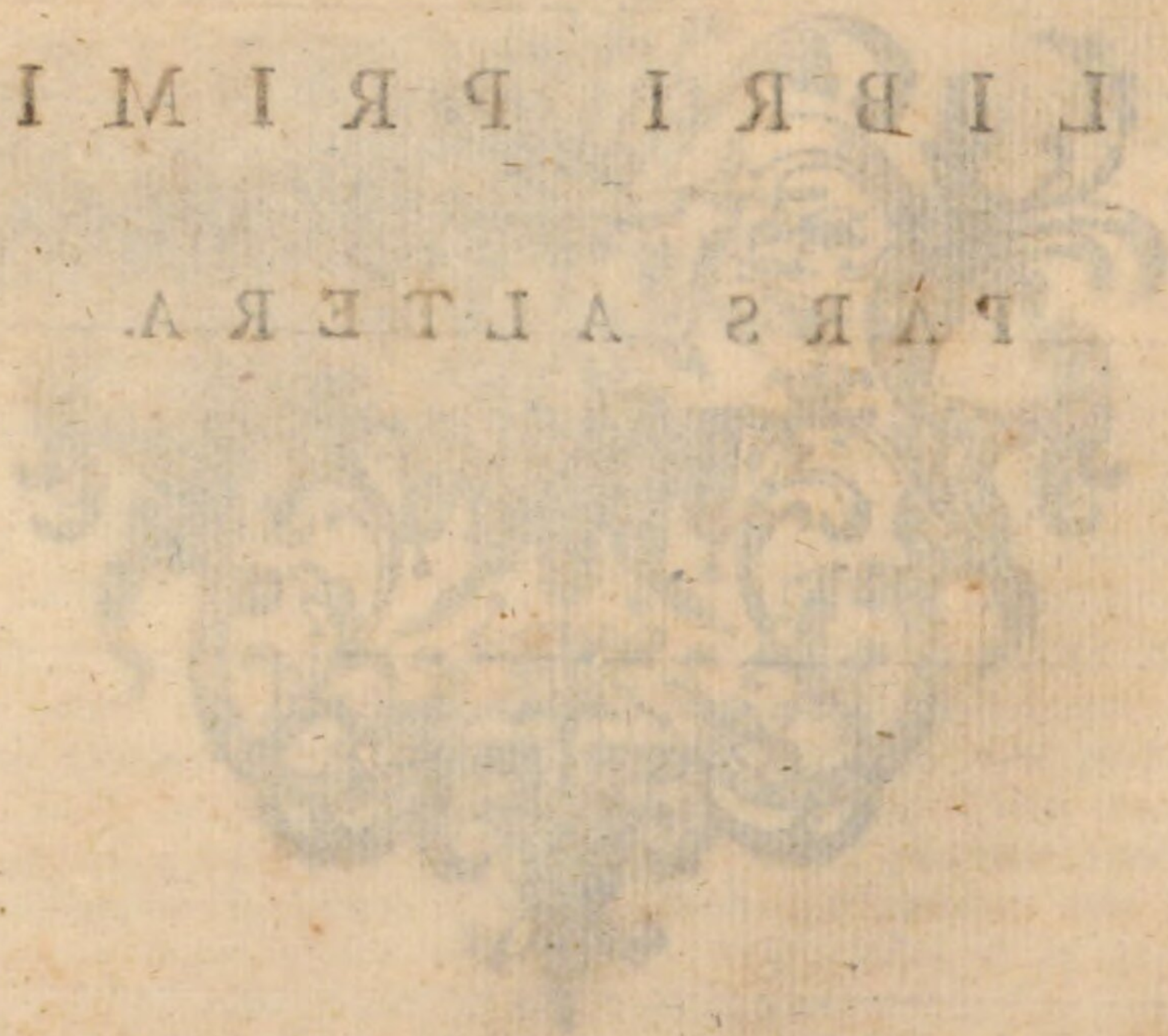
PARS ALTERA.

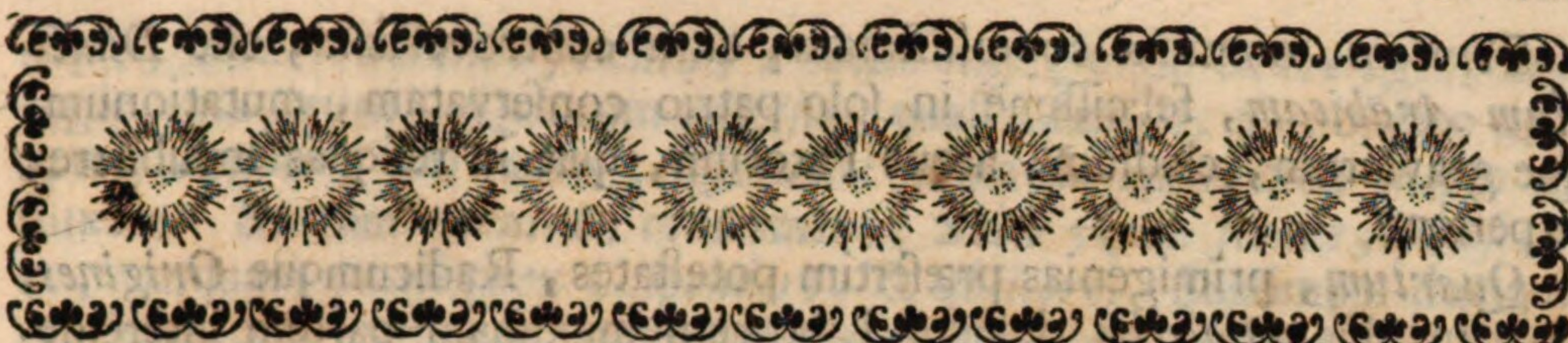
LIBRARIUS HEBRAEUS LIBER PRIMUS

ORIGINUM
HEBRAEARUM

LIBRI PRIMUS

PARS ALTERA

PRÆFATIO.

Nonge alia, quam destinaram, facie Volumen hocce in lucem prodit. Causam, conspectumque simul Operis, paucis strinxisse operæ fuerit. *Capite primo* recensentur *Dialecti* quæ cum *Lingua Hebræa* consanguinitatem habent. Harum tres primariæ *Chaldaica*, *Syriaca*, & *Arabica*: quibus sororius gradus tribuendus. Secundariæ *Æthiopica* purior, & impurior *Samaritana*: quibus accedit impurissima sartago *Rabbinico-Thalmudica*, ex reliquis fere conflata, atque commixta. Harum quæque quantum ferat vel auctoritatis, vel utilitatis, breviter indicatum. Ostensum quoque, quid *Dialectum* proprie dictam efficiat; quod ea res minus rite percepta multam Viris Doctis frustrationem injecerit, eorumque hac in parte judicia etiamnum non parum impediat. Hæc usque ad finem *Capitis Primi*.

Inde *Capite secundo* omnium *Dialectorum* consensione, ac conspiratione, *Thema* קק mire fluctuans in *Lexicis*, & *Versionibus*, tuta, & undique munita, statione augetur; atque locis aliquot obscurioribus, nec pro dignitate explicitis, ea lux inferitur, quæ se omnibus æquis arbitris facile sit commendatura.

Ex illo autem luculento specimine, unde judicium de reliquis nostris conatibus fieri non recuso, quinque, sex, elicui, & adstruxi, confectaria, quæ studii *Linguarum Orientalium* proram veluti ac puppim constituunt.

Primum est, ad unum Linguae corpus pertinere quatuor *Dialectos* majores, *Hebraicam*, *Chaldaicam*, *Syriacam*, & *Arabicam*, sub quibus reliquæ in ordinem redigendæ sint.

Secundum, omnes illas *Dialectos* mutuam sibi opem lucemque ferre, atque socias inter se præstare operas; sic ut nulla earum sine aliquo intertrimento, atque incommodo, ignorari queat.

Z

Ter.

Tertium, omnium copiosissimam, citra controversiam, esse *Dialectum Arabicam*, felicissime in solo patrio conservatam, mutationumque graviorum, cladum, atque Fatorum, quæ in reliquas incubuere, expertem.

Quartum, primigenias præsertim potestates, Radicumque *Origines*, quæ in aliis *Dialectis* defectu Librorum maximam partem interciderunt, apud *Arabes* ob veteris Linguae curam, custodiamque, incredibilem, integras plerumque reperiri, eorumque ope *Hebraeis* auspiciatissime, & solidissime, restitui posse.

Quintum, admota clavi *Dialecti Arabicæ*, etiam in *Chaldaicæ*, *Syriacæ*, ceterarumque *Orientalium Linguarum* adyta, feliciter penetrari, atque suavissimam illam concordiam, & Harmoniam, inveniri, qua unius Stirpis primævæ late fusi Rami inter se connexi sunt.

Sextum, discrepantiam, quæ inter *Dialectos Orientales* intercedit, ex secundariis maxime usibus exsistere, qui Stirpe immota, & manente uno Radicali succo, varie sese inflexerint, atque propagarint.

Adtigi ibidem *septimum* hocce, quod & hic conspici velim, merito quidem *Veteribus Versionibus* grande statui pretium, neutiquam tamen illarum ope primigenias Radicum potestates constitui atque definiri posse.

In hisce, §. XXXI. & XXXII. deductis, nihil posui, quod non summa luce evidentiae ultro sese insinuet omnibus, qui vel non hospites hisce in literis versantur, vel judicandi libertatem sibi met præjudicatis opinionibus non ademerunt.

Ut interim Juvenibus, qui necdum ad hæc omnia satis forte prompti, atque periti, aliquo modo subvenirem, eorundemque hoc in genere judicium acuerem simul, simul firmarem, Capite tertio produxi *Originum Latinarum* specimina quædam, ex quibus dignoscere daretur, quid discriminis sit inter *Primarias* & *Secundarias* significationes, & quam abditi sæpe sint fontes vel familiarissimarum notionum.

Primum est, *Callere scientiam, artem, rem*, vel & *Callere in re, arte, scientia*, pro peritissimum esse, metaphora desumpta a *Callo*, & *callosa duritie*, qua quis velut *trit*us, penitusque *subactus* in hisce intelligitur.

Secundum est *maclare*, cujus diversissimæ illæ potestates secundariæ *Maclare victimam*, & *maclare quem honoribus*, atque *beneficiis*, ab *Origine* dependent, per eamque in pulcherrimam redeunt concordiam.

Tertium est *hostis*, qui in Veteri Lingua *peregrinus*; postea demum *inimici* vim induit. Quartum *taminare* pro *polluere*, proprie *contrectare*,

flare, mox *tractando* *foedare*; a veteri *tago*, unde & *contages*, *contagio*, manarunt. Quintum *adipisci*, quali *adapisci*; ab obsoleto *apo*, *apor*, *apiscor*, pro *nector*, *assequor*: unde & *aptus* cum *inepto* effluxere. Sextum *temnere*, *contemnere*, *ἀπὸ τοῦ τέμνειν* *secare*, *præsecare*, tanquam *præsegmen* *vilipendere*, & *abjicere*. Septimum denique *confutare*, & *refutare*, quæ duo verba omnibus quidem usu quotidiano contrita: sed non omnibus æque notum, *futum* olim fuisse *vas coquinarium*, quo *ollæ ferventi frigida suffunditur*: eaque *ansa confutare*, & *refutare*, pro *æstum*, aut *impetum bullientem*, *reprimere*, *invaluisse*.

His a §. II. ad VII. præmunitis, accessi ad *Thema* שלה, atque ostendi, tum *Veteribus*, tum *Recentioribus*, *Interpretibus*, satis quidem perspectam fuisse *secundariam* potestatem, *primariam* tamen adhuc omnium aciem, industriamque, fugisse. Eam demonstravi sitam fuisse in *Eliquate*; unde *liquida* & *secura*, *tranquillitas*, itemque aliæ notiones prono alveo descenderint.

Hac occasione iterum adstrinxi omnia illa *Confectaria*, quæ supra exposui; atque etiam aliquid injeci adversus *Metaphysicum* illud artificium, quo *formales* Verborum *significationes* in officina ingenii sui sibi procudunt nonnulli, easdemque pro genuinis vendere sustinent. A §. VII. ad XLII. hæc procedunt.

Respiebam in postremis istis stricturis ad audacissimum illum conatum Cl. Boblii, quo *Origines Hebræas ex ipsis Visceribus textus eruendas esse* contendens, vexillum erexit ingeniis *Philosophicis*, ad *Linguam Hebræam* sub *Metaphysices* imperium, & ditionem, subjungendam, ejusque *formales* sive *primigenias potestates*, repudiata *Dialectorum* auctoritate, ad arbitrium constituendas. Ejus viri vestigia premens Cl. Gussset. in *Comment. Ling. Hebrææ* istam viam ut unice veram, legitimamque, commendavit, atque argumentis sic satis speciosis usum *Dialectorum* animosissime impugnare, atque convellere, aggressus est.

Ne ergo temnere, & premere, velle videremur, quibus refellendis impares censebamur, *Capitis Quarti* honestum certamen ingredientum fuit, atque cum Cl. Gusssetio, cujus *Hypothesi* multos Viros doctos in *Belgio* & *Germania* favere cernebam, pes conferendus fuit. Non vereor ne quis me vel honorem Viro Eximio debitum minuisse, vel aciem *Argumentorum* ejus, quibus *Dialectorum* usum penitus proscribere conatus fuit, declinasse criminetur. Ea hic breviter teneri, e re communi fuerit.

Primum est, *Linguas Orientales Homonymiis laborare*; unde nihil satis certi pro *Hebræa Lingua* hauriri queat. Quid in hoc ratiocinio claudicet, & quidem utrimque, demonstratum §. XVIII. XIX.

Secundum non firmiore talo consistit. Eo tenditur, per migrationes e gente in gentem, *Linguave in Linguam*, tantas fieri mutationes, ut vel *Radix ignoretur*, vel *Notio atteretur*. Eum in finem collatio instituitur *Dialectorum Chaldaicæ, Syriacæ, & Arabicæ*, cum *Italica, Hispanica, Gallica*, corruptelis *Latinae puritatis*. Talia cupidissime arripiuntur ab iis qui a *Dialectis Orientalibus* abhorrentes, in *Paralogismis* invictam sese Arcem tenere opinantur. Vide quomodo Cl. *Driessen*. me inde verberet in *Causa Linguae Hebrææ adversus Arabismi abusum*, qua *Vindiciarum* mearum aciem infaultiore adhuc descriptione, quam qua prior *Dissertatio* in orbem prodiit, prævertere festinabat. „ *Haud dubie*, inquit peritissimus horum *Judex*, *Dialectus* „ *illa Hebrææ Linguae, quæ Arabica dicitur*, *Originem* debet ho- „ *minibus indoctis, sermonis & morum cultum ignorantibus, inferio-* „ *ris conditionis plebeculæ, rusticis: & an ab his significatus primi-* „ *genius conservatus sit &c?* Ergo *Dialectus & Arabica, & aliæ* „ *Orientales omnes, initio sunt Lingua Plebeja rustica haftert-taal.* „ *Cui non obstat majorem deinceps illis cultum adhibitum.* Hoc & „ *aliis Dialectis, Occidentalibus, accidit.* Quis neget *Linguam Ita-* „ *licam, Hispanicam, Gallicam, in sua Origine esse Barbaro-Lati-* „ *nas, quamvis cura nitorque ipsis deinceps accesserint, suisque ipsæ* „ *superbiant elegantiss.* Idem, si placet, sentire poteris de *Dialecto* „ *Arabica.*” Nec publici, nec sui adeo, reverens, qui talia chartis mandat. Omnia toto cælo dissimilia sunt, & tamen hinc potissimum ut victores sese inferre solent, quos boni iudices eo ipso victos esse decernunt, quod comparatione tam manca sese defensitare cogantur. Ita profecto est. Qui *Linguam Italianam, Hispanicam, Gallicam*, appellat *Linguae Latinae Dialectos*, vel ignorat, quid sint *Dialecti*, vel prudens sciensque commiscet, quæ distinctissima; ut *Hypothesi* velificetur. Iterum, qui *Dialectos Chaldaicam, Syriacam, & Arabicam*, ab *Hebræa* propagatas statuit, ea ratione, qua *Italica, Hispanica, Gallica Lingua* per corruptelam, & miscelam, derivatæ ex *Latino* fonte, vel materias hasce non satis intelligit, vel gaudet, si modo colore aliquo ad tempus uti queat ad labantem causam utcumque suffulciendam. Hoc ex iis quæ a §. XX. ad XLVII. adversus Cl. *Gusset.* disputata, in oculis omnium, qui videre vel possunt, vel volunt, defixum.

Nempe

Nempe sunt, qui videre non possint, quod suffusiuncula quadam hac in parte laborent: sunt etiam qui non velint; quod sententiam mutare haud satis rebus, partibusve, suis utile forte videatur. Utrumque genus dissentientium humaniter semper tuli, & ferre non desinam.

Tertia instantia melius, credo, pro Eruditionis suæ dignitate, abstinisset Cl. Gussenius, quum credere se negat, *Deum nos tot Linguis discendis onerare voluisse ad Eum in verbo suo intelligendum.* Ei paucis occursum §. XLVII—XLIX.

Quarta item nihil infirmius; *Linguam Hebraeam esse Matrem quæ a Dialectis fieri non discat: quin ut Fons purioribus fluat aquis.* Iterum meri sunt *Paralogismi*, ut §. L—LIII. evictum.

Omnium autem infirmissima, & ruinosissima, Quinta, cui tamen *Hypothesis* universa unice innititur: *Solem quendam Linguarum esse Hebraeam, quæ insito fulgore sese manifestet, nullius auxilio indiga.* Magnifica enim vero verba. Vide quæ §. VII. excerpti. Justam ad ea responsionem reperies *Cap. Sexto* §. XXIII. Itemque *Cap. Septimo* §. XV.

Huc usque Optimam causam defendendo evectus, in me ipsum arma suscepi, atque *Capite Quinto* a §. I. ad XXII. quindecim aperui fontes *Argumentorum*, quibus *Methodus* nostra gravari posse videbatur. Nempe quibus veritas a dextris adstat, & animos facit, illi adeo nisus adversantium non reformidant, ut iis quoque tela suggerere, & suppeditare, gestiant.

Hæc argumenta, quibus non ut prævaricator cum memet ipso coluisti, sed ut indagator veri in veram adversus memet pugnam descendi, resumit, & refutat *Caput Sextum* a §. II. ad XXVI. Omnibus quidem, tum objectionibus, tum responsionibus istis, majus spatium, major debetur deductio; sed copiosissima materia in brevem gyrum coacta, nunc utilior visa, atque nostra examinaturis opportunior.

Hiscæ perfunctus, *Originibus* prosequendis me denuo parabam, quum ecce ad manus meas perfertur Cl. Driessenii *Dissertatio de Veris Causis & Auxiliis interpretandi Linguam Hebraeam Biblicam.* &c. Ea omnes meos conatus circa rem *Hebraicam*, cum præstitos jam, tum ulterius, favente Numine, præstandos, solo Titulo diffilabat.

Scriptio illa, quæ occulti quid coquebat, ingratiſsimam mihi imposuit necessitatem *Vindiciarum*, quibus si ullo pacto superfederi potuisset, fecissem sane. Cur parci non potuerit Cl. Theologo, in præfatione vindiciis istie præfixa satis expositum. Non dubito quin ubi eas perlegerit, expenderitque, Vir Cl., sensurus sit, salem, quo uti debui, non

fuisse *virulentum* & nigrum illum, quem malevolentia spargit, sed album, quem ipsa quoque benevolentia, & candor, inspergit, quum inveteratis vitiis occurrendum, & mali humores expurgandi.

Eo conspersum quoque *Caput septimum*, quo defensionem adversus Cl. *Driessenium* suscipiendæ prælusi; ostendique, quam diversis *Hypothesibus* oberrent, atque præcipientes abeant, qui *Regiam viam*, cognitione *Dialectorum* communitam, deferunt.

Qui hæcenus cæca tulere iudicia, jam oculata ferre poterunt, atque constituere quibus e *Fontibus* cognitio *Linguae Hebraeae* haurienda sit, atque ad uberiores lucem, ac perfectionem, pervehenda. Copia jam datur optandi, velitne quis *Vossianismum*, an *Tridentinismum*, quo vernaculae cuique suæ sacrae, & authenticæ: num purum putum *Rabbinismum*, an potius *Forsteri* & *Avenarii* suaviludia, vel & *Boblii Gussetiique* delicias *Metaphysicas*, aut *Neumanni Hieroglyphicas* imagines, atque *picturas*. Habet Cl. *Driessenius*, habent omnes, quibus nostra *Methodus* non placet, quid sibi præplacere declarent; ut *Orbis Eruditus* de controversia nostra Judex sedere queat, atque litem nimis litigiose tractam, & nescio quibus cavillatiunculis obscuratam, dirimere.

Eum in finem Volumini huic inferendam duxi geminam Orationem de *Linguae Arabicae antiquissima Origine*, *Intima ac Sororia cum Lingua Hebraea adfinitate*, nullisque seculis præflorata puritate.

In iis ostendo *Linguam Arabicam* ex *Heberi* domo oriundam, iisdem cum *Hebraea* natalibus gaudere, ejusque germanissimam esse sororem, quæ *Radicalem* suam *Virtutem*, atque *vetustam indolem*, cum potuerit, tum debuerit, conservare in interiore illo recessu *Arabiae Felicis*, in quem felicissime per *Joktanem* filium *Heberi*, & *Phalegi* fratrem, immissa fuit.

In *priore* tres exposui causas externas illius integritatis, quæ tam longo seculorum decursu semet sustinere, atque corruptionem a se prohibere potuerit.

Primam ministrat situs *Arabiae Felicis*, cujus interiores sedes nec commerciis, nec connubiis, alienigenarum, unquam infectæ.

Alteram, idem ille seclusissimus recessus, nec exercitibus, nec coloniis peregrinis, inundatus, atque oppressus.

Tertiam, perpetua successio *Regum Joktanidarum*, qui *Heberi* sanguine creti, interiori *Arabiam*, sive *Sabaam*, non interrupta ditione tenuerunt usque ad tempora fere *Muhammedis*; per quem tantum religionis, ac firmitudinis, isti *Linguae* accrevit, ut quam diu *Muham-*

hammedanismus obtineat, nihil mutationis metuendum habeat.

In posteriore expromsi sex causas interiores sese usque & usque sustinentis *Linguae Veteris*. Harum prima iterum, *Palma antiquitatis* ei semper ab *Arabibus* delata. Secunda, religiosa quodammodo veneratio, eidem tributa. Tertia, nationis constantia, & gravitas, a novationibus aliena. Quarta maximus semper honos veteribus loquendi formis, & significationibus, additus. Quinta, ambitio publica totius gentis, mutuis studiis sese ad antiquae Linguae faciem conservandam provocans, atque accendens. Sexta denique, fidele simul firmamentum, Literarum, quo *Jemenenses* ab antiquissima inde memoria praere reliquis *Arabibus* floruisse traduntur.

Adversus utramque hanc Orationem subita quaedam, & insubida valde, deproperavit Cl. *Driessenius*, in *Causa Linguae Hebraeae adversus Arabismi abusum*. Et alia ex aliis quibusdam meis, nec non *Oratione Inaugurali Prima*, prima *Franequeræ* habita, quin & *Præfatione ad Comm. in Jobum*, isti scriptiunculæ, quatuor admodum philyras implenti, quantum quidem me tangit, intexta, atque interlusa.

Ex ea deprendi, difficile esse tacere, quum doleas. Nempe ad primam meam *velitatiunculam*, *Vindictis* gravioribus præmissam, quæ *Capite Septimo* hujus Operis continetur, totus in fermento esse, & aliquid laxamenti quærere, Cl. *Driessenius* ante, quam annunciatae illæ *Vindictæ*, quæ a tribus jam mensibus seorsim comparuere, prodirent.

Miratus fui præcipationem: neque enim ignorare poterat Cl. *Dissertator Vindictas* meas brevi prælum liberaturas. Cur eæ non expectatae? cur non firmo pede exceptae? Videtur cor saluisse Viro Docto, jam fero nimis sentienti, se eam in arenam descendisse, ubi vix stare posset, nedum gradum tueri. Commodius ergo duxit, & gloriosius, ante congressum receptui canere, & specie vincentis campum relinquere, ante quam ego copiolas meas eduxissem. Plura non addo, & quia nunc licet, parco veteri Amico, parco personæ *Theologi*, a quo nec spolia appeto, nec tropæa. Eum vulnera sibi sua conduplicasse indolui. Ego quidem satis jam causæ, satis Muneri, officioque, a me factum arbitror. Nebulas ab oculis *Academicae Juventutis* depuli: Methodumque nostram a suspicionibus, & oculis finistris, ita vindicavi, ut non imprudentis & imperiti amplius esset, sed inverecundi, & importuni, eam, ab illa quidem parte, impetere.

Liceat tamen mihi Cl. *Driessenio*, liceat & aliis Viris Doctissimis, diversa a nobis sentientibus, ante oculos proponere, quam parum liberalis

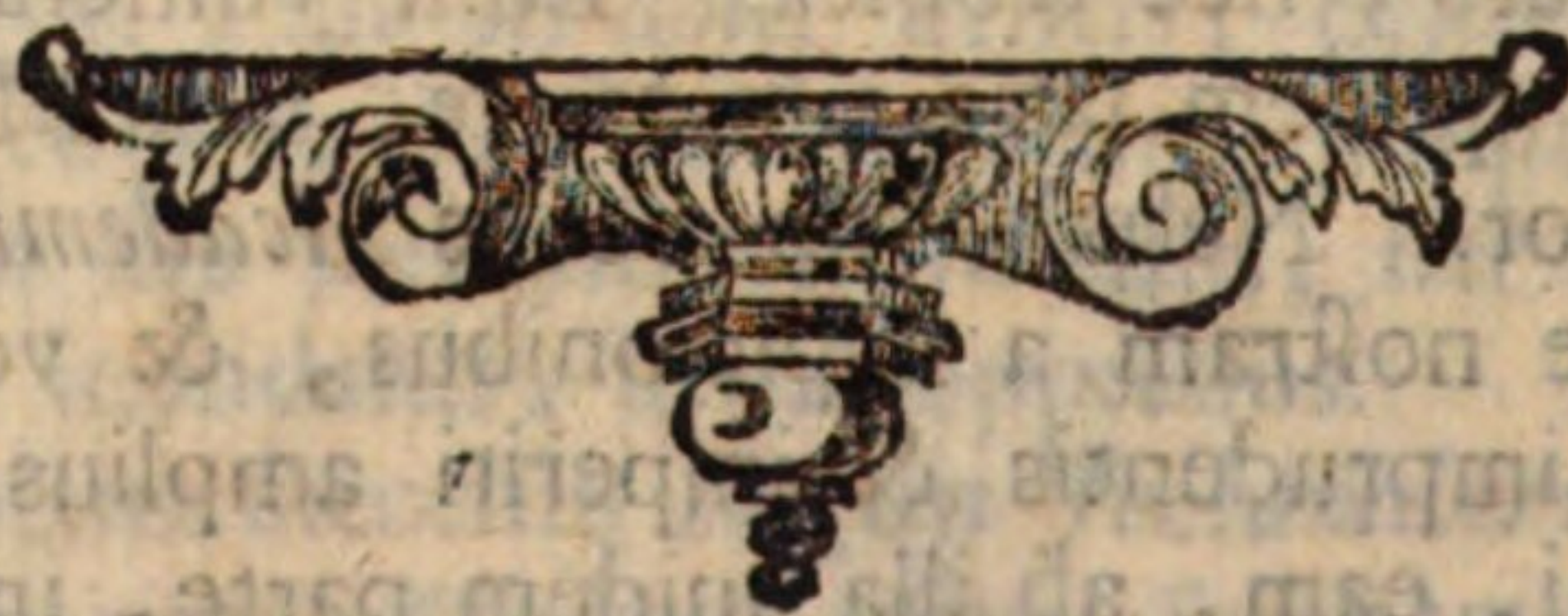
beralis sit modus ille disputandi, quo mecum utuntur.

Quum *Originum* primum volumen ederem, verbum nullum feci de *Linguae Arabicae Origine, Antiquitate*, nullisque seculis libata puritate, quia *Experimentali certitudini* neminem contradicere posse, aut velle, arbitrabar.

Objectari tunc coeptum ab iis, qui *Arabica* non amant, fieri haud potuisse, ut non *Lingua* illa majorem in modum ab integritate *Hebraica* degenerarit, atque per tam longa secula in diversissimam & faciem, & vim, defluerit.

Qui isti objectioni praecisim, & simpliciter, reponere potuissem, fas non esse, ut in dubium revocetur, quod *Experientia* ipsa quemvis, qui ad haec sacra accedere volet, docere queat; ne responsio nimis superba videretur, scrupulos illos, ex sola ignorance *Linguae Arabicae* injectos, levavi, differendo tum de *Origine & Antiquitate*, tum de *causis externis, & internis, integritatis* sese sine depravatione, & degeneratione, tuentis.

Quod æquis iudicibus dubitationem omnem dirimere visum, iniquioribus iterum ansam praebuit cavillandi, quasi *Systema* nostrum solis istis principiis niteretur. O artes! Atqui vel sine firmamentis illis causa nostra stat, stabitque. Nempe evidentior est *consanguinitas* ut aliarum, sic in primis *Dialecti Arabicae*, cum *Hebraea*, quam ut vel contentiosissimus eam negare ausit. Jam vero quod ipsa Natura dedit, & ab Origine inseminavit, nullius contradictio *Dialectis* hisce ereptum ibit, quantumvis, ut in reliquis disciplinis, sic & in hacce nostra, cum studia, tum ingenia, hominum, sese scindant, atque in diversissima abeant. Utinam modo tam felicibus nobis esse contingeret, ut non alii de rebus nostris pronuntiarent, quam qui legitimam causae cognitionem sumere voluere. Dabam *Lugd. in Batav.* pridie *Kalend. Decembr.* 1737.

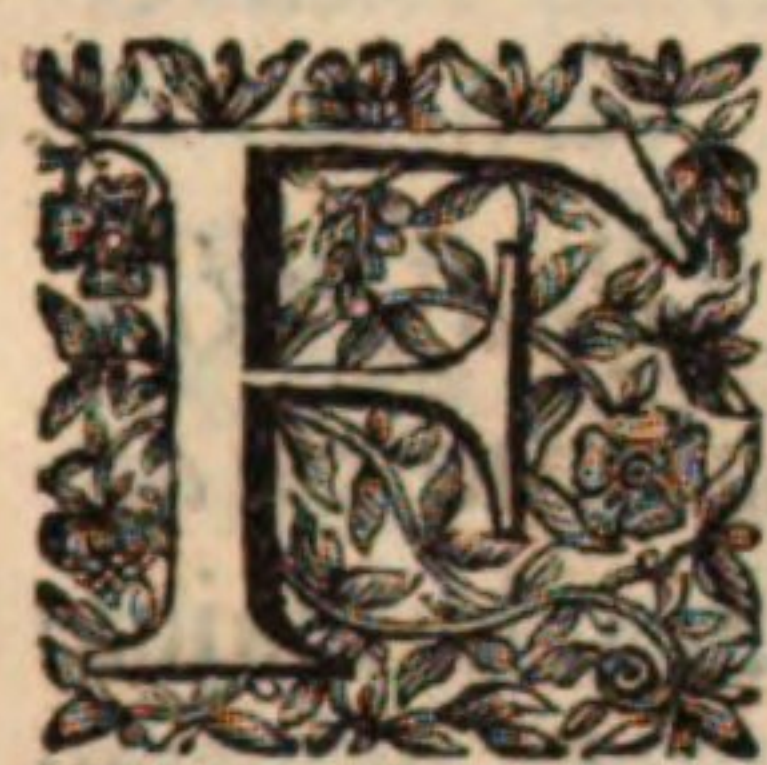

A D

ORIGINES HEBRAEAS

LIBER PRIMUS.

PRIME decennium est, ex quo in lucem emittere cœpi *Origines Hebræas*, in quibus primigeniam vim & indolem *Linguae Hebraicæ*, antiquissimamque *Radicum* plurimarum potestatem, ad lucem *Dialectorum*, & præsertim copiosissimæ illius, quæ in *Arabiam Felicem* felicissimis auspiciis commigravit, eruendam enucleandamque suscepi.

Introdu-
ctio operis.

Id operis in quatuor partes a me descriptum ac digestum fuit, secundum quatuor *Defectus* majores, quibus *Linguae* illius cognitio, quantumvis lætis aucta incrementis, adhuc laborareprehenditur.

Primus est, quod bene multis necdum vel stabilis, vel secuta saltem, significationis sedes contingere potuerit: in quibus videlicet *Lexicographi* ipsi, partim fluctuant, atque inter sese discrepant; partim fundamento minus tuto solidoque nituntur; qualis est convenientia atque affinitas quædam literarum Radicalium; qualisque vel *Chaldæi*, vel alterius alicujus Veteris interpretis, sic reddere soliti, auctoritas.

Alterum incommodum, multo gravissimum, situm est in diversissimarum notionum agmine, unum sub thema ita congruentium sæpe, ut nulla copula, nulla plane concordia appareat; sed contra discordia ac pugna potius: quæ ut ingeniis minus sobriis ansam præbuit *Linguam Hebræam* macula adspargendi inconstantiae, & confusionis; ita modestioribus plurimum tamen faceffit negotii; atque etiam peritissimorum calculos miris modis implicat & conturbat.

Tertius defectus latissime manat, & ad *Radices* quoque tritissimas, atque una tantum, eaque certa atque indubitata notione, præditas, sese extendit: nam hæc notio ferme *secundaria* est, & *translata*; quæ ex *primaria* aliqua *antiquiore*, & vere *Radicali*, succrevit ac propagata est; ad quam inopia luminis idonei necdum penetratum fuit.

Quartum locum gradumque occupant integræ locutiones, formulæque, Orientali sub Cœlo natæ, ejusque Genium unice spirantes, ad quas, nisi ejusdem Cœli geniique participes aditum nobis patefecerint, omnis nostra acies hebescat necesse est, vel & blanda forte specie veri semet frustretur ac ludat.

Omnes hosce *Defectus*, aliosque minores iisdem cohærentes, atque innexos, peculiari opusculo ante triennium enudavi, exemplisque palandos præbui.

Ad has debiliores partes *Rei Hebraicæ* nonnihil juvandas, ut cura nostra sese a longo acuit intenditque, ita etiam pignore non uno obstricta tenetur: quo vinculo, ac ære veluti, ut memet exsolvam, *Originum* interruptam telam redordiar, atque mora omni amputata, detextam dare conabor.

CAPUT PRIMUM.

Linguae Hebraeae quinque fontes Lexicographis notandi. Quid auctoritatis cuique eorum competat. Dialecti lustrantur. Thalmudica duplex quid opis ferre possit, & justi ejus fines. Dialecti Chaldaicæ usus, & defectus. Syriacæ Conspectus, usus angustior adhuc quam Chaldaicæ, uberioris spes seculo huic affulgens. Arabicæ Dialecti ratio. Ea usos esse Rabbinos & summos quosque Viros. Ejus insigniores fructus. Dialectus Æthiopica lustratur, & usus ejus indicatur. Dialectus Samaritana. Persica & Turcica. Persicæ Natales & incrementa ex Arabica Dialecto. Turcicæ Natales & opes auctæ. Orientalium Linguar. Orbis & ambitus. Studii illarum curriculum stringitur. Premenda magnorum Virorum vestigia. Unam tantum esse Linguam Orientalem quam commendamus. Quid Dialectus sit declaratur, & tres classes Variationum per Dialectos indicantur.

I.

Fontes rerum nostrarum quinque.

Renovandum mihi in principio est, in memoriamque Lectori revocandum, quod alibi latius disserui, ex quinque fontibus ferme omnem *Linguae Hebraeae* cognitionem ad nostra tempora dimanasse. Horum primum recluserunt cognatæ, iisdemque cum *Hebraea* radicibus nixæ *Dialecti*, *Chaldaica*, *Syriaca*, & *Arabica*: nonnullam in partem admissa quoque *Æthiopica*, *Samaritana*, & *Thalmudico-Rabbinica*: inter quas sola *Arabica* communi Linguarum eladi
exem-

exempta, etiamnum lætissime viget floretque. Alterum aperuere veteres Versiones; *Judæis* quidem *Chaldaicæ* paraphrases; *Christianis* autem LXX., reliquique *Græci*, cum *Latino* & *Hieronymo*; itemque, crescente Orientalis Literaturæ lumine, *Syrus*, *Arabs*, *Æthiopsque* interpretes. Tertium sibi patefecit tum *Rabbinorum*, tum *Nostrorum* præcipue acerrima industria, qua ex nexu, scopo, serie orationis, aliisque domesticis indiciis, vim vocum collegerunt. Quartum præbuit *alliteratio*, sive similitudo quædam ac vicinitas literarum radicalium. Quintum postremo suggessit suum cuique ingenium, conjectandi-que acumen.

II. Hos *Fontes* alios aliis esse limpidiore, ac mirum quantum auctoritate differre, in omnium oculos statim incurrit. Utinam qui *Lexica* principes concinnarunt, verborumque significationes nobis tradidere, religiose adjecissent, unde ea haustæ, & qua auctoritate niterentur; sic enim primo oculi conjectu patuisset, ex merane *conjectura* profluxissent, an ex *affinitate* aliqua Literarum; an potius ex *serie* ipsa contextus, locorumque inter se collatione essent elicitæ, haberentne præterea robur suum vel a *Veteri Versione*, vel a *Dialecto* partim propiore, purioreque; partim remotiore ac impuriore. Hoc & mirificum lumen prætulisset posteris, & facilem præbuisset dijudicationem Veri a falso, certi ab incerto, integri sanique ab eo quod adhuc interiore Defectu laborat.

Qui Lexi-
cographis
tenendi no-
tandique.

III. Videlicet non eodem gradu loquere stare hos *Fontes*, nemo est qui non facile animadvertat. Etenim plus auctoritatis residet in *Dialectis*, quam in *Versionibus* veterum: iisdem *Versionibus* æquiparari non potest quod ex collatione locorum inter se, sensuque ipso elicitur. *Literarum affinitas*, tanto fallacior sæpe, quanto blandior, forte nunquam a prudentioribus captata fuisset, si adminiculis fidelioribus uti licuisset. *Conjecturæ* postremo vagæ fluxæque quantum sit tribuendum, nil dicere attinet. Ergo quicquid ex duobus postremis *Fontibus* in *Lexica* & *Versiones* recentiores est receptum, id ponderosiori auctoritati unius vel plurium simul *Dialectorum* concedat necesse est. Quod ex secundo & tertio *Fonte* est admissum, si minus rite se habeat, vel semet sua inconstantia & fluctuatione prodatur, utique ex primo defectus iste, si pote, persanandus: sin rite & recte omnia processerint, vel sic tamen ad *Dialectos* erit redeundum, ut primariæ potestates Radicum inde eruantur: quandoquidem nec *Versiones Veteres* id intendere vel debuerunt vel potuerunt, ut proprias & primigenias verborum *Hebraicorum* notiones examussim repræsentarent: nec etiam ulla humana sagacitas per solam textus sui commeditationem, locorumque inter se collationem, illuc penetrare valeat; quemadmodum tum alibi, tum in Libello de Defectibus, idoneis exemplis evictum.

Quid au-
thoritatis
cuique eo-
rum com-
petat.

IV. Apparet luce clarius non nisi *Dialectorum Clave* referari posse *Hebræas Origines*, id est primævas, antiquissimas, proprias, necdum in metaphoras, aliosque usus secundarios, deflexas Radicum significationes. Ad hanc autem investigationem quid quælibet *Dialectus* conferre apta nata sit, quove in pretio sit habenda, non inutile fuerit paucis discussisse; quum & hic nescio quid confusionis, & præjudicii, optimam causam premat, ac suspectam reddat

Dialecti
lustrantur.

imperitioribus. Lustremus itaque quicquid est *Dialectorum*, quæ cum *Hebræa Lingua*, ut *Rami unius Arboris*, proxime connexæ sunt; quemque nobis fructum ferre queant, in *Originibus pandendis*, sedulo perpendamus.

Thalmu-
dica du-
plex.

V. Incipio a *Lingua Thalmudicorum*, & *Rabbinorum*, puriore altera, altera impura, quam colluvies quædam, & mirifica multarum Linguarum mixtura conflavit. Impura illa conscriptum est *Thalmud Hierosolymitanum*, nec non *Babylonici Thalmudis Gemara*, paulo castigatior illa quidem, sed tamen multam barbariem faciemque trahens. Puriore consignatæ sunt constitutiones *Mischnicæ*, quæ ad imitationem sermonis *Biblici* sese componens, in subsidium assumpsit magnam copiam Vocabulorum *Chaldaicorum*, *Arabicorum*, aliorumque; iisque *Hebræam* quandam flexionem faciemque induit. Fabricavit quoque eadem multas novas Radices, multas phrasas, ansa tum per reliquias *Bibliorum*, tum aliunde, porrecta; atque ita in *Scholis*, in *Libris Rabbinorum*, obtinere cœpit, ut *Lingua Eruditorum Erudita*; quæ *Abramidarum Sanctiorem* illam *Dialectum* utcumque adumbraret.

Quid opis
utraque
ferre
queat.

VI. Impuram, & infinita peregrinitate lutulentam illam, parum utilitatis adferre posse nemo non cernit. Altera defæciatior magnam haud dubie præfert lucem ad generaliores usus vocum *Biblicarum* dignoscendos: ejusque ope *Linguam patriam*, ruinis *Hierosolymorum* sepultam, quodammodo resuscitavit natio *Rabbinica*, atque ad seram posteritatem, nostraque tempora, propagavit. Quum tamen *Lingua* tantum sit *factitia*, ex intermortuis cineribus ac favillis excitata, perfacile est ad dijudicandum omnibus, languidam hancce lucem nec satis tuto semper ducere, nec unquam posse introducere in interiora adyta, *Originesque* vetustissimas verborum; quippe quibus omnino destituta est *Dialectus* hæcce *Rabinica*; & de quibus vel vestigandis, vel adsciscendis, ne somniavit quidem, nedum ut nobis eas recludere valeat.

Iusti fines
indicantur.

VII. Videor mihi sat plane sub conspectum dedisse, quos intra fines stet cadatve auctoritas *Rabbinica*. Sunt ex *Christianis* qui nihil omnino eis deferendum pugnant; sunt qui omnia; sic ut temerarium pronuntient, vel tantillum a *Magistris* dissidere; aut ultra id quod ipsis visum decisumque, quicquam proferre velle. Dura enim vero utrimque sententia! cujus injustitiam persequi nunc non vacat. Mediam viam tenere res ipsa, & ratio jubent; neque enim ipsis adimendum, quod & præstare potuerunt, & reapse præstiterunt, *semi-vivam* dicam an *semi-mortuam* aliquam *speciem Linguae avitæ* nobis conservantes. Neque ex adverso id illis tribuendum, ad quod neutiquam adspirare valuerunt, omnibus adminiculis si non interius, exterius saltem defecti, quorum inopia de *Defectibus*, si eos forte senserunt, *sanandis*, nullam omnino spem concipere ac fovere potuerunt.

Dialecti
Chaldaicæ
usus.

VIII. Ex *Chaldaica* tamen *Dialecto*, ad cujus considerationem prævertor, non parum luminis hauserunt illi *Rabbini*, qui ad *Vocabularia* conscribenda animum appellere cœperunt, quum jam *Academiis* & *seminariis* omnibus in *Palæstina*, in *Babylonia*, extinctis, præsentissimum periculum imminebat, ne *Linguae Sanctæ* cognitio penitus quoque extingueretur. Hæc *Dialectus*, quæ in *Paraphrasibus Bibliorum*, aliisque venerandæ vetustatis monumentis, ipsis

ferme

ferme domestica erat ac familiaris, ut intimam cum *Hebræa* habebat cognitionem, *Radicumque* communitatem, ita magnas ipsis opportunitates præbebat, ad faciem sermonis patrii in bene multis accuratius noscendam, atque exprimendam. Etenim nisi ea fuisset, ne dimidiam quidem partem *Linguae Biblicæ* intelligere, nedum paulo pressius enucleare, potuissent Doctores *Judæi*: quorum vestigiis insistentes deinceps principes nostri *Lexicographi*, quicquid *scaturigo* hæcce fundere & suppeditare poterat, id omne ad illustrationem *Hebræarum* vocum insigni cum fructu expromserunt.

IX. Quum tamen nullus *fons* plus reddiderit aquarum, quam ipse continet, manifestum est cuivis attendenti, opem illam lucemque, quam *Chaldaicæ Dialecti* reliquæ reliquiis *Biblicis* ministrant, sese neutiquam extendere posse ad omnes *Defectus* sarcientos, *Originesque* præsertim *primigenias* omnium *Radicum Hebraicarum* pervestigandas. Eadem scilicet clades huic *Dialecto* incubuit, quæ *Hebraicæ*, maximamque illius partem eadem fatalis rerum conversio ita delevit, ut intra *paraphrases* ferme *Biblicorum*, earumque fines perangustos, id quod ex ea genuinum censi possit, constringatur. Ergo etiam iisdem fere *Defectibus* cognitio ejus hodierna laborat, quibus *Hebrææ*, hoc est, & verbis crebro attributæ sunt significationes vel incertæ, vel perversæ: & ubi *secundariæ* notiones satis feliciter & fideliter sunt signatæ, *primariæ* tamen plerumque desiderantur; ac proinde hac in parte adeo *Medicinam* non præstat, ut ipsa eam adhuc flagitet atque expectet.

X. Cum *Chaldaica* proxime cohæret *Syriaca Dialectus*, tam arctis ei vinculis innexa, ut *Aramææ* appellatione utramque complecti soleamus. Hujus quoque lumen, post renatas Literas, *Europæo* Orbi adfulgere cœpit in *Versionibus* æstumatissimis *Veteris ac Novi Testamenti*, nec non in aliis quibusdam scriptis Ecclesiasticis. Illata etiam in *Europam* sunt duo *Lexica Syriaco-Arabica* MSS. vel verius *Glossaria*; quorum alterum auctorem habet *Josua* sive *Isa Bar Babloul*, qui medio seculo decimo vixit: alterum *Isa* sive *Josua Bar Ali*, qui sub finem seculi noni claruit. Posterioris partem dimidiam ad literam *Nun*, manu magni *Scaligeri* descriptam ex *Boreliano* exemplo, in thesauris suis Orientalibus reconditam esse gaudet Academia nostra. Prius a summo nostro *Erpenio* possessum olim, emigravit *Cantabrigiam*, indeque *Lexicon Polyglotton* haud parva accessione locupletatum. Utrumque opus MS. in Bibliotheca secreta *Medicæ* asservari disco ex Cl. *Assemanno* tom. 3. *Biblioth. Oriental.* pag. 257.

XI. Lætissimus fuit Rei *Hebraicæ*, & reliquo scripturarum studio, exortus ille, & multa, quæ a *Rabbinis*, ad hæc sacra nunquam admissis, illustrari haud potuerant, industria excellentium nostrorum *Philologorum* in clariorem diem sunt protracta. Eadem tamen ferme penuria & calamitas fundum *Syriacum* premit, quæ *Hebraicum*; nam quæ adhuc ad manus nostras pervenerunt, & a Viris Doctissimis tractari potuerunt, ne decimam quidem partem *Veteris Linguae* exhibent; quippe quæ & ipsa gravissimam cladem, conversione rerum in Oriente, passa sit; atque opibus, stirpibusque velut, accisis, inter mortua langueat.

Uberioris
spes seculo
huic adful-
gens.

XII. Lætius tamen hocce nostro seculo resurgere, atque ad uberiores spem expectationemque nostram efflorescere incipit *Syrorum Dialectus*, opera & industria Cl. *Assmanni Syro-Maronitæ*, postquam auspiciis *Clementis XI. Pontificis Romani*, nuper admodum; comportata *Romam* est magnifica sane, cum aliorum *Orientalium*, tum præcipue *Syriacorum monumentorum* copia, quorum conspectum, gustumque quendam, præbuit nobis immortalis laude dignus ille *Maronita*, in *Bibliotheca Orientali Clementino-Vaticana*, Egregio opere, in quatuor tomos digesto, quorum primum occupant *Scriptores Syri Orthodoxi*: secundum *Syri Monophysitæ*: tertium *Syri Nestoriani*: quartum *scriptores Græci, Latini*, aliique, in *Syriacum sermonem* conversi. Magno equidem redemptum vellem, ut ex hisce fontibus copiosissimis novum *Lexicon Syriacum* adornaret laudatissimus *Assmannus*, quod nobis vetustam *Dialecti* hujus indolem & abundantiam daret hauriendam: nam profecto ut hætenus sese res habet, *cisternis* tantum utimur, & *Canalibus*, unde omnis illa ubertas subministrari nec potuit, nec poterit unquam, quæ ad *Origines Hebræas* irrigandas, atque ab oblivione revocandas, desideratur.

Arabica
Dialecti
quæ ratio.

XIII. Ad *Arabicam Dialectum* accedo, & quid illa suppeditare valeat pen- sitandum præbebo. Non est existimandum longius eam ab *Hebræa* deflectere quam *Chaldaicam*, vel *Syriacam*. Contrarium plane haud difficulter posset comprobari. Sed in præsentis nil sumam, quam quod ab æquis rerum arbitris & concessum fuit semper, & sine studio partium, dispendio veritatis, in dubium vocari nequit, *Arabum Linguam* eadem affinitate *Hebræam* contingere, qua *Chaldæorum* ac *Syrorum*; eandemque propterea habere auctoritatem, ad id quod vel *Mater*, si velis, vel *soror Hebræa* habet obscuri, elucidandum.

Ea usi
Rabbini.

XIV. Ad ejus utique usum ab omni memoria recursum fuit, ab iis qui sacra nostra tractarunt. Ipsi *Rabbini* quantumvis externa alias adjumenta ac præsidia respuant, ad hocce lumen, ubicumque modo tam felicibus ipsis esse licuit, faculam suam lubentissime accenderunt; ut qui *Novitatis* nunc forte suspectam habent nostram hypothesin, methodumque, ignorare mihi videantur hanc esse *Veterem, Regiamque Viam*, a primis restauratoribus *Linguae Hebrææ, Lexicorumque* conditoribus tritam, & haud dubie frequentius terendam, si uberiore cognitione *Linguae Arabicæ* gavisi fuissent.

Usi summi
quique Vi-
rorum.

XV. Eandem & nominis splendore, & Eruditionis pondere, & felicissimis successibus, majorem in modum posteris commendarunt principes in *Literato Orbe Viri*, qui quo penitus in *Arabica Lingua* Vim atque indolem sese penetrare valuerunt, eo promptiorem efficaciorumque *Medicinam* laborantibus *Hebrææ Linguae* partibus adhibuerunt. atque innumera *Rabbini Rabbini* ignorantibusque ignorata, clarissimam in lucem protraxerunt.

Ejus in-
signiores,
fructus.

XVI. Tam benigne autem Cultoribus suis respondisse *Dialectum Arabum*, tamque uberem tulisse fructum, nemo mirabitur, qui oculos conjecerit in incredibilem ejus opulentiam, cum illibata integritate, & puritate conjunctam, per quam sinu suo etiamnum complecti deprenditur, quicquid ferme *Radicum*, inde a vetustissimis temporibus, & *Hebræi, & Chaldæi Syrique*, possederunt:

derunt: & quidem, quod infinitum hoc in studio adfert momentum, non tantum in *secundariis* ulibus, quibus illæ *Radices* auctæ viguerunt, verum etiam in *primariis*, unde, tanquam e stirpe, reliquæ omnes pullularunt; quæ quidem *Primariæ* notiones quam diu latitant & absunt, absunt autem adhuc in maxima parte *Linguae Hebrææ*, quin & *Aramææ*, tam diu & magnis incommodis *Defectibusque* laboretur necesse est, & permultum quoque de nativa pulchritudine, dignitate, ac gravitate sensuum in obscuro remanebit; quod statim hac luce infusa sponte effulgescit, prout in *Opusculo* quod de *Defectibus* inscribitur, evidentibus documentis est demonstratum.

XVII. Hæ jam *primariæ* & *antiquissimæ* potestates, ipsas illas *Origines* constituunt *Verborum*, quas e penetralibus *Arabiae* revocandas esse potissimum, tam fidenter asseverare sustineo, quam unquam quicquam hoc in genere *Literarum* asseverari potest. Quorsum enim quæso convertemur, si præsentissimam hancce opem aspernati fuerimus? An cum *Avenario*, viro ingeniosissimo, ad alliterationes *Græcæ Latinaque Linguae* recurremus, & nescio quo fulgore vitrei acuminis nos duci patiemur? An cum Doctissimo *Bohlio*, ejusque æmulate Clariss. *Gussetio*, in officina cerebri nostri *formales* nobis *significationes* *Verborum* excudemus, & quam auctoritatem *Dialecto Sororiæ Hebræorum* derogamus, eam nostris conjecturis arrogabimus? An cum subtilissimo *Loëschero* & *Neumanno*, ex figuris *Literarum Hebraicarum*, earumque diverso adspectu, ac situ, *Radicales* illas *formas potestatesque* exsculpemus, nodo *Gordio* perplexabiliores, atque a genio omnium *Linguarum* nimium quantum abhorrentes? Hæc & alia a magnis ingeniis tentata, quemadmodum nihil habent, quo se sustinent, præter mirificam quandam subtilitatem; ita simul submonent ut in solido potius pedem figamus, atque *Origines Hebræas* non arenæ, non acumini, non imaginationi nostræ inædificemus, sed antiquis suis fundamentis & firmamentis superstruamus: quæ per *Dialectum Arabum* felicissime nobis suppeditari, ut hoc in opere supponitur, ita hypothesin hancce & numero & pondere exemplorum me stabiliturum esse confido; si forte alicui nondum satis stabilis ac firma esse videatur.

XVIII. Perspicere hinc possunt, qui de conatibus nostris integrum ferre volent judicium, nihil a me *Arabica Dialecto*, in hoc opere moliendo, attribui, quam quod æquissima ratio, & exactissimus calculus ei deferre jubent. Hoc ut in oculis omnium defigam, contemplandas offero quatuor *Dialectos*, quæ *Orientis* mediterraneum olim tenuerunt, *Hebræam*, *Chaldaicam*, *Syriacam*, & *Arabicam*, tanquam quatuor grandiores ramos unius maternæ stirpis, sese, ad instar Arboris τετραγώνη, per *Chaldaeam*, *Syriam*, *Palæstinam*, & *Arabiam* recessus interiores, latissime explicantis. *Lingua primæva* videlicet, veluti *Materna Stirps*, hos quatuor *Ramos*, quum secessio fieret familiarum, per regiones istas propagavit, iisdemque ex æquo infudit, una cum diffusa materie vocabulorum, eundem succum, eandem significationum indolem, *primigeniamque ac nativam* potestatem. Has *Origines* suas *Hebræorum Dialectus*, ad unius sacri Codicis angustias redacta, exhibere nobis nequit. Itur ergo ad *Chaldaicam Dialectum*; succurrit ea in quibusdam; in longe plurimis opem

Non aliam de opem æque certam esse.

Quod illustratur simili.

ferre

ferre haud valet, opis potius indiga, quippe quæ & ipsa jam extincta, atque ad summam adacta inopiam, *Origines* suas, una cum reliqua suppellectile, scriptisque, ac monumentis suis, deperdiderit. Recurritur similiter ad *Syrorum Dialectum*: laudo, plaudo, acquiesco; ubi sat opis ea subministrat; sed, ut supra insinuat, & hicce *Ramus* jacet succisus atque intermortuus: paucissimæ præsertim, id quod liquido confirmare possum, comparent ejusdem *Origines*, & *Primariæ Radicum potestates*. Princeps ille Glossator *Isa Bar Ali* altissimum de iis agit silentium; nimis aliunde etiam parcus & adstrictus. Ut ergo quod res est, non partium sane studio, sed veritatis, libere promam, *sitit* adhuc *Syriaca Dialectus*; ipsaque copiosius rigari, atque ad *Origines* suas recuperandas fœcundari expetit.

Et pressius
urgetur.

XIX. Eo rem hanc deduxisse mihi videor, ut cuncti, & oculis cernere & manibus palpare possint, vel *spem* omnem *Hebrææ Linguae* ulterius instaurandæ, atque a *Defectibus*, quibuscum adhuc colluctatur, vindicandæ, esse deponendam, vel decurrendum esse ad *Quartum* illum, omniumque maximum, *Veteris Trunci Ramum*, quem eandem cum superioribus possidere indolem, iisdemque *Radicibus* nixum esse, dubio vacat. Sed nec *spes* illa *abjicienda*, quæ tam evidenti principio suffulta, uberem & præbuit, & porro promittit fructum: nec arbitrii nostri censendum, velimusne *Dialectum Arabicam* consulere, nec ne, in momentosissima hacce indagatione *Originum*: nam ad eas tum *Hebrææ*, tum *Chaldææ* etiam, *Syræque* fororibus restituendas, hæreditario & nativo gaudet jure, quod ut nostra judicia ei non dederunt, ita nec eripere unquam poterunt; ob arctissimam cognationem cum superioribus *Dialectis*, puritatem nullis seculis præfloratam, aliasque rationes, quas gemina Oratione super hocce argumento latius prosecuti sumus.

Dialectus
Æthiopi-
ca lustra-
tur.

XX. Ex *Arabia* in *Æthiopiam* trajiciendum, ut reliquias venerandas *Dialecti*, illuc quoque propagatæ ac transmissæ, paucis examinemus. Miraculi quid habet primo adspectu, *Linguae Hebrææ* genuinus *Ramus* in mediam sese *Africam* explicans, aliumque sub solem quodammodo dimissus. Sed mirari desinet, qui perpenderit, *Joctanidas*, *Arabie Felicis* possessores vetustissimos, Regnique opulenti conditores, secum Linguam parentis sui *Heberi* in interiores *Peninsulae* illius sedes intulisse, indeque per angustissimum fretum, *Babelmandel* vulgo dictitatum, eandem facile transplantare, atque per *Æthiopiam* una cum coloniis suis diffundere potuisse. Hos esse Natales *Æthiopicae Dialecti* supra omnem dubitationis aleam collocatum censeretur debet. Sed controversia non vacat, quo ævo *Colonia* hæc & *Gentis* & *Linguae* deducta. Ill. *Scaliger* eam rejicit ad tempora *Justiniani*, cujus calculum minus rite subductum esse ostendit *Æthiopicae Linguae* conservator unicus, *Job. Ludolfus*, in *Comm. ad Hist. Æthiop.* p. 58. & seq. magnis argumentis contendens *transfretationem* esse *vetustissimam*, quæ ætatem ferme *Mosis* attingat, vel & exsuperet. Hoc ut in medio relictum velim, ita pro certo asseverare possum, hancce *Dialectum Habessinam* præferre canam quandam antiquitatem, & tum *Arabicæ*, tum etiam *Hebraicæ Originis* manifestissima indicia, atque, ut sic dixerim, lineamenta in Fronte gerere: ex quibus elucere queat, eam ex stirpe *Heberi* per

per *Jostanidas Arabes* profeminatam esse a remotissima inde memoria, quandoquidem *Linguae Arabicae Priscæ* expressum & eminentem characterem nobis repræsentat, qualis antiquitus viguisse fertur in Regno *Homeritarum*, sive *Sabæorum*, quos a *Jostano*, fratre *Phalegi* minore, ex *Hebero* oriundos esse alibi est deductum.

XXI. Merito proinde magnum & huic *Dialecto* pretium statuerunt, magni in Literatura Orientali Viri, *de Dieu*, *Bochartus*, *Hottingerus*, *Job. Ludolfus*, ^{Illius u-} ^{sus.} alique; ejusque insignem quoque in *Hebraicis* quibusdam illustrandis usum, fructumque, comprobarunt. Restant adhuc plura quæ refundere possit, non *Hebræis* tantum, sed & *Arabibus*, *Æthiopia*; quippe quæ & *Radices* & *Origines* nonnullas *fugitivas*, ab ipsisque *Arabibus* deperditas, conservavit. Quum tamen ea *Lingua* jam penitus emortua sit, *Amharica* nunc per *Æthiopiam* regnante, & non nisi in versione V. ac N. T. paucisque monumentis *Ecclesiasticis* supervivat; unde exigua tantum portio ad nostras oras manusque pervenit; cuilibet judicare promptum est, nullas *Divitias* a *Dialecto* tam pauperi posse expectari; donec ad majores copias ope MSS. provehatur, alterque exoriatur *Ludolfus*, qui curtam ejus suppellectilem in ampliora spatia educat: quod sane neutiquam pro deplorato habendum; quum superioris seculi initia, de tam mirabili incremento cognitionis hac in *Lingua* *שׁוֹרָא* quicquam suspicari potuerint.

XXII. Agmen *Dialectorum* cogat tandem *Samaritana*, quæ decem tribubus patria expulsi, novisque colonis a Rege *Assyriorum* vacuas in sedes summissis, initium cepit, mixtura & impuritate Originem suam satis prodens, ex diversarum gentium colluvione. *Chaldaeo-Samaritanam* multi appellitant, quod ^{De Dialecto Samaritana quid sentiendum.} *Chaldaicam* flexionem potissimum in nominibus verbisque imitari credatur. Sed, meo judicio, æquum ferme jus in eam sibi vindicant *Hebræa*, *Aramæa*, & *Arabica Grammatica*, quarum normas formasque inter se commiscuit, admista etiam peregrinarum vocum farragine. Non injucundum itaque has *Linguas* callenti, earum vestigia *Dialecto* huic impressa agnoscere; indeque etiam hinc illinc aliquid forte non plane pœnitendum arripuisse, ac tanquam scintillam e filice extudisse. Sed non est quod multum inde veri luminis nobis promittamus, tum alias ob causas, tum ob summam penuriam, qua nunc ad solam *Pentateuchi* versionem, & *Liturgiarum* antiquam satis collectionem, omnes ejus res opesque reciderunt.

XXIII. Finem cursus hujus longioris nactus essem, nisi paululum adhuc moræ objicerent *Lingua Persica*, & *Turcica*, quæ quia nunc Dominatum tenent in Oriente, & Characterem utuntur *Arabico*, a multis ambitu *Orientalium Linguarum* comprehendendi existimantur, quin imo cum *Arabica Dialecto* arctam colere consanguinitatem. Error hicce ansam præbuit nonnullis opinandi, quum ad *Arabum* provocatur auctoritatem, in *Lingua Hebræa* enucleanda, nescio quos *Barbaros*, quibuscum nihil unquam commune fuit *Veteribus Hebræis*, odiose ingeri. Sciant ergo, quibus talis forte incussa religio est, tres hasce *Linguas* ratione Originis suæ toto, quod dicitur, Cœlo diffidere, & tam

parum sibi invicem respondere, quam *Latinae Germanica*, aut *Germanicae Hungarica*.

Perficæ
natales.

XXIV. Quod ad *Persarum Linguam* attinet, ea *Europæam* præfert Originem, indolemque, quum omnes ejus *Radices*, forma infinitiva, exeant in *ten*, vel *den*, ut *گرفتن* *griften*, *capere*, *داشتن* *Daften*, *tenere*, *بستن* *Besten* quod & *بندن* *Benden*, *ligare*; *مردن* *Murden*, *mori*. Facile agnoscas in hisce nostra illa, *grypen*, *tasten*, *binden*, *moorden*: quemadmodum & in *خدا* *Choda*, *Deus*, *برادر* *Broder*, *frater*; consimilibusque bene multis, quæ ex *Scythia Europæa* repetere jubent natales *Linguae Persicæ*; alias tanto intervallo haud abituræ a *Linguis* illis vere *Orientalibus*, quas supra percensuimus, ut ne minimam quidem cum iis retinisset communio-

Eam sibi
voces mul-
tas Arabi-
cas adsci-
visse.

XXV. Adoptavit quidem *Persica* gens, postquam sub ditionem cecidit *Sacerenorum*, infinitam quandam vim *Vocabulorum Arabicorum*, iisque pro domesticis ac suis utitur, ansam præbente religione *Muhammedis*, & summa erga *Linguam* illam veneratione: sed omnia illa æque facile discerni sese patiuntur, quam *Latina* aut *Gallica*, *Belgico* sermoni vel *Stylo Curiae*, vel more & ore seculi politioris, immixta.

Turcica
origo.

XXVI. Ut autem *Persica Lingua* ab *Arabica* immane quantum differt; ita *Turcica* & ab hac, & ab illa immenso dirimitur intervallo. Omnes ejus infinitivi in *Mak* vel *Mek* terminantur. In *Conjugationibus*, *Declinationibus*, reliquaue *Grammatica*, ex alio Orbe Sermonem huncce emerfisse credas. Molli suavitate *Persica*, mascula gravitate *Arabica*, horrida quadam & bellatrice asperitate *Turcica Lingua*, velut nativo quodam charactere, consignantur. Nec mirum; est enim, ut brevi omnia complectar, *Tartaricæ* Originis, ex *Turkistanæ* regionibus *Transoxianis* prorupta, atque cum *Togrulbecho Selsjukida* in *Chorasnam*, *Persiam*, aliasque provincias primum invec̃ta; indeque porro cum *Othmanidarum* domo regnatrice ad summum in *Oriente* culmen evecta.

Ejusdem
spec. aucta.

XXVII. Hæc *Dialectus* vere *Tartarica*, asperitatem suam suavitate *Persica* temperare cœpit, quum sub *Selsjukidis* in *Persia* sedem fixisset; adscitaque religione *Muhammedis*, universam ferme *Linguam Arabum*, præsertim in formis infinitivis & participialibus sensim ac pedetentim, sibi incorporavit, tamque scite admiscuit, ut quid Origine sit *Arabicum*, quid *Persicum*, quid *Turcicum*, e vestigio dignosci queat: qualis temperaturæ imaginem quandam in *Anglorum Dialecto* cernere est.

Orientalium
Ling. orbis &
ambitus
genuinus.

XXVIII. Abunde jam liquere autumem, qui fines sint harum *Linguarum*, quæ *Orientalium* nomine salutantur, ad quarum censum nec *Turcica* nec *Persica* proprie pertineant: nedum ut eundem cum *Arabica* gradum obtineant, in *Linguae Hebrææ* vetustissima natura ac indole nobis recludenda. Majore specie, solidiore etiam fundamento, contendere possem *Græcas Latinasque Originis* verborum e *Scythia* & *Tartaria* esse retrahendas. Prudentius itaque Viri

Doctis-

Doctissimi, qui *Turcica* & *Persica* calluerunt, ab iis hoc in genere studiorum commendandis temperassent; neque enim peregrinas istas auctoritates fas est inferere rebus *Hebraicis*, a quibus tam immani dissident intervallo. Si quid ex *Arabum* vetere & illibata opulentia hauserunt *Persæ*, hauserunt *Turcæ*, ut sane admirabilem inde copiam & vim in suas Linguas derivarunt, id utique limpidius dulciusque ex ipso fonte bibi poterit; atque ita scrupulus ille levabitur, quo multi Viri Cordati, scripturarum reverentes, adhuc forte gravantur, quo minus conatibus hisce, ad *Hebræam Linguam* ope *Dialecti Arabicæ* potissimum illustrandam, vel favere, vel subscribere sustineant.

XXIX. Sat dilucide, tanquam in tabella *Genealogica*, expinxisse mihi videor, quænam sint *Linguae* illæ *Orientis* antiquæ, & genuinæ, quæ cum *Hebræa* eundem succum Radicalem imbiberunt, atque ad *Origines* ejus enucleandas non tantum legitime possint, sed etiam necessario debeant adhiberi. Elucescere quoque putem *Linguarum Orientalium* culturam, quam sapientissimi quique & gravissimi Virorum semper Theologiæ studiosis commendarunt, nec tam diffusam esse, nec tam arduam molestamque, quam plerique juvenes sibi imaginantur. Qui enim *Hebrææ Linguae* fundamenta paulo profundius solidiusque jecerit, haud magno labore magnos in *Chaldaicis Syriacisque* capiet progressus; atque emirabitur, se tribus mensibus plus profecisse, quam tribus forte annis se facturum sperarat. Idem de *Dialecto* puriori *Mischnico-Rabbinica* pronunciare ausim: quod ad alteram impuriorem & *Gemaricam* attinget, atque vastum illud mare *Thalmudis* utriusque, id ut a præstantibus ingeniis cum fructu est navigatum, atque etiamnum enavigari poterit; ita sufficere autumem, si perpauci, quos illuc singularis rapit amor ardorque, cursum arduum emetiri haud recusent, atque *Judeos* suis jugulare armis, & condiscant, & condoceant. Porro qui cum superioribus illis *Arabice Linguae* mediocrem modo cognitionem conjunxerit, in *Samaritanis Æthiopicisque* non magnopere sudabit; & cum *Literarum* novitate, diversitateque vægrandi, colluctandum sibi esse potissimum experietur.

XXX. Delineavi curriculum *Linguarum Orientalium*, quod intra *Academica* spatia, cum reliquis studii *Theologici* partibus non difficulter conjungi, & ad præclaram spem expectationemque Ecclesiæ solide fundari posset, si quotquot ad *Verbi Divini Interpretum* munus ac decus adspirant, vel satis erectam adferrent indolem ingenii, industriæ, virtutis; vel legitimum tempus arduæ huic palestræ impenderent, neque cruda in cathedram studia propellerent: vel bonas horas religiosa quadam ac diligentissima parsimonia redimerent: vel denique sat imperii sibi ipsis inhibere possent, ad incudem hanc lentis quidem, sed certis, ictibus tundendam, sub fideli aliquo manu ductore. Quod tamen ab omnibus *Ministerio Sacro* semet destinantibus expectari nunquam poterit, id iis saltem, quibus tum externæ, tum internæ facultates largiter suppetent, jure meritissimo commendatur, & ad Egregium publicum augendum publica *Ecclesiæ* voce injungitur; ut ita lux illa quæ cum purioris Doctrinæ aurora adfulsit, atque duobus jam seculis continua cepit incrementa, in-

Curriculum Studii
Ling. O-
rient.
stringitur.

Premenda
nobis esse
magnorum
viro-
rum
vestigia.

dustria & labore excellentium ingeniorum, non retro sublapsa feratur, sed novis identidem gradibus crescat, atque ad meridiem, splendorisque culmen, provehatur.

Unam
tantum esse
Linguam
Orientalem,
quam
commendamus.

XXXI. Ceterum quando tot *Dialectorum Orientalium* cum nomina, tum elementa diversa, nescio quid vertiginis, & mali metus multis offundunt, etiam atque etiam tenendum, omnia hæcce *membra unum modo Corpus, unam vetustam* constituere *Linguam*, quæ *ad instar ramosæ Arboris, quatuor majores propagines* emisit, *Hebraicam, Chaldaicam, Syriacam, Arabicam*; quas qui divellunt, dissociantque, eodem jure *quatuor majores Dialectos Græcorum* dissociare poterunt, atque irata *Minerva* contendere, haud opus esse ad *Græcam Linguam* penitus intelligendam, ut omnes illas simul complectamur: sed supersederi posse reliquo labore, si *unam* tantum ex illis, eamque ambitu brevissimam, non indiligenti opera conteramus. Quousque sese hæc justissima comparatio extendat, cuique dijudicandum relinquo: concludoque, ut ad *Græcæ Eruditionis* fastigium non escenditur, nisi per quatuor illas, ut sic dicam, *scalas, Atticam, Ionicam, Æolicam, Doricam*, alias aliis subnixas injunctasque; sic supremum Culmen cognitionis *Linguae Primævæ* attingi non posse, nisi *quatuor adminiculis* hisce ejusdem *Dialectorum* suffulti, illuc impigre enitamur.

Id planius
exponitur.

XXXII. Quo autem omnis scrupulus, circa rem maximi sane momenti, eximatur iis, qui ad Veritatem indagandam sanctissimis vinculis obligantur, *Dialectorum*, quæ vocantur, sive *Orientis*, sive *Græciæ*, sive quarum tandem cumque aliarum iisdem radicibus nixarum, conditionem, naturam, & originem paucis declarabo, atque ita, quemadmodum *una* tantum *Græca Lingua* ab omnibus agnoscitur, sic *Unam* stricte dictam *Linguam Orientalem* statuendam esse, evincam.

Quid Dialectus sit,
declaratur.

XXXIII. *Dialectus* nempe nihil aliud est, nec esse potest apud omnes qui accurate loqui amant, quam *Unius Linguae variatio* quædam *externa & accidentalis*, quæ ad *internam* ejus *substantiam* non pertingit, sed *fundamentum* integrum illibatumque conservat; hoc enim labefactato, alterato, corrupto, non jam amplius *Dialectus* erit, sed corrupta & adulterina soboles, qualis est *Italorum* aliorumque populorum, qui *Latinam Linguam* invasionibus *Barbarorum* tanquam a fundamentis suis convulsam, plus minusve corruerunt atque adulterarunt.

Tres Classis
Variationum
per Dialectos
indicantur.

XXXIV. Hæ *variationes externæ*, quæ in *veram Dialectum* cadunt, commodissime ad tres classes possunt referri. *Prima* versatur circa *elementa literarum, sonos, ac pronunciandi modum*. *Altera* ad *significationes ipsas verborum* sese extendit. *Tertia* complectitur *constructionem, loquendi formas, totumque orationis ambitum*.

Præter
classis fontibus
aperiuntur.

XXXV. Dixi *primo*, *Dialectum* effici per *mutationem* quandam, quæ, *medulla intacta*, circa *corticem* ludens, aliquid discriminis inducit in *Literas, vocales, vocumque pronuntiationem*. Diversis e fontibus omnem hanc varietatem derivare licet. *Primus* est temperies aëris in quo vivitur, qui si crassior sit, aspe-

asperiorque, asperi ac rudiores adsciscuntur soni; fin subtilior delicatiorque, in delicatam quandam mollitiem vel tenuitatem sponte deveniunt. *Secundum* addit, ipsorum quoque hominum temperamentum, iisdem ex principiis sese in partem vel politiore, vel impolitiorē exerens. Accedit *tertio*, linguæ lubrica mobilitas, quam proclivissime delabens in Literarum, vicinarum præsertim, aut *unius organi*, commutationem absque ulla intentione. Succedit *quarto* intentio, cura, industria, qua hoc ipsum jam captatur, & tanquam vel dignius, vel venustius, vel commodius, adoptatur. *Quinto* mirifice influit in hæc omnia *Accentus*, quem *Regem* appellare possum universæ pronuntiationis, a cuius nutu sic omnia pendent; ut si vel tantillum in eo figendo variaverit consuetudo publica alicujus gentis, diversæ & peregrinæ mox appareant *Linguæ*, quæ iisdem natalibus, iisdem cretæ radicibus, germana consanguinitate junguntur.

XXXVI. *Secundo* existunt sæpissime in *Dialectis*, easdemque simul constituunt, *diversitates* quædam tum verborum, tum significationum iis subjectarum, quarum aliæ aliis graviores, plus minusve pariunt diffidii ac divergii. *Gravissimum* est *divortium*, quum in *propria* ac *primaria* *notione* alicujus Verbi non conspiratur. *Secundum* efficit, vocabulum aliquod in una *Dialecto* frequentatum, in altera plane non occurrens: sive prior aliquid novaverit, sive posterior id emori siverit. *Tertiam* *differentiam* fatiis grandem formant *Secundariæ* & *Metaphoricæ* *notiones*, quæ ex *primaria* aliqua enasci solent; sæpe enim fit ut in *secundariis* istis *usibus* pugna quædam ac discordia oriatur inter *Dialectos* *sororias*; atque, verbi gratia, *tristitiam* & *ægritudinem* designet apud *Atticos*, quod apud *Iones* sonat *lætitiæ exultantem*. Aliquando etiam in una *Dialecto* plures propullulant potestates *secundariæ*, in altera pauciores. Reperio denique quasdam *Dialectos* sic *usibus* *secundariis* indulgisse, ut *primariæ* penitus in oblivionem iverint; quæ in alia magno studio conservatæ fuerunt, & recenti semper memoria viguerunt.

XXXVII. Per *constructionem* quoque *tertio* mirabilis introducitur diversitas, quum phrasæ aliter in hac, aliter in illa *Dialecto*, conceptæ, conformatæque, in summo consensu *Radicalis* verborum *materiæ*, incredibilem pariunt dissensum, quoad universum ambitum orationis, *formamque*, ac veluti *faciem domesticam Dialectorum*.

CAPUT SECUNDUM.

Ad rem acceditur, Radix קרץ illustranda sumitur. Notiones a Rabbiniis ei tributæ. Quid nostris Lexicographis placitum. Quid opis quaesitum in Dialectis. Usus Thalmudicus hujus thematis. Arabum fontes recluduntur. Genuina notio figitur & finitur. Quæ aptissima Jobi Cap. 33: 6. Aptissima quoque ad nictus & nutus. Phrasis Aramæa קרצא אכל enucleatur, ex ambiguo duplicem vim exercens. Conatus ad illustrationem Prov. 6: 13. Figura eadem, vellicare oculos in Psalmis, & in alio loco Proverbiorum. Formula vellicare labia in Proverbiis. De verbo עצה anquiritur. Profundius quid in vellicatione labiorum indicatur. Figura vellicantis æstri, vindicatur Jeremiæ. Diritas hujus mali. Salsa & venusta allusio. קרץ absolute usurpari in vellicatione insectorum. Locus Mischnicus illustratur. Divitiæ Arabum sub verbo قرض promuntur. Eadem proprietas servata sub قرض. Usus Æthiopicus hujus radicis. Conjectura de Chald. קרצא pro aurora. Sex Consectaria. De Versionibus Veterum Observatiuncula.

I.

Ad rem acceditur.

Exhibito conspectu Fontium, ex quibus Origines Hebrææ sunt hauriendæ, eorundem verum legitimumque usum rebus ipsis declarare aggredior; atque omnia illa, quæ capite præcedenti summis fastigiis delibavi, totius operis progressu detextuque, copiosius evolvam atque exponam: quando fieri non poterit, quin crebræ nos occasiones sint invitaturæ, ad ea, quæ modo præmissi, ac velut ex *Hypothesi* præstruxi, ulterius communienda, & supra omnem dubitationis aleam collocanda.

Radix קרץ illustranda sumitur.

II. Multam nobis ansam ad hæc porrigere poterit thema קרץ / tenuissimis tantum vestigiis in *Lingua Biblica* inveniendum; atque in *Chaldaicæ Syriacæque Dialecti* reliquiis haud sane frequens; unde in ejus significatione constituenda laboratum hæctenus, nec satis ad nativam vim & elegantiam aliquot locorum penetratum.

Notiones a Rabbiniis ei tributæ.

III. A Rabbiniis bifariam Radix hæcce exponitur. Primo per כריתה excisionem &c. secundo per רמיה ורנור בעין nictationem, motionemque oculi. Ad prio-

priorem classē profertur *Job. 33: 6. מִחֲמַר קִרְצָתִי גַם אֲנִי E luto excisus sum* & ego; nec non *Jerem. 46: 20. קִרְץ מִצָּפוֹן בָּא Excidium aquilone venit*, vel ut aliis placet, *maclatio, laniena*; quibusdam *lanionem, maclatorem* ipsum potius assumentibus. *Secunda classis* instruitur quatuor textibus *Psaln. 35: 19. יִקְרְצוּ עֵין movent oculum*, quæ structura servatur *Prov. 10: 10. At Prov. 6: 13. habemus קִרְץ בְּעֵינָי Nictans oculis*. Denique *Prov. 16: 30. extat קִרְץ שִׁפְתָיו*, quod *Rabbinis* est *motitans labia*; aliis *nutans labiis*; aliis, sensu duce, *mordens, comprimens labia*: nonnullis tamen ex prima illa notatione *abscindens, amputans labia & sermonem suum*: quod interpretamentum adoptavit etiam *Clar. Gussenius*; cui *קִרְץ עֵין* similiter est *amputavit oculum*, hoc est, *nutus ejus malignos callide occultavit & subtraxit*.

IV. *Rabbinos* secuti præstantissimi *Lexicographi, Mercerus, Pagninus, Buxtorfius*, alii, duplicem ferme significatum quoque listunt, *scindere, excidere*; itemque, *annuere*; nisi quod *Avenarius* more suo captans affinitatem literarum dederit *breviter & raptim movere*, nec non *vellere, evellere*, quia cognatum *קִרְץ* est *decurtare*. Hoc arrisisse videtur *Cl. Coccejo*, qui in solo motu pedem figit, tum *oculorum*, tum *labiorum*: & *Jobi 33: 6. tentat e luto emotus sum*; five, *per agitationem effectus*: ut & *Jerem. 46: 20. Motus a borea venit*; monens in *Lexico* ex *vers. 21. se conjecturam facere*, per *קִרְץ* non notari *jugulationem*, sed *agitationem*, qualis stimulante cestro vel asilo existit in juvenis.

Quid notis Lexicographis placitum.

V. Præterire nequeo conatum *Cl. Stockii* tres significationes statuentis, *Movere, scindere, annuere*; addita quarta *contrahere*; quas sic in ordinem redigit, ut principem locum teneat vis *commovendi*; secundum *scindendi*, quia quod *scinditur* e loco suo *commovetur*: tertium *nictandi*, quia qui oculis *nictat* eos *commovet*, & visum quasi *scindit* ac *interrumpit*; quartum *contrahendi*, si transferatur *ad labia*, quia quicquid *contrahitur* *movetur*.

VI. Hæc ut parum limpide fluunt, ita *Defectum* arguunt *Originis* adhuc delitescens, quæ quidem quæsitæ fuit in *Dialectis* cognitis, sed non inventa. Apud *Chaldæos & Syros* derivatum *קִרְצָא* redditur *criminatio, delatio, accusatio*, in formula solenni *Dan. 3: 8. & 6: 24. אֲכַלִּי קִרְצוֹהִי διαβάλλοντες* apud *LXX. prout ο διαβόλος* in *N. T. Syriaco אֲכַלִּי קִרְצָא* passim appellatur, duabus vocibus in unam conflatis. Hanc *Criminationem* alii a *scindendo* ductam volunt, alii a *nutando*. Sed precariæ sunt hæ *Etymologiæ*; aliudque subicere potuisset verbum *אֲכַל* *comedit* in hac phrasi perpetuum.

Quid opis quæsitum in Dialectis.

VII. Est etiam in *Dialecto Thalmudica* servatum *קִרְץ* *maclare pecus, occidere* ut putatur, in *Cod. Joma*; quæ auctoritas a *Kimchio* citatur in *Lib. Rad. ad maclationem & lanienam adstruendam Jer. 46: 20. At in Cod. Mikvaot est comprimere labia*; in *Peab*, uvam *avellere a botro*, & in *Kelim cap. 25. par. 2. de Pistore, massam compressione digitorum divellere*; ad quem usum si satis attendisset *Kimchius*, ejusque lumine rite usus fuisset, multo felicius cum ipse,

Ufus Thalmudici hujus thematis.

cum

tum nostri ipsum secuti, in *themate* hocce enucleando versari potuissent; quum loca omnia *Compressionem Vellicantem* apertissime præ se ferant.

Arabum
fontes re-
cluduntur.

VIII. Hanc *Compressionem Vellicantem* plenius copiosiusque restituit nobis *Dialectus Arabum*, in qua *Radix* قرص *multo tritissima*, lateque fusa per omnem formam *metaphorarum*, quarum præcipuas ita perstringit *Phiruzabadius* in *Camuso*. القرص اخذك لحم انسان باصبعك حتي تولمه ولسع البراغيت والقبض والقطع وبسط العجين والقوارص من الكلام النبي تنغضك وتولمك والقارص دويبة كالبق ولين يحذي اللسان لو حامض يحلب عليه حلب كثير حتي تذهب الحموضة — والقروسة *Kerets* قرص vocatur, quum prebensam alicujus carnem digitis comprimis ad dolorem usque: item punctio pulicum: comprehensio; scissio; expansio massæ. *قوارص* Vellicantes sermones dicuntur qui te vexant cruciantque. *قورص* Vellicans cum articulo speciatim quoque signat animalculum culici simile; nec non Lac quod linguam pungit, sive acidum, cui recens bene multum supermulgetur, ut acor decedat. *قرص* ut *قرص* tum orbem panis, tum solis, designat.

IX. Non absimilia exhibet *Sjeuharius* inserta etiam una alterave auctoritate veteri. القرص بالاصبعين وقد قرصة بقرصة بالضم قرصا وقرص البراغيت.

لسعها والقارصة الكلمة المودية قال الشاعر

قوارص تاتيني ويحتقرونها

وقد يملأ القطر الاناء فيفعم

وفي الحديث ان امرأة سألته عن دم المحيض فقال اقربه بماء اي اغسله باطراف اصابعك ويروي قرصه بالتنشيد قال ابو عبيدة اي قطعه به والقرص والقروسة من الخبز وقرصت المرأة العجين تقرصه قرصا وقرصته تقريصا اي قطعته قرصة قرصة والتنشيد للتنكير وقرص الشمس عينها والقارص اللبن الذي يحذي اللسان وفي المثل عدا القارص فحزر اي جاور الي ان حمض يعني تغاقم الامر واشتد والقارص البابونج وهو نور الاقحوان اذا يبس الواحدة قراصة

Kerets est compressio *قرص* vellicatio inter duos digitos; habetque verbum *قرص* fut. *Dammatum*, cum infin. *kertsan*. Usurpatur *قرص* in punctione pulicum, quin *قورصات* form. part. *Vellicans* absolute est dictum lædens, ut in illo Poëtæ

Velli-

*Vellicantia mihi veniunt dicta, quæ contemnunt illi;
Quod pluvia receptaculum aquarum largiter impleat.*

In traditione etiam extat Eum (Muhammedem) rogatum a muliere de sanguine menstruo, respondisse **אֶקְרַצְיָהּ בְּמַאי** hoc est extremis digitis eum ablue. Legitur **וְקְרַצְיָהּ** cum dagesh forti ad mediam, valetque, secundum Abu Obeida, eum vulsim rescindito in aqua. Porro **קֶרֶץ** & **קְרַצָּה** orbiculum panis signant, & fœmina vellicavit massam **קְרַצָּה אֶלְעִינִי** in forma 1. conj. cum fut. & infin. ordinario: nec non in form. 2. conj. inserto Tesdyd ad intendendam notionem; quum massam digitis conserpit & in panes conformat. Transfertur a pane ad solis orbem. Participium **קֹרֵץ** etiam absolute denotat Lac linguam pungens: unde in proverbio, Excessit Lac pungens ad summum usque acorem, in Rebus miseris anxiisque. Denique Kurrats notat flores anthemidis siccos; quorum unus Kurratsa appellatur.

X. Elucet ex omnibus hisce Glossis, quæ particulam tantum Linguae prædivitis adspiciendam præbent, constantissima potestas vellicationis, sive compressionis vellicantis, quæ sese pro diversa materia diversimode applicari patitur. Hæc ut in sedem pristinam merito a nobis reponitur, sic sese omnibus veritatem sine contentione quærentibus facile insinuabit, commendabitque, per insignem lucem quam locis S. Scripturæ refundet; vertendique rationem multo venustissimam, quam revocata hæc Origo subministrabit.

XI. Nil pulchrius sane figura Jobi 33: 6. adhibita, **מַחֲמֵר קְרַצְתִּי גַם אֲנִי** ubi LXX. sensum utcumque adumbrantes *ἐκ πηλῆς ἐμύρτισται σὺ ὡς καὶ ἐγὼ*, mutata minus commode persona. Commodius Hieron. de eodem luto ego quoque formatus sum. Similiter Syrus **אֲנִי בִלְטִי**, & Arabs **جِلت** plasmatus sum, tanquam a plaste fictus ac formatus. Non incommode etiam Chaldaeus **אֶתְלַשִּׁית** revulsus sum; tanquam a communi massa videlicet: idemque voluere qui exvisus vel potius resectus sum dederunt, metaph. a figulo desumpta, ut monuit Doctiss. Mercerus, qui de luto vas ficturus particulam aliquam excidere solet e reliqua massa. Idem quoque intendebat Cl. Cocceji illud, e luto emotus sum; quamvis paulo obscurius & incommodius id dictum nemo non sentiat. Nativa sententiæ facies hæc est: E luto compressione vellicante decerptus sum & ego. Comparatur Deus Figulo aut Plasmatori massam manibus tenenti, & compressione vellicante digitorum eam conserpenti in frustula, ut inde vel vas, vel plasma aliquod effingat. Hoc Arabibus est **قَرَصَ الْعَجِين** Vellicavit massam subactam pistor, eamque conserpsit in orbiculos, ad panes inde formandos. Hoc ad figlinam, omnemque aliam plasmationem, quæ fit digitis vellicantibus, usum quoque suum diffundit. Non de nihilo est, quod a Zjauharo annotatum vidimus, dagesata forma dici **قَرَصَ الْعَجِين**, ad significationis vim amplificandam, nam & **קְרַצְתִּי** nostrum in pybhal conformatum.

Genuinè
notio figi-
tur & fini-
tur,

Quæ aptis-
sima Jobi
cap. 33: 6.

*Aptissima
quoque ad
nictus &
nutus.*

XII. Hanc *compressionem vellicantem* multo pulcherrime ad *oculos* quoque *nictantes & nutantes* transferri, nemo non animadvertit. Ut *Prov. 6: 13.* קורץ בעיניו, *Annuat oculis* quod *Vulgat.* habet, ex LXX. *ιννεύει ὀφθαλμοῦ.* Syrus & Chaldaeus similiter רמו בעיניה *Nictat oculis suis.* Potuisset & Arabs *يغمز بعينه*, sed maluit *يغمز بعينه*, quod *غمز* duplici significatione polleret *innuendi & diffamandi*, ut ita ad *fanniones* dictum hoc pertinere subinnueret. Accuratus tamen *Veritatem Hebraicam*, more suo, repræsentavit *Aquila*, *κνίζων* reddens, unde apparet *Vellicandi* significationem tum temporis nondum penitus oblitteratam fuisse. Idem *κνίζων* *Vellicans* ab *Aquila*, *Theodotione*, & *Symmacho* expressum *Prov. 16: 30.* ubi LXX. habebant *ἐπιδάκνων τοῖς χείλεσι*, quod servatum ab *Hieron.* mordens labia sua. Ex quibus dubium nullum relinquitur, quin קרץ in oculis, labiisque eleganter *compressionem vellicantem* designet, quæ *fannis* sese aliosque oblectare gestiatur; quem sensum tria saltem loca, in quibus hæc figura occurrit, palam præferunt.

*Phrasis
Aramæa
אכל קרצא
enucleatur.*

XIII. Suspicio tamen adhuc profundius quid in illis contextibus abditum esse, quod ut eruam, formulam illam *Chaldaeis & Syris* pertritam אכל קרצא obtrectavit, calumniam exercuit, quam supra adduxi, ad *Originem* suam revocabo. Quum אכל sit comedere, & קרץ pistorium sit verbum, in *massulis, orbiculis, crustulisque* formandis frequentatum, ipsumque קרצה Arabibus consignet crustulum panis; omnino videtur proprie & primario אכל קרצא inferre comesorem crustuli, *παράσιτον* parasitum, *scurram buccellarium*, qui vel *adulationibus*, vel *fannis*, vel *delationibus* victum sibi quærit, & aliena quadra pascitur. Sic pro אנשי רכיל obtrectatores *Ezech. 22: 9.* Chaldaeus exhibet אכלי קרצא Viri comedentes crustulum. *Buccellarii.* vel si mavis, *Sycophantæ*, diversa quidem illa, sed non absimili *Origine*; unde posses *Dan. 3: 8.* אכלו קרציהון convertere, *Sycophantas eorum egerunt.* Vel *Sycophantati sunt.* Estque *Sycophantæ* vocabulum multo commodissimum ad אכל קרצא exprimendum, quippe quod duplicem quoque significationem obtineat, alteram *Adulatoris & parafiti*; alteram *calumniatoris ac maledici Delatoris*, ut ex *Plauto* nemini non obvium.

XIV. Quum interim קרץ in *Origine* sit *Vellicare, carpere, rodere*, quod & sub قرض regnat; id etiam directe ad *maledicentiam* sese transferri finit: nam *maledictum, convicium, dictum Vellicans* قارصة קורצת absolute Arabibus: & قرض cum Dad sive Tzade punctato, præsertim in *Conj. octava*, Rosit eum, est vituperavit. Proinde derivatum קרצא maledicentiam vellicantem per se etiam signare potest, & אכל קרצא comedit vellicantem rosionem pervenuste dictum erit, pro fama aliorum vellicanda ac rodenda sese pascit atque oblectat: quod etiam a Cl. Gutbirio observatum reperio in *Lexico Syriaco Novi Testam.*

XV.

XV. Dubius, credo, pendeat Lector meus, ex duobus hisce quid præferendum censeat. Ipse utique, si alterutrum mihi optandum foret, tanquam *Ex Ambiguo duplicem Viam exercens.* balance paribus ponderibus examinata, iudicium sustinerem. Sed utrumque, ni fallor, rectius conjungetur, & per *Figuram ex Ancipiti*, multum Orientalibus, nec minus Græcis Latinisque, adamatam, **אכל קרצא** concinne valebit simul comedit crustulum, simul comedit vellicationem, ad maledicentiæ turpissimum characterem decenter & graviter expingendum. De hoc genere *Ambigui*, duplici aculeo ferientis, alibi data opera conscripsi, quorsum eos remitto, quibus color hicce Orationis haud satis forte cognitus.

XVI. Hisce præstructis accedo ad Prov. 6: 13. ubi *Vir nequam incedens in perversitate oris*, tribus hisce characteribus notatur **קורץ בעיניו מולל ברגלו** *Conatus nostri ad illustrationem Prov. 6: 13.* **מורה באצבעותיו**. Verti solet, Nutat oculis, loquitur pedibus, docet digitis suis. Refertur a Doct. *Mercero* alisque ad hominem perditæ improbum ac scelerum, cujus omnia membra malitiam ac improbitatem cordis eloquantur veluti. Aliis sensus est, *Hunc hominem nihil rotunde eloqui, sed omnia membra componere ad falsitatem*. Cl. Cocc. ad *Assentatores* applicat, qui oculis, pedibus, digitis iplis adulentur, & adblandiantur. Plurimi cogitant de Sannionibus, & Scurris qui nutibus, aliisque gesticulationibus qua pedum, qua digitorum, probis illudunt, eosque deridendos propinant. Postremum hocce haud dubie palman fert, quamvis *parasiticam adulationem* simul complectar; nam graphice pingitur *Scurra buccellarius*, & quidem triplici imagine, ex interiore sinu Eloquentiæ Orientalis deprompta, *Vellicat oculis ut pistor; coquit panes subcinerios pedibus; & tonsorem agit digitis*. Ne novitatis nomine versio hæc suspecta sit, antiqua Linguae facies renovanda. Primo quum **קורץ** *Vellicavit*, speciatim teri amet in arte pistoria, atque in crustuli formatione; nec non translate in *Vellicatione famæ alienæ*; sententiose admodum *Buccellarius scurra* dicitur **קורץ בעיניו** oculis exercere compressionem vellicantem; ipsosque suos *nutus*, *nutus*, *Jannas* exerere, ut vellicando alios, crustulum quoque sibi paret atque venetur. Secundo **מולל ברגלו** nimis dilute redditur; loquitur pedibus suis, quamvis LXX. dederint *συμπίλιν ποσὶ*. Secutus est *Arabs* **يدل برجله** indicat pede suo. Maluit Hieron. *terit pede*, *Aquilam* imitatur qui *τρίγων* habet, & *Symmachum* qui *πρὸς πῖλιν*. At *Chaldæus* & *Syrus* **תבם ברגליו** *taxans*, *perstringens pedibus suis*. A nonnullis etiam nostrorum tentatum *secans pedibus suis*, pro *noxam inferens*, vel *male urens*. Desumpta ista vis ex cognato **מולל** *securit*, *circumcidit*. Sed figuratius quid suppeditat **מולל** *cineribus calidis aut prunis supposuit coquendum panem*: item, *se versavit de latere in latus*, præ inquietudine, veluti cineribus calidis coctus videlicet; sive ex languore febrili, sive ex alia quavis ægritudine. Hoc est Origo Verbi **אמלל**, quod per *Languidum*, debilem exponitur; quasi tu dicas *lento igne coctum, excoctum, succo exhaustum*. Hinc & illud Ps. 90: 6. *Ad auroram floret & revirescit; ad*

vesperam **יבש ימולל** *se excoquit & arescit*. Vulgo succiditur; quasi esset Pyhal a **מול**. Nostrum excoquitur, excoctum elanguescit, aptius ad mortalitatem, quæ sua sponte semet consumit, signandam. Itaque non Arabica tantum, sed & Hebræa phrasis est, **מלל הקרצה** *القراصنة ملل* sub cineribus coxit orbiculum panis, qui 1 Reg. 19: 6. **ענת רצפים** Torta sive placenta prunarum, pro quo ibidem Arabs **قرص مليلة** *קרץ מלילה*. Absolute quoque **מליל** & **ממלול** panem subcinericium denotant. Hinc jam **ברגלו** convertere licet, Coquens panes subcinericios pedibus suis, ad sannæ aliquod genus expingendum, quo Buccellarius scurra motu pedum aliis illudit & insultat. Tertium membrum **מורה באצבעתיו**, tanquam a **ירה**, plerique qua Veteres, qua Recentiores, Docens digitis reddidere, **Δακτυλοδεικτών**, Symmachus; **διδάσκων ἐν δακτύλῳ**, LXX., & Arabs. **רמו** innuens cum Chaldaeo, Syrus. Potest id utcumque aptari ad gesticulationes & sannas posticas, quas Persius tetigit Sat. I. 5.

O Jane, a tergo quem nulla ciconia pinxit:
Nec manus auriculas imitata est mobilis albas.

Quales digitos subsannatores merito argutos & loquaces dixeris. Attamen dignius videtur verbum **הורה** Docuit, quam ut sic traducatur. Quidni, si Radix **ירה**, altera potius significatio obtineat jaculans digitis suis? ut sannæ cum jaculis & telis comparentur. Hoc video tentatum a Cl. Guff. in Comm. L. H. qui & a Radice **מרה** Rebhallavit conjiciebat Rebhallans, contumacius nocens digitis suis: vel & novacula vulnerans ex significatione derivati **מורה** pro cultro tonsorio. Nos in Opusculo de Defect. L. H. ostendimus verbum **מרה** in Origine esse pressius strinxit, indeque **מורה** Novaculam nomen invenisse. Nihil itaque pronius hac vertendi ratione, tonsorio more stringens digitis suis: ut subsannator ridiculariis suis gesticulationibus dicatur *tonstrinam* quandam exercere, quemadmodum & nos tondere pro Ludificari frequentamus. Confer Origin. Hebr. supra Cap. XIII. §. 7.

Figura eadem Vellicare oculum in Psalmis.

XVII. Huic expositioni nostræ favet, & succenturiatur Psalm. 35: 19. **יקרצו עין** *Odia habentes me gratis*: ubi pro nictant, nutant oculo, figuratius hocce exhibeo vellicando comprimunt ocellum, citra ellipsin; vel si elliptice malis vellicant oculo. Habes sic primo cum oculo compresso, sannam vellicantem; intra quam subsisti posset: sed ex vers. 16. videtur præterea assumendus usus ille pistorius, quem indicavi, quia disertim ibi **הנפי לעגי מעוג** Sycophantiæ irrisorum placentæ, scurræ buccellarii notantur; vel & a segolato **הנף**, præeunte Coccejo, Sycophantiæ buccellariæ; ad placentulam venandam comparatæ: de quo tamen judicia libera sunt.

Et in alio loco Proverbio.

XVIII. Talis etiam Sycophanta, ac scurra placentarius depingitur Prov. 10: 10. **קרץ עין יתן עצבת**, ubi magna sententiarum varietas & fluctuatio: Nictatorem enim huncce alii explicant de adultero oculos emissitios quaqua versum

sum circumferente; alii de adulate; alii de subsannatore clandestinis nutibus & nictibus grassante. Dissidetur etiam in **יתן עצבת** Dat dolorem, & ambigitur sitne hoc sibi ipsi, an aliis, an utrumque simul. Ego in *Lib. de Defect.* §. 159. conjecturam protuli, in qua quidem non plane acquiesco, sed cujus tamen necdum poenitet, ut nempe **עצבת** secundum Originem, ibidem productam, sonet funem stringentem, & speciatim eum qui adinoveatur femori vel uberi camelino ad lac copiosius emulgendum; unde hæc emergeret sententia, vellicatim comprimens ocellum, vel oculo nictante vellicans scurra buccellarius apponit, ista sua scurrilitate Sycophantica, & parasitica, funem, quo copiosius emulgeat, & emungat. Nos quoque eum qui se ita emungendum & mulgendum præbet san- nionibus proverbialiter appellamus *Vaccam fune constrictam*. Sequens mem- brum, quod & *vers.* 8. comparebat, **ואויל שפתים ילבט**, hanc sistit imagi- nem, *At stolidus labiorum instar Cameli luscitiosi claudicans corrueat*; cujus Ver- sionis fundamentum alio in capite adstruam.

XIX. Magna obscuritas premit etiam dictum *Prov.* 16: 30. **עצה עיניו** Formula Vellicare labia in Prover- biis. **להשב תהפכות קרץ שפתיו כלה רעה** in formula **קרץ שפתיו** pro innuens labiis nemini sane duplicere poterit vellicans labiis; vel & citra ellipsin, vellicatim comprimens labia sua. Hoc intenderunt LXX. ἐπιδακνὼν δὲ τοῖς χελ- λασίν αὐτῶν ὀρίξει πάντα τὰ κακὰ: ut & *Vulgatus*, qui mordens labia dat. Oī τρεῖς habebant, κίλζων, ut supra monui. Hactenus ergo sic satis tuta & firma nostra significatio. Sed anquirendum, quorsum pertineat compressum hocce labellum; & num forte aliquid interioris elegantiae & heic sublit.

XX. Hoc certius dijudicari posset, si prius membrum **עצה עיניו** penitus De Verbo **עצה** inquitur. *Est ἀπαξ λεγόμενον*, variantibus obnoxium conjecturis, thema **עצה**. LXX. dederunt *ἐκρίζων ὁ φθαλμὸς αὐτῶν διαλογίζεται διεσπασμένα*; cum quibus *Aquila* & *Theodot.* stant, qui habebant *σερεῶν*: nec non *Arabs* **من يصاب عينه** qui indurat oculos suos; itemque *Vulgatus* paulo liberius, *Qui attonitis oculis cogitat prava*. Diverso adspectu *Chaldaus* & *Syrus* **בעינו** Annuens oculis suis, quod Recentiores nonnulli calculo suo comprobant. Receptissi- ma tamen opinio fert, *Claudens oculos* esse vertendum, nozione assumpta ex cognato **עצם**, unde *Esa.* 29: 10. **יעצם את עיניהם** Clausit oculos vestros; & 33: 15. **עצם עיניו** claudens oculos suos, proprie firmans, ut *Bochartus* ob- servavit *Hieroz.* part. 2. p. 32. adducta *Apulejana* phrasi firmare, obfirmare fores pro claudere, unde & *Gallorum* fermer. Sic revolvimur ad *σερεῶν* sive *ἐκρίζων*, nisi quod posterior hicce usus pro apertis & rigida acie fixis oculis, ex- hibeat firmiter clausos, quam notionem ex *Aethiopica Dialectico* confirmari posse monuerunt *Clariss.* *De Dieu* & *Ludolf.* ubi **עצו** ult. *Vav* est con- clusit januam; quod secundarium arbitror, a primario *ἐκρίζειν*, vel potius *σερεῶν* firmare; omnino enim **עצה** videtur tribuenda potestas firmi, durique, prout *Arabibus* **عص** est dura, firma, valida fuit radix, nec non **عصي** ult. *Je* & *Vav*, cujus **عصى** exponitur induruit os dactyli, quasi frangenti

contumax fuit, ait Cl. Golius; mihi contrario ordine *contumacia*, *rebellio*, *inobedientia*, quam *عصي* creberrime exprimit, a *duro* subnata videtur. Hinc & *עצה*, Arabibus per geminationem *عصص* *Orrhopygium*. *Coccyx*. *Spondylium*. Adis Hieroz. part. I. p. 497, 498. Hinc praeterea *עץ* *Lignum*, quod Arabibus *عصا* *עצה* *fustis*, *baculus*. Hinc denique Syris & Chaldaeis *עצא* *contradixit*, *obstitit*, *oppressit*; ex quibus omnibus Origo firmæ duritiei satis elucescit.

Profundius quid in Vellicatione labiorum indicatur.

XXI. Nec dum tamen satis liquet, quid valeat phrasis *עצה עיני*, verendumne sit firmiter claudens oculos, ad intentius cogitandum videlicet, & machinationes quærendas: an firmiter figens oculos, & aperta immotaque acie perstans: nam & is status habitusque quadrat in machinatorem perversitatis. In quamcumque partem inclineris, opportunum senties *קרץ שפתיו* *Vellicans labia sua*, pro crebro commordens; nam ut rodere ungues, ita mordere labra conspiciuntur intensissima cogitatione in aliquid defixi; ac praesertim mali aliquid machinantes; quale genus maleficorum quum hic depingatur, haud allusum putem ad *Vellicationem* maledicentiae ob crustulum, more parasitico ac sycophantico; sed ad *Vellicationem* æstri stimulantis, & ad *vesaniam* adigentis, quam verbum *קרץ* haud dubie admittere potuit: ut hicce *Machinator malorum* jam dicatur *labia sua Vellicare*, quia hoc pacto semet quodammodo pungit, stimulat, & magis magisque ad perniciem aliorum irritat, haud secus ac si æstro *Vellicante* instigaretur.

Figura Vellicantis æstri vindicatur Jeremiæ.

XXII. Hanc *Oestri vellicatim stimulantis* imaginem admirabiliter locatam sistet quoque Jerem. 46: 20. *Vacca pulchro ore prædita est Ægyptus*: *קרץ עממן קטולין מצפונא*, Chaldaeus sensum utcumque adumbrans *מצפון בא בא*, *populi interfectores ab aquilone venient super eam ad deripendam eam*. Dilutius Syrus, *exercitus veniet*. LXX. habent *ἀπὸ πνεύματος*, obscuriuscule. *Vulgata* ad mentem nostram *stimulator ab Aquilone veniet ei*. Cernis vestigium veri, postea oblitterati; nam præeuntibus Rabbinis receptum deinde, *excidium*, *laniena*, *maçtatio*, vel *maçtator*, ut indicatum supra par. III. & VII. Clar. de Dieu novo tentamine dedit *Incisio ab Aquilone venit*, quasi *pulchri istius oris incisio denuntiaretur, qua forma ejus deturparetur*, quia nempe *קרץ* non tam *excidium* sonet, quam *incisionem*, adducto etiam usu *Arabum* in concidendo, ac mordendo. Si ingenii aciem acrius intendisset, penetrasset utique ad *Morsum Vellicantem Oestri* Divinitus immittendi, quem Cl. Coccejus sagacissime motus, quantumvis proprietatem Verbi minus feliciter finivisset in *motu*, vi sententiæ deprendit, ut ad finem par. IV. indicatum. Sane præcedentia & sequentia non *jugulationem* hujus *Vaccae Ægyptiacæ*, sed *trepidissimam* ac *velut æstro impulsam ejusdem fugam* exigunt; ut vertere nullus dubitem, *Morsus Vellicans Oestri a Septentrione venit, venit*.

Diritas bujus mali.

XXIII. Ne levem nimis credas pestem pro atrocitate comminationis *Propheticae*, adspice hoc Poëtæ Georg. 3. 147.

— Voli-

Volitans, quoi nomen asilo
Romanum est: Oestrum Graji vertere vocantes.
Asper, acerba sonans: quo tota exterrita silvis
Diffugiunt armenta: furit mugitibus æther
Concussus

Advertas quoque velim, quod ibidem subnectitur;

Hoc quondam monstro horribiles exercuit iras
Inacbiæ Juno pestem meditata juvencæ.

Notissima fabula τῆς οἰτροπλῆγος Ἰνάχης κόρης, in qua paratragœdiatur Æschylus
in *Prom. Vinct.* ubi ipsa Ἰο sic inducitur vers. 569.

Χρῖε τίς αὖ με τάλαιναν οἶτρος.

Rursum me miseram æstrus stimulat.

Ubi pulcre χρῖε ungit pro κεντρίζει pungit; quia stimulo compuncta membra
cruore illinuntur ac perunguntur. Iterum vers. 582.

Οἰσηλάτῳ δὲ δείματι δειλαίαν
Παράκοπον ᾧδε τεύρεις;

Per Oestrum incusso terrore miseram
Amentem itane vexas?

Porro vers. 598.

Θεόσυλον δὲ νόσον ὠνόμασας
Ἄ μαραίνει με χρίσσα
Κέντροισι φοιταλέοισι.

Divinitus immissum vero morbum nominaſti;
Qui me tabefacit unguens i. e. pungens,
Stimulis furialibus.

Ubi Schol. λέγει τὸν τῆς πλάνης οἶτρον; ἥτις μαραίνει καὶ καίει με κεντῆσαι βέλεσι φοι-
ταλέοις. Denique vers. 675.

ὄξυσόμῳ
Μύωπι χρισθεῖσ' ἐμμανεῖ σκιρτήματι
Ἦσσαν

Acutissimo
Peruncta æstro, saltu lymphatico.
Ruebam

Ex quibus omnibus efficitur aliquid ipsa *laniena* dirius *juvencae Aegyptiacae* intentari, quum ei *Oestri Vellicantis stimulus*, in fugam & furorem acturus, ex septentrione imminere ostenditur.

Salsa &
venusta al-
lusio.

XXIV. Ad hanc ipsam fabulam *Inachidos* venuste allusum videtur a *Jeremia*; *Isidem* enim *Aegyptiorum* tutelarem Deam sanctissimis cerimoniis coli solitam, eandem habitam fuisse cum *Jo* in *Vaccam nitidam* conversa, quæ ex furiatis suis erroribus, in *Aegypto* tandem quietem & Divinitatem simul invenerit, nemini incompertum. Salse itaque *Vates Gentem Aegyptiacam Pulcherrimæ Vaccæ* comparat, eique denunciat *furibundam & lymphaticam fugam*, per *Oestrum Divinitus admovendum e septentrione*, id est *formidolosa Babyloniorum arma*; prout *Assyriorum terror bellicus Esaj. cap. 7: 18.* confertur cum *aculeo apis*. Ingeminatum verbum קרץ מצפון בא בא *Morsus Vellicans Oestri a septentrione venit, venit*, pertinet ad diritatem mali; quamvis forte elegantius adhuc verti posset *venit, intrat*; ut prius *Oestri adventum*, posterius *aculeum ejusdem consignet infestius intraturum*.

קרץ abso-
lute usur-
pari in
Vellica-
tione inse-
ctorum.

XXV. Hunc usum absolutum verbi קרץ *Arabum Lexicographi* enotarunt in part. קורץ قارص *Vellicans*, quod in *Camus* speciatim exponitur *insectum Culici vel Cimici simile*. Uterque etiam *Glossator Arabs* habebat قارص *Vellicatio pulicum est eorundem punctio*. Liquet קרץ ex genio Linguae datum & dicatum fuisse potissimum *Morsibus Vellicantibus culicum, pulicum, cimicum, tabanorum*, idque genus pestium ac tædiorum; nec dubium quin *formidolosus ille asilus* sub appellatione קורץ قارص *Vellicantis* καλ' ἐξοχῆς intelligendus veniat, ὁ καλὸς jure meritissimo dictus.

Lacus
Mischni-
cus illu-
stratur.

XXVI. Labet hisce subtexere pro specimine, quam parum tribui possit *Rabbinis* in hocce genere *Originum*; quamque in tenebris sæpe micent, & divinent. Est in *Cod. Joma Cap. 3. par. 4.* usus rarus & insignis verbi קרץ, quem si recte intellexissent, tantam frustrationem non peperissent, sed indolem nostri thematis rite constituere atque enucleare valuissent. Dicitur ibi, *Quum Pontifex M. lavisset, vestesque aureas sumisset* — הביאו לו את היתמיד קרצו ומרק אחד שחיטה על ידו jage, —, & alius perfecit jugulationem post eum. In *Gemara* rogatur, *Quid sibi vult קרצו?* & respondetur לישנא דקטלא הוא inest significatio occidendi. Iterum quæritur, unde constet? regeritur, ex *Jer. 46: 20.* quia ibi קרץ in *Targum Rab. Joseph* convertitur עממין קטולין *populi occisores*. Ex hoc fonte universa hausit schola *Rabbinica*; atque hac eadem auctoritate nixus *Kimchius* in *Lib. Rad.* notionem occidendi in nostra quoque *Lexica* transfudit. Atqui vertendum fuerat in *Misna* ista, *Vellicavit illud. Vellicantibus digitis pressit jugulum sacrificii; jugulationem vero altus peregit*, ut disertim additur. Non debuissent notionem istam ignorare *Gemarici Doctores*, qui in *Mischna* sua habebant קרץ pro *carpere, decerpere*; nec non *Vellicatione* concerpere *massam* ut *Pistor*; itemque מקרצות *Orbiculi, frusta massæ farinacæ*, quæ *Arabibus*

bibus قرض & اقراض & قرصة. Posset tamen istud קרצו paulo fortiore etiam sensu exponi *incidit ei jugulum*, ex potestate Verbi قرض *secuit, incidit*; nam τὸ κνίσειν *Vellicare amplectitur & incisionem*, indeque מקרץ مقراض *forfex dictus*; ut Pontifex M. admoto secespite jugulum primus *inciderit*, sed alius post ipsum *jugulationem confecerit*.

XXVII. Non inutile fuerit L. L. O. O. Cultoribus, si hac occasione subseruero thematis قرض varios usus, quod in *Origine* sua idem plane est cum قرض, secundum fundamenta in *Clavi Dialect.* p. 279, 280, 281. posita; quamvis *Dad punctato* affecta Radix novas adhuc, sibi que privas, metaphoras induerit. Primo exponitur a Sjeuhario & Phiruzab. per قطع *secuit, incidit*; مات او اشرف علي الموت *incidit vinculum suum per* قرض *رباطه & Mortuus fuit, vel morti imminuit.* Apud Sjeuharium reperio secundo الغارۃ الفارسۃ *Mus* מקרץ *rodit vestem.* Sic in *Hist. Tamerl.* p. 432. Utrumque præfert derivatum قراضة *quod secando rodendove decedit.* Ramentum auri. Nummulus quoque in *Rosar.* p. 178, 284. Tertio الشعر *قرض* est *panxit carmen*, quasi *secuit, incidit*; ipsumque *Carmen* قريض dictum, quasi *sectum, incisum.* Confer ad *Hariri cons.* 2. p. 82. Quarto valet *retribuit, pensavit* apud Cl. Golium; quæ notio propagata est a قرض & قرض, *Quod fœnerato datur: Æs alienum; a mordendo rodendove sic appellatum.* Allusum illuc in *Narwahig*

Divitiæ
Arabum
sub verbo
cognato
قرض
promuntur.

في قرض الاعراض قرض الاعراض

Quum fœnerato dantur utensilia; roduntur famæ.

Pulchre etiam *Haririus Cons.* 26. in descriptione *Literati inopis*, ثم شربه, برض وقوته قرض وفلقه غسق وجلبابه خلق وقد قاق لنوغر غريم *Potus quidem ejus, guttula aquæ est; cibus, rosis æris alieni: aurora ejus, primæ noctis tenebræ: amiculum, tritus pannulus: atque interiore æstu concutitur uriturque ob Creditorem importunum, qui ipsum exagitat propter incumbens debitum.* Quam late vis hæc invaluerit docebit Sjeuhari. والقرض ما تعطيه من المال لتقضاه والقرض لغة فيه حكاة الكساي واستقرضت من فلان اي طلبت منه القرض فاقترضني واقترضت منه اي اخذت القرض والقرض ايضا ما سلغنت من احسان ومن اساء وهو علي التشبيه قال الشاعر

كل امري سوف يجزي قرضه حسنا ان
 سيبيا ومدينا مثل ما دانا
 وقال تعالى واقرضوا الله قرضا حسنا وقرضته وقارضته اي جازيته
 والتقرض مثل التقرض يقال فلان يقرض صاحبه اذا مدحه او ذمه
 وهما يتقارضان الخبر والشر قال الشاعر

ان الغني اخو الغني وانما
 يتقارضان ولا اخا للمقتدر

والقرنان يتقارضان النظر اذا نظر كل واحد منهما الي صاحبه شزرا
 والمقارضة المضاربة وقد قارضت فلانا قراضا اي دفعت اليه مالا
 ليتجر فيه ويكون الربح بينكما علي ما تشترطان والوضيعة علي المال

Kards est quod de opibus tuis das fœnori, Kirds etiam dictum ex Dialecto quam ad-
fert Kisæus. Inde in 10. אסתקראת מן פלון petii ab aliquo ut fœnori daret,
פני אקראת מנה fœnori dedit mihi in 4. In 8. autem אקראת מנה fœnori accepi
ab eo. קרץ etiam est quicquid vel beneficii vel maleficii confers; estque figuratus
iste usus; sic Poëta.

*Rependendum cuilibet suum creditum est, sive bonum
 Sive malum, idemque quod fœnori dederat.*

Sic פני in Alcorano; fœnerate Deo æs alienum bonum. Hinc in 1. פני 3. etiam
repensare. Et תקריץ, ut תקריט, est laudatio hominis Vivi sive merentis sive
immerentis; diciturque in 2. Conj. fœnerat socio suo, quum eum vel laudat, vel vi-
tuperat. Sexta conjugatio in duobus adhibetur fœnerantibus inter sese, id est,
par pari referentibus, qua in bono, qua in malo. Ut in illo Poëtæ

*Dives diviti frater est, namque illi
 Inter se fœnerant: at pauperi nullus frater.*

Usurpatur eadem conjug. in pari pignantium, qui torvo se invicem visu intuentur.
Tertia conjug. continet etiam concertationem פני pugnam cum inf. مقارضة,
sed cum inf. قراض est, tradere te alicui pecuniam ut ea mercaturam exerceas,
cujus lucrum ad vos ambos redundet ea conditione quam constitueritis, detrimento
forti tantum incumbente. Habes amplissimam ditionem פני fœnerare, a
rodendo mordendove, prout נשך momordit apud Hebræos ad fœnerationem quo-
que

XXVIII. Mirabilem cernis copiam Sermonis Arabici, quo קרץ cum *Dad* Eadem auctum fuit, retenta semper *primigenia indole* קרץ ארץ; quæ & sub *Radicem* ^{proprietas} קרץ commigravit, ut קרץ pro קרץ dicitur. Vide *Clavim Dialect.* p. 282. Rarior tamen esse debet, nam apud *Sjeubarium* desideratur; & in *Camuso* paucissimis hisce perstringitur *القرن قبضك التراب باطراف اصابعك* ^{قرن} *Kerz* קרץ dicitur, quum extremis digitis terram capis vel pulverem. Habes Gallicum *Pincer*, quod item *vellicare* sonat. Verisimile est cum mutatione *elementi*, aliquid *Varietatis* invecum in usibus *secundariis*, quos vel *vetustas* delevit, vel saltem *Literatorum* diligentia necdum eruere valuit ex vetustis monumentis.

Dd 2

tim

tim in stylo sublimiore; quemadmodum & قراصة rite appellari posset quod ex tonsura decidit.

Conjectura
ad Chald.
קריצא
pro auro-
ra.

XXX. Postulat etiam aliquid opis, si forte ferri queat, *Dialectus Chaldaica*, in qua קריץ, & fœm. קריצא, nec non *emphat. form.* קריצתא occurrit pro *Ortu solis, Aurora*. Sic in *Targum Jobi* 41: 9. עינוי כתימרי קריצתא *Oculi ejus ut palpebræ auroræ*. Plura dabit Cl. Buxt. in *Lex. Thalm.* ubi invenies etiam ex *Thalmude Hierosolym.* קריץ ונפק *Mane surrexit & exiit*. Extat idem hic usus in *Pentat. Samaritano Gen.* 21: 14. וקרץ בצפרא אברהם *Et summo mane surrexit Abraham*. Si *solem, & quidem Orientem*, vox קריץ designaret, scrupulum omnem tolleret *Arabum* قرص الشمس in *Orbis discusve Solis*; quam phrasin reperies in *Hist. Tamerl.* p. 311. Sed ne-
tquam ad *Solem Orientem* ea restricta; ut patet ex *Rosario Sadii* p. 50.

قرص خورشید در سپاهی رفت
یونس اندر دهان ماهی رفت

*Orbis solis in tenebras ivit;
Ut Jonas os ceti intravit.*

Conjicio itaque a קריץ quatenus notat *punxit*, formatum קריץ *aurora*, plane ut apud Gallos, *la pointe du jour, & le jour commença a poindre*. In hac formula *pungere* est *emicare*, *metaph.* desumpta a *germine emicante*, quod eleganter dicitur *poindre punger*, quum *primulum prodit & erumpit*. Hinc & *Samaritanis Chaldæisque* קריץ pro *emicuit*, non tantum de *sole*, sed etiam de *homine mane surgente*. Si copiosior ad nos utraque *Dialectus* pervenisset, certius de hac *Origine* judicium ferri posset.

Sex confe-
ctaria.

XXXI. Defino in *Confectariis* quibusdam, sponte manantibus ex iis quæ hactenus discussa sunt. *Principe loco* liquere jam potest evidenti specimine, unum tantum *Linguae Corpus* constituere quatuor *Dialectos Majores*, *Hebraicam, Chaldaicam, Syriacam, & Arabicam*, sub quibus tres *Minores, Æthiopica, Samaritana, Thalmudica* comprehenduntur, atque in ordinem rediguntur. *Secundo* elucet, omnes illas *Dialectos* sibi invicem opem lucemque ferre, atque socias præstare operas in mutua illustratione, ac proinde nullam earum sine aliquo incommodo ac detrimento ignorari. *Tertio* in oculos incurrit omnium *Dialectorum copiosissimam esse Arabicam*; quippe quæ cladem illam passa haud fit, per quam reliquæ omnes afflictæ jacent, & emortuæ; sed felicioribus auspiciis in patrio ac nativo solo, per omnium seculorum decursum a præstantibus ingeniis exculta, veteres divitias illibatas asservet, atque infinitis in libris expromat. *Quarto* apparet, *ditissimam & affluentissimam hanc Dialectum* feliciter plerumque, ob rationes alibi indicatas, *conservasse Origines & primigenias potestates Radicum*, quæ e reliquis ferme *Dialectis* interciderunt, & amissæ.

amissæ sunt. Quinto manifestissimum est, admota *Clavi Arabicæ Dialecti*, non tantum *Hebrææ Linguae penetralia* fideliter referari posse, sed uberrimum quoque lumen ceteris *Dialectis* infundi, ad *usus illos secundarios*, qui sese in earum reliquiis offerunt, ex *primævo suo Fonte* rite derivandum, atque sic quæ discordare videbantur, in amicissimam concordiam revocandum. Videlicet *sexto* clarissime cernere est, *Varietatem* illam ac *discrepantiam* quæ primo ad spectu inter *Dialectos Orientales* deprehenditur, versari ferme circa *secundarias notiones*, quæ, *ramorum* instar *flexibiles* ac *sequaces*, sese miris modis omnem in partem, etiam contrariam sæpe, explicant ac diffundunt, *immota stirpe* hoc est *primario significatu* in omnibus *stante*, atque *indolem suam servante*.

XXXII. Deproperabo etiam stricturas quasdam, & observationes Criticas, circa auctoritatem *Veterum Versionum*, quæ ex disputatis sub manu subnascuntur. Summum enimvero pretium iis statuo; atque ad earum facem candelabrum hodiernæ cognitionis accensum lætius resplendere, cum gratissimis gratus agnosco. Sed adfirmare tamen, re rite examinata ac perpensa, sustineo, ope *Veterum Origines*, quas vestigamus, sive *primigenias Radicum potestates* nunquam satis liquido tutoque posse finiri. Non est *boni interpretis*, etiamsi *proprietas* illas omnes in promptu habeat, eas in *versione sua* exprimere; ac superstitiose, quin imo odiose, inculcare. Sequendus est genius *Linguae*, in quam *Hebraica* transfunduntur; & pro varietate constructionis, rerumque, infinite variandum. Hinc diversitas illa omnium *Veterum interpretum*, tum a se invicem, tum a semet ipsis; quippe qui unam eandemque *Radice* sæpe decem discrepantibus notionibus converterint. Solus *Aquila* captans *Etymologias*, & *Verborum Origines*, eo ipso vapulavit; & *Contentiosus interpretis* notam meruit. Sed de his alias locupletius.

De Ver-
sionibus
Veterum
observa-
tiuncula.

CAPUT TERTIUM.

Linguarum *origines* abstrusæ fere. Latinorum *callere* pro specimine adductum & illustratum. Verbum *maſtare* sub conspectu ponitur. Locus *Horatii* aliqua luce perfusus. Alia exempla vocum *Latinarum*, quarum *origines* per usus *secundarios obliteratae*. Verborum *refutare* & *confutare* origo. In Bibliis maximam partem *secundariae notiones regnant*. Verbi *שלה* usus Biblici. Ejusdem notiones *Chaldaicae* & *Syriacae*. *Arabicae Dialecti* usus insigniores. Tentatur locus difficilis *Jobi* 27: 8. Originem *שלה* non esse quaerendam ex alliteratione ad Græcam vel Latinam vocem. Princeps & formalis notio verbi *שלה* producitur. *Eliquari*, *liquere*, *liquidus*, ad *tranquillitatem* traducta. item *defaecari*. *שלה* significat *eliquatam* & *defecatam puritatem*. Præsertim in *butyro* & *pinguibus*. *שלוה* fortunas opimas & *intactas* designat. Specialius adhuc *insolentiam* ex fortunis opimis. Usus hinc peculiaris in securitate & negligentia. An vox *ש* huc pertineat. *ש* diversimode tentata. Notiones *Aramæae* ex liquida securitate decurrentes. Defectus primariæ potestatis in *Chaldaicis Syriacisque reliquiis*. Quomodo defectus hicce sanandus. Usus radicis in *demulcendo* aut *lactando applicatur* ad 2 Reg. 4: 28. Vocula *שלו* luce augetur. Nomen *שיל* Schylo. *Jeruschalaïm* hinc derivatum.

I.

Linguarum Origines abstrusæ fere.

Latinum callere pro specimine adductum, & illustratum.

Profundissimæ in omnibus Linguis sunt *Origines* verborum, quorum *secundariae*, & per metaphoras deflexæ significationes, tantopere invalescere solent tractu temporis, ut *primariæ* vel obscurentur, & in oblivionem fere eant, vel etiam penitus obliterentur.

II. Ajo primo *primarias* notiones ita obscurari, & tanquam præumbrari sæpiissime usibus *secundariis*, ut etiamsi *Origo* remanserit, certissimaque sui vestigia atque indicia reliquerit, a perpaucis tamen agnoscatur, atque, ut par est, ad interiorem Linguae intelligentiam pandendam applicetur. Exemplo uno alterove res fiet clarior. *Callere* est omnium sermone tritum vocabulum, pro

rei

rei alicujus esse intelligentem ac bene peritum. Sic *callere artes, linguas &c. &c.* pro pulchre scire, doctis indoctisque juxta gnarum; sed prioribus forte tantum rarius illud *callere in arte*, quo *Livius* utitur: nec non *Plin.* 8. 25. *Callent in hoc cuncta animalia*: & 9. 29. *Polypus alioquin brutum animal in re quodammodo familiari callet*: omnia in domum comportat &c. Omissa præpositione *Val. M.* 8. 12, 1. *Ab his id negotium aptius explicari posse, qui quotidiano ejus usu callebant*; ut & *Justin.* 24. 24. *Nam augurandi studio Galli præter ceteros callent.* Friget ibi, quod a quibusdam substituitur, *Calent*. Quæ ratio structuræ? *Origo*: quæ est intransitiva, a *callo*, & *callosa* duritie manuum pedumve; unde *callere in re*, est bene tritum ac subactum in ea esse, ex longa ac diuturna exercitatione. Allusum sæpius; ex ambiguo, ad hoc *Etymon* a *Plauto*: ut *Pers.* 2. 5, 4. *Magis calleo, quam aprugnum callum callet.* Hoc *Comicum & Ridicularium*: sed graviter & decenter *Lyricus* 4. *Carm. od.* 9. *Qui duram callet pauperiem pati.* Nec ambigendum, quin & *Cic.* L. 4. Ep. 5. huc respexerit, *Qui non in illis rebus exercitatus animus callere jam debet?* ubi rectissime quidem *Manut*: quasi *callo ex consuetudine facto sic obduruisse ut novum dolorem non sentiat*, prout alibi prorsus *occallui dixit*, & *consuetudo callum obduxit stomacho meo*. Sed tamen quum præcedat exercitatus, fieri nequit ut in *callere* non simul alluserit ad habitum animi in hac palæstra miseriarum tritissimi, ac subactissimi, ita ut jam calleat, atque adeo percalleet, dura atque adversa forti pectore sustinere.

III. Aliud specimen præbebit verbum *Maçtare*, quod in *Origine* est magis auctare vel augere; & quidem, usu sacrificiali, *mola salsa* capiti inspersa, quod proprie immolare vocitabant: utroque mox vocabulo secundariam vim, quæ est Cedere victimam, tam frequenter exerente, ut princeps notio ferme deleta esse videatur. Ea tamen evidenter elucet ex formula *Maçtus esto virtute tua*; vel quod malebant, *maçte esto*; quæ translata est a Sacrificiis, ubi dicebant, *Jane pater, Mars pater, maçtus vino inferio esto*, ut *Arnob.* effert; vel *maçte vino inferio esto* apud *Caton.* de R. R. cap. 134. & 141. *Maçte hisce suovetaurilibus lactentibus immolando esto*: & 139. *Haruncce rerum ergo maçte hoc porco piaculo immolando esto.* Hinc *maçtare* etiam valuit *Maçte dicere*, ut in illo *Caton.* 134. *Ferctum Jovi moveto, maçtatoque sic &c.* Hoc est *dicito maçtus esto &c.* qua ratione *Maçtare victimam* nihil aliud in *Origine*, quam *dicere maçto esto hac mola salsa*. Ansam hanc tenuere ad varios usus insigniores non in malum solummodo, sed & in bonum, secundum illud poetæ.

Verbum
Maçtare
sub conspe-
ctu poni-
tur.

— Meritos aris maçtabat honores.

Ita *Cic.* de Rep. *Ferunt laudibus, maçtant honoribus.* Et *Accius*, *patera Nestorem maçtavit aurea.* Pulcre *Lact.* *Animas immortalitatis conditione maçtatas, pro auctas.* Nempe non tantum dicebant *Maçtare diis victimas*, sed & *deos victimis*; quo adspectu *Arnob.* L. 1. *Quos odiis acrioribus conveniebat a vobis carpi, pulvinaribus, aris, templis, atque alio maçtatis cultu.* Imitatur *Ciceron.* in *Vatin.* C. 6. *Quum puerorum extis deos manes maçtare soleas.* Argutus hinc *lusus Plauti* in *Amphitr.* 4. 2, 15. *Sacrifico ego tibi. Qui, quia enim te maçto infor-*

infortunio. Ambiguitas in eo residet, quod *Maſtare Deum hoſtia*, ſit *ei ſacriſicare*: eum honore augere: jam vero contrario & malo ſenſu, præter expectatum, inferitur *maſto te infortunio*, ex formula *Enniana*, quin illum dei deæque magno maſtaſſent malo. Confer. *Muret.* ad *I Catil.* 11. & *Abram.* ad *Cap.* 6. *Vatinianæ.*

Locus
Horatii a-
liqua luce
perfuſus.

IV. Dixi ſecundo notiones *ſecundarias*, tantas ſæpe vires, tantum ſumere ditionem, ut *primariæ* in totum expellantur, & quaſi ſolum vertere cogantur. Inſignis in hanc rem eſt locus *Off. Cic.* 1. 29. *Etiam illud animadverto, quod qui proprio nomine perduellis eſſet, is hoſtis vocaretur; lenitate verbi triſtitiam rei mitigante.* Hoſtis enim apud *Majores* is dicebatur, quem nunc peregrinum dicimus. *Indicant XII. Tab. Aut ſtatus dies cum hoſte.* Quid ad hanc manſuetudinem addi poteſt, quicum bella geras tam molli nomine appellari? quamquam id nomen durius jam effecit vetuſtas, a peregrino enim reſceſſit, & in eo qui arma contra fert remanſit. Vere *Horat. A. P.* 60.

*Ut ſilvæ foliis pronos mutantur in annos,
Prima cadunt: ita verborum vetus interit ætas;
Et juvenum ritu florent modo nata, vigentque.*

Inſolens loquendi genus vocat *ὁ πάλω Bentlejus*, *ſilvæ foliis mutantur*, quodque nullo exemplo defendi aut excuſari poſſit. *Livius* tamen non reſugit mutari finibus *L. 5. cap. 46. pro mutare fines.* Probæ etiam ſunt phraſes mutari ſententia, pro ſententiam mutare: mutari odore pro mutare odorem: ipſeque odor, ut copiam cernas *Lingvæ*, dicitur mutari non tantum ſed & mutare absolute. *Veſtem mutaverunt* ſimplex eſt ſtructura, quam ſic invertas licet, mutati ſunt veſte, & veſtem, per *Græciſmum*. Ad eam rationem *ſilvæ foliis mutantur*: ubi *ſilvæ* comparisonem præbent *Lingvarum*, ut *folia Verborum*; ac proinde in caſu recto ſat belle efferuntur, ſecus ac *Ill. Critico* videbatur. *Pronos in annos* etiam belliffime hic dictum, præ quo languere putem *privos*: non tamen pro *vergentes in autumnum*, quod recte improbatur: non etiam *morato ſenſu*, qui hic parum quadrat: ſed pro *annis volventibus; in annos labentes; annorum orbe circumeunte.*

Alia exem-
pla vocum
Latinarum,
quarum Origi-
nes per u-
ſus ſecun-
darios ob-
litteratæ.

V. Hæc quod ſcopo meo ſubſervirent, & in rem præſentem deducere poſſe viderentur, paulo enucleatius exſecutus ſum. Deſluxit ſane ad hunc modum, vel & decuſſa eſt, e *Latinitatis ſylva*, copioſiſſima materies, tum verborum tum ſignificationum. *Taminare* nuſpiam reperitur: quum *intaminati* bonos; *attaminare*; ac præſertim *contaminare*, in honore manſerint, ac gratia vivaci. Et quid notavit olim illud *taminare*? *polluere* inquiunt *Lexicographi*, aut *maculare*. Recte vero. Sed unde? ſummus noſter *Voffius* in *Etymol.* ſubſcribit iis qui ad *Hebræum* *טמא Tame* decurrunt. Affert & *דמן* domēn quod eſt *ſtercus*. Quam vellem nunquam talia magnis ingeniis placuiſſent. *Taminare* venit a *Tago* veteri, quod eſt *tango*, unde *Tagimen*, *contagimen*: & contracte *tamen*, *taminare*; *contaminare*; ut *examinare* ab *examen* pro *exagimen* proſectum. Ergo *taminare* proprie fuit *multum tangere*, *atrectare*, *contrectare*; habes-

habesque non absimile in *contage* & *contagione*, itidem a *tangendo* dictis, quamvis diversa adhuc ratio subsit. Posses etiam a *tago*, *tagi*, vel *taxi*, (unde *taxim*, & *taxare*;) *taetum*, *tacmen*, & mox *tamen*: ut *momen* a *motum*, vel a *movimen*: *nomen* a *notum*, vel a *novimen*. Quicquid horum sequare, habes & *verbum*, & *veriverbium* Latinissimum, quod tamen, quia sic voluit usus, penes quem loquendi & norma est, & arbitrium, ita fuit oblitteratum, ut Doctissimi etiam viri illud in Oriente quaesitum iverint. Cessavit quoque penitus, & ex omnibus libris exulat, primigenia vis τῆς *Adipisci*, *Adeptus*; quæ est *necti*, *annecti*, & inde porro *assequi*. Ne *apisci* quidem pro *necti*, sed tantum pro *assequi* prostat. Radix ipsa *Apo* vel *Apio* plane interiit; quamvis particip. *Aptus*, proprie *nexus*, hanc suam *Originem* per secundariam notionem obrui, & extinguere, non siverit; propter lumina illa: *cælum stellis ardentibus aptum*. Et, non amo fortunam rudentibus *aptam*, aliaque ejusdem naturæ. Nuspian etiam locorum extat *temnere*, *contemnere*, pro *secare*, *refecare*; quæ tamen satis certa videtur *Originatio* ἀπὸ τῆς τέμνειν.

VI. Sexcenta talia proferri possent. Desino in pervagatis vocabulis *Refutare*, *confutare*. Thema *Futare* apud *Fest.* exponitur *Arguere*. Sed acceptio- nem esse Metaphoricam monuit *Voss.* ex eoque *Dacier.* a *futum*, quod est *vas coquinarium*, cujus ope *fervens abenum* infusa aqua reprimatur & sedatur; secundum illud *Titinii*.

Verborum
refutare
& confu-
tare Ori-
go.

Coquus abenum, quando fervit, paula confutat trua.

Quanto opere ipsi sæpe veteres hoc in genere cæcutierint, vel *Festi* exemplo discere est, qui *Refutare* suo loco reddens *Redarguere*, a *fando* ait ductum a in u verso, quasi *refutare* scilicet. Id *confutatum* ab *Ill. Scalig.* hoc ipso loco *Titinii* producto, & *Origine* certissima a *Futo* vase indicata. Hinc pulchra, & per sane commoda, metaphora *Cic. Tusc. 5. 31.* *Dolores confutare* adhibuit pro *reprimere*, *compescere*, *sedare*. Usus rarior induxit Magnum criticum, ut mallet *compensare*; sed locum rite expendenti apparebit *Epicurum* maximos suos dolores non tam *compensare*, quam quidem *confutare*, id est vim æstuantem eorum *minuere* & *sedare* voluisse *inventorum suorum memoria ac recordatione*: quorsum etiam nos vocat verbum ἀντιπαρτάλλεσθαι, quo utebatur *Epicurus*; quod est vim aciemque reprimere acie opposita. Hoc *Cicero* per *confutare* jam reddens, elegantissime simul æstum dolorum sævientium sub conspectu posuit, quos quasi aqua adfusa voluerit reprimere. Eodem modo alibi dixit vi vim oblatam frangere ac refutare: & Gallos refutandos potius bello, quam laceffendos putavere nostri imperatores. Hinc vulgatissima illa notio *Refutandi adversarium*; &c. &c. profluxit, quasi dicas comprimere ejus impetum, redarguendo & refellendo. Latius deinde manante usu *Refutare* pro repellere, & rejicere invaluit; ut 2 *Tusc. 23.* inprimisque refutetur ac rejiciatur *Philoctetæus* ille clamor. Et *Epist. 1. 9.* Præsertim cum sine suspitione tuæ cupiditatis non possis illius cupiditatem refutare: in his locis tantundem valet ac repudiare, respuere, abnuere; & quidem majore quodam conatu: quod sequiori ævo assignatur a viris doctis, cal-
Ee culo

culo minus dextre posito. En & Ciceronis æmulum Lib. 10. Cap. 6. ubi de Extemporali facultate: ut primum est domo adferre paratam dicendi copiam, & certam; ita refutare temporis munera longe stultissimum est. Antiquior fundus esset *Lucr. L. 3.*

Si quis corpus sentire refutat.

Sed ibi *renutat* non immerito forte prælatum.

*In Bibliis
maximam
partem se-
cundariæ
notiones
regnant.*

VII. Si jam tanta circa *Origines* obscuritas *Linguam* premit *Latinam*, cujus in copia uberrima versamur: si *Græcam*; quæ copiosior adhuc ad nostras manus pervenit: quantas incumbere necesse est tenebras, circa hanc partem antiquissimam & primævam, in *Linguae Hebraicæ* tenues illas reliquias; quæ unius tantum Codicis sacri cancellis clauduntur? Nonne secundum omnium Linguarum naturam conditionemque evenisse necesse est, ut *Secundariis significationibus* longe lateque regnantibus, & satis claro in die se offerentibus, *primariæ* tamen, partim nusquam in tam parvæ molis libro consignatæ extent; partim non satis lucida atque expressa sui vestigia reliquerint?

Verbi
פלה
usus Bibli-
ci.

VIII. Hisce præmunitis accedo ad illustrationem Thematis שלש / quod triginta circiter locis occurrit, & quidem significatu diversissimo, altero *salvum, felicem, fortunatum, tranquillum esse*, altero *Oblivisci, errare*. Priorem illum LXX. per σωζέσθαι, Εἰρηνεύειν, ἡσυχάζειν, εὐσταθεῖν, εὐφραίνειν, εὐθνεῖν, expresserunt: Symmachus & Aquila per εὐπαθεῖν. Posteriores πλανᾶν & διαλείπειν reddiderunt. Hæc omnia *secundaria* esse, & *primigeniam* potestatem non satis enucleate definire, quilibet vel leviter literis tinctus facile perspicit. Et qui quæso ea *figi* ac *finiri* potuisset, quæ nusquam omnino in sacris literis compareat?

Ejusdem
notiones
Chaldaicæ
& Syria-
cæ.

IX. In *Dialectis* quoque *Chaldaica* & *Syriaca*, quamvis sat tritum sit verbum, non alias tamen quam *Metaphoricas* offert significationes; quinque classibus distinctas; quarum prima adfert *tranquillitatem* & *quietem*. Altera *cessationem* & *omissionem*. Tertia, *oblivionem*. Quarta *aspernationem*. Quinta *errorem* ex *negligentia* & *securitate* oriundum.

*Promun-
tur & A-
rabicæ
Dialecti
usus insi-
gniores.*

X. Ad hoc postremum suspicio incessere posset, *Originem*, quam circumspicimus, in *seculo* sitam fuisse, unde tum in *malum*, *error*, *oblivio*, *cessatio*: tum in *bonum*, *quies* & *tranquillitas* sponte emanarint. Promamus interim, antequam hac de re decidatur, quid ferat *Arabum Dialectus*. Horum *سلا* ult. *Vaw* & *Fe* *שלו* & *שלי* ne tantillum quidem ab *Hebraeo* usu degeneravit; sed nativam vel *Matris* vel *Gemellæ sororis* faciem repræsentat, ex hisce *Gjauharii* lineis conspiciendam. *سلوت عنه سلوا وسلبت عنه سلبا مثله والسلوي*
طايه قال الاخفش لم يسمع له بواحد والسلوي العسل قال الهذلي

الذ من الساي اذا ما فشورها

وَيَقَالُ

ويقال هو قي سلوة من العيش اي في مرغد عن ابي نرجد والسلا مقصور الجلدة الرقيقة التي يكون فيها الولد من المواشي ويقال سلبت الناقة اذا نزعتم سلاها فهي سلباء وفي المثل انقطع السلا في البطن اذا ذهبت الحيلة كما يقال بلغ السكبين العظم وسلاني فلان من همي تسليته واسلاني اي كشفه عني وانسلي عني اللهم وتسلي بمعني اي انكشف والسلوانية خنزيرة كانوا يزعمون انها ان صب عليها ماء المطر ثم شربه العاشق سلا واسم ذلك الماء السلوان قال مرويه

لو شرب السلوان ما سلبت
ما بي غني عنك وان غنيت

قال الاصمعي يقول الرجل لصاحبه سقبتني منك سلوة وسلوانا اي طببت نفسي عنك وقال بعضهم السلوان دواء تسقاه الخزيين فبسلوا *شליתי* & *שלו*, cum inf. *ab eo, cum inf.* *שלותי* Dicitur *שלו* eodem significatu. (Non adjecit significationem Arabs, Arabibus scribens, utpote nemini non notissimam, securus, quietus, tranquillus, omni sollicitudine vacuus fui) derivatum *שלו* est volucris. Achphasjus auctor est non usurpari posse nisi collective. Notat etiam mel. Sic Hudeilita.

Selva dulcius, quum illud ex alveari eliquamus.

Porro auctore Abuzeydo dicitur, esse in *שלוה* quoad vitam, id est in affluentia omnium rerum; *ש* fortunis lautissimis. Quiescente autem tertia, *selan*, pro *selawon* *ש* *selajon* notat membranam tenuem foetus pecudum involventem; inde in 2. Conj. existit, camelum *שליתי*, pro secundinam ejus evulsi; *ש* camelus *שליא*, cui id factum. Proverbiale hinc dictum, abrupta est secundina in ventre, quum res sunt desperatae: in quam mentem dicitur etiam, culter ad ossa penetravit. Eadem Conj. 2. format *שלאני פלון מן המי*, cum inf. *תשליה*, nec non in 4., *אשלאני*, pro curam mihi deterfit, sive securum me reddidit: quibus respondet passiva *אנשלי* deterfa est a me cura, *ש* *תשלי* eodem sensu. Derivatum *שלונה* *sulwana* est conchula, cui infunditur aqua pluvia; qua ab amatore epota, ajunt curas ei omnes decedere. Etiam *sulwana* usurpatur in ipsa illa aqua; sic enim Rouba.

Etiam si Sulwanam bibam, non אשלו curis liberor.
Non contentus sum fruitione tui, etsi te usque perfruar.

Asmaeus auctor est dici שלון מנך שקיתני *ש* *שלוה* potionasti me remedio amoris;
Ee 2

ris; pro animam tranquillasti, missis ob te curis. Nonnulli tradunt שלון *sulwan* esse remedium quo potionatur mœrens, ut tranquilletur. Hoc medicorum filii vocant *Mupharrisjon*, *Exhilaratorium*. Μηπενθες.

X. Gemina germana, sed contractius paulo, dabit *Camus*. سلا وعنه سلوا وسلوانا وسلوانة وسلا عنه وتسلي والاسم السلوة ويضم والسلوانة بالضم العسل كالسلوي وخزرة للتأخير ويفتح كالسلوان وماء يشرب لبساي وهو ان يوخذ تراب قبر ميت فيجعل في ماء فيسقي العاشق فيموت حية او دواء يسقاه الحزين فيفرجه والسلوي طائر واحدته سلواة وكل ما سلاك والسلبي جلدة فيها الولد من الناس والمواشي وسلبت الشاة انقطع سلاها فهي سلياء وسلاها تسلياة نزع سلاها واسلت طرحته وقعوا في سلا جمل امر صعب لان الجمل لا سلي له وانقطع الساي في البطن مثل كباع السكين العظيم *Radix שלو* cum accus. nec non præp. ab construitur. (Et hic omittit significationem, tranquillus, securus, omni cura vacuus fuit, tanquam compertissimam omnibus) ejus infin. formæ sunt שלو, שלון, שלונה; in 4. existit אשלחה tranquillavit eum ab aliqua re; cui respondet passive תשלי tranquillatus est. Substantivum שלוח tranquillitas, *selwa*, של *sulwa* per damma scribitur. *Sulwana* vocatur mel; ut של *selwa*: itemque conchula fascino philtrove discutiendo. Ea של *sulwan*: quod של nomen aquae, quæ bibitur ad tranquillandum. Nempe capitur de sepulcro mortui terra, qua aquæ indita potionatur amans; moriturque tunc amor ejus. Est etiam pharmacum quo potionatur mœrens, ad detergendam ægritudinem, של *selwa* porro est volucris collective; unitatis forma *selwat*. Itemque omne illud quod tranquillum, curisve vacuum te reddit. שלי appellatur membrana qua involutus est fœtus, qua hominum, qua pecudum; unde in prima dicitur ovis שלית rupturam passa est secundinæ: של *tal* talis ovis: in 2. Conj. cum inf. תשליה notat secundinam ejus extraxit: in 4. אשלחת ipsa ejecit. Adagium, inciderunt in secundinam maris cameli, difficile של arduum quid indicat: quod masculus careat secundina. Et rapta est secundina in ventre, aliud proverbium, ut culter ad ossa penetravit.

Tentatur
locus diffi-
cilis Jobi
27: 8.

XI. Cave hanc secundinam membranam, ejusque inter Arabes usum, qua proprium, qua improprium, extra oleas adductam putes. Ab isto quippe שלי, five שלה *Mascul.* extat Deut. 28: 57. fæminina forma שליה, pro fœtu secundis adhærenti adhuc, של recentissime edito. שליה מבין רגליה. Ad hanc potestatem reductum fuit a Rabbiniis quibusdam 2. Reg. 4: 28. לא רחוק לא תוליד Ne parere facias me. Id merito רחוק longe petitum pronuntiatur a *Kimchio*. Vera loci facies infra pandetur. Felicius.

licius ad *שליה* nostrum revocare potuissent insignem figuram *Job. 27: 8.* *נִשְׁלַח אֱלֹהֵי נַפְשׁוֹ*. Vulgo datur, *extrahet animam ejus*; tanquam a *נִשְׁלַח*, repugnante *Analogia*. A *שליה* nostro *Cocc.* minus limpide, *frustrabitur animam ejus*. Me suspicio tenet *Jobum* audaci metaphora voluisse, quum ruptis secundis ejiciet animam ejus Deus, velut abortivo partu. Agitur de exitio immaturo, in Hypocritam divinitus immisso. Præcedens *יִבְצֵעַ* non est *Lucrabitur*; sed ad Deum sese refert, qui dicitur improbi illius vitam *Abrumpere* ante diem, quo adspectu idem *בִּצְעַ* deprendes *Job. 6: 9.* & *Esaj. 38: 12.* *Secundas* transferri ad *exuvias corporis* ab anima relictæ, ne mireris in homine *Arabe*, quum simile quid *Senecæ* adblanditum fuerit *Epist. 92.* *Divinus ille animus egressurus hominem, non curat quo receptaculum suum conferatur: ignisne exurat illud, an feræ distrabant, an terra contegat, non magis ad se judicat pertinere, quam Secundas ad editum infantem.* Quidni sic *Ruptas secundas*, cum abrupta immaturo fato vita, conjunxerit *Jobus*, proverbiali etiam formula invitante, *Rupta est in ventre Secundina*, quam non possum quin ex *Gjeuhario* enucleatius adhuc proponam, *وان شقت عن وجه الغصبل ساعة ينتج* *ولا قتلتها امه وكذلك اذا انقطع السلا في البطن فاذا خرج السلا سلمت الناقة وسام الولد وان انقطع في بطنها هلكت وهلك الولد* *si diffinditur a facie fœtus camelini membrana hæcce, quum partu editur, bene res habet. Sin minus necat eum mater ejus. Similiter quum rumpitur secundina in ventre. At quum secundæ simul exeunt, & Camelus & pullus ejus servantur: ut contra ruptis secundis, & mater & fœtus pereunt. Talis camelus, cui rumpitur secundina absolute vocatur שליה.* Hac occasione ergo natum illud proverbium, *Ruptæ sunt secundinæ*, quod de rebus desperatissimis usurpari amat. Extat apud *Ibn Doreid.*

ولا اقول ان عرتني نكبة قول القنوط انقد
في البطن السلا

*Neque dico, si me oppresserit infortunium, Dictum
Illud desperati: Ruptæ in ventre Secundinæ.*

Ubi Scholiastes هذا عبارة عن الباس التام *Est hæc figura desperationis summæ.*

XII. Hisce jam *Secundinis* quomodo nomen sit inditum a *שליה* anquiritur. *Originem* Sunt qui a *tranquillo* derivent, quod embryo membrana ista involutus sit in *שליה* *seculo*. *Avenar:* edidit nobis fœtum felicem; quod ego infelix dixerim mostel- non esse
lum. Idem vir ingeniosissimus, more suo, alliterationes Græcas & Latinas quaeren-
captans, *שלו* contulit cum *salvus* fuit: & *שליה* cum *σχολέω, σχολαζω*, inde literatione
que exsculpsit *Primariam* notionem, ab aliis viris Doctissimis adoptatam, & ad Græcam
pro- nam vocem.

propagatam, *Vacavit*, in ocio tranquille aut secure vixit. Quorsum hoc pacto non devenietur, si ex affinitate quadam Fortuita litterarum, ex *Latino*, & *Græcia*, *Origines Hebræas* venari licebit? σχολάζειν, & σχολή, a σχολῶ, aut σχολῶν, producta, nihil commune habere possunt cum שלה. A lusibus, ubi causa agitur veritatis, temperandum. Non decent viros crepundiae, & tamen talibus bracteolis maxima ingenia præstricta sæpe videmus. τὸ *Vacare*, tanquam princeps potestas, ex σχολάζειν exsculptum, ut scintilla e filice excussa, sponte evanescet, si nullus ei fomes subjiciatur imaginationis, in officina sua fabricantis, quod non nisi ex Antiquis Linguis & ideis Orientalium, diserta ac solida cum auctoritate, assumere par erat & verum.

XIII. Ut hanc mihi legem in *Originibus Hebræis* pervestigandis præstitui, ita eam religiosissime observandam duco, ab omnibus illis, qui hac in palæstra elaborare volent. Quis ferret, in *Græcis*, in *Latinis Originibus* pandendis, significationes in cerebro tantum cufas, sine ullo antiquitatis vestigio, testimoniove? si *Futum*, vas illud coquinarium, unde *futare*, *refutare* derivavit *Jos. Scaliger*, non extaret apud *Varronem*; nec *Titinii* ullum compareret fragmentum, ubi *confutare ahenum* in simplici & primævo usu positum cernere est; ecquis Principi Literatorum id accredere nunc vellet, etiamsi forte multam speciem *Originationi* isti aliunde addere potuisset? Ex uno hocce reliqua ejusdem naturæ intellecta velim. Quod ergo summa ingenia sibi nunquam in profanis literis arrogarunt, quodque ab omnium *Linguarum* legitima tractatione est alienissimum; quo tandem jure, ad *Linguae Hebrææ* vetustissimas significationes eruendas, assumetur? *Formalesque* conflagrantur & *Primitivæ* potestates, quarum omnis auctoritas in subtili acumine easdem *efformantis*, & dextre satis accommodantis, est fundata?

XIV. Sed longius ferme eveherer, quam par est. Redeat illuc, unde deflexit, disputatio. Ex iis quæ adhuc discussa sunt nullum relinquetur dubium iis, qui aliquid hoc in genere vident, & judicare valent, quin de *Radice* שלה Principe illa, & vetustissima *Forma*, quæ secundo usu dedit *Tranquillitatem*, *felicitatem*, *lautitiam*, *opulentiam*; item *Securitatem*; indeque porro *negligentiam*, *oblivionem*, *errorem*; quin inquam, de *Fonte* unde omnia hæc dimanare potuerint, hæcenus haud satis liqueat; neque unquam liquido constare possit, nisi major lux nobis adfulgeat, id est *amplius* adhuc pateat *conspectus illius thematis*, ac præsertim *usus aliquis proprius* ab oblivione longa revocetur, unde acceptiones illas *improprias* & *Metaphoricas* ductas esse, *liquidissime* appareat.

Principes
& formalis
notio verbi
של
producitur.
XV. Talem fontem, formamque Primitivam subministrant nobis Arabes quum dicunt سلا السمن של השמן Liquavit butyrum; & quidem depurandi ergo. Eadem vis 8. conj. استلي utrumque ex *Maruphide* adductum a Cl. Golio; simul admonente ultimam tunc potius esse *Hamzatam*, id est, per *Aleph* radicale & mobile, שלא. Ita sane in *Camuso* سلا السمن طبخه notat conquendo et qua-

quavit & concinnavit butyrum: ut אשתלא in 8. Substantive שלא est butyrum excoctum & depuratum; cuius plur. fr. אשלה. Similiter Gjeuharius سلات السمن واستلته وذلك اذا طبخ وعولج قال الفريزدق

كانوا كسالة حمقا ان حقنت
سلاها في اديم غير مربوب

prima & octava conj. thematis שלא teruntur in butyro excoquendo, & eliquando. Hinc Pherezdacus

Similes sunt Liquatrici stultæ quum mittit
Eliquatam butyrum in utrem haud rite præparatum.

Habes ibi formam part. præsentis absolute pro Liquans butyrum mulier, ad fæces sordesque demendas; qualiter eliquatum & depuratum iterum absolute vocatur שלא. In Samachsjarîi Lexico laudatur & hocce veteris poëtæ:

انتم سوالي لا تحسنوا السلا تصربوا

Vos estis Liquatores, qui butyrum non rite
defæcatum facitis acescere.

In Comment. Tebrizii ad Hamasa reperio de Koraisjitis veteribus, eos quum sacra Meccana obirent, cum alia rigidiora observasse, tum لا يسلاون ut non eliquarent butyrum, hoc est repurgarent a spuma & sordibus.

XVI. Patitur porro natura Linguae, ut pro سلا transitive Eliquavit Butyrum, med. Kesrata, substituas سلاي, intransitive Eliquatam fuit; quod ultima Aleph in Vaw vel Jod commutata, ex Eliquato & defæcato butyro mox dedit tranquillitatem, liquidam securitatem, & alia, quæ supra vidimus, quæque inferius nova adhuc luce ac gratia perfundentur. Præmittam autem necesse est consimilem plane Metaphoram & Liquere & Liquidus apud veteres Latinos. Luculentissimus hanc in rem est locus Plauti Most. 2. 1. 65.

Tranquille cuncta, & ut proveniant sine malo,
id videndum est mihi.

Sicut ego efficiam, quæ facta hic turbabimus,
Prefecto ut Liqueant omnia & Tranquilla sint:
Neque quicquam nobis pariant ex se incommodi.

Sic

Sic in *Epid.* 5. 1. 36. *Animo liquido & tranquillo es.* Et *Pseud.* 1. 2. 3. *Tu ne curassis, Liquido es animo; ego pro me & pro te curabo.* Cernis *Liquidum* opponi *turbato, turbido, & curarum pleno.* Notabis & hanc translationem, *Mil. Glor.* 3. 1. 71.

— *Leniorem dices, quam mutum est mare.*
Liquidiusculusque ero, quam ventus est Favotus.

Huic consonat *Most.* 3. 2. 24.

Tam liquidus est, quam liquida esse tempestas solet.

Hoc est, *tranquillus, sedatus, quietus, ne tantillum quidem turbatus.* Eodem adspectu iterum positum *Pseud.* 2. 4. 70.

Quicquid incerti mihi in animo prius aut ambiguum fuit;
Nunc liquet, nunc defæcatum est: cor mihi nunc pervium est.

Sensus est, non amplius ipsum fluctuare, aut anxiiis curis huc illuc jactari; sed *liquido & tranquillo esse corde, instar aquæ non turbatæ, sed claræ, pellucidæ, perviæ.* Hoc sensu videlicet *cor pervium* figuravit *facetia Comica.* Si quis, *nunc liquet*, caperet usu illo vulgari tantum, omnem sermonis *Plautini* virtutem non assequeretur.

Item de-
fæcari.

XVII. Eadem figura auctum quoque verbum *defæcare*, patet iterum ex *Aulul.* 1. 2. 1.

Nunc defæcato demum animo egredior domo.

Potuisset & *Liquido animo* ibidem dici, vel junctim *liquido & defæcato*, ad summum *tranquillitatis* gradum indicandum. Pulcre etiam traductum *purgata & effæcata animi voluptas*, apud *Apul.* quæ *Lucretio* est *liquida* puraque voluptas.

שלה fig-
nat eliqua-
tam & de-
fæcatam
puritatem.

XVIII. Insignis ex hisce existit Metaphora in verbo שלה, *Liquidam & defæcatam tranquillitatem* exprimente, & quidem qualis est *eliquati butyri*, alteriusve *eliquaminis pinguioris*; unde quicquid est *Spumæ, sordiumve*, quod *acorem, rancoremve*, parere posset, sedulo est expurgatum. Simplicissimo illo usu ponitur *Prov.* 17: 1. טוב פת הרבה ושלוה בה. *Melius frustulum siccum, cum tranquillitate liquida, quam domus plena Victimarum cum contentione.* ריב. Id vocabuli ex Origine signat *conturbationem & concussionem* ex injecto scrupulo oriundam, unde jucunda emergit oppositio. Confer. *Job.* 3: 26. ubi tria verba *tranquillitatem & quietem* signantia, שקט, שלו, & נוח, junctim comparent, elegantemque offerunt gradationem, quam in præsentī enucleare haud licet. Similiter *Ezech.* 16: 49. שלות הלקט. *Tranquillitas sedationis liqui-*
dissi-

diffimæ: nullis curis turbatæ: quamvis ibi ad securitatem nimiam, ex opulentia & lautitia bonarum rerum enatam, simul quoque respiciatur.

XIX. Nempe *εὐθηνίαν* Abundantiam bonorum, cum defæcata & liquida illa tranquillitate conjunctam sæpissime adsciscit nostra Radix, proprietate ejus in *eliquato butyro* usum illum suggerente. Sic habes *Jobi* 12: 6. *ישליו* Liquida prosperitate gaudent improborum tentoria. Liceat potius dicere *Pingui, Opima, & defæcata re gaudent.* Hunc conspectum nobis aperit formula *Arabum* *هو في سلوة من العيش* *Versatur in שלוה* *eliquatione vitæ: id est, lauta & opima re utitur, cum summa tranquillitate.* Hoc etiam absolute est *سلوة* *Eliquata est vita ejus.* sic *πλεων οίκος* opima domus, & *λιπαρής* pinguis, pro beata ac divite. Sat clarum nunc vestigium hujus proprietatis interlucet *1 Chron.* 4: 40. Et invenerunt pascuum *שמן* pingue; & regio illa erat *שקטת* *שלוה* *fidens, & opimitate eliquata gaudens.* Eadem amplitudine dictum *Zach.* 7: 7. *Quum Hierosolyma* *ישבת* *שלוה* *floreret opimitate tranquilla; vel tranquilla opimitate.* Parili modo *Job.* 21: 23. *Pf.* 73: 12. *שלוי עולם* inde ab ævo opimi, omni opimitate circumfluentes: & *Pf.* 122: 7. *שלוה בארמנתך* *opimitas defæcata sit in palatiis tuis.*

XX. Mirifice & usum huncce, & Originem, quam dedi, amplectitur locus *Dan.* 11: 24. *בשלוה ובמשמני מדינה יבוא* *verti solet, In tranquillitate etiam in pingua provinciæ veniet; quod exponitur clanculum, sine magno strepitu.* Rectius *Cl. Cocc.* in tranquillitatem, & in opima regionis veniet. Quid intellexerit Propheta, ipse mox explicat, quum ait *illibatas intactasque* ab aliis regibus *fortunas* hunc hominem esse direpturum. Tales *fortunas* venustissime appellat *Opimitatem liquidam, & pingua regionis, שלוה ומשמנים*; quas voces amice hanc in mentem convenire, ac conspirare, signata illa locutio *שלח השמן* *Eliquavit butyrum* evidentissime demonstrat.

XXI. Idem vocabulum *שלוה* ibidem *Cap.* 11: 21. *faceffit aliquid negotii; quum de eodem Antiocho Epiphane in regnum subrepenti dicitur, spretus, cui non tribuerant Majestatem regiam, בא בשלוה והחזיק מלכות בחלקקות* *venit in tranquillitate, & occupavit regnum per blanditias.* Sic iterum verti video; & *בשלוה* *tranquille, capi, sine strepitu armorum, aut vi bellica; sed nomine tutoris, ac specie pacis.* Id ex *liquida tranquillitate* nostra, adhuc *liquidiorum* sumere posset adspectum. Magnopere tamen addubito. Sequens *בשלוה* *per blanditias, proprie per glabra & quasi butyracea verba, adduxit me ferme ut שלוה etiam sic esse figuratum crederem, quippe quod ex genio Linguae designare possit Eliquatum butyrum; & sublimiore stylo eliquata e blando ore verba, quam imaginem pinxit Pf.* 55: 22. *חלקו מהמאות פיו* *Glabra sunt butyracea oris ejus.* Sed ne in hoc quidem conatu acquiesco. Verius puto, quod nunc dabo. *בא בשלוה* *Venit in opimitatem, & occupavit regnum*

Præsertim in butyro & pingui-bus.

Vocabulum, שלוה, Fortunas opimas & intactas designat.

Speciatim Fortunas Regales.

regnum per glabra & butyracea verba. Nempe Spretus ille, cui destinata non fuerat Majestas Regni, illam tamen Opimam & opulentissimam fortunam adeptus est: ac propterea insolescere coepit. Nescio an aliquid acuminis & luminis exerat ista positio, בא בשלוח בחלקקות Venit in opimitatem per butyracea, seu glabra verba. Id in medio relictum malim; quum sentiam talia ut blanda, sic nimis forte esse lubrica.

Specialius
ad hoc In-
solentiam
parientes
fortunas
opimas.

XXII. Tertiam in eodem Epiphane, vel dicam Epimane, adhibetur שלוח Dan. 8: 24. Faciet succedere fraudem per manum suam: & cum corde suo audaci insolescet; ובשלוח ישחית רבים & in tranquillitate perdet multos. Et hic plurimis clanculum, & per dolos placere video, propter præc. מרמה. Possem, ut supra, bolum blandum quo os sublinitur ex meo שלוח, in eandem sententiam, elicere. Alii in tranquillitate constitutos multos disperdet; quod non sperno: & confero tunc Cap. 11: 24. Offero tamen בשלוח in Opimitate liquidissima fortunarum constitutus, indeque insolescens, multos disperdet; atque in Deum ipsum insurget, ejus sanctuarium profanaturus.

Alia illius
usus exem-
pla.

XXIII. Hanc vim vocabuli שלוח, qua inclinat in vitium, & insolentiam ex lautis opimis rebus secum trahit, reperies Jerem. 22: 21. ubi שלוח form. plur. adfert fortunas opimiores quæ pariant cum securitatem, tum fastum & luxuriam insolentiae plenam. Similem usum indicavi jam Par. XVII. ex Ezech. 16: 49. Adde Ezech. 23: 42. וקול המון שלו בה, quod Belgæ, alique, dederunt, quum autem strepitus multitudinis sedatus esset in eo lecto, tum adducti novi adulteri: commodius Cocc. exhibuit, vocem multitudinis tranquillæ; quod exponit, felicitis & nullum malum metuentis. Cernis opimitatem quæ luxuriam simul, simul securitatem, ejus fere comites, trahat; de qua amplitudine dubitare non finit vs. præced. qui graphice expingit Adulteram lautissimæ mensæ accumbentem in lectulo superbo, & mæchos invitantem omni genere deliciarum.

Ufus hinc
peculiaris
in securi-
tate & ne-
gligentia.

XXIV. Affine Jer. 49: 31. גוי שלי יושב לבטח Gens liquida gaudens opimitate, sedens securissime: quam ansam sequentes usurpare coeperunt nostrum שלוח eliquatum esse, pro securum esse & negligentem rerum suarum; nihil omnino curare. In Niphal ista vis occurrit 2 Chron. 29: 11. ubi Cocc. dat, ne committatis errorem. Alii ne sitis tardi, ignavi, desides. Alii aliter adhuc, ita tamen ut ad negligentiam otiosam, remissam, securamque cuncta redeant. Vim passivæ conjug. אל תשלו hunc in modum exprimendam duco, ne conjiciamini, vel ne conjiciatis vosmet, in liquidam securitatem. Ne securo illo, & liquido animo sitis, qui officii sui negligens, admittit in se incuriam, oblivionem, errorem. Ita jam שלוח pro שלוח designat errorem sive potius negligentiam & incuriam, Esræ 4: 22. & 6: 9. nec non Dan. 3: 29. & 6: 5. Radix quoque ipsa in Targumim passim pro שגה & שגג erravit ex incuria: ut Ps. 119: 21. דאשתליו מפקודיך Qui incuriosi sunt præceptorum tuorum, qualia huc congerere nimiae foret curæ ac diligentiae.

XXV.

XXV. Huc referri etiam solet 2 Sam. 6: 7. de Uzza Arcam fœderis tangente, quem percusserit Dominus על השל. Propter incogitantiam, aut incuriam, non male quidem quadraret; attamen præcipitantiam ibi magis quadraturam apparet. Eam mihi suggerit Radix שלל, cujus primariam vim in raptim educendo & extrahendo alibi aperiam, eoque, citra anomaliam, hoc derivatum revocari posse monebo.

An vox של
huc perti-
neat.

XXVI. Aliud solitarium, ad שלה haud dubie pertinens, prostat 2 Sam. 3: 27. ubi de Joabo obtruncate Abnerum machinanti, Seduxit eum ad mediam portam, לדבר אתו בשלי, ad loquendum cum ipso subdole, sive per errorem, dolumque ei sic structum, ut putant multi. Alii maluerunt in tranquillo; id est secreto. Non desunt, qui in tranquillitate, pro in pace, pacifice, acceperint. Mihi, ut verum fatear, haud liquet; nisi quod ad omnes illos sensus Origo nostra sese præbere queat. In Liquido utique potest esse, vultu voceque compositis ad pacem & amicitiam; ac si nullus rancor subesset. Posset etiam capi pro in puro, in securo, in loco solo, & ab arbitris remoto; ut Latinis ferme purus locus pro vacua. Quin in liquido, si ad Abnerum referatur, sive in securo, notare poterit, dum securus admodum periculi esset Abnerus, & nihil minus quam fraudem ac necem sibi strui crederet. In hanc mentem melius forte redderetur, ad Machinandam necem ipsi, in illa securitate. Hoc est, ad necem ei struendam, dum incuriosius, & securius quam par erat, agere videt Abnerum. דבר struere, longa serienectere, quæ primigenia est notio, non tantum valet struere verba, loqui: sed etiam struere fraudem, machinari necem. Sic sumendum videtur Gen. 34: 13. Et intercedente præpos. את 2 Chron. 22: 10. struxit, machinata est, necem adversus semen regium.

Vocula של
diversimo-
mode tenta.

XXVII. Si nec notio, nec constructio ista דבר displiceat, dabo aliquid rotundius adhuc, Ad machinandam necem adversus illum nec opinato. De improvviso. Eo sensu tritissimum opud Syros מן שלי, de tranquillo, proprio de liquido, mox de securo, &, ut fit, vires eundo acquirente phrasi, de improvviso, de repente. Dicunt etiam מן תחת שליא, & מן שליא de sub tranquillitate liquida: hoc est, dum nihil minus vel metueretur, vel expectaretur. Apud Chaldaeos Paraphrastas, pro Hebræo פתע & פתא desubito, fere semper substituitur מן שליא, & בשעיא in securitate, id est, dum plane securus quis est rei illius. Ex improvviso. In contextu quoque nostro Chaldaeus exhibet למלא עמיה בשלי; quod tamen parum commodum fundet sensum, si reddatur, ad loquendum cum ipso derrepente: quum Machinari necem derrepente, commodissime dicatur.

XXVIII. Alios adhuc usus in Dialectis Chaldaea, & Syra, ex securitate eadem deflexos, breviter attingendos esse video, & luce aliqua adspargendos. Frequentatur utrobique pro cessare, absistere ab aliquo; aliquem omittere vel missum facere, quasi tu dicas non curare aliquem, ejusve plane esse securum ac negligentem. Conteritur item pro oblivisci: ex eodem fonte securæ negligentiae. Denique pro aspernari ac rejicere, fortiore adhuc significatione, adhibetur,

Notiones
Aramææ
ex liquida
securitate
decurrentes.

betur, prout *non curare*, aut *incuriose habere* dicimur ea quæ contemnimus: quæ si quis exemplis deducenda susciperet, haud pœnitendam operam phrasibus sane quam elegantissimis *Chaldaeorum* ac *Syrorum* impertire posset, iisque novum quasi addere florem & honorem.

Defectus
primariae
potestatis
in Chal-
daicis &
Syriacis
reliquiis.

XXIX. Repetendum hac occasione, quod alibi jam insinuatam, interiorem vim, *Originesque* adeo, Linguae *Chaldaicae* & *Syriacae* simili fato premi, quo *Hebraeae*; hoc est, quam rarissime occurrere principes & venustissimas illas notiones, quæ ansam præbuerunt *Metaphoricis* usibus, longe & late omnem in partem sese fundere solitis, per miros flexus, & tanquam canales. Tales *acceptiones Metaphoricas*, quarum *Scaturigo* vel exaruit penitus, vel alicubi clausa delitescit, nemo mortalium sola vi ingenii, & acuminis, ad concordiam potest revocare; atque ita ad *primariam* suam *formam* reducere, ut tuto acquiesci ac subscribi queat.

XXX. Non diffiteor in nonnullis mirabili sagacitate virorum Doctorum id detectum, quod postmodum disertæ auctoritas *Dialecti* comprobavit. Tale est כהן a Cl. Cocc. auctum proprietate *appropinquandi*, unde *sacerdotis* simul, simul *ministri aulici* *secundaria* potestas. Egregie enimvero! succinit enim *Arabum* vetusta radix جهن, quæ in *Camuso* exponitur قرب *appropinquavit*, & נא propius accessit. כ in נ mutari *Clavis Dial.* ostendit. Fieri ergo potest, ut sagax conjectator, haud secus ac jaculator, casu quodam fortuito scopum feriat. Sed nec ipse certus esse potest, se rem acu tetigisse; nec cuiquam ulla in talibus certitudo ac firmitas, nisi firmamentum evidens, ex prisca Lingua productum, accesserit. Nollem sane vel ipse *Eliquationem* nostram defæcatam, sub themate שלה, in publicum expromere, vel ab aliis eandem propagari ac commendari, tanquam *Formalem significationem*, ad omnes usus liquidissime respondentem, nisi eam extra dubitationis aleam collocaret *Hebraica Dialecti* sive *propago*, si *Antediluvianam Linguam* jam ante *Heberum*, sic appellare placeat: sive *soror*, si ab *Hebero* conservatam eandem, & ad posteros transmissam concipiamus, per *Phalegum* quidem ad *Hebræos*, per *Jochanum* autem ad *Arabas*.

Quomodo
defectus
hicce sa-
pientis.

XXXI. Hanc opem, & *Originis* ex eadem domo *Heberi*, & ultimæ *Antiquitatis*, & suavissimæ *Harmoniae* solidis subnixam fundamentis, qui vel spernunt, vel saltem minus necessariam ducunt, quid tandem ejus loco substituant offeruntque, in quo pedem figamus? *Alliterationem* quandam non jam ex *Sororia Dialecto*, sed ex *Græca* vel *Latina Lingua* arcessitam, ut vidimus nostro שלה subjectam fuisse proprietatem *Vacandi*, ob convenientiam literarum fortuitam cum σχολάζω. Alii, quibus hoc adminiculum haud satis fidum firmumque videtur, statuunt secundarias significationes rite expensas sat lucis præferre bono ingenio ad primigeniam vim vestigandam; quin imo *Linguam Hebræam* hac in parte, solis instar, suis lucere radiis, neque *Dialectorum* mutatio lumine indigere.

XXXII. Hæc jam nescio quid imaginationis introducunt in studium, quod illi

illi malo penitus inaccessum, sua natura, videbatur. Quomodo, quaeso, solis instar sat lucis ipsa sibi subministrat illa Lingua, qua nulla in orbe terrarum est antiquior, nulla, quoad *Origines*, profundior, nulla ad majores angustias redacta, ac propterea difficilior ad percullendum? non sane in nudo cortice, quod facillimum, sed in interiori medulla, omnique illo nativo tum pondere, tum decore, quod ipsi a prima stirpe inseminatum fuit. Hoc maximam partem ne in ipsis quidem *Bibliis* inveniendum, ubi *secundarias* & *metaphoricas* fere significationes verborum regnare certissimum est, qui tamen in ipsis *Bibliis* se reperire posse dictitant, repugnantia loquuntur, & ex Fonte id hauriri posse contendunt, quod ipse non possidet. At, inquiunt, *Chaldaica* & *Syriaca Dialectus* succurrent, ubi aqua hæserit: *Arabica* nulli egemus. Et quid ergo si ipsæ illæ *Dialecti*, eidem cum *Hebraica* fato subjaceant, atque *primariis Potestatibus* deficiantur? ob rationes in *primo Capite* expositas. Nuspiam utique in reliquiis *Chaldaicis Syriacisve* של, & שׁי pro *eliquari ad defecatissimam puritatem* conservatum: sola *Arabia* veterem illam *Formam* nobis restituere valuit. Eadem est conditio plurimarum Radicum in utraque ista *Dialecto*: quod mihi ab exemplis, omni exceptione majoribus, satis parato & instructo, has veras exprimit voces, ut *Hebraicæ*, ita *Chaldaicæ*, & *Syriacæ* Linguae *nativam faciem* ex collatione cum copiosissima & veterum *Formarum* retinentissima *Arabum Dialecto*, partim illustrandam, partim quoque, ubi a genuina notione aberratum est, renovandam esse.

XXXIII. Magnum hic, novumque, multorum industriæ campum aperio, in quem si se immittere volent Linguarum Orientalium Cultores, habebunt, in quo se felicissime exercent, ad *Origines* non *Hebraicas* tantum, sed & *Chaldaicas* & *Syriacas* referendas: atque ita *Harmoniam* perficiendam quatuor *Principum Dialectorum* quæ quam amice conspirent, seque invicem illustrent, ostensum quidem evidenter a Viris Doctissimis, qui *Lexica Harmonica* concinnarunt; attamen quam plurima adhuc perpolienda superesse, vel ex *Clavi Dialectorum* abunde potest constare; in qua demonstrare occæpi, ne ipsam quidem *Copiam* illam, quæ ex *Dictionaryis Arabum* hauriri solet, sufficere, ad *intimam istam convenientiam* demonstrandam.

XXXIV. In primis vero animum adverti velim ad illud monitum, quo *Opusculi* illius pag. 303. 304. insinuavi, *Gjaubarium* & *Phiruzabadium*, principes *Arabum Glossatoros*, diversis significationibus congerendis unice intentos, de iisdem digerendis, & Critico judicio in ordinem naturalem redigendis, parum sollicitos fuisse, indeque effectum esse, ut Linguae *Arabicæ* nativa facies, pulchritudo, constantia, cum reliquisque *Dialectis* consonantia, hactenus in debita luce collocari non potuerit. *Gjaubarium* cum *Suida* comparaverim; *Phiruzabadium* cum *Hesychio*. Et hi tantum *congeffere*, non *digestere*. Hinc compertissimum, obscuram, confusam, imperfectam fore cognitionem *Linguae Græcæ* penes eum, qui ex solis illis *Glossatoribus* saperet; neque ex ipsis *Fontibus*, ex quibus illi sua hauserunt, bibere condidicisset. Quid, quod, ut *Hesychius*, & *Suidas*, ita *Arabum* quoque *Lexicographi* illi, quam plurima

in suis *Lectoribus* supponant, & bonam magnamque partem vulgarium usuum magno silentio prætereant?

XXXV. Documento esse poterit vel ipsum nostrum *سلا*, sub quo in *Dictio-*
nariis non exhibentur significationes *incuriæ*, *negligentiæ*, *oblivionis* &c. quas
a liquido & securo supra *Hebræis*, *Chaldæis*, ac *Syris* vindicavi. Eas tamen
Arabibus quoque protritæ esse *Haririus* doceat *Conf.* 28. *والله ما ادري*
العجب من تسليك عن اناسك ومستط راسك ام من خطابك مع
البن مقالي *Per Deum*, haud scio, mirerne magis quod ita
securus obliviscaris gentis tuæ, solique natalis: an quod ita concionatorem agas
cum turpibus tuis vitiis, & frequentibus poculis. Iterum *Conf.* 4. *السالي*
السالي الناسي للمحب يقال *Mollibus dictis utor ad osorem*; & *instante*
rogito securum mei neglectorem. Ubi *Scholiastes* *يقال* *السالي*
part. شولا *hic valet* *نوشا* *obliviscens amicum*, ejusve incuriosus,
prout *شولا* *securus fuit cum* *Præp. ab*, *amat usurpari*. Dicerem potius, fortio-
re adhuc significatu, *السالي* cum *السالي* *osore conjunctum*, sonare *asperna-*
torem, prout *شلا* *Chaldæis Syrisque*.

Usus Ra-
dicis in de-
mulcendo
aut lactan-
do.

XXXVI. Est alius adhuc usus *Arabum*, non satis clare consignatus in Lexi-
cis, quo tranquillitas & liquida securitas nostri thematis, adhibetur in *secura*
nimis spe qua quis sese lactat. Hanc vim exerit etiam phrasis *سواني*
شواني *propinavit mihi eliquationem*; pro *animum lactavit* & *demulsi* mihi
bona spe. Eodem quoque transferri se patiuntur voces *ساوان*, *سلوانة*,
سلوانة, & *ساوان*, *Selwan*, *Selwana*, & *Selwanya*, itemque *Sulwan* &c. &c. quæ
signant *Remedium curis* veluti *eliquandis* propinatum: *φάρμακον νηπινης*. Hinc
in 2. *سلي* & in 4. *اسلي*, formis *Hebræis*, *Pihel* & *Hiphyl*, existit signifi-
catu *demulcendi animum*, & vel re ipsa liquidum reddendi, vel spe; quod est
Lactare.

Applica-
tur ad
2 Reg. 4:
28.

XXXVII. Suavissimum hunc usum sibi vindicare videtur singularis locus
2 Reg. 4: 28. Nonne dixi tibi *לא תשלה אתי*. Verbo, *Ne fallas me*, ne
facias me errare. Sic præiverat *Kimchius*, ex notione illa *Chaldaica* haud satis
intellecta, quam supra illustravi. Alii arripuerunt *שליה* *secundinam*, & *fæ-*
tum secundis involutum; unde *תשלה* per *תוליד* *parere facias*, converterunt;
sensu coacto non tantum, sed & veritati adverso. *Vulgatus* sic satis commo-
de, *Ne illudas me*, vi sententiæ ductus: incommodius LXX. & *πλανήσεις με*
με. Non displicebit, credo, præ hisce, *Ne me lactes*; *ne me demulceas*; *ne*
me securo & *liquido animo esse jubeas*; *spe filii oblata*, quem mox iterum *sim per-*
diturus forte.

XXXVIII. Hinc apparet simul, stare non posse interpretamentum illud
Job.

Job. 27: 8. ubi **יִשְׁלַח** pro **יִשְׁלַח** magnus Interpres reddebat, quum *Frustrabitur* Deus animam ejus. Teneo ibi figuram *Tragicam & Cothurnatam*, qualibus refertum hoc antiquissimum monumentum, a *rupta secundina* deductam, ut explicitum par. XI. Sed unde jam postremo τοῖς ὑσέροις id nominis factum? Existimem **שְׁלִיחַ** *eliquationem* dictas esse *secundas*, quæ partum sequuntur, quod tum demum omnia in liquido, securoque censeantur, purgamento ejecto.

XXXIX. Finem nunc capiti huic imponerem, nisi vocabulum **שְׁלִיחַ** *Exod.* ^{Vocula} 16: 13. *Pf.* 105: 40. aliquid adhuc lucis requireret. *Coturnicem* designat ^{שְׁלִיחַ} *lucē auge-* Eruditorum consentiente ferme calculo: quorum alii a *seculo & tranquillo* nomen illud derivant; alii ab *abundanti & uberi*. Ab *opimo & pingui* haud dubie directius duxissent, si *Originem* **שְׁלִיחַ** in promptu habuissent: quam mirifice firmat alterum *coturnicis* vocabulum inter *Arabes* **سماني** *Sumana*, & **سماني** *Sumani*, a **שמן** *Pinguem esse*, est enim *avis pinguicula*. In *Pentat.* *Erpen.* pro **שְׁלִיחַ** habes **אלשמן** *alshman*. Similiter **سلوي** *coturnix* exponitur, vel potius *coturnices* collective, a **سلا**, apud *Cl. Golium*; quod significationem istam dubitationi omni eximeret, nisi observatum esset ab *Ampliss. Ludolf.* in *Comm. ad Hist. Ethiop.* p. 169. & seq. non liquere satis ipsis *Arabibus* quid *Sur.* 2. 55. per **السلوي** intelligatur, quum alii *mel* exponant, alii *avem*, non expressa ejusdem specie. Addit, se vix putare in tota *Lingua Arabum* hoc vocabulum alibi reperiri; sive pro *Melle* sive pro *Coturnice*. Prius revincitur ex allegato apud *Gjaubarium* loco poetæ. Posterius paulo speciosius adfirmatur quum uterque *Lexicographus* **السلوي** dicat notare **طاير** *avem quandam*, non addito *quamnam*, unde *coturnicem* ipsis sub hac voce incognitam fuisse omnino colligendum. Multis dein rationibus vincere conatur vir summus, **שְׁלִיחַ** apud *Mosen* potius designare *Locustas*. Ego hanc litem meam nunc non facio, atque rem in medio relinquo. Id tantum dicam, opinioni receptæ aliquid forte accedere per *Originem* nostram, si recte **שְׁלִיחַ** ad **שְׁלַח** revocatur; ut ex collatione cum altero vocabulo *Coturnicis* a **שמן** *præpinguis fuit* modo visum. Monere etiam debeo in *Camuso* sub Radice **سلا** ult. *Aleph* extare, **السلاء** *Selaa* *avis quædam*, quam esse eandem cum **سلوي** *Selva*, illa ignorata avicula, ambigi vix potest. Ea appellationem accepisse videtur, quod *eliquationem butyri* offerat oculo & gustui ob miram *pinguitudinem*; unde *coturnicem* justior forte calculus præferret.

XL. Ad nostram Radicem multorum judicio referendum quoque nomen *Nomen* **שִׁילֹה** *Schylo*, *Gen.* 49. qui *Forstero* est *Salvator*, quia **שְׁלִיחַ** ei ex *Schylo* alliteratione erat *Salvare*. Castigandum hoc genus universum ab omnibus qui solida amant, & a sacris hisce procul habendum. *Eliquatorem* exhiberet nostra *Origo*, qui *turbata omnia & confusa* ad *Liquidissimam* iterum ac *defæcatissimam* *tranquillitatem, pacemque*, cum *opimitate & opulentia* conjunctam revocaret.

Ad

Ad hoc *Etymon* vocabuli vexatissimi commendandum, multa conferri possent, quæ nunc persequi haud vacat, Fontem uberis meditationis indicasse satis habenti.

Jerusa-
laïm binc
derivatum.

XLI. Ad nomen **ירושלם** *Hierosolyma* etiam aliquid *liquidioris lucis* ex nostro themate redundare potest; si teneatur, quæ multis haud dubie tutissima videbitur, *Masoretharum* lectio. Ea neglecta, maxime rideret Cl. *Relandi* **ירושלם** *possessio pace & perfectione omni aucta*, ultimo *Tseri* pinguiusculè enunciari forte cæptum. Vulgatum veriverbium, videbant duplicem pacem a **שלום** & **יראו** haud fuit ex facili & limpido: quum *Radicalis* ultima **ם** non debuisset abesse. Tentatum ab aliis videbunt *geminatam tranquillitatem*, a **שלה**, ejusque derivato **שלי**. Id longe commodius: nec tamen **שלים** omnino *ἀναλογως* a **שלי**. Malim non *Dualem*, sed *Pluralem* terminationem, a *sing.* **שלה**, *Part. Præs. Kal*, unde cum **ירוש** emerget *Hæreditaria possessio Liquida tranquillitate & opimitate gaudentium*. Notus ille pluralis in *Dialecto Chaldaica* ad omnia *partic. Verborum quiescent*: 3. *rad.* quæ pro **גלין** dant **גליין**; ad quam normam reducenda tum alia, tum **שמים** *Cæli*, a *Sing.* **שמה**, cujus thema **שמה** *Altus fuit, supereminuit*. Hæc notatio ut uberrima, ita *punctationi Masorethicæ* præ reliquis inhæret.

XLII. Luculentissimo sic exemplo iterum pervicta dedi sex illa *Confectaria*, quæ *Cap. II. par. XXX.* insinuata sunt. Elucescit quoque plane fieri non posse, ut vel *LXX.* vel reliqui *Veteres Originem* nobis præstent, quam vestigamus: quicquid enim verborum *LXX.* quicquid alii *Veteres*, *Recentioresque* adhibuerunt, quamvis secundarium usum plus minusve exprimat, *Fontem tamen Primigenium* non repræsentat. Ponamus etiam, quod aliquando sane factum, aliquem *Interpretem vetustum*, inter plura, quibus usus fuit, *Vocabula*, unum aliquod exhibere, quod *Originem* redoleat; unde tandem dignoscetur, & certa fide decernetur, hanc esse *Radicalis proprietatem*? Eadem est ratio, quum acumini suo se permittentes *Docti Viri*, notionem aliquam *Primævam & Formalem*, quam vocant, excudunt. Decies, pluries, frustra erunt: semel ferient: sed unde eos scopum tetigisse cognoscetur? & quis character erit veritatis? Limpida, dices, deductio & digestio omnium notionum. At quis nescit in *Philosophia*, in aliis *Scientiis*, isto obtentu multimodis esse turbatum. Non omne *Systema* bene tornatum, rotundatumque, eo ipso verum. In *Linguis* nihil fluxius, fallaciusque, illa circinatione, quam dexteritas fabri efficit, non *Natura ipsa*, & *Origo*: quæ sane citra antiquam antiquæ *Linguae*, & quidem *Sororiæ*, ac intima cognatione connexæ, auctoritatem, in *Radicibus Hebraicis* nunquam solide constabilietur.

CAPUT QUARTUM.

Ad cognata duo verba pergitur. Origines nostræ in se spectandæ, sepositaque auctoritate Dialectorum ponderandæ. Coccejo id datum, datum & Boblio. Ejus Methodus: Methodus Gussatii, qui sufflamen injecit studio LL. O. Ejus rationes præcipuæ. Instantiæ ejusdem. Ad eas prima observatio. Observatio altera, tertia, quarta, quinta, sexta. Acceditur ad rationes Cl. Gussatii. Primum ejus argumentum. Quod nimis imbecillum. Alterum fortius & firmitus. Primum ejus robur enervatur. Error vulgaris arguitur. Arabum Lingua invariata & ultimæ antiquitatis. Alterum argumenti Gussatii robur. Quod infelicius conceptum. Nec scopum ferit. Et limites excedit. Confundi solet status Quæstionis. Dialectos non sine numine servatas. Renascentis Literaturæ Hebrææ conspectus seculo XV. & XVI. Forsteri Nova Methodus. Methodus Avenariana. Quid seculo XVII. sit præstitum in re Orientali. Uberrimi fructus inde ad nos redundantes. Harmonia LL. O. extra dubitationis aleam evecta. Cl. Boblii & Gussatii Systema. Linguarum Orientalium lumen felicissime exortum Europæ. Quod non extinguendum, sed ad culmen splendoris provehendum. Earum Linguarum harmonia ulterius perpolianda. Tertium robur argumenti Gussatii enervatum. Elementorum mutationes justis fieri certisque Legibus. Significationis dissidium apparens. Ex ignorantia ferme nostra oriundum. Tertia Cl. Gussatii difficultas. Refellitur ut viro docto haud digna. Quartum ejusdem argumentum, omnium ori inerrans. Quod refutatur cum aliunde, tum ex absurdo. Quæ ex Dialectis revocantur, ea vere Hebraicum fuisse peculium. Dissentientes rogantur, ut in statum quæstionis prudentius inquirent.

I.

Radici שלה præcedens Caput liquidissimam restituit Originem, quam duobus quoque verbis שאן, & שלאן, tranquillum, quietum, securum esse subjiciemus, cum incremento significationis ex Radice deperdita נן redundaturæ.

daturæ. In ea inest *fusio*, *effusio*, quæ cum *eliquatione defæcata rerum pinguium* conjuncta, cumulatam præbebit notionem vel *tranquillitatis*, & *quietis*, vel *felicitatis* & *opulentia*, vel *luxuriæ* & *insolentia*, vel *securitatis* denique & *negligentia*, ut ita dicam, *effusæ*, & *sibi prolixè indulgentis*.

Origines
nostræ in
se spectan-
dæ.

II. Hanc *Formalem Notionem*, ut & reliquas *Origines*, quas ex *Dialectis* jam publicavi, atque copiosius hoc in opere expromere decrevi, si quis ex ingenio sagacior, atque acumine mentis, elicere posset, plausum haud dubie auferret, & plerique judicarent optime sic consultum iri *Linguae Hebrææ*, ad ejus nativam pulcritudinem, dignitatem, gravitatem, reliquasque dotes, pandendas; quas injuria temporum simul, simul vetustate, multimodis obscuratas fuisse, nemo non agnoscit, nemo non dolet.

Seposita-
que aucto-
ritate Dia-
lectorum
ponderan-
dæ.

III. Non ergo nimium mihi sumere videor, si ab iis, quibus hæc Sacra curæ cordique, id expetam, id expectem, ut si forte suspectam adhuc habeant *Dialectorum*, & præsertim *Arabica*, auctoritatem, ea tantisper seposita, *Rem ipsam per se* ponderent, & *Principem*, quam profero, *significationem* eo loco graduque stare patiantur, quo illas, quas ex ingenio, conjectandique artificio, protulerunt quam plurimi Magni Nominis viri, interque eos Magnus noster *Coccejus*, qui *Radicibus* bene multis subjecit in *Lexico* suo, palmam omnibus reliquis præripienti, *Notiones* nec versione Veteri, nec *Dialecto* ulla, suffultas, sed soli innixas speciei, sese ex circumstantiis aliquibus locorum offerenti, & satis blande insinuanti. Sic *בקה* *ablaqueandi* potestate a celebri Interprete auctum: sic *נקר* *destringendi*; sic alia aliis novis significationibus; quibus, cum applausu, assensus quoque tributus a Doctissimis virorum.

Coccejo
id datum.

IV. Idem Vir summus discrepantes unius *Thematis* notiones, in concordiam, & harmoniam, revocare tentat, quam sæpissime, per *Formam* aliquam *Primigeniam*, ac *Originem*, consimiliter vi & *sagacitate* sola ingenii procusam, quod genus a *Forstero*, *Avenario*, aliisque, immodice & luxuriosius tractatum, sobrie, modice, prudenter, a *Coccejo* est adhibitum.

Datum
et Bohlio.

V. Præiverat ei *Sam. Boblius*, *Academiae Rostochiensis* lumen, in *Disputationibus pro Formali eruendo Significationis*, in quibus indicato defectu per *Lexica* regnante, circa *Significationes Formales*, id est *Origines*, ad quas omnes notiones diversæ reduci queant, *se tentaturum* profitetur, *numne Remedium inveniri*, atque ex ipsa *Sacra Scriptura* erui queat *illud Formale*, unde *diversi Radicum usus explicari possint*.

Ejus me-
thodus.

VI. Ut viri *Methodus* penitus intelligatur, exempla quædam subjungam, quibus *Acumen* subesse, quin & *Lumen* nonnunquam, non inficias iverim. *Themati קרש* *Sanctum esse*, pro *Forma generali* subjecit, *Separatus fuit ab usu communi ad usum quendam specialem*. *אהב* *Amavit* ei in *Origine* est præposuit: *שנא* *odio habuit* contra postposuit. *אנה* *irasci*, & *אה* *ira*, *Nasus*, eidem venit a *superintendendo*, *visitando*. *ברא* *Creare* ait esse *Producere aliquid novo*, *Mirabili*, imo *captum transcendente modo*. *שמים* *Cælis restituit Thema deperditum שמה*, quod valuisse debere censet *excelsum*, *evehctum esse*, unde & *שם* *Nomen*, *excellencia*: *decus*, *dignitas*, *fama*. Satis candide apponit, *Non hoc con-*
fir-

firmabo ex *Lingua Arabica*, in qua verbum *ع* dicitur significaro excelsus fuit, quia etiamsi res forsā vera sit, ego tamen ex probatis auctoribus id probare nequeam. Et insuper sufficit mihi ipsa sacra Scriptura, in qua deprehendo שמ״ם significare ipsum Deum verum. Laudanda ingenuitas, qua se propterea non provocare ad auctoritatem *Linguae Arabicae* profitetur, quia eam ignorat. Sed eo ipso jam suspectum quod alibi ponit, *Linguas vicinas Chaldaicam, Syriacam, & Arabicam*, lubens prætereo, cum sibi soli sufficiat Mater.

VII. Plura excerpere nil attinet, quum *Disputationes* hæ Boblianæ in *Thesauro* differt: post *Biblia Critica*, principem locum occupent. Ejus vestigia ingressus Clar. Gussenius in *Comment. Ling. Hebraicae* conatus istos ita dilaudat, & commendat, ut quam plurima in iis desideret, corrigat, reformet, atque in *Addendis* etiam data opera refutet *Formas* illas אהב & שׁנא præposuit, & שׁנא postposuit; nec non אנה superintendit, aliasque ibi visendas. Ad vocem שמ״ם autem, *Cælorum* novam fabricat *Etymologiam* a מים & נשה, cui subdit ex ingenio haustam significationem transferendi rem ex loco proprio, ut *Cælum* vocitatum sit ab usu transferendi aquas e proprio earum loco, eas attollens & sursum retinens. Ne mentione quidem ulla dignatur Boblianum Etymon ab *Excelsa*, quod tamen multo commodius esse nemo non sentit: concinente *Dialectorum* auctoritate: & forma Arabica plur. fæm. سموات שמות luce meridiana clarius thema שמ״ם præferente. Siccine tandem *Erudito Orbi* persuadebitur, *Linguam Hebræam* propria luce, solis in modum, se ipsam nobis dare cognoscendam. Solem quendam *Linguarum jure* habendam esse *Hebraicam*, quæ ut sol siderum primum emicuit, ita & ipsa ante alias extiterit; & solis instar, insito fulgore sese manifestet, nullius auxilio indiga. Significandi munere functam esse eandem, prius quam ulla alia *Lingua*, atque ut independens nata sit, sic manere semper independentem. Quin quemadmodum sol aliis facibus cælestibus communicat quidem splendorem suum, qui interim in ipso purior, vividior, constantior cernatur; sic *Hebraicam Linguam* alias illustrare, non ab aliis illustrari.

VIII. Ad hanc periodum, *Oratorie ornatam* a Clar. Gussen. in *Præf. Commentarii* sui, respiciebam *Cap. præced. par. 31. 32.* quam *Judices boni* facile deprehendent plus *declamationis* habere, quam *demonstrationis*. Talia quum Adolescens admodum legerem, mirabar equidem, nonnihil, dicam enim, & indignabar, potissimum tamen dolebam, quod quem in *Academia Patria* ut splendidum *Eruditionis* sidus suspiciebam, quemque ut *Virtutis ac pietatis* quoque singulare specimen colebam ac venerabar, illum Tantum, tamque amandum mihi virum, implicitum fuisse cernerem, non dicam studio partium, sed nimis acri zelo veritatis *Hebraicae a Dialectorum*, ut putabat, blande quidem, sed fallaci ope ac luce, defendendæ.

IX. Hunc Zelum expressissimis verbis declaravit in eadem *Præfatione*, rationem reddens suæ *Methodi*. „Significationem Principem, inquit, non emendicavi ex aliis *Linguis Orientalibus*, quia enim & ipsæ laborant *Homonymiis*, miis, nulla spes est certitudinis, qua carent, ab iis accipiendæ. Præterea „video *Diſtiones* migrationibus, ex gente in gentem, *Linguave in Linguam*,

Gussenia-
na metho-
dus.

Qui suffla-
men injecit
studio LL.
O.

Ejus ra-
tiones præ-
cipuæ.

„ vix ullas evadere incolumes, quin vel *permutent elementum* aliquod *Radica-*
 „ *le*, sicque *Radix* ignoranda sit; vel *Notio alteretur*; quæ incommoda ani-
 „ *madversa* reperiens si quæras in indice rerum voce *Arabismus*, &c. &c. Nec
 „ crediderim Deum, ut a populo suo, nobisque, intelligeretur, onerare
 „ nos tot *Linguis* discendis voluisse. Denique illa est *Mater* istarum, nec
 „ ab iis verba vocesque desumit aut fari didicit. Fons est, & purioribus
 „ proinde aquis fluit. Hinc evenit ut illas raro attingam; idque non in *Lin-*
 „ *guæ Hebraicæ* gratiam, sed ipsarum, ut ipsas per eam illustrem. „ Dein-
 „ ulterius progressus, *Rabbinicam* quoque *Linguam* nil juvare posse disputat:
 „ versionibusque veteribus *Græcis*, *Orientalibus*, *Latinae*, parum aut nihil re-
 „ linquens, concludit tandem discussionem hanc *periodo* superius adducta, at-
 „ que *Linguam Biblicam* appellat iterum *Luminare Magnum*, quæ *Sibi Nobisque*
 „ *sol*, sese nobis præbeat cognoscendam vi *nativæ suæ proprietatis*.

*Instantia
ejusdem.*

X. Hæc imago quantopere adblandita fuerit Cl. *Gussetio*, ejusque oculos
 præstrinxerit, intelligi potest ex adjecta *Pericopa*, in qua illuc revolvitur,
 præcipuam, quam sibi obmoveri posse autumabat, difficultatem sic resolutu-
 rus. „ Ne regeras *Biblia* parvum *Librum* esse. *Luminare* non ex mole, sed
 „ ex vi, cenferi debet. *Sol* plus ignium continet, quam millecupla aliorum
 „ corporum amplitudo. Præterea liber an parvus sit, ex rebus eo explicatis
 „ est judicandum. S. *Scripturæ* materia redit ad unam *Doctrinam* salutife-
 „ ram, cujus omnia documenta, incitamenta, fomenta, *Historiis*, *ritibus*,
 „ & similibus, bene digesta, poterant, quantum satis est, tali volumine com-
 „ prehendi, ut *liceret* inde percipere *Proprietates locutionum* ea exprimentium.
 „ Huc facit quod in ea sunt *Libri diversorum* supra *vigenarium numerum Au-*
 „ *ctorum*, quas, ad rerum sibi dicendarum expositionem complendam, res
 „ ab aliis dictas tangere, partimque repetere, oportuit; quique singuli pe-
 „ culiari suo stylo eas exsequuntur, sicque *copiam dant* nobis *comparationis*
 „ styli cum stylo instituendæ, quæ *Linguis* perdiscendis adeo accommodata
 „ est. *Facilis* autem est inter istos *Auctores collatio*, quia *Lingua Hebraica*
 „ in iis, plus quam MC. annorum intervalla occupantibus, semper sui simi-
 „ lis, eademque est. Ex his *emicant*, in *Scripturarum* mole exigua, sed
 „ pura, *Plures ignes*, quam in mille *Versuum* & *commentariorum Libris*,
 „ humanas cogitationes permixtas ingerentibus. Sic Deus in *hoc Lucis the-*
 „ *sauro* servavit nobis unde proficeremus, in *recta* sinceraque *Lingua*, qua
 „ nos virtutem docet, *intelligentia*. Itaque age sane esto nobis S. *Scriptura*
 „ *fax*, cujus ope & ductu *ejus ipsius Naturam* ac *Vires* *Studiosi* deprehendant.
 „ Hæc mens mihi fuit, hic animus, cum *intra Scripturarum Templum* me re-
 „ cepi; & in iis *Hebraismum*, quoad ejus a me fieri posset, undiquaque con-
 „ templandum mihi, deque *seipso*, tanquam *fidissimo Magistro*, consulendum
 „ proposui.

*Ad eas
prima ob-
servatio.*

XI. Quum omnia hæc in primo studiorum meorum cursu mirabundus lecti-
 tarem, sensi opinionem, quam a Magnis viris partim auditione, partim le-
 ctione, hauseram, de *utilitate*, quin & *Necessitate Dialectorum Orientalium*,
 ad intelligentiam interiorum *Sacri codicis*, adeo non minui debilitarive, ut
 con-

contra irroboraret, altioresque ageret radices; cernebam quippe jam tum *Ratiocinia* hæc non felicissime esse *instituta*, ac multimodis laborare, quamvis iis refutandis adhuc impar forem. Deprehendebam præterea, *tantum* sibi aliisque *Lumen* promittens præclarum hocce ingenium, ex *Nativo fulgere Linguae Hebraicæ*; ingentem *Sylvam Radicum*, materiamque haud sane facilem, alto silentio transmisisse. Excusat quidem sese in *Præfat.* id ideo evenisse, quia nihil de iis peculiare habebat dicendum; atque exempla curarum circa voces a se tactas, excitatura esse desiderantem ad intactas quoque novis curis excolendas. Sed cur, quæso, intactæ abierunt, quas ut *Magnum Luminare ac solem*, suis sese radiis, attendenti manifestare, & ultro ingerere, vir Doctissimus contende-
Observatio altera.

XII. Observabam insuper tam magnifice ostensum nobis *Lumen*, ubi præ-
Observatio altera.
lucere debebat ad indagandam eruendamque *Formam ac Originem primævam* Thematum, sæpe subito evanescere, & in nescio quas *quæsitæ, precarias, & obscuras ideas* converti. Istud *נשה* verbi gratia, unde nobis *שמים* supra conflabat vir Clarissimus, cujus notiones secundariæ sunt *oblivisci, fœnerare*, ex ejus sententia denotat *Rem moveri ex loco occupato, eoque proprio, vel natura, vel consuetudine, vel jure*. Si hæc videantur *Lucida*, nescire me quid sint *Linguae, earumve Origines*, profiteor. Ad *Radicem גרה* miscuit lites, bellum, recte monens *miscendi ideam Latinam* in hac phrasi, non evincere eandem fuisse proprietatem verbi *Hebraici*, ejus loco substituit *Bellicam aggressionem aut conflictum*. Ecquid lumine nunc auctus es? imo incertior es, quam dudum, quum te *miscendi* metaphora oblectabas. Certiora tibi dabit *Libell. de Defect.* ubi hanc *Radicem* ab hallucinationibus conjectantium vindicatam reperies. Quis dicat porro claram esse *Originem*, vel *Formam* quam subjicit *תפיש* apprehendit, quod tradit esse *Alicujus rei se compotem reddere arte & dexteritate utendi, ac ut libet tractandi, & diversa effecta inde eliciendi*. Talia bene multa passim per magnum, Doctumque sane, opus, sparsa: e quibus, jam tum temporis, *Systema Gussertianum* non præstare posse, quod promittebat, merito mihi colligere posse videbar.

XIII. Notabam quoque virum qui *Dialectos Orientales* proscripserat, & studium *Linguae Hebrææ* sola lectione Biblica circumscripserat, indulgisse persæpe alliterationibus & apicum cavillationibus, ad Formalis significationis, vel *Originis*, speciem quandam inde extundendam. Tale est *חשך* tenebrosus fuit, proprie, prælucente *Dialecto Arabum*, horruit, inhorruit, aculeis erectis quasi; ab ipso collatum cum *חשה* siluit. Item *חשק* amavit, conflatum, ut vult, ex *חש* festinavit & *שקק* cucurrit, ut sit *Amor festinanter tendens ad amatum*. Iterum *מעל* prævaricatus est, & *מעיל* pallium, toga, reducuntur ex conjectura ad *עלה* adscendit, præposito מ; ut *מעל* peccatum Voluntarium spectetur tanquam adscensus, & insurrectio contra Legem: *מעיל* pallium, quod semper aliam vestem inscendat. Hæc, & alia ejusdem indolis, indicio mihi erant evidenti, per *Hypothesin* istam *Linguam Hebræam* in eas cogi angustias,
Tertia.

unde emergi nequeat, eosque qui *Fontes* copiosos *Dialectorum* deferunt, in captandis literulis sterilefcere.

Quarta.

XIV. Percipere etiam tunc temporis satis clare mihi videbar, quidquid a Magnis ingeniis ex *acumine* ac *solertia* conjectandi proferri posset, quantumvis *speciosum*, haecenus tamen nihil aliud esse, aut censerì posse, quam *felicissimam conjecturam*, cui *applaudere* liceat, *acquiescere penitus* non liceat, quamdiu Veteris Dialecti non detur auctoritas; quæ vel præcipua, vel sola, hoc in genere, solidum subministrare queat fundamentum, in quo pes figuratur, atque a plausibili similitudine veri, ad veritatem exploratam adscendatur. Hoc *Cap. primo par. 3, 4. & Cap. Tert. par. 30.* obiter insinuat, aliquando capite uno, alterove, data opera, latius adstruam, atque *Linguarum omnium naturam non aliam admittere demonstrationem*, quod ad *Origines*, & antiquissimas *Formas Verborum*, tum *Rationibus*, tum *Exemplis*, evictum dabo.

Quinta.

XV. Postremo graviolem apud me futuram sentiebam auctoritatem *Gussetianam*, utpote viri in palæstra hac subactissimi, si eas, quas repudiabat, Dialectos, calluisset, atque ita non ex præjudicio, sed certo iudicio, viam a Maximis Virorum commendatam, feliceque successu comprobata, improbasset, errorisque revincere aggressus esset. Nunc videbam Eum humani multum pati in eo, quod quæ ipse vel non attigisset, vel non excoluisset, haud utilia pronunciaret, quum utique de *utilitate* vel *inutilitate* harum *Dialectorum* iudex sedere nequeat, nisi qui eas *cognitione*, & *causæ inquisitione*, dignatus fuerit.

Sexta.

XVI. Accedebat haud levis momenti res, & observatio, jam tum intime me movens & adficiens, quod omnes in universum Eruditos, qui *Dialectis Orientalibus* operam navavissent, præclare de iisdem & sensisse, & testatos esse, cernerem, ratione *summæ earundem utilitatis*, quin & *Necessitatis*, ad *Linguae Hebrææ* cognitionem promovendam & consummandam. Contra, inter omnes eos, qui adversus hanc *Necessitatem* sese vel ore, vel scripto, opposuerunt, ne *Unum* quidem comparere, qui *Dialectis* istis perdiscendis sese sedulo applicuisset, atque ita Legitimus cognitor iudexque censerì posset. Agnoscebam quidem, ut hos posteriores, ita & priores illos, suo laborare forte præjudicio, & ut hos inscientiæ, ita illos scientiæ suæ, studiosius favere: sed tamen non veri simile autumabam, tot summos viros in re tam magni momenti, tam amice, tam constanter, conspirare potuisse, & ne *Unum* quidem, *Alterumve* saltem, inter eos extitisse, qui instar *Ulyssis* hos *Sirenum scopulos* remis velisque fugiendos esse monuisset, ni *Naufragium veritatis* facere velimus.

Acceditur
ad Ratio-
nes Cl.
Gussetii.

XVII. Quando autem huc disputando sum proventus, haud satis candide adversus candidissimum Virum agerem, nisi *Rationes*, quibus se deterritum fatetur a studio *Dialectorum*, earundemque usu, ad illustrandam Linguam *Hebræam*, expendendas sumerem: eo magis, quod una earum mihi, in prima mea palæstra, tantopere stringere videretur, ut ferme impetum, quem ceperam, vel retardasset, vel penitus extinxisset.

XVIII.

XVIII. *Argumento primo negat emendicandam esse significationem principem ex aliis Orientalibus Linguis, quod & ipsæ laborent homonymiis, ac proinde nullam spem esse certitudinis, qua carent, ab iis accipiendæ. Per Homonymias intellige diversas dissonasque significationes sub una Radice, quas vitium Linguae merito semper arbitratus Vir Clarissimus, ab Hebraica abesse debere, & summa sibi cura removendas propterea esse rectissime existimabat. Sed cur addit? Ut præstantissimæ Linguarum personam sustineret? Nullam in eo præstantiam agnosco Linguae Hebraeæ. Habet hoc omnis Lingua, Latina, Græca, quæcumque, ut unius vocis unica sit significatio, princeps nempe & propria; ut ibidem ex Scalig. de C. L. L. fuerat adductum. Habent ergo & Chaldaica, Syriaca, Arabica, Linguae, sine quo ne Linguae quidem forent; quippe quæ certis utuntur omnes signis, sonisque, ad certas ideas excitandas. Omnis homonymia per accidens tantum sese admiscuit; atque præsertim turba illa dissonantium significationum in omnibus Linguis, invecata est vel per imperitiam eorum, qui Glossas varias collegerunt, vel per ignorationem & amissionem primigeniæ potestatis, sive Originis, per quam discrepantissima quæque in concordiam quam facillime revocari se patiuntur. Hæc si Libellus noster de Defectibus Hodiernis Ling. Hebr. consulatur, nemini dubium relinquent: Origini- bus hisce idem illud omni Capite confirmantibus.*

Primum
ejus argu-
mentum.

XIX. Elucet statim ex hoc primo argumento Cl. Gussatii, nec tutum, nec æquum esse, ut de incognitis Linguis judicemus. Inspexerat vir Doctiss. *Lexica Harmonica* forte, aliave, quæ vel Arabicæ, vel Syriacæ, vel Chaldaicæ Dialecti copiam pandunt. Deprendebat ibi Homonymias incommodas, Lexicographorum vitio, vel & temporum injuria, introductas, latitante hætenus Origine; quod incommodum etiamnum *Lexica Hebraica* vel maxime quoque premit. An inde jam concludemus certitudine carere Linguam Hebraicam; saltem spem esse nullam ejusdem recuperandæ? Absit, enimvero, absit, & cum Cl. Gussatio maculam incertarum & fluitantium notionum ita a Lingua Hebræa depellamus, ut ne eam vel Filiabus, vel Sororibus ejus adfricemus. Habent & illæ similem Certitudinem; atque Spes est consimiliter, Easdem ad suaviorem Harmoniam, & cum semet ipsis, & inter se, fore promovendas, si non perfunctorie & a Limine Sacra hæc salutentur, sed in eorum adyta penetretur, & quidem ab iis, qui & judicio Critico pollebunt, & Literatura Græca ac Latina probe erunt instructi: quo quis enim ab his Literis paratior huc accessit, eo plus Luminis per eum accessisse animadverto.

Quod ni-
mis imbe-
cillum.

XX. Secundum Cl. Gussatii argumentum sic habet. Video præterea dictiones migrationibus ex gente in gentem, Linguave in Linguam, vix ulla evadere incolumes, quin vel permutent Elementum aliquod Radicale, sicque Radix ignoranda sit; vel Notio alteretur; quæ incommoda animadversa reperies in indice sub voce Arabismus. &c. &c. &c. Hac ratiocinatione, prima fronte, nihil validius: triplici enim ariete ferit, & arcem causæ nostræ ita quatit, ut eam funditus subvertere posse videatur. Haud diffitebor quoque, me inter initia studiorum meorum non tantum, quum videndum mihi esset alienis oculis, sed ulterius etiam progressum, quum meis oculis uti jam possem, & in quam plurimis

Alterum
fortius &
firmitus.

mis

mis *Harmoniam mirabilem ac constantem* harum *Linguarum* cum *Hebræa*, tam clare perspicerem, quam sol meridie lucet, sæpiusculè tamen nescio quid dubitationis & confusionis esse expertum, quum ad argumenti hujus triplex robur respicerem, quod retundi & refutari vix ac ne vix quidem posse opinabar. Mediam itaque tenere viam apud animum meum constituebam, *nec diffidere Dialectis*, cum contemptu lucis, opisque præsentissimæ: nec iisdem fane *in totum confidere*, ob difficultates quas putabam insolubiles. Vere dicere possum me plus quam decennium, in ipso vigore ætatis meæ, quum aliquid maturitatis judicio accrevisset, suspensum hæsisse Lucem inter, ab hac parte invitantem, & Caliginem oculis offusam, ab illa parte; quam commune præjudicium omnium ferme *Literas Hebræas* salutantium in Academiis, haud parum adaugebat. Addere insuper debeo, me jam Professioni L. L. O. O. admotum, diffidentius sæpe, quin & obstinatius, radiolos, ex *Dialectis*, ac præsertim *Arabica*, utpote omnibus suspectiore, ultro emicantes, inter docendum, repulisse, si se ultra terminos, quos mihi descripseram, efferrent, seseque ingererent, non in Radices tantum rariores, obscurioresque, verum etiam in usitatissimas, & ut creditur, liquidissimas, quales sunt *גדל* Magnus fuit, *חכם* Sapiens fuit, *מרה* Rebella vit, aliæque, quas in *Opusculo de Defectibus* illustratas dedi. Tandem tamen lumine undique adfulgente circumfusus, & vi veritatis, cui frustra obluetabar, victus, umbris modo difficultatum, non veris difficultatibus, me territum fuisse persensi, atque ad *triplicem* illum *scrupulum* a Cl. Gussëtio injectum, tamdiu me adhæsisse ipsemet emirabar.

Primum
ejus robur
enervatur.

XXI. Primo fane, quod de *Migratione ex gente in gentem* objicitur, quæ passa non sit ut *Dialecti* manserint incolumes, haud facile dixerim, quid Viro Docto ante oculos fuerit obversatum in ista *migratione*. Vultne *Chaldaeos*, *Syros*, *Arabas*, relicta veteri sede, in alias regiones, gentesve demigrasse, una cum eorum *Linguis*? vultne *Linguas ipsas* eorundem, ex gente in gentem esse devolutas, prout videmus *Linguam Latinam*, una cum imperio, in *Hispanias*, *Galliasque* immigrasse; atque inde etiam serius per *Angliam* radices ramosque propagasse? Sane *Lingua Arabica*, postquam *Secundo* a diluvio *Seculo* in *Arabiam* e Domo *Heberi* commigrasset, atque in *peninsula* illa sub *florantissimo* imperio *Joktanidarum* illibata ab exteris gentibus, penitusque intacta, viguisset, ultra duo millia annorum; sese cum Religione & potentia nova *Muhammedis*, seculo septimo æræ Christianæ, diffundere cœpit per *Palæstinam*, *Syriam*, *Ægyptum*, *Chaldaeam*, *Mesopotamiam*, *Persiam*, *Chorasanam*, totumque adeo *Orientem*, quin & *Occidentem*; per *Africam*, in *Hispanias* quoque, fulminis ritu, penetrans; in amplissimoque imperio *Maroccano* etiamnum durans.

Error
vulgaris
arguitur.

XXII. Has *Linguae Arabicae migrationes* respexisse Cl. Gussëtium veri simile est: nam & præcipue hanc suspectam habet; & *Chaldaea*, ac *Syriaca*, non adeo longe unquam emigrarunt. Adhæsisse etiam putem Viro Doctissimo vulgarem illam opinionem, *Linguam Arabicam* sensim ac pedetentim degenerasse, atque hinc cum *Persica*, illinc cum *Turcica Lingua* coaluisse. Errorem, quantumvis magnum, nil est quod miremur; quis enim vel Literatissimus, illa-

illarum tamen Literarum experts, *confusionem* istam evitare queat, quum legit, quum audit, tum *Persas*, tum *Turcas*, cum *Religione*, & *Linguam*, & *scriptionem Arabicam* suscepisse. Sic videlicet *Linguam Latinam* tandem in *Italo-Gothicam*, in *Hispanicam*, in *Gallicam* degenerasse secum reputabit. Atqui sciendum, primo *Persicæ*, dein *Turcicæ Linguae* ita infusam esse & immistam copiam *Linguae Arabicæ*, ut ipsa manserit *inturbata* atque *impermista*, haud secus ac *Fons*, a puritate *Venæ suæ* non desciscens; etiamsi *aquæ* ejus a turbidis *lacubus* excipiantur. Sciendum præterea in *Mesopotamia*, in *Syria*, in *Palæstina*, in *Chaldæa*, quæ *Iraca Arabum* hodieque vocitatur, in *Ægypto*, quum illuc potissimum magna *Arabum* examina, relictis patriis sedibus, immigrarint; atque *Chalyphæ* tum *Dumasceni* ac *Bagdadenses*, tum *Alcairenses* sive *Ægyptii*, sedem ibi tenuerint, *Arabicam Linguam* tantas radices egisse, ut etiamnum pro *Vernacula* Regionum istarum habeatur, quæ voces quidem aliquas peregrinas adsciverit per tot invasiones *Tartarorum*, *Turcomannorum*, *Persarum*, *Turcarumque*, neutiquam tamen temerata ac corrupta censi queat, quippe quæ *fundamenta Linguae pura & immota* conservet; *Alcorano* videlicet perpetuam normam præstante, cujus puritatem æmulari & exprimere contentur.

XXIII. Omnia hæc interim ex *superabundanti* disputata esse sciatur: ut appareat æquis arbitris quam dissimile sit illud simile, quod a *Latina Lingua*, in *Italicam*, *Gallicam*, *Hispanicam*, *Anglicam*, degenerante, ab Eruditis etiam hominibus adferri solet: Sed detur, in illis *migrationibus de gente in gentem*, *Linguam Arabicam* traxisse contagionem: an ergo inde consequetur eam in *Patria sua sede*, in *centroque interiore Arabiæ* fuisse contactam? Cupidus foret, & partium studiosus qui id contenderet, invitis *Experientia & Ratione* manifesta. *Experientia*, nam in *Hisjaza* provincia, ubi *Sacræ Urbes Mecca & Medina*, itemque in *Arabia Felice*, summa etiamnum viget puritas *Dialecti Arabicæ*, eademque plane, quæ *Muhammede* oriente vigeat. Accedit ratio evidentissima, quod *Arabia* interiores istæ sedes semper *intactæ* manserint ab alienarum gentium inundationibus, partim *situ* inaccessio defensæ, partim *sacrosancta* locorum *religione*. Ergo & *Lingua* ibidem *intacta* ac *intemerata* conservari potuit, quin imo debuit, longorumque spatia seculorum edurare.

XXIV. Sed, inquires, sint ista: *Muhammedes* tamen *seculo* demum *septimo* ortus fuit, atque *Alcoranus*, ut ut *Linguae Arabicæ* scaturigo limpida, seriorum tamen præbet auctoritatem, quam *Origines Hebrææ Linguae* requirunt. Speciosa objectio; quam oculos præstringere posse video eorum, qui *res Arabicas* e longinquo tantum notas habent. Centies, inde a quo *Linguas Orientales* docere cœpi, hæc mihi difficultas mota a Doctis indoctisque. Horum nonnulli eo laborant præjudicio *Linguam Arabicam* tam recentem esse, ut cum ipso *Muhammede* nata sit. Alii id nimis absonum intelligentes, *Libros* tamen ante *Muhammedem* nullos extitisse, unde de *Natura & Proprietate* hujus *Linguae* judicium ferri queat, serio sibi persuadent, & bona etiam fide aliis persuasum cupiunt. Habeo domi, habet *Bibliotheca Academiæ* hujus, habet in-

genti copia *Oriens*, quo geminus error revincatur, atque ita refutetur, ut ne umbra quidem dubitationis cuiquam relinquatur. Officii ergo mei, munerisque simul, rationes flagitant, ut tantum istum errorem, qui tamen sub venia erratur, propter *Rerum Arabicarum*, in nostris regionibus, ignorationem, ab Eruditis hominibus prohibeam, eosque in penitiorem causæ cognitionem intromittam; ut ita de Methodo nostra, quæ severius examen non reformidat, sed propius cognosci, & explorari prudentius, avet, justos agere possint iudices, atque legitime tandem aliquid pronunciare.

Et ultimæ antiquitatis.

XXV. Interim, ne susceptum abrumpamus filum, absolvenda nobis ante est discussio, veritatis, & viri simul, amica, quam adversus Cl. *Gussetium* instituimus. Is de *Antiquitate, Ortu, & Natalibus Linguae Arabicæ, & Doctrinæ, & liberaliter* sensit; atque pag. 2. *Comm. L. H.* adversus Ill. *Huetium* disputans, qui *Demonstr. Euangel. Prop. 4. Cap. 13. Par. 8.* insinuarat *Chaldaicam, & Arabicam, Dialectos, ipsa Hebraica* forte esse antiquiores, ita ad calculum sedet „ *Chaldaicam* fane quidem esse majorem natu *Arabica*, plus „ quam probabile est, cum *Arabica* ab *Ismaële ejusque Posteris* orta, vel ipso, „ quo claret *Ismaëliticæ* nomine, perhibeantur. ” Non me nunc in hoc certamen immisceo, in quod alias, dedita opera, descendendum mihi esse video, ut quæ de *Lingua Primigenia* sive *Antediluviana*; deque oriundis inde *Hebraica, Chaldaica, Syriaca, & Arabica*, sub idem ferme tempus, non satis accurate & distincte cognoscuntur, clariore in luce locentur. Non etiam dicam, nunc, haud satis in memoria fuisse Doctiss. *Gussetio antiquiorem* multo *coloniam*, ex *Heberi Domo* immissam in *Arabiam Felicem*, per *Phalegi* fratrem *Jochanum*, cum tredecim *Filiorum Populo*, ut *Gen. 10.* annotatum. In præsentem concessis tantum utar, *Gussetianumque* nutare *Systema* arguam ex eo, quod quum *Ismaëlitas* iisdem in sedibus, inde a Conditore *Ismaële*, omne ævum agnoscat, non debuisset *migratio de gente in gentem*, adversus *Arabicam* saltem *Linguam* obmoveri, quasi illa cum gente *Ismaëlitica* in alias regiones transplantata, a puritate sua descivisset, ac degenerasset.

Alterum Argum. Gussetiani robur.

XXVI. Sed forte per *Migrationem ex gente in gentem*, nihil aliud intellectum voluit vir *Celeberr.* quam quod mox innuunt subnexa verba e *Linguave in Linguam*. Quidnam ea sibi velint, clarius patefcet ex pag. 6. *Comment. L. H.* ubi hoc argumentum resumitur, & urgetur. Oportet ut quicquid certi *Lingua Hebraica* habet, ipsa id in suo sinu, inque propriis visceribus, servaverit. Ac proinde si illud videre volumus, ab ea impetrare nostro ejus in se examinandæ studio debemus, ut ea peregrinis abstracta, redeat in se ipsam, & semet ipsam interpretetur. Enimvero si attentius rem spectaverimus, intelligemus temere sperari aliquid melius a *Linguis Derivatis ex Hebraica*, vel eo solo nomine, quod derivatæ sint. Radices enim migrantes in illas, solumque vertentes, sæpe nativæ indolis jacturam facere coguntur. Exempla citavi ad finem *Rad. כרה*, & aliis horum *Commentariorum* locis. Imo id confirmatur, eo quod idem accidere compariatur *Linguis occidentalibus, & hodiernis*, vocem unam, inquam, migrantem in *Linguam aliam, aliam mentem capere*. Unum vel alterum exemplum dabo. Ex *Latinorum Noxa*, fit *Gallicum Noise*, jam differens sensu, nam *noise* est *jurgium*;

gium; multæ tamen noxæ fiunt sine jurgio, quia clam. Post a Gallis hæc dictio ad Anglos trajecit: sed ut ea ipsis significet Strepitum quemvis in genere, cum contra & multæ noxæ fiant sine strepitu: & Strepitus non in noxis tantum aut jurgiis sed etiam in rebus lætis edatur. Si ergo aliquis reperiens apud Anglos vocabulum noise, ex eo judicare satagat quid sit vel Gallis noise, vel Latinis noxa, quantum aberrabit? Iterum Gallis Lande est ipsa Germanica vox Land, omnem terram, patriamque, significans. At Gallis sonat terram incultam & relictam præ sterilitate innata: quare si fiat ex Gallica Lingua regressus in Germanicam, huc nihil illinc adferetur nisi error in voce ista interpretanda. Quodque ad rem facit, hæc variationes degeneres non potuit prohibere istarum simul Linguarum, Gallicæ, Anglicæ, & Germanicæ cognitio, semper vicens ac familiaris, assidua earum ab amatoribus cultura, commercia, libri lecti, peregrinationes ul- tro citroque crebræ, & diuturnæ, ad eas probe addiscendas. Jam vero quod ad Hebraicam Linguam attinet, quantum deest, quominus talia & tanta auxilia, ad genuinam vocum ejus in exterarum gentes translatarum significationem tuendam, restituendamve, appareant? inde igitur mihi sublata est fiducia, dignoscendæ proprietatis Hebraismi collatis aliis Linguis Orientalibus.

XXVII. Prolixiorum periodum huc transcribendam duxi, ne vel minimum roboris argumentationi isti, in qua proram puppimque causæ suæ constituunt Linguarum Orientalium contemtores, subtraxisse viderer. Universa autem hæc ratiocinatio tam imbecilla est, tam caduca, tam nescio quibus cavillis implicata simul, simul implicans Lectorem, ut a tam docta manu profectam eam nollem, quemadmodum nec proficisci potuisset, si per *Hypothesin* suam in eas angustias non incidisset *Vir veritatis* haud dubie *Amantissimus*, ut quum *vera & solida arma* non adessent, plumbeo pugioni tantam committere debuerit pugnam, quam adversus *Scaligeros*, *Salmasios*, *Bochartos*, *Hottingeros*, aliosque Viros principes pugnandam suscepit.

Quod in-
felicitus
conceptum.

XXVIII. Sane quid primum tangam, quid extremum, haud invenio. Quorsum enim istæ peregrinationes crebræ ad Linguas addiscendas? Quorsum *Latinae*, *Gallicæ*, *Anglicæ*, *Germanicæ* cognitio semper vicens? Quorsum *Germanicæ* cum *Gallica* collatio. Quorsum, in quo *acies* consistit hujus argumenti, vocabulum *Noxa* e *Latio* in *Galliam* migrans sub *Jurgium*; indeque in *Angliam* sub *Strepitum* omnem. Quid si *Belga* Doctissimo Gallo aliud etymon aperirem sui *Noise*? Eidemque indicarem sub *Nuire*, & *Nuisance* permanentem etiamnum vim *Nocendi* in *Galliis*? sed non amo *velitatiunculas*, ubi gravi armatura est decertandum. Concedimus quicquid contenditur, & *Latinas Voces* in *Galliam*, *Hispaniam*, *Angliam* quoque, translatas, sensim ac pedetentim degenerasse, & tum sono tum sensu vitiatas esse per remporum injuriam, gentiumque diversarum commixtionem, ita ultro largimur, ut hoc ipsum clarioribus exemplis adstruendum, aliquo capite peculiari operis hujus, in me recipiam; quippe qui *Veritatem* unice sectans, nihil metuendum habeam ab iis qui adversus me stant, sed vel tela ipsis suggerere paratus sim, si forte Vincere queant: quod ut in aliis meis curis semper fui professus, sic in hocce conatu, quo maximam partem *Linguae Hebrææ*

Nec sco-
pum ferit.

circa *Origines* suas uberiore luce augendam suscepi, denuo profiteor, atque reapse confirmatum dabo.

*Et limites
excedit.*

XXIX. Sed quid tandem, si vel sexcentis speciminibus ostendatur, vocabula ex una Lingua in aliam transfusa, posse adulterari, inde exsculpetur? An tam fidenter propterea pronunciare licebit *temere Linguas Orientales consuli de antiquo Genio Linguae Hebraeae?* & an ea propter omnem fiduciam sublatam easdem conferendi, ad proprietates & significationes Hebraicas vestigandas, audiente Universo Orbe Erudito; contendemus. Non agnoscetur a prudentibus & Cordatis Viris tam grande postulatam, etiamsi simile Cl. Gussatii a Lingua Latina, in Galliam Anglicamque migrante, quam simillimum foret; praefertim quum eundem viderent Linguae Arabicae Natales referre ad Ismaëlem Abrahamidasque ex eo oriundos, & Chaldaicam statuere adhuc antiquiorem. Quanto minus agnosci potest aut debet μέγα λίαν αἴτημα, quum dissimillima omnia reperiantur, atque Linguae Orientales a Scaligeris, Bochartis, aliisque Magnis Nominibus, magno numero, in omnibus Regionibus cultae, commendatae, summo cum fructu illustrandis Sacris Literis admotae, non sint Degeneres Propagines Linguae Hebraeae, quod nimis cupide urgeri & insinuari solet, sed germanae vel Sorores, si Hebraeam Dialectum ab Hebero denomines; vel Filiae, si Hebraeum nomen ad Linguam Antediluvianam & primaeam extendas.

*Confundi
solet status
questionis.*

XXX. Ecquid apparet luce clarius, Statum quaestionis, nescio quo fato, fere semper obscurari, quando de Dialectis Orientalibus agitur. Repudiantur pro peregrinis, corruptis, novis, atque a Stirpe antiqua degenerantibus, etiamsi signatissimos & indelebiles gerant Characteres intimae consanguinitatis. Novatorum nomine suspecti ferme fiunt, qui inde veterem & veram faciem Linguae Hebraeae restituere conantur, quam ignoratio harum Dialectorum obnoxiam reddidit hallucinationibus, Scripturarum auctoritati non satis decoris, quibus ad hoc usque tempus fluctuatur & in versionibus, & in commentationibus, & in Lexicorum conscriptionibus, ubi si vel Robertsonium quis inspicere voluerit, saepe quot capita, tot reperiet sensus: Criticorum quoque Synopsi Polana largissimam talium segetem cuivis ministrante.

*Dialectos
non sine
Numine
servatas.*

XXXI. Hic vero non possum quin invitante materia, aliquid conspiciendum praebeam, ad quod paucissimos attendere animadverto: videlicet singulari providentia Numinis conservatas nobis esse Veteres Dialectos Orientales, ut ex iis Lingua Hebraea, longum occasum cum Republica subitura, atque ad oblivionem ferme ventura, in solidum restaurari posset, atque ab omnibus tenebris, quibuscum haberet luctandum, tandem vindicari. Non ignotum Eruditis, quid magnum in orbe Literato nomen contenderit de Lingua Hebraea ita extincta ut nunquam reviviscere posset. Hic Rabbinos omnes una litura delebat cum sua sibi cognitione Linguae patriae; atque ex solis LXX. sapere jubebat. Sic erectum vexillum omnia incerta, vaga, fluxa esse clamantibus in Linguae Hebraeae naufragis illis reliquiis, quae ad manus nostras pervenerunt; in quibus Rabbinis & Christianis suam magis ignorantiam prodiderint, quam

quam scientiam approbarint, quum omnes ferme a se invicem dissideant, & quod unus ædificavit mox ab alio convellatur ac destruat.

XXXII. His malevolis criminationibus ansam præbuit varietas *Hypothesium* Renascentis Literaturæ Hebrææ conspectus, sec. xv. & xvi. & *Methodorum*, quibus inde a renatis Literis, *Lingua Hebræa* culta & tradita fuit. Qui Principes in hac palæstra desudarunt, *Rabbinorum* ferme placita sequebantur, ac ne latum quidem unguem inde discedebant. Testis *Job Reuchlinus*, magnus ille *Capnio*, qui fumum crassæ ignorantie primus, vel inter primos, fugavit, nam ante eum *Laur. Holockius* fertur *Dictionary Hebraicum* edidisse; nec non *Honorius* quidam *Ordinis Cisterciensis Monachus*, qui & *Synopsin* L. L. O. O. quandam seculo decimo quinto volvente dedisse dicitur. *Reuchlinus* ex *Kimchii Libro Radicum* pleraque hausit, admistis etiam significationibus quibusdam e *Versione Vulgata*, aliisque. *Cardinalis Ximenii* opera dein *Bibliis Polyglottis Complutensibus* subnexum *Lexicon Hebr. & Chald.* quod *Vulgatæ Versionis* auctoritati religiosius adhærescere nemo mirabitur. Eum excepit *Sebast. Munsterus* per eadem ferme vestigia incedens; in prima præsertim editione *Lexici Hebraico-Chaldaici*, cujus defectus & nævos altera detergere editione adlaboravit, auctus absolutiore *Grammatica*, & *Commentariis Rabbinorum*, quibus antea fuerat destitutus. Hujus viri laudabiles conatus æmulatus *Xantes Pagninus*, eosdem multo superavit intervallo, in *Thesouro Linguae Sanctæ* longe locupletiore, atque deinceps quoque ditando a *Mercero*, *Cevalerio*, *Bertramo*, Clarissimis in hac palæstra Nominibus. Huc congestum & constipatum, quicquid *Rabbinorum Lexica* aut *Commentarii* subministrabant; assumpta etiam luce *Paraphrasium Chaldaicarum*, & *Versionis Hieronymianæ*; ut adeo hoc Opus & tunc tempestatis habitum fuerit absolutissimum, & deinceps quoque, ut unica *Norma Hebraizandi*, a plerisque meruerit concelebrari.

XXXIII. Adversus illud tamen, ut & omnes omnium prægressos Labores, Forsteri nova Methodus. medio seculo decimo Sexto insurrexit *Job. Forsterus*, *Ling. Hebr. Professor Vitebergensis*, qui quum animadvertisset *Pagninum*, reliquosque, in *Rabbinorum* fere verba jurasse, atque de primariis ac propriis verborum significationibus vestigandis vix ac ne vix quidem cogitasse edidit *Dictionary Hebraicum*, non ex *Rabbinorum commentis*, nec nostratum *Doctorem stulta imitatione descriptum*, sed ex ipsis *sacrorum Bibliorum Thesauris*, & Eorundem accurata locorum collatione depromptum. Ad verbum expressus a me *Titulus*, galeatus sane, cujus *cristam* merito quis improbet, etiamsi forte conatum probet. Docti *Lutherani*, *Pfeifferus*, *Majus*, alii, judicant *Forsterum* eo in labore omne punctum laturum fuisse, nisi a *Linguae Arabicæ subsidio* fuisset imparatus. Nempe *Ling. Orientalium* experts, in *Alliterationibus* præsidium suum collocat; & *solido* destitutus *fundamento*, in arena ædificat, vitreoque sæpe acumini se permittit. Nonnulla tamen feliciter & dextre enucleavit; de quibus alio in *Capite* disseram, & *Viri Methodum*, ejusque tum *Vitia*, tum *virtutes*, plenius sub conspectum dabo.

XXXIV. Illius vestigia, preffit *Avenarius*, *Pagnino*, *Munstero*, *Reuchlino*, *Methodus* eorumve *Magistris Rabbinis*, aliquid tamen pretii statuens: nisi quod *nativam* Avenaria-na.

& propriam Verborum vim cos ignorasse arguat. Ei defectui supplendo dedit impressum *Vitenbergæ* prima vice A. M. D. LXVIII. *Librum Radicum*, cujus titulus promittit *Omnium Vocabulorum Biblicorum propriam ac certam significationem*. Sed hoc revera fuit, *Parturiunt montes*; nam quum *Linguas Orientales* haud calleret homo sane quam ingeniosus, partim ex alliteratione, & adfinitate Radicum inter se, partim ex collatione *Græcæ, Latinæ, Germanicæ* etiam *Linguae*, partim ex subtilitate conjectandi, istud proprium, ac certum, quod quærebat, ita exsculpsit, ut *incertissima* omnia reliquerit, atque evidenti exemplo comprobarit, nihil esse infelicius, quam felix ingenium, ubi aliquid ex Principiis male jactis exædificare molitur.

Quid se-
culo XVII.
sit præsti-
tum in re
Orientali.

XXXV. Hæc ferme seculo decimo sexto gesta, quum *Linguarum Orientalium*, *Syriacæ* præsertim & *Arabicæ* parca adhuc copia, parcior foret notitia. Felicius *Hebrææ Linguae* exortum *seculum decimum septimum*, quod harum *Dialectorum* pleniore lumine infuso, rem *Hebræam* lætis incrementis auxit, atque *Rabbinis* etiam debitam restituit auctoritatem. Nempe *Valent. Schindlerus* L. L. Or. in præcipuis *Germaniæ* Academiis Professor, *Lexicon Pentaglotton* ineunte eo seculo concinnarat, quod immaturius extincto Auctore, post ejus fata editum *Francof. ad Mœn.* MDCXII. Ubi jam cum *Hebraica Lingua* habes conjunctas & collatas *Chaldaicam, Syriacam, Arabicam, Thalmudico-Rabbinicam*: additis etiam hinc inde *Æthiopicis, Persicis, Turcicis*. Melius duæ posteriores abfuissent, quippe quæ toto cælo hinc dissident, ut *Cap. primo* monui. Non magnos quoque progressus facere potuerat in *Arabicis* vir eximius, studio illo adhuc in cunis jacente, & necdum per *Erpenios, Goliosque* ad pulchriorem maturioremque speciem perducto. Quid ulterius in opere, quod Auctorem suum immortalitati consecravit, deliderari queat, illibata Viri laude, alibi indicabitur. Habeat interim hocce Utilissimi Laboris præmium, quod *Lexicon* ejus *Pentaglotton* tanquam *Phosphorus* aliquis *Auroram lætiorem* & annunciarit, & maturarit, summis ingeniis summo jam ardore semet applicantibus ad hæc studia, quæ cernebant præferre lucem, & fideliolem, & uberiolem, diligentius, quam fieri hæctenus potuerat, excolenda.

Uberissimi
fructus in-
de ad nos
redundan-
tes.

XXXVI. Vidit ergo seculum superius in *Linguarum Orientalium* stadio decurrentes, in eoque ad palmam quandam Eruditæ Famæ adspirantes, cum Literati Orbis principibus, agmina excellentium Virorum, in *Belgio*, in *Germania*, in *Britannia*, in *Gallia*, in *Helvetia*, in aliis oris regionibusque, ubi *Veritati & Luci* aditus non præclusus. Præclarus hicce cursus impetusque tot tantorumque Virorum, per Universam *Europam* se invicem provocantium quasi, & incitantium, peperit nobis ea præstantissimorum ingeniorum monumenta, quæ nulla unquam delebit oblivio, & quidem tanta copia, ut nulla sit Emendatæ religionis regio, ne *Pontificios* quidem excipio, suave laude frustra, quæ non celebrare possit sua *Decora, & Ornamenta*, sive *Lexica* velimus *Arabica, Syriaca, Chaldaica, Thalmudico-Rabbinica, Æthiopica, Samaritana*, cum *Hebraicis* elucubrationibus vel seorsim, vel per *Harmonicam collationem*, conjuncta. Sive *Commentarios* quæramus in sacram Scripturam,

la.

Iumine Critico ad genuinum sensum prælucentes. Sive eandem Scripturam malimus versionibus vetustis expressam in *Chaldaica* non tantum *Lingua*, sed & *Syriaca*, *Arabica*, *Æthiopica*, *Samaritana*, aliisque. Sive Corpora spectemus rite digesta *Antiquitatum Judaicarum*; inaccessosque antea fontes *Thalmudicos*, nunc ex facili adeundos. Sive singulares tractatus respiciamus, *Animalia Sacra*, *Geographiam Sacram*, aliasque partes eruditionis Biblicæ complexos. Mitto *Historiam Orientalem* tum Veterem, tum Recentiore, ex Manuscriptis *Arabum* erutam, & claro in die collocatam. Mitto *Alcoranum*, in ipso Fonte nobis reclusum, *Religionemque Muhammedicam* propius oculis subjectam fidelibus, non credulis auribus male perceptam amplius. Mitto *Arabiae* antiquitates ultimas, in notis ad specimen *Historiae Arabum* jucunda promulsae appositae, quæ salivam moverunt omnibus Eruditis, ad res ignotas fere gentis vetustissimæ penitus cognoscendas. Mitto denique pulcherriam supellectilem MSS. *Orientalium* in *Europam*, præcipuasque *Bibliothecas*, invectorum, ut fata inveniant viam, utque Magnum illud opus, quod *seculo prædicto* tam splendida cepit incrementa, a posteris non destituatur, sed sensim ac pedetentim culmen perfectionis attingat.

XXXVII. Inprimis præcedentis seculi perpetuum erit *Decus*, quod *Harmoniam* amicissimam quatuor *Dialectorum principum* ad illustrem provexerit evidentiam, quam nemo, quod sciam, in dubium revocare ausus fuit, nedum impugnare, etiamsi *Linguarum Orientalium* auxilio parum vel faverent, vel crederent forte, sat multi: sive quod, præjudiciis obfessi, in partem laudis venire nollent; sive etiam labore deterriti, vel occasione destituti, non possent. Ajebant tantum, quum nihil aliud haberent, *Linguam Hebræam*, ut *Matrem*, non indigere ope *Filiarum*. Hanc *Matrem* sua sorte, sua luce, contentam, illustrare posse *Dialectos* ex se propagatas, (quod sane lubentes agnoscimus) non autem ab iis illustrari. Ad istam consequentiam aliqua specie colorandam, insinuari debuit *Dialectos*, præsertim *Arabicam*, nam de *Chaldaica* & *Syriaca* paulo mitius adhuc sentitur, & pronuntiatur, esse *Recentiores*, esse *vitiatas*, esse *peregrino aëre* & *colore* ita *inquinatas*, ut puriori *Linguae Hebrææ* nullum præstare queant auxilium. Hanc *Solis* instar suis relucere radiis &c. &c. &c. &c.

Harmonia
L. L. O.
extra dubi-
tationis a-
leam eve-
cta.

XXXVIII. Apparet *Systematis Bohliani* & *Gussetiani* origo ac fundamentum. Vide jam quo tandem egressio hæcce longior tendat, & quorsum cuncta collineent. Explosas cupiunt hi viri Doctissimi *Dialectorum* auctoritates, quia iis uti nequiverunt. *Versionibus Veterum*, *Rabbinisque* se carere quoque posse gloriantur. Nihil aliud pro *solida* & *interiore* cognitione *Linguae Biblicæ* relinquunt, quam *Collationem* & *contentionem* locorum inter se: ut quid *Analogia fidei*, & *circumstantiæ* pati possint, quod non, sedulo expendatur. Ex ista *collatione* quilibet, sine periculo erroris, colligere poterit *secundarias* non tantum & *metaphoricas significationes* omnium verborum, quæ sub manibus adsunt, verum etiam *Primarias*, id est, *Antiquissimas* earundem *Formas* & *Origines*, quæ absunt, & longis seculis in oblivionem ipsius gentis *Judaicæ* ivērunt. Has *Formas* quilibet *Acumine* pollens & *Sagacitate* tuto poterit & tenere,

Cl. Bohlii
& Gussetiani
Systema.

nere, & aliis tradere pro *genuina Notione*, & *Norma*, ad quam interpretatio Sacrae Scripturae sit dirigenda. Id a Cl. *Bohlio* in centum circiter Radicibus tentatum, & cum plausu exceptum ab iis, quibus *Orientalium Linguarum Fontes* clausi erant, a Cl. *Gussetio* pro *Regia Hebraizandi via* est susceptum, & magna fiducia commendatum, quamvis ipse *Bohlius* in plerisque redarguat & refutet. Venient alii, qui vicissim Cl. *Gussetii Systema* amplectentes, pro ejus *Formis*, saepe *intricatis*, & *obscurioribus*, substituent *planiores* atque *dilucidas*, quas *ingenio* forte *acutiori* adhuc & *feliciori* debebunt. Atque sic tandem quilibet sibi *Clavim* arrogare poterit, qua interiora *Linguae Hebraeae* penetralia referare valeat.

L. L. O.
Lumen fe-
licissime
exortum
Europae.

XXXIX. Repetam proinde quod supra posui, iterumque monebo, non sine Numine Lumen *Linguarum Orientalium Ecclesiae*, & *Europae* adfuisse, ut ad earum radios certa ab incertis, antiqua a novatis, solida ab imaginariis, rite discerni possent. Id in magna parte *Linguae Hebraeae* felicissime praestitum *seculo superiore*, sive *Grammaticam* spectemus, sive *Syntaxin*, sive *Verborum legitimas significationes*, spuriiis insiticiisque ao abire jussis, unde malum pedem intulerant. Nondum temen ad Culmen perventum; neque *constantia*, *gravitas*, *pulchritudo admirabilis* sacri sermonis, pleno die enituit. Non *unius* erat *seculi* tantum opus. Plura, ni falsus augur sum, labentur, antequam eo fastigii escendat *Sol Linguae Hebraeae*, vere *Sol*, si propius ac *nativus* ejus *splendor* non ex *Occidente*, sed ex *Oriente*, nobis *illucescat*.

Quod non
extinguen-
dum, sed
ad culmen
splendoris
provehen-
dum.

XL. Ne ipsas quidem *Dialectos* illas *Orientis* interim ad culmen lucis pervenisse, etiam atque etiam mihi commonendum. Luctantur & illae cum suis sibi tenebris, quas vel *Glossatorum* incuria, vel *ignoratio Originis* iisdem offudit. *Primariae* inquam *Significationes* vel absunt, & exulant, a plerisque *Chaldaicis* & *Syriacis Radicibus* eandem sortem expertis cum *Hebraea Lingua*, vel ita inter *secundarias* sunt commixtae & confusae, ut vix inveniri ac dignosci queant. Incommodum hocce maxime regnat in *Arabum Lexicis*, in quibus copiosissima congestio, sed vix ulla digestio. Hoc saepiuscule jam a me insinuat, & *Cap. Prae.* etiam illustratum exemplis *Suidae* & *Hesychii*, non tam *digerentibus*, quam *congerentibus*, & sine ullo lumine *Critico* in medium dantibus, ab iis qui contextus ex *Gjauhario* & *Phiruzabadio* a me productos examinare volent, facile deprehendetur, atque ex bene multis aliis, procedente opere expromendis, quam clarissime perspicietur. Ip ipsi *Linguae* imprudentius adscriptum, & *vitio datum* a Cl. *Gussetio*, ut ad primum ejus Argumentum vidimus. Nil mirum itaque si *Origine* vel absente, vel non satis oculis manibusque praesente, in summa *Harmonia Linguarum Orientalium*, & *concordia* vere *sororia*, aliquid tamen *discordiae* & *dissonantiae* reperiatur. Hoc statim atque *Origo* illuxerit, sponte evanescet, *Linguae primae* antiquum illud *decus* & *pondus*, per quatuor *Dialectos principes*, sese magnifice exeret, ac praesertim *Hebraeae*, jucundioribus radiis oculos animosque mulcebit.

Earum
Lingua-
rum Har-
monia ulte-

XLI. Ad hanc *Harmoniam* porro perfectius adhuc elaborandam, & omni ex parte complendam, praelucere forte poterit *Clavis Dialectorum* a nobis eum in finem edita, ut quam *suavis* esset *consensio* ac *conspiratio* quatuor *Linguarum*

guarum inter se, ac præsertim *Arabicae* cum *Hebræa*, penitus introspicere-
tur; perrupta illa *apparenti specie* cujusdam *diffensionis*, quam vel *Elementi* rius perpo-
lienda.
permutatio, vel *Notionis alteratio*, ac *diversitas*, oculis imperitorum objicere,
& potest, & solet. Sic rediisse me sentio, post egressionem satis longam,
sed necessariam, ad superioris discussionis filum, tantisper interruptum; at-
que *Secundi argumenti Gussëtiani tertium robur*; ex ista videlicet *migratione*
Linguae in Linguam vix ullas *diçtiones evadere incolumes*, quin vel *permutent Ele-*
mentum aliquod Radicale, quando *Radix sit ignoranda*, vel *Notio alteretur*: ut
Par. xx. visum.

XLII. Ad hæc observo *generatim*, non prudentissime nexam videri gemi-
nam consequentiam, a viro consummatæ Eruditionis, qui cum *Theologia*, ac
Philosophia, *Græcæ Linguae professionem* summa cum laude sustinuit, ornavit-
que. *Græcia* utique, ejusque *quatuor Principes Dialecti*, contraria omnia ei
fuggerebant, ac demonstrabant. Quis ex *Atticis*, *Jonicis*, *Æolicis*, & *Do-*
ricis mutationibus Elementorum, tam variis, unquam colligere sustinuit, *Ra-*
dicem verbi reddi ignorabilem? Quis ex peculiari & domestico usu *Radi-*
cum Græcarum in Atticis, *Jonicis*, *Æolicis*, *Doricis*, regionibus, urbi-
busve, inferre ausus est, nullam lucem opemque sibi invicem ferre posse
has *Dialectos*, tantamque esse hanc *alterationem notionis*, ut totum corpus *Lin-*
guæ communis inde convellatur? Quis ex *Glossis* privatis *Provinciarum Belgii*
Fæderati, orarumque circumjacentium, concludere jubeat, diversas plane
Linguas esse gentium quæ *Belgico* nomine censentur? Si vicinum nimis, &
suspectum hoc exemplum, quis ex differentia majore *Linguae Germanicæ*, &
in *Elementis* trajectis, & in significatione variante, in animum induxerit,
eam cum *Belgica*, nulla consanguinitate, nullo cognationis tali vinculo con-
tineri, quo mutuum sibi invicem auxilium in *antiquissima Origine*, & *Natura*
Linguae, vestiganda, præstare queant? Jam vero clavis vinci potest docu-
mentis, non *Arabicam*, non *Aramæam Linguam*, quæ duplici nomine *Chal-*
daico & Syriaco dispertitur, longius diffidere ab *Hebræa*, quam *Germanicam*
Inferiorem, *Superioremve* a *Belgica*, vel *Jonicam*, *Doricamve*, ab *Attica*. Tertium
robur ar-
gumendi
Gussëtiani
enervatur.

XLIII. Intellego interim, quid præpediverit Cl. Gussëtium. quo minus lu-
mine *Eruditionis* suæ *Græcæ* usus fuerit, ad has difficultates, nubecularum in-
star, sponte discutiendas. Suam sic causam jugulasset, suamque funditus per-
vertisset *Hypothesin*; ad quam constabiliendam blandus fane, & nimium quan-
tum potens, atque, ut sic dicam, fascinator opinionis semel conceptæ amor,
ei suggessit *Gallicæ Linguae e Latina* corruptelam, adjecta etiam *Anglica* di-
versarum linguarum *miscela*, ubi aliquando tanta incidere potest *Elementorum*
non *commutatio*, sed *confusio*; tanta *notionum non alteratio*, sed *convulsio*, ut
nec *caput*, nec *pes*, compareat; atque *membra misere distorta & diffracta*
jaceant.

XLIV. Quod autem *speciatim* attinet ad *Elementi* ex *Dialecto* mutati investi-
gationem, eam non negaverim perdifficilem arduamque esse, quamdiu ad
interiorem harum Linguarum vim ac rationem non penetratur: sed eadem
est conditio *Dialectorum Græcarum*, a quarum studio nemo ad *Eruditionem il-*
lam Elemen-
torum mu-
tationes ju-
stis fieri
certisque
legibus.

lam adspirans sese propterea deterreri patietur. Concesserim quoque, omnem illarum permutationum *formam & normam* necdum satis p̄tuisse *seculo praece-*
denti, ac propterea in *Lexicis Harmonicis Schindleri, Hottingeri, Castelli*,
 aliorumque, multa ad suaviorem concentum posse perducī. Sed quid tum
 postea? Non sane propterea elanguescendum in praeclaro curriculo, sed po-
 tius ad perfectionis metam contendendum. Calcar subdidit *Clavis Dialectorum*;
 simulque *Elementorum commutationem* non esse *vagam & incertam*, sed iustis le-
 gibus adstrictam, tum quoad *Literas*, tum quoad *vocales*, demonstrat.

Significa-
 tionis dif-
 fidium ap-
 parens.

XLV. De *Alteratione notionis* quoque *specialius* submoneo, saepe minus pe-
 rito videri aliquid *diversum* non tantum, sed *adversa fronte pugnans*, quod
 tamen amicissime consentit, eandemque *Originem* praefert. *Hebræis* עָלַז,
 & עָלַז valet *exultare*. Quantum hinc *Arabum* discrepant usus? *Avidum esse*
prae aegritudine corporis, animive, inquietum & impatientem esse. Ita Cl. Golius
 in *Lexico*. Pleniorē conspectum dabit *Camus*. العَلَزُ محرَكة قلق

وخفة وهلع يصيب المريض والاسير والحريص والمحتضر وقد عَلى
 كَفَرَح وهو عَلى اي وَجَعٌ قلقٌ لا ينام والعَلَوْنُ وجع البطن
 Vox gñalaz, media phatata notat agitationem & levi-
 tatem, atque impatientiam, quæ invadit ægrum, aut captivum, aut cupidum, aut
 moribundum. Radix עָלַז in his omnibus viget, diciturque עָלַז aegritudine ad-
 fectus & jactatus, ut dormire nequeat. Forma עָלַז trita pro dolore ventris, pro
 furore, pro morte repentina. Habe & quæ Gjaharius dat وخفة قلق
 وهلع يصيب الانسان وقد عَلى بالكسر يَعَلَزُ عَلى وبات فلان
 عَلى اي وجعا قلعا قال الشاعر

واذا له عَلى وحشجة مما يجيش
 في الصدر

Substantivum עָלַז est ja-
 ctatio, & levitas, & magna impatientia, quæ hominem corripit: isque tunc dici-
 tur Aliza med. Kesrata, in fut. Jalazo, in infin. Alaz^m. Dicitur etiam perno-
 tavit & deira עָלַז, aegritudine jactatus & irrequietus. Sic poeta.

Quumque ei irrequieta adest jactatio, & agon moribundi,
 prae æstu bulliente pectoris.

Forma

Forma *חלע* ex Dialecto idem cum *חלע*, est inter voces quibus tormina ventris signantur.

XLVI. Ecquid jam pugnantius, primo adspectu, quam *Hebræa gaudii*, *Arabica ægritudinis & doloris notio*, cum furore etiam & morte repentina? Ad talia adhærescitur, quum particulam tantum callemus *Linguae alicujus*, nec omnem ejus amplitudinem & vim sub oculis habemus. Græcis *παῖν* salire, exilire, & gaudens est, & vehementius commoti ac dolentis. Latinorum exilire, & exultare, ferme omnibus solam movet ideam lætitiæ; quum tamen ad metum, pavorem, omnemque graviolem commotionem extendatur. Cic. 5. Verr. Cap. 29. Exsiluit, conscientia sceleris, & furore, ex maleficiis concepto, excitatus. Iterum pro Flacc. 23. Cum illud Castricianum vulnus refricuisset, exiluerunt principes, neque in illa concione adfuerunt. Id valet, dolore, ægritudine, ira commoti fuerunt. Lectio rarior, non intellecta, pro exiluerunt peperit siluerunt, quod valde ibi friget. Conf. Lucan. 1. 487. sedibus exiluerunt Patres. Ibid. Curia exiluit. nam textus sic se habet.

Ex ignorantia ferme nostra oriundum.

— — — Nec solum vulgus inani
Percussum terrore pavet, sed curia & ipsi
Sedibus exiluerunt Patres. — — —

Adde Sil. Ital. 2. 378. Sic exultare cor pavidum aut commotum rite dixeris, ut in illo Virg.

— — — Exultantiaque haurit
Corda pavor pulsans — — —

Ibi tamen alacritatis aliquid admirabiliter admixtum. Sed Lucr. L. 3. 141.

Hic exultat enim pavor ac metus — — —

Nempe in media regione pectoris, ut exultat tantundem sit ac palpitat. Ne dixeris licentiam esse Poeticam, nam sic Veteres locutos fuisse, discas ex eorum imitatore Gellio N. A. 12. 5. Cum petulantia morbi, dolorisque exultantia colluctantem vidistis philosophum. Etiam exultatio pro furore & furens exultansque apud Cicer. de Harusp. Resp. cap. 1. & 18. Alia alias, si hæc non sufficiant. Iterum *σκαίρειν* tripudiare, saltitare, & *σκαρθμός* tripudiatio, transferuntur in malum, & non Lycophroni in Cass. vs. 101. tantum *σκαρθμός* solum est jactatio Classis, quod figuratius putem, a saltatione ductum, ut Psalm. 107: 27. verum etiam Hesychio, *σκαρθμοί* sunt *σκαρισμοί* & *λακτισμοί* Palpitationes, jactationes pedum e dolore, calcitrationses, ut quum moribundus *λακίζει* *πρὸς γαῖαν* formula Homericæ. Hinc productiore forma *σκαρίζεαι* ab Hesychio exponitur *ταράττεται*. *βράζει*. Conturbatur, æstuat. Quin & *σκιεῖν* exultare, ab Eurip. in Phœniss. 1132. & alibi ad metum, ad dolorem, & alia traducitur. Hæc adjungas iis, quæ ex Glossis Hesychianis produxi in Clavi Dial. sub lit. Tzade, II. 1. ad *σφαδάζειν*, quod in

Communi Lingua valens *Exultare Gaudio*, ex *Atticis* ferme *Scriptoribus* declaratur per *Æstulare*. *Ægre ferre*. *Irrequieto motu jactari*. *Indignari*. *Furere*. *Sub vulnere bulliente conflictari*. *Duram pati mortem*. Addo hic quæ *Etymolog. Magnum* exhibet. Σφαδάζειν. Ἀττικοὶ μὲν ἐπὶ τῷ χαλεπῷ φέρειν καὶ σχετλιάζειν λέγουσι. Ξενοφῶν ἐπὶ τὸ ἀλγεῖν, ἔνιοι δὲ τὸ σπαίρειν ἐκδεχονται, οἱ δὲ τὸ χαλεπῶς φέρονται πηδᾶν, οἱ δὲ ἀπλῶς τὸ δυσφορεῖν, ἢ πᾶν τὸ μετὰ βίας, ἐν δὲ τῷ ῥητορικῷ λεξικῷ εὖρον τὸ σφαδάζειν σημαίνειν τὸ δυσθνατεῖν, ματαιῶς σπᾶσθαι, χαλεπαίνειν, μετ' ὀργῆς σενάζειν, ὡς Εὐριπίδης καὶ Πλάτων. Attici σφαδάζειν adhibent pro ægre & dolenter ferre. Xenophon pro dolere. Nonnulli sumunt pro jactatione pedum ægri aut moribundi. Alii pro exilire præ indignatione, Alii simpliciter pro indignari, aut pro omni motu violentiore. In Lexico autem Rhetorico inveni σφαδάζειν significare duram pati mortem; item convulsionibus temere distrabi. Graviter indignari. Iratius ingemiscere. Ut Euripides & Plato. Conf. Nonn. Dionys. 590. & 594. Non ovum ovo similis, quam Glossæ hæ, Glossis Arabicis supra τῷ ἰλῦ additis, a Gjaubar. & Phiruzab. quas & Hebræis fuisse usitatas vivente Lingua, dubitare non patitur Natura Thematis, irrequietam corporis, pedumve jactationem signantis, quæ non gaudium tantum tripudians admittit, verum etiam dolorem, furorem, mortem difficilem cum convulsione corporis, & pedum jactatione, conjunctam. Utrumque usum tum bonum, tum malum, admirabiliter complexus est Jerem. Cap. 51: 39. Quum incaluerint, computationes ipsis apponam; ut ἰλῦ exultent, & dormiant somnum æternum: neque evigilent. Hoc est, Convivantibus, mero incalescentibus, & inter pocula exultantibus, alia apponam pocula, Calicem mortis nec opinatæ, quo hausto in furorem agantur, & moribundi terram pede pulsent &c. &c. &c. Est figura ex ambiguo, qua nihil illustrius legisse me memini.

Tertia Cl.
Gussetii
difficultas.

XLVII. Longius evectus sum, in secundo Cl. Gussetii præsidio ac firmamento subruendo; quod mihi diu validissimum visum fuisse, & sæpe dubias peperisse curas, supra confessus sum. Nunc quam infirmæ sint hæ argumentationes, quamvis instent triplici acie, ut a longo sensu, ita omnes arbitror sensuros, qui non obstinare amant sententias suas, sed justis concedere rationibus. Ut autem nescio quid gravioris præjudicii pellucet ex superioribus illis ratiociniis Viri Doctissimi, ita Tertium, quo præclaram causam impetivit, argumentum, quo nomine appellem, nescio. Nec crediderim, inquit, Deum ut a populo suo, nobisque, intelligeretur, Onerare nos tot Linguis discendis voluisse. Primo scire velim quorsum spectet illud a populo suo? ad veteremne Judaicum, an ad Christianum? Posterius putem, quia uno Nos omnes omnium temporum Christiani comprehendi videntur. Prius nimis absonum foret, quoniam Lingua Hebræa viva ac florente, nihil cuiquam obscurum esse poterat, circa regnantes in communi sermone significationes verborum: alias Hebræos Veteres doctos, indoctos, pariter, Linguae suæ abstrusiores Origines quoque omnes calluisse, absurdissimum foret asseverare; quum domestica experientia nos monere possit in Originibus Belgicis parum aut nihil videri a longe plurimis Belgarum. Idem de aliis populis, quin imo Latinis Græcisque, nemini non constat, inter quos quum studium Criticum viguerit, in Originibus tamen miserrime fuit hallucinatum a Varronibus, aliisque Literatorum principibus: quos

quos Scaligeri, Vossii, Salmasique nostri longo superant intervallo.

XLVIII. Ergo vel vivente *Lingua Hebræa* hocce, quod nunc tracto, quodque tractandum quoque post *Boblium* suscepit Cl. *Gussetius*, genus, profundioris fuit indaginis, ad quod vestigandum & eruendum, confirmare ausim ipsos *Hebræos Veteres*, si huic studio unquam incubuere, adhibuisse *Dialectorum* haud perfunctoriam cognitionem; quam facili tamen negotio sibi poterant comparare: haud secus ac *Attice* sciens, *Jonismum* aut *Dorismum* ex facili acquirere poterat: aut *Belga* vel difficillimas *Germanorum Dialectos* brevi spatio sibi reddat pervias.

XLIX. An jam quod ne *Hebræi* quidem prisca, in *Vernacula sua Lingua*, sine subsidio *cognatarum Dialectorum* unquam feliciter præstare potuissent, a *Christianis*, ista ope ac luce exclusa, vel prudenter tentari, vel cum successu poterit expediri? Stupeo enim vero, quum talia ab Eruditis Viris urgeri cerno: atque a longo perspicere cœpi eos materiam hanc non satis intellexisse, quemadmodum ne nunc quidem intelligitur a multis, qui *Linguas Orientales* despiciunt. *Boblius* in officina sua fabricans *Formas Radicum*, sub iis sæpe complectitur tales *notiones secundarias*, quæ vel per *Metaphoram*, vel per *Metonymiam*, vel per *Synecdochen*, longo deinceps usu *Radici* accreverunt. Idem fere semper peccatur a Cl. *Gussetio*. Sed hæc alias: nunc quod instat. Nempe credibile non est *Linguae Græcæ Professori*, Deum nos tot *Linguis* discendis voluisse onerare. Qui fieri potuit, ut securim hanc injiciens *Linguis Orientalibus*, eam recidere non senserit in *Græcam*, cum suis sibi *Dialectis*? nec paucioribus fane, nec ad condiscendum facilioribus. Non captabo hic laureolam in mustaceo, neque Virum Eruditum cujus veneranda mihi memoria, & adversus quem invitus in arenam descendi, premam, ostendendo latam sic inertiae aperiri fenestram, ruinæque omnis Eruditionis. Dixisse satis habeo, *Unam* fuisse *Linguam*, *unam* magnam *Arborem*, quatuor majoribus *Dialectis*, tanquam *Ramis* diffusam, quos *Ramos* si quis colere pigretur, nunquam *Origines*, & *Radicalem*, ut sic dicam, *succum* ac *vigorem Linguae Hebrææ*, vel ipse gustabit, vel aliis gustandam præbebit. Hoc si nunc credi nequeat, ab homine veritatis studioso, & materiæ hujus non penitus imperito, adfirmatum fuisse, credet sentietque posteritas. Prout jam ante sexcentos annos a *Rabbinis* creditum; deinceps a principibus in orbe Literato Viris, magno consensu, inculcatum fuit.

L. Restat *Quartum* Cl. *Gussetii* argumentum, sic conceptum. Denique illa, *Hebræa, Mater est istarum, Dialectorum, nec ab iis verba vocesque desumfit, aut fari didicit. Fons est, & purioribus proinde aquis fluit.* Hæc more translaticio ubique ferme legere, ubique audire est; quamvis inde a quo *Linguae Orientales* consuli cœptæ, cavillatiuncula hæc ab omnibus Earundem Defensoribus sæpissime castigata & confutata fuerit. In hac autem *Capitali*, ut vulgo putatur, *objectione*, tam parum est roboris, tam multum confusionis, & *Ignorationis*, quæ dicitur, *Elenchi*, ut qui eo deinceps uti volet, scire debeat, se jam non plumbeo pugione pugnaturum, sed pictis lufurum esse armis.

Refellitur, ut viro Docto haud digna.

Quartum
Ejusdem
argumen-
tum omni-
um ori in-
errans.

Quod re-
futatur
tum aliun-
de, tum ex
absurdo.

LI. Rogo primum omnium, an *Filiæ Divites*, pauperiem *Matris* ad angustias redactæ, nequeant sublevare, eique copiam, ab Ea haustam refundere? Idem *Fontis purioris* aspectus, qui si scaturire ac fluere cœperit tenuiore vena, aquas suas merito reposcat ab amnibus, fluviisque, inde derivatis, ut quanta olim ubertate abundarit, testentur, atque simul *Originis* suæ indolem præbeant cognoscendam. Sed abstineo imaginibus & metaphoris, semper ansam cavillationi relinquentibus. Simpliciter dispiciamus quid sit *Matrem esse*, quid *Fontem*, ex mente Cl. Gussæti. Hanc diserte expressit pag. 6. *Comm. L. H.* verbis supra par. XXVI. adductis. *Quicquid certi Lingua Hebraica habet, ipsam id in suo sinu, inque propriis visceribus servavisse: ergo a peregrinis abstractam, redire in se ipsam, & semetipsam interpretari posse ac debere.* Nunquam quicquam, specioso sub colore, repugnantius, & ab omni specie veri abhorrentius dictum. Tantundem hoc est, ac si quis rotundis verbis asseveret, *universa Lingua Hebræa in Bibliis continetur. Nihil nec injuria temporis, nec fatis gentis ex Dialecto Hebræa deperditum. Nullæ in ea significationes oblitteratæ. Etiam primariæ omnes Notiones in textu Vet. Test. occurrunt.* Hoccine appellabimus materiam suam intelligere? an potius *prima ejusdem principia negare?* contra quos disputare vetat commune dictum. Disputavi tamen, & sæpiuscule idem mihi faciendum esse prævideo, quod *Ignoratio hæc Elenchi* indoctis non tantum oculos suffudisse videatur, verum etiam doctis, & in literatura *Hebraica* versatis, identidem insinuantibus *Chaldaeos, Syros, Arabas, ab Hebræis verba sua desumfisse, Linguamque hausisse, non autem Hebræos ab illis; ac proinde Dialectos non posse illustrare Matrem Hebræam, sed potius ab ea debere illustrari.*

Quæ ex
Dialectis
revocan-
tur, ea vere
Hebrai-
cum fuisse
peculium.

LII. Ad hæc hæc repono stricturas, alia occasione plenior sub conspectum dandas. *Primo; nemo eorum qui lucem e Dialectis adferunt, unquam cogitasse potuit, nedum dixisse, Hebræos ab Arabibus, Aramæisque fari didicisse.* (Ill. *Huetius Aramæam, Arabicamque Linguam ipsa Hebræa antiquiores statuit; sed hanc opinionem merito seponimus.*) *Secundo omnes mente ac voce consona tenent, tendunt, inculcant, re & ratione jubente, olim, quum Lingua Hebræa Viveret ac Vigeret, Hebræis quoque in usu Domestico fuisse, quæ jam eadem intermortua, ex Dialectis consanguineis vel Matri, vel Sorori, restituuntur. Tertio asseverare sustineo, ut Nemini jus competit pro Hebraicis antiquis venditandi, quæ ex Syria, Chaldaea, Arabia producuntur, nisi characterem antiquitatis servant, & sua sese luce commendent: ita imprudens simul, simul iniquum esse, ut hæc unquam Hebraica fuisse aut esse potuisse negetur, non aliam ob rationem quam quod Dialecti sensim sine sensu desciscere soleant ab Origine, & tanquam a stirpe sua degenerare.* Hoc effectum excluderet *Jones* ab omni communitate cum *Atticis*; atque *Hippocratem, Homerumque* adeo ipsum, nullius pretii redderet auctores, pro *genio & ingenio Linguae Græcæ*. Hoc *Dores, Æolesque* pariter, suas sibi res habere, omnemque gratiam ac lucem inde oriundam procul faceffere juberet.

Dis-
sentientes ro-
gantur ut

LIII. Elucet, credo, legitimo opus esse examine, ad perpendendum, ac decidendum, quid cuique *Dialecto* insit majoris vel minoris puritatis lucisque: ne-

neque pro impura ac degenerare esse damnandam aliquam vel *Filiam*, vel *Sorem Linguae Hebraeae*, ab iis qui simul profiteri coguntur, cum Clarissimis *Bohlio & Guffetio*, se *Dialectis* istis addiscendis vel exiguam, vel nullam operam impendisse. Impetrent a sese hi Viri Docti, vel dicam *Veritas & Religio*, pro qua stare se putant, ab ipsis impetret, ut ne judicent de hisce nostris conatibus, quibus *cognitionem interiorum Linguae Hebraeae* promovere studeo, antequam *accuratorem*, quam habere hactenus videntur, *Cognitionem Causae* hujus sibi compararint. Non postulo, quod importunum videri posset, & superbum, praesertim in *Professore Publico Ling. Orient.*, ut qui dissentiant, *Dialectos* illas, quas descivisse ajunt a puritate *Hebraica*, prius condiscant. Illud tantum exigo, ut *status quaestionis non penitus ignoretur*, vel etiam non *callidiuscule obscuretur*; nam profecto jam per Vicennium mihi contradicuntur ferme ab iis, qui vel existimationi suae, & auctoritati, aliquid decessurum subverentur, si *systema* meum sit recipiendum: vel quo de agatur, ac disputetur, ne dicere quidem haberent, si pressius ad examen *circa Statum Quaestionis* vocarentur. Omnes candidissime adversus me ipsum fortioribus, quam quae hac disputatione refutavi, armis, ipsemet instruam, &, quod in opusculo de *Defectibus*, ac *prima parte Originum* harum jam professus fui, nunc denuo profiteor, me pro *Optima Causa certamen honestum ac generosum* lubentissime esse subiturum, ut *Orbis Eruditus*, ut *Universa Ecclesia*, deprehendat, me non rerum mearum studio, sed *Verbi Divini sincero amore animari*.

*in statum
Quaestionis
prudentius
inquirant.*

F I N I S.

C A P U T Q U I N T U M.

Inter Dialectos princeps Arabica, quæ reliquis opem ferre apta. Bocharti simile iudicium, improbatum a Cl. Gussenio, a nobis propugnatum; nunc a memet impugnandum. Argumentum primum. Secundum. Tertius nodus implicatus. Quartus non minus intricatus. Quintus scrupulus. Sextus multo gravior. Septima difficultas haud exigua. Octava instantia. Nona. Decima obiectio. Undecima. Duodecima scrupulorum congeries. Cl. Gussenii querelæ similes. Decima tertia criminatio. Decima quarta. Tandem ultima instantia proponitur.

I.

*Inter
Dialectos
princeps A-
rabica.*

Capite primo conspectum pandens *Linguarum Orientalium*, quæ cum *Hebræa* nomine & titulo *Dialectorum* sociantur; & quid *Chaldaica*, quid *Syriaca*, quid *Arabica Dialectus* sigillatim possit, polleatque, indicans; simul insinuavi, ex *Arabum* fontibus, utpote copiosissimis, maximas redundare utilitates, ad *Defectus* hodiernos, quibus in cognitione *Ling. Hebr.* laboratum fuit, atque etiamnum laboratur, resarciendos.

*Quæ reli-
quis opem
ferre apta.*

II. Quanta hic sit, & quam diffusa materia, quæ novam curam, limamve, desideret, percipere licet ex *Octo* illis *Classibus Defectuum*, quas *Libro singulari* perstrinxi. Has si quis attento oculo dignetur lustrare, perpensis quoque exemplis, quibus quamque *Classem* speciminis gratia instruxi, non poterit quin descendat in *Hypothesin* illam, quæ ex *penetralibus Arabiæ* idoneum lumen promittit, ad tenebras hæc maximam partem evincendas, non tantum in *Hebraicis*, verum etiam *Chaldaicis* & *Syriacis*; quippe quæ iisdem incommodis ac *defectibus* premi deprehendantur, si non, ut ferme fit, a primo tantum lumine saluentur, sed interiora eorundem adyta penetrentur.

*Bocharti
simile iudi-
cium.*

III. Hoc pro magnitudine ingenii, & Eruditionis copia, ut exploratissimum habebat summus *Bochartus*, ita ad posteritatis industriam honesta æmulatione accendendam consignatum voluit in fine *Præfat. ad Hierozoicon*; in quod exemplum, tanquam in speculum, inspicere deberent omnes, qui ad *Linguae Hebraicæ* studium serio sese accingere volunt, atque veram ex hac nobili palæstra laudem reportare. Cum a teneris, inquit, unguiculis *Hebraicas literas ardentissimo studio amplexus sim*, ut ex ipso fonte biberem, tantum in iis brevi profeci, quantum erat necesse, ut non solum *Prophetarum textum*, sed & *Magistro-*
rum

rum in illum commentaria magna ex parte intelligerem. Sed cum Linguae ab annis his mille intermortuae multas voces ab ipsis Hebraeorum Magistris ignorari deprehendissem, Syriacae quoque, Chaldaicae, & Arabicae linguae notitiam adhuc adolescens mihi comparare conatus sum, Celeberrimis usus doctoribus, Capello Salmurii, & Erpenio Lugduni Batavorum. Quibus abhinc aliquot annis accessit etiam Aethiopica, duce Ludolfo &c. His praesidiis instructus, non solum veteres Scripturae versiones in locis difficilibus diligenter contuli, sed & ipsas inter se Linguas, ut ex hac collatione aliqua lux oboriretur; & quod Hebraeos fugerat, in Babylonia, Syria, Arabia quaererem, quin extremos inter Aethiopas. Nec inutilis mihi fuit ille labor. Quasdam enim voces tanquam ex Babylonica captivitate in Judaeam postliminio reduxi. Quasdam etiam ex intima Aethiopia arcessivi, ut cum Eunuchus Candaces Hierosolymam venirent adoratum. Sed ut dicam quod res est, nihil mihi tam profuit quam Arabicae Linguae qualisque cognitio. Cum enim in reliquis Hebraicae linguae Dialectis, praeter aliquot Scripturae versiones aut paraphrases, vix quicquam habeatur, quod sit alicujus momenti, Arabes abhinc annis fere nongentis omnes omnino scientias magna cura excoluerunt; & de singulis multa scripserunt, iis plerumque verbis, quae vel mere Hebraica sunt, vel cum mere Hebraicis magnam habent affinitatem. Itaque si quis Arabum scrinia sedulo excuteret, plura ex iis eliceret ad solidam sacrae Linguae cognitionem pertinentia, quam vel ex vasta illa Thalmudicorum farragine, vel ex Magistrorum commentariis omnibus. Id expertus sum in hoc ipso Libro quem de Animalibus scripsi: quamvis enim Arabicos libros paucos habeam, & pauciores legerim, tamen ex paucis illis mihi multum lucis adfulsit.

IV. Haec interim copia & ubertas Linguae Arabicae intra fontes suos clausa atque obstructa maneat necesse est, quam diu sacrarum Literarum studiosis non eximuntur scrupuli illi, qua justis, qua injustis, qui adversus hujus potissimum Dialecti auctoritatem vulgo moveri solent. Eum in finem capite praecedenti sub examen revocavi argumenta illa, quibus Cl. Gussenius usum Dialectorum impugnavit, atque inprimis Arabicam exclusam voluit; nominatim Scaligeros, Salmasios, Bochartos, Hottingeros &c. taxans, ob splendor lucis hinc foenerandae pollicitationes.

Improbatur a Cl. Gussenius.

V. Quid in isto certamine, contra viri in Hebraicis pervolutati rationes suscepto, praestitum sit, ad optimam causam defensandam, alii judicabunt; mihi tantum profiteri licet, nihil aliud me intendisse, quam ut hac Quaestionis momentosissimae discussione, ejusdem status planius cognosceretur; atque sic ab iis, quibus Sacra nostra curae cordique sunt, dijudicari posset, qua tandem via ad consummatam Linguae Hebraeae cognitionem perveniri tutissime queat; & quicquid haecenus defectuum interpretes Doctissimos implicat, distrahitque, solidissime expleri.

A nobis propugnatum.

VI. Huc omnem meum laborem conniti, atque tanquam ad unicum suum scopum collineare, in oculis mentibusque omnium defiget praesens disputatio, qua meam ipsius Hypothesin gravioribus forte, quam haecenus factum fuit, armis oppugnare decrevi; nihil callide acturus, sed cordate, sed animose, adversus me ipsum tela destriicturus, quippe qui sacramentum dixerim Veri-

Nunc a memet impugnam.

tati, ac tum vere me vicisse judicem, quum veritas vincit & triumphat.

Argu-
mentum
primum.

VII. Adversus *Methodum* ergo, qua ex *Arabica* inprimis *Dialecto* Linguam *Hebraeam* illustrandam, ulteriusque percolendam esse contenditur, *Primum* desumo *argumentum* ex constanti sententia Eruditorum, Linguam *Arabum* longius ab *Hebraea* deflexisse censentium, quam *Chaldaeorum*, ac *Syrorum*; ut si jam *Dialecti* nomen ei relinquatur, saltem non aequè pura sit habenda, quam duæ reliquæ. Hanc impuritatem arguit longe major numerus conjugationum, tum *Activarum* tum *passivarum*. Confusa pluralium fractorum turba. Casuum variatio, *Hebraeis*, *Chaldaeis*, *Syris* penitus ignota. Nunnatio, quæ dicitur, vocalium ad finem; ipsorumque adeo sonorum discrepantia per omnem ferme Syllabam, quum *Arabia* tres tantum vocales agnoscat, easque breves, quibus *Hebraicæ* voces, secundum puritatem suam, pronunciari & conservari nequiverint. His causis adducti multi Viri Doctissimi peregrinam appellare Linguam hanc non dubitarunt; quorum si suspectior auctoritas, propterea quod eam ignoraverint, vel saltem neglexerint; credendum utique Magno horum studiorum antesignano, J. H. Hottingero in introduct. ad *Gramm. Harmon.* quatuor *Ling. Orient.* statuenti, differre ab *Hebraismo* *Chaldaismo*, longius recedere *Syriasmum*; longissime abesse *Arabismum*.

Secun-
dum.

VIII. Secundo idem hocce grandius discrimen evinci posse videtur ex imensa verborum copia, qua *Arabum* Lingua, tanquam *Oceanus* circumfluit, qualem opulentiam *Hebræos* olim possedisse minus fit verisimile. Hinc usu venit, ut integræ periodi *Arabice* enunciari possint, in quibus vix ullum *Hebraicum* vocabulum occurrat. Specimen esto principium *Geneseos* اول ما خلق الله السماء والارض وكانت الارض غامرة مستبحرة وظلام على
اول ما خلق الله *primum omnium creavit Deus* &c. ت *tenebræ super facie abyssi*. Pleraque vides diversa abire ab *Hebræo* sermone, qui quatuor tantum voces ex omnibus hisce suæ agnoscit ditionis. Si differentia tanta in Sacris se exerit, quantam non in profanis deprehendere esset? Nimis ergo liberale illud *Bocharti* supra positum, *Arabes uti verbis quæ vel mere Hebraica sunt, vel cum mere Hebraicis magnam habent adfinitatem*.

Tertius
modus im-
plicatus.

IX. Accedit tertio, quod *Arabes* non tantum possideant *Radices* multitudinem ingentem, qua *Hebræi* careant, verum etiam ipsas *Hebræas Radices* sæpe frequentent longe alia significatione, vel una, vel pluribus, ita ut in iis, in quibus *Harmonia* saltem amica, ac sororia, constare debuisset, aperta pugna vel dissonantia deprehendatur. *Hebræis* שמח *Lætatus fuit*, at *Arabibus* رحم est *Beneficus, liberalis, facilis, clemens fuit*, in 1. & in 2. conj. Rectam ت æqualem fecit hastam. *Hebræis* سعر horruit, at *Arabibus* est *accendit, bellum; occasionem præbuit ei ac potestatem ad malum. Dolorem intulit atque ussit sagittis. Percussit eum fervidus ventus. Huc illuc movit se in ob- eundo negotio. Denique passive, furore correptus fuit. Sic a* שבר *fregit* toto

foto cœlo distat شبو spithamis dimensus fuit. Donavit. Ab אסף collegit, אסף mœruit, cum sollicitudine dolorem aut iram concepit. Ab אלם manipulos colligavit in pib. itemque in Niph. obmutuit, אלם doluit. A קהל in Niphal, congregari, convocari in cœtum, קהל quod est, Exaruit cutis. Ingratus fuit in benefactorem. Inhumaniter aliquem excepit. Squaluit. Sordidus fuit. Et in 7. אנקהל quod esset נקהל debilis fuit conciditque. Talia complura recenseri possunt, unde sane non parum turbari videtur concentus ille amicissimus Linguae Arabicæ cum Hebræa, qui tanto opere a Fautoribus ejus jaçtatur.

X. Quarto loco magnam obmoveo difficultatem ex confusanea illa significationum multitudine, qua Radices Arabicæ luxuriant, & tanquam silvescunt. Confusio ista ex uno alterove themate, quo par. præc. usus fui, ex parte percipi potuit. Dabo adhuc aliud indigesta mole, velut cœcum chaos, ter-ritans, sub צרב, quod in Bibliis est urere, ut Prov. 16: 27. אש צרבת ignis adurens; & Ezech. 21: 3. נצרבו כל פנים Adustræ sunt omnes facies. Habes unum, certum, constans; quum Arabum ضرب incerto atque inconstanti fluctu te nunc huc, nunc illuc, circummagat. Verberavit. Icit. Punxit. Amputavit collum. Natavit in aqua. Pulsavit citharam. Ausugit. Abiit. Festina- vit. Et contra, Constitit. substitit. Prehendit; Retinuit; prohibuit: addito علي يد. Tetendit vergitque ad nigrorem. Inivit admissarius camelum. Cau- dam jaçtavit, & abiit camelus. permiscuit rem rei. Multiplicavit numerum, per numerum. Formavit adagium. cudit monetam. Fixit tentorium. Pro- fectus fuit per terram, victus, lucri, prædæ quærendæ ergo. peragravit. Evo- lavit ad escam quærendam avis. Pulsam arteriarum incitavit vulnus. Percussus fuit frigore. Pruinam passa fuit terra. Egregio ictu polluit manus. Hanc no- tionum Sylvam sola conjugatio prima offert. In aliis aliæ adhuc luxuries, quam amputo. Jam vero centenæ, atque adeo millenæ Radices, consimili ratione luxuriosissimam quandam profundunt materiem significationum, in quibus nec primigenia stirps, nec rami ad justas leges digesti compareant. Jure ergo Cl. Gussenius principe loco objiciebat, nullam spem esse certitudinis accipiendæ per Ling. Orient. qua ipsæmet destituantur; ut par. XVIII. cap. IV. vidimus. Reposui quidem omnem Homonymiam, per accidens exstitisse, atque turbam illam dissonantium potestatum invectam esse vel per imperitiam eorum, qui di- versas glossas collegerunt, vel per ignorationem amissionemve primigeniæ notio- nis. Sic tamen nodus non resolvitur, sed arctius adstringitur. Quis enim sibi majorem hic arroget peritiam, quam habent ipsi Arabes? & si ipsimet vel ignorant, vel amiserunt antiquissimam vim, & Originem, utique Nobis ejus- dem investigandæ nulla spes potest esse relicta: ac proinde frustra Origines Hebrææ, ex tam conturbatis & confusis fontibus, promittuntur.

XI. Quintum hinc subnascitur Argumentum, quo Originum indagatio, tum Quintus ex reliquis Dialectis, tum præsertim ex Arabica, suspectissima redditur, quod scrupulus. universa ista ratio videatur esse arbitraria, imaginaria, nullis solidis principiis

superstructa. Videlicet non ignotum in Orbe Erudito quam vagum, quam vanum sæpe & ridiculum, sit studium Etymologicum, in quo quot capita ferme, tot sensus: quum in campo lubrico quilibet acumini suo indulgens, pro gemmis vitrea fracta, proque Thesauro plerumque obtrudat carbonem. Jam vero quod in Latinis, Græcisque, tam male firmum, male tutum, censetur; quidni in Hebræis Originibus ex Arabia revocandis, ut parum liquidum, a purissimis Scripturarum fontibus procul abesse jubeatur? Exemplum præbeat nomen שָׂטָן *Satanae*, quod Scholiastes Haririi derivari posse tradit vel a שָׂטָן *procul abfuit*, quod longissime distet tum a bono, tum a Dei gratia: vel ab eodem themate, quatenus valet spurcus & improbus fuit: vel denique a radice שָׂטָן *med. je*, quæ in butyro, oleove, est excoqui ita ut aduratur: itemque in olla, sic aduri ut particula rei coctæ adhærescat: unde *Satanas* cum Num servili dictus sit, quod uratur igne discidii & expulsionis a Deo urendus deinde in gehenna. Novissimi illi lusus in uſtione, merum spirant frigus. שָׂטָן *pro improbo & spurco*, ab ipso *Satana* potius processit. Prius a distando nimis tenue. Non est ergo quod ad tales duces recurratur, qui te incertiores faciunt, quam eras dudum.

Sextus
multo gra-
vior.

XII. Sexto auctoritatem *Dialecti Arabicæ* in elucidandis sacris nostris majorem in modum debilitat magna diversitas gentis, genii, ritus, religionis, vitæ generis, in quibus omnibus parum aut nihil commune habent, habuerunt, *Arabes* cum *Hebræis*. Jam vero omnia hæc ita in *Linguas* solent influere, ut inde colorem trahant, in verbis, in phrasibus, in universo apparatu orationis, in forma ac norma loquendi, quæ ubique locorum attemperata est ad mores tum publicos, tum privatos alicujus populi. Non potest ergo non *Lingua Arabum* majorem in modum dissonare ab *Hebraica*, etiamsi eosdem cum ea habeat natales; omninoque necesse est, ut tam magis a puritate *Heberi* desciverit, & degenerarit, quam magis ab *Hebræorum* gente non sedibus tantum, sed & moribus, cerimoniis, sacris, profanis, publicis, privatis, gens *Arabum* per omnem seculorum memoriam fuit diremta.

Septima
difficultas
haud exi-
gua.

XIII. Septimo subnectam loco, quod quum omnis *Lingua* sit volubilis, & sua natura tendat ad mutationes, fieri nequeat ut *Dialectus Arabica* pura, integra, illibata permanferit, etiamsi omnes illæ novationum causæ, quas modo percensui, abfuissent; atque communitas morum cum *Hebræis* perpetuo obtinuisset. Retinuerit ea nativum florem honoremque per aliquot secula; ad *Mosis*, ad *Davidis*, si tendas, tempora: quin ad *Christi*, ut liberalissime agamus: nullam saltem speciem veri habet, deinceps quoque eandem integritatem conservari potuisse, tot novis causis mutationum undique confluentibus, & facie *Arabiae* penitus innovata, ac conversa, per exortum *Muhammedis*, Religionisque ac potentiae *Muhammedicæ*.

Octava
instantia.

XIV. Octavo non parum auctoritatis *Dialecto Arabum* detrahit, cum omni illa quam ostentat opulentia, novitas Auctorum, Librorumque, quorum demum copia exstare cœpit longiuscule post *Muhammedem*, confarcinatumque *Alcoranum*,

ranum, quum in Orbe Saracenico, subjugatis pacatisque omnibus, studia literarum exarsere, atque ad Eruditionem, quæ inter strepitum armorum jacuerat, resuscitandam, fuit confurrectum. Horum jam *Librorum Scriptorumque* ferior & sublestior fides, quam *Origines Linguae Sanctæ* requirunt. *Speciosissimam objectionem* tetigi *ως ἐν παρόδῳ* cap. præc. par. XXIV. eamque obiter quoque solummodo removi; pleniorē ejus discussionem rejiciens in commodiorem occasionem. Nunc instans, *Bochartum*, principem *Arabizantium*, mihimet oppono, in loco supra adducto scribentem, *Arabes ante annos ferme nongentos scientias magna cura excolere cœpisse*. Ultra *Muhammedis* ætatem ergo ne *Bochartus* quidem adscendit; totumque ejus *Hierozoicon* nititur auctoritatibus longe *Alcorano inferioribus*. Quid? an non *Lexicon Golianum* haustum est, & compositum, ex *Scriptoribus* qui post *Muhammedem* vixerunt? *Gjaubarius*, ille *Lexicographorum* summus, ex calculo *Abulfedæ* anno *Hegiræ* 398. diem suum obiit. *Phiruzabadius*, *Camusi* auctor, tempestates attingit *Bajazedi* & *Tamerlanis*, eorum muneribus honoratus, & fato functus anno 817. *Hegiræ*. An hi nunc fontes, unde & ipse haurire soleo, sat limpidi, ad Linguam *Mosis* & *Prophetarum* illustrandam? Nec erat fortasse quod gloriarer, habere *Bibliothecam Academiæ* hujus, habere me ipsum domi, *Libros* ante *Muhammedem* conscriptos, unde de *natura* & *proprietas* veteris Linguae judicium ferri queat. Quæstio manet, quousque vetustatis monumenta illa ascendant: & num cum *Syriacis* aut *Chaldaicis* hac in parte possint æquiparari; ut non tantum cum iis, sed & præ iisdem, *Origines antiquissimas Hebrææ Linguae* recludere ac restituere posse, censerī debeant.

XV. Nono contra *Methodum*, quam sequor, hæc nascitur difficultas, quam & a præstantibus ingeniis mihi objectam commemini, quod *Originibus* meis semper aliquid ulterius restet, earundemque aliæ iterum *Origines* desiderari possint. Verbi gratia Radix *שלה* Cap. Tert. a me aucta fuit proprietate *Eliquati*, sive *liquide defæcati*, unde *tranquillitas*, *abundantia*, *securitas*, & aliæ notiones secundariæ profluxerint. Sed unde jam ipsum illud *Eliquatum*? Hoc nostra *methodus* nec promittit, nec sane præstare unquam poterit. Ergo frustra in iis vestigandis opera consumitur, quæ semper aliud quid pervestigandum relinquunt; neque *Arabica Dialectus* apta nata censerī poterit, ad *Antiquissimas Hebrææ Linguae Origines* referandas.

XVI. Decimo proponam judiciosissimam argumentationem, nuper adversus *Systema* nostrum institutam in publico, ab erecti ingenii juvene, pulchra quæque & præclara minanti. Contendebat ille, jam ante *formatam*, atque ex *Heberi* familia per *Jochanum* propagatam, *Linguam Arabicam*, plerasque, si non omnes, *Origines Hebræas*, id est *primævas potestates* Radicum, intercidere debuisse: ac proinde eas ad faciem *Dialecti* istius non posse recuperari; etiamsi in pristina sua puritate constanter perseverasset. Eam propositionem urgebat, & adstruebat, hisce ratiociniis. Primo quod *Lingua Hebræa*, sive potius *Antediluviana* jam 1800. ferme annis viguisset, ante quam *Phalegi* frater *Jochanus*, *Arabum Jemanensium* parens, & conditor, *Dialectum* istam no-

vis in sedibus condiderit. *Secundo* quod durante tanto temporis spatio ipsa *Lingua primæva* suas *Origines* vix ac ne vix quidem conservare valuisse videatur; nedum eas in *Arabiam* transfundere; quum in omnibus *Linguis primigeniæ* *significationes* sensim sine sensu vel obscurentur, vel intermorianur, quotidiani sermonis usu eas negligente, atque in *secundarias potestates* potissimum inclinante. *Tertio* quum studia literarum tunc vel rara, vel nulla fuerint; atque fidissima talium custos, scribendi ars, necdum inventa: omnino necesse esse, ut memoria *primigeniarum potestatum* defluerit, & aboleverit ante, quam *Arabice Linguae* colonia ex *Heberi* domo deducta fuit.

Undeci-
ma.

XVII. *Undecimo* graviorem adhuc arietem admovebo meæ *Hypothesi*, ejusque fundamenta ipsa concutiam. Nempe quæ de *Jostanidarum* regno in *Arabia Felice* narrant Historici gentis, ultra duo millia annorum edurante, & florente; fabulis forte accensenda, saltem non supra dubitationis aleam posita. Ipsa illa *Jostanis*, cum numerosa progenie, commigratio in *Arabie Felicis* interiorem recessum, non ab omnibus admittitur; quin imo novissime in dubium revocata fuit a Cl. *Vitringa*, solide & candide omnia disceptanti, in *Comm. ad Esaj. cap. 20. pag. 587. Forte*, inquit, *Arabia Felix ex posteris Cuschi præcipuos suos incolas accepit, quod enim Doctissimi Viri pertendunt, eam infessam fuisse a posteris Jostanis, fieri potest illos hic minus feliciter divinaſſe. Semitarum sedes cum terris Chamo ortorum non debent confundi. Idem plenius ad Cap. 43: 3. insinuat. Equidem verum est Cl. Bochartum Arabes illos Sabæos, incolas Arabie Felicis, censuisse ortos Jostane, Heberi filio: sed nullo modo mihi persuadeo, rem ita se habere. Arabia tota tam Felix, quam Deserta, cessit posteris Chusi, estque id rationi, & analogiæ rerum consentaneum. Posteris Jostanis sedem suam habuerunt ad ortum sinus Persici, & quidem Sabæi Jostane orti, in Carmania. In hac jam manifesta magnorum virorum dissensione, nimis secure illa Colonia Jostanidarum in Arabie Felicis sedes immissa inculcatur, atque tanquam certissimus fundus sororiæ duarum Dialectorum consanguinitatis, identidem oggeritur.*

Duodeci-
ma scrupu-
lorum con-
geries.

XVIII. *Duodecimo* mea ipsius vineta cædam, atque viam hanc *Hebraica ex Arabicis* novo lumine perfundendi, iniquam, imprudentem, & periculosam esse, arguam. Utique per eam ansa porrigitur hominibus profanis cuncta luxandi, & susque deque miscendi. Per eam quodammodo delibatur, quicquid est præstantissimarum, atque in Ecclesias receptarum, versionum Sacri Codicis, quasi non satis accuratæ sint, magnisque ac multis defectibus & ipsæ laborare debeant, quum *Hebraicæ Linguae cognitionem hodiernam* tantis adhuc defectibus premi contendatur. Per eam detrahitur & derogatur meritis Excellentium virorum, qui nobis rem *Hebraicam* egregie ornatam & percultam dederunt. Per eam *Novaturientibus* ingeniis lata porta panditur, ad quidvis ex quovis eliciendum, & sine modo ac modestia grassandum.

Cl. Guss.
querela si-
miles.

XIX. Non possum quin hic subseram querelas a Cl. *Gussenio* jam motas adversus illos, quorum sectam me sequi profiteor. „Revera ab exteris illis „linguis, inquit, ut ut propter Radicum affinitatem magnas auxilii spes ex „citantibus, tenue vacillansque subsidium advenit; quin, si nimium fideris, „fal-

„fallacia ingens, frequensque. Hæc querela quam vera sit, nimis longum
 „esset figillatim ostendere. Sed tu ipse experiaris. Respice libros ab An-
 „tistitibus Linguarum Orientalium, Scaligeris, Salmasiis, Bochartis, Hottin-
 „geris, Hinkelmannis editos, cum splendidis lucis ex iis Hebraicæ sœneran-
 „dæ pollicitationibus; excute eorum indices, & singula perpende: depre-
 „hendes quæcumque ex aliis Orientalibus huc applicant, ea esse fere ubique
 „suffragia emendicata ad privatum aliquod propositum conficiendum; prælatas ex
 „multiplicibus significationibus eas, quæ rariores sunt, & magis accidentariæ;
 „vel minus certæ: tum homonymias fortuitas, fluctuationes, haviolationes, in
 „quas ipsum Hebraismum secum rapiunt.”

XX. Hæ censuræ, & querelæ, *Decimum tertium* mihi subjiciunt argumen-
 tum, quo causam nostram valide impeti posse nollem sane, atque magnopere
 doleo. Scilicet ex fulgore sæpe fumum dedisse reperiuntur Orientalium Diale-
 ctorum promi condi; atque post splendoras pollicitationes, nil nisi tenebras offu-
 disse. Exempli gratia, *זהב* aurum a Cl. Hotting. aliisque arcessitur ab Arabum
ذهب præstrictos habuit ex intuitu auri oculos; præsertim, ingressus de improvise
 micantem mineram auri. Item *זפת* pix, a rad. *زفت* pice illivit. *קיץ* æstas, a
قاز æstatem exegit, æstiva habuit in aliquo loco. Consimiliter Magnus Hie-
 rozoici auctor, *ליוש* Leo derivat ab Arabum *لايت* retulit leonem: & *تلبث*
Audacem strenuumque se gessit. Atqui nil evidentius, quam has significationes
 non esse primitivas, quæ Originem præstent vocum Hebræarum, sed secunda-
 rias, ab ipsis illis Hebraicis propagatas. Talium seges congeri posset ex Lexi-
 cographis Arabizantibus. En aliud infelicius mostellum. Psalmo 76: 4. *רשף*
קשת Cl. Hotting. illustrat in Smegm. Orient. ex Arabum *رشف*, quod ait
 significare petivit vibrata sagitta, unde *رشف* sit jactus rapidior, vel vibramen-
 teli, & *رشفا* jecimus omnes uno veluti telorum nimbo. Atqui omnia hæc
 Arabes habent sub Radice *رشف*, ut Cl. Golium evolventi luce liquidius
 parebit; unde hæc hausta: quum *رشف* ibidem valeat, Sorbillavit, ex-
 tremis labiis bibit sorbendo, quod toto cœlo differt ab Hebræo *רשף*, quum per
 scintillam, vel prunam exponatur in Lexicis. Apparet properantem Viri Do-
 cti manum in ק & ה lapsam: vel in ف & ق. Recentavit interim erro-
 rem, & pro illustri specimine utilitatis Linguae Arab. commendavit Cl. Hin-
 ckelm. in Præfat. ad Alcoran. ubi e suo quoque penu compluscula expromit,
 salivæ movendæ, quorum nonnulla stomachum facere queant. Utique dilu-
 tum quod *חלמות* revocetur ad *حالومة* spuma lactis: castigatumque hoc ipsum
 a Cl. Guss. sub *חלם*. Nec concinnior ibi *حامة* Papilla. Capitulum uberis,
 quod Cl. Capell. suggessit. Dilutissimum quoque Hinckelmanni *חפל* iterum
 Job. 6. ex *ثفل* auctum notione crassi leguminis, omnisque rei gustu & fra-
 grantia carentis ex *ثفل*. Ex posteriori themate etiam Hotting. dederat, mi-

Decima
 tertia cri-
 minatio.

nime

nime fragrans, peculiariter, propter neglectum aromatum. Et hoc merito reprehensum a Cl. Guss. in תפל; nam nec quadrat res inodora, crassumve legumen, in loco illo Jobi, & aliis in locis adhuc incommodius esse deprehenditur. Aliud male coctum, & justæ reprehensioni obnoxium, idem Hinckelm. apponit; Jobi cap. 6: 15. verbum בגר perfide egerunt contendens male verti, quia nemo perfidiam fluvio tribuat; attendendum ergo esse usum in Arabismo; ubi בגר בחד substitit, ut ita vel ironice usurpetur: vel ipsa Radix, quod in plurimis aliis animadvertitur, contrariam quoque habuerit significationem. Sic vertendum foret, Fratres mei substituerunt ut torrens; ut alveus torrentium qui prætereunt. At nullus ibi locus Ironiæ. Contraria significatio est καφὸν φάσμακον: admirabili autem Elegantia figuratum, Fratres mei perfide egerunt ut torrens; quum Aquas fidas pro perennibus det Esaj. cap. 33: 16. quæ לא יכזבו nunquam mentiantur, ut idem Vates cap. 58: 11. Laudatus tamen infelix hicce conatus a Cl. Cromaj. ad Jobum, qui & ipse similia peccasse coargui posset; una cum reliquo Arabizantium choro; quorum novæ res neutiquam meliores sæpe numero. Liberrime disputo. Veritatem quæro. Causam Ecclesiæ ago. Veteres limites minus prudenter nonnunquam motos ipse conqueror. Me ipsum quoque in juvenilibus super Jobum fuis, & prælusis, multa tentasse agnosco, & palam profiteor, parum solida, quæ exagitari & possent ab acri censore, & merentur. Hæc ergo novationis fenestra claudenda potius in perpetuum, quam ut perpetuis dubitationibus, hallucinationibus, & conjecturis, latior præbeatur introitus, sub quibus tandem Scripturæ Sacre, haud secus ac profani Scriptores, cum gemitu velut sint laboraturæ.

Decima
quarta.

XXI. Decimo quarto saturam dabo lancem difficultatum leviorum, quæ Methodum meam gravant. Arabica videlicet Lingua, qua præ ceteris Dialectis utor, præ iis tamen impurata fuit, non Græcis tantum & Latinis, sed etiam Persicis vocabulis bene multis, quin & Turcicis in eam infusis. Ante seculum decimum sextum nemo etiam Nostrorum Arabice scivit; aut Linguae isti aliquid detulit, ad Hebraicæ illustrationem. Qui deinceps eam in subsidium advocarunt, ad ἀπαξ λεγόμενα, ad rariora, ad obscuriora, ad deperdita, ad Jobi monumentum, Arabiæ genium, & ingenium, spirans, ejus usum restrinxerunt. At nemo Dialectum Arabicam in tam late patentem ditionem immittere, usumque illius per universum corpus Linguae Hebraeæ diffundere sustinuit. Hæc Hypothesis præterea, Rabbinos, quorum plerique Linguam Arabicam parum admodum, aut nihil omnino intellexerunt, detruderet, & excluderet, cognitione sermonis patrii; quo nihil absurdius, ingratius, iniquius. Eadem Methodus studium Linguae Hebraeæ nimis redderet operosum, molestum, difficile, insuperabile quin imo, vel saltem inaccessum plerisque eorum, qui ad sacra hæc accedere debent; quum paucissimis vel lubeat, vel liceat, tam longum suscipere cursum, atque in tam vastis & diffusis Linguis ingenium, tempusque, consumere. Denique dantur aliæ Hypotheses, ut commodiores, ita tutiores quoque; per quas multo brevioribus spatiis curriculum hocce queat absolvi; atque Linguae Hebraeæ Defectus, si qui etiamnum restent, feliciter expleri.

XXII.

XXII. Finiam in animadversione, quæ & mihi ipsi sæpe in mentem venit, *Ultima instantia.* & ab aliis crebro objecta est, adversus *Rationem* illam *Operosiores*, qua *Ori-gines verborum venandas*, & tanquam ex abdito quodam cubili indagandas suscepimus. Nempe vix videtur operæ esse pretium, tantum laboris, & horarum, impendere in studium diffusissimum *Dialectorum Orientalium*, unde pro emolumento, ac præmio omni, nihil aliud reportes, quam verbi alicujus *O-rigationem*, & *notationem*, non injucundam illam quidem, si forte, sed tamen supervacuum, qua carere absque dispendio possit interpret verbi divini; quippe qui *medullam* quærat, non *corticem*; seque *fructu pascere* & *satiare* malit, quam *flore oblectare*. Supra par. XI. insinuat, quantis, quam vagisque erroribus, seque aliosque implicare soleant *veriverbiorum* aucupes. Nunc loquimur de *certissimis* quoque *Etymis*; quæ semper sunt & manent *Etyma*; id est, res curiosæ magis, quam necessariæ: quibus *pueros præcludere ad solidiora*; non *juvenes*, non *viros* sese occupare debere, res ipsa & ratio suggerere videntur.

CAPUT SEXTUM.

Transitur ad dilutionem difficultatum objectarum. Prima denuo urgetur: refutatur, non una instantia. Secundæ obviam itur. Simile quid in Dialectis Græciæ locum habere. Eidem nervus inciditur. Occurritur tertiæ difficultati. Exempla resumuntur. Quartus nodus resolvitur. Nihil in L. L. O. O. confusum. Specimen promittitur opulentiæ Hebrææ cum Græca & Latina collatæ. Conclusio hinc adstricta. Quintus scrupulus tollitur. Item sextus. Et septimus. Octavæ instantiæ nervus succiditur. Arabes ex antiquis fontibus hausisse ostenditur. Nonæ objectioni obviam itur. Et decimæ. Undecima instantia refutatur. Duodecima censura reprimitur. Confusio non una nudatur. Criminationibus, decimo tertio, occurritur. Aliæ cavillatiunculæ, decimo quarto, refutantur. Ultimæ instantiæ respondetur.

I.

Exposui quindecim argumenta, vel verius argumentorum fontes totidem, quibus *Methodus* nostra, præsertim illa ejusdem pars, quæ auctoritatem *Arabici dialecti* spectat, non leviter quati, & labefactari, videtur. *Transitur ad dilutionem difficultatum objectarum.*

His quam parum veri roboris insit, demonstrandum porro, ut ita non à præ-

præjudicatis tantum opinionibus, sed etiam a justis scrupulis, liberentur, quibus *Linguae Hebraeae* consummatio cognitio curæ, cordique, est.

Prima
denuo ur-
getur.

II. *Primæ objectionis*, qua contenditur, *Dialectum Arabicam* longius ab *Hebraea* deflexisse, quam vel *Chaldaicam*, vel *Syriacam*, promptissima foret depulsio, & refutatio, nisi eam paulo difficiliorem reddidisset J. H. Hottingeri, Viri in his Literis Magni, magna apud me, apud omnes, dignatio. Ejus exemplo tracti & alii, similia ferme pronunciarunt. Cl. Otto certe *Synopsin Institut. Arabic.* sic incipit, *Arabica Ling. quarta est Hebraicae propago, paulo longius, quam priores, a Matre abiens.* Sed notandum, Viris Doctiss. talia nonnunquam stili impetu excidere. Hoc evidens in illa gradatione Cl. Hottingeri, *ab Hebraismo differre Chaldaismum, longius recedere Syriasmum, longissime abesse Arabismum.* Ni certissimum foret, asseverare haud vereretur, eos *specie externa* adductos magis ad ita judicandum, quam *internis causis*, & *adfectionibus* utriusque *Dialecti*.

Ad *speciem externam* pertinent 1. *tredecim conjugationes*, pro *septem*, quæ numerari solent, *Hebraicis*. 2. *pluralia perfecta* in *ו* Oune, pro *ים*, desinentia. 3. *Pluralium imperfectorum* densa illa sylva, quibuscum *Hebraeis* nihil commune. 4. *Casuum variatio*, qua *Hebraei* nunquam usi. Denique 5. *Vocalium diversitas*, atque *pronunciandi ratio* discrepantissima, ut quum *participium* *פוקר* inspiciens, *فأكد* Phokidon; *פוקרה*, vel *פוקרת*, effertur *فأكد* phokidaton. &c. &c.

Refutatur
non una
instantia.

III. Hæc sane talia, ut facile glaucomatis aliquid offundere queant oculis imperitis non solum, sed & doctis, ac peritis. Discutiamus ergo nubeculas istas, atque diem faciamus illis, qui lucem, & diem, amant.

1. Quod ad *numerum conjugationum* attinet, eum in *Grammatica Hebraea*, inde a quo recoli coepit, perpetuo fluctuasse, nemini ignotum, qui a limine sacra hæcce salutavit. Kimchius distinguens *speciem פועל Pobel*, a *פעל Pibhel*, ut par erat, *Octo conjugationes* posuit, qui, si sibi constare voluisset, ad *decem* progredi debuisset per *Po hal*, & *Hith-Po-hel*, quæ indivulso nexu priori isti formæ adhærent. *Abrab. Balnes* tradit, *Rabbinos* quosdam vetustiores *Undecim Formas conjugandi* statuisse. Si *Verba* per *Reduplicationem Tertiæ* conformata non a *Radice* velut sua avulsissent, & ad nescio quod genus *Imperfectorum* traduxissent, jam habuissent *Quatuordecim*, per *פעלל Piblel*, *Pyblal*, & *Hithpablel*. Adde *speciem פעלפעל*, quæ *quintam decimam* constituit. Adde alias, quas in *Institutionibus nostris ad Fund. Ling. Hebr.* restituere sustinui; quod jura earum fundatissima sint: ne jam loquar de aliis ibidem in medio relictis, unde *numerum Conjugationum Arabicarum* vel æquare esset, vel & superare. Res clarior fiet exemplo *Grammaticæ Aramææ*. Doceri solet *sex esse Conjugationes*, *פעל Pehal* cum *Pass.* *אתפעל Itpebel*. *פעל Pabel*, cum *Pass.* *אתפעל Itpa-*

Itpahal: & אִפְּהֵל *Aph-hel*, cum *Pass.* אִתְּפַּחֵל *It-taph-hal*. Atqui *Aramæa* *Dialectus* scatet formis פִּוּעַל vel פִּוּעַל, itemque פִּיעַל vel פִּיעַל, cum suis frequentativis. Non minus abundat speciebus *Pihlel*; & *Pehalhal*. Mirifice denique dedita est formis שִׁפְעַל, & הִשְׁתַּפְעַל; quas *Grammatici* primi a *Jure*, & *Paradigmate*, verbi perfecti secludentes, *Linguarum* adyta, quæ recludere volebant, ex parte saltem occluserunt. Hoc nobis eam imposuit necessitatem, qua in *Institut. Gramm. Hebr.* usi sumus; quod sine *Paradigmate* amplificato nunquam *Lingua Hebræa* ab *Anomaliarum* mole, sub qua gemit, ad *Analogiam* justissimam emergere queat, nativumque suum nitorem, in multis membris haud leviter imminutum, recuperare.

2. *Terminationis pluralis* in *Oune* exeuntis tenuior scrupulus; mox levandus; si attendatur ad casuum obliquorum flexionem in יִן, iine, quod est *Aramæum*, quin *Hebræum*, יִן, cum tremulo illo sono ficticiæ vocalis ad finem, quem *Dialectus* hæcce ad casus, qui a *Veteri Lingua Hadramautica* aberant, decore formandos adfectavit. Ut ergo *Casus rectus* a ceteris internosci posset, pro יִן, assumptum יִן, quæ terminatio est *Masc. Plur. Hebræorum*, æque ac *Arabum*, in *Verbis*. Eadem de causa *Duale Ajin*, translatus ex *aini*, quod obliquis *Casibus* relictum, in *âni*, *nominative*. Hæc alibi latius, si opus fuerit.

3. In *Pluralibus fractis* nihil quoque nodi, si modo eorum genuina *Origo* intelligatur. Sunt videlicet maximam partem formæ singulares *Substantivæ*, & *Infinitivæ*, quas *Collectiva potestate* auxit antiquitas. Inde ad *pluralium vim*, & *usum*, deinceps translatae fuerunt. Et hoc alibi enucleandum.

4. De *Casuum variatione*, quæ miros ludos fecit, atque incipientium oculos ita præstringit, ut peregrinam quandam *Linguam* sibi imaginentur, id dictum in *Clavi Dialectorum*, pag. 370. & seq. quod ne minimum quidem scrupuli circa *Harmoniam* sororiam relinquat.

5. *Ibidem* p. 371. istud פִּוּקִידָה *Phokida*, & *Phokideton*, utrique terminationi פִּוּקִידָה & פִּוּקִידָה recinere, & examussim respondere, demonstratum; atque universa *Vocalium commutatio* ea in luce locata, ut qui totum *Caput secundum* illius *Opusculi* a pag. 322. ad finem legere dignetur, facile sensurus sit, *Heberi* fontes in *Arabia* neutiquam esse turbatos, sed puritatem, limpiditatemque, pristinam, cum omni illa mutatione per *accentum* inducta, in formis *Nominum*, & *Verborum*, feliciter retinere.

IV. Ad *Secundam* accedo *Objectionem*, quæ non *externam Linguae formam*, *Secundæ obviatur.* sed *universum ejus corpus* spectat. Nempe *integræ Periodi* concipi possunt *Arabice*; in quibus vix ulla vox *Hebraica* compareat. Ergo tanta, inquiunt, adfinitas, & necessitudo, inter *Dialectos* hæc non intercessit.

Feriret argumentatio, si *Lingua Hebræa*, tota quanta olim viguit, in *Sacro Codice* conclusa foret. Hoc nemo, cui aliqua publici, vel & suæ in

publico existimationis, reverentia, unquam adfirmabit. Maximam partem *Linguae Hebr.* injuria temporum intercidisse, nunquam quisquam Eruditorum, quod quidem sciam, in dubium vocavit. Jam vero *Lingua Arabica* pleno fuit alveo, & *fluminis*, atque adeo *Oceani*, instar, immensas aquas, immensam vocabulorum copiam vehit. Nil mirum ergo, si *integræ sæpe sententiæ*, & *Periodi*, ita exeant, ut nihil simile in *Bibliis* reperiatur.

Instas: atqui *Bochartus* confirmabat, *Arabes* plerumque uti *Verbis*, quæ vel mere *Hebraica*, vel cum mere *Hebraicis* magnam habent adfinitatem. Rectissime fane, si modo Viri mens, & verba, non torqueantur. Mere *Hebraica* scilicet vocabat, quæ in *Sacro Codice* occurrunt: quorum fane longe maxima pars *Arabibus* quoque nativa, & domestica: quibusdam tamen, ut fit in omni *Dialecto*, amissis: certe in *Lexicis Arabum* omissis. Per ea, quæ cum mere *Hebraicis* magnam colunt adfinitatem, designabat ὁ πᾶν reliquum corpus *Linguae*, in quo tum quoad *Radices*, tum quoad *propagines*, relucet genuina facies vel *Matris*, vel *Sororis*, *Hebrææ*. Enimvero fateor definiri nunc non posse, an omnes illæ stirpes, cum sua sibi *sobole*, quibus *Arabum Dialectus* floruit, apud *Hebræos* quoque olim viguerint. Imprudentis esset quicquam hac in parte vel asserere, vel negare. Mihi sufficit, utramque *Dialectum* ex uno *Fonte* primævæ *Linguae*, quin una e *Domo Heberi*, emanasse, ad colligendum, maximam partem *Verborum radicalium* utrique communem esse debuisse, cum diversitate vel *Pronuntiationis*, vel *Constructionis*, sensim introducta, per sedium, & regionum, diversitatem.

Simile
quid in
Dialectis
Græcæ
locum ha-
bere.

V. Rem simili illustrasse juvabit. Diversissimus *Thucydidis*, & *Herodoti*, cum *Dialecto* dissidente, stylus. Quis tamen ita *Atticus* esse velit, ut *Jonem* illum spretum eat: & se postremo illo carere posse gloriatur, ad *Thucydidei* sermonis gravitatem assequendam? Quid dicam de *Hippocrate*, eloquentiæ *Jonicæ*, non minus, quam *Medicinæ*, maximo statore? Scatet ille vocibus nuspiam alibi reperiundis. Exuberat sententiis, & phrasibus, quas frustra apud alios quærites. Anne igitur eo jam nomine *Jones* exclusos esse jubebimus ab officio *Atticos Auctores* illustrandi?

Eidem
nervus in-
ciditur.

VI. Apparet nullum esse argumentum, quod a discrepantia vocum plurimarum desumitur; ad *Linguae Arabicæ* necessitudinem arctissimam cum *Hebræa* infringendam.

Monendum interim, in *Exemplo*, quod *par. VIII. cap. præced.* posui, itemque in aliis bene multis, quæ hic congerere non necesse, majorem videri illam *dissonantiam*, quam esse. Dicebam ibi, quatuor tantum voces, e quatuordecim, esse *Hebraicæ ditionis*. Id dedi filo istius disputationis. Hujus tenor exigit, ut omnes ferme *Hebraicas* esse obiter arguam. Radicem אור principii vim habuisse, observatum jam aliis. מֵה est מֵה, pronomen. خَلَق est خَلَق glabrum fecit, polivit, exasciavit; & secundario, Creavit. אֱלֹהִים Deus, est אֱלֹהִים. Duo אֶלְשֶׁמָה cælum, & אֶלְאָרֶץ terra, in oculos cuiusque incurrant. כֵּן est כֵּן. faem. præter. Verbi כֵּן, firmus fuit. Id *Arabes* pro existentia cujusque rei usurpant. עומה

מִשְׁתַּבְּחָהּ aquis merfa, inculta; a עָמַר merfit; unde עֵמִיר merges. מִשְׁתַּבְּחָהּ abyssō tecta, longissime videtur abire; & tamen revera stirpem agnoscit Hebraicam. Nempe יָם mare, alias יָם, sic dictum quasi fissio, λαίμαθα δαλάσσης; a primaria notione Radicis בָּחַר, quæ est effindere. &c. צֶלֶם est obscuritas. &c. &c.

Potuiſſet tamen interpres ille Arabs, si hoc egisset, vocabula adhibere Dialecto Hebrææ intimiora, quando & רָאָה, & בָּרָא, & תָּהוּ וְנָהוּ, cum reliquis, ditionis quoque Arabicæ olim fuerint, atque etiamnum sint.

Hoc si non valeat ad intimam consanguinitatem pervincendam, nescio, quid tandem consanguineum, atque cognatum, in Linguis, dici queat.

VII. Tertius porro exsolvendus nodus est. Is cum præcedenti proxime co-
hærens, neſcitur ex diverſitate, quin pugna, ſignificationum, quam in Dialecto
Hebræa, & Arabica, ſub una eademque Radice nonnunquam incidere dixi-
mus. Ad hæc obſervo: primo, diſſenſionem illam plerumque culpa Lexico-
graphorum oriri, quibus vel non ſatis lucis ſæpe, vel non ſatis curæ, vel non
ſatis copiæ, ad primariam poteſtatem rite conſtituendam. Secundo, differen-
tia illa, quin repugnantia, ſæpiſſime in Dialectis una ſtirpe nixis, uno ſucco
radicali imbutis, enaſcitur ex differentibus, quin repugnantibus, metaphoris,
& notionibus ſecundariis, quarum aliæ his, aliæ illis, populis magis placitæ,
diſcordiam in ſumma concordia effecere; quam origo detecta, & inſpecta, mox
conciliare, ad jucundamque Harmoniam revocare poteſt. Tertio, in omnibus
Linguae alicujus Dialectis ſemper obſervari poſſunt quædam priva, & ſingularia,
quæ nunquam communis juris fuiſſe videantur. Sic Chaldæa quoque, ſic Syria,
habuit aliquid ſibi proprium, & domesticum. Sic in foro Attico viguere ver-
ba, quæ jus civitatis nuſpiam alibi tenuerunt. Publicum communis vin-
culum per uſus privatos non diſſolvitur.

Occurrit
tur tertie
difficultati.

VIII. Ad primam claſſem pertinet, quod שִׂמְחָה apud Hebræos lætitiā, apud
Arabes clementiam, & beneficam liberalitatem, ſignare tradatur. Non male
equidem: ſed non ſatis accurate, pro natura, & indole, Thematis. Hoc pro-
prie inferit contrarium aſperæ nodositatis, ſive lævem quandam facilitatem, quæ
nodis nullis adſtricta. Hinc proclivis tranſitus ad lætitiā, & pectus nodis cu-
rarum ſolutum. Hinc prona quoque tranſlatio ad clementiam, liberalitatem,
indulgentiam. Has notiones Hebræis non incognitas fuiſſe, proceſſus harum
Originum evincet. E primaria ſignificatione ductus uſus ille 2 conj. apud
Arabes, Rectam & æqualem fecit haſtam; q. d. lævigavit. Sed de his ſuo loco.
Eadem ratio in שַׁעַר horruit; cujus primigenia vis eſt, uſtus fuit; itemque
uſſit, unde שַׁעַר ventus urens. Vides cur Arabes ſignate ſuum سَعَرٍ expo-
nant peruſſit ventus fervidus. Uſſit ſagittis. Occaſionem præbuit ad malum, q. d.
adflavit noxio halitu: denique accendit bellum. Ultimum, huc illuc movit ſe,
in negotiis obeundis, ab ardendo venit: unde & ardelio dictus. Gloſſæ illæ,
ſic nude in Lexicis poſitæ, implicant minus peritos, & ſcopas quaſdam diſſo-
lutas.

Exemplar
reſumun-
tur.

lutas iis relinquunt; quas sola lectio Auctorum potest vincere. Non plus difficultatis in *שִׁבְרָא* *dimensus est*, cum *שִׁבַר* *fregit*, conciliando nempe *שִׁבְרָא*, *spithama*, idem in origine quod *שִׁבַר* *fractio*; *dispanfio* ista *digitorum*: *portio*; *mensura* &c. Hinc assumtum, ut fit, novum verbum quod a *שִׁבַר* *קָבַר* *fregit*, levi quodam flexu pronunciationis coepit distingui. Sed quid faciemus de *אָסַף* *collegit*, apud *Arabes* ad *mærorem*, *indignationem*, *iram* traducto? Summus noster *Goli* contulit in *Lexico* *עָצַב* *doluit*, per mutationem sic satis facilem *Elementorum*. Propius quid ministrat usus signatus hujus *Radice* apud *Hebræos*, in *collecto*, & *subducto*, *lumine*, &c. Ad eam rationem colligere se, aliquis dicitur, quum *vultus* præ *mærore*, *indignatione*, *ira*, *obnubilatur*, & *adducitur*. Consimiliter fere, *אָלַם* *doluit*, proprie *constrictus* fuit: unde & *Hebræis* *אָלַם* *colligavit* *manipulos*: *אָלַם* *obmutuit*, *constrictus* fuit, *ἐφίμωθη*. Pars horum ad *secundam* quoque *classẽ* nonnihil invergit; prout summa earum vicinitas. Talia sunt *רָפַר* *sternere* in *Lexicis* nostris; in *Arabum*, *fulcire*. *שָׁשׁ* *hilarem esse*: at *שָׁס* *limis* *intueri* præ *superbia*, vel *ira*. *חָס* *parcere*: at *חָס* *consuere*, *arctare* *oculos*. *עָלַז* *exultare*: at *עָלַז* *præ ægritudine inquietari*, *jactari* &c. Sed abrumpo; neque enim vel repetendum, vel prævertendum, quod opus *Originum* jam *adfecit*, atque porro *profligare*, & *conficere*, debet. In *tertia* *classe* adhuc relinquendum mihi *Thema* *קָהַל* unde *קָהַל* *cætus*; *Ecclesia*: & *נִקְהַל* *in cætum convocatus* fuit. Quænam sit *origo*, & *proprietas* *Thematis*, mihi plane adhuc *incompertum*: nam ad *Græcum* *καλέω* *ire*, est *ludere*, & *turbare*, potius, quam *limpidos fontes aperire*. Apud *Arabes* *قَهْل* est *squalluit*, *speciatim*, *ex multa spirituali exercitatione*: nempe *jejuniis*, *precibus*, &c. &c. Hinc quidem aliquid elici posset ad *concordiam*, sed nec *conjecturis* delector; nec quicquam nobis *decedit*, si *singulæ dialecti* in quibusdam aliquid *singulare*, & plane *suum*, *reservent*.

Quartus
modus re-
solvitur.

IX. Quarto loco removenda difficultas, quam obmovi ex *confusanea multitudine significationum*, quæ in *Lexicis* *Giggeji*, & *Golii*, sub una *Radice* sæpe comparet. Quid ad Exemplum a *ضرب* *ussit*, collatum cum *Arabum* *ضرب*, responderi debeat, *Criticæ artis* non expertes jam *senserunt*. Non inutile tamen fuerit, nec *injucundum*, iis, qui *fontes Arabum* *adire* *volent*, hoc in *specimine* paulo propius *inspexisse*, quomodo *principes eorum Glossographi* hic *versati*: sic ergo *Gjauharius* *ضَرْبُهُ يَضْرِبُهُ ضَرْبًا وَضَرْبٌ فِي الْأَرْضِ*
ضَرْبًا وَمَضْرِبًا وَضَرْبُ اللَّهِ مَثَلًا وَصَفٌ وَبَيْنَ وَقَوْلُهُمْ وَضَرْبُ الدَّهْرِ
ضَرْبَانَهُ

ضربانه كقولهم فقضي من القضاء وضرب الفحل الناقة ضرابا
وضرب الجرح ضريانا وضرب علي يد فلان اذا حجر عليه والطير
الضوارب التي تطلب الرزق وضرب البعير في جهانه اي نحر وضربت
فيه فلانة بعرف ذي اشب اي التباس ابو نريد اضرب الرجل في
ضرب. *Radix* ضرب *dat fut.* يضرب *cum infin.* يضرب.

Hinc phrases percussit in terra cum infinit. مضرب *ضرب*. *Percussit Deus ad-*
gium, pro, narravit, & clare proposuit. Quum dicunt, fortuna percussit
ictum suum, tantundem dicunt ac, fatale quid dedit. Item, percussit admis-
sarius camelum faeminam, cum infin. ضرب. *Percussit vulnus, cum inf.* ضرب.
Percussit manum & deum, quum impedit eum. Percutunt etiam aves prae-
datrices, quum quaeritant victum. Item percussit jumentum in instrumento
suo, pro aufugit: & percussit eum mulier radice perplexabili, i. e. Intricato ne-
gotio implicuit. Abu Zeidus adfert, percussit vir in domo sua, quum subsistit.
Ne tertiam quidem partem dedi Glossarum, quae ad reliquas conjugationes
congestae. Cernis in Lectore supponi magnam Linguae vivae peritiam; cui
ad Auctores omnes intelligendos ita facula tantum tenuissima praefertur. Com-
modiore, & completiore filo, usus Phiruzab. in Camuso فهو يضربه

ضارب وضريب وضرب ومضرب كثيرة ومضروب وضريب المضرب
والمضارب ما ضرب به وضربت يده جاد ضربها وضربت الطير ذهبت
تبتغي الرزق وعلي يديه امسك وفي الارض صربا وضربانا خرج
تاجرا او غانريا او اسرع او ذهب وبغسه الارض اقام كاضرب ضد
والفحل ضرابا نكح والناقة شالت بانسابها فضربت فرجها فهي
ضارب وضاربة والشئ بالشئ خلط وضرب في الماء سبح ولدغ وتحرك
ضرب *Radix* &c. &c. وبقته الارض جبن وخاف والزمان مضي وضرب المثل

babet in fut. يضرب; *in part.* ضارب. *Formae* ضرب, ضرب, ضرب, quum quis
multus est in eo. *Passive* مضروب, مضروب quoque. *Instrumentum* quo ictus in-
fligitur مضروب, مضروب. *Forma per mediam Dammatam* ضربت, polluit
ictu manus ejus. Icit volucris, quum abit victum quaeritans. Icit super manum
ejus, i. e. prohibuit eum. Icit in terra cum infin. ضرب, ضرب, quum quis
exiit ad mercaturam, aut expeditionem, bellicam: properavit, aut, abiit. Item,
ipse met terram icit, i. e. substitit; ut 4. conjug. اضرب, contrarium. Admissarius
icit, i. e. iniit. Cameli faeminae icere etiam dicuntur, quum sublati caudis verberan-
tes naturam suam abeunt, cum participiis ضرب, ضرب. *Icere rem re, miscere.*
Icere in aqua, natate. Denique icit, est, punxit. Movit se. Icit terram mento
suo i. e. pusillanimis fuit, metuit. Icit tempus, quod praeteriit. *Icere parabolam.*

Am-

Amputo, quæ ad reliquas conjugationes ibidem cumulata. Sunt totidem *phrases*, cuivis uti in oculos incurrit, quas longa secula *Radici* omnem in formam sequaci subdidere. Dantur longe plures, quas frustra apud *Lexicographos* requiras. In *Alcor.* ضربنا علي اذانهم *icimus super aures eorum* i. e. *fecimus eos stertere*. In *Hist. Sar.* ضرب الجزية *icit tributum super eos*; pro *imposuit*. In *Eutych.* ضرب البوق *icit buccinam*, pro *inflavit*. In *Abulph.* ضربه النامي *icit ignem in domum*. i. e. *eam combussit*. Item ضربه النامي *icit eum ignis*, i. e. *adussit*; ut *percutere*, & *icere*, pro *urere*, etiam *Latinis* perplacuit. Dubitet jam, qui potest, an *אש צרבת* *Prov. 16: 27.* sit *ignis percutiens*: & *Ezech. 21: 3.* נצרכו כל פנים *perculsi sunt omnes vultus*, ab igne illo *aridum* simul, simul *viride* consumente.

Nibil in
L.L.O.O.
confusum.

X. Non pœnitebit nunc quemquam longioris nostræ discussionis, quæ, cum illustratione gemini loci, ostendit, *Linguas Orientales*, ac præsertim *Arabiam*, neutiquam *certitudine destitui*. Sane si *abundantia significationum incertam* efficit *Linguam*, jam *Lingua Græca* æque *incerta* erit, quam *Arabum*; & quod *Eloquentiæ* hæcce *Nutricula* sibi titulo *copiæ* *inexhaustæ*, supra reliquas *Linguas*, arrogat, in *vituperium*, & *dedecus*, redundabit. Nec est quod quisquam cavilletur in *ضد* *contrario*, quatenus *abire*, & *subsistere*, hic una consistunt: id enim omnibus *Linguis* accidere solet, ex diversa structura, ad quam non attendentes *Grammatici*, *Antiphrasin* confinxerunt. Ita apud *Latinos*, *cadere* est *nāsci*, & *mori*; est *evenire*, & *non evenire*; unde gratis *contrariam significationem* huic verbo subesse colligeretur: nedum ut inde *incertam esse Linguam* concluderetur.

Specimen
promitur &
pulentia
Hebrææ,
cum Græ-
ca, & La-
tina, col-
lata.

XI. Lubet hac occasione subnectere specimen *copiæ Græcæ* in *πίπτειν*, & *Latinæ* in *cadere*; cum *Hebræa* sub *נָפַל* collatæ: ut qui ad doctas *Linguas* excolendas accedunt, videant quid ad earum genium in omni ambitu suo percipiendum notare debeant. Præter *usus* ergo *vulgares*, & *simplices*.

1. *πίπτειν* & *cadere* dicuntur quæ *eveniunt*, ut in illo *Cic.* Nihil mihi optatius *cadere* potuit. Videtur *metaphora* desumpta esse ab *alea*, in qua *jacere* *πίπτειν*, & *πίπτειν*, sibi recinunt. Sic *Hebræis* *נָפַל* cecidit tritissimum in *sortibus*. Inde formula *הָפִיל גִּוּרִל* *cadere fecit sortem*; quæ absolute prostat *1 Sam. 14: 42.* *הָפִילוּ* *cadere facite inter me*, & *filium meum*, i. e. *jacite sortem*. Inde ad *eventum* *translatio* facta; ut *Ruth. 3: 18.* Ut videam quomodo *יָפַל הדבר* *casura res sit*.

2. *πίπτειν ἑραζε*, & *εἰς γῆν*, dicuntur *tela*, *verba*, *irrita*: quo adspectu *Liv. L. 2. 31.* *irrita cadunt promissa*: & *Tac. H. 3. 53.* *cecidisse in irritum labores*. Pariter *Hebræi*, *verbum* non *יָפַל אֶרֶצָה* *cadet in terram*, *1 Sam. 3: 19.* *1 Reg. 8: 56.* Simpliciter quoque *לֹא נָפַל דְּבַר אֶחָד* *non cecidit verbum ullum*, *Jos. 23: 14.* Vides genus illud, quod inconcinne admodum *ضد* *contrarium* vocant *Lexicographi Arabum*.

3. Πίπτειν dicitur quoque βέλος, *telum*; *fulmen*, *malum*, quum ruit & incidit in aliquid, sic *Val. Fl. L. 1. coruscæ cecidere faces* &c. Hinc tueri est illud *Ælian. L. 3. 42. Ταῖς γυναιξὶν ἔπεσε οἶσπος βακχικός*, quod alias ἐπέπεσε. Tale est *Prov. 19: 15. pigritia תפיל תרדמה cadere facit soporem*. Et *Jos. 2: 9. נפלה* cecidit formido vestrum super nos; instar fulminis quasi. Sic sumendum *Jes. 9: 7. Verbum misit Dominus in Jacobum, ונפל* & cecidit in Isrælem. Est sententia fulminis ritu emissæ.

4. Πίπτειν, *cadere*, est graviore ictu sterni: ut in illo *Lucan. 1. 306. In classem cadit omne nemus*. Sic *Tac. H. 3. 85. cadentes statuas dixit, pro dejectis*. Idem placuit *Hebræis*; unde *תפילו* cadere facietis omnem arborem; *2 Reg. 3: 19. 25. &c.*

5. Vicinum, quod πίπτειν & *cadere* frequentetur pro *sterni*, *interfici*, præsertim in acie. Loca passim obvia. Confimiliter in *Sacris*; *cadere per os gladii*; & *absolute*; *הנפלים* cadentes, pro occisis, *Jud. 8: 10. & 12: 6. & 20: 44. 46.*

6. Solemne quoque πρὸ τῶν βωμῶν πεσεῖν, & *cadere ante aras*, in victimis. Id *Hebræis* minus placitum; forte, quod non adeo decorum in re divina videretur.

7. Πίπτειν quoque valet stratum jacere. Sic *Iliad. 10. 200. ὅθι δὲ νεκρῶν διεφάινετο χώρος πιπτόντων* ubi locus purus dilucebat a cadaveribus cadentibus i. e. jacentibus. Sic planissime, *Jud. 3: 25. & 4: 22. נפל מת* cadens mortuus, de iis qui strati jam aliquamdiu jacuerant. Item *1 Sam. 5: 4. Dagon נפל* cadens ante Arcam in terra; & *1 Sam. 31: 8. Invenierunt Saulum, & tres filios ejus נפלים* cadentes in monte Gilboa: i. e. jacentes.

8. Mitiore sensu נפל *cadere*, est reclinari, recumbere, requiescere, ut *Jud. 7: 12. Midianitæ & reliqui Orientales, cadentes in valle, ut locustæ præ multitudine: i. e. reclinati ad refecctionem, vel quietem*. Eadem venustate, *πεσὼν ἐν δειμνίοις κεῖται*, *Eurip. in Orest. 35.*

9. Latius idem hocce extensum ab *Hebræis*, pro *sedes* figere, unde *Gen. 25: 18. ante faciem fratrum suorum cecidit*, i. e. tentoria, & *sedes*, posuit &c.

10. Aliis *cadere* istic loci est, succumbere, inferiorem se fateri. Ita *Job. 12: 3. & 13: 2. לא נפל אנכי מכם* non cadens ego præ vobis. Ita fere causa *cadere*; quamvis non plane idem sit: respicitur enim magis ad animos *Jobi* non remissos, nec cadentes, propter minacia, & fortia verba, adversariorum. Confer *Neh. 6: 17. Sic cadere & πίπτειν, in animo dejecto.*

11. Cognatum, sed reconditius, quod *Jud. 2: 20. extat לא הפילו* non fecerunt *cadere a facinoribus, & a via præfracta quicquam*. i. e. nil remiserunt, sed in audacia, & rebellionem sua, animose perseverarunt. Simili granditate *Cic. pro Dom. c. 52. Es tu quidem audacia singulari, sed tibi tamen oculi, vultus, verba, cecidissent, quum &c. Et Lucan. 4. 284.*

Paulatim cadit ira ferox, mentesque tepefcunt.

M m

Sic

Sic apud Joseph. de B. J. τῷ θυμῷ πεσόντος. & Antiq. p. 752. πεπτωκότα τὰ φρονήματα ἀναλαμβάνειν, *cadentes animos resumere*. Eadem figura Æsch. Sept. ad Theb. 800. πέπτωκεν κόμπασμα. Videtur esse Metaph. a Ventis, qui Cadunt, πίπτωσι; quum remittunt, & ponunt: Odyss. 19. 202. Attamen Odyss. 14. 475. contrario adspectu

—— νύξ δ' ἄρ' ἐπῆλθε κακὴ, βορέας πεσόντος.
Mala nox supervenit, Borea irruente.

unde summam Linguarum libertatem in hisce cernere est.

12. Πίπτειν & *cadere* frequentissime venit in omnibus, quæ vigorem amittunt, & emarcescunt. Ad eam rationem, נפל ירך *cadit femur*, Num. 5: 22. נפלו פנים *cadunt vultus*, Gen. 4: 5, 6. &c. Vicino sensu, Lucr. L. 3. Oculis & vultu cadente in altum soporem ferri. Et Val. Fl. 1. 330. Gravi somno victa cecidere lumina.

13. Grandius quid adfert usus Cicer. pro Flac. Cap. 2. Omnia alia perfugia bonorum, præsidia innocentum, subsidia Reip. consilia, auxilia, jura, ceciderunt. Potest esse generalis usus, quo *cadere* est everti, stratum jacere: potest & speciatim capi, metaphora a sole cadente. Huc aurigatur Lectio varians, occiderunt; quod quamvis Ciceroni sit familiarissimum, neutiquam tamen hac in sede prætulerim. Sic Tac. de Mor. Extremus cadentis jam solis fulgor. Item Flor. Non prius signa convertit, quam cadentem in mare solem, obrutumque aquis ignem, non sine sacrilegii metu, & horrore, deprendit. Nimis quidem adfectate, ut solet, postremus: attamen sublimius quid in cadente sole, quam in occidente. Et Græcis sol πίπτει. Apud Hebræos hanc figuram non reperio; quamvis illinc non procul absit Jobi hocce cap. 29: 24. & ואור פני לא יפילון *serenitatem vultus mei non facient cadere*. Si Libris Hebraicis abundaremus, vix dubium, quin נפל soli cadenti applicitum reperiretur. Huc reduxit Cl. Cocc. locum paulo obscuriorem Jer. 3: 12. לא אפיל פני בכם *Non faciam, ut cadat facies mea in vos i. e. non exhibebo me vobis tristem, & offensum*. Alii aliter. Doct. Belg. Ne cadere faciam iram meam in vos. Hoc ad num. 3. rediret. Alibi res disceptanda.

14. Πίπτειν, & *cadere*, transferri quoque possunt ad ortum, & nativitatem: occasionem simul, simul usum, percipere est Stat. Theb. 1. 60. Si me de matre cadentem, Fovisti gremio. Sine præpositione Val. Fl. 1. 355. matre cadentem. Ex Homeri fonte ductum, cujus est Iliad. 19. 110.

Ὅσκειν ἐπ' ἡματι τῷδε πέσῃ μετὰ ποσσὶ γυναικὸς.
Quisquis illo die casurus ad pedes mulieris.

i. e. γεννηθῇ, nasciturus, ut Schol. monet. Ita magni interpretes Esaj. 26: 19. & וארץ רפאים תפיל & terra cadere faciet mortuos, i. e. partu enitetur. Cl. Cocc. profundiore figura, & terram orcus faciet cadere i. e. Ipse orcus excludet, & partu

partu edet, terram viventium. Non negem נפל in partu maturo adhiberi potuisse, nam & Arabes راس سقط locum ubi caput cecidit usurpant pro solo natali. Existimem tamen Esajam potius intelligendum de infausto & abortivo quasi partu, ut ad Jobi cap. 26: 5. late deduxi, in h. f. Terra Manes damnatorum, Orcinorum, abortiet. Sane derivatum נפל pro fœtu cadivo, abortivo, notum, ex Job. 3: 15. Ps. 58: 9. Eccl. 6: 3.

15. Alio adspectu cadere est oriri, in flumine; Lucan. 1. 213.

*Fonte cadit modico, purisque impellitur undis,
Puniceus Rubicon.*

Sic Lachrymæ ex oculis cadunt, apud Sen. Ep. 116. Præiverunt Græci. Eurip. Orest. 1309. ὅθι δάκρυα δάκρυον ἐπέσεε ubi lacrymæ aliæ super aliis cecidere, &c. Apud Hebræos non occurrit.

16. Audax metaphora Silii L. 13. 333.

— imoque cadit barba hispida mento

i. e. propendet. Sic fere concepta videtur phrasis Job. 41: 74. ubi מפלי בשר procidua carnis exposui molliores, & laxiores partes, quæ præ laxitate propendent, & cadunt quasi.

17. Cadere est subjugari. Ita Cic. pro Font. Cap. 1. Multo labore ac sudore sub imperium, ditionemque, P. R. cecidere. Item Lucr. 3. 848.

*In dubioque fuit, sub utrorum regna cadendum
Omnibus humanis esset; terraque, marique.*

A Græcis iterum tractum, qui πίπτειν ὑπὸ δυνάσειαν, & alia ejuscemodi, frequentant. Vide Polyb. 3. 23. 37. &c. Usus mollior non male quadraret Ps. 45: 6. עמים תחתך יפלו populi sub te cadent. Anceps, sit ne sternentur, de hostibus; an subjugabuntur tibi ad obedientiam fidei. Utrumque per syllepsin consistere posset.

18. Cadere est quadrare; locum habere: ut quum dicimus Non cadit in virum bonum, mentiri. Apud Græcos adhuc paulo aliter, πίπτειν εἰς χῆσον: usui aptum esse: & πίπτειν ὑπὸ ἰσότηαν Polyb. 2. 14. &c. sic & נפל tractum, quamvis exempla absint, verisimile.

19. E contrario ferme, נפל cadit, quod locum non habet, non venit in rationem. Num. 6: 12. Dies priores יפלו cadent; non computabuntur. Est metaph. a calculis qui intercidunt. Sic πίπτειν, & cadere, quoque traduci potuisse, non ambigo.

20. Iterum alio flexu, Jer. 37: 20. תפל cadat nunc deprecatio mea coram te. i. e. admittatur, acceptetur; non repudietur. Hinc הפיל תהנתו cadere fe-

cit deprecationem suam coram rege, partim valet, submisit oravit, partim efficaciter exoravit. Jer. 36: 7. & 38: 26. Dan. 9: 20.

21. Desino in usu signatissimo, quo נפל cadere, est Transfugere; ad hostem transire. Jer. 21: 9. & 37: 13, 14. & 2 Reg. 7: 4. Ita absolute מיום נפלו a die transfugii ejus, 1 Sam. 29: 3. &c. Id Græcis magis διαπτείν, quamvis & πτείν, simpliciter.

Conclusio
hinc ad-
stricta.

XII. Cave exhaustos putes fontes. Multo copiosius adhuc fluunt: sed μὴ δὲν ἄγαν. Aliorum etiam industriæ aliquid relinquendum. Jam vero quis unquam vitio vertit Græcis, Latinisque, quod Lingua tam flexili, & fertili, omnem in partem, usi fuerint? Quis Hebræam cavilletur inconstantem, incertam, confusam, quia tot induere potest metaphoras, & figuras? Maxima hæc virtus dicenda, quam carpere, est solem ipsum vituperare. Verum quidem est, nec in Hebraicis, nec in Arabicis, Lexicis istum significationum concentum ubique deprehendi: sed hoc, ut Capite IV. jam insinuavi, profectum fere vel ab incuria Lexicographorum, qui potestates primarias a secundariis raro discernunt; vel ab ignoratione; quin & amissione Originis, quæ ne ipsis quidem Arabibus ubique prompta satis, aut comperta.

Si hinc inferatur, nullam ergo spem nobis relictam fugitivas illas vestigandi, & ab oblivione retrahendi, regeram, maximam utique partem Originum in Arabia conservatam esse, & operæ pretium facturum, qui huc industriam contulerit. Quæ autem latitant, cum tempore erui poterunt, in lucemque produci; quod indagatio hæc a nobis multo facilius, & felicius, institui possit, quam ab ipsis Arabum Criticis; quippe qui ad lucem Dialecti Hebræicæ, Chaldaicæ, & Syriacæ, quam plurima detegere valeamus, ad quæ ipsi cæcutiunt, & obhærent. Progressus operis hujus rem multis documentis adfirmabit.

Quintus
scrupulus
tollitur.

XIII. Non diu nos quinta objectio detinebit; Originum indaginem, universumque adeo studium Etymologicum, infinitis hallucinationibus patere, nec certis, solidisque, principiis niti. Enimvero, nuspiam magis a Doctis, indoctisque, juxta, luxuriatum. Quanta farrago in Etymologico Magno; quanta nugarum seges? Quales sæpe ludos dedit Doctissimus Romanorum Varro? Nil mirum ergo, si & Arabes hic luxuriasse reperiantur, atque mala bonis admiscuisse. Prudens, & severa, falx, huic generi adhibenda, non res ipsa explodenda, nisi lumina nobis nostra obstructum ire velimus.

Hoc peculiarem, & longiorem, exigit curam, ut quid hocce in studio firmum, stabile, inconcussum, quid infirmum, & ruinosum, rite dignoscatur. Nunc tantum monebo, quicquid in re Hebraica tentatur ex literarum vicinitate, aliisve subtilitatibus, quibus ante nos plurimi indulserunt, nihil unquam solidi, certique, daturum. E. G. כוכב stellam, appellatam vult Avenarius per Antiphrasin a כבה extingui, quod nunquam extinguatur. Cl. Gussenius geminam advocat Radicem, כה accendit, & כבה extinxit, quod mane extingui, vespere accendi videantur stellæ. Sublimius acumen Cl. Hilleri, in
inst.

inst. L. H. conflatum statuentis vocabulum, ex כה נאב, *talis, qualis pater;*
i. e. Artifex Deus, lucidus, incorruptibilis, immortalis? Doleo *Linguae Hebraeae* tam quæsitæ, & contorta, magnis sub auctoritatibus, obtrudi. Sed quid facient Docti homines? Multa desiderari vident, eaque expleta cupiunt. Veros fontes, unde *Etyma, & Origines*, hauriri, possint, vel ignorant, vel contemnunt. Eadem conditio eorum, qui *formales* verborum *significationes* vel ex ingenio eruunt, vel ex figuris exsculpunt *literarum*. Hoc *Cap. I.* obiter tactum: & *Cap. IV.* paulo pressius insinuaturn adversus *Cl. Guffetium*, in hoc ipso opere sæpius demonstrabitur; & tam luculentis exemplis adstruetur, ut aequis arbitris ne minimum quidem scrupuli remansurum confidam.

XIV. Quæ Sexto loco a nobis posita *diversitas gentis, genii, vitæ generis, Item religionis, ritus publici, ac privati;* unde *notabilis differentia* existere debuerit *sextus.* inter *Dialectum Hebraeam, & Arabicam*, plus *speciei, & coloris* habet, quam ponderis, & legitimæ conclusionis. *Primo* enim, eadem conditio *Chaldaeorum & Syrorum*, quorum tamen reliquiis multum deferri solet ab iis, qui *Arabibus* vix quicquam concedere audent. *Secundo*, nemo negat aliquid discriminis in *Dialectis*, ex diverso more, & ritu, existere nationum: sed adfinitatem propterea abrumpi, & conturbari, nemo rerum peritus dixerit. *Tertio*, prudenter distinguendum, quid nationi cuique proprium, ac domesticum, quid omnibus ex æquo commune, quibus unius *Linguae* communitas est, & avita velut hæreditas. *Quarto*, non possum quin submoneam, multo arctiorem ut *Linguae*, ita *rituum*, quoque & *Cerimoniarum*, cognationem semper fuisse apud *Judæos & Arabes*, quam vulgo creditur. Non ignoratur *Muhamedanismum* esse recoctum quendam *Judaismum*: sed non omnibus æque promptum, maximam *Muhamedanismi* partem jam ante *Muhamedem*, inde ab antiquissimis temporibus, in *Arabia* viguisse. Extat de materia hacce elegans, & Docta, dissertatio *Cl. Millii*; quam consuluisse, neminem pigebit.

XV. Septimam difficultatem movebat *proclivitas omnium Linguarum in mutationes, & novationes, & quæ non patiatur, ut Dialectus Arabum integra & illibata* permanferit per tam longam seculorum seriem. Hæc una omnium ut gravissima, ita speciosissima est Objectio; cui propterea accuratissime occursum gemino sermone *Academico*, quo *externas & internas simul causas illius integritatis, ab Origine sua haud degenerantis*, fusius executus sum. Illic Lectorem nunc remittere liceat; præsertim quum hujus argumenti nervum jam inciderim *Cap. IV.* Hic tantum addo, *Religionem, & potentiam, Muhamedicam*, quæ seculo septimo caput in *Arabia* extulit, adeo non concussisse antiquum *Linguae Arabicæ* statum, ut inde potius nova sumserit firmamenta, atque splendorem priscum non tantum recuperare, sed etiam ad nostra hæcce tempora propagare valuerit.

XVI. Sic defluimus ad octavam instantiam, qua contenditur *Linguam Arabicam* longe longeque recentiore esse non *Hebraica* solum, sed & *Chaldaica*, *Octava instantiæ nervus succiditur.*

ac Syriaca: quippe quæ cum *Muhammede* demum invalescere cœperit *seculo septimo æræ Christianæ*, cujusque norma sit *Alcoranus*, novicius haud dubie Liber, ad quem reliqui omnes Scriptores Stylum suum composuisse, pulcrum ducant, ac gloriosum. Horum ergo *Librorum*, *Auctorumque*, serior, & inferior, auctoritas, quam ut *Originibus Hebræis* pandendis inservire queat. *Magna*, & *Capitalis*, *objectio*, quæ tamen ne *objectio* quidem esset, sed pro mera *cavillatione* statim ab omnibus repudiaretur, si res *Arabica* nostris hominibus paulo notiores essent; aut vel minimum earum gustulum percepissent ex *specimine Historiæ Arabum* Cl. *Pocokii*. In eo, inde ab ultima memoria, *Tribuum Arabicarum* nomina, & fata, attinguntur. Florentissima olim, & opulentissima, Regna indicantur. Mores, ritusque, vetustissimi, describuntur. *Studium* præsertim *Poëseos*, & *Linguae Patriæ cura*, ac *custodia*, diligentissima, claro in die collocantur. His omnibus fidem derogare, periniquum. Aliquid in majus auxerit, ut fit, gentis ambitio, & gloriæ cupiditas: rem ipsam ementiri non potuit. Etiam *Muhammedes* non sine exaggeratione gloriatus fuerit, *Linguam* qua uteretur in *Alcorano*, eandem esse *perfectiōne*, & *puritate*, qua *Abrahamus*, & *Ismaël*, olim usi: id saltem evidens, eum inter capitales hostes, *Koreisjitas*, talia jactaturum non fuisse, nisi probe exploratum, perspectumque, habuisset, quanta *Linguae Veteris* veneratio pectora *Arabum* occupasset; ad eandemque conservandam, per omnem seculorum memoriam, accendisset.

Arabes ex antiquis fontibus hausisse ostenditur.

XVII. Sed quid hæc omnia tandem, si nulli tamen ante *Muhammedem* Libri? & si quicquid in *Lexicis Arabum* constipatum, & recentioris memoriæ Scriptoribus sit depromptum? Ponamus verum: ne sic quidem argumentatio valebit: nam si *Lingua Ismaëlis*, ad *Muhammedem* usque in *Arabia* potuit conservari, multo promptior adhuc ejusdem conservatio post *Alcoranum* jam pro norma Religionis, & Linguae simul, religiosissime susceptum ab omnibus, qui *Arabico sermone* deinceps usuri essent. Sed succidamus nervum exceptioni. Non hauriunt *Arabum Lexicographi* Linguae notitiam ex solo *Alcorano*, & *Auctoribus* qui *Muhamedi* æquales, vel posteriores; sed ex *fontibus* multo *vetustioribus*, & præsertim ex *Poëtis*, qui في الجاهلية in *Gentilismo*, sive *statu ignorantiae*, ut vocant, ante *Muhammedem* vixerunt. Horum *Carmina* tanquam *Oracula* habentur; unde antiquissimus Linguae genius cognoscatur, atque extra dubitationis aleam locetur. *Gjaubarius* talibus citationibus a capite ad calcem est refertus; & vix quicquam interioris venustatis, ac gratiæ, promit, quod non ex *Veteri* aliquo *Poëta* confirmatum eat. Nempe صحاح اللغة *Delibatum Linguae* florem se daturum promiserat: & magnifice præstitit. Non nimium dixerim, si plus quam *Sexcentos* ab ipso allegatos dixerim. Horum partem quandam ipse possideo: ut *Moallekaat*, sive *septem Poëmata* aureis literis in serico descripta, atque in *Templo Meccano* suspensa. Item ديوان هديل *Diwan Hudeiliticum*. Est *Collectio Poëmatum antiquissimorum*, a *Principibus Hudeiliticæ* tribus variis seculis editorum. Etiam in *Hamasa*, sive *Anthologia* illa Opti-

Optimorum Poëtarum, unde multa jam evulgavi, ejusdem vetustioris notæ quam plurima exstant. In *Catalogo Bibliothecæ publicæ Num. 1694.* reperietur *Mukam. Ben Hescham Historia*, sive *classēs illustrium Poëtarum*, qui floruerunt tempore paganismi, & deinceps. Possidet *Bibliotheca nostra* alias adhuc collectiones veterum Scriptorum, quas necdum excutere mihi vacavit. Cum maxime sub manibus mihi est magnum illud opus *Nuweirii*, quatuordecim voluminibus, forma majore, constans; quod *Num. 1939.* inscribitur *Bibliotheca humanioris doctrinæ Arabum*. Ex eo *Veterum Arabum Historia* plenior poterit exprimi, ut Eruditorum sitis, per *Cl. Pocokii Specimen* accensa, restinguatur. Copiosus Scriptor ille in omnium seculorum memoria recensenda, atque *Scientiarum in Arabia* ortum, & progressum, luculentissime exequitur. Fidem ille facere poterit iis, quæ in *Oratione Inaugurali*, hic habita, differui de *cura, & cultura*, qua *Arabes Linguae suæ* primævum florem, & honorem, studiosissime semper conservarunt: simulque longam seriem exhibere illustrium Poëtarum, qui antiquissimis temporibus tanquam Eloquentiæ miracula concelebrati, ab universa gente ut *Literaturæ Arabicæ* statores, & conservatores *Linguae patriæ*, agnoscuntur. Ex his quum primi *Arabum Glossographi* sua hauserint, atque ad posteritatem transmiserint, non est sane, quod recentior ætas nobis objiciatur, vel *Gjauharii*, vel *Phiruzabadii*, quorum prior anno *Hegiræ 398.* decessit: posterior *Tamerlanis* tempestate vixit, muneribus ejusdem honoratus. Si hic calculus stare, *Hesychius*, *Suidas*, *Eustathius*, nullius forent utilitatis, & auctoritatis, in vetustis *Græciæ* auctoribus explanandis, quippe qui tot seculis sint posteriores. Hoc si illiteratum nimis, & absurdum, non minus absonum profecto, principibus illis *Lexicographis*, qui veterum monumenta assidue volutarunt, id detrachere, quod tota *Arabum* natio, atque adeo universus Oriens ipsis defert: *Gjeubario* quidem, quod lectissimam *Veteris Linguae* partem ex limpidis fontibus expresserit: *Phiruzabadio*, quod *Oceano suo* omnes sinus, & recessus, opulentissimi sermonis complexus, nihil omiserit eorum, quæ apud probatissimos Auctores reperiuntur; ut nihil ullo in Libro esset, quod quemquam morari, aut suspensum tenere, posset. En periodum e præfatione excerptam, quæ Viri consilium, & rerum

ولما رايت اقبال الناس علي صحاح
الجوهري وهو جدير بذلك غير انه فاتته نصف اللغة او اكثر
اما باهمال المادة او بترك المعاني الغريبة النادرة اردت ان يظهر
بادي بدا فصل كتابي عليه فكتبت بالحمر المادة المهمة لديه وفي
سائر التراكمات تتضح المزينة بالنوحة اليه ولم اذكر ذلك لشاعة
للمفاخر بل اذاعة لقول الشاعر

كم تركي الاول لـاخر

Quum-

Quumque viderem omnes homines ad Gjeubarii medullam vadere (qui quidem dignus isto honore, nisi quod dimidia Linguae pars, & amplius, ipsum fugerit, partim materia vocum omissa, partim praetermissis significationibus rarioribus, & fugitivis) volui primum omnium ut Libri mei praestantia praeter illo appareret: ac propterea rubro colore notavi materiam penes ipsum omissam. In reliquis praecellentia per collationem facile patefceret. Haec non glorias spargens comemoro, sed ut liqueat quod Poeta dixit:

O quantum prior posteriori reliquit!

Ita deinceps finit. Est itaque Liber hicce Lac sincerissimum ex bis mille Auctoribus, quorum scripta palmam ferunt, collectum, atque ex omni nobiliore vena derivatum. Immensus profecto labor, sine quo infinita in scriptis veterum poetarum ignorabilia nobis, atque ipsis adeo Arabibus, essent. Neutiquam tamen omnia exhaustisse judicandus est. Certe quam plurima a me in priscis fontibus reperta, quorum mentio in Camuso nulla. Nec mirum; nullus enim Thesaurus tam copiosus; qui non nova copia cumulari queat: quum nec unius sit hominis omnia legere; nec si legerit, omnia excerpere, atque observare.

Nonae objectioni ut viam itur.

XIX. Levi brachio expediam, quod nono loco movebatur, Originibus nostris semper ulterius aliquid dari; ac proinde nullum esse finem. Respondeo, utique finem, & scopum, attingi, quum similes nostris Origines panduntur, si id primigenium, & proprium, rite constituatur, quod secundariis notionibus ansam praebuit, earumque discordiam in amicissimam concordiam revocare valet. Ad constantiam, & pulchritudinem, Latinae Linguae pernoscentiam, sciendum omnino, mactare bestiam, & mactare aliquem honoribus, ex uno fonte emanasse magis auctandi. Ulterius ire, & rogare jam, unde ipsum Augeo? nihil facit ad curam, quae istis conciliandis, & in proprietate sua intelligendis, dabatur שֶׁבַח nunc laudibus prosequi, nunc comescere, sedare, significans, a nobis reductum ad primariam potestatem mulcendi. Huc si perveniri queat in plerisque Radicibus, praecclare res Hebraica restituta fuerit: nec est quod in ulterioribus principiis, & quasi seminibus, investigandis nosmet maceremus. Hoc ipsum alia occasione latius explanabo, atque nimiae in hisce subtilitati occurram.

Et decima.

XX. Instantia decima erat, Linguae primae Origines gratis ex Arabia repeti, quod illae vel perierint jam, vel ex memoria exciderint, antequam colonia Linguae Arabicae ex Heberi domo deducta sit. Ingeniosissimae objectioni haec satisfaciet responsio, Origines Linguae primae fidissimam habuisse custodem Longevam vivacitatem veteris Orbis, cum novo per Noachum, ejusque familiam, connexi: ut tempestate Heberi omnia adhuc integra, & illibata, fuisse videantur. Materiam profundam nunc stringo tantum. Ea alibi enucleatius edisserenda.

Undecima instantia refutatur.

XXI. Accedo ad gravissimum illum arietem, quo Hypothesis nostra funditus subruisse videtur. Eum undecimo loco admovi ex Cl. Vitringa, bono talium Arbi-

Arbitro, qui in dubium revocat, quod *Bochartus*, *Spanhemius*, alique in *Geographicis* viri principes, adfirmant, *Arabiam a Joctane, Heberi filio, occupatam fuisse*: atque contendit, *rationi magis consentaneum, ut Arabia tota, tam Felix, quam deserta, cesserit posteris Chusi: posterius autem Joctanis confederint ad ortum sinus Persici, & in Carmania.* Adhæc observari velim.

1. Dubitari non posse, quin tredecim Filii *Joctanis* unum tractum infederint: ex *Gen. 10: 26—30.*

2. Nullam regionem commodiorem indicari posse, in quam hicce Fratrum populus junctis sedibus immigrarit, quam *Arabiae peninsulam.*

3. Eam nominibus *Joctanidarum* sic insignitam, & distinctam, ut alios illic colonos immittere fas haud sit. Id a *Bocharto* in *Geogr. Sacra* p. 96. & sequentibus, tam clare evictum, ut nihil in populorum *Originibus* evidentius, aut cumulatius, dari queat.

4. Addidimus & nos aliquid in *Oratione prima de Linguae Arab. antiquissima Origine, & sororia cum Hebraea adfinitate &c.* ubi monui simul, *Chusi posteros Desertæ, & Petraeæ, Arabiæ* magnas lacinias tenuisse: sed interiora *peninsulae* nunquam ab iisdem occupata.

5. Tam expressa, & disertata, hac in parte, *Historia Arabum*; ut hinc resilire non possit, nisi qui omnem fidem *Historicam* evertere sustineat: & qui *Græcis, Romanisque*, aliquid saltem defert, *Arabibus* plane nihil relinquendum esse pugnet. Non is *Clar. Vitringa*, qui illuc progredi voluisset. Quum autem illa scriberet, minus præsens forte habebat quæ *Arabum Historici* de

قحطان بن غابر بن صالح بن ارفخشذ بن سام بن نوح
Kehtano, ita *Joctanum* quoque vocitant, *Ibn Heber, Ibn Selah, Ibn Arphachsad, Ibn Sem, Ibn Noach*, uno ore prodiderunt, eum fuisse *Conditorem gentis Arabicae*, quæ interiora *peninsulae* nunquam turbatis sedibus obtinuit: cujus pronepos *שבא Saba*, cognomento *عبد الشمس servus solis*, illud *Sabæorum* regnum fundarit, quod ultra duo millia annorum floruisse, sub *Διαδεχομένοις ἐκ γένους* ut *Diodor. Sicul.* loquitur, i. e. *Regibus Tobbaorum titulo insignibus*, omnis antiquitas contestatur.

6. Nihil ergo minuo, vel muto, in iis quæ hac de re differui olim. Habent illa tantum convictionis, quin demonstrationis, quantum hoc in genere quisquam desiderare queat. Submoneo tamen, *Origines nostras*, vel negato, contra omnem rationem, illo Regno, vim suam retinere; quando non argumentamur ex Regno illo ad intimam cognationem *Linguae Hebraeæ, & Arabicae*: sed eam aliunde evidentissimam, & dubio exemptam, ex illo Regno paulo plausibiliorem adhuc efficimus, atque ad captum eorum, qui in hæc sacra penitus intrare nequeunt, accommodatiorem. Si cui id minus videatur firmum, detrahat inde quantum lubebit: nunquam tamen illuc perveniet, ut *adfinitatem utriusque dialecti, & sororia jura*, subruat, atque evertat.

XXII. Excutiendæ, *duodecimo, criminationes*, quibus memet *par. XVIII. Duodecim cap. V. impetivi.* Eæ tres, quatuorve, quibus supersedere licuisset si studia *ma censura literarum* semper satis *literate, & liberaliter*, tractarentur. *Prima erat, per reprimitur.*

Methodum nostram profanis hominibus ansam porrigi omnia luxandi, & susque deque miscendi. Doleo ingenii humani imbecillitatem, quæ in invidiam vocat ferme, quod non amat. Abusus qui ex aliqua re redundare potest, ejus legitimum usum excludere non debet. Nos in *Originibus* nostris nihil miscemus, sed quæ ab aliis mista, & confusa, ad liquidas rationes perducere conamur, & ex parte perduximus, plura in lucem educturi, adspirante Numinis gratia, quæ severius examen adeo non reformident, ut illud potius omnibus votis expetant. Si animosius agere vellem, retorquere possem telum, atque jure meritissimo inferre, illos cuncta miscendi ansam ministrasse, qui spretis fontibus *Dialectorum*, ex ingenio suo *formales significationes* eruere sustinuerunt. Sed faceessant dura dicta. Quivis id tentet, & conetur, ad illustrationem Verbi Divini, quod Domino suo sese approbaturum, sperat. Quis fœnum, stipulas, lignum: quis argentum, aurum, gemmas, in medium contulerit, dies, & ignis, manifestabunt. *Altera criminatio*, non æquior sane, *per novas nostras curas receptis in Ecclesia versionibus* multum derogari; quin quodammodo ipsum fontem *Hebræum imperfectionis* argui, quum *Hebraicam Linguam magnis defectibus* laborare assevero. Paucis ad hæc repositum esto: non ex veritate esse Zelum, qui veritatis ulteriorem discussionem pati nequit. Quanta veneratione prosequar versiones in Ecclesiis receptas, Veteres pariter, ac Recentiores, scripta mea loquuntur. Sed puderet me mei, puderet muneris quod sustineo, si per vestigia Excellentium interpretum non ad majorem in *Lingua Hebræa* cognitionem, & lucem, pervenire studerem. Hoc adeo nihil detrahit præstantissimis virorum, qui *rem Hebraicam* restituerunt, ut sic demum nos veros eorum imitatores probemus; quando ipsorum exemplo ad ulteriorem perfectionem connitimur. Hoc quam necessarium sit, in *opusculo de defectibus*, quibus *Linguae Hebræe cognitio hodierna* laborat, palam feci; atque *defectus* istos, ad certas classes redactos, illustribus speciminibus inspiciendos præbui. Jam vero tantum abest ut ea nostra cura aliquid deminuat, deteratve, de puritate, & perfectione, *Fontis Hebræi*, ut contra nativam dignitatem, & primævum splendorem, unde per injuriam temporum, & incuriam *Judæorum*, decidit in bene multis, præsertim in *Radicum Originibus*, eidem restituere allaboret. Aliud longe, *Hebræum sermonem* accusare imperfectionis, obscuritatis, inconstantiae; quam incudem infelicitè tundunt audaciores illi Critici, qui quæ in *Lexicis*, vel *versionibus*, inconcinnius exposita, & digesta, ipsi *Linguae* imputant: Aliud redarguere *nostros in Linguae illius cognitione defectus*, eorundemque sanandorum remedia indicare. An non hoc omnes, qui ante nos Literas hæce excoluere, & professi sunt, & pro sua quisque virili sat egerunt? An non ipse Cl. Gussæti agnoscit *Originum generalem* illum, quem levare conamur, defectum, atque eas ex ingenio sibi fabricatum ivit illa officina conjectandi, & pro arbitrio quævis conformandi, instituta, quam in *Græcis*, *Latinisque*, nunquam exercere sustinuisset; ut sane a doctis, indoctisque, juxta, confestim exploderetur, qui tale quid in *Literis Humanioribus* sibi arrogaret.

XXIII. Occasione hac paulo clarius, & distinctius, adhuc, sub conspectu *Confusio non una nudatur.* ponendum, quid *Virum Clarissimum*, adversus cujus *Hypothesin* toto *Capite IV.* differui, implicuerit, quum *Linguam Biblicam* vocitat *Magnum Luminare*, *solis instar suis radiis refulgens*, ac proinde nullis *Defectibus*, ex collatione *Dialectorum* supplendis, laborans. Manifesto commiscet *Doctrinam salutarem*, *Mosis & Prophetarum*, cum *Lingua*, qua *Oracula sua* consignarunt. Illam *Linguam*, ut *Linguam* per se, *solis instar fulgere*, & *suis se radiis legenti manifestare*, tam absurdum, ut ne *Fanatismus* quidem eo provehere aliquem posset. Si dicas consulendam esse *Analogiam fidei*, ad ejusque lucem *proprietas verborum* vestigandas, & *constituendas*, regeram, iterum confundi, quæ toto cælo dissident. *Analogia fidei* dijudicat, quænam *vertendi ratio convenientissima* sit, & cum *Doctrina cœlesti* conjunctissima: *Linguam ipsam Hebræorum* non sane docet, nedum ut ejus *Origines*, & *Proprietates*, legentibus suggerat, atque inspiret. Tertia *confusio* in vocabulo *Defectuum*. His absque controversia exemptum est *Verbum revelationis*, at *Linguam*, qua *Verbum illud revelatum*, *nihil imminutionis* passam, sed omnem ejus *proprietas*, & *virtutem*; omnem *amplitudinem* & *dicendi formam*; omnem *Grammatices*, & *Syntaxeos rationem*, in *Sacro codice* contineri; tam absolum est, ut hoc ne per somnium quidem cuiquam in mentem venire possit. Si instes, *Linguam revelationis* eo saltem usque *integram* remansisse, ut *Dialectorum Luce* non indigeat, sed sibi met suis opibus diem præstare valeat, fidenter reponam, *visæta* proferri: & vel rotundis verbis asseverandum, *universam Linguam Hebræam*, qua late patuit olim, *intra Bibliorum cancellos* contineri; vel concedendum, collatione *Dialectorum* prudenter instituta indigeri, ad profunda illius *Linguae* penetranda. Ulterius liquidissimæ causæ fiducia progredior; veniat aliquis, qui hoc asseveret; (quod nunquam quemquam facturum serio, persuasissimus sum) sed tamen dicere sustineat aliquis, *universum Linguae Hebrææ ambitum* in *Bibliis* comprehendendi: tum eo rem deductam dabo, ut vel statuere cogatur, nec se, nec quemquam mortalium, quicquam de ea *Lingua* intelligere; vel ad *Dialectos* eundum, indeque *Clavim* illius *Sermonis* repetendam esse, ultro confiteatur.

XXIV. Ad decimam tertiam venio objectionem simul, & censura, qua *Antistites Linguarum Orientalium*, *Scaligeros*, *Salmasios*, *Bochartos*, *Hottingeros*, &c. cum splendoribus pollicitationibus lucis, nil magnum præstitisse contendit *Cl. Guffetius*, sed *fluctuationibus*, & *hallucinationibus*, seque, aliosque, involvisse. Non diffiteor multa minus feliciter nonnunquam viris illis principibus successisse: nimis tamen iniquum, ut propter fæces quasdam, & scorias, aurum improbetur: atque *Magno Auctori Hierozoici* detrahatur illustratio solidissima materiæ infinitis difficultatibus & tenebris obseptæ, quas ad lucem *Dialecti Arabicæ* primus exsuperavit. Consimilis ratio *Hottingeri* in *Smegmate Orientali*, quod eluendis præjudiciis eorum qui *Linguas Orientales* contemnebant ipsius tempore, adhibuit. Sunt in eo opere nimis festinanter scripta: sed totum Viri laborem propterea abjicere, nimis injustum profecto: quum pauca mala multis bonis redimat, atque compenset. Idem dicere possum, &

Criminationibus, decimo tertio, occurritur.

debeo, de aliis Viris Doctissimis, qui in hac palæstra laborarunt. Neminem novi, penes quem non plus certi, & liquidi, reperias, quam incerti. Sed haec latent ferme eos, qui *Linguarum Orientalium studium* non toto pectore amplectuntur. Quid mirum? Non legunt Libros illos, aut si legant, vix eosdem intelligunt, quando Fontes, unde talia hausta, ipsis clausi. Risi, quod Cl. *Gussetius* illorum *operum indices excutere* jubeat; ad deprehendendum quam parum *veræ lucis* adferant. Cur non adfirmat se ipsa illa *opera* examinasse, atque bonae frugis vacua reperisse? Vereor nimis, ne ipse in *indicibus* obhæserit; atque de panno iudicium tulerit ex margine ejusdem crassiore, ac minus tactui adblandiente. Quod jam ad *juvenilia* nostra in *Jobum* attinet, quicquid in his immaturum adolescenti excidit, id maturior, spero, dies emendavit. In *Præfatione Commentarii* nuper editi eas *Arabizandi* leges scripsimus, quas bonis Arbitris me approbasse nullus dubito. Si eæ rite observentur, omnes *Dialecti* in suavissimam *Harmoniam* poterunt revocari; & *Linguae Hebraeæ* praesertim, verum suum, & nativum, decus adstitui. Qui hoc *unius seculi opus* putat, nescit quantum adhuc materiae illustrandum, & perpoliendum, restet. Habet virtus excellentium ingeniorum, in quo se incredibili cum fructu exerceat, novisque identidem accessionibus studium *Linguae Hebraeæ* coronet.

Aliae cavillationes refutantur.

XXV. Levissima sunt, quæ *decimo quarto* per saturam lancem congeffi. Ad primum, *Dialectum Arabum* ceteris esse impuriorem; saltem ad *Hebraicam puritatem* non pervenire, ob vocabula *Græca, Latina, Persica*, quin & *Turcica*, ei admixta: respondeo, quicquid *Peregrinum* in hac *Lingua*, suo statim *Charactere* dignosci: atque nihil aliud hic factum, quam quod in omnibus *Linguis* factitatur, ut voces *Technicae*, quæ *scientiæ*, aut *materiae* alicui, *propriae* sunt, retineantur, ac civitate donentur. Sic in *Dialectum Syriacam* & *Chaldaicam* quam plurima *Græca, Latina, Persica*, sese infuderunt. In ipso *Daniële* habemus פסנתרין *Psalterium*, סומפוניא *Symphoniam*, & alia. In *Novo Testamento* πραιτώριον, σαρδάριον, κήρυον. &c. &c. Qui ad talia adhærescit, atque veram inde corruptionem nasci contendit, imperite iudicat. Sed jam *secundo*, ante seculum XVI. nemo nostrorum *Arabice* calluit. Vellem sane magnus ille *Reuchlinus*, qui primus *Christianorum res Hebraicas* restituere aggressus, eam calluisset. At quid tum postea? Redibimusne ad *Reuchlini* illa? atque ultra *seculi XVI. lucem exorientem* nihil vel desiderabimus, vel expectari posse statuemus? Imo, inquit, *tertio*, ad *rariora*, ad *semel lecta*, ad *Jobi*, si forte, monumentum, *Arabicam Dialectum*, cum reliquis, aliquid conferre posse, a multis agnitum: at nemo ejus usum tam late extendit, atque per universum corpus *Linguae Hebraeæ* diffudit. Atqui primi *Judæorum Grammatici*, R. Saadias Haggadon, qui seculo X. R. Juda Hiug, qui XI. R. Jona Giannachides, qui XII. floruit, *Grammaticas*, & *Lexica* sua conscripsere *Arabice, Lingua ipsis vernacula*, atque utramque *Dialectum* inter se contulerunt. Praesertim R. Jona *Cordubensis* refertur absolutissimum *Lexicon* conscripsisse, in quo *Radices* plerasque ex *Arabum fontibus* illustravit. Sexcenta in-

indicare possem *Themata Hebraica*, quæ *Rabbinis* non aliunde innotuerint, quam usu *Arabum*, inter quos in *Babylonia*, *Ægypto*, *Africa*, & *Hispania*, versabantur. Minus perite ergo, quarto, asseritur, *Rabbinos Linguam Arabicam* non calluisse adeo. De posterioribus id verum; iis nempe qui in *Hispania* vel extra ditionem *Saracenicam*, vel post eam, fuere: inter quos *Ab. Esra*, & *Josephus Kimchi*, cum filiis *Mose*, & *Davide*, *Kimchiis*. Item *R. Joseph Ben Caspi Catalaunensis*; qui *Thesaurum Linguae Sanctæ* composuit, & *Catenulas argenteas*. Mitto *Jarchium*, *R. Levi*; aliosque, qui in *Galliis*, vel alibi, orti, nullam ad *Arabicam* aditum habuere. Hi omnes tamen *Ismaëliticam Linguam*, sic eam appellitare amant cum aliqua contemtionem, adeo non spreverunt, ut passim ad auctoritatem ejus provocent, atque in rebus dubiis non minus ad *Arabicam*, quam ad *Chaldaicam*, *Dialectum* recurrant.. Cadit ergo sponte instantia hæc, quam qui movent, eo ipso ostendunt se *Rabbinos* nunquam voluisse: & in *Historia restitutæ* per *Judæos* primum, deinde *Christianos*, *Linguae Hebrææ*, hospites versari. Alia, quæ hic dicenda haberem, in aliam occasionem sepono; & venio ad quintum; nimis sic molestum, & onerosum, reddi studium *Ling. Hebrææ*; & dari alias *Hypotheses commodiores*. Quænam illæ sint *Capite I.* indicavi; simulque quid pretii, ac ponderis, habeant, paucis perstrinxi. Res alibi latius, & ex professo, disputanda. Si modo legitima causæ cognitio sumatur, nec *Literato*, nec *illiterato*, ullum relinquatur dubium, quin unica, tutissima, & Regia, via, *Hebraicam rem constabiliendi*, atque ad ulteriorem adhuc perfectionem provehendi, præsertim circa *Origines*, sit collatio *Dialectorum*, inter quas *Arabica*, ut omnium ditissima, principem locum mereatur. Hoc apud *Eruditos* nulla probatione indigere putabat *Cl. Pfeifferus*, in *Hermeneut. Sacra* p. 646. Tam magis mirere, ne *Probationibus* quidem, & *demonstrationibus*, locum a quibusdam concedi.

XXVI. Finem facio in objectiuncula, quæ agmen claudebat decimo quinto: *Ultimæ instantiæ respondetur.* vix operæ pretium esse, ut tantum laboris, & temporis, si jam molestia devorari queat, in vastissimum illud studium *Dialectorum Orientalium* impendatur, ad *Origines* verborum vestigandas. Sane si nihil aliud ageretur, quam *Etymon* aliquod, aut *Originatio*, sine magno veritatis damno hisce superfederi posset. At agitur de *Formali significatione verborum*, i. e. de *medulla ipsa*, & *anima*, *Linguae*. Agitur de eo, quod nullus non *Enarrator* verbi *Divini*, nullus non *Interpres*, officii sui ducit, non tangere tantum, sed etiam enucleare. Agitur de eo denique, quo rite constituto, *Verbum Dei* in omnibus *Versionibus* Unum erit, quando nemo aliter vertere vel poterit, vel sustinebit, quam *Vis & indoles Linguae Originalis*, ad liquidam claritatem, & evidentiam productæ, patiantur. Huc lentis quidem, sed certis, passibus *Providentia* pergit. *Regnum Dei* in cursu est. Ejus complementum erit lucis summum incrementum, ad quam omnes tenebræ diffensionum, & discordiarum, quæ *nomen Christi* scindunt, dispellantur, ut *Nomen*, & *Verbum* ejus, Unum sint in universo orbe terrarum.

C A P U T S E P T I M U M.

Circa cognitionem Linguae Hebraeae conspectus variarum Hypothesium, panditur. Prima Hypothesis est Vossiana. Secunda Pontificiorum. Tertia, quae Versiones Vetustas amplectitur. Quarta, quae fert, penes Rabbinos jus esse linguam patriam exponendi. Quinta est Forsteri & cognata Avenarii Hypothesis. Sexta, quae sua luce semet omnibus inlucuat, siquidem Veteres & Recentiores cum Rabbinis non spernit, sed luce auget. Septima Hypothesis est Cl. Bohlii. Octava Cl. Gulletii, cui novationis criminatio imposita a quibusdam. Amplior hujus Hypotheses conspectus praebetur. Adversus eam instantia. A Mathematicis tunc Linguae Hebraeae cognitio repetenda. Nona Hypothesis Doct. Neumanni & Loeschneri. Decima nostra, quae tamen a Sexta nihil differt. Tandem acceditur ad Cl. Driesseni Hypothesin. Quae penitus inspicienda praebetur. Velitatuuncula adversus eam instituitur. Hypothesis Vera clariore in die collocatur.

I.

*Panditur
conspectus
variarum
Hypothesium,
circa cogni-
tionem L.
H.*

Confido Methodum nostram liberatam esse scrupulis, quae eam plus, minusve, suspectam reddebant. Ea ut adhuc clariorem in diem educatur, lucidisque veritatis telis quicquid dubitationum est, vel contradictionum, discutiat, sub conspectum orbis Eruditi ferendas esse video diversas illas Hypotheses, in quas discessere Viri Docti, circa Rationem vel constituendam, vel ulterius perficiendam, & consummandam, cognitionis nostrae, in Lingua Hebraea.

Exploratissimum habeo, plerosque qui de rebus nostris sententiam dicunt, harum Hypothesium discrepantiam, collisionem, pugnam, valorem vel externum, qui ad Linguae corticem pertineat, vel internum, qui ad Medullam, & Origines penetret, nunquam justis lancibus examinasse. Haud paucos etiam magna in ignorance hujus materiae versari non est quod ambigamus.

Ut ergo cognoscendi, & judicandi, major fiat copia, Statusque Quaestionis saltem nemini amplius ignotus sit, vel si cognoscatur, implicari, & obscurari, ulterius non possit, dabo succinctam delineationem sententiarum, in quae scinduntur studia Erudita, circa Capitalissimum hocce Argumentum, in quo

quo agitur de *Fundamentis*, & *Firmamentis*, quibus notitia hodierna Ling. *Hebraeae*, id est, *Explicatio Moſis*, & *Prophetarum*, innitur.

Has decem in *clafſes* diſpeſcam; nullus dubitans quin *Veritas* ultro ſeſe oculis eorum, qui eam amant, ſit ingeſtura.

II. *Primum* locum occupat *Hypotheſis*, quæ *Linguae Hebraeae cognitionem*, una cum *Republica*, funditus occidiſſe, & extinctam eſſe, contendens, ejus *clafſem* non alibi, quam in ſinu *Alexandrinorum Interpretum*, quærendam eſſe pugnat. Qui hinc ſtant, *Rabbinorum nationi* omnem auctoritatem, & fidem, derogantes, *Editionem Maſorethicam*, qua nunc utimur, corruptiſſimam eſſe pronunciant. Addunt, ex *Editione Hebraeo-Samaritana*, nec non *LXX.* illis, *Codicem Legis* emaculandum, reliquos item *Libros Sacros* ex eadem verſione *Græca* unice & explanandos, & emendandos eſſe, ſi cum *Chriſto*, *Apoſtoliſ*, *primitiva Eccleſia*, ſapere velimus, & non cum *Judæis* delirare.

Prima
Hypotheſis
Voſſiana.

Notus hanc in partem exceſſus *Iſ. Voſſii*, viri in omni *Literatura* magni, præterquam in *Orientali*, quæ ad hanc cauſam diſceptandam vel maxime requirebatur.

Eandem incudem tutuderunt, ſuo quiſque more, *J. Morinus*, *M. Meibomius*, *R. Simonius*, *G. Whiſtonus*, aliique *Critici* audaciores. Hæc quid foveant, quo tendant, nemini obſcurum. *Systema* illud *Voſſianum* non infeliceſter quidem confutatum in *acceſſionibus*, quæ *Chronologiam*, & *Ætatem mundi* ſpectant: ſed *ars cauſæ* ejus necdum convulſa. Nempe arma quibus expugnari potuiſſet, & debuiſſet, a plerisque imprudenter e manibus dimiſſa: idque inſuper *Hebraizandi* genus introductum, quod *Voſſianis* tantum non victoriam porrigit, hac ſaltem in parte. Id ſententiis, per quas ituri ſumus, introſpectis, ſponte pateſcet: ſimulque diluceſcet, non aliunde fortius, & ſolidius, totam illam *Hypotheſin* jugulari poſſe, quam ex *Dialectorum* evidentiffima cognatione cum *Hebraea* vel *Matre*, vel *Sorore*. Fidenter dico; & quid dicam ſentio: ſi *Dialectorum* illarum uſus, & auctoritas, tollantur, nunquam *Prima* hæc ſententia everti, & exarmari, poterit; ſed a noſtrismet *Theologiſ* novis viribus inſtructa, caput denuo eriget, atque de iis per ipſorum manus triumphabit.

Testis mihi Clariff. *Drieſſenius*, in *Differtatione de Cauſis & Auxiliis interpretandi Linguam Hebraeam Biblicam*, quam nuper adverſus *Originum* harum *Librum primum*, nec non *Opusculum de Defectibus*, in lucem edidit, una cum *conſiderationibus ad Novam noſtram Verſionem Libri Jobi*. *Universa* hæc ſcriptio præmiſſa eſt *Ejuſdem Dilucidationi Analyticae Libri Jobi*, in qua verus ſtatus *Controverſiæ* inter *Jobum*, & *Amicos*, dilucide indicatur. *Verus* item *Behemoth* & *Leviathan*, eaque occasione *piſcis Jonæ*, qui hætenus delituerant, in lucem protrahuntur.

Hujus jam *Differtationis* pag. *II.* inculcatum reperio, *Scriptores N. T.* diſtinctionibus utentes, quibus *Verſio Græca*, eo ipſo nos condocere, in *Fundamentalibus* his *Dogmatibus* *Græcos* nativam *Diſtinctionum Hebraearum* indolem, genuinam notionem, recte dediffe. Subſumitur deinde *Rhetoricatio* hæc in noſtrum *Systema*. Quare in nativa vocum indole veſtiganda eamus primum non in *Arabiam*, ſed

sed in Ægyptum. Mirari heic & adorare subit Dei vias. Ægyptus illa quæ populum Dei tamdiu hospitio excepit; dein vexavit equidem, sed sic ansam præbuit gloriosissimis prodigiis, & miraculosissimæ Liberationi: Ægyptus quæ Sospitatori a cultro carnificis latibulum fuit, ne necaretur ante absolutum salutis opus; eadem Ægyptus dedit nobis adminiculorum omnium Textum Hebræum interpretandi antiquissimum, præstantissimum, nulli deprecandum. Ne Vossianus, vel Meibomianus, nobis subito extitisset Cel. Driessenius, subverebar; sed metu me absolvit clausula, nunquam tamen Hebræo Codici equiparandum. Sic quidem ab Hypothesi illa resilitur quod ad corruptionem Hebræi Codicis, non vero quod ad Ejusdem solidam & fundamentalem interpretationem, ab ipsis Scriptoribus N. T. nobis commendatam. An hoc non est herbam porrigere Adversariis, seque manibus, pedibusque, constringendum iis dedere? Certe qui huc usque descendit, ut Versionem τῶν LXX. tantum non consecret, pro solida & fundamentali interpretatione Codicis Hebræi, is nunquam Ejusdem integritatem adversus Systema Vossianum sartam tectam præstabit, sed Masorethicam nostram Editionem mendis innumeris obsitam esse, vel invitum tandem fateri cogetur. Absit tamen, absit, ut de Veteris Amici Orthodoxia vel tantillum delibem. Pectus candidum, & virtuti ac veritati dicatum, suspiciones sinistras nec fovet, nec spargit, in Fratrem. Ne concipit quidem. Liberetur ergo V. Cl. istac consequentia; sed & paulo prudentius in posterum Rhetoricetur, nisi sonos sine sensu funditasse videri velit, apud omnes rerum intelligentes. Hi quomodo triplex illa Ægyptus in superiorem periodum includi, & illigari, potuerit, emirabuntur. Miratur nunc forte ipse Cl. Driessenius, quod tam levem imaginatiunculam, quam oppositio Arabiæ, & Egypti, offerebat, gravissimæ Quæstioni admiscuerit; Arabiam quasi profanam quandam Regionem pingens, nimirum, quæ Sanctiori Ægypto cedere debeat, eique in jure interpretandi Codicis Sacri fasces submittere. Ego quidem terram Arabiam parum curo. Linguam Arabicam cum Hebræa intimam consanguinitatem colere, semper adfirmavi, atque etiamnum confirmo. Hoc Cl. Driessen: pag. 3. Dissert. non negat: Lætus inquit, lubensque agnosco, si quæ Dialectus Orientalis, præsertim Arabica, illustrandæ Hebrææ Matri officium Filiale præstet. Iterum pag. 79. sed an igitur nullus Arabismi usus in Lingua Biblica? Certe idem qui Syriasmum, Chaldaismum &c. Si quæris quæ Dialectorum in hoc usu principatum teneat, non est opis meæ istam litem componere. Pulchre locata modestia! Pergit; Hoc teneo ea quam V. D. inflexit via, frustra primigenios vocum Hebræarum significatus quæri apud Arabes. Attamen non diffiteor ex secundariis & figuratis, quas illi promunt, in his, illis, justo ratiocinio ad primigenios, & simplices, significatus quem posse adscendere &c. Miraris denuo fluctuationem, non sane decoram, & quorsum tandem evasura sint hæcce, scire aves. Hic vero curiositatem paululum sustineas velim, usque dum decem sententiarum lustrationem absolverim: ita enim comparata est Viri Clar. Hypothesis. ut cinnum quendam conflarit, atque id genus induxerit quod a recta ratione longissime repulsum.

Secunda
Hypothe-

IV. Accedo ad secundam sententiam, quæ Latine versionem, ab Hieronymo emen-

emendatæ, omnia defert, atque hunc limpidissimum *Hebraicæ Linguae* fontem esse decernit. Quid *Synodus Tridentina* hac in parte sanxerit, nemini ignotum. Qui in *Romanensi cœtu* servitutem hanc servire detrectabant, sub initiis *Reformationis*, & *Rabbinos*, atque alia auxilia, circumspiciebant, tantum non *Hæreticorum gregi* inserti. Hoc studia excellentium inter *Pontificios ingeniorum*, alias haud dubie exarsura, sufflaminavit, quo minus per vestigia *Ariæ Montani*, *Xantis Pagnini*, aliorumque, qui *Literatura Hebraica* inclaruere, ad ulteriorem perfectionem contenderent; atque ex *Linguis Orientalibus*, quarum florentissima semper conditio in media *Roma* fuit, copiosiore lucem inferre sustinerent. Qui id tentarunt nonnunquam, nobilia pectora, nunquam ad magnas fortunas pervenere. Sed hæc alias. Nunc dicam tantum, quod & alibi insinuavi, ut nimis magnifice *Pontificios*, ita multos *Nostrorum* nimis tenuiter de *Vulgata* sentire. Mihi quidem, ea *Versio* nulli *Veterum* concedere videtur. Sed qui inde sibi proprietatem omnem *Linguae Hebrææ* promitteret, ac præsertim *Origines* constituere vellet; plane quid *Origines* sint, quid *Linguarum proprietates*, & *primigeniæ potestates*, sese cum *Cl. Driessen*. ignorare ostenderet: quum nimis apertum sit, *Latina vocabula*, eorundemque *Etyma*, cum *Etymis Hebraicis* concinere, atque conspire, non posse per omnia, ne in uno quidem, nedum in tot millibus *Thematum*, atque *derivatorum*. Ex *Versione* vel *Latina*, vel *Græca*, quantumvis accurata, & fidei, tam parum *Origines Hebrææ Linguae* constitui possunt, quam ex *Gallica*, *Anglica*, *Germanica*, *Belgica*, reliquisque vernaculis, cuique, *Versionibus*. Res tam manifesta, ut vel cæco se ingerat. Talia probare non tantum, sed vel tangere, me hætenus puduit. *Originum* prior pars, hæc, ut cum sensu communi conjuncta, in omnibus, mea *Lecturis*, supposuit. Video tamen suppositionem istam nimis fuisse liberalem. Dabimus ergo id retro relapsis in *Belgio* studiis humanioribus, atque iis qui nostra cavillantur, aut criminantur, quia *Fundamenta demonstrationum nostrarum* non intelligunt, ut in *Operis* hujus decursu eam facem præferamus, quæ eos a *Statu Quæstionis* aberrare non patiat, nisi ultro cœcutire, & errare, decreverint.

IV. Pergo ad tertiam *Hypothesin*. Ea cum *Vulgato*, & *LXX.* reliquas *Versiones vetustas* amplectitur; atque ex omnibus hisce simul junctis sat luminis hauriri posse statuit, ad *Ling. Hebrææ genuinam indolem* expromendam, & constituendam. In hoc censu veniunt *Paraphrastæ Chaldaei*, *Onkelos*, & *Jonathan*, cum *Hierosolymitano* &c. Item *Syrus*, *Arabs*, *Æthiops*. Denique qui *Hexaplis Origenianis* inserti *Aquila*, *Symmachus*, & *Theodotio*, homines vel *Judæi*, vel *Semi-Judæi*, & *Semi-Christiani*; quorum *Fragmenta* insigni accessione locupletata edidit *Nobiliss. Montfauconius*. Subnexuit Vir Magnus geminum *Lexicon ad Hexapla* illa, infinitæ utilitatis, *Græcum* alterum, alterum *Hebraicum*: unde pretium cujusque ad intelligentiam *Linguae Biblicæ* satis distincte dignosci, & statui, potest.

Rite interim tenendum quicquid ex *tabulis* hisce, & fragmentis, e naufragio collectis, subministratur, ad exteriorum tantum *Linguae* adspæctum pertinere: non ad *interiorem proprietatem*, & *Origines*. Eadem ratio *Para-*

sis Pontificiorum.

Tertia Hypothesis.

phrasium Chaldaearum, quarum major adhuc in sensu declarando libertas fuit, & diffusio. Reliqui Syrus, Arabs, & Aethiops, e LXX. fere expressi, hac in re quidem parum, aut nihil, faciunt momenti. Univerſim monebo, *peſſimum* fore *Vernaculum interpretem*, qui *ſtructuram & Origines Hebraeas* verſioni paſſim intexeret. Unus *Aquila* hoc infeliciffime adfectavit: de cujus conſilio ſic *Hieron.* ad *Pammachium*, de optimo genere interpretandi. *Aquila contentioſus interpres*, qui non ſolum verba, ſed *Etymologias* quoque verborum, transferre conatus eſt, jure projicitur a nobis. Quis enim pro frumento, & vino, & oleo poſſit vel legere, vel intelligere *χῶμα*, *ὀπωρισμὸν*, *σιλπνότητα*, quod nos poſſumus dicere fuſionem, pomationemque, & ſplendentiam. &c. Exemplum ex noſtro ſermone captare poſſumus. Quanta enim apud Græcos bene dicuntur, quæ ſi ad verbum transferamus, in Latino non reſonant? & e regione, quæ apud nos placent, ſi vertantur juxta ordinem, (& originem) apud Ipſos diſplicebunt. Hæc alibi hoc ipſo in opere, Deo dante, exemplis illuſtrabuntur. In præſenti hæc ſumma eſto, planiffime nescire quid ſint *Origines Hebraeæ*, qui eas ex ulla verſione, ſive *Vetere*, ſive *Recentiori*, elici, & finiri poſſe, aſſeverant.

Quarta
Hypothe-
ſis.

V. Diſpiciendum porro de *Quarta Hypotheſi*, in quam magno conſenſu a plerisque deſcenſum fuit, qui rei *Hebraicæ* inſtaurandæ manum admoverunt. Hæc fert, penes *Rabbinos* juſ eſſe *Linguam Patriam* exponendi, ejusque *genuinas ſignificationes* pandendi. Hi inde a ſeculo decimo de *Ling. Sancta* e ruinis ſuis reſuſcitanda ſolliciti, cum *Commentatione Biblica*, cui animum appellere tunc cœpere, *Grammaticam* quoque pro firmamento ei ſubjiciendam ſenſere. Utrumque illud ſtudium, laudabile ſane, ad *Lexica* quoque concipienda, & in uſum diſcentium digerenda, gentis Doctores impulit. Quinam hac in palæſtra potiffimum enituerint, *Cap. præced. par. XXV.* breviter tactum. Ibidem monuimus Magiſtros illos, qui primi magnum opus aggreſſi, maximam partem in *Babylonia*, *Agypto*, *Africa*, *Hispania*, vixiſſe, atque *Arabicam Linguam* vernaculam habuiſſe: & *R. Jonam* ex *Arabum fontibus* omnia *Themata Biblica* majore lumine perfuſiſſe in *Lexico* elaboratiſſimo. Magno redemptum vellem Opus, quod ſequentium *Rabbinorum*, quibus *Arabica* minus prompta, livor preſſit. Superelle tamen dicitur, & ſpes eſt cum tempore emeſſurum. Satis prudenter, & feliciter, eum hoc in curriculo verſatum, & ſpeciminibus ab *Ab. Eſra*, *Kimchio*, & aliis, in medium productis, cernere eſt. Quid pro univerſo ſcopo præſtiterit, dicere non habeo: illud quidem, ſine eo, aliisque, qui *facem Arabiae Sermoni Biblico* intulere, ſi fuiſſet, *Rabbinos* illos, qui poſtea exorti ſunt, & alienam gloriam in ſe tranſmoverunt, parum, aut nihil viſuros fuiſſe, in *ſignificationibus externis*, quas nobis tradiderunt, *vocabulorum*. De *internis*, i. e. de *Originibus*, & *formis primigeniis*, ſive cur *ſapiens* vocetur *הכם*; cur *magnus*, *validus*, *potens*, *גורל*; cur *juſtus* *צדיק*, &c. nulla eos cura inceſſit, vel cogitatio, quippe quæ eorum ingenium, captumque, nulla humaniore literatura ad hoc præparatum, & imbutum, excedebat. Idem intellectum velim de *concordia*, &

& concentu, ad quem diversissimæ sæpe unius Radicis potestates revocari debent. Hoc, ut quivis sentit, magnum requirit usum doctarum Linguarum, cum *judicio Critico*, inde a pueris in hoc ipsum intento, & directo. Quod ergo ne viderunt quidem *Rabbini*, id frustra sane ab ipsis expectaretur: ineptius adhuc iisdem tribueretur. Et fuere tamen, semperque extituri forte, tam submissi miratores, devotique amatores, *Rabbinorum*, ut ultra eos sapere recusent; atque ne latum quidem unguem ab iisdem deflectere sustineant.

VI. Hoc *Joh. Forstero SS. Th. Doct. & Hebr. Ling. in Acad. Viteberg. Professori*, tantam bilem in nasum concivit, ut tanquam si arx *Christianæ fidei* prodita esset, medio seculo XVI. pro ea defensanda in arenam descenderit, cum titulo hocce galeato: *Dictionary Hebraicum novum, non ex Rabbinorum Commentis, nec nostratium Doctorum stulta imitatione descriptum, sed ex ipsis Thesauris Sacrorum Bibliorum, & eorundem accurata locorum collatione depromptum, cum phrasibus V. & N. T. diligenter annotatis.* Hinc quinta nobis subnascitur *Hypothesis*, quæ paucis cognita, quum rarissimum sit ejus *Lexicon*, paulo pluribus nobis enarranda, verbis Viri ipsius, ita præfationem exordientis. Vidi multis jam annis, post instauratam *Euangel. Doctrinam*, non minus regnare in *Scholis Christianorum Commenta Rabbinorum*, cum in *Versione*, tum in *enarratione Scr. S.* quam in ipsis *Judæorum Synagogis*; atque ipsorum interpretamenta, quasi sacrosancta mysteria Dei, ab omnibus summa reverentia, ac religione, coli, & adorari. Hinc factum, ut certum *Scripturæ sensum* nequaquam assequi poteris. Pio igitur Zelo motus, *Dictionary* scribere institui, in quo ex *Mose & Prophetis* vera ac certa vocum *Hebraicarum* significatio indicaretur, ne studiosi hujus *Linguae* illa significationum confusissima *Babylone*, ac varietate, quam uni themati hætenus tribuerunt, turbarentur: nec tam a *Rabbinorum* auctoritate penderent, quam solido *S. Scr.* fundamento niterentur. Ac sæpe vehementer demiratus sum nostratium (ut pace ipsorum dicam) *secordiam*, qui absque ullo *judicio* *Commentaria* *Judæorum*, in quibus nulla lux, nulla notitia, nullus spiritus, nulla ullius disciplinæ, seu artis, vera ac solida scientia, nulla Linguarum, ac ne quidem *Hebrææ*, est cognitio, amplecti maluerunt, quam ut ipsi considerarent voces, ac significationes, &c. &c. &c.

Quinta
Hypothesis
Forsteri.

Nihil vehementius tota ista præfatione, e cujus pag. 3. hancce periodum subnecto. In *Scholis*, & *Dictionaryis*, oportet regnare, non inania somnia *Rabbinorum*, sed quantum assequi possumus, propriam ex fontibus *Scr. S.* sumtam significationem: quæ semper prælucere nobis, & tanquam *Columna ignis* in conspectu esse, debet: quod a *Christianis Scriptoribus* hætenus non est factitatum: sed fascino *Judaico* uni themati duo, tria, etiam plura, & quidem dissimilia, tribuerunt significata, ut in tam multiplici varietate nescias, quæ cujusvis vocis in quolibet *Scripturæ* loco propria sit significatio: & ita in ambiguo hæreas. Cum tamen singula themata unam tantum, eamque propriam, & principalem, habeant significationem, nec plures; exceptis tamen illis, quæ in conjug. vel una, vel pluribus, contrarias habent significationes: quam tamen contrarietatem nec ipsi pro ignavia sua considerarunt, nec indicarunt. &c.

Concludit tandem eodem stylo: Si quis est qui facultates suas in *Rabbinos*

profudit, qui in ipsorum Synagogis longo tempore versatus est: qui domi propriis impensis ipsos praeceptores aluit: qui ipsorum commentaria Studiose evoluit, Forsterus est; & tamen (Deum & conscientiam testor) nihil eximii reportavi. Eram illis initio adeo addictus, ut alius quisquam: sed quo olim illis fui addictior, hoc nunc sum factus infensior, quod omnem operam, & oleum, me perdidisse vere, & non sine dolore, fateor &c.

In quo
consistat il-
la Metho-
dus.

VII. Cognoscere aves quid vir tanta confidentia in Rabbinos non solum, sed & in omnes sui temporis Doctores, & Scripturarum interpretes, qui ex fontibus istis hauriebant, investus, in medium tulerit. Expectas forte Dialectos. Falleris. Resilire inde debuit, qui Rabbinos hinc quam plurima derivasse, & illustrasse, compertissimum habebat. Harum praeterea parca, & obscura adhuc, istac tempestate, cognitio: Reuchlinum enim habuerat praeceptorem; cui ad eas accedere datum non fuit. Ad Versiones veteres ergo eum recurrisse suspicaris, ut collatione locorum ad istam faciem instituta, opus suum consummaret. Imo vero valere eas iussit. Quid ergo? primus ille Auctor extitit Linguae Hebraeae notitiam, abjectis reliquis auxiliis, ex ipsis ejus visceribus eruendi. Adstupes coepto, & rogas, quidnam sit, Linguae incognitae notitiam ex ipsis ejus visceribus eruere? Dicam uno verbo. Est idem quod Mathematici appellant Sifras resolvere, sive notas, figuras, & positiones Litterarum ignotas, collatione accuratissima ad certum aliquod principium reducere, Clavim vocitant, cujus ope ad occultissima quaeque consiliorum, & machinationum, penetrari queat. Nunc penitus, credo, obstupescis, eo descensum, ut Verbum salutis comparetur Epistolae, vel Libro, sifris & incognitis litterarum notis, conscripto, ad cujus sensus interiores, nonnisi Arithmetico hocce artificio pervenire detur. Miseram enim vero sortem Homeri! si Mathematicus aliquis sic eum sibi desifrandum sumeret: atque ex hisce suis subtilissimis demonstrationibus novam nobis Linguam Graecam fabricaret. Venio propius: Novum Testamentum non Graecae Linguae profundiore intelligentia jam amplius erit referandum, & explanandum, sed Clavicula haecce in posterum adhibenda, ut ita ex visceribus Sacri illius textus, missa ope, & luce Graeciae, quin Literatura illa profaniores sibi suas habere iussa, veros, & genuinos, sensus Spiritus S. multo accuratius, & solidius, eruamus. Non cum larvis pugno. Temeritati huic jam pons jactus. Sed quo delabor? Redeo ad Forsterum; qui hinc provectus cum ingenio satis erecto, & audaci, eo tandem evectum se sensit, unde exitus non dabatur. Promiserat veras, proprias, & principales, Radicum omnium significationes. Has quum ex collatione locorum expiscari non posset, mirabile aucupium alliterationum instituit. E. G. pro Regula generali assumit: Radices quae unius Organi literas habent, eandem plerumque habere significationem. Hoc fundamento גרש & גרש ei unam tenent originem, per quam prius sit ejicere aliquem domicilio ceu cohabitatione indignum: posterius contraria significatione valeat hereditare: possidere jure belli. Trecenta talia, quibus nec finis, nec modus ullus. Addit alium Canonem, esse Literas quae etsi non unius instrumenti sint, pronuntiatione tamen convenient; & propter soni affinitatem significatione etiam congruant. Talia ei בנע & צנע. Item רגם, רעם, רקם. Hoc jam est

est ruinas dare, & omnia susque deque miscere. Pergit porro. Reperiuntur & dictiones, quæ cum Literas pictura similes habeant, etiam significatione conveniunt: ut טען & שען: item ראה & ראה &c. En quartum adhuc Canonem qui per omnia regnat. Verba in quibus una, aut duæ, aut tres, literæ similes, forma tamen nonnihil mutata, eandem habent significationem, & non nisi modo significandi inter se differunt. E. G. נעל, יעל, עלה, עלל, עול. Hæc omnia adscensionem significant, alia tamen, atque alia, ratione. Item אב אבי אב: hæc omnia significant benevolentiam, desiderium, affectum, promittitudinem, fœcunditatem &c. Proh Chaos! congestaque eodem non bene junctarum discordia semina rerum! Ludit in universum literis, tanquam nucibus, per Prosthesin, per Aphæresin, per Apocopen, per Trajectionem: nunc addens, nunc demens, quicquid lubet, &

Destruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.

E. G. זין, derivat a בון: a בור deductum vult זוריר: a פתח aperuit per transpositionem פתח fovea, scil. aperta: nec non per Apocopen פח Laqueus. Tenuis tantum stricturas moliminis nunc offero. Id alias dedita opera discutiendum, & refutandum. Ex iis quæ adduxi, satis apparet, deserta Regia via Dialectorum in salebras inextricabiles se induisse Optimum Virum, qui Scholam Rabbinicam maximis laborare defectibus deprendens, nimis festinato iudicio omnia ipsis detraxit, atque Systema Vitreum condidit, quod semet destruit, atque elidit. Supra Cap. IV. Par. XXXIII. mentionem faciens hujus conatus Forsteriani, adjeci Clariss. Pfeiff. & Majum judicasse, omne punctum laturum fuisse Virum ingeniosum, si a Linguae Arabicæ subsidio imparatus non fuisset. Conferas quoque velim, quæ Vener. Læscher. in Causs. Ling. Hebr. pag. 113. 114. censuit de hac methodo: non omissis quæ pag. 131. & 134. subseruit.

VIII. Vestigia Forsteri pressit Joh. Avenarius, item Vitembergæ edito Libro Radicum, seu Lexico, in quo omnium vocabulorum Biblicorum propriæ, & certæ, redduntur significationes. Prodiit prima vice Aº. MDLXVIII. atque magno plausu exceptum fuit opus: quod videretur Forstero palmam præripuisse. Nempe ad speciem saltem quandam lusibus illis ingeniosis circumdandam, adscita a Viro non illiterato plane, copia Græci, Latini, quin & Germanici sermonis: ut inde Origines suas Hebræas confirmaret. Ita confert ידע & ιδέω, nec non δαίω. ישע & σόω. בנה & καίω. רנה & ρέω. ראה & ὁράω. אנה navit, natavit; ex ejus mente, & נאώ, νέω. בלה & παλαιόω. בעל & φιλέω. מלך & βασιλεύω, Mem in Betha trajecto: ad quam legem & pleo, plenus, a מלא descenderint. Iterum מרר & αἰμαρτάνω. בוא & βαίνω. נגש & ἐγγίζω. נתך & τέχω. Item cum metathesi שגל & ἀσεργαίνω. עתר & ἐροτάω. קשת & τόξον: quin venter a בטן: & frixit a רבך. Per Aphæresin quoque a צדיק deducitur ei δίκαιος: a למר μάθω & μαθηαίνω. &c. Per Apocopen a לשון λέσχη &c.

*Cognata
Avenarii
Hypothe-
sis aperi-
tur.*

Totum ejus *Lexicon* talibus *tessellis* compositum, quod opere *vermiculato* omnes Linguas perreptasset, si Auctor omnes calluisset. Sæpissime luxuria Viri a me castigata. Nunquam fecissem, sed suo eum genio gaudere sivilissem, nisi ex *alliteratione* illa Græcæ, & Latinæ, Linguæ, nobis *Origines Hebræas* obtrudere sustinuisset. Operæ pretium fuerit specimina quædam posuisse. Dabo potissimum ea, quæ ad defensionem *Originum* nostrarum conducent. *שׁע* ei cognationem habet cum *שׁע* respexit, quia *salvare* est oculis *misericordiæ* respicere. Addit, hinc natum *σώω, σώζω, σάω, σάόζω* &c. Radici *בלג* proprietatem tribuit *focillandi, refocillandi*; ob cognationem cum *בלג* divisit; is enim, inquit, *refocillatur a quo dividitur, seu dispellitur, molestia*. Belle profecto! Subdit: hinc *φλέγω, φλογίζω, φλεγέθω, φλεγμαίνω*. Et *Latinum focillo*. Scilicet per *metathesin* fit *בלג*, indeque *focillo*. Nil pote solidius. Iterum *קרה* apud eum *accensus fuit, ferbuit, efferbuit*; cognationem habere dicitur cum *קרי* *canduit, incanduit*: indeque, liquida interposita, ductum *cendo* apud *Latinos*, cujus composita *accendo, incendo, &c.*

Sed quid ago? necdum tempus est *Origines* meas adversus Cl. *Driessenium, Avenarii* æmulatorem, vindicandi, qui si primariam notionem *candendi* modo attendisset, unde *candor amicitie* dicitur, & *pectus candidum*, nunquam Radicis hujus *Originem* in *incendendo* sitam asseverasset. Ad *Avenarium* revertor. Is *methodi* suæ illustrissimum specimen daturus in *Præfatione*, profert *Thema עמר* quod τοῖς LXX. ἀθετεῖν, *Vulgato opprimere*, aliis aliud, ei ex *alliteratione* cum *Latino* est *Mereri*. Concludit deinde, unde viri *judicium* colligere erit. Hoc autem *filum* *inveniendi* propriam *significationem* *vocabuli* non temere sequor; quum ipsi *Rabbini* in *explicanda* *multarum Radicum* *significatione* sæpe *allegent Arabicam* & *Ismaëliticam Linguam*, in qua ipsum *Thema* in eodem sensu *usurpatur*. Jam facilius credo, quod in eadem *Præfatione* monuerat *candide*, se ex *Lingua Græca, Latina, & Germanica* tantum, *collationem* cum *Hebræa* instituisse, quod ea ipsi notæ fuerint. Alios aliis ex *Linguis* alia *observaturos*. Amo ingenuitatem. Non temnit saltem, quod non didicit. Si ad *veriores fontes* aditus ei patuisset, haud dubie *limpidiores verborum* *significationes* dedisset. Nunc cum *Forstero* totus in *aucupio adfinium literarum*, assumptis insuper *Linguis* vere *peregrinis*, *incredibilem* *quandam confusionem* induxit, quæ a *Babylonica* illa *veteri* non multum *abhorre* videtur.

Sexta Hypothesis.

IX. Hanc turbidam tempestatem, quæ *Ling. Hebrææ* per *Duumviros* istos incubuit, excipit *serenior rerum facies*. Videlicet *incrementa* sub finem seculi XVI. sumserat *cognitio Dialectorum*. Cum *Chaldaicis Syriaca* passim tractari cœperant: atque *Arabica* quoque *Linguæ* amor pectora sollicitaverat *Eruditorum*, facile perspicientium, non aliunde firmiorem opem luctanti inter tot *diversas opiniones sermoni Biblico* ferri posse, quam ex ipso *Oriente*, iisque *Linguis* quæ cum *Hebræa* manifestissimam *adfinitem* habent. Ex hac *collatione Dialectorum*, infinita quædam *utilitas* in *rem Hebræam* redundavit. *Novum lumen* infusum *Grammaticæ*. *Externa facies Linguæ*, quam *Rabbini* tradiderant, in *plerisque* *vindicata*. Multa quæ apud ipsos fluctuabant, du-

dubitationi exempta. Alia ulteriori examini commissa. Quanta deinde *Seculi XVII.* hac in parte fuerit felicitas, quam lætisque accessionibus *Literatura Orientalis e Dialectis*, & præsertim *Arabica*, sit ditata, *Cap. IV. Par. XXXIV. & XXXV.* fufius declaratum.

X. Hujus *Hypotheseos* duplex palma. Prima quod hinc semper steterint quotquot in *cognitione Orient. Linguarum* enituerunt tam *Theologi*, quam *Philologi*. Altera, quod nemo unquam *Dialectorum auctoritati*, & *utilitati*, sese opposuerit, qui non vel fassus sit aperte, se eas ignorare; vel certe dilutissimis objectionibus istam ignorationem, etiam invitus, prodiderit. *Tertiam* addere possum, eos etiam qui non favent *Dialectis*, omnem tamen earundem usum proscribere non audere; sed tantum litigare de finibus, intra quos cohibendæ sint. Hoc ut *Prudentiæ* esse fateor, ita vereor ne nimix *imprudentiæ* sit, de *finibus* istis disputare, quam diu ad interiora istarum *Linguarum* non penetratum. Qui disputat quousque *Lingua Germanica* illustrare possit *Belgicam*, nec tamen *Germanicam* tum *inferiorem*, tum *superiorem*, cum *Belgica* sua callet, quem tandem locum apud peritos iudices tuebitur? Nil aliud, credo, ei expectandum, quam ut jubeatur *Linguas*, de quibus *Judex* sedere vult, addiscere primum, atque tum demum sententiam ferre, nisi de *Tribunali* cum pudore detrahi, pulchrum ducat, & gloriosum.

Quæ sua
luce semet
omnibus
insinuat,
approbat-
que.

XI. Hæc *sexta Hypothesis* ut propius adhuc cognoscatur, tenendum insuper, eam *Veteribus interpretibus* nihil derogare: *Rabbinis* etiam suam relinquere auctoritatem: ita tamen ut nec in *Veterum interpretum*, nec in *Rabbinorum* verba, juretur: sed notabiles eorum defectus meliori luce suppleantur. Ecquid rationabilius? Ecquid cum amore veritatis conjunctius? Ecquid infinita illa veneratione, & religione, qua *Verbum Dei* prosequendum, dignius? *Largiris* enim vero; si modo vera *Lux* inferatur, non *tenebræ* omnia confusuræ inducantur. Dispiciamus ergo, ubi, secundum omnes sanioris *Critices* regulas, *Lux* illa residere queat; idque porro ex lustratione reliquarum *Hypothesium* in omnium oculis defigamus.

Ea Vete-
res, & Re-
centiores,
cum Rab-
binis, non
spernit, sed
luce auget.

XII. *Septimum* ergo locum occupet *Novum Systema Boblii* in *Dissertationibus* pro *formali significationis in S. Scr. explicatione* eruendo. Vir ille Cl. qui *Rostochii Cathedram Theologicam* tenuit, totus *Metaphysicis*, & *Logicis*, deditus, *Linguam Hebræam* primus sub *Metaphysicis* imperium, ac ditionem, subjungere cœpit, atque ex ingenio tentare, quod ad *interiorem intelligentiam*, & *pleniorum lucem*, desiderabatur. *Diff. primam* orditur, a confusione quæ in *Lexicis* regnat; ut si verum sit, quod illa tradunt, ne unum quidem *Caput* in *prophetis* recte explicari queat. Subdit. Tentabo ergo, numne remedium inveniri queat, ut *significationes* eruantur non e *Lexicis*, sed ex *Scriptura Sacra*: ut quorum officii, & status, ratio exigit, hoc permoti, de *Veris Lexicis* cum orbe *Erudito* communicandis cogitare incipiant, & pedetentim ab *Opinionistis*, & odiosis illis *multarum sententiarum allegationibus Concionatoriis liberati*, *Scripturam* sicut *diploma principis auxilio Spiritus Sancti intelligere* incipiamus. Qui necdum *carceribus egressus*, tantum concitabat pulveris, sui temporis *Concionatoribus* sane placere nullus poterat. Indicat ipse *Diff. II.* ita pergens, pro *proœmio*

Septima
Hypothe-
sis Cl. Bob-
lii.

al-

allegaram Lexicographos. Senti id in sinistram partem accipi: quare antequam progrediar, quædam præmittenda. Dico ergo, omnia illa quæ de defectu in Lexicis dixi, me pro veris habere, & non aliter posse dicere, antequam videam opponentem cum ratione. &c. Major hinc indignatio in eum coorta. Liqueat ex diff. III. pertexere cogor disputationes, ut omnem MALI SPECIEM vitem. Videntur enim in prioribus disputationibus quædam esse dicta nimis dura; ubi mens laudatur, verba carpuntur. Ideo ob imbecilles, qui nec bonam mentem recte perspiciunt; etiam hanc disputationem volui publicare: ut ex exemplis facilioribus sensa animi mei recte percipiantur. Non his quæro gloriam, sed tantum veritatis inquisitionem, assentionem, & approbationem. Unde quando hanc disp. tert. publico examini subjicio, proclamo verissimas simul priores disputationes duas, in quibus nihil dixi temere, nihil ex incogitantia, nihil ex juvenili fervore, sed omnia præmeditato consilio, & hoc ipso ea omnia tamdiu pro firmis & veris habeo; quam non video rationes contra me.

Quid cum tanta melioris causæ fiducia produxerit Vir Doctiss. rescire gestis. En Hypothesin tribus thesibus a me ea, qua potui, fidelitate expressam. Omnes significationes quæ Radici alicui, & derivatis ejus, competunt, reduci debent ad primariam aliquam Formam; unde omnia pendeant. Rectissime. II. Hæc Forma debet esse generalis, quæ omnes speciales significationes in se contineat, & involvat, in abstracto. Id jam non rectum sane, sed ita tortum, ut nihil a Linguarum natura, & Origine, alienius dici queat. III. Hanc universalem, & abstractam, significationem, ex sacrae Scripturæ visceribus eruere est, sine ulla ope externa, sola vi ingenii, & acuminis. Habes supra, Tentabo num remedium inveniri queat, ut significationes eruantur, non ex Lexicis, sed ex Scriptura sacra. His adde e diff. I. Adeo quidem valet usus Generalis significationis, ut & Linguae vicinæ, Chaldaica, Syriaca, & Arabica, se ejus Legibus subjicere videantur. Ea omnia autem lubens prætereo; cum SIBI SOLI SUFFICIAT MATER. Hoc jam est Metaphysicam suam constituere Dominam & Arbitram Ling. Orientalium, absque ut easdem didiceris. Hoc est Verborum significationes demonstrare velle per Argumentum a priori, ut sic ludam: atque Linguae primæ Origines ex suis Ideis restitutum ire. Dignum Metaphysico sublimiore conamen, ut Scientiæ illius pomæria extendantur, atque Historiæ, & Linguae etiam, sub jura ejus redigantur. Velitor tantum: necdum graviora arma moveo. Apponam ergo, ne partium studio videar dissentire, quæ summus Philol. & Theol. inter Lutheranos, V. E. Loescher. Caus. L. H. p. 133. de Systemate hocce Bohliano monenda duxit. Fateor optimam Bohlio intentionem fuisse: eoque nomine deprædicatoribus ejus lubens assurgo: eam vero, quam elegit, viam, nec sufficientem fini, nec certo fundamento instructam, nec utilem esse, imo potius periculum non leve creare, dudum & Theologi & Philologi, magni nominis, judicarunt. Ecquid enim Lingua sufficienter restaurata credenda est, si generales significatus, sub quibus tanquam latibulis Anomalie omnes recondi possint, comminiscamur? Palliativam hanc curam dixeris. Præterea fundamentum totius operis ingenium Viri Doct. incertum profecto, & lubricum. Potuit ille pro vivaci, quod nactus, ejus robore, excogitare cothurnum, (absit voci malignitas)

tas) qui diversissimis significationibus aptus sit: sed si alius quis, pari fertilitate ingenii idem tentet, alium forte, & priori oppositum, invenerit: cujus rei specimen jamjam a Gussatio data. Insuper multis Formalium, quas adinvenit, significationum abstrusa admodum & vix investigabilis subtilitas inest &c. &c. Nec periculum a consilio isto abest: cum veritatis Hostes vel abuti possint latissimis istis significationibus; vel ad imitationem earum alias, easque pestilentibus suis Hypothesibus amicas, comminisci. Quid si sollicito nostro Driessenio hoc judicium Viri gravis, & pietate non minus, quam eruditione, conspiciui, ante oculos proponerem? Ex Bohliana enim Metaphysica, adjecta Semi-Vossiano Systemati de LXX. nos, & nostra oppugnatum ivit; ut quum non tam de me, quam de meis discipulis, aliquid metuit, & ominatur, condiscat, quid ipse improvidus designarit, atque per discipulos in Ecclesia turbare posset; ni veritati concedat.

XIII. Huic Bohlianae cognata est octava Hypothesis Cl. Gussatii. Ei debemus Octava
Cl. Gussatii. *Commentarium Ling. Hebr.* incredibili diligentia, & solertia, elaboratum. Vix dimidiam partem Linguae amplectitur tamen. Agnoscit ille multos in hodierna Hebraeae Linguae cognitione defectus, vel ne ei tribuam, quod mihi vitio a quibusdam vertitur, contendit ille; Linguam Hebraeam, haecenus in Scholis Judaeorum, & Christianorum, necdum ita elucidatam, ut non novis ubique curis indigeat. Quid? Non accusator dico, sed accusationum injustarum depulsor; disertis verbis se id fecisse professus est Cl. Gussat. quod ego facere narror apud imperitos, quum nec fecerim unquam, nec facere possim. Rabbinos omnes tantum non una sponsia delet. Versionibus Veteribus quid pretii statuatur, ex Ejus verbis discas, volo. Numquid nos ad Versiones convertemus? Heic quoque frustra erimus. Si quae enim Versio ex antiquitate venerationem, ex proximitate auctoritatem, ex multitudine utentium famam, ex Virorum Θεοπνευστων eam allegantium sapientia pondus, ex imitatoribus commendationem sortita est, illa est quae LXX. virorum nuncupatur. Si quae est, igitur, maxime ea est, unde subsidium ad Ebraismi intelligentiam sperare, ac quaerere, deberemus. Atqui multum abest, quominus ad hoc valeat. Summam eorum, ac vix humanam, inconstantiam, in Concordantiis Kircheri conspicias. Observamus in his Commentariis auctores ejus nimis quam frequenter labentes, ignoratione conturbatos, haesitantes, palpantes &c. &c. Quid de Aquilae, Symmachi, & Theodotionis fragmentis: quid de Vulgata Latina; quid de Chaldaicis Paraphrasibus, reliquisque Orientalibus versionibus, senserit Vir Eruditus, jam sine verbis ejus abunde percipis. De Novis, & Vernaculis, satis animose tandem subnectit; Interpretes postremorum temporum, quacumque regionum ab ortu ad occasum faetus suos ediderint, non specto ut Magistros proprietatis mihi audiendos, quippe qui ejusdem, ac ego, sortis, iisdem difficultatibus commissi, eadem auxiliorum penuria sudent.

XIV. Est in hisce Excessus, quem nullus probem; quamvis, ut dixi, nihil accusem. Erant, quum Commentarius Viri Cl. in lucem prodierat, qui ipsum in circulis vexarent, atque ut periculosum Novatorem in invidiam adducere satagerent. Quin gravius quid Optimo Viro intentatum, ad Laborem quadra-

Novatis-
nis ei cri-
minatio
imposita a
quibusdam.

ginta annorum suppressendum, tenebrisque sepeliendum, pars Praefationis, non sine gravi dolore scripta, satis innuit. Prostat pag. 7. quam legisse operæ fuerit. Inde hæc tantum periodus nunc teneatur. Quid nisi scelus admitteret ille, qui nostra tenebris & silentio sepelire niteretur? Quem ista audentis animum esse oporteret. Videlicet quod Fratri invideret Dei *καλοπαια*, & honorem Divinae gloriae promovendæ. Cujus invidiæ primus fons necessario foret, quod non Dei, sed suam propriam gloriam amaret. Absit ut ullum scelestum tantum existimare, nisi convictum, sustineam! Securus itaque, hunc timorem procul esse jubeo. Atamen etiamsi aliquid ejusmodi reformidandum appareret, id non morarer. Formidabilior est Creditor Talenti, Vindex ejus Defossi futurus. Divinae ejus Providentiæ permitto successum; & modum, mensuramque lucri, quod inde ad Ecclesiam redire velit. Si magnum hoc esse decrevit, nullius adversariae Linguae venenata nocebunt tela. *חצו כמו יתמללו* Ps. 58: 8. Sagittæ ejus quasi a se ipsis frangentur. Opponet Deus Veritatis illorum malignis verbis, & artibus, Viros probos, qui pro nobis stent. &c. Nota mihi Historia. Erant tum temporis in Academia Patria, qui indignissime ferebant, novum Systema Hebraizandi introduci a Cl. Guffetio; atque omnia antiqua fundamenta Versionum, cum Dialectis, & Rabbinis, luxari, & convelli, dictitabant. Res tamen in nervum non erupit: quin, quod mirere, Methodus Guffetiana fensim, ac pedetentim, ita invaluit in Belgio, ac Germania, ut ferme sola nunc Legitima censeatur; quantumvis superstructa sit principiis infirmis, quæ nemo integro judicio causam examinans approbabit. Hoc evidentissime a me evictum, & demonstratum, Cap. IV. hujus Operis; quod totum Hypothesi isti est oppositum. Justis ibi armis in aciem descendi adversus Vir. Clariss. quem ut Unicum Specimen Pietatis, Virtutis, modestiæ, vere Christianæ, in summa Eruditione, vivum observavi, mortuum deveneror, & meritissimis laudibus prosequor. Si Pientissimi illius Viri novum Systema suspectum reddere quæsissem ex eo, quod Vetera Auxilia deseruerit; in Orbe Erudito Oculos amplius attollere non sustinerem. Hæc semper impotentiae arma esse judicavi; & quidem geminæ: tam Causæ videlicet, quam Animi: quando nec Animus impotens aliter pugnare; nec Causa imbecilla aliter defensari queat. Sed hæc alias: commodiore occasione. Nunc quod instat.

Amplior
Hypothe-
seos illius
conspicuum.

XV. Ad Conspectum Hypotheseos Guffetianæ ergo quem Paragr. XXXVIII. Cap. IV. breviter aperui, pro nostro nunc scopo addenda ejusdem Primordia, unde penitus adhuc in eandem introspicere dabitur. In Praefat. pag. 5. hæc reperies. „Non desperandum nunc videtur, si aliquis Hebraismum merum, qualem in Bibliis habemus, faceret Interpretem sui ipsius, collatis uniuscujusque „Radici, & structuræ, exemplis: locisque in quibus extant; fore tandem ut „Radicum notionem, & phrasium vim, adstrueret seorsim ab auctoritate Interpretum, & ab aliarum Linguarum (i. e. Dialectorum) imitatione: quem „admodum qui Epistolam Figuris literarum sibi ignotis scriptam legere vult, & „ut vocamus dechiffret, ille Characteres spectat secundum ipsorum numerum, „(quo alii frequentiores, rarius occurrunt alii:) collocationem in initio, medio, „vel fine dictionum, aut separatim viciniam, vel distantiam: perque has, & si-
„ miles,

„ miles, observationes certo colligit, hunc characterem significare literam a; illum
 „ b, vel c; hanc dictionem esse auxilium; illam ferre; istam cras. Idque ex
 „ ipsa Epistola sola elicit; & tamen perducit ad certitudinem manifestam. Pari
 „ enim ratione considerando, & inter se comparando, eas Linguae dictiones,
 „ quæ sæpius, tanquam magis usitata exprimentes, occurrunt; quæ hanc, vel il-
 „ lam, periodi, Locutionisque, sedem obtinere solent; quæ ad simplicem hujus,
 „ illiusve, significationem modificandam adhiberi, ac convenire, deprehendan-
 „ tur, quæ sociantur aliquando, quæ vero nunquam, sperandam esse constitutio-
 „ nem indubitatam partium Orationis, in illa Lingua comprehensarum, per u-
 „ nam ejus inspectionem, usque adeo ut deinceps Lectoris mens minime suspen-
 „ sa maneat ab interpretibus aut Grammaticis. Ad hoc adspiravi &c.” Quo
 non docta ingenia, quando semel aliquid colorare, & plausibile reddere,
 tum sibi, tum aliis, animum inducere, perveniunt? „ Præmiserat ibidem
 „ Cl. Præfator, Merito igitur illis externis (nempe Dialectis, Rabbinis, & Ver-
 „ sionibus) non contentus, me ad ipsam Ebraicam Linguam confero; in S.
 „ Scripturis, ubi residet, eam contemplaturus. Spes non vana est, recto vultus
 „ ipsius intuitu, ejus indolem, & visceribus ejus perspectis, ac evolutis, inge-
 „ nium ejus appariturum. Spes est, inquam, ut idem aliter exprimam, Lin-
 „ guam hanc propria Luce, Solis, in modum, se ipsam nobis daturam ad cogno-
 „ scendum. Sol enim quidam Linguarum Lingua Hebraica jure habenda est, quæ
 „ ut Sol siderum primum emicuit, ita extitit ante omnes alias &c.” Reliqua
 jam excerpfi Cap. IV. Parag. VII. quibus adjungas velim, quæ Parag. IX.
 & X. exhibui. Hæc declamationis plus habere, quam demonstrationis, sem-
 per existimavi, atque re centies perpensa, & examinata, etiamnum existi-
 mo. Judicium quoque meum de hac Comparatione promere sustinui, tum
 Cap. IV. Par. LII. tum nuper Cap. VI. Par. XXIII. ubi triplicem confusio-
 nem detexi, qua Vir Doctiss. semet implicuit, in hac imagine urgenda: si-
 mulque apertam repugnantiam, atque absurditatem, quam multimodis in-
 volvit. Forte hætenus in Comparationis hujus veram vim, & lucem, mihi
 penetrare nondum datum fuit. Doceri ergo discupio, quidnam sit in rerum
 natura, Lingua Solis instar nativo fulgore sese oculis ingerens, & manifestans.
 Fateor me tam hebetem, ut ne ideam quidem talis Linguae mente informare
 queam. Enimvero agnosco Scripturam S. esse Thesaurum lucis. Sed an pro-
 pterea Lingua Hebræa, quibus Cæli Veritates consignatæ, etiam Thesaurus
 lucis suismet radiis sese explicans: absque ullis adminiculis externis, sive Versio-
 num veterum, sive Rabbiorum, sive Dialectorum? Dicit mihi velim, nam pla-
 ne nihil hic video, aut discerno; ubinam resideat illa lux nativa, ille insitus
 fulgor, qui etiam ad proprietates ipsas, & Origines Primævas, sese diffundat,
 quod Cl. Guffet. hac similitudine persuasum volebat orbi Erudito. In literisne,
 aut sono? Hoc quidem perabsurdum. In sensu ergo. Sed unde tibi cognitus
 ille sensus, in Lingua quam hætenus incognitam fateris? Ex collatione locorum,
 inquis, quorum igniculi, & radii undique collecti, Solem efficiunt. Vereor,
 ne oculi mihi præ nimia luce ista, non præstricti, sed præstincti sint: nam
 nihil adhuc dispicio. Collatio ista, si frequentia sit exemplorum, ad externum
 Pp 2 sensum,

sensum, si forte, eruendum praeluxerit: an ad *internam* quoque *vim*, & *Originem*, omnium verborum praelecebit? Iterum dico, hebes sum; non capio; doceri discipio; & veritati victas non solum, sed & victas, dabo manus, si mihi illucescere, radiosque suos impertiri, dignetur.

Adversus
eam instan-
tia.

XVI. Liceat ergo denuo interrogare, an & *Novum Testamentum* sit *Magnum Luminare*, *Thesaurusque lucis*, *domesticis radiis*, & *nativo splendore refulgens*? Sane vero, inquis. At scias me non de *Doctrina veritatis* hoc rogasse, sed de *Lingua*, qua *cœlestis* illa *doctrina* nobis tradita est, & consignata. Quid jam respondi fero? Quid me hac in quæstione statuere jubes? An etiam *Lingua N. T.* non utique in *Veritatibus a Sole Justitiæ* manantibus; quod nemo non agnoscit; sed in *verbis*, *verborumque significationibus*, quin & in *Originibus*, id est *profundissimis Etymis*, haud indiget ope externa, & luce *Veteris Græciæ*; sed *interna*, & *sua*, luce, radiat; atque *fulgore proprio* nobis innotescit? Ego quidem hætenus, errans forte, hæresin secutus sum eorum, qui *Exemplaria Græca nocturna versare manu*, *versare diurna*, officii sui ducunt, atque nonnisi ex illis fontibus profundior *Græcæ Linguae* notitiam haurire posse, persuasissimum habent. Jam vero quid *Lingua Hebræa* prærogativæ hac in parte habere possit supra *Græcam*, me profundissime ignorare confiteor: nec hoc a Cl. Gussatio vel tactum video: nedum in illustri luce locatum. An *Rabbini- ca* appellatio *Linguae Sanctæ* tantum ei *interni splendoris*, qui sua sponte se oculis ingerat, circumdabit? An quod *princeps* sit *Linguarum*, id est *Paradisiaca*, & *primæva*; quæ inde a primordiis mundi fuerit dicata, ad *Cœlestes Veritates*, & *Sacro sancta Dei Oracula*. Id Cl. Gussatius subinnuere videtur. Rogo ergo iterum, ubinam resideat ille *internus*, & *nativus*, *fulgor*? In *figurisne literarum*? Hoc quidem plus quam *Kabbalisticum*. In *toto corpore Linguae*, inquis. Atquin nihil in *toto*, quod non ante in *partibus*. Quænam igitur illa *Elementa lucis*, quæ *Solem Linguarum* efficiant *Linguam Hebræam*? Si *Veritates Divinas* huic *Linguae* tantum *luminis*, & *splendoris*, infudisse, dicas, eadem iterum ratio erit, & conditio, *Græcæ Linguae* in *N. T.* atque sic tandem imprudentes eo delabemur, quo ne *Enthusiastæ* quidem unquam pervenerunt.

Mathematicis
tunc Lin-
guæ Hebr.
cognitio re-
petenda.

XVII. Longissime tamen ab his visionibus, & somniis, abfuisse Virum Clariss. patet ex *simili*, quo eum supra usum vidimus. Illud *artis* est, & *diligentiæ*, totum *Characteres ignotos* alicujus *Epistolæ* ad *claviculam* suam loqui cogit *Mathematicus*, atque sensus in sinu abditos prodere. Sed an hæc jam conditio *Linguae Hebrææ*, & *Sacrorum Oraculorum*? Ad *Mathematicos* ergo eamus quantocyus, ab iisque *Grammaticam*, *Lexica*, & *Origines Ling. Hebr.* elaboratiores, quam hætenus dari potuere, efflagitemus; ut per eos tandem tenebræ omnes, quibuscum *Theologi*, & *Philologi*, colluctari hætenus debent, dissipentur, atque evidentissima lux demonstrationis per eos *Ecclesiæ Christianæ* exoriatur. Serio hic rogatos velim omnes, quibus *Hebraica Veritas* curæ, cordique; an qui hinc profectus fuit Doct. Gussat. atque hoc *unicum Hypotheseos suæ fundamentum* jecerit, in solido struere potuisse videatur? Si hic stare debeat *res Hebraica*, vereor ne in perpetuis jaceat ruinis: atque

post

post longos labores, ac errores, ad *Vossianum Systema* redire, sub flagello Critico, tergis insonante, compellamur.

XVIII. Ad nonam progredior *Hypothesin*, subtilissimum conatum, & sublimissimum simul volatum, ingenii humani, ad *Origines Hebræas* in lucem protrahendas. Ejus non tam Inventor, quam Expolitor, & Propagator, Vir ^{Nona Hypothesis} ^{Doct. Neumannii & Lœscheri.} Rev. Casp. Neumannus, Theologus Vratislaviensis, qui sub fine Seculi Præced. edidit *Genesin*, & *Exodum Ling. Sanctæ*. Accessit deinde *Clavis Domus Heberi*, anno XII. hujus seculi evulgata. Is *Formas Radicum Hebræarum*, id est *Formales*, sive *Primarias*, significationes ex figuris literarum, earumque appellationibus, & sonis, exsculpendas censuit. His omnibus nempe *Hieroglyphicam* virtutem, & potentiam, subfuisse contendit, unde per admirabilem conflaturam omnia *Themata*, & *Semina Primæva*, *Linguae* coierint, & vere *Divinam* quandam vim significandi hauserint. Ut res a natura aliarum Linguarum toto Cœlo remota, ex parte saltem, cognoscatur; paucula in medium conferam. Aleph א ei motus & activitatis est symbolum. Beth ב, adfert trinam dimensionem: & tum materiam, corpus, corpulentiam, tum locum, spatium, capedinem. Inde אב pater dictus, quasi Crescentius, qui generat; & per quem familia corporefcit, crescit, in omnes materiæ dimensiones abit. Porro Gimel, ג, ei signat flexum, & obliquitatem: ut Daleth ד, prolationem, vel promotionem ad anteriora. At He ה adferre dicitur præsentiam, & adessentiam: ut Vav ו, copulationem & annexionem. In Dsain ז, ex d, & s, conflato, inesse ait protrusionem in summo gradu; quem superaddit videlicet ו index numeri ternarii, itemque gradus superlativi. Vides infinitam subtilitatem, & argutiam, quæ omnia Kabbalistarum acumina delere queat. V. G. ו א ignis, proprie est motus sive activitas per א, abiens in summum gradum, & intensissime, per ו. Iterum ו א א Caput, principium, ex Origine est, egressionis, per א, activitas, per א, summa vel extima, per ו, i. e. extimum initium egressionis. Denique א ב א creavit, est rei, ejusque Corpulentia, in ב, egrediendi, vel prodeundi, in א, activitas per א: vel, si mavis, res in egressum mota. En tibi accuratissimam vim, & ideam, creationis; Mathematicè demonstratam, ex ipsis literarum ductibus, e quibus Radix illa conflata. Claviculam vides, Salomonis illa celebratissima potentior, qua *Linguae Hebrææ* adyta referari posse serio tandem sibi persuaserat vir ille ingeniosissimus; quin & aliis in Germania magnæ famæ Viris persuasit. Certe Venerand. Lœsch: huic *Hypothesi Hieroglyphicæ*, in melius tamen reformandæ, vehementer favebat, quum initio hujus seculi emitteret Eruditissimum opus de *Causis Ling. Hebr.* Quid ardoris, tum temporis, summum Theologum, & Philologum, animaret, ad *Linguae Hebrææ Origines* hac methodo tentandas, ex universa illa scriptione, huic viæ communicandæ, & commendandæ, destinata, elucet. Est cur credam, consilium deinde, cum sententia, commutasse virum consummatæ doctrinæ, & sapientiæ. In recente, & flagrante cum maxime, *Hypotheseos* hujus amore, vis excellentioris ingenii, & judicii, Ei hæc verba expressit, pag. 272. Ut persuasus sum huic *Hypothesi* solidum quid subesse, atque in nonnullis Literis rem clarissime perspicio, ita de multis velut per nebulam, atque in difficiliore crepusculo, nonnihil

obseruo: totam adeo rem crudam, adhuc, atque Eruditorum curis expoliendam, confiteor. Tantum ergo abest, ut hoc vel unicum, vel capitale, restituendi Hebraismi præsidium esse censeam, ut potius in secundis illud ponam: atque in subsidium tantum vocem. Confer jam, quæ a pag. 9. ad 14. Grammatices nostræ discussa, de Nominibus & Figuris literarum: nec quicquam ulterius ad infirmitatem hujus Systematis Hieroglyphici arguendam requires.

Decima
nostra quæ
tamen a
sexta nihil
differt.

XIX. Qui novem hæc Hypotheses, a quo propriis oculis uti valui, semper in conspectu habui, earumque principia, & consequentias, intime, toto studiorum cursu, perspicere potui, atque adeo debui, si provinciam mihi traditam rite ornare cuperem, nunquam vel tantillum dubitari potui, quantumvis mihi ipse undique scrupulos incuterem, quin sexta illa, Ceteris omnibus longe præponderaret, atque munitissimam exemplis, auctoritatibus, & rationibus gravissimis, viam aperiret, ad rem Hebraicam, per omnia ferme secula Christianismi, in melius identidem, lætiusque, provectam, ulterius constabiliendam, e fluctuque variantium Hypothesium in portum educendam. Quid quæso aliud fecutus essem? An jurassem in verba Alexandrinorum Interpretum? An in Vulgati potius sensus? An in omnes Veteres simul? An in mentem Rabbiorum; eorumque qui ex illis rivis hortulos suos rigarunt Lexicographorum? Non loquor de debita omnibus existimatione, quam nemo sine imprudentia iis detraxit: sed de assensione, & subscriptione, quæ non examinat, sed vera credit, quæ vera esse probare nequit. Hoc nemo mortalium dixerit; nisi quod nuper hoc nomine dicam mihi scripserit Cl. Driessenius. De eo postea. Nunc rogo porro quid mihi, qui publice Linguam Hebraicam docere, & juvenibus Ecclesiæ dicatis e purissimis fontibus tradere, debebam, in hac diversitate, quam cernebam, opinionum, pro norma recte Hebraizandi amplectendum esset aliud? An Forsterianis, & Avenarianis, lusibus me dedissem? Quod in Latinis & Græcis, derideo, in Hebraica per me non introducetur. An Bohlianus, vel Gussertianus, evasissem? Quod ne in profana quidem Lingua facere auderem, id in Lingua Biblica nunquam mihi arrogare sustinui. Ad Hieroglyphica sacra Cl. Neumanni me converterem? Nimis obtusum ad talia pectus gero: & ne prima quidem Elementa tam sublimium demonstrationum capere queo. Nihil ergo mihi omnia circumspicienti, omnia scrupulosissime excutienti; & centies, centiesque, materiam professionis meæ publicæ privato examini subjicienti, aliud sese obtulit, quam Dialectorum quæ cum Hebræa eandem tenent stirpem, & Originem, interior cognitio: ut ad eam facem dignoscere possem, quid in Veteribus versionibus recte, quid secus, redditum: quid a Rabbiniis inter se pugnantibus bene, quid male, traditum; quid a Recentioribus interpretibus solide, quid minus solide, constitutum: quid denique ad Origines Hebræas, circa quas tantam fluctuationem maximorum virorum reperiēbam, felicius tentari, atque ad Sermonis Biblici uberiores illustrationem in medium conferri posset. Cur hæc jam Hypothesis dicatur vel mea, vel nova, plane non exputo: nisi quod multi Historiam rei Literariæ non satis promptam habere videantur. Non nova utique est, sed vetus, sed vere antiqua, & Regia, via, quam ipsa Natura, & Cognatio Dialectorum, omnibus ab ævo

ævo interpretibus præmonstravit: quàmque *Rabbinos* ipsos tenuisse indubitatum. Minus adhuc *mea* dicenda, quàm tot summi Viri, & *Literaturæ Orientalis* principes, in *Belgio*, in *Germania*, in *Anglia*, in *Gallia*, in *Helvetia*; in reliquis *Europæ* regionibus, & calcarunt ipsi, egregio cum successu, & posteris calcandam commendarunt. Non arrego mihi *inventionis* honorem, contentus gloria sequendi, atque ad partem *palmæ* in medio positæ adspirandi. Si quis tamen *meam* appellare velit, quia eandem e longo nimis somno excitare, atque ad majorem vigorem, & fructum, *renovare* conor, non equidem tali me dignor honore: sed nec invidiolam, quæ inde a quibusdam non generosissimi animi, studiive, hominibus in me captari videtur, magnopere refugiam, multo minus reformidabo; certissimus enim sum, si modo *Historia Linguae Hebraicæ*, a *Judæis*, & *Christianis*, *cultæ*, sub oculis, & conspectu, ponatur, omnes Veritatis amantes mihi accessuros. Scilicet, ut alibi quoque insinuat, non *problema* tractatur, non *controversiosum* quid, & *obscuritate sua anceps*, tanta cum fiducia in publicum profertur, in sinuque *Ecclesiæ* deponitur, sed *rei liquidissimæ*, de qua nunquam dubitari nec debuisset, nec potuisset, nisi per *Compendia Literaturæ Hebraicæ* itum fuisset ad *Dispendia*, jus suum vindicatur.

XX. Descendo nunc tandem ad Cl. *Driessenium*, qui *universam* hancce *discussionem*, & variantium *Hypothesium* expositionem, a me, Summo suo jure, impetrat, quod V. D. majoribus, iisque infinitis, curis districtus, ad minores hæc se nunquam demittere potuisse videatur. Hinc ergo primum omnium *statum Controversiæ*, in quam me devocavit, planius, pleniusque, ut percipere dignetur, quam humanissime rogatum velim Cel. *Antagonistam*. Lætabar, quum in *Fronte operis* promisso *placidissimo examine nostræ Hypotheseos*, paragr. I. *Differt.* legerem, *soliditatem fundamentorum nostrorum*, tum in *Commentario ad Jobum*, tum in *Originibus* editis, nec non *Opusculo de Defectibus*, tentandam esse *Amica discussione*: quæ pati posset, ut *Hypothesis* nostra vinceret, atque nitidior etiam effulgeret per hanc oppositionem, si ex *Arabismo* ea, qua utor *Methodo magna lux S. Codici posset adfundi*. Nil pote nobilius: Fortunas meas laudabam. Expectabam ut, pro gravitate *Argumenti*, res altius, repeteretur, & *statu Quæstionis* rite *proposito*, insigni accessione *Lucis* maclarer: non vinci tantum, sed & triumphari paratus, a Veritate. Hoc animo scripsi semper, hoc animo scribam. Ast expectatione ista, & tacito pectoris gaudio, mox excidi, quum eodem halitu subjunctum cernerem.

„ Grata mihi lux est, qua data cunque manu, præsertim Viri amicissimi, piensissimi. Si vero Justus possit esse metus si tot receptos vocum *Hebræarum* significatus, præter necessitatem, & invitis veræ *Hermeneutices* Legibus, migremus, vocesque incognito hætenus, longe diverso, significato, ex Arabia advecto, induamus, ne sollicitudo quem incessere possit, dubios esse hætenus inquam plurimis dictionum S. veros significatus, identidem posse figi, & refigi, variante *Hypothesi*, & *Methodo*, præsertim si hæc illa vires acquirat eundo.

„ (omnem præter, & contra, intentionem Viri S. *Scripturæ* reverentissimi qui non nisi lucem novam, hætenus desideratam, illi infundere omni industria, vigilia, &

„ cura,

Acceditur ad Cl. Driessenii Hypothesin.

„ cura, laborat) haudquaquam prohiberet *V. D.* sua exigi ad severam, Logicamque,
 „ methodum: quando tamen pretium non peribit *Viri Cultissimi Lucubrationibus* &
 „ usus, sed manebit suus alio saltem flexa ista methodo, quæ perperam significatus
 „ secundarios & allegoricos cum primigeniis simplicibus, & universalibus, con-
 „ fundit, tot peregrinos & metaphoricos significatus in textus *S.* invehit.” His
 lectis statim deprendi, nihil esse quod ex universa hacce *Scriptione*, & congres-
 sione, mihi pollicerer. Totius Libri Character e brevi hac tabella pellucet. Qui
 sic disputare incipit, vinci metuit: quin se victum quodammodo præsentit, ad
 impotentiae arma recurrens videlicet ante certamen. Sed necdum periodos hæc
 discutio, atque confuto. Eas nunc tantum inspiciendas præbui, ut nexus
 cum *Paragr. II. Dissert.* teneretur, ubi sic *Cl. Driess.* iustitiam, & sapientiam,
 quam in Capitalissima hacce lite mecum disceptanda adhibiturus est, porro
 ostendit: *Veras causas*, & auxilia interpretandi *Linguam Hebræam Biblicam* sum-
 ma gravitate, prudentia, Eruditione, simul aperiens. „ Ut in rem præsentem
 „ veniamus. Sedulo circumspiciendum quæ media, vel adminicula, Divina Pro-
 „ videntia destinavit omni tempore, ad publicum & magnum in Ecclesia usum,
 „ comprobatum eventu irrefragabili. Jure merito præsumimus, pro cura & fa-
 „ vore quibus Deus est erga Ecclesiam suam id voluisse illa præcipuum quiddam ha-
 „ bere, magnum quid in iis præstitum esse & insignem cum illis connexam esse be-
 „ nedictionem. Nemo inficiabitur *Versionem Græcam* quæ multis nominibus Pri-
 „ mas hic tenet (de qua *Versione* suo loco dicemus plura) *Versiones alias* vetustas:
 „ etiam *Judæorum operam in litera Verbi Divini positam*, qui & in eo, mira
 „ Dei Providentia faciente, veritati Christianæ servire debuerunt: & *Lexicogra-*
 „ phos his adminiculis adjutos, nunquam satis deprædicandam attulisse utilita-
 „ tem, magnam accendisse facem in indagando figendoque vero sensu *S. Litera-*
 „ rum, præsertim post instaurata sacra puriora, magnos in sacris & literis sa-
 „ cratoribus Heroas illos ex his omnibus profecisse quam plurimum ad communem
 „ Ecclesiæ ædificationem, docti piique illorum labores ævum per omne loquen-
 „ tur.” Confecta res est. Nil dari potuit rotundius, distinctius, absolutius,
 omnibus numeris completius, ad fidem Ecclesiæ fundandam. E Tribunali ergo
 veritatis pronunciat tandem solidissimus Causæ hujus Disceptator. „ Quare
 „ nihil temere agendum est vel directe vel indirecte, per quod illa adminicula
 „ in quibus suppeditandis mirabilis & benigna fulsit Dei providentia, & quorum
 „ usus longo tempore divina benedictione uberrima, comprobatus est, magis vel
 „ minus vilescant; & ne in illorum locum reponantur ejusmodi adminicula obscu-
 „ riora, quæ expressos illos admirabilis & benignæ providentiæ Divinæ ad publicos
 „ Ecclesiæ usus ea destinantis characteres non habent.” Bona cum venia *Cl.*
Driessen. placide, & amice, exquirere liceat, quid sibi velit illud, vel directe,
 vel indirecte? Quid valeat item illud, magis vel minus vilescant? Si Latine in-
 telligo, jam consecrantur pio *Viri Zelo* non *LXX.* solum, sed & *Vulgata Versio.*
 Consecrantur reliquæ *Versiones*, cum *Veteres*, tum *Recentiores*, æquo jure Con-
 secrantur omnes *Judæorum Magistri*, maximi, medioximi, infimi. Confe-
 crantur, item qui præcedentibus his adminiculis adjuti, *Lexica* condiderunt in
 universum omnes, *Tros Ratulusve* fuat, qui ad meum usque tempus fuerunt,
 atque

atque ibi *benigna Dei providentia* sibi terminum fixit *lucis & gratiae*, ultra quem si conemur, *nulla* amplius *benedictio* nobis expectanda sit. Jam poenitet me ferme mei: jam vereor ne in vanum cucurrerim: ita enim pergit gravissimus Theologus. Imo quæ obscuriora adminicula forte „ a Regia & calcata piis „ Doctisque Majoribus nostris via a vero S. literarum significato & purissimo Idio- „ tismo Biblico in avia & significatus alienos, infictos, majorem elegantiam ne- „ quicquam pollicitos, & quæstos admodum abducerent, & novam nescio quam „ Linguam Scripturis invitis obtruderent. ” Nunquam sensi validiores ictus. Caput erigere non potuissem; nisi manum clementer supposuisset Amicissimus causæ meæ oppugnator. „ Lætus lubensque, inquit, agnosco, si quæ Diale- „ ctus Orientalis, præsertim Arabica, illustrandæ Hebrææ Matri officium fi- „ liale præstet. ” Respiro paululum. Tundit tamen denuo eadem manus. „ Sed hætenus nullus admiserim ex Lexicographis & Scriptoribus Arabum lu- „ cem ea methodo ac volunt Viri D. D. aliqui, interque illos Literator princeps „ Vir. Celeb. in Hebræam matrem infundi: hujus adminiculi usum tam esse „ prædicandum, & receptis hætenus adminiculis tam esse antefendum, ut de „ his abjecte sentias, & res sibi suas porro habere tantum non jubeas. Contra- „ ria mihi prorsus sedet sententia, si specto Dei Ecclesiæ suæ invigilantis Provi- „ dam Curam & multa benedictione omni tempore comprobata. ” Est tamen in hac ipsa periodo, quo erigar, & Verticem attollam. Illi aliqui Viri D. D. quibus adjungor, sunt Principes Orbis Eruditi Literatores. Sunt Interpretum S. Script. flos, honosque, delibatissimus; qui non alienis, sed suis oculis, vi- dere, & judicare, voluerunt, & valuerunt. Si vincar ergo a Viro Cl. qui nullus hanc Methodum admiserit, Magnis cum Ducibus, & Literaturæ Orienta- lis Statoribus, in triumphum ducar, currumque Driessenianum splendido in comitatu ornabo. Liceat tamen paululum pro me, meisque Majoribus in Orbe Erudito, interfari. Non abjecte sentimus, quotquot pro Dialectis stamus, de adminiculis reliquis, multo minus ea res sibi suas habere jubemus; sed consecranda nunquam duximus: quod humanas auctoritates consecrare, semper certissimum indicium autumaremus, vel ignorantiae, vel Causæ peioris. De- nuo emergimus interim; nam uno filo sic resumit generosissimus pugnator. „ Fateor, si cui volupe sit omnes receptorum adminiculorum convasare qui vi- „ dentur Defectus & errata, illisque ex adverso ponere pulchra omnia quæ Ara- „ bismus ille, præsertim in Radices Hebræas Veris Originibus suis reddendo, „ Defectus illos supplendo, errata emendando, & Hebræam matrem nativo suo „ genio & lumine collustrando, promittit, speciem qua delecteris, & alliciaris, „ oculis objicere. ” Pulchre stare videmur. Iterum tamen defligimur, & Victorem sese magnifice infert Cl. Driessen. „ Sed vicissim si quis longo ordine re- „ censere voluerit multiplicem usum, quem nemo cordatus negaverit, recepto- „ rum adminiculorum qui Arabismum omnem multis parasangis post se relinquit, „ & Defectus lucis illius Arabicæ caligantis & malefidæ in bene multis, in qui- „ bus gratissimam lucem spargunt recepta nostra adminicula, alius baud dubie „ isque diversissimus erit adpectus. ”

Expectas jam ex intimis Causæ nostræ visceribus erutam demonstrationem,

Adminiculis illis receptis, quæ celebrat Vir Cl. Versionibus, Rabbinis, & Lexicis, omne illud Lumen inesse, quod Divina Providentia unquam Ecclesiæ destinavit: & temerarium esse ut uberius aliquid nobis polliceamur; quando lucis & gratiæ terminus hic alte pactus; quem transsilire piaculum sit. Expectas quoque, ut quum infinitum quantum inter se dissideant Veteres Versiones: toto etiam Cælo a se invicem abire soleant Rabbini; denique Lexicographi plusquam Centum extent, quorum incredibilis, & stupenda, plane dissensio, in omnibus omnino Radicibus, constituendis, haud secus ac si Babylonicæ turris cerneret constructores; expectas, inquam, ut Cl. Driessen. cui tanta lux veritatis adfluit, verbulo saltem indicaverit, quibus Versionibus, quibus Rabbinis, quibus Lexicographis, potissimum credendum haberemus. Frustra es. Nihil horum tactum. Non vacavit in præsentī Viro Doctiss. ista opera Eruditum Orbem impertire. Sic enim mora omni amputata, pedem mecum confert.

„ Ego autem in laudando, vindicandoque recepta adminicula non texam Catalogum multiplicis usus quem præstant, sed ad amicissimum examen revocabo natos, & Defectus qui in illis culpantur, & pulchrum illud, quod in Arabismo prædicatur, nœvis illis & erratis sic emendandis ex adverso positum, in Viri Erud. Originibus Hebræis & Defectibus &c. Ut si vel in his vincant adminicula recepta & probati usus, & succumbat Arabismus, adminicula recepta cum longe inferioribus non permutemus, quamvis suum illis usum non negemus.” Ad hæc, alias plura daturus, in præsentī unum tantum observo; *Hypotheseos* nostræ *Examinatorem* a *Controuersia* suscepta subitario quodam flexu divertere; quum negat se in vindicando recepta adminicula Catalogum esse texturum multiplicis usus, quem præstent. Contra Cl. Gussætium, *Versionibus, Rabbinis, Lexicis*, omnia detrahentem, istum Catalogum pertexet, si volupe sit, nimis sane distractus Scriptor. Nos quidem longe aliud quid deposcimus. Probari nobis volumus recepta adminicula *Versionum, Rabbino- rum, & Lexicographorum*, omne illud lumen continere, quod ad *Linguam Hebræam* in omnibus suis partibus maximis, minimis, rite constituendam, ac præsertim ad *Primævas Origines* vestigandas, claroque in die collocandas, requiritur. Hoc si præstiterit Vir Cl., non me tantum, sed & universam, qua late patet, *Remp. Literariam*, sibi devinciet: & quod magno serio dictum velim, non *Theologorum*, sed *Philologorum* omnium *Summus*, ac citra *comparationem Princeps*, salutari merebitur.

Ea penitus inspicienda præbetur.

XXI. Necdum interim ex longiore hocce discursu, quem cum Cl. Driessénio tenere coacti fuimus, cuiquam constare potuit, *Quid Hypotheseos, ac sententiæ*, sedeat Dissertatori, qui de *Veris Causis, & Auxiliis, interpretandi Linguam Hebræam Biblicam* mecum in certamen descendit. Eam nunc tandem dias in luminis auras proferre tempus est, ut profundissimum, in hisce, Viri tum ingenium, tum iudicium, stupeamus.

„ Versiones, inquit Par. IV. & ex iis Lexicographi, faciente Divina providentia, reddiderunt nobis vel significatus primarios, simplices; vel secundarios; significatus universales; vel ad hæc illa subiecta determinatos: quando mediante significato secundario, vel universali his illis rebus particularibus applicito, ad significatum primigenium

„ Pul-

„Pulchre adscendimus. Conservarunt, inquam, si non Interpretes & Lexico-
 „graphi omnes ubivis, certe plerique, saltem aliqui, significatus vel primarios,
 „vel secundarios; quando ex loci vel locorum, ubi vox aliqua occurrit, attenta
 „consideratione, adhibito judicio Critico, solide dijudicamus qui Interpretes,
 „& quibus in locis S. Scripturæ (si iidem Interpretes in locis omnibus non
 „eandem dent versionem) verum significatum tenuerint & an ab ipsis expressus
 „significatus sit primigenius, an secundarius. Neque ubi a se diffident iidem
 „interpretes, vel dissidere videntur, exagitandi sunt; quia nescimus an ipsis
 „an Librariis hic dissensus sit imputandus. Aliquando etiam non tam verba,
 „quam sensum reddunt, quod versioni eorum in locis ubi verbum verbo reddunt,
 „fraudi esse non debet. Satis est, Divinam providentiam sic invigilasse, ut in
 „locis saltem quibusdam in veros significatus nos duxerint.” Mirificentissi-
 „ma, & Cedro digna, periodus, quæ ad intima Linguae Hebrææ penetralia
 „tam facilem, promptumque, recludit aditum, omnibus qui modo a primo li-
 „mine sacra hæc salutare non dedignabuntur, ut jam Illustribus Academia-
 „rum Curatoribus Auctor esse debeam, ne Professores amplius male collocatis
 „præmiis, honoribusque, huic Spartæ ornandæ præficiant; quæ semet sponte
 „quam splendidissime ornat e Versionibus, & Lexicis: idque per singularem Dei
 „Providentiam, atque Benedictionem. Facebat in posterum Ling. O. O. stu-
 „dium illud supervacuum, & Ecclesiæ noxium. Facebat Grammaticæ, & Syn-
 „taxeos, Hebrææ ardua, & molestissima, palæstra. Prima tantum Elementa
 „rapiantur, ut legi possit Sacer Codex, dein Versiones inspiciantur, Lexica re-
 „plicentur, & attenta consideratione, adhibito judicio Critico, (Et quis mortalium
 „se eo carere judicat?) quisque, iudice Cl. Driessenio, solide poterit dijudicare,
 „quis verus sit S. Scripturæ sensus ubique locorum; quin, gaudete sodales tanti
 „Ducis? decernere valebit, quisnam sit primigenius, ac verus, cujusque Radici-
 „cis significatus.

XXII. Nimis gravis, & ponderosus hanc in rem est locus pag. 61. Dissert.
 „quam ut hic non pro firmamento solidissimo Methodi Driessenianæ compareat.
 „Quare multum fallitur vir optimus”; inquit, opponens sese Origini Themat-
 „is תָּבִיבָא a me in defect. productæ, „bos nodos atque has salebras (nullos ego
 „nodos vel salebras video; neque vidiſſet V. C. absque illa luce Arabica si fuisset)
 „expediri non posse sine auxilio quod ex Arabia veniat. Sanior Philosophia ancil-
 „lata Locorum Scripturæ meditationi, collationi, & longo usu probata auxilia
 „i. e. Versiones, & Lexica, assumens plus præstat quam omnis Arabia.”
 „Plura ejusdemmodi Enthymemata passim extant: alibi producenda. Ne mi-
 „remur itaque, ab hoc principio profectum Celeb. Theologum, & Philosophum,
 „tam subitaria opera, ad quam vix sedisse videtur, primigenios, simplices, pro-
 „prios, universales, & vere suos significatus reddere potuisse omnibus illis Ra-
 „dicibus, quas ego, nimis, eheu! imperite, ex Arabia illustratum iveram. O
 „me infelicem, & irato nimis genio natum! qui particulam saltem sanioris hu-
 „jus Philosophiæ non perceperim ante, quam de Originibus Hebræis conscribere
 „aggrederer. Etiam ad semel tantum Lecta, etiam ad deperdita, non alio
 „lumine indiguissim: sic enim Cl. Drissen. p. 78. Dissert. „Confido τὴν ἀπὸ
 „Q q 2 „λεγο-

Velita-
 tiuncula
 adversus
 eam insti-
 tuta.

„ λεγομένων significatum, si non ubique propriissimum, eum saltem qui loci sensum
 „ non turbet. Realiter figi posse, ex nexu, scopo &c. mediantibus illis, quæ
 „ Deus superesse voluit, adminiculis. i. e. versionibus & Lexicis. Et quod ad
 „ derivata, quorum Radix jam desideretur, si vere desideretur, radix qualis fue-
 „ rit, quidque significarit, iudicio Logico adsequimur.” Gratulor seculo no-
 stro tantam felicitatem, saniorisque Philosophiæ lucem: & fortunas meas accu-
 so, quod *Linguae Orientales*, tanquam *Sirenes* quædam, me ad scopulos suos
 pellaci nimis cantu pertraxerint. Qui jam naufragium ferme facio *Hypotheseos*,
 per universam vitam elaboratæ, ad miraculum usque inclarescere po-
 tuissem etiam in *Orientalibus*, si illuc tandem mea me raperet voluptas, dum
 modo *Lexicon Polyglotton* mihi comparassem, atque ad *Logices*, & *Metaphysi-
 ces*, lumen, primigenios, simplices, universales, tum *Hebrææ Linguae*, tum
Dialectorum ejus, significatus constituiissem. In primis irascor *Græcæ*, & *La-
 tinæ*, *Literaturæ*, inde enim alias combibi *Regulas*, quæ mihi iudicium peni-
 tus subverterunt, & corruerunt. Nempe hinc profectus, existimaram *Lin-
 guam Hebræam*, cum *Dialectis* suis eodem modo tractandam esse quo *Græcam*,
 cum suis sibi *Dialectis*: id est vim, indolem, & proprietatem omnium, non e
Lexicis, aut *Versionibus*, petendam esse, sed ex ipsis *Fontibus*; atque ex per-
 petua *Lectioe* excellentium *Librorum*, qui in quaque *Dialecto* verum cujusque
Genium repræsentant. Vereor itaque ne meis hisce principiis *Græcis*, & *La-
 tinis*, infectus, ad *Metaphysicas Origines* Cl. Driess. nunquam sim perventurus.
 Certe hactenus quidem non tantum *universa* ejus *ædificatio* mihi in aëre suspen-
 sa videtur, sed in omnibus illis *Ratiocinationibus*, quibus *Dissertationem* suam
 adversus me deproperavit V. Cl., nihil aliud reperio, quam *ignorationem E-
 lenchi*, & conatus ingenii extra *sphæram activitatis* egressi. Non ægre feret
Dissertator de Veris causis interpretandi &c. si veros illos, quos sibi promississe
 visus est, significatus *Radicum Hebræarum*, cum *Vero Behemoth* & *Leviatha-
 ne*, itemque *Vero pisce Jonæ*, stare jubeamus. *Vindiciæ* posteriores *Originum*,
 & *Novæ versionis* in *Jobum*, quas *Ecclesiæ*, & *Academiæ patriæ*, debeo, osten-
 dent, nunquam quicquam in orbem *Literatum* infaustiore *Lucina* exiisse. Non
 utar in ista *scriptione armis impotentis*: non consequentiis vel directe, vel in-
 directe, ex *Methodo* hacce *Hyperphysica Hebraizandi* profluentibus, veterem
 Amicum onerabo. Qui sine his artibus stare nequit, jam jacet, dum stare
 sibi videtur. Faciam quoque ut satis placidum *Confutatorem* experiatur Cl.
Driessen. qui in *Titulo placidissimum examen* promittens, vel eo nomine a me
 impetrat, ut quod facere voluisse videtur, factum censeam. Nempe *lubricus*
 hic *campus*: ubi nemo steterit, nisi ipsa *Veritate*, ut sic dicam, *calceatus*;
 atque adversus omnem *Adfectum*, & *Philautiam*, triplici circa pectus robore
 communitus.

Hypotheseos
vera
clariore in
die colloca-
tur.

XXIII. Finem facio in brevi delineatione nostræ *Hypotheseos*, ut ne am-
 plius quisquam circa eam fluctuare, aut alienis iudiciis circumagi, queat.
 Agnosco ergo cum *Principibus* illis *Theologis*, & *Philologis*, quorum vestigia
 premo, multum lucis suppeditari per *Versiones Veteres*: multum per *Rabbinos*:
 plurimum per *collationem locorum* dextre institutam: *Versiones recentiores*, &
 Lexi-

Lexicographos quoque, magno in pretio habemus. Sed negamus, & fidentissime pernegamus, inde omne illud *Lumen* hauriri posse, quod ad *sermonis Biblici* perfectissimam, suisque numeris absolutam, intelligentiam, requiritur. *Hodiernam Ling. Hebr.* cognitionem magnis adhuc defectibus, laborare, in *Grammatica*, in *Syntaxi*, in *Originibus* præsertim *verborum*, tanta cum fiducia asseveramus, quanta quicquam, de quo nobis quidem judicare datum, asseverari potest. Ut hi defectus ad majus verbi Divini decus suppleantur, non imus cum *Clar. Boblio*, & *Gussetio*, ad proprii ingenii officinam: non ad *Lexicorum cæcam congeriem* cum *Cl. Driessenio*: non ad *Alliterationes* cum *Doct. Forstero*, & *Avenario*; non ad *Hieroglyphicas potestates literarum Hebræarum*, cum subtiliss. *Neumanno*: sed accedimus ad priscos fontes *Dialectorum*, quibus indubitata cognatio, & consanguinitas, cum *Ling. Hebræa*; qualis olim erat illa *Dialectorum Græciæ*: qualisque nostris temporibus *Belgiæ* & *Germanicæ Linguae*. Hoc *Cap. IV.* adstructum, & a *Cl. Gussetii* oppositionibus vindicatum. In *Dialectis* hisce *Orientalibus* æqua jura competere statuimus *Chaldaicæ*, *Syriacæ*, & *Arabicæ*. Aliquid etiam relinquimus *Æthiopice*, *Samaritanæ*, & *Thalmudicæ*. Inter omnes *Arabum* illa, citra ullam controversiam, opulentissima est; atque ceteris omnibus sua luce collustrandis mirifice inferuire potest; ut & ipsa vicissim ab iisdem illustratur. Qui omnes non tenet, nullam satis profunde tenet. Hæc *Cap. I.* hujus secundæ *Part. Orig.* discussa. Suam sibi auctoritatem præflorat, qui rem tam manifestam in dubium vocat, post tot *Eruditissimos*, & *immortales*, magnorum virorum labores. Obstat quoque *adminiculis verissimis* & *tutissimis*, quibus *Providentia Divina rem Hebræam* magis magisque exornandam esse præmonstrat. Nisi huc communi consensione, & humerorum conjunctione, contendatur, *Lingua Hebræa* obnoxia manebit iisdem fluctibus, quibuscum in *Scholis Rabbiorum*, & *Christianorum*, misere colluctata adhuc fuit: atque singulis ætatibus novum induet habitum; quem sua cuique *Metaphysica*, vel *conjectandi*, & *desifrandi*, officina, subministrabit. Quid nunc in tali *Causa veritas*, & *Religio*, sequi jubeant; quid ab omnibus, quibus *Hebraica* in publico tractanda, & exigant; & expectent, non Ego dicam, sed Ipsæmet pro se jam dixere.

F I N I S.

A L B. S C H U L T E N S
D E
DEFECTIBUS HODIERNIS
LINGUAE HEBRAEAE

EORUNDEMQVE RESARCIENDORUM
TUTISSIMA VIA AC RATIONE
ORIGINIBUS HEBRAICIS,
SUBSERVIENS OPUS.

Batavis septimo Kalend. Novembr. 1730.

ALB. SCHULTZ

DE

DEFECTIBUS HODIERNIS

LINGUAE HEBRAEAE

FORUNDENQUE RESERVANDUM

TUTISSIMA VIA AD RATIONE

ORIGINIBUS HEBRAICIS

SUBSERVIENTS ORG.

L. S.

Non exit in publicum foetus hic, sed excidit, atque adeo excutitur. Ei in Illustri Frisiorum Academia concepto, legitimum tempus crescendi, atque ad debitam, a materiaque ipsa descriptam magnitudinem perveniendi, contingere non potuit. In Lugdunensem dein aërem translato maturitatem abstulere causæ bene multæ, agmine factò concurrentes undique, ac quasi conspiratæ, quas promere nihil attinet. Ubi a novis, quæ nunc me distringunt, curis, paululum nactus ero laxamenti, id quod hoc in opusculo affectum est, confectum, suisque numeris absolutum dare conabor. Dabam Lugduni in Batavis septimo Kalend. Novembr. 1730.

CONSPECTUS TOTIUS OPUSCULI

SUMMA RERUM CAPITA EXHIBENS.

Post succinctum Operis conspectum, Cap. 1. Octo graviores Linguae Biblicae imperfectiones enotantur, tanquam totidem Classes Vocum uberiori luce indigentium, in quibus enodandis, & sarcieendis universa Operis series a Capite ad Calcem decurrit. §. 11.

I.

Prima Classis Defectuum collocatur in Radicibus plane omissis, postliminio ab exilio reducendis. Ubi ex elementis, & primordiis ipsis Linguarum Orientalium demonstratur, omnem Linguae Veteris amplitudinem nequam in uno Codice Sacro sese conspiciendam dare; quod ex adjectis speciminibus adhuc clarius elucet. §. 12 — 17. Duplex dein excutitur error cum illorum, qui linguae Hebraicae opes ex reliquiis Biblicis metuntur, tum illorum, qui ad affinitatem literarum oculos reflexerunt. §. 18 — 21. Inter Radices ope Dialectorum restituendas, omnibusque Lexicis exulantes producuntur מִשֶׁע / מִשֶׁע / מִשֶׁע una cum fluctuatione Interpretum cum circa Radices ipsas, tum earum significandi potestatem. §. 22 — 25. Harum fugitivae significationes ope Arabum denuo in lucem protrahuntur, & figuris pervenustis illustrantur §. 26 — 42. Agmen denique claudit observatio naturam Linguae Arabum tangens §. 43.

II.

Secunda Classis Defectuum complectitur themata, eorumque derivata quam plurima, quorum significatio adhuc vacillat: eum in finem variae Variorum producuntur Hypotheses, ex quibus Radicum indolem indagandam censuerunt, §. 44 — 46. Ubi tria exhibentur exempla speciminis ergo; videlicet מִשֶׁע / מִשֶׁע / מִשֶׁע, quorum post Variorum, tum Veterum, tum Recentiorum conaminum discussionem, nativae idae, proprietates, gravissimaeque, quibus pollent figurae, ope Arabum declarantur. §. 47 — 80.

III.

Tertia Classis Defectuum sita est in verbis bene multis, non nativa, sed
sub

subdititia notione donatis, quam Cl. Auctor. compendifacit, quod Origin. Hebr. liber in talibus totus fere occupetur; quo Lectorem remittit. Profertur unicum thema מִסֵּר, semel tantum exstans Num. 31. 16. cujus nativa potestas, gravesque Metaphoræ, quibus apud Arabes gaudet, in medium dantur, & locis Biblicis applicantur. §. 81 — 95.

IV.

Quarta Classis Defectuum constituitur in iis verbis, quorum significanditate fusa diversitas per Metaphorarum Canales sparsa exercet etiam peritissimos, neque adhucdum satis extricari potuit, latente videlicet primæva scaturigine. Documento e bene multis adducuntur שָׁבָה, צָרָה, ubi communi, & salebrosa Lexicographorum defectuum resarciendorum via discussa, primæva subministratur potestas ex Dialectorum fontibus prius eruenda; quam de conciliandis discrepantibus rationibus deliberetur. §. 96 — 123.

V.

Quinta Classis Defectuum comprehendit Radices, quarum exterior quidem adspectus ex serie orationis, & collatione locorum potuit attingi; sed ad quarum genuinam vim nulla acie penetrari potest, nisi foris lumen inferatur. In qua disputatione præmittitur postulatum, quod nemo vel leviter literis tinctus negaverit, nihil difficilius esse in florentibus etiam linguis, nedum mortuis, quam primigeniæ potestatis indagacionem. Hanc vero difficultatem in Lingua Biblica vel maxime esse urgendam duabus adstruitur rationibus; primo: quod angustissimis cancellis unius tantum Libri includatur; secundo: quod Criticorum Veterum monumentis hac in parte penitus destituamur. Utriusque rationis pondus pressius in sequentibus urgetur, atque exemplis illustratur. Adducuntur מָרָה / מָרָה, קֵלֶם / קֵלֶם, quæ omnia matri primævæ redduntur, atque pervenustis Metaphoris ornantur. §. 124 — 195.

V. I.

Sexta Classis Defectuum se extendit ad omnes in universum Radicales voces, trilateras etiam vulgatissimas, quarum genuina indoles ex tenuibus reliquiis Bibliorum elici non potuit, nisi lumine aliunde subministrato. Ubi ulterius inculcatur, cuilibet linguæ suum subesse Characterem, at-

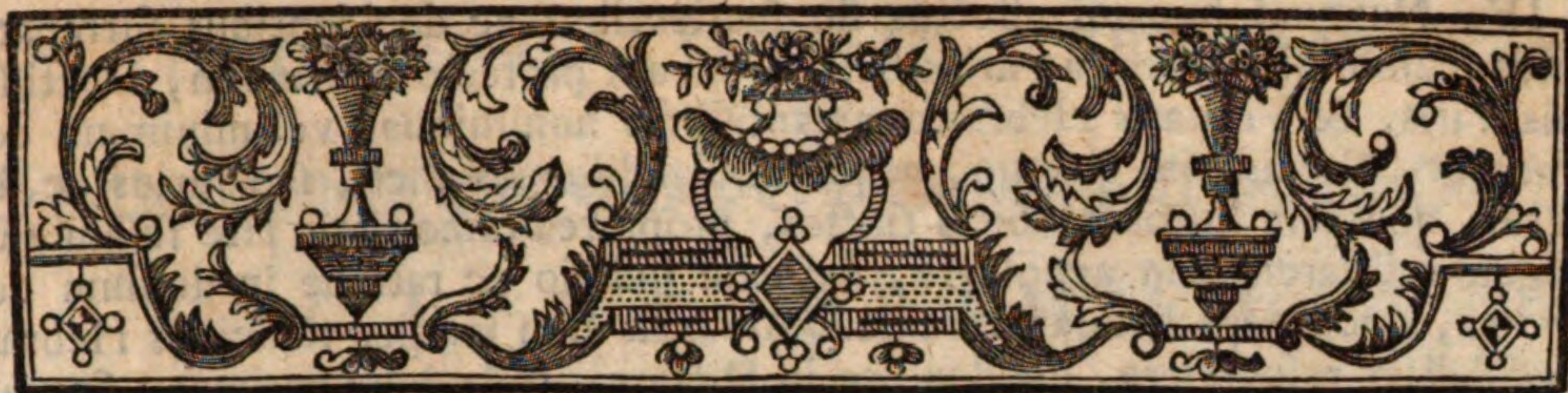
que Orientalium imprimis ideas ab Occidentalium sæpe mirum quantum discrepare, quod ulterius in thematibus צדק / חכם / גרל adjectis perspicendum datur §. 196 — 228.

V I I.

Septima Classis Defectuum sese diffundit ad plurimorum derivatorum, & conjugationum formationem, atque adeo ad Grammatices Regulas, & Fundamenta, unde simul elucet, analogiam & Linguae interiorem naturam in hisce necdum satis exploratam haberi, cum Grammatica Hebraea conformata sit ad tenuissimas reliquias Biblicas, tum etiam sermonem Biblicum alibi plus, alibi minus Dialectorum habere admixtum, in quibus adhuc Sylva rerum restat, quæ falcem expectat. Quæ omnia haud aliunde melius enodari posse, quam ex copiosiore Hebraeae Linguae Dialecto viva simul, & vigente satis luculenter demonstrat Cl. Auctor §. 229 — 238.

V I I I.

Octava postremo Classis Defectuum sinu suo profert integras loquendi formulas, cælo Orientis proprias, quas nemo unquam rite enucleabit, nisi eodem aëre Orientali, ut ita dicam, hausto, id est, pectore imbuto figuris, & Metaphoris grandioribus, quas genius erectior, & sublimis, ut & ingenium peculiare linguae populis illis inspiravit. Pro specimine inserviunt tum Arabum آية; in cujus figuris, ac metaphoris illustrandis grandiloquentia Orientalis elucet; tum loca Biblica vexatissima, genium Orientis exprimentia, unde simul nativa Linguae Hebraeae amplitudo ex Arabum opulentia satis abunde declaratur. §. 239. ad finem usque.

D E

LINGUAE HEBRAEAE HODIERNIS DEFECTIBUS,

Eorundemque resarciendorum tutissima ratione ac via.

I.

Ad pulchrum illum & laudabilem impetum, quo Juventus nostra Academica in Linguae Hebraeae studium exarsit, pro provincia mihi credita, alendum inflammandumque, deliberatum mihi est aliquot disputationibus aperire, & ex intimis linguarum fontibus demonstrare, quanta adhuc materia communem diligentiam atque industriam invitet, & quam multae etiamnum partes Literaturae Sacrae, post acerrimam curam, a praeclaris ingeniis ei impertitam, necessarii luminis defectu, haud satis refoctae ac recreatae, salutarem multorum manum, ulterioremque medicinam desiderent.

II. Hoc dum efficere conabor, non tantum cursum dirigam eorum, qui aliquid in hoc amplissimo campo elaborare aggredientur, sed eadem opera novi, vel & novitatis suspecti, instituti mei rationem expromam, eamque esse veterem, veram, regiam, egregieque communitam viam, pervicium dabo: ut ita praepudicatae illae opiniones, quibus nonnulli de nostra hypothese vel dubitant, vel parum favorabiliter judicant, dissipentur, & tanquam umbræ Veritatis radiis ac telis discutiantur.

III. Hanc operam curamque eo magis mihi adhibendam esse intelligo, quod non solum imperitorum hac in parte voculae exaudiantur, verum etiam, gravium, & in lingua Hebraea callentium Virorum, sententiae ferantur, quibus pronunciant; haud poenitendam quidem esse auctoritatem linguae Arabicae, in raris atque obscuris vocabulis Hebraicis elucidandis; sed minus tutum videri, tam late ditionem ejus extendere, usumque illius per universum, quae patet, Corpus linguae Biblicae diffundere velle.

Rr 3

IV.

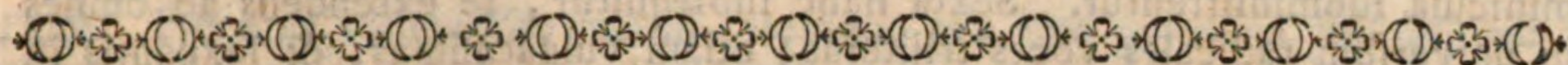
IV. Nunquid humani affectus sic sentientibus ac decidentibus surrepat, ipsos malim esse iudices ac arbitros, qui meum profecto esse nolim, Doctissimis Viris, & Veritatis Hebraicæ amantissimis hominibus, vel minimum detrudere. Crediderim quoque, neque id blandiloquus dico, sed serius ac severus, quosdam literis Arabicis tinctos, propterea tamen tam late fusam ejus linguæ utilitatem non agnoscere, sed eam iudicio ac ratione in dubium devocare, quod deprehendant, radices Arabicas non semper radicibus Hebraicis fideliter respondere, quodque ea in Dictionariis Arabum varietas, & multitudo significationum regnet sub plerisque verbis, ut vix ac ne vix quidem vel filum Ariadnæum errabundos gressus ex illo Labyrintho explicare posse videatur.

V. Accedit, eosdem Viros Eruditos, gravioribus doctrinis occupatos ac detentos, forte Linguæ Hebrææ, quemadmodum illam ab adolescentia imbibuerunt, latentes defectus minus advertisse, ac propterea cum animo sua destinatum fixumque tenere, ex vano nova ulteriorum profectuum adminicula circumspici, ubi vetera pulcre ac solide satis fundata reperiantur.

VI. Hisce omnibus præsens mea lucubratio sic facere conabitur satis, ut quos scrupulos memet ipsum longo tempore suspensum sollicitumque habuisse profiteor, eos æquis, & libero iudicio præditis, arbitris me exemtorem esse confidam: ut mecum cuncti, quibus perpolitio studii Hebraici cordi est, consentiant ac conspirent, ad eos fontes, vel adeundos, vel commendandos, quos uberrimos esse ac saluberrimos, rationibus atque exemplis liquidissimis commonstrabo.

VII. Exordiar autem a denudatione ac demonstratione illorum defectuum, quibus etiamnum linguam Hebræam, prout illa in optimis Lexicis consignata est, laborare, longa me docuit palæstra. Subtexam deinde consilia, quæ Viri exercitatissimi in hoc curriculo iniverunt, & medicamenta quæ adhibuerunt, ad id quod subulceratum & male firmum esse fatentur, persanandum. Inde, tertio, colligam efficiamque, vel ex dialectorum interiore & accurata cognitione, ac præsertim Arabicæ affluentissima atque illibata copia, lumen esse derivandum, vel spem omnem, hætenus quidem, esse deponendam, ad tenebras hæc ullo pacto exsuperandas. Quarto, caliginem illam perrumpam, quæ adhuc Arabum dictionaria obsessa ac circumvallata tenuit, quo minus tum admirabilem linguæ illius in una principe significatione, figuris ac tralationibus variis vestita, constantiam, tum suavissimam cum Matre Hebræa convenientiam, recognoscere potuerint Viri in Arabicis pervolutati; nedum illi, qui a primo tantum limine hæc adyta salutarunt. Quinto subnectam & exponam illa argumenta, quæ hypothesin meam labefactare videri possent, quæque mihi saxum hoc volventi crebro occurrarunt; atque ita exponam, ut me non cupiditate ferri, sed veritatis amore duci, appareat, quando arma adversus me acuire & porrigere non detrectabo; lubentissime pro bona causa certamen honestum atque generosum subiturus, utpote qui tum vicisse me existimem, quum veritas vincit ac triumphat. Atque hæc quidem quinque membra operis suscipiendi, totidem nobis Capitulorum Titulos constituunt.

CAPUT

CAPUT PRIMUM

Exhibens incommoda & Defectus, quibus Hodierna Linguae Hebraeae cognitio adhuc laborat.

VIII.

Si quid unquam male tutum ac firmum convalescet, pristinumque vigorem recuperabit, adfecta ægrotantis conditio cognoscatur necesse est; cujus vitiosus habitus si occultetur, & tectorio incrustetur, malum altius perfidet, atque eo usque vires sumet eundo, ut remedio locus deinde relinquatur nullus.

IX. Hæc me causa & ratio impellit, ad Hebrææ Linguae, quemadmodum ea in dictionariis lectissimis consignatur, vel apertos & ab omnibus agnitos, vel tectos atque a Lexicographis minus intellectos defectus enudandos: ut ita illius studii ardor, quem ingenio atque industria pollentibus, in pulchrasque spes efflorescentibus juvenibus nostris commovimus, magis magisque incendatur, simulque facula ipsis praeferatur, quam in partem potissimum cura ipsorum incumbere debeat, seque cum insigni fructu exerere possit.

X. Eum in finem enotabo, & necessariis speciminibus sub conspectum dabo, octo graviores imperfectiones, quæ Linguae Biblicæ cognitionem penitissimam & limpidissimam etiamnum præpediunt; omnemque Majestatem sermonis sacri exhaurire non permittunt. Has bene facient Studiosi Hebraicæ veritatis, si tanquam totidem classes vocum uberiori luce indigentium, semper ob oculos habuerint, atque in adversaria conjectas, copiosioribus exemplis adauxerint, ut probe perspectum sit illis, longaue meditatione subactum, quod Viri inter Viros facti, sua forte diligentia ac sagacitate illustrare poterunt, atque, ad egregium publicum, e penu Orientali expedire.

XI. Has Classes defectuum summatim delineasse operæ pretium fuerit. Prima continet radices omissas plane ac neglectas, quæ postliminii jure in suas sedes vindicandæ sunt. Secunda comprehendit ea themata, vel & derivata, quorum adhuc fluctuat, ac quasi sub iudice pendet, genuina significatio. Tertia sita est in verbis bene multis, non nativa, genuina, sua, sed subdititia, aliena, ex lacu minus liquido hausta, notione, donatis. Quartam constituunt ea vocabula, quorum significandi late fusa diversitas, quinque, sex, septem, pluribus divergiis, & Metaphorarum aquæductibus sparsa, miris modis implicat distrahitque, etiam exercitatissimos, interpretes, quod primæva scaturigo ignoretur. Quinta complectitur radices, quarum exterior adspectus ususque utcumque ex orationis serie attingi potest, sed ad quarum interiorum proprietatem atque emphasin, nulla humana acie penetrari possit, nisi aliunde admi-

Mappikato, אבז / אבט / אבם / אבף / אבע / אבש cum *Sin*, אבש cum *Schin*, אבת. Pro אבז ultima *Vav* mobili, itemque pro אבי postrema *Jod* sese movente, quæ priscus mos retinebat sonabatque, politior ætas dedit אבה / ex classe quiescentium *He*, literis *Vav* aut *Jod* vel exclusis, vel in quietem transditis.

XVI. Huic proxime annexus ordo sistit tantum septem primitivorum thematum vestigia, quorum tria etiam a nonnullis penitus expunguntur, atque *Aleph* servile assumisse creduntur. Sed si jam teneamus, quod a plurimis in medium confertur אגר / אגז / אגל / אגם / אגן / אגף / אגר / oblitteratæ erunt ex hoc litterarum filo sedecim radices, אגה / אגז / אגב / אגה / cum *He* *Mappikato*, אגז cum *Vav* mobili, אגה / אגט / אגי cum *Jod* mobili, אגם / אגע / אגף / אגך / אגש dupliciter enunciandum, אגה.

XVII. Subsequitur series ad majorem adhuc paucitatem redacta, quippe quæ quatuor modo primitivas stirpes reservavit, vel forte tres, quum לאדיב 1 Sam. 2: 33. ad Chaldaicum דוב pro זוב / vel & דאב a multis revocetur. Ei autem conjunctus ordo non nisi duas אהב & אהל repræsentat. Alibi nonnunquam unica tantum tabula e magno naufragio apparet, alicubi nulla; quum tamen illum quoque compositionis radicalis ductum atque tenorem olim extitisse, & pulcris thematibus floruisse, ex nominibus propriis, quæ passim in monumentis Biblicis sparsa sunt, evidentissime liquere possit.

XVIII. Hoc Hebraicæ linguæ, aliqua saltem tenus, restituendæ, atque in ampliorem campum educendæ, principium, quam late sese porrigat, quantasque præbeat opportunitates, in nominibus propriis, quæ dixi, regionum, urbium, locorum, hominum, enodandis, otiosiori fortasse aliquando suscipere & exequi licebit. Nunc, quicquid me abducere posset a cursu proposito, amputans, & digitum ad hos fontes intendisse contentus, eo pedem referam, quo me instituta hæc disputatio ire jubet.

XIX. Elucet scilicet ex fundamento quod jecimus, sive id ad rotundatum numerum omnis radicalis structuræ sese extendat, sive etiam arctioribus cancellis includatur, capitalem errorem errare Viros illos eruditos, qui ex reliquis tenuissimis Bibliorum, linguæ Hebraicæ opesne dicam, an inopiam metiuntur, & ditissimæ Matri opulentarum dialectorum, paupertatis dicam scribunt; quos male subductos calculos tum hoc, tum aliis e fontibus, redarguere festinanti mihi haud est animus.

XX. Elucet quoque, minus feliciter rationes suas instituisse illos Hebraici studii antesignanos, qui ubi in aliquod verbum rarius atque insolentius inciderent, continuo ad thema literis vicinum oculos reflexerunt, atque incognitum, aut minus promptum, sub cognitum quid in ordinem redegerunt: quo pacto angustas sane sermonis Biblici copias, multo adhuc angustiores reddiderunt, & quam arctissimis cancellis incluserunt, quod omni ope in antiquam amplitudinem fuerat educendum.

XXI. Hoc in genere luxuriarunt *Forsterus* & *Avenarius*, viri sagacissimi quidem illi, & de re Hebraica præclare meriti, sed quibus ipsum illud, quo vivebant,

gebant, acumen sæpe imposuit, umbramque pro solida significatione suggestit. Horum universam hypothesein institutumque caput sequens latius exequetur. Castigationes quidem sese præbuerunt reliqui Lexicographi, neque tamen ab illa affinitate literarum captanda satis sibi temperare potuerunt, tum quod nescio quæ blanda species hic facile alliciat, fucumque faciat, tum quod vix ac ne vix quidem a nobis impetrare possimus, ut quod nescimus, nescire nos ingenue profiteamur. Ex hoc fonte dimanavit, quod derivata **משק** Gen. 15: 2. in phrasi **בן משק ביתי** *procurator domus meæ*, passim, itemque **ממשק** Zeph. 2: 9. in formula **ממשק הרול** / qua *Urticetum horridum* designatur, a Coccejo revocentur ad thema **שוק** *discurrere*, indeque non adeo limpide deducantur. Buxtorfius alique posuerant pro posteriori vocabulo radicem **משק** / sed cæcam, atque incompetæ potestatis, indeque, quod melius nihil præsto foret, **ממשק** *derelictionem*, aut *locum derelictum* exposuerant. Meo quidem iudicio res & ratio exigunt potius, vocabulum ignoratum in medio relinquere, atque simul monere, in dialectis vestigandum esse, num forte ibi thema **משק** cum opportuno significato conservatum fuerit. Avenarius interim jam ulterius processerat, atque radicem **משק** liberaliter donaverat potestate *scatendi vepribus*, ob agnationem, vel potius alliterationem cum **קמוש** *carduus*; indeque **ממשק** declaraverat *locum vepribus scatentem*; quasi omnia liquida & explorata hic forent: sed merito deseruerunt omnes ab omni auctoritate desertum, & solius lusus acumine vitreo nitentem.

XXII. Cum **משק** / cuius faciem nativam statim aperiam, connecto aliud in hoc ordine radicalium plane expunctum thema, nulloque in Dictionario, quod quidem viderim, comparens, **משע**. Ejus forma segolata sese offert Ezech. 16: 4. *Die quo in lucem edita es, non est resectus umbilicus tuus*, **ובמים** **לא רחצת למשעי**. Affixo demto, diceres redire **משע** / sed quod nec talem radicem, nec vestigium talis radiceis deprehenderent interpretes, alius alia circumspicere cœpere, & vel ex Chaldaico **שעע** *nitorem* assumere, vel ex **שעה** *aspectum meum*, vel ex **שעשע** *delicias meas*. Avenario vox sine affixo a **שעה** est *aspectus blandus*, indidemque Forsterus nobis *blandum amplexum, oscula blanda* exhibuit. Ecquid hæc ipsa fluctuatio & diversitas necessitatem arguit reponendæ radiceis **משע**? Utique ubi **משה** / **משח** / **משך** / **משל** / **משק** / **משש** / viguere, dubitari jure nequit, quin **משע** / & alia complura hanc feriem struentia verba, viguerint tum, quum linguæ amplitudo et opulentia floreret. Sed, inquit aliquis, ignoratur, quid notionis istud **משע** gerere potuerit, præstiteritque proinde aliquid, specie non destitutum, assumisse, quo expedire, quam impeditum resistere, locumque hiantem quodammodo relinquere. Haud diffiteor equidem, omnem in contextu, vel minimum, hiatum, perincommodum accidere, sed eum utcumque impleri melius esse, quam præteriri, in profanis auctoribus non admittunt graves & prudentes Critici, nedum ut in sacris tale quid admitti queat; ubi periculum est majus, ne novæ & ex inopia introductæ illæ significationes, longa possessione gaudentes,

dentes, veteres & genuinas, sub novitatis prætextu, excludant: cujus rei aleam forte מִשַּׁע nostrum subibit, quum paulo infra notionem ejus aperiam, atque ad textum *Ezechielis* applicabo.

XXIII. Inter radices restituendas porro offert sese נָבָה ultima *He* quiescente, quæ ex omnibus Lexicis exulans, clarissimum tamen vestigium sui reliquit 2 *Reg.* 3: 24. וַיָּבֹאוּ אֶל מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּקְמוּ יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ אֶת מוֹאָב וַיִּנָּסוּ. *Et venerant Moabitæ ad castra Israël: surrexerunt itaque Israël, & Moabitas straverunt fusos fugatosque; & in iis, idque Moabitas sternendo.* Aqua, in hoc verbo nusquam alibi lecto, tantopere hæsit *Masorethis*, ut in margine וַיָּבֹאוּ correxerint, quo nihil inelegantius, hac quidem in sede; excogitari potuisse videtur, sic enim ingratißima exoritur repetitio ejusdem verbi, וַיָּבֹאוּ אֶת מוֹאָב וַיָּבֹאוּ בָּהּ וַיָּבֹאוּ אֶת מוֹאָב. *Et straverunt Moabitas —, & straverunt eos, idque sternendo Moabitas.* Inficetum & ταυτολογον hujus orationis respuerunt quoque versiones fere veteres ac recentiores. *Vulgatus* dedit, *Et venerunt qui vicerant, ac percusserunt Moabum.* LXX. habent, καὶ εἰσῆλθον εἰσπορευόμενοι καὶ τύπτοντες τὸν Μωὰβ. Scilicet emendarunt & ipsi locum salebrosum, quem aliter expedire non valebant substituendo וַיָּבֹאוּ בָּהּ & ingressi sunt ingrediendo, nempe *Moabitidem*. Etiam magistri hic *Masoram* repudiare coguntur, *Kimcbio* pro וַיָּבֹאוּ fumente וַיָּבֹאוּ *Vau* pro *Aleph* posito וַיָּבֹאוּ; *Cl. de Dieu* mallet per *Apocopen* אַלֶּפֶת *Aleph*, pro וַיָּבֹאוּ. Clariss. *Clericus* reponit plurative וַיָּבֹאוּ *Tum ingressi eorum solum, eos iterum ceciderunt:* ad quam faciem ferme *Belgica* nostra versio concinnata est, *Quin imo ingressi sunt in regionem, cædendo etiam Moabitas.* Aliam adhuc conjecturam proposuit *de Dieu*, thema יָבֹב huc advocans, cujus *Pihel* semel extat *Jud.* 5: 28. per lamentari ibi conversum a *Coccejo*, ab aliis per vociferari, unde vociferatio bellica pro præsentī loco posset elici, adjutante insuper illum sensum usu Syriaco in clangore tubarum. Inde in *Kal* וַיָּבֹאוּ בָּהּ foret, *Et vociferati sunt in ea*, supple, terra, vel loco ubi erant; sed quia *Vav* per *Patach* & *dagesh* præfigitur futuris tantum, וַיָּבֹאוּ refingere debuit, cui medicinæ parum fidens ipse, tandem ad וַיָּבֹאוּ recurrit, in eaque emendatione pedem figit.

XXIV. Omnes hi conatus, qui neutiquam e limpido fluunt, & a me gravari possent suis quique incommodis, inde mihi profecti fuisse videntur, quod non satis vel perpensum, vel saltem menti præsens fuerit, multa rara atque singularia in Codice Sacro, perquam angusto illo, & ne centesimam quidem partem veteris linguæ comprehendente, occurrere posse, atque adeo, secundum omnium linguarum naturam atque conditionem, occurrere debere, quæ ex suppellectile reliqua unius illius Libri, explanari nequeant. Quis mihi negaverit, Hebrææ linguæ illum deferendum esse honorem, quem Græcæ, Latinæque exhibemus? ut si incidamus in vocabulum aliquod insolitum, analogiam modo servet, continuo illud pro gemmula antiquitatis suspiciamus, licet forte adhuc minus intelligatur; quum interim longe dispar sit con-

ditio, & tanto majori jure rara Latina aut Græca ad trita & bene cognita reformarentur, quanto libris abundatur, patentioreque Linguarum illarum conspectu perfrui datur.

XXV. Legitime hinc infero ac concludo ad emendationem hujus contextus non tuto manum admoveri, quum plusquam verisimile sit, exstitisse, vivente ac vigente re Hebraica, verbum radicale נבה ultima *He* quiescente; qui enim habuere in hoc ordine litterarum נבה / נבט / נבל / נבע / etiam reliqua ejusdem tenoris habere potuisse intelliguntur, licet nusquam forte in Bibliis appareant, vestigiumve hic aut illic imprefferint. De nostro quidem נבה / si quid video, dubitari non potest, quando evidentissima præmanibus est forma, ex futuro Hiphil inde derivata. Sed ignoratur in hodierno nostro ambitu, quo linguam Hebræam circumscripsere Lexicographi, tum radix illa, tum significandi ejus potestas! Quid tum postea? An propterea obelo configi debet, atque tanquam adulterina eradicari? Imo vero retineatur potius quam studiosissime, atque inculcetur simul, defectu necessarij luminis promi nondum posse, quid Hebræis olim valuerit נבה; sed esse cur speretur, fugitivam significationem posse in lucem retrahi, si dialectorum scrinia rite excutiantur.

XXVI. Quam id non ex vano adfirmem, illustri documento erit hoc ipsum thema, apud Arabes ea potestate conservatum, qua nulla opportunior, pro ferie & filo orationis, excogitari posset. Videlicet نبا ultima *Vav* & *Je*, id est נבה cum *He* quiescente, secundum dialectum Hebræam, propriam sedem obtinet in *gladio retuso ictibus*. Adstruamus id paucis, figurasque pervenustas, quibus inter Arabes ea radix ditata est, etiam attingamus, ut hoc tanquam specimen sit opulentiae ejus, qua Hebræam matrem quoque adfluxisse verisimile est, tum, quum res ejus integræ atque illibatae vigerent. Teblebius ad Hamasa, usum sic pandit ان يترد السيف عن الضربة من Thema نבו adlibetur in *gladio*, qui resilit a re percussa, absque ut ullum in ea vestigium ictus imprimatur. Versiculus ille, ad quem hoc annotavit accuratus ille Criticus, sic habet

ان السيف الا ان للسيف نبوة
ومثلي لا تنبو عليك مضاربته

Ego sum Gladius belli, nisi quod Gladio retuso est;
At Viri, qualis ego sum, ictus super te, nunquam retunduntur.

Consimiliter in *Camus*. نبا السيف عن الضربة *Ensis verberando retusus fuit* & resilit. Non tamen priora & primaria est illa notio, nam ut Teblebius meus, ad *Hariræum* docet, يقال نبا ينبو اذا ارتفع ومنه نبا السيف اذا ارتفع ولم يقطع *ultima quiescente*. dicitur de re quæ ob elationem protuberat,

berat, indeque orta est locutio **נבה הסף** Gladius retusus fuit, quasi dicas tuberavit, non amplius secans. Hunc primigenium usum exhibet Hariri in principio Confessus 3. ubi ex opulentia ad summam inopiam revolutas fortunas graphice secundum Orientis genium ita pingit. **صغرت الراحة وقرعت الساحة** *vacuata est vola manus*, **ف** *area decalvata*, **ف** *scaturigo arefacta*, **ف** *Gibbosus tuberansve redditus locus commodi decubitus*. Ubi iterum Teblebius **اي تبحافا ولترفع يقال نبا المنزل باهله اي** *Verbum نבה* **وجدوه نبوة اي لارتفاعا غير وطى ولم تمكن فيه الإقامة** *hic est, incommodum* **ف** *tuberantem reddi; dicitur enim **נבה המנזל באהלה** *tuberavit sedes, mansio, pro populo suo, quum experiuntur eam Gibbosam, non planam, commodam, neque amplius subsisti ibi potest. Ex fonte hoc sunt* **نبى** *locus gibbosus ac convexus. نبوة* **ف** *parvitas* **ف** *convexior apud Golium & Giggejum; unde apparet **نبا السيف عن الضربة** *retusus fuit gladius cædendo, in origine tantundem esse ac, veluti convexus* **ف** *Gibbosus factus gladius resiliuit, neque amplius sedere ac penetrare valuit. Ejusdem porro originis sunt formulae elegantes* **نبا البصر عن الشي** *retusa resiliuit acies oculi a re aliqua, apud Golium, id est hebetatus fuit defecitve visus; sed major est gratia atque emphasis, nempe quum oculus a re ingrata quasi resiliuit. Inversa etiam structura dici potest, نبا الشي عنه *res ab illo resilit, & نبا جنبه عن* *forma ejus resiliuit, atque oculo baud grata accidit. نبا الفراش* *resiliuit latus ejus a strato; id est, incommodius illud sensit, ac propterea reliquit. نبا السهم عن الهدف* *resiliuit sagitta a scopo; pro scopum non attigit. Quæ omnia specimina eloquentiæ Arabicæ, ut genuinam indolem verbi نבה illustrant, ita gustulum præbent, quousque etiam in eloquentia Hebræa sese explicare & porrigere potuerit, quorum usuum exempla nobis librorum multitudo suppeditavisset, si tam beatis esse licuisset, ut pluribus monumentis priscae linguæ abundaremus.****

XXVII. Hocce jam *retusum & hebetatum in gladio*, quod themati **נבה** inest, locum antea salebrosum unice expedire & figura opportunissima augere, nemo non agnoscit. *Et surrexerunt Israëlita, ac Moabitas straverunt in fugam datos:* **ויבו בה והכות את מואב** *retusos in illa strage reddiderunt gladios, idque Moabitas cædendo. בה* *malim in ea strage, in ea actione. Potest etiam capi pro בה in iis; quia gentes singulariter & fœminine efferuntur. Sed prius venustius, credo, ac rotundius. Offendere autem neminem debet, quod הרב gladius hinc absit, nam & res ipsa id satis dictabat, & formula bellica hic exhibita illam nunc vocem, ut supervacuum, respuebat. Scilicet dixisse videntur Hebræi הבה והבה, non sine alliterationis pulcro lusu, Cæcidit* **ف** *retusum reddidit; nempe gladium suum, quum vellent horrendam stragem describere, quam formulam huic descriptioni propterea appositissime intexuit Sacer Scriptor, ויבו את מואב ויבו בה והכות את מואב, quæ uni-*

versa structura, in primi ac postremi membri collocatione, ex intima Orientalis facundiæ artificio est deprompta, ac nihil otiosi languidive trahit: quia cædes interneciva longe lateque omnem in partem continuata, ad *retusionem* usque *ferri*, ista venusta repetitione inculcatur.

XXVIII. Invitat me occasio, ut obiter inseram specimen rei superius commemoratæ, in nominibus propriis locorum ac personarum vestigia radicum oblitteratarum eminere; unde simul relucebit propria illa & antiquissima potestas quam in *נבו* resedisse videmus, *Gibbosi* nempe & cum *convexitate* editi. Nihil scilicet opportunius est, quam hæc ipsa significatio, ad etymon expediendum montis *Nebo* *נבו*, qui Mosis fato nobilitatus fuit, alias *עברים* *Abarim* dictus, exadversus *Jerichuntem*, situ valde excelsa ut *Iosephus* testatur. *Eusebio* appellatur *ἔπος Νάβου*, *Vav* secundum dialectum Arabicam motum suum exerente. Nobilis quoque est cognominis urbs *Moabitarum*, *Esaj.* 15: 2. & *Jerem.* 48: 1. de qua ambigitur, appellationemne suam invenerit a monte, an magis *mons* ab *urbe*. Posterius illud sequitur *Celeb. Vitringa*, quod forte non fecisset, si *gibbosi* & *convexi* ideam, sub hisce radicalibus, in promptu habuisset. *Hieronimus* idoli Babylonici vocabulum hinc diversum *נבו* *Esaj.* 46: 1. male cum eo confudit, & prophetiam ac divinationem exprimere tradidit. Erravit solennem illum errorem, quo ignota ex notis explicantur, atque ad *נבא* ultima *Aleph* oculos intendit. Sed duo hæc themata multum in origine dissident, quamvis nonnunquam ex vicissitudine literarum *Ebevi* commisceantur. *Lunam* eo titulo signari volunt viri docti, quæ conjectura si non falleret, ab *obtusiore lumine* veriverbium posset derivari, in quem tamen campum me immittere jam non sustineo.

XXIX. Ordine retrogrado confero me potius ad thema deperditum *משע* quod restituendum dixi *par. XXII. Ezechieli* Cap. 16: 4. *ביום הולדת אתך לא כרת שרך ובמים לא רחצת למשע' והמלח לא חמלחת וההתל לא חתלת* LXX. non intellectum omisere illud *למשעי*. *Hieron.* dedit, ad salutem, arripiens aliquid ex vicinitate cum *ישע*. *Buxtorf.* post Rabbinos, ad adspæctum meum, a *שעה*, quam primum te adspexi, quod Belgæ retinere. Alias hallucinationes superius exhibui, nec plures persequi pretium est operæ. Aliquid tamen loci vindicat, quod ex *שוע* linire elicuerunt nonnulli, ad *liniendum*, *leniendum*, *lævigandum*, vel & *mollitiem*, quod suum fecit *Calvinus*. Id sic satis quadrat ad seriem orationis, quæ simile quid exigit, *lenisque*, & inter lavandum fricandumque, *mulcentis manus blandiorem tactum* postulat. Id ipsum Arabibus est *משע*, divite vena per varias manans metaphoras, quas, ut fit, in lingua patria Arabum Lexicographi satura lance miscent & effundunt. Submoneo illud, ne diversitas & multitudo significationum apud *Golium* & *Giggejum* fraudi sit. Filum, naturali suo ductu a me evolvendum, sic decurrit, ut principem notionem constituat *mulcere tergendum*, vel *blanda manu pertergere*. Inde phrasæ in *Camuso* enotatæ, & in *Gjeuhario* *امتشع ما في الضرع* *Ubra*

Ubera mulgendo prorsus exhausit. Proprie tersit, exterisit ubera. Item porro *مشع الغنم* *pecus tersit pro mulsit; imo vero emulsit, sic ut nihil lactis relin-*
queretur. Inde formula *مشوع غنم* *pecus emunctum, apud Gigge-*
jum. Rectius posueris extersum atque emulsum penitus. *مشوع غنم* *idem. Hinc subnata locutio figurata, quæ apud Golium in primo agmine com-*
paret, *משע מנה מה משע לך* *משע מנה מה משע לך* *Mulge, terge ex*
illo, quicquid mulgere, tergere, tibi licet. Dubito num Golius intellexerit, quum
sine ulla declaratione originis vertit, Cape ab eo quicquid inveneris: præiverat
quidem ei Gjeuharius, sed Arabs Arabibus scribens, non necesse habebat id
aliter declarare, quum primitiva vis mulgendi extergendique omnium sermone
contrita foret. Ergo illud colligere, acquirere, lucrari, quod in Lexico Go-
liano primam sedem occupat, nihil aliud est quam mulgere, emulgere lucrum,
figura apud Latinos quoque recepta, nec nostro sermoni incognita; ubi si quis
Melchian/ improprie emungere & emulgere pecunias alicui, non discerneret a
proprietate, sed extra figuram crederet Melchian primario significare Lucrari,
nam ille magnas in phrasibus nostris turbelas daret, atque omnia fusque deque
commisceret.

XXX. Quamvis autem verear ne nimius sim, in locutionibus figuratis hu-
jus thematis persequendis, non possum tamen quin telam susceptam detexam,
tum ut *Philarabes* consimilia dextre tractare condiscant, tum ne vagam quan-
dam & confusam notionum multitudinem inter Arabes regnare crimentur,
qui Lexica evolventes, sæpe viginti & ultra significationes dissonantes ibi in-
veniunt. Nostrum est vitium, quin & ipsorum Lexicographorum, haud sa-
tis in legitimo filo sequendo accuratorum, non vero Linguae, quæ ut Meta-
phoris circumfluit, ita omnes illas ex unius propriæ ac primigeniæ signifi-
cationis scaturigine profundit, quamvis non semper forte antiquissimus ille fons,
vel ipsis Arabibus, sit introspectus.

XXXI. Redordior ergo quod abruperam, & ab *emulgendo extergendoque* pro-
manasse ajo phrasen *مشع البول* *minxit, proprie lotium mulsit: iterum* *مشع*
السمن *sperma emisit. Diverso meatu* *مشع القنا* *arundinem saccariferam,*
aliudve quid tenerum, molle, delicatum mulsit, pro suxit, ore commandit.
Alium per canalem *مشع بالحبيل* *Mulsit, tersit, illum fune, pro verbera-*
vit; male mulcavit, perterisit ut ita dicam, in quam Metaphoram & Belgice
tergere, stryphen/ traducitur. Illustrat quoque vernacula nostra alium usum, quo
مشع السيف *tersit gladium, valet celerrime evaginavit. Ut autem nos di-*
cimus stryphen/ gaan stryphen/ in eo, qui furtim se subducit, & , kōmen aanstryphen/
quum molli vel blando gradu accedit, sic *مشع* *iisdem notionibus auctum esse*
docet Phiruzabadius, atque ex eo Giggejus, tanquam multo tritissimis prin-
cipe quoque sede iis assignata.

XXXII. Agmen claudat, meque tandem & lectorem meum absolvat, signa-
ta

ta & religiosa potestas Conjug. 5.. quam tamen & prima conjugatio recipere potest, qua *الرجل تمشع* sese probe exterfit Vir, *תמשע*, est a se omnem noxam legalem, omne vel minimum corporis inquinamentum removit, speciatim lapillis sese terendo & fricando. Sic recte Golius. Quid Giggejus? Vide & ride. Noxia a se ipso removit. Lapidibus sese tutatus est. Postremum illud, est interpretamentum verbi *استندجلا*, quo Camusi auctor *تمشع* declaravit. Id neutiquam hic erat capiendum pro tutari se lapidibus, sed in legali illa & religioni dicata significatione, qua apud Golium convertitur, pollutum stercore, urina, ventris crepitu, locum corporis mundavit ab illa immunditie, *نجو* dicta, sive aqua abluendo, sive lapillis detergendo.

XXXIII. Otiosi nimis ac curiosi videri posset illud postremum, tam diligenter enucleatum. Sed ecce ipsissimum illum usum, quo e luce revocato indigebat Ezechiel, ad omnem emphasin loci obscurati adspiciendam. Quod ad natalia tua attinet, quo die in lucem edita es, umbilicus tuus non resectus est, & aquis non es abluta AD TERSIONEM MIHI; neque sale es conspersa, neque fasciis involuta. Apparet *משע* eodem plane usu auctum, in religiosa & puritatis legalis studiosa cura, qua sordes foetus a matre rubentis eluuntur, extergentur, effricantur; idque manu molli, ac totum corpus permulcente; quæ omnia in radicem *تمشع* confluunt, ut proinde nervosius aut consignatius nihil inveniri potuerit. Pulcherrime autem positum est illud *למשעי* ad tersionem mihi, cum pleonasmo pronominis affixi; suffecisset quidem *במים לא* Aquis non abluta es ad sordes natalitatis tergendas; sed illud Mihi in *למשעי* emphasin addit & gratiam orationi; quod genus locutionum cum affixo, haud satis ubique intellectum, in aliam operis nostri partem commodius seponam: nunc specimen modo habeatur ex *Esaï. 13: 3. גברי עליי* Heroës meos advocavi, qui exultant superbia mihi. Cape id pro simplici. Heroës superbe feroces & exultabundi ob victorias. Itemque ex *Ferem. 49: 15. לא עזבה עיר תהלה קרית מוששי* Quomodo ut Nihil deserta est urbs celebratissima, Civitas hilaritatis meæ. Sic vulgo. Sed sonantius & rotundius erit, Civitas hilaritatis Mihi, nisi quod pro Hilaritatis adhuc substituendum sit ibi, superbiæ feroculæ, & limis ocellis gestientis.

XXXIV. Convertor tandem ad thema *משק*, fluctuans adhuc, instabilisque tum sedis, tum significationis, ut par. XXI. vidimus. Istæ radicales *مشق* frequentantur ab Arabibus in pectendo; & idem plane sonant ac *مشط* pexuit capillos, nisi quod *משק* *مشق* latiore fumat usum, atque non in crinibus modo pectendis, sed etiam in lana carminanda, similibusve, teratur. Hinc apud Giggejum *المشقة* pecten, & *المشاقة* decidua crinium, cum pectuntur; decidua lanæ, cum carminatur. Item *مشقة القطن* particula pexi Gossypii. Ex hoc primario fonte pectendi metaphorarum larga copia fluxit. quas cursim illustrasse non abs re fuerit, ad linguæ amplitudinem simul & constantiam per-

perspiciendam; praesertim quum dictionaria *Golii* ac *Giggeji* iterum minus peritos conturbare possent. Apud *Golium* in prima classe significationum legas, *مشق* *celeriter hasta fodit, verberavit, consuit, scripsit: & deproperavit ictum.* His subnectitur deinde, tanquam in secunda quadam classe, *pexuit.* Atqui superiora illa omnia *secundaria* sunt, & per diversas figuras a *pectendo* deflexa. Succurrant nobis hic, ex aliqua parte, Latium & Græcia, ut nihil temere adfirmasse videar. Nihil tritius apud *Plautum*, quam *pugnis pectere*; pro *probe* & *probe diverberare.* Habe modo *Rud.* 3: 2: 47.

Opinor pugnis pectitur.

Nimis mavelim improbiissimo homini malas edentariet.

Adde *Pæn.* 1: 2: 145. Et *Mænech.* 5: 7: 28. Adde & *Terentianum* illud ex *Heaut.* 5; 1: 77.

*Egone? si vivo, adeo exornatum dabo,
Adeo depexum, ut dum vivat, meminerit semper mei.*

Ubi lusus pulcherrimus ex ambiguo usu *depexendi* captatus. Huc pertinet etiam *Rud.* 3: 5: 36.

Extemplo ampectitote crura fustibus.

Quæ *Acidalii* lectio videtur præferenda alteri illi *amplectitote*, quamvis & illa habeat quo se defendat. Græca quoque est elegantia *πεκτεῖν* adhibere in *ictibus* repetitis. Fundus mihi est *Suidas* *πεκτέμενον. τιλλόμενον. ξεόμενον. Ἀριστοφάνης.*

Καὶ ποιήσω τὰς δημότας βωσρεῖν σ' ἐγὼ πεκτέμενον.

Pexum, vulsum, rasum, dedolatum verberibus. Aristophanes.

Efficiam ego, ut probe pexus, prob popularium! clames.

Locus est in *Lyfist.* v. 686. ubi Scholia etiam *πεκτέμενον, τιλλόμενον, ξαιόμενον.* *Pexum* dicit *vellicatum, carminatumve pugnis ac verberibus.* Nec omittendus hic *Hesychius*, qui præbet, *πέκτει, κτείνει, τίλλει, ξαίνει. Πέττει, cædit, vellit, cat, tondet, carminat.* Nec mirum videri queat *πεκτεῖν* sic translatum ad *cædes* & verbera, quum *ξαίνειν* *carminare*, proprie, improprios hosce usus frequentissime admiserit. *ξαίνεσθαι μάστιγι. carminari, carpi, pecti flagellis. ῥάβδος ξαίνον τὰ σώματα virgis carminabant corpora: depectebant. σάρκες ξαίνομεναι carnes carminatæ, pexæ, laniatæ, apud Stephanum invenire sunt; qui & formulam consignavit ξαίνειν πληγὰς plagas incutere, Pythagoricum illud ξαίνειν εἰς πῦρ inde quoque explicandum censens. Apud *Hesych.* inter alia *ξαίνει* valet *δέρει* *ιμάτι, Loro* scindit atque excoriat. Quæ cuncta jam, aliaque ejusdem indolis,*

T t

in

in Græcorum thesauris, latentia, arguunt, quomodo a *peſtendo*, *peſtinando*, *carminandove*, gradus factus ſit ad *ictus deproperatos*, *verberationem*, *lancinationemve* quæ haſta infertur. Eſt etiam inſignis uſus, a Lexicographis Arabum omiſſus, in *Hift. Tamerl.* p. 433. *ولما مرحلوا عن دمشق وقد مشقوا أوراق* Quumque Copiæ Tamerlanis diſceſſiſſent *Damaſco*, poſtquam frondes florentiſſimarum ejus fortunarum depexuiſſent a ramis Opulentia ejus, & quidem *peſtinatione* vehementiſſima. Sumo formulam illam *משקו משק*, ut *καίρειν κλίμακα* apud *Homerum*; & apud Latinos *attondere* pro *vastare*. monere tamen debeo ut *καίρειν* in vorando, carpendove pabulo, ſic *משק משק* apud *Golium* declarari quoque, voravit meliores pabuli partes; atque inde locum illum *Arabſiadæ* poſſe explicari. Alio adhuc reſpectu *مشق الكل* eſt comestio lenta lenisque in *Golio*, quaſi dicas *oppeſtere cibum*; qui eſt floſculus *Plaut. in Perſ.* 1: 3: 31.

Memini: ut muræna & conger ne caleſcerent.

Nam nimio melius oppeſtuntur frigida.

Id eſt circumcarpuntur digitis, quaſi *peſtine*, & comeduntur: ut *Taubm.* annotavit. Iterum diverſo canali *مشق الحلب* *peſtinatione* in mulgendo, eſt paucitas lactis; a raritate *peſtiniſ* anſa ſumta. Similiter natum puto *مشق الكتابة* *peſtinatione* in ſcribendo, quum quis celeriter ſcribit, aut ut *Giggejus* addit, quum literæ ſcribendo protenduntur: itemque *peſtinatione* in conſuendo, quum future celeriter factæ *peſtinatim* rareſcunt, ac hiant. Porro *مشق* *Conjug. 4.* apud *Golium* percuffit ſcutica, flagellavit, eſt probe depexuit. In 3. *مشق* ſeſe invicem lacerare conviciis, ac quaſi depeſtere. In 6. *تماشقوا* mutua laceratione traxerunt, & quaſi oppexuerunt aliquid. In 5. *تمشق* *Laceratus* fuit. Item, retroceſſit nox, in *Golio*. imo vero figuratus ille uſus eſt, *تمشق* apud *Giggejum*, qui *Phiruzabadio* præeunte id exponit, *Auroræ accedentis fulgor apparuit: Aurora emergere cæpit.* Ad Verbum tamen ſonat; *Laceratum eſt peplum noctis*; quemadmodum ibidem exſtat *تمشق ثوبه* dilacerata fuit veſtis ejus. In 8. *Conj. امنشق* rapuit quid e manu alterius, nempe carminando quaſi & lacerando rem raptam. Alio etiam adſpectu *الضرع امنشق* *peſtinavit ubera*, pro penitus emulſit, a manu, ni fallor carminante & *peſtinatim* juncta ad exprimendum quicquid lactis ineſſet.

XXXV. Ex poteſtate lacerandi prodiit quoque ſpecialis notio, qua *مشق* media *kefrata*, intransitive; valet intertrigine laborare. *امشق* & fœminine *مشقة* intertrigine femorum laborans. *مشقة* carminatio, *peſtinatione*, pro affectione illa intertriginis, qua femora, lacerata mutuo attritu, ſanguine manant

nant sæpe numero. Hoc, cum reliqua *laceratione*, & *laniatione* quam sub משק admitti vidimus, recludit nobis conspectum adhuc clausum formulæ illius ממשק הרור Zeph. 2: 9. Moab erit ut Sodoma, & Ammonitæ ut Gomorra, ממשק הרור & fodina salis, & sideratio perpetua. Verte, Locus ubi senticetum carminat & lacerat. Nil pote dignius pleniusque. Carminant senticeta horrida vestes transeuntium: eademque lacerant & lancinant pedes, totumque adeo corpus; quod utrumque in themate مشق usu frequente Arabum continetur.

XXXVI. Quamquam nihil omnino, in hisce, aliisque, quæ repectere, & in nitidiorem speciem refingere studebo, arrogatum mihi volo, non possum tamen quin libere profitear, nimis diu cessatum videri in iis fontibus salutandis, unde tam fidelis opera præstatur, quis enim, quamvis id ex Arabia nunc noviter retrahatur in lucem, pro vero & genuino Hebræo, agnoscere jure abnuerit, quod tam pulchre ibi quadrat, sententiamque fundit multo nervosissimam. Nonne languet nunc illud Chaldæi Paraphrastis ממשק מלוחין Locus derelictus rhamnis, quod Rabbini, & ex iis Buxtorfius reliquique, defectu melioris lucis, adoptare coacti fuerunt? quamvis me vehemens teneat conjectura ממשק a Chaldæo expressum fuisse, a vetusto themate משק, idem ac משק sonante, atque in Arabia superstite, unde eadem plane figura emerget, ממשק מלוחין Locus ubi rhamni vestes pectinant, pedes lancinant. Nonne friget etiam Vulgati illud siccitas spinarum? Apud LXX. nihil est fani, ut nec apud veteres reliquos, sic ut Cl. Capell. hunc locum pro conclamato deposuerit, cui ne ex dialectis quidem Chaldæorum, Syrorum, & Arabum aliquid auxilii adfulgeret. Nimirum præpedivit virum doctum illa multitudo & diversitas notionum, qua משק مشق in Golio, & Giggejo, intricat, ut pes ubi figatur, vix reperiatur, quas salebras num applanaverim, Eruditi judicabunt.

XXXVII. Superest interim adhuc alius usus interior & pervenustus thematis משק apud Golium ac Giggejm, qui viam nobis aperiet, ad venustissimam illam locutionem in Genesi Cap. 15: 2. בן משק ביתי in nativo suo decore producendam. Variant interpretamenta, ut fit ferme, quum fundamenta, haud in solido jacta, nutant. LXX. tanquam nomen proprium foret, dedere, ὁ υἱὸς τοῦ μαστὸς καὶ οἰκογενῆς μου. Ex Hieronymo scimus Aquilam expressisse, ὁ υἱὸς τοῦ ποτίζοντος οἰκίαν μου. Respexit ille thema שקה, & forte legit, saltem legendum credidit בן משקה ביתי sensu perquam arcessito & incommodo. Theodotion verterat ὁ υἱὸς τοῦ ἐπι τοῦ οἴκου μου. Rem dedit, locutionis formam ac vim missam fecit; quem secutus Hieron. filium procuratoris vel villici, qui universa dispensat & distribuit cibaria familiæ, nobis exhibet; sic משק בית deberet esse procurator, quod parum congruit cum natura linguæ, quæ בן משק בית Filium procurationis domus potius efferri postulat; per solennem

Hebraismum, quo *Filius* in talibus formulis *personam* signat. Huc tendit *Kimchiana* interpretatio, quæ puncta recentiorum ferme tulit, *Filius discursationis domus meæ*, a שוק vel שקק *discurrere*. Dupliciter id capi posse monet *Full. Misc. Sacr.* 3: 15. vel de eo, qui jugiter *discurrens*, omnes domus partes *perlustrat*, ut cui totius familiæ cura incumbat: vel de eo, ad quem *recurrit* & *continenter* adit omnis familia. Similiter Cl. *Clericus* ad h. l. *Filius cursitationis domus meæ*, duplici sensu in idem recidente. Est enim, aut is ad quem *cursitat* domus, familia: vel qui ipse omnia inspecturus per omnem domus partem *discursitat*. Ecce tamen diversissimum quid, quod ex משק nonnulli exsculpsere, *Filius derelictionis domus meæ*, cui *hæreditatem* meam relinquere cogor; vel secundum alios *Filius derelictionis*, est *filius orbitatis*, qui sterili & orbæ domus præbet argumentum. Utrumque Scholion habes apud *Vatablum*, qui priori calculum adjicere non dubitavit. Sed suas sibi res habeat adulterina illa significatio *derelictionis*, quæ non addicentibus avibus irrepserat in משק, ut locum concedat *pectinationi*, & flosculo delibato styli Orientalis, quo *Filius pectinationis domus* est ille qui domum universam administrat, procurat, colit, polit, atque ut ita dicam suo sub pectine comtam, nitidamque servat. Hac figura *pectere* seu *pectinare* suum ornarunt Arabes, nam a مشط *manus* idem fere quod משק مشق, formula extat in *Giggejo* مشطت يده *manus* ejus opus egregie præstitit, proprie pexuit, diligenter & nitide curavit. Inde ماشطة *comatrix*, quæ sponfas pectit, ornatrice, latius etiam porrigitur, pro conciliatrice, procuratrice, administratrice omnis negotii, ad illud rite expediendum.

XXXVIII. Ex hac *pectinatione*, & *carminatione*, qua quid e rudi & impolito redditur politum, enucleanda tandem est notio thematis משק مشق, quæ prima fronte immane quantum diffidet ab iis quæ supra exsecuti sumus. Nempe *Goli*us septimam classem, forma passiva, exhibet, in qua مشق valet *procera* & *gracilis* fuit mulier. apud *Giggejum* exstat مشقت الجارية medio *kesrata*, intransitive, *puella procera* fuit & *exilis*. Quid hoc commune habet cum *pectinato*? Imo vero quis non, in palæstra linguarum subactus, mecum agnoscit *pectinatum* corpus, pro polito, quodque subtiliore quodam filo sese commendat? Eandem figuram admittebat quoque alterum illud משק مشط *pectere*, unde رجل مشوط *vir pexus* in *Camus*, exponitur cum *proceritate* *gracilis*; sed potissimum illa regnat in nostro משק مشق, atque ad pulchrum subtiliusque filum corporis, qua viri, qua fæminæ, traducitur. *Tebrius* ad *Hamasa* المشوق الطويل القليل اللحم وجارية مشوقة حسنة *pectinatus* dicitur de viro procerioris staturæ, simulque *gracili corpore*: & ممشוקה de puella staturæ pulchrioris cum *gracilitate carnis*. Teneatur & versiculus, ad quem hoc subnotatum est

طاوي البطن مشوق الذراعين شرجب

Plicabilis ventrem, pectinatus brachia, procerior.

Unde perspicere datur id *pectinatum* aptari posse omnibus rebus, quæ *subtiliore* quodam *filo deducta* & *perpolita* sunt.

XXXIX. Liquet etiam hinc, quamvis diversa sit metaphora, *משק* *pectinare* tantundem esse ac *polire*; ac proinde *בן משק ביתי* esse *politorem domus meæ*. Istam loquendi formulam ne Latinæ quidem aures abnuerent, quibus *politiones ædium, vestimentorum, agrorum, segetum* placuerunt: omnisque adeo *cura & cultura*, tanquam *politura* censetur. *Politores* quoque speciatim dicti fuere, quia *agros curarent, pectinarentque*, unde *Cato de R. R. Operarium, mercenarium & politorem* conjungit. Nempe dicebant etiam *polire caput*, pro *comere, pectere, pectinare*, indeque *Apulejus L. 6.* formavit, *setas incuria congestas, & horridas, compta diligentia perpolire*. Ex adverso *pectinare agros, segetes, pectita tellus, ferro bicorni pectere terram, & herbas exterminare*, pro *polire, & pectine rustico nitidare*. Non immorabor exemplis cumulandis: apponam tantum insignem locum *Lucret. 5. 1447. &c.* unde amplissima ditio *poliendi* adhuc in bene multis aliis pellucebit

*Navigia atque Agriculturas, Mœnia, Leges,
Arma, Vias, Vestes, & cetera de genere horum,
Præmia, delicias quoque vitæ funditus omnes,
Carmina, picturas, & dædala signa POLIRE,
Ufus, & impigræ simul experientia mentis
Paulatim docuit, pedetentim progredientes.*

XL. Perpurgatam jam autumabam, quicquid exemplorum Biblicorum sese ad *משק* refert: sed ecce aliud adhuc copiosi olim thematis vestigium apud *Esajam Cap. 33: 4.* *ואסף שללכם אסף החסיל כמשק גבים שקק בו*. Locus est salebrosus, ad quem a Veteribus & Recentioribus obhæretur. LXX. *ἡ συναχθῆσεται τὰ σκῦλα ὑμῶν μικρὰ καὶ μεγάλα. ὃν τρόπον ἐάν τις συναγάγῃ ἀκρίδας, & τῶς ἐμπαίξῃσιν ὑμῖν.* Cl. *Capel*: conjicit eos *משק* & *שוקק* contudisse cum *שוקק* ob soni affinitatem, ac legisse *בן משק שוקק*. Crisis minus dextre procedit, nam *כמשק גבים* est *ὃν τρόπον ἐάν τις συναγάγῃ ἀκρίδας*. Unde id exsculptum? Nescio. Nisi forte *pectere, depectere* nostrum per transennam adspexerint, detorserintque ad usum *converrendi, corradendi, coacervandique*. Sed hariolationibus pepercisse melius fuerit quum nihil momenti hic facere possit prava haud dubie versio, in cujus ratione reddenda non desudascam. Missos quoque facio *Syrum & Arabem*, quibus *כמשק גבים שוקק בו* est, *veluti congeries locustæ coacervatæ*. Aliter paulo calculos posuit *Hieron.* quum *גבים* non *locustas* sed *fossas* extulit, serie sic concinnata, *Et congregabuntur spolia vestra, sicut colligitur bruchus: velut fossæ plenæ fuerint de eo.* In Com-

mentario id declarat; *Affyriis fugientibus, spolia congregata fuisse a Judæis, sicut solet bruchi & locustarum colligi multitudo, cum in fossas coacervatæ fuerint.* Oculos intendit ad גב significatione fossæ notum, & שוק in suo Hiph. exundare nonnunquam significans, quam versionem merito duram & coactam esse arguit Cl. Capel. Nec tamen mollius duxerim, quod ipse nobis exhibuit, secundum conculcationem locustarum conculcabat illud; nempe spolium, victor Judæus. Elicit illam conculcationem in משק ex שוק crus; aitque locutionem ductam esse a rusticis qui bruchos & locustas frugibus infestas colligunt cumulatim, collectasque pedibus conculcant, ut eas elidant, atque enecent. In iis omnibus nihil admodum sese commendat, sensusque hujus incommoda jam ad Esajam demonstravit magnus Commentator, Camp. Vitranga, communem vertendi viam secutus, qua משק derivatum esse censetur verbi שוק vel שקק discurrere, ut sit, secundum discursationem locustarum, subsultim discurretur in eo spolio; hoc sensu; *Israëlitas spolia hostium prostratorum, per agrosque sparsorum, instar locustarum esse lecturos, & ad earundem locustarum morem subsultim in iis legendis esse discursaturos, modo huc modo illuc impetu facto, quo cupiditas prædæ traheret, in tanta cæsorum multitudine.* Illustrat simul & adfirmat hanc vim vocabuli שוקק ex Joël. 2: 9. ubi de locustis item, sive jam veris, sive etiam mysticis; dicitur, בעיר ישקו per urbem discursitabunt; profectamque censet notionem hanc a שוק crus, eo quod locustæ non pedibus tantum quatuor instructæ sint ad gradiendum, sed etiam cruribus duobus ad saliendo. Subscribo solidæ commentationi, quoad vocabulum שוקק; nec nego summa cum specie משק haberi pro conjugato ejusdem thematis, nam & in præcedenti membro אסף שללכם אסף החמיל conjugata unius radicis posita fuerant: scrupulum tamen aliquem movere potest Dagesh forte in Schin quod aliam potius radicem exigit. Non diffiteor quibusdam exemplis defendi posse illam derivationem a שוק vel שקק per Dagesh; sed si aliud commodius ad manum fuerit, analogiam anomalie prætulisse tutius erit. Ob illud Dagesh ad thema נשק respexerat Paraphrastes Chaldæus, atque hanc extuderat sententiam: ויכנישון בית ישראל נכסי עממיהם סנאיהון כמא דכנישין ית זחלם Et colligent domus Israël divitias gentium, inimicorum suorum, sicut colligunt bruchum: & armabuntur armis bellicis, sicut qui armantur lorica. Ita vertitur in Polyglottis; ita etiam in Lexico Thalmudico Cl. Buxtorf. sub זרק: quando משק descenderet a נשק, quatenus armari valet. Cl. Capell. in not. Crit. ad Esaj. posteriora illa sic proponit; *Et comburent thecas armorum, hoc est pharetras, vel instrumenta bellica, quomodo comburunt in pelvi, sartagine: aut vero etiam jaculum, balistam.* Male pelvim huc invexit, nam זרקתא est jaculum, telum, hasta velitaris, quæ Arabibus مزراق in plurali مزاريق & مزاريق apud Abulphar. & Arabiadem. Allusit haud dubie Paraphrastes; ut jam ex Kimchio submonuit quoque Capel.

Capel. ad Ezech. 39: 9. *בערו והשקו בנשק* cremabunt & incendunt arma Gogi & Magogi. Ergo *משק* nostrum, si Chaldaeo id accredimus, tractum a *נשק* per Sin, & incendium atque cremationem exprimit. Omnes hosce fluctus forte evasisset locus, si thema *משק* in illa claritate cognitum fuisset, qua illud in superioribus adfecimus. Habuimus inter figuras, quibus *pectinare* Arabum floret, aliquid tam pulchre quadrans in *locustas*, tam splendidoque ornamento sententiam universam insigniens, ut non dubitem quin pluri mi illud assumissent, si prae manibus fuisset. Nempe *משק משק האכל* *pectinatio comestionis*, erat celeritas in edendo, & *pectinare* apud Golium, vorare meliores partes pabuli, quod in Camuso est *משקת האכל* *pe-*
ctinarunt cameli pabulum, pro carpserunt praestantiores quasque partes. in eodem Camuso enotatum est *תמשק הגصן* Ramus arboris *pectinatus est*, pro cortice spoliatus fuit, cum foliorum nempe depastione & destructione. Ita in *Arabsiadae* loco illo, quem adduxi par. XXXIV. supra, Quumque Copiae Tamerlanis Damasco discessissent, *وقد مشقوا اوراق نعيمها من اغصان وجودها اي مشق*, postquam frondes florentissimarum ejus Fortunarum depexuissent a Ramis opulentiae ejus, & quidem *pectinatione* vehementissima. Ecquid *locustas* cernis, quae agmine facto incumbunt satis, arboribusque, & paucis horis omnia tondent, & quicquid viret, ita radunt, *pectinant*, deglabrant, ut mera vastitas relinquatur. Id formula *משקו משק* ad vivum tibi expingit. Adde *κείπειν* Graecorum pro *ἀνδύσας ἐσθίειν*, & tondere passim apud Poetas pro *carpere*, depascere. Virgil.

— *Immortale jecur tondens*
De vulture illo, quem Graeci pariliter *κείπειν* dixere, unde *ἀξίον ἐκκαΐδεν* *καὶ γυπαῶν κείρεσθαι* apud Lucianum. Id haud dubie figuratius & venustius quam *tundens*, ut jam viri docti ostenderunt ex Sen. Agam. 1: 18.

Ubi tondet ales avida fecundum jecur.
Addo Virgilii imitorem Silium L. 13: 839.

Illa autem, quae tondetur praecordia rostro
Alitis (en quantum resonat plangentibus alis
Armiger ad pastus rediens Jovis) &c.
In Culice iterum Virg. vs. 50.

Tondentur tenero viridantia gramina morsu
Itemque Lucan. 4: 412.

Spolia-

*Spoliabat gramine campum
Miles, & attonso miseris jam dentibus arvo
Castrorum siccas de cespite vulserat herbas.*

Quæ omnia **משק גבים** *agmen locustarum tondens*, *celerique morfu pectinans*, *ac carpens*, *quicquid grato virore arriserit*, oculis subjiciunt.

XLII. Expressi **משק גבים** *agmen locustarum tondens*, ut forma fuerit **משק**, adjectiva illa, atque emphatica, unde sententia exit plenior forte ac tornatior. Egregie tamen etiam hic federet infinitivus in *Pihel* **משק** cum *pathach* pro **משק** cum *tzeri*, quam parvam vocalem pro magna in *Pihel* & *Hitpabel* per omnia tempora admitti norunt etiam Elementarii nostri. Inde foret, **במשק** **גבים שקק בו** *secundum tondere*, *pectinare locustarum*, *discursator in illo*, *supple, spolio, tondebit*. Ex superiori illa ratione existeret, *sicut agmen locustarum tondens, discursator in illo*; iterum subaudi, *spolio, tondebit, & persultans grassabitur*. Ubi quid eligam vix reperio, difficilem forte optionem aliis quoque relinquens.

XLII. Atque hæc quidem pro specimine radicum, quarum restitutionem Mater Hebræa expectat flagitatque, in præsentī suffecerint. Materia fertilis est, campus longe lateque fusus: in quo ut bene multa hujus generis alia detexisse mihi videor, ita aliorum sagacitati complura indaganda, atque ex abditis veluti cubilibus eruenda, commendo.

XLIII. Perpaucos equidem tam angustæ mentis fore crediderim, ut hærrere malint in salebris anomaliarum, atque in dumeta correpere originationis contortæ; quam in liberiora spatia Linguam Hebræam mecum educere. Sed forte a multis, non immerito, in dubium vocabitur, num prisca illa amplitudo eo usque extendi possit, aut debeat, quo rotundatus orbis omnis structuræ radicalis sese explicat. Quid? quod ne Arabes quidem, cum omni sua affluentia, orbem illum circinare possint? quippe qui non ultra octo, aut novem mille radices, vasto dialecti suæ ambitu comprehendere inveniantur, si modo tantum efficere valeant. Qui ita judicabuut, simul perpendant velim, haud dubie, volventibus seculis, ipsam Arabum linguam magna detrimenta sensisse, quin si Criticis eorum fides, ad dimidium ferme priscae opulentiae recidisse: quod non alio fundamento collegisse ac pronuntiasse videntur, quam quia deprehenderent radicalem illam compositionem literarum, non plenum efficere circulum, sed in multis hiantem atque interruptum relinqui. Habet interim res hæc profundiorē disquisitionem, explicatusque difficiliores, quam ut in hujus operis curriculo explanari, debitaque luce perfundi queat, qua propter laxatione vel restrictione finium, quos descripsi, cujusque æquo relicta iudicio, materiam dignissimam in qua omnes nervi contendantur, commodiori occasione reservo, vel & alterius industriæ elaborandam transmittito.

XLIV. Gradum promoveo ad *Secundam Classē Defectuum*, summis fastigiis deli-

delibatorum in *Paragr.* XI. Ea complectitur themata, eorumque derivata, quam plurima, quorum vacillat adhuc fluctuatque significatio, nunquam tranquillam stationem inventura, auctoritatibus Lexicographorum, velut undis, semet destruentibus, & nunc huc, nunc illuc impellentibus, nisi firmior quædam ancora accesserit; tale, inquam, firmamentum ac pondus, quo solidius in hoc genere Literarum, nec postulari debet, nec expectari unquam potest.

XLV. Ut & hunc late fusum defectum aperiā, atque inspiciendum præbeam, observo, Eos qui significationes Verborum in Dictionaria digesserunt, varias jecisse hypotheses, ex quibus Radicum vim ac indolem indagandam esse censuerunt. Quidam se ad versiones antiquas contulerunt, *Græcas* præsertim, & *Latinam* nostri, *Chaldaicam* fere Judæi. sed illæ sæpe incertiores te dimittent, quam accesseras. Alii ergo cognationem quandam literarum circumspicere, & affinitatem soni cum hac vel illa radice: quod quam lubricum sit & fallax, nunc nondum disputo. Multi dialectos, quas adire & consulere poterant, excutere, *Chaldaicam* potissimum & *Syriacam*, quæ utinam non fragmenta tantum, & tenues reliquias amplissimæ olim copię nobis offerrent. Plurimi vero ex contextu ipso, ejusque serie, cum diligenti collatione locorum inter sese, naturam cujusque thematis declarandam sumserunt; pro diversitate ingenii atque acuminis, in diversissima sæpe abeuntibus judiciis, & ubi tuto pedem figas non exhibentibus.

XLVI. Hujus rei documenta evidentissima producta sunt in *Originum* prior illa parte, quæ lucem adspexit. Quædam etiam in *Observatiunculis* ad *Jobum*, atque in *Animadversionibus* ad *V. T.* sparsa sunt. Sed Cramben bis positam mecum fastidiret Lector: proinde nova fercula apponantur, & Hebraicæ Veritatis studiosis saliva recentibus exemplis moveatur.

XLVII. Est in *Proverbiis Salomonis* thema גלע / nusquam alibi in sacris obvium. Id tribus dictis sententiosis insertum, ut haud dubie plenum est acuminis, ac requisiti salis, ita ingenia interpretum exercuit, ad genuinam ejus potentiam enucleandam. Loca sunt, *Prov.* 17: 14. פוטר מים ראשית מרון לתאוה יבקש נפרד בכל תושיה. Iterum *Cap.* 18: 1. יתגלע כבוד לאיש שבת מריב וכל אויל יתגלע. Denique *Cap.* 20: 3. יתגלע Miri sunt versionum fluctus: magna opinionum divergia. In priori sede LXX. περὶ ἡγέται δὲ τὸ ἐνδείας χάριτος καὶ μάχη. quod cassâ nuce non emerim. In media, ἐν παντὶ δὲ καιρῷ ἐπὶ νεύει δισυς ἔσται: ubi nucleo amisso, relinquunt pignori putamina. Tertio tandem pedatu aliquid tolerabile edunt, πᾶς δὲ ἀφ' ὧν τοῖς τοῖς συμπλέκεται. Reliquorum Græcorum fragmenta ad priores contextus nihil pro גלע subministrant, sed in posteriore, *Aquila* dedit ἐξ ὑβρισθήσεται *Symmachus* autem δοκιμασθήσεται, quod a συμπλέκεται satis diffidet. Audiamus & *Syrum*, cujus primum interpretamentum, דינא מגרג קדם שליטא *Item concitat apud dominatorem.* Id nihili est. Alterum paulo melius ביולפנא טבא *deridet institutionem bonam.* Tertium satis constanter וכל דסכל ממיק *quicunque stultus est, deridet.* Nil moror *Arabem*, quippe qui cum *Alexandri-*

nis stet cadatve. In partes ergo veniat *Chaldæus*. In primo loco habet, וקדם קריא *antequam exardescat*, dimitte litem. In secundo ובכל מלכנא *omne consilium deridet*. In tertio item sibi constans, וכל דשטי מצטרי *Et omnis qui stultus est, deridet*. Exhibui versionem in *Polyglottis Londinensi* prostantem, sed קריא *exardescere* est vox nihili, pro qua צדיא emendandum esse inspecta postrema exempla pervincunt. Id etiam monuisse video *Clar. Buxt. in Lex. Thalm.* sub צדא / qui in omnibus hisce pro *deridere*, hocce מצטרי per *immiscere se*, *immisceri* declarat, quia Hebræi התגלע per התערב exponunt. Egregiam enimvero probationem: quasi Hebræi sic exponentes non in tenebris micarent. Atqui, ut ipse Vir Doctissimus submonet, in *Venetis* legitur per Resch מצטרי. Id melius crediderim, & illustrandum ex Arabico ضل quo incitatio canis in prædam exprimitur; ut proinde a *Chaldæo* percommode potuerit adhiberi in litibus Caninum fere in morem irritatis, & strictum dentem monstrantibus; quæ observatio quid opportunitatis & lucis allatura sit, in sequentibus sponte patefcet.

XLVIII. Debetur adhuc aliquid loci *Hieronymo*, ut deinde ad recentiores veniamus. In Cap. 17: 14. exhibet, *Et antequam patiatur contumeliam, iudicium deferit*. Mox 18: 1. *Omni tempore erit exprobrabilis*. Tandem 20: 3. *Omnes autem stulti miscentur contumeliis*. Apparet id utcumque expressum esse, quod series vel exigere videbatur, vel admittere poterat.

XLIX. Ad recentiora nunc conamina accedo. Apud *Kimchium* in *Libr. Rad.* reperio התגלע declaratum per התערב *permiscere se*. similiter *R. Nathan* in *Concord.* גלע פירושו עירוב exponitur per *mixturem*. Non tamen omnis natio *Rabbinica* tum tempestatis ita calculos ponebat, *Ab. Esra* quippe, postquam *miscendi* notionem aptavisset, subnectit ויצא הרכה פ"א התחיל מעט ויצא הרכה *Alia adhuc est interpretatio*, a tenui incipere litem atque in multum quid exire, ut התגלע valeat idem ac התגלות revelari, & in publicum exire. Respexere illi, quicunque tandem fuerint, vicinitatem גלע cum קודם לפני התגלע *exponit* *Raschi* שיתגלה חרפתך *Ante quam reveletur ignominia tua*. Ex quibus luce meridiana clarius cernere est, *Rabbinos* nihil certi de hac radice habuisse, sed incerta conjecturarum sequi.

L. Inde tamen per *Lexica*, per versiones invaluit, firmasque satis radices egit *immiscendi* potestas, nisi quod apud *Mercerum* cum *immiscendo* copuletur emergere & apparere, ut simul vis verbi התגלה sese exerat. Itane tandem? quorsum non evademus, si fenestra illa non claudatur? Ecce tibi *Avenarium*, cujus sub manu artifice, cera mollior est *Lingua Hebraica*, cui nostrum גלע ex affinitate cum גלל rotavit placuit donare potentia mirificentissima sese ingerendi rotando & convolvendo. Confert & suo more *Forsterus* radices גלה / קלע & quid non? colligitque, התגלע significare involvere se, im-

plicare

plicare se. Denique Lexicographorum facile princeps Coccejus noster, torrente tractus, a גלל derivandum esse censuit התגלע / pro complicare, implicari, commisceri, se miscere: locum Prov. 17: 14. dupliciter tentans לפני התגלע הריב. *Antequam provolvatur lis, omitte.* Vel, *antequam lis fiat inexplicabilis.* In Commentario tamen maluit proponere, *antequam increbrescat contentio.* Secundum locum 18: 1. in Comm. declarat, *in omni veritate involvitur.* Id est, *omnia homini animali difficilia, tortuosa, intricata videntur.* Tertium 20: 3. ita constituit, *Et omnis Stultus se involvit.* Quod de expromta quadam pugnacitate & conviciis e plaustro jactis se intelligi velle, obscuriuscule indicavit.

LI. Ad portum jam anhelat mecum Lector; nec dum tamen finis fluctuationis. In altum nos referet Clar. de Dieu, qui ad Prov. 18: 1. verbo התגלע adstruere satagit vim desolationis. Elicit illam ex Paraphrasi Chaldaica, & הצטרי illud, quod supra paragr. XLVII. in Polyglottis, itemque apud Schindlerum, vertebatur deridere, apud Buxtorfium vero immisceri; ipse convertit per desolari, vel vastari, quæ est indubitata, exemplorumque longo agmine firmata potestas thematis Chaldaici צרי, Hebræorum etiam צרה concinente, apud Zephan. Cap. 3: 6. quum superiores illæ notiones deridendi vel & immiscendi precariæ sint. Hoc fundamento Prov. 17: 14. effert. *Ante desolationem litem omitte.* Iterum Cap. 18: 1. in omni consilio desolatur. Denique Cap. 20: 3. *Gloria est viro, manere sine lite: & omnis stultus desolatur.* Optime illa quadrare censet Vir Doctus, sed, meo quidem judicio, non multum gratiæ ac leporis dictis ita concinnatis suberit. Quid si quadrarent? Ne sic quidem colligere fas esset התגלע proprie & stricte sumtum esse desolari, quia Chaldæus rem magis quam verborum proprietates exprimere solet. Addo צרי Chaldæum, & צרה Hebræum, tale genus desolationis, ex origine sua, designare, quale locis hisce aptari nullo idoneo colore possit: quam originem, ad concilianda duo diversissima significata. quæ radix צרה in Lexicis nostris præfert, hoc ipso in opere reclusam dabo, quum series nostra ad quartam defectuum Classem nos deduxerit. Quod autem postremo rem conficit, & conatum huncce funditus evertit, est, in omnibus hisce exemplis radicem צרי cum Resh a Chaldæo esse adhibitam, cujus cum vim, sitam in incitatione canis ad prædam, ignorarent posterius, in hæc angustias seque aliosque induerunt, unde emergi non possit, assumpto vitioso הצטרי. Dubitare non patientur paucula hæc, quæ e penu Arabum depromam. In Camuso penes Giggejum est ضري الكلب الضري الحلب irritavit canem. ضري الكلب الضري الحلب canis institit venatui. A præda haud recessit. in Dageffata forma, ضريه Illum prædæ instare fecit. Illum assuevit ad venandum. Illum irritavit. Plura non persequar, nisi quod paululum loci eblandiatur pulcrum exemplum in Hariri Conf. 21. ابن آدم ما اغراك بما يغرك واضراک بما يضرك O Adamida, quid te agglutinat, instar canis mordicus affixi, iis quæ te fascinant, & quid te irritat, ejusdem instar canis, اضراک, in ea quæ nociva tibi sunt?

funi? Dixerim ergo *Chaldaeo Paraphrasti* has sententias adfulsisse. Primo, *Ante irritationem caninam, mitte. & oblivione dele, litem.* Secundo, *in omne consilium irritat se, canino ritu, stultus.* Tertio, *Gloria est viro, ut maneat sine rixa, omnis autem stultus ad instar canis semet irritat.* Quæ quam pulcre quadrent, quilibet persentiscit.

LII. An jam, aptissime sedente ista imagine, colligemus, & pro explorato trademus, *התגלע* esse, *Caninum in morem ringi, atque irritari.* Sic fere institutum Rabbinicum fert, eritque mihi, quum illuc pervenero, processu operis, in proclivi demonstrare, ex *paraphrasi Chaldaica*, sive bene intellecta illa, sive etiam male, quam plurimas verborum significationes fuisse introductas, quas nunquam *Vetusta illa & genuina Moneta Hebræorum* percusserat. Non tamen ipse in me admittam, quod in aliis reprehendere cogor, & suo loco argumentis simul documentisque revincam: quin contendere ausim, quantumvis speciosum sit, quod vetus aliqua versio ministrat, sententiamque impleat, neutiquam tamen id indubium censi posse, nisi diserta auctoritas cognatæ dialecti accesserit: quam si producere non valeamus, fateamur oportet ingenue, id quidem, per se spectatum, palmam reliquis omnibus præripere, sed tamen fieri posse, ut adhuc venustius aliquid ac nervosius in sinu proprietatis Hebraicæ recondatur, quod deficiente necessario lumine penetrare nondum detur.

LIII. Sic demum, nisi me omnia fallunt, caste religioseque quæsitæ veritas, sese tandem aliquando conspiciendam perfruendamque præbebit, quæ videri possit conatus, secundum hæc leges haud directos, frustratione quadam lusisse & vindicasse. Documento sint, qui apud *Mercerum* ob alliterationem cum *געלע*, nostro *התגלע* affinxerunt vim abominandi. Documento quoque est alius Vir longe doctissimus, quique Herculeos in re Hebraica labores exantlavit, qui adblandiente conjectura in *Commentario Linguae Hebrææ* opinatur, *התגלע* valere *cæco impetu ruere.* Quam vellem, talia Viris, quorum merita suspicio & veneror, nunquam excidisse; si enim semel ista porta aperiatur, & magni nominis splendore aliis commendetur, jam finis nullus, nullus erit exitus: quando vel centum forte notiones fabricare possem, quæ melius satisfaciant sensui, quam illud *cæco impetu ruere*, in quo parum *luminis & acuminis*, dictum sententiosum erigens, altiusculeque figens, deprendere est.

LIV. Longius, quam speraram, me discussio hæc provexit. Nimirum, nudanda sunt, & vulnerario quasi specillo pertentanda, quæ sub nitida cute aliquid ulceris alunt. Apparet autem *defectus*; sed quomodo is persanari queat, nondum fane apparet; quando omnis medicina consumpta esse videatur. Versiones antiquæ; alliterationes; collationes locorum inter se, acerrimæ virium contentiones ad aliquid sagaci conjectura exsculpendum. Nil profectum omnibus hisce: neque ex hac fluctuatione decem & ultra dissonantium opinionum thema *געלע* unquam tranquillum portum poterit invehiri, nisi secundior aura adflaverit, & luculento Filiae testimonio, quid Mater olim in sinu gesserit, decidatur.

LV. Aliud

LV. Aliud specimen thematis fluctuantis adhuc, & ancoram desiderantis, sistit **יָחַם**. In versione LXXvirali decem diversa vocabula ei respondent, vel quod sui tantum officii autumarent, sensum expressisse, proprietate radicis seposita, quæ sane non semper in peregrinam linguam transfundi potest: vel quod jam tum illa interior notitia indolis ac proprietatis, sub **יָחַם** multum obscurata fuisset. Adhibent ergo verba *Στραωννῶ. Βάπτω. Θάλλω. Πάλλω. Θάλασσα. Συνθάλλω. Πατάσσω. Θρύω. Καταπορεύω. Βάλλω*. Pro derivato segolato **יָחַם** posito *ידונה. Esaj. 30: 26*. Hæc omnia ut se improprie ac figurate utenda præbent in unum eundemque sensum; ita quoque suum quiddam possident, nativum, proprium, quod sibi solis vindicant. Quid ergo jam stricte & pressim **יָחַם** nostrum repræsentare dicemus? Estne *θάλλειν*? Estne *θάλασσα*? Estne *Στραωννῶειν*? Estne *βάπτειν*? Atque ita per universum catalogum. Quis, quæso, mortalium hanc dubitationem, missa veluti sorte, decernet? An non facile etiam fieri potest, ut nulla harum Idearum genuinam stirpis Hebrææ indolem attingat? Idem iudicium esto de *Vulgati* illis ectypis, *percutere, transforare, vulnerare, confringere, intingere, conculcare*; quæ ut *Archetypum* suum utcumque adumbrant, ita satis inde luminis redundare, ad naturam & primigeniam vim verbi **יָחַם** iustis finibus terminandam, quilibet prudens mecum negabit. Similis est ratio cum reliquis Veteribus, *Chaldeo, Syro, aliis*, qui sane non id habebant propositum, ut *Origines Hebraicas* nobis panderent, & proprietatibus cuiusque vocabuli scrupulose insisterent. cur ergo id ab iis sæpe repetitur, quod ipsi nec intendere debuerunt, nec efficere potuissent, si vel maxime intendissent, diversæ linguæ genio atque ingenio præpediente?

LVI. Hoc quum ad omnes in universum fontes vetustarum versionum pertineat, apparet, non e limpido satis & defæcato hausisse, qui inde *Dictionary* instruxere, *Rabbinos* e *Paraphrasibus*, *Christianos* ex *Græcis* fere ac *Latino*. Utique *Vulgati* Vestigia preffit *Cl. Buxt.*, quum **יָחַם** exponit, *percutit, fregit, vulneravit*. Item *intinxit, immergit*. Aliquid enucleatius jam dare voluerant *Forsterus & Avenarius*, quum **יָחַם** proprie esse statuebant *infecit sanguine, cruentavit*. Probo equidem conatum aliquid definiendi, & certis sedibus figendi. Sed quodnam fundamentum nobis sustinet hanc substructionem? illa multo debilissima & plane ficulnea alliteratio, qua **יָחַם** affine quid habere deprehendebant cum **יָחַם** *fermento infici*. Non decet, Viri Docti, non par est, ut ita imperitorum oculos, nescio quo fulgore e pelvi præstringatis, ne nescire videremini, quod revera nesciebatis. Jam profecto nasus cereus inter cuiuslibet opificis manum evadet lingua Hebræa, si ita ad similitudinem literarum, nulla alia auctoritate succinente, fingere licuerit, quicquid libuerit.

LVII. Aliam viam sibi muniendam duxit *Coccejus*, qui affinitate literarum missa, aciem intendit ad aliquid e *Collatione* locorum inter sese eliciendum, quod omnibus accommodari posset. Fixit ergo pedem in *desligendo*, eamque

vim satis feliciter textibus aptavit. Si interim quæras, unde hausta sit illa significatio, quave auctoritate fundetur, nihil aliud reperiēs, quam conjectandi artificium: quod quam parum in hisce valere debeat, vel me indicente intelligitur, atque data etiam opera suo loco a me evincetur.

LVIII. Cl. *Gussetius* aliquid quoque de מַחַץ tentare voluit, ad ejus indolem declarandam: sed aquam Viro Doctissimo hæsisse, cuilibet *Commentarium* ejus *Ling. Hebr.* inspicienti patescit. Ne autem longum faciam, & quicquid Lectori meo tædium creare posset, amputem, paucis conclusisse satis habebo, excussis omnibus textibus, ubi מַחַץ positum comparet, elucere graviolem quandam vim feriendi, cum cruentatione percussæ conjunctam. Hic est extremus terminus, quo ex acerrima collatione ac contentione locorum inter sese, aliquis eniti queat. Ulterius procedere, & ex suo acumine, conjectandive artificio, consignare velle fontem, unde ista gravis percussio & cruentatio profluxerit, & qua ex proprietate primigenia radice, veteres Hebræi hanc prægnantem metaphoram derivarint, est, ut libere dicam, nec materiam suam satis intellexisse, nec lubricum conjectationis, in hoc præsertim genere, rite perpendisse.

LIX. Ergo, ut consequentiæ nodum adstringam, reverentia Sacro Codici debita, Linguarum omnium indoles, res, ac ratio omnis, jubent, vel circumspicere uberius aliquid, unde defectus possit sarciri: vel intra suos sese fines continere, neque unquam quicquam definitius de primitiva potestate nostri thematis pronunciare, quam quod supra fiximus in gravi percussione cum cruentatione: in quo si quis se habere autemet omne illud, quod desiderari possit, non equidem inuidebo; sed, aut fallor multum, aut proprietas mox producenda fateri coget, aliquid adhuc defuisse, quod non sine detrimento rei Hebraicæ, perpetuo suppressum maneret & sepultum.

LX. Ad aliud documentum prævertor, thema נָגַר; haud dum satis constitutum, sed incertæ sedis, quam ope alliterationis certam & fixam reddere tentarunt principes Lexicographi. Ejus significationem genuinam jam antiquitus e manibus elapsam fuisse, declarat vaga illa varietas & inconstantia, qua apud Veteres exponi solet. LXX. in *Niphal* מִים נָגְרִים תֵּן וְדָוִד תֵּן כַּתָּפֵרוֹמְלוֹן dedere 2 Sam. 14: 14. & in *Hoph.* מִים נָגְרִים Mich. 1: 4. וְדָוִד כַּתָּפֵרוֹמְלוֹן. At *Thren.* 3: 38. עֵינַי נִגְרָה ה' הָאֵל הַחַי וְהַקַּי. In *Hiphil* iterum Mich. 1: 6. הָאֵל הַחַי וְהַקַּי יִגְרֶהוּ. Jer. 18: 21. הָאֵל הַחַי וְהַקַּי יִגְרֶהוּ. Ps. 63: 11. הָאֵל הַחַי וְהַקַּי יִגְרֶהוּ. Ps. 75: 9. הָאֵל הַחַי וְהַקַּי יִגְרֶהוּ. Job. 20: 28. הָאֵל הַחַי וְהַקַּי יִגְרֶהוּ. Ezech. 35: 5. הָאֵל הַחַי וְהַקַּי יִגְרֶהוּ. In Ps. 77: 3. pro נָגַר legerunt נָגַהּ ἐναντίον αὐτῶν ubi Symm. ἐκτίθετο. At 2 Sam. 14: 14. dederat κατὰσφύρας. Theodot. vero ἐκχυνόμενον. Symmachus quoque superest ὥς ἐλκεν Ps. 75: 9. pro נָגַר Quæ omnia evincunt, alicubi assumptum quod series videbatur postulare; alicubi ex vicinitate literarum cum נָגַר ἀθροίζεν, itemque נָגַר σπᾶν, ἔλκεν, aliquid arreptum; alicubi nihil omnino extricatum: ut proinde ex Græcis hisce fontibus significatio verbi נָגַר ad liquidum perducī nulla ratione possit.

LXI. Ex-

LXI. Exploremus, tutiorne statio nos exceptura sit apud *Latinum Interpreterem*. 2 *Sam.* 14: 14. *Dilabi*. Et *Mich.* 1: 4. *decurrere* Ibid. vs. 6. *detrahere*. At *Psf.* 77: 3. *extendi*. item *affligi* in *Thren.* 3: 29. *congregari* autem *Psf.* 63: 11. *propinare* 75: 9. *concludere* apud *Ezech.* 35: 5. *deducere* apud *Jerem.* 18: 21. postremo *detrahi* iterum *Job.* 20: 28. In hisce omnibus apparet aquam hæsisse *Hieronymo*, qui pro diversa serie nunc hoc nunc illud expressit, quod convenire videbatur: adeoque vix quicquam auxilii hinc expectandum habemus.

LXII. Missis reliquis Veteribus, qui consimiliter hærentes, implicant magis, quam expediunt; consulamus *Scholam Rabbinicam*, cujus ope jam constituta & constabilita videri posset nostra radix. Nempe *Kimchius*, *Pomarius*, alii complures, subesse docuerunt נגר, partim התכה effusionem, partim גלגול volutationem, & detractionem ex alto: circumstantiis locorum illis ferme ideas suggerentibus. Accedebat cognatum thema גר traxit, unde ad volutationem, effusionem, fluxum, proclivis videbatur transitus. Ita saltem *Rabbinorum* hypothesein digessit *Coccejus* in *Lexico*, manare, diffluere, effundere, tanquam secundaria orta esse innuens a trahendo, & pro specimine reliquorum *Psf.* 77: 3. vertens יר לילה נגרה Manus mea noctu trahebatur, & quasi manabat.

LXIII. Ista porro vicinitas cum גר tanti momenti visa fuit *Forstero*, ut non dubitaverit vim Radicis hujus finire in attrahendo, sensumque inde pro quibusdam locis elicuerit, multum a superiori via ac ratione diversum. Scilicet *Job.* 20: 28. נגרות non jam effusa capit, sed tracta, contracta, atque in horreum plaustris convecta. Alia iterum figura *Psf.* 75: 9. Et extrahere faciet ex eo, pro bibere, ducere, haurire. Item alia, *Psf.* 63: 11. Et trahentur super acies gladii: ad quam similitudinem, formulam הגיר על יר הרב tractat quoque *Ezech.* 35: 5. & *Jerem.* 18: 21. At *Mich.* 1: 4. Traham in vallem lapides ejus. mox vs. 6. sicut aquae extractæ in præceps. Et 2 *Sam.* 14: 14. Et velut aquæ tractæ in terram, id est, absorptæ, Aliter *Thren.* 3: 29. Oculus meus extractus est. Denique *Psf.* 77: 3. plaga mea noctu tracta est, id est, defluxit.

LXIV. Vestigia *Forsteri* pressit *Avenarius*, aliquid tamen hic illic mutans, de suoque admiscens. Huic נגר, ex cognatione cum גר, est, Extraxit, item Extractus defluxit, decurrit, indeque nobis ὑγρός, ὑγραίνω &c. quin & ἄρσενος, atque adeo *Latinum Curro*, mirificus talium faber, exculpit. Scilicet, deme modo Nun, & duplica iterum Resch, imbre proclivius inde tibi descendet *Latinum Currere*: quam argutiam silentio præteriissem, nisi inter fulcra *Avenariana*, quibus hanc vel illam notionem verbis Hebraicis vindicat, magnum etiam locum occuparet, hæc ipsa Latini soni cum Hebræo consensio, atque conspiratio: qua aurem vellente jam submonebimur, נגר & currere, in fluendi saltem significatione mutuum sibi auxilium præstare.

LXV. Nondum tempus est, hanc fabulo fluxiorem hypothesein evertendi. Confero me potius ad *Schindleri* doctiorem conatum, quo themati נגר trahendi, ac deinde

deinde *tractim fluendi*, *effundendive vim*, non tantum ex literarum convenientia cum נָרַר adstruxit, verum etiam ex dialectis Syriaca atque Arabica. Sic enim in *Lexico Pentaglotto* procedit. Primo נָרַר Hebr. Syr. idem quod נָרַר Lev. 11: 7. נָרַר לא יִנְרַר attractionem non attrahit ad os; non ruminat. In Hiph. הִנְרַר Syr. אִנְרַר idem. Ut Mich. 1: 6. וְהִנְרַתִּי & traham in vallem lapides ejus. Et Syr. Matth. 18: 26. אִנְרַר עָלַי רוּחָא trabe super me spiritum. μαγεσθῆναι. Joh. 6: 44. Nisi נָרַר traxerit eum Pater &c. Secundo per metaph. נָרַר Hebr. & Arab. significat נוֹיֵלָה, *tractim fluxit*, *defluxit*, *effusus fuit*. Ita Ps. 104. Arabice, Et inter montes נָרַר fluunt aquae. Item Arab. נִגְרָאָה *fluente*, *stagna*. Inde jam loca Biblica expedit Ps. 77: 3. Manus mea nocte tracta est: id est, plaga morbi mei fluxit; atque ita deinceps reliqua, in fluendi aut fundendi secundaria hac potestate, quæ percensere nihil attinet, quum in plerisque versionibus id expressum compareat, quod jam dialectorum ope extra dubitationis aleam collocatum esse videbatur.

LXVI. Enimvero incredibile dictum est, levicula sæpe causa quantos pariat errores, qui secure deinceps propagantur, atque per manus traduntur. In versione Arabica, quam laudavit Vir eruditus, Ps. 104: 11. erat, inter montes تَجْرِي الْمِيَاهُ currunt aquae. نَگَرِ, in fut. a fæm. حَرِي حَرِي, cucurrit, fluxit, id male, vel scriptum, vel lectum fuit نَگَرِ حَرِي, unius modo punctuli discrimine, inter The, & Nun Arabum, in errorem trahente; quam vocem nihili, deinde ad نَگَرِ minus dextre retulit Schindlerus, cujus significationes nihil commune habent cum *tractim fluendo*, quapropter & alterum illud نִגְרָאָה *fluente* pro subreptitio est repudiandum, quum forma نَگَرِ, cujus hoc plurale esse deberet, designet lapidem candentem fervefaciendæ aquæ, e vetusto fonte Hebraico, deinceps referando.

LXVII. Sic nihil præsidii, in Arabum saltem dialecto, habere intelligitur illud *tractim fluxit*. Usus Syrorum itidem parum ei favet, quippe qui non in fluxu tractuve aquarum versetur, sed in morando, tardando, protrahendo in longum, attrahendo, similibusve: quibus si tanquam cumulus accesserit, non peræque aptam esse istam notionem, ad sensum omnium locorum explendum, legitime profecto concludetur, haud firmo niti talo, quicquid Doctissimi interpretes hætenus de נָרַר prodiderunt, ejusque veram indolem ex purioribus fontibus elucidandam nobis incumbere.

LXVIII. Eo fidentius id urgeo & assevero, quod qui post Schindlerum venerunt, novis difficultatibus radicem hanc implicuerunt: dum pro Ps. 77: 3. assumerunt Buxtorfii aliique vim expandendi, pro aliis locis alii vim dispergendi, sic ut finis nullus fluctuationis detur, & Lingua Hebræa Criticorum quorundam temerariæ sane calumniæ propterea subjacere cœperit, tanquam vix certi quicquam & constantis in plerisque suis thematibus exerens, quam maculam ut aliis bene multis, sic huic quoque me demturum esse confido.

LXIX. Hoc ipsum vero, absque ulteriori mora, aggrediar: retroque vestigia

gia legens, confestim promam certam, fixam, & iustis finibus circumscrip-
tam illam, vim thematis נגר, quam a Matre receptam, dives Filia, non
sine fœnore, nunc refundet. Arabes eam scribunt, & pronunciant, نَغَرَ
Nagara; proprie, Bulliendo efferbuit Olla, nimioque bullitu aquam superfudit.
Sic ex Camuso adduxit Giggejus نَغَرَ القَدَمِ Redundavit ebulliendo olla, ve-
hementer ferbuit. Inde figurate in eodem Oceano linguæ; نَغَرَ عَلَيْهِ يَنْغَرُ
vehementissime in illum ira efferbuit, ita ut totum corpus bullire
& exæstare videretur. In 5. Conj. نَغَرَ idem porro نَغَرَ vehementer
bulliens præ ira. امرأة نَغَرَ Mulier Zelotypa جرح نَغَرَ vulnus multo san-
guine manans, ac veluti bulliens. In 4. Conj. انْغَرَت الشاة Sanguis fluxit
cum lacte ovium: Lac ovium rubicundum & sanguine turbidum fuit. شاة مَنْغَرَ
Ovis lac turbidum & sanguineum ebullire faciens ex uberibus. نَغَرَ الْمَاءُ
copiose ebullivit aqua. Denique انْغَرَت الْبَيْضَةُ Ovum vitiatum & corrup-
tum fuit: quasi dicas efferbuit & ebullivit. vel materiam putridam ebullire
fecit.

LXX. Hoc fundamento inferre ausim, נגר veteribus Hebræis, proprie,
ac citra figuram, fuisse Bullivit, & quidem, cum sonitu, ac quasi singultu;
liquore propter nimium æstum effuso. Hanc imaginem si demonstravero admirabiliter
illuminare & exornare paucula illa loca, quæ vestigia hujus thematis exhibent,
in structura ac serie aliquid grandisonum exigente, perpauco exstituros cre-
diderim, qui fruges inventas spernere velint: eoque quidem minus, quod
reclusus hicce fons novas nobis venas sit ministraturus, ad longe aliter de
quibusdam textibus cogitandum, quam unquam cuiquam alias in mentem ve-
nire potuisset.

LXXI. Exordior a formula הָגִיר עַל יְדֵי חַרָבִי Ps. 63: 11. Jer. 16: 21.
& Ezech. 35: 5. in ea inest figura perillutris vulneris bullientis, & cum æstu
ac singultu sanguinem eructantis. Refer oculos ad par. LXIX. & جرح نَغَرَ
vulnus bulliens. Græci eandem Metaph. receperunt. Hesych. Σφαιδάζει. Ταράσ-
σεται τὸ πρὸς τὸν μὲν ζέοντι. Latinorum bullire consimilem usum haud asper-
naretur, & sanguine bullire, vel sanguinem ebullire rite dici possunt vulnera.
Gravissime poëta Æneïd. 9: 333. singultandi verbum huc transtulit.

Tum caput ipsi aufert Domino, truncumque relinquit
Sanguine singultantem — — — — —

Id est cum singultu, & sonitu interrupto æstuantem, & rivos cruoris ejectionem.
Nempe singultare etiam locum invenit in liquore qui inter angustias scaturit,
& ebullit cum vehementia ac sonitu. Ergo הָגִיר עַל יְדֵי חַרָבִי horrendam ali-
quam stragem pingere aptum natum est, ubi cadavera sanguine singultant, &
vulneribus æstuantibus ac bullientibus rivos emittunt cruoris.

LXXII. Ad hanc imaginem pertinet quoque *Pf.* 77: 3. יְדֵי לַיְלָה נִגְרָה ידי לילה נגרה. Male omnino calculos posuerunt, qui extendendi notionem hinc exculpere. Vidit jam *Coccejus* per *Manum* figurate plagam signari, & נִגְרָה exprimere fluxum sanguinis. Verto proinde. Plaga mea noctu æstuabat, sanguine singultans ac bulliens, absque ulla intercapedine singultandi. id potestatis residet in verbo, נִגְרָה, raro simul & obscuro, quod aliquando singultationem exprimit, aliquando interstitium illud, quo se singultans humor majore iterum copia colligit. Duo hæc verba mutuam quoque opem sibi ferunt *Thren.* 3: 49. עֵינִי נִגְרָה ולא תדמה מאין הפגות. Oculus meus bulliendo scaturit, nec sane conticescit: eo quod nulla sint interstitia singultandi. Vel ut cap. 6. §. 36. Orig. Hebr. dedi, eo quod interstitia non sint mulgendi; sensu eodem recidente; qui enim emulgetur oculus, & largo fluxu cogitur diffluere nullum habet interstitium singultandi, exhaustasque vires vel minimum recolligendi.

LXXIII. Grandis haud dubie figura est, Oculus ebulliens lacrymas, instar fontis alicujus; intra quam subsistere possumus. Monere interim debeo, specialem usum נִגְרָה in 4. Conjug. de Ovicula, lac turbidum & sanguineum emittente inter mulgendum, mirifice etiam hic quadrare, ut non tantum Oculus scaturiens, sed lacrymas sanguine mistas exæstuans atque ebulliens in scenam hanc multo tristissimam inducatur. Illam utique vim exerere putem verbum nostrum *Psal.* 75: 9. Calix est in manu Domini, plenus turbidissimæ & venenatæ potionis, נִגְרָה וְיִגְרָה etiam fæces ejus exsugent, exhaurient, omnes improbi terræ. Vulgo. Et infundit inde. Alii, Et effundit inde. Id si sequi velles, substituerem modo, & facit inde ebullire & effervesce, id scilicet, quod improbi ebibere cum summo suo cruciatu ac malo cogantur. Sed hoc ipsum, facit inde ebullire & exæstare, ista serie locatum, altiore cuilibet attento ac sagaci movet cogitationem, quam si indoles Linguæ non patitur tantum, sed & invitet, utique recipienda, & unice tenenda videri possit. Facit inde ebullire ergo, absolute positum, sonabit, vi venenata istius poculi facit universum corpus exæstare, & sanguine per venas erumpente tabescere. Acerrimi & præsentanei veneni effectus pingitur letalis.

LXXIV. Ne sic quidem omnia expedita. Illud נִגְרָה, aures hic minus implet, si sumatur tanquam pronomen ex hoc, & nescio quid exilitatis rei atrocissimæ interferit. Sonantius & plenius quid exhibet, si a themate נִגְרָה sanguis e vulnere exiluit hocce נִגְרָה derivemus. Calix est in manu Domini turbidæ & venenatæ mixtionis plenus, qui faciet bullire, exiliente sanguine. Etiam fæces ejus exsugent, ebibent, omnes improbi terræ. Thema נִגְרָה est cum impetu exilire, seque ejaculari: ut נִגְרָה declaratur ab Arabibus, præsertim de sanguine emicante altius. Sic *Esaj.* 63: 3. 2 *Reg.* 9: 33. *Lev.* 6: 20, 27. & alibi. Inde נִגְרָה emicatio sanguinis, citra controversiam nota esse debuit veteribus Hebræis, licet illa forma in Bibliis nusquam nunc compareat. נִגְרָה bullire fecit emicatione sanguinis hinc porro formari potuit, vel Bullire fecit emi-

cationem sanguinis; ad illum interiorem aestum exprimendum, quo sanguis e venis jam non exsudat, sed exilit, seque radiatim evibrat.

LXXV. Quæ supersunt exempla de נגר levi deinceps brachio absolvi poterunt: quippe quæ designant fluxum aquæ fervidum & bullientem; quæ est simplicissima thematis significatio, unde superiores usus dimanarunt. Mich. 1: 4. *Liquescent montes sub eo; valles diffidentur; ut cera ante ignem, כמים מגרים במורר ut aquæ per declive effusæ.* Sic vulgo, sensu duce. Tamen fortius aliquid non admittit tantum series, sed & flagitat, aquas nempe cum magno sonitu & strepitu in præceps delabentes, ac veluti rebullientes & effervescentes inter præcipitandum. Consimilis emphasis ex vs. 6. ibid. elucet אגלה והגרת לגי אבניה ויסריה אגלה *Lapides ejus cum sonitu & strepitu faciam exæstare in vallem, videlicet præfervido torrente veluti, illos devehente ac devolvente.* Eadem imago adhibetur Job 20: 29. נגרות torrente æstu raptæ & avectæ; de fortunis improborum in pejus relapsis. Denique torrentis, & inter labendum bullientis aquæ figuram ultro recipit etiam 2 Sam. 14: 14. מות נמות וכמים הנגרים ארצה אשר לא יאספו; ubi non effusa tantum, sed & cum sonitu ac strepitu prætervecta ac in præceps delata aqua vim similitudinis intendit.

LXXVI. Ad thema מחץ manum porro admoveo, proprietatem ejus, gravissimamque, qua pollet, figuram ope Arabum definiturus. His مخض & خاض, cognatæ ut literis, ita significatione, radices, frequentantur in agitatione & concussione vehementi aquarum alteriusque liquoris. Ita dicunt مخض situlam immergit & in puteo huc illuc agitavit, aquam haustus. مخض البئر puteum agitavit & vehementius commovit huc illuc jactata sua situla. Hæc ex Camuso adduxit Giggejus. Inde apud Golium مخض exponitur etiam agitavit lac, vel utrem, butyri cogendi ergo; & nova metaphora hinc propagata, parturiendo laboravit femina, quasi dicas utrem concutere cæpit. ماخض parturiens. proprie utrem, hoc est uterum, concutiens. in 5. مخض اللبن concussum in utre fuit lac ad butyrum eliciendum مخضت البئر Concussus est venter ejus, & fœtum enixa est. مخضت بطنها Concussus est immissa urna, situlave puteus. Ex quibus jam efficio colligoque, proprie & in stirpe sua, citra respectum adhuc ad metaphoram, מחץ valuisse *Hausit, conturbato vehementius vado, & situla huc illuc jactata.*

LXXVII. Hæc proprietas, signata admodum & emphatica, non potuit non transferri in illam figuram, quam omnia exempla Biblica præ se ferunt, qua pingitur hoc uno, vere gravi ac prægnanti, vocabulo, vehemens percussio, conjuncta cum fusione sanguinis, & fæda cruentatione. Scilicet solenni stilo Orientis יר descendere aqum, est prælia miscere: & Aquarium, Locus aquationis, est campus certaminis. Ubi qui hostilem sanguinem fundere studet, dicitur sitire; qui vulnera infligit, haurire; qui denique profundissime sauciat, at-

que cruentat, gladium veluti commovens & agitans in visceribus eorum quos altissimis plagis contrucidat, מַחַץ, jactata situla haurire. Omnia hæc lumina atque insignia figuratæ orationis, quum late executus sim in Orig. Hebr. Cap. 6. par. 15. &c. illuc remittam: atque in præsentia tantum adjungam exantlandi, vel potius exantlandi vocabulum, consimili metaphora auctum ab Ennio in Eumenidibus.

Nisi patrem materno sanguine exantlando ulciscerer.

Cui præiverunt Græci in suo ἐξαντλεῖν, unde apud Lucian. in Timon. habemus, ἀτίμως λακτιζόμενος, καὶ λαφυσόμενος, καὶ ἐξαντλούμενος ignominiose calcibus appetitus, & laniatus, & exantlatus, atque exhaustus plagis cruentantibus.

LXXVIII. Liqueat hinc, quid sequantur Arabes, quam verbum خاض, ejusdem notionis atque مَخَض, immersit situlam in aquam, declarant, crudeliter tractavit hominem percussum, cæsumve; gladio in ejus corpore commoto ac converso. Hæc utique est מַחַץ מַכָּה profunda cruentatio plagæ, qua sanguis, commota velut situla, exantlatur. Jes. 30: 26. atque hac imagine insignita & distincta sunt omnia illa loca, ubi מַחַץ comparet. Ut Job. 5: 18. & Job. 25: 12. Deut. 32: 39. & 33: 11. Num. 24: 8. Jud. 5: 39. Hab. 3: 12. Ps. 110: 5, 6. & Ps. 68: 22. Unum specimen suffecerit, ad reliquorum amplitudinem pandendam. capiamus ergo quod ultimum sese offert אַךְ יִמְחֹץ אֱלֹהִים רֹאשׁ אֹיְבָיו קֶדְקֶד שֶׁעַר & profundissime sauciabit Deus caput inimicorum suorum; verticem comatum: gladio in altis vulneribus commoto ac converso quasi, prout aliquis situlam commovet inter antlandum. Addamus vs. 24. ejusdem Psalm. 68. לְמַעַן תִּמְחֹץ רִגְלְךָ Ubi pes victoris strata cadavera calcans inter rivos sanguinis; itemque lingua canum ad cruorem ruentium eleganter & graviter dicuntur מַחֵץ aquatum descendere, & commota ac jactata veluti situla sanguinem haurire.

LXXIX. Restat enucleandum postremo verbum התגלע, quod principe loco proposueram par. XLVII. & seq. Apud Arabes protritum est in 1, 3, & 7. conjug. atque a Golio exponitur جلع impudenter & obscæne locutus fuit; restrictum patuit os, labris dentes non tegentibus. in 3. جالع in potu & alea pugnavit; obscænos cum alio sermones miscuit. In 7. اذ جالع relictus fuit conspectuique patuit. Derivata quoque جالع & جلع, itemque اجاع forma comparativa. & superlativa, declarantur, Qui restricta habet labia, ita ut dentes appareant. Obscænus & inverecondus, impudens. Audiamus etiam Giggejum. جلع فم فلان Aliquis labiis contractis fuit, ita ut dentes appareant. جعلت المرأة impudenter & obscæne egit mulier, canino ritu aperte turpitudinem patrans. المجاعة disceptatio in alea. in computatione. in re partienda. الجاعة cum dentes nudantur in ridendo. Ex quibus omnibus hæc sum.

summa colligitur, themati גלע inesse restrictionem dentium caninam, quæ speciatim usurpari amet in obscænis & impudentibus verbis, ad quæ in alea, in computatione, in lite provolatur.

LXXX. Ampliorem & dilucidiorum commentarium nemo desiderabit ad dicta Salomonis penitissime perspicienda. Prov. 17: 14. principium litis est ut quum quis aquam laxat. ולפני התגלע הריב נטוש Ergo antequam ad restrictos dentes utrimque veniatur, litem omitte. Iterum Cap. 20: 3. Gloria est viro, manere sine rixa: omnis autem stultus restrictos nudat dentes כל אויל יתגלע. Denique Cap. 18: 10. pro libidine quærit, disputat, is qui se separat: qui sibi solus videtur sapere: וכל תושיה וכל תושיה in omnem sapientiam nudatos stringit dentes. יתגלע. Suntque hæ ipsissimæ illæ figuræ, quas Chaldaicum paraphrastem per verbum חצטרי canino more sese irritare commodissime expressisse paragr. LI. præstruximus.

LXXXI. Tertia nunc porro defectuum classis, secundum delineationem par. XI. operam nostram postulat: quam tamen compendificare nunc licet, quod Origin. Hebraicarum Liber in talibus Radicibus fere totus occupetur, quas ex fonte minus limpido aliena & subdititia significatio infederat. Illuc ergo remittens, & operis illius progressui, plura, ac non minus luculenta documenta, reservans, in præsentia unicum tantum specimen adducam, ex quo de pluribus ejusdem indolis conjectura capiatur, simulque perspicietur, id genus quam latissime serpere potuisse, atque adeo debuisse.

LXXXII. Extat duobus in locis apud Mosén מסר, in Kal Num. 31: 16. Quid feminas in vita conservastis? Ecce illæ fuerunt filiis Israël, consilio Bileam, למסר מעל ביהוה, in negotio Phehoris, ut extiterit gravis illa plaga in cætu Jehovæ. Iterum in Niph. ejusdem Cap. vi. 5. coll. vi. 3. Accingi jubete e vobis Viros ad expeditionem militarem; qui sint adversus Midianitas ad vindictam Jehovæ infligendam Midiani — וימסרו ex millibus Israël, mille pro tribu: duodecim millia strenuissimorum in expeditionem militarem. Nusquam alibi comparet thema, quod insignem quandam emphasin possidere innuunt omnes circumstantiæ: derivatum modo מסרת secundum quosdam occurrit adhuc semel Ezech. 20: 37. הנאתי אתכם במסרת הנרית; quamvis alii id pro vinculum positum velint, diversoque e fonte arceant.

LXXXIII. Hoc jam derivatum Masoreth quum Rabbinis domesticum esset, ac per familiare, ad Traditionem Masorethicam designandam; iidemque in Paraphrasi Chaldaica frequentari cernerent. Thema מסר, pro נתן, dedere, tradere, magno consensu notionem istam adoptarunt, tanquam genuinam, & indubitatae auctoritatis. Atque dilutum admodum sensum gignit illud tradere, & longe gravius aliquid ac significantius in illis contextibus requiritur. Præterea si מסר Mosi & priscis Hebræis valuisset Tradere, latum sibi usum in omni sermone sumere debuisset verbum, nusquam extra geminam hanc sedem recurrens; in quibus grave aliquid & emphaticum residere quilibet persentire potest. Addo infirmitatem istius significationis prodere ficulneum, quod ei subditur, fulcrum; quum conferre jubent themata יסר castigavit, & אסר

vinxit, ut sit vel tradere vinctum in potestatem alterius; vel tradere in disciplinam & castigationem; vel tradere castigando, sermocinando, & ad correctionem.

LXXXIV. Expositis rationibus, quæ me receptissimæ significationi controversiam movere cogunt, simpliciter in medium dabo potestatem, gravesque figuras, quibus radicales hæ inter Arabes gaudent, unde nativa pulchritudo gemini apud Mosen loci, omnium sese oculis sponte ingeret. Apud Golium ita notiones verbi مشر implicite sunt & commixtæ, ut justo filo vix evolvi queant, & tenebræ inde offusæ sint Viris Doctissimis, quo minus מִשְׁרָה inde pristinum splendorem restituere aggressi sint. Sic enim enarratur. In Conj. 1. مشر protulit frondes ramosque arbor, planta. Foliis suis & virgultis germinavit. in conj. 2. præter has significationes inesse dicitur vis dividendi aliquid; itemque amiciendi. in 4. conj. additur, virorem plantasque suas extulit terra. in 5. Dives apparuit: dives evasit. Subjunguntur deinceps propagines, مشر valde rubicundus Vir. مشر Facies & planicies terræ. مشر Lubentia & alacritas ad coitum. In quibus significationibus plena lance congestis, Arabes, qui cum lacte nutricis primigeniam vim radice suxerunt, sat utilitatis & lucis percipiunt: exteri vero misere cæcutiunt & torquentur, nisi aliunde ingenium radice perspectum atque exploratum habeant.

LXXXV. Abstrusior illa indoles adfulgere mihi cæpit, jucundisque sese radiis insinuare, ubi Giggeji thesauros accuratius excussi. Is ita incipit. المشر Ramus viridis & mollis antequam colorem induat & germinet. مشر الشجر Arbor ejusmodi ramis prædita fuit. المشر Idem. المشر superficies cutis. مشر مشر quam pulcra est terræ superficies in herba. مشر الارض Hujusmodi ramum produxit. مشر الرجل Viror frondium apparuit. مشر Vestes induerunt. مشر القوم Opulentia vestigia in viro apparuerunt. مشر Inflatum fuit: TURGIDUS EFFECTUS est. مشر Terra germinavit. المشر الشجرة Arbor folia & ramos emisit. المشر المرأة Mulier egregiis membris. المشر Apostematis genus مشر Fecunditas, hilaritas ob concubitum.

LXXXVI. Perlustrata hac serie notionum, nullus ambigere potui, quin مشر, in origine & proprietate sua, idem sit plane atque Latinorum TURGERE, Græcorumque 'Οεγαίν; eoque ex fonte quicquid est figurarum ac translationum profluxisse. Fœneremur singulis aliquid luminis atque ita facem obscuratis illis apud Mosen imaginibus accendamus.

LXXXVII. Prima & regnans sub مشر metaphora est, in Arbore, plantave, cujus jam gemmæ turgent, & erumpere incipiunt, cum grato virore ac vigore. Virg. Ecl. 7.

Jam læto turgent in palmite gemmæ.

Iterum Georg. 1.

Frumenta in viridi stipula lactentia turgent.

Similiter Lucan. L. 6.

——— *Nondum turgentibus altam*
In segetem culmis. ———

Et Claud. Epith. Hon. vers. 94.

Hic casæ matura seges, Panchæaque turgent
Cinnama ———

Item de Rapt. Prof. 2. 90.

Quaque volat vernus sequitur rubor, omnis in herbas
Turget humus.

Eadem ratione ὄργαν, & ὄργαν πρὸς τὴν ἀνέσιν, itemque ὄργαν πρὸς τὴν βλάστησιν Græcus sermo frequentat in arboribus, quæ germina protrudere gestiunt; quin & notante Stephano ὄργαν dicitur terra, quum turget, & semina appetit, quod Poëta Georg. 2: 324. admirabiliter pinxit.

Vere tument terræ, & genitalia semina poscunt.

Ubi operæ fuerit La Cerdam consuluisse. Hinc elucet venustas formulæ illius
ما احسن مشرة الارض Quam pulchre turget & tumet humus! vel ut Gigg.
dabat, quam pulchra est terræ superficies & herbæ. Imo vero, in herba, ut supra jam correxi. Nempe مشرة est Facies terræ in herbas turgentis; مشرة
in arbore est primum ac tenerum germen. gemma extuberans. Unde duplex phrasis
امشرت الارض terra turget in herbas, & امشرت الشجرة arbor turget in folia
& germina.

LXXXVIII. Secunda, quæ hinc succrevit, metaphora, adfert opulentiam,
& magnificentiam in cultu, ac vestitu. ansa, ut puto, sumta a locutione قمشتر
الورق viror turgens frondium apparuit. Hinc duxisse videntur قمشتر الرجل
quod Giggejus declarabat, opulentiae vestigia in viro apparuerunt. Apud Golium
vero erat, Dives apparuit, itemque dives evasit. Pariliter قمشروا الغوم
Vestes induerunt populus; nempe splendidas. Figuratus sermo Arabum ورق
Fron-

Fronde transfert ad *opes*, *paratum*, *cultum speciosum*, eoque proclivius *turgentem in frondes* traducere potuere ad *divitiarum ostentatorem*. Apud Latinos *Turgidi* sunt *inflati*, *superbi*, *pompa* & *ostentatione utentes*. Nec alienum est, quamvis non omnino idem sit, quod *Juven.* habet *Sat.* 14: 138.

*Interea pleno cum turget sacculus ore
Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crevit.*

LXXXIX. Ad tertiam propero figuram, qua *militaris alacritas*, & *animus in praelia promptus*, ac *quasi turgens*, exprimitur. Id adrisit quoque Græcis, sub suo ὄργῳ, quod inter alia exponitur *belli libidine prurire*, vel in *pugnam gestire*; ut in illo *Thucyd.* L. 4. ὁπιο πρῶτον Λακεδαιμονίων ὄργωντων ἐμελλον πειράσασθαι. In *praelia turgentes experiri*: vel *Martem ciere gestientes*. Sic jam intellige illam formulam تمشى لقومه in *Camuso* enotatam, quam *Giggejus* obscuriuscule reddidit. *Luctatus est aliquid pro gente sua*, *Reddatur potius in praelia* & *expeditiones tursit pro gente sua*: *promptum* & *alacrem se præbuit ad Martis aleam pro iis subeundam*. *Tumuit*, & *fidenti animo ivit in arma pro suis*. Latinis *Tumet bellum*, *seditio*, *tumultus*, quum in eo est, ut *malum gliscens erumpat*: metaph. a *mari*, quod *tumescere* dicitur, quum *fremere* coepit & *tempestatem minatur*: vel etiam a *vulnere*, quod *exulceratur*, & *gliscente purulentia tumescit*. Græci in hunc usum admittunt suum οἰδῶ & οἰδαίνω, quibus οἶδμυ θαλάσσης, & οἰδαίνοντα κύματα, & οἰδῶντα vel οἰδαίνοντα πράγματα pertrita sunt. Hæc alterius sunt naturæ & originis; sed superiori figuræ *Arabum* respondet idem ὀδεῖν & ὀδημα ad θάρασθαι & *fiduciam translatum*; quum θαρσαλέον κῆρ ἐν στήθεσσι οἰδαίνεται: *inflatur*, *animatur*, ac *quasi turget ac tumet in arma*. Sic *tumere* eleganter adhibetur a *Val. Fl.* L. 1: 199.

*Sed non sponte feror, nec nunc mihi jungere montes
Mens tumet; aut summo deposcere fulmen Olympo.*

Ubi *tumet*, est ὄργῳ, οἰδαίνεται, & *praesidentia virium sese effert ad arma Diis inferenda*. Negat *Jason* se cum *Gigantibus* *montes montibus imponere velle*, ad *cælum oppugnandum*, & *fulmen in caput suum devocandum*. Celebrerrimus editor dubitat an *jungere montes* eo sensu dici possit; & substituit *mortes*; quasi negaret *Jason* se *Acastum* occidere velle, & deinde *Peliam* ei *jungere*. Nodus in scirpo. *Jungere montes* est *imponere Pelio Ossam*, & *Ossæ frondosum involvere Olympum*, ad quæ *Virgiliana*, in hoc ipso negotio de *Gigantibus*, haud dubie allusit *Valerius*. *Struenda deinde sunt jungere montes summo Olympo*; id est, in *cælum usque junctos*, aliosque aliis involutos, exaggerare: ὑπὸ κοινῷ construenda item *summo Olympo fulmen deposcere*, quod est *provocare* & *cum ferocia elicere*, atque *irritare*: non sane, ut *Clar. Burmannus* putabat, *rogare precibus*. Principi isti literatori obstitisse videtur, rarior usus verbi *Tumet*, quod exponit de *tumore iræ*, ut apud *Apoll. Rhod.* 3: 383.

— Μέγα

Μέγα δὲ φρένες Αἰακίδαο
Νειθεὺς οἰδαίνεσκον.

Quem locum conferre jubet. Conferri potius debuisset quod *Argon.* 1: 477. extat.

Ἡέ τοι εἰς ἅπλῳ ζῶρδν μέθυ θαρσαλέον κῆρ
Οἰδάνει ἐν σῆθεσι. Θειὲς δ' ἀνέηκεν ἀπύζειν;

Ubi Schol. ἰπαίρει, μεταωρίζει, θρασύνει, ἐνεργητικῶς. ἡ δὲ μεταφορὰ ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ὅταν ἀρξῆται μεπωρίζεσθαι. Is est *tumor fiduciae* & *audaciae*, in arma erumpere *gestiens*, quem huic verbo docte adstruxit Ill. *Heins.* ad *Claud.* de *B. Gild.* 330. ubi legendum autumat.

Tantane devictis tumuit fiducia Mauris?

Pulcre interim observandum, sub hoc *Tumendi* usu Latino aliquid invidiæ subesse, quod *inflationem superbam turgentis animi* adferat, quum Arabum *تمشتر* citra ullam invidiam exprimat *lætam*, & *succi ac vigoris*, ut ita dixerim, *plenam alacritatem*, qua quis in strenua & militaria facta *prosilire gestit*; metaphora a *palmite in gemmas turgente*. ad quam similitudinem proxime accedit *Horatiana imago* *Od.* 3: 13.

Cui frons turgida cornibus
Primis, & venerem & praelia destinat.

XC. Venereum illud, quod præterea in vers. illo se exerit, quartam constituit metaphoram, qua *التمشتر* infin. secundæ conjug. exponitur *Lubentia* & *alacritas ad coitum*. Proprie valet *vehementius turgere*. Hoc Græcis est *ὄργᾶν πρὸς ὁμιλίαν*; absolute *ὄργᾶν*, ut principem propterea sedem in *Dictionary* obtineat. *Horatius* alibi quoque *Turgentem caudam* posuit in hunc sensum, quem pluribus exequi nihil attinet.

XCI. Amputo etiam reliquas translationes Arabum, quibus suum *تمشتر* quod est Hebræum *מסר* ditarunt, ut tandem illuc deveniam, quo a principio tendebam, atque æquis cordatisque arbitris dijudicandum dem, num temere contendam *Turgendi* significationem reponendam esse, si dignitatem figurarum, quibus usus est *Moses* in binis contextibus, consequi velimus; eliminata tradendi illa, quæ per melioris defectum luminis subrepserat.

XCI. Exemplum primum ex *Kal* erat *Num.* 31: 16. *Illæ Midianitides fuerunt consilio Bileami, למסר מעל ביהוה, in negotio Peboris.* Notum est turpissimum facinus. Rogo jam ecquid gravius aut honestius in tali re excogitari possit, quam formula *מסר מעל* *Turgere prævaricationem*, atque *libidinosam defectionem*, & *violationem* castissimi cum Deo fœderis? constructio simplex
Y y &

& ordinaria dedisset *Turgere in pravaricationem & scelus turpissimum*. Sed figuratius extulit *Moses*, maluitque directe *Turgere turpitudinem scelestam*, ut eo acrius feriret: quod genus locutionum magnificum, & singulari gratia atque emphasi pollens, pluribus illustrari mereretur. Arabicæ linguæ genius ex æquo hic admittit *تورجيت في فساد* *Turget in venerem*, quod simplicius est, & *تورجيت فساد* *Turget venerem*, quod figuratum & sonantius.

XCIII. Alterum exemplum ex *Niphal*, quod est *انمشى* in Sept. conjug. ad tertiam metaphorarum classem referendum est, Num. 31: 5. *Et turgidi facti sunt, ex millibus Israëlitarum, duodecim mille viri, ad bellum accincti*. *וימסרו*. *Animo vigoris bellici, & Zeli, pro causa Dei, pleno, tumuerunt & turgescere inceperunt*, in arma ire gestientes, & edita per scortatores strage, vindictam violati fœderis sumere. Non vereor, ne nimis argutus videar, si dixerò, dedita opera *Mosen* illud *נמסרו* & *Bellicum turgescere* huc intulisse, in ultionem *Veneri* illius *turgescere*, quod mox erat politurus: in quo tamen si ratio minus bene ducta sit, id saltem facile obtinebo, nullum signantius verbum in hanc rem potuisse admoveri.

XCIV. Verbulum adhuc faciendum est de dialecto, qua *Samech* aut *Sin* Hebræum, ore Arabum, effertur per *Schin*, ut *מסר* secundum hanc legem in *مشى* transire debuerit. Sic ergo *סכך* est *شك* implicuit, intexuit, prætexuit umbraculo, atque ita tandem obtexit. *סכך* est *شبكة* perplexa densitas spinarum, ramorum, retis. *סאן* est *شان* strenue rem gerere. *סנו* est *سنا* ultima *Vav*, hyems. *שרוך* per *Sin*, est *شراي* per *Schin*, corrigia. *שחר* item per *Sin*, est *شاهد* Testis, præsens. Conversis vicibus pro *Schin* Hebræo, Arabes resonant sæpe *Sin*. Sic pro *שמע* *audivit* existit *سمع*. Pro *שא* *auram* & odorem naribus attraxit, *ساف*. Pro *שי* munus, *سي* copiosus lactis fluxus, quæ est propria & primitiva illius vocalæ notio. Pro *שמם* siderari tanquam urente & pestifero adflatu, *سم*. Pro *שמן* pinguescere, *سمن*. Pro *שלם* incolumem esse, *سلم*. Pro *שלה* tranquillum esse, & securum, *سلا* ultima *Vav*, proprie liquidum esse & defæcatum instar butyri; unde tranquillitatis, alioque flexu securitatis idea emerfit.

XCV. Jam manum de hac tabula tollebam, sed ecce lineam adhuc unam alteramve poscit derivatum *מסרת* *Ezech.* 20: 35. *Coccejus* & præstantissimi quique Lexicographorum id ordinant sub *אסר* ligavit; ut sit contractum pro *מאסרת* vinculum. Aliis tamen traditio & ibi placere potuit, ut *הבאתי אתכם במסרת הברית* valeat adducam vos in traditionem fœderis, sensu satis incommodo ac diluto. Si a *מסר* id vocabuli descendit, debet pingere vigorem ac virorem lætum fœderis renovandi, ac veluti turgentis jam & gemmas suas trudere parantis. Nihil venustius aut jucundius hac imagine; quam firmat & illustrat formula superius visa *ما احسن مشرة الارض* *Quam decora* su-

superficies terræ in herbas turgens. Quidni ita efferre liceat *مشرة العهد* *turgens adpectus fœderis revirescentis, in novumque se florem ac honorem induentis?* Non displicebit suavissima figura iis, qui vaticinium illud in bonum accipiunt: sin in malum id tendere quis autumet, poterit *מסרת* *מאסרת* tanquam *מאסרת*, haud refragante analogia, retinere. Utriusque hypotheseos pondera & momenta librare, in præsentia haud vacat.

XCVI. Accedo ad Quartam defectuum Classem, quam par. xi. constitui-
mus in iis verbis, quorum significandi late fusa diversitas, per metaphora-
rum canales & aquæ ductus sparsa, multum implicat, excercetque etiam pe-
ritissimos, neque adhucdum satis extricari potuit, latente videlicet primæva
scaturigine. Hoc incommodi sæpe ditissimas etiam linguas premit, ne iis
quidem exceptis, quæ cum maxime vivunt, florentque; ac proinde multo
magis linguam intermortuam, & ad ultimum inopiæ redactam, premere de-
bet.

XCVII. Documento nobis erunt paucula e bene multis. Radix *צרה* apud
Coccej. dupliciter exponitur. Primo *intentionem habere, quærere ad noxam,*
& *צרה* *industria, data opera.* Secundo in *Niph.* *נצרה* *vastari.* Alii ponunt in
prima sede *insidiari, venari,* ob affinitatem cum *צור* In altera autem *vastari,*
ex *צרא* *Chaldæorum* notione mutuo assumta. Iterum thema *שבה* in suo *Pi-*
bel partim *laudavit* declarari solet, partim *sedavit, compefcuit.* *שמם* *desolari,*
vastari; item *admirari, stupere.* parilis concursus sub *שאה* *vastari cum strepitu*
& *fragore.* Dein *obstupefcere;* Tertio denique *collidi* & *conteri.* Themati
הלך quatuor minimum dissonantes potestates subjiciuntur. Prima *Transivit,*
permeavit. Secunda *mutavit, alteravit.* Tertia, *instauravit, renovavit.* Quar-
ta, *succidit, exscidit.* Similiter *ערב* a quatuor, quinque, sex diversis no-
tionibus occupatur. *Miscere, dulcescere, spondere, oppignerare, negotiari,*
advesperascere: ne derivata nunc percenseam, inter quæ *ערב* *corvus.* *ערכה*
solitudo. *ערכים* *salices, ערוב* *canina musca* secundum *Bochartum,* quæ non
parum a se invicem dissident. Sub *הלל* non minor regnat discrepantia,
quippe ubi *tripudiare; confodi ac perforari; profanari; incipere* & alia significa-
ta confunduntur. Plura cumulare nihil attinet, quum linguæ Hebrææ stu-
diosis quotidiana experientia notissimum sit genus hocce, quippe quod profe-
ctum simul & dulcedinem in litteris hisce excolendis vel maxime præpedit;
& in medio sæpe curriculo sic fatigat, ut spes omnis eluctandi, & salebras
hasce exsuperandi abjiciatur.

XCVIII. Nodos hosce Rabbini ne attingunt quidem plerumque, nedum ut
eos resolvant. Id ego quidem non tantum facile ipsis condono, sed & in
gratiam appono. Si enim nostri, humanitate & Literis probe tincti, multa
hic turbarunt, quid non turbassent, qui Critices, & Græcæ Latinæque Eru-
ditionis omnino expertes agebant?

XCIX. Hi jam nodi, atque hæ salebræ, quibus omnes undique se teneri
sentiunt, nunquam, si quid video, expediri poterunt, nisi assumatur præsen-
tissimum illud, quod Arabia fert, auxilium, in qua antiquissima proprietas

atque indoles complurimarum radicum felicissime conservata est, quam si semel modo adspicere contigerit, omnis mox difficultas evanescit: & quod ne Lynceus quidem alias penetrasset, suo se lumine sponte ingerit.

C. Fidem meam firmabit thema צדה. unde filum resumo. Id inter Arabes ultima Vav & Je صدا, & ultima Eliph, teritur in rubigine ferri aut æris. In Camuso الحديد صدي ferrum rubiginem contraxit, צדי; الحديد صدي ferrum rubigine infectum; صداء الحديد Rubigo ferri. كتيبة صداء caterva rubiginosis armis prædita. صداة gladius rubiginosus. صداة Rubiginosus color. Ferrugo اصدا Rubigineo colore præditus. Ferruginosus. صدي الفرس Equus ferrugineo fuit colore. Apud Zjauharium quoque يد صدي rubigine ferri infecta manus, צדי & in figura, صاغر صدي probro & criminationi obnoxius, ut Goliath exhibet, vel, ut Giggejus ex Camuso dedit, culpatus & ignominiosus. Proprie, vilis & æruginosus, vitiis æruginis emblemate designatis. Æruginosum animum Latini partim pro maligno, partim pro avaro & sordido dixere. Notissimum est illud Horatii

— — Hic nigræ succus loliginis, hæc est
Ærugo mera. — — —

Item.

— — Animos ærugo & cura peculi
Cum semel imbuerit.

Prius maledicentiam & livorem, posterius avaritiam ac sordes depingit. Æruginosa lamella contemptim apud Senec. quæ sordide & avare habetur; vel habet potius habentem. Utramque imaginem sub formula صاغر صدي vilis æruginosus comprehendere quoque putem. Rubiginosum in eandem figuram traxerunt, unde apud Mart. L. 5. Epigr. 26.

Rubiginosis cuncta dentibus rodit.

Apud Senec. item ep. 7. Malignus comes quamvis candido & simplici rubiginem suam affricuit; & latiore adhuc sensu, si recte meminimus, ep. 95. effricare rubiginem animorum. Claudet agmen hoc insignis locus Jacob. 5: 3. cum Arabica versione وزهبتكم وفضتكم فقد صديا وصداهما يشهد عليكم وياكل اجسادكم مثل النار وهاهنا وفحاتكم قد صديا وصداهما يشهد عليكم وياكل اجسادكم مثل النار Et aurum vestrum argentumque æruginem est infectum; eorumque ærugo testabitur contra vos, & exedet corpora vestra instar ignis. Cernis æruginem proprie sic dictam, quæ metalla vitiat. cernis & impropriad illam æruginem, quæ avarorum carnes depastura sit instar ignis. Luculentissima, ex ambiguoque feriens, sententia!

Cl. A

CI. A rubiginoso quod est in **صد** propagata porro est potestas *sitis*, ac *sitiendi*, quasi *rubiginosis faucibus esse, squalere aestu*. in præfat. Camusi **غلة الصوادي نافع** *sedans ardentem sitim rubiginantium*, ut sic dixerim, aut *aestu squalentium*. Clar. Golius hanc originem *sitiendi* non perceperat, quum *rubiginosum esse* inde sic distinguit, ac si alterius foret radicis atque naturae **صد** ultima *Fe* peraeque *rubiginosum esse* valet, ac **صد** ultima *Eliph*, ex eoque fonte *sitiendi* significatio, tanquam secundaria, est derivanda. Docte non minus quam venuste in illa origine lusit Hariri conf. 37. **صدی دهنی** *Rubiginem traxit ingenium meum, ex quo siti squalleo, & quasi rubiginosus evasi*. Ubi in transitu aliam adhuc metaphoram observabis, a principibus Lexicographorum omissam, qua *acies ingenii dicitur rubiginem induere*, ut *ferrum nempe quod usu splendet, situ rubiginat*, phrasi Apulejana. Id autem *siti squalere* ut *terris* non minus convenit, quam *hominibus*, ita illuc quoque usum suum emittit, nam **برية صادية** *desertum rubiginosum enotavit Phiruzabadius*, pro eo quod *aqua penitus est destitutum, aridoque situ squalet*.

CII. Nemo equidem tam alienus esse poterit a studiis nostris, tantaque imbutus æruginè adversus hypothesein, quam sequor, ut negare sustineat, figuram hancce grandisonam aptissime federe Zeph. 3: 8. *Excidi gentes, siderati sunt anguli earum: evastavi plateas earum, sic ut nullus transeat*: **נצרו עריהם** *ad rubiginem redactæ sunt urbes earum, nemine homine superstite, nemine habitatore*. Oleum & operam perdidit Avenarius, quum *insidiis captæ sunt urbes earum*, sensu & ferie reluctante, ingessit; ansa arrepta a **צור** *venari*, & **צדר** *ad latus esse*; cum quibus radicibus **צרה** nostrum nihil commune habet, quicquid coloris Vir Doctus illinat. Prudentius reliqui interpretes ad Chaldaicum **צרא** *vastari* confugerunt; & **צרותא** *vastitas*; sed vel me tacente quilibet ex superioribus intelliget, ipsam illam Chaldaicam notionem, esse figuratam, atque a *squalido & rubiginoso* translata; Syrorum usu huc etiam conspirante, qui *rubiginem simul & vastitatem* sub themate **צרא** agnoscunt.

CIII. Non abludit hinc *Rubigo* Latinis perquam familiaris, pro peste illa quæ segetes exest, & agros *squale, scabre, illuvie, & vastitudine*, ut Varro loquitur, opplet. Sed in re liquida egomet me morarer, si plura congererem. Videamus alterum adhuc *Rubiginis* adspæctum, in quatuor locis sese summa cum elegantia exerentem, ubi *insidias* assumerunt plerique, ob vicinitatem literarum cum **צור** *venari*: alii *studium, deditam operam, intentionem malam* aut simile quid, quod quadrare videbatur. Ecquid jam pro *intentione* illa mala satis arridet *Rubigo animi, atque Ærugo*? Nil pote nervosius & expressius Num. 35: 20. *Quod si* **בשנאה** *odio eum impulerit, aut lapidem in eum jecerit* **בצדיה** *mala rubigine; morietur*. Iterum vs. 22. **לא באיבה** *sine ulla inimicitia, & בלא צדיה *sine ulla æruginè*. In eodem negotio Exod. 21: 13. *Qui percussit aliquem, morte mulctabitur*. **ואשר לא צרה** *At qui æruginè non imbutus fatali**

casu fecerit, ei ego destinabo asylum. Similiter 1 Sam. 24: 12. וְאַתָּה זָרָה אֵת נַפְשִׁי לַקְּהָתָן Tu autem æruginē imbutus es erga animam meam, ad eam capiendam. Quin imo exemplum illud in Daniele cap. 3: 14. unde industriam, deditam operam elicuerunt Viri Docti, huc pertinet. הַצְדָּא An æruginē, O Viri, Deos meos non adoratis? In omnibus hisce Ærugo pingit malignitatem, & quidem inveteratam, ex occulto odio, livore aliisque principiis. Peropportuna in hanc rem est observatio Turn. Advers. L. 30: 30. ubi notavit veteres invidiam censuisse animi vitium, ut rubiginem ferri, æruginem æris, indeque æruginem translate posuisse; ut in illo Mart. 10: 33.

Ut tu si viridi tinctos æruginē versus
Forte malus livor dixerit esse meos,
Ut facis, a nobis abigas. — —

Addatur hoc exemplis ex Horat. & Senec. supra jam adductis: & locus etiam hic concedatur animo æruginoso, ex capitali emendatione J. F. Gron. ad Sen. ep. 115. ὁ πάλιν Malitiam & æruginosi animi veterum, pro vulgato ærumnosi, quod est Fortunæ vocabulum, non vitii, quale hic requiritur. Rubiginosis dentibus apud Mart. ansam præbuisse videtur Ovid. Metam. 2. in graphica pictura Invidiæ.

— — Livent rubigine dentes.

Quibus pro clausula subserviat locus Sidon. ep. 6. 6. Ne vester affectus quandam duceret, ut gladius impositus, rubiginem.

CIV. Ex specimine jam enucleato Sanioris Critices certissimam regulam elicio, frustra semet acutissima ingenia exercere, in dissidentibus notionibus conciliandis, quamdiu stirps, & nativa indoles in obscuro est. Eandem regulam adfirmabit, atque extra dubitationis aleam collocabit alterum, quod posueram, thema שָׁבָה, aliquando per laudare ac celebrare conversum, aliquando per compescere & sedare. Quid hic Doctissimi interpretum ad copulam & concordiam inveniendam? Si Forstero id accredimus, שָׁבָה primo significavit provehere verbis, promovere laudatione, commendare: dein contraria vi, continere, cohibere, compescere. Paulo aliter Avenarius, cui שָׁבָה primo est commendare, tum deinde mandato compescere. in Comm. Gejer. ad Ps. 65: 8. reperio hunc conatum, a laudando per antiphrasin ductum esse deprimere, & silentem reddere. Meliore iudicio Coccejus a laudando per metonymiam simul & metaphoram deduxit laudibus adhibitis sedare. Aliter adhuc calculum subduxit Guffetius in Comm. L. H. ita ad rationes sedens. Significata laudandi & compescendi, huic radici attributa quid commune habent? An spectatur modus mitigandi per hortationes lenes? An effectus spectatur? nam laudabiles reddis quorum furorem sedas & in benignitatem commutas. Hujus vestigia pressit, quin verba ipsa expressit Cl. Stockius, utramque hanc rationem conjungens; quum tamen posterior plane rejicula sit; neque ullo pacto in censum venire debuisse.

CV. Demiror equidem, a se impetrare non potuisse Viros Doctissimos, atque ex palæstra Græcæ, Latinæque linguæ, talium haud ignaros, ut profiterentur, Originem forte & primigeniam proprietatem hujus radicis, unde conciliatio pender, abesse, quæ ante erui debeat, quam quicquam tentari, nedum præstari queat. Quid enim? an incredibile est antiquissimam alicujus thematis notionem haud extare in Codice Sacro? Atqui longe maxima radicum pars sub ea conditione jacet; cursu omnium linguarum sua sponte id ipsum efficiente; ut res aliter se habere non potuerit. Porro an ullo indicio comprobatum erat, significationem *laudandi* esse *propriam* ac *primariam*, ac non potius *translatam* & *secundariam*? *Secundariam* esse omnia magis suadebant, quam *laudationis magnificæ* vim præferat verbum hocce, cum *applausu*, *honoreque omni verborum* conjunctam, unde per *concelebrare publico plausu* opportune exprimi posset. Ergo *primaria* illa *potestas* in Bibliis nusquam occurrens, ex dialectorum fontibus ante fuerat protrahenda, quam serio de conciliandis discrepantibus hisce notionibus deliberaretur.

CVI. Manu palpandum præbere volui defectum hunc, quando in defectibus hodiernis, circa interiorem cognitionem Hebrææ Linguæ, denudandis occupor, ut omnes, qui de his rebus aliquid judicare valent, perspicerent, vel spem esse deponendam linguæ hujus, quoad ejus fieri possit, persanandæ; vel externa auxilia esse admittenda, ut quod domi nulla unquam sagacitate vestigari queat, id foris exquiratur, & conspirante excellentium ingeniorum industria, velis remisque, convehatur.

CVII. In Arabiam si quis mecum vela dare non refugiat, Filiæ opulentiam Matris inopiæ recreandæ insigniter conducere deprehendet. Nam cum *laudandi* & *sedandi* potestate, multo plures adhuc notiones ibi inveniemus, quæ ad primam originem nos perducere valeant. Nempe *سبخ* per *Sin*, in quod Hebræum *Schin* sæpe ex dialecto transit, ut exempla parag. xciv. exhibita docent, complectitur propriam & principem potestatem *permulcendi*, & *leni manu tactuve contrectandi*. Speciatim sedem obtinet in *lana*, aut *Gossipio*, quod *carminatum colo obvolvitur*. Id vocant *תשביח* *التسبيح*; unde *سبخ* apud Golium declaratur, *decerpit aliquid de Gossipio, lana, pilis camelinis, dum carminarentur, colove obvolverentur*. Vides illud *leni manu contrectare* & *permulcere*, ad materiam mollem sordibus repurgandam, & *lanificio accommodandam* *תשביח* *التسبيح* etiam ex *Camus* proponitur a Giggejo sub notione *Gossipium extendendi ut super illud medicamentum expandatur*. Habes iterum materiam mollem *leni manu permulcere*. Eadem vis relucet ex *שבירה* *سبيخة* plumæ quæ expanduntur, & alia forma *سبيخ*, quod *decidit e gossipio, aut plumis*. Ita Lexica. Ita etiam Schol. Diw. Hud. *السبيخ ما نسل من ريش الطير*. Appellatur *שבירה* quod *defluit e plumis avium*. Sed plenior forma loquendi ibi prostat *النسال* *سبيخ*, quod aliter verti non potest proprie *demulsum plumæ effluentis*: ad quam rationem primitus dixerunt *سبيخ* *القطن* quod *inter mul-*
cen-

cendum & leni manu pertractandum de gossipio decidit. Pro quo utroque deinceps سببخ absolute invalescere cœpit.

CVIII. Hæc de proprietate. Excutiamus nunc impropria, & translata, quæ ex leniter mulcendo profluxerunt. Apud Giggejum velut glomus quoddam significationum sub التسيبى comparet: Cum quid leve fit; cum quid quietum redditur; quies venæ pulsantis ex dolore; rei absolutio vel evacuatio; somnus vehemens. Item ex 2. Conj. الله عنه لا تسبى illius febris levior facta fuit. Deus vim febris fecit defervesce. & alia formula لا تسبى عنه بدعايك عليه Ne illius crimen leve facias precibus tuis. Iterum الله تسبى لا حر in 5 conj. استسبى لا حر Apud Golium sub 2. conj. habes Gossipium tractavit, ut supra dictum: Leviozem reddidit ac sedavit febrim Deus. Dormivit vehementius; remisit & sedatus fuit calor. Additur tanquam infinit. 1 conj. سببخ liberum vacuumque esse.

CIX. Ob oculos propone tibi in hac congerie principem aliquem Glossatorem; Hesychium verbi gratia, aut Nonium Marcellum, qui sparsas linguæ patriæ divitias summatim undique carpens, atque ex oratorum, poetarumque, pratis delibans, nihil pensi habet quo pacto corollam suam digerat contexatque. Non multum inde lucis deportabit, nisi qui diffusa lectione jam ante pectus imbuerit, & quo quidque pertineat, nocturna diurnaue volutatione omnium ferme auctorum, addidicerit.

CX. Submonitione hac occurrere debui iis, qui vix primoribus labris degustata lingua Arabica, sine ullo usu librorum ex Lexicis tantum sapere possunt; ut sciant vastum esse hoc mare, intuta breviam; ubi facile cymbulam frangere quis possit, nisi ante genium & cursum linguæ in omni genere orationis, profæ, versæ, exploraverit, sibi que familiarem reddiderit.

CXI. Ut mentem meam illustri documento declarem, quod incredibile hæc res momentum habeat in studio Linguarum Orientalium, Glossatorem agam in Latino Mulcere, secundum illam viam & rationem, quam tenet Zjauharius a Golio, & Phiruzabadius a Giggejo conversus: id est, prout vel communis sermo, vel memoria, vel annotatio ideas sub manus suggererit. Ergo mulcere est leviozem facere, allevare; quietum reddere, pacare; dolorem sedare; tumultum compefcere aut componere; curis absolvere & evacuare; altiore somno sopire; facere ut quid defervescat; mitigare & lenire crimen; solari; blandiri, & adulari; recreare; titillare, & jucundo sensu perfundere; subigere cudendo ferrum; edomare; plaudere, applaudere; collaudare & omni honore verborum adficere ac concelebrare. Affatim, credo, glossarum; nec tamen omnia exhausti, quæ hic inexhausta quasi vena scaturiunt. Ad hunc modum notiones notionibus cumulantur in Camuso, sine allegatione ulla, sine auctorum exemplis. Zjauharius hic illic exempla interspersit, ex Poëtis præsertim, sed quæ sitim legentis irritent magis, quam sedent. Facile etiam evicerim, ne dimidiam quidem partem figurarum & translationum, sub plerisque radicibus, esse con-

fig.

signatam ab illis duobus Lexicographis; quum *Phiruzabadius* alterum tantum ad *Zjauharium* se adjecisse non vane gloriatur; atque bis altero tanto cumulatius aliquid præstari posset, si in immensum opus conspirata Doctorum inter Arabes virorum diligentia incumbere sustineret. Comperta loquor, quippe qui ex paupertina mea re, & penu, Lexica Arabum haud pœnitenda accessione locupletare possem: haud ignota etiam Eruditis nostris profero; si enim Thesaurus ille copiosus *Stephani* gustulum modo præbet divitiarum Græcarum; si *Fabri* illud *penuarium Latinum*, a *Buchneris*, *Cellariis*, *Græviis* *Gesnerisque* luculentissime ditatum, plenis adhuc modiis & trimodiis posset adaugeri, utique in usibus vocabulorum figuratis; quilibet liquido mecum concludet, & decernet, fieri non posse ut omnem copiam ac facultatem sermonis Arabici *Phiruzabadii* ille *Oceanus* expromserit.

CXII. Sed hæc alias latius, & tempestivius. Nunc, quod instat. Si ergo in hunc meum cinnam, in quem admiscui signatiores usus verbi *Mulcere*, oculos conjecerit aliquis, tenuiter literis Latinis tinctus; nonne mirifica ei perturbatio & confusio oborietur? præsertim si ne primigeniæ quidem proprietatis limpidam ideam imbiberit, quemadmodum sæpe Arabes, suorum in gratiam scribentes, eam ne enotare quidem dignantur. At qui auctorum lectione imbutus ac coloratus, meam congeriem, fugiente tantum oculo, aspexerit, quantumvis nullo ordine ea profusa sit, in singulis tamen phrasibus lumen ac decus insignium metaphorarum agnoscet, & ad suam quamque stirpem ac originem revocare callebit.

CXIII. Quia interim hæc opera nostra Juventuti Academicæ debet præluere, eique per linguarum anfractus iter emunire, æqui bonique consulent homines Eruditi, si glossemata mea exemplis illustrata dederò; & quod imperitis turbidum videri posset, defæcatum liquidumque effecero.

CXIV. Ajebam *mulcere*, esse, *leviorem facere* ut Arabes etiam سبّخ exponunt. Sic *Sil. Ital.* 13: 396.

Alloquioque virum tantos mulcere dolores.

Et 12: 120.

— — *Aonio plectro mulcere labores.*

Adde L. 4: 750. qui vers. tamen merito suspectus est viris doctis. Sequatur *quietum reddere, pacare.* Sic *Horat.* 2. Ep. 1: 211.

— — *Meum qui pectus inaniter angit,
Irritat, mulcet; falsis terroribus implet.*

Et *Val. Fl.* 1: 298, 299.

*Illis placidi sermonis Jason
Suggestit adfatus, turbataque pectora mulcet.*

Itemque *Sil. Ital.* 10: 616.

Hos mulcens questus Fabius.

Deinceps ponebam, *sedare* dolorem. *Plin. L.* 28: 19. *Si ubera dolent, lactis asinini potu mulcentur:* & ita sæpiuscule. posses etiam *fovere* pro glossa substituere. *Sil. Ital.* 5: 368.

Mulcebat lymphæ purgatum sanguine vulnus.

Idem 6: 91, 92.

— — Nunc purgat vulnera lymphæ;
Nunc mulcet succis. — — —

Similiter 13: 455. &c. &c. Inde porro, *compefcere*, *componere* tumultuantia. *Virg.*

Et mulcere dedit fluctus, & tollere vento.

Et *Liv. L.* 7: 40. *Extemplo memoria patriæ militi iras permulfit;* & *Apulejus* alicubi, *fervidos mores blanditiis permulcere.* Etiam *Tacitus* aliquoties *mulcere* hoc adhibuit, ubi *militaris tumultus sedatur.* Addatur *Virgiliana* imago.

Ille regit dictis animos & pectora mulcet.

CXV. Subsequens erat *curis absolvere & evacuare*, quomodo & Arabes suum قسبـجـ declarant & سـبـجـ, citraque punctum, سـبـجـ liberum, vacuum, curis solutum esse فراغ. *Horat.* 3. od. 11.

*Quin & Ixion, Tityosque voltu
Risit invito; stetit urna paullum
Sicca, dum grato Danai puellas
Carminè mulces.*

Nil tritius. Speciatim *somnus curarum domitor*, dicitur *mulcere*; unde قسبـجـ *somnus altior*, & conj. 2. سـبـجـ vehementius dormivit. Sic *Sil. Ital.* 3: 170.

*Nec mora; mulcentem securo membra sopore
Aggreditur juvenem.*

Iterum *L.* 7: 293.

— — Et mulcebat tristia somno.

Opportune incidit & hoc Ovid. *Metam.* 8.

*Lenis adhuc somnus placidis Erisichtona pennis
Mulcebat.* — — — — —

CXVI. Series nostra proponebat deinde, *Mulcere* pro *facere ut quid defervescat*; ubi me accommodavi ad Arabes ita phrasin *سبّخ الله عنه الحبي* declarantes, *fecit Deus defervescere febrim ab eo*. Nobilem enimvero figuram! *Permulsit Deus febrim ejus*; quomodo *permulcere iras*, in alio æstu plusquam febrili *Livius* dicebat. Ejusdem venustatis, *سبّخ الحمر* deferbuit æstus, calor remisit, proprie *remulsus, permulsus est*. Huc facit *Silii* hocce *L. 6: 163.*

*Isque ubi ferventi concepta incendia pastu
Gurgite mulcebat rapido, & spumantibus undis.*

CXVII. In criminis mitigatione usurpant etiam Arabes suum *سبّخ*, secundum formulam illam *لا تسبّخ عنه بسعايك* Ne illius crimen levius facias pro eo intercedens. Proprie, ne molli manu palpes & permulceas crimen quo onustus est. In *Suas. 1.* Senecæ est, *Multa adulatione animum alicujus permulcere*. Trita sunt tum in adulatione omni, tum speciatim in blanda criminis elevatione vocabula *palpandi*, & *palpo mulcendi* & *palpationis*, ad quæ digitum intendisse suffecerit.

CXVIII. Vicinum est, *blande solari*, quod non dubito quin Arabum usus quoque admittere possit, quamvis a Lexicographis non annotetur. *Val. Fl. 4: 443.*

— — — *Jamque hoc animum solamine mulcens.*

Directius, & absolute *L. 2: 140.*

— — — *Et longo mulcent insomnia penso.*

Huc pertinent, *recreare, titillare, jucundo sensu perfundere*, quæ pervagata sunt, & probata tædium parerent. Unum modo veniam eblanditur, ex *Sil. L. 12: 3, 4.*

— — — *Blandisque salubre*

Ver Zephyris tepido mulcebat rura sereno.

Et item alterum *Val. M. 2. 44.* *Novitate grata oculos permulcere*. Unde totum genus cognoscitur.

CXIX. Quantocyus absolvamus pensi reliqua. *Mulcere* antiquis fuit speciatim *subigere* & *emollire* ferrum: nam inde *Muloiber* nomen invenisse traditur. Apud *Silium* valet etiam *Edomare. Cicurare. Mansuetum reddere. Lib. 1: 406.*

— — Non pavidus fœtas mulcere lænas.

Et Lib. 2: 440.

Affuetas patrio mulcet sermone lænas

Præiverat *Virg.* cujus est, *Mulcere tigres.* non abludit etiam illud *Livii* L. 3: 14. paulatim permulcendo tractandoque mansuefecerat plebem.

CXX. Cogat longum nimis agmen *Mulcere*, pro *plaudere*, *plaudente* & *palpante manu demulcere*; anfa desumpta ab *equis*, qui blanda manu, & verborum honore permulceri gaudent. Huc spectat *Terentianum* in *Heaut.* Non possum pati, quin tibi caput demulceam. Apud *Val. Fl.* L. 358. etiam est

Plausu fovet hanc, & pectora mulcet.

Nec abesse hinc debet *Virg.* descriptio, qua equorum indolem pingit *Georg.* 3: 185.

*Tum magis atque magis blandis gaudere magistri
Laudibus, & plausæ sonitum cervicis amare.*

Ubi & *mulse* genius Latii reciperet, nisi quod sonantius sit illud *plausæ*. Adde *Æneid.* 12.

*Circumstant properi aurigæ manibusque laceffunt
Pectora plausa cavis.*

CXXI. Ab hac, vel simili aliqua anfa, Arabes cum *plausu laudandi* & *magnifice celebrandi* potestatem quoque adsciverunt sub *سبح*, quod eadem cum *سبح* radice tenetur, & Hebræum *שבח* repræsentat. Unam eandemque esse stirpem, licet puncta distingui soleant, nullum esse potest dubium, quia *سبح* æque ac *سبح* exponitur *somnus*, *quies*, *sedatio* & *vacuitas curarum*. *فراغ*. Discreverunt tamen, ut apud Latinos quoque *mulcare* discernitur a *mulcere*, quum ejusdem sit originis. Duo autem significata sub *سبح* regnant, alter *collaudandi cum plausu*; alter *natandi*. Miretur aliquis, & roget quid *natatui* cum *plausu*? Sed mirari desinet, qui hoc *Statii* modo adspexerit L. 1. *Sylv.* 3. vs. 73, 74.

*Aut ingens in stagna cadit, vitreasque natatu
Plaudit aquas — — — —*

Nempe qui *natat*, manibus pedibusque everberat aquas, & quasi *plaudit eas*, *remigem agens*. De *remigatione* non displicebit hic imago *Silii* L. 6: 461. hortatorem describentis.

Qui

*Qui voce alternos nautarum temperet ictus;
Et remis dictet sonitum, pariterque relatis
Ad numerum plaudat resonantia cœrula tonsis.*

Ergo remex plaudit aquas, itemque natator: aëra quoque ales; quem & poëtae tranare remigio alarum dicunt cœlum. Non indecore Silius hæc complexus est L. 12: 95. ubi Dædalum inducit, qui novus ales aëre tentans, & Natum quoque docens vias volucrum attentare, lapsus

— — — Solutis
*Pennarum remis, & non felicibus alis
Turbida plaudentem vidit freta.*

Invenio etiam plausum pro natatu eleganter positum, vel saltem pro conatu piscis nataturi, ab Auson. in Mosella vs. 263. de pisce capto, in arenamque extracto, & moribundo.

*Jam piger invalido vibratur corpore plausus;
Torpida supremos patitur jam cauda tremores.*

De natatore iterum Manil. 5: 430.

*Nunc alterna ferens in lentos brachia tractus,
Et plausa resonabit aqua. — — —*

Plaudere ergo recte pro natare Arabes, sub suo سباح; & سباح natator; qua homo, qua aliud quid, aquam, dum fluitat, plaudens, mulcensque. In Alcorano, Sur. 36: 40. الشمس والقمر في فلک يسبحون Sol & luna in navi natant. Proprie plaudunt, mulcent, tranant, eremigant cœlum. Fabella vetus; in quam nunc non excurro. Mirifici sæpe sunt natales significationum. Mulgere, quod & cum mulcere in origine concinit, apud veteres, licet diverso adspectu, receptum fuit in volatu, natatuque. Apud Ennium in 7. Annali.

Mulserat huc navem compulsam fluctibus pontus.

Id est nantem attraxerat. In Arat. Cic.

Igniferum mulgens tremebundis æthera pennis.

Sed nimius sum; & plausus natationis neminem amplius turbabit, cum plausus laudationis in unam sedem congruens, sub themate سباح.

CXXII. Laudationis autem plausum illum Arabes solenni formula exprimunt, ubi quid admirabile, & omnibus modis prædicandum, celebrandumque conspexere,

xere, proclamantes *Sobhan* سبحان من كذا O rem plausu, & demulsa, ut sic dicam, cervice dignissimam. Inde formula انت اعلم بما في Tu te ipsum noscīs. Ita Gigg. proprie Tu optime scis quid in te plaudi, & manu demulcente laudari mereatur. Solenne item hinc سبحان الله Laus Deo; سبحان الله Deus laudandus; سبحان الله Magnificatio & concelebratio gloriæ divinæ; & verbum سبح plausu, omnique honore verborum magnificavit rem aliquam; speciatim Deum. In *Alcorano* كان من المسبحين Fuit ex veneratoribus & laudatoribus Dei.

CXXIII. Ex hisce omnibus jam sole meridiano clarius relucet tum majestas, tum gravitas & constantia sermonis Hebræi, in themate שבה, quod a permulcendo usum suum secundarium diffundit, partim ad honorificentissimam laudationem, partim ad blandam sedationem. Laudationis & concelebrationis pulcherrimam hanc imaginem præferunt sequentia loca. Ps. 117: 1. הללו את יהוה Celebrate Jehovam, & plausu publico permulcete quasi, exclamantes solenne illud *Sobhan* Ps. 63: 4. שפתי ישבחונך Labia mea plausu te commulcebunt; omnique honore verborum vehent atque extollent. Ps. 147: 12. Ferusalem שבהי את יהוה הללי אלהיך O Tzion; publicis plausibus permulce Jehovam, concelebra Deum tuum. Ps. 106: 47. להודות לשם קרשך להשתבח Ad concelebrandum nomen tuum sanctum; ad commulcendum nosmet ipsos in tua laudatione; hoc est, ad nosmet ipsos beatos & gloriosos prædicandos dum te celebramus, ut Coccejus recte declaravit. Posset quidem paulo aliter adhuc illud השתבח בתהלה exponi, resonante plausu & clamore publico, *Sobhan* dilaudare, sine usu illo reciproco, sed prius prætulerim. Addatur 1 Chron. 16: 35. Eccl 4: 2. & 8: 15. Alteram figuram blandæ sedationis exerit Ps. 65: 8. כשבח שון ימים permulcens fragorem marium. Et Ps. 89: 10. Tu imperas elationi maris: quum tollit fluctus suos, אתה תשבחם Tu permulces eos. Consonat *Virg. Æn.* 1: 65.

Et mulcere dedit fluctus, & tollere vento.

Iterum *Prov.* 29: 11. Omnem Spiritum suum exire sinit e lumbis, id est, iræ frena laxat; at sapiens retro remulcet eum ישבחה. Id *Statius* similiter expressit stimulata corda remulcere. & conferri debet *Æneid.* 1: 153.

Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.

CXXIV. Hæc ad Quartam Classẽ defectuum libata funto. Quintam nunc brevibus quoque stringam, par. xi. propositam in Radicibus, quarum exterior quidem adspectus ususque, ex serie orationis, & collatione locorum, potuit attingi, sed ad quarum definitam proprietatem, & genuinam vim, nulla acie

acie penetrari potuerit, neque unquam penetrabitur, nisi foris, dialectorum ope, lumen inferatur.

CXXV. Ut hoc quale sit, quam lateque se extendat, intelligatur, attendi velim ad id, quod nemo sensu communi modo præditus, leviterque literis tinctus, negaverit, in omnibus linguis primævum fontem distingui debere a rivulis, id est primariam & antiquissimam notionem, a secundariis usibus; & nihil difficilius esse, etiam in opulentis & copia librorum florentibus linguis, quam primigeniæ Originis ac potestatis indagationem.

CXXVI. Hæc jam difficultas Linguam Hebræam, puram illam & antiquam, quæ Bibliis continetur, duabus de causis maxime premere debuit. Prima est, quod angustissimis cancellis unius tantum Libri includatur; altera, quod Criticorum, & Grammaticorum Veterum monumentis, hac in parte, penitus destituamur. Utriusque rationis pondus ac momentum paulo pressius est urgendum, quia hoc ipsum magnitudinem defectus, per latam linguæ ditionem regnantis, evincet, & simul necessitatem lucis, e dialectis infundendæ, demonstratam dabit.

CXXVII. Primo aliquis modo gustus, & vel levicula in linguis tinctura, dicat cuivis, ad significationes primævas vocabulorum indagandas requiri magnam librorum suppellectilem, & per omne genus artium ac scientiarum sese diffundentem copiam præstantium auctorum, qui patrii sermonis vim atque indolem feliciter repræsentare studuerunt. Quo ergo angustius habitatur, hoc est, quo minus Scriptorum habetur, eo majoribus difficultatibus ac tenebris laborari necesse est.

CXXVIII. Ponamus casum, cujus fingendi, & ad propositum meum deducendi, necessitatem imponit commune præjudicium, quo status quæstionis nostræ vix cognitus, nedum perspectus, gravatur. Superfint modo ex illa Græcorum affluente opulentia *Thucydidis* & *Euripidis* præclari labores; omni reliqua lingua penitus deleta & extincta, quisquamne mortalium sibi persuadebit, aut aliis persuadere conabitur? se ex indefessa & attentissima volutatione illorum Auctorum, tum generalius sensum Universi contextus assecuturum esse, tum specialius cujusque sententiæ pondus ac decus esse eruturum, cum omni illo lumine, quod ad primitivam indolem thematum, naturam metaphorarum, profundosque recessus totius orationis referandos desiderari potest.

CXXIX. Progredior ulterius. Si ista jam *Thucydidis* & *Euripidis* superstantia tantum monumenta, consentiens Eruditorum chorus per mille, per bis mille, per quantum quis voluerit annorum excutiat, & acri locorum collatione, Lexicorumque ac Concordantiarum confectione, novis usque ac usque curis subjiciat; quisquamne sperandum esse contendet, ut omnes tandem tenebræ discutiantur, quæ ex angustia & inopia linguæ, tantam cladem passæ, ingruerat; & res deducatur ad liquidam omnibusque suis numeris absolutam explanationem? haud dubie si id fati Græcis rebus incubuisset, ut quilibet materiæ suæ callidus æstimator, gravem Linguæ jacturam deploraret, ita ultro & sponte profiteretur, aquam sibi in bene multis hæere, & magno redemptam

dentam vellet ampliorem librorum supellectilem, unde genuinas verborum origines, diversas metaphoras, splendidas figuras, universæ Orationis instrumentum penitus pertentare, & ad vivum secare daretur: Dialectorum opem neutiquam aspernatus, si forte Jonice, Dorice, Æolice, Vulgariter, conscripta prisca monumenta, ex angulo aliquo emergerent; sed ea tanquam e cælo lapsa suscepturus.

CXXX. Quo collineem, cujusvis oculis se ingerit: & jure meritissimo me colligere posse autumo, frustra esse Viros Doctos, qui in summa paupertate linguæ Hebraicæ, unius satis exigui Libri finibus conclusæ, dialectorum sibi interiorum cognitionem minus necessariam esse existimant, quum citra illud lumen nunquam ad primigenias & antiquissimas Radicum Hebraicarum significationes perveniri queat, etiam si exterior usus & aspectus ex circumstantiis contextus comprehensus fuerit: quod nunc in præsentia disputasse suffecerit ad primam causam defectus illius, quem mox exemplis palpandum præbebo, illustrandam.

CXXXI. Alteram causam obscuritatis, quam regnare dico per linguam Biblicam, circa primigeniam proprietatem Radicum, collocavi in eo, quod destituamur omni luce Veterum Criticorum, qui stante adhuc & vigente Hebræorum Lingua floruerint. Masoretharum Crisis circa literas & puncta steriles: quæ a Thalmudicis hic illic attinguntur, mirificam produnt inscitiam: & eruditum stomachum movent. Qui aliquid deinceps conati sunt ex natione Rabbinica, tum demum extiterunt. quum longa clades cuncta dissipasset, quibus Lingua Hebræa non magis vernacula fuit, quam Italica recentioribus, Romana puritas ac majestas; aut Græcis hodiernis in *Euripide* ac *Thucydide* exponendo quicquam auctoritatis præ nobis competit. Si ergo, ut similitudinem modo adhibitam, adhuc semel urgeam, librorum Græcorum penuriæ, accederet Veterum Scholiorum universalis interitus, sic ut nihil vel de etymologia ac primæva stirpe verborum, vel de metaphoris & figuris ex sua quibusque stirpe propagatis, vel de reliquo apparatu Critico, quicquam ad nostras manus pervenisset, a veteri aliquo Literatore annotatum, aut excerptum, qui florente Græcia florisset; utique omnes, qui illiterati non erunt, haud gravatim agnoscent, si jam exteriorum verborum vim & usum assecuti fuerint, interiorum tamen originem & proprietatem in plerisque a se nec penetrari, nec adeo sperari posse, nisi aliunde suppetiæ adferrentur, defectibus tum librorum, tum Scholiorum veterum supplendis idoneæ: hoc est, nisi monumenta quædam prodirent in lucem, unde patentior Linguæ Græcæ conspectus aperiretur, vetustis auctoritatibus illustratus ac confirmatus, licet forte monumenta illa jam non Atticam gravitatem spirarent, sed alterius alicujus dialecti colorem ac gustum præferrent, quæ cum Attica iisdem stirpibus maternis teneretur.

CXXXII. Ut his levi velitatiuncula præmissis, cornua nunc commoveam disputationis, & exemplis in aciem descendam, ex trecentis thematibus tria adduxisse satis habeo. קלם / עלם / מרה. Prius מרה, post infelices conatus *Forsteri*, qui ex affinitate cum מור elicuerat vim *mutandi*; itemque *Avenarii*, qui

qui ex cognatione cum מרה exsculpsit notionem *amarefcendi*, confedit tandem magno consensu Lexicographorum nostrorum in significatione *Rebellandi*. Ista idea quum generalis sit, & sub varias cadat loquendi formas, copia Latinae linguae usi Viri Docti addunt, *immorigerum* ^{עמר}, *refractarium*, *contumacem*, *pervicacem se gerere*, quæque alia in eundem exeunt sensum. Nihil equidem carpo; nihil demuto. Omnia hæc recte & rite se habent. Sed jam dari mihi velim unde *rebellantis contumaciæ* secundaria illa potestas sit prognata; & quæ nativa ac prisca sit facies verbi מרה. Estne *Tumuit*, unde *contumacia* nomen invenit? Estne *Refregit*, unde *Refractarius* dictus? Estne *Pervicit*, e quo fonte *pervicax*? Utique sine temeritate nihil hic eligi, aut adfirmari posset, omni fundamento deficiente; & vel viginti aliis ideis sinum modo concutienti sese oblaturis ad illud *Rebellem* & *immorigerum esse* exprimendum. Quid ergo מרה veteribus Hebræis in stirpe sua signasse dicemus? Nescio, inquires, nec curo equidem, quum exploratissimum habeam *contumacis rebellionis* potestatem subesse, unde illa tandem derivata fuerit. Itane vero non curabitur id, quod grandia persæpe adfert momenta? Cordatius, credo, foret, defectum palpabilem agnoscere; ejusque remedia, quæ Filia Matri præstare valet, non repudiare.

CXXXIII. Hic quam amice Hebræa & Arabica dialectus conspirent, Giggejus jam insinuaverat, quum مري, æque ac מרה exponebat *contradicere*, *rebellare*, *contumacem esse*. ماراه بالحقبة. المراء & المراء disputatio. in controversia illi adversatus est. (Imo vero, in clara probatione se ei contumaciter opposuit.) ماراه cum illo disputavit; contendit, litigavit, altercatus est. مري حقه Dubitatio. hæsitatio. disceptatio. altercatio. controversia. مري حقه Se aliquid debere inficiatus est. Hæc linguarum callens statim sentit esse secundaria. Quid jam primarium? En tibi. مري المري fricatio, attrectatio; pressio stringens. مري الناقة Cameli ubera strinxit mulgendi ergo, ut est apud Golium. Item inflixit illi centum flagelli ictus. Formula est in Camuso מרה פלון מאה שוט מרי פלון מאה سوطا Ikum centies flagello verberavit. Ad verbum, strinxit illum centum scuticas. Id est stringentibus plagis inflixit illi. Iterum, ad vehementiorem cursum scutica aliave re egit equum. مري الفرس strinxit, perstrinxit equum, absolute sic nonnunquam poni amans. Porro in pluviam dissolvit ventus nubem. مري السحاب a mulsiōe, emulsiōe aquæ quæ fit pressione stringente venti. Similitudine ducta ab مري sive Camelo quæ stricto ubere lac radiatim emittit. Alio adspectu, Anteriores pedes in solo motitavit equus, præ agilitate, vel præ noxa; quasi dicas præstrinxit: denique, inficiatus fuit, aliter sibi conscius, & denegavit quod deberet. Sic Golius vertit formulam supra jam propositam ex Giggejo مراه حقه, ad verbum strinxit eum jus suum, cum duplici accusativo, hoc est, ei in jure suo obstitit, obstrigillavit, & contumacia rebeli obluclatus est.

CXXXIV. Ex gioffematis hisce Arabicis evidenter apparet, **מר** in Origine sua valuisse *strinxit*, *perstrinxit*, *præstrinxit*; atque inde ductu proclivi emanasse, *stringendo preffit*. Item *stringente scutica percussit*. Item *obstitit*, & *disputando contendit*, ut Golijs in 3. conj. **ماري** declarat. Alcorano per-
فأوحى لي عبده ما أوحى Revelavitque Servo suo id quod revelavit. Non finxit cor Muhammedis id, quod vidit. An ergo disceptabitis cum illo, de eo quod vidit? Sic vertit Maraccius, proprie est, *stringendo contendetis*, & *contumaciter resistetis*. Locum in Camuso citatum infelicitate vertit Giggejus, ut fit, quum series, unde aliquid excerptum est, ignoratur. Iterum Sur. 42: 17. **Deus est qui demisit cælo Alcoranum cum veritate**, & **Stateram instantis judicii**: quo pacto autem scies utrum Hora ista sit propinqua? **Accelerari & repræsentari volunt**, qui non credunt in eam: qui vero crediderunt, eam reformidant, & sciunt esse ipsissimam veritatem. **لأن الذين يمارون** Nonne porro, qui disputant de Hora, in errore sunt longissime avio? Sic Maraccius. Alii pro disputant dant dubitant: vis phraeos Arabicæ adfert *stringendo pertinaciter contendunt*. Plura hujus generis non congeram, quod hinc sat luminis ad Sacrae Scripturae consimiles usus sit redundaturum.

CXXXV. Signata est formula in sacris **מר** **את פי יהוה**, Num. 20: 24. & 27: 14. Thren. 1: 18. &c. &c. Immorigerus fuit verbo Jehovæ. Ita Coccejus in Lexico. substitue, *disputando*, *cavillando*, *dubitando*, *abnegando*, *contentiose reluctari*, & **Os ejus Sacrum veluti stringere**. Hæc est idea Orientis, quam constructio per accusativum enunciata inculcat. Item Ps. 105: 28. **לא מרו את דבריו** Non contentiose strinxerunt mandata ejus; id est, nec dubitando, cavillando; nec detrectando restiterunt iis. Personam etiam, cui contumaciter resistitur elegantior structura *stringere* dicitur pervicax. Jer. 4: 17. **מר** prout Arabes formant **מר** *strinxit eum*. pro *reluctatus est ei*; & cum gemino accusativo **מר** *strinxit eum jus ejus*, pro *in eo quod ipsi debebatur*, contentiose & pervicaciter ei restitit. Intercedere quoque potest præpositio **מר** *Strinxit eum in jure ejus*, eodem sensu; & **מר** *stringendo & contendendo in re aliqua repugnavit*, & vel incredulum dubitorem, vel contumacem jussorum detrectatorem se præbuit. Ita Hof. 14: 1. **מר** id qui facit, est **מר** *Filius retractator & strictor*; sive contentiosus & contumacius jussa paterna detrectans. Deut. 21: 18. &c. &c.

CXXXVI. In Hiphil similiter ratio constructionis procedit. Ut Jos. 1: 18. **מר** *Qui obstringillaverit os tuum* liceret vertere, ex veteri forma loquendi, qua *obstringillare*, vel *obstringillare*, a *stringendo*, est *contentiosus resistere*, *reluctari*, *adversari*. Ex Ennio apud Non. Marcellum habemus. *Resistant*, *occurrunt*, *obstant*, *obstringillant*, *obagitant*.
 Item

Item ex Varr. de vita P. R. Quod Curio dicebat, ut illi renuntiaretur, se obstringillaturum, ne triumphus decerneretur, aut ne iterum fieret consul. Plura adhuc ibidem exhibentur. Paulo aliter posuit Senec. ep. 115. Multa obstringillant, & aciem nostram aut splendore nimio reperiunt, aut obscuro retinent. Simpliciter Lipsius declaravit obstant, se opponunt, Fortius est, & signat obstant stringendo, allusumque crediderim haud invenuste ad phrasin perstringere, vel praestringere aciem. Redeo ad Hebræa. Ps. 107. 11. **הִמְרוּ אִמְרֵי אֱלֹהִים** contumaciter immorigeri fuerunt dictis Dei. Sic Coccejus. Substitue, Obstringillarunt dicta Dei, & Latino ore vim Hebraismi repræsentabis: nam ex æquo structum fuisse videtur a Veteribus, obstringillare aliquem, & obstringillare alicui.

CXXXVII. Quo autem tum hæc, tum secutura etiam exempla, pleno in die collocentur, inseram hic derivatæ voculæ **מֵרִי** amplissimam potentiam. Rebellio, Contumacia est in Lexicis. Coccejus, inobedientiam, satis molliter exponit; nisi quod mox pertinacem inobedientiam subnectat. Est proprie obstringillatio, contentiosa & stringens reluctatio, sese apud Arabes sub mascul. forma **مَرِي**, & fæmin. **مَرِيَّة** præbens ad omnem altercationem, dubitationem, disceptationem, cavillationem, juris debiti denegationem, claræ veritatis abnegationem, & pervicacem resistantiam atque inobedientiam. Instar omnium sit illud Alcor. Sur. 41: 55. **أَلَا إِنَّهُمْ فِي مَرِيَّةٍ مِنْ لِقَاءِ رَبِّهِمْ** An non illi sunt in contentiosa obstringillatione circa occursum Domini sui i. e. Diem judicii. Non est dubitatio tantum, & cavillatio; sed contumax abnegatio, cum inobedientia pervicacissima, quæ vis ex **מֵרִי** Ezech. 2: 5. **בֵּית מֵרִי** & Esaj. 30: 9. **עַם מֵרִי** aliisque locis etiam relucet.

CXXXVIII. Resumo jam filum ut hanc significandi emphasin vindicem Ezech. 5: 6. **וְתָמַר אֶת מִשְׁפָּטִי לְרָשָׁעָה מִן הַגּוֹיִם** Forma **תָּמַר** est ex Hiph. per apocopen a nostro **מָרָה** Belgæ tamen, alique præclari viri, tanquam **מָרָה** esset, converterunt, & commutavit judicia mea in impietatem præquam gentes. Nollem factum. Melius Coccejus. Et refractaria fuit judiciis meis, ut impie ageret præ gentibus. Error natus ex structura rariore & admodum nervosa. Obstringillavit judicia mea ad impietatem, id est, statuta & jura mea cavillans, contentiose abnegans, ejuransque contumaciter, sese projecit ac profligavit ad impietatem præ gentibus.

CXXXIX. Vindicanda etiam sunt loca quædam, in quibus ad thema **מָרָה** amarum esse sese contulerunt docti interpretes Ps. 78: 17. **פָּרַעְתָּ אֶת הָעָם מֵעֵינֶיךָ** ad exacerbandum Altissimum in deserto. Sic Belgæ. Sic etiam Coccejus. Frustra. Exprimitur enim indomita illa contumacia qua Dei miraculis obstringillarunt. In Ps. 106: 33. **הִמְרוּ אֶת רֹחוֹ** Belgæ iterum, Exacerbarunt spiritum ejus; pro quo accusandi casu retento præbeo, Obstringillarunt Spiritum ejus, & continua sua **מֵרִי** cavillatione, dubitatione, infidelitate ac pervicacia, impulerunt ad aliquid temere labris suis effutiendum. Videbantur tamen, qui exacerbationem ex **מָרָה** mutuati sunt, praesidium habere in Esaj. 3: 8. Nam lingua eorum, & quæ exantlant audacia facinora, sunt adversus Dominum, **לְמַרְוֹת עֵינֵי כְבוֹדוֹ** ad exacerbandum oculos gloriæ ejus. Id concinnius

credebatur, quam *ad rebellandum oculis*, quod sane incommodum. Sed en tibi sententiam multo pulcherrimam; *ad obstrigillandum oculos gloriæ ejus*: Id est, ad oculos ejus sanctissimos & gloriosos turpissimis suis facinoribus *perstringendos* quasi, ac male urendos; ansa percommoda in istam nobilem figuram porrigente usu thematis, qui adfert *stringentes plagas*; ut quum dicitur מרה פלון מאה שוט מרי פלנא מאי סוטה *Strinxit & deiva centum scuticas*, pro *centum scuticæ plagis illum perstrinxit*.

CXL. Nil mirum est in talibus aliquid erroris subrepere, quum Linguae prisca ditio ac conditio non tota patet, radicumque fines accurate regi vix possunt; tunc enim vicinitas literarum nescio quid fuci sæpe facit, & perspicacissimis quoque blanda specie imponit. Documento erit, quod a Celeb. *Vitringa* annotatum reperio ad *Esaj.* 63: 10. והמה מרו ועצבו את רוח קרשו, LXX. ἰπεθίζεν & ὠδυνάζοντες reddunt מרה, quod Hebræis est „inobedientia quem repellere, vel amore afficere, exacerbare. Utro ceperis modo „non erraveris. Multum tamen differunt tum natalibus, tum usu, מר. מר. amarus fuit, etiam apud Arabes, & מרי *strinxit*; ac proinde non sine errore hæc themata commiscerentur. Bene ergo, quod tum magnus Commentator, tum *Belgæ* dederint. At illi contumaciter restiterunt, & dolore adfece- runt Spiritum sanctum ejus. Sic tamen non satis tralucet vis transitiva מרה, ad quam exprimendam *Clar. Vitr.* formavit ideam repellendi inobedientia. Commodius structuram expediet nostrum *Obstrigillare*, singulari gratia & emphasi hic conjunctum cum עצב, quod item in antiquissima sua scaturigine habet arctius stringere, & stringendo urere, unde secundatio dolore afficere prognatum est. Tota ergo sententia sic decurret. Obstrigillarunt, & sua מרי, dubitatione, cavillatione, murmuratione, abnegatione miraculorum, reliquaue indomita contumacia, male ufferunt Spiritum Sanctum ejus.

CXLI. Stringendi hanc originem radici nostræ subsuisse, dubitare haud patitur derivatum מורה *Novacula Jud.* 13: 5. & 16: 7. & 1 Sam. 1: 11. Adde *Pf.* 9: 21. שיתה יהיה מורה להם Appone ipsis novaculam Domine, in figura gravi & apposita. Coccejus sub מרה illud proponens, ambigit an ob הורה & מורה theinatis ירה jaculatus est potius sit deducendum. Id voluerat jam *Far- chius*, cui novacula sic dicta videtur, quod pilos a mento deficiat, & quasi jaculetur. Valido opus est stomacho ad tale veriverbium concoquendum. Guss- setio a מרה rebellavit, מורה novacula quod rebellet in pilos, quibus aciem infestam obvertit, elici posse visa fuit. Ipse tamen id dilutum fatetur, & mallet ab obfirmatione ad lædendum quam ponit primariam, & formalem, ut vocant, vim radicis. Id non longe jam a scopo; a stringendo enim novacula nomen illud invenit, ut תער vocitata fuit a Nudando. Est autem proprie מורה participium fæmininum, stringentem sonans, substantivo subaudito. Græcis simili ansa natum est ξυρόν, a ξύω stringo, rado; at Latinum novacula a novando mento defluxit; quod moneo, ut in transitu condiscant linguarum studiosi, quam diversis e fontibus sæpe una eademque res dimanet.

CXLI.

CXLII. Novam a *stringendo* faciem & lucem quoque sumit 2 Reg. 14: 26. Nam vidit Dominus את עני ישראל מרה מאד afflictionem Israelis valde amarā. Sic plerique, a מרר opem mutuantes. Coccejus ex immorigero & contumaci tentat, inopiam non cedentem remediis, & quæ per nulla solatia vincitur, ut desinat esse molesta. Id elegans, doctumque; nec sperno proinde, quum pulcre consistere queat cum *obstrigillatione* vel *stringente contumacia*, quam repositui. Sed commodius erit & simplicius, *adflictio*, *vexatio*, *stringens admodum*. metaph. desumpta a *flagello incusso*, quod *stringere* dicitur, quum acrius urit, & cum laceratione cutis sanguinem elicit; ex formula superius jam adducta, *perstrinxit illum centum scuticas*; quod loquendi genus pertritum etiam fuisse veteribus Hebræis, quum lingua viveret ac vigeret, nemo jure inficias iverit.

CXLIII. Labet hic, illustrandi ergo, inferere Glossas Nonii Marcelli, quibus indolem & usum varium verbi *Stringere* declaravit. Series ejus sic habet. *Stringere*, *percutere*. Ut *Æneid.* 10.

Atque animum patriæ strinxit pietatis imago.

Stringere, *nudare*; ut *Æn.* 11.

— *Strictum rotat acer Lucagus ensē.*

Stringere, *rarefacere*, *exscindere*. ut *Georg.* 2.

— — *Tunc stringe comas, tunc brachia tonde.*

Stringere, *decerpere*, ut *G.* 1.

Sed tamen & quernas glandes tum stringere tempus.

Stringere, *radere*, ut *Æn.* 8.

— — *pleno quem flumine cernis*

Stringentem ripas — —

Stringere, *vulnerare*, ut *Æn.* 9.

— — *Hunc primo levis hasta Camillæ*

Strinxerat. — —

Habes ubertatem Latini sermonis ex uno tantum Virgilii fonte haustam, ne fane exhaustam, quando plures hic scatent venæ; ut quum *stringere*, est *compendifacere*, & *pressis narrandi metis*, ut Silius loquitur, *celeriter præterire* aut

transcurrere: unde *strictim* & breviter dicere passim; & in compositione *perstringere* & *attingere tantummodo aliquid*. Alio adspectu *stringere* est *distringere* & *distrabere*, ut apud *Amm. Marc.* 17: 3. *Magnis curarum molibus stringi*, qui crebro sic utitur. Iterum *stringere* est frigore *adstringere* & *congelare*, unde *Val. Fl.* 1: 512.

— — Horrida sævo
Quæ premis arva gelu, *strictosque infedimus amnes.*

Aliter adhuc *stringere*, *terere*, *atterere*, & quidem *raptim*: ut in illo *Val. Fl.* L. 2: 449.

Citum strictis alius de cautibus ignem,
Ostendit foliis; & sulfure pascit amico.

III. *Heins.* mallet *trititis de cotibus*, concedens interim *strictas cotes* commode posse defendi. Sane vero; nam *dedita opera strictas* posuit *Valerius* pro *tritatis*, ut adjuvaret *citum* & *raptim elicitum ignem*, lusu simul pulcro ad *stricturas*, id est *massæ cusæ scintillas* factæ. Aliud rarius, in quo adhærent summa ingenia, habemus *Argon.* 7: 483.

Hei mihi cur nullos stringunt tua lumina fletus!

Tentat ibi *N. Heins.* *Nullo stringuntur lumina fletu*, vel, *Nulli stringunt tua lumina fletus*. Phrasæ illæ bonæ; sed non quicquid bonum, continuo reponendum. Nota *Clar. Burm.* hæc est. „ *A sponsia deductam locutionem vult*, „ *J. P. Pius* quæ pressa & stricta liquorem exsudat. Certe singularis est locutio. An dictum, ut *stringere tela*, *fulmina* &c. an vero legendum *spargere*, ut illa verba apud *Claud. 1. R. P.* 98. etiam permutantur.” Videamus. *Stringere manus* apud *Ovid.* est, ut *stringere tela*, & *stringere ungues* similiter posuit *Statius*, nec non *Horatius* ex felici & ingeniosa emendatione *Bentleji* *Od.* 1: 6.

Strictis in juvenes unguibus acrium.

Satyricus etiam alter *strictas mamillas* hinc ducere ausus fuit: sed *stringere fletus* isto colore elatum, nemo approbarit. Ergone *spargere fletus* erit rescribendum? Id ex genio Latii foret *ubertim flere sparsis per genas lacrimis*, quod *Valerium* non intendisse facile mihi assentietur *Literatissimus Editor*; quum ne *lacrimulam* quidem *expressam* innuat; quorsum *Heinsianæ* etiam correctiones aurigantur. *Stringere*, non tantum est *comprimere*, sed & *exprimere*, proinde ut *oculi nullos fletus exprimere*, recte dicuntur, sic *iidem nullos fletus stringere* pervenuste dicentur, quum *instar pumicis arent*, & ne *lacrimulam* quidem mittunt. Apud Arabes *مرى* *stringere nubem* dicitur *ventus*, *pluviam eliciens*. Item *stringit ubera*, qui *emulget*, sive *copiosius*, sive *parcius* humore fluente; quamvis *genius linguæ* in *copiam* potissimum sese inclinet.

CXLIV. Hinc, ut e diverticulo jam in viam me referam, explicandum esse suspicor dictum obscurius *Jobi* 23: 2. **גַּם הַיּוֹם מִי יְדִי כְבֹדָה עַל אֲנָחֲתִי**. Præstantissimæ versiones exhibent, *Etiam nunc contumacia est, querimonia mea: manus mea gravis est super gemitum meum.* Id exponitur a ple-
risque, *querelæ meæ habentur pro ferocia contumaci.* R. Salomon maluit *contumax est questus meus*, hoc est, *perseverat; nihil quippe solatii adfertis.* Rectius tum *contumacem questum* sumere liceret pro eo, qui *omnia lenimenta respuit, nullisque solatiis mitigari se patitur: qui obstrigillat remediis*, ut sic dicam, prout **עֲנִי מִרָה** 2 Reg. 14: 26. *Afflictio obstrigillans* capi posse supra par. CXL. monui. Quia tamen *Afflictio stringens* simplicius visum fuit, etiam heic loci *strictio querelæ, & lamentationis* forte melius quadrabit, hoc est *plaga stringens & urens*, quæ ore querelas, & oculis lacrimas exprimit. Hoc ex illa figura esset, qua in *Diw. Hud.* plus semel lego, **תִּמְתְּרִי הַרִיחַ הַגִּמָּם** *stringunt venti nubem*, quum imbrem inde eliciunt, ad quam formam sublimior stilus assumere potest, *calamitates & plagæ stringunt pectus oppressum*, sic ut *lamenta ex ore, lacrymarum imbres ex oculis extorqueantur.*

CXLV. Periculum conjecturæ hujus facere debui, quod adspectus, rarus licet, in thematis **מִרָה** ingenio, genioque simul Orientis, fundamentum haberet. Magis interim inclino in simpliciorum vertendi rationem, quæ **מִי** jam non passive, id quod exprimitur, sed active, id quod exprimit, designabit. *Etiam hodie strictio meæ lamentationis existit.* Id est, *plaga stringens, lamenta mihi acerba exprimens* plane ut supra habuimus **עֲנִי מִרָה מֵאֵד** *afflictio stringens admodum; & מִי פִלָּא מֵאֵד סוּטָא* *perstrinxit illum centum scuticas, pro tot ei plagas inflixit.* Eo magis id adridet, quod in posteriori membro **יְדִי** *manus mea* sit haud dubie, *manus verberans quæ mihi incumbit, sive ictus mihi impressus.* Junge jam **מִי** *strictionem* cum **יְדִי** *manu*, & habebis *perstringentem, flagelloque acri incumbentem manum*, quæ *lamentationes & gemitus eliciat.* Pressius adhuc & dilucidius dicam. Vivente lingua Hebræa in multo usu esse debuit **יְדִי מִרָה** *Manus stringens*, tum simpliciter pro manu verberante, & ictibus perstringente, tum figurate pro ipso vulnere inflicto per manum stringentem, & viscera penetrantem. Hinc loci conspectus talis sese exerit. *Etiam hodie strictio lamenta mihi exprimens existit: & plaga mea super gemitum meum gravis est.* Id interpretari est, vel dum ingemisco, *increscit: vel, ultra quam gemitu significare possum, crudescit, & exasperatur.* posterius illud, ut signantissimum, ego quidem præferendum duxerim.

CXLVI. Raritas exemplorum in hisce aliisque interpretationibus, quas in medium profero, non est quod quemquam offendant: quid enim miri habet, si in summa penuria rei Hebraicæ, solitariae quædam formulæ inciderint, quum, in media abundantia Græcorum ac Latinorum, multa tamen solivaga reperiantur, quæ nemo alius sic extulisse deprehenditur. *Horat. 1. Sat. 2: 7. nepotem rogat.*

— — — *Avi cur atque parentis*
Præclaram ingrata stringat malus ingluvie rem?

Obscuriuscule dictum est. Arbitratur Lambinus expressam esse formulam Græcam, qua decoctor dicebatur *σφαῖραν ποιῆσαι τὴν σφαῖραν pilulam facere ex patrimonio suo*, atque ita improba fauce, simul ac semel, illud devorare. Non abludit inde Cruquius, qui exponit, *quasi in massam redacta, strictim vorare*. Vetus commentator simplicius per *consumere, diminuere, attenuare, radere* declarat; metaph. sumpta a ramis, quos *stringimus*, quando illos foliis nudamus. Id firmari posset ex Plin. paneg. 37. *Quanto cum dolore laturi essent homines, aliquid destringi & abradi bonis, quæ sanguine, gentilitate, sacrorum societate, meruissent*. Agitur de tributis & vectigalibus; ea si acerbius intendat concussor, jam non *aliquid destringere*, sed *omnia stringere & radere* dici poterit; itemque decoctor strenue nepotans rem avitam simul & semel *stringere* haud male dicitur. Suspicio tamen mihi incescit, *rem avitam stringere ingluvie* desumptum esse a *spongia*, quæ *strictim* exprimitur, extorquetur, & sicca atque *exsucca* relinquitur; de qua figura alibi commodius. Porro inter rariora etiam reputari debet *stringere jure forum*, quod apud Claudianum non infelici conjectura reponit Nob. Heinsius Stil. 3. vs. 200. ubi etiam *stringere volatu terras, stringere venatu saltus, stringere visu, stringere nutu*, adducuntur, singularis sane exempli phrasēs, quas Latii genium tulisse facile concedo, quamvis Heinsonianis istis lectionibus non ubique accedam. Singulare etiam est quod Senec. in Troad. vs. 169. posuit

— — — *Summa jam Titan juga*
Stringebat ortu — — —

Hæc laudem merentur; & vim linguæ venuste ac potenter exerunt. Sed non eadem laus Floro debetur, quum L. 3: 21. solito sibi cothurno dixit, *Hoc deerat unum populi Romani malis. jam ut ipse intra se parricidale bellum stringeret &c. &c.* Insolentia locutionis offensi Viri Docti ferrum, vel telum emendant. Sed si Val. M. L. 2: 7. 3. *distringere censorium supercilium*, si ibid. 15. *Iram distringere* metaph. a *telo stricto* formare potuit, utique tumor Hispanus Flori se extulisse quivit ad *stringere bellum*, quod cur ab eo profectum dubitemus, qui multo adhuc cothurnatior sæpe incedit, nihil equidem causæ video.

CXLVII. *Stringere bellum* est etiam Arabica locutio, sed diversum præbens aspectum, a *stricto* & *mulso ubere* videlicet. Poëta Vetus in Diw. Hud.

حرب يكون جلابها علقا ويمريها الغوي

Bellum, cujus emulsio crassus cruor est, quod stringit proinde vesanus.

Adducendam putavi formulam, quod Lexicographi Arabum eam prætermiserint.

مري

Strinxit bellum sive stringendo bellum mulsit, est aleam ejus subi-
vit, vel praeliorum discrimina tentavit. Fervori poetico se permittens alius,
Bello dedit ubera, quæ sanguinem radiatim emittant, & mulgentem præsentaneo
veneno augeant pro fructu laboris. Cui imagini insistens Tzachrus Hudeilita cum
نربون camelo mulgentem calcibus impetente comparat indolem bellicosam, additque

إذا امتريت ابت إلا بالعصب
ودى حلابها مهج المرجال

Quum stringitur, renuit, nisi pressius urente vinculo:
Tum vero fluxus emulsionis ejus sanguis vitalis virorum est.

Habes ibi radices מרה & עצב unam in sedem sic admotas, ut מרה strictionem signet, עצב urentem vinculi pressionem; unde dictio Esajæ מרו ועצבו superius illustrata, majus adhuc lumen recipit.

CXLVIII. Colligam nunc tandem in fasciculum omnes hasce glossas, atque ad scopum meum eas dirigam; qui est, non uno fructu Critico Linguarum studiosos impertiri. Arabum مري stringere decem circiter significationibus auctum comparet. Mulgere. Inflicta scutica in cursum agere. Flagello perstringere. Motitare pedes & præstringere. Inficiari debitum. Contendere disputando. Obstrigillare contumaciter & resistere in omni re. In pluviam dissolvere nubem. In lacrimas oculum. Denique bella tractare & praelia. Latinorum series adhuc longior est, ubi stringere est percutere. nudare, vel exerere. rarefacere vel exscindere. decerpere. radere. vulnerare. distrahere, vel occupare. Congelare. compendi facere. comprimere. exprimere. dilapidare vel decoquere. celeriter præterire. Adde jam fulgor præstringit visum, pro quo & stringit ponere licet. Vinculis secantibus præstricta manus ex Troad. Sen. quod & stricta. Item terram aratro perstringere; utique & stringere: atque inde perstringit me dolor, nec minus sane stringit. Commode etiam sub manu est ex Tac. An. 16: 16. Quæ fatigant animum, mæstitiaque restringunt. Aequè dixeris adstringunt, stringunt. Idem Ann. 15: 48. In tanta vitiorum dulcedine summum imperium non restrictum nec perseverum volunt. Quidni & strictum? unde strictæ leges, & illud stringere jure forum, pro ad severitatem adstringere. Apud Cic. pro Planc. 22. sunt Restricti & tenaces, quod Tacitus vocat adstricti moris esse L. 2. Ann. c. 53. Agnoscis strictum pro parco. Sunt & in de Morib. Germ. stricti artus, pro compactis. Denique strictim tondere est phrasis Plautina, quæ מורה Novaculam stringentem percommode illustrare potest.

CXLIX. Primum omnium hinc observari velim, imperfecta esse admodum præstantissima quæque Dictionaria & Glossaria. Inspice Fabri Thesaurum sub stringo, & quam restricta ibi ac tenuis sit copia, miraberis. Quam angustis quoque finibus nos constingat Nonius Marcellus, jam abunde liquet. Infero inde, nec Zjauharium, nec adeo Phiruzabadum in suo Oceano, habendos esse

pro iis, qui completam nobis suisque numeris absolutam linguæ faciem exhibeant, nec dubitari debere, quin plures adhuc usus *مري* possideat, in Poëtarum & Oratorum Scriniis delitescentes; cujus rei fidem jam adstructam phrasi *مري الحرب* *stringere bellum*, nullo in Lexico obvia, firmabit quoque hoc *Hariræi Conf. 9. كنت امترى نشبا بالادب واجتلب* *Stringebam mihi mea eruditione opes & emulgebam*. Ubi *stringere*, ut *mulgere*, valet *facultates & divitias acquirere*. Sic in *Annal Eutych. p. 9. امترى لاجساده* *strinxit beneficentiam ejus*, est *elicuit & provocavit*. Aliud adhuc, a Lexicographis neglectum, occurrit in *Hamasa او شجير* *Agilis manibus in stringenda*, id est, *tractanda, sagitta aleatoria, aut sortilega*. Unde de aliis bene multis judicium ferri potest.

CL. Altera hinc subnascitur observatio summi momenti, non comprehendi videlicet universum alicujus linguæ ambitum, neque interiorem vim atque indolem phrasum cognosci, nisi ex librorum diffusa copia atque lectione. Integrum *Ciceronem* posset aliquis lectitasse, *Cæsare*, *Livio*, compluribus aliis adjunctis, absque ut vel dimidiam partem teneret earum formularum, quas *stilius Romanus* sub *stringere* admisit, quotidianusve sermo usurpavit: quanto minus strictissimis illis reliquiis Bibliorum, amplitudinem radicum Hebraicarum metiri quis posset; aut ad interiorem originem cujusve phraseos penetrare, sine dialectorum divitum adjutorio?

CLI. Tertia adhuc observatione demenda est linguæ Arabicæ nota, qua adspergi solet, quasi suamet mole praegravetur, & inextricabili labore significationum cum multitudine, tum diversitate. Non linguæ culpa illa, sed Lexicographorum; qui confuse & permiste glossas suas multiplicant, quas distincte debuissent digerere, & ex uno fonte ac capite ductas derivare. Sed quis hoc unquam in lingua patria praestitit? Vide modo *Nonium Marcellum* ubique per Quartum illum Librum de *Varia significatione verborum*. Opus est Latinæ linguæ cultoribus admirabiliter prælucens, sed tum demum prælucens, quum aliunde vim & proprietatem cujusque verbi longa lectione imbiberunt, & Chaos illud primo conjectu oculorum perrumpere valent. An jam *Nonii* in arte Critica imperitiam, indeque natam confusionem, Linguæ Latinæ imputare fas erit? Similis est ratio Lexicorum, vel dicam verius Glossariorum Arabicorum. Quicquid ibi turbatum, defectu artis criticae turbatum est; qua facem præferente omnia, quæ nunc indigestæ molis instar confusa jacent, nativo ordine explicari, atque in illustri luce collocari poterunt.

CLII. Annectenda hic est quarta adhuc observatio, eos qui vernaculam tantum callent & colunt linguam, diversas quidem thematum potestates longo studio collectas tradere posse, sed neutiquam vel pro se perspicere, vel pro exteris promptum habere, quo pacto significationes aliæ cum aliis sub una radice consistant, aliæque ex aliis sine confusione propagentur. Multarum cognitio & contentio linguarum hoc judicium Criticum format atque elimat. Nec Bel-

Belga, nec Germanus, nec Gallus, quantumvis patrii sermonis callentissimus, & conquirendarum undique phrasium sub quoque verbo studiosissimus, hanc provinciam rite sustinere atque ornare aptus natus fuerit, si destituatur lumine, quod ex subtiliore cultura complurium linguarum redundat. Sic nec prius quidem Hebræus, etiam vivente cum maxime, & vigente Lingua, istam Spartam implevisset, si nil nisi Hebræa unquam tractare didicisset; multo minus id muneris a Rabbiorum natione potuit impleri. Nil mirum proinde, si & Arabum Lexica hac in parte laborent, & quam longissime etiamnum absint ab illo ordine & splendore, quem Critica accuratior variarum luce linguarum succensa, infundere & admoveere sola potest.

CLIII. Quæ hætenus disputavi ad מרה, consimilem curam impertire movent affinis venæ ac originis themati עצב, cui subijci solent notiones tristitiæ, doloris, mæroris, pœnitudinis. Has esse secundarias, quamvis Lexica si leant fere, dubitari nequit. Forsterus & Avenarius id agnoverunt; natalesque, per solennem suam alliterationem, arcessiverunt ex בצע sauciavit, vulneravit, quod qui contristet & dolore afficiat aliquem, ejus animum sauciet. Acute enimvero, sed parum solide. Tutius multo, quod Arabes subministrant sub iisdem plane radicalibus עצב عصب, firmiter vinxit, arctiusve strinxit. Excerptam ex Giggejo, id est, ex Camuso, quantum huic Origini firmandæ conducet. عصب القوم Nervus, vincula juncturarum, tiara, cidaris. עצב אלקום præstantissimi in populo, quasi vel Cidares dicas gentis & ornamenta, vel Nervos, & firmamenta. عصب اللحم Multum nervosa fuit caro. عصب cum quid plicatur, & adstringitur; speciatim cum adstringuntur testiculi hædi aut arietis, ita ut inutiles reddantur, absque ut recidantur. Item alio usu speciali الناقة العصب من فخذي cum adstringuntur femora cameli, ut lac abunde præbeat. العصابة id quo aliquid adstringitur. عصب راسه idem. اعتصب الناقة Ligatus, adstrictus fuit. تعصب camelus non nisi hac ratione lac reddens. camelus non nisi hac ratione lac reddens.

CLIV. Hæc primariam vim in stringendo sitam evincunt. Inde sylva quædam metaphorarum excrevit, quas nullo ordine, nullo lumine Critico tum Phiruzabadius, tum Zjaubarius effuderunt. Posterior ille ad hunc modum procedit.

العصبة واحدة العصب والإعاصيب أطناب المفاصل تقول عصب اللحم اي كبر عصبه وانعصب اشتد والمعصوب الشديد اكننان اللحم والعصب الطي الشديد ورجل معصوب الخلق وجارية معصوبة حسنة العصب اي مجدولة الخلق والمعصوب في لغة هذيل الجايح والمعصب الذي يعصب وسطه من الجوع قال ابو عبيد هو الذي

عصبته السنون اي اكلت ماله وتقول ايضا عصب ماسة بالعصابة
تعصيبا وعصابة الرجل بنوة وقرابته لابييه لابييه لانهم عصبوا به اي
احاطوا به وعصبت الابل بالما اذا دارت وعصب القوم بغلان اي
استكفوا حوله وعصب الريق بغيه اذا ييس عليه وقال ابن احمر

يصلني علي من مات منا عريفنا
ويقرأ حتي يعصب الريق بالفم

ويقال عصب الريق فاه وقال

يعصب فاه الريق اي عصب
يعصب الجنب بشفاه الوطب

Id est. *עצב* sing. *עצב* & *עצב* tendines articulorum. Dicis caro *עצב*, quum magnis tendinibus & nervis prædita est. in conj. *אנעצב* vehementius fuit. Et *מעצוב*, cui caro vehementius est compacta. *עצב* porro est complicatio & convolutio vehementior. dicitur etiam vir *מעצוב* circumcæsura corporis, & puella *מעצובה*, idem quod *מגדולה* quum eleganti sunt statura. *מעצוב* autem Dialecto Hudeilitica est famelicus, & *מעצב*, cujus ilia fame adstringuntur. Abu Obaid adfert *עצבתה שנין* strinxerunt illum anni, calamitates, pro opes ejus consumerunt. Aliter dicis *עצב ראשה בעצבה* in 2. conj. cum infin. *העצב*, strinxit & circumvinxit caput suum Cidari. Alicujus *עצבה* etiam vocantur Filii, & propinqui paterni, quod eum veluti circumvinciant & circumdant. Cameli quoque dicuntur aquam circumvincire, quum eam cingunt; & circumvincire multitudo aliquem, quem avidè spectat & imminet; & circumvinciri saliva circum os, quum ibi arefcit & concrefcit. Sic usus est Ibn Ahmar.

Precantur pro mortuis nostris necessarii,
Et sacra lectione funguntur donec saliva ori circumvinciatur.

Nec non, circumvinxit saliva os: ut in illo.

Circumvincit os ejus saliva quam vehementissime,
Prout spuma lactis camelini labra utris circumvincit.

CLV. Posterior illa figura circumvinxit, strinxitque, saliva os, deducta est a cidari, seu fascia alba, qua frons redimitur; cum qua comparatur a poetis spuma circum os concrefcens, idque veluti redimens. In Diw. Hud. de Dromadibus in cursum effusis.

صوادقها اعتجرت الاجيين

Strenuissima earum adinstar cidaris redimitæ erant spuma.

Iterum alibi de iisdem

عالي الحيين الاجيين

Maxillas earum veluti cidari stringit spuma oris.

Habe & illud, nova figura auctum

تعمين الاجيين كانه
عالي مستدلى الهام عطب مند

*Pro cidari adstringunt spumam, haud secus ac si
Super ambitu capitis esset Gossipium excussum.*

Sine quibus exemplis diu quæreretur, quo pacto in una sede convenirent circumfedit os labiave siccescens saliva, & vitta fasciave revinxit caput suum; quæ notiones apud Golium sub عصب proponuntur.

CLVI. In Diw. Hud. reperio etiam aliquid quod diligentiam Zjauharî & Phiruzabadî fugit, ubi annus sterilis vocatur عاصب stringens, constringens; id est, explicante Scholio, شديد لا مطر فيه تقول عصب الزمان يعصب عصبوب, id est, durus, sine pluvia; dicis enim عاصب الزمان tempus stringit, quum durum est & calamitosum; cum fut. kefrato, عاصب infin. Excusari tamen possunt, quod compendia sectantes, formam conj. 7. اشتد strictus, constrictus fuit, per declaraverint, quod amplissimæ est ditionis, & vim, vehementiam, robur, duritiem, sterilitatem, calamitatem, miseriam, tristitiam & anxietatem omnem amplectitur; ut quousque شد valide ligavit, sese per diversas suas translationes extendat, eo usque etiam عصب constrinxit sese extendere posse intelligatur.

CLVII. Sic non male consultum spero themati عاصب, cum suis sibi derivatis, ad id, quod hæctenus enucleari satis non potuit, Origine delitescente, eruendum. Et primo quidem a constringendo & arctius religando emanasse liquet significationem tristitiæ ac doloris animum arctantis & constringentis; prout e contrario laxandi, relaxandi, solvendiue vocabula latitiam consignant. Pulchre ergo Esaj. 63: 10. מרו ועצבו Strinxerunt, quin intimo dolore constrinxerunt Spiritum ejus sanctum. Similiter Ps. 78: 40. ימרו ויעצבו Eleganter etiam Esaj. 54: 6. Mulier עצובה רוח constricta spiritu. Nec minus venuste Gen. 6: 6.

לבו ויתעצב אל לבו & dolore constrictus fuit ad cor suum. Ex quibus specimini-
bus reliqua facile expedientur, quæ ad doloris constringentis, & intime arctan-
tis vim sese referunt, in עצב / עצבון / עצבת / מעצבה / ex Kal, Pibel, &
Hiphil propagatis formis substantivis, quoque conspicuam.

CLVIII. Peculiarem porro potestatem exerit verbum nostrum in Pibel
Ps. 56: 6. דברי יעצבון LXX. τὰς λόγους μὲν ἐδεδούσαντο. Vulgat. item, verba
mea execrabantur. Non intellexerunt locutionem grandi figura insignitam;
ad quam nec Recentiorum acies penetrare potuit. Utique nihil est Pagnini
illud, propter verba mea me dolore afficiunt. Nihil illud Junii, Rebus meis do-
lorem afferunt. Aliquid est, & quidem concinnum satis, quod Belgæ exhi-
bent, verba mea detorquent; nisi quod minus concinne in notis remittant ad
Job. 10: 8. ubi fingere & formare exponi solet. Secutus tamen est in Lex.
Coccejus. Job. 10: 8. ידך עצבוני vertens, Manus tuæ elaborarunt me, & inde
Ps. 56: 6. verba mea laboriose fingunt & torquent in sensum alienum. Sed alia
est metaphora Jobi, alia Psaltis. Posterior hæc ducta est a عصاب, *nervus*,
speciatim, funis quo constringitur femur cameli, ut lac copiosius reddat.
Inde verbum عصب singulari usu valet, Religavit & constrinxit camelum in fe-
more, ut copiosius lac reddat; ut est apud Golium. In Hamasa poëta vetus.

لا ندمي لعصاب

Lac non emittimus femora nervo constringenti.

Id Tebrizius declarat لا نعط علي القسر من قولهم عصبت الناقة اذا شدت
فخذوها عند الحلب لتدم وناقة عصب التي لا تدم الا علي العصب
Munera non largimur coacti; ex eo quod dicunt עצבת constrinxi camelum, quum
ligas ambo ejus femora inter mulgendum, ut ubertim lac mittat; estque camelus
עצוב, lac non reddens nisi sub tali constrictione. Similia habet Zamachsjari ad
Florilegium acute dictorum, quod Nawabig inscribitur, ubi extat

الحبر لا يدمي علي العصاب
ولا يذل وان مني بالصعاب

Ingenuus lac non mittit nervo constrictus:

Neque obnoxium se gerit, etiamsi dura conflictetur fortuna.

العصاب اسم حبل تعصب به الناقة للحلب وناقة عصب التي
Ubi ait العصاب اسم حبل تعصب به الناقة للحلب وناقة عصب التي
عצب Vocabulum עצב designat funem quo constringitur came-
lus inter mulgendum, & talis camelus עצוב audit, lac reddere negans, nisi con-
stringatur. Inde in Diw. Hudeil. malum poëma, unde sensus nullus vel fidi-
culis exprimi possit, figurate appellatur

البينة

أبـيـة الـعـصـاب نـرـبـون

Nervo constringenti resistens, & recalcitrans.

Latiore porro usu *nervo constringere* alicujus verba hinc dicere possunt, pro vexare, torquere, & veluti fidiculis exprimere inde, quicquid lubeat, præter mentem loquentis; quam imaginem Psalti ob oculos versatam fuisse, haud difficulter, credo, impetrabo.

CLIX. Est etiam inter dicta acuta Salomonis, quod hinc novam lucem fœnerari suspicor. Prov. 10: 10. קרץ עין יתן עצבת Non est otium, quæ docti interpretes hic conantur, exequi. Habe modo nunc conjecturam meam, Oculis adnictans adulando, apponit funem ad ubera difficiliora emulgenda. Ut sensus sit, divitum arrisores, esse simul arrosores; & munerum callidos emunctores, quæ admoto עצבת fune constringente exprimunt, atque emulgent. Elegantissimarum imaginum, tum hujus, tum superioris illius, crebriora occurrerent vestigia, si copiosior ad nos veteris Hebrææ Linguæ supellex devenisset.

CLX. Dispiciamus porro, quid in sinu gerat illud Jobi 10: 8. ידך עצבונך. Male Recentiores multi, *Manus tuæ dolore me adficiunt.* Rectius plerique, post veteres, effinxerunt, *formarunt me.* Assumit Coccejus, *Elaborarunt me,* quasi dicas laboriose, & cum dolore, finxerunt. Fallitur. Non a dolore fluxit hæc notio, sed a ligamine & nervo, ut pluribus adstruxi in specimine Observeat. Arab. post Libellum quo ad Jobum prælusi; unde vertendum esse constat *nervis & tendinibus artificiose colligarunt me.* Talis vir absolute معصوب vocitatur, & fœmina معصوبة, quod ex Zjauhario jam supra adductum est; Golius vim circumscribit per *Eleganti corporis structura & symmetria præditum.* Nempe Hebræis æque ac Arabibus עצב sæpe est Nervus; Tendo, a constringendo nomen nactus. Inde Prov. 14: 23. בכל עצב In Omni Nervo exponendum esse ostendi disput. altera de verbis ex ambiguo significantibus par. xxxi. Ecquid displiceret ista formula proverbialis Esaj. 57: 3. כל עצביכם תנגשו Omnibus Nervis vestris exactores agitis? Rigidissime & nervis, quod dicitur, intentis exactiones exercetis. Quam laborent aliorum interpretamenta, deprehendes ex Comment. Clar. Vitringa. Istam Nervi contentionem frequentant Arabes in 8. conj. quæ apud Golium notat vires in incessu intenderunt cameli Giggejus habet sub 12 conj. اعصوبت الابل In itinere celeres fuere cameli, proprie Nervosi fuere cameli, vel Nervum intenderunt: quin imo اعصوبت البشر vehemens fuit malum, quasi tu dicas, Nervosum; contento veluti nervo infestius opprimens; quod ad Esajæ usum quam proxime accederet. Nervos etiam tum proprios corporis, tum improprios crumenæ, ac rei familiaris, Prov. 5: 10. per עצבים indicari, in eadem disp. par. xxxii. declaratum est. Ceterum constructionem, vimque phraseos Esajanæ illustrabit elegans hæc imago Theocriti Id. 1: 42.

Φαίη κεν γύων νιν ὅσον σθένος ἔχουσιν.
 Αἱ δὲ οἱ ὠδήκοντι κατ' αὐχένα πάντοθεν ἴνες

*Diceres ipsum totum membrorum robur piscari;
 Nam illi tumuerunt undique per collum nervi.*

Ubi & Scholiasten consuluisse non pœnitebit ad illud γύων ὅσον σθένος כל עציים.

CLXI. Ad *Nervi* significationem reduxero insuper Jer. 22: 28. העצב נבזה נפוץ. *Vir hicce Chonia?* vulgo *idolum*, *simulacrum*, notione illa, quae in derivato עציים celebratur. A dolore ajunt viri docti, quem cultoribus suis important simulacra. Mallem ego ab artificiosa structura & fabrica, quam parag. præced. quoque vidimus. Non tamen usque adeo quadrat in ista comparatione *simulacrum idololatricum*; quapropter Coccej. placuit inducere *vas elaboratum*, quia mox כלי subjungitur. Sed male tutum & firmum est illud *vas*. Firmiore talo stabit *Nervus*, figurate ad principem traductus, in quo *Robur* est & *firmamentum* Reipublicæ. An *nervus*, spretus & excussus, elusus, ejectus, est *vir ille Chonia?* an *vas* haud quaquam desiderabile? cui expositioni subseruit *Arabum* عصب *Meliores & præstantiores* exprimens, qui عصب القوم *Nervi* populi plena phrasi dicti videntur. Non tamen infitebor; scrupulo me aliquo etiamnum hic attineri, atque ampliandum de hoc loco censere.

CLXII. Lucem insuper aliquam debeo *Hosæ*, cujus *Ænigmaticum*, & ex ambiguo feriens, dictum ex Cap. 4: 17. produxi in disp. 2. de Ambig. par. XXVII. ubi חבור עציים valere ostendi, partim sociatus idolis, partim notatus & iniustus vestigiis vinculorum quibus stimolata æstro animalia solent constringi. Hæc est peculiaris illa constrictio, quam Giggejus ex Camuso radici nostræ subjecit, عصب declarans Quum adstringuntur testiculi hædi aut arietis, ita ut inutiles reddantur absque ut recidantur. Apud Golium est, Arcte vinxit testiculos capri arietisue, ut marcore perirent citra evulsionem. inde jam عصاب speciatim adhibere licet pro eo vinculo, aut nervo, qui libidini domandæ instringitur; quæ notio ex ancipitis dictionis schemate non tantum *Hosæ* obversata, sed & *Psaltri* in mentem fuisse videtur, quum Ps. 16: 4. in idololatriæ, & adulterii spiritualis libidinem effusos sic perstringit, ירבו עצבותם אחר מהרו. Multiplicabuntur dolores eorum qui alium dotant, vel ut alii malunt, qui versus alium festinant. Utcumque sumatur, una cum doloribus עצבות commodè exprimere possunt urentia illa vincula, quæ Deus injiceret scortatrici nationi, ad furium ejus impetum refrenandum.

CLXIII. Atque hæc quidem de עצב & מרה hæcenus. Succedat nunc thema, multo tritissimum quoque, עלם, quod par. CXXXII. promisi. Ex ejus Kal nihil superest præter formam partic. pass. עלומים Ps. 90: 8. in Niphal נעלם apud Coccejum est ignotum; occultum esse, ignorari. λανθάνειν. In Hi-
 phil.

phil. העלים ignorare facere, abscondere, dissimulare. In Hitbp. התעלים Abscondere se, negligere. Aliter Job. 6: 16. supersternere se, ad occultandum. Apud Buxtorfium נעלים declaratur latitavit, abditus, absconditus fuit; & sic passim apud alios; nec profecto male, quum indubitata sit potestas; quæ tamen tam multis vocabulis circumscripta verius quam definita, haud dubie *secundaria* censi debet, primaria & antiquissima stirpis indole, una cum conjugatione Kal, oblivioni data, neque sine lumine dialectorum unquam revocanda.

CLXIV. Sane secundarium esse illud *abscondere*, quod עלם assignatur, non tantum diversitas idearum modo allata, ut & compositio Latina ex *abs*, *cum*, & *dare*, quam nemo Hebræis obtruserit, facile evincit, sed etiam reliqua illa copia verborum, quibus item *abscondendi* significationem subjiciunt Lexica. חבא, & ממן, & כהר, & כסה, & סכך, & ספן, & סתר, & צפן. Quæ omnia ut suam habent genitivam notam, atque proprietatem, qua alia ab aliis internosci queant, ita nunc rogaverim, quid ergo proprie & primitus valuerit עלם, quove ex fonte in usum *abscondendi* cum tot aliis vocabulis conspirare cæperit? Si quis, aquam hic sibi hæere sentiens, curiosius id quam utilius esse regefferit, momenta rerum non satis perspecta sese habere ostendet, quum incredibilis sæpe fructus ex illa curiosa vestigatione originis primigeniæ redundet, ut tum alias jam evidentissime liquere potuit ex iis quæ tractamus, tum in hoc ipso themate liquida luce liquidius demonstratum dabo.

CLXV. Aliquid præter *occultandi*, aut *abscondendi* significationem generaliorem hic requiri, viderat jam *Avenarius*, quum *proprietatem* figere ac finire satagens, recurrit ad cognatum עלה, indeque nescio quibus fidiculis extorfit, *esse oculis limis & lippis, qui non clare vident ob marcorem in illis contractum*; Græco λημάω per aphæresin hinc quoque descendente, quin & Latino *limus*, si hujus Architectonis regulæ Criticæ nos permittimus. Potuisset vel sine aphæresi γλημάω protulisse, τὸ עלם ad amussim, scilicet, repræsentans; sed plane γλήμης oppletos habebat oculos bonus *Avenarius*, quum tam absona atque absurda producere maluit, quam ingenue, id quod res est, profiteri, ex reliquiis Biblicis abditam Originem thematis hujus non posse satis expediri, atque propterea dialectorum opem esse circumspiciendam, num forte inde fugitiva proprietas retrahi, atque restitui, possit.

CLXVI. Si *Chaldaicæ* & *Syriacæ* linguæ sinum excutiamus, non multum erit emolumenti, ob eandem scilicet paupertatem, qua cum matre Hebræa laborant. *Æthiopum* usus *Æternitatem* frequentat a עולם. Habent & *Arabes* עולם *seculum, mundus*; unde passim رب العالمين *Dominus seculorum*. רב עולמן. Apud eosdem præterea עלם *adolescens* عيلم, quod usitatus غيلم, communis generis quidem utrumque, sed priore forma *puellum*, posteriore *puellam* magis resonante, & quidem الفتاة الحسناء المفتومة *puellam pulcram adultiorem*, ut diserte docet *Scholias* ad Diw. Hud. Vel المرأة النامة *feminam jam perfectâ ætate nubilem*. Sic ex indole linguæ Ara-

bicæ intelligendum est illud interpretamentum Golii, غيلم puella libidinosa. Nempe quæ jam matura & nubilis, naturæ primos stimulos sentit, intacta interim, Venerisque expers. Id nisi probe teneatur, ingentem pareret confusio- nem. Similiter verbum علم cum Gain, ut eo melius distingueretur nempe a علم cum Ain, apud Golium est, Coëundi cupidum & libidinosum esse; & علم libido, علم libidinosus. Vehementer errabis si indefinite id sumseris. Inten- ditur maturitas ad venerem, & signum illud pubertatis, quo juvenis aut juven- cula sese intelligit plenis jam annis nubilem. Masculina appellatio talis juvenis est غلام, pluralia fracta exhibens غلماة, & غلمان, & اغلماة, quæ latius quidem complectitur quicquid a nativitate ad pubertatem est ætatis; strictius vero, ple- na ætate jam puberem & adultum, atque adeo nubilem. Istum statum pluraliter Hebræi per עלומים efferunt; Arabes singulariter غلومية & غلومية Adolescentia, sive latior illa, quæ inde ab ortu numeratur, sive strictior, quæ cum pubertate, & primis naturæ adhuc integræ & signatæ stimulis demum exi- stit. Quæ quantas adferant opportunitates ad vexatum illud علم in sua integritate, & flore, ut sic dicam, virgineo, adversus temeratorum cona- tus, tutandum, & jam pellucere incipit, & sole adhuc clarius relucebit, quum unde علم & علم nomen invenerint, declarata totius radicis natura, sua sponte omnium oculis occurret.

CLXVII. Sed hic nos destituere videntur Arabes, quin imo turbare po- tius, quam adjuvare. Quid enim cum abscondendi certissima notione, com- mune habet hæc significationum series apud Giggejum e Camuso prostant? Conj. 1. علم Rem scivit, novit, expertus est. 2. العلم علم illum docuit scien- tiam. 4. اعلم illum rei conscium fecit. 5. تعلم edoctus fuit &c. &c. Item اعلم Rem firmam reddidit. Iterumque in 4. Conj. العلم الثوب Vestis cui nota apposita العلم scisso fullo vesti signa apposuit علم ثوب Vestis cui nota apposita العلم scisso in labro superiori, علم الرجل Labio superiori fisso fuit vir علم هي علماء & هو علم vir, mulier, scisso superiori labro. العلامة Nota. nota inusta. signum. argumen- tum. character. judicium. asteriscus. vexillum. علامة الطريق aliquid in via erectum, ut iter indicet. العلم من الجبل Mons excelsus Dominus gentis &c. &c. &c. postremo, ut supervacua amputem, Conj. 10. اعتلئت الماء fluxit aqua.

CLXVIII. Hæc profecto cuncta ne minimam quidem communitatem ha- bere videntur cum Hebræorum נעלם, העלים, התעלם; totoque cælo, quod dicitur, tam diversa abire, ut e fulgore fumum dare tandem, atque commo- tas spes subito destituisse censerem debeam. Sed expectetur paululum. En tibi lucem ex hoc fumo. En proprietatem thematis علم, tanquam in abdito quodam cubili pervestigatam, certisque notis ac vestigiis deprehen- sam.

fam. *Signo impresso notavit*, secundum vim illam quæ in *סִגְנוֹ* tam luculenter sese prodit, *nota. nota inusta. signum. character. judicium. &c. &c.* Ex *Zjauhario* simpliciter apud *Golium* habes principe loco, *signavit*; dein *fidit* in superiore labio; tanquam *notavit*, aut *nota signavit* videlicet. Item intransitive superiore labio fissus fuit, nempe *notatus*, vel *signatus* fuit proprie. Iterum *scivit*, *scientia polluit*, quasi dicas *notis & signis rerum alte impressus & imbutus* fuit. Peropportunos in rem locus *Cicer. Acad. Qu. 4: 22.* Nihil ita *signari in animis nostris a vero posse*, quod non eodem modo possit a falso. Et cap. 24. Tum *Zenonem* ita definiisse visum, ex eo quod esset, sicut esset, *impressum & signatum & effectum*. Pro effectum tamen melius cum *Lambino* repones effectum, certissimo fundo ipso *Zenone* cum suis, apud *Diogen. Laërt. L. 7. segm. 46.* καταληπτικὴν μὲν φαντασίαν, τὴν γινομένην ἀπὸ ὑπάρχοντος, κατ' αὐτὸ τὸ ὑπάρχον, ἐναπεσφραγισμένην καὶ ἐναπομεμαγμένην. *Insignitam atque impressam altius*, dat interpretes. Rectius imprimendo *signatam atque effectam* dabis. Paulo supra eadem hæc schola visum definiebat τύπωσιν ἐν ψυχῇ: τὸ ὀνόματος οὐκ ἐκ μετενηνεγμένους ἀπὸ τῶν τύπων ἐν τῷ κηρῷ ὑπὸ τῆ δακτύλου γινομένων. *Impressionem in animo; translato proprie nomine a typis ac figuris quæ per annulum in cera fiunt.* Id Arabes dicerent *معلوم* *signatum*, id est, probe notum, perceptum, comprehensum, scientiaque infixum. Huc spectat quoque illud in *Tusc. Qu. 1: 25.* An imprimi quasi ceram animum putamus, & memoriam esse signatarum rerum in mente vestigia? Itemque de *Fato Cap. 19.* Sic visum objectum imprimet & quasi signabit in animo suam speciem. Ex quibus jam evidentissime liquet, Arabum *س* proprie & primario signandi vim continuisse, indeque per varias translationes usum suum explicuisse, quas apud *Golium* quivis nunc per se intelligere poterit.

CLXIX. Haud pœnitendum hinc lumen sese diffundit per universam, qua patet, radicem *סִגְנוֹ*, vestigiaque illa, quæ in sacro Codice sparsim impressa reliquit: vestigia inquam, quia multo pluribus figuris & translationibus lingua vivens sese omnem in partem debuit explicare.

CLXX. Usitatissima est metaphora illa, in abscondendo sita, quæ enim condimus ea fere signamus, vel sigillo impresso claudimus. Hinc *signatum scrinium* apud *Val. Max. L. 6: 5, 6.* Signare lagenas apud *Mart. 9: 89.* lusu admodum faceto ex ancipiti notione vocis.

Adfert nescio quas mihi tabellas

Et dicis — — — — —

Signa. Cras melius, Luperce, fiet.

Nunc signat meus annulus lagenam.

Apud *Plautum* in *Persa* extat, *allium servo obsignare cum sale*, & *Cic. L. 6. ep. matrem* ait *lagenas etiam inanes obsignasse*. Adde & illum ex *Ambiguo* jocum lepidissimum *Neronis* in servo furace, *solum esse*, cui domi nihil sit nec obsignatum

tum nec occlusum. Laudat acute dictum Cic. de Orat. 2: 61. Istoc sensu & Resignare pro claudere, condere positum putat Servius in illo poetæ *Æn.* 4: 244.

Dat semnos adimitque & lumina morte resignat.

quamvis alias ἀποσφραγίζω potius valeat, & resignator sit ἀποσφραγιστής in *Gloss.* Cyril. Subscriptor & signator Servio accessit Magnus Turneb. neque durius id censeretur quam recludere in carcerem apud *Justin.* 26: 1. quum alias aperire designat. Istam formulam oculos signavit, resignavit, obsignavit pro condidit, arctiusque clausit restituere nunc possum Hebræis cum aliqua, credo, gratia Lectoris. *Prov.* 28: 27. Qui dat pauperi, nullus egebit: ומעלים עיניו maledictionibus opplebitur. Vulgo Abscondens oculos suos. Aptius vitum Coccejo, qui amovet oculos suos. Quanto venustius? Obsignans oculos suos. qui sic oculos a paupere abscondit, quasi eos sub sigillo condidisset atque occlusisset sic ut ne rimula quidem commiserationi pateat. Eadem imago reddenda est *Esajæ* *Cap.* 1: 15. Et quum manus vos vestras expanditis אעלים עיני מכם Ob signo oculos meos a vobis. Sermo communis induceret clausos, sed cum πᾶθει & indignatione vehementiore elatus inducit obsignatos. Ea observatio & reliquis locis pro clavi subserviet. Dicit *Samuel* 1 *Lib.* *cap.* 12: 3. Et cujus e manu sumsi pretium ואעלים עיני בו ut clausos obsignarem ei oculos. Id est, ut non animadverterem in ipsum connivens ad delictum; pro quo nunc penitus occludens intulit, ad majorem emphasin. Aliter etiam locus a quibusdam exponitur, quasi esset, Cujus e manu sumsi pretium? quin abscondi oculos ab illo. Suppone & hic, Clausos obsignavi. Sed prius magis arridet, Conniventiam quoque præferente usu *Lev.* 20: 4. אם העלים עיניו את עיניהם si obsignando obsignaverint oculos suos ab homine illo, qui de femine suo immolarit Molocho, quo minus illum capitis damnent. Nonnunquam & negligentiae notionem induit, ut *Ezech.* 22: 26. Sacerdotes violant legem meam &c. &c. &c. ומשנתתי העלים עיניהם Coccejus id enucleaturus ait esse oculos suos fecerunt ignorare Sabbata, atque ita ab iis observandis averterunt. Minus feliciter. Est omnino, oculos suos a Sabbatis meis respiciendis & honorandis occluserunt, contumaciusque adeo obsignarunt. Quæ periphrasis declarat, quanto cum judicio, quantoque cum nervo, id verbi adhibere voluerit *Ezechiel* in profligatissima Sacerdotum irreligione describenda.

CLXXI. Non minori venustate ad aures quoque occlusas applicatur illud obsignare, ut *Thren.* 3: 56. אל תעלים אונך לרוחתי לשועתי Ne obsignes aurem tuam suspirio meo, clamorque. LXX. Μὴ κρύψῃς τὰ ὤτά σου εἰς τὴν δέχσιν μου. Vulg. Ne avertas aurem tuam. Nec tam figurate, si quid sentio, nec tam commode. Coccejus, vi sententiæ ductus, expressit, sane quam commodissime, Ne obtures aurem tuam. Elliptice etiam העלים obsignare dicitur, qui five oculos five aures claudit atque obturat, quo minus ullo sensu misericordiæ tangatur. *Pf.* 10: 1. Quare stas procul? תעלים לעתות בצרה Ob signas, atque ita subducis te met temporibus arctissimis. Confer *Thren.* 3: 43, 44. Iterum

rum in *Hitpab. Ps. 55: 2.* האזינה תפלתי ואל תתעלם מתחנותי *Auribus percipe deprecationem meam, neque temet obsignes a stridulo tinnitu meo audiendo.* Id jam ad aures palam sese refert serie duce. Ad oculos reflectitur *Deut. 22: 1.* לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם *Non videbis bovem aut ovem fratris tui palantes, atque temet obsignabis ab iis.* Id est, eris ac si clausis signatisque oculis non conspexisses. Quæ amplitudo ac vis figuræ sese exerit etiam *Esaj. 58: 7.* כי תראה ערם וכסיתו ומבשרך לא תתעלם *Quum videris nudum, utique convesties illum, neque a tua ipsius carne temet obsignabis.* Si quis duriusculum autumet, semet obsignare, conjicias quæso oculum in hanc imaginem *Taciti, Ann. 3: 15.* Nullo magis exterritus est, quam quod Tiberium sine miseratione obstinatum clausumque vidit, ne quo adfectu perrumperetur. Talem obstinatum clausumque una voce מתעלם appellare possunt Hebræi semet signo veluti impresso claudentem, quo nec gravius quicquam, nec elegantius ulla lingua extulerit. Habent quidem Latini obferatas aures, obstructasve, habent item oculos, affectus, obstructos ad quos nec aditus, nec rima pateat ulla; sed obsignatio tum subtilius, tum efficacius quoque, in hanc figuram, atque exaggerationem, sese porrigit, illustrique documento commonstrat, multo majorem tum gratiam, tum efficaciam, in Veteri Hebræorum lingua residere, quam unquam cuiquam in mentem venire posset, quam diu Origines verborum clausæ atque obsignatæ jacent.

CLXXII. Reddamus suum etiam splendorem jucundissimæ imagini quæ *Job. 6: 16.* sese offert. Describitur torrens convallium, ποταμὸς χειμάρρην multa nive auctus tempore hyberno, & perennem aquarum copiam cum vere novo præferens,

— — — Gelidus canis cum montibus humor
Liquitur — — —

Qui tamen mox, vere jam adulto, & sole invalescente, exarescat, atque spem sitimque viatorum deludat. De hisce jam aquis hyberna nive concretis simul, simul increfcentibus, poëtice & magno cothurno profertur, הקדרים מני קרה עלימו יתעלם שלג Quæ atratæ sunt a gelu, super eas obsignat sese nix. Id est constricta & quasi signaculo firmiter compacta jacet. Habes hoc pacto Cocceji illud, supersternit se eis nix, & quidem nobilissima, nec minus audaci sane, figura illuminatum. In aliorum conatibus nihil est solidi, si a Chaldæo discefferis; de quo statim. Haud injucundum fuerit contulisse phrasas poëticas, quæ Clausum cælum, annum, diem, clausam item humum, in frigore nivali concelebrant, æstiva luce reclusam eandem, & referatam exhibentes, collectas a *Clar. Burman. ad Val. Fl. 1: 655.* & ad *Ovidium* non uno in loco.

CLXXIII. Quamvis autem Obsignationis adblandiatur imago, in scena ubi χίων & κρύσταλλος πεπηγώς introducuntur, ut LXX dedere; aliquid tamen incommodi subesse omnia rite expendenti patebit, quia non tam compacta & signaculo veluti clausa nix hic requiritur, quam quidem referata, & verno te-

pore resoluta ut inde torrenti ingens accedat incrementum. Hoc forte voluit Chaldaeus, quum exhibet עליהון יתחיל תלגא *super eas invalescit nix*. Quicquid intenderit, id ambigi nequit, abiisse ipsum ab usitatioris notione radicis עלם, & ex sua dialecto assumpsisse invalescendi potestatem, qua עלם, in Targumim auctum comparet. Id pro חלם, vel אלם tunc positum autumant. Sed rectius a nomine עלם *adolescens* cum Sebast. Schmidio derivabis, nam & *adulta* Latinis sunt *robusta, valida, vehementia*. Hinc Tacit. H. 1. 31. *Seditio nondum adulta*. & H. 5. 8. *Parthis nondum adultis, i. e. invalescentibus*. Item Ann. 3: 53. *praevalida & adulta vitia*. Egregie Cic. 5. de Fin. *Cupiditas adolescit una cum ætatibus*. Apud Tacit. iterum Ann. 2: 33. *Auctu imperii adolevisse etiam privatas opes*. Satis speciose etiam Amm. Marcell. 18: 7. & 22: 8, dixit *Advenis aquis fluvium adolescere*, quamvis militaris hominis stilus in *adolescendi* verbo sæpiuscule modum excedat. Tale quid & Arabes התעלם receperunt, a עלם *adolescens* nova formata significatione, liquet utique ex illo Glossmate Phiruzabadii اغتمت للماء *fluxit aqua*. Proprie *adolevit & excrevit*, si bene calculos pono, nisi quod suspicer majorem adhuc vim inesse, ut si proprie *cum impetu juvenili ac vegeto exuberavit*. 'Hæxv. Huc tendit altera Glossa in Camus الاغلام infin. conj. 8. *cum modum excedis in re aliqua*, quasi tu dicas *juvenari*; itemque tertia hæc اغتمم للبحر *Mare concitatum excrevit, & fines excessit*. Sæviit juveniliter. Hoc jam fundamento verba עלים יתעלם שלג sic convertere liceret, *super eas concitata fluxu & impetu desævit nix*, nempe verno tepore jam Colliquescens, & magno æstu veluti, e montibus ad Convalles sese præcipitans, atque ita ποταμόν χυμάρῃον *profundum, turbidumque torrentem efficiens*, cujus aquæ nunquam interarescere posse videantur, quum tamen cum prima æstate penitus evanescant.

CLXXIV. Supersunt loca compluscula quæ signationem haud dubie continent, in quibus vim ac pulcritudinem linguæ Biblicæ cursim declarabo. 2 Reg. 10: 3. 2 Chron 9: 2. *Exposuit Regina Sabæorum Salomon quicquid verborum protulerat: לא היה דבר נעלם מן המלך* *nullum omnino verbum regi fuit absconditum, quod non exposuerit ei*. Ecquid hunc in sensum jam displicebit Obsignatum nihil? Id utique tum fortius, tum venustius. Consimiliter Eccles. 12: 14. *Omne opus adducet Deus in judicium, על כל נעלם* *quantumvis omne sit signatum, quæ bonum, quæ malum*. Sic illud על, quod turbat interpretes, sumendum autumo. Huc pertinent תעלמות לב signationes cordis. Psalm. 44: 22. Et Ps. 90: 8. עלמנו *signata nostra*. pro occultissimis & in profundo cordis occlusis atque obsignatis veluti meditationibus. Iterum 2 Reg. 4: 27. יהוה העלים ממני ולא הגיד לי *Jehova obsignavit hoc mihi, neque notum fecit*. Et Lev. 4: 13. תעלם הדבר מעיני הקהל *Et si obsignata fuerit res illa ab oculis coetus*. Adde Num. 5: 13. Pari ratione Job. 28: 11. תעלמה יגיד לך תעלמות *Signationem educit in lucem, & Job. 11: 6. חכמה*

הַכְמָה & exponet tibi signationes sapientiae. id est abstrusissima quæque, & tanquam obsignatissima. Nec aliter Job. 42: 3. מִי זֶה מַעֲלִים עֵצָה בְּלִי דַעַת Quis est ille qui signat consilium impenetrabile, ac nulla cognitione pervium! Longe aliter interpretes, nec sane feliciter, quum Jobum volunt esse illum מַעֲלִים עֵצָה, qui insipienter consilium absconderit, vel ut Coccejo visum, qui non in rem suam consuluerit. Imo vero Deus est מַעֲלִים עֵצָה, ut tota series dicat, profitente nunc tandem Jobo se de Deo locutum quæ non intelligeret, & mirabilia ejus a se ignorari, quippe qui Consilii sit Obsignator, ad cujus profunditates rimandas omnis acies hebescat.

CLXXV. In alia omnia discesserunt hic interpretes ob Cap. 38: 2. ubi Jobus ita perstringitur, מִי זֶה מַחְשֵׁךְ עֵצָה בְּמַלְּיָן בְּלִי דַעַת Quis est ille obtenebrator consilii, idque verbis scientia vacuis? Intellige sis Consilium divinum, ejusque sapientissimam providentiam, quam Jobus disputationibus suis obscuraverat. Hoc quum cap. 42. repeti viderent, pauculis immutatis, idem esse collegerunt. Id si foret, nihil quicquam mihi decederet; nam מַעֲלִים obsignator, pro מַחְשֵׁךְ obtenebrator utique stationem suam facile tueretur. Sed, nisi me omnia fallunt, longe aliud nunc intenditur, & Jobus Cap. 42. suas loquendi vices habens, appositissime respondet. Quis est ille Obsignator Consilii, absque ut sciri illud possit! Tu enimvero Deus, qui me obtenebratorem tui vocas consilii, Tu ipse es Consilii tui Obsignator, ut proinde in mera nos homunculi caligine versemur, quum de Te Tuisque viis ratiocinamur; idque בְּמַלְּיָן בְּלִי דַעַת verbis scientia vacuis, quandoquidem tu sic thesauros consiliorum tuorum claudis, condis, signas, ut sint בְּלִי דַעַת, nulla humana cognitione penetrari queant.

CLXXVI. Omnes illi usus, quos hætenus persecutus sum, non parum illustrantur per similem translationem sub alio verbo signandi, quod est חֲתָם, regnante n. Inde habemus Deut. 32: 34. חֲתָם בְּאֵזְרֹתַי signatum in scriniis sive thesauris meis. Alia ejusdem indolis dabunt Lexicographi, observavitque jam Coccejus de hoc חֲתָם signavit, aliquando esse recondere, non publicare, quod obseratis imprimi soleant sigilla. Hinc etiam Job. 9: 7. בְּעֵד כּוֹכְבִּים יְהוָה Obsignat stellas pro abscondit. Et Job. 37: 7. בְּיַד כָּל אָדָם יְהוָה manum omnis hominis obsignat, pro includit, & ab opere arcet. Quæ referas velim ad cælum, diem, terram, omnia, clausa atque obserata, quum vel nocte, vel hyeme conduntur; de quibus locutionibus Par. CLXXII. remisi ad Doctissimum Valerii Flacci Editorem. Huc quoque pertinere posset Job. 24. 16. יוֹמָם חֲתָמוּ לְמוֹ interdiu sese obsignant, nam statim sequitur, lucem non noverunt, quod de Lucifugis, & nocturnis grassatoribus non invenuste dictum foret. Hic vero jam roget aliquis, quid ergo differant חֲתָם, & עֵלָם? Id, quod sigillum, & signum eo impressum. חֲתָם nempe actionem signandi, עֵלָם notam signando expressam continet; ita ut admoto חֲתָם חֲתָם, aliquid efficiatur עֵלָם Characterē impresso notatum; quamvis subtilior illa distinctio non semper observetur.

CLXXVII. Hicce porro adspectus radicis עולם, quo cum חתם conspirare deprehenditur in *recondendis*, & *obsignandis rebus*, quas nulla acies humana queat attingere, aperit nobis interiorem vim derivati עולם *Æternitas*. Nomen ab *ignorantia* deductum, ait *Coccejus*, quia *tempora* hominibus sunt *incognita*. Aliis ab *abscondendo* manasse placet. Nec male, nec tamen per omnia bene, & plene; nam a *signando* fluxit, quasi dicas *signatam durationem, conditionem*, in qua

*Prudens futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit Deus.*

In istum usum nota sunt *sigilla*, σφραγίδες, quæ solus Deus valet *resignare*. Sed in re liquida verbis parcendum.

CLXXVIII. Non frustra tamen operæ aliquantillum tribuemus *Eccles. 3:11*. *Omnia Deus fecit pulcra suo tempore*: גם את העולם נתן בלבם *ne homo assequatur opus, quod Deus fecit, a capite ad calcem usque*. Multi fluctus sententiarum circa dictum abstrusissimum. Aliis enim *seculum indidit in cor eorum*, est, Deum hominibus *opinionem* quandam *insevisse*, quasi *semper hic forent victuri*. Alii hinc eliciunt *desiderium æternitatis hominibus innatum*. Aliis *seculum cordi inditum*, est *curiosior investigatio temporum*. Aliis denique *cupiditas mundi & rerum secularium*. Nihil horum tangit scopum; quem feries, si mecum convertas, *etiam signatam conditionem cordi*, id est *meditullio*, *omnium rerum*, indidit & impressit Deus. Sentis rationem cur *inveniri nequeant Divina opera*, in sua illa *pulchritudine*, quam cuncta simul & singula, suis quæque temporibus, possident, *Meditullium* videlicet *rerum omnium*, in quo latet *pulchritudo*, & Deo digna *sapientia*, nobis homunculis est *obsignatum*; qui circa corticem minus speciosum laboramus, in eoque sæpius offendimur. Si Deus עולם *signatam conditionem æternitatis*, & *interiorem illam relationem*, qua *summa mediis*, *media imis respondent*, æternique Conditoris finibus subseruiunt, introspectendam nobis præberet, ut a Capite ad calcem omnia apta undique & coagmentata cerneremus, ita nihil non multo pulcherrimum, & sapiente Artifice dignissimum, exclamare cogeremur.

CLXXIX. Vindicemus nunc etiam עולם *adolescens*, & עלמה *adolescentula, virgo*, nativum suum florem atque honorem. *Nonius Marcell. Cap. 2. de honeste dictis veterum* annotavit, *signatam virginem vetustas dicere voluit integram*; atque ex *Lucilio* subjungit, *Chrysidem negat signatam reddere*, hoc est *intactam, inviolatam viro*. Reperio etiam *obsignatam naturam* apud *Cic. de Divin. 2: 70, 71. sed paululum diverso adspectu*. Figuram hanc placuisse *Hebræis in virginitate illibata*, liquet ex *Cant. Salom. cap. 4: 12. ubi sponsa appellatur מעין חתום Fons signatus*, ad quem locum *virgo signata Lucilii* adducta est ab *Ill. Grotio*. Hanc *intactæ virginitatis obsignatam* hactenus *conditionem*, qua עולם *adolescentis*, qua עלמה, & fre-

frequentius adhuc *علامة* *adolescentulae*, consignatissimo vocabulo Hebræi pluraliter expressere *עלומים*, quasi dicas *obsignationes*, vel *obsignata* naturæ; ut proprie sit *participium passivum*. Arabes id in *substantivum* converterunt, singulariter efferentes *עלומיה* *غلومية*, id est *status* *עלומים* *טו* quo complectuntur omnem illam *ætatem*, quæ a *nativitate* fluit ad *maturitatem*: strictius tamen *nubili* jam *אנוני* nonnunquam assumpta, quod *Scholias* ad *Diw. Hudeil.* intendebat, quum *עלמת* declarabat *النماء الحسناء* *puellam pulcram perfectam*, hoc est *nubilem*, hætenus tamen *signatam*. Qua occasione non possum quin observem grande incommodum, quod sæpe premit Arabica in Latinum traducta, nam verbum *עלם* a *עלם* *adolescens* formatum, in *Golio & Giggejo* valet *Coëundi cupidum* & *libidinosum esse*, quum idea Arabica adferat in origine sua *plenis annis esse nubilem*, indeque *primos naturæ stimulos experiri*. *Αναδελειν. Adolescentiari. Pubescere. 'Hēv.*

CLXXX. Non spero, displicebit *Viris Doctis*, hoc pacto omni cavillationi exemptum nunc videre *Jesajanum* illud *הנה העלמה הרה וילדת בן* *Ecce virgo signata concipit & parit Filium*. Quum *Lingua Hebræa* florebat, ista *Signatæ* proprietas ultro se omnibus ingerebat; unde rei inauditæ magnitudo, & *Oraculi* *emphasis*, haud pœnitendum sumit pondus. Consimilis *emphasis* sese exerit in vexatissimo altero dicto *Prov. 30: 19. דרך גבר בעלמה* *Via viri in virgine signata*, cui *signationi* vis ac gravitas sententiæ innititur. Uberius quoque intelligi nunc poterit, quam gratiose & venuste dicatur in *Cant. 1: 3. עלמות אהבוך* *Virgines signatæ*, *plenisque annis nobiles*; *te diligunt*; ex quibus de reliquis *judicium* cuilibet relinquo.

CLXXXI. Necdum tamen e longo cursu portum capere licet. Novum mihi *metaphoræ* iter capeßendum, quod ignorata *Radicis Origo* interpretibus præclufit. *Deut. 28: 61. rebellibus denuntiatur, Etiam omnem flagellationem atterentem omnemque plagam, quæ non scripta est in libro Legis hujus* *עלם יהוה עליך עד השמר* *Forma est fut. Hipb. a עלם*: quod tamen abscondere nullum commodum pareret sensum itum fuit ad *עלה*, indeque exsculptum, *adscendere faciet eas Deus super te, donec extermineris*. Id voluisse videntur *LXX. ἐπάξει ἐπὶ σέ*; & *Vulg. inducet super te*, ut & *Onkelos יתנון עלך* *venire faciet eas super te*: quo proclivius secuti Recentiores. Arabs, pedarius alias, hic suus esse voluit, *يسلكك على* *faciet dominari super vos*. Cui *עלה* quoque obversatum, *superavit*, in *dominandi* potestate. Tentabat *Coccejus* citra *anomaliam* a *עלם* *negliget super te*, hoc est *te negligendo super te venire sinet*, ex *notione dissimulandi*, quam *עלם* aliquando subesse statuit. Id quam dilutum, in tanta acerbitate *comminationis*, nihil dicere attinet. Laud interim conatum, nam haud dubie *radix עלם* ibi retinenda; unde genuinum loci conspectum sic pando, *Omnem flagellationem, omnem plagam — signabit Dominus super te, donec extermineris*. id est *notis signatissimis & exstantissimis*

mis inuret. Similiter signandi vocabulum applicuit Hieronymus in Ezech. 16: 8. Cham aeterna maledictione signatur. Id est notatur, altius impressa nota inuritur. Hanc signandi vim attendit quoque Silius L. 8: 298.

Signataque mente cicatrix

Id est dolor altius impressus atque inustus, per notam ignominiae. Videlicet signare & notare ut synonyma sunt, vel verius cognata, ita unam facile sedem intrant. Cic. Tusc. 1: 28. Ut cum videmus omnium moderatorem & ducem solem, lunamque, accretione & deminutione luminis quasi fastorum notantem & signantem dies. Sic egregie Davisius e MSto, pro vulgari significantem; adducitis tum aliis, tum hoc Manilii exemplo L. 1: 594.

Et per quinque notat signantes tempora fines.

Ejusdem notae sunt signare humum longo limite apud Ovid. Met. 1: 136. signare sulco mœnia apud Sil. Ital. 13: 117. & apud Val. Fl. 6: 710. signare comas liquido auro: cum quo conferri poterit Luciani illud in Tragopod.

Ἄλλ' οὐκ ἐπεσι κισσίνη σφραγὶς κόμαις.

Iterum apud Petron. cap. 131. Frontemque repugnantis signat. Hinc ansa præbita ad notam ignominiae, in fronte, alibi veluti signatam, & impressam. Elegans est, & rarum, hoc Livii L. 24: 16. Hanc mulctam ita æquo animo feretis, si reputabitis, nulla ignavia nota levior vos designari potuisse. Ad eandem rationem bene Latine dixeris notis ignominiae signari, vel & ignominiis omnibus notari signarique, quas notas qui imprimit atque inurit super alicujus fronte, dorso, corpore, Hebraice dicetur על העלם: atque ita notatus, signatus, inustus, sensu illuc vocante, etiam absolute עלם appellari poterit; haud secus ac Latinis notatus est publica ignominia inustus quando series illuc invitat.

CLXXXII. Non abs re fuerit graviores quosdam usus & Notare hic ex Cicerone inferuisse. In 5. Verrin. c. 68. Sic in hac urbe notati ambulant, ut non æra, sed cæno obliti esse videantur. Pro Fl. c. 15. Damnatus turpissimis judiciis domi, notatus literis publicis de probris, adulteriis, stupris &c. &c. Pro Dom. c. 9. Omnium scelerum libidinumque maculis notatissimus. Et cap. 27. Hunc tu portentosa pestis, exsulem appellare ausus es, cum tantis sceleribus esses notatus &c.? Iterum Cap. 38. In Vacci pratis domus fuit M. Vacci quæ publicata est, & eversa, ut illius facinus memoria & nomine loci notaretur. Habet aliquid interioris literaturæ hoc pro Font. 1. Modo subacti, modo bello domiti, modo triumphis ac monumentis notati, modo agris urbibusque multati sunt. Item & illud pro Sext. 61. Qui tripertitas orbis terrarum oras, atque regiones, tribus triumphis adjunctas huic imperio notavit. Præconem agit Pompeji, & notavit adhibet pro nota servitutis publica inussit. Eandem vim captavit in de Prov. Conf. 2. ut via

via illa nostra militaris non solum excursionibus Barbarorum sit infesta, sed etiam castris Threiciis distincta ac notata. Non video id ab interpretibus enucleatum. Silet utique Manut. silent reliqui, quod quidem sciam. Figura tamen digna erat, quæ verbulo saltem illustraretur. Est illud Ciceroni adamatam Ambiguum, latenti feriens aculeo. Simplex adspectus dat provinciam Castris hostilibus occupatam atque obsessam. Interior sensus spectat notas servitutis, quibus provincia sic a Barbaris occupata, quasi iniusta & compuncta censeri debebat. Apud Val. Max. 9, 13: 13. ext. habemus, Barbarum Threiciis notis compunctum. Proinde κατὰ σῆματον inducit provinciam, simulque stigmate notat ejus præsidem ignavum atque dissolutum, sub quo nomini Romano ista macula erat imposita.

CLXXXIII. Sic jam plenius adhuc illud יעלם עליך Deuteronomii intelligetur, super te notabit, signabit, notis altius imprimet, omnem flagellationem & plagam, scriptam, non scriptam, in Lege. Quilibet statim sentit servilia stigmata, Reip. Judaicæ gentique inurenda, quale stigma etiamnum Arabes appellant עלמה & ut patet ex notionibus supra adductis e Giggejo ubi & nota iniusta comparebat. Sentit etiam quilibet alias adhuc notas ignominie publicæ, & pœnarum atrocissimarum, quibus sub manu Dei compunctus signatusque ille populus, ad omnem posteritatis memoriam traducendus foret.

CLXXXIV. Ad hanc figuram revocandum quoque putem Nab. 3: 11. Etiam Tu inebriaberis, תהי נעלמה A Rabbinis manavit duplex fere ratio vertendi; eris abscondita primo, id est latebras quæres; eo sensu quo mox subditur, etiam Tu effugium tibi quæres ab hoste: secundo, eris deleta, extincta, abolita, tam profunde mersa & abscondita ac si nunquam extitisses. Id postremum intendebat Coccejus convertens eris ignorata. Utrique sensui aptare possem Signatæ imaginem; signat enim semet quasi, qui altissimas in latebras sese abstrudit, ut Job. 26: 16. interdum sese obsignant. Itemque signari, obsignari certo quodam usu & adspectu esse posset ignorari, & oblivione condi ac sepeliri. Sed quid colores quæro pro versionibus quas delendas autumo? Signata enim omnino in hac serie esse debet notis ignominie publicæ iniusta, atque ita pro exemplo traducenda ad seram posteritatem. Conferatur vs. 10. & vix umbra dubitationis superesse poterit. In istum sensum Veteres quoque conspiciunt versiones, quamvis figuram non valuerint exprimere. LXX. ὑπερωραμένη. Vulg. despecta; quod & Arabs ac Syrus tenuere. Chald. מסלעמא pessumdata, perdita.

CLXXXV. Agmen jam tandem claudat Ps. 26: 4. Non sedeo cum socienibus vanitatis; neque ad נעלמים intro familiariter. Multi fluctus. LXX. μετὰ παρανομούντων. cum superbis versio Vulg. in Targum. cum occultantibus se ad malefaciendum. A עלם puer alii, ludentes vel illusores extuderunt, invita sane lingua. Hæc & alia vide apud Mercerum in Diction. Sunt etiam qui absconditos in insidiis exhibent. Calvinus dedit tectos & implicitos, quod & Belgæ; nec aliud Coccejus qui ignoratos i. e. dissimulatores. Hoc posterius sic satis placeret, signatos pro tectis substituendi, quos Galli vocitant Cachez; nisi si-

gnati notatique in hac serie, ubi præcesserunt מתי שוא sodales vanitatis, commodius essent notis publicis affecti, notatissimi homines, ut Cicero loquitur, maculosi, infames.

CLXXXVI. Ecce adhuc aliud, incertius tamen an a עלם. Utique & Codices & versiones recentiores in Ps. 48: 15. exhibent fere, *deducet nos על מות supra mortem*. Ex veteribus etiam Syrus לעל מן מותא. Sed LXX. una voce legerunt עלמות eis τὸς αἰῶνας. Vulgat. item in secula. Arabs & Æthiops pariliter. Hæc non multum me moverent, nam palam vitiosa sunt, sed movet Chaldaeus עלמות efferens ביומי טליוטנא in diebus adolescentiæ nostræ; qui conjunctim & singulariter legisse debuit עלמות. Ista vestigia prementes alii maluerunt *ducet nos infantiliter; ut infantes tenelli solent deduci*. Id melius, quam quod aliis adhuc adlubescebat, *ducet nos abscondite, modo quodam impervestigabili*. Si Psalter עלמות junctim dedit, figura exhibet *deducet nos signate, signatura pastoritia notatos & distinctos*. Inter peculiare notiones vocis עלם est nota fronti, vel femori, vel alteri membro addita, qua pecudes dignoscuntur. Oves Christi habent σφραγίδα crucis, Fronti, immo Cordi impressam. σφραγισθαι est *Cruce notari; signari, insigniri* apud Patres. Et Spiritu Christi σφραγισθαι est notum e Sacris. Abraham & Abramidae, externe, interne, σημεῖον & σφραγίδα gerere debuerunt carnis, cordis, circumcisionem. Quibus, aliisque adhuc, σφραγίς mysticis, aliquid forte gratiæ conciliabitur lectioni vetustae עלמות; a qua tamen discedere cuilibet liberum esto.

CLXXXVII. Illustrandum nunc porro suscipio thema קל par. CXXXII. propositum, ut ex eo quoque eluceat, aliud esse, exteriorum usum & aspectum alicujus verbi locorum collatione collegisse, aliud, interiorum vim ac indolem enucleasse. Exhibent Dictionaria passim, *irridere, ludificari, subsannare*; alii maluerunt *spernere, despiciatui habere, vilipendere extenuando*. LXX. præivere, quibus valet ἐμπαιζειν. χλευάζειν. ἐντροφᾶν. Alia interpretamenta nunc mitto, & verbo tantum dicam exempla Bibliorum tendere ad *ludificationem contumeliosam*; quod ut sole clarius cernitur, ita obscurum est, & manet hætenus, unde istam ideam derivarint Hebræi, id est, ex qua propria & primaria notione hunc usum *secundarium* conformarint: fueritne illa in *vilipendendo, extenuando*, an in *despiciendo*, an in *sannis & gestibus contumeliosis*, an in alio aliquo significato, qui commodam *ludificationi* ansam præbere aptus natus erat.

CLXXXVIII. Hanc principem notionem, si Forstero credimus, ministrat cognatum literis קל contrahi, tenuari, ut קלם inde proprie valuerit *extenuare, vilipendere*. Eandem vim ex alia affinitate cum קל levis fuit nobis exculpsit Avenarius. Quæ ut levissima sunt; ita nullius gravis interpretis assensum meruerunt. Longe diversam viam ingressus fuit Coccejus. Observarat ille a Rabbini quibusdam duplicem significationem tribui huic radici, ut in aliis

aliis locis sit פירושו שבח interpretatio contemnendi, in aliis פירושו שבח interpretatio laudandi, celebrandi, in quem sensum traxerunt Ezech. 16: 31. & Hab. 1: 10. Hoc fundamento jam tradit princeps ille Lexicographus קלם in Pihel esse ironice celebrare & magnificare, hoc est, irridere; adeoque Coccejo arbitro proprietas thematis antiquitus posita fuit in celebratione & magnificatione, indeque ludificatio per ironiam sese propagavit.

CLXXXIX. In his nihil est, quod magnopere placere queat: & turbarant Rabbini, quum ex Chaldaismo advocarunt significationem celebrandi ad Ezech. 16: 31. & Hab. 1: 10. commodius explicandum. Manet ergo in obscuro, unde contumeliosissima ludificatio sub קלם emerferit, neque id video solidius promptiusque expediri posse, quam ex Arabum قلس vomuit, convomit, ejusdem fere notionis cum قاء قاء, nisi quod posterius hoc & natura, & usu sit gravius. Glossaria Arabum audienda. Camus strictim, القلس ما خرج من الحلق ملو الغم او دونه فان عاد فهي قي والرقص في الغناء والغنا الجيد والشرب الكثير من التبيذ وغشيان النفس **آلكلם** est quod ejicitur e gutture pleno ore, aut etiam minus pleno, neque est قيا vomitus proprie dictus; quod si repetatur, tunc est قيا verus vomitus. **آلكلם** etiam est saltatio cum cantu: **آ** cantillatio suavis: **آ** potatio multa vini: **آ** deliquium animæ; poculi item **آلكلם**, est exuberantia vomens quasi, ut **آ** maris, quum plenum est: diciturque mare vomens, quod pleno aestu intumescit, **آ** excrescit.

CXC. Expromam etiam quæ Zjauharius dederat, ut ita de Glossatoribus illis Arabum, ex utriusque collatione, judicium ferri queat. Sic ergo ille القلس القذف وقد قلس يقلس وهو قالس وقال الخليل القلس ما خرج من الحلق ملو الغم او دونه وليس بقي فان عاد فهو القي وقلسن الكاس اذا القي بالشراب لشدة الامتلاء قال ابو الجراح في ابي الحسن

ابا حسن ما نرتكـم منـد
سنة من الدهر الا والزجاجة تقاس
كريم الي جنب الخوان ونرومة
يحيا باهلا ملرجبا ثم يجلس

Id est. **آلكلם** est vomitus, **آ** verbum **آلكلם** proprie esse **آلكلם** Auctor est Elchaliil **آلكلם** cum fut. **آلكلם** & part. **آلكلם**. **آلكلם** quod ejicitur e gutture, pleno ore, vel etiam minus pleno, neque esse قيا vomitum, sed

sed si redierit; tunc esse קיא vomitum. Hinc קלסת אלכום vomuit calix, quum vinum nimis plenus facit exuberare. Ita Abu'l'jarrab de Abi'l' Hasen

Abul Hasen nunquam visitavi vos, inde

A longo temporis spatio, quin poculum vomeret.

Generosus ad latus mensæ: qui visitantes se

Salutans officiosissimis formulis statim discumbit.

Dicitur etiam mare vomens, id est, spumam eiectans.

CXCI. Conferenti floridior apparet Zjaubarius, copiosior & densior Phiruzabadius; uterque summa tantum Linguae fastigia stringens; quorum collectio illa magnis accessionibus posset locupletari si veterum Poëtarum, aliorumque in Eloquentiæ palæstra nobilium ingeniorum monumenta excuterentur. Id iterumque mihi inculcandum, quod vasta satis volumina Golii & Giggeji promittere videantur omnibus ferme numeris absolutam significationum recensitionem, quum tamen innumeræ ex istis Glossariis metaphoræ absint, eaque in universum sit conditio Lexicorum, quæ ad divitem aliquam, & a præclaris scriptoribus excultam Linguam, concinnantur, ut in iis non nisi præcipua enotari possint, re alias sua semet mole prægravatura, & vix decem, viginti, triginta forte maximæ formæ voluminibus comprehendenda; præsertim si universus contextus, id quod ad iudicium de diversis usibus ferendum omnino requiritur, in tali aliquo Thesauro vel Oceano consignaretur.

CXCII. Sane plures figuras sub قلس vomere contineri, quam Duumviri illi prodiderunt, declarabit phrasis قلس البحر vomitio maris, jam non pro æstuante & spumante impetu; sed pro exhalatione in Diwan Hudeilitarum ubi Poëta

سوام كقلس البحر جون وابقع

Grex pecudum sicut vomitio maris

Niger partim partim nigro & albo distinctus.

Ubi Schol. قلس البحر السحاب vomitio maris est nubes. Nempe vomere etiam nonnunquam Latinis est exsudare. Sic Colum. 2: 8. solet terra salsam & amaram uliginem vomere. Porro exsudare est exhalare, unde Sil. 12: 123. vomens letale virus Avernus: indeque evomitio, exsudatio maris pro nube. Aliud in eodem Systemate Hudeilitico

رجل بصفحته دبوب تقلس

Vir cujus in latere sanguine fluens vulnus vomebat.

Itemque

تنوح وتسبر قلاسة وقد غابن الكف والمعصم

Pla-

Plorat, & explorat illa vomens vulnus, abdita in illud manu simul & carpo.

Ubi Schol. قلاسة طعنة تقلس بالدم واصل القلس القي اليسير

Kallasa est confessio quæ vomit sanguinem in Radice autem קלא inest קיא vomitio, sed exigua. Mitto alia ejusdem naturæ. Similiter Apulejus dixit vomere rivos sanguinis; & vomere cruores, Sil. Ital.; adde Sen. Oedip. 979.

Et lacerum caput

Largum revulsis sanguinem venis vomit.

Metaphora est a fonte qui dicitur vomere aquam: ut undas argenteas evomere apud Apulejum, & Tot fontes, tot capita fluminum, subitos omnes vomentia apud Sen. H. N. 2. 6: 7. Hinc & vomitoria dicta fuere in Amphitheatris ostia unde homines undatim exeunt: ad quod allusum a Poëta Georg. 2.

Ingentem foribus domus alta superbis

Mane salutatantum totis vomit ædibus undam.

Honeste etiam & speciose Claudian. in Conf. Olybr. vs. 48.

Præceps illa manus fluvios superabat Iberos

Aurea dona vomens

Nec non in Laud. Seren. 77.

Oblatum sacris natalibus aurum

Vulgo vena vomit

Apud Ovid. m. 2: 120. Ignem Vomere dicuntur equi solis; & apud Sil. 1: 462. fax vomit radios, itemque apud Arnob. L. 6. sidereos fulgores evomere: & apud Sil. 12: 720. iterum vomere flammæ & nimbos dicitur Ægis Jovis; apud Val. Fl. 1: 688. Navis spumas vomit ære tridenti. Dixit etiam Lucr. L. 6. vitam vomere; qui est ipsissimus usus nostri قلس pro غشيان deliquio animi. Denique apud Cic. in Pis. 37. est, Acceptam & devoratam pecuniam evomere: quod Plautinum est ex Curcul. Sta sis illico atque argentum propere propere vomere: cui præiverat Aristophan. in Equit. 1145. κλέπτορας παλιν ἀναγκάζω ἐξεμεῖν ἅ τ' ἂν κεκλόφωσι μὲν: ne sacro quidem stilo id refugiente, Job. 20: 15. חיל בלע ויקיאנו מבטנו יורישנו אל

CXCIII. Adstruxi, quod dixeram, de penuria Lexicorum, si divitias interiores Linguarum congerere quis vellet, simulque instruxi explicationem loci male habitati hæctenus Ezech. 16: 31. unde nunc redordior enucleare pau- cula sane loca Biblica, in quibus thema קלס remansit. Perstringitur ibi

Mere-

Meretricia Ecclesia, quod quum reliquæ meretrices mercedem capiant, ipsa contra amatores larga mercede invitet, in eumque sensum ponitur לא היית כזונה לקלם אתן Non extitisti ut meretrix faciendo vomere mercedem. Nil pote gravius aptiusque. Meretrices, insatiabiles emunctrices, cogunt amatores identidem vomere argentum, quæ videtur fuisse formula solennis hoc in negotio, in qua partim spectatur vis radice in fluctu & unda, sive copia largius effusa, dum præceptis in largitiones manus, aurea dona vomit, quomodo Claudianum vidimus loquentem; partim illud extortum & expressum, quod idea vomendi etiam subministrat; dum non sine aliqua concussione stomachi usque & usque datare coguntur voluptatis mancipia. Latitante Vomendi Origine, nil mirum si tam reconditam figuram assequi non valuerint docti interpretes; variasque in formas se converterint, ad aliquid commodi sensus exculpendum. Quidam enim, ad laudandum munus: quatenus laudando munera, munera nova provocantur. Per ironiam Coccej. ad magnificandum, id est pro vili irridendum. Plerique ad spernendum munus, id est, illud callide elevandum; quæ; & alia adhuc, æqui bonique consulere par est, dum nihil melius occurrebat, in quo pes figeretur.

CXCIV. Ab origine vomendi porro sponte etiam dimanat contumeliosissima illusio, quam reliqua exempla Biblica suggerunt; quasi dicas conspuere, atque convomere & vomitu fœdare aliquem. In Hitpabel ista sese vis exerit Hab. 1: 10. כלִי אֵין חֶפֶץ בּוֹ חֲוָרָמִידָא, in reges ipse devomit. Isto colore dicitur, Habere aliquem pro λεκάνη. Itemque constituere aliquem ἀμίδα, σκωραμίδα כלי אין חפץ בו Adde Ezech. 22: 5. 2 Reg. 2: 23. Et cum derivato קלסה ex pibel, Ezech. 22: 4. Segolatoque קלם Ps. 44: 14. Jer. 20: 8. Evomere convitia si quis malit, per me licebit, quum res eodem revolvatur: id modo rite teneatur, esse in קלם, sub hoc adpectu, proluviem, quæ ποταμός ὡς ἐπικλύζει illis, qui omni contumelia obruuntur. quod cognato קיא, indeque conflato קיקלון convomitio ignominiosissima, expressit Habak. 2: 16. קיקלון על כבודך.

CXCV. Quid autem discriminis sit in קוא & קלם, præter id quod jam produxi ex libris Arabum, thematis natalia declarabunt. Utrumque est ὀνοματοποιούμενον, & accuratissime repræsentat rem, cui significandæ destinatur. Nam קוא Arabice قاء, imitatur sonum vomitus difficilis ac vehementioris, qui cum concussione totius corporis identidem iteratur; קלם exprimit suo sono κλύειν, κλύμα, undantis stomachi simul, simul oris proluviem, facilius fluentem. Non dubito quin Græcam κλύω, quod undantis est aquæ, ejusque sonum proprie designat, similiter per ὀνοματοποιῶν sit effectum: neque necesse est κλύειν illud ex Hebræo fonte derivare, nam in iis quæ sic nascuntur, amica est consensio sæpe, ac conspiratio, linguarum nihil alias commune inter se habentium.

CXCVI. Quinta classe defectuum decursa, Sextam ingredior, longius adhuc diffusam, seque extendentem ad radices etiam Vulgatissimas, & sexcentis in locis contritas, quarum tamen Origo, & antiqua illa ac genuina indoles

doles, ex reliquiis Biblicis nec elici haëtenus potuit, quicquid fategerit præstantium ingeniorum industria, nec sane unquam elicietur, atque in liquida luce collocabitur, nisi ad dialectos divites accensa facula præluceat.

CXCVII. Specimina nobis, in hoc cursu perstringendo, præbeant tres radices, late per sermonem Biblicum regnantes, in quibus inesse videtur notio tam evidens, tam justisque finibus circumscripta, ut nihil amplius queat desiderari. גרל *Magnus fuit.* חכם *Sapiens fuit.* צדק *Iustus fuit.* Tria themata circa quæ jam nulla diversitas sententiarum, nulla etiam ambiguitas idearum, ut proinde majus lumen requirere vix in mentem cuiquam venire possit.

CXCVIII. Qui tamen paulo altius in Naturas, & primævas Origines vocabulorum inquirere didicerunt, & hic notabilem statim defectum deprehendent. Etenim disputatur unde *Sapiens* Latinorum, unde *Iustus*, unde *Magnus* ortum duxerint, aliis alios fontes ostendentibus, quos Etymologicon *Vossii* indicabit. Sed detur nihil esse controversi aut obscuri, & *Sapiens* a *sapere*, *Iustus*, & *jus*, a *jubendo*, *Magnus* a *μῆγας*, profluxerint; an inde continuo inferetur, radices חכם / צדק / גרל / eandem plane proprietatem, eundemque nativum colorem ac saporem possedisse. Invitis profecto Musis omnibus id adfirmaretur, quæ dictant, cuilibet Linguæ suum subesse characterem, suas Origines; & præsertim Orientalium ideas, ab ideis Occidentalium sæpe mirum quantum discrepare.

CXCIX. Ad hoc in ipsis illis verbis, quæ præ manibus sunt, pervincendum, ordior a גרל, Arabice جدل, quod declaratur per قوي incrementum roburque cepit adolescens, granum in spica: ut est apud Golium. Sic habes grandescere, magnum fieri, adolescere, succrescere, roborari, invalescere, aliasque ideas magnitudinis, quas Dictionaria nostra גדל recte & rite attribuunt. Istud autem incrementum roburque cepit, satis apparet esse secundarium ac derivatum. Ex quo fonte? Ex firmiter torquendo & plectendo funiculo quod tanquam princeps atque primigenium radices enotatur a Criticis Arabum. Zjauhari جدلت الحبل فتلتته فتلا محكما ومنه جارية مجدولة الخلق حسنة الجدل والجدول القصيف لا من هزال وغلالم جادل مشتتد فتلتها فتل torfi funem, quum פתלה חבל Dicitur جدل الحب اي قوي densiore & firmiore compage intorques. Inde מגדולה puella quæ elegantiore est statura, & מגדול tenui gracilitate præditus vir, non ex macie. Item גדל granum & גדל juvenis robustior factus, & גדל quum fit grandius & firmius. Similiter fere Pbiruzabadi. جدله احكم فتله ورجل مجدول لطيف القصب مجكم الغنفل وساعد اجل وساق مجدوله وجدلاء حسنة الطي ومن الدروع المحكمة وجدل ولد الطيبة وغيرها قوي Dicitur גדל hoc vel illud, qui firmiter intorquet: & מגדול vir vocatur, cui ilia subtiliore filo deducta, simulque validius compacta membra sunt. Brachium מגדל est

est robustius, compactius. Crus מגרולה item compactius firmitusque. גרלא mul-
lier pulcro plexu texture corporis prædita; & e loricis, firmitus contexta. Et
גרל intortus intextusque fuit fœtus capreae, aliorumve fœtus, pro
adoleverunt & robusti evaserunt.

CC. Hanc antiquissimam potestatem radicis גרל exerit derivatum גרלים
Deut. 22: 12. & 1 Reg. 7: 17. fila intorta. In magnitudinis notione infi-
stunt Forsterus, Avenarius, alii; at res ipsa jam loquitur, non a secundaria,
sed a primaria torquendi potestate istos funiculos descendisse. Sic planissime
Arabibus جديل גריל e loris plexum quid pilisve, idem quod فتيل
nisi quod גריל firmitus densiusque ferme sit.

CCI. Hinc proclivis fuit metaphora ad corpus, quod nervis, venis, tendini-
bus, toris intexitur quasi, & firmum sibi ac compactum robur acquirit: Lucre-
tius L. 1. contextum corporis, & texturam, sub hac figura adhibuit: & Cicer.
2. de Nat. Deor. Pulcre, venæ & arteriæ crebræ multæque, toto corpore intex-
tæ, vim quandam incredibilem artificiosi operis testantur. Ibidem mox subjungit
nervorum implicationem toto corpore pertinentem. Id in Alcorano sæpiusculè est
فقددنا اسرهم firmiter ligavimus ligamen eorum, id est, corpus ipsis pulcre con-
textum dedimus. Quæ idea tam familiaris est Arabibus, ut omnia verba li-
gandi, vincendi, plectendi, intorquendi, ad Corpus ejusque contexturam appli-
centur. Ipsum illud قوي, quo جدل declaratur. Valuit viribus, robore,
potentia &c. &c. a قوة funiculus, ejusque partibus inter se compactis ac
contortis, originem sumsit. Ut proinde ne umbra quidem dubitationis circa
hanc indolem thematis גרל relinquatur illis, qui quid Linguae sint, & quibus
fere stirpibus nascentur, dijudicare queunt.

CCII. Ex hac jam origine thematis גרל vel gratia, vel lux etiam nova,
sefe insinuabit in loca bene multa. Liquet nunc, verbi causa, quantus sit
nervus in formula גרל זרוע Exod. 15: 16. Proprie lacerti compacti & torosi
firmitudo intorta & robustior; quem usum signatiorem quoque frequentari ab
Arabibus, indicat illa Glossa ex Camuso adducta ساعد اجل Lacertus, bra-
chium firmitus intortum, & compactum, qualis est Athletæ videlicet, & fortissi-
mi Bellatoris. Eadem est vis & emphasis in יד גרולה, quæ alias יד חזקה
ejus thema חזק חזק itidem situm fuit in compactione firmitus revincta. Ad
firmitatem compactam etiam respicitur Esaj. 1: 2. בני גרלתי ורוממתי Vul-
go, Filios educavi & extuli. Subest nervosius quid, & venustius. In Corpore
humano, cum quo comparatur populus Judaicus, duo requiruntur, quæ illud
perficiant, suisque numeris absolvant. Prima dos est, nervis, torisque va-
lidis esse instructum, unde vires subministrantur. Altera, ut bene compactum
& firmum corpus, non humile maneat, sed in altum consurgat & excreseat.
Utrumque eleganter complexus est Propheta in בני גרלתי ורוממתי. Hæc
propria est facies orationis. Improperie, in isto Corpore Reip. Judaicæ, illud
בנים

בָּנִים גִּדְלָתִי *Filios nervis compegi & corroboravi, est opibus & divitiis, qui sunt nervi rerum, feci invalescere: רוממתי in proceram extuli staturam, est ad Majestatis culmen evexi.*

CCIII. Suspicio subtilius hoc discrimen, quod natura Linguae adfert, etiam de industria captatum esse *Esaï. 23: 4, לא גִדְלָתִי בַחֹרִים רוממתי בתולות non firmos eduxi juvenes, non proceras educavi virgines.* Nempe laus juvenum in compacto robore membrorum; quum Virginum potius decus consistat in erecta & proceriore statura. Cadit tamen & גִּדְלָ in Virginem, unde جارية مجدولة Puella puleriori filo & textura corporis; ut proinde subtilitati huic nimium insistere nolim. Ecce tamen iterum גִּדְלָ ורומם distincte posita *Ezech. 31: 4. מים גדלוהו תהום רוממתהו Aquæ cedrum istam adolescere fecerunt: abyssus eam in altum eduxit.* Prius exprimit trunci crescentis compactam firmitudinem, posterius proceritatem longe lateque conspicuam.

CCIV. Quomodo hinc porro גִּדְלָ usum suum largiter diffuderit per omnem magnitudinem, adultis ut sic dicam viribus firmam ac validam, enucleatius exequi necesse non est, quum id cuilibet nunc promptum & paratum esse queat. Accedo potius ad locum perinsignem *Jobi Cap. 7: 17.* cujus tenebras ad hanc faculam, spero, dissipabo; quippe cujus intelligentia unice pendet ab Origine thematis, & vetusta Linguae indole. Tenendum autem, istud valide intorquere, quod جدل subest, alias quoque metaphoras admittere, interque eas Dageffatam conj. جدل esse humi stravit adversarium: tertiam جادل disceptavit, altercatus; digladiatus est cum alio. Sextam تجادل item inter se digladiari. Iterumque Septimam ادجدل Stratus fuit humi. Ipsa etiam prima conj. apud Golium exponitur Causam prætexuit. Planius & plenius Giggejus, جدل cum Kesra ad mediam, Digladiatus valide est, disceptavit in judicio. جدل Vis in dimicatione. Vehemens dimicatio. Lis. Altercatio. Exempla passim obvia in Alcorano. Ut Sur. 40: 4. ما يجادل في آيات الله الا الذين كفروا Non digladiantur adversus signa Dei, nisi illi qui infideles sunt. ibid. vf. 5. جادلوا بالباطل ليدحضوا به الحق Mendacio armati dimicarunt vehementius, ut sternerent humi veritatem. Vide etiam vf. 37, 58. ejusdem Suratae, & Surat. 31: 19. Significatio ista orta videtur ab intorquendo, ad Colluctationem traducto, plane ut פתל torsit, intorsit, in Niphal dat Colluctationem נפתלתי. Estque hic pulchre notandum פתל per גִּדְלָ ad- supra ab Arabibus declaratum fuisse, cum eo discrimine, quod גִּדְלָ adhuc vehementius quid sonet, quam פתל. Συμπλέκεσθαι sæpe specialem hanc vim induit. *Lucian. Dial. Mort. p. m. 287. σπασιώταις τοῖς μαχιμωτάτοις συμπλέκόμενος.* Et in *Zeux. p. 582. συμπλέκεσθαι καὶ εἰς χεῖρας ἵέναι.* Confimiliter implicari, in complexum venire, sunt aliquando bellica & hostilia vocabula. *Vell. Paterc. 2: 51. dixit obsidione complecti.* Sed id paulo diversius. Ad rem fa-

cit illud, *Cæsar Ariovisto in complexum venire cupiebat*. L. 1. de B. G. id est *gestiebat manus cum eo conferere*. In transitu etiam attendatur illud *conferere*, quod proprie est *connectere*, unde *conserta* etiam dici queunt *contexta*, & *densius firmitusque compacta*, quæ *Lucretius* cum veteri participio appellat. L. 2.

Complexa conque globata.

Hinc jam passim *consertæ manus*. *Consertæ acies* apud *Silium* L. 6: 316. Pro eo etiam, *implicare acies*. Poëta *Æn.* 11: 641.

*Tertia sed postquam congressi in prælia, totasque
Implicuere inter se acies, legitque virum vir.*

Paulo aliter istud *implicare* adhibet *Silius* L. 7: 612.

*Impacto prosternit equo, trepideque levantem
Membra adflicta solo, pressa violentius hasta,
Implicuit terræ, telumque in cæde reliquit.*

Sic quoque Arabes *جدل* in 2. Conj., secundum hanc Glossam *Camusi* *جدله* illum transfodit & projecit in terram. Ita *Giggejus*. Rectius dabis, illum transfodit & implicuit terræ, phrasi illa *Siliana*. Scholiastes *Haririi* ad *Conf.* 10. ubi est *جدله خاسينا* vertigine correptum implicuit humi, aliam videtur indicare notationem, quæ tamen rite inspecta, eodem revolvetur. *جدله* significat stravit ipsum, & coniecit in *جدله* arenam. Innuit a voce *جدالة* arena, terra subtili constans arena, formatum esse hunc usum. Sic non directe esset ab implicando, sed per arenam gladiatoriam illuc pervenisset. At unde *جدله* Arena. *πάλη*? quia ibi brachia brachiis implicantur, credo, victusque, item terræ implicatur. Ergo res eodem tandem redibit.

CCV. Hisce præmunitis, non alienum, nec audax nimis videbitur, quod *Jobi* 7: 17. verba *מה אנוש כי תגרלנו* convertere sustineam, *Quid est Mortalis, O Deus fortis, quod Tu Te implices cum eo? adversus eum descendas in arenam, tanquam luctator, & gravis adversarius, cum eo manus conferens, digladiansque?* Hunc sensum *Universa* series postulat. Nam acerbissime conqueritur *Jobus* per totum hocce caput, se nimis graviter vexari a Deo, & dies noctesque perterreri, impatientia eo usque etiam provectus, ut *vs.* 15. in hanc vocem erumpat *תבחר מהנק נכשי*. *ἄλγεσθαι* malum, quam sub tantis plagis & cruciatibus miserum trahere spiritum. Addit *vs.* 16. *מאמתי* *Diffluo, contabesco, instar vermiculi terræ sponte consumor, etiam fine verbere conterente.* *לא לעולם אחיה* Non vivam in æternum. *sum* *ἰσχυμῆριος*. *Temporarius.*

rius. *Momentaneus*. per figuram *Μαίωσις*. חָדַל מִמֶּנִּי כִּי הֵבֵל יָמַי. *Desiste ergo a me*, remove istos tuos terrores, qui me dies noctesque exagitant, & respirare non sinunt, nam dies mei sunt vapor: sponte evanescent tenuis instar halitus aut nebulae. Sequitur jam מַה אָנוּשׁ כִּי תִגְדָּלְנוּ. Vulgo, *Quid est homo, quod eum magni facias?* Id cum plane abhorreat a filo suscepto, multis fluctibus involvit interpretes, ut videri poterit apud *Mercerum*, *Pinedam*, *Schmiedium* aliosque. Qui aliquid scopo respondens protulere. *Jobum* velle ajunt, indignum esse hominem quem *Deus* curet, multoque abjectiorem, quam ut vel manum ferientem & conterentem adversus eum extendere tanta *Majestas* debeat. ita *Mercerus*. Paulo aliter *Deodatus*, qui hanc mentem *Jobo* tribuit, quum tam arcta custodia a *Deo* includatur, tam rigideque tractetur, se a *Deo* considerari tanquam *Magnum* & formidabilem *Adversarium*, quem tantis plagis contundere sit necesse: quum revera sit miser tantum vermiculus. Generaliore adspectu sumsit *Coccejus*, de *humani generis indignitate*, quod tamen *Deus* educat atque evehat supra alias creaturas, eo usque, ut observet, annotet, ad animum revocet, quaecunque facit. Non definit, in bonumne, an in malum observatio ista, annotatio, & revocatio ad animum nunc tendat. Crediderim in malum voluisse, & in tentationem, quia vs. 19. in specie *Jobo* applicat, quod vs. 17. in genere positum fuisse autumabat. Semper mihi instas. Nullum momentum tibi sumis a mei exagitatione vacuum. Ne tantillum quidem temporis est, quo non tenter a te. *Judæi* multi, qui *Humani generis indignitatem* quoque hic inveniebant, nimis honoratam, si eam vel plagis suis visitet *Deus*, singulisque momentis tentet, abnegatae providentiae dicam *Jobo* scripserunt. Stolide. Fluctuationem hanc, aliamque aliorum, quorum conatus amputo; componere poterit metaphora illa radicis גָּדַל, quæ *Colluctationem athleticam* adfert; in vs. 19. etiam satis clare expressam, dum ne salivam quidem deglutiendi spatium sibi concedi queritur; quia videlicet faucibus eum prehensum quasi tenebat *Deus*, & tanquam *Luctator* validissimus opprimebat. Hoc adspectu non de indignitate hominis, quæ parum ad scopum, sed de ejusdem imbecillitate, quæ scopum unice ferit, sententia erit declaranda, & תִּגְדָּלְנוּ poëtice pro עָמָּי positum esse poterit. *Colluctaris eum*, pro *Colluctaris cum eo*, ut *Psalms* 5: 5. *Non יִגְדָּךְ commorabitur te*, pro *tecum*. Et cum ipso nostro verbo. *Job* 31: 18. גָּדַל עָמָּי Intortus fuit viribus, id est adolevit & crevit me, pro גָּדַל עָמָּי a-
dolevit meum. Similiter hic, Te intorques & implicas mecum, tanquam *Luctator*. Si quis tamen malit vim accusativam in affixo retinere, תִּגְדָּלְנוּ prægnanti usu vertere licebit, colluctando sternis & implicas eum, nempe bumi; quam vim induere *Arabum* جَدَل in conjug. Dageffata supra visum fuit.

CCVI. Alterum nostram exemplum erat חָכָם sapiens fuit. Non est abhorrens, *Latinos sapientiae* secundariam notionem duxisse ab eo quod sapit, id est gratum præbet saporem; nam sapientia habet salem, & sapidissima est omnibus; ut stultitia tanquam insulsum quid & inspidum respuitur. Istam imaginem sub radice טַעַם adamarunt quoque *Hebræi*; unde טַעַם sapor, pro salsum

salsum & sapidum istud quod esse debet in homine, ad ipsum commendandum; sive principium sanæ rationis, consilii, prudentiæ, sapientiæ. Arabice اطعم sapida fuit caro, sapidus evasit maturescens fructus. طعم sapor, peculiariter suavior & expetitus in cibo. Hinc in Proverbiis אשה סרת טעם, Mulier cujus sapor discessit, id est, sapientia carens, stolidi. Item Psalm. 34: 1. בשנתו נתן טעמו quum saporem suum mutaret coram Abimelecho. Id est, se insipidum stolidumque fingeret. An inde jam colligemus חכם eandem quoque vim & originem exeruisse? precaria foret illa collectio, nullius exempli Biblici, nullius auctoritate Dialecti firmata. Ne verisimilis quidem; quod quum טעם ex sapore pepererit sapientiam, חכם ex alio fonte sapientiam quoque, & quidem perfectissimam illam, suisque numeris absolutam peperisse veri esset similis, etiam si omni reliqua luce, ac probatione, heic destitueremur.

CCVII. Genuinum Orientis ideam servarunt nobis Arabes; qui cum sapientia, prudentia, scientia, arte omni, sub suo חכם סם frequentant firmitatem πυκινῶς ἀραρυῖαν, aptissime nexam, compactam, solidam, durabilem. Hinc apud Golium in conj. 1. habes סם firmiter solideque fecit aliquid. In 4. סם firmavit munivitque rem. In 10. استندك Firmus, bene firmatus fuit. Apud Giggejum ex Camuso plenius adhuc & distinctius ادمك Fir-
mum reddidit illud. Valide adstrinxit nexuitque. Et الاستندك Firmitas. Cum aliquid valide nexum est, & adstrictum. Cum quid durat & firmum est. Operæ pretium fuerit vim & amplitudinem hujus usus exemplis quibusdam declarasse. supra Par. CXCIX. reperies مكمك densiorem firmioremque compagem funis torti. Intorsionem πυκινῶς ἀραρυῖαν. Et جدل expositum per مكمك firmissime & compactissime intorsit. Hæc sedes vel maxime propria censeretur debet. Scholiastes ad septem Moallekât لا السجيل الذي لا Appellatur Sabiil, plexum cujus intorsio non est densius firmitusque compacta: quod vero firmissime compingitur & intorquetur Mubram vocitatur. Idem مكمك Mohsad vocatur quod est. مكمك firmiter & densius intortum. Obiter observa apud Golium istud مكمك firmus plexu tortuve funis, mente vir. Cui παραπίδες πυκινῶς ἀραρυῖαι scilicet. Habuimus etiam supra par. CXCIX. مكمك من الدروع firmissime densissimeque compactas loricarum. πυκινῶς ἀραρυῖας. Inde pœta Vetus in Hamasa.

شدوا دوائر بيضهم في كل مكمكة القتيير

Adstringunt extremitates galearum ad firmitus compactas capitibus clavorum loricas.

Dicunt

Dicunt etiam **רִבְּטָה מִכַּסְּכָה** Religavit illud ligamine firmitus adstricto atque connexo. Hinc in *Hist. Tamerl.* p. 56. **ثم ربط في ذنبها قدرا من الدحاس ملغوفة في قطعة لباس وشدها شدة احكم وثاقها** Tum religavit ad caudam illius equi, lebetem æneum, involutum segmento panniculi, eumque nodo firmissime connexo adstrinxit. Ibidem p. 71. in metaphora firmitus compacti ædificii adhibetur: **لا يثبت له في بنيان ممالك** Vidit sibi in Regnis suis exædificandis, nullum stabile, & solidius compactum, fore fundamentum. Hebraice diceres **אִשִּׁישׁ יְהִי**. Similiter *Hariri Conf.* 9. **فاما احكم ما شاده** quumque firmitus solidiusque compegisset, id quod exædificaverat. Apud *Homerum* **πυκινὸν δῶμα**, & **πόλις πύργοις ἀραρυία**: & **ἀρηρότα τέχρα**. Confer præterea *Abilpharag.* pag. 367. & 506. Jam vero ut Græcus sermo adfert fabricam **τέγος πύκα ποιηδίο**, & armaturam **πύκα θωρηκίων** *Iliad.* 15: 689. aliaque ejusdem indolis, sic eleganter & graviter **πύκα φρονεῖν** extulit, secundum illud *Iliad.* 14: 217.

Πάρεφασιν, ἢ ἐκλεψε νοὸν πύκα περ φρονεόντων.

Unde **νῆς πυκνὸς**, **ἀνὴρ πυκνὸς τὰς φρένας**, multo magnoque usu porro invaluerunt: & **πυκινὴ βουλή**, **πυκινὴ ἐφειμή**: itemque **πραπίδες πυκινῶς ἀραρυῖαι**. Apud *Pindarum Olymp.* 13. reperio **Σίσυφον πυκνότατον παλάμαις**. *Aristop. in Avib.* 427.

Ἄφατον ὡς φρένιμ.

Ἐν σοφόν τι καὶ φρενί;

Πυκνότατον κίναδ.

Σόφισμα — παιπάλιμ' ὄλον

Et in *Equit.* 1129. **εἰ σοὶ πυκνότης ἔνεσ' ἐν τῷ τρόπῳ** Si solidum quid, sapiens, inest tuis moribus. proprie *solida compactio*, prout **πυκνότης** alibi ab eodem etiam *Comico* adhibetur, in *compactio* densa nubium.

CCVIII. Nemo nunc, credo, dubitabit, quin **הַכְמָה** planissime sit **πυκνότητες**, & **הַכְמָה לֵב** **φρὴν πυκνή**. & **הַכְמָה לֵב** **πυκνὸς τὰς φρένας**, absoluteque porro **הַכְמָה** **πυκνός**. Ut autem non sine gravi incommodo ignoraretur proprietas istius Græci vocabuli in *densa & firma compactio*; quia sine ista primigenia notione loca infinita, vel plane non intelligerentur, vel in pravam sensum deflecterentur; sic nonnihil quoque, hic illic, obstitit interpretibus, principis hujus potestatis ignoratio, sub nostro **הַכְמָה**: ac proinde jucunditatem inventæ originis, utilitas, & opportunitas ejusdem, cumulabit; nova luce perfusis quibusdam contextibus, quorum interior intelligentia dependet ab interiore stirpis cognitione.

CCIX. Perinsignis, sed abstrusior est sententia *Jobi* 4: 21. qua humani generis vanitate ipsa levior vanitas expingitur. **הֲלֹא נִמְצָא יָתֵר בָּם יָמוּתוֹ וְלֹא בַּהֲכָמָה**. Valgo. *An non proficiscitur, migrat, excellentia ipsorum in ipsis: moriuntur, &*

non

non in sapientia? Hoc est, secundum Cocc. citra affecutionem sapientiae. Alii malunt, moriuntur nulla sapientia fatum avertere valentes: quorsum & Junius dedit, nec ulla arte vivunt. Aliis alia adhuc adriserunt. Nil mirum in postremo membro hæsisse, quibus primum haud satis expedite processerat. **ל נסע** figura Dithyrambica est *Nihil Revulsum* vel *Convulsum*, ab antiquissima potestate rad. **נסע** vellere, convellere, ut palum, funem, tentorii: inde secundario, migrare, proficisci. Sed hic primaria vis tenenda. *Nihil convulsum*, est τὸ μὲν in summo gradu, undique labans, ruens, convulsis velut fundamentis ad interitum tendens. Series tota sic habet. profecto *Nihil*, & quidem *Convulsum*, est *Nervus eorum in ipsis*: dissolvuntur neque sunt in ulla solida compactione. Cernis filum decenter continuatum. Praesertim attendi debet, voces **יתר** *Nervus*, *funis firmior*, & **הכמה** *solida compactio*, secundum linguae genium priscum se invicem pulcre adjuvare, ut ex usibus supra praestructis elucescit. Verbum **מות** *mori*, in Origine valuit macerando dissolvi. Nervosissimi dicti amplitudo, & late patens conspectus, se jam ultro ingerit, neque ulla commentatoris ope indiget.

CCX. Solidam quoque compactionem & firmitatem exerere videtur verbum **הלך את חכמים יחכם ודעה כסילים ירוע** *Proverb. 13: 20.* Vulgo. *Qui cum sapientibus versatur sapiens fiet: at socius stultorum conteretur.* Non est justa oppositio. Non adest etiam acumen, quod in talibus dictis debet τὸ κέντρον ἐγκαταλείπειν, in posteriori parte cum pulcra alliteratione hanc deprehendo emphasin, *pascens*, familiariter versans, cum elumbibus, stolidis & lumbo infracto enervi- bus, conteretur, eliso velut nervo ac lumbo male disperibit. In priori non minus lumen & acumen quilibet animadvertet, expressa modo nativa potestate verborum, *Ambulans cum solide compactis, compingetur solidissime.* Prius **חכמים** *solide compacti*, sunt *sapientes* πύκα φρονέοντες. Posterius **יחכם** *solidissime compingetur*, non utique ad solam sapientiam nunc restringendum, sed ad omnem firmam, stabilem, solidamque fortunam, ac felicitatem, extendendum: ut **ירוע** conteretur, male peribit, & **יחכם** *solide compingetur*, directe sibi invicem respondeant. Habebimus hoc pacto unum ex **דברי חכמים** dictis τῶν πυκνῶν, quæ sint tanquam stimuli aut clavi, **בעלי אספות** *Domini compactionum*, id est *Compactores*, & *coagmentatores*, quibus figuris sententias suas circumscriptis Rex sapiens *Eccles. 12.* Exemplum talis usus in phrasi **אשכנז יחכם** *fundamentum solide & firmiter compactum*, supra jam ex *Hist. Tamerl.* præmunivi.

CCXI. Ad compactionem solidissimam, sed variante metaphora, pertinet præterea *Psal. 58: 6.* **חבר חברים מהם** *incantans incantationibus sapientissime.* Sic vulgo. Thema **חבר** *compaginare*, *coagmentare* proprie sonat: inde speciatim transfertur ad compaginationem, & coagmentationem carminis *Magici.* Isti ergo formulæ **חבר חברים** *coagmentans coagmentationes magicas*, subsertum illud **מהם**, sic *sapientiam*, *solertiam*, & *peritiam* incantatoris exprimit, ut simul ob oculos ponat, compactum illud, & firmissime suis nodis magicis illigatum & contortum, quod in ista arte continetur. Intorquendi & solij-

solidissime compingendi vim, sub hoc adspectu, parag. CCVII. exhibuit.

CCXII. Tentemus porro, an commodius quid, ex fonte hoc, expromere queamus pro *Psal.* 105: 22. ubi de *Josepho Aegyptiis imposto*, & totius regni frena moderante, dicitur, datum eum, a *Pharaone*, לאמר שריו *Ad ligandum principes ejus pro arbitratu: utque Senatores ejus sapientes redderet.* Sic verti solet יחכם. Tolerari potest, & explicari de eminentissima illa *Josephi* sapientia, qua consummatissimis etiam in senatu Regio poterat praelucere. Id tamen incommodi subest, quod deflectatur a *metaphora*, cum verbo אמר *Ligare* suscepta; nec audiendos putem, qui pro יסר *erudire* id positum autumant. Clar. de Dieu hoc scrupulo impulsus, יחכם cum affixo deduxit a חכה, *Et Seniores ejus fecit expectare.* Summi principis argumentum esse ait, ne seniores quidem itatim admittere ad colloquium, sed jubere ut expectent. Frigidum. Ne nunc dicam, quod Vir Doctus ipse sensit, חכה non esse transitivum. Periculo, quod facturum sum, praestruendus usus singularis & elegans Arabum sub suo حکم, *Frenavit equum, annulo mentum substringente, cobibuit, repressit insipientem.* Ita *Golius sign. 4.* Derivatam حكمة *Hbacama* item, *Lupatum frenum, seu annulus ferreus ori equino injectus & mentum substringens.* Usurpatur in Arabica versione *Ezech.* 19: 4. Apud *Giggejum* habes praeterea الحکم الفرس *equi habenae validum nodum adhibuit.* Et حکم الفرس idem. Et جعل الجام الحکمة, quod est ad verbum, *fecit capistro nodum dictum Hbachama.* Id est capistrum ita ori injecit, mentoque substrinxit, ut modo visum ex *Golio.* Ibi- dem adhuc حکمت الدابة *jumentum came coercui.* Liqueat a firma & solidiore adstrictione peculiarem notionem descendisse. Hanc Hebraeis quoque cognitam fuisse, opulentia prisca Linguae vigente, verisimillimum est ex *Psalmi* loco, quem tractamus: ubi mirifice quadrat illa imago. *Ad ligandum freno moderaminis sui principes pro lubitu: Senioresque substricto velut mento capistrandos.* Digna Spiritu Poëtico figura: atque ad potentiam *Josephi*, cum sapientia ejusdem, pingendam perquam accommodata.

CCXIII. Habeo adhuc aliud, unde vestigium frenationis & capistationis elucet. *Prov.* 10: 23. כשחוק לכסיל עשות זמה וחכמה לאיש תבונה Sententia haud fane expedita. Plerique veluti lusus est jocusque stulto patrare scelus, sed sapientiam viro intelligenti, supple, patrare lusus jocusque est. Sapientiam exercere intelligenti tam promptum est & facile, ut id pro ludo habeat jocoque. Acumen est nimis forte subtile. *Mercerus* hunc exsculpsit sensum. *Pro lusu esse stulto designare scelus: sed sapientiam esse viro intelligenti, per quam a scelere designando retrahatur.* Secuti sunt *Gejerus*, *Coccejus*, alii. Id intendisse *Salomonem* & ego autumarim; hiulcum tamen aliquid relinquetur, si חכמה hic nude sonet sapientiam: assumerem proinde frenationem illam supra descriptam, ut sit *Refrenatio autem adest viro intelligenti.* Solidius compacti

& revincti per sapientiam pectoris officium vel maxime est, *affectus* suos *injecto* velut *freno*, *coercere* & *substringere*. Sic emergeret figura ex ambiguo; qua inculcatur, eum qui *Hhochma* חכמה possidet, id est *sapientiam*, possidere simul *Hbachama*, quod & *Hhochama* potest pronunciari, id est *validum* & *firmiter substrictum frenum*, quo a זמה *scelere* patrando sese retrahat. Ad gratiam dicti penitus percipiendam, observetur insuper, זמה *scelus*, *aggressionem audacem facinoris*, profectum esse a זמם *alligavit*, jumentum, currumve, ad cursum suscipiendum. Sic זמה & חכמה, formabunt lusum haud invenustum, quorum prius exprimit *aggredientis impetum*: posterius *retractionem*, & *refrenationem* sui.

CCXIV. Enucleandum restat sub hac classe thema צדק, *justus*, *verus* fuit. Hujus principem ac nativam vim quilibet percipiet, & lubens, credo volensque etiam recipiet, ex idea *Rigoris inflexibilis* quam Arabes una cum *justitia* ac *veracitate* sub hisce radicalibus frequentant. Significatio ista apud *Golium* sese exerit tantum in derivato صدق *Dura*, aliis *aequalis* hasta: nisi quod & صدق *vehementia*, *soliditas*, huc pertineat, quasi dicas *rigorem*, & *rectum rigidumque tenorem*. Quid autem sibi velit illud interpretamentum *Golianum* ex ipsius *Zjaubarii* verbis perspicietur الصدق الصلب من الرماح وغيرها ويقال المستوي ويقال ايضا رجل صدق اللقاء وصدق النظر אלצדק in hastis, aliisque, sunt rigidae; Alii dicunt, rectae & aequabiles: dicitur quoque vir צדק in occurrendo, & in contuendo. Ultimas illas glossas, non declaratas a *Zjaubario*, quia omnibus usu domestico & quotidiano tritae erant scilicet, sine interpretatione etiam posuit *Golius*. Tu veritas, *Vir rigidus in occurrendo*, & in contuendo. Exemplum unum alterumve non poterit displicere. *Almosawir Ibn Hind in Hamasa*

ولنا قناة من رديئة صدقة
نمراء حاملة كذلك انمور

Est nobis hasta Rudeinitica rigidissima;

Inflexa ad vulnus, quique portat eam item inflexus ad vulnerandum.

Ibi *Tebrizius* hoc nos lumine impertit. الصدق الصلب ومنه قيل للصدق صدق لان له قوة يقال نظر الي نظرة صدقة اي صلبة وصدقهم القنات صلبوا فيه واشتدوا وتمر صادق الحلاوة شديدها צדק vocantur rigida quaeque: indeque *justitia* & *veracitas* dicta est צדק, quia habet vires. Dicitur intuitus est me intuitum צדקה, id est rigidum. & צדקו ipsi cædem, pro rigidi fuere in ea & vehementes. Item dactylus צודק suavitatem, pro vehementer suavis.

CCXV.

CCXV. Hoc exemplum eo lubentius adduxi, quod inde simul liquere possit, cur Critici Arabum dissentiant in thematis صدق proprietate figenda, dum alius *rigidum* ponit, alius *rectum* & *equabile*. Nam istius versiculi duplex a Tebrizio exhibetur interpretatio, quarum altera premit ideam *rigoris darissimi*, altera magis respicit vim *tenoris rectissimi*. Atqui si quid meum hic valere possit iudicium, utraque potestas erat conjungenda, ut cum *rigore tenor*, vel cum *tenore recto rigor inflexibilis* exeat, & constituat קנה צדק *hastam recto-rigidam*, quam vim attendi a Poëta indicat lusus in adjecto زوراء, *inflexam* tamen vocans eam *recto-rigidam* & *inflexibilem* alias; nempe *inflexam* & *inclinatam* ad ictum inferendum, etiam *hastato* semet *inclinante* & *inflectente* ad certius vehementiusque feriendum.

CCXVI. Alterum exemplum, quod ancipiti cura distingere potuit Criticos Arabum, est in Moallekât, ubi Antara Ibn Sjedad ita præconem agit suæ fortitudinis.

ومدجج كره الكماة نزاله
لا موعن هربا ولا مسسلم
جادت يداي له بعاجل طعنه
بمثقف صدق الكعوب مقوم
فشكت بالرمح الطويل ثيابيه
ليس الكريم علي القنا بمحرم

Sæpe Panoplia indutum, cujus abhorruissent vel armati occursum,
Nec fugere unquam, nec dedere sese suetum
Liberaliter donarunt manus meæ perceleri confossione,
Per æquabilem, rigidam articulis, & rectam lanceam.
Et hasta illa longa transfixi armaturam ejus:
Non est nobilis pro hastis etiam sacrosanctus.

Quid hic inter æquabilem & rectam lanceam adfert صدق الكعوب *Rigida articulis*? Nil promptius quam *dura*, *robusta* alii tamen maluere æquabiliter *tornatam*. sed frustra in optione instituenda laboratur, ubi utrumque ex mente Poëtæ, & ingenio linguæ est retinendum, quod jam fidentius dicere possum auctoritate Nabhasi, cujus Scholion est الصدق الصلب المستقيم hic significat, *durum simul & recto tenore præditum*.

CCXVII. Percommode autem hic cadit, Latinorum quoque *Rigor* & *Rigidus*, duplicem istum adspectum recipere, & nunc *durum*, nunc *rectum*, nunc utrumque simul exprimere. *Rigorem auri, ferri, lapidum, frigoris*, nemo ignorat, in *summa duritie*. Quin *Rigidam* squalore perenni comam dat Sil. 3: 541. *Rigida* ubi constat *crassa caligo inferum* ex Poëta veteri est Tusc. 1. Inde

Rigidae nationes apud *Sidon.* 4: 1. sunt *horridae, asperae, incultae* Et 5: 5. *sensu ac corpore rigidi indolatilesque.* Ecce interim *Rigidum* etiam pro *Recto*, usurpatum a *Lactant.* de opif. 8. *Hominem ad coeli contemplationem Rigidum erexit, bipedemque constituit.* Et alibi. *Nobis datum est rigidis ac stantibus caelum tueri.* Vim *recti* quoque exerit *Agrimensorum* formula, qui *Rigores* distinguunt a *Flexibus*; & priori illa *Rigoris* appellatione adficiunt, quicquid inter duo signa vel in medio lineae *rectum* perspicitur. Vid. *Salm. Exerc. Plin.* 480. &c. &c. Utramque autem potestatem *recti* simul, simul *duri* praefert. *Rigida cervix*, proprie apud *Suet. in Tib.* &c. improprie apud *Senec. in Epist.* LXX. *Qui omnium rerum adversarum onera, rigida cervice sustollit, qui supra fortunam exstat.* Vides *Erectum*, cum *inflexibili* conjunctum. Addendus ex eadem *Epistola* locus perinsignis. *Unum bonum quod Honestum. Hoc nec remitti potest, nec intendi: non magis quam regula, qua probari rectum solet; quam si flectes, quicquid ex illa mutaveris injuria recti est. Idem de virtute dicimus. Et haec recta est: flexuram non recipit. Rigidari quidem, amplius intendi non potest. Insolens verbum, nec tamen inelegans, Rigidari, illustravit J. F. Gron. ostendens fuisse Artificibus proprium, Fabris puta, aut Agrimensoribus, quorum Regula rigidari dicebatur, quum ad perfectum rigorem sive recturam perducebatur, omni flexura & inaequalitate correcta. Bonae frugis observationem sic concludit Vir Magnus. Rigidum hic non durum, sed rectum, ut mox infra. Onera rigida cervice sustollit. Mallem scripsisset, non tam durum, quam rectum; ita tamen ut cum recto tenore conjuncta eat durities inflexibilis. Nam duae haec dotes haud dubie, ut in Regula, sic in virtute, & generoso illo Honesto requiruntur.*

CCXVIII. Hac amplitudine *Rigoris* feliciter usus est *Claud. Olybr.* 38.

— — — — — *Virtutibus ille*
Fortunam domuit; nunquamque levantibus alte
Intumuit rebus: sed mens circumflua luxu
Noverat intactum vitio servare Rigorem.

Dexterrime item *Rigescendi* vocabulum sic posuit 2. in *Eutrop.* III.

Nec dum Mollitiae, nec dum, germana, mederi
Possumus Eoae? nunquam corrupta Rigescant
Secula? — — — — —

Id est *corrigerentur ad rigidum illud honestum*, quod viros fortes decet. Similiter. *Horat.* I. *Serm.* I.

Aequus virtutis cultor, Rigidusque satelles.

Et *Lucan.* 2: 389.

Iustitiae cultor, Rigidique servator honesti.

Apud

Apud *Livium* quoque L. 39: 40. habemus *Rigidam innocentiam*; quæ recto & inflexibili tenore semper sui similis existit.

CCXIX. Hinc porro *Rigorem justitiæ*, ac *veritatis*, pro rectissimo & inflexibili ejus tenore Latini magno & multo usu susceperunt. Quod autem ista *Catonis immota secta æquabilem & inflexibilem* in omnibus servans rigorem, ingratior fere accidat multitudini, & alioquin facile in nimium degeneret, factum, ut vocabulum *rigidus* aures radere cœperit, & odiosi vitii nota sit adfectum *Plin. Lib. 8: 19. Exit hic animi Tenor aliquando in Rigorem quendam, Torvitatemque naturæ duram & inflexibilem, affectusque humanos adimit. Com. mode interim Claud. 4. Conf. Hon. 402.*

Triste rigor nimius? Torquati despue mores.

CCXX. Reducet me ab hoc excursu in viam locus insignis *Prudentii Hymn. 1: 69.*

Tunc Mortis oppressus Rigor:

Tunc Lex subacta est Tartari:

Tunc vis diei Fortior

Noctem coëgit cedere.

Nempe quum *Christus* ab inferis victor ac *Triumphator* emerit. Istud magnum opus domiti *Rigidi Tyranni*, qui *Mortis* potentiam gerebat, cecinerat *Esajas* Cap. 49: 24. *An capietur a potente capura? & an שבי צדיק libera-* bitur? Vertitur *Captiva turba justî*, & speciosi conquiruntur colores, cur *Diabolus justî* titulo hic insigniatur. Eos autem colores facile missos fecissent graves & solidi interpretes, si *Rigidi* Originem in voce צדיק perspectam habuissent: neque enim dubitari potest, quin ut Latini, sic *Hebræi*, *Rigidum* ancipiti usu donarint, & nonnunquam in nimio illo usurparint, quod *duritiem inflexibilem, inexorabilem, ac penitus implacabilem* adfert; quo sensu positum fuisse ab *Esaja*, tum reliqua monstrat series, tum vocabulum עריץ *Violentus, terribilis* pro nostro צדיק substitutum vs. sequenti. Præclare ergo *Vener. Vitrunga* vi sententiæ ductus צדיק *severum & ferocem* hic interpretatus est, quamvis a *Jure* minus feliciter expediat, id quod ex *Rigore* dimanaverat.

CCXXI. Aliam adhuc ansam nodo difficili exsolvendo porrigit *Hieronymus*, צדיק *Robustum* convertens. Improbatur id & alienius judicatum a genio linguæ. Quid luminis hic *Docto Patri* prælucere potuerit, dicere non habeo, quum *Commentarius* ipsius fileat. Id tantum adfirmare possum, non invita plane *Lingua Strenui Robustique* notionem assumi. Nempe צדיק صدق *Ara-* bibus quoque sonat *Robur, & Vehementiam invictam* in præliis, aliisque laboribus, & צדיק דו *Dominus* מצדק, apud *Goliath* exponitur. *Strenuus vir,*

velox, equus. Impetu & cursu minime fallax. Ad verbum esset præditus strenuitate. Naturam locutionis ita declarat Zjauhari. يقال للرجل الشجاع والفارس الجواد انه ل ذو مصدق اي صادق الحملة وصادق الجري Dicitur de viro Forti, & de equo Strenuo, est ille Dominus מצור, id est צור verax in impetu, & verax in cursu, quasi dicas veracitate præditum in eo quod promittit tibi de his rebus.

CCXXII. Secundum Zjaubarium ergo Strenuitatis & Fortitudinis potestas sub verbum צור recepta est per figuram, ex secundaria notione Veracis derivatam, quomodo apud Latinos nonnunquam verum quoque ac justum traduci possunt, ut Justa aut vera pugna sit fortiter ac strenue pugnata. Apud Josephum Antiqu. p. 742. est ἐξ ἀληθείας ἀγωνίζεσθαι fideliter, strenue depugnare, vero illo & justo Virorum impetu. Id Arabes efferrent صدقوا القتال Veri i. e. strenui fuerunt in pugna, quam formulam supra ex Tebrizio, produxi; qui tamen diversum sentit a Zjaubario, atque ad primigeniam indolem Rigidi eam reducit, ut sit Rigidi fuerunt in pugna. Laudabat idem Tebrizius phrasin تمر صادق اللحولة Dactylus צור suavitate, pro Vehementer suavis; itemque نظرة الصدقة intuitus est me intuitu vehementiore, rigidior. Sed quidni illa a Vero potius fluxisse statuamus? ut vera suavitate dactylus, & vero intuitu in aliquem conjecta acies, elegantissime fuerit formatum.

CCXXVIII. Undecunque autem formula صدقوا القتال strenuam ediderunt pugnam emanaverit, sive a Rigido tenore, sive a vero & justo vigore, dignissima ea est quæ exemplis quibusdam illustretur, ut ita dijudicari quea, an illuc forte referendus sit צור strenui Bellatoris commodissimum jam Epitheton. Abulphar. Hist. Dyn. 177. فصدقهم العجم القتال وثبت بعض بعرب Et Strenue cum ipsis Conflixerunt Persæ, partim manentibus Arabibus, partim in fugam conversis. Non debuisset Cl. Pocock صدق in textu retinere, quum id longo diversum resonet. Hist. Tamerl. p. 78. وانفذ جيشا كلرا بل بحر زخارا فتلاقيا بصدق نية علي مدينة سلطنة فصدق كل منهما صاحبه الضراب وسدد لئحمره السنة الاسنة وسهام الخراب Misitque Tamerlanus exercitum impetuosum, imo vero mare tumidum undosum, & manus conseruerunt, Tataři & Bagdadienses, strenuissima intentione, ad urbem Sultania, atque strenuis se invicem ictibus appetiverunt, directis in jugulos linguis cuspidum & sagittis mutuae cædis. Bis ibi adhibetur צור, notione illa bellica; & dicerem ferme Arabsjadem captavisse duplicem ad aspectum thematis, modo a me propositum, in vero justoque vigore, itemque rigido ac inflexibili tenore, ut prior phrasis صدق نية veracitas intentionis designet illum verum viri fortis animum quo pugna capeffitur, ἐξ ἀληθείας depugnanda: posterior صدق

الضرب potius exprimat rigidam ictuum vehementiam quibus se invicem conficiebant.

CCXXIV. Bis iterum dexterrime locatum hoc bellicum צורק p. 84. Hist. Tam. ubi Altoun milites suos in Tataros hisce dictis instimulat. *Perfringite mediam aciem horum ignobilium; quod si voti compotes fiat; aut etiam si moriamini super dorso equorum, Nobiles profecto existetis:* ان لا ينجيكم من هذا الكرب سوي الطعن الصادق والضرب quando nihil vos ex hac calamitate exignere potest, praeter ictum lancea & gladio strenuissime illatum צורק. Versiculo deinde interjecto in hanc sententiam

*Nobilis mortem oppete, moriturus alias ignobilis:
Per Deum post mortem non ultra restat mori.*

Subjungitur فتعاضدوا بهمة صادقة علي حصول الخلاص وثيقة Tum mutuum sibi Brachium praestiterunt cum veraci illa & strenua animositate, quae salutem sibi parere praesidebat. In postrema sede vigorem verum, in prima rigorem magis spectari arbitrer; quod in Phrasi طعن صادق Hebr. טען צורק Confessio strenua allusum videatur ad Rigidum illud & inflexibile, quod primæva vis radicis exprimit in hastis.

CCXXV. Apparet צדיק, Dialecto Arabum, singulari & venusto usu valere posse strenuum & Robustum Bellatorem; vel a Rigore, vel a Vigore & vero viri impetu sic appellatum. Idem Hebræis quoque placuisse magna & iusta credendi ratio est. Exempla si quis petit, injuste petit, nec perpēdit satis in quam tenui & angusta re Hebraica versetur. Quid quod vel centum libros Arabicos aliquis lectitasse posset, nec tamen in Bellicum hocce incidisse? Ecce tamen aliud adhuc vestigium Biblicum Ps. 45: 5. clarè satis consignatum atque impressum. Accingito gladium tuum ad femur O Heros. Accingito decus tuum, tuamque Majestatem. Et Majestate illa tua felix victorque invehitor super verbo veritatis; וענה צדק & Responde Rigorem vigoremque justissimum: atque doceat Tua Tibi Dextra res terribiles. Admirabiliter contexta series, in ambiguo vel duplici potius verborum significato pulcherrime ludens. Ejus partem postremam tantum ita nunc enucleo. ענה צדק. Responde Rigorem, hoc est strenuitatem invictam exere, tanquam Fortissimus Bellator, ictus tibi illatos retundendo, & gravia inimicis vulnera e contra infligendo. Is primus adspectus. Secundus ducit ad Justitiæ Evangelicæ tenorem, vigorem, rigorem inexsuperabilem. Sequitur ותורך נוראות מינך. Duplex quoque conspectus. Alter, Et Faculetur Tibi Terribiliter Dextra tua. Quænam illa Facula? Doctrinæ Cælestes gladio ancipiti, atque adeo fulmine, penetratiliores. Unde alter existit sensus, Et Doceat Tua Tibi Dextra Res Terribiles. Verbum תורה duplici hac potestate jaculandi & docendi auctum, in propatulo est. Affixum Tibi expressi, quia per Pleonasmum, gratiæ & emphasis ergo, accessit: quum ceteroquin sine dispendio sententiæ abesse potuisset. CCXXVI.

CCXXVI. Primigenia porro vis *Rigidi* scrupulum omnem eximet, qui *Eccles.* 7: 16. vexat interpretes. **אל תהי צדיק הרבה** *Ne sis justus multum* reddi solet. Id ita enunciatum habet quid duri, & peperit cavillationes. Mollis erit sententia, nihil ansæ prurientibus ingeniis relinquens, si proprietate retenta exprimamus, *Ne sis rigidus multum*. Cave in *Rigido* & *inflexibili* nimium illud, quod in odiosissimum vitium degenerat. Consimilis est ratio in altero dicto ibidem, **ואל תתחכם יותר**, & *ne nimis te πικρόν compactum præbeas*. Habet πικρότης חכמה tuos fines, quos ultra si intendatur, compactæ mentis firmitudo degenerabit in *stuporem insensilem*, qui compactum deceat *Lapidem* magis quam *Hominem*. Aliud τὸ πικρόν, aliud τὸ πεπηγός.

CCXXVII. Suspikor ad *recti* rigoris & *tenoris* primitivam potestatem quoque allusum esse *Pf.* 23: 3. **ינהי במעגלי צדק** *Ducit me in orbitis Recti ac Rigidi tenoris*. Id literali adipectu exhibet *orbitas non ambagibus sinuatas & intortas*, sed *recta linea pergentes*, veluti ad *Rigorem* illum, quem ex *Agri-*menforia arte supra adducebam. Spiritualis sensus ob oculos ponit *veritatem & justitiam Evangelicam*; cum *rigidissima innocentia ac virtute conjunctam*.

CCXXVIII. Sunt bene multa alia loca, quæ per proprietatem, a me reductam, accessionem sentiunt lucis & gratiæ, five ea *justitiam factorum* consignent, five *veritatem dictorum*, five utrumque junctim. Sed quum proclivis sit eorum ad hanc *Regulam recto-rigidam* applicatio, id *judicio & industriæ* cujusque relictum atque commendatum esto.

CCXXIX. Ad Septimam descendo Classẽ Defectuum, Spinosiorem paulo illam, quippe quæ pertineat ad *Grammatices Regulas* atque *Fundamenta*. Hic quamvis incredibilem diligentiam tum *Rabbinorum*, tum *Nostorum*, admirabiles factæ sint progressiones, non tamen, omni ex parte, *Ars subtilissima* elimari atque perpoliri potuit: quin, quod necesse fuit, nonnulla irreperunt quæ ad uberius lumen *dialectorum* emendari desiderant.

CCXXX. Scilicet quum *Grammatica Hebræa* composita sit, & conformata, ad reliquias *Biblicas*, tenuissimas illas, & profecto ne ad centesimam quidem partem *Linguae* pervenientes, nemo non statim intelligit, *Regulas* e tam curta supellectile concinnatas haud quaquam pertingere posse, ad omnem amplitudinem *prisci Sermonis Hebraici* permetiendam. Analogiamque illam accuratissime figendam, atque finiendam, quæ tanquam *Clavis* reputari debet in omnibus omnino *Linguis*, ad adyta earum, profundioresque recessus, referandum.

CCXXXI. Accedit huc sermonem *Biblicum*, alibi plus, alibi minus *Dialectorum* habere admixtum, atque sparsim vestigia offerre *Chaldaismi*, *Syriasmis*, *Arabismi*, id quod consona voce ab omnibus *Eruditis* agnoscitur. Jam vero multum quidem adfectum, atque profligatum est, a præstantissimis ingeniis in *Dialectorum* collatione instituenda, maximosque magnorum viro-
rum sudores felix successus pensavit; restat tamen adhuc *sylva quædam* rerum, ac materia satis copiosa, quæ *falcem* expectat, & novis curis perpur-
gari, ad liquidioresque rationes perducere postulat.

CCXXXII.

CCXXXII. Hic vero non possum, quin meritis laudibus impertiam Virum Clariss. *Franciscum Tsepregi*, Professore Claudiopopolitanum, qui eximios in Linguis Orientalibus profectus; ante hos tres annos, in Academia nostra testatos ac consignatos reliquit Doctissima Disputatione, *De Authentia Selectiorum Cethibim*; in qua ope Dialecti *Arabicae* magnam partem istorum nodorum, quos diversitas Lectionis *Masorethicae* nectit, sagacissime & felicissime explicavit, evidentibus tum argumentis, tum exemplis evincens, angustos nimis fines *Grammaticae* hasce angustias ac salebras peperisse, quæ sua sponte evanescant, atque complanentur, ubi prisca Linguae amplitudo, apud Arabes præsertim conservata, sub conspectum posita fuerit.

CCXXXIII. Ut autem cognoscatur, quantum hic materiae restet perpurgandum, & quam in partem, defectibus sarcendis, cura converti debeat, strictim percurram supellectilem Grammaticam, tam quæ simplicem spectat *Analyfin*, quam quæ ad *Syntaxin* pertinet, & interiorem genium structuræ.

CCXXXIV. Ad *Analyticam* ditionem quod attinet; *Primo*, amplificandus est numerus conjugationum. *Secundo*, Verborum imperfectorum commodior ratio est expedienda, cum ortu primigenio, & forma eorum perfecta conjunctior. *Tertio*, Conjugationis cujusque vis atque emphasis adhuc curatius est enucleanda. *Quarto*, penitus est intrandum in formarum derivatarum interiorem indolem, qua aliæ ab aliis, secundum genium Linguae, distinguuntur: atque in primis enucleatius est demonstrandum, quid quælibet ex Literis *האמנת* vel principio, vel fini apposita, in formationibus vocabulorum adferat, atque consignet. *Quinto*, Adjectivorum & Substantivorum discrimen limatius est exigendum, & præsertim multæ formæ participiales, quæ Activæ, quæ Passivæ potestatis, distinctius enotandæ. *Sexto*, *Particularum* diligentior cura est habenda, eæque paucissimis exceptis, vel ad *Substantivorum*, vel ad *Adjectivorum*, vel ad *Verborum* ordinem sunt redigendæ. *Septimo*, *Præfixorum* usui diverso multum adhuc luminis accedere potest. Idem *Octavo*, de *Adfixorum* usu asseverare possum. *Nono*, in *Epentheticis* & *Paragogicis* literis, dictionibusque, quas vocant, *Encliticis*, plus continetur significationis, quam vulgo creditur. *Decimo*, *Dagesh forti* qua *Peregrino*, qua *Euphonico* gravissima & certissima subest ratio.

CCXXXV. Hæc omnia ut subtilitate sua, & דקרוק, vel Sexcenta ingenia delassare possunt, in lingua præsertim intermortua, atque angustissimis nunc finibus inclusa: ita facile intelligent boni judices & arbitri, haud aliunde melius spinosam & intricatam materiam posse enodari, quam ex copiosiore aliqua Hebrææ Linguae dialecto, eaque viva ac vigente, &, quod caput est, integram atque illibatam puritatem etiamnum conservante: in qua vivus usus, vividissimum sane lumen præpandere queat, ad difficultates, alias inextricabiles, superandas, & de interiore genio atque ingenio singularum formationum, aliquid certi ac fixi pronunciandum.

CCXXXVI. Idem ratiocinium valet in *Syntactica* ratione Linguae Hebrææ. Laborat etiamnum hæc pars Grammatices, non tam diligenter exculpta, solidisque præceptis illustrata, quam superius illud opus Analyticum, ad quod

perpoliendum remis velisque properatum fuit undique terrarum ac gentium, quum hic tantum appareant Rari nantes in gurgite vasto. Nil mirum. *Analysis* etiam tractari potest ab iis, qui interiorē Linguæ gustum nunquam satis perceperunt; *Syntaxis* postulat virum non tinctum, non coloratum, sed penitus penitusque imbutum, atque ut ita dicam madidum, vivo illo & vegeto succo, quo Venæ abstrusiores linguarum fluunt, atque in locutiones, & structuram omnem verborum ac sententiarum influunt.

CCXXXVII. Non defuere quidem Viri in Hebraicis pervolutati, qui Provinciam hanc ornandam susceperunt, atque etiam egregie sustinuerunt: sed nec a paucis tam arduum munus undique perfici potuit: nec qui in hac palæstra elaborarunt, omni illo lumine gavisi fuerunt, quo instructus esse debet is, qui Hebraicæ Syntaxeos arcana, ex primis principiis Linguæ, & ex genio Orientis recludere aggredietur, per infinitam illam varietatem, quam diversitas structuræ infert, in *Nominibus* inter se jungendis, *Verbis* cum verbo, nomine, particula connectendis, *Præpositionibus* vel inferendis, vel omitendis, *Ellipsisibus*, *Pleonasmis*, *Idiotismis*, omnibusque adeo formis ac faciebus, quas res hæc recipere potest.

CCXXXVIII. Hujus jam copiosissimæ materiæ specimina atque documenta, descripti Operis fines non admittunt: longissime enim vel tenues structuræ omnium harum rerum nos distinerent: per spinasque & sentes erependum foret mecum illis, quos adhuc per libera fatis, nec inamœna, spatia deduxisse mihi videor.

CCXXXIX. Octavam potius Classē ingrediar, flosculis nos suis allicientem; quippe quæ complectitur *integras loquendi formas*, Orientali cœlo proprias, quas tum genius erectior, & sublimis, illorum populorum, tum peculiare ingenium Linguæ profeminavit: quarum proinde nativa venustas ac gratia nullo pacto queat attingi, sine apparatu Eloquentiæ Orientalis, & interiore cognitione figurarum, in quibus sibi nationes illæ semper audacius indulserunt.

CCXL. Pro specimine nobis inserviat *Arabum* انف *Nasus*; lustremusque in quam diversas sese flectere possit figuras. *Zjaubari.* انف كل *Nasus omnis rei vocatur anterior pars.* انف الناب طرفه حين يطالع *Nasus dentis prominuli, est extremitas ejus quum primum prodit.* انف الجبل *Nasus montis, est, singularis & eminentior ejus pars.* انف الناب *Nasus frigidus, est summa ejus vehementia, auctore Facebo.* انف الشد اي اشد العدو *Dicitur quoque, venit currens Nasum vehementiæ, id est, cursum vehementissimum. In Hamasa reperio etiam.*

يصفقه انف من ريح بارق

Verberat illum Nasus venti frigidus.

Ubi

Ubi Tebrizius *الانف من الريح اولها ومن غيرها كذلك* *Nasus de vento est præcipua ejus vis, & aliarum rerum consimiliter.* Infero inde, non minus late *Nasum* ista figura patere apud Poëtas, quam *ἰς* & *μένος* in Græca poësi; *ἰς ἀνέμους* hoc usu notissimum, *μένος ἀνέμων*, etiam pertritum, & *μένος πυρός*, *ῥόδου*, *ῥόδου*, aliarumque rerum, quæ *vehementiam* exerunt.

CCXLI. Quamvis autem Critici Arabum in istis posterioribus formulis, *Nasus venti, frigoris &c. &c.* simpliciter attendant ad id quod *præcipuum* est, & *eminet*; dubitare tamen non possum, quin fortius aliquid intenderit antiquitas, *Nasum flantem & spirantem* sibi in hisce fingens, qui cum *vehementia* incumbat, & quandam quasi *Iram* exerat; quandoquidem *Iræ* potissimum *Nasum* dicatum esse voluerunt Orientales.

CCXLII. Hoc adspectu frequentatur *انف حامي* *fervido naso præditus*, in eo qui *multum* habet *vehementiæ*, & *facile* ad *iram* concitatur. Præclare *Cassaub.* Cap. I. *Theocr. Lect.* ad illud *Idyll. I.*

Καὶ οἱ αἰεὶ δριμύτῃ χολᾷ ποτὶ ῥινὶ καίθηται.

Veterum, inquit; opinio fuit, ut *frontem pudoris, risus lienem*, sic & *Iræ sedem* esse *nares*. Præbuit occasionem huic sententiæ insimul & dicendi generi, quod in omni graviore commotione, maxime autem *Iræ*, *Spiritus* concitatus ac velut *æstuans*, copiosius & vehementius *ebullit*; *naresque* erumpendo dilatatur. Adduxit ibi ex *Persio* quoque

Disce, sed ira cadat naso, rugosaque fanna.

Unde liquet *fastidium*, & *animum contemptorem ac ludificatorem* eidem *Naso* attributum fuisse: e quo fonte emanarunt phrasæ *Naso adunco suspendere pro ludificari.* Et *Nares Corrugare* pro *fastidire.* Itemque *Nasus stili* apud *Plinium*, pro *Satyrica vehementia*; quem *Nasum Atticum* vocat *Seneca Pater*; *Μυκτηρὰ* & *μυκτηρίζειν* huc magno multoque usu permittentibus etiam Græcis. Id ipsum vero in formula *انف حامي* *Fervidus naso* receperunt Arabes; quæ non tantum *iratum* signat; sed & *fastidiosum*, ac *superbius* partim, partim *acrius* illudentem.

CCXLIII. Habent insuper Orientales aliquid privum ac peculiare in *Naso*, quum eum usurpant pro *indole generosiore*, ac *celsos Spiritus* gerente, quæ plena sit *gravitatis*, ac *majestatis*. Apud *Golum* hinc *انف حامي* qui tuetur *nasum suum*, id est, *dignitatem*, *gravitatem* præ se ferens, Ita in *Adagio* eleganti, vel dicto verius *sententioso* Poëtæ, quod extat in *Adag. Arab.* P. 132.

رب حام انفه وهو جادة

Sæpe qui Nasum tuetur, eundem amputat.

Ridicula nempe est affectatio gravitatis, & nimia dignitatis suæ cura. Iterum p. 118,

الثور يحمي أنفه بروقه

Taurus tuetur Nasum cornu suo.

In *Hamasa* gloriatur non nemo, genti suæ inesse الكاف الليث
tanquam *Nasum Leonis*, qui prædam aliam attingere non dignetur; nisi quam
ipse met straverit. *Tebrizius* ibi الأسد لحمي الحيوان أنفا ويبلغ من
Leo est servantissimus Nasi عصبه بنفسه أنه لا يتواضع لـ كل صيد غيره
sui inter animalia; estque maximum signum generosioris indolis in qua sibi placet,
quod se non demittat ad edendam prædam ab alio stratam. In *Lexico Zjauharii*
sub Radice حمي Ferbuit enotatum etiam est, هو لحمي أنفا وامنع ذمارا
Hic magis tutari Nasum studet, & defendere jus suum, quam ille. In
Hamasa iterum, celsum & contra *Fortunæ* ictus insurgentem suæ gentis ani-
mum sic pingit aliquis.

في أنوفنا وأعناقنا من الإباء كما هيأنا

In Nasus cervicibusque nostris indomitum illud generosum etiamnum residet.

Celsi quoque spiritus alterum hocce ex Hamasa.

وان أبيتم فأننا معشر أنف

لا نطعم الخسف لن السم مشروب

Et si vos estis generosi; at noster Cœtus Naso est præditus:

Nulli gustamus injuriam, Venenum bibere parati.

*Sensus, declarante Tebrizio est, Venenum bibere & generose emori possumus, si
fatum velit: injurias vero nulli devoramus ac concoquimus. Est autem أنف
Unuf derivatum ab أنف Anf; Nasus, proprie designans eum qui facile na-
sum trahit, aut in naso afficitur ac commovetur. Id Arabes transferunt ad gra-
vitatem, & majestatem quodammodo inaccessible; quæque sui Reverentiam sem-
per intactam atque illibatam servat. Sub hac imagine dixerunt روضة أنف
Hortus intactus & illibatus. Item كأس أنف poculum illibatum, quod
nemo unquam degustavit. Tales hortos, talia pocula Paradisus Muhammedis
promittit. Nil mirum phrasen hæc à Cl. Golio haud esse reductas ad origi-
nem Nasi, pro illibato flore ac honore dignitatis, quum ne Nabhasius quidem
ad*

ad *Moallekât* istam figuram intellexerit. Ibi *Antara Ibn Sjeddad* virginem comparat cum *مروضة انف* *Horto cui nasus est; cujus florem nemo tetigit ac delibavit.* Dilutissime *Scholiastes* ille *الانف التام من كل شي وقيل هو* *Unuf est perfectum de omni re: alii dicunt, esse primum ac precipuum.* Apparet de *Naso*, quatenus reverentiam & gloriam inaccessam adfert, eum non cogitasse. Probe tamen Originem hanc perspexerat *Tebrizius*; quum in *Hamasa* ad illud *انف* *معشر* *societas naso prædita*, utitur verbo *انف* *nasum adduxit*, & explicat *فانف من الخسف* *Nasum trahimus ab injuria.* Ejusdem indolis est *انوف* *Anuf* apud *Golium* rite explicitum de muliere, quæ pudori & existimationi suæ consulit; ab omni re sequiore sibi cavens. Quasi dicas nempe, *nasum trahere solita.*

CCXLIV. Hanc *Nasi* adfectionem, quæ injuriam omnem repellit, & florem honoremque dignitatis suæ illibatum tuetur, uno vocabulo appellant Arabes *شيم*. *Golius* sub *شم* id declarat, *Elatio nasi cum imbricis æquabili protensione Longitudo & acumen nasi.* In *Hamasa* hinc est.

في عرني ————— شيم

In Naso ejus Elatio est.

Figuram illustratam dedit *Tebrizius*. *إذا قرن الشيم بالانف والقصد الي* *Quum elatio & longitudo tribuitur Naso, tunc intenditur generosa indoles.* Iterum in *Hamasa*.

كل شمر دل اشيم جزل مواهبه

Omnis celsus, elato naso præditus, largus donorum.

Ubi *Tebrizius* *الشيم* *كناية عن الكرم* *واصله لارتفاع الانف* *Sjemenz* sub figura designat generosam indolem, in origine autem significat elationem *Nasi*.

Hinc passim *الانوف* *شم* *العرايين* *Elatis Nasis præditi*, apud Oratores & poëtas, pro viris principibus, generosis, spectabili gravitate, vel & terribili atque inaccessa Majestate reverentiam incutientibus.

CCXLV. Ad hanc imaginem Majestatis inaccessæ, in *Naso* sese exerentis, revocandum censeo hocce dictum *Jobi* 8: 13. *אלה לא ישב אפו* *Deus non remittit Nasum suum: sub ipso subsidunt Opitulatores maxime formidabiles.* Brevis sed nervosissimæ sententiæ vim ita enucleo. *עזר רהב* *Opitulatores formidabiles habent suum* *אף* *Nasum.* Cincti sunt formidolosa quadam ac inaccessa Majestate. Subsidere tamen iidem coguntur sub *Naso*, id est sub terribili &

vere inaccessible Majestate summi Numinis, quam quidem remittere nec vult, nec sane submittere cuiquam potest.

CCXLVI. Talis Nasus in homine facile degenerat, atque fastum & arrogantiam spirat. Illuc pertinet usus *Esaï. 37: 28. Quod infremueris adversus me, tuaque insolentia in aures meas adscenderit: Ideo ponam Hamum meum in Naso tuo; & meum Lupatum in tuis Labris. &c. &c.* Proprie simul & improprie Nasus & Labra ibi adhibentur; nam præter literam omnibus obviam, Nasus figuram gerit flatus & fastus insolentis: Labra autem figurate similiter factantias consignant, prout *איש שפתים* vir Labrosus pro factatore usurpatur *Job. 11: 3.*

CCXLVII. Ad tumidum quoque fastum, cum ferocia adversus Deum, palam sese refert celsitudo illa Nasi quæ improbis attribuitur *Pf. 10: 4. Eodemque lubens retulerim obscuram admodum sententiam Job. 34: 17. האף חבש* *An Nasum osor justitiæ religabit?* Id est, Visne mihi illum tuum Nasum ferocem refrenare, quo adversus Jura justissimi judicis audacter insurgis? Ambigo tamen, & ampliandum censeo. At dubitare nequeo, quin ex hoc fonte profluxerit formula haud intellecta *Jobi 36: 13. חנפני לב ישימו* *Loripedes cordis, Hypocritæ, ponunt Nasum.* Non submitunt se sub manu castigante Dei, sed insolenter ei obmurmurant. Ferociam quoque insolentem, & superbam, cum contemptu conjunctam inesse autumo *Esaï. 14: 10. Percutiens populos cum effervescentia: Calcans cum Naso gentes.* Itemque *Pf. 55: 4. באף ישטמוני* *Cum Naso adversantur mihi.* Quæ pro specimine nunc delibasse satis habeo.

CCXLVIII. Potissimus tamen Nasi usus, in Bibliis, Iram & effervescentiam adfert, eo ex fonte, quem *Casauboni* verbis commonstravi supra. Formula est hanc in rem solennis *אף חרה* *Exarsit Nasus;* quod Arabes *حي انف* efferbuit Nasus, *אף חמה*, malunt efferre. Vulgo gratiæ locutionis multum demitur, quum *Exarsit ira* vertitur, & in Lexicis traditur, *אף* primo esse iram. deinde Nasum. Hoc tantundem est, ac si Nasum apud Latinos primo contemptum irrisionemque, ac dein halitus nostri canalem illum significare quis traderet: aut Supercilium a fastu devenisse ad oculi illud sepimentum; aut Stomachum ab ira & fastidiosa indignatione sese extendere quoque cœpisse ad ventriculum concoctorem. Sic utique decus linguæ præfloraretur. Ergo qui Nasum nobis adimunt in omnibus locutionibus per *אף* formatis, faciem Hebrææ linguæ minuunt, & vitiant. Forma dicendi alta & nobilis teritur in Bibliis *אף עלה* *adscendit nasus,* instar fluminis nempe effervescentis, aut ollæ bullientis. Verte cum plerisque *adscendit ira ejus;* jam figuram luculentissimam extinxis. Ejusdem indolis est *אף עשן* *Fumavit nasus ejus.* *אף שטף* *Exundavit nasus ejus.* *אף שב* *Remisit, in se Rediit Nasus ejus, & Resedit;* metaphora a flumine vel olla residente. Ejusdem quoque grandius hocce *אף זעם* *Tbren. 2: 6. & alibi.* Vulgo, Indignatio, furor iræ. Imo vero Spuma Nasi; per quam summus iræ fervor pingitur. Alio flexu *אש קרהתם באפי* *Ignem*

exterebravistis in nasum meum, Jerem. 17: 4. &c. &c. non, ignem succendistis in ira mea, quod rem quidem ipsam dat, sed gravem ac singularem rei Colorem delet.

CCXLIX. Non jam disputo quid cujusque interpretis vernacula exigat; pro diversis enim genis, aliæ linguæ propius ad hunc Hebraismum accedunt, aliæ longius abstant, & *Nasum*, pro *ira* aliisque adfectibus plane repudiant. Id ergo libertatis nemini adimimus, sed tantum explanamus originem & nativam suavitatem Hebraismi; quam offuscarunt quoque *Rabbini*, eorumque auctoritatem secuti nostri, quibus **אֵר אֵר אֵר** *Longus irarum* & **קֵצַר אֵר** *Brevis irarum* exprimi solet. Si Orientali cœlo magis assueti fuissent, dedissent haud dubie, *Longum Nares*, & *Brevem Nares*, prout illas formulas jam explicui in *Originibus Part. I. Cap. 3. Par. 10.* ubi etiam ostendi **אֵר** *irasci*, proprie sonuisse Hebræis *in naso adfieri & commoveri*: vel *nasum illum fastiditorem*, & *adfectus indignantis plenum corrugare*; id extra omnem dubitationis aleam collocante consensu Dialecti Arabicæ, in qua Verbum **انف** omnem illum adfectum adsumit, qui in *Naso* sese exerit; & proprie quidem valet, *Nasum doluit*, *in Naso læsus* & *adfectus fuit*: improprie, *fastidivit*, *indignatus*, *dedignatus fuit*, & similia.

CCL. Sunt alia adhuc loca, ubi *Nasus* sede sua motus, turbavit & implicuit, alio sub usu atque adspectu. *Pf. 56: 8.* **בָּאֵר עָמִים הוֹרֵד אֱלֹהִים** vulgo, *in ira populos deturba*, *O Deus*. Id foret secundum superiores figuras *Cum Naso*, cum terribili & irarum plena Majestate. Sed aliud hic subesse autumo, *In Nasum populos deturba* *O Deus*. Locutio est familiarissima Arabum **انف من رغب انفسه** *Nasum ejus in arenam demersit Deus*. Pro eum omni dedecore obrutum prostravit. Pulcherrime *Abulph. Hist. Dyn. p. 184.* hunc, & præcedentem illum usum, in unam sententiam illigavit, **انف من رغب انفسه** *Dejiciat Deus Nasum illius, qui Naso fastiditore utitur*. Rotundius quoque hinc prodibit dictum *Pf. 27: 9.* **אַל תִּטַּב בָּאֵר עֲבֹדְךָ** *Ne inclinare facias in Nasum, servum tuum*. Ne ignominia obruas, & dejecto in terram naso profligatum des.

CCLI. Manum de hac tabula tollenti, atque ad alia festinanti, succurrit insigne adhuc lumen, quo augeri posset *Psal. 16: 6.* ex usu illo figurato *Nasi*, qui *eminentiam*, *præcipuam dignitatem*, quin & *intactum florem honoremque* alicujus *Personæ* non tantum, sed & *Rei* adfert. *Funiculi cecidere mihi in amœnis*: **אֵר נְחֹלֶת שְׁפָרָה עָלַי** vulgo. *Etiam Hæreditas speciosa est mihi*. Nihil videtur desiderari posse uberius: & tamen uberius quid efflorescet, si substituat. *Nasus Hæreditatis lectissimæ speciosus est mihi*, vel potius *super me*. Id quidem nostris auribus insuetum, atque absonum: sed Orientali genio congruentissimum. Recogita modo illam Glossam **انف كل شي اوله** *Nasus omnis Rei dicitur id quod præcipuum est*. Adde speciatim **انف الارض** *Nasus*

Nasus terræ, pro *pars terræ lectissima*, *aprica*, & præ aliis *sole gaudens*. אנה הארץ. Inde forma compar. & superlat. אנה אנף præmisso *Aleph*, ut in אנה אכור אכור איתן &c. &c, apud *Phiruzabadium*, *Lætissima proventu terra*. Sed formula ipsa potius teneatur, quæ est אנה אנה אנה illa præcellentissima est *Regionum Dei*, proprie; *Naso prædita præ aliis*. Conj. 4. אנה אנה partim valet, *effecit ut nasum doleret aliquis*; partim, *ad nova & intacta pascua deduxit pecudes*, quasi dicas *fecit pervenire ad Nasum*, hoc est præcellentem quandam & intactam partem terræ. Prout מרוצה אנה Hortus Naso præditus, pro intacto & illibato supra adductus fuit. Nihil ergo alienum, nec a stylo Orientali, nec a carminis granditate committet, qui *Nasum Hereditatis lectissimæ* in isto contextu amplectetur, partim pro *Eminentissima portione*, partim pro novo, illibato, atque ab aliis intacto ejusdem flore, ac honore.

CCLII. Felicius interim de hujus figuræ convenientia istic loci judicare possemus, si perspectam satis haberemus vim atque originem thematis שפר *Speciosus, decorus fuit*. Significatio illa haud dubie est secundaria, si modo satis recte in *Specioso* illa collocata fuit; quod in præsentia discutere non licet. Nonnihil etiam scrupuli movet אנה usu Biblico *masculinum* semper, ac proinde *fæminino* שפר non respondens, nisi assumatur illa ratio construendi, qua verbum sese refert ad proxime præcedens, etiam si ad remotius directe pertinebat, quod in קשת וגברים התים similibusque observarunt linguæ periti. Ergo contentus conjecturam hanc in medium contulisse, judicium Lectori relinquo: meumque sustinebo, donec liquidius aliquid de verbo שפר adfulferit.

CCLIII. Ecce tamen ipsissimum huncce flosculum sermonis, jam non ex obscuro lucentem, sed diserte sese exerentem 1 Sam. 1: 5. *Hannæ dabat מנה אחת אפים portionem unam dupla facie præditam*, vertit Cocc. in *Lex*. hoc est, *cujus dupla erat dignitas*. Sic nostri *spectabilem*. *Honorariam* dedit Boch. H. 1. 578. R. *Salom.* maluit *portionem dignam quæ hilari facie reciperetur*. Apud *Stockium* reperio *vultu tristi*, quod extra oleas. אפים proprie sunt *Nares*, nec unquam aliter dualis ista flexio reddenda, si vim & indolem vocis spectemus. *Nares* & *Nasus* in easdem figuras flectuntur: ac proinde אפים אפים מנה אחת sonat, *Portionem unicam naribus præditam*; id est, *eminentem*, & *superbiorem*, ut ita dicam, reliquis omnibus portionibus, atque in qua inerat decus aliquod intactum atque illibatum, quale spirabat superior illa formula אנה אנה אנה poculum naso præditum, quod non cum multitudine communicatur, sed intactum illibatumque uni soli, honoris gratia, reservatur.

CCLIV. Atque hæc quidem de figurata amplitudine *Nasi* plus satis. Alia nonnulla, aliis occasionibus sepono. Nunc fastidii diluendi ergo, novæ materiæ ansam nobis præbebit idem ille אנה, minus feliciter ingestus ab interpretibus Gen. 31: 34. *Dixitque Rachel patri, אל יחר בעיני אדני Ne exardescat ira in oculis Domini mei, quod nequeam assurgere* &c. &c. Iterum Gen.

Gen. 45: 5. *Ne doleatis* אחי מרתם כי בעיניכם יחר ואל יֵעַ ne exardescat ira in oculis vestris, quod me vendideritis. Statuunt Viri Doctissimi יחר in istis locis elliptice positum pro יחר אף exardescat ira; quam phrasin, sane quam familiarem in Sacris, demonstravi valere exarsit Nasus. Non negaverim autem חרה exarsit, per ellipsin poni posse, pro חרה אף exarsit Nasus: sed idem adfirmaverim, nihil inconvenientius enunciari posse, quam יחר אל Ne exardescat Nasus in oculis tuis. Verbis in re liquida nil opus. Vertendum omnino est, Ne ardor existat in Oculis; id est, ne Oculi doleant, ne ægritudo, & acrimonia doloris in oculis existat; vel ex indignatione, quod priori, vel ex tristitia, quod posteriori loco convenit.

CCLV. Scilicet solennes sunt formulæ Orientalium Incaluerunt, exarserunt oculi ejus, pro ægritudine, dolore, tristitia, molestis casibus male ustus, atque affectus fuit. Contra frigidus, vel frigefactus fuit oculus ejus, pro refrigerium, solatium, materiam lætitiæ percepit. Posterius hoc effertur قر به عينا Frigido oculo fuit ob illud קר בו עין id est, lætus lubensque adspexit, tanquam gratum atque optatum aliquid. in Alcor. Sur. 32: 17. Nulla novit anima quid recondiderim ipsis, من قره عين جزاء بما كانوا يعملون de refrigerio oculi, in mercedem eorum quæ præstiterunt. Et Sur. 19: 26. فكلني اشربي قري عينا Et comedito, bibito, frigida sis oculum. Adde Sur. 28: 8, 12. Et confer quæ Golius exhibet sub قر, قارى, & præsertim sub forma قرير, unde العين est lætitia, quiete, rei amatae & expetita conspectu gaudens. Exempla qui cupit, carpat illa ex pratis vernantibus Hist. Tamerl. p. 137. 139. 155. 361. Ex adverso حر عينا به exarsit oculus ob illam rem; itemque سخت عينا incaluit oculus ejus; quod Golius declarat calore correptus fuit & lacrymavit oculus. Addas licet, omni ægritudine, tristitia, molesto ingratoque casu male ustus & vexatus fuit. Inde formula imprecationis Abulphar. H. D. p. 206. سخت عينك incalescat oculus tuus! Apud Golium habes quoque سختة cont. قره calor oculi, acrimonia lacrymarum: quæ mærori adscribitur: ut frigida lacrymæ gaudio excitæ. Plenius Scholiastes Hariri ad Conf. 27. ubi dicebat elegantissimus scriptor وكان يوما اطول من Eratque dies protensior quam umbra hastæ: & ferventior quam lacryma mulieris nullam prolem in vita conservantis. Ad quæ ita Schol. يقال ان دمة الحزن جارية ودمة السروى باردة ولهذا قيل Dicitur, lacrimas tristitiæ esse fervidas, lacrymasque lætitiæ frigidas: ac propterea Calidus oculo vocatur tristis, cujus contrarium est Frigidus oculo. Videntur tamen hæc subtilius quam solidius dici; sufficere autem si oculus incalescentem in ægritudine omni, & contra refrigeratum in sedatione molestiæ, ac recreatione omni retineamus.

CCLVI. In Oculo frequentant Arabes انسان *Hominem*, & diminutive انيسان *Homuncionem*; alias بنت العين *Filia oculi*, Græcis Latinisque sub eadem figura κόρη, *Pupilla*. Arabibus etiam dicitur بوبا a verbo بابا *ultra citroque ivit*, celerrimo fuit impetu inter eundem. בובה per conduplicationem a בוא. Soni & literarum vicinitas suspicionem quidem movere posset alicui, a *Pupa* originem esse ducendam, sed fallax est ista vicinitatis & alliterationis ratio; cui soli haud facile fidendum. Istud jam بوبو mirifice traducunt Orientales: non tantum enim dicunt هو اعز عندي من بوبو عيني *ille carior mihi pupilla oculi*; verum etiam هو بوبو دهره *ille est Pupilla sui seculi*. Id est *Delicium*, *Ornamentum*, *decus*. Invitabat hunc usum alter ille, quo Oculi adhibentur pro *Viris principibus*. Est ergo *Pupilla* hoc adpectu سيد ظريف *ad unguem factus & expolitus aliquis princeps*, in ipsis Oculis gradum tenens excellentissimum. Altius adhuc scandit formula هو في بوبو المجد *ille est in Pupilla gloriæ*. Id est *Centrum* quasi & *summum gradum Gloriæ* occupavit. Eadem ratione *Medium præcipuumque omnis rei* vocitant بوبو *Pupillam* *ejus*; quo pacto jam latissimus & lætissimus *Pupillæ* illi aperitur campus, ad omne illud figurandum, quod *Centri*, aut *Meditullii* figura, prisca aut recentior Latinitas complecti potest.

CCLVII. Hinc dubium nullum relinquitur, quin Coccejo accedendum, quum Prov. 7: 9. אישן לילה *pupilla noctis felicissime exhibuit*; iterumque Prov. 20: 20. *Ejus lucerna extinguetur באישן חשך in pupilla tenebrarum*. Utrumque ob oculos ponit *Meditullium* ac veluti *Centrum tenebrarum*. Forma est diminutiva ab איש *homo*, unde אישן *Homuncio*, utrumque genus amplectitur, prout انسان apud Arabes *fæmininum* non minus, quam *Masculinum* est. Ergo non tantum formari potuit אישן עין *Homuncio oculi* انسان vel انسان العين, Deut. 32: 10. & Prov. 7: 2. sed plenius etiam efferri אישן בת עין, Arab. انسان بنت العين *Homuncio Filia oculi*, Psalm. 17: 8. Contra Oculi voce omissa, انسان *Homo* etiam absolute *Pupillam* signare potest; indeque lusus ænigmaticus apud Haririum Conf. 44.

وكوكبا ينوارى عند مويته الانسان
حتي يرى فيه امّنع الحجب

Sæpe stella existit, cujus ortu conditur Homo:

Ita ut appareat in ea impenetrabile Velum.

Intellige sis per stellam in oculo existens punctum candicans, sive *Albedinem*,
non

non naturalem, sed vitiosam, quam *Albuginem* vocat *Plinius*, quæ *Homuncioni* five *pupillæ oculi* inducit *caliginem* & *velum*, quo visus præpeditur.

CCLVIII. Ad aliud deflecto, intime Genium Orientis exprimens ac resipiens, semel tantum apud *Esaïam* lectum *Cap. 22: 8.* ויגל את מסך יהודה. Et Reteget, vel, quod præplacet *Celeb. Vitr.*, intransitive, Retegetur Velum Judæ. Aqua hæret doctis interpretibus, in Figura illa declaranda. Plurimi retulerunt ad propugnacula & munimenta Judææ expugnanda. Alii de thesauris expromendis & erogandis cogitarunt, illuc etiam inclinante, quem laudabam modo, præclaro Commentatore. Non fecisset, si ampliorem habuisset conspectum veli remoti aut scissi in stylo figurato Arabum, quo signatur miseria & ignominia extrema. Sed loquantur exempla *Hist. Tamerl. 129.* أرسلنا اليكم هذا الكتاب فاسرعوا في رد الجواب قبل ان ينكشف عليكم هذا الخطا فمن لا نرحم من شكا ولا نرق لمن بكى. Misimus ad vos hanc epistolam: vos ei quanto-cyus respondete ante, quam retegatur velum, & ne tenuissimæ quidem reliquæ vobis supersint. Agitur de Literis *Tamerlanis* ad *Sultanum Ægypti* missis, quibus se suaque omnia dedere monebatur, antequam modis omnibus violaretur, & victoris exercitus furori exponeretur. Similiter *Hulacu Tatarus*, ad *Halebi* Dominum apud *Abulphar. p. 529.* Aliorum exemplo docti, qui male perierunt resistendo, res vestras dedite nobis, قبل ان ينكشف الخطا ويحل عليكم الخطا فمن لا نرحم من شكا ولا نرق لمن بكى. ante, quam Retegetur Velum, & recidat in vos peccatum vestrum: nos enim non miseremur conquerentis, nec tenero affectu commovemur erga plorantem. Additur pro commentario illius Veli retegendi, quod hic neutiquam prætereundum, jam regiones vastavimus, homines perdidimus, liberos orphanos fecimus, & desolata omnia reliquimus.

CCLIX. Ad locutionis ortum, progressum, & amplitudinem penitus adhuc perspiciendam, facit egregie *Hist. Tamerl. p. 214.* Sævierunt in Musulmannos & clientes eorum prout sæviunt lupi sanguinolenti in prolificos greges ovium: & patrarunt quæ nec decet facere, nec sane memoriæ prodere: واسروا المخذرات وكشفوا غطا المستنرات واستنزلوا شמוש المخذور من افلاك القصور وبدور الجمال مذ ساء الدلال وعذبوا الكبار. Captivas enim duxere matronas, & Retexerunt Velum puellarum; & descendere fecerunt Soles post aulae latentes, ex orbibus arcium, & Lunas pulcritudinis e cælo vitæ delicatæ, magnis simul & parvis omni tormentorum genere adfectis. Sensus est, milites *Tamerlanis* matronas & puellas honoratissimas violasse, nulla Veli earum habita reverentia, id est Matronalis aut virginæ dignitatis. Hunc esse adspectum nostri Veli elucebit quoque ex *Abulphar. p. 187.* ubi *Ayesja Muhammedis* vidua, in prælium adversus *Ali* egressa, his conviciis excipitur. Heus Mater fidelium, certe cædes *Othmani* minoris erat momenti, quam ut tu domo tua egredereris, maledicto isto camelo vecta;

انه قد كان لك من الله سترى وحرمة فهتكت سترى وابحت
*erat enim tibi Divinitus datum Velum & sacrosancta dignitas: sed enim scidisti Velum tuum, & profanavisti Majestatem tuam sacrosanctam. Versio Celeb. Pococ. aliquid impediti habet, Erat siquidem tibi a Deo in operimentum & asylum, at jam secreti tui velum dirupisti, & asylum tuum commune fecisti. Præpedivit virum in Arabicis convertendis dexterrimum alias, illud انه, سترى, cuius affixum retulit ad بيت domum, cum referat sese ad sequens سترى, secundum perpetuam structuram Arabum; unde jam multo luculentius quid & figuratius efflorescit, quum non *demus Ayesjæ* dicatur ei fuisse in *Operimentum*, sed antequam egrederetur in prælium, & Viris pugnantibus sese misceret, adfuisse ei سترى Velum, Matronalem dignitatem, & حرمة, aliquid Sacrosancti atque inviolabilis; sed jam sua ipsam immodestia scidisse ac temerasse illud Velum, aliisque violandum objecisse.*

CCLX. Apparet hinc imaginem veli remoti aut scissi desumptam esse a *Virginibus & Matronis pudicis*, quum vexantur, violantur, & omni ludibrio adficiuntur, ac proinde cumulum, quod in principio dicebam, miserie atque ignominie ab *Esaja* intendi, quum *Judææ velum Retegendum* esse comminatur.

CCLXI. Quid grandiloquentia Orientalis sibi in hac imagine permittat, quibusque eam coloribus variet, atque exornet, non injucundum fuerit paulo pluribus exequi. in *Hist. Tamerl.* pag. 29. ita narratur altera illius expeditio in *Chorasmiam* suscepta واقام لجميلة بكرها خاتبا فحاصرها وصايرها وضاجرها وشدن علي اعناق مسالكها النلابيب وكان ان Et institit Pulchræ ejus Virgini procator, obsidioneque cinctam afflixit tædioque adfecit; in colla adituum ejus injectis manibus quæ jugulo apprehensam traherent, & jam ferme defixis in lacinias illius ungibus. Ut postremum hoc plenius percipiatur, sciendum اذبال proprie esse *syrmata*, & *Lacinias fluentes stolæ muliebris*: improprie *Oras & extremitates arcium*. Utrumque ex ancipiti dextre complexus est *Arabsjades*. *Ite. rum p. 73. Obsederunt arcem Syrsjan circiter decennium. وهي بكر لا تفتح لطالبها بابا وعابس لا يملك خاطبها منها خطابا* Erat autem Virgo, quæ proca suo portam non aperiēbat; & quidem austera, unde amator ne responsum quidem poterat elicere. Legendum tamen videtur pro austera, عانس innupta, quin & nuptias omnes aspernans puella, jam adultior; quam vocem consimili figura auxit *Arabsjad. p. 223. هذه القاعة عتقاء قلنها تكبر ان تصاد وعرنين عانسها يابي ان يدخل لخطاب* Hujus autem arcis fastigium Gryphis instar eminens, superbius erat, quam ut venatori se daret: & Nasus Innuptæ hujus Domisæ fastidiebat subire proco ulli habenas subjectionis. Dein pag. 224. descripta oppugna-

وَحَاشَا لِدِرَرِ ذَيْلِ جَشْمَتِهَا وَعَصْمَتِهَا اِنْ يَسَامُ فَتَقَا
 &c. Et procul averruncavit a se futura Syrmatis dignitatis & pudicitiae ejus ut
 ullo pacto violaretur &c. &c. &c. Addatur & hoc pag. 330. de Samarcanda
 وَكَشَرَتْ اَسْوَارَهَا فِي وَجْهَةِ اَنْبَابِهَا وَارْخَتِ عَصْمَتَهَا عَلَي بَابِهَا حِجَابِهَا وَسَدَلَتْ عَلَي جَبِينِ
 Et strinxerunt mœnia ejus contra illum dentes, laxavitque pu-
 dicitia ejus super portam velum suum: atque iniecit fronti inexpugnabilis suæ fir-
 mitatis suum flammeum. Duo ex hoc contextu menda sustuli, quæ editionem
 Golianam turbabant; nam كَسَرَتْ in principio periodi, & اِرْخَمَتْ in me-
 dio ferri nequeunt. Atque hæc quidem Veli Virginei aut Matronalis metapho-
 ram in Regionibus ac Civitatibus abunde declarant, haud falsosque eos inter-
 pretes ostendunt, qui in Retecto Velo apud Esajam, præsidia, propugnacula,
 munimenta omnia, tum oppugnata, tum expugnata reperiiebant.

CCLXII. Hinc explicanda quoque dictio figurata Nahumi Cap. 3: 5. de
 Ninive evastanda; Ecce te invasurus sum, fatur Dominus: וְגִלְתִּי שׁוֹלֵךְ עַל
 Et Retegam Lacinias Tibi tuas in
 faciem; & monstrabo gentibus nuditatem tuam, regnisque ignominiam tuam.
 Breviter sed solide Ill. Grotius, Tractabo Te, non ut Matronam, sed ut mere-
 tricem. Par & consona vox aliorum: nec tamen omne illud perspectum fuit,
 quod in interiore recessu linguæ hic continetur. Tria habeo. Primum spe-
 ctat vim qua propriam, qua impropriam vocis שׁוֹלֵם. Alterum pertinet ad
 duplicem quoque usum & adspectum מַעַר vel מערה. Tertium amplectitur
 universam periodum.

CCLXIII. Primo ergo שׁוֹלֵם proprie non sunt limbi, ac institæ vestium,
 Zoomen, ut vulgo vertitur, sed Laciniæ laxius & largius fluentes, quæ ultra
 talos descendant, & humum verrant. Radix שׁוֹל, & cum sin سال
 Arabibus nota in laxo simul & pendulo. Potissimum tamen illa potestas Laci-
 niosi Syrmatis in veste confedit sub ذَال, med. je, apud Golium, Laciniam,
 caudam vestis seu Syrma traxit mulier, & verrendo humum superbe incessit.
 Derivatum item ذَيْل plur. fr. ذِيُول. Lacinia. Cauda vestis. Syrma. Bel-
 gice sleep. Ita diserte Zjaubari. ذَالَتْ الْمَرَأَةُ ذَيْلَ اِي جَرَتْ ذَيْلَهَا عَلَي
 De femina adhibetur hoc verbum, quum Laciniam suam trahit
 super terra, & jactantius incedit. Citat deinde ex Moallekât.

ذَيْلٌ سَجِيلٌ مَمْدُودٌ

Syrmata vestis Byssinæ prolixioris.

Illa Laciniōsa vestis a poëta adfertur in argumentum Nobilitatis & opulentiae,

ut Schol. monet *يريد انها ليست بمهتنة فاذا مشيت تبخترت وجرت* *Innuat eam neutiquam esse ignobilem, quippe quæ inter eundem jactantius vacillet, & Syrmata trahat.* Vides propriam sedem *اذيال* in *Matronis*, & *Principibus feminis*; notabili etiam hanc in rem exemplo illo *Hist. Dyn.* p. 236. *Apprehendit Syrma ejus, ac si eam renudare vellet* *Et mox بسطن يدها الي اسفل وامسكت* *Illa vero manum suam extendere deorsum, & firmiter retinere suam Laciniam,* Proinde *Niniven* cum *superba & Potente Muliere* comparans propheta, appositissime ei addidit *שוליים Syrmata.*

CCLXIV. Illa autem *Syrmata* jam porro improprie & figurate designant *præsidia, munimenta, arces*, ut supra obiter insinuat; atque nunc paulo copiosius pandendum. *Hist. Tamerl.* p. 349. *فلم يقر لهم قرار وتنادوا* *القرار الغرر وتشتتوا في البلاد وتشتتوا باذيال القلاع وروس الاطوار* *Quum ergo nullum remanendi locum haberent, Fugam capeffendam esse promulgarunt; dissipatique per regiones, apprehenderunt Lacinias arcium, & vertices montium.* Similiter pag. 394. *وتشتتوا باذيال كل كهف مصون* *Et apprehenderunt Lacinias omnis Asyli muniti.* Et pag. 184. *وبعض تشبت باذيال الجروف العاصية وتحصن اخرون بالاماك الغامضة الغاصية* *Nonnulli apprehenderunt Lacinias petrarum inexpugnabilium; alii sese muniverunt in locis profundis & remotis.* Addatur illud pag. 29. supra jam exhibitum *حاشا درر ذيل حشمتها وعصمتها ان يسام فتقا لانها* *jam ferme defixi erant in Lacinias ejus Regionis unguis illius.* Id est in *munimenta, & arces.* Itemque illud pag. 224. *Et procul averrun-* *cabat a se Sutura Laciniae munitissimæ ejus pudicitie ac firmitatis, ut ullo pacto violaretur: quippe quæ & Virgo, & naturaliter Clausa omnem insipientem frangebatur.* Describitur *arx* naturaliter *inaccessa*, ac proinde nulli unquam victori domita. Quæ jam omnia luculenter ostendunt *שוליים Lacinias*, pro *præsidiiis*, & *munimentis Regionum* sublimiore stilo *Orientis* frequentari; illumque adspexit etiam *Nabumo* obversari potuisse.

CCLXV. Alterum nobis linguæ arcanum relegendum sub Vocabulo *מער* *Nuditas*; quæ præter literam, exerit *Loca nuda, patentia, periculis bellorum maxime exposita & obnoxia.* Sic Arabes *عورة* *Nuditatem pudendam* amant transferre. *Camus العورة* *كل ما يستحي منه العورة* *كل خال يتحوف منه في ثغر او حرب وعورات الجبال شقوقها* *Nuditas hominis dicitur عورة, & omne quod pudendum: ita etiam vocatur omnis locus præsidio vacuus in Finibus aut Bello, de quo timetur.* Item *pudenda montium*

tium sunt fissurae eorum. Eadem figura assumpta sub **فروج**, quod tum maris tum potissimum feminae pudenda denotat; nec non confinia nuda & aperta hosti. Loca metuenda, per quae vis hostilis queat irrumper. Ad Diw. Hud. annotavit Scholiastes. **فروج الشيء عورته ومقتله** Pudenda alicujus rei sunt nuditas ejus & locus neci patens. Sic in Moallekât reperio **فروج السابغة** pro locis illis ubi Lorica scindi & violari potest, sive **المخافة** locis infestis & metuentis, per quae letalia vulnera infliguntur. In Diw. Hud. **فروج الجيش** pro lateribus apertis exercitus alicujus. In Hamasa **فروج الارض** pro Regionis finibus incustoditis per quos irrumpi possit, ad ferro & cæde grassandum.

CCLXVI. Hinc jam Tertium illud, quod totam amplectitur Periodum, non amplius in obscuro est; nempe Niniven illam Reginam superbam Orientis, Violandam fore, & sub hostili impetu fœdissime prostitutam, Laciniis arcium munimentorumque resectis aut dissecis; atque nudatis Regni omnibus lateribus, per quae irrumpens victor cum ludibrio exitium imperio potentissimo acceleraret; secundum id quod Cap. 2: 8. etiam dixerat vates, **הצב גלתה והעלתה** Hutzab Reteſta est, & Conscensorem pati coacta.

CCLXVII. Offert sese aliud adhuc in Nabumo Cap. 1: 10. ex interiore stilo Orientis depromptum **ער סירים סבוכים** Ad Spinas usque perplexi; id est spineti instar horrentes, & aculeis formidabiles. Est emblemata potentia Assyriacæ, quæ aridæ stipulae instar foret consumenda, quantumvis ad spineti formidabilis perplexitatem excrevisset. Ita Arabes suum, **شوكه** spina, spinetum solenniter traducunt, atque de potentia ad summum perducta dicunt, **وهنت الشوكه** Invaluit spina: & de eadem infraſta aut imminuta **الشوكه** debilitata est spina, quod habes in Hist. Sar. p. 24. Similiter Euyck. Ann. Alex. tom. 2. p. 210. **ضعفت شوكتهم ونال ملكهم** Debilitatur spina eorum, & in contemptum veniet Regnum. In Hist. Tamerl. p. 17. de increſcente illa fortuna & potentia ejus dicitur, **فغويت بذلك شوكته** Et corroborata est per illud spina ejus, occupavitque corda timor ejus. Vide etiam p. 169. & 231. & 384. **لم يقدم احد علي** Nemo poterat resistere sermoni ejus, ob vehementiam spinæ ejus. Frequens est formula in Hist. Sarac., ut pag. 4. 178. 189. Adde hoc Abulphar. p. 469. **مىسبى legatos ad Sultanum Rumæe aliosque ويعلمهم كثره عساكر التاتار وحدة شوكتهم وشدة نكايتهم** docuitque eos multitudinem exercituum Tatarorum, & vehementiam spinæ eorum, vimque lædendi qua pollebant. In malum nempe, pro natura emblematis, potissimum inclinât, quod & observatum pag. 301. Non suppressendum hic quod in Hamasa invenio,

ونجيب داعية صباح بثياب
عجل الركوب لدعوة المستنجد
ونفل شوكتها ونفثا حميها
حتي تبوح وحمينا لم يبرد

*Respondemus opem imploranti adversus impressionem hostilem, exercitu
Celeriter invecito ad clamorem invocantis.*

Et infringimus spinam sedamusque æstum ejus hostis

Donec defervescat: sed noster æstus nunquam frigescit.

جعل الشوكة كناية عن السلاح والقوة جميعا
اصلها فيما تنبتة الارض ومن امثالهم لا تنقش الشوكة بالشوكة
وان ضلعها معها ثم نقلت الشوكة الي الحديد وكني بها عن
Fecit spinam, figuram armorum & potentiae simul: in origine
شوكه est quod e terra nascitur spinosum; estque proverbium Arabum, Spinam spina
non revelli quum inter se consentiant. Transfertur autem spina ad ferrum, &
circumscribitur per eam potentia ac vis bellica.

CCLXVIII. Hinc simul elucet Origo translationum sub themate
funxit, vulneravit spina. Item Fortitudinem, robur, acrem in bello virtutem
ostendit. Nec non, Panoplia indutus fuit. Scilicet شايك panoplia tectus,
& telis, sagittis, hastis simul instructus, qua vir, qua exercitus, repræsentat
spinetum formidabile, erectis aculeis horrens, quale illud apud Esajam Cap. 10:
17. Erit Israël Lux in Ignem, ejusque Sanctus in Flammam, inflammabitque
& consumet شير وشمير Vepretum & senticetum Assyrii exercitus uno die.

CCLXIX. Non possum non adjungere vicinam formulam
decorticationis tragacanthæ, arboris aculeatæ, qua proverbialiter indicari solet
maxima & insuperabilis ferme difficultas. Bis ad Hamasa eam adduxit Tebri-
zius; ut دونها خطر القناد تخاف شوكته اليد intercedit decorticationis
tragacanthæ, cujus aculeatam spinam horret manus; Iterumque قال الشاعر
Ait poëta. Intercedit decorticationis traga-
canthæ, cujus robustissima est spina. Usurpatur potissimum in potentia inaccessa.
Ut in Hist. Tamerl. p. 43. يطا العراقيين Unde autem isti claudio Zjagathæo, ut
conculcet duas Frakas? nam profecto inter eum, & hasce regiones intercedit decorti-
cationis tragacanthæ. Loquitur Sultanus Babylonie, opes sui imperii comparans
انا قوم لنا باس وشدة والعدة والعدة والدولة والندجة ولنا يصالح النشامخ والنابي

Uti-

Utique nos sumus populus, cui inest vis bellica & robur, apparatusque armorum, & numerus militum: felicitas quoque, & strenua animositas: ita ut nobis conveniat altum gerere Nasum, & fastidire.

CCLXX. Quod autem postremus ille contextus دولة Fortune feliciorum statum & cursum memorat, ansam mihi porrigit ad enucleandam pervenustam sane figuram, qua Orientales Imperia & Opes florentes circumscribere solent. Thema est دال apud Golium, *Conversa fuit per vices & Periodos Fortuna: Obivit alter alterum in bello & superior evasit. Celebre ac publice notum evasit aliquid. Inde دولة Daulet & Doulet, Conversio temporis ac fortunæ, pecul. in felicitate prosperitateque qua armorum & victoriarum, qua opum & divitiarum; estque proprium ferme vocabulum in domibus regnatricibus, imperiisque in orbe terrarum emergentibus. Sic nota دولة بني بويه potentia Bowaidarum. دولة بني سلاجوق potentia Selsjukidarum apud Historicos. Quin Abulpharagius suam Dynastiarum Historiam inscriptam voluit تاريخ مختصر الدول Chronologiam compendiosam potentiarum. Illæ notiones omnes secundariæ sunt, propagatæ a دول situla, idem quod دلو; unde Verbum دال est sitularum instar nunc adscendere nunc descendere, atque ita per periodos converti. Proprie ergo دول est Fortune mutatio, situlis quasi reciprocatis nunc adscendentis, nunc descendens. Sic capitur in pulcro dicto Hasani imperio se abdicare, & Muawiæ cedere coacti, ان لهذا الامر مدة والدنيا دول, Est huic rei spatium finitum, & mundus est sitularum rotatio. Illuc spectant quoque elegantes illi versiculi, in Hist. Tamerl. p. 317.*

الدهر دولاب يدور فيه السرور مع الشور
بين الغني فوق السماء وإذا به تحت الصخور

*Mundus rota aquaria est, qua læta & tristia volvuntur.
Aliquando quis supra Cælum est: & ecce mox jacet imo in antro.*

Quum proinde دال vertitur in Lexico juvit ac superiorem reddidit; & دول Divitias ac felicitatem concessit Deus, probe tenenda est imago sitularum & rotationis, quod extra omnem dubitationis aleam collocat illustris locus in Hist. Tamerl. p. 367. الحرب كما علمت سجال وكما اديل لك علينا Bellum, ut nosti, situlas refert: utque tibi rotatio concessa est super nos heri, ita profecto cras nobis super te rotatio concedetur.

CCLXXI. Hac illustri imagine usus videtur David, Fortune lætioris vices, quibus supra hostes evectus erat, ita celebrans Ps. 30: 2. ארוממך יהוה כי דליתני

דליתני ולא שמחת איבי לי *Extollam te laudibus Jehova, quoniam extulisti me* situla reciprocata, atque hostes mihi haud lætos reddidisti. Sensus viderunt interpretes: schema pulcherrimum minus in promptu fuit, quo jam victor ac triumphator concelebrat sibi concessam دولة, *Felicitatem armorum, imperii, potentiae*, cum multa Majestate in domo Regnatrice florentis, & per secula perennaturæ: in quam præterea conferri velim imperatorum Orientalium titulos, *مركن الدولة* *Gladius imperii*, *صبام الدولة* *Angulus imperii*, sive *stabilimentum*. *ناصر الدولة* *Adjutor imperii*, *بهاء الدولة* *Splendor imperii*. *عماد الدولة* *Columna imperii*, quæque alia faulta Felicitatis perpetuandæ omina in monumentis Historicis consignata sunt.

CCLXXII. Est in Emblematico usu Orientis perquam trita *Mola* مرحي, vel ut *Hebræi* maluere duali forma مرحيان, *רחים*, cujus radix مرحي ultima je, itemque مرحا ult. vav statuitur ab *Arabibus*, quum Lexicographi nostri *רחים* reducere soleant ad *רח*. Sed origine missa figuras nunc tantum nonnullas producam, quibus *Mola* aucta est, inter quas *Dens molaris*, nec non *ungula cameli & elephantis*, a *Commolendo*, satis accedunt ad nostrum genium. Item *pectus cameli*, seu *Callosa* ejus pars cui incumbit. Alio adspectu *Campus pugnae*. Item *populi Princeps*; nec non *Turba domesticorum*; denique *Agmen camelorum se invicem prementium*. Ad distinctiorem conceptum prælucebit nobis *Tebrizius* ad *Hamasa*, ubi poëta hanc pingit scenam.

قوارس لا يملون المايا
إذا دارت مرحا الحرب الزبون

Equites nullo fatorum affecti tædio;
Quum mola belli calcitrosi volvitur.

الزبون الدفوع انما شبهت الحرب بالناقاة, Ad quæ Scholion sic sonat, الزبون ووصفت بصفتها وهي التي تزبن حالها برجلها ويقال ثبت في مرحي الحرب اي حيث دارت مرحاهها ومرحا الحرب مستندلها *Zaboun* dicitur *camelus calcitrans*, cum jumento autem calcitroso comparavit bellum, sive prælium, idque ejus proprietate insignivit, quæ est, mulgentem calcibus appetere. Dicitur præterea, Firmus est in loco ubi mola belli circumagitur: nam belli molam appellitant locum ubi volvitur & circumagitur. Alibi adhuc *Mola belli*, est magnitudo مرحا الحرب معظمها قال استندلرت مرحاهم moles ejus. Dixit nonnemo. Volvitur seu circumagitur mola eorum. Lumen addet exemplum in *Hist. Tamerl.* p. 21. فقامت بين العسكرين سوق المحاربة ولم ينفق بينهم فيها سوي معاملات المضاربة ولا نالت مرحا

Inter duos exercitus
 Forum digladiationis excitatum ferbuit; nihilque ibi vendibilius extitit, quam mu-
 tua ictuum commercia: non destititque Mola praelii circumagi donec commolitus esset
 exercitus Timuri. Luculentum & hocce pag. 211. لنكرن عليك كره
 الاسد الغضبان ولنوردن منك ومن عسكرى نواهل الغنا موارد
 الاضغان ولنحصدنكم حصد الهشيم ولنبدوسنكم دوس الحطيم
 ولناغظنكم رحي الحرب في كل طريق لما تعانون من غايظ الطعن
 Infiliemus in Te ritu Leonis irati; atque aquatum
 mittemus ex Te Tuoque exercitu sitientes hastarum in aquaria odiorum: & deme-
 temus Te prout siccum gramen demetitur: proculcabimusque prout lignum aridum
 proculcatur: atque expellet vos Mola belli in omnem viam, vexatos densa confossio-
 ne hastarum, spissoque ictu gladiatorum, prout expellitur farina commolita. Huc
 pertinet quoque elegans sententia in Nawabig.

لا تصدح الامور الا باولي الالباب
 والارحاما لا تدور الا علي الاقطاب

Non recte eunt Negotia, nisi viri adsint cordati.
 Et Molæ non circumaguntur nisi super ferreis axibus.

Respicitur ad phrasin قطب رحي الحرب Ferreus axis, polus, cardo, Mola
 belli, pro imperatore exercitus.

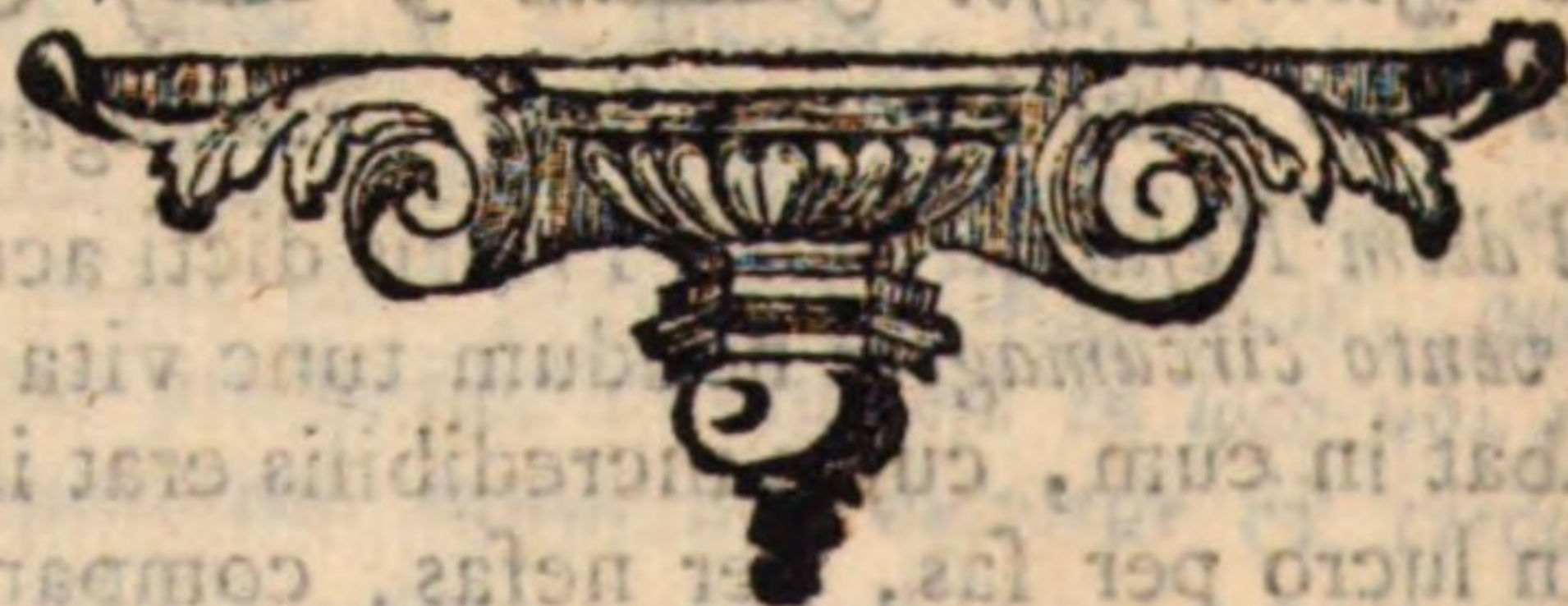
CCLXXIII. Latiorē adhuc conspectum hujus Molæ aperiet nobis duplex
 proverbium, in Hist. Dyn. p. 179. 180. ubi cædes narratur Omari Chaliphæ,
 ab Abu Lulua obtruncati. Causa ejus fuit, inquit Abulpharag., quod cum ad
 eum accessisset Abu Lulua conquestum de gravitate tributi, Omarus reposuerit,
 فاني سمعت عنك انك لو اردت ان تدبر Etenim audiui ego de te, te, si volueris Circum-
 agere Molam vento, id efficere posse. فقال لادبرن لك رحا لا تسكن
 Dixit ergo Abu Lulua, Sane circumagam tibi Molam, quæ
 cessatura non sit usque ad diem Resurrectionis. Prioris dicti acumen sic enuclean-
 dum videtur. Molam vento circumagere nondum tunc vita didicerat: Prover-
 bialiter proinde quadrabat in eum, cujus incredibilis erat industria: speciatim
 vero, cujus industria in lucro per fas, per nefas, comparando eminebat; ut
 Molam circumagere dicti fuerint, qui emolumentum & lucrum captabant, idque
 vel vi, vel artibus, conquirebant. Posterius dictum sese refert ad Mortem,
 & Destructionem, secundum vim illam verbi طحن moluit, commoluit,
 quæ in perdendo, & conterendo usurpatur. Zjaubari الكثيبة

יִקְטֹל וַיֵּאָסֵר וַיִּטַּח וְיִקְסֵר Vocatur טַחֵן Turma quæ molit quicquid obviam habet. Id est proterit & neci dat. In Hist. Tamerl. p. 266. יִקְטֹל וַיֵּאָסֵר וַיִּטַּח וְיִקְסֵר Cædebat, vinciebat, molebat, frangebat.

CCLXXIV. Hunc ipsum usum טַחֵן, atque Molam destructionis, oppressio-
nisque simul offert nobis insignis locus Esajæ cap. 3: 15. מַלְכָּם תִּרְכְּאוּ עִמִּי Quid vobis, quod conteratis populum meum? & facies paupe-
rum commolatis? Recte ibi Celeb. Vitranga. Quæ mola conteruntur, ita attenuan-
tur ut plane in nihilum redigi videantur. Exjugebant illi Magnates omnem plebis
substantiam & vires, nihilque iis reliquum faciebant, quo decus & speciem hone-
storum ac liberorum hominum in Republica tuerentur. Id indolem Emblematis
feliciter repræsentat: a qua longiuscule alii deflexerunt, qui faciem commoli-
tam declarant pugnis & colaphis contusam, nam ut ex allatis exemplis liquet,
Moletrinam exercent, & quicquid sub manibus venerit, commolunt, partim qui
pecunias extorquent, & corradunt, partim, qui destruunt plane atque disperdunt
miseros mortales.

CCLXXV. Perpendendum quoque trado, num Bellicæ Molæ, مَرْحَى الْحَرْبِ,
adspectus abesse possit ab illa imagine, qua Jerem. 51. Babylonia ex potentia
suæ fastigio dejicienda, & mergenda, comparatur cum Lapide pessum eunte.
In Apoc. cap. 18. Molaris appellatur Lapis ille. Observavit ibi Cl. Vitr. em-
blema Lapidis magni esse aptissimum, ad imperium vel regnum qualecunque fi-
gurandum. Coll. Zach. 12: 3. tum quod magna & vasta imperia difficulter loco
moveri possint: tum quod, qui id tentare velit, facile se ipsum lædat, & præ-
sentissimum subeat periculum: nempe ne sub pondere elidatur, ac quasi in pul-
verem commolatur: haud secus ac si quis ad lapidem molarem suo rotatum tur-
bine, manus admoliretur; quod ad figuræ hujus majorem cum amplitudi-
nem, tum gravitatem, addendum esse videtur.

FINIS

A L B. S C H U L T E N S
V I N D I C I A E
O R I G I N U M H E B R A E A R U M
E T
O P U S C U L I D E D E F E C T I B U S
H O D I E R N I S L I N G. H E B R.

ADVERSUS DISSERTATIONEM
C L. D R I E S S E N I I

De Veris Causis & auxiliis Interpretandi Ling. Hebr.
Biblicam.

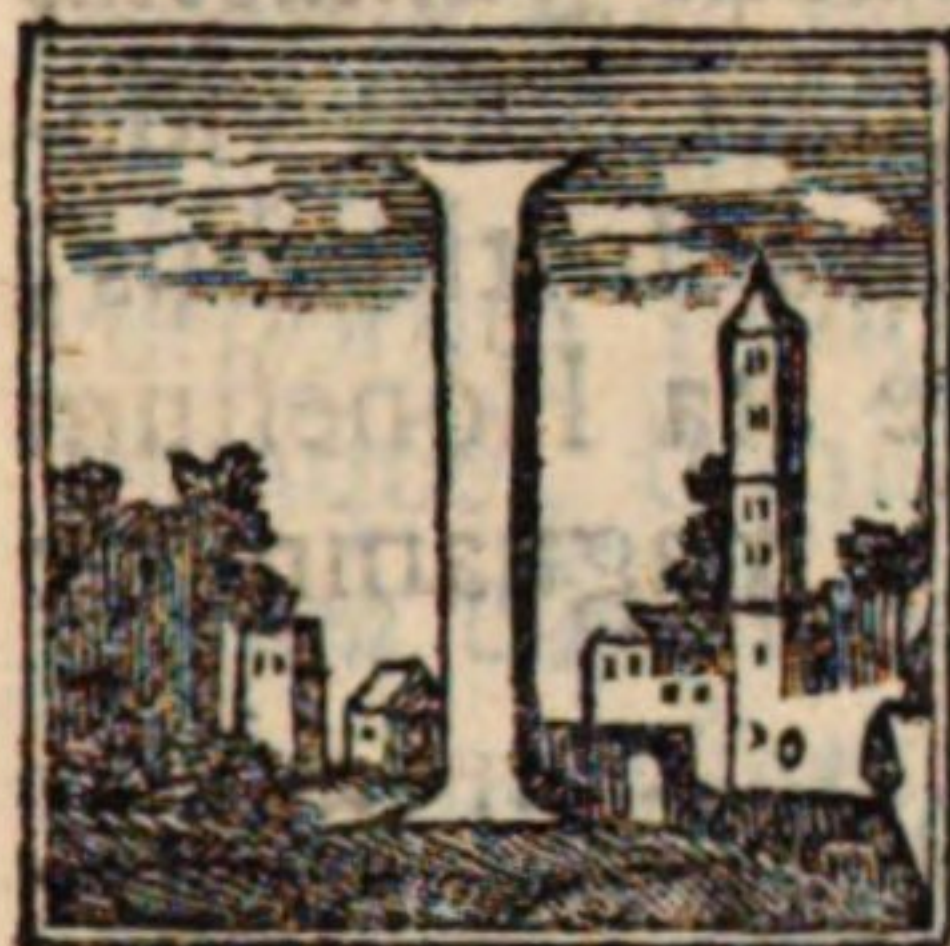
A C C E D U N T
*Stricturae in Ejusdem V. Cl. Considerationes ad Novam Versionem
Libri Jobi.*

ALB. SCHULTES
VINDICIAE
ORIGINUM HERBARUM
ET
OPUSCULI DE DEFECTIBUS
HODIERNIS LING. HEBR.
C.L. DRESSER
De Veris Causis & auxiliis Interpretandi Ling. Hebr.
Bischoff.

ACCEDUNT
S. I. N. I.
Strasbourg in Pijssheim N. Cl. Considerationes ad Novam Versionem
Libri Jobi.

P R A E F A T I O.

n lucem emissa, nuper admodum, a Cl. *Driessenio*, *Dissertatio de Veris causis, & Auxiliis, interpretandi Linguam Hebraeam Biblicam*. Ea adversus me conscripta. Titulus quo eam insignivit Celeb. Theologus totum Belgium erexit. Ad placidissimum examen vocantur Viri Cel. A. SCHULTENSII *Origines Hebraeae, & Defectus Hodierni Linguae Hebraeae &c.* Radicibus omnibus quas V. D. ex Arabismo induit novo significato redditur suus significatus Hebraeus primigenius simplex proprius Universalis. Accedunt Considerationes ad novam Ejus Versionem LIBRI JOBI. Praemissa est *Dissertatio ista, cum Considerationibus annexis, ejusdem Viri Clarissimi Dilucidationi Analyticae Libri Jobi; in qua verus Controversiae status Jobum inter & tres Amicos, & inter Jobum & Elibu, dilucide indicatur. Verus Behemoth & Leviathan, eaque occasione piscis Jonae, qui haecenus delituerunt in Lucem protrahuntur.*

Jam tres, quatuor, hebdomadas, ante evulgationem *Libri*, uterque *Titulus* comparuerat, & mihi annunciarat id, quod a longo tempore desideraram; ut aliquis ex ordine *Theologorum*, quorum nonnullos nostrae non novae, sed veteri, & in natura ipsa fundatissimae, *Rationi, & Methodo Hebraica tractandi*, minus favere sciebam, mecum in placidum, & amicum, congressum veniret.

Huc Viros Doctissimos, a me dissentientes, invitavi plus semel, non provocans sane, sed Veritatem, cui Sacramentum diximus, sub discussionem publicam venire discupiens, ne privatis amplius vocibus premeretur, & suspectum redderetur, quod Lucem sustinere potest, Lucem sustinere gestit, ad Lucem examinari, & dijudicari, flagrantissime expetit, atque deposcit. Loquatur *periodus*, quae par. VII.

Libelli de Defectibus Hodiernis L. H. extat. Quinto subnectam & exponam illa argumenta, quæ Methodum meam labefactare videri possint, quæque mihi saxum hoc volventi crebro occurrarunt: atque ita exponam, ut me non cupiditate ferri, sed veritatis amore duci, appareat; quando arma adversus me acuere & porrigere non detrectabo: lubentissime pro bona causa certamen honestum atque generosum subiturus; utpote qui tum VICISSE existimem, quum VERITAS vincit & triumphat. Hanc Amicissimam, & Sincerissimam, invitationem repetii ante Triennium Capite Quarto secundæ Partis Originum Hebr. sub finem: atque inde mox Capite Quinto produxi Quindecim Classes argumentorum, quibus sententia nostra impugnari posse videbatur; aliorum industriam simul eliciens, ad Classes illas fortioribus, quæ me fortasse fugissent, Classibus augendas, atque ita Honestum illud pro Veritate Certamen, ut Viros facere par est, magnanimiter decertandum.

Non poterat ergo non gratissima mihi venire Cl. Driessenii *Dissertatio de Veris Causis & Auxiliis Interpretandi Ling. Hebr. &c.* quæ aliquid meditatum, maturum, expectatione publica dignissimum, in Titulo promittebat.

Ne quid tamen diffitear, ipse *Titulus*, prout eum concipere placuerat Cl. *Dissertatori*, mihi nescio quid præsagiebat, ex eoque non obscure pellucere videbatur ipsa illa vis *præjudicatarum Opinionum*, quibus obsessi multi Viri Doctissimi, *Systema* nostrum ne intelligunt quidem, nedum ut debita prudentia, gravitate, justitia, illud examinare vel privatim, vel publice, possint.

Accepi, ad finem mensis *Maji*, exemplar à Cl. Auctore amica manu mihi transmissum. Continuo a capite ad calcem id quod me spectabat, perlegi. Inter legendum dici non potest quanto stupore non solum, sed & dolore, fuerim percussus, quod omnis pagina, omnis periodus, omnis versus, *perpetuam* proderet *ignorationem Elenchi*, cum *occulta averfatione* rerum nostrarum conjunctam, quæ scribentis iudicium ubique offuscasset, Ejusque adfectum incitasset.

Nil minus profecto videbam, quam *placidissimum Examen*, & *Discussionem Amicam*, qua se ad *severam*, *Logicamque*, *Methodum* mea examinaturum esse pollicitus erat Cl. *Theologus*, tum in *Titulo*, tum *Introductionis* pagina secunda. Cernebam contra, unam continentem *cavillationem*, *criminationem*, *condemnationem*; plerumque quidem verbis sic satis mollibus, sed quæ suum pusculum intus foverent, atque ubi-

ubique eam sererent opinionem, ac si per *Methodum* nostram *Linguae Biblicae puritati*, & *Sacrarum Scripturarum certitudini*, aliquid derogaretur, atque *Ecclesiae* non parum periculi immineret.

Visum quidem fuit Cl. *Driessenio*, eadem pagina *secunda introductio- nis*, ubi *Metum* illum tanquam *Iustum* in prima acie collocavit, per *parentthesin* interserere, „ *Omnem præter & citra intentionem Viri* „ *Sacrarum Scripturarum reverentissimi*, qui non nisi lucem novam „ *hactenus desideratam illis infundere omni industria, vigilia, cura,* „ *laborat:* ” Sed excuset me Cl. *Theologus*, flosculis sub quibus anguiculus latet parum delector. Si *justus* sit hic *Metus*, tum enimvero *intentio mea bona* me nunquam defendet, nec *imprudentiæ*, ac *temeritatis*, absolvet. Si *justus* sit hic *metus*, nolo mihi parci, nolo mihi verborum honores adhiberi; sed quantocius ad meliorem mentem, viamque, bonis rationibus reduci, postulo: publice declarans, me, si *justum* esse hunc *Metum* convincar, mox *Veritati*, ut sæpe professus sum, *concessurum*, atque omnia mea, sine ulla cavillatione, palliatione, tergiversatione, retractaturum.

Sin vero hic *Metus injustus*, ut sæpissime evici, & luce meridiana clarius porro evicturus sum, tum sane Cl. *Driessenius* per universam suam scriptionem non valde in me *justus*, *aquusque*, quippe qui hunc *metum* ubique sparserit, atque hoc solo metu armatus adversus me eduxerit, & in *Fronte aciei suæ*, & in *lateribus*, *subsidiisque*, passim insinuans imperitis rerum nostrarum, me *receptos vocum Hebræarum significatus*, præter *NECESSITATEM*, & *INVITIS Veræ Hermeneutices LEGIBUS*, migrare. *DUBIOS facere in quam plurimis dictionum Sacrarum VEROS SIGNIFICATUS*. Item, *Temere agere*; & efficere ut interpretandi *ADMINICULA Divinitus comprobata VILESCANT*; in illorumque locum reponere *ADMINICULA OBSCURIORA*, quæ expressos illos mirabilis *Providentiæ Divinæ Characteres* non habent; & de quibus *BENEDICTIONEM DIVINAM* sibi promittere non possit *Ecclesia*: quin imo quæ forte a *REGIA* & piis *Doctisque Majoribus calcata VIA*, abducerent in *AVIA*, & *NOVAM* nescio quam *LINGUAM SCRIPTURIS INVITIS* obtruderent &c. Ecquid gravius dici potest in hominem, qui jam per viginti quinque annos *Linguam Hebræam* in florentissimis docuit *Academiis*? Cl. *Driessenio* tamen hæc satis mitia, quin *placidissima*, visa: nimirum intus sentienti,

inclementius mecum jure agi potuisse, si pio Zelo, quo se animatum credit, indulgere voluisset.

Non omnis ignis purus & sacer. Videamus ergo quid puritatis, & pietatis, hicce Zelus spiret.

Laudabilis hic Zelus effecit, *primo*, ut Cl. *Driessen. Fundamentorum meorum soliditatem tentaturus* in *Libro de Originibus, a Causæ meæ fundamentis, & firmamentis*, tum suos, tum Lectorum suorum, oculos perpetuo studiosissime averterit, & *Arcem* totius *Quæstionis* ne digitulo attigerit quidem. Id quia ipsemet forte ignorat, probatum reperiet Doctissimus *Dissertator Vindiciarum* mearum *Introduct. §. 2. 3. & Orig. Sect. III. §. 1. Sect. IV. §. 1. Sect. VI. §. 1. Sect. VII. §. 1 & 2. Sect. XI. §. 1. & 2. Sect. XII. §. 1.*

Laudabilis hic Zelus, *secundo*, suggessit, ut *nullos esse Defectus Hodiernos Ling. Hebr.* demonstraturus Cl. *Driessenius*, ne quidem *Lectorem* monuerit, quid ego per *Defectus* illos intelligerem; eorumque *Octo Classes*, & robor distincte a me exposita, cæca caligine involve-rit; ut ita victoriam, quam sibi, suisque, de me desponsarat, citra ul- lum periculum auferret, atque viridi lauru tempora cingeret. Hoc pru- dentissimus *Dissertator* jam non nescit: nam de industria factum esse in omnium oculos incurret, si inspexerint *Vindicias* meas *Defectuum*, *Introd. §. 1. 2. 3. & Sect. III. §. 1. Sect. VI. §. 1. Sect. VII. §. 1. Sect. VIII. §. 1. Sect. X. §. 1. Sect. XI. §. 1. Sect. XII. §. 1.*

Tertio, idem ille Zelus laudabilis adeo Cl. *Driessenium* aversionis erga me, meosque conatus, implevit, ut nec omnia mea legerit, nec intelligere voluerit; quum hætenus, quod liquido adfirmare possum, *statum Quæstionis, & Controversiæ* verum *cardinem*, ignoret *soler- tissimus Dissertator*; ac propterea omni *pagina, periodo, linea*, suæ *Dissertationis*, non aliter scribere potuerit, quam qui extra *Sphæram cognitionis, & studiorum suorum*, egressus, cum magna confidentia pronunciat, atque decedit, de iis, quorum ne *Elementa* quidem per- cepit.

Hæc, hæc, erant illa, quæ quum *Dissertationem* Clar. *Theologi* fa- tis attente perlegerem, & pensitarem, vehementissimum mihi, cum stu- pore, tum dolore incuterent. Stuporis nemo rationem requireret. De dolore aliquis dubius hæere posset. Dicam. In iis circumstantiis positus sum, ut silentium tenere non possim. Siluissem alias: & Ve- teri meæ erga Cl. *Driessenium Hospitalitati, & amicitiae*, hoc dedissem. Rescribendum ergo erat; atque occurrendum præjudicatis illis opinio- nibus,

nibus, quæ tantum detrimenti semper *Rei Hebraicæ* adtulerunt, atque etiamnum *Theologicæ juventutis studia* hac in parte sufflaminant. Jam vero iis occurri non poterat, obnubilatæque veritati succurri, nisi simul Cl. *Theologi* in Urbe, & Academia, Patria, docentis, his in rebus imperitiam, & incogitantiam, enudarem. Feci enimvero, *Groningani* mei! sed invitus feci, & coactus. Utinam licuisset non facere! Altera causa doloris hæcce, quod quo pacto *Dissertationem* illam, cum *Considerationibus* ei annexis, condigne confutarem, vix reperirem. Cupiebam citra *Adfectum* rescribere. Qui ei indulgent, inconsulto feryiunt Domino, & *Bonæ Causæ* ac *Veritati* fere officiunt. Ea suavit ut Liberali Joco diluerem, quæ Serio repulsa, & refutata, omni momento aliquid durius, & personæ utriusque Nostrum minus decorum, traxissent. A salibus non alienum esse Cl. *Driessenium* animadverti; nam & me nonnunquam lepide tangere voluit. Eum humanissime rogatum velim, ut omnia mea scripta excutiat, & si quid insulsi insit, aut male cocti, id sale etiam suo probe conspergere, ac confri-care, dignetur. Sic fiet, spero, ut & *Reipublicæ Literariæ* cum Dignitate, ac jucunditate, prolimus; & utriusque nostrum meditata ad eam maturitatem, atque Sapientiam, solidentur, qua & nostro seculo non displiceant, & posteritati sese commendare queant. Dabam *Lugd. Batav.* a. d. 24. *Aug. An.* 1737.

P A R S P R I M A
CONTINENS
V I N D I C I A S
ORIGINUM HEBRAEARUM.

I.

Quid oc-
casione
præbuerit
huic certa-
mini: &
cur Origi-
nes impeti-
re sint.

Quum sub finem anni præteriti *Commentarium* meum perpetuum, cum nova *Versione* ad *Fontem Hebræum*, publico committerem, forte ita casus tulit, ut Cl. *Drissenii Dilucidatio Analytica* ejusdem *Libri*, jam typis descripta, in lucem emicare gestiret.

Isti Editioni ego, nihil minus cogitans, vel intendens, subita extiti Remora: sive jam *Echenèidi*, navim medio in cursu sistenti, me comparare quis velit, hoc nomine, sive potius *Avi Infelici*, qui liquidissima auspicia Cl. *Driessenii* e transverso turbarim.

Observaverat quidem solidissimus Commentator *Jobi*, suam, & meam, curam non per omnia idem intendisse, ut p. I. *Dissert.* extat, quod ego magis circa LITERALEM, ipse autem magis REALEM, breviter dilucidata Litera, SENSUM, præsertim circa perpetuam hujus *Libri* Analysin occupatus fuisset. Videbat tamen simul, meam Hypothesin, & Versionem, sicque Literalem & Realem expositionem, ut ab Aliorum, sic & ab Ipsius, in bene multis abire.

Faciendum ergo existimavit, ne opus, quod immeritis laudibus cumulat Vir Clariss. negligere videretur, ut si in his illis deprensurus esset meam Hypothesin, Versionem, & expositionem, sua meliorem, suam cum mea illa commutaret, deque eo Lectorem moneret. Si vero in his illis mea Hypothesis, versio, & expositio, non recte videretur procedere, ipsiusque potius tenenda esset, dissensum, dissensusque rationes, placide breviterque ut significaret, ea libertate qua

qua merito usus fuerim in dissentiendo a mortuis non solum, sed & adhucdum viventibus, vigentibusque.

Laudabam, hæc legens, nobilitatem animi, non se, sed veritatem, quærentis. Sed mirabar simul, quid ita operam hanc propere properasset Cl. Theologus, quæ mihi *festinationis* nihil egere videbatur. Non reperiēbam periculum in mora. Habuisset Orbis Literatus utrumque Commentarium uno fere, eodemque, tempore: Alterum Viri Cl. Realem, & perpetua Analyfi pertextum, qui meliorum interpretum Versiones, & commentationes, sedulo expenderet, quamvis non ubique omnes allegentur: ut præfatiuncula nos docet: quin imo, quo parermentias ubi operæ pretium detegit, & refellit V. C. ubi autem sponte labuntur, illo labore supersedet in gratiam Lectoris: Alterum meum, Literalem, qui Lectori nullam faciens gratiam, eum molestissima mole onerat Veterum, atque Recentium, interpretationum, quæ longa secula in huncce Librum constiparunt: quique sine perpetua Analyfi, quamvis perpetuam teneat commentationem, scopas referat solutas, atque ordinis luce, ac gratia, destituatur. Tam notabile discrimen inter nostros Labores, palmam Cl. Driessenio, vel quiescenti, facile vindicasset: nisi forte veritus fuerit, bonos iudices, ipso tacente, illud haud satis animadversuros.

Ita quidem *festinationis* ferme præcipitis stimulum deprendo sic satis acrem, ab hac parte; qua occurrendum putavit Vir Doctissimus, sibi utique proximus, prærogativæ favoris, quo alias in Orbe Erudito opus aliqua cum cura elaboratum, forte, excipi potuisset: sed ab altera parte jam non video, quomodo semet absolvere queat Vir Clarissimus ab ea neglectiōe mei operis, quam supra a se removendam ducebat. An ergo non negligit, qui nec legit? Jam vero Commentarium meum nec lectum, a Cl. Driessen. nec intellectum, ipsæ illæ Considerationes in novam versionem Jobi clamant. Sunt stricturæ leviculæ, ac velut subitariæ scintillulæ, quæ dum rapidus oculus, & ignea Viri mens, Versionem, & Commentationem formidabiliter magnam, transvolant, inter celerandum emicuere; ipsæ quid sibi velint, quid petant, & quo cadant, nescientes. Hoc quivis considerationes hæc inespiciens, mecum agnoscat. Non negabit etiam, fat scio, V. C. seque nec legisse omnia, nec legere potuisse, præ temporis brevitatem, nec adeo legere voluisse, propter occultam quandam rationem, quæ mox patefcet, haud diffitebitur. Ni id foret, & si Eum vel legere potuisse omnia, vel legere voluisse, supponerem, simul colligere deberem, longe, longeque, maximam partem meæ Versionis, & Commentationis, album calculum abstulisse, & quicquid in considerationibus non taxatur, eo ipso silentii quasi sigillo comprobari, & confirmari. Id nullus, credo, concederet gravissimus causæ meæ Examiner; & si illuc arrogantia eveheret, summo jure eam compescere, ac confutare, posset ex eo, quod necdum reliqua legere vel voluisset, vel potuisset, quum hæc specimina ederentur.

Non est ergo, quod mihi placeam, aut de reliquo meo opere aliquid confidam. Est potius, quod admirer incredibilem solertiam, qua Cl. Driessen. semet reliquo legendi tædio absolvit, atque uno ictu universum nostrum Com-

mentarium, cum sua sibi *Hypothesi*, *Versione*, *expositione*, destruendum sum-
sit.

Istud consilium, quod consummatissimum arguit palæstritam, indicat pag. 2. Sed quia politiss. SCHULTENSIVS eandem hic insistit viam, quam in suis Ling. Hebr. Defectibus, iisque resarciendis, & Ling. Hebr. Originibus, inflexerat, quod & in præfatione declarat, intelligo horum Fundamentorum soliditatem esse tentandam, sicque dictas illas Tractationes amicæ Discussioni permittendas esse. Atqui Hypotheses meæ circa statum Controversiæ inter Jobum, & Amicos, nihil commune habent cum Originibus, opusculoque de Defectibus; & jam vereri incipio, ne Cl. Driessen. ipsam quoque præfationem meam legere dedignatus sit, nam diserte ibi commonui, me gravitate, & mole, rerum, sensuum, adfectuum inter se collisorum, velut magno quodam mari deprensam, Originum amœna litora, quæ legere Commentatione mea destinaram, tenere non potuisse: atque Verborum curam enodatiorem amputare coactum fuisse; ut totus nodo implicatissimo horum certaminum evolvendo vacarem. Qui vel primis labris Linguae Jobeæ gustum capere potuere, non parcum tantum, sed ferme ficcum, me, in ejus enucleatione, non immerito criminarentur. Aliquid hic, illic, fateor, interspersum, sed serie rerum non invitante solum, verum etiam cogente.

Non video proinde, quid Cl. Driessen. qui Hypothesin meam in Libro Jobi explanando trutinare, eique accommodatam Versionem, ac Commentationem perpetuam, justis lancibus committere debuisset, tam subitario flexu transvorsum egerit, atque ad Originum, Defectuumque, examen abripuerit: nisi forte, quod quum sciret, novas istas curas non omnibus æque gratas venisse, in eas invadendo certam sibi desponsaverit victoriam, qua Commentarium Jobeum simul triumphare, atque citra ulteriorem Lectionem confutatissimum dare posset.

Tale quid, ni fallor, elucet ex periodo ibidem p. 2. subnexa. Si ex Arabismo ea qua vir πολυμαθὲς αὐτὸς instituit methodo lux magna S. codici affundi possit, vincat V. C. Hypothesis, atque per meam hanc oppositionem nitidior effulgeat. Nobile: ut & illud; Grata mihi lux, qua data cumque manu &c. Sed non idem character sequentis pericopæ, in quam omnia librato ictu destinabantur. Si vero JUSTUS possit esse METUS, si tot receptæ Vocum Hebræarum significationes, præter necessitatem, & invitis veræ Hermeneutices legibus, migremus, vocesque incognito hætenus, longe diverso, significato, ex Arabia advecto, induamus, ne SOLLICITUDO quem incessere possit, dubios esse hætenus, in quam plurimis, S. dictionum veros significatus; identidem posse figi, & refigi, variante Hypothesi, & methodo: &c. haud quaquam prohiberet V. D. sua exigui ad severam, logicamque, methodum. Magnanimiter, graviter, Erudite, ut nihil supra. Insistamus paululum pulcherrimo Exordio, quod totius Libri conspectum, sinumque simul Scriptoris, enodat. Si justus possit esse metus ne quem sollicitudo incessere possit. Enim vero scio, non solum Driessenium nostrum huic metui sollicitudinis adfinem esse, sed & alios similis sapientiæ, ac gravitatis, complures; qui lucem ferre nequeunt. Et quid est tandem quod metuitur?

tur? Dubios esse, hactenus, veros significatus S. Dictionum in quam plurimis. Nesciebam, Veritatem tam meticulosam esse. Nesciebam, quod verum esse ex certis principiis sciretur, idem quoque dubium esse posse. Si veri significatus, non habent sane quod metuant. Stant in arce invicta. Qui eos oppugnat, ludibrium æternum orbi Erudito debebit. Sed recepti sunt, inquit Cl. Driessen. An quicquid receptum, continuo verum? Sensit ipse V.D. absurditatem. Addidit ergo si tot receptos significatus præter necessitatem migremus. Optime vero. Adjecit item, & invitis veræ Hermeneutices legibus. Nil pote solidius. Demonstratur ergo Schultensium tum præter necessitatem, tum invita Hermeneutica, in suis propalandis processisse; & deponatur ille Viris indignus metus; quo vereor ne nimis constrictus Cl. meus Adversarius, conciderit ante, quam pedem mecum conferre valuerit: per universam enim scriptionem hanc ce nuspiam stat, sed jacet, atque ita jacet, ut justa Collusionis, meam in gratiam susceptæ, suspicio quem incessere posset; nisi aliunde de V.C. genio, ingenio, sententiis, sensibus, satis constaret.

II. Quando interim Cl. Driessenio ita visum, ut ab Hypothesi mea in Jobum, transsiliret ad Hypothesin in Originibus, & Defectibus, jactam, ut ita omnia uno nisu convelleret; videamus quomodo parag. II. manum operi admoliatur. Ut ergo in rem præsentem veniamus, sedulo circumspiciendum est, quæ media, vel adminicula, Divina providentia destinavit ad publicum, & magnum in Ecclesia usum, comprobatur eventu irrefragabili &c. &c. Reliqua exhibui jam Disputat. præmissæ Parag. XX. Enumerantur quatuor adminicula 1. Versio Græca, cui primatus defertur. 2. Versiones aliæ vetustæ. 3. Judæorum opera 4. Lexicographi his adminiculis adjuti. Hæc solidissimus Dissertator ait omni tempore destinata a providentia Divina ad publicum, & magnum, in Ecclesia usum; ea præcipuum quiddam habere: & insignem cum illis connexam esse benedictionem. Non satis capio illud omni tempore: sed transeat cum ceteris; neque enim ad verba cavillanda in arenam descendo. Rogo tantum, An hoc jam sit in Rem præsentem venire? Meo quidem judicio est rem præsentem, in quam veniendum sit, penitus ignorare: vel, si hoc malit V. C. deferere, & ad pulverem spargendum in alium longe campum divertere. Ego, quum de Originibus conscribere cœpi, arduo molimini ea præstruxi, quæ magno silentio nunc transmitti video. Hoc silentium non sine gravi causa actum, in omnium oculos incurret, si eorum brevem conspectum denuo aperuero.

Introduktionis loco paucis attingi, ad quantum nitorem Græca, & Latina, Literatura effloruisset: quum Hebraica adhuc cum magnis difficultatibus, & tenebris, colluctetur. Hanc fundi nostri Hebraici calamitatem variis e Causis deduxi, atque palpandam præbui. Primam posui jejunam illam Linguae hujus colendæ rationem, quæ a longe maxima parte Studioforum non ultra Grammatices Elementa extenditur. Alteram addidi, penuriam Cultorum ejus, talium nempe, qui ex aliorum auctoritate pendere non coguntur; sed suismet oculis videre, suismet stare valent pedibus. Adjecit & tertia, nec Rabbinos, nec Lexicographos, iis præsiidiis fuisse instructos, quæ ad Origines, & abdita Linguae penetralia, facem prælucere. Denique quartam hancce subserui omnium

Dexteritas Cl. Dissertatoris in statu controversiæ ne attingendo quidem.

omnium gravissimam, unde omnis illa diversitas, & sententiarum fluctuatio, quæ in *Versionibus*, in *Rabbinorum Commentariis*, in *Lexicographis*, regnans, emanarit: quod videlicet lateant ferme, quin & specioso prætextu velentur. *Defectus* bene multi, non *Linguae* ipsius utique, sed *fundamentalis* ejusdem *Cognitionis*, per quam quicquid tot per secula obscurum, atque infinitis dis-sensionibus obnoxium, tandem dirimi, atque decidi, queat.

Hos *Defectus opusculum* ab iis inscriptum ad *Octo Classes* reduxit, atque quibusdam speciminibus in Oculis omnium defixit. In *prima Classe* stant, *Radices* quæ *Linguae Hebraeae* restitui debent, si *Lectio Biblica*, & *Analogia*, constabunt. *Secunda* comprehendit multa *Themata*, vel & *Derivata*, de quibus *Versiones*, *Rabbini*, *Lexica*, toto cælo inter se dissident. *Tertia* complectitur verba bene multa, quibus *significatio* addita non *sua*, sed *aliena*, ex fonte minus limpido, vel & manifesto errore, inducta. *Quarta* late se diffundit per eas *Radices*, quibus *Lexica* diversissimos, & discordissimos, sæpe addunt significatus, quinque, sex, septem, plures etiam, quorum *Formam*, sive *Originem*, Cl. *Boblius*, *Gussetius*, alique, in ingenii sui *Officina* cudere conati. *Quinta* se extendit ad ea verba, quorum *usus exterior* ex *Orationis* serie sic satis percipitur, sed quorum *interior proprietas* nulla acie humana penetrari queat, nisi major lux accedat. *Sexta*, huic proxime juncta, amplectitur etiam vulgatissimas *Radices*, de quarum item *Origine* nec liqueat, nec liquere possit, nisi *Dialectorum* fax alluceat. *Septima* versatur circa infinitam illam *Anomaliarum* molem, qua *Grammaticam Hebraicam* etiamnum laborare nemo ignorat. *Octava* pertinet ad integras loquendi formulas, cælo *Orientis* proprias, & non nisi ad lumen *Orientalis Literaturæ* intelligendas.

In hisce exponendis nihil aliud secuti sumus, quam quod res ipsa, & ratio, cuivis suggerunt. Qui de iis dubitant, hos nunquam materiem hancce satis considerasse, atque expendisse, certissimum. Nemo unquam contradixisset, si non ambiguitas quædam vocabuli *Defectus* nescio quid male fausti erroris offudisset. Existimatum fuit a multis, qui nostra non legerunt, me ipsi *Linguae Hebraeae* magnos adfricare *Defectus*, atque ita *Dignitatem*, ac *perfectionem*, *Sacri Codicis* non parum minuere. Atquin, disertissimis verbis consignatum *Par. X. Opusc. de Defect.* me octo graviores *imperfektionen* partim agnitas ab omnibus, partim minus intellectas, indicaturum, quæ *Linguae Biblicae cognitionem* penitissimam, & limpidissimam, etiamnum præpedirent, omnemque ejus *Majestatem* exhaurire non paterentur. Num qui ita loquitur *Linguam Biblicam* minuit, an contra evehit, & Cælo locat? Si quis mihi veri sensus, minuunt eam, ejusque *Majestati* debitam non exhibent venerationem, qui se eam *perfecte*, *complete*, & *omnibus numeris absolute*, intelligere dicunt, atque nullos in *cognitione* ejus *hodierna defectus* agnoscere volunt; quibus majore luce occurrendum sit. Sed hæc alias forte, ex professo, ad *Linguae Hebraeae veterem amplitudinem*, *opulentiam*, *gravitatem*, atque *Excellentiam*, ex *Naturæ* fontibus adstruendam. Nunc verbulo hæc attigisse contentus, colligo, idque omnes solidos Arbitros mecum collecturos persuasissimus sum, *tantas illas Dotes Linguae Hebraeae* non posse restitui, neque, ut par est, vindicari, nisi
in

in pristinum veluti Regnum reponatur; atque ex unius Libri cancellis educta, immittatur in amplissima illa latifundia, quæ copiosissimæ ejus Dialecti nobis adspicienda, & perlustranda, præbent.

III. Huic jam *Majestati*, & *Eminentia*, *Sermonis Biblici*, quam graviter, & sapienter, consulat Cl. *Dissert.* & quam profunde meditatus sit ad *statum* ^{Eodemque} *controversiæ nostræ*, de *Originibus*, & *Defectibus Hodiernis*, ex *Parag. III. e.* ^{obscurando,} ^{& invol-} ^{vendo.} luceſcat. Quare, pergit, nil temere agendum, vel directe, vel indirecte; per quod illa Adminicula i. e. *Versiones*, *Rabbini*, *Lexicographi*, in quibus supeditandis mirabilis & benigna fulsit Dei Providentia &c. magis, vel minus, vileſcant; & ne in illorum locum reponantur ejusmodi adminicula obscuriora, quæ expressos illos mirabilis Providentiæ Characteres non habent &c. Integrum locum, aliis adhuc flosculis ornatum, jam excerpti præced. *Disput. Par. XX.* ibique quantum in iis prudentiæ, quantum pii Zeli, nudavi. Nunc addo, omnia tamen hæc plane extra oleas ferri, & *Quæſtionem* nostram ne attingere quidem, nedum ferire. Pro magnis habeo adminiculis & Ego, *Versiones Veteres*, *Rabbinos*, *Lexicographos Principes*, qui cum dignitate, & judicio *Hebraica* tractarunt, *Providentiam Divinam* in his adminiculis nobis subministrandis, adoro atque deveneror & Ego. Sed hæc apta esse ad *Origines Linguae Hebrææ* nobis pandendas, nemo adhuc in *Orbe Erudito* asseveravit, præter Cl. *Driessen*. Alios omnes Viros Doctissimos, qui in *Palæstra* hacce ætatem contrivere, alia præſidia, & adminicula, circumspexisse ad hanc *Linguae* abstrusissimam partem referendam, nuper palam factum. Inde non sine stupore quodam, credo, perceptum ab iis, qui *Sacra* nostra procul venerantur, quid *Forsterus* & *Avenarius* designarint, in *Vitreo Systemate* conflando, quod inter manus ludentis semet confringit. Quid *Boblius*, quid item *Gussetius*, ausi fuerint, *Versionibus*, *Rabbinis*, *Lexicographis* omnibus, quos Cl. *Driessen*. consecratos voluit, res sibi suas habere jussis; ut & *significationes*, & *Origines Verborum* simul, ex *sagacis ingenii Officina* constituerentur. Mitto *Hieroglyphicum* illud *Systema* Cl. *Neum.* & *Læsch.* quod magnam sui admirationem commovere debuit Cl. *Driessenio*. Non capio cur omnium horum nullam mentionem moverit. Minus adhuc percipio, cur in superiori *Catalogo adminiculorum*, in quibus *benigna Dei Providentia fulsit*, & quorum *usus* longo tempore *Divina Benedictione uberrima comprobatus fuit*, non compareant *Dialecti*, *Chaldaica*, *Syriaca*, *Arabica*, unde tot Magni in *Literatura Hebraica* Viri, tantum luminis, in præcipuas *Linguae* partes certatim infuderunt. Dicamne Cl. *Driessen*. eorum nomina, merita, scripta, ignorare? Non licet. Non fas est. Cur ergo non laudantur? Cur debitus iis honor non habetur? Cur *Dialectorum fontes*, unde ipsi *LXX. Hieron. Rabbini*, *Lexicographi* etiam, quotquot vel minimum dignationis possident, hausere, in ista *recensione* plane supprimuntur? Non percipio, ut dixi: nisi forte quædam dexteritas id suaserit, quæ non permittebat, ut *Dialectorum Cognitio* inter *Adminicula Clara*, & *recepta*, collocaretur: quia sic *joculariam* esse totam hancce *aggressionem* omnibus, etiam materiæ hujus minus intelligentibus, in oculos incurrere debuiſſet.

Non fuisset certe tunc locus fortissimæ huic instantiæ, qua se animosius paulo infert noster oppugnator, sic pergens, imo quæ forte a Regia & calcata piis, Doctisque, Majoribus nostris via, a Vero S. Literarum significatu, & purissimo Idiotismo Biblico, in avia, & significatus alienos, inficetos, &c. abducerent, & novam nescio quam Linguam Scripturis invitis obtruderent. Vides arma Decretoria: quæ tamen Lusoria plane extitissent, si Superiori Catalogo jam insertæ fuissent *Dialecti Orientales*. Quos autem *Majores* suos numeret Cl. Driessen. ad *Periodum* hanc *stemmate Sacro* ornandam, nescio. Ego quidem in *Vestigia* insisto principum Theologorum, & Philologorum, qui ubique *Regionum*, inde a tribus jam seculis, *Rem Hebraicam* ex ditissimo penu *Linguarum Orientalium* illustrarunt, & novo splendore perfuderunt. Hanc solam agnosco *Viam Regiam*, ad *Defectus Versionum*, *Rabbinorum*, & *Lexicorum*, explendos: quum qui hinc resiliuerunt, ipsi in *avia* præcipites abierint, & nobis incerta, & periculosa, illa *Hebraizandi fundamenta* reliquerint, quæ Disputatione præmissa lustravimus. His *Majoribus* superbire Cl. Driessenium facile patimur: nos nostris contenti, ad eorum exemplum *Linguam Biblicam* a sordibus ignorantiae magis magisque repurgare conabimur; ut sic non *Nova*, sed *Renovata*, atque ad pristinum *Decus* restituta, enitescat, *Scripturis* non sane *invitis*, sed hoc ipsum officii deposcentibus ab iis, qui *Sacratissimorum Oraculorum interpretationi* manum admoveere volent.

Hic vero mirari subit Clementiam Viri, qui postquam tam gravibus armis me stravisset, mox in gratiam cum *Dialectis*, ipsa quoque *Arabica*, redit, uno halitu addens: „ *Lætus, lubensque, agnosco, si quæ Dialectus Orientalis, præsertim Arabica, Illustrandæ matri Hebrææ officium filiale præstet.*” Nomine *Dialectorum* grates quam gratissimas persolvo Cl. Driessenio, quod eas non exclusissimas, ut facere prima fronte minabatur, esse jusserit: *Arabica* præsertim solidum gaudet gaudium; quod quum postponi à multis solita sit, quin & pro peregrina contemni, nunc ceteris præpositam se cernat. Dolet tamen iterum, quod verso mox stilo configatur denuo: *sed nullus admiserim hætenus, ex Lexicographis & Scriptoribus Arabicis lucem ea ac volunt Viri D. D. aliqui methodo in Hebræam matrem infundi: hujus adminiculi usum tam esse prædicandum, & receptis adminiculis tam esse antefendum, ut de his abjecte sentias &c. Contraria mihi prorsus sedet sententia.* Si auderet obloqui *Dialectus Arabica*, diceret, hoc pacto simul frigidum, simul calidum, uno ore proflari: sed ne limites verecundiæ excedat, contenta est responsione quam pro ipsa dedimus *Par. XX. disput. præced.* atque ad reliquam etiam Orationem adversus se consumtam à Cl. *Dissertatore Parag. III.* nihil aliud reponet, quam quum *Amphora* institui cœpisset, *urceum*, currente rota, *exiisse*: atque ex fulgore tandem datum esse fumum, qui totum *CONTROVERSIAE STATUM* penitus obscurarit; atque oculis Legentium ita subduxerit, ut quo de agatur, cum ignarissimis juxta ignorent.

Methodus
Hebrai-
zandi

IV. Ingredimur cum Cl. *Dissertatore* in *Parag. IV.* ubi cornua commovet disputationis suæ, atque in aciem adversus me ita educit. „ *Versiones, & ex iis Lexicographi, faciente Divina providentia, reddiderunt nobis vel significatus* „ pri-

„ primarios, simplices; vel secundarios: significatus universales, vel deter- Drieffe-
 „ minatos: quando mediante significatu secundo, vel universali his, illis, par- niana.
 „ ticularibus applicito ad significatum primigenium pulchre adscendimus. Conser-
 „ varunt, inquam, si non Interpretes & Lexicographi omnes ubivis, certe pleri-
 „ que, saltem aliqui, significatus vel primarios, vel secundarios: quando ex
 „ locorum attenta consideratione, adhibito iudicio critico, solide dijudicamus,
 „ qui interpretes, & quibus in locis, &c. verum significatum tenuerint, & an ab
 „ ipsis expressus significatus sit primigenius, an secundarius, &c.

Quanta vis Eruditionis, & Solidioris Critices, ad Medullam veritatis recta
 pergentis, in hac periodo, admirabiliter tornata, reluceat, Parag. XXI. præ-
 ced. disput. strictim inspectandum dedimus. Nunc profundiuscule in eam, si
 pote, penetrandum, quod paucissimæ hæ lineæ nobis aperiant, emuniantque,
 Regiam illam Hebraizandi viam, quam Cl. Dissertator ipse, haud dubie, sem-
 per tenuit, atque omnibus, qui ad Hebrææ Linguae adyta admitti cupiunt, ob-
 servandam commendat.

Ne quid, quod ad rem facit, invidus premam, aut juvenes, quibus hæc
 Methodus arrisura, celem; narrabo, quid, ante annos quinque admodum,
 sermonis mihi cedere contigerit, cum Studioso erectioris ingenii, qui quum
 longo satis tempore fortem Philosophiæ, & Theologiæ, operam navasset in A-
 cademia Groningana, sese ad nos transtulerat. Apparebat quidem, eum Lin-
 guis excolendis natum non esse; & tamen Linguae Hebrææ grande statuebat
 pretium, ejusque penitus discendæ cupidissimus videbatur. Post aliquot se-
 ptimanas, mensesve, sub disciplina nostra transactos, ad me accessit. Ro-
 gat, num necesse foret ad Cognitionem interiorum Linguae Biblicæ tam longum
 ire iter, atque etiam Dialectos tam late fusas pererrari? Respondi, aliam
 viam, nec naturam rei dare, nec mihi cognitam esse. Ibi ille: an non opti-
 mæ dantur Versiones; & Lexica, à magnis in hac palæstra viris confecta? Sa-
 ne vero, inquam. Ergo, inquit, non est cur tam longum, & molestum,
 iter suscipiatur. Quid ita? inquam. Nempe, inquit, ex illis Versionibus,
 & Lexicis, optimum quidque non ita difficulter seligere potero, bona Logi-
 ca, & Metaphysica, armatus. Tum ego; nil fallacius isto iudicio, quod
 non assidua Lectione ipsorum Fontium alitur, & vegetatur. Ingens præterea
 Lexicorum inter se dissensio, & pugna. Denique in nullis Versionibus, Lexi-
 cisve, reperire est, pro magna saltem parte, illud primigenium, quod nati-
 vam pulchritudinem Linguae adspiciendam præbet. Ibi tum ille, non despe-
 ro, inquit, me omnes illas dissensiones, & obscuritates, ad lumen Philoso-
 phiæ perrupturum, quin ipsum illud primigenium, quod delitescit, vel ex far-
 ragine dissonantium notionum, exsculpturum. Hic finis factus, nisi quod
 subridens adjicerem, mihi non tam beatam esse ingenii venam, ut ad tantum
 in Arte mea fastigium unquam possem eniti.

Redeo ad Cl. Drieffenii profundissimam illam præceptionem, quam supra vi-
 dimus. Nescio quid primum in ea admirer, quid ultimum, adeo omnia e-
 minentem quandam lucem spargunt. Nil meditatus, in primis, illa perico-
 pe, Conservarunt inquam, Interpretes, & Lexicographi, si non omnes ubivis,

certe plerique, saltem aliqui, significatus vel primarios, vel secundarios, &c. Esto: sed quinam illi aliqui? ut sciam quos sequi debeam. Inter Lexicographos quidem non plus concordiae reperio quam inter Structores turris Babylo-nicae. Rogo nunc, quinam veram Linguam Canaanis loquantur? Eadem res cum Rabbinis; cum Versionibus, qua Veterum, qua Recentiorum. Sed ex at-tenta consideratione, inquit, locorum adhibito iudicio Critico, solide dijudicamus, qui interpretes, & quibus in locis S. Scripturae (si iidem interpretes non omnibus locis eandem dant versionem) verum significatum tenuerint. Habes ultimum co-natum ingenii humani, quo nihil vel sublimius, vel solidius, quicquam pro-ductum in Orbe Erudito, ad Rem Hebraicam magnifice constabiliendam, at-que ad supremum culmen uno momento provehendam.

Ut magnitudo inventi, & Inventoris incredibile in hisce acumen, in illustri-locentur, quinque, sex, Canones dabo, ad quos omnia redeant. Primus est, providam Dei, Ecclesiae suae invigilantis, curam jam curasse, ut in Versionibus, Rabbinis, & Lexicis, omne illud lumen contineatur, quod ad Linguam He-braeam in omnibus suis partibus, maximis, minimis, rite constituendam, ac praesertim ad primaevas Origines enucleandas, & claro in die collocandas, requiritur. Secundus, illud lumen si jam non omnibus Versionibus, Rabbinis, Lexicis insit, certe plerisque, saltem aliquibus inesse, non solum pro secundariis, sed etiam pro primariis Radicum significationibus; quia alias Divina providentia non satis providam Ecclesiae curam gessisset. Tertius, quum infinitum quan-tum inter se dissideant Veteres Versiones; toto etiam caelo a se invicem ab-eant saepe Rabbini: denique Lexicographis fere quot Capita, tot sensus sint: ex attenta consideratione loci, vel locorum, ubi vox aliqua occurrit, adhibito ju-dicio Critico mox solide dijudicari posse, quinam verum Vocabuli Hebraici si-gnificatum exprefferint, simulque an significatus ille primigenius sit, an secun-darius. En quartum; ad Linguam Hebraeam pulchre restituendam, ad splendo-ris fastigium educendam, nil opus esse lumine ex Orientalibus Linguis hausto, sed bonam Logicam, ac Metaphysicam, illi provinciae praeficiendam. Ita di-ferte gravissimus Scriptor, Differt. p. 61. Sanior Philosophia, ancillata locorum S. Script. meditationi, collationi, & longo usu probata auxilia, i. e. Versiones, Lexica, assumens, plus praestat quam omnis Arabia. Item p. 64. Mirum, quod beic nihil opis attulerit ex Arabia. Sed opus non est, nihil laboramus adjuti re-ceptis auxiliis, & Sano ratiocinio, quod utinam magis atque magis in Lexicis regnet, per omnem paginam lucem sparsurum praeter omni Arabia! Dignum magno Philosopho, & Theologo, votum! En aliud adhuc pag. 79. prostant. Denique Arabes illi non dicunt & simul probant illos suos significatus figuratos esse primi-genios, sed indicant usus receptos: & quis ab ejusmodi Philosophis expectet eru-tas primas & simplices rerum notiones, in quibus vel ipse Vir Doct. alibi agno-scit ordinem nullum, nullum Lumen Criticum? Addat nullum Metaphysicum.

Cave tamen credas, Dialectum Arabicam iterum e gratia Viri Cl. excidisse: pergit enim uno halitu Ibid. Sed an igitur nullus Arabismi usus in Lingua Bi-blica? Certe idem qui Syriasmis, Chaldaismis &c. Non expectaras: ut nec hoc credo: Si quaeris quae Dialectorum in hoc usu principatum teneat, non est opis meae.

meæ istam Litem componere. Quid audio? An Cl. Driessenius has Dialectos ergo non didicit? non intelligit? Id ne suspicari quidem forte fas fuisset: & ecce nunc rotundis verbis id credere nos cogit modestissimus Virorum, qui nihil sibi arrogatum vult in incognitis hisce materiis, quamvis integram de iis dissertationem adversus meam Hypothesin deproperarit. Atqui nulla hic Lis inter principes nostros, qui ad Dialectorum Fontes penitus admissi. Hi communi calculo Arabicæ Dialecto, ut Opulentissimæ, principatum detulere. Contradictum ab iis quibus ad hæc Sacra accedere vel non lubuit, vel non vacavit. Hanc Litem ipsi, qui eam movent, statim component, atque periment, si Arabica discere non dedignabuntur. Alias nunquam eam sopiendam fore prævideo.

Agmen claudant Quintus, & Sextus, Canon, omnium mirificentissimi, & qui Methodo Driessenianæ palmam vindicant, præ omnibus quotquot sunt, fuerunt, erunt. Confido, inquit, pag. 78. τῶν ἀπ᾽ λεγομένων significatum, si non ubique propriissimum, eum saltem, qui loci sensum non turbet, realiter figi posse ex nexu, scopo, &c. mediantibus illis quæ Deus superesse voluit adminiculis; i. e. Versionibus & Lexicis. Et quod ad derivata quorum Radix jam desideretur, si vere desideretur, Radix qualis fuerit, & quid significarit, Judicio Logico adsequimur, Jam, ignoscite Sancti Manes! subirascor ferme venerandis meis præceptoribus, quorum ab ore in Academia Patria pependi, quod Divinam hancce Logices potentiam mihi Orientalium Linguarum amore flagranti non indicarent; sed contra Auctores fuerint alacriter curriculum hocce decurrendi. O quam celerem, quam sublimem, tunc volatum capere potuissem, qui nunc lentis illis nisibus, gressibusque, quibus Dialectorum Orientalium ardua superare conatus sum, necdum tamen finem video, sed semper ulterius quid dari deprehendo. O quam solide tunc Origines Hebræas pandere valuisssem, etiamsi forte leviculam tantum, ut fieri solet, harum Literarum, tincturam percepissem. O mihi præteritos referat si &c! Sed mea quidem jam tempora abiere: & nunquam, ut video, ad tantum hocce fastigium potero ascendere. Vos læta studiorum cohors, quibus Lingua Hebræa nihil molestius, Dialectis ejus nihil tristius, terribiliusque; fortunas nunc Vestras laudate, & tantis sub auspiciis, ad Canonum horum acumen simul, & lumen, Literaturæ Orientalis culmen, sine ullo labore, conscendite, atque de rebus, quas nunquam didicistis, Judices quoque, Vestro tempore, Viri inter Viros facti, sedete.

Nè interim quem fugiat, a quibus principiis profectas Origines non in Versionibus, & Lexicis, indagandas, sed ex Dialectorum Orientalium fontibus hauriendas censuerim; exponam & ego Canones, quod mihi usus Linguarum suggessit, tam alteque infixit, ut ne latum quidem unguem inde deflectere sustineam. I. Omnes Linguae habent aliquid singulare, domesticum, suum, præfertim circa Origines, quod in alias Linguas non eadem virtute, dignitate, venustate, & amplitudine, transfundi potest. II. Hic Character præ omnibus aliis, ob summam antiquitatem, eminet in Lingua Hebræa, ejusque Dialectis Chaldaica, Syriaca, & Arabica. III. Omnes Linguae sub uno vocabulo unam tantum significationem propriam, & primariam possident. IV. Eadem tamen

omnes fœcundæ sunt in *significationes*, quas vocamus, *secundarias*, per *Metaphoram*, *Metonymiam*, *Synecdochen*, *Ironiam*, aliosve *tropos* Rhetoricos. V. Tanta hæc fœcunditas, ut *una princeps*, & *propria*, *potestas*, sese aliquando ad *triginta*, *sexaginta*, atque adeo *centum*, & ultra, *secundarias*, atque *translatas*, explicet, & diffundat, haud secus ac *stirps* ramos, majores, minores, quaquaversum dimittit. VI. Inter has *secundarias notiones* nulla sæpe convenientia, nulla concordia; sed contra dissimilitudo, contrarietas, pugna. VII. Harum *diffonantium significationum concordia* inveniri nequit nisi præ manibus sit *primaria*; unde *secundariæ* illæ profluxere. VIII. Hæc *primaria*, *princeps*, *propria*, *una*, in omnibus *Linguis* est rarissimi usus: quum ex adverso *Metaphoricæ*, & *secundariæ*, multo creberrimæ sint, & regnum obtineant. IX. Id adeo verum, certumque, ut aliquando *primigenia potestas* in magno *Libro*, & *Auctore* copioso, ne semel quidem occurrat, ubi *secundariæ potestates* omnem paginam implent, & sexcenties recursant. X. Quo minor copia *Librorum* in aliqua *Lingua*, eo impeditior investigatio harum *Originum*. XI. Si unus tantum *Codex* ex aliqua *Lingua* supersit, per rei Naturam fieri nequit, ut in eo *plerarumque Vocum Origines* contineantur; sed, ut insinuat, vel nullæ ibi comparebunt, vel multo rarissimæ; ut sane vix *ducentæ* dantur *Radices*, quarum *princeps* illa *potestas* in *Bibliis* conservata, quia nulla sese offerebat occasio eam adhibendi. XII. Jam vero quæ *proprietas Linguae* in ipso, quo gaudemus *Libro*, vel *Auctore*, non continetur, ea ex illo certe *Fundo* effodi, & erui, nequit, etiamsi totam vitam in acerrima collatione, & contentione, locorum, consumeremus. XIII. Nempe *secundariæ* illæ *notiones*, quæ per *Metaphoras*, *Metonymias*, *Synecdoches*, aliasque *figurationes* efflorescunt, adeo liberæ sunt, & solutæ, ut *a priori* nullo ingenio humano, nullo judicio Critico, nulla *Logica*, aut *Metaphysica*, vel sublimissima, attingi queant: sed a posteriori demum reperiuntur, id est per *Originem* patefcunt, atque se sua luce, & gratia, omnibus insinuant. XIV. Ut *Origines Hebrææ* in *Versionem Vernaculam* quaecumque transfundi nec debent, nec possunt, ita a sensu communi abhorret, eas ex *Versionibus* sive Veterum, sive Recentiorum, indagare velle. XV. Quæ *Origines* ne in *Codice* quidem *Hebræo* conservatæ, multo minus adhuc in *Versionibus* exprimi potuere. XVI. *Primariæ* istæ *potestates Linguae Hebrææ*, quæ in *Bibliis* non occurrunt, secundum naturam, & conditionem, rei, nusquam alibi nec residere possunt, nec vestigari debent, quam in *Dialectis* ejus, totoque corpore *Linguarum Orientalium*. XVII. Nulla *Dialectus* sibi sufficit, ad *Origines* sibi suas præstandas; sed omnes mutuam opem, lucemque, desiderant. Nulla satis docte, solide, profunde, tenetur, nisi omnes sub *conspectu* habeantur. XVIII. Is *conspectus* non in *Lexicis* panditur, sed in *Libris*; quos qui non assidue versat, nunquam ad vivum, & vegetum, harum *Linguarum* sensum perveniet.

Omnes hæc Regulæ, alibi exemplis, & rationibus, latius instruendæ, eam constituent Aciem, quæ omnem contradictionem facile sit dissipatura. Adjicientur & aliæ, quæ *Originum vestigandarum* viam ulterius emuniant. Nunc ex omnibus hisce dijudicandum cuivis relinquo, quid tandem de Cl. Driessen. uni-

universa *scriptione* ad *Origines* sit statuendum: quum ne quidem quid *Origines* sint, meditatam, perspectumque, Ei fuisse, appareat. Ergo id passus V. D. quod omnis, qui *Sphæram activitatis* suæ egredi sustinet: atque nihil omnino, quod non semet destruat, ac confutet, adversus me in medium produxit.

V. Expendendum restat, in *Exordio*, grave illud monitum, quod paragr. V. consignatum. „ *Id vero probe attendendum, an Versiones, & Lexicographi, exhibeant sensum primigenium, an secundarium; simplicem, an tralatitium. Hæc cura præprimis commendanda, ubi ex Lexicis, & Scriptoribus, Arabicis lucem aliquam Hebræis vocibus infundendam esse existimamus &c. &c.* Finge ejusmodi *Lexicon* ex quo primos, proprios, significatus haurias, *Narrare* dicitur de *Cælis*, de *expanso*. *Scaturire*, de *die*, de *nocte*. *Lætari*, esse *instar sponsi*, & *Herois tentorium habere*, de *Sole*: *Pf. 19. præliari*, de *stellis* *Jud. V. Novacula*, de *Rege*. *Duo titiones*, de *duobus Regibus*, *Jes. VII. 4. 20. Hoc tibi primigenios dabit significatus?* ” Sapiientissimum hocce præceptum ideo mihi speciatim insinuatam, quod alicubi dixerim, non semper *Arabibus ipsis* Fontem primævum esse introspectum. Veretur ergo Vir Cl. ne *Logices, & Metaphysices*, lumine destituti, quippe quod in pistrino *Linguarum* non luceat, discernere haud valeamus inter *primarium & secundarium*, sed *Novaculam*, vel *Titionem*, proprie, simpliciter, extra figuram, capiamus pro *Rege bellatore*: atque ponamus voces *רַחֵם*, & *רָחֵם*, primario *Regem* sonare, secundario *Novaculam*, vel *Titionem*. Id fiet quum *σκιὰς ὄντος* umbræ somnium principe loco, & sine figura, *Hominem* significare judicabimus, & quidem *Doctissimum*; quia omnes quotquot vivimus *ἐπαμείριτοι*, judice *Pindaro*, nil nisi *σκιὰς ὄντος* sumus. Grata tamen submonitio: & curabimus, ne vigilantes somniasse reperiamur.

Sapiens
monitum
Cl. Dissertatoris.

S E C T I O I.

Qua Origo Radicis ירר confirmatur.

I.

Quum a longo tempore deprehenderim, eos qui *Origines* nostras cavillantur, ne *Fundamenta* quidem *demonstrationum* nostrarum intelligere, res paulo altius repetenda; dandumque retro relapsis in *Belgio* studiis humanioribus, ut quæ nemini non notissima olim existimabam, nunc docere aggrediar, non sine pudore.

Acceditur
ad Rad.
yr

Qui *Origines, & opusculum de Defectibus*, percurrere dignabitur; animum facile advertet, me debitum seculo meo exhibuisse honorem, & ubique
sup.

supposuisse *Lectores* ab *Humanitate*, & *Literatura*, tum *Græca*, non imparatos: saltem *communi* quodam *Literarum*, & *Linguarum*, *sensu*, eatenus præditos, ut *exteriorem usum* vocabulorum ab *interiore* eorum *Forma*, & *Origine*, *discriminare* valerent. *Universa Oratio Inauguralis*, qua *Professionem* L. L. *Orientalium* juvenis auspicatus sum in *Ill. Academia Fris.* quæ *Iranekera* est, *inscripta*, de *Fontibus* ex quibus *omnis Linguae Hebr.* *notitia* manavit, *horumque vitiis*, & *Defectibus*, istam suppositionem *omnis pagina* præfert. Non potui aliter; non debui: nisi *vanus* videri voluissem, & *arrogans*, qui *Doctorem* agerem rerum *notissimarum*, & quæ inter *principia Elegantioris Literaturæ* censentur.

Quid primarium sit, quid secundarium, in Linguis?

Documento fuerit vel ipsum illud *palmarium specimen* nostrarum *Originum*, in *Themate* *עשי*, quod *Cl. Driess.* fatetur *speciosissimum*, quo *usus Arabismi* admodum *commendari* queat, si is sit *verus*, & *primigenius*, *significatus*, quem in medium tuli. Nempe *principem* ejus *potestatem* posueram, *laxum*, *spatiosum*, *amplum* esse; unde *עשי* proprie sonet, *laxum facere*, *elaxare* in *spatium*, cum *libertate*, *amplitudine felicitate* omni, eum, qui *miseriis* & *angustiis* arctabatur. Istam *notionem*, *diserta Dialecti* auctoritate subnixam, tam lucidam opinabar, tamque uberem simul, ut nullus ambigerem, quin velut *radio solis* scripta, sese omnibus insinuaret, præ reliquis aliis ideis, quibus *Versiones*, & *Lexicographi*, ante hac usi; *servare*, *salvare*, *tutum*, *sospitem*, *incolumem præstare*: *auxilium*, *opemve*, *ferre*. Adjiciebam, ex *copia Latini sermonis*, *eripuit*, *liberavit*, *in integrum restituit*. Potuissem quoque, *vindicavit*, *asseruit*, *extraxit*. & alia, quæ aliis ex *fontibus* in eundem *usum* *exteriorem* concinunt, atque conspirant.

Omnes hosce *significatus* esse *secundarios*, ne nunc quidem a me impetro, ut quemquam fugere, aut fallere, posse credam, qui vel *tincturam* habet *literarum*. Et tamen eo jam *deventum*, o tempora! o studia humaniora! ut hæc *notissima* esse omnibus, qui inter *Eruditos* nomen suum profitentur, *supponere* non liceat. Coactus itaque nunc moneo, *servo-avi*, fluxisse a *Græco* *ἑρῶ* traho. *Salvare* a *salvus* productum, hoc autem a *σῶς*, inserta liquida, derivatum traditur. *Tutari* est a *Tutus*; & is a *Tueor*, quod est *video*, dein *servo*, sic dictus. *Incolumis*, ejus *primigenium* est *Columis*, si *Isidoro* id accedimus, est proprie, *Columnæ instar firmus* & *erectus*. *Eripere* palam a *rapiendo*, ut *extrahere* a *trahendo* ductum. *Vindicare* est *vim*, *injuriæve*, *defendere* ac *propulsare*: unde *Vindici* nomen factum. *Affertor* est qui *liberali causa* *asserit* aliquem manu, eumque *penes se statuit*, imposita in caput manu, cum solenni formula, *Hunc ego hominem ajo jure Quiritium liberum esse oportere*. Est propagatum a *serere* quod est *pangere*, *statuere*, unde & *deserere stipitem*, pro *destituere in agro*. Denique *Restituere in integrum* nihil habet obicuri *priori verbo*, sed non omnibus æque promptum, quid *integer* in sinu gerat. Discant ergo hinc, qui *sacris* hisce non *initiati*, quid, & quantum intersit inter *primariam*, & *secundariam*, *potestatem*. Qui vel *primis labris* gustavit *Latina*, in *promptu* habet, quis sit, *integer vitæ*. *Integritas* præsertim *morum*. Est & *integritas corporis*, quæ alias *incolumitas*. Hinc *in integrum restitui* pro

convalescere. Latius tamen patet formula, & per *secundarios usus* sese diversimode explicat, atque diffundit. Roga jam temet, quid in *Origine Latina* sit *Integer*, atque hoc ipso discerne, quidnam sit illud quod *Originem* vocitare solemus. Si ea Tibi præsto sit, simul perspectum habes, *primariam* istam vim perraram esse: quum *secundaria* millenis in locis compareat, si eam ignores, tanto magis sentias *secundarium* alicui in familiari usu esse posse, absque ut unquam de *primario* cogitarit. Quid ergo tandem *integer*? Idem planissime quod *intactus*. Nempe *tango* Veteribus erat *Tago*. Inde *adteger*, est, qui attingitur; vel *cujus aliquid adtactum*: contra *integer*, est, non tactus; quem nemo tetigit, læsit, violavit, imminuit, delibavit, præstora vit. Alludit *Lucret*.

*Avia Pieridum peragro loca, nullius ante
Trita solo; juvat integros accedere fontes.*

Sic *vas integrum* pro *intacto*, *virgines integræ*. *Integerrimæ* *pacatissimæque* gentes apud *Cic.* Item 4. *Verr.* c. 28. ut *pulchritudo* *hujus donarii recens* atque *integra* ad oculos hominum perveniret. Consimili venustate, *Integerrimi* *diutina pace* *populi* apud *Liv.* 6. 7. & 7: 16. *Integer* *longinqua pace* *ager*: & 7: 13. *Res & gloria est integra*. Hæc omnia tamen palam *secundaria*, quatenus *tangere* per *Synecdochen* valet *lædere*, & *intactus*, pro *illæso* frequentatur. Magis adhuc *secundaria* illa, *servare se integrum*, pro *neutrarum partium*: & *res integra*. *Integrum* *judicium*. *Integer*, *innocens*, & *religiosus* *Judex*. Item, *restituere in integrum damnatos*: & *res adflictas restituere in integrum*; quæ apud *Ciceron.* passim prostant.

In hisce omnibus jam, *usu secundario* consignantibus, plus, minusve, id ipsum, quod *Hebræis* fuit *הושיע*, hactenus nihil habemus, quod *Originem* *Thematis* *ושיע* declarare, vel definire, queat. Si dixeris esse *servavit*, pro *secundario adpectu* concedo; pro *primario* qui est *traxit*, ne Tu quidem ipse jam contenderis, credo. Par ratio reliquorum. Omnium minime conveniret, *in integrum restituere*, quatenus notio negativa *integri*, sive *intacti*, non potest constituere *Originem* *ושיע*, quod *positivum* quid signare debet. Ajo præterea operam ludi, quum *Origines*, sive *primigeniæ potestates*, ex *Copia Latini Sermonis* in *Hebræum* inferuntur; & *Lingua Orientis* sub peregrinum mittitur jugum.

Dices, Te *Verbis* istis *Latinis* uti ad vim, & *Emphasin*, *Thematis Hebraici* tanto clariore in die locandam. Id facile patior: & ea conditione jam lubens amplector, quod *Cl. Cocc.* in *Lexico* posuit, *ושיע* notare *statum tutum*, & *incolumen*, *post miseriam*. Atqui hoc apertissime *secundarium*: nostra autem indago *primarium* quid persequitur, atque investigat. Id disertissime inculcavi *Origin.* Part. I. pag. 8. eoque fundamento dixi *Originem* *hujus Radicis* tanto majoribus tenebris implicari, quanto amplior lux, ex verborum ubertate, præfertur: non enim agi nunc, quem usum nostra *Radix* in consuetudine loquendi suscipiat, sed id quæri, id laborari, quid ex primo sui ortu *ושיע* denotarit.

Adjeci, ut par erat, nihil inde laudi Doctissimorum Virorum decedere; si verbum tam usitati Naturam, id est Originem, & primariam notionem, expedire non potuerint, quia ea ne unico quidem in loco S. Codicis conservata: quum alter ille transsumtus, & a prima stirpe deflexus, usus, loca trecenta & quadraginta admodum occupet. Ecquid moneri potuit expressius? Et tamen non intellectus fui. Quid causæ? Quia secundarium, & primum, perpetuo fere confundere solent, qui ad interiora Linguarum non satis attendunt.

Apposui ibid. quod saltem doctos Lectores advertere debuisset, hinc effici, a Nemine unquam Veram hujus verbi Indolem vel indagari, vel saltem finire, & certa ratione constabiliri, posse, nisi uberiori abundet ope, & luce, atque ea est, quam una sola Sacri Textus lectio, & meditatio, suppeditare valet. Iterum non intellectus fui: & tamen Axioma me posuisse censebam: ut fane omnibus qui Linguas callent nil notius, nil certius, nil dubitationi magis exemptum. Quando tamen hæc jam paradoxa nonnullis videntur, ex iis quæ supra perlustravimus, rem illustremus. Afferere pro Vindicare, liberare, sexcentis in locis occurrit. Potestas haud dubie secundaria est. Pone nunc, nuspiam locorum apud Latinos Auctores obvium id serere, pro pangere, statuere, sed ideam istam penitus ex Libris exulare; ecquid in tali casu fieri poterit, ut ad Originem afferendi ulla humana acie, aut industria, cum certa demonstratione, perveniatur? Eadem plane ratio in servando. Infinitis in locis secundarium exerit usum. Ne unicus quidem superest in tot Auctoribus, qui Originem redoleat: nemo enim Veterum, quod quidem nunc succurrat, servare pro trahere usurpavit; quum apud Græcos ἐρύω & εἰρύω passim utramque vim exerat, trahendi primigeniam æque, ac servandi & custodiendi translatam, atque secundariam. Sexcenta talia produci possunt.

Jam vero quis ille qui sine ope, & luce, Græciæ, hanc Originem indagare, & vel suspitione attingere potuisset? An non vanissimus mortalis in Orbe Erudito audiret, qui simile quid sibi arrogaret? Et tamen eo usque tum sui, tum materiæ suæ, obliviscuntur nonnulli, qui Hebraica tractant, ut quod in Linguis profanis nefas judicarent, id in Lingua Sancta, videlicet, sanctum & religiosum, censeretur velint. Mitissimum, quod de iis pronunciare possum, est, doctos illos viros discrimen primariæ, & secundariæ, significationis nunquam satis percepisse: atque propterea omni momento cadere, & ruinas dare, ubi pulchre stare se autumant, imperitorum plausibus excepti.

Quum ergo hæc esset conditio *Thematis* *יָד*, ut Origo ejus ex *Sacro Codice* exulans, inde nulla ingenii acie elici posset, *Dialecti* evidentissimam auctoritatem advocare non dubitavi, ad primigeniam notionem firmissima ancora fundandam. Nempe Arabes tum secundariam illam potestatem, quæ in salute, & fortunarum omnium copia, consistit, magno, & multo, usu amplectuntur: tum primariam quoque retinuerunt, in laxitate, & spatiosa amplitudine, sitam: unde superior illa prono, & limpidissimo fane, alveo defluxit. Existimabam tum temporis, atque etiamnum existimo, nihil in hoc genere evidentius dari posse. Hinc continuo subsumebar; hæc vera Hebrææ Radicis vis est, hæc dignitas, hæc Majestas, ad quam commendandam, si vel verbum addam, putidus

tidus sim &c. Adtexebam, nec pœnitet; idemque nunc multo fidentius adhuc resumo: *Eant nunc viri docti, & Sacrum Textum solis instar suo se splendore aperire, pugnacius contendant: Eant, & ad omne foris illatum lumen oculos claudant.* Nempe ne umbra quidem dubitationis, ad hoc specimen, superesse posse censebam apud omnes, qui non dicam iudicio pollent, sed vel sensu communi utuntur. Hinc ultima instantia concludebam, *Neminem fore, qui ultra dubitare possit, nisi qui, quum solis splendore perfrui possit, tenebras tamen, & noctem, sequi præoptet.* Dubitavit interim Cl. Driessen. quin & rationes adversus originem hanc sat conferta acie instruxit. Dispicendum itaque, Vanusne ego, qui tam fidenter, tam gravique oratione perorarim; an Cl. Driessen. is sit, quem Character a me positus, nihil minus quam ipsum intendens, designabat.

II. In antecessum non diffitetur generosæ indolis dissertator, qui sancta *Prima Cl.* *ἀδιαφορία*, ut ipse testatur, *hæc ad pedes Domini deponit*, non parum commendar *Driessenii* *Arabismum, si hic sit verus significatus Thematici ך*, quod post Nomina *instantia* *Dei hocce principatum teneat inter omnes voces Biblicas.* Jam ambigere nefas, *refutatur.* quin qui ita incipit, Tribunal teneat veritatis, atque inde mera Oracula edat. Ea ut tanto magis ferire queant, distincte exponam. Primum sic sonat. „*Esto: Verbum illud apud Arabes eo sit in usu, testibus Lexicographis.* „*An Lexicographi illi Arabes in Lexicis suis curate Philosophantur, simplices* „*rerum notiones evolvunt, sicque significatus primigenios figunt: an vero signi-* „*ficatus maxime usitatos, plerosque secundarios, & tralatitios, promunt?*” Decisa Lis est. Frustra omnis contentio. Causa mea uno ictu ita jugulata, ut jam exequias ei vivus, vidensque, ire possim. *Arabum Lexicographi non possunt curate philosophari. Ne simplices quidem rerum notiones evolvere possunt; atque sic significatus primigenios figere: Sed promunt significatus maxime usitatos, secundarios, & tralatitios.* Nimis ergo ineptus ego mortalis, qui ex *Arabum Lexicis* aliquid *primigenium* hauriri, atque *Hebrææ Linguae* restitui posse, opinatus fuerim. Ne tamen dicam dolo, parum credulus sum talibus *Oraculis*, nisi bonis documentis fulciantur. Vereor etiam, ne qui ita decidunt, & pronunciant, de *Lexicographis, & Lingua*, cujus ne *Elementa* quidem attigerunt, dignitati suæ parum consulant in *Orbe Erudito*; atque in universa hac quæstione nec nomen, nec momentum, facere posse censeantur. Verum quidem est *Lexicographos Arabum* non semper ea accuratione usos, qua debuissent, ad *primigenium* a *secundario* dirimendum: Verum quoque, esse *Radices*, quarum principem potestatem ne ipsi quidem promere valuerint. Sed an inde jam consequitur, ubique eorundem operam hac in parte cessare? Ego, qui eos quotidie versavi, atque etiamnum versor, cum reverentia publico debita, confirmare possum, utique eos in longe maxima parte *Linguae*, *simplices rerum notiones evolvere*; atque ita *primigenios significatus vel per se figere*, vel aliis figendos porrigere. Cum *Lexicographis* tamen semper conjungi volumus *Lectionem præstantissimorum Auctorum*, ut sic ex ipsis *Fontibus* sapiamus; atque vivum sensum *Linguae* imbibamus. Hoc me non neglexisse, scire utique vel potuisset, vel debuisset saltem, Cl. Driessen. qui, si ita ei

videatur, sic interrogationem istam, a dextro latere claudicantem, suffulciet, sed an Arabes in Lexicis suis, vel etiam in Libris, simplices rerum notiones evolvunt, atque significatus primigenios unquam usurpant? Nos verecunde adfirmamus: Cl. Driessenus negat: non quia id verum esse convictus est, sed quia alias vincere nequit. O Sanctam αἰδιόφρονα!

Item secunda.

Audienda & altera decisio, qua secundo pedatu Origo nostra confoditur. „Sed fidei faciet recte constituta ab Arabibus significatui primigenio ex locis Scripturae S. manifestis, Ps. 34: 7. & 45: 8. & Jer. 14: 8. ubi est מכל צרותיו השיעו ex omnibus angustiis ejus in spatium, laxitatem, copiam amplissimam omnis salutis, eduxit eum &c. &c. sed quæ hæc argumentandi methodus? Verbi alicujus significatus primigenius rationem boni complexus, sit universalis, quod de verbo nostro mox demonstratum dabimus, opponi potest non uni malo particulari, unde nunquam ex illa oppositione huic illi malo singulari significatum simplicem universalem determinas” Est obscuriusculum. Videre tamen mihi videor, quid intendatur. Vindicare ex angustia, recte dicitur. Minus recte tamen inde colligeretur, vindicare, cujus potestas ex Origine latissima, quatenus valet vim omnem defendere ab aliquo, proprie esse, relaxare. Si pro השיעו nihil aliud præsidii attulissem, calculum male subductum ultro faterer. Atquin attuli disertissimam auctoritatem Dialecti Arabicæ, quæ a primaria significatione laxitatis, & amplissimi spatii, adscivit secundariam omnis salutis, commoditatis, felicitatis: & amplissimæ beatitudinis, quam nihil angustia coarctet. Hanc Originem tam dilucidam duxi, ut me putidum fore dixerim, si vel unum facerem verbum, ad eam amplificandam; aut ad divinam gravitatem nominis Jesu ex hoc fonte supra astra evehendam. Cernis me non aliud fundamentum jecisse, quam quod cavillationi exemptum, suo se pondere sustinet. Adjeci tamen satis caute, illud tantum monuisse, fortasse non plane de nihilo fuerit, frequentari a Sp. S. oppositionem inter צרה angustiam, & ישע, sive ישועה, quod proinde laxitatem proprie, dein omnis felicitatis abundantiam sonare, nemo est qui ultra dubitare possit, nisi qui tenebras, & noctem præ splendore solis præoptet. Hocce ultra, quod manifesto recurrit ad Demonstrationem veritatis ex Dialecto præmissam, dexterrime iterum a Cl. Driessen. suppressum, ut oculos præstringeret imperitorum, quasi prava argumentandi methodo usus fuisset. Atqui semel evicto, השיעו in Origine esse in laxitatem vindicavit, plane fieri nequit, ut non Sp. S. in locis laudatis eo respexerit, quemadmodum Latinus Scriptor phrasin adhibens relaxandi aliquem ex Angustiis, utique elegantiam ex oppositione oriundam intendisse censebitur ab omnibus peritis; quamvis imperitissimi esset isti soli oppositioni proprietatem laxitatis, quæ aliunde constare debet, superstruxisse: quum & Levare, eripere, eruere, liberare, servare, aliaque verba, ad eandem hancce locutionem sese adhiberi patiantur.

Et tertia.

Vide tamen tertio, quam me premat strenuissimus pugnator, & velut nimbo telorum obruat. „Ea qua utitur V. D. methodo probabo, quod etiam פדה significet dilatare, quia opponitur Ps. 25: 22. omni angustia: פדה ישראל מכל

נצל מכל צרותיו. *Redime Israël ex omnibus angustis ejus. Pariter Verbum*
 הציל & הציל. *Videat V. D. Ps. 34: 18. etiam Ps. 54: 9. Sic היה proprie non*
 significabit vivificare, sed dilatare. *Vid. Ps. 138: 8. Idem sic statues de Verbo*
 חלץ. *Vide Prov. 11: 8. "*

Formidolosam enimvero dextram. Sed assume illud *ultra*, quo Ego usus,
 in conclusione mea pro ישע adstringenda, & senties omnia hæcce tela in sti-
 pulas, plumasve, converti: neque enim ad Themata פרה, נצל, היה, חלץ,
 quarum diversissima Origo, id vocabuli sese vel fidiculis distorqueri patitur.

Cernis quam nobili ratione ad victoriam contendat Cl. Driessen. Interim
 tanta copia Hebraici sermonis me instructum gaudeo. Dabitur occasio, eam
 cum fœnuscule reddendi.

En adhuc quartam instantiam, quæ falis aliquid vulnere illato inspergit: *Quarta*
 „ Per ejusmodi Logicam Etymologicam etiam conficies primigenium ישע & jocularis.
 „ הושיע esse benefacere, quia opponitur omni malo. *Vide Prov. 28: 16. "*

Valde potentem esse Logicum oportet, qui hanc Ægida toties oculis nostris
 incutit. Inspeci locum citatum, & in vicinia, *Vs. 18. reperi, הולך תמים*
 יושע ונעקש דרכים יכול באחת *Ambulans integer laxitate omni augebitur: at*
intortus viarum cadet in unum, nempe malorum. Si hunc contextum respexe-
rit V. C. vereor ne tum in Logica, tum in Etymologica sua, se solum habeat
admiratorem.

Sed jam ipse ferme addubito, an non Amicissimus noster Driessenius nobis-
 eum colludat, & subtilissime orbi Erudito illudat: nam locus hicce inter
 illos, quibus per Originem nostram in laxo, spatioso, amplo, decus simul &
 pondus, accrescit. Est alius adhuc contextus *Prov. 20: 22. Ne dicas, re-*
pendam malum; expecta Jehovam, וישע לי & in laxitatem te educet. Vindi-
cem aget oppressionis tuæ. Nova suspicio collusionis: nam Benefacere nec meus
ibi communis sensus admittit, nec vel Driesseniana illa potentissima Logica
extundere valeret. Plures mihi non succurrunt. Bona tamen phrasis,
 וישעני מכל רע *Vindicavit me in laxitatem ab omni malo: ubi si Benefecit mi-*
bi supponerem, illam Logicam sequeretur, qua lubenter per omnem meam vi-
tam carebo.

En tandem quinto aliquid non omnino jocularare. „ Si cupis significatum sin- *Quinta*
 „ gularem צר singulari significatui. צרה & צר oppositum, illum habes non in paulo spe-
 „ verbo ישע sed in רחב *Pf. 4: 2. בצר הרחבת לי in angustia dilatasti, amplum*
 „ spatium fecisti, miki. Optime vero. Sed unde scitur הרחבת ibi oppo-
 sitionem directam efficere? An ex illo contextu? Non dicet V. D. nisi in
 sua sese tela induere velit, quæ tam dextre in me intorsit ex נצל, היה, פרה,
 חלץ, etiam angustiae oppositis. Unde ergo? Ex clarissimis locis, quæ רחב
 pro lato, proprie nobis offerunt in reliquiis *Biblicis*; veluti quum longitudo,
 latitudo, & profunditas arcae, templi, aliarumque rerum, signatur. Accedit
 firmissimus Dialectorum consensus, quæ hanc proprietatem dubitationi eximunt.

Sic ergo Vir. Cl. ipsemet *Methodo*, quam in me damnabat, utitur; & *oppositionem* istam non negligendam duxit. Laudo: atque ex *Job.* 36: 16. adjungo completissimam imaginem, *Instigavit te ex ore Angustiae* מפי צר, in latitudinem רחב, sub qua nihil coarctati: & ubi missus mensae tuae plenus opimitate. Monui ibi מרחב Latitudinem, locum late spatiosum, in Sacris usurpari pro laeta, lauta, beata, conditione vitae, quam omnis felicitas cumulet. Id Arabibus quoque solemne sub مرحب, & مرحبا, indeque وسعاً Latitudinem & Mollitiem, pro felicitate omni fruaris. Jam omnis quaestio huc redibit, an si רחב latus fuit, apud Hebraeos aequae ac Arabes, transierit ad felicitatem, & salutem, nulla angustia coarctatam, ullo pacto verisimile sit, eandem translationem sub ישע laxus, amplus fuit, adscitam; atque ita etiam Radicem hanc Angustiae rite opponi. Cl. Driessen. negat, quia sancta ἀδίαφορία adversus me disputat. Qui eo usque purae virtutis necdum progressi, mihi forte consciscunt, nec ambigent, quin ישע, & רחב sint Synonyma, tam Originis, quam secundarii, & translati usus, intuitu. Quid autem רחב latum esse, & ישע laxum, vel amplum, esse, differant, si necdum forte ex sua Logica, & Metaphysica, perceperit acutissimus Differtator, ex Etymologico saltem Vossiano nunc tandem aliquando discere incipiat, ne denuo nos impugnans, nobiscum collusisse videri queat: ni semet elusisse videri mavelit.

Sexta pal-
maria.

Necdum finis. Nempe sexto, post tam fortem pugnam, victoria canitur. „Discimus ex dictis hactenus, significatum illum, quem V. D. ex Arabia adduxit, non esse verbi nostri significatum primigenium, simplicem, universalem, sed secundarium, & metaphoricum. Et certe dilutus nimis est ille significatus dilatandi, qui non exprimit ipsum opus, quod verbum nostrum significat, sed metaphorice saltem aliquod ejus consequens.” Jam tanta vis Logices in me incumbit, ut ubi sim, nesciam. Argumenta Cl. Driessenii evicerunt, notionem spatiosi, ampli, laxi, quam Arabes sub وسع, frequentant in rebus corporeis, non esse primigeniam, & simplicem, sed secundariam, & metaphoricam. Vel nihil plane intelligo, vel hic debet esse sensus, quod Arabes a notionem felicitatis, & salutis pervenerint ad significationem laxi, ampli, & spatiosi, & verbi gratia, primitus dixerint fortunae laxiores, lautiores, beatiores, indeque secundo subsumserint laxitatem omnium rerum; ut locus beatus ex eorum Dialecto sit locus spatiosus, & equus beatus, vel salute praeditus واسع, sit equus amplo gressu pollens: Item brachium beatum, sit laxum, liberum, solutum, spatiosum: quin vas beatum sit vas amplum, capax, laxissimum. Atqui disertissime monebant Lexicographi illi, quos Cl. Driessen. negabat curate Philosophari وسع in Origine designare خلاف الضيق Contrarium angustiae; i. e. laxitatem, & amplitudinem. Hoc Natura ipsa dicat esse primigenium, & simplex, & vel sine Logica quivis id persentiscit. Cl. Driessen. cum Logica sua id non sentit; sed laxitatem istam metaphoricam esse, & secundariam, pugnat. Dicat ergo, etiam Angustiam primario esse miseriam, arduam, calamitatem, omne malum; indeque significationem arcti, & angusti, locis

locis rebusque accrevisse; ut locus miser, & ærumnabilis, pro angustiore cœperit frequentari. Egregia profecto specimina, quæ Orbi Erudito promittunt *Lexicon Etymologicum*, quo a materia, & corporeis rebus, mentes avocare, atque ex purissimo fonte *Metaphysices* veras ideas haurire, condiscat.

„Sed, inquit, Vir. Cl. nimis dilutus est ille significatus dilatandi, qui non exprimit ipsum opus, quod nostrum verbum significat, sed metaphorice saltem aliquod ejus consequens.” Quomodo dilatatio, proprie sumpta, sit consequens salutis, & metaphorice inde derivari queat, captum meum transcendere fateor. Non capio etiam, quo jure dilatandi notionem in salute præstanda re-

Septima ejusmodi ponderis.

spuere possit Cl. *Dissertat.* qui eandem modo ex Ps. 4: 2. sub formula *הרחבת לי* Dilatasti, amplum spatium fecisti, mihi in angustia, produxit. Fortius adhuc, & plenius, *הושיע* in laxitatem eduxit; pro Vindicavit ab omni miseria. Quid in eo diluti, nisi quod sibimet aliquis diluit? An dilutus quoque Titulus *Laxatoris*, *Verlosser*, quem miseriarum *Depulsori*, & *Vindici*, nostro, vernacula nostra dicavit? Et tamen laxare *Latinorum* non exhaurit *Hebræum הושיע*, quum & laxari dici possint vincula, quæ nonnihil tantum remittuntur: & laxari e carcere, e vinculis, pro emitti, non continuo adferat cumulatam illam felicitatem, quam *הושיע* plerumque secum fert. Plerumque dico, nam qui id perpetuum contenderet, haud dubie limites iterum transiliret. Hoc alibi pressius, & enucleatius, demonstratum dabo. Nunc certamini invigilandum, cujus major adhuc moles cum sequente paragrapho ingruet.

III. Nempe profligata mea *Origine*, ad suam expromendam sic firmo pede progreditur Cl. *Dissertat.* „Loca S. Script. quibus occurrit, & ipsam rei naturam si recte inspicis, primigenius & Universalis (habet universalem vide Ps. 36: 7. servas hominem & pecus) significatus est rem servare integram, in discrimine si versatur, præstare salvam, collapsa si est, restituere in integrum, rem vel in statu suo conservare, vel in illum restituere. Et sic opponitur *אבד* perdere”. Ad hæc paucis defungar. Dissertare se credit Cl. *Driessen.* de significato primigenio, & omnes, qui quid *Linguae* sint, vel tenuissimo gustulo percepere, statim animadvertunt, cuncta hæcce esse *secundaria*, ac proinde in tota hacce *dissertatione* nihil aliud quam *aëra cædi*, atque pulverem concitari, qui non tam *Legentium*, quam *imperatorum*, quam ipsius Cl. *Auctoris* oculos impleat; ut ipse ubi sit, & quo de mecum disputet, planissime ignorat.

Cl. Driessen. conatus infeliciores.

Vel *Belgica* nostra *Lingua* aurem vellere potuisset Cl. *Dissertatori*, ad vim *secundariam*, a *primaria*, his in usibus, discernendam. In *Psalm* 36: 7. Vernacula nostra recte, & rite, exhibet, *Op behoudt Menschen/ en Beesten.* Illud *Behouden/* haud dubie, in quotidiano nostro sermone, valet, rem servare integram; in discrimine si versatur præstare salvam. collapsa si est, restituere in integrum: sed quis jam adeo domi suæ hospes, ut significatus hosce primigenios autumat? ac non continuo persentiscat, eos a tenendo, retinendo, quod est *Houden/ Behouden/* profluxisse?

Nequidem Originis quid sint dignoscit Vir. Doct.

Mutemus scenam: & quæramus quid servare apud *Latinos* in *Origine* resonet? Cl. *Driessen.* graviter respondebit, ipsam rei Naturam, & loca *Auctorum*,

ostend-

ostendere, *primigenium* & *universalem* significatum esse, *rem custodire*, *retinere*, *integram*: in discrimine si versatur *præstare salvam*; collapsa si est, *restituere in integrum* &c. & sic opponi τῷ *perdere*. Quæramus denuo, quid sit *perdere* in *Origine Latina*? Ex eadem, credo, *Logica*, & *Metaphysica*, simili gravitate respondebitur, *primigenium*, *simplicem*, *proprium*, & *universalem*, illius verbi significatum esse, *rem non servare integram*; neque, si collapsa sit, *in statum suum restituere*, sed *sinere*, vel *facere*, ut *pereat*.

Atqui omnia hæcce palam *secundarii* sunt *usus*, propagata a compositione illa, qua *perdere* valet *per-dare*: & non *tenere*, *retinere*, *reservare*, *custodire*. Ad eandem rationem & *prodere*, alio flexu, *notiones* suas *secundarias* adscivit. Item *perire*, nil aliud in *Origine* quam *per-ire*; *doorgaen*: *vergaen*: ut *interire*, est *ondergaen*. Sic *Hor.* *Truditur dies die*, *Novæque pergunt interire lunæ*. Item, *verborum vetus interit ætas*. Eleganter *Plin. H. N. 8: 43.* *Pullos asinorum epulari instituit Mæcenæ: post eum interiit auctoritas sapor.* *Pulcherrime*, & ad *genium Linguae*, *Cic. L. 3. de Fin.* *Ut obscuratur, & offunditur, luce solis lumen lucernæ, & ut Interit magnitudine maris Ægæi stilla muriæ, & ut in Divitiis Cræsi teruncii accessio, & gradus unus in ea via, quæ est hinc in Indiam: sic omnis ista rerum in corpore sitarum æstimatio, splendore virtutis, & magnitudine, obscuretur, & obruatur, atque intereat, necesse est.* Hinc in latiore campum cursus verbi permissus.

Eandem *pereundi*, vel *intereundi*, proprietatem possedisse *Radicem אכר*, *Origines* nostræ, procedente opere, evincunt. Quod si jam aliquis existeret, qui vernaculum nostrum *Ondergang* / ut *Literator* videlicet, expositurus, ejusque *primigeniam indolem* sub conspectum daturus, diceret magno conatu, esse contrarium vocis, *Behoudenisse*: atque denotare *fortunæ*, *famæ*, *salutis*, *amissionem*, ac *ruinam* tum *temporalem*, tum *æternam*: idque vocaret, *Vocabula e saniore Philosophia enucleare*; nonne omnes illum *nucleum* interioris sapientiæ Homini lubentissime remitterent, & *putamina* mallent, quæ vera *Origine* in manus tradit?

Transmitto reliqua, quæ *Parag. III.* ad *significationem primariam* illustrandam attexuit, de *Christo משיע* servatore, „ qui e *Diametro* oppositus τῷ *Abaddon*, & *Apollyon*, perditori; quippe qui veniret servare τὸ ἀπολωλὸς quod perditum erat: deque gemino usu verbi משיע, partim in *Natura*, ubi significet *Actum* illum *Providentiæ Divinæ benevolentissimum*, quo omnia conservat, fovet, refocillat, vivificat *Pf. 36: 7.* partim in *Gratia*, ubi exhauiat opus salutis omne. *Gratosum Dei Triunius Consilium æternum.* *Filii Dei*, vadimonium: obedientiam ejus *Activam*, & *Passivam*: statum *Humiliationis*, & *Exaltationis*: *Electi* peccatoris regenerationem, sanctificationem, *Glorificationem*, per quæ omnia *Iesus est σωτὴρ Salvator.* Ad ea simpliciter tantum rogabo, an omnia hæc etiam in *primigenium significatum Radicis*, quem se constituturum promisit copiosissimus, & solidissimus, *Theologus*, intrent? Rogare non sustinuissem nisi argumentandi ratio *Cl. Dissertatorem* id inculcatum ire voluisse juberet. Quin, ni fallor, disertissime hoc insinuat nova adversus me instantia, quæ simul mirificam hanc *Originem* ad *Mathematicam* demonstra-

strationem evehat. „ Nunquam occurrit in Kal; non venit intransitive, quia ne- Aliquid
 „ mo salvus est nisi salvatus: cui derogat significatus ille Arabicus, qui etiam ve. suave.
 „ nit intransitive. Primigenius Radicis nostræ significatus est qui intransitive
 „ venire nequit. ” Præpotentem in Linguis experior Virum: & aperiuntur
 mysteria hæcenus nemini audita, **ישע** nunquam occurrit in Kal; nec vivente
 Lingua Hebræa ullus illius conjugationis primæ, unde in Hiph. **הושיע** confor-
 matum, extare potuit usus, quia nemo salvus est nisi salvatus. Atqui credi-
 derunt omnes, quotquot Hebraica tractarunt, etiam Rabbini, & Lexicogra-
 phi, **ישע** salus, sat crebrum in Sacris, ex Kal descendere, ejusque vim in-
 transitivam liquide repræsentare. Idem judicium tulerant de **ישועה** item sa-
 lus, incolumitas. Nunc docemur has formas ex Niphal deducendas, vel re-
 luctante Analogia, ut **נושע** salvus factus est, salvatus est, utramque hanc
 propaginem fuderit, quia nemo salvus est, nisi qui salvatus: & nulla salus,
 nisi salvatio.

Tanquam Corruptores Linguae, itaque, res sibi suas habeant Arabes, qui
 intransitivam potestatem in Kal adoptare, ipsumque Deum, per excellentiam,
 salutare ausi, **ألورثع الواسع** Amplissimum omnis laxitatis, felicitatis, & sa-
 lutis, possessorem: nam Clariss. Driesseno liquidissime constat, Hebræos vigente,
 & florente, cum maxime, Lingua, ita nec locutos, nec pro genio ejusdem
 loqui potuisse.

Cave putes Cl. Dissertat. non expendisse, quid chartis mandaret. Adeo A se ipso
 profunde ad hæc meditatus est, ut Sibi ipsi objectionem moveat, quam ego desciscit Cl.
 quidem ei facere nunquam potuissem. „ Est equidem, inquit, cognatio ali- Disserta-
 „ qua inter **ישע**, & inusitatum **ישה**, unde **יש** quod nominaliter & verbaliter tor.
 „ venit: & **תושיה** substantia, soliditas. bonum solidum. Sed significantius est
 „ **ישע**, vel **השע**, quod in statu gratiæ dat habere verum esse, soliditatem, bo-
 „ num solidum. ” Vix intelligis, credo. En Viri acutissimi mentem, ni fal-
 sus sum: **ישה** intransitive notavit olim esse, solidam substantiam habere. Cum
 ea Radice cognationem habet **ישע**, nec tamen propterea concludas licet,
 eam ergo similiter in Kal intransitive venire potuisse; eo quod **ישע** transitive
 tantum valere queat dedit habere verum esse, & bonum solidum. Habes Ori-
 ginem cui ipsa **תושיה** soliditas præsedisse videri posset multis, nisi superior
 illa integrum servandi, & salvum præstandi, officeret, & tam desultorio more
 ad aliud transire prohiberet. Cl. tamen Dissert. cujus simplices, & primige-
 niæ, significationes sunt universales, omnia hæc, & plura adhuc, facile in
 unam sedem primariam compinget, atque confusionem inde omnem per lumen
 Metaphysicum arcebit.

Sequitur post Capitalem hanc observationem, altera in me jam iterum Aliquid
 reflexa, in cujus connexionem ut penetrare non potui; ita eam ex abrupto ex abrupto
 hic a me poni nemo mirari debebit; „ sensus ille metaphoricus apud Arabes interser-
 „ innuit equidem liberationem a noxiis peccati sequelis, angustis, anxietate: tum.
 „ sed primarius debet esse salvare ab ipso peccato. Ecquid sonat dilatabit a pec-
 „ catis? Et, quod non tantum quod ad hanc Radicem nostram, sed & quod ad

„ omnes secuturas observatum velim, si nativa Radicis nostræ indoles sit signifi-
 „ catus ille Arabicus dilatandi, quidni Sp. S. cui nativus genius sui sermonis per-
 „ spectissimus est, hic & alibi in scriptis N. T. Hebræa exprimit verbis Græcis,
 „ quæ ultimam illam significationum Arabicarum Radicem exactissime referant?
 „ Cur *וְשִׁיעַ* in N. T. non est *πλατύνειν*, *εὐρύνειν*, vel simile quid, quod dilatare
 „ dicat. Sed quam dilutum hoc esset? Sed, ais, Scriptores N. T. utuntur dictio-
 „ nibus, quibus versio Græca. Recte: sed eo ipso condocent nos, in Fundamen-
 „ talibus his Dogmatibus Græcos nativam Dictionum Hebræarum indolem, ge-
 „ nuinam notionem recte dedisse. Hinc *וְשִׁיעַ* non est *πλατύνειν* sed *σώζειν*, &
 „ *ישׁע*, *ישועה* est *σωτηρία*, *וְשִׁיעַ* *σωτήρ* salvator &c. Quare in nativa vocum
 „ indole vestiganda eamus primum, non in Arabiam sed in Ægyptum &c. &c.”
 Splendida circumplexio, tanta luce oculos præstringens, ut quid velit V. Cl.
 nemo facile cernat. Mihi certe σκοτοδινίαν quandam offusam sentio.

Prima in-
stantia.

Non discerno primo, cur primarius sensus debeat esse *salvari a peccato*; un-
 de metaphoricus ille Arabum qui in dilatando, ego dixeram laxando, in laxita-
 tem educendo, emanarit. Apud me quidem laxari fuit, & manebit, prima-
 rium; ut *salvari a peccato* est, eritque secundarium semper.

Secunda.

Nullus etiam exputo, secundo, cur *dilatare a peccato*, nihil sonet Cl. Drief-
 senio: præsertim si mihi meum fideliter reddatur, quod erat in laxitatem edu-
 cere ex peccatorum angustia, vinculisque. Van de Sonde Verlossen. Nisi falsis
 ideis per totam vitam sim delusus, aliosque etiam & publice, & privatim,
 eluserim, hæc est una omnium nobilissima, & in scripturis nostris tritissima,
 imago, atque Metaphora; quæ apud me nunquam proprium, & primum,
 sensum, efficere poterit.

Tertia.

Minus adhuc capio, quid sibi velit tertia instantia, quæ ad omnes secutu-
 ras Radices simul fulmineo ictu potentius pervadat. Non potuit, non de-
 buit, Spiritus S. in N. T. adhibere vocabula *πλατύνειν*, & *εὐρύνειν*, pro *וְשִׁיעַ*,
 quia cujusque Linguae genius servandus. Verba illa apud Græcos istam Meta-
 phoram non adsciverunt. Si vel adscivissent, ne sic quidem argumentum
 stringeret; quia magna in his libertas viget, & quia Origines in Versionibus
 communi usui destinatis captare, indecorum, putidum, importunum, vesa-
 num sæpe. Quis ferret, ut integer redderetur Belgice, ongerackit: ut servare,
εὑρίσκειν, trekken/ pro behouden: ut callere artem, Berceit spn: ut mactare hostiam,
 Bermeerderen; ut putare, supden/ snoejen/ pro meenen; nam Origo certissima
 illius verbi sita est in resectione; unde putare vitim, amputare, circumputare &c.
 Res nemini Humaniori ignota ex Gellio L. 6. C. 5. Putare Veteres dixerunt,
 vacantia ex quaque re, ac non necessaria, aut etiam obstantia, & aliena, aufer-
 re, & excidere: & quod esse utile, ac sine vitio, videretur, relinquere. Sic
 namque Arbores, & Vites, & sic etiam Rationes, putari dictæ. Si hunc lo-
 cum attendere dignetur Cl. Driessen. & quotquot cum ipso stant, uno mo-
 mento nostri fient, & boni evadent Putatores; atque Rationes suos non am-
 plius conturbabunt; sed liquidissimam nobiscum computabunt summam; quæ
 hæc est; secundarios usus, a primigenio miris flexibus descendere, secundum
 cujus-

cujusque *Linguae* indolem, quæ in aliam transfundi versionem nec possit, nec debeat, nisi omnia susque deque commiscere velimus.

Sed finio; & *quarto*, jam, ex *occupatione*, qua V. D. sub finem utitur, *Quarta*. mecum omnes, qui vel a limine *Literas* salutarunt, concludere debebunt, Cl. *Driessen*. in alio aëre versari, quam nostro hocce *Humaniore*; & pro *nativo* habere, id est *primario*, quod nobis *secundarium*; & contra: ait enim, LXX. *nativam* dictionum *Hebræarum* indolem, *genuinam* notionem, recte dedisse; ac proinde *עשי* non esse *πλάττειν*, sed *σώζειν*. Hac lege etiam inferam *עשי* esse *primario*, *ἀμύνειν* defendere; esse *βοηθεῖν* opitulari; esse *ἐξαιρῆν* eximere; nam & his verbis suo jure nonnunquam usi sunt *Alexandrini*: quod, ut dixi, in *Versionibus* magna regnare debeat libertas, quippe quæ *primigeniam* vim parum curent, si modo *secundarium* usum clare, & nervose, expresserint. Videat nunc, ut concludam, V. D. atque apud suum ipsius Tribunal examinet, judiciumne dictaverit, an *Adfectus*, & ignoratio simul *Elenchi*, *Scriptores* N. T. quum utuntur dictionibus *Versionis Græcæ* eo ipso nos condocere, in *Fundamentalibus* his *Dogmatibus* *Græcos* *nativam* dictionum *Hebræarum* indolem recte dedisse: ad eamque vestigandam non eundum in *Arabiam*, sed in *Ægyptum*. Hoc demum est, ubi strenue quem impugnare te putas, nudum ad omnes ictus præbere latus. Ceterum *Rhetoricationi* huic, ut & reliquæ isti, multo pulcherrimæ, qua prima hæc coïtio, quæ acerrima fere esse solet, clauditur, ac coronatur, abunde occursum, Part. II. Orig. Cap. VII. par. II. Non committet, spero, in posterum, Cl. *Driessen*. ut in *Criticorum* hominum castra transfugium fecisse, cum *Meibomianisque* arma sociasse, videatur.

IV. Verbulum subnectendum ad novum generosi animi specimen, quo Cl. *Driessen*. me erigere, & consolari, quodam modo, dignatur; iterum insinuans, se *opem* *Dialectorum* tamen non repudiare. *Solatiolum* *mibi benigne admo-*
Dixeram, eant nunc viri *docti*, & *Sacrum* *textum* suo se splendore aperire, pugnacius contendant: eant, & ad omne foris illatum lumen oculos claudant. Ad hæc Cl. *Dissert. Respondeo*, inquit, quamvis attentam *Script. S.* locorum in suo argumento, & *coherentia*, *considerationem*, & *variorum* inter se *collationem*, in genuino significato eruendo, in *primis* *causis*, & *adminiculis*, censeamus, neutiquam tamen respuere foris illatum lumen; sed illud arguo, ex sola *S. Scripturæ* *Locorum* meditatione, & *collatione*, sæpe numero certius adfulgere Lumen quam ex omni *Arabia*.

Jam tandem video quid erretur, non a *Driessenio* nostro solum, sed ab aliis etiam *Viris Doctis*, qui nescio quem metum metuunt, ne *Arabes* constituantur *Explanatores Veritatum Cælestium*. Ni stomachus, jam per viginti quinque annos, ad tales ineptiolas occalluisset, biliculæ quoque meæ nunc, data occasione, splendide possem indulgere. Sed ut semper, ita & nunc tempero, atque dignitati eorum, qui mea carpunt, parcere perseverabo. Tantum dicam, audiente *Universo Orbe Erudito*, *Hypothesin* nostram vel non intelligi, vel de industria obscurari. Ad prius potius, quam posterius, credendum, mens mea semper inclinavit. In Cl. *Driessenio* id nunc liquido experior. Non respuit Ille foris illatum Lumen, hoc est *Dialectorum*, & præsertim *Arabicæ*, influentiam in *Linguam Hebræam*; ejusve ulteriorem illustrationem. Contendit

dit tantum, ex sola Locorum Sacrae Scripturae collatione & meditatione sæpe numero certius adfulgere Lumen, quam ex tota Arabia. Concedo totum argumentum: quin illud sæpe numero erado, atque expungo; si de genuina mente Spiritus Sancti in doctrina salutis, sive de ipsis Veritatibus Cœlestibus agatur. In eos nihil omnino Juris Arabiae. Hæ Veritates suo splendore lucent, & domesticis radiis contentæ, semet ex collatione, & meditatione Locorum, inter se illustrant. Hanc provinciam fane Theologis nec demimus, nec minuimus. Sed si sustinere ausint, se lumine suo Theologico etiam Linguae Hebraeæ abditissimas Origines, & primarias potestates, referare, atque constituere posse, sola Locorum collatione, & meditatione; jam pronunciare non verebimur absona, & veritati pugnancia, sustineri: atque operam dabimus, pro provincia nobis demandata, ne quid Res Hebraea detrimenti capiat; neve deserta Dialectorum fidissima luce, ad infida, & lubrica, aliarum Hypothesium, quas Cap. VII. inspiciendas præbui, deflectatur.

Animus fuerat, ad triumphum veritatis, subtexere explanationem aliquot insignium Locorum, in quibus primigenia illa potestas Radicis nostræ admirabiliter relucet: quin imo quæ sine Origine a nobis producta Venustatem, & Majestatem, pristinam, nunquam obtinebunt. Sed ut ex hac discussione prævideo, inter manus satis excretura hæcce opella, accessiones minus necessarias recusat. Liberiori ergo occasione, id est Tertio Originum Libro, volente Numine, ista cura deputatur.

S E C T I O II.

Quæ Radici *רָא* pristinum nitorem vindicat.

I.

Fluctuationes Interp. ad hoc Thema.

Inter Themata, quorum parvus, & secundarius tantum, usus in Sacris, est *רָא*, non nisi quinque in locis inveniendum. In ejus significatione constituenda tanta est Veterum, & Recentiorum, inconstantia, atque fluctuatio, ut plerisque, ipsam quoque secundariam vim fugisse appareat. LXX. certe nunc *σευάζειν*, nunc *ἀναψύχειν* & *ἀναπαύεσθαι*, nunc *διαίρειν*, nunc denique *ἀνιάλα* redentes, nihil certi, fixique, habuisse, comperiuntur. Vulgat. item, alibi dolore torqueri, alibi refrigerari, alibi iterum subridere, convertens; sibimet non credidit, nedum ut a nobis credi possit. Chaldaeus nunc Corroborari edidit, nunc quiescere; nunc abire, nunc irridere. Eadem hæsitatio Recentiorum, quorum plurimi in Lexicis, & Versionibus, dant, confortari, corroborari, recreare &c. Id nimis vagum visum Cl. Coccejo, cui placuit ex conjectura, potestas *רָא* *ἐπιμαρτίζειν* facilitare, facile efficere. At Forst: ex Vulg. satis speciose arri-

arripuerat refrigerari tanquam e Rivulo, ex alliteratione cum *רִיבּ Rivus*, eamque proprietatem omnibus locis aptare conatus erat.

Nullus dubitabam, quum hanc fluxam in *Versionibus*, & *Lexicis*, hujus *Radicis* rationem sub conspectu posui, quin omnes aliquid certius, solidiusque, tum pro *secundario*, tum praesertim pro *primario*, *significatu* desiderari mecum agnoscerent, quod non *Conjecturae*, non *Alliterationi*, sed firmo inniteretur fundamento *Dialecti*: quia *Natura*, & *Conditio*, *Linguae*, non aliam *decisionem* in rebus dubiis admittit. Alia tamen mens sedet Cl. *Driessenio*, qui ut *Hypothesin* suam, de *Versionibus*, & *Lexicis*, tanquam *sufficientissimis* adminiculis ad interiorem *Linguae* vim rite declarandam, adstrueret, ita *Sectionem* hancce exorditur. „*Animadvertamus an non ex Versionibus, & Lexicographis, ab ipso adductis, si non omnibus & in omni Scripturae loco; saltem aliquibus, & quibusdam in locis, faciente Divina providentia conservatus sit verus significatus, vel primarius, vel secundarius, quo mediante primarium recte figimus: quas tamen Versiones & Lexicographos Vir Cl. heic, & passim, tam masculine rejicit; & an tandem vera, & nova, lux, heic, & passim, ex Arabia adfulgeat*”. Ejus primaria vis non extat in S. Co. dice.

Habes iterum luculentissimum conspectum *Methodi*, qua *Theologus* noster se usum, & perpetuo usum, in *S. Scriptura* commentanda, & explicanda, cordatissime profitetur. Vide an mentem Viri satis perceperim. Fieri inquit, *faciente Divina providentia*, ut non saltem unus eorum, qui *Versiones* vel olim, vel recentiore memoria, concinnarunt, *verum significatum* exprefferit, si non *ubique locorum*, saltem in *aliquo*: nam alias actum foret de *Ecclesia*, actum foret de *Fide*, & *Doctrina Salutis*. Iste *significatus* si vel *secundarius* sit, me ad *primarium* & *antiquissimum* facile deducet. *Judicium* mihi adest *Criticum*, cujus face discernam quis ille unus, qui uno, alterove, in loco, *verum significatum* consignarit. Hic si tantum *secundarius* forte fuerit, ejusdem *Judicii Critici* radiis omnes illas tenebras ex facili perrumpam, atque evincam, quibus *Schultensius* circumseptas esse *Origines Hebraeas* persuasum ire voluit *Orbi Erudito*.

Nihil me posuisse putem, quod non examissim conveniat vel *Hypothesi* universae *Clariss. Theologi*, vel *periodo* tantum quod excerptae.

Quid ad haec Ego? Quid aliud, quam ut profitear, atque declarem, me infeliciores genio, & ingenio, esse, quam ut tantum *Theologicae Sapientiae* culmen suspicere possim, nedum ut eo me escensurum, sperare ausim.

II. Non mirum, si tanto lumine circumfluens Cl. *Dissertator* sic subsumat *Par. II.* „*Mihi liquidissimum est ex collatione, & attenta consideratione, locorum, adminiculo Versionum, colligi, significatum primigenium esse*”, Rectius se habere; convalescere; Vires recolligere; sicque se recreare & refocillare. *Has notiones si non omnes, saltem aliqui, & alibi nobis subjiciunt.* Jam non est, quod ultra quis ambigat. Cl. *Driessenio* in medio fluctu Veterum, ac Recentiorum, liquet, & ita liquet, cum *secundario usu*, qui solus in *Bibliis* superest, *Divina quadam Judicii Critici* virtute simul liquissimam nobis aperiat Hanc tamen Cl. Driessen. sagacissime indicat.

Originem, in *Rectius se habere*, *convalescere*, *vires recolligere*, sicque *se recreare*, ac *refocillare*.

Confundit
secunda-
ria cum
primariis
videlicet.

Nos Grammatici, & minuti Literatores, omnes hasce ideas vocamus *secundarias*; ut *Rectius se habere* veniat a *recto*: *Convalescere* sit a *valeo*, & *validus* pro *firmitate*, ac *robusto*. *Vires recolligere* sit a *Colligo*, quod a *Legō*: ut *recreo* a *creo*; & *Refocillo*, a *focillo*, quod a *foveo*, & *focus* propagatum; iudice Magno Vossio in *Etymol.* quamvis Summ. Casaub. a *faucibus* maluerit, ut sit *faucibus molli lana fovere*. Sed jam, ut video, prae Maximis Viris hisce sapuit Avenar. qui sagacissime detexit, *focillare* ex Oriente derivandum, atque esse ipsissimum nostrum בלל, quod per *metathesin* in בלל conversum, *primigeniam* istam vim sub hoc *Themate* possederit, atque sic *Latium* ditavit. An Cl. Driessen. ab ipso hauserit, an sibi debeat, pulcherrimum acumen, dicere non habeo. Idem tamen Avenar. se vitreis ludere fulgoribus ostendit, quando in *Lexico* suo hoc *focillare* in בלל iterum deducit ab affini בלל divisit, quod is *refocilletur*, a quo *molestia* dividitur, id est, *dispellitur*. Totus in talibus vir ille, cujus ingenio nihil luxuriosius ad *proprias*, & *certas*, quas *Lexici* Titulus promittit, *significationes Omnium Radicum Hebraearum* ex *alliterationibus*, & *Syllabarum aucupis*, *constituendas*: dum interim ne quidem quid *proprium*, & *primigenium*, in *Linguis*, *comprehensum* haberet. Ei æmulus Cl. Driessen. in *Titulo Dissertationis* suæ pollicetur *primigenios*, *simplices*, *proprios*, & *universales*, *significatus Hebræos*; quum ex *speciminibus* hisce in oculos omnium incurrat, *secundariis usibus* Viri mentem operamque, obhærere, nec discernere, aliam esse *Originem Convalescendi*, aliam *reficiendi* & *recreandi sese*, aliam *sese refocillandi*, quamvis cum aliis bene multis verbis in unum *sensum secundarium* congruere, & *conspirare*, queant.

Nec Cardinem
questionis
percepit.

Haftenus ergo a Cl. Driessenio pro *Origine* quidem, in qua *Cardo Quaestionis* nostræ versatur, nihil omnino effectum: & repetere nunc cogor veras illas, quas olim misi, voces, *dolendam* mihi videri *sortem Ling. Hebr.* quod *sedibus suis extorris*, quoad *Origines* videlicet, *emendicatis* quibusdam, & *male consutis*, *pannis obsita* jaceat, quæ excuti nequeant, quin lapsa defluant, nisi forte in *auctoritate Magni alicujus Nominis* tenacius hæreant. Nempe qui Cl. Coccejo addictiores, non dubitabunt quin ejus *ἐνυαρίσειν* *facilem efficere* sit *genuinum*. Si *secundario gradu* id locetur, idem juris habet, quod reliqua, nam & *facilius se habere* dicitur, qui *convalescit*, vel *refocillatur*. Sed si hoc jam *primarium* esse tendatur, simpliciter reponam, ignorari ergo, quid sit *primarium* in *Linguis*, & ne ipsum quidem illud *facile* satis attendi, cujus notio ista quæ *difficili*, & *duro* opponitur, palam *secundaria*, a *faciendo* ducta. Iterum alii, qui *aucupia* amant *literularum*, non ambigent, quin בלל sit *refrigerari* *tanquam e rivulo*, ut Forst. sat ingeniose; eamque *proprietaem* ex *Vulgato*, & LXX. omni *aleæ* eximent, quippe qui Ps. 39: 33. dederint *refrigerari*, & *ἀναψύξειν*. Demiror, cur Cl. Driessen. qui *Origines Ling. Hebr.* non ex *Arabia*, sed ex *Ægypto*, e sinuque *Alexandrinorum*, repetendas pronunciat, tam *liquidam*, *pulcramque*, *imaginem* non ambabus ulnis fuerit amplexus; præsertim quum

quum tam dextre Græcos illos ab omni specie erroris absolvere queat, ubi alii
mecum eos longe aberrasse autumabant. Audi modo. „ Ponamus jam 186
„ LXX. Job. 9: 27. Jer. 8: 18. & alibi a vera notione aberrasse, si locorum
„ Scripturæ argumentum recte introspicis, recte dijudicas verissimas notiones quas
„ in his illis locis sugesserunt. Et quid si Job. 9: 27. & 10: 20. & Ps. 39: 13.
„ sibi ipsis contrarii non sint? Suspiria ducendo respiramus, dolori ubi licet indul-
„ gere doloris lenimen est. Forte Jer. 8: 18. sensum reddunt, plaga insanabilis
„ cum dolore est, ubi in ipso dolore quærenda est refectio, refocillatio. ” Mira-
culum hominis! Si Vossius ille Isaacus, qui LXX. consecratos voluit, revi-
visceret, Driessenium nostrum una cum iis consecrari, & cælo locari, jube-
ret, quod Dolorem insanabilem, & Refocillationem, in unam, simplicem, pro-
priam, primigeniam, & universalem, significationem, potuerit conciliare.

Ego interim, qui in omnibus illis, quæ præmissa, nihil reperiebam, ubi
pedem tuto figerem, certius quid ope Dialectorum promere conatus fui, ex-
hibuique significationem nitendi, & renidendi, quam Arabes frequentant sub
suo *جاء*, in sole, cælo, vultu, ore, sive proprie, velut quum lux nitet,
nitet dens albus; nitet etiam frons glabra: vel improprie, quum mærore discusso
eadem frons hilaritate enitescit, ut Quintil. loquitur. Quum hæc in Originibus
proferrem, & locis S. Scripturæ hujus splendidissimæ figuræ decus inferrem,
ingenue dicam, consensum omnium etiam imperitorum, mihi spondebam.
Vanus fui. Seculi mei homines Originem, quam luce meridiana clariorem
opinabar, quia ex Arabia veniebat, admittere ausi non sunt. Atqui meum
illud enitescere, si usum secundarium, qui solus in Bibliis superest, confide-
res, sub se complectitur omnia quæ ab aliis allata, rectius, vel facilius, ha-
bere; convalescere; vires recolligere; refocillari; corroborari; ut eatenus nul-
lus inter nos sit dissensus: iisdemque insuper, ex primigenia indole, sin-
gularem adfundit lucem, & gratiam, ad quam nulla præcedentium signi-
ficationum potest adspirare. Nil speciosius sane, nil dignius, Metaphora
illa frontis serenæ, & nitidæ, quam Jobi Cap. 9: 27. ex hoc fonte re-
stitui. Ea ipsi Driessenio nostro ante annum adhuc ita placuit, ut pro sua
cam Dilucidationi Analyticæ in Jobum dignatus sit inferere: sic enim ibi con-
versum reperio, Deponam vultum meum, & respirabo, vel faciem meam nu-
bilam mittam, eamque serenabo: Renidentem dabo. Eodem honore Origo no-
stra mactata a Dilucidatore Jobi, Cap. 10: 20. ubi hæc apposuit: Recedas a
me, ut respirem paululum, vel, ut paulisper renidescam, vultum nubium disse-
renem. Verum O! omnium rerum vicissitudo est. Quod hodie adblanditur,
cras fastidio est. Sed & *δευτέρα φρονίδια*, *σοφώτεραι*. Potuit ergo Cl. Disserta-
tor uno eodemque volumine, a semet, suo jure, dissidere, & quod adoptave-
rat velut suum, denuo repudiare, Sancta illa *ἀδιαφορία*, quæ ex universa hac
scriptione omni periodo relucet. Perpende modo hanc instantiam, qua con-
tra Originem nitescenti insurgitur p. 15. „ Sed quem Lexicon indicat significa-
„ tus non est primigenius, universalis, sed particularis vel significatus alicujus
„ universalis ad solem applicatio. Sic primigenius significatus non esset particu-
„ la-

Origo no-
stra adfor-
matur ul-
terius.

Approba-
ta primigeni-
a Cl.
Driess.

Nunc in-
probata.

„ *laris ille solis & auroræ instar fulgere, sed generalis ille fulgere, qui & dein-*
 „ *ceps quasi secundarius a Lexicographo indicatur* “. Hebet oculus præ nitore
 periodi; nec satis video, quid legam. An hoc vult sublimis *Dissertator*, ful-
 gere in sole, in aurora, non posse esse *primigenium*, quia & alia fulgent, ac
 nitent: ac proinde *primariam vim* esse nituit, *generatim*; unde *speciatim* ad
auroram applicetur? Nil pugno sane. Ipse id ut notissimum supposui; non
 enim libenter inculco, quæ sensus communis nemini non dictat. Sed fateor
 communem meum sensum mihi nunquam dictaturum fuisse quod probationis
 loco adjectum. „ *Loca scripturæ ubi radix occurrit si inspicis omnia, significa-*
 „ *tur primario aliquid relate ad animum. Illum prius oportet fieri sereniorẽ,*
 „ *æquum, quam frons niteat. Ubi animus reficitur, in vultu, mentis speculo,*
 „ *illud relucet.* ” Hoc vult acutissimus *Philosophus*, & *Literaturæ Hebraicæ* sta-
 tor; nitere in sole, in aurora, quod *Arabs Lexicographus* exhibebat, non *pri-*
marium reputari posse, quia *Scripturæ S. loca significant aliquid, quod ad A-*
nimum primario referatur: ac proinde *primarium* statuendum fuisse ab illo *Ara-*
be, si curate philosophari voluisset. Nituit animus; dein *secundario* usu, ni-
 tuit frons, sol, aurora &c. quoniam frons nitescere nequit, nisi animus prius
 nituerit, & serenitatem induerit.

Metaphy-
 sica V. Cl.
 Origina-
 tio.

Habes e meditullio *Philosophiæ* haustas *Origines*, ad quas nemo qui in *Lin-*
guis addiscendis aciem ingenii sui consumit, unquam adspirare queat. Per-
 suaferam, fateor heu! mihi hætenus nitorem, & serenitatem, ad animum
 transferri per similitudinem quandam, qua *Animus* nulla tristitia obnubilatus
 comparatur cum facie serena, & nitente, cæli; sed nunc demum audio, &
 disco, nitorem esse incorporeum quid, quod principem sedem teneat in animo,
 indeque frontem nitidam emanasse; & reliqua porro quæ nitere dicuntur, ut
 solem, auroram, aurum &c. &c. &c.

Nempe & serenitas primario est animi, secundario frontis, unde ad Cælum
 porro transitus factus. Contra nubila mens, nubilam faciens frontem, ex se
 propagavit nubilum Cælum; ex *Philologia Driesseniana*, quæ ad lumen *Metaphy-*
sicum, & *Logicum*, veras nobis pandit *Origines*. Jam dubitare nequeo, quin
 aptum ad omnes artes, & scientias, ingenium, prius sit quam apta manus,
 qualem in *Dissertatione* hac exaranda Orbi *Erudito* præstitit scriptor solertissi-
 mus, atque, ut video, omnes *Linguae* brevi, tantis hisce auspiciis, splendi-
 diorem faciem induent, quam hætenus habuerunt, e crassæ videlicet, & ob-
 scuræ, materiæ vinculis, ad liberum spiritum, aëremque *Philosophicum*, tradu-
 ctæ; ut ibi demum nativo, & purissimo, suo nitore perfruantur.

Non alienus interim Cl. *Driessenius* ab idea enitescendi, si modo *primariam*
sedem in animo ei assignemus: quin, hac sub conditione, jam *Noster* plane
 factus videtur, ita pergens. „ *Et si vel simplex, & primigenius, significatus*
 „ *esset id nitere, enitescere, significatus ille universalis distincte erit consideran-*
 „ *dus, qua refertur ad animum, & qua refertur ad corpus, & tunc in locis*
 „ *omnibus non hic erit prior, Nitere instar auroræ; sereno esse vultu: sed hic:*
 „ *esse animo paulo confirmatiore, æquiore, sereniorẽ. Effetque de eo dispi-*
 „ *ciendum, an loca illa omnia Scripturæ requirant, vel patiantur illum fulgorem*
 „ *fa-*

„faciei.” Sentisne? *primarium* esse debet *animus paulo confirmatior, æquior, serenior*, ut ad *serenitatem vultus* dein *secundario gradu* perveniatur. Hinc *crassior mea methodus* ita castigatur. „Deinde locis omnibus vir Cl. subintel-
 „lectam vult faciem, quod durum videtur, dum radix universaliter & primario
 „debet aliquid significare per se, sine subintellecto vel adjecto aliquo: & quidem
 „significare universale quid, quod tum distinctis subjectis aptatur, neque enim sola
 „facies nitet, splendet.” Atqui facies diserte expressa, Jobi 9: 27. Aliis
 in locis eam suppleo jure *Ellipseos*, quam omni momento omnes usurpant
Linguae. Sed & illam *Logica*, ac *Metaphysica*, *Driesseniana*, eliminabit forte,
Linguasque mala hac cruce liberatum ibit. Ad reliqua satis responsum. Restat
Crisis, quæ *Coronidem* omnibus imponit. „Quod ad locum *Amosi*, cui aptat
 „ex *Lexico* haustum significatum, aberrat a figura. In illo loco & consimilibus,
 „non alluditur ad lætum auroræ candorem, sed ad ejus τὸ subito, & ad ex-
 „pansionem.” Hæc jam non *collusio*, sed vel *illusio mei*, vel manifesta sui
elusio. Monueram ego, verba illa *Amosi*, Cap. 5: 9. המבליג שד על עיו a
Vatablo, *Drusio*, aliisque verti, *Qui confirmat vastatorem contra fortem*. Ad-
 jeci, magis se commendare illud Cl. *Cocc*. *Qui facile infert vastationem in ro-
 bustum*. Pro eo, in eandem mentem, ex *Origine* certissima, subjeci, *Qui
 effulgere facit*, & de subito, *auroræ instar oriri vastationem super potentem*.
 Quomodo ergo *aberro a figura*, qui id ipsum expressi, quod Cl. *Driess*, pro-
 ponit? Adjunxi & *expansionem* quam disertissime, ex *Joël*. 2: 2. &c. atque
 figuram illustravi ex *Homerico* illo

— — ὅσον τ' ἐπισκίδνεται Ἡὼς.

Qualiter expanditur Aurora.

Statim subnectens, *Nodum ibi in scirpo quærere qui aliud quam nec opinatum
 adventum, cum incredibili celeritate conjunctum volunt*. Nimis infelix morta-
 lis sum, qui etiam tunc *aberro in oculis Cl. Driessenii*, quum idem mecum
 sciscit.

Ceterum sciri velim, me locum, *Jer*. 8: 18. מבליגתי עלי יגון majori lu-
 ce perfudisse, in *Disputatione secunda de Significatione verborum ex Ancipiti*.
 Ostendi ibi הבליג speciatim valuisse, *risit ore nitenti, albisve dentibus*, quod
Latinis est renidere, renidescere: atque inde elicui illustrem hanc *Figuram*,
 gravi aculeo ferientem. O Tu quæ renides mihi super dolore, in me cor meum
 elanguescit. Duplicem obtuli risum, alterum illusorium, alterum *Sardonium*;
 cum *Mimesi* in ultimo colo. Ad illusorium quoque risum referas licet *Amosi*
 contextum, si sensus, quem *Doct. Belgæ* secuti, adblandiatur, Die zyg ver-
 quilst (doo?) Derwoestinge over eenen Sterken. Substitue, ex *Origine* verbi,
Qui renidet ad Vastitatem super potente: & Confer *Prov*. 1: 26. Apud *Lati-
 nos renidere* item in risu *Sarcastico* tritum. Illud se recreare, quod *primarium*
 nemo *Eruditus*, si a Cl. *Driessenio* discesseris, unquam dixit, si ad nitorem
 vultus

Major lux
 addita loco
Jer. 8: 18.

vultus reducatur, jucundam satis imaginem præhibet: Sed si adsciscas insuper albis dentibus ridere: renidere, habebis aliquid gravius adhuc, & illustrius, quod Locum istum admirabiliter impleat.

Amplexus fuiſſem jam olim; & nunc magis adhuc illuc propenderem, niſi duriuscula videretur constructio, quæ sine fulcro stare non possit. Liceat interim de eo ampliare, donec uberior lux adfulgeat.

S E C T I O III.

Radici קרר simplicitas sua vere Hebraica asseritur.

I.

Primariæ
& secundariæ
notiones rite
distinguen-
dæ.

Quam generoso, & valido, Marte, Origines nostras oppugnandas suscepit Cl. Driessen. Sectiuncula hæcce in omnium oculis defigit. Exorsus fuero Caput II. quod *Themati* huic illustrando totum impendi, a receptissima illa *Methodo* significationes *Hebræas* eruendi, & constituendi, quam *Forsterus*, *Avenarius*, *Boblius*, *Gussetius*, aliique, majorem in modum commendarunt, quin tanquam munitissimam viam verum inveniendi urserunt; Collationem nempe locorum ubi *Radix* aliqua occurrit, cum consideratione ipsius contextus, in scopo, serie, circumstantiis omnibus: unde viri illi Doctissimi velut ex collectis undique scintillis liquidissimam veritatis lucem elici posse contendunt; non solum pro secundariis usibus, sed etiam pro Origine, & primaria Virtute, atque potestate.

Hoc posterius omnem superat absurditatem; ad eamque castigandam, refrenandamque, præter alia, hæc posui par. 3. illius Capitis. Quid enim? Tamne dextra Natura in lucem mortales extulit, ut ubi nox tenet, tenebræque diem extinxerunt, ab errore tuti esse queant, atque haud secus, quam medio sole, explorato pedem ferre? Hoc certe sibi arrogant, qui tandem cumque illi, qui Origines, sive Formales, quas vocant, significationes ex solis Visceribus Textus, sine ulla ope, & luce, Dialectorum, sese vestigare, ac finire, posse dictitant.

Adjeci; Tamne lætis Orientis Musis editi sunt, qui cælum hauriunt Europæum, ut quod in Lingua domestica, ac patria, nemo homo præstiterit, id in Lingua Orientali, toto Cælo a sensibus nostris sejuncta, tanquam virgula quadam Divina ducti, efficere possint? Ecquid evidentius ad revictionem? subsumsi itaque: Hoc qui sibi persuaderi patitur, næ Hospes ille in ratione Linguarum versatur, earumque profunda ne perfunctorie quidem introspexit: quippe in quibus omnibus innumera sese objiciunt, densis circumfusa tenebris, quas nulla acies humani ingenii perrumpere possit, nisi lumen veterum monumenta præpandant.

Hæc ut dubitationi, ita contradictioni, exempta. Ausimque hanc *Methodi* nostræ

nostræ *Demonstrationem Apodicticam* appellare, gemino confirmatam sigillo, *Rationis, & Experientiæ*. Cl. *Driessen*. qui *Fundamentorum nostrorum soliditatem se tentaturum* professus est, ad omnia hæc profundissime silet; atque forti gradu hocce Causæ meæ invictum præsidium transfiliens, a *Paragr. VI. Cap. II.* mea *excerpere* dicam, an *concerpere*, inceptat sapientissime. Ne quid diffitear, satis tædiosum fuisset Cl. *Differtatori* longius excurrere illud *Caput* perlegere, est enim inter ea, in quibus vereor ne mihi indulserim, atque patientiam publicam onerari, quod ad illius *verbi* usus illustrandos majore quadam copia me instructum sentirem; quodque existimarem me non scribere pro iis, qui compendiose docti esse cupiunt, sed pro hominibus Eruditis, quibus liberiores hi excursus non ingrati venirent.

Mea proinde culpa, quod Cl. *Driessen*. nec sequi, nec percipere forte, dignatus sit vim *demonstrationis*, qua adstructum dedi קרה in *secundario usu*, *Discrimen hoc non observatur a Cl. Driessen.* qui solus in *Bibliis* quinque locis superstes, non esse accendit, ut prima inspectio, & collatio, suadere videbatur, sed elicit, laciendo extudit, extrivit, exterebravit, אש ignem. Bis *transitive*. Jer. 17: 4. אש קרהתם באפי ignem terebrastis, terebrando, irritando, elicuistis in Naso meo. Esai. 50: 11. Væ vobis, qui terebrando extunditis ignem &c. Ter *intransitive*: Deut. 32: 22. אש קרהתם באפי ותוקר Ignis terebrando elicitus est in Naso meo, & ardebit &c.

Similiter Jer. 14: 14. Denique Jes. 64: 1. כקרה את המסים sicut terebrando elicetur ignis fomitem aridorum, &c.

Hanc *secundariam potestatem* constantissimo usu *Arabum* non solum, sed & reliquarum *Dialectorum*, subnixam, ostendi emanasse a *principe*, & antiquissima, notione *forandi, terebrandi*, quam iidem *Arabes* ex ditissimo *Veteris Linguae* penu nobis refundunt.

Est *Origo*, qua nihil lucidius, nihil quoque locorum illorum dignitati, & granditati, convenientius, excogitari posse, omnes qui Jove judicant æquo, mihi consciverunt, atque omne per ævum consciscent. Ne arrogans videatur, effecit *Clariss. Vitr.* in *Comment. ad Esajam*, gemino in loco *Originem* nostram calculo suo confirmans; nec non *Celeb. Melchioris* in *Disput. de Muliere Sota*: a quibus me vicissim haud exiguam lucem istis ipsis in locis lucratum esse, profiteor, atque agnosco.

II. A se impetrare tamen potuit Cl. *Driessen*. ut *Demonstrationi* tam *Liquidae*, quam ulla unquam hoc in genere *Literarum* data fuit, vel dabitur, contradiceret. „ *Loca si confers*, inquit, *omnia, & versiones, certissimum est* „ primam notionem esse vel eam incendendi, vel, si vis, generalius, ignem „ excitandi; sive illum eliciendo, vel *materiæ combustibili* subjiciendo. *Quam-* „ vis mihi verior videtur significatus heic primarius, incendere, ignem subji- „ ciendo *materiæ combustibili*: quem nobis dant *Versiones, & Lexicographi*.” Habes *judicium Viri*, qui coquit, quæ scribit, & non apponit, nisi quæ demorsos ungues sapiant. *Primaria notio* ei est ignem excitare. Hoc omnes alii *secundarium* vocitarent; dicerentque anceps. Certe excitat ignem, & qui eum evocat tritu, allisuve, & qui elicitem nutrit, atque in flammam producit.

Qui Evidentissimis etiam propterea contradicit.

A priore idea non refilit V. D. subjiciens ipse, *sive eliciendo illum*: quæ planissime mea est sententia. Addit quidem, *vel materiae combustibili subjiciendo*: sed hoc jam *disputationi* datum; non rationi: ne me impugnans, mecum stetisse deprenderetur. Sciatur tamen *Arabes* hanc ipsam *latitudinem* sub nostro *Themate* nonnunquam adsciscere, prout in omnibus *Linguis* per *Synecdochē* limites Verborum extenduntur; ac proinde קר etiam valet *materiae combustili ignem subjecit, terebrando elicited*. Quis interim tam hebes, ut hoc non agnoscat *secundarium*, & a *primigenio fonte deflexum*? Is ergo fons vel ignotus, claususque, per omne ævum, maneat necesse est, vel admit-tenda *Origo* illa *terendi cum foratu*, aut *forandi cum tritu*, quam non ex *Con-jectura*, non ex *fornacē calida imaginationis*, non ex *ludicro alliterationis*, elicio, atque extundo, sed in solida fundo auctoritate omnium *Dialectorum*, quæ cum *Hebræa* unam primævam tenent stirpem. In *aucupio literarum* præsidium posuit *Forster*. nostro קר tribuens vim *accendendi*. Idem placitum *Avenario*, qui cognationem insuper habere dicit cum קר canduit, incanduit. Addidit vir ille in *Etymis Latinis* procudendis artifex plane admirabilis: *Hinc Latini interponendo n, dicunt cendo, quod in compositis accendo, incendo, tantum usurpatur*. Nil pellacius istis lusibus, quibus etiam magna nonnunquam ingenia indulgere. Cendo tamen illud nihil est, quum *Veteres* dixerint *Cando*, unde & *Candeo*, quod est *albescere cum splendore*. Inde color *Candidus*; *Candida lux*: *Caput Candidum*, pro *Canis albicante*: item *tralate, Candidum pectus, Animæ Candidiores*. Consimiliter *Candor animi, pectoris*, improprie; proprie *Candor nivis, coloris &c.* nisi quod jam videam, ex *Philologia Driesseniana*, *Candorem* ab *animo* ad *corpus* potius transisse, & nos *Philologastros* nimis obtusa gerere pectora, qui a *corpore* ad *animum* talia translata fuisse imaginemur. Ajunt olim *ferro Candente* veritatem explorari solitam. Quid si & nostram litem finiat? Arripiat illud *Cl. Driessen*. & experiatur num manus *integra* sit mansura. Ab illo ergo *Candere, Candefieri*, propagatum haud dubie *accendo, incendo, succendo*, quod est, *secundario usu, igne subjecto candens efficio aliquid, i. e. ignitum, inflammatum, ardens*. Rogare ergo nunc liceat *Cl. Driessenium*, velitne *primigenium significatum* קר fuisse *Cando, Candeo, Candesco*, in notione *albescendi cum splendore*; unde mox, citra *Metaphoram* tamen *primario quoque*, extiterit *incendo*? Vix crediderim; & jam vel *inverecundiuscule* suspicari malim, istud *incendo* *Cl. Dissertatori* obversatum ut *primigenium*, quod cum *Candore* nihil commune haberet: quia alias *primarius*, quem promittit, *significatus*, ad *secundarium gradum* sponte delaberetur.

Candendi
Origo: unde
de incen-
dere du-
ctum.

Cavilla-
tiuncula.

Eo magis id mihi persuaserim, quod suo se gladio petere voluisse *Virum prudentissimum*, haud vero simile sit: sic enim in me pugnare pergit „*Quem ipse ex Arabismo adfert, non est solus primigenius significatus*”. Dixi satis distincte, esse *secundarium a primario terebrandi subsumtum*. Vel ego non intelligo *Cl. Driessenium*, vel *Cl. Driessenius* me non intellexit. Additur. „*Ne, que locis omnibus S. Scripturæ recte applicatur*”. Est jaculum sine acie probationis intortum.

Sed,

Sed, vulnera feret valida dextra. „ Deinde non semper hæc concurrunt, τὸ Validius
 „ lacere, extundere ignem, eumque ad magnum excitandum incendium materiae ^{intortatae}
 „ combustibili subicere; & τὸ ignem elicere, & mox magnum incendium (tale ^{la.}
 „ statuendum est in Scripturae locis omnibus) excitare: potest quis sic incendere
 „ aliquid igne jamdiu ante elcito”. Cum Philosopho mihi rem esse sentio. Nos
 Grammatici, crassiore nostra Minerva ducti, ad tam subtiles calculos nec pos-
 sumus, nec audemus, sedere. Sufficit nobis, si natura patiatur, ut scintil-
 las ex fomitibus terebrando elicitas, aggesta materia combustili, sequatur ingens
 incendium. Qui noster stupor est, credidimus quoque, elegantius esse, &
 decentius, ut ignis in Naso Numinis exterebrari dicatur, ad continuas irritatio-
 nes pingendas, quæ tandem in flammam erumpant, quam ut uno momento sta-
 tuatur accensus a Judæis, & quidem magno incendio, quod restingui nequeat.
 Sed en, quod Quæstionem de plano decidat. „ Notio exiliendi, & emicandi,
 „ dicit aliquid quod consequens est τὸ incendere”. O me infrunitum, qui Cau-
 dam Capiti præfixi. Putabam tamen, me non emicationem ignis jam arden-
 tis, & extra tectum exilientis, in קרן exhibuisse, sed ejusdem exterebratio-
 nem, & emicationem, ex filice, quum Lapis circum lapidem flammeum fætum
 parturit; vel quum Lignum teritur ligno, ignemque concipit attritu. Vide Part. I.
 p. 30. Origin. Num, & hæc emicatio scintillarum est consequens τὸ incendere?
 Reliqua hujus Sectiunculæ nihil habent, quod non sponte defluat, similia vi-
 delicet scintillulis ex Pyrite excussis, quas nulla materia excipit, nullus fo-
 mes sustinet, atque in vigore conservat.

SECTION IV.

Qua Radicis קרן proprietas, a nobis e Dialectis producta, constabatur.

I.

Quanta circumspectione, atque adeo religione, Origines scribere aggres-
 sus sim, tres priores paragraphi Cap. III. cui hæc Sectio opposita, indi-
 cant. Professus ibi jam tum fui, gratissimum mihi fore, Si Viri Eru-
 diti, & Graves, de me, meisque hisce conatibus, fortiter, & severe, in
 judicium irent. Monui quoque expressissime, Par. V. me in consiliis hisce
 meis Linguam Hebræam ulterius illustrandi, nihil dignitati Veterum detractum
 velle; quum multo uberrimus ex iis fructus redundare possit, pro secundariis usibus
 videlicet. Ast in genuinam, principemque, Radicum indolem, vix, ac ne vix
 quidem, eorum ope intrari posse. Contra, magnam frustrationem injici necesse esse
 illis, qui in hisce ducibus omnes spes, opesque, suas reponunt: quod nihil admo-
 dum præsidii ab iis expectari possit in potestate alicujus radicis figenda. Addidi,

Artes Ci.
 Disserta-
 toris, in
 causa undi-
 que debili.

id sexcentis a me exemplis vinci posse; in iisque esse nostrum hocce נפץ; quippe quod vage admodum; & confuse, in *Versionibus*, & *Lexicis*, exponatur.

Cl. *Driessen*. ultima hæcce excerpens p. 20. suæ *Dissertationis*, ad illa, nihil admodum præsidii expectari posse a *Veteribus* in potestate *Radicis* figenda, magnum N. B. in medio apposuit: quasi Reverentiam iis debitam minuissem videlicet: vel posuissem aliquid, quod a *Ratione*, & *Religione*, abhorreret. An jam non ipsa res, & ratio, flagitabat, ut Cl. *Driessen*. *fundamenta mea tentaturus*, in *Cardinem* universæ *Quæstionis* insisteret? atque demonstratum daret, ita Comparatam esse *Naturam Linguae Hebrææ*, ut non tantum *secundarii* ejus *usus* in *Linguam Græcam*, *Latinam*, aliasque *Vernaculas*, transfundi, verum etiam omnes *proprietates*, *virtutes*, *Emphases*, *antiquissimæ Origines*, in iisdem accuratissime, exprimi, & repræsentari, potuerint.

Ejus ab-
surditas
nudatur.

Ridiculam dices propositionem: quæ manifestissimam involvat absurditatem. Recte vero. Hac tamen absurditate semet implicant qui ex *Versionibus*, & *Lexicis* inde confectis, se *genuinas*, *proprias*, *simplices*, & *primigenias*, *significationes Radicum Hebræarum* enucleare, & definire, posse gloriantur.

Crescit absurditas, & immensum quantum cumulatur, ex eo, quod ne in ipso quidem contextu *Hebræo* illa *antiquissima Origo*, quam quærimus, sub plerisque *Radicibus* compareat: ob rationes supra insinuat pag. 454. Repugnantia ergo loquitur, & quid dicat, parum curat, qui ex *Versionibus* id elici posse contendit, quod ex ipso *contextu Originali* nulla acies humana eruere, ac pro indubitato stabilire, queat.

In hæc, suo jure, insurget Cl. *Driessen*. & nullam isti *gloriationi* subesse *absurditatem*, evictum dabit, ex *Fundamentis Methodi a se jactis* pag. 4. *Dissertationis de Veris Causis* &c. Legebamus ibi hocce *Axioma* simul & *Oraculum*; „*Versiones* & ex iis *Lexicographi*, faciente *Divina providentia*, reddiderunt nobis significatus vel primarios, vel secundarios, &c. quando mediante significato secundario ad significatum primigenium pulchre adscendimus”. Re tractanda ergo mihi video, quæ nimis imperite, & jejune, declamitabam olim: & jam video in rerum *Natura* Utique dari *Mortales tam lætis Orientis Musis* in lucem editos, ut quod in *Vernacula* sibi sua nemo arrogat, nedum præstet, id in *Lingua Hebræa*, sine ullo periculo erroris, efficere valeant: nempe ut a *secundariis usibus* ad *primigenium*, & *antiquissimum*, *Fontem sola vi ingenii*, citra opem, lucemve, *Veteris Linguae*, ac *Dialectorum* ejus, pulchre adscendant: si modo *Versiones* & *Lexica* evolverint; & perlustrarint, quid quisque *Veterum*, & *Recentiorum*, vel aliquo, vel nullo, fundamento, in medium contulerit.

Inter hosce eminere, & signiferum sese inferre, video Cl. *Driessenium*. Tantum isti Viro luminis, tantum *Judicii Critici*, in pectore viget, ut diem sibi facere possit ibi quoque, ubi *Natura* diem negavit; utque *Confusionem* ipsam in merum, & verum, *Ordinem* revocare queat. Hoc ut superius *Oraculum* pro universa *Lingua Biblica* promittit; ita *Sectio* hæcce illustri *specimine*

mine confirmat. Dubitatum haecenus, quænam genuina esset significatio Thematici נפץ, quod aliis spargi, dispergi: aliis teri, conteri: aliis allidi; aliis contundi; aliis excuti; aliis aliud adhuc ex copia Græci, vel Latini, Sermonis consignat. Nempe Veteres magnopere in Radice hac reddenda variarunt. LXX. habent διασπείρειν. συντρίβειν. ἰδαφίζειν. συγκόπτειν. διασκορπίζειν. ἐκτινάσσειν.

Ad hæc Par. V. Cap. III. Orig. inferebam, neminem tam Ἀμύσσον exiturum, qui omnes hosce significatus tanquam primitivos unam sub Radicem conglomerare sustineret: ac proinde litem hanc terminari non posse, nisi aliunde certior, & liquidior, lux, accedat. Firmitas
nostræ cau-
sæ, & O-
riginis.

Eam non ex Arabia solum, sed ex Chaldæa, & Syria, id est, ex Dialectorum omnium consensione, & conspiratione, firmissima, Orbi Erudito me præstitisse, opinabar, proprietate in Quatiendo, excutiendo, fixa. Hanc vim omnia loca implere, iisque gratiam, & decus, addere, inductio eorundem cuiusvis ingerit.

Triples ergo firmamentum mihi hic aderat, Veterum qui ἐκτινάσσειν inter alia adhibuere; Dialectorum omnium; & Collationis locorum, huic Origini manifeste faventium: & tamen ne sic quidem assensum impetro: sed calculos infeliciter judicor subduxisse.

II. Ad hoc evincendum, & Fundamenta mea convellenda, ita Parag. II. exorditur Cl. Dissertator. „ Locis omnibus ubi occurrit Radix נפץ perpensis, „ & collatis, adhibito Versionum & Lexicographorum adminiculo, significatus primigenius & universalis se sponte dat, qui est, dissolvere, facere ut „ quid non cohæreat, sive relate ad corpus aliquod, ubi partes separantur, si- „ ve relate ad animum, ubi consilia, molitiones, & similia, dissolvuntur”. Vide, & stupe, quam pulchre per secundarias notiones adscendere possit Cl. Driesssen. ad primariam, & quidem citra moram, hæsitacionemve, ullam, quum res sponte se det, & vel cæco pateat, primigenium significatum non alium esse posse, quam facere ut quid non cohæreat, sive, uno verbo, dissolvere. Cerne etiam quam facile careant ingenia sublimiora, Logices, & Metaphysices, aëri sueta, cognitione Dialectorum, ad Origines Linguae Hebrææ præstandas. Jam vera luce auctus es. Jam habes, quod Sacri Codicis dignitati, & Majestati, respondeat. Experire modo; & locis omnibus novum pondus, ac decus, accrescere senties. Ipse Vir Clarissimus, quæ ipsius modestia, hoc illatione locorum facere noluit. Unum, alterumve, tantum attigit. Merebantur omnia sub conspectu poni, sed & nos, ut ex ungue Leo cognoscatur, unum, alterumve, modo apponemus Jud. 7: 19. Venitque Gideon, & Centum Viri qui cum ipso in extrema castra media nocte, & clanxerunt buccinis, **וַתִּפֹּץ הַכִּדְרִים אֲשֶׁר בְּיָדָם** & dissolvere urceos qui in manibus eorum, vel facere ut non cohærent. Quis adeo Musis iratis natus, ut non continuo sentiat, id longe gravius, digniusque, quam meum illud Quatere, excutere, excutiendo diffringere? Meum profecto merus languor, ad dissolutionem istam Driessenianam, quæ ne unicam quidem particulam alteri forte finit cohære; sed in Quibus
machinis
eam qua-
tiat Cl. Dis-
sertator.

atomos omnia resolvit. Eadem granditas, *Pf. 2: 9. תנפצם ככלי יוצר* Quaties eos sicut vas Figuli. Ita ego, ex meis *Dialectis*. Sed apage nunc mihi dilutum illud. Substitue quantocyus, *Dissolves eos, facies ut non cohæreant*. Ejusdem gravitatis complura persequi nil attinet. Perpende modo longiorem illum contextum, *Jer. 51: 20. 21. 22. 23.* & decerne, an non longe ibi potentius, ac sonantius, sit dissolvere, quam quaterere, vel excutere. Malleus tu mihi, vas belli; *ונפצתי* & Quatiam per te populos &c. & quatiam per te equum, ac sessorem ejus &c. Hæc jacent, & torpent, præ illis, *Dissolvam, faciam ut non cohæreant*: jamque ambigere nefas, quin ingenium *Driessenianum* omnibus *Dialectis* utilius sit, & fecundius, ad *Origines Fugitivas Linguae Hebrææ* restituendas.

Vehemens instantia.

Merito ergo imprudentiam meam ita castigare, & confutare, pergit Cl. *Dissertator*. „Non unus autem est dissolvendi modus, qui omnes pulchre exprimuntur in *Versionibus* ab ipso allegatis, nempe conterere, confringere, allidere, collidere, excutere &c. Quare frustra est ipsius interrogatio, quæ harum notionum obtinere debeat? obtinent omnes, contentæ sub universali illa, & habent significatum secundarium pro distincto dissolvendi modo; qui in locis illis distinctis pro ipsa rei natura intenditur”. Pace Cl. *Driessenii*, non interrogavi, quænam illarum notionum obtinere deberet, pro *secundaria*, sed pro *principe*, & *primigenia*? Grada *secundario* omnes stare posse, satis diserte agnovi, simulque quid vellem declaravi, quum dicerem *Par. V. Edat mihi, qui Veteribus omnia defert, quid in stirpe sua dicat נפץ* Estne *συτρίβειν*; Ego vero negabo, & *ἐκτινάσκειν* prima in Origine contineri contendam &c. Adjecique illud supra positum, neminem tam *Ἀμύσσειν*, qui omnes hos significatus tanquam primitivos unam sub *Radicem* velit conglomerare. Vel ergo Cl. *Driessen.* est ille *Ἀμύσσειν*, quem extare posse negabam, qui omnes hos significatus, ut primitivos sub unam *Radicem* agglomeret: vel, quia id credere nefas, sibimet pulverem ob oculos objicit, ne meam mentem percipiat. Non obscure certe indicat, se omnes illas superiores notiones pro *secundariis* habere; ad quas sub unam formam reducendas, e fornacula ingenii nobis desubito conflavit illud facere ut non cohæreant, dissolvere. An ergo artificium conjectandi, & aliquid e suo fingendi, & fabricandi, cerebro, auctoritati *Dialectorum* præponderabit: & *Fundamentum* constituet *Originum Hebræarum*? Id vero averruncet Deus; atque *Theologis* nostris saniolem inspiret mentem; ne *Scripturæ Dignitatem*, & *Veritatem*, ipsimet prodidisse reperiantur.

Nervosior alia.

Prosequitur gravissimus disputator. „Et si forte *Interpretes* singularem dissolvendi modum in his illis locis non satis feliciter assecuti essent, significatus particularis refingendus esset pro loci cujusque ingenio ex significato *primigenio* & universali qui est dissolvere quique ipsissimus occurrit, 1 *Reg. 5: 9. Coacta est ipsius interpretatio. Quid simplicius est quam Cedros ratibus junc-tas dissolvi suo loco?*” Scio & alios esse *Interpretes*, qui ibi *נפץ* ceperint pro dissolvere, non *primaria*, sed *secundaria potestate*, quæ a dispergendo fluxerit, quatenus *Rates* ante colligatæ disperguntur a se invicem, quum dissolvuntur. Si hic sensus foret, jam multo aptius nostrum excutere. Ast inter-

pre-

pretatione ista nil dilutius, sentiet, qui seriem inspexerit, & perpenderit, attentiuscule. Non agitur, non potest agi, de *solutione illa ratiū*, quam Cl. Driess. innuit. Minutior res, minutior cura, quam ut *Historiæ* infereretur. Agitur de *Traditione ratiū Cedrinarum e manu Hiramī, in manum Salomonis, certo aliquo loco: ut periculum maris, & reliqua earum cura, non amplius Hiramī foret, sed Salomonis.* Elucet ex ipso filo. *Servi mei comportabunt Cedros e Libano ad mare; ponamque eas Rates in mari, ad locum quem significabis mihi: ibique eas excutiam i. e. emittam e manu mea, & tu tolles; i. e. earum ulteriorem curam suscipies.* Ad talia adhærescere non possunt, qui aliquam Veterum *Lectionem* habent.

Ejusdem acuminis est *Crisis* in explicationem Gen. 9: 19. destincta. *Dederam ibi, Tres hi filii Noachi; atque ex his universa terra נפצה excussit sese.* Ostendi, elegantiore usu dici, *Mulier uterum suum excussit*, pro *multam prolem enixa est.* Absolute quoque *excussit נפצת נפצת*, figuram præbet *fœcundæ Matris*; נפץ נפוצ inde per se *proliferam* signat, quasi dicas, *quæ multum excutit.* Hinc obtuli olim, *Ex his terra prolem suam profudit: subjecique Metaphoram hanc haud difficulter sese hominibus Eruditis approbaturam, quod nihil familiarius sit, quam Terram Matrem appellitari.* Ad hæc noster Driessen.

Vindica-
tur expli-
catio Gen.
9: 19.

„ Interpretatio illa magis faceret illustrandis terrigenis, si qui darentur, quam simplici narrationi Mosaicæ.”

Ad Terrigenos *satu dentium editos* expositio mea, perquam facete, ablegatur; & aculeum habet illud illustrandis terrigenis. Præsertim ferit, si qui darentur. Videamus, quid gravissimus Theologus in medium ferat. „ Sic accipe. Ex his diffusa est tota terra. Terra qua habitata a paucissimis, quasi est coarctata: sed pluribus instructa incolis, se qua habitatam quasi diffundit, dilatat.”

Habes lumina mera. Nempe Terra, quasi saccus est, qui circa tria corpora arctior, quo plura inseruntur, tanto magis dilatatur, diffunditurque non sine periculo crepationis, & dissolutionis, si nimis farciatur. En aliud adhuc. „ Vel omnis terra heic est omnis incola terræ, vel omnis colonia terræ.” Expendamus. Ex his tribus נפצה כל הארץ dissoluta est tota terra, vel, facta est non coherere: hoc est propagatum est genus, atque per colonias quaquaversum diffusum. Hoc volebant, credo, illi, qui dispersa est terra, dederunt; quod pro disseminatum est genus humanum, non omnino absonum; si spargi, vel dispergi, simpliciter accipiatur. Cl. Driessen. grandi figura substituit, dissoluta est tota terra. Nos hac humiliore contenti esse possumus: Ex his excussa est universa terra. Ex his tribus universum genus humanum profeminatum. Nempe non Mater tantum excutit; sed & proles excutitur. Præferri sic posset adspectus; quum נפץ alibi quoque intransitivum sit. Ita venit Esaj. 33: 3. A voce fremitus auferunt gentes; a celsitudine Tua נפצו גוים excussæ sunt nationes. Diversa est metaphora, quæ tendit ad consternationem, qua nationes e sedibus velut suis excussæ. Item 1 Sam. 13: 11. נפץ העם מעלי excussus est a me populus: pro

Excutere,
varie
transla-
tum.

P p p

fuga,

fuga, & consternatione, dilapsus. Redi ad Origin. p. 51. ubi exempla Latina posui. Nempe illud excuti latissimæ ditionis. *Avita sede excuti*, dixit Sil. Ital. Quid pacem excusserit orbi? est apud Lucan. L. 1. 69. *Excudit equus sessorem*; & *Vincula*, *Fugum*, *excudit*, qui servitutem a cervicibus depellit. Elegantissime Cicero, *Explica*, atque *excute*, intelligentiam tuam: eo sensu quo *Libri* dicuntur *excuti*, quum diligentissime perleguntur. Sed & *excuitur* e manibus *Liber*; quem nec ipsi legimus, & aliis, ne legant, auctores sumus. Hinc Cic. *studia de manibus excutere*. Apud Quintil. reperio, *partum visceribus excutere*. Notius, *dentes excussit mihi*: quæ ansa Cic. *Excutiam tibi istam verborum jactationem*. Item. *Noli aculeos orationis meæ, qui reconditi sunt, excussos arbitrari*. Apud Sen. *Agam. habes, pavor membra excutit*. Id gravius quam *quatit*: quatenus *arics mœnia quatit* ut discutiantur, vel *excutiantur*, atque dissiliant. Ea ratione *excute vas*, plus est quam *quater*: & tamen *quassum* vas invaluit etiam pro *fracto*. Usus Sen. ad Marc. *Quid est Homo? quodlibet quassum vas*. Et de Brev. Vit. *Per quassos, foratosque, animos transmittitur*. Idem *quassum hominem* vocat *senio fessum fractumque*. Usitatus *quassatum vas*, *quassatum corpus*, *quassatæ rates*, *quassata*, *conquassata*, *Respub.* In his, aliisque infinitis, minima circumstantia variat rem. Nempe *excudit vas*, qui evacuat cum *concussione*, ne vel minimum intus hæreat. *Excudit item vas*, qui manibus abjicit. Denique *excudit vas*, qui *baculo incusso* illud diffringit. Inspice nunc denuo Jer. 48: 12. & quanta sit *Figuræ* gravitas, atque ubertas, facile animadvertes, & Cl. Driessenio suum *dissolvent* lubens remittes.

Locus
Dan. 12: 7.
ad incudem
revocatur.

Ecce nova lumina, & acumina. „ Quod ad locum; Dan. 12: 7. si vel dictio illa Arabica eo sensu elegantiam haberet aliquam de quo non omnes idem sapient, dum omnibus in his non est idem gustus, non sectanda ubivis est illa humani & divini sermonis convenientia ut sic major nitor fulgeat in dictione divina, certe alii sunt ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοι, alii, διδακτοὶ πνεύματος ἁγίου λόγοι: neque si veras caput illud explicandi Hypotheses sequimur (de quo dicam in meo ad Daniëlem commentario) hæcenus concipi debet jam ante Judæo populo missum, fuisse libellum repudii. Nempe dixeram, יד נפץ ibi esse excutere manum, eaque phrasi venuste designari repudium gentis Judaicæ, ex formula solenni נפצת ידי נפצת ידי excussi manum ejus, pro repudiavi amicitiam & Societatem ejus. Sic in Hist. Tamerl. p. 441. نَفَضْتُ يَدِي مِنَ الرِّفِيقِ excussi manum meam a socio.

Ad hæc Cl. Driessen. sapienter de gustibus incipit disputare. Quum tamen ei palatum eruditum adsit, non quidem ipse *Elegantiam* dictioni isti Arabicæ detrahit, sed negat *sectandam* esse ubivis illam humani & divini sermonis convenientiam. Jam non miror, si Cl. Driessen. religiosissime ab Arabicis, & reliquis illis fontibus, unde *Doctarum Linguarum* cognitionem nobis comparamus. Theologus noster altius sapit; altius haurit: & totus madet non ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, sed διδακτοῦ πνεύματος ἁγίου, non in Theologia solum, verum etiam in Philologia & studio Linguarum. Si sic pergatur, brevi Orbis *Eruditus in Linguas*, earumque *Origines*, infusum videbit, quod nominare nolo:

nolo : & studia Humaniora nocere Theologiae cultoribus judicabuntur.

Triumphat veritas haud agnita, neque severius contemptum sui ulcisci posset *Literatura Orientalis*, quam ubi tales nebulae excitantur ab iis, qui easdem omni nisu mecum ab oculis studiosae Juventutis nostrae discutere, duplici ex obligatione, *Ecclesiastica*, & *Academica*, deberent.

III. Peculiarem Paragraphum merentur doctissima, & coctissima, meditata, quibus insurgitur adversus explicationem ἀπὸ λεγομένων Gen. 30: 20. זכרני 20. denuo examinatur. 1. זכר טוב; de quo ipse Kimchius dixerat, Radicis vis ex loci sensu haurienda est: dedit mihi donum bonum. Adjecerat idem, אמר ר' יונה שדומה הוא ללשון

ערב testis est R. Jona, similem esse usum Linguae Arabicae. Hac auctoritate admissa est significatio donandi in Lexica & Versiones cum sexcentis aliis, quae similiter ex Arabum fontibus haustae; nam, ut alibi demonstratum, Rabbini Veteribus, qui primi Linguam Hebraeam ab interitu, & oblivione, vindicare aggressi sunt; seculis X. XI. XII. in Babylonia, Aegypto, Africa, & Hispania, vernacula erat Arabica. Ad ejus ergo lucem, nec non Chaldaicae Dialecti, multa recte, & praeclare, constituerunt: & gravissime errat Isaac Vossius, quum eos omnia e cerebro confinxisse dicat. Si subducatur Lexicis, & Rabbini, auctoritas Dialectorum, nominatim Arabicae, ingentes mox ruinae sequentur; & systema Vossianum, ac Meibomianum, vel & Pontificium de Vulgato, triumphabit. Ad hoc parum attendunt, qui se nostrae Methodo opponunt. Ignorant nempe, unde emanarint illae significationes, quae nunc Lexica nostra, & Versiones, infederunt. Non ex veritate hic Zelus, sed veritati planissime adversus; quo res Hebraea non exstruitur, sed ambabus manibus destruitur. Infelicitur pugnat, qui crura sibi sua, omni ictu, debilitat, atque suffringit. Haec alibi latius; ad convictionem vel pertinacissimorum. Tenendum interim Rabbini non semper illud vel luminis, vel acuminis, adfuisse, quod ad gratiam Linguae eruendam requirebatur.

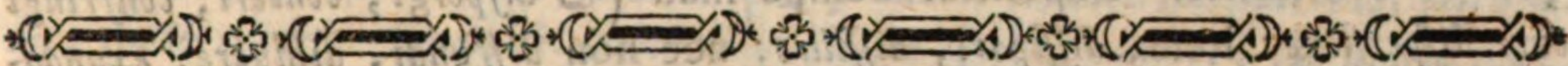
Id nemo negabit; ne Driessenius quidem noster; neque enim bonae menti nuncium remittere decrevit. Hoc fundamento subsumseram, At vestram fidem Interpretes, quid leporis, quid venustatis, dignitatisque, huic inest sententiae, dedit mihi Deus donum bonum, &c. δέδωκεν μοι ὁ θεὸς δῶρον καλόν. Paulo erectius quidem Vulgat. Dotavit me Deus dote bona. Sed & hoc tum precarium, tum alienius, a serie, quae in partu felici hanc figuram excellentissimam omnibus bonis Arbitris facile approbabit, Agitavit mihi Deus utrem meum agitatione bona. Ut per te rem discernas, en tibi copiam Linguae Arabicae, unde R. Jona donandi vim mutuatus fuit, prout Cl. Golius eam in Lexico promittit. زبد parum de opibus suis dedit alteri. Comedendum dedit butyrum. Item, Butyri eliciendi ergo utrem cum lacte agitavit. Omnia haec secundaria, a spumando, & flore spumeo qui est in زبد, adscita; quasi dicas ἀφρίζειν spumam ciere. Jam ἀφρίζει spumam ciet, qui utrem butyri eliciendi ergo agit. Inde accrevit, comedendum alicui dedit butyrum: quin & hinc arreptum aliud vilius, & cum contemptu conjunctum, parum de opibus suis dedit alteri, quasi dicas, spumam

ei fecit. Nempe *זכר* quatenus donum, munusculum designat, proprie sonat spumam: unde & alia metaphora pro vano sermone id vocabuli venit apud Haririum. Nempe *αφρ* spumae plenum os, rectissime dicitur, quod futilia verba sine fine fundit. Iterum spumam ciens, largiensve, manus, est, vile quid donans. Hinc inferebam, frigidissimum fore sensum, si donandi vim cum R. Jona retinere vellemus. Jejunum utique; Vili me Deus donavit dono bono: & tamen pro incredibili sua in hisce peritia, pronunciare sustinet Cl. Driessen. „Locum Gen. 30: 20. rectissime vertunt LXX. & quem etiam allegat ipse, R. Jona.” Instat quin imo, & me meis urguet armis. „Et si jam diu R. Jona notionem *זכר* donare verbo dederit ex Arabismo quidni acquiescit?” Hoc tantundem est ac si quis me rogaret, quidni jejunus esse velim? En aliam adhuc instantiam, priori illa acriorem adhuc. „Quæ ipse excipit se non probabunt significatus primigenios ex veris fontibus haurienti; Verbum si notionem dandi habet, quis credat verbum per se magis dicere magnum vel parvum donum dedit, quam vox Latina dare. Verborum significatus primigenius plerumque universalis est. Et quia Verbum per se neque magnum neque parvum dicit, addit ipsa, dedit mihi donum bonum.” Ecquid vides? ex Veris fontibus haurit Cl. Driffen. & jam R. Jonam strenue adversus ineptissimas meas cavillatiunculas defendit; quia si verbum hoc dandi habet notionem, ut ipse concessi, ea universalis sit oportet, quæ nec magnum, nec parvum, per se inferat. Hoc demum est Arcem Judicii Critici conscendisse: & de Arabicæ Linguae, quantumvis incognitæ, profundis, profundissime judicare posse.

Ex eadem incredibili capacitate & hocce: „Sed si vel *זכר* significaret etiam excutere, certe prior, & simplex significatus non est utrem, vel uterum, excutere; verbum hoc per se non significat: multa sunt quæ excutiuntur, hinc igitur addendum fuisset aliquid, quod utrem, vel uterum, significet.” Bona cum venia Cl. Dissertatoris, non excutere diximus, sed agitare utrem lactis, butyri cogendi ergo. Sed transeat. Hoc honestissime transferri monuimus ad parturitionem & uteri sæcundi felicem solutionem; exemplo verbi *نفض* *נפץ* excussit, quod similiter hac figura ditarunt. Est & tertium *נפץ* Concussit, urnam in puteo, & figurate ense in vulneribus. Item, agitavit utrem, butyri cogendi ergo: & figurate parturivit; dolores partus subiit: vel & variato nonnihil adspectu, in dolores partus conjecit, parturire fecit. In his omnibus, ex Genio Linguae, addi quidem potest uter; venustius tamen ille omittitur, præsertim in sublimiore, & figurato, usu, qui ad parturitionem tendit. Verissimum itaque, significatum simplicem & primum, verbi *זכר*, non esse agitavit utrem lactis; nam Arabs meus diserte adjecit *زبدت سقاءها* agitavit utrem suum mulier. Quum tamen ille uter eleganter subaudiatur, præcipue sensu floridiore, quem indicavi, nullam esse instantiam hancce, statim persentiscent, qui Literis Humanioribus vel paululum tincti. Idem mihi facile consciscent, nihil hac Figura in nostro contextu decentius, & verecundius, excogitari posse. Et tamen Cl. Driessen. „Quis credat, inquit,

„piam

„piam mulierem sic locuturam fuisse paulo obscœnius?” Quid? obscœnumne, vel ad mitiusculum illud paulo obscœnius, reputabitur, si *uter* signat *uterum*? & agitatio utris, resolutionem uteri in partum? Quid tum de iis locis fiet, ubi *vulva*, & *uterus*, sine ullo velamento exprimuntur? *Alliteratio* inter זכר, & זבל, in qua non sine sale, & venere, delicias fecisse Jacobi matronam, submonui, non displicuit interim Cl. Driessenio, eam manere posse subdenti. At qui Virtus omnis illius *Paronomasiae* consistit in *verecundiae velo honestissimo*, quo utrumque verbum integitur. Si זכר simpliciter valeat *dedit*, jacet tota sententia, jacet *Alliteratio*; & omnia merum frigus spirabunt.

SECTION V.

Qua verbis פָּצַח, פָּחַח, *nativus significatus vindicatur.*

I.

Dignitatem Linguae Hebraeae, ejusque Analogiam, qua Grammaticam, qua Rhetoricam, non leviter imminuit, quod Lexicographi multi numerum Radicum, quem ampliare debuissent ex collatione Dialectorum, contractum ire maluerint; atque ita saepe, ad adfinitatem quandam, Literarum duo Thematata Origine, & significatione, diversa, in unum confuderint.

Consilium hocce, quod nemo prudens laudabit, vehementer tamen comprobatum ab illis, quibus compendiaria via, optima semper videtur: quibusque nihil optabilius, quam ut e carceribus vix egressi, metam prospicere, atque ferme manibus attingere, queant.

Hos inter nomen suum profitetur Cl. noster Dissertator, qui pag. 77. hæc fuismet manibus in publico consignata voluit. „Hactenus igitur Linguae Hebraeae Defectus hodiernos offendimus nullos: unde opus non est in suas illos classes digeramus. Fateor, non omnes voces, quas Hebraea Lingua olim habuit, in S. Script. comparent; sed continentur illae voces, & dictiones, quae sufficiunt ad Divinissimum ejus argumentum Dogmaticum, Morale, Historicum, Typicum, Propheticum, Allegoricum, notitiae nostrae insinuandum planissime, distinctissime, copiosissime, vividissime. Quo igitur pauciores sunt voces & dictiones, quae tamen abundantissime sufficiunt, eo facilius sibi illas familiaris reddit Linguae Biblicae studiosus; in quo agnoscimus non Linguae paupertatem, sed Dei benignitatem & sapientiam.” Magnifica periodus, qua nihil hoc in genere illustrius vidit, aut videbit, Orbis Eruditus. Ejus profundissimae Sapientiae, & Eruditioni, succinit altera hæcce pericope, admirabilior adhuc. „Neque video, si jam superessent Radices & derivata, quas & quae Lingua Hebraea olim habuit omnes & omnia, quid Lucis adferrent uberio-

Pomariae
Linguae
Hebr. amplianda.

Compendiariae viae
Amator,
idemque
Adorator,
Cl. Driessen.

„ris Linguae Biblicae; quae Lingua per se est plena; in eoque singularis, quod
 „omnis ejus constructio sit Divina, eundem habens Auctorem Spiritum S.” Quan-
 tum ex hisce, aliisque *Enthymematis*, reluceat Sapientiae, gravitatis, & Do-
 ctrinae altioris, necdum pando. Suo loco commodius id, decentiusque,
 fiet. Nunc tantum haec attingo, ut mecum sciat Lector, cur Cl. Driessen.
 nullam hac *Sectione* mentionem fecerit *Thematis* פִּצֵּץ, quo Cap. IV. *Origin.*
pomœria Linguae Hebraeae amplificavi.

Verbum
 פִּצֵּץ
 Hebraeis
 reddendū.

Id tribus locis restitui, & vindicavi. *Jer.* 23: 29. *Hab.* 3: 6. & *Jobi* 6:
 12. Requiritur ibi *contritio*; vel *diffraçtio violenta*. Quum forma non omni-
 no repugnaret, a *Lexicographis* loca haec reducta ad *Radicem* פִּץ, non sine
 quadam confusione. Exponitur nempe illud פִּץ *dispergi, conteri, confringi*
cum dispersione: item, *dissipari, dissilire*: nec non *diffundi, diffluere, exunda-*
re, redundare. Videsis *Lexica Pagnin. Buxtorf. Schindleri, Cocceji, Robertsoni,*
Stockii, &c. &c. Ut congeries haecce & miscela, notionum, justo filo de-
 duci posset, ex auctoritate *Dialecti* adsciscendam mihi videbam *Radicem* פִּצֵּץ,

فَضّ, cui *Arabes* attribuunt significationem *frangendi cum divulsione*. At
 פִּץ, & פִּץ, فاض, iisdem sonat *diffluere, diffundi, in aqua primario*: in-
 deque assumpta *metaphora* in omnibus quae *dissipantur, & disperguntur*. En co-
 piam *Linguae*, quae apud *Golium* prostat فاض 1. *Copiosa fuit aqua, lacry-*
ma. Redundavit adeo ut effluerit. Exundavit fluvius. 2. *Multi, magno nu-*
mero fuere, improbi. 3. *Dimanavit, divulgatus fuit, nuncius. Palam evasit*
arcanum. Effluxit, perfluxit, eo pectus. 4. *Mortuus fuit, & profusa fuit e*
corpore anima.

Est inter
 ὀνοματοποιή-
 μένα.

Ad פִּצֵּץ, ejusque violentam *diffractionem*, reduxi *Jer.* 23: 29. sicut *malleus*
 פִּצֵּץ סֵלֶה *diffringit, (dissilire facit, maluit Cocc.) petram.* Item, *Hab.* 3: 6.
Salire fecit gentes, & יתפצצו violently diffraçti sunt montes aeternitatis. De-
 nique *Job.* 16: 12. *Prehendit cervicem meam, & ויפצצני violently diffre-*
git me. Hanc vim ibi requiri, omnes mecum agnoscunt: atque inde illud
conterere, confringere cum dispersione; quod a *Pagnino*, aliisque, positum. Du-
 bitatum modo a nonnullis, *primariumne* foret, an *secundarium, a spargendo*
ductum: prout sane *spargere petram* dici potest *Malleus, quam discutit, & dif-*
fringit, particulis quaquaversum dissilientibus. Si cui id rideat, per nos sane
 licet, modo *Linguae Hebraeae* non invideatur *Radix* פִּצֵּץ, quae liquidiora habet
 jura, quam ut obscurari queant. Dubitationem omnem dirimere videtur,
 quod פִּצֵּץ sit inter verba ὀνοματοποιήμένα, quae *diffractionem cum dissultu par-*
tium conjunctam ipso sono exprimat. Ab his natalibus unam sedem pulchre
 intrat cum נתר *salit, dissiliit, item ὀνοματοποιήμενον, proprie signans vibra-*
men tinnulum, & tremulum, nervi salientis. Hoc *vibramen* sequitur *ruptura,*
 & *dissultus partium*, sub verbo פִּצֵּץ, quod accuratissime ab *Arabibus* enuclea-
 tum, quum *fractionem cum dissipatione* ei subesse tradidere.

Quod

Quod porro attinet ad alterum illud פוץ, dubium videri posset rem justis lancibus exigenti, *primariumne sit spargi, an fundi, diffundi*: nam in *Linguis* Verbi פוץ natura illustratur. omnibus a *spargendo* ad *diffusionem*, & vicissim a *diffusione* ad *sparsionem*, translatio obtinet. Sparguntur fontes, quorum aquæ huc illuc *diffunduntur*: & vicibus inversis *fundi, diffundi*, pro *dispergi*, in *rebus aridis*, aliisque, elegantissime frequentatur. Talem litem, si forte incidat, duplici tantum ratione decernere est. Prima per examen locorum, inter quæ si sint, ubi *fundendi* vis unice quadrare possit, eam esse *primariam* potestatem, legitime colligitur. Altera, per auctoritatem *Dialecti*, quam qui in talibus negligit, non *judicium* sequitur, sed *adfectum*.

Ad hæc principia *Critica*, Radici פוץ *primario* addere sustinui vim *diffusionis*, unde ad *dispersionem* sit descensum. Loca quibus innitor, sat multa sunt, Eam in fusione fixam, evincitur. Zach. 1: 17. עוֹר תְּפוּצָה עָרֵי מַטֹּב Adhuc *diffluent* civitates meæ præ bonis. In vicinia Cocc. Adhuc *diffundentur* civitates ob bonum. Apud Schindler. reperies *redundabunt*. Iterum Prov. 5: 16. יִפְּצוּ מַעֲיֵנוֹתַי *diffluent, diffundentur*, fontes tui foras. Et Gen. 10: 18. Familiae Canaanis נִפְּצוּ *diffusæ sunt*: ut denuo Cocc. Est *metaph.* a fonte, vel *fluvio*; qui extra ripas exundat. Hinc pulcherrime figuratum Jobi 40: 6. הִפֵּץ עֲבֵרוֹת אִפֶּךָ *exundare fac effervescentias nasi tui*. Vulgarium illud, *sparge excandescantias iræ tuæ*, rem dat non *Linguam*: & *figuram* delet. Hinc eadem granditate ductum Ps. 18: 15. & 144: 6. Misit tela sua, & יִפְּצֵם *exundare fecit eos*, Cœlos; ut Cap. V. Par. I. II. III. IV. V. Origin. verisimile saltem factum. Adde 2 Sam. 18: 8. & prælium *diffusum* erat per universam terram: prout iterum nobiscum Cocc. in Lex. In omnibus hisce si *spargi, dispergi*, assumatur, aliquid scabri existet, quod unguem, exploratorem veri, offendat. Qui id non sentit, sibi imputet.

His ergo locis, aliisque, adductus, accedente auctoritate *Dialecti Arabica*, notionem principem constitui, in *fusione, diffusionem*; unde *secundario* gradu sit perventum ad *dispersionem, & dilapsionem*, vel *currentium sponte, vel dissipatorum in fugam*. Quibus *Latinæ Linguae* copia, & elegancia, sub *fundi, diffundi, dilabi*, ad manus, eodem modo *secundarios usus* illorum verborum e *primitivo fonte* emanasse, statim intelligent. Vel solemnis illa formula *fundere hostes*, pro me militare debuisset, quo minus assensum negaret Cl. Dissertator; si *diffundi* pro *dispergi*, minus forte promptum haberet.

II. Expendamus jam paucis, quæ Cl. Driessenio & hic nobis objicere visum. „Loca si recte consideres in quibus occurrit adjutus jam sæpius memoratis Cl. Driessenii melior lux. „adminiculis, Versionibus, & Lexicis, significatum primum recte figes *spargi, dispergi, sive dispersione noxia, sive utili*. 2 Sam. 18: 8. & 20: 22. Zach. 1: 17. Quare quem nobis promit ex Arabia non est primus universalis significatus, sed tantum usus verbi appliciti huic illi rei singulari. Igitur loca omnia „ad hanc figuram coacte trahuntur.” Cur ergo loca ista non vindicantur? Cur altum filetur ad Zach. 1: 17. Job. 40: 6. Ps. 18: 15. &c.? Instat tamen V. D. suamque incudem denuo sic tundit. „Teneatur significatus universalis, „lis,

lis, applicitus cuique rei pro ejus natura, in allegatis locis. Neque particularis iste significatus locis omnibus convenit. Vide 1 Sam. 13: 8. & 14: 34. & 1 Reg. 22: 17. ubi alia additur comparatio." Addubito an omnes sint intellecturi. En mentem Viri. Diffundi, est tantum particularis significatus, qui universali, spargi, dispergi, concedat necesse est.

'Melius loca implens: scilicet.

Nempe fundi tantum venit in aqua, at spargi se ad omnia extendit. Credo multos ratiocinationem hanc non minus dissipatam, quam dilutam, judicatu-ros. Et cur non conveniret 1 Sam. 13: 8. ויפץ העם מעליו *populus ab illo sese diffudit, pro dilapsus est?* praesertim quum ostenderim apud Arabes افاض *esse Citato cursu se effundere.* Iterum 1 Sam. 14: 34. quid impedit, quo minus פצו בעם reddatur, *diffundimini in populo, pro celeriter percurrite exercitum, &c.* Mihi quidem id lectius, aptiusque huic fedi, quam dispergimini. Sed decidet tertius locus 1 Reg. 22: 17. ubi alia additur comparatio. Nempe verba sunt: *Vidi universum Israëlem נפצים אל ההרים כצאן אשר אין* *diffusos ad montes, sicut grex, cui nullus pastor.* Non video, quænam illa alia comparatio. An hoc vult Vir Literatissimus, gregem non esse aquam: ac proinde non fundi, diffundi hic quadrare, sed spargi, dispergi? Nunc demum sentio, quid sit acumine Critico præpollere. Inde & hoc. „ Res „ ipsa loquitur comparationem cum aqua ex verbi natura ad illud restrictam non „ esse: Hoc si esset, certe sic opus non fuisset Prov. 5: 16. addere fontes, sic „ enim verbum per se sine additis fontibus hoc significaret." Proh Criseos subtilitatem elimatissimam! Sensus hicce, ni fallor. פוץ non est fundi, diffundi, quia Prov. 5: 16. construitur cum fontibus, qui non diffunduntur, sed disperguntur. Ratio hæc; Verbi natura si restricta sit ad aquæ diffusionem, fontes, (qui utique nulli sine aqua) cum eo inepte construerentur. Tautologum foret, fontes diffunduntur. Equidem nihil hinc diffingere, si vellem, possem. E limpidissimis Metaphysices fontibus ratiocinia hæc non fusa, sed dispersa.

S E C T I O VI.

Radicis המם genuina indoles confirmatur.

Pleræque Radices in sacris secundario tantum usu prestant.

Qui paulo altius in studium Linguae Hebraeae se penetrarunt, atque de ejus hodierna conditione judicium ferre valent, exploratum habent, Radicum longe maximam partem secundarios tantum usus in Sacro Codice exerere; hoc est Metaphora, vel Tropo quodam, convestitas occurrere. I. lis accensendum quoque verbum המם, Tredecim solummodo locis sese offerens;

ferens; quorum *duodecim* apertissime *Tropum* habent: unus *Esai.* 28: 28. an-
ceps videri posset, *propriumne* adferat, an *improprium significatum*, LXX, ut
solent, fluctu abunde, συνταράσσειν. Ἐξανάλειπεν: ἀφανίζειν, Ἐξισάναι. μερίζεσθαι.
συχύεσθαι. περιάγειν, in ultimo illo *Esaiæ* contextu. *Vulgatus* ibi dedit *vexa-*
re: alibi *exterrere*, *perterrere*, *conturbare*, *occidere*, *interficere*, *devorare*.
Sensui utcumque satisfieri, sic convertendo, nemo negat. At *primitivam*
verbi *indolem*, & *Originem*, hinc erui, ac stabiliri, posse, nemo adfirmet,
qui non eodem momento omnem sibi auctoritatem, ut imperitissimo horum
sacrorum, detractum eat.

Ex *Recentiorum Versionibus*, & *Lexicis*, produxi, *profligare*, *quassare*,
conterere, apud *Buxtorf.* Apud *Avenar.* Tumultuando deturbare, impetu quodam
consternare &c. Adde nunc ex *Schindlero*, Tumultum facere, turbare, contur-
bare, concurrere, debachari. Ex *Stockio*, Agitare, quassare, conterere, extur-
bare, in talem confusionem adigere quæ perditionem comitem habeat: *Extermina-*
re, *delere*. De his iterum submoneo, si sensum generatim spectes, omnia sic
satis convenire, atque fortius, levius, utcumque *secundariam vim Radicis* no-
stræ adumbrare. Sed & denuo oculis, manibusque, palpare est, per o-
mnia hæc *Originem*, & *primævam* illam, quam quærimus, *potestatem* adeo non
finiri, in solidoque locari, ut arena omni mobilior, fluxiorque, reddatur.

Hinc ma-
gna semper
varietas
Versio-
num &
Lexico-
rum.

Quum hanc inconstantiam *Versionum*, & *Lexicorum*, in medium tulissem,
atque palpabilem huncce defectum *Originis* nudassem, *Origin.* L. I. cap. 5.
Par. V. VII. VIII. IX. X. XI. ibidem protinus subnexui: Neque tamen id ve-
hementer vitio verto *Interpretibus*, in *Radice*, cujus propria & ab ortu insita vis
plane extincta est, & vetustate sepulta: atque ad cujus primam *Originem* nulla
mortalis acies explorato penetrare queat, nisi luce gaudeat *Veterum*, id est *Dia-*
lectorum. Hæc *Demonstrationum* mearum principia, & fundamenta, ten-
tanda sunt illis, qui nostra oppugnare volunt: iisque evincendum & *Rationi-*
bus, atque *Documentis*, utique in *Linguis* ad primam *Originem* penetrari, &
ut *Cl. Driessen.* loquitur, pulchre adscendi, posse, per solos usus secundarios, vi
bonæ *Logices*. In *Græca*, & *Latina*, *Literatura*, eo vanitatis necdum quem-
quam reperio progressum: in *Hebraica* satis multos: quamvis nihil absurdius
dici, nihil periculosius in explicationem *Sacræ Scripturæ* induci posse, omnes
boni judices facile persentiscant. Adjeci ibidem, me tamen requirere hac in
parte posse vel *judicium sagacitatemque*, vel *voluntatem simplicitatemque* eorum,
qui *Lexica* condiderunt, quod aut non perspexerint, aut monere neglexerint, in
Radicis hujus primæva indole extrahenda nihil liquidi, dilucidique, ipsum *Sacrum*
Fontem suppeditare, eo quod in omnibus exemplis *Metaphorica*, sive *secundaria*,
ratio dominetur.

Quibus
nihil inde
deteritur
existima-
tionis.

Cur talia profundissimo silentio transmittuntur? Cur validissima hæcce meæ
Causæ firmamenta ne attinguntur quidem? Ab his utique principiis profectus,
adfirmare olim sustinui, idemque nunc denuo confirmo, vel *Originem* istius
verbi pro conclamata habendam, vel ad *Dialectos* eundum, ut inde prudenter
eruat.

Id qua ratione fecerim, paucis sub conspectu ponendum. Ostendi

Quid pro-
prie valeat
המ

in *Dialecto Arabum* eosdem usus secundarios servare, quos *Sacer Codex*: atque insuper exhibere *Liquefaciendi*, vel *Tabefaciendi*, vim primariam; unde translatae illae notiones summa cum dignitate, & gravitate, sese propagarint.

In *Linguis nostris* nemo sanus unquam quicquam desiderabit, quod hosce non probabilitatis, sed demonstrationis, fines excedat. Qui hic non acquiescit, vel nescit quid velit; vel *Enthusiasmum* aliquem inducit in genus *Literarum*, quod toto caelo inde abhorret. Lustremus loca omnia, & Cl. *Driessenio* ob oculos statuamus exempla evidentissima, quae cur in *Excerptis* non compareant, exputare nequeo. Primus locus est *Exod.* 14: 24. ויהם את מחנה מצרים Et exercitum *Aegypti* LIQUEFECIT; sive pavore, & consternatione, fecit tabescere. Sic ego. Tu vide jam an malis, terruit, agitavit, quassavit, conturbavit, contrivit, & alia, quae supra recensita. Non loquor de secundario aspectu, sed, ut saepius inculcatum, de primario. In eo meam *Versionem* longissime vincere, quis tandem adeo inverecondus, ut negare auserit? Sed non est mea. Est *Veteris Linguae* proprietas, quae per me sua sibi iura vindicat. Secundus locus, *Exod.* 23: 27. Terrorem meum praemittam tibi ויהם את כל העם LIQUEFACIAM Universum populum, ad quem venies, eumque tibi fugatum dabo. Ne verbum quidem addo, ad pondus, & decus, figurae commendandum. Tertius, *Deut.* 2: 15. Manus Domini super eos erat והם מקרב המחנה ad LIQUEFACIENDUM eos e medio *Castrorum*? Ecquid gravius, digniusque, concipi potest? Quartus, *Jos.* 10: 10. ויהם LIQUEFECIT eos *Jehova* ante faciem *Israëlis*. Quintus, ויהם LIQUEFECIT *Jehova* *Siseram*, & omnem exercitum ejus *Jud.* 4: 15. &c. Sextus, *I Sam.* 7: 10. Et intonuit *Jehova* voce magna super *Philistaeos*, ויהם LIQUEFECIT eos; & caesi sunt ante faciem *Israëlis*. Septimus, *2 Chron.* 15: 6. Nam Deus והם LIQUEFECIT eos omni anxietate. Octavus, *Esth.* 9: 24. והם ולאברם ad LIQUEFACIENDUM, & ad disperdendum eos. Quis tantae luci veritatis resistere valet? Oculos ergo & suos, & *Lectorum* suorum, sapientissime hinc avertit Cl. *Driessen*. horumque nihil excerpere tutius, & fidelius, judicavit.

Locorum
inductio
pressior.

Omnes hosce contextus *Metaphoricum* usum prae se ferre quivis sentit. Translate quoque positum illud *Jer.* 51: 14. Devoravit nos *Nebucadnezar*, והם LIQUEFECIT nos. Est figura ex ancipiti multo cumulatissima; quam alibi pluribus illustrabo. Nunc tantum submoneo, nil opportunius, vehementiusque simul, in hac serie poni potuisse. Redi ad pag. 68. Hic *Nonus* est locus. *Decimus*, & *Undecimus*, prostant *Pf.* 18: 15. cum *2 Sam.* 22: 15. Emisit tela sua ויפצים, fulmina sua jaculatus est והם. Si ad hostes *Divinitus* fusos, consternatosque, id referre placeat, nil aptius, utique, nil plenius, LIQUEFACTIONE, & contabefactione. Nobis tamen aliud hic sedet; & denuo expendendum damus, an non potius adfixa illorum Verborum redeant ad *Caelos*; qui exundantes, & colliquefacti, inducantur, secundum *Poëticum* illud *Schema*, quod *Orig.* p. 59. proposui; atque ex interiore usu Verborum

borum פור, & המם, confirmavi. Idem dictum esto ad locum Duodecimum, Ps. 144: 6.

Restat Decimus tertius, Esai. 28: 28. Panis comminuat, sed non in perpetuum triturando triturabit illum והמם גלגל עגלתו. In duas partes abeunt interpretamenta. Nonnullis per Ellipsin placet, ut vexet illum rotā plaustrī sui: vel quasset; terat &c. Sic nemo non cumulatius adhuc agnoscat, ut Liquefaciat illum rotā plaustrī sui. Cl. Cocc. maluit, nec agitat rotam plaustrī sui: Id nimis languidum, a Cl. Vitr. erigitur, adscito, nec violenter agitat. Valde arridet. Sic iterum nihil illustrius figura nostra, qua Liquefacere rotam plaustrī pro violentissime concitare capi posse indicavi, ex usu illo sublimiore Arabum, quo Liquefecit jumentum, est, ad vehementissimum cursum incitavit.

II. Quid jam ad hæcce Cl. Dissertator? primo, prudenter cavit, ne firmissima illa mea acies, quam inspectio, & lustratio, locorum, efficit, nimium in oculos incurreret. Deinde Veteres simul & Recentiores sub Umbonem recipiens, ita copias meas difflat. „ Significatio & Universalis & particularis ex probe inspectis & collatis locis, ope Verlionum & Lexicorum, hunc eruimus, „ quod primario dicat, ut recte Stockius, violentam commotionem, eam, „ que ego refero vel ad corpus vel ad animum. Fit autem violenta illa motio „ multis modis, variosque habet effectus, unde recte agitavit, quassavit, contrivit, turbavit, exturbavit. Unde sicut primogenium significatum פור perperam aquæ, sic המם Arabes perperam affigunt igni; atque iterum percant quod primum significatum ad solam aliquam in corpore adfectionem restringant. „ Habes Methodum Hebraizandi scientificam; quæ veram, liquidam, certam, omni exceptione majorem lucem tibi adferat, & omnes Veterum ac Recentiorum discordias in amicissimam revocet concordiam. Cl. Driessen. ex probe inspectis, & collatis, locis, eruit, & tamen Stockius invenit, violentam commotionem, quæ sit & Universalis & Particularis simul significatus nostri המם: unde agitare, quassare, terere, terrere, vexare, turbare, & quicquid supra ex LXX. & Vulgato aggestum, limpidissimo alveo sponte dimanarit. Si nihil aliud, quod promeret, habebat Cl. Dissert. quid ni potius tenuit Cocceji agitare, vel aliorum quassare, a quatiendo ductum? An non in hisce violentior commotio multo simplicius sese exerebat? An non Liquefactio & contabefactio, præsertim per ignem, est violentior quoque commotio? Cur ergo Tabefactio ista, quam disertâ auctoritas Dialecti fundat, quam granditas figuræ commendat, seponitur; & tanta cum confidentia Orbi Erudito offertur vaga quædam, & abstracta notio, quam ex Cerebro solo, sine ulla ope, ac luce Dialectorum, exsculpisse, gloriosum sibi ducunt ejusdem inventores? Erubesco, talia confutans, quin totus confundor, eo usque, fuga laboris, & operæ Dialectorum studio impendendæ, abripi Viros Scripturarum utique reverentes, ut quod aliis in Linguis plus quam ridiculum esse, communis sensus, communis sancit calculus, id in Lingua Hebræa sibi arrogare ausint. Quid dicam de censura in Arabes restricta, quod perperam hunc significatum

Cl. Driessenii conatus parum subidi.

igni adfixerint, atque restrinxerint ad solam aliquam in corpore adfectionem? An ergo Liquefactio corporis per ignem, non prior est, quam Liquefactio animi per curas, sollicitudines, anxietates, & mœrores? Si Cl. Driessen. sibi Linguae Arabicæ scientiam non invidisset, ejusdem constantiam, dignitatem, gravitatem, & Hebraicæ parem Majestatem, admiraretur. Nunc, cum novo hocce genere scriptionis, nihil aliud ei relictum, quam ut pedes suos ferat per ignes suppositos cineri doloso; atque omni momento semet in laqueos induat, unde emergi non possit. Irretitus certe, & constrictus, tenetur Noster, ita concludens. „Quare necessum non est loca omnia Scripturæ ad hanc figuram trahere; neque particularis ille significatus locis omnibus recte aptatur. Certe „coacta est illa interpretatio Jes. 28: 28. Sic quicquid comminuitur, liquefiet, „& confundentur distinctæ notiones, si vel dederò, non intelligi debere ipsius rotæ „agitationem, quæ adhuc minus quid cum liquefactione commune habet.” Languidule sane, necessum non est. Atquin evictum, proprietatem Linguae id postulare. Debilius adhuc; loca omnia. An quædam ergo Liquefactionis imagine ornari concedit? Videtur. At quænam illa? Omnia, dicerem ferme, uno tantum excepto, cujus interpretatio ut coacta respuitur. Videamus. Ostendi bifariam strui illud *והם*, ab aliisque ad panem referri, ab aliis ad rotam. Utrobique Liquefacere, grande quid adfert, sive placeat Terere panem, frumentum; sive violentius agitare rotam. Certe apud Latinos etiam Colliquescere dicuntur ea quæ penitus conteruntur: nec tamen distinctæ sic notiones confunduntur; sed Linguae gratia, & virtus, additur. Eadem res in altera figura; quam præferendam duxi. Adeone meta fervidis evitata rotis necdum ad Cl. Driessenii notitiam pervenerat? Ad eam rationem grandior Spiritus fert, ut fervidæ rotæ Candescere, quin & Liquefcere, dicantur, quum rapidissimo impetu feruntur. Pulchre Ovid. Metam. L. 2. 727.

Non secus exarsit, quam cum Balearica plumbum
Funda jacit, volat illud, & incandescit eundo:
Et quos non habuit, sub nubibus invenit ignes.

Item L. 14. 824.

Corpus mortale per auras
Dilapsum tenues: ceu lata plumbea funda
Missa solet medio glans intabescere cælo.

Adde Lucan. L. 7. 513. & Virg. L. 9. 588. & Servium. Gravissime ergo Esajas; nec TABEFACIT rotam plaustrî sui: vel, ut tabefaciat rotam plaustrî sui. Nec suæ, nec Scripturarum, dignationi satis consulit, qui talia Orationis ornamenta aspernatur.

S E C T I O VII.

*Radixes ללך Origo, & translationes figuratissimæ, clara
in luce locantur.*

I.

Consilium meum in Opere de Originibus, tam honestum, tam necessarium, tam evidentibus, rationibus, ac demonstrationibus, quas Humanioris Literaturæ principia cuivis suggerunt, subnixum, ut emirari satis nequeam, nunquam a quoquam, qui inter Eruditos nomen gerit, ei contradicendum.

Consilium nostrum in opere de Originibus.

Contraria omnia, ne quid mentiar, expectaram, & blanda nimis spe mihi promiseram; non dubitans, quin cordatissimi Theologorum non solum conatibus faverent, verum etiam operas, humerosque, sociarent.

Quid hanc meam spem, ac cogitationem, eluserit, meum non est edisserere. Humanum est, quod mihi hac in parte evenisse cerno; & mei semper officii duxi, Humaniter id ferre. Id tamen & Causæ veritatis, quam suscepi, & mihi ipsi quodammodo, debeo, ut nunc tandem palam faciam omnibus, Hypothesin nostram ne examinatum quidem videri ab iis, qui eam & privatim, a longo jam tempore, & publice, improbandam sibi censuere.

De Driessenio nostro id omnis pagina; quid paginam dico? omnis periodus attestatur. Ea ipsa quæ ex Originibus meis legit, ne intelligeret, indeque contagiunculam aliquam traheret, metuisse videtur castissimus Idiotismi pure Biblici cultor. Certe ubique fere in Excerptis suis transsilit, & omittit, quæ Cardinem & Quæstionis circa Origines, & Demonstrationis nostræ, eas non nisi ex Dialectis restitui posse, efficiunt. Hac dexteritate omissa hæc mea introductio in Caput VI. Origin. quod hac sectione refutabitur, scilicet! Luculentum specimen exhibui frustrationis & erroris, quem omnibus in Linguis ignoratio offundit primigeniæ Originis. Idem hoc in omnium oculis defiget Radix ללך, multa & læta propagine florens. Hujus antiquissimum ingenium, quod nullus omnino locus pure, & extra Metaphoram sistat, eam peperit notionum varietatem, & inconstantiam, unde emergi nequeat. Eam fluctuationem hoc caput componet, sermonisque Hebræi constantiam, gravitatem, verecundiam, inexhaustamque ubertatem, hoc in verbo ex primis fontibus derivabit.

Non intellectum a plerisque: ne examinatum quidem.

Quo consilio talia oculis Legentium subducantur, nec exputo, nec disputo. Rogo tantum, cui qui Fundamentorum meorum soliditatem tentare aggreditur, ea ne digito quidem tangat, sed magnanimo silentio contemnat quasi.

An semet satis destruunt illa, ex meris Paralogismis, & perpetua ignoratione Elenchi, contexta? Imo vero hausta sunt ex Linguarum omnium primordiis,

omni exceptione maioribus, quæ ne ab iis quidem in dubium revocantur; qui *Hypothesin* nostram omnibus modis infringere, & debilitare, conantur.

Status
controversiæ.

Omnis ergo *Quæstio* huc redit, *Originesne Hebrææ*, quas in plurimis *Radicibus* abesse omnes uno ore confitentur, & ne *Driesenius* quidem noster negare sustinuit; *Originesne*, inquam, illæ ex *conjectura*, ex *ingenio*, ex *Cerebro Docto*, aliquid ad *Versiones*, & *Lexica*, imaginantis, an ex *Dialectis Veteribus Linguae Hebrææ* restitui debeant? Ego cum *Principibus Literaturæ Orientalis*, & flore delibatissimo *Interpretum*, pro *Dialectis* pugno, Veritate mihi ad dextram stante, animosque faciente: Cl. *Driesenius Logica*, & *Metaphysica*, subnixus, pro *sagacitate ingenii*, *cerebrique*, sui, animosissime propugnat, actumque credit de re *Hebraica*, nisi illa *Methodus*, eliminata nostra, introducatur.

Illustri etiam specimine demonstratum voluit quantum inter *Ipsius Methodum*, & *meam* illam intersit. Quando tamen Viri Docti *Excerpta* mihi ipsi *Chaos* quoddam offerunt, in quo memet invenire non possim, nedum ut *Lectores meam* inde mentem assequantur, iustitiæ, credo, & veritatis, fuerit, mihi ipsi non defuisse; atque *demonstrationis meæ* conspectum præbuisse.

Exemplo
evidenti illustratus.

Ostendi, quod etiam attigit Cl. *Excerptor*, *Thema* *לח* a Cl. *Buxtorf*. exponi *Fecit. operatus est. Adfecit, Confecit malo. Racemavit. Machinatus est. Illusit.* Adjectum a R. *Salom.* *Inquinavit.* Ex *Avenario* adduxi: *Infantiliter locutus est. Ausus & conatus est aliquid infantium & balbutientium more. Corruptit, abruptit racemando: vel depilavit. Illusit aliis racemando, & inferendo aliquid mali.* Ex *Cocc.* in medium tuli, *vexare, vim facere, νεανικῶς ποιεῖν, violenter & pro libidine tractare.* Item ex *Chaldæo* *לח* intravit, *Racemare, Racemando interius penetrare.* Ex *Stockio* denique hunc ordinem notionum exhibui. 1. *Facere operari.* 2. *Facere quod in admirationem rapiat homines.* 3. *Facere quod in damnum & ruinam alterius cedat.* 4. *Scelerate & nefande aliquem tractare.* 5. *Facere quod in contemptum alterius cedat. Ludificare.* 6. *Racemare. Carpere; tum proprie, tum metaphorice.* Amputavi, ne moles in immensum excresceret, congeriem non minus molestam *significationum*, qua *Veterum versiones* nos implicant, & distrahunt. Soli LXX. dant, *ἐμπαιζειν. καταμακρύνειν. καταμαῖναι. ἐπιφύλλειν. ἐπανατρύχειν. προφασίζειν. φθέγειν. σβενύναι.* Omnia hæc suis quæque locis sic satis congrua, si *secundariam vim* quæras: si *primariam*, fateare necesse est, ni vanus, & ridiculus, esse cupias, istam indagationem excedere ingenii humani fines, nisi aliunde facula ei accendatur.

Eadem ratio est *significationum* ex *Buxtorfio*, *Avenario*, *Coccejo*, *Stockio*, productarum. In iis omnibus, si *secundario usu* contentus esse velis, aliquid inest veri: sed nemo, nisi *Linguarum rudis*, dixerit, *proprietaem & primigeniam indolem Radicis* hinc satis elucere.

Thematis
לח Origo

Ut sentias me scire, quid in publico dicam, en tibi placita *Forsteriana*. *Congruit*, inquit ille, *לח* *significatione cum verbis* *לע, לעב, לע, לע, nisi quod*

quod ut forma ita modo significandi inter se variant. Maxime vero affine est verbo *הָלַךְ*, adscendit, in corde animique affectibus: significat enim meditari, cogitare, conari, moliri, admoliri, agere, facere, designare, animi vim, & potentiam, declarare. Quid horum primigenium? Quid non tale, quod Originem in puteo delitescere clamet, nisi in *הָלַךְ* adscendit, ob affinitatem literarum, pedem figere placeat. hactenus incognita.

Vide nunc, quanta religione caverim, ne quicquam honori eorum, qui ante me fuerunt, per me decederet. Negavi Par. VII. Cap. VI. famam, & præclara merita Interpretum inde minui, quod tam varios significatus cumularint, quod aliter fieri non paterentur tenebræ illæ, & angustiae, ad quas Lingua Hebræa redacta est. Addidi, quod omnem utique invidiam, criminationem, cavillationem, suspensionem, prohibere debuisset: Veritatem quoque consistere posse confirmo in ista fluctuatione, & jactatione, si mentem Spiritus S. generalius spectemus &c. Ex copia deinde Latina sub verbis Carpere, Libare, & Haurire, in gratiam minus peritorum, ostendi, quam longe sæpe usus secundarii deflectant, atque desciscant a primigenia potestate. Insistam tantum in postremum Haurire. Ejus secundariae notiones sunt implere, defatigare, confodere accipere, audire, videre, mergere, comburere, dilapidare. Item Tolerare, cursu transmittere, absorbere, occupare, consumere, intimo sensu percipere. Possum adhuc viginti alias superaddere: sed maneo in iis quæ olim adducta. Pone jam, primariam notionem hauriendi hactenus latere, ecquis mortalis tam audax, qui confidat, se turbatum hocce glomus ex facili evoluturum, & ad Originem, sive primigeniam vim, sola vi ingenii pulchre adscensurum? Nemo sane, cui sanum sinciput. Nempe Literatura Latina ab Enthusiasmo intacta. Græca aliquatenus eo adflari cœpit. Hebraica eidem penitus exposita: præsertim a quo Boblius vexillum sustulit, ad Formales, quas vocitat, significationes ex officina, & fornace, ingenii sui effabricandas.

Cur hinc tota mente resiliam, alibi pluribus dissertatum, & cumulatus adhuc, suo tempore, edisertabitur. Nunc tantum hinc Aëquis Arbitris inspicendam præbeo absolutissimam necessitatem Dialectorum, sine quibus nunquam Lingua Hebræa ex illo salo, & fluctu, dissonantium significationum, in tranquillam, & tutam, stationem, quam investigata præstat Origo, emerget. Hoc principio ductus, aperui divitias Arabum sub eadem hac Radice. Eorum usus cum usibus Hebraicis concinere, maximam partem, ex contextu Gjaubarii, quem solum Cl. Driessen. excerpfit, relucet. Vel doctissimis tamen tales Glossæ nescio quam frustrationem, & vertiginem, sæpe objiciunt, nisi exemplorum lumine ex Libris, & Fontibus ipsis, collustrentur. Proposita ergo primaria notione in Hauriendo, & quidem identidem, sive repetitis hauribus bibendo, descendi ad usus Metaphoricos, & secundarios, eosque hoc ordine percensui. I. Iteratis ictibus ferire, vulnerare, haurire aliquem. II. Iteratis vicibus rem habere cum aliqua, & quasi aquatum ire ad sitim voluptatis explendam. III. Iteratis vicibus mulgere, emulgere ubera. IV. Emulgere oculum iteratis fletibus. V. Emulgere, & exhaurire, jumentum repetitis currendi vicibus.

Ejus notiones Arabicæ accurate digeruntur.

cibus. VI. *Identidem vindemiare & Racemare vitim.* VII. *Identidem vectigalia exigere, & quasi racemare.* VIII. *Identidem calumniis carpere, & vexare.* IX. *Alio flexu in 2. Conjug. demulcere, lactare, quasi identidem hauriendum quid dare in solatiolum.* Iterum X. *alio canali, in 8. Conj. Pass. Ægrotavit, proprie haustus, exhaustus fuit, morbis.* Denique XI. *Haurire translatum ad ardua moliminum quæ quasi exhauriuntur & exantlantur.*

Et cum
Hebraicis
conferun-
tur.

Magnam omnibus hisce *Metaphoris* dignitatem inesse, nemo inficias iverit. Justa interim suspicio est, Cl. *Driessenium* nihil horum vel legisse, vel saltem percepisse. Certe nihil horum, in quibus *demonstrationis* meæ vis sita, in *Excerptis* Ejus visitur. Hæc tamen plus lucis præbuisent *Lectoribus*, quam *Skeleton Gjaubarianum*; quod per se parum habet gratiæ, ac splendoris. Ad hoc jam filum, gravissimas illas *Metaphoras*, quibus verbum עָלַל in *Bibliis* auctum, evolvendas porro suscepi. Et I. quidem in *vulneribus altius inflctis*, *vitalemque spiritum haurientibus*, nostrum עָלַל adhibitum produxi ex *Thren.* 1: 12. 22. & 2: 20. item *Job.* 16: 15. *Exod.* 10: 2. 1 *Sam.* 6: 6. nec non *Esaj.* 66: 4. a pagina 89. ad 94. Hinc II. transii ad verecundum illum usum *Hauriendi* in *explenda siti voluptatis*, a pag. 93. & 96. Accessi deinde ad III. & IV. classem in *mulgendo, emulgendo*, indeque gemmulam figuratissimæ orationis restitui *Thren.* 3: 51. עֵינַי עוֹלֵלָה לְנַפְשִׁי *Oculus meus haurit i. e. emulget animam meam:* pag. 97. ad 99. Inde Classis V. nullum specimen in *Sacris* occurrere monens, descendi ad num. VI. atque *Racemationem* tum propriam tum impropriam illustravi agmine exemplorum; pag. 99. & 100. subsumsi VII. *exactiones vectigalium, & concussiones*, cum *calumniis* fere conjunctas ex classe VIII. a pag. 100. ad 102. Ad istam classem tamen directius reduxi *Deut.* 22: 14. istud שָׁם לָהּ עֲלִילוֹת דְּבָרִים reddens, *imponit ei cavillamenta verborum, calumnias &c.* Ad IX. in *lactando, oblectandove*, relata loca *Num.* 22: 29. *Jer.* 38: 19. 1 *Sam.* 31: 4. Adde *Pf.* 141: 4. pag. 103. & 104. Classis X. sub I. subordinarii se patitur. Postremo XI. in *arduis moliminum, facinorumve*, quæ *exhauriuntur, & exantlantur*: tam in bonum; quam in malum.

Nihil ho-
rum produ-
ctum a Re-
futatores
meo.

Qui utramque hanc aciem utraque in *Dialecto, Hebraica, & Arabica*, adspexerit modo, a se impetrare non poterit, ut non *Harmoniam* simul & *Gravitationem* harum figurarum admiretur. Præclare ergo sibi consuluit Cl. *Driessen.* qui hæc meas copias, quas *inviçtas* appellare audeo, suo, & *Lectorum* suorum, conspectui subtraxerit; post contextum *Gjaubarii* apponens, *Hactenus.*

Ejus luci-
dissima ori-
ginatio.

II. Ab illo *Hactenus* ita porro cornua disputationis suæ in me commovet. „*Certum est primigenium & universalem hujus Radicis significatum talia in-*“
„*volvere, quæ in singulares multos se possint devolvere.*” Ut hæc principia se dant, aliquid exprometur, quod discussis omnibus tenebris, clarissimum nobis diem pandat. En quod expectationi cumulatissime respondere queat.
„*Loca in quibus occurrit si attente perpendo omnia, universalis notio hæc vide-*“
„*tur; studiose, operose agere; omni nisu virium omnium contentione, opus*“
„*profligare, in eo perdurare, repetitis vicibus agere, sicque opus conficere,*“
„*& perficere; sive actio sit Physice noxia vel utilis, moraliter recta vel turpis.*”

Ec-

Ecquid copiosius simul & luminosius, pro primigenia potestate, & Virtute, unquam cuiquam in mentem venire potuisset? Habes *nifum*, habes *contentionem*, habes *profligationem operis*, cum *perduratione* in eo repetitis vicibus, quin *confectionem*, *perfectionemque* ejusdem, *Physice*, *moraliter*, in bonis, in malis, ex *simplice*, *propria*, *primigenia Thematis indole*. Nimis modestum jam censi debet illud videtur, quo Cl. *Dissertator* in hac *Origine* proponenda usus. Nunc oculis meis cerno, & intimis sensibus percipio, ex *Logica*, & *Metaphysica*, regione, certius, pleniusque, *adfulgere lumen*, quam ex omni *Arabia*. Necdum tamen *Origo* hæcce exhausta. Pergit Cl. *Dissertator*. „ In „ *Hithpabel* cum גִּבְרִית adversus aliquem agere, ejus opus sufflaminare, ludere, „ *sicque illi illudere*, *illi ægre facere*.” Nunquam ideas enucleatiores, & medulla sapientiæ refertiores, vidit orbis. Omnes *Dialectorum* opes, ad tantam opulentiam, & claritatem, nil nisi caligo, & sterilitas, mera. En vos iterum radios. „ *Ubi Racemare* i. e. *conficere* significat, quia omne conficere non est racemare additur גִּבְרִית vitis, כֶּרֶם vinea.” Non additur tamen *Jud.* 8: 2. *An non Racemationes Ephraimi*, melius quid, quam *Vindemia Abiezer*? Mea mihi *Origo* ibi ministrat repetitas carpturas, quasi *haustiones*, *legentis uvas*: at Cl. *Driesenius* eas faceßere jubet, ut *Confectiones* locum occupent. Abest etiam *Jud.* 20: 45. *Et racemarunt quinque millia virorum*, ubi jam vel sine גִּבְרִית illud *conficere* melius sedebit, si pro *occidere*, *interficere*, sumatur, nasceturque alia adhuc idea *Conficiendi* quam *Origini* suæ inludat fecundum *Viri ingenium*. Eidem debes pulcherrimum *Etymon* עוֹלָל, *infantis*, *pueri*, quem hinc dictum conjicit V. D. quasi *confectum*, ποίνυα, *factum formatum*; *Activum* quid, dum *anima cum illo conjuncta est*. Bellissimum profecto, ποίνυα, *Activum* quid. Ad posterius illud præluferat Cl. *Gusset*. cui עוֹלָל puer ab agendo, ab activitate, signat *factum tempore quo motu præditus deprenditur in utero*; & latiore usu, *infantem ea ætate, qua magis quam prius Activus est*. Talia vel invitis, credo, assensum extorquerent; præsertim iis, qui *Saniore Philosophia* in *Linguis enucleandis* uti possunt: nam nos *Grammatici* diceremus simplicius esse עוֹלָל *Lactens*, *Lac matris hauriens*.

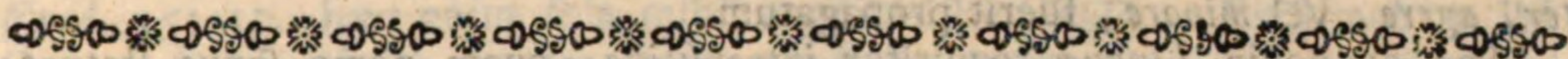
Hinc novo impetu sumto, ita prosequitur Cl. *Dissert.* „ *Videbis nunc, an* Et acerri-
„ *quomodo sub hanc notionem universalem cogi possint quæ habent Versiones* ma inde in-
„ *Lexicographi; quamvis forte in significatum primigenium se heic minus stantia.*
„ *feliciter penetraverint. Attamen quod ad nexum significatum particularium*
„ *cum universali ea dederunt, quorum ope significatum universalium & signifi-*
„ *catum particularium cum illo nexum feliciter attingimus.*” Id dicere videtur subtilissimus *Originum Hebræarum Inventor*, quicquid *LXX. Vulgatus*, *Chaldaeus*, reliqui *Veteres*, & *Recentiores*, vel in *Versionibus*, vel in *Lexicis* exhibent, id omne in *primigenium significatum*, quem, sola collatione locorum, feliciter attigit, pulcherrime conspirare, atque naturalem cum eo nexum habere. Tenta modo, & nil limpidius agnosces.

Merito itaque victorem sese infert, atque in fufas, fugatasque, copiolas *Palman nostras*, strenuissimam edit *Racemationem*. „ *Sed an quid ex Arabia expectes* cum lemnis-
„ *melius?* scis se-

rens Victo-
ri.

„ melius? Relege quæ ex ipso exhibuimus. ” Post currum vinctis manibus in-
cedo: nihil habeo quo ludibrium a me depellam: Cl. Driessenius quæ digna
lectu erant excerpfit; eaque attente relegi patitur, quæ nemo nisi Arabice pe-
ritissimus intelliget. „ Quis credat, inquit porro, verbi quod de Deo, homini-
bus, bonis, malis, usurpatur; de actibus utilibus, noxiis, rectis, pravis; de
vel ad animum vel ad corpus vel ad utrumque spectantibus; significatum pri-
migenium esse quem ille ex Lexicis Arabicis repetit. ” In Grammatica re-
gione hæc vocarentur *Arena sine calce*: at in *Metaphysica*, haud dubie, cun-
cta solidissime compacta. Ejusdem compactionis hæcce. „ Quomodo omnes
singulares significatus, vel verbum ad subjecta singularia applicitum, hinc ex-
plicari poterunt? ” Nempe os subleveram mihimet, qui explicationem &
applicationem sic satis concinne processisse autumabam. Compactissima deni-
que conclusio. „ Neque necessario Scripturæ loca ex illo fonte explicanda sunt.
Vide quæ in hanc rem habet pag. 100—102. (neque enim attinet omnia Typis
exscribi) & cogita quam coacta sint illa. ” Et quis hoc cogitabit, Studio-
sus, an Professor? Ni fallor, Professoris fuerat id demonstrare. „ Sed & atten-
de, quomodo jam hæc metaphora ducat ad magna facinora, qui est significatus
עלילה. Vide pag. 102. & 103. & videbis Magnalia Dei opera sic
proponi, & eleganter figurari illa dictione aquam, intrare, haurire. Quam
hæc abludunt! ” Dixi nempe pag. 102. & 103. in forma העלל, itemque
derivatis עלילה, & מעלל, ex Origine designari ardua molimina, & facinora
quæ magna mole patrantur, exhauriuntur, exantlantur: partim in bonum, par-
tim in malum. Utrumque usum triplici filo firmavi, tribus verbis adductis,
sub quibus Arabes a descensu in aquam, vel a gurgitibus intrandis, adscivere
secundariam vim aggrediendi alta negotiorum, moliminumque; tum in laudem,
& decus: tum in dedecus, & flagitium. Existimabam, hanc figuram tam no-
bilem esse, tamque dilucidam, ut omnium consensum statim auferre posset:
præsertim quum & Latinis protrita esset formula exhaurire labores, negotia,
molimina: nec non exantlare; ex Græco fonte, ubi ἀντλεῖν, & ἐξαντλεῖν, simili-
ter transferri amat: Arabica & Hebraica imagine tamen multo illustrius adhuc
fulgente. Sed apage nunc Metaphoram tam insubidam: nam Cl. Driessen. ad
omnium judicium provocat, simpliciter apponens, quam hæc abludunt! Et
unde quæso abludunt? An a Linguarum indole, & arte Etymologica? Nihil
cum iis conjunctius? Certe machinatio, studium, facinus, quod Versiones &
Lexica habent, tantam dignitatem, & gravitatem, non adferunt. Opus
νεανικόν, juvenile assumpsit Cl. Cocc. ex עליל puer. Si Originem Driessenianam
respicio, prodit mihi nisus, omniumque virium contentio, ad opus profligandum,
in eoque perdurandum, cum actione identidem repetita, donec conficiatur, & per-
ficiatur. Sic demum existit imago Magnalibus Dei expingendis apta nata:
præ qua Molimen meum, quo gurgites negotiorum subeuntur, intrantur, exan-
tlantur, ipsa aqua dilutius. Finem facio in *Metaphysica* subtilitate Cl. Gussatii,
quæ superiora illa lumina, & acumina, præ se delet. Observat ille עלילה de
Deo usurpari splendide, de Hominibus secus. Ejus rei rationem editurus, ro-
gat,

gat, An **לל** in Origine notat motum agentis a se ipso excitatum? qui sane decet Deum, quippe qui est independens simul ac Sanctus, ita ut, quæ faciet motu proprio, non possint esse alia quam optima. Contra vero homo cum sit **ל** dependens, **ל** corruptus, necesse est ut omnia quæ faciet motu proprio, **ל** recedens a dependentia, qua subest Deo, mala sint. Sublimius scandi non posse, in Originibus vestigandis, & nativa potentia Linguae Hebraeae ex Philosophiae meditullio eruendo ultro agnosco: simulque confiteri cogor, si talia desiderentur, ad commentationem Sacri Codicis, & Explicationem ejus, rite instruendam; nihil opis, lucisve, ferre posse Dialectos Orientales: quin reliquis quoque Linguis addiscendis tutius tunc in posterum abstinebitur: ne acies Metaphysica per earum cognitionem hebetetur, in primigeniis significationibus Linguarum omnium Matris, & Reginae, constituendis.

SECTION VIII.

*Radix **לה** indoles antiqua adstruitur.*

I.

Cum præcedenti **לל** magnam adfinitatem colit **לה**. Ejus simplex species, sive Conjugatio prima, *Kal*, nusquam in Sacris occurrit. Novem in totum loca offerunt speciem *Pihbel*. In *Hithpabbel* semel tantum prostat, nec quicquam ulterius de hac Radice reliquum; nisi quod **להללים** *Esaï. 7: 9.* a quibusdam ad **לל** reductum, hinc secundum plurimos derivetur, incerta tamen significatione.

Rarior in Sacris usus hujus Thematicis.

Istud *Pihbel* in Lexicis reddi solet *Agere, ducere*. Hoc quum nimis nudum videretur, nec *Emphasin* locorum satis exhauriret, additum, ut *Pastor agit oves foetas, lente, & clementer*. Ita Cl. Cocc. cujus exemplo Stock. proprie significat sensim ac lente ducere, prout duci solent ægri & infirmi; vel oves quas pastor pro ipsarum Viribus prudenter agit, perque commodas vias ad pascua ducit. Ex his nihil minuo, nec muto: facile tamen mecum qui Linguas callent animadvertunt secundariæ hæc esse potestatis, quæ Originem verbi neutiquam recludant, atque introspiciendam præbeant.

Secundarius semper.

Ut omnes id planius, pleniusque, percipiant, adducenda mihi copia est, qua Veteres in hoc verbo exprimendo usi. LXX. semel **ἀγειν**; ter **διατρέφειν** & **ἐκτρέφειν** enutrire: item **παρακαλεῖν** consolari; **καταπαύειν** quietum reddere; **ἀντιλαμβάνειν** suscipere; & **διαβασάζειν** sustentare, vel susceptum portare. A Symmacho alicubi substitutum **τημελεῖν**, studiosissime curare.

Græca copia.

Vides omnia esse secundaria, per quæ jam Origo Thematicis plane fluctuare incipit, magis adhuc undatura, si reliquam Veterum varietatem huc congerere vellem.

Reliquæ Versiones seponuntur.

Nempe, ut olim monui, *primævus ille fons abstrusior erat. quam ut genuinæ ejus vena ex reliquiis Biblicis pertentari posset.*

Existimabam, quum talia scriberem, omnes mihi, in re clara, facile assensuros: præsertim quum viderent *ubertatem; & dignitatem, Linguae Biblicæ, per Origines nostras amplificari.* Aliter tamen, quam expectaram, res cecidit apud multos; quamvis etiam multorum favorabili judicio, assensuque, me honestatum, citra vanitatem adfirmare possim.

Acceditur
ad Originem.

Tollendis scrupulis, quibus minus benigne de *Originibus* nostris sentientes laborant, observare, & pro certissimo principio inculcare, mihi liceat, ubi *Conjugatio Kal* desideratur sub aliquo *Themate*, ubi plerumque *simplicem, & principem*, ejusdem *potestatem* simul abesse, atque desiderari. Quid mirum ergo, si ex *Dialectis* reducere coner *significationem simplicissimam* quæ sub *Kal* olim, florente *Lingua*, obtinere debuit; unde in *Pihhel* istud *leniter, clementer, agere, vel minare*, fuerit propagatum.

Ita haustu
primo si-
tam.

Hæc ex genio *Linguae* requiritur *intransitiva*, quam nemo sanus statuet fuisse *agi, vel duci*: quia sic *Analogia Conjugationum* penitus conturbaretur; & aliquid admitteretur, quod ab omni specie veri abhorret. Hocce *intransitivum* conservavit *Dialectus Arabum*, ubi *نَهَلَ* in I. *Conjug.* est *Bibit*, speciatim, ad subtilitatem *Linguae*, primo *potu, haustive*: Item *potu expletus fuit, sitim restinxit*; ut Cl. Gol. in *Lex.* habet. Ex hoc fonte in *Pihhel* per vim *transitivam* profluxit *نَوَّيْتُ*, *facere bibere; ministrare potum.* Id mox ex se profudit, *prominare, propellere, pecus ad bibendum, more Pastoris: Aquatum ducere gregem.* Græcis *πότην* eadem amplitudine donatum. Hinc porro per *Metaphoram* ortum, *leniter, clementer, pastoritia cum cura, lactare, recreare, omni commoditate augere, ad lassitudinem, & molestiam, sedandam.*

Hanc *Radice* nostræ nativam elegantiam, & dignitatem, apertissime exerit *Pf. 23: 2. Ad aquas recubationum* *נְהַלֵּנִי* agit me *sitis levandæ gratia.* Et *Esaj. 49: 10. Ad scatebras aquarum* *נְהַלֵּם* aget eos *siti sedandæ.* Ad hanc *Originem, & Figuram* simul suavissimam, reliqua quoque loca reduxi, insigni cum augmento lucis, & gratiæ; quam non recipere, est intranti diei *fenestras occludere; & suum Linguae Hebrææ decus invidere.*

Cl. Driess.
iterum se-
cunda-
rium cum
primige-
nio com-
miscet.

II. Videamus interim, quæ Cl. *Dissertator* pro *Eruditionis suæ lumine, & copia*, huic *Origini* obduxit. „*Radix נהל* consultis locis omnibus in quibus occurrit, & adhibitis quæ diximus adminiculis, Versionibus, & Lexicis, nobis dicet *significatu primigenio recte leniter ducere relate ad animum & corpus.* Secundarium quid est in ductu illo necessaria præbere: sed quod tum addendum quia *verbum hoc per se solum non significat.* Huc refer *Gen. 47: 17.* Enimvero vereor, ne retractandum mihi sit, quod supra alicubi posui, Cl. *Driessen.* perpetuo *primigenium cum secundo* confundere, nam hic quidem accuratissime ea distinguit, & *primarium, rite consultis omnibus locis, nec omissis Lexicis, & Versionibus,* ait esse *Recte leniter duxit, primo relate ad animum, secundo, ad corpus.* In qua *Lingua hoc simplicem & propriam Thematis potestatem* constituere queat *profunde ignoro: in Hebræa id obtinere, jam docemur.*

cemur. Liceat tamen rogare, *primigeniusne* hic *significatus* in *Pibbel* sit statuendus, an in *Kal*? In *Pibbel* quidem hactenus nil *primigenium* nec novi, nec concipio. *Kal* nullo in loco conservatum: ut adeo excogitare nequeam, quibus *locis collatis*, & *consultis*, Cl. *Driessen*. tam pulchre & feliciter ad completissimam *Originem* hujus *Radice* sese potuerit penetrare. De *secundario* illo, in *ductu necessaria* præbere, ad *Gen.* 47: 17. mox commodius.

Pergit summus *Theologus*, & *Philologus*: „Ubi vox hæc de opere *Divino gratioso passim* adhibetur, quis existimet *significatum* *primigenium* esse illum quem *postliminio ex Arabia* reponit *V. D.*?” Interrogatio gravissima quæ omnes meas explicationes diffiat. Ex *Arabia postliminio* reponere *significatum* *primigenium* vocabuli, quo *Sp. S.* utitur in opere *divino gratioso* exprimendo! Quid absurdus! Sed scire velim, ad quænam loca respiciat noster *Dissertator*. Ni calculus fallit, intenditur *Pf.* 23: 2. & 21: 4. *Esaj.* 40: 11. & 49: 10. *Exod.* 15: 13. hæc enim sola mihi cognita istoc sensu. Existimabam ibi *Gratiam Dei* pingi sub *immagine Curæ*, qua *Pastor gregem suum* propellit ad *aquas siti*, & *lassitudini*, levandæ. Illuc me ipsi *Scriptores Sacri* invitabant. Sed, ut video, mecum illi aberrarunt, nec opus *Divinum gratiosum* satis condigne expresserunt. *Decorum* quoque non satis servavit, scilicet! *Paulus*, quum de *eadem gratia* agens, *1 Cor.* 3: 2. dixit, *γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ ὁ βρῶμα*. O *Judicium Criticum* plusquam *Divinum*! Tale & ex hisce resplendet. „*Si significatus ille particularis Scripturæ locis omnibus aptari nequit. Verbum per se non significat quod ipse vult: sed per ea quæ adduntur, quod docent loca omnia quæ adducit ipse. Vide Pf. 23: 2. pariter Jes. 49: 10. Confer Apoc. 7: 17.*” Habes iterum *Logicam*, & *Metaphysicam*, argumentationem. Eam pauci forte assequuntur. En viri mentem. *נהל* non potest significare *aquatum duxit* pecus, sed *vis aquationis* tantum subnascitur ex iis quæ adduntur, ut *מנוחות* *aquæ requietum Pf. 23.* & *מבועי מים* *scatebræ aquarum, Esaj. 49: 10.* *Vitiosissima* nempe *phrasis*, *judicio Driesseniano*, *Aquatum ducere ad fontes aquarum*. Videlicet habet hic *Philosophus*, quod, ut *Tautologum*, despuat: quum *Grammatico* talia mirifice *ablandiantur*. *Proprietas* tamen, e *Lexicographis Arabum* a nobis adducta, erat, *ποτίζειν* *dare bibere*; atque inde porro, *prominare* pecus ad *bibendum*. Quid jam *vitiosi*, vel *lutulenti*, trahunt, *aquæ*, & *fontes aquarum*? Sed *Apoc. 7: 17.* simplicius structum, *ὁδηγήσει αὐτὰς ἐπὶ πηγὰς ὕδατων*. Ergo *נהל* simplicissime *ὁδηγεῖν* *ducere*. Acutissime sane, ut nil supra: peccasset *Joannes*, si ibi *ποτίσει* adhibuisset.

Huc tendit nova hæcce illatio. „*Quæso* quid attinebat *aquas fontes*, &c. addere, si *verbum per se proprio* & *primigenio significato* dicat *Aquatum ducere*? Quare ubi illud non additur *Jes. 40: 11. Pf. 21: 4. Jes. 51: 18.* *verbum per se illud non significat, quod V. D. illud significare jubet. An omnis ductus, est ductus ad aquas?*” Non sane. Novi ego *Ductores*, qui ad *steriles* perducant *arenas*. Videat Cl. *Driessenius* an & illos *מנהלים* appellare audeat. Ego ex mea *Origine* *Titulum* istum illuc extendi nunquam patiar.

Necdum remittit fortissimus pugnator. „Cur igitur aquæ in his locis omif-
 „sæ locis superioribus additæ fuerunt?” Quia ποτίζειν Bibendum præbere; agere
 gregem ut bibat; & figurate, Recreare sitientem, ejusve æstum, & lassitudi-
 nem, potu sedare, sine expressa adjectione aquarum sæpe grandius effertur:
 quamvis alibi aquæ, & fontes, completius adjungantur. O Belgium! O Aca-
 demia Patria! quorsum deventum? Pudet, profecto, pudet, talia nunc a me
 tangenda, quæ fugere non possunt eos, qui Minerval solvunt.

Suave
 aliquid.

En mirificentissimam porro instantiam; „Quod dicit ad Exod. 15: 13.
 „rem per se si spectes, Verissimum est, quia in aliis Scripturæ locis diserte signi-
 „ficatur: sed verbum illud heic non dicit per se, sic enim non tantum per se vel
 „primigenio suo significato diceret aquatum ducere, vel & pro his divitiis
 „metaphoricis pastum ducere, sed & modo prorsus miraculoso pastum & aqua-
 „tum ducere.” Nempe ferierat Cl. Dissertatorem ad spectus pulcherrimus loci
 illius, quem pag. 107. Origin. exhibui. Ergo Verissimum agnoscit, quod ibi
 dedi; sed negat inde legitime concludi, primigeniam vim esse aquatum ducere
 gregem, quia tunc ex illo loco colligi quoque posset, primigeniam notionem
 esse, modo prorsus miraculoso aquatum ducere. Vigilone, an somnio? nam in-
 ter vigilantes tale genus ratiocinandi necdum audivi. Simplex & primigenia,
 potestas נהל mihi est, primo haustu bibere, sive potare libando. Inde in
 Pibbel extitit, dare bibere. Hinc secundo usu succrevit, aquatum ducere gre-
 gem; & latius permissa potestate verbi, omnibus bonis rebus recreatum, exple-
 tumque, aliquem, ritu Pastoris, fovere, curare, complecti. Ita explicui quoque
 2 Chron. 32: 22. וינהלם מיםבים & eos tanquam gregem suum bonarum rerum
 affluentia beavit, ac veluti ad fontes deduxit aquarum, quarum pleniore haustu, in
 summa pace, ac tranquillitate, priorem illam sitim, lassitudinem, miseriam, elue-
 rent.

Hic denuo Cl. Driessen. negat, vocem id per se dicere. Nempe ita adversus
 me disputat Vir materiæ suæ intelligentissimus, ac si omnia hæc in primi-
 genium significatum inclusa esse tetendissem. Qui possem? quum universa mea
 ratio, & methodus, hinc resiliat; atque tam fartas Originationes in aliis
 damnet? Qui possem iterum? qui diserte monui, esse Metaphoram a pastori-
 bus transsumtam, quæ æstus relevationem, sitisque in beata aquarum copia depul-
 sionem, contineat. An & me Metaphoram a primigenia potestate non distinguere
 autumat?

Aliud
 ejusdem
 suavitatis.

Fortius adhuc urgeor. Negat iterum Cl. Dissert. „Significatum illum ap-
 „plicari posse 2 Chron. 28: 15. quod ibi cibare, & potare, probe distinguatur
 „ab eo quod significatur per נהל.” Ipse hanc obiectiunculam mihi moveram,
 sed & mox dissolveram, ostendens singulari gratia, & Emphasi, וינהלם isti
 contextui insertum, quatenus latiore usu etiam valet, pastum potumque pecus
 prominare, &c. Præstruxeram pag. 108. Arabes suum ناهل etiam extendere
 ad pastorem, quum agit gregem jam pulchre potum, refotumque. Non expecta-
 ram itaque illud: „An homines bene pastos, & potos, ad primos haustus ducis?

Sed

„Sed attende novum significatum, quem necessitas V. D. imposuit hoc in loco
 „Radici suæ dare, itane hæc sunt eadem?” Non novum dedi, sed Veterem red-
 didi. Ostendat Cl. Dissert. fictitium esse, & natura Linguae alienum. Aequè
 diluta hæc ultima. „Neque felicius se expedit in loco Gen. 33: 14. Nihil hic
 „intenditur nisi propulsionem fieri non debere majore impetu, sive continuo se-
 „cus aquas, sive non.” Concedo totum. En meam paraphrasin. Viam ar-
 ripiat Dominus ante me, ego interim pro incessu, ac tenello illò pede mei agminis,
 pecus meum, meosque parvulos; אתנהלה לאמי lotos, potosque, prominabo, eo-
 rum æstu, siti, defatigatione, idoneis aquationibus refota, ac depulsa. Istam
 amplitudinem a Mose signantissimo verbo captatam tota series arguit: nam
 Vs. 13. præcesserat, puelli mei teneri sunt, & oves, bovesque, lactantes &c.
 Locum Gen. 47: 17. וינהלם בלהם ubi Cl. Driess. adsciscit necessaria præbere
 in ductu, eadem ornat Figura; estque ibi Phrasis prægnans; qualis & Apostolus
 usus 1 Cor. 3: 2. γάλα ὑμῶν ἐπότισα, καὶ ἐβρώμα. Magnifice dignitatem Sa-
 cri Sermonis adaugent, qui sua ei lumina, & ornamenta, invident.

III. Peculiarem curam postulat ἀπαξ λεγόμενον נהלים Esaj. 7: 19. Ve-
 hementer fluctuant Interpretes. Ab הלה Laudatas arbores alii, alii, per An-
 tiphrasin, viles, & illaudatas, arripuere. Mitto alia. Plerique a nostro נהל
 maluere ductus, tractus, viarum. Ego obtuli ex Origine, Loca rigua, læta;
 opposita senticetis, נעוצים sub eadem specie Pihlel. Utrumque Emblematicè
 fumi posse dixi; sic ut נהלים signet fortunas lautiores, lætioresque, qua pri-
 vatas domuum, qua publicas urbium; נעוצים humiliores, squalidioresque, eas-
 dem. Hæc est florido Orientis stylo illustrata, non exiguum isti contextui de-
 cūs addere opinabar. Ad ea Cl. Driessen. graviter, & condigne; „perpe-
 „tuum supponit V. D. quod Radix sua indole loca aquis irrigua subjiciat. Ne-
 „que rigua neque irrigua loca subjicit significatus primigenius; qui simpliciter est
 „ducere. Unde simplicissima est interpretatio, quæ reddit ductus; & hic, quia
 „de locis agitur, ductus viarum: & sensus est omnia ab hostibus obsessum iri
 „loca & locorum aditus, etiam viæ ductus latentiores.” Habes insigne lumen
 Orationis; & jam sentio, verum esse, quod Cl. Dissertator dicebat, recepta
 adminicula Arabismum omnem, ejusque caligantem, & malefidam, lucem, multis
 parasangis post se relinquere. Si Magnus Esajæ Commentator, qui, ex Kim-
 chio, laudatas arbores amplectitur, ad Magnatum palatia, & prætoria, ap-
 plicandas, fallus se nihil melius habere quod tradat, hæc scivisset, istos du-
 ctus viarum tam fastidioso silentio non præteriisset, præsertim accedente il-
 lo, latentiores: neque pronunciasset נהלים & נעוצים haud dubie esse op-
 posita.

Mirum V.
Cl. acumen.

Eodem sublimiore Judicio Critico explosum video frigidum meum Commen-
 tum ad Jobi Cap. 21: 24. עשני מלאו הלב, ubi magno conatu magnas nu-
 gas, jam tum, agens, verti malebam, Loca rigua ejus, ubi poti Cameli pro-
 cumbunt, plena sunt lacte. Hanc vim a R. Jona, & Ab. Esra, ex Lingua
 Arabica olim commendatam, uberrimum ibi sensum præstare censebam. Ad-
 dideram

Nobilis
ad hoc spe-
cimen.

dideram imperite, עֲטִינִים rigua illa procubitoria camelorum, oviumque, figuram sustinere Amplissimarum opum, Fortunarumque; prout omnium bonarum rerum ubertas, affluentia, & perennis copia, colore Lactis depingitur. Ad hæc Cl. Dissertator. „ Non video, quod heic omnino desideratur, Virum Doct. adferre „ Elegantiæ Arabicam, quæ loca in quibus cameli procumbunt ad aquas, & „ lac, conjungat. ” Valde imaginofum me hominem credere debet Vir gravis, & nihil sibi indulgens, qui induxerim Camelos ad aquas, & lac simul, procumbentes. Merito ergo me hisce increpitat: „ Profecto mirabilis esset Al- „ legorica connexio rerum non bene Junctarum, si vel fingis Lactis flumina. „ Quid illis cum locis ubi cameli procumbunt? ” Nempe in me nunc quadrat.

Humano Capiti cervicem pictor Equinam

Jungere si velit — — — —

Spectatum admissi risum teneatis Amici?

Atqui putabam me pinxisse Camelos, aliosque greges circa aquatoria procumbentes, qui Dominis suis Lactis copiam distentis jugiter uberibus funderent. Hunc conspectum Commentarius noster majore luce perfudit. Erunt qui læti recipient. Erunt & qui oculos claudent. Clausis certe luminibus mecum congressus videtur Cl. Dissertator, quum sic me premere pergit: „ Et si vel ille „ Radicis nostræ usus sit apud Arabes, ut significet loca ubi poti cameli procumbunt, non credo hunc significatum esse primigenium: dum non constat significare aliquid quod ad naturam Cameli spectat, cur primo, & proprio, „ significatu suo potius dicat loca in quibus Cameli poti procumbunt; quam in genere loca, ubi pecus quæcumque pota procumbit, & requiescit. ” Si Commentarium meum inspexit Clar. Dissertator, vidisset primigeniam notionem Radicis עֲטִינִים esse fovere, Boejen: & עֲטִינִים ex Origine signare incubatoria, sive Loca fotionis, ubi Cameli, Oves, pecudes omnes, molliter procumbunt, quæque fovent quasi; præsertim circa aquas. Non potui itaque non subridere, quum tam fortem in me pugnam edi cernerem, ab eo qui nescit quid ferire debeat. Ne Amicissima manus semet in similibus lædat, teneat, & quum Lexicon Golii evolvat, nunquam dimittat, Arabes quando Camelos inducunt, ad naturam alicujus verbi declarandam, non excludere reliqua animalia, in quæ eadem actio, vel passio, cadat; sed eos pro specimine tantum adhibere, ob familiarem, & quotidianum, eorundem usum. Idem de aliis subjectis, ad quæ a Lexicographis verba solent applicari, dictum, atque intellectum, esto. Erratum hic, & graviter nonnunquam offensum, etiam ab iis, qui Arabica gustarant. Sic sapiunt, scilicet, qui e Lexicis tantum sapiunt.

Tam strenuas instantias merita tandem palma ornat, quam sic sibi circumdat Victor. „ Dum intelligi debet aliquid quod Lacte repletum est, & liquet „ heic non intelligi ubera, atque constat עֲטִינִים apud Chaldaeos esse intulit, deposuit, imposuit, quid, amo te, ad naturam rei simplicius, & propius, accedit „ quam

„quam Mulctrale? Mulctralia ejus plena sunt lacte. &c. &c. Multa regerere possem. Remittere tamen lectorem nunc liceat ad *Comment. Jobi*, ubi omnia quæ *Interpretibus* in mentem venere, discussa, vertendumque esse adstruxi, *Ejus pecorosa Latifundia plena sunt lacte, & medulla ossa sua irrigatur.* Concipimus ibi *Camelos, Boves, Oves, greges numerosos*, non circa *Flumina lactis* recubantes, sed irriguis gaudentes latifundiis, quæ foveant, & incubent. Horum *Lacte copiosissimo, & medulla perenni, saginatum* Dominum divitem, & improbum, iste locus sic depingit, ut nihil grandius, uberiusque, unquam concipi, atque efferri, queat. Cl. *Driessen.* ad *Dialectum Chaldaicam* provocans, in qua עטן valeat intulit, imposuit, eam cum *Arabica* juxta intelligere se ostendit. Nihil in *Chaldaicis*, nihil in *Syriacis*, reliquum de nostro עטן. In *Lexico Chald. Thalmud. Rabbin.* invenire potuit Cl. *Dissertator* מעטן vas oleare. *Cupa olivarum.* Vas in quo reponuntur olivæ minus maturæ, ut mollescant ad emit- tendum oleum. Hunc usum adscivere Doctores ex *Arabico* عطن fovit, confovit, item fovendo maceravit pellem ut mollesceret. Cave credas pellem tantum foveri, & mollescere. Est specimen omnia amplectens, quæ fovendo ad mollitudinem perducuntur. Hinc in *Misna Menach:* עוטנו בתוך הבית Con- foveat illam olivam in medio domus. Cl. *Buxtof.* dedit quidem infert, imponit, deponit; sed apparet eum *exteriorem sensum* sequi, non *interiorem vim, & formam*, verbi. Jocularis ergo notio illa *Chaldaica.* Jocularis *Etymologia Mul- ctralium.* Repeto, quod supra insinuat: sic sapiant necesse est, qui ex *Versionibus & Lexicis* sapere se posse gloriantur.

S E C T I O IX.

Qua Vocabulum איתן incudi redditur.

I.

Brevis erit, & levis, hæc concertatiuncula. Non pugnat jam Cl. *Differ-* tator, non *Originem*, quam promisi, eliminat, atque in *Arabiam* infau- stum pedem referre jubet; sed eam singulari prudentia, atque circumspe- ctione, in unam cum reliquis omnibus sedem convenire patitur. Ostenderam *Cap. VIII. Origin.* Nostrum איתן vulgo referri vel ad *Radicem* אית, vel ad *Radicem* אתן, nulla earum vi ac potestate edita. Id satis esse arbitrabar, ad evincendum nil de *Origine* constare *Lexicographis*, quum ne de *Radice* quidem constaret. Subsumsi mox, quod talia in oculos incurrere arbitrarer, *Radi-* cem esse איתן, وتن apud *Arabes*; atque notionem primariam non esse, asper, durus, horridus, ut quædam *Lexica*; non fortis; validus, robustus, potens, ut

Resti-
tuendum
Thema

יח

alia ; non *gravis*, *severus*, *vehemens*, *intractabilis*, ut alia iterum exhibent : sed Cl. Coccejum proxime ad veritatem accessisse, *rumorem* & *fluxum aquarum* assumendo : אֵין enim apud *Arabes* proprium locum tenere in *aquis perenni vena præditis* : indeque אֵין forma *superlativa* esse *jugi fluxu præditum*.

Ejus usus
proprius,
& impro-
prius.

Hac nativa indole vocabuli e *Lexicis*, *Librisque* simul, *Arabum* adfirmata, recensui loca *Biblica*, quæ istam vim vel *proprie*, vel *improprie*, præ se ferunt ; iisque ex hoc fonte lumen & decus adjunxi. *Amos*. 5: 24. *Psal.* 74: 15. *Exod.* 14: 27. *Deut.* 21: 4. *Job.* 33: 19. & 12: 19. & *Mich.* 6: 2. Item *Gen.* 49: 24. in *figura* multo excellentissima : nec non *Num.* 24: 21. *Jer.* 5: 15. cum *Prov.* 13: 18. ubi aliquid peculiare, & abstrusius, in *sinu Linguae* delitescere submonui.

Cl. Differ-
tatoris co-
natus pa-
rum feli-
ces.

II. Ne ad hæc nihil reponeret Cl. *Dissertator*, vereor ne dederit quæ minus nihilo, pro *Origine* constituenda, judicari debeant a rerum peritis. „ Si loca „ recte inspicis omnia, significatus primigenius recte figitur in eo quod ipse ex „ Lexicographis adducit, & ex *Auctore Camusi*. ”

Mira potentia *Methodi Driessenianæ*, quæ tam dissona in unam primigeniam potestatem conflare valet. Ego hæcenus mordicus tenebam aliud esse in re, in *Origine*, in *idea ipsa*, *asperum*, aliud *durum*, aliud *horridum* ; aliud iterum *robustum* &c. aliud denique *grave*, &c. Sed nunc disco hæc omnia in *Metaphysica regione* unam ideam, unam intrare sedem ; & quidem simplicem, propriam, primigeniam, universalem ; quæ tam laxa sit, & hospitalis quasi, ut etiam jugem fluxum ultro invitet, atque cum omnibus illis in jura *Originis*, *nativæque indolis* coalescere patiatur. Addit Cl. *Dissertator*. „ Recte genera- „ liter significat omne id quod perdurat. Sed significatus primigenius non re- „ stringitur ad aquas, sed extendit se ad quidvis quod perdurat : usurpatur equi- „ dem & de aquis *Amos* 5: 24. &c. Sed & ad alia se extendit. *Gen.* 49: 24. „ ad arcum. Ubi certe recepta Interpretatio simplex est. Etiam ad montes, „ mansionem, &c. Hinc non necessario admittenda ejus interpretatio *Deut.* „ 21: 4. Dicit vallem horridam, in statu inculto perdurantem, quod sequen- „ tia declarant. ” Finita sectio. Decisa lis est. Vindicatus, & restitutus, est *Linguae Hebrææ* flos, honosque, quo sub vocabulo אֵין olim gavisa fuit. Cl. *Driessen*. pronunciat primariam vim generalem, esse, omne quod perdurat. Pace tua, inquiet, *Literator* aliquis, Cl. *Driesseni*, illud perdurare mihi secundarium fuit, semper, a duro ductum, prout perseverare, a severo ; item permanere a manendo, & perstare a stando, unde & stabilis. Sic stabilis, & durans, jure secundario unam sedem occupare possunt : sed an propterea & primigenio ? Placetne ergo, ut אֵין primario sit durus, & secundario deinde durans, perdurans ? Crediderim, ne dolo dicam, id voluisse Cl. *Dissertatorem* ; eumque in finem videtur citasse. *Gen.* 49: 24. וְשָׁם בְּאֵין קָשְׁתוֹ receptam ibi *Versionem* vocans simplicissimam. Nempe plurimi reddunt, & permansit in duritie arcus ejus. Species est ; sed tantum species. Ea duci se non passus *Cocc.* tentavit ; & sedit in aspero, arduo, abrupto, arcus ejus. Ego opinabar, me illustri figura textum ditasse, reddendo, & permansit in perenni arcus ejus.

Vide

Vide pag. 118. *Origin.* Sed, ut video, *duricies* ibi unice quadrat, & meum *perenne* nimis tortum, ac quæsitum. Crederem ergo, inquam, Cl. *Driessen.* hoc circumcirca voluisse, אִתֵּן *durus*, mox *durans*, *perdurans*, eoque nexu adductum, Deut. 21: 4. נַחַל אִתֵּן quæ mihi est *Vallis perennis*, & aquis *semper testâ*, exposuisse, *vallem Horridam*, in *statu inculto perdurantem*. Bellissima processio! *Durus*; *perdurans*. Inde נַחַל אִתֵּן *vallis perdurans*, pro *Horrida*, quæ in *statu inculto perduret*. Ecquid placet? Mihi quidem usque eo, ut *Vulcano* tradendos esse videam omnes meos *Arabes*, cum reliqua suppellectile *Orientali*, quæ tam limpidas *Originationes* mihi nunquam ministratura sit.

III. Non semel in privato, & publico, arma suppeditavi iis, qui a me dissentiant, ut *Hypothesin* meam fortius saltem, quam ipsi facere solent, oppugnare possent. Eadem liberalitate & nunc utar. Significationem *duri*, ut *primariam*, adoptatam reperio a Cl. *Forstero*, cui nec אִתֵּן, nec אִתָּן, placuit pro *Themate*, sed אִתָּה venit. Sub eo nostrum אִתֵּן ita ordinatur, ut per *Antiphrasin* sonare dicatur *perennitatem*, *durabilitatem*, *pertinaciam*, id quod non initur, imprimitur. Non intelliges forte. En quid velit. אִתָּה venit, inivit. Inde אִתֵּן per contrariam significationem, id quod non initur; non imprimitur: non penetratur. *Durum*. Itemque *secundario usu*, *durabile*, *perenne* &c. Habes saltem quod *Origo* vocari queat; quamvis eam *precariam* esse, & *contortissimam*, ultro sentias. Hujus æmulator *Avenar.* sic ad abacum sedit, „ אִתֵּן *Durus*, *vehemens*, *potens*, & substantive, *Duricies*, *vehementia*. „ *Cognitionem* habet cum תַּנִּין *Draco*, *piscis magnus*, & *potens in mari*. Item „ cum אִתָּן *Basis firma*, & *dura*; אִתָּן *Dominus*, *potens*. Hinc δυνὸς *potens*, „ *vehemens*. Item δυναμαῖ. δυνατός *potens* &c. ” Ecquid beo Cl. *Driessenium*? Habet nunc saltem aliquid in quod pedem demittat; qui antea pependisse debuit, *Radice* faceret ex *Priscis* suis *Adminiculis* אִתֵּן, אִתָּה, אִתָּן; an ex *Arabibus* meis יֵת, cum *Aleph servili*, gradum *superlativum* signante: dextre interim hanc ipsam incertitudinem dissimulans; & dummodo de significatione constaret, *Thematis constituendi* cura supersederi posse judicans. Non magnopere tamen Auctor fuerim Cl. *Dissertatori*, ut vel *Forsterianas*, vel *Avenarianas*, illas *tricas* suas facere velit, ni magis adhuc sese intricare gestiat. Si quid *Philologo*, & *Critico*, dignum proferre, Ei prolubium sit, ostendat unde *perennis* descendat apud *Latinos*: ostendat unde *Synonymum* ejus, *Jugis*, in *aqua jugiter manante*: ostendat denique unde αἰεία, & αἰένωα, apud *Græcos*, emanarit; atque hinc *Originem* nostram impetat, ut saltem semel habeamus *objectionem*, non *joco diluendam*; sed *rationibus resolvendam*.

Forsteri
& Avenarij
lusus.

S E C T I O X.

De Radice חלה, quæ חלא, teri, τείρειν.

I.

Secunda-
ria notio-
nes non
prælucent
ad Origine-
nem.

Magno, multoque, usu contritum Thema חלה, cujus ultimam quoque Aleph fuisse evidentissima derivata arguunt. Ejus significationes secundariae tantum in Sacris occurrunt; ægrotare; infirmum esse; viribus privari; debilitari; cruciari; dolere; condolere, unde חלי morbus, ægritudo; plaga; vulnus. In Pibbel חלה ægrotare fecit; unde formula solenni, חלה פנים Deprecatus, obtestatus, est, obnixe rogavit.

Sed si in-
certa sit,
incertio-
rem adhuc
reddunt.

His omnibus, quæ nihil certi pro Origine ministrant, hanc Epicrisin apposui olim: Non amo istam copiam, quæ me, dum ditat, pauperat. Nempe, ut notum, in fonte primigenio aliud ægrotare, aliud debilitari, aliud dolere, & cruciari. Subjeci, viribus privari, seu infirmari, in quo potissimum pedem fixit Lexicographorum princeps, Coccejus, notio est laxior, & vaga, quæ viginti, & ultra, tralatis verbis exprimi potest. Attenuari, atteri, enervari, contundi &c. aliaque bene multa, sua quæque proprietate distincta, concurrunt tamen ad infirmitatem, & virium privationem indicandam &c. Quum hæc scriberem, arbitrabar neminem tam rudem in Linguis vivere, quin ipso sono persentisceret, infirmari illud ex compositione, & negatione, oriundum, non posse constituere Originem. E Latino penum itaque promissi attenuari, enervari, atteri, contundi &c. ad virium privationem translata, quum tamen proprietas cujusque verbi diversissima sit: ostendique ne horum quidem quicquam, citra disertam auctoritatem Dialecti, pro primigenio posse adscisci. Id ita intelligas velim. Contundi, obtundi, aptissimum omnibus locis, ubi חלה in textu Hebræo extat. Ineptus tamen esset, & temerarius, qui proprietatem Radicis in tundendo positam fuisse asseveraret. Consimiliter teri, atteri, ubique locorum mirifice quadrat: & tamen neutiquam ferendus esset, qui sola ista convenientia ductus, concludere vellet, Originem Thematis hujus in terendo sitam fuisse. Nempe non convenientia quædam Veras nobis Origines Hebræas constituit; sed convenientiæ isti adjuncta Auctoritas Veteris Linguae, quæ si absit, nil nisi speciosa relinquitur conjectura, cui nemo prudens interpretationes suas superstruere sustinebit.

Cl. Drief-
senii in
hisce ballu-
cinatio per-
petua.

II. In hæc Cl. Driessen. sic insurgit Sectionis suæ Par. II. „ Certe immerito „ vapulat Cel. Coccejus, alique interpretes, Infirmari dicit esse notionem laxiorem & vagam. Dicere debuerat universalem simplicem primigeniam, „ sub qua notione universali continentur singulares illæ, a V. D. memoratæ at- „ tenuari, atteri, contundi &c. ceu totidem modi, quibus quid infirmatur.

„ Quem

„ Quem perperam defectum carpit in Coccejo, & Lexicographis, vere Defectus „ est regnans in omni V. D. Hypothesi, & Methodo. ” Jam video quid erraverim. Infirmari, viribus privari, nihil habet laxi, vel vagi. Est idea simplex, est primigenia, sub cujus universalitate contineantur omnia, quæ ab Interpretibus in medium collata; ne exclusis quidem illis, quæ & ipse contuli, attenuari, atteri contundi, enervari, &c. Frustra fui, & crassis meis principiis nimis adhæsi, quod virium privationem, & infirmationem, in abstracto tenere nequiverim. Regnat Defectus hicce per universam meam Hypothesin, quæ nuspiam abstractas, vel Metaphysicas, significationes, in primigeniam sedem admittit. Hoc est illud, quod alibi quoque confessus sum, Latinas, & Græcas, Literulas iudicium mihi meum corrupisse. In illis certe nil tale reperio. Ne in ulla quidem Lingua humana. Scilicet Divina est Hebræorum Lingua, Divinius propterea enucleanda, non per incerta illa subsidia cognatarum Dialectorum; sed per certissima principia Metaphysica, quæ confusissima quæque in ordinem redigere, & velut corpori mortuo animam infundere valeant.

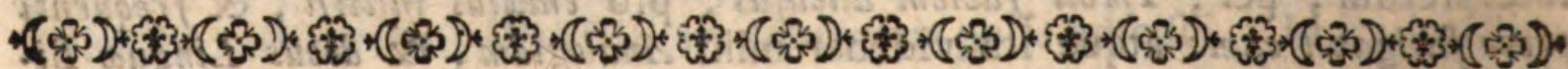
III. Conspectus utriusque Methodi rem, ad maximam meam confusionem, in omnium oculis defigat. Quum in illo infirmari pedem ponere non aude- rem, atque aliunde exploratum haberem, ægrotare esse secundarium significa- tum, assumpsi ex Auctoritate Dialecti Arabicæ primigeniam vim, terendi, ut חלה, vel חלה, חץ, in Origine fuerit *terpeothu* teri, atque ita infirmari, viribus pri- vari, ægrotare, debilitari, cruciari, dolere, condolere. Hinc חלי mihi erat plaga atterens, & excorians: eaque Emphasi tam Radicem quam propagines lætius enitescere censebam. Non ambigebam in re manifestissima, quippe qui scirem apud Græcos *terpeothu* ad omnia illa prono alveo se diffundere, & Latinorum quoque teri, atteri, eosdem in usus divergere. Exponebam inde pulchram illam formulam חלה פנים in qua sudare videbam præstantissimos interpretum, per, Trivit faciem alicujus, pro enixius institit, & frequentu prece fatigavit eum: atque ita videbar mihi Analogiam, & decus Linguae Bi- blicæ, hac in parte restituisse. Ostenderam quoque חלה Ezech. 24: 6. quæ aliis spuma, aliis, & rectius, Ærugo, non esse morbum æris, sed tritu- ram, sive id quod terendo, fricandoque, ex ære elicitur, Denique חלי monile, a Terendo deductum, meo more monstrabam, quatenus Terere pro Polire se præbet. Inde חלי & חליה mihi ornamentum multa politura insigne: prout polimenta, vel polimina, pro bullis aureis, monilibusque, usurpantur. His omnibus, nimium sane credulus mihimet, opinabar id naturalis lucis, & gratiæ, inesse, ut omnium Eruditorum assensionem mihi polliceri possem; præsertim si conferre dignarentur, quæ Lexicographi vel circa Originem, vel circa concordiam derivatorum cum Themate, tentassent.

IV. Hæc ego, multis annis in studio Linguarum Orientalium consumtis, vix ac ne vix quidem emoliri potui; quod Metaphysices claviculam in manus sumere neglexissem. Ejus ope Cl. Driessen, hæc prodigia Eruditionis Hebræ-

Nostrum
filum quo-
modo de-
currat.

Implica-
tum Cl.
Driessenii
glomus.

ca, & Artis Criticæ, uno momento edere valuit. „ Quia a חלה, vel חלא,
 „ non tantum est חולי, מחלה, morbus, תהאלים morbi; sed חלי ornamen-
 „ tum, manile; חליה ornatus. חליא spuma (חלאה scribit Ezechiel) ego
 „ existimem, universalem, חלי primigenium verbi significatum esse, vehemen-
 „ ter adfici, sive hoc ad animum, sive ad corpus tuum aliudve corpus referas.
 „ Violenter agitari, valide tractari, quod plerumque noceat; inde infirmari,
 „ viribus debilitari, atteri, ægrotare: sed חלי sæpe quod noxium, superfluum, sor-
 „ didum est auferat, deterat, abstergat, ejiciat sicque rem in melius restituat,
 „ unde detritis separatis scoriis, sordibus, fæcibus, significare potest חלי חלי
 „ detritum politum quid; חלי (חלאה) agitatione forti ebulliens חלי eje-
 „ ctum quid sicque spumam. Quod ad locum Ezech. 24: 6. quem V. C. ex
 „ sua Hypothesi dilucidat, commode ex fixo a me significato generaliore erit vel
 „ spuma vel ærugo, quam olla despumet. Significatus ipsius Arabicos non esse
 „ primigenios res ipsa loquitur. Nunquam vidi Origines tersiores, politio-
 „ res, detritiores, despumatiores. Aliquid tamen malæ æruginis iis adfricare
 videtur primigenium illud jam non laxum & vagum, sed plane errabundum,
 quod adscivit Cl. Dissertator, ut ad Cocceji, & Stockii, infirmari perveniret;
 nempe vehementer adfici, violenter agitari, valide tractari. Atqui supra Par. II.
 inveniebam infirmari esse Thematibus nostri universalem simplicem primigeniam
 notionem. An hoc idem est, primario, & secundum Originem, cum vehemen-
 ter adfici; idque iterum cum violenter agitari, aut valide tractari? Sic docet ad
 lumen Metaphysices, & Logices, suæ δ πάλιν Driessenius; omnes illas primige-
 nias potestates, quas vel Arabes in sua nobis Lingua finxere, vel Græcæ,
 Latinæque Literaturæ Cultores in his, aliisque, vocabulis, fabricati sunt, ad
 secundarium ordinem descendere jubens; ut ita Regina Philosophia sceptrum
 gerat Linguarum, atque sola vi ratiocinandi omnes Origines aperire, atque
 illustri in die collocare, valeat.

S E C T I O X I.

Radici רגע notionem vibrandi, coruscandi, unice con-
 venire evincitur.

I.

Dexter-
 tas Cl.
 Disserta-
 toris.

Qui in posterum Librum aliquem confutare, atque Hypothesin in eo ope-
 rosissime adstructam uno ictu convellere volent, habent nunc quem se-
 quantur Ducem, atque Auspicem, felicissimum. Ingens ego Caput
 contexueram ad Verbi רגע fluctuantem in Versionibus & Lexicis tam secunda-
 riam, quam primariam potestatem, ancora in solido jacta stabiliendam. Il-
 lud

lud XXVIII. Paragraphos, & Paginas plus quam quindecim occupans, a Cl. Driessenio in *semi pagellæ* mittitur compendium, unde ne ipse quidem meam sententiam dignoscere potui, nedum ut alii eam assequantur. Ut ergo aliqua saltem *cognitione causæ* Lectores nostros impertiam, ipse summa rerum fastigia paucissimis stringam.

Ostendi plerosque *Lexicographos* cum *Rabbinis Radici* *עג* subicere 1. notionem *rumpendi*, *findendi* in *Kal* cum derivato *עג* *momentum*, quasi *temporis fragmentum*. In *Nipbh.* 2. *quiescendi* ut & in *Hipbh.* *tranquillandi*. Addita 3. ab aliis *vis movendi*, *commovendi*, in qua pedem fixit Cl. Cocc. deducta inde in *Nipbh.* & *Hipbh.* *notione quietis*, quod *minimum motus* sit *quies*. Cl. Gussenius solam *quiescendi*, & *tranquillandi*, potestatem tenendam esse contendit.

Ut ex fluctibus hisce, aliisque non minoribus, quos *Lexica*volvunt, emergerem, auctoritate *Dialecti Arabicæ*, sub *ع* adoptavi significationem *vibrandi*, quæ proxime cum *Cocceji* illa convenit, pro simplici *motu* substituens *motum tremulum*, & *coruscum*; atque omnibus locis inde lumen, & decus, splendidissimum adstituens, cum summa *Linguae* constantia.

II. Hæc sufficiunt ad *Crisin Driessenianam* circa *Originem* hujus verbi cognoscendam. Ea sic habet. „ Quia verbo *עג* in *Nipbh.* & *Hipbh.*, manifestissime subest notio *quiescere*, & *quietum reddere*, uti & derivatis ab illis, necessario statuenda heic esset significationis *εναλίστης*, si τὸ *עג* ullo in loco simpliciter significaret *movit*, *commovit*: sed hunc significatum non invenio. „ Expungit, quod Cl. Cocc. ut multo commodius quam *Rabbinicum* illud *rumpere*, *findere*, induxerat, quodque Cl. *Vitr.* ut commodissimum, si modo validius asseri posset, commendarat: negatque simpliciter se significatum hunc invenire. Sic, quum *Dialectorum* auctoritati lis non defertur, quod unus figit, alter mox refigit; & nullus dissidendi modus, ac finis. Pergit acutissimus *Originum* vestigator. „ Existimo primigenium esse subito *abrumpere* aliquid; sic *עג* *momentum abruptum* quid: unde & significat *motum perturbantem* illico *sistere* „ sicque *coercere* & *sedare*. Verte *Jes.* 51: 15. *Jer.* 31: 35. Qui *sedat* „ *compefcit mare*, *motum ejus sistit*, si *fluctus ejus fremant*. „ Ego ibi, contrario plane adspectu, dederam, Qui *vibrat mare*, ut *fluctus ejus infremant*, atque monueram verbum hoc ut in *terra tremoribus concussa*, sic in *mari fluctibus inhorrescente* granditer poni. Cl. Cocc. exhibuerat, Qui *movel mare*. At *Rabbinis* placuerat qui *scindit*, *rumpit*, *mare*: cum allusione ad *maris rubri scissionem*. Cl. Gussen. *notione rumpendi* valere jussit, simpliciter maluerat, *quiescere faciens mare*. Eam male pulsam reducit nunc Cl. Driessen. atque *abrumpere mare* explicat *motum ejus subito sistere*, sicque *coercere*, & *sedare*. Dignus Viro conatus. Merito itaque in *Rabbinicam* interpretationem a Doctiss. Belgis comprobata sic porro insurgit. „ Et si respicitur ad *mare Rubrum miraculose scissum*, ea *scissione non commovebatur mare*, sed *muri ad instar* „ *consistebat*. Vide & *Job.* 26: 12. „ Ecquid oculis, manibusque, palpas illud subito *abrumpere* aliquid, pro illico *sistere instar muri*, *sedare*, *compefcere*, etiamsi ad *scissionem maris Rubri* his in locis alludatur? Miraculosa enimvero in.

Mirificentissima ejusdem originatio.

Sibi diffi-
milis No-
ster.

interpretamenta, ad quæ nemo nisi Cl. Driessen. unquam potuisset eniti. Sed male me habet, quod in *Dilucidatione Analytica Jobi* Cap. 26: 12. quam paulo ante hanc *Dissertationem*, meditatissime utique, concinnavit Cl. Driessen. nulla tam sublimis inventionis mentio exstet. Duas ibi reperio expositiones, alteram Cl. Cocc. alteram meam. *Vi sua movet mare, vel, Robore suo convi-
brat, inborrescere facit, mare.* Sic ego, *Originum* p. 145. In eadem *Diluci-
datione* Cap. 7: 5. עוֹרֵי רִגְעַ וְיָמָם ex *Origin.* p. 146. mecum vertere non dedignatus est, *Cutis mea inhorruit, & vulneribus hiat.* Dicamne tum non-
dum in mentem fuisse Cl. Dissertatori, quod nunc in publicum profert? Non
licet: neque enim credibile, gravissimum *Theologum* Materiam tam gravem,
qualis illa quæ promittit *Veras Causas & Auxilia interpretandi Linguam Hebræ-
am Biblicam*, levi, & subitaria, opera aggressum.

Semet me-
cum juxta
nunc impu-
gnans a-
cerime.

Instat porro, non mihi solum, sed & sibimet, jam gravis V. Cl. „ *Veram*
„ *verbi notionem esse, quam dedimus manifestum quoque est ex Jer. 47: 6. Arabi-*
„ *cum vero illud circumtremere, vibrare, coruscare, quod Vir Cel. locis Scripturæ*
„ *S. applicat perquam quæsitum est & nihil coruscat in locis illis.*” Nempe pro
iis, qui oculos claudunt, vel avertunt, ad radios undique se ingerentes.
Certe *Jer. 47: 6.* nil aptius *fulminatione corusca*, quam induxi, nisi pro ora-
tione erecta, & vibranti, malis torpidam, & jacentem. Vide pag. 136.
Orig. Compellatur *Dei Gladius sæva acie omnes territans, &c. &c. &c.* Ex
mente Cl. Driessen. pro *diffulmina & quiesce*; habebis subito *abrumpitor & quiesce.*
Egregie! Consimiliter non splendet, sed plane vibrat, coruscat, & fulgore
vere *Orientali circumtremet*, (illud *circumtremere* in *circumstrepere* mutatum
nollem) Figura, qua *Esaj. 34: 14.* induxi pro quiete, affluentiam, & opu-
lentiam pleno alveo undantem, quam *circumtremere, vibrare, coruscare*, dicunt
Arabes. Vide pag. 137. usque ad 141. Eadem orationis Majestas *Jer. 31:*
2. & 6: 16. Esaj. 28: 12. Deut. 28: 65. ubi *Abundare & Abundantiam* assu-
mas licet, si *tremulum adfluentiæ fulgorem*, quem sublimior *Orientis*, genius
captat, minus ferre, vel capere, queas. Applica ibi Dissertatoris nostri su-
bito *abrumpere motum* atque ita *quiescere vel tranquillare*, & stupebis granditatem,
cum limpidissima claritate conjunctam.

Specimen
completi-
mum artis
Critica.

En specimen, quo ipse Vir Cl. adversus me conspici voluit. *Jes. 51: 4.*
*Lex a me prodibit, & Judicium meum לאור עמים ארגיע in lucem gentium fa-
ciam vibrare, corusci instar jubaris emicare.* Ad hæc ille: „ *Judicium facere*
„ *vibrare, & coruscare, alienum est admodum; sic opus non fuisset addere in lu-
„ cem, certe illud facere vibrare nihil dicit quod in lucem non dicat multo sim-
„ plicius & clarius: sic quæsite idem bis dicitur, & non coruscat promissio quæ*
„ *stabilem judicii sedem promittit per דֹּ quiescere faciam judicium, cui versioni*
„ *cur non acquiescamus nulla est ratio.* Notio autem fulminis ab hac promissione
„ *abludit.*” Non crediderim, a renatis literis, unquam quemquam exti-
tisse, qui tantum *Judicii Critici* capaci pectore concluderet, quantum ex bre-
vibus hisce stricturis relucet. Primo admodum alienum est, ut quum *Propheta*
describat *Auroram Evangelii*; formulæ *תורה מאתי תצא Lex a me exhibit,*
*instar Solis Orientis scilicet, subnectat uno halitu, & Judicium meum in Lu-
cem*

Prima
acies.

cem gentium faciam vibrare, coruscare, resplendere. Quis non sentit, membra hæc parum cohærere? *Secundo*, sit aliquid cohærentiæ, quis ferat, orationem tam *φωσικὴν* faciam vibrare in lucem gentium? Nonne illud in lucem plane supervacuum, otiosum, odiosum? An non quicquid vibrat, & coruscat, per se intelligitur lucere? Quid opus ergo illo *לֹאֵל* in lucem? An non sic quæsite idem bis dicetur? Sic decernit Cl. Driessenius. Ego autumaram Doctrinam Evangelii absque ulla specie, vel umbra, Tautologiæ, condigne dici Corusci instar jubaris vibrare, ut esset in Lucem gentium. Atqui tertio, non vibrat, non coruscat promissio, quæ stabilem judicii sedem promittit, per *אֲרִיֶּע* quiescere faciam judicium. Non intelligo. Videtur, intendi, Coruscare esse aliquid tremulum, irrequietum, inconstans, instabile; quum judicium hic promissum sit constans, stabile, perenne, quietam sedem semper obtenturum.

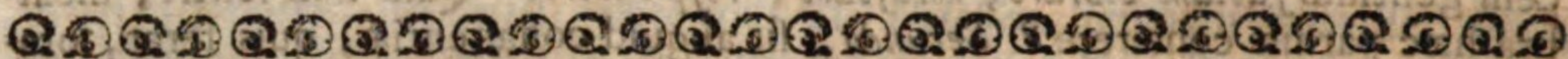
*Secunda
acies.*

*Tertia
acies.*

Scio Magnos interpretes sic illud *אֲרִיֶּע* quiescere faciam explicuisse: sed quid facient, quum ad Lexica, & Versiones, iis commentandum, non ad verum Linguae genium? Coccejus tamen contrario, & nostro plane sensu, ausus, in lucem gentium movebo, & quidem celerrime. Similiter de Dieu; Rumpere, erumpere faciam: nempe instar Lucis quæ infinitis radiis erumpit, & cælum quasi findit. Quanto Illustrior imago Driesseniana! Et judicium meum in Lucem gentium abrumpere faciam subito ut quiescat. Quam sublimis hæc, & Hyperphysica, loquendi ratio, omnem humanam facundiam exsuperans! Falsissimus ergo fui, quarto, quum subderem imagini a me productæ, Vides Evangelii radios & auroram. Sed fortius adhuc aliquid residet, & imaginem Fulminis ingerit *אֲרִיֶּע*, cum cujus corusco lumine, potentia, incredibili rapiditate, exortus procurfusque novæ Legis comparatur. Ad hæc Cl. Dissert. „Notio fulminis ab hac promissione abludit.” Nil præcisius. Intelligo nunc modum mecum excessisse Sacros Scriptores, quando Doctrinam Evangelicam augment fulminea vi, atque virtute: & vitiosos esse Declamatores, qui non lumina tantum, sed & fulmina Orationis potentissimæ sectantur.

*Quarta
fulminea.*

Tangenda restat ultima instantia. „Neque V. D. Radicem apud Arabes invenit nisi per literarum metathesin, quæ si obtineat Methodus, viam in Arabiam nimis latam latiore pandet.” Bona objectio. Tardo pede ad Metathesin accedendum. Eam tamen in totum excludere; imperitiæ, & imprudentiæ, esset; quum exempla dentur omni exceptione majora. Talia sunt *חִי* & *חַי* discalceatus fuit. *וְיָ* & *וַיָּ* præcepit, mandavit; proprie injunxit. De his, similibusque, ne Carneades quidem dubitarit. Accedit, quod Thema *רָגַע* rediit, remeavit, iteravit, etiam a vibratione, & reciprocatione motus, usus illos secundarios adscivisse videatur. Deductio ista limites præsentis curæ egreditur.

S E C T I O XII.

De verbo הכיט, cujus Radix נבט, vel יבט.

I.

Dexteritas & peritia Cl. Dissertatoris.

Solita Dexteritate, & solertia, iterum utitur Cl. *Driessen*. quum Causæ meæ Arcem intactam relinquens, quæque *Paragr. I.* præmunivi forti silentio transmittens, leviter nonnulla excerpit, quæ ad Consilii mei rationem, & demonstrationem, neminem perducere queant. A me ergo habeantur, quibus carere nequeunt, qui iudices inter nos sedere volent. Præstruxi *Paragr. I.* non nisi in *Nipbh.* & *Hipbh.* hocce Thema, speciebus נבט & הכיט extare, significatione videndi, quam tamen *Lexica*, & *Versiones* varie exprimant, adspicere, circumspicere, intueri, considerare, contemplari, cernere. His diversam esse Originem ne cirrata quidem turba ignorat. Adduxi etiam copiam *Hebræam* in verbis, השקף / חזה / ראה / השגיח &c. quæ ad intuitionem denotandam ita conveniunt, ut tamen quoad Originem multum differant. Hæc neminem fugiunt, nisi Cl. *Dissertatorem*, qui de *Veris Causis & Auxiliis interpretandi Ling. Hebræam*, ejusque primigenias, simplices, proprias, Originem eruendi, conscripsit. Nempe bonus *Philosophus*, & *Theologus*, non curat verba, sed rem tantum spectat; eique sufficit si universalem teneat notionem adspiciendi, & intuendi; unde tandem ea emanarit. Utinam tamen V. Cl. qui *Alexandrinis Interpretibus* Clavim detulit *Originum Hebræarum*, eos nunc consulere voluisset, atque in magna copia verborum βλέπειν, κατανοεῖν, εἶδεν, σκοπεῖν, ἰσορᾶν, ἐπιστρέφειν, indicasset, quodnam eorum tanquam primigenium amplecti debeamus; nisi forte omnium in unum κυκεῶνα & cinnum conflare iussurus sit.

Rogabam insuper, quum in *Kal* nuspam prosteret nostrum Thema, quid ergo ibi resonuerit; neque enim verisimile esse, in *Nipbh.* & *Hipbh.* plane eundem usum obtinere, quem prima & simplex conjugatio tenuerit.

Denique produxi nugatorium conatum *Avenarii*, a בטן ventre nostrum הכיט ita detorquentis, ut signet inclinationem corporis ad ventrem usque prospiciendi, & intuendi, causa.

Origo mea.

Ut pro incertis, vel & contortis hisce, aliisque, aliquid certi, pulchrique, recuperaret tandem *Lingua Hebræa*, ex sororia ejus *Dialecto* produxi נבץ tremulum micuit chorda, arcus, vena, fulmen, oculus: nec non ובץ; in oculo, & fulminante ejus acie, protritum: atque inde הכיט secundum Originem sonare ostendi idem ferme quod ἀτενίζειν intenta & vibranti acie intueri.

II. Non

II. Non est quod verear quemquam tam *Ἀμύχαν* fore, qui sic propositam lucem aspernari vel velit, vel possit. Ne ipse quidem *Driessenius* noster assensum nunc negare sustinebit, postquam rem propius oculis ejus admovi, atque ingessi. Est in hisce quod vel reluctantem in jura sua cogere queat. Ita quoque hic pugnat *Cl. Dissertator*, ut solent qui receptui canunt; & speciosum meditantur recessum. Verba omnia simul apponam. „ Iterum V. „ D. significatum suum Arabicum in Hebræum solum infert per Metathesin. „ Oportet verbi significatum primigenium esse generaliore, qui plures diversos- que adspiciendi modos possit involvere. Ubi verbum de Deo usurpatur est vel „ adspectus gratiæ ac bonitatis *Psf.* 84: 10. *Jesf.* 64: 8. & 66. 2. vel gratiosi „ auxilii, benevolæque curæ ac defensionis. *Psf.* 13: 4. & 80: 15. indigna- „ tionis *Psf.* 104: 32. approbationis *Hab.* 1: 13. Quare in genere dicit adspi- „ cere. Vide *Stockii Lexicon*.”

A Cl.
Driessenio
confutata.

Ad hæc teneatur, frustra *Metathesin* mihi objectari, quæ hic nulla; quum *Radicales* eodem ordine retinuerint *Arabes*, sive *נבץ* placeat, sive *יבץ*. Sed videtur V. Cl. *metathesin* nunc appellasse mutationem elementi *ט* in *ץ*. Si hæc Ei hæctenus ignota, adeat, rogo, *Clavim Dialectorum*, atque ea nihil familiarius deprehendet. Reliquis quid reponam, non reperio. Admiror completissimam illam recensitionem locorum, & stringentissimam conclusionem, auctoritate *Cl. Stockii* confirmatam. Atqui ille inter alia quoque posuit, attentius & fixis oculis aliquid intueri: item constanter & attente aliquid intueri. Inde ad mentem hominis transferri ostendit, pro cognoscere, considerare, contemplari: ad Deum, exactissime omnia cognoscentem & perspicientem, partim notitia simplice, partim gratia & bonitate; partim benevola cura & defensione; partim indignatione; partim approbatione; iisdem locis, quæ supra vidisti, laudaris. Poterat ergo vel ex illo magno suo Fonte percipere *Cl. Dissert.* attentis & fixis oculis intueri, quod ego ex *Origine* mea in medium contuli, non excludere plures, diversosque admodum, adspiciendi modos.

Ejus de-
fensio.

Ut summus *Philologus* orbem demereatur *Erudicum*, quum *Vindicias* hæc confutare aggredietur, adjungat velim quid verba *ראה, חזה, השקף, השגיח, שרף* &c. valuerint in *Origine*, & quisnam simplex, proprius, primigenius, & universalis, significatus, diversis hisce *Thematibus* sit attribuendus. Non est quod operam hanc refugiat; quum tam diserte adfirmarit ex *Lexicis* & *Versionibus* luminis affatim hauriri. Habet præterea *Sanioris Philosophiæ* facem, quæ plus possit, polleatque, quam omnis *Arabia*. Adjiciat insuper, precor, *Origines Græcas & Latinas* omnium illorum verborum, quibus actio videndi, pro copia, & ubertate, utriusque *Linguae*, designatur. Sic fiet forte, ut socias tandem dextras in *Originibus* pandendis, jungere discamus, & vel ego *Metaphysicus* reddar *Speculator*, vel *Cl. Driessen.* ex sublimitate sua ad humilitatem nostram descendens, aliquid solidi sub pedibus habuisse, mecum sit gavisurus.

Opera
quam a Cl.
Driessen.
Orbis Eru-
ditus expe-
ctat.

S E C T I O XIII.

De Radice נקח.

I.

Fluctuatio
Lexico-
graphorum
in hac Ra-
dice.

Nunquam
fmienda
nisi aucto-
ritate Dia-
lectorum.

Crisis
Driessenia-
na multo
acutissima.

Inter palpabiles Defectus, tum Versionum, tum Lexicorum, inde confectorum, est, quod circa plurimas Radices ea tantum exhibeant, quæ sua cuique conjectura, & sagacitas, ex consideratione locorum suggessit. Hinc factum, ut in quibusdam Lexicis נקח sit exscindere, in aliis confringere: in aliis iterum excutere, decutere ramos. A Cl. Coccejo mollior adhuc potestas destringendi adscita. Cl. Gussset. maluit perfodere, perforare. Adjecere alii, ob unum alterumve locum, definire, determinare præcise; quod tamen a cædendo tanquam secundarium profluxerit. Omnis ergo quæstio huc redibit, num נקח proprie & primario valuerit apud Hebræos fodit, foravit, ut novissime Guss. contendit, an strinxit, destrinxit; ut Cocc. an diffregit, & frangendo decussit, concidit, excidit quod a Rabbinis traditum, plurimos calculos abstulit.

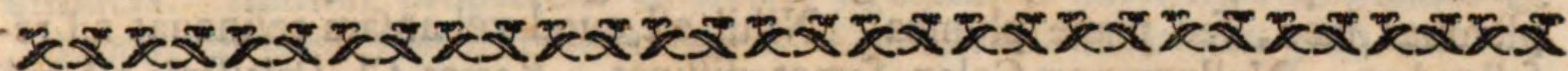
Hanc litem sine Dialectorum auctoritate secari, atque decidi, non posse, vel rudiores in hisce nostris sacris facile intelligunt; ut proinde mirum sit nonnullos eorum, qui Eruditi audiunt, hoc vel non posse, vel non velle, agnoscere, quod communis sensus omni dubitationi, & contradictioni, exemit.

Produxi itaque ex Dialecto Arabum, usus constantes, & perpetuos, nostri נקח in tundendo, contundendo, pertundendo, & gravissimo ictu perfringendo caput, aliudve, cum dispersione medullæ & cerebri. Posteriora hæc cave, ex mente nostra, Origini inferas: sunt enim secundarii usus, qui ex pertusione sponte succrevit. Nempe quod tunditur, & tundendo perfringitur, solet in superiori parte potissimum feriri; unde Caput non hominis tantum sed & cujuscunque rei, rectissime appositum a Lexicographis Arabum: quemadmodum & dispersio cerebri per Metonymiam adjecta, quod tales tusiones, & ictus superne illatos dispersio fere consequatur medullæ, & partium internarum.

II. Videamus nunc, quid Cl. Dissert. in contrarium attulerit. En Capitalissimam Crisin. „ Iterum significatus particularis, qui applicatio quædam est significatus universalis, qui indagandus est ex collatis & inspectis locis Scripturæ „ ubi occurrit: per se magis dicere caput diffringere, quam aliud quodvis, tam „ est alienum quam caput vini diffringere. Ut quid postremis hisce subscissalis, teneatur, sciendum me duas Glossas ex Camuso laudasse, pertudit ovum, & diluit vinum, addens, quasi dicas caput vini infregit, contuditque. Suaviter ridet Cl. Dissertator istam meam ineptiam, quod Vinum Capite careat, videlicet. Sentis virum in Linguis potentem. Non patitur vino caput tribui,

bui, quod *aqua contundatur*. Ni tamen sic vires ejus *infringantur*, periculum est, ne nimis *ferox* ejus *Caput* potantium *Capita contundat*, secundum illud dictum *Arabum* *اليوم حفاف وغدا نقاف* *Hodie pocula, cras capitis contusiones.*

Sed *נקף* per se dicere *diffregit caput*, specie vacat, inquit V. Cl. Id nec ego docui; saltem non intendi. Potuissem clarius forte loqui, nam integra phrasis poscit *נקף ראש* *pertudit, tundendo discussit caput ejus*, ita tamen *usus* ille *Metonymicus* invaluit, ut absolute *נקף* *pertusio*, designet *קسر الهامة* *diffractionem capitis*, ob rationes *Paragr. I.* præstructas. *Usus Biblici* amicissime concinunt. Plena formula occurrit *Thren. 3: 5.* *נקף ויקף ראש* *contudit caput*; at *Esai. 3: 34.* *נקפה* absolute infert *Capitis contusionem*. Est etiam ubi latius sese, liberaliusque præbeat verbum hoc: prout *Tundere, pertundere*, patentissimæ est ditionis. Hæc satis copiose deducta in *Opere de Origin.* ac proinde verbum non addo. Miror tantum, tam subito hic exaruisse venam Cl. *Driessenii*, ut *significatum universalem* *Thematis* nostri aliis adhuc *indagandam* remittat.

SECTION XIV.

De Radice ספה.

I.

Quando Cl. *Driessen.* nos sæpissime ad *Lexicon Stockianum* vocat, compendii causa illuc & ipse gravissimum meum *Adversarium* relegabo. In eo ספה declaratur bifariam. I. *Consumsit, perdidit, abstulit; consumptus est, defecit, periit.* II. *Addidit, adjecit, conjunxit.* In priori classe, convenire dicitur cum סוף *deficere, finire.* In posteriore, cum יסף *addidit.* Ex *Cocc. & Avenar.* hæc hausta esse recognosces, si contuleris quæ in *Origin. Cap. XIII. Par. III.* olim strinxi.

Ut hæc indecora notionum pugna tolleretur, & *Linguae* nativa pulchritudo refloresceret, produxi ope *Dialecti Arabicæ* primigeniam potestatem *radendi*, quam *Themati* سفي Origo insevit. Eam apud *Hebræos* quoque obtinuisse, firmavi exemplo evidentissimo *Esaj. 7: 20.* ubi habemus *Emblema Novacula*, qua *Caput, pubes, barba* תספה *radatur.* Nova luce, & gratia, inde adfeci *Esaj. Cap. 13: 15.* ubi נספה mihi *derasus, & novacula hostili deglabratus.* Hinc processu ad geminam metaphoram, quarum prior in *perditionem*; posterior in *additionem* se diffundit. Nempe *radit, eradit, qui disperdit: & radit, corradit, qui addit, adjungit, cumulat.* En brevem conspectum. In prima classe

Lexicorum discordia.

In concordiam revocata ad lucem Originis evidentissima.

habes Gen. 18: 23. *Etiamne justum cum improbo RADES?* Et Gen. 19: 15. 17. *Ne RADARIS in urbis hujus iniquitate.* Et Num. 16: 26. *Ne RADAMINI in omnibus eorum peccatis.* Et 1 Sam. 12: 25. *simul vos, simul Rex vester RADEMINI.* Et 1 Sam. 26: 10. *in praelium descendet, & RADETUR.* Plura vide pag. 163. Orig. In secunda classe veniunt Jer. 7: 20. *רָדוּ RADITE holocausta vestra supra sacrificia vestra. i. e. corradite; ut constructio ipsa cogit.* Iterum Esaj. 30: 1. *Ad RADENDUM peccatum super peccato, pro Corradendum, & cumulandum.* Adde Num. 32: 14. *Omni gustu careat necesse est, qui in hisce addere, adjicere, malit, quam corradere, radendo acervare.* Mitto alia interioris, & profundioris, meditationis; quæ longiuscule nos abducerent, & detinerent; atque ad Opus Originum remitto.

*Nebulae
soli meri-
diano offu-
sæ à Cl.
Dissertat.*

II. Audiamus jam Cl. Dissertatorem. „ Iterum modus aliquis pro universali si-
„ gnificatu. Certe verbum per se non significat novacula radere. Hinc in loco
„ ab ipso allegato novacula additur. Igitur loca ubi novacula non additur, non
„ recte sic vertuntur. Verbi causa Gen. 19. *Ne RADARIS in urbis hujus iniquitate*
„ &c. significatus universalis est auferre, quod quia fit multis modis plures signi-
„ ficatus secundarios & particulares admittit, pro rei quæ aufertur cujusque na-
„ tura”. Diffido mihi met, hæc exscribens, jamque serio, at nimis sero,
timere incipio, ne Collusorem egerit Cl. Driessen. non Confutatorem. Non
plumbea hæc, sed plane plumea. Nihil est quod vel ansam relinquat ad re-
fellendum. Nullum non Colon semet dissipat. Radere Cl. Driessenio est mo-
dus, qui sub universali auferre contineatur. Radere non est Radere nisi adsit
Novacula. Item, Radi in urbis alicujus iniquitate, vel pœna, non præstat re-
ctam, plenamve, sententiam. Denique Universalis significatus nostræ Radicis
est Auferre, atque inde etiam addere, adjicere, emanavit &c. Iterum dico,
ne ansa quidem ad refellendum mihi relicta. An ultimo hoc certamine γουμνῆ,
τῇ κεφαλῇ insinuatum ire voluit Cl. Dissertator, se lusoriis tantum armis mecum
in arenam descendisse, ut occasio mihi præberetur pulverem adversus me a
longo concitatum dissipandi, eundemque ex oculis multorum diluendi? Id si
est, melius tamen paullo existimationi suæ consulisset vellem Amicus noster.
Si non est, melius in posterum sibi consulat velim; nunquam falcem in messem
non suam immittendo; multo minus extra sphaeram activitatis tam longe evo-
lando.

Sumite materiam vestris, qui scribitis, æquam

Viribus, & versate diu, quid ferre recusent,

Quid valeant humeri: cui lecta potenter erit res,

Nec facundia deferet hunc, nec lucidus ordo.

S E C.

S E C T I O X V.

De Radice כנע Corollarium.

I.

Confutatio Libri de Originibus felicissime explicit. Corollarii loco subnectitur iudicium de Themate כנע, quod in Vestibulo operis tetigeram, tantum, ut Defectus Versionum, & Lexicorum, palpandos darem: quod enim in hoc, id in trecentis, atque adeo ter trecentis aliis, obtinere scias; ut nempe de secundaria quidem notione abunde constet; sed primaria indoles, & virtus, profunde ignoretur. Hæc Radix nupiam in proprietate sua occurrat.

Id in hoc Themate cuius in oculos incurrit, qui modo Lexicorum inopem pro Origine constituenda copiam adspexerit: nam apud Avenar. כנע valet Humilis, supplex, submissus fuit. Tria hæc secundaria, & sua quæque Origine distincta. Additur propterea: „ proprie significat se submittere in poplites & „ genua, ut solent supplices ingeniculari. Cognationem habet cum כרע incurvatus est, & כנע humiliter sensit. Hinc γενέσθαι. γένω. Genu. lydc. knie: item „ κυνέω. προσκυνέω “. Apud Stockium similiter reperio; Humilis, demissus, supplex fuit. In Kal non occurrit. Sed in Niphh. est, Humiliavit, demisit se, abiecit se; Humiliatus, depressus, abjectus fuit, &c. Quid in proprietate Latina sit abjicere, quid demittere, quid deprimere, quid Humiliare, scimus omnes. Nescimus interim hætenus quid Hebræis non secundo, sed primario, sonuerit כנע Cl. Buxt. sub Hiph. dat, depressit, prostravit, abjectum, humilem reddidit. Vides, pro Origine quidem, nihil promoveri. Cl. Cocc. aliquid pressius, & enucleatius, quærens, ex ingenio nobis depromsit flecti, cedere. Sic Forstero ferme succinit, Curvari, incurvari, ex cognato כרע exsculpendi. Est hoc aliquid saltem, quamvis male firmum. Idem infirmius adhuc fecit, adjecto alio fulcro ex כנע submissus, humilis, modestus fuit. Ex his omnibus intuli, omnes qui de Materia hacce judicare valent, facile sensuros, nunquam Originem finiri posse, nisi aliunde lumen infundatur, & Dialecti diserta auctoritas succurrat. Inde magna apud Interpretes Varietas.

II. Eam lucem, opemque, quam Arabes nobis subministrant, in aliud tunc tempus remisi, prout operis mei descriptio, & partitio, exigebat. Hanc meam curam prævertens Cl. Driessen. lucis haud indigus, nobilem sibi palam manu victrice circumdat. „ Difficultatem adfert, sed non tollit, quod „ hætenus in eo non sit. Sed video quod in Comm. in Job. p. 1144. כנע ex „ Arabismo ipsi sit contractis ex ariditate digitis, manibusve, torpuit: inde in „ Hiph. facere contusis & contractis manibus esse: sicque deprimere, incurvare, humiliare. Sed quis credat particulare illud contractis esse manibus „ esse verbi primigenium ad corpus animumque spectans? Universalis notio est ea de- Cl. Driess. præmatura festinatio.

„ depressionis, *secundariæ*, quos ipse ex Interpretibus adduxit sunt ejus modi singulares. Expectare potuisset Cl. *Driessen*. donec quæ de usibus *Arabicis* verbi *ك* *د* communicanda haberem, in dias luminis oras extulissem. Vidisset ibi *primigeniam* vim adferre contractionem ex ariditate; atque in speciali usu assumptum, contractis, contusisque, digitis torpere: mox prosterni, deprimi, humiliari, fractum, impotemque, jacere. Deprendisset quoque, ex inductione locorum, magnificum inde decus, & pondus, sermoni sacro accrescere.

Sed jam cognitionem causæ præcurrit judicium; & ex *Linguae Hebraicæ* intima peritia pronunciat Cl. *Driessen*. *Thematis* nostri *primigenium* esse deprimere, quum tamen nullus in universis *Bibliis* locus exstet, ubi *primigenia* potestas illa premendi, deprimendi, sese exerat; quia extra *Metaphoram* non comparet. Videt ergo aquilina viri acies, & distincte cernit, quod nusquam est: atque depressionis non *secundariam* solum, sed & *primariam* vim, *Radici* nostræ ita vindicat, ut ne umbra quidem dubitationis cuiquam relinquatur.

En jam, Erudite Lector, *universum statum Quæstionis*, in *Compendio*, brevique *Tabella*, ab omnibus quam facillime percipiendam, etiam ab iis qui vel voluntate, vel necessitate, aut alio studiorum genere, plane *Hospites* in sacris hisce nostris versantur. Dantur in reliquiis *Linguae Hebraicæ*, ut dixi, plus quam *ter Trecentæ Radices*, quarum *primigenia significatio* ne in ipso quidem *Codice Biblico* occurrit: *secundaria* tantum potestate ibidem residua. Illa *secundaria* in *Versionibus*, & *Lexicis*, bene quidem expressa, sed ad *primariam* perveniri nequit nisi vel *conjectura*, & *Metaphysica ratiocinatione*, citra aliud subsidium, adminiculumve; vel *Veteris Dialecti* (sive illa *Chaldaica* sit, sive *Syriaca*, sive *Arabica*, sive & *Æthiopica*, *Samaritana*, *Thalmudica*) vestigio, ductu, auctoritate, quam *Locorum Biblicorum* series, *Emphasis*, & pulchritudo naturalis simul invitet, commendet, inculcet.

Cl. *Driessenius*, & *Driesseniani*, habet enim suos *Tribules* Vir. Clariss. plures forte quam vel scio, vel suspicor; *Driesseniani* igitur omnes, quia *Dialectorum* discendarum longiorem viam refugiunt; atque reformidant, Earundem auctoritatem omnibus modis minuere, & suspectam reddere conantur; atque *primigeniam potestatem Radicum Hebræarum* sola vi sagacioris ingenii constitui, atque certo definiri posse contendunt. Nos contra, cum omnibus qui in *Literatura Orientali* excelluerunt, solidius quid, certiusque, deposcimus, atque *Origines Hebræas*, non nisi ope *Dialectorum* investigari posse pugnamus; easque non ante admittimus, quam omnibus *Sanioris Critices Regulis* examusim respondisse reperiantur.

P A R S A L T E R A,

CONTINENS

VINDICIAS OPUSCULI

*de Defectibus Hodiernis Ling. Hebr. eorumque sarcien-
dorum tutissima via ac ratione.*

I.

uam forti, & nobili, Marte Cl. Driessen. Fundamentorum nostro-
rum soliditatem quater aggressus sit, iterum declarat, omnium-
que in oculis defigit, hæc periodus, quæ Alteri parti Disserta-
tionis præmissa. „ Defectuum Classes adsignat V. Cl. p. 319. Sect.
„ XI. Vide & Sect. XIV. XVI. XIX. De Linguae Hebrææ De-
„ fectibus, sintne ideales, an mere reales, sicque de eorum clas-
„ sibus si quas habent, rectius pronunciabimus post lustratos & a Viro Cl. resarci-
„ tos illos defectus. ” Non e re vel sua, vel Tua, Lector, existimavit Cl.
Dissertat. ut Status controversiæ cognosceretur. Confutationem leges, & ta-
men nescies penitus quid confutetur; aut quorsum tela illa, valido brachio
intorta, dirigantur. Sed sub finem, forte in Conspectum Quæstionis admitte-
ris. En Coronidem, qua se Victorem, & Defectuum meorum Depulso-
rem, infert Cl. Driessen. „ Hactenus igitur Linguae Hebrææ Biblicæ Defectus hodiernos of-
„ fendimus nullos, unde opus non est in suas illos Classes digeramus ”. Jam luce
auctus es. Jam intime perspexisti, quo de agatur, & quid inter nos discepte-
tur. Audis de Defectibus Linguae Hebrææ Biblicæ ferram contentionis recipro-
cari. Parata suspicio me dignitatem Sacri Codicis minuere, quum magnos esse
Defectus hodiernos Linguae Biblicæ contendere, de iisdemque Libellum edidi: &
jam laudas Virum Theologum, qui tantam istam labem a sacris Literis depul-
sum iverit; eique vel ad solum Dissertationis Titulum victoriam assignas, ad-
versus causam ipso quodammodo Titulo jugulatam.

Fortissi-
ma, & ge-
nerosissima,
Cl. Dissertatoris im-
pugnatio.

V v v

II. Scias

*Necessa-
ria admo-
nituncula.*

II. Scias tamen, hac invidiola, in me commota, nihil vel injustius, vel commiseratione dignius, excogitari posse. Injustius, si qui talia de me, mea-
que *Methodo* spargunt, atque disseminant, legitimam causæ cognitionem sum-
serunt. Commiseratione dignius, si non sumserunt; vel & dum legerent,
non tamen intellexerunt, adeo *Dignitatem Sacri Codicis, & Linguae Hebraeae
Majestatem*, per me non minui, ut contra omnibus modis eandem amplificare,
atque ad culmen splendoris provehere, pro virili parte, coner. Loquatur
Titulus, prout is a me conceptus, & expositus, p. 319. *Caput primum exhibens
incommoda, & defectus*, quibus *Hodierna Linguae Hebraeae cognitio* adhuc laborat.
Vides nullos *Defectus* ipsi *Linguae Biblicae* a me impingi, sed *cognitionis nostrae
Hodiernae* indicari *incommoda, & Defectus*, quæ in bene multis adhuc manca
atque imperfecta, omnem *dignitatem, gravitatem, & Majestatem Linguae Bi-
blicae*, necdum ubique locorum sit consecuta: sed insigni accessione *Lucis, &
Gratiæ*, per *Adminicula Divinitus* nobis subministrata, ulteriusque submini-
stranda, augeri, atque cumulari, possit.

Rogo jam, quando huc descendere cogor, quis *Verbi Divini* reverentior
sit, isne qui gloriatur se nulla amplius *Luce* indigere, atque *omnem* ejus *am-
plitudinem*, quoad *Linguam* quoque ipsam, exhaustisse: an is qui per Legiti-
mas vias majorem adhuc *Lucem* circumspicit, ut ad illam *Facem* quicquid est
tenebrarum in *Versionibus, & Lexicis*, discutiatur, atque *Linguae Biblicae* splen-
didius adhuc decus adstituatur.

*Cui pau-
lulum infi-
gitur.*

III. Atque hæc quidem hætenus. Ea non soli nostro *Driessenio* dicta. Ne
præcipue quidem. Ulterius nunc non procedo. Tacitus mihi sufficit trium-
phus. Honestius sæpe de jure quid remittitur; & magnis meritis, magnæ
venerationi, donatur. Nonnulli me intelligent. Ut omnes intelligant, ne-
cesse non est. Redeo ad Cl. *Driessen*. quem Humanissime rogatum velim,
cur *Arcem Causæ* meæ, & *Quæstionis* nostræ, non attigerit; eandemque tam
studiose oculis quoque *Lectorum suorum* subduxerit? Atqui nihil, plane nihil,
in hac altera parte *Dissertationis* intelligi potest, si *Defectuum octo* illæ, quas
enotavi, *Classes*, non sub conspectu habeantur. Eas strinxi supra pag. 448.
harum *Vindiciarum*. Illuc rediri velim, si forte ipsius *Opusculi* copia non sit.
Easdem ulterius illustrandi, multa dabitur occasio; quando ad singulas sectiun-
culas submonendum veniet, ad quam *classẽ* quæque pertineat *Radicum*, quas
a mala mea manu, & cura, vindicandas, pristinaeque *valetudini* reddendas
suscepit Cl. *Dissertator*.

SECTION I.

I.

*Prima
Classis De-
fectuum
quibus la-
borant Le-
xica.*

Veniamus in rem præsentem 2 Reg. 3 : 24. *Masora* pro ויכו, quod in Textu est, forma fut. *Hiph.* a Radice נכה, emendat ויכו & percusserunt, a Radice נכה, quæ in *Hiphb.* magno, multoque, usu, contrita. Hanc *Crisin*, quod melius non succurreret, plerique interpretes calculo suo confirmarunt: atque ita Textum Sacrum gemino incommodo, implicuerunt. Primum est, quod ingratiſſima sic oriatur *Tautologia*, trina repetitione ejusdem verbi: ויכו & percusserunt Moabum, ויכו & percusserunt in ea, והכות & percutiendo Moabum. Nil inficetius. Schola *Rabbinica* talia concoquit: Christiana non potest. Secundum longe gravius, quod emendatione hac admissa, nihil causæ dici queat, cur non aliis quoque in locis compluribus consimilia vitia, ex adſinitate literarum oriunda, insedisse suspicemur. Capitalis *Quæstio*, in quam non excurro. Ad *Tautologiam* effugiendam adscitum ab aliis ויבאו & intrarunt. Huc concedit Cl. Cler. At *Kimchius* malebat ויכו, & intravit, pro ויבאו, per mutationem Elementi. Cl. de Dieu per *Apocopen* pro ויבוא, eodem sensu. Idem

Vir Doctiss. & aliud tentavit a יבב ejusque vociferatione bellica. Horum nihil vel Analogiam, vel Punctaturam, integram servat. Hinc ego Par. XXIV. & XXV. intuli, restituendam esse Radicem נבה obtusus fuit gladius; unde salva simul Punctatura, & Analogia, existeret sensus multo completissimus, ita e limpido fluens, ויבו בה והכות & percusserunt Moabitas, ויבו בה ויהכות & obtusos in illa strage reddiderunt gladios, idque percutiendo Moabitas. Aliquid saltem favoris a Cl. Driessenio eblandiri debuisset hæc restitutio Radicis, quod per eam uno momento liberemur illis scrupulis; quibus Schola Critica Theologos vexare solet, quum de Integritate illibata Sacri Codicis discep-

tatur. Sed minime *partialis* est Noster. Quid? ubi reliqui omnes tanquam ad scopulum adhæsere, Ipse in portu navigat; atque cymbula ejus aura secunda fertur. Audi modo. „ *Sed quid opus est novo illo verbo? Quidni statuitur Apocope* 18 א, *sicut* 1 Reg. 12: 12. Ruth. 3: 15. & 1 Reg. 21: 29. „ *Mich.* 1: 15. „ Itane Quidni? Quomodo ergo? An ויבוא pro ויבוא exaratum in *plurali forma*? Sic tria, quatuor, vitia, *Grammaticalia* in unum verbum concurrerent. Non gravemus interim *Virum Hebraice Doctissimum*. Crediderim potius id electum, quod a Cl. de Dieu abjectum commonui, ויבוא & venit; illuc enim exempla adducta aurigantur. Sic duplex correctio erit admittenda. Et tamen rogabit Cl. Theologus, Quidni? Jam denuo vereor, ne in *Scholam Criticam* transfugium meditetur Cl. *Dissertator*, ut tanto fortius sese novis meis moliminibus opponat, quibus omnem *Crisin* adversus integritatem *Codicis Sacri* destriectam, compescere, atque confutare, meditor, ostendendo, *Ignorantiam Veteris Linguae in causa fuisse*, quod ad *sanissimas Lectiones* passim adhæsum, atque offensum, fuerit.

Non possum quin huc transferam insignem *pericopam* in *Considerationibus ad novam Versionem Jobi*, Cap. 34: 36. ubi quum אביא pro אביא adduco, cum Doctiff. Tigurinis accepi, citatis quibusdam exemplis quæ hanc *Apocopen* satis familiarem fuisse arguant, hanc laudem reporto. „ *Recte quod nunc illam Aphæresin agnoscat, nec opus esse judicet hinc arguere hodiernum Linguae Hebraeæ defectum, quod fecerat in defectibus suis L. H. & quidem primo loco novum verbum ex Arabia in solum Hebræum introducens* „. Proh piaculum! ex Arabia novum verbum introducere in solum Hebræum! Proh imperitiam! *Defectuum hodiernorum Linguae Hebraeæ* tale primo loco *Exemplum* ponere, quod per Quidni? confutatum dari queat. Si talem me sibi, suisque studiosis, pingat Cl. Driesenius intra privatos parietes, semper Victor manebit; sed si in publicum sic adversus me educat, nuda nimis latera patere incipient. An ego *Restitutionem Radicis novæ* tentavi ob ignoratam, vel negatam, *Apocopen*, quam tenent, qui rudimenta necdum deposuere? In *Integritate Codicis Sacri*, & *Antiquissima Lectione*, illa *Restitutio* fundata. Hanc *auctoritatem* mihi primo adimat Cl. *Dissertator*, & deinde videat an suam *Apocopen* hic aptare possit. Cl. Danzius certe *Grammat.* p. 399. inepte hic *Apocopen* statui pronunciat; ipse tamen nihil molle tradens: ut post extremum huncce conatum Viri in arte *Grammatica* exercitatissimi tanto minus de *Civitate Hebraea* hujus *Radicis* dubitari posse videatur.

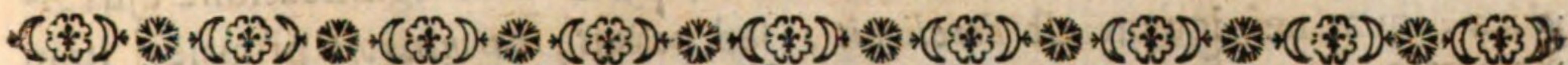
Gravissimæ instantiæ. Prima.

II. En tamen *Trigam instantiarum*. Prima: „ *Cur quia verbum per se id non significat, fingenda est illa Ellipsis Gladii, & ad hanc illius Celeusmatis?* „ Dixeram nempe p. 325. *Offendere neminem debet quod חרב Gladius hinc absit, nam & res ipsa id satis dictabat, & formula bellica hic exhibita illam nunc vocem, ut supervacuum respuebat. Scilicet dixisse videntur Hebræi, non sine alliterationis pulchro lusu, הכה והבה percussit & obtusum reddidit, nempe gladium, ad gravissimam cædem pingendam. Non digere Cl. Driessen. tam duram insertionem. Atqui הכה percussit, per Ellipsin effertur; pro הכה לפי חרב percussit*

cussit ore gladii, quidni & הבה? Gratiam ferunt tales omissiones, præsertim in Formulis. Altera instantia: „Et quidni illud בה simpliciter refertur ad ipsam Moabitida? ” Ego בה retuleram ad pugnam tergis fugientium incumbentem. Si ad Moabitidem quis malit, idem manet sensus, ut nempe terga cædendo, & gladios obtundendo, in terram hostilem sese penetrarint. En tertiam multo acutissimam; „Etiam parum conveniunt gladii retusi ejusmodi Divinæ, vindictæ, quæ animos gladiosque acuit, ictusque retusos averfatur.” Non e solido lucet acumen. Si hoc procedat, non Divinitus animati fuere Jonathan, & Israëlita, quum Philistæos cædendo ad vertiginem usque delassati dicuntur 1 Sam. 14: 29. 30. Habes ibi ותראנה עיני & oculi ejus micuerunt gustato mellis favo. Sic verto a deperdita Radice רוא, quæ Arabibus per Reduplicatam speciem dedit רוא splenduit acies oculorum; micuit. Hanc gemmulam nobis invidit Crisis Masorethica, substituens תאונה. Ansam dabat V. 30. אורי עיני lucidi facti oculi mei. Si priscam Linguae ditionem, & amplitudinem, in promptu habuissent, temperassent, credo, atque a Sacro Scriptore de industria variatum agnovissent. Sed & hic periculum, ne de integritate Codicis aliquid decedere malint Driesseniani, quam ut nova Radix ex Arabia in solum Hebræum admittatur. Magnificos enimvero puritatis Hebrææ Defensores!

Secunda.

Tertia.

S E C T I O II.

De Radicibus משע, & משק.

I.

Quam accurate legere soleat Cl. Driessen. scripta, quæ confutanda suscipit, deprendo ex Radice משע, quam in Civitatem Hebræam ope Dialecti Arabum reduxi, a par. 29. ad 34. Opusc. de Defect. Ejus e longo exilio reductionem postulabat locus Ezech. 16: 4. ubi vocabulum למשעי exercitos habet Interpretes; aliis ad ישע, aliis ad שעה, aliis denique ad שוע, vel & שוע, recurrentibus, atque inde aliquid exsculpentibus. Mea versio sic habet, Et aquis non es abluta ad TERSIONEM MIHI, ostensumque משע مشع terfit, speciali usu venire in Religiosa mundatione, & extersione sordium.

Præter-
missum a
Cl. Driess.
Thema
משע.

Quæ Radici ulterius constabiliendæ adferri possent, non expromam. Sub conspectum solummodo Cl. Dissertatoris eam ferre volui, ne altera forte vice eandem prætervideret. Brevi quoque adjungemus ei sodalitium aliarum Radicum, quæ consimiliter jura Civitatis Hebrææ sibi reddi postulant. Operæ tunc fuerit, integrum agmen & junctis umbonibus phalangem, profligasse.

Alterum
per
ab aliis
admissum
fuerat.

Splendida
Metapho-
ra.

Discentium-
um cavilla
admotæ.

II. Quod porro attinet ad *Thema* מִשֶּׁק, cur inde resiliat Cl. *Dissertat.* non exputo, quum jam a longo tempore *Lexica* occuparit, atque ibi satis honestam sedem tenuerit. An suamet vineta cedere, atque *Adminiculis* quoque suis dilectissimis securim injicere non dubitat, si modo meas reculas simul concidere, & conserpere, possit? Suis saltem parcere debuisset copiis, *Lexicorum* strenuissimus defensor, ne *Cadmæam* de me *victoriam* reportet. An ergo, de *Avenario*, aliisque, ne loquar, oblitus erat vir Cl. *Manualis Buxtorfiani*? ubi מִשֶּׁק prostat tanquam *Radix fugitiva*, cujus propago מִשֶּׁק derelictio, locus derelictus. Inspexisset *Stockium* suum, qui jam ante me ex *Arabia* lucem inferre conatus fuit, „ מִשֶּׁק voravit meliores pabuli partes & sic locum derelictum fecit: a „ pud *Arabes*. מִשֶּׁק derelictio, locus derelictus. *Zeph. 2: 9.* Locus derelictus urticæ. „ Juxta *Coccejum*, discursatio urticæ: quia urtica solet discursare. „ Nempe a שֶׁק *Analogia* plane invita hocce מִשֶּׁק derivaverat ἡ παρά: id eodem jure fieri censens, quo alii, מִשֶּׁק & שֶׁק item discursationis, discursationis, notione maclarunt ab eadem *Radice* שֶׁק. *Forsterus* מִשֶּׁק ordinaverat sub שֶׁק per contrariam significationem, quasi dicas. Locum qui caret irrigatione, ideoque idoneum urticis. Quid miramur *Linguam Hebræam* ludibrio multorum exponi, ubi qui Cultores ejus cluent, tam male comtam, pexamque, eam nobis tradunt. Tenenda haud dubie *Radix* מִשֶּׁק cum significatione ejus *Arabica*, quæ neutiquam est dereliquit; sed pexuit, carminavit proprie: item improprie discerpit, laceravit, &c. &c. Inde illustri *Figura* enunciaturum *Zeph. 2. 9.* Carminatio urticæ i. e. Locus senticetis horridus, ubi sentes carminant, lancinant, lacerant vestes, manus, pedes accedentium. Sic *Græcis* χαλκὸν Carminare splendida *Metaphora* valet laterare. lancinare, laniare, tam vestem, quam cutim, & corpus: & κατὰ χαλκὸν dicuntur, qui urticis discerpuntur. Qui talia capere nequeunt, iis Auctor esse ausim, ne unquam *Literali Explicationi Sacræ Scripturæ* manum admoveant, sed in *Reali* potius omnem curam contineant, atque consumant.

Ad hanc porro *Radicem*, cujus jura tam liquida, reducere non dubitavi formulam insignitam בֵּן מִשֶּׁק בֵּיתִי *Gen. 15: 2.* Quibus מִשֶּׁק erat dereliquit, hinc tentarunt, *Filius derelictionis domus meæ.* Frigide, & inepte. Hoc ad שֶׁק recurrere coëgit, indeque jam obtinet in *Versionibus*, & *Lexicis*, *Filius discursationis domus meæ.* Ego offerre sustinui, tanquam elegantius, & cum *Analogia* simul *Linguae* congruentius, *Filius pectinationis domus meæ*, i. e. procurator meus, qui universam meam *Domum* administrat. *Flosculus* orationis debita luce perfusus pag. 332. Cl. *Driessen.* nihil aliud hisce reponit, quam suum illud solemne. „ Quidni simplicius cum bene multis *Lexicographis* a שֶׁק reddere „ liceat *Filius discursationis domus meæ*, *Oeconomus meus*, omnium rerum mearum domesticarum procurator, qui in curis & rebus domesticis strenue occupatus „ omnes domus angulos quasi perreptat. „ Ego ex *Fullero* & hoc dederam, & aliud adhuc commodius, atque cum *Procuratoris* dignitate conjunctius. Frustra ergo illud *Quidni?* quod per aliud *Quidni?* refellere est. Quisque in suo sensu

su abundet. Non agitur de loco isto: sed de *Juribus Radicis* מִשְׁקָא. Eam ego *Hebræis* vindico cum potestate pectinandi: Cl. Driessen furcillis expellit: atque adversus potestatem primigeniam pectendi sic argumentatur. „Certe significatus aliquis generalior requiritur, qui *Scripturæ* locis omnibus aptari possit. Et si „secundum *Arabes* tam multis subjectis applicetur, *Crinibus*, *lanæ*, *uberibus*, „*corpori*, nullus illorum significatum singularium est primigenius.” Velim scire, quænam sint illa *scripturæ* loca omnia: nam si מִשְׁקָא Gen. 15: 2. & מִשְׁקָא Esaj. 33: 4. ad קֶשֶׁת revocentur, unicus tantum supererit Zeph. 2: 9. *Carminatio urticæ*. Adeone non curat Cel. Theologus, quid calamo exeat, si modo mihi aliquid objecisse videri possit? Desino; atque *Arabica* nobis pectinare ne pergat, etiam atque etiam rogatum velim Virum Clariss. ne forte incidat in pectinem meo hocce molliculo inclementiorem.

Repeto, quo olim primam Classẽ defectuum clausi, atque iterum inculco, me perpaucos tam angustæ mentis credere, ut hæere malint in salebris *Anomaliarum*, atque in dumeta correpere; quam in liberiora spatia *Linguam Hebræam* mecum educere.

SECTION III.

De Radice עָלָא.

I.

Itur ad secundam Classẽ. Sic incipit Sectionem hancce Cl. Dissertator & tamen ne verbulo quidem, in quo consistat illa Classis secunda, indicat. Ut sciat ergo, quid & quale sit illud, de quo controvertimus, verba Par. XLIV. ipsemet nunc excerpam. Gradum promoveo ad secundam Classẽ defectuum. Ea complectitur Themata quam plurima, quorum fluctuat adhuc, in Lexicis ac Versionibus nempe, significatio, nunquam tranquillam stationem inventura auctoritatibus Lexicographorum, velut undis, semet destruentibus, & nunc hic nunc illic nos impellentibus; nisi firmior quædam Ancora accesserit: tale inquam firmamentum ac pondus, quo solidius hoc in genere *Literarum* nec postulari debet; nec expectari potest. Si dignitatem, gravitatemque, personæ suæ sustinere voluisset Cl. Dissertator, hæc ei pericopa convellenda, ac confutanda, erat. Ostendendum, temerarium esse, & veritati contrarium, quod de ista fluctuatione *Lexicorum*, ac *Versionum*, confirmavi. Hic cardo Quæstionis. Si id verum non est, quod de *Hodiernis defectibus Linguae Hebrææ*, hac in parte, scripsi, publice retractabo. Atqui nihil certius, nihil evidentius. Hinc illa collisio *Versionum*. Hinc *Commentationum* pugna. Hinc infinita varietas, & distractio, quam

Secunda
classis De-
fectuum
&c.

Criti-

Criticorum Synopsis Polana, ad omnem *Verficulum* ferme, concionatoribus sacris offert. *Ædificationi*, credo publicæ conducit, ut illa fertilissima ad dicendum materies maneat; atque nunquam ad liquidiores rationes perducatur. Certe Cl. *Driessen*, quum hanc *Classem Defectuum* non agnoscit, quid aliud tandem agit, quam ut molem illam molestissimam *Variantium significationum*, quæ per *Versiones*, *Commentationes*, & *Lexica*, in immensum excrevit, quodammodo *Sacram* reddat, ne unquam vel ex tempore Concionandi, & Commentandi, vena quemquam deficere queat.

Tria Salomonis dicta.

II. Pro Specimine hujus jactationis, qua *Veteres*, & *Recentiores*, *Interpretes* circumagantur, adduxeram *על*, tribus tantum locis *Proverbiorum* in *Hitpabb*: obvium. Lege quæ in *Opusculo de Defect.* a par. 47 ad 52. latius executus sum, & si ulla tibi reverentia publici, mecum aperte confitebere, sine meliore luce, & auctoritate certiore, litem istam nunquam posse terminari. Eam tamen suo more decernit, & dirimit, Cl. *Driessen*. meliori illa luce, & auctoritate, quam ex *Arabum* certissimo usu introtuleram, repudiata: hoc est mordicus retinet id, quod suum ei *Lexicon* sine auctoritate idonea suggerit, atque inde se divelli non patitur. Fruatur suo genio: & sinat me finire tribus dictis *Salomonis*, in quibus hanc ipsam *Radicem* pulcherrime applicuit. Primum est, *Prov.* 17: 14. לפני התגלע הריב נטויš *Antequam ad restrictos dentes veniatur, litem omitte.* Alterum *cap.* 18: 1. pro libidine disputat, separatus & sibi soli sapiens; atque in omnem soliditatem dentes stringit. Tertium, *cap.* 20: 3. Gloria est viro manere sine rixa: omnis autem stolidus dentes nudat, acer in contentiones.

Indecora fluitatio.

Hac appositissima imagine tria illa loca auxi. Dixeram in lustrandis *Veterum Versionibus*, LXX in duobus nil sani dantes, tertio tandem pedatu aliquid tolerabile edidisse, *πᾶς δὲ ἁφρῶν τοις τοῖς συμπλέκεται.* Adhæc Cl. *Dissert.* meo me gladio jugulaturus: „Certe LXX uno saltem in loco, vel tertio illo pedatu, verum „significatum conservant”. Primigenium vult V. D. *συμπλέκεσθαι* implicari in litem. Mox tamen permiscere, sive immiscere se, adsciscit. Nempe plicare & miscere, *πλέκειν* & *μίσγειν*, in *Metaphysica* regione sunt unum idemque, & quod implicatur, idem quoque commiscetur; non *secundaria* tantum, sed & *primaria* potestate, secundum utriusque verbi proprietatem, & simplicem veram *salem* significationem. In posterum ergo plicare Vinum dici poterit, pro Miscere. At quid jam fiet de Cl. *Gussetio*, qui *על* ex *Metaphysica* sua arte donavit notione cæco impetu ruendi? Ni magna nomina suspicerem, dicerem, cæco sic impetu rui, & omnia susque deque misceri.

S E C T I O IV.

De Themate $\gamma\eta\mu$.

I.

In secunda Classe secundum specimen *Thematis fluctuantis*, & firmiorem ancoram desiderantis, posui $\gamma\eta\mu$. Hoc in *Vulgata Versione* redditur *percutere*, *trans-*^{Alterum specimen magna va-}
forare, *vulnerare*, *confringere*, *intingere*, *conculcare*. Recte omnia, si sensum *secundarium* spectes: si *Originem*, & *Proprietatem Radicis*, non sane recte, nisi *una Radi-*
 apud eos quibus prava, & torta, judicia. Idem dictum velim de LXX virali *ce*.
 copia, $\Sigma\tau\rho\omega\nu\acute{\nu}\epsilon\iota\nu$. $\theta\lambda\epsilon\iota\nu$. $\Pi\alpha\acute{\iota}\epsilon\iota\nu$. $\theta\lambda\acute{\alpha}\nu$. $\Sigma\upsilon\theta\lambda\acute{\alpha}\nu$. $\Pi\alpha\tau\acute{\alpha}\sigma\sigma\epsilon\iota\nu$. $\Kappa\alpha\tau\alpha\tau\omicron\zeta\epsilon\acute{\upsilon}\epsilon\iota\nu$. $\Balpha\lambda\lambda\epsilon\iota\nu$.
 $\Balpha\pi\lambda\epsilon\iota\nu$. Apposui. Hæc omnia ut se improprie utenda præbent in unum eundem-
 que sensum, atque Archetypum suum utcumque adumbrant, ita neutiquam sat
 luminis inde redundat, ad Naturam, & primigeniam vim, verbi $\gamma\eta\mu$ justis
 finibus terminandam. Hoc qui negat, *Materiæ nostræ* prima Elementa a se
 non intelligi clamat; atque præconem agit suæmet imperitiæ. Cl. Driessen.
 certe nihil omnino in his sese videre, satis indicat, quum ita bellam hancce
 sectiunculam exorditur: „ Iterum vapulant interpretes quod non recte reddiderunt.
 „ Radicem $\gamma\eta\mu$. ” An vapulant, quos omnibus modis relevo, secundariam
 vim non male expressam agnoscens? An vapulant, quibus id tantum detraho,
 quod ipsimet a se nec intentum, nec expressum, ultro confiterentur. Vapu-
 lant a semet ipsis, qui tam incondita in Orbem Eruditum efferunt, & qui quum
 disputant, quo de disputetur, nesciunt. Oculos saltem aperuisset, quod
 pag. 341. subjunxi de Forsteri, & Avenarii, conatu ad $\gamma\eta\mu$ fermentescere, re-
 currentibus, ut proprie Radix nostra valuerit, sanguine fermentavit, & infecit.
 Cruentavit. Vocavi hoc fulgorem e pelvi, qualem dant omnes illæ vitreæ
 alliterationes, quibus Forst. & Avenar. perpetuo ludunt.

Contrario fere nisu, ex diligenti Collatione, & inspectione, locorum, vim
 frangendi adstruere conatus est Cl. Gussset. subtiliter ita differens in Comm. Ling.
 Hebr. sub $\gamma\eta\mu$, „ Quamquam pleræque fracturæ, ac vulnera, in homine effusio-
 nem sanguinis comitem habeant, attamen in $\gamma\eta\mu$ magis attenditur vulnus ipsum,
 quam fusus sanguis: ut Deut. 33: 11. in lumbifragio: & in antithesi cum sana-
 tione, non cum deterfione sanguinis, Job. 5: 18. Deut. 32: 39. &c. &c. Ea-
 dem vis obversata Cl. Coccejo, cui $\gamma\eta\mu$ est defligere. Hoc iterum, pro Ori-
 gine quidem, dissonat, quamvis secundario sensu consonet. Nempe aliud in
 proprietate Linguae est Fligere; aliud Frangere. Qui istas ideas commiscet, &
 confundit, eum Musæ Humaniores furcillabunt, atque a Sacris suis manum
 abstinere jubebunt, etiamsi Logices, & Metaphysices, principatum sibi vindi-

Suave
quid.

Cl. Dries-
sen. cum
umbra pu-
gnat.

Cl. Dries-
sen. semet
impugnat.

cet. Vide mihi jam exactissimam, & speculo nitidiorē, *Originem Cl. Dries-
senii* „ *קח* certe in genere significat ut recte Stockius, percutere ita ut integri-
tas rei, quæ percutitur, lædatur; sive frangendo, sive vulnerando, sive pene-
trando, & transfodiendo id contingat, sive alia quadam ratione id fiat. Ec-
quid cernis, & liquida luce liquidius dilucescere sentis, illud primigenium,
simplex, proprium, universale, quod Cl. Dissertator de Veris Causis &c. in Titulo
Operis promittit. Merito itaque hanc censuram in me destringit. „ Ergo
interpretes recte expresserunt totidem percutiendi sicque lædendi modos: at V. Cl.
non acquiescens, quod debuerat, alio se confert. p. 342. Vides *Metaphysi-
cum iterum Artificium*, quo omnes omnium interpretum significationes in unam
massam universalem conflantur, atque ad summam simplicitatem eliquantur.
Sed quidnam nunc est aliud illud, quo me contuli pag. 342? En verba a Cl.
Dissert. excerpta. Ne longum faciam, & quicquid Lectori tedium creare posset
amputem, paucis conclusisse satis habeo, excussis omnibus textibus, ubi *קח* com-
paret, elucere graviores quandam vim feriendi, cum cruentatione percussæ con-
iunctam. Hactenus Cl. Excerptor, qui hic planissime Conceptor, non meæ
tamen, sed suæmet Originationis. Sic nempe incredibili lumine, & acumi-
ne, Critico censuram institutam concludit. „ Sed hoc per se non significat ver-
bum, sed hoc saltem aliquando comitatur τό percutere, qui significatus est pri-
migenius: designat quandoque quasvis Castigationes Dei sive in bonis, sive in
corpore, quæ piis etiam a Deo infliguntur Joh. 5: 18. Quare quærendus signi-
ficatus universalior qui omnibus Scripturæ locis conveniat. Existimat acer-
rimus Criticus se meam Originem rescindere; quum suam ipsius concerpat at-
que conscindat. Si dixissem, post ea quæ adversus præstantissimos Lexico-
graphos disputaveram, *קח* proprie & primario adferre vim graviores feriendi,
cum cruentatione percussæ conjunctam, nimis profecto Nugator extitissem, &
ludibrium deberem Orbi Erudito; quippe qui magno hiato, & molimine, idem
illud reposuisssem, quod tanquam secundarium, & vagum nimis, seposueram.
Quid differt quæso, gravius ferire cum cruentatione percussæ, quod Cl. Dries-
seni nunc affingit, & tanquam mancum repudiat, ab illo quod Ipsemet prom-
ferat, Confirmatore Stockio, percutere ita ut integritas rei lædatur & vulnere-
tur? Ludimurne, an semet illusit Cl. Dissertator? Ego quidem in Opusculo de
Defect. pag. 342. sic uno halitu perrexi; Hic est extremus terminus quo ex acer-
rima collatione ac contentione locorum inter sese aliquis eniti queat. Ulterius pro-
cedere, & ex suo acumine, conjectandive artificio, consignare velle fontem, unde
ista gravis percussio & cruentatio profluxerit, & qua ex proprietate primigenia
Radice Veteres Hebræi hanc prægnantem metaphoram derivaverint, est, ut li-
bere dicam, nec materiam suam satis intellexisse, nec lubricum conjectationis, in
hoc præsertim genere, rite perpendisse. Quid dici potuit distinctius? Si non ea-
dem pagina, eademque periodo, hæc subjecissem, excusari forte posset Viri
occupatissimi distractio. En aliam adhuc periodum ibidem attextam, qua
illud gravius ferire cum cruentatione percussæ ipsemet ut minus accuratum pre-
mo. Ergo, ut consequentiæ nodum adstringam, reverentia Sacro Codici debita,
Lin.

Linguarum omnium indoles, res, ac ratio, omnis, jubent, vel uberius aliquid circumspicere, unde defectus sarciri possit, vel intra suos sese fines continere, neque unquam quicquam definitius de primitiva potestate nostri *Thematis* pronunciare &c. &c. Ecquid iterum clarius, distinctiusque, moneri potuit? Edat nunc velim *Dissertator* noster, cur mihi tribuat, quod disertim repudio: aut cur tanquam meum impugnet, quod ipse suum esse voluit, verbis paululum modo immutatis. Edat quoque, cur sub fine subnectat, „*Quare quærendus significatus Universalior*, qui omnibus *Scripturæ* locis conveniat.

An quæri vult, quod ipse modo in medium dederat, atque ex *Stockio* præsentissimum stiterat? Non intelligo. Ego post longam quæstionem, & indagationem, id jam olim in lucem protraxi, quod simplici veritatis sigillo ita impressum, ut vel invitis assensionem exprimere queat. Id non pag. 342. sed ordine Operis sic postulante, pag. 347. a me propositum ex usibus *Radici* مخض מחצ apud *Arabes*, quæ in gravissimis item ictibus, vulneribusque altius inflictis, cum fæda cruentatione, frequentata, istam secundariam vim adscivit a jactatione urnæ, situlæ, in puteo, ad aquam hauriendam. Ita dicunt, מחצ مخض الدلو concussit situlam in aqua, haustus. Hinc sublimiore Metaphora מחצ valet gladio in viscera adacto cruorem hausit, secundum illud veteris poetæ in *Moallekât*

Mea Originatio.

فجبهناهم بطون كما تنهز
في جمة الطوي الدلاء

Frontem iis hausimus confossione, prout concutiuntur,
Profunda in aqua putei, situlæ.

Plura reperies in *Comment. Jobi*, cap. 5: 18. ubi etiam ex *Homero* adduxi:

Οὐτα κατὰ λαπάρεν, διὰ δὲ ἔντερα χαλκὸς ἄφυσσε

Vulneravit ad ilia; hausit autem ferrum penitissima viscera.

Nec non ex *Euripide* in *Rhes.* 430.

Ἐνθ' αἵματιρὸς πέλανος ἱς γαῖαν Σκύθης
Ἦντλειτο λόγχη, Θρηξίτε συμμιγὲς φόνος.

Ibi cruor condensatus in terram Scythicus
Antlabatur hasta, Thraciusque, mixtus cæde.

An ne hæc quidem, quum considerationes suas ad novam *Versionem Jobi* commendaretur Cl. *Dissertator*, ei sub oculum venerunt? Nempe *Arabica* non leguntur. Sed an ne *Græca* quidem? O *Belgium*! O *Academia* patria! quorsum deventum!

S E C T I O V.

De Radice נגר.

I.

Tertium
specimen.Docta in-
eptia.Genuina
Thematis
potestas.Pulcherri-
ma figura.

Tertium mihi Specimen, in Classe secunda fluctuantium notionum, præbuit נגר, cujus species Nipbh. & Hiphb. tantum in Sacris residua. Apud LXX. habes καταφέρειν, καταπίνειν. κατασπᾶν. Ἀθροίζειν. κλίνειν. & alia adhuc dilutiora. Apud Vulgatum decurrere, dilabi; extendi; affligi; congregari; detrahi; item propinare, concludere, deducere. Apud Rabbinos reperies, effundi, & detrahi ex alto. Posterius ex cognatione cum נגר placuit Forstero, cui נגר in Kal est traxit. Ejus æmulator Avenar. similiter dat extraxit; item extractus defluxit, decurrit; inde imbre proclivius derivans Græcum ὑγρὸς; nec non κρηνὸς; quin & Latinum, Curro. Non multum hinc diversus Cl. Coccejus, exhibens manare, diffluere, effundere; flexu secundario orta a trahendo. Pulchra sunt, & admirabiliter ad gustum Cl. Driessenii, quæ hinc arripuit Stockius, apud quem habes: „ נגר in kal manavit, sed non extat. In Nipbh. fluxit, defluxit „ &c. ידִי נגרה Manus mea diffundit se; i. e. plene & unice ad te expanditur, „ dirigitur &c. Metaphorice infert 1. dispersionem & trucidationem, ut Ps. 63: 11. &c. 2. expansionem & extensionem: ut Ps. 77: 3. Uti enim res „ liquidæ recta petunt locum decliviorum, & diffundendo se dividunt in certos al- „ veos: ita manus orantis recta petis terminum quietis desideratum, nempe Deum, „ ad quem digiti singuli velut quidam manus rivuli se extendunt ”.

Ad tantam hancce, non jam hæsitacionem, sed dissipationem, subjeci; Linguam Hebræam ita habitam a suis Cultoribus temerariæ Criticorum calumniæ subjacere cœpisse, tanquam quæ vix certum quicquam & constans in plerisque suis Thematis exerat.

Produxi deinde, ut maculam hanc quantocius depellerem, atque Criticorum audaciam refellerem, Arabicum نفى Bullivit olla; bulliendo exæstuavit, & efferbuit, cum sonitu, & singultu. Subdidi, nostro seculo debitum exhibens honorem; Hanc imaginem si demonstravero illuminare & exornare paucula illa loca, quæ vestigia hujus Radicis sistunt in structura ac serie aliquid grandisonum exigente, perpauca existituros crediderim, qui fruges inventas spernere velint; eo minus, quod reclusus hic fons novas nobis venas sit ministraturus, ad longe aliter de quibusdam textibus cogitandum, quam unquam cuiquam alias in mentem venire potuisset. Accessi dein ad contextus sacros, iisque illustrem Figuram, ex Origine nostra efflorescentem, restitui. Ac primo quidem Ps. 63: 11. Jer. 16: 21. Ezech. 35: 5. in formula הַגֵּר עַל יְדֵי חָרֵב inesse ostendi Metaphoram sublimiorem vulneris bullientis, & cum æstu, ac singultu, sanguinem eructantis.

Qui

Qui *Latinos & Græcos Auctores* non legunt, talia magno suo damno non intelligunt. Putabam tamen *truncum sanguine singultantem*, apud *Virgil.* satis lucis vel imperitis præbiturum; ut & *τραῦμα ζέον* vulnus bulliens, apud *Hesych.*

Ad hanc splendidam *Metaphoram* reduxi, secundo, *Psf. 77: 3.* יְרֵי נִגְרָה *Manus mea i. e. Plaga mihi inflicta, bulliebat, nulla intercapedine singultandi.* Confer quæ ad *Job. 20: 28.* commentatus sum. Adfine, ejusdemque granditatis *Ihren. 3: 49.* *Oculus meus bullit &c.* Nempe *oculus* pulcherrime dicitur *Ἀναζέω* *ebullire*, quum *calidissimas exæstuat lacrymas.* Mitto alia adhuc loca, quibus idem decus refudi. Qui quid *Stylus* sit, quid *Eloquentiæ virtus*, non ignorant, statim persentiscunt, quantum hinc *Majestatis Orationi* accrescat: atque nil illustrius ullo cothurno efferri posse, mecum agnoscent.

II. Est cur credam, *Cl. Driessen.* ad hæc exempla vix oculum adjecisse. Certe nihil horum in *Excerptis* producit. Nempe hæc nihil ad *Rhombum*; vel talia quæ revinci non mereantur. Vide, quam securus mecum congregiatur noster *Dissertator*, sic sectiunculam hancce aperiens. „*Sollicitus est*
„*V. Cl. de Vera notione Radicis נגר nobis reddenda ex Arabia.* Non ipsi satis-
„*faciunt Versiones neque Lexicographi.* Etiam non *Coccejus in Lexico*, qui
„*dat, manare, diffluere, effundere.* Sed ego non video quid hic sit difficultatis.
„*Inspectis, & probe perpensis, locis omnibus, mox liquido fluit significatus pri-*
„*migenius universalis, ex eoque secundario, Recte Stockius.* In genere fluen-
„*di vel manandi significationem habet, quacumque ratione fluxus rei fiat.* Hinc
„*metaphorice dispersionem & extensionem rei dicit. ita de manu Psf. 77: 3.*”

Quanta cum dignitate pronunciatum illud, *Non ipsi satisfaciunt Versiones, non Lexicographi!* Qui potuissent, tam dissona tradentes, atque nihil explorati se habere manifestissime indicantes? Dignius adhuc, *Sed ego non video, quid hic sit difficultatis.* Non mea hæc culpa. Sed, inquit, *Vir perspicacissimus, inspectis locis mox liquido fluit significatus primigenius manandi; ex eoque secundarii: Itane tam liquido? Unde ergo illud divergium sententiarum in Versionibus ac Lexicis? Cur in re liquida recursum ad נגר traxit? Cur jam quod reliquis secundarium, nostro Dissertatori primarium? Sed edat mihi velim Originum Hebræarum peritissimus noster Driessenius, quid Latinis in Origine fuerit manare, quid item fluere; & qua proprietate duo hæc distinguantur. Hoc ubi fecerit, cum Bullitu meo in gratiam sponte redibit; etiamsi nunc non sine quadam indignatiuncula eam repellat, sic pergens.* „*Sed quid no-*
„*bis V. D. hic promit ex Arabia? Bulliendo efferbuit olla, ira, vulnus, uber*
„*ovium cum lacte sanguinem mittens; ovum putridum.* Si de tam multis præ-
„*dicetur, ergo non de olla primario.* Cur heic, uti & alibi, illud præcise primi-
„*genium? Cur non sanguis, ovis, ovum, primas tenent? Hanc tamen novam*
„*lucem, quæ nulla est, fœneratur scripturæ locis.*” Illustre specimen *Logices Driessenianæ*, quæ omnem *Rhetoricam* præ se delet. Hæc me docuerat *Bullitum* proprie tribui *ollæ*, improprie *vulneri æstuant*; usu etiam latius producto ad res quæ materiam putridam ebulliunt. Nunc disco, prius, quin *primigenium*, esse posse *Ovis bullivit*, quum *sanguinem cum lacte simul ex uberibus exæstuat*; & *ovum bullivit*, quum *putridam reddit materiam*: atque hinc ansam datam *ollæ*

Non mira-
tor talium
Cl. Dries-
sen.

Ejus com-
tus admira-
biles.

bullienti figurandæ. Gaudeo, & *Clavim Originum*, quæ cum vero *Behemoth* & *Leviathan* uno in gradu consistent, mihi in manum venisse tandem, triumpho.

S E C T I O VI.

De Radice מִסֵּר.

I.

Tertia
Classis.

Unde orta
fit notio in
Lexicis ob-
tinens.

Ea dilu-
vior, quam
par est.

Turgere.
Turgere.

Itur ad tertiam Classem Defectuum Hodiernorum. Sic ego nunc incipio, nam Cl. Driess. ordinem meum nec tangit, nec curat, amplius. Sub hac Classe ordino Radices, quæ precaria, aliena, subditicia, significatione, ex fonte minus limpidi, vel & manifesto errore, haurita, donatæ sunt a Lexicographis. Quod Originum pars prior in talibus fere tota occuparetur, unum modo specimen me adducturum dixi, ex quo de pluribus ejusmodi conjectura capi posset, simulque perspicui, id genus quam latissime fundi debuisse. Scilicet Thema מִסֵּר duobus tantum in locis prostat; Num. 31: 5. 16. Quum nihil melius succurreret, adscita ibi a Rabinis potestas tradendi ipsis perfamiliaris, atque in nomine Masoreth domestica. In Chaldaica Paraphrasi etiam מִסֵּר substitui solet pro נתן dedit, & הסגיר tradidit.

Dilutus tamen, quin & parum concinnus, inde sensus existit. Perpende quæso gravitatem hujus seriei, Vsf. 16. Ecce illæ fuerunt filiis Israël consilio Bileami, לְמִסֵּר מַעַל בַּיהוָה in negotio Peboris &c. Ad atrocitatem illius sceleris languet plane, ut traderent defectionem. Consimiliter vehementiæ, & animositati bellicæ, non respondet, quod Vsf. 5. dari solet: Accingi jubete e vobis viros ad expeditionem militarem, qui sint adversus Midianitas ad vindictam Jehovæ &c. וְיִמְסְרוּ & traditi sunt duodecim mille strenuissimorum &c. Qui Veteres Interpretes consulere volet, aquam iis hæsisse deprendet. Recentiores item ad aliena, & frigida, delapsi, aucupio literarum adfinium in Radicibus יִסֵּר, & אִסֵּר. Ut ergo Linguae Hebrææ nativum redderem decus, ivi ad Arabum مَسَرَّ Turfit, atque inde Num. 31: 16. converti; ad Turgendum defectionem illam libidinosam; secundum formulam مَسَرَّ لِلنِّكَاحِ Turfit in Venerem, & fortius adhuc, figuratiusque, مَسَرَّ النِّكَاحِ Turfit Venerem. Hanc scelestam turpitudinem severissime vindicatam in Midianitas quum enarrare vellet Moses, magnifice transtulit idem illud verbum, atque Vsf. 5. ex Eloquentiæ suæ nobili vena figuravit, & turgidi facti sunt duodecim mille viri, strenui in bellum; missique sunt ad expeditionem in Midianitas, &c. &c.

Si hæc nude ponerentur, non mirarer quorundam minus promptum ad talia

ca-

capienda ingenium: sed quod *Exemplis Græcis, & Latinis*, instructa eadem, ne sic quidem adficient, nescio quid sinistri portendit, quod ab *Ecclesia, & Belgio*, averruncet Deus. Ostenderam videlicet apud *Græcos* easdem *Metaphoras* regnare sub *ὄργῳ*, cujus *primaria* potestas item *Turgere, & succo tendi, ac tumere*: ut apud *Herod. L. 4. 199.* *ὄργῳ ἀμῶσθαι καὶ τρυγᾶσθαι*, *Turgent meti, & vindemiari*. Hinc inter alias *Metaphoras* succrevisse *ὄργῳ πρὸς ἐμίλιαν*, & absolute *ὄργῳ Turgere in venerem*; nec non *ὄργῳ πρὸς πόλεμον*; & præcisim, *ὄργῳ Turgere in bellum, Tumere in arma*. Eo præter locum ex *Thucyd.* jam adductum, referri debet & alter hicce, *διὰ τὸ ὄργῳ κρῖναι τὰ πράγματα*, quia tumentes in arma de rebus judicabant.

II. Ad hæc, suo more, graviter Cl. *Dissert.* „Sed quæ ratio cur hic sit significatus primigenius? Ex eo tamen *Scripturæ loca* Interpretatur. Verum „enim vero quis credat S. *Scripturam* ita loqui, & uno eodemque in *Capite* idem „verbum tam dispare significatu induere?“. Habes geminam interrogationem peremptoriam, qua nihil doctius. Priorem tamen non satis intelligo forte. Nec *Bellicum*, nec *Venereum Turgescere*, mihi ullo pacto primigenium. Quid ergo ferire voluerit V. Cl. non invenio. An fundamentum meum convellere voluit, & negare, *تورج* apud *Arabes* primario esse *Turfit*? Gravius adhuc illud, *Quis credat S. Scripturam ita loqui*? Ne hoc quidem quid ferat, feriatve, satis percipio. An dignitati S. *Scripturæ* non conveniunt hæ Phrases, quibus nihil honestius, grandiusque? Sed uno eodemque in *Capite* idem verbum tam dispare significatu indui, non concoquit Cl. *Driessen*. Experior *Styli* omnis, præsertim *Orientalis*, unicum Arbitrum: qui pati nequeat, ut uno in *Capite* idem verbum duplici, & dispare, *metaphora* vestiatur. Ut video, *falx* hæc *Critica* multam *Versionibus* ipsis *racemationem* minatur: curabitque Cl. *Driessen*. ut non nisi una significatio unius verbi uno in capite obtineat. Cur non & uno in *Libro*, ut ad simplicitatem simplicissimam cuncta revocentur, atque *Metaphoris* omnibus, & reliqua illa *farragine Rhetorica*, quæ tantum nobis negotii faceffit, uno ictu absolvamur?

SECTIO VII.

De Radice צרה.

I.

Sapienter iterum Cl. *Dissertator* ad *sectiunculam* hanc pergens, *Ordinis* mei nullam tenet rationem, atque satis habet copias meas fortiter profligasse, etiamsi quo titulo, ignoretur. Scias ergo, deventum esse ad *Quartam Classem Defectuum*, quibus *Versions*, & *Lexica*, premuntur. Ea consistit in significatione

Quarta
Classis.

tio-

tionum diversitate, inconstantia, dissonantia, pugna nonnunquam, quam ignorantia primævæ scaturiginis peperit. Hoc incommodi etiam eas *Linguas* gravat, quarum in magna copia versamur, ne iis quidem exceptis, quæ cum maxime vivunt, florentque: ac proinde *Linguam* mortuam, & ad tantum inopiæ nunc redactam, multo magis adhuc *Defectui* huic obnoxiam esse debere, ut dubio vacuum assumsi.

Quid an-
sam dederit
Ling. He-
brææ Ca-
pillatori-
bus.

Inconcussum hocce Causæ meæ firmamentum quatiendum erat; arguendum-
que talem *significationum dissonantiam* vel non extare in *Lexicis*, vel nihil in-
commodi, *Defectusque*, inde ad *Linguam Hebræam* redundare. Atqui hinc po-
tissimum a *Criticis* ansa arrepta, ad *Linguam Mosis & Prophetarum* pro obscura,
incipiti, confusa, *Homonymiis*, quin & *contrariis significationibus*, perpetuo di-
stracta, & distrabente, traducendum.

An non hoc nomine ipse *Boblius*, sub cuius vexillo militat noster, pronun-
ciavit, *Dissert. prim. pro Formali significationis eruendo*; tantam in *Lexicis* re-
gnare confusionem, ut ne unum quidem *Caput Scripturæ recte explicari* queat; at-
que *Opinionistas* vocavit, qui talibus adhærerent?

Genuina
notio Radi-
cis stabili-
tur.

Hujus defectus latissime fusi primum *Exemplum* proposui צרה, quod Cl. *Bux-*
torfio in *Kal* est, *Studio quæsit*; venatus, insidiatus est, ex cognatione cum צור
In *Nipph.* autem *Vastatus, desolatus fuit*, ex *Dialecto Chald.* Fœcundum *Ave-*
narii ingenium a צר, & צר latus fabricavit *primariam vim Laterandi*, a
latere *insidiandi*, indeque *Latinum insidiari*, ob convenientiam duarum *lite-*
rarum joculariter derivat. Apud *Cocc.* reperies *intentionem habuit, quæsit* ad
noxam, in *kal*: affine צור, & צור. In *Nipph.* נצרה *Vastari*, e fonte
Chaldæo, ubi צרה valeat שום vastus fuit. Ad hunc calculum *primigenia no-*
tio fuisset tendere, intendere, *intentione uti*, tum bona, tum mala, ad noxam.
Incerta, & precaria, ut vides, omnia. Genuinam faciem *Radici* hujus con-
servasse *Arabes* sub suo צרי מדי Rubiginosus fuit, nemini dubium esse pote-
rit, qui perceperit illud *Vastari* quod ad נצרה *Zephan. 3: 6.* explicandum a
Viris Doctiss. merito assumtum, istam *secundariam vim* induisse a *Rubigine*; un-
de optime in *Lexico Castelliano Syriacæ* notiones sic digestæ. 1. *rubigo, ærugo.*
2. *vastitas, desolatio.* Grandissima inde *Figura* enunciatur a *Zephania*, ad *ru-*
binem redactæ sunt urbes eorum, nemine inhabitante. Id fortius adhuc, quam
נשמו, quod ex *Origine* sonat, *noxio halitu adflata, vel siderata sunt.* Jam ve-
ro *siderationem* sequitur *Rubigo*, & *arborum, agrorumque squalis, scabres, illuvies,*
& *foetidissima vastitudo.*

Rubigi-
vari pro
penitus e-
nastari.

Rubigo
pro mali-
gnitate.

In hanc jam potestatem *Dialectorum* omnium suavissima *Harmonia* concinen-
te, illiterati plane esset, ambigere, an & in *kal* צרה eandem vim obtinuerit;
quum ea nihil aptius, digniusque, excogitari queat, ad loca omnia rite im-
plenda: ut *Num. 35: 20.* ubi צרה sequitur שנאה odium. Si *intentionem*,
industriam, studium ingeras, fateare necesse est, omnia illa *Rubiginem, & Æ-*
ruginem, a me restitutam non æquare pro *Orationis figuratæ colore*, quamvis
in eundem sensum exeant; quando *Ærugo pectoris*, in omnibus *Linguis* fere,
ad *malignitatem inveteratam* transferri amat. Iterum *vs. 22. sine inimicitia ul-*
la,

la, & צרִיחַ Ærugine; Æruginosi animi malitia. Mitto reliqua, copiose adstructa, & illustrata in Opusc. de Defect. p. 356—358. Quem talia non ferunt, nescio quid sensus, gustusque, habeat. Latinis exemplis Græca succenturiatum veniant. Æschyl. Agam. 843.

Δύσφρων γὰρ ἰὸς καρδίαν προσήμενος
Ἄχθος διπλοῖζει τῷ πεπαμμένῳ νόσον.

Malevola quippe rubigo cordi insidens
Onus duplicat ei qui morbo hocce imbutus.

Iterum Eumen. 481.

Ἰὸς ἐκ Φρονημάτων
Πέδῳ πεσὼν ἀφερτος αἰανὴς νόσος.

Ærugo ex animis
Terrâ cadens, intolerabiliter luctuosus morbus est.

Item apud Diog. Laërt. p. 319. ὥσπερ ὑπὸ τῆς ἰσθμίου, ἕως ὑπὸ τῆς ἰδίας ἡθῆς κατεσθίεσθαι τῆς φθονερῆς sicut a ferrugine ferrum, sic a propriis moribus exedi invidios.

II. Ad hanc figuram, tam nobilem, tamque singulare decus ferentem, omnia loca, in quibus nostrum צרִיחַ superest, faventibus Orientis & Occidentis Musis, reduxi. Non patitur tamen Cl. Drieffen. ita mihi aurem vellens: „Certe ex locis illis discere debuerat V. D. notionem Rubiginis non esse primigeniam, nisi linguam fingamus, cujus significatus omnes primi sint Emblematici; „simplices & proprii secundarii”. Jam video tandem, quorsum spectaret gravis illa commonitio, quam tetigi pag. 455. Paragr. V. Existimat Cl. Drieffen. me Rubiginem vel odii, & invidiæ, vel vastitatis, quam sacris textibus intuli, primigeniam facere, unde secundario subnata sit rubigo vel ferri, & æris, vel satorum. Atqui ipsa V. D. excerpta hoc confutant; e quibus apparet principe loco rubiginem, vel agri, ad vastitatem, vel animi, ad malignitatem pingendam, transitum factum. Agamus Belgice, si forte Latine non intelligor. Roes est vitium ferri, æris &c. Id transfertur ad corruptionem rubiginosam, tum segetum, arborum, agrorum; sideratione vastatorum: tum animi, odio, invidia, avaritia, infecti. An ergo, ut ultimo tantum usui insistam, qui Belgicam phrasin, een gemoedt met roest beset/ exponens, animum invidia, vel avaritia, obsitum, moneret proprie eam valere animum rubigine obsitum, Emblematicam fingeret nostram Linguam? Iterum, qui roestige tandem Rubiginosos dentes, a proprio usu traductos ad improprium, explicaret dentes veneno invidiæ tinctos, eo quod Rubigo ad invidiam transferri amet, Emblematicamne fingeret nostram vernaculam; in qua a Rubigine impropria ad propriam progressio sit facta? Jocular. Et tamen serio hoc mihi adfingit Vir Clar.; ipse huic vitio, si quisquam,

Cl. Drieffen. a se-
met ipso
luditur.

quam, adfinis; quippe qui *serenum* in *animo* statuatur *primigenium*, unde *serenus vultus*, jure *secundario* fuerit derivatus. Redi ad pag. 472. supra.

Ejus pul-
cra Ori-
ginatio.

Pergit *Originum* indagator felicissimus. „ *Loca si inspicis omnia צרה est stu-*
„ *dio quæsit, & quia in malam partem sumitur, studio quæsit ad noxam;*
„ *ut recte Coccejus. Sic est insidiari, venari, & pessimo proposito, ac studio,*
„ *quæsitæ urbes ad noxam, sunt, Urbes vastatæ צרה est studium pravum,*
„ *industria subdola, data opera nocendi. Si vel hujus Emblemata sit ærugo, illa*
„ *detergenda est significatui primigenio*”. Nil elegantius, limpidiusve, hisce
fontibus: e quibus *nativa pulchritudo Linguae in Radice צרה* ita resplendet, ut
oculi præ fulgore hebescant. *צרה* *studium pravum, industria subdola, data ope-*
ra nocendi, in primaria sede, non minus aciem præstinguit. Radiat in primis
clausula; si vel hujus Emblemata sit Ærugo, illa detergenda est significatui primi-
genio.

Hoc quid sibi velit, solus explicare poterit, qui implicuit. Omnes scimus
aliam esse *æruinam* propriam, aliam *impropiam*, & *Emblematicam*. Quid
jam *detergeri* postulat Cl. *Dissertator*? propriamne, an *impropiam æruinam*?
Nescio. Hoc scio: si *impropria* a multorum animis absterfa esset, plus nito-
ris, & dignitatis, doctrinis *Sanctioribus* accessurum.

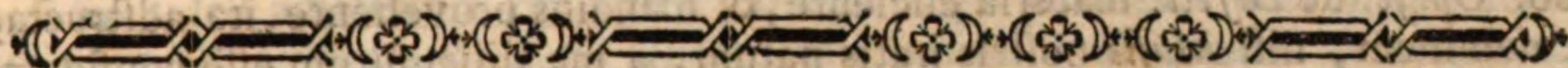
Pulchra
præcepta.

III. Necdum *Señtiunculam* finire licet. Aliquot *speciminibus pugnantium*
significationum, quibus *Lexica* unam sæpe *Radice* implicant, adductis; intu-
leram pag. 355. 356. *Nodos hosce, atque has salebras, nunquam expediendas esse,*
nisi assumatur præsentissimum, quod Arabia fert, auxilium, in qua proprietas, &
indoles, antiquissima complurimarum Radicum felicissime conservata sit &c. Huic
illationi ita se opponit Noster. „ *Hæc omnia id saltem inferunt, requiri signi-*
„ *ficatum aliquem generaliore, sub quem particulares illi, quamvis tam distin-*
„ *cti, cogi possint.*” Rectissime; & jam plane *Nostrum*, atque adeo *Meum*,
voco Cl. *Driessenium*. At mox suus iterum fit, sic pergens: „ *Sed an ille erit*
„ *Metaphoricus? Neutiquam: sed simplex: & si vel illum detegere non liceret,*
„ *satis est ex claris locis particulares illos significatus teneri*”. Egone *Meta-*
phoricum usum unquam feci *primigenium*? Nemo inde me alienior. Nemo isti
vitio affinior Cl. *Driessenio*. Sed jam perpende mihi dignissimam *Theologo* vo-
cem: „ *& si vel illum detegere non liceret, satis est peculiares illos significatus recte*
„ *teneri*”. Hoc tantundem est, ac si disertis, rotundisque, verbis dixisset,
Nil opus Lumine ad tenebras discutiendas: neque est, quod de Hebræa Lingua ad
ulteriorem splendorem provehenda solliciti simus. Personam suam magnifice im-
plet Cl. *Driessen*. atque *juventuti Academicæ* generosum calcar subdit, quum
italia præcepta, & *Oracula* edit. Jure etiam suo hæc superaddit. „ *Quare*
„ *multum fallitur Vir Optimus, hos nodos, atque has salebras (nullos Ego no-*
„ *dos vel salebras video, neque vidisset V. D. absque illa luce Arabiæ si fuisset:)*
„ *expediri non posse sine auxilio quod ex Arabia veniat*”. Cl. *Driessenio*, de se
testanti, nullos Ego *nodos* video, non est cur fidem negemus. Quod adjecerit,
neque vidisset V. D. &c. tum verum, si me *Hebraicam Linguam* vel superficie
tenus delibare, vel sine ullo *judicio* per totam vitam tractare potuisse, statuatur.
Certe nullum adhuc reperi studiosum paulo erectioris ingenii, qui non post *bien-*
nium

Oracu-
lum.

nium in his *Literis* positum, conqueri cœperit de illa perplexissima diversitate, & multitudine, significationum, quibus pleræque *Radices* in *Lexicis* distractæ sunt, vicissimque discentem distrahunt, atque nodis, salebrisque, ineluctabilibus implicant. Illustris pericope splendidissima *Coronide* decoratur. „ *Sanior* „ *Philosophia ancillata locorum Scripturæ meditationi collationi, & longo usu probata auxilia*, *Versiones & Lexica*, assumens, plus præstat quam omnis *Ara-* „ *bia*. Si dubitas, Lector, inspice modo *Dissertationem de veris Causis &c.* atque omni pagina, omnique adeo periodo, divinam hujus *Philosophiæ sanioris* vim persentisces. Confer, ni grave, *Historiolam* quam pag. 451. tetigi: atque *Literaturæ Hebraicæ* lætiorem hancce *Auroram Philosophicam* mecum gratulator.

Aliud O-
raculum.

S E C T I O V I I I.

De Radice שבה.

I.

In Classe Quarta notionum dissidentium sub uno Themate, productum a me pag. 355. שבה, quod partim laudare, celebrare; partim sedare, compescere, reddi solet. Ad concordiam inveniendam quid tentarint Doctissimi interpretum, strinxi p. 358. Ex Forstero attuli *Antiphrasin*, qua provehere verbis, promovere laudatione, in contrarium flecti cœperit, pro reprimere, compescere, cohibere. Creber in talibus argutiis Vir ille, qui inter *Fontes inventionis suæ contrarias significationes* celebrat, album cum nigro, lucem cum tenebris, bonum cum malo, Ens cum Nihilo unam in sedem cogens, conciliansque. Ex Gejero in *Psalms* adjeceram alium adhuc conatum *Antiphrasticum*, quasi laudare, pro deprimere, silentem reddere, poneretur. Ex Coccejo aliquid plausibilis apposueram: ut *primarium sit laudare; secundarium, laudibus sedare*. Melius dare voluit Guffet. ex eoque Stockius, quibus *Compescere* illud assumtum ab effectu, quod laudabiles reddantur, quorum furor sedatur. Applica ad Ps. 89: 10. *Fluctus maris Tu compescis: proprie laudabiles reddis*. Splendidum enim vero Schema! Ne placebit quidem, si quis *Linguarum* tibi usus, sensusque, *Laudas fluctus ejus, pro laudando compescis*: sed omnino aliud quid requiri, ad decus *Linguae* tutandum, mecum recognosces.

Fluctus
sententia-
rum.

Ostendi deinde pag. 359. *Originem & primævam potestatem* hujus *Radici*, unde *conciliatio* pendeat, abesse; idque nemini mirum accidere debere; quum longe maxima *Radicum Biblicarum* pars, secundum naturam omnium *Linguarum*, sub ea jaceat conditione: atque ibidem hanc consequentiam adstrinxi ad Defectum tam palpabilem, qui longe lateque regnet in *Lexicis nostris, vel*

Origo Ra-
dicis hujus
abest.

spem esse deponendam. Linguae Hebraeae ulterius restaurandae, & persanandae, vel Dialectorum opem, lucemque, copiosiore inferendam.

Cl. Driess.
non amat
scopulos.

Hæc omnia, tanquam Syrtes, scopulosque, evitans Cl. Dissert. tandem mecum in Arabiam navigat, atque ea excerpere incipit, quæ unde profecta sint, quo tendant, quibusque firmamentis nitantur, nemo inde percipiet. Vel sic tamen Veritatem sese insinuasse multis, crediderim: qui enim ad hæc non plane hebetes, ex excerptis hisce dicam, an scopis solutis, non sine voluptate percipere potuere, nihil ad Concordiam, quam quærimus, fanciendam, & naturali copula firmandam, accommodatius inveniri posse, quam *Mulsit*; *permulsit*, quod ex *Arabum* constantissimo usu produxi. Nempe etiam *Latinis* illud mulcere est laudantis, celebrantis, & læto plausu prosequentis; itemque sedantis, & manu miti simul, simul imperiosa, compescentis. Hæc a pag. 359. ad 366. Opusc. de Defect. materia eliciente, & blandius provehente, ita adstructa, ut neminem, nisi *Musis* nostris iratis natum, a me dissenfurum esse confidam.

Cl. Driess.
admirator
Antiphra-
seos.

II. Videamus interim, quomodo gradum hic tueatur fortissimus virorum, qui quum lætus lubensque agnoscat, si quam *Dialectum Orientalem*, præsertim Arabicam, *Officium filiale Matri Hebr.* præstare; hætenus tamen nullus admisit lucem illa, qua ego, meique in orbe Literato Majores, utimur, *Methodo in Matrem Hebraeam infundi debere*. Redeatur ad pag. 450. supra. Ut ergo *Methodo* nostræ ne latus quidem unguis concederetur, ad *Antiphrasin* recurrit Vir Doctissimus, eamque temere a J. C. Scaligero, G. J. Vossio, aliisque imperitis hac in palæstra Viris pro nugacissimo commento Grammaticorum explosam, in pristinam restituit possessionem, atque longo exemplorum agmine instruit.

Ejusdem.
que Resti-
tutor.

„Significatus quos in Scripturis habet, inquit, contrarii videntur, & sic sub
„unam notionem communem non cogendi. Hinc quemadmodum בָּרַךְ signifi-
„cat & Benedicere, & maledicere, non secus ac apud Latinos sacrare, &
„imprecari, sic בָּרַךְ dicit & laudare, celebrare, & ἐπιμάρειν increpare. Con-
„fer in N. T. increpare ventos, febrim, mare &c. Certe frustra laborant, quæ
„significationum ἐναντιότης amoliantur. Sunt illæ nimis manifestæ. Sic חָטָא
„peccandi & expiandi, קָרַשׁ scorti & sanctæ, תָּאב desiderandi & abominandi,
„in Piel. Ita forte בָּרַא creandi, in Piel succidendi exscindendi, שָׁרַשׁ
„radicandi & eradicandi, סָקַל lapidandi & lapides auferendi, שָׁוַר devastatio-
„nis & mammæ notionem habent. Quidni hanc classem augeamus Verbo שָׁבַח?
„Quæ ipse habet abludunt.” Aciem cernis formidabilem. Arcem, unde

Antiphra-
seos speci-
mina.

detrusa erat, recuperat, Ductore Cl. Driessenio, potentissima illa, & decan-
tatissima, *Antiphrasis*, quæ tot suaviludia nobis peperit: ut *Bellum*, quia mi-
nime bellum sive pulchrum. Item *Eumenides* & *Parcæ*, quia εὐμενείας & nomini
Parcere solitæ. *Otium*, quia non ociosus, sed segnius; & tardum. *Officium*;
quod nil minus quam officiat. Denique, ne omnes hæc delicias simul effun-
dam, *Miles*, eo quod nihil molle, sed potius asperum quid gerat. De his,
aliisque, jam in Orbe Erudito judicatum, & decisum. Adeatur G. J. Voss.
L. 4. Inst. Orat. p. 219, & Sanct. Minerv. L. IV, cap. 14. Sacrum pro Sce-
lesto quomodo ortum sit, docebit ibi Cl. Perizon. Ad eam rationem קָרַשׁ

sa-

sacratus, pro *scelestissimo scorto*, obtinuit. בִּרְךָ non est *maledicere*, sed per *Euphemismum*, *Benedicere*, & *Valedicere*, enunciatur, ut illud *Valeant qui* *inter nos dissidium volunt*. Dixi ad *Jobi Cap. i.* abunde. חָטָא expiavit, ortum ex חָטָא quatenus signat *sacrificium pro peccato*. בָּרָא creavit, & succidit, excidit, per *Originem* suavissime conciliantur. Ea alibi prometur. Similis ratio verbi תָּאבַח: שׁוּר *vasitas*, a שָׂדֶה, nihil commune habet cum שָׂדֶה *mamma*, a שָׂדֶה. In שָׂדֶה pro *eradicare*, habes proprie, *Radicem percussit*; nisi *malis Radicare*, ut *pilare*, pro *pilos auferre*. Ad hanc legem לָקַח lapides auferre, elapidare, per *Virtutem constructionis*, sine illo *mostello Antiphraseos*; quod nisi omnia conturbare volumus, in *folas terras exportandum*.

In ἐπιμνησθῆναι, quod tum *celebrare*, tum *increpare*, *objurgare*, designat, nulla ἐναντιότης; sed *amicissima concordia*, quam *Origo* præstat. Vel hinc discere potuisset *Cl. Dissertator*, quid distent æra *lupinis*. Si *taxandi primigeniam virtutem* acu tetigerit, & alteram illam assequetur. Sexcenta talia in omnibus *Linguis*. Materiam necdum satis enucleatam, quantum ad *Orientalē ditionem*, unum, alterumve, *Caput Originum* nostrarum *majori luce perfundet*; ut a sermone *Hebræo* has quoque maculas, quas *Lexicographi* ei allevant, abstergeamus; eique unam ubique pulcherrimam faciem reddamus.

Objectiuncula diluenda restat, quam *Cl. Dissert.* sub finem *Sect. seq.* demum movit; hic dixisse contentus, quæ ipse habet *abludunt*. Ibi scilicet adjectum: „ τὸ שִׁבַּח compefcere, non dicit *LENEM mitigationem*, sed *validam*; neque *VIR-* „ *GILIANUM* illud *MULCERE* dedit *fluctus* his locis recte applicatur: ne jam dicam „ *illam Styli S. & profani comparisonem sæpe numero perperam institui.* ” Sentisne? *Castissimus Theologus* contaminari non patitur *Sacros Fontes* aspergine illa e *Lacunis* profanis repetita. Faceſſat in posterum odiosissimus ille apparatus *Græcæ, Latinæ, Arabicæ*, reliquæque *Literaturæ*; quo *Scripturarum Interpretes* felicius carebunt: quid enim *virtutis*, aut *pulchritudinis*, in phrasibus *Mulcere fluctus*, *Mulcere pectora*, *stimulata corda remulcere*, pro *sedare molli* velut *manu*: itemque in formulis πρᾶξις καὶ ματα Mitigare fluctus, & βαρυκυπίων δεινότητα βροντῶν graviter sonantium strepitus tonitruorum mitigare, pro *compefcere*? Non *mulcens*, sed *valide frangens* potius *Manus* ad talia quadraret, iudicio *Cl. Driessenii*. Proh aciem *Criticam*! Alii mecum iudicarent, *validius*, & *imperiosius*, esse, *Mulcere fluctus*, quam *frangere*; vel *vi compefcere*. Interim *saum* cuique *pulcrum*. In eo de palma cum *Cl. Driessenio* non discepto.

S E C T I O IX.

De Radicibus חלל, ערב, חלה.

I.

Alia specimina
Quartae
Classis Defectuum.

Quartam Classem Defectuum Hodiern. instruens, praeter צרה, & שבה, proposui שמם desolari, vastari; item admirari, stupere. שאה iterum vastari; obstupescere; conteri. חלה 1. transiit, permeavit. 2. mutavit. 3. instauravit. 4. succidit. ערב Miscere, dulcescere; spondere; oppignerare, negotiari; advesperascere: cum derivatis ערב corvus. ערבה solitudo. ערבים salices. ערוב canina musca, secundum Boch. Denique חלל tripudiare; confodi ac perforari, profanari; incipere.

Operi de
Originibus
referenda.

Quum tunc temporis uno alterove specimine perfungi cuperem, illustratis Radicibus צרה, & שבה, reliquas Originibus meis reservandas duxi. Id mihi nunc nescio quid taxatiunculae adfert: efficitque ut in hac Sectione solus Campus teneat Cl. Driessen. excerptendi & refutandi cura solutus.

Cl. Driessen. nullos
cognitionis
suae Defectus agnoscit.

II. Sic ergo incipit. „Vidimus superius, quas moverit difficultates circa „radices חלה / ערב / חלל. Mirum quod heic nihil opis attulerit ex Arabia. „Sed opus non est: nihil laboramus adjuti receptis auxiliis, Versionibus nempe „& Lexicis, & sano ratiocinio, quod utinam magis atque magis in Lexicis re- „gnet, per omnem paginam lucem sparsurum praeter omni Arabia. Plures etiam „sunt significatus diversi, quam V. D. enumeravit, sed omnes cogendi sub suum „γεννησιμόν.”

Abundans
luce, pro u-
niversa
Ling.
Hebr.

Defricor pro meritis, qui difficultates moverim, nec continuo opem tulerim ex Arabia. Ea tamen ope sibi opus haud esse declarat Noster: nihil laborans, scilicet, Versionibus & Lexicis pulchre suffultus. Sed quid audio? an sanum ratiocinium haecenus omni pagina a Lexicis exulavit? Id credere jam cogit ipse Dissertator noster, egregie locatum illud utinam! interserens; & sani sui Ratiocinii, Metaphysici nempe, facem ad omnem Lexicorum paginam in posterum admoveri discupiens. Quantum inde veri luminis in universam Linguam Biblicam sit infundendum, Originationes, quas lustravimus, in Orbis Eruditi oculis defixere. Haec sectiuncula tria superaddidit specimina, in quibus mea opella jam non ulterius desiderabitur: nam ex Stockio promit Vir sagacissimus, quid in Origine valuerint Themata חלה / ערב / חלל; aliquid de suo etiam interspergens; atque denuo me in transitu stringens, quod nullas ex Arabia attulerim suppetias. Scilicet deficiunt hic nostri Fontes; & Cl. Driessen. in liquida natat luce. Non committam, quum nostra nos series, in Opere de Originibus, ad

ad *Radices* illas perduxerit, ut ad tantum splendoris oculos clausisse, debita-
que laude frustraſſe Cl. *Differtatorem*, reperiar.

S E C T I O X.

De Radicibus קלם, עלם, עזב, מרה.

I.

Deventum est ad *Quintam Classsem Defectuum*. Cl. *Driessen*. bene cavit ne
de *Ordine* meo quicquam constaret. Non conducibile quoque Ei vi-
sum, *Classis* hujus munimenta sub conspectum dare, incipiens *Sectionem* hanc
a pag. 368. quum a pag. 366. debuisset. Monetur ibi, magnam copiam
extare *Radicum*, quarum *exterior* quidem *aspectus*, *ususque secundarius*, ex *se-*
rie *Orationis*, & *locorum Collatione*, potuit attingi, sed ad quarum definitam
proprietaem, & genuinam vim, nulla acie penetrari potuerit, neque unquam
penetrabitur, nisi *Dialectorum* lumen inferatur. Hanc assertionem meam sic
adstruxi, & adstrinxi: ut hoc quale, quam lateque se extendat, intelligatur,
attendi velim ad id, quod nemo sensu communi modo præditus, leviterque literis
tinctus, negaverit: in omnibus *Linguis* primævum Fontem distinguere debere a ri-
vulis, id est primariam notionem a secundariis usibus; nihilque difficilius, etiam
in *Opulentis* & *Copia Librorum florentibus Linguis*, quam primigeniæ *Originis*
indagationem.

Conspectus
quintæ
Classis.

Adjeci, quod minime omnium prætermitti fas erat, hanc difficultatem
duabus de causis maxime premere *Linguam Hebræam*: quarum prima, quod an-
gustissimis cancellis unius *Libri* nunc inclusi simus: altera, quod *Criticorum* &
Grammaticorum Veterum, qui vivente, & spirante, adhuc *Lingua* fuerint,
annotationibus in totum destituamur.

Defectus
hujus ge-
minæ causæ

Proposui deinde casum in *Thucydide*, & *Euripide*; qui si soli ad nostras ma-
nus pervenissent; omni reliqua *Lingua Græca* extincta, negavi quemquam
per attentissimam *inspectionem*, & *collationem Locorum*, unquam *Auctores* illos
in omnibus satis intellecturum; multo minus ad omnem profunditatem, gra-
vitatemque, *Orationis* eorum, quin & *primigeniam vim* verborum, quibus u-
tuntur, penetraturum esse.

Simili il-
lustrata.

Quid Causæ dicam, quod nihil horum excerpere dignatus sit Cl. *Differta-*
tor? An hæc non constituunt proram & puppim hujus *Classis quintæ*, per uni-
versam *Linguam Hebræorum* diffusæ? Quid? an non hæc ipsa directe *Funda-*
menta Driesseniana impetunt, atque convellunt? Cur me ergo impugnatum
venit, qui oppugnationem hancce meam graviore armatura depellere, &
confutare, debuisset. Nimirum *Castris* exutus, cladem dissimulat, & dum

Cl. Dries-
sen. nihil
horum at-
tingit.

abjecta non bene parmula in pedibus salutem quærit, pugnantis speciem præbere pulchrum duxit.

Ejus gene-
rositas &
perspica-
cia.

II. Discerpere ergo mea incæptat strenuissimus pugnator inde a pag. 368. 369. Initium facit a Radice מרה, quæ in Lexicis rectissime exponitur immerum, refractarium, contumacem, pervicacem esse: rebellare. Ostendi omnia esse secundaria. Et hoc supprimitur a Dissertatore nostro. Indicavi deinde p. 369. 370. 372. primariam vim stringendi, unde obstrigillare pro rebellare, contentiose & contumaciter resistere sit deductum. Nihil evidentius pro iis qui oculos habent, nihil convenientius pro iis qui non surdo, vel absurdo, sunt palato. Aliquid sensisse videtur Cl. Driessen. nam semi-noster est, & levicula hacce strictura ad omnia mea defungitur. „ Patet significatum simplicem esse „ obsistere, quod fit variis modis, unde primogenius non est, quem vult V. Cl. „ Quia tamen & significatus secundarius est stringere &c. hinc מרה novacula „ uti V. Cl. habet. ”. Ecquid cernis semi-nostrium factum Cl. Driessen. Admittit jam ex Arabia in solum Hebræum illud nostrum stringere, & Subscriptorem sese mihi præbet ad מרה Novaculam, a stringendo sic dictam. Contendit tantum prius esse, & primigenium, & obsistere; atque inde stringere notione secundaria profluxisse. Totus noster fuisset Vir Doctiss. si ad Vernaculum Weberspannig מרה reflexisset. Qui obstrigillant talibus, luci ipsi rebellant.

Alia stren-
uitatis in-
dicia.

III. Ante, quam a מרה ad עצב pergerem, quatuor Observationes alicujus, forte, momenti, interserueram, quibus Systema meum supra omnem dubitationis aleam collocatur. Eæ a pag. 377. ad 379. inculcatæ.

Has parum ad rem, utique non e re sua, facere judicans Cl. Driessen. saltum dat in Radicem עצב, cui addidi primitivam vim arctius ligandi, sive constringendi, ut inde usus secundarios, qui soli in Sacris residui, illustrarem, atque ad nativam Emphasin revocarem. Hi duo sunt potissimum, dolore adficere, & nervis adstringere, colligare. Hæc a pag. 379. ad 384. distincte enucleata, & comprobata. Conferri etiam velim, quæ nuper in Comment. Job. 10: 8. discussa. Ad hæc Cl. Driessen. acutissime: „ Quia verbum etiam efficere no-
tat, notio universalis infert operationem difficili cum cura, molestia, labo-
riose cum dolore quid fingere. Hinc de Deo ἀνθρωποπαθῶς usurpatur. Vel in
genere laboriose quid facere; quod apud homines sæpe numero cum molestia
& dolore conjunctum est. ” Si non penetres, forte, in acumina hæcce sublimiora, en ordinem ex Logicæ & Metaphysicæ meditullio depromptum. Pri-
maria notio, efficere difficili cum cura. Hinc, si de homine agatur, dolor, &
molestia. Inde porro, dolore & molestia adfecit. Sentis ad unguem expolita;
unde Linguae Hebrææ magnificum & vere Divinium decus adstituatur. Illam
universalem significationem efficiendi fundat V. D. in Job. 10: 8. ubi ego,
Manus tuæ me nervis colligarunt, & fecerunt me. Nervosius ipse, Manus tuæ
effecerunt me, & fecerunt me: vel &, laboriose cum dolore effecerunt me; ἀνθρω-
ποπαθῶς. Ne dubita; „ nam vox generaliore habet significatum; non dicit hoc
per se, (nempe quod ego obtrudo) hinc illud addi debuisset. Verbum nostrum
saltem dicit cum studio & cura formare, & elaborare. Singulare illud si
diceret quod vult V. Cl. cur hoc repetitum fuisset Vs. 11. ”. Hoc vult subtilissi-
mus

mus Criticus; עֲצָבוֹ Job. 10: 8. non valet, nervis artificiose colligarunt, quia tunc nervi Vsf. 11. frustra repeterentur, sed generalius significat, cum dolore, i. e. studio & cura formavit. Nunquam sensi aciem secantiorē. Sed sciatur meam Originem contentam esse Corporis ligatura, & artificiosa contextura, prout مَصْبُوب Colligatus, speciali usu signat Eleganti corporis structura & Symmetria præditum. Hanc colligationem non concipiet, sine nervis, nisi cui nervus ratiocinandi incisus.

IV. Acceditur ad Radicem עֵלָם, cujus secundariam notionem, quam Lexica exhibent in abscondendo, occultando, derivari a primaria signandi, consignandi, obsignandi, σφραγίζω: indeque עֵלָמָה virginem signatam ex Origine sonare, ad confutationem & confusionem Judæorum adstruxi. Alia multa interioris elegantiae ad illustrationem ulteriorem hujus Thematis expromsi. A pag. 384. ad 396. nimis, vereor, multus, in hisce, tædiosusque fui multis: certe Cl. Driessenio; qui se omnia legisse nunquam fatebitur: nisi simul confiteri gloriosum autumet, se præcipua demonstrationis meæ lumina excerpando intercepisse. En capitalem Viri Crisin ad paucula, quæ oculo fugitivo strinxit: „Sed ubi „τό simplex occultare in obsignare convertit, etiam in simplice narratione Historica, estne in eo major elegantia? Omne in obsignare est etiam occultare quid; „sed non vice versa omne occultare est etiam obsignare. Sed primo, nulla ratio „cur τό simplex occultare commutetur cum obsignare. Simplicissimus significatus „in Kal legitur Ps. 90: 18. nempe latere, peccata dicuntur latentia. In Pibel &c. Occultare. Sub hanc notionem universalem loca omnia in quibus legitur amice concurrunt. Significatus igitur primigenius est generalior. Ob- „signatio saltem est occultandi modus aliquis.” Ne verbum quidem mutare, vel mittere, ausus fui, ne sanum istud ratiocinium supernalle viderer. Illud totum in Caput Ratiocinatoris recidit, ejusque causam jugulat. עֵלָם & העלם nusquam in narratione Historica occurrunt simpliciter, sed semper figurate. Sic 2 Reg. 10: 3. לא היה דבר נעלם nullum omnino verbum OBSIGNATUM fuit Regi, quod non exposuerit. Adhuc figuratius exit 1 Sam. 12: 3. E cujus manu sumsi pretium, ut oculos ei meos OBSIGNAREM. Cl. Dissertatori suum absconderem, occultarem, lubenter relinquimus: nec de Elegantiarum gustu cum ipso digladiabimur. Sequens membrum item pro me militat, arguitque, longe fortius quid ferre obsignationem quam occultationem. Ergo, tertio, Ps. 90: 18. non simpliciter latentia peccata; sed signata; & sigillo velut clausa, atque abscondita. Plura talia reperies p. 390. Quarto denique occultandi modus ille, quem in obsignatione agnoscit Noster, est ipse ille, quem Origo Radicis adfert, quemque Loca S. Scripturæ manifestissime exigunt. Pergit potens Argumentator: „Quomodo Adolescentem ab hac voce deducat vide „p. 390. &c.” Nimis properabat Viri Doctiss. oculus, in pagella ista percurrenta, non enim Adolescentis Etymon Hebraicum ibi pandimus; sed usum cothurnatum verbi העלם Job. 6: 16. a עֵלָם adolescente novati, indagamus: adolescentiari; pro juvenili impetu ferri, in Aquis torrentibus. Sic 'Hēz apud Tra-

Nova lumina & acumina, ejusdem.

Fasciculus elegantiarum.

Valida instantia.

Tragicos dicitur *seditio*, *malum* &c. In *Comment.* ad *Job.* plura. Id tamen non nimis fidenter tenuerim; meliorique luci facile donarim. Putabat ergo properabundus noster *Dissertator*, me *Adolescentem* *על* dictum voluisse ab *Adolescentiari*, *juvenili impetu ferri*. Infert propterea: „Sed quidni longe simplicius, *cujus vivendi tempus adhuc obscurum ἀδύλακον est, qui in publico nondum versatur?*” Scio *Stockio*, quin & *Coccejo* nostro, tale quid placuisse. Si *Veriverbium* sat solidum videatur, nihil inde mihi decedet, qui *על* signatum, pro occulto ἀδύλακον non sane repudio, sed fortius intendo. Malim tamen *Adolescentem* a signata *ætate* dictum, ut proprie designet eum cui *illibatus* adhuc *bonis virginitatis*. Iste status *עלומים* *adolescencia obsignata* honestissime dictus. Inde & *עלמה* *Virgo*, *puella signata*. Nihil verecundius opinabar. Aliter judicat *Cl. Driessen*. „*עלמה* *Virgo recte dicitur ab occultando, neque opus est, quæ sit alia metaphora, quam prudens ex V. D. non repeto.*” Suspicareris nescio quid turpe a me productum, quod prudentia velare jubeat. Quod prudens, & verecundus, ergo tegit *V. Cl.* ego denuo sub conspectum dare non verecundabor; ad *Oraculi* controversi, *Fideique* nostræ, splendidissimum decus: *Ecce VIRGO SIGNATA concipit, & parit Filium*. Cui hoc minus castum, is solem ipsum ne vituperet, metus est. Ceterum ut ad *Origines* pandendas *Dissertatorem* nostrum paululum acuamus, proxima occasione mihi dicat velim unde *Latinum* illud *Latere* fluxerit: unde item *occultare*: *tegere, abscondere*, &c. ut videat *Orbis Eruditus* quid expectandum habeat, quum ad *Radices*, *חכמה / ספן / סכך / כסה / כהר / טמן / חכא* manum Noster admovebit.

Censura
pulchre locata.

Suavis Originationis.

inter nomina a sono fabricata.

V. Paucis expediendum restat קלם. De hoc *Themate* nunc dabo tantum, quæ *Cl. Stockius*, ad quem toties nos remittit *Cl. Dissertator*, in lucem edidit. „*קלם* *Laudavit, celebravit apud Chaldaeos & Syros. Sed quia ironice laudare & celebrare speciem illusionis & subsannationis habet, inde apud Hebræos significat illudit, irrisit, subsannavit, contempsit, vilipendit extenuando*” Vide mihi *Origines* pulchras. Apud *Hebræos* *קלם* indubitatam tenet potestatem ludificandi, & quidem contumeliosissime, pro evidenti serie, & *Emphasi* locorum *Pf. 44: 14. Jer. 20: 8. Ezech. 22: 4, 6. 2 Reg. 2: 24. Hab. 1: 10.* Hæc significatio inveniri nequit, nisi eatur ad *Dialectum Chaldaicam & Syriacam*, ubi potestas celebrandi obtinet: quam *Hebræi* perpetua ironia in ludificationem & subsannationem converterint. Si ex *Arabia* tales *Originationes* adferrem, riderer sane, & quidem magno meo merito. Nihil *Ironicum* in textibus allegatis. Inspice modo *Pf. 44: 14. ponis nos opprobrium חרפה* vicinis nostris, *לעג וקלם* subsannationem & ludibrium circumfitis nostris. Redde subsannationem, & celebrationem; & vide an ironiam tuam inficetam non risuri sint, quibus acetum in pectore. Par ratio reliquorum. Non potui ergo non a tam precaria, coacta, frigida, *Origine* resilire, atque ad dignitatem *Linguae Biblicæ* tuendam proferre quod *Arabia* offerebat sub *قلس* *κλύζειν* ex genere *ὀνομαστικῶν*, ad

ad undantis aquæ sonum exprimendum. Hoc honestissime translatus ad vomitionem: unde iterum graviter & digne gradus factus ad contumeliosissimam ludificationem, quam exempla Biblica oculis ingerunt: quatenus conspuere & convomere aliquem in omnibus Linguis sic traducuntur: nisi quis formulam evomere convitia magis respiciendam arbitraretur. Rem paucis tetigisse contentus, fini-
vi in קקלון Hab. 2. 16. quod vi compositionis infert convomitionem ignominiae.

Ex hac jam Origine Thematis nostri expedire conatus fui locum Ezech. 16: 31. *Expenditur locus Ezechiel. 16: 31* ubi impeditos hærere Doctissimos Interpretes animadvertebam; aliis dantibus, non fuisti ut meretrix laudando munus; aliis, vilipendendo, subsannando &c. Posterius hocce ad meam mentem esset, convomendo. Vocabulum aptissimum personæ, vitæ, indoli, meretriciæ. Aliquid exquisitius tamen nos habituros judicavi, si daretur vomere faciendo munus: quod insatiabiles illæ Harpyiæ identidem amatores argentum vomere cogant. Adjeci, formulam videri in hoc negotio solennem, in qua partim spectetur copia effusa, dum præceptis in largitiones manus aurea dona vomit, ut Poëta loquitur; partim extortum illud, quo non sine aliqua concussione stomachi dare coguntur miseri amatorculi.

Vereor ne quum hæc legeret Cl. Driessen. concussiunculam passus sit ad Stomachum, & clamaverit, δὲ τε μοι λεκάινη: sic enim mihi caput lavat: „jam vi det V. D. quam quæsitæ merces ex Arabia advehat. Mirificus est ille vomitus argenteus. Iterum a notione primigenia aberrat. Conspuere convomere saltem modus aliquis illudendi subsannandi contemnendi: etiam spueri & vomere, & conspuere distinguenda sunt, non omne spueri est vomere. Maneat igitur ejus significatus apud Chaldaeos & Syros laudavit & celebravit: & significatus oppositus illudit, vel ironice laudavit”. Ad Antiphrasin suam recurrit Elegantiarum unicus Arbiter; mercesque nostras ex Arabia ita respuit, tanquam quæ non aliis solum, sed & mihimet fastidium movere debeant. Et quid tandem fastidiosi habet, aut mirifici, ille vomitus argenteus, per verbum honestissimum λεκάινη enunciatus? An non ostendi Eloquentiæ Sacræ & profanæ principes ita locutos? Plane quid sibi velit hæc Crisis delicatula, non invenio. Reliquas delicias, quas in discrimine inter spueri & vomere tradendo facit Doctissimus Originator, lubens ei relinquo; ne & nos vicissim concussiunculam stomachi patiamur.

Delicata Cl. Driessen. Crisis.

SECTIONO XI.

De Radicibus צדק, חכם, גדל.

I.

In arenam mirabundus profilit Cl. Dissertator, ita Sectiunculam hanc aperiens: „secundum V. Erud. Arabismus non tantum lucem infundit dubiis & perplexis, sed quod mireris illis etiam quæ majus lumen requirere vix cuiquam in mentem cura.

Amica Cl. Driessen.

Z z z 2

„ 26-

„venire possit: Sic ut & hic notabilem Defectum deprendat. Hoc evincunt tria Themata &c.” Amicissime curat V. Cl. ut mortalis temerarius, atque ineptus, videar iis, qui ad scripta mea propter divergium vel studiorum, vel animorum, ac sententiarum, non accedunt.

Liceat ergo alium mei conspectum candidis Lectoribus præbere; ordinemque simul Classium indicare: ex pag. 400. 401. Quinta classe Defectuum decursa, Sextam ingredior, longius adhuc diffusam, seque extendentem ad Radices etiam vulgatissimas, & sexcentis in locis contritas, quarum tamen Origo, & antiqua illa ac genuina indoles, ex reliquiis Biblicis nec elici hætenus potuit, quicquid sægerit præstantium ingeniorum industria, nec sane unquam elicietur, atque in liquida luce collocabitur; nisi ad Dialectos divites accensa facula præluceat. Specimina nobis in hoc cursu perstringendo exhibeant tres Radices late per Sermonem Biblicum regnantes &c. Deterfa, ut spero, ineptia, & invidia, est, qua me abruptius illud exordiolum adspergebat. Nihil in illis meis est, quod quis miretur, ac non potius continuo approbet, nisi qui Literis Humanioribus vix labra proluit; vel postea ita gravioribus Doctrinis fuit occupatus, ut ad minores hasce curas nostras nunquam serio attenderit. Potuisset Cl. Driessenius in posteriore ordine, cui nihil detractum volo, censer, nisi Scriptionis hocce genus aggrediendo, se hac in palæstra veterem quoque, & consummatum, probare voluisset. Quid? Miraturne noster Dissertator, quod Originem Vulgatissimarum etiam Radicum sæpe minus compertam, & introspectam, dixerim? Edat ergo mihi ex tempore, quid in Origine Latina sit Examen peremptorium. Quid Exemplum. Quid ipsum Cogitare, Considerationes scribere; Disputare, Dissertare; Magnum, Justum, & Sapientem virum gerere. Non loquor de Rebus ipsis, quas hæc Vocabula designant, sed de nativa cujusque vocabuli indole & potentia, quam sua ei Origo Latina insemnavit. Si hanc in omnibus hisce ignorat forte Cl. Theologus, si in sexies sexcentis aliis, quæ quotidiano usu continentur, idque cum profluentissima illa copia, & promptitudine, sermonis Latini, qua vir disertus, & facundus, præpollet; quid tandem miratur, si tritissimis quoque Radicibus Hebræis, quarum significatus in Lexicis certus, firmus, fixus, aliquid tamen lucis & gratiæ, adfundi posse contendam, per Originis hætenus latentis investigationem, ad quam nobis veteres Dialecti, eandem cum Hebræa stirpem tenentes, prælucent?

Agmen
salium in
Hebræo
inveniri
nil mirum.

II. Expendamus porro Specimina a me adducta, quæ quum Tria contentiuscule vocitet Cl. Dissertator, sciat, velim, triplex illud filum, firmius quam ut rumpi possit, trecenta alia tum in Opere suscepto, tum in Lexico, si Fata sinant, in lucem protrahendum esse: atque Providentiam nunquam non in hoc ipsum excubitoram, seculis volventibus, ut cum Originibus tam prætervisis, & neglectis, Universæ Linguae Biblicæ pulchritudo, & Majestas, magis magisque enitescat, atque pleno tandem die refulgeat.

Primum nostrum exemplum erat לָמַד magnus fuit. Variatur in Etymo Latino; quemadmodum & Synonymum ejus grandis, nec non ingens varie derivatur. Qui hæc primigenia putant cum Cl. Driessenio, ne limina quidem horum Sacrorum attigerunt.

Con-

Confundunt nempe perpetuo *ideam philosophicam*, quæ *abstracta*; cum *idea Grammatica*, quæ *concreta*. In omnibus *Linguis* *magnitudo*, sive *granditas*, *abstracte* considerata, una eademque est: sed *concrete* multam *differentiam*, & *varietatem Originis*, recipit, secundum cujusque *Linguae* *genium*, & *proprieta- tem*. Aliter nempe *Hebræus* in *concreto* aliquid *magnum*, aut *grande* designat, *Vocabulo* ad id per *usum publicum* dicato; aliter *Græcus*; aliter *Latinus*; nisi directe e fonte *Græco* aliquid in *Latium* defluerit. Par ratio reliquarum nationum; quæ quidem non *Dialecto* tantum, sed *Universa Lingua*, discrepent. Vides nil minus *Philosophum*, quam ubi de *Originibus Hebræis* anquiritur, ob- hære & oberrare in *Idea* ista *Philosophica*, quæ *abstracte* concipitur: quum agatur de *Idea Grammatica*, quæ in *concreto* concipienda; secundum cujusque *Linguae Nativam indolem*, & *virtutem Radicalem*. Infelicissimum proinde *Originatorem* ageret, qui rogatus quid *Hebræis* in *primæva stirpe* fuerit גרל, responderet *Magnum esse*: hæc enim est *idea philosophica & abstracta*; quum interrogatio tendat ad *ideam Grammaticam & concretam*, quæ cuique *Linguae* propria, priva, domestica, & plane sua. Defectum huncce sentiens *Avenarius*, eum solito suo acumine *farcire* conatus est, collato גרל exiluit, q. d. *exilire in sublime*, vel *magnitudinem*; itemque גרל cutis seu *pellis*, pro *magnitudine corporis*. Vides ingeniosas ineptias. Unice verum, certumque, quod *Arabum Dialectus* refundit: quippe quæ cum *Philosophica* simul *Grammaticam ideam* nobis *conservavit*. *Secundario* scilicet גדל est *magnum fieri, grandescere, crescere, adolescere, corroborari*: a *primario*, *torqueri, intorqueri*. Eadem notio apud *Chald.* & *Syros*. *Metaphora* est desumpta a *filis tortis*, quæ & ipsa גרלים. Hac *ansa* adscitum *crescere, adolescere, grandescere, Validum, robustum, magnum fieri*, quæ summa *virtute, & elegantia*, hinc succreverunt. Ab *Origine* hacce, cujus antiquissima semper *jura*, si illuc *series* invitet, *explicare* ausus fui Job. 7: 17. מה אנוש כי תגרלנו Quid est mortalis quod *Luctatorem* cum eo agas, te intorquens & implicans cum eo? nam & *Arabes* hanc *Metaphoram* itidem asser- varunt: & *Synonymum* גרל intorqueri, pro *Colluctari*, eodem plane modo *translatum* omnes agnoscunt. Si quis ad *Jobi contextum* aliud decernat; at- que juxta *Versionem* receptiorem malit, Quid est homo quod eum magnificas? id nihil ad *Originem*. Ea vel sic *dubio exemta*, apud omnes qui aliquid in his *judicare* valent.

Videamus, quid ad hæc sagacissimus noster *Dissertator*: „Oportet *notionem* *primigeniam*, quæ & de *entibus spiritualibus*, *Deo præsertim*, & de *Corporeis*, & illorum, & horum, *affectionibus* adhibetur esse *generalior*: estque hæc re- cepta illa *Magnum esse*. Certe *primarius significatus* non est ille quem *V. Cl.* ex *Arabia* advexit; qui illum *subjectis tam disparatis adaptes*? *Locus Jobi* sim- pliciter dicit quod ipsum reputet pro magno velut *adversario*. *Ipsius significatus* non satisfacit *locis omnibus*, neque *derivatis*, *verbi causa* מדרל turris &c. ” Medullam ipsam, credo, *Logices, & Metaphysices*, suæ nunc propinat *Vir Cl.* nam nihil in hisce intelligo; nec quid ferant, assequor. De *entibus spiri-*

Fons erro-
ris, quem
Cl. Dries-
sen. cum
suis perpe-
tuo errat.

Aven-
rianæ de-
licia.

Vera Ori-
go גרל
Notio et-
iam Chal-
dæis &
Syris trita.

Confuta-
tur a Cl.
Driesen.

Logice
simul, se-
tua-

mul Meta-
physice.

quor, nec $\epsilon\pi\alpha\varsigma$, nec $\delta\upsilon\alpha\varsigma$.

Verbulum
ad מגדל.

Sapiens
unde no-
men inve-
nerit apud
Latinos?

Apud
Græcos
unde?

Sublimis
Cl. Dries-
senii vola-
tus.

Alius ad-
huc coha-
tus.

Validissi-
mus usus.

tualibus, de Corporeis, de horum & illorum affectionibus, notio primigenia debet esse generalior, & hæc est recepta illa magnum esse: iterum dico, nihil assequor, nec $\epsilon\pi\alpha\varsigma$, nec $\delta\upsilon\alpha\varsigma$. An forte voluit Originator Philosophus, a primigenia vi torquendi non posse duci magnitudinem quæ non solum cadat in entia corporea, sed etiam in entia spiritualia, ac præsertim Deum O. M. Nescio. Hoc scio, totum Systema Cl. Driessen. in abstractis versari, ejusque Linguam esse Ideale, quanta quadam Philosophica essentia imbutam; quam nemo capere queat, nisi iisdem deliciis innutritus. De loco Jobi in Commentario id discussum, quod

bonis Arbitris satis spero facturum. Cur מגדל Turris, Arx firmior, יִסְדֵּר , hinc derivari nequeat, siue magnitudinem spectes, siue compactionem structuræ, alia scripture latius nobis, ni grave fuerit, exequetur, & paulo pressius demonstratum dabit Cl. Dissertator; simulque cur significatus noster, tot locis pondus, & decus addens, tamen iis non satisfacere pronuntietur.

III. Alterum Specimen hac Sexta in Classe ministrabat חכם sapiens fuit. Eadem omnia, quæ modo de gemina idea, Philosophica in abstracto; & Grammatica in concreto, disputavi, hic recurrunt. Latinis sapiens, & sapientia, a sapere nomen invenit: siue quatenus gratum præbet saporem, unde illud Comici ex ambiguo, in stolidum, Sat edepol certo scio, occisam sæpe sapere plus multo suem, quum manducatur: siue quatenus judicio sapit, bona a malis discernens. Huc vocat Cic. L. 2. de Fin. c. 8. Lælius eo dictus est sapiens, quod non intelligeret quid suavissimum (nec enim sequitur ut cui cor sapiat, ei non sapiat palatus) sed quia parvi id duceret. Hanc Latinam Originem, citra ullum Veteris Linguae indicium, vestigiumve, Hebræo Themati assignare non nimis sapiens foret. Græcis σοφός ἀπὸ τῆς σοφίας venerari dictus traditur in Etym. M. Certior Origo Synonymi πικρός, & πικρὸς a compacto, & firmiter apto. Et hoc Hebræis citra aliam probationem obtrudere ineptum foret: sed Originem tam aptam, & concinnam, non admittere, etiamsi per Auctoritatem disertissimam Dialecti confirmetur, illius esse videtur, qui negat, quia vult negare, quique a me dissentendum sibi decrevit, etiam in liquidissimis, & luce meridiana clarioribus.

Talis hic iterum comparet noster Dissertator, sic in mea insurgens: „Sed cur significatus simplex corporeum quid dicet, dum מִן הַדֵּשׁ de Deo prædicatur: & cur non habeat significatum qui mere restringatur ad entia spiritualia rationalia, & analogice ad animata aloga? Vides Nestare & Ambrosia nos pascere Cl. Driessen. atque Linguam Hebræam in Cælo Metaphysico locare, ubi mere entia spiritualia rationalia versantur, spirituali Lingua, conceptus spirituales reddere, ac resonare, apta. Merito hinc subsumit. „Non moramur „Latinum sapiens a sapiendo, quamvis hoc adhuc differat a Compactione; & „sapere non saltem corporeum quid dicit. Rogare liceat, mene impugnet Cl. Dissertator, an semet? Ego quidem diserte negavi מִן הַדֵּשׁ subjiciendam esse Originem sapientiæ, a sapore; atque Compactionem, siue compactam firmitatem cordis, unice tenendam esse evici. En tamen, quod me feriat. „Cur „verbum nullibi occurrit illo significato proprio in Scripturis, & ullibi saltem de „Cor-

„ Corpore bene compacto prædicatur *וְהָיָה*? ” Homines qui nunquam *Literas* viderunt, talia vix objectarent. Si *Cogitare* nuspiam forte occurreret in sensu corporeo, an tamen falleret *Origo* a *Coagitando*? Si *Spiritus*, si *anima*, nuspiam pro *vento*, & *flatu*, apud Scriptores prostant, an tamen *Veriverbium* mentiretur? Talia *millena* in omnibus *Linguis*; in quibus *secundaria potestas* præ *primaria* dominari solet, usque eo sæpe, ut *primariam* funditus aboleat, atque extinguat. Ubi tamen *Copia Librorum*, & præsertim *vetustissimorum*, in aliqua *Lingua* abundatur, ad illud *primitivum*, & *proprium*, promptior aditus, Si ad *unum Librum* res redierit, plurimarum *Radicum proprius* ille *significatus* plerumque exulabit; non nisi in *fontibus Dialectorum* unquam inveniendus. Quid? an non hæc ipsa *Classis* a me dicata istis *Radicibus* de quarum *usu secundario* abunde constet: sed quarum *proprius & primigenius significatus* in *Sacris* nuspiam obviis, non nisi ex *Dialectis* repeti, atque restitui, queat. Festivum ergo Saperdam, ut cum *Varrone* loquar, agit Cl. *Driessen*. quum post tam longam *exceptionem & confutationem* mei *Systematis*, adhuc *statum Controversiæ* nostræ ignorat, & quid impugnaverit, sibi cum hacce sua *scriptione* voluerit, profundissime nescit. Festivum quoque, & perbellum, *Epini-cium*, in quod *Capitalis* hæcce pugna desinit: „ *Vix dubito quin admiratio quem* „ *incesserit, si ejusmodi locum offenderit. Maneat igitur recepta & sapiens notio.* ” Beant talia; & promissidem nobis præbent *Sapientiæ Metaphysicæ*, quam omni pagina ex *sanioris suæ Philosophiæ* fontibus in *Lexica* infundere parat Cl. *Dissertator*.

III. *Tertium* in *Sexta* hac *Classe* documentum dederam צדק, cujus *secundariæ notiones*, omni dubitationi exemptæ, sunt *Justum, verum esse*; צדק & צדקה *Justitia*, צדק *justus*. Quid honoris, & debitæ reverentiæ, seculo meo detulerim, in *Origine* hujus *Radicis* indicanda, hic conspici, atque animadverti, velim. Quum nemini ignotum autumarem *justitiam* esse *notionem secundariam*, & lucem suis se radiis satis insinuare, atque commendare, crederem, simpliciter tantum dixi, *Hujus verbi principem ac nativam vim quilibet percipiet, & lubens, credo, volensque recipiet, ex idea rigoris inflexibilis, quam Arabes una cum justitia & veritate sub hac Radice frequentant.* Consimiliter in *Clavi Dialectorum* p. 277. צדק *verum, justum esse*, a proprietate *recti* simul *rigidique*. Ne verbum quidem, ut in re liquida, addidi. In *Defect.* tantum *proprium & primigenium* illum *significatum Recti Rigidique tenoris* ex fontibus meis adfirmatum dedi; adductis etiam usibus *Rigoris*, & *Rigidi*, apud *Latinos*, tum *proprie*, in *duritia & rectitudine inflexibili*, tum *improprie*, in *justitia flecti*, & *corrumpi*, nescia. Quid in *Linguis* evidentius, & potentius ad demonstrationem, dari queat, non invenio. An non *Vernaculum nostrum Ge-rechtigheit* eandem *ideam* cuivis suggererat? *Aegtuercdighelt* item, ex *recto & prompto* conflatum, an non publicam mihi consensionem satis addicebat? Cave dicas aliud esse *recto-rigidum*, aliud *recto-promptum*. Id vere esset *Cavillari*: quum *Linguae* in magna *convenientia* semper tamen pro suo quæque genio differant & disconveniant.

Aliquid
Sapiens.

Belgica
Origo,
Hebrææ
consonans.

Eam quin-
que Capita-
libus argu-
mentis qua-
tit Cl.
Disserta-
tor.

II. Veniam supplex ab Orbe Erudito peto, quod ad talia in publico descen-
dam. Cogit me rigor inflexibilis, nec tamen æquus valde, justusque, quo mul-
ti cum Cl. Driessen. sese adversus omnia nostra affirmasse videntur. Ejus Crisis
sic habet. „Mirum igitur quod simplice & primario significato nunquam צדקה
„Justitia prædicetur de auro, ferro &c. Hoc pacto veræ notiones simplices obscu-
„rantur, & sua latitudine privantur. Rigor, rigiditas, est Justitiæ qualitas
„quædam. Ex illis Hypothesibus Sapientia, Justitia, proprie dicitur de rebus
„corporeis, improprie de Deo, hominibus &c. quod absonum. Et quod ad notio-
„nem צדקה, & inde הצדיק, eam tenere veram primam propriam & non
„confundere cum secundaria & accessoria aliqua, magni res est momenti in gravi-
„simo dogmate de Justificatione, Jes. XLIX. Eccles. VII. meditationem requi-
„runt. ” Ea meditatio mox commodius a me exhibebitur. Nunc quinque Ca-
pitalia habes argumenta, sine meditatione in me congesta, quorum acie tum
Philosophica, tum Theologica, confusissima & ineptissima mea Originatio ita
confoditur, ut resurgere nequeat. Singulis debitus honor habeatur.

Primum
telum.

Primum est, צדקה justitiam nusquam prædicari de auro, ferro &c. Attule-
leram nempe ex Latinis fontibus Rigorem auri, ferri, lapidum, frigoris, pro
duritie. Item rigidum pro recto, in illo rariore Lactantii, Hominem ad contem-
plationem cæli rigidum erexit, bipedemque constituit. Ex Senec. iterum, Rigi-
dari, in Regula rigorem rectissimum exerente, ad omnem inæqualitatem corri-
gendam. Postulat nunc itaque æquissimus Dissertator, ut talia quoque exem-
pla ex fontibus Hebræis pro צדקה, & צדקה, proferantur. Atquin Classen
hanc sextam diserte assignavi, iis Thematibus, quorum Origo, sive simplex &
primarius significatus in Bibliis non occurrit: sed e Dialectorum copia Linguae
Hebrææ restitui, ac refundi, debet. An ergo principium mihi meum negatur;
h. e. an contenditur omnium Radicum primarias significationes in Bibliis inveni-
ri? Non putem Cl. Dissertatorem huc progressurum. Si fecerit, pulchrum ha-
bebimus spectaculum. Quid si æquitas membrorum non extaret, apud Latinos,
an propterea æquitas animi, & æquitas boni judicis, non descenderent ab æquo,
& æquali? si item iniquitas viæ exularet ex omnibus Libris, an tamen iniquitas
pro injustitia non derivaretur ab iniquo, quatenus inæqualem in Origine signat?
Millena talia ex Linguis mihi cognitis depromere possem. Depromentur et-
iam, si opus fuerit, sed alia occasione.

Alterum.

Ad secundum venio; hoc pacto veras notiones simplices obscurari, & sua lati-
tudine privari. Ego autumabam, eas hoc pacto illustrari, & in suam latitudi-
nem immitti. Videamus. Iniquitas Judicis, est injustitia, vel & acerbitas quæ-
dam, & inclementia, moderationem excedens. Sciunt, qui sub ferula plorant.
Hi si postea doceantur, iniquitatem proprie esse asperam inæqualitatem, quæ a
Corpore translata sit ad Animum, ejusque Adfectiones; dicentne veras notiones
simplices sibi obscurari, & sua latitudine privari? Infinita talia. Adspargamus
etiam aliquid e vernaculo. Si nostrum Gerechtigheit a recht/recto quatenus op-
positum curvo, profluxisse insinuetur, num vera & simplex notio Virtutis inde of-
fuscatur, an contra illuminatur, ut nativo suo decore splendeat? Rechtssinnigkeit
Ortbo-

Origo
Belgica
justitiæ.

Orthodoxia, a recto sensu descendens, non minuitur, spero, si a corpore ad Animum translationem factam dixerō, etiamsi *Rechtsinnige Oogen* pro oculis recto sensu gaudentibus, in significato primario nemo nunc usurpet *Rechtsinnighe Bevoelens* semper improprie veniunt: *Rechtsinnigh Bevoel* / pro tactus sensu non pravo, & hebetē, sed recto, experrecto, prompto, omnes, usu illinc resiliente, rideremus. Eadem ratio in *Styfsinnigheit*; *Sagtsinnigheit* &c. &c. Sed ohe! sat prata biberunt.

Tertium instat Noster; *Rigor est justitiæ qualitas quædam*. Nempe *Justitiam rigidam* dicimus, & *Rigorem Justitiæ*: ergo *Rigor* per se *justitiam* designare nequit. Nunquam audiui potentiorē *Logicam*. Quum inutili mea supellectile, quæ ex omnibus *Linguis* contraria omnia intimis sensibus adfixit, memet liberaro, sanum illud *rationcinium*, & vim *demonstrationis*, forte consequar. Utinam eam calluissent Majores nostri, homines indolati, atque ineruditi, qui *Rectitudinem*, quæ nil nisi *qualitas*, pro *Virtute* ipsa frequentare, atque ita *ideas* rerum corrumpere ausi.

Tertium
Logicum,

Gravior quarto incumbet moles, nam ex illis meis *Hypothesibus* sapientia, justitia, proprie dicetur de rebus corporeis, improprie de Deo, hominibus &c. quod *absonum*. Nunquam vidi hominem sibi, suæque causæ, firmum magis, ac fidum, quam Cl. *Driessen*. Dicere potuisset, & debuisset, „ex illis *Hypothesibus* compactio חכמה, & rigor rectus צדקה proprie de rebus corporeis dicerentur; improprie de Deo, hominibus, quod *absonum*:” sed tunc illud *absonum* male resonuisset, atque in *Ratiocinatorem* recidisset. Fideliter ergo, atque providenter, sapientia & justitia in locum substitutæ. Sed tamen, an Sapientiam pernæ ignorat Cl. *Dissertator* ex *Ænigmatico* hocce in *Petasonem*?

Quartum
Metaphy-
sicum.

Una mihi soror est, plures licet esse putentur:
De fumo facies, Sapientia de mare nata est.

Commeminisset saltem *Terentiani* leporis, in facetissimis hisce:

Conservis ad eundem istunc præcipio modum
Hoc falsum est; hoc adustum est; hoc lautum est parum.
Illud recte: iterum sic memento: sedulo
Moneo, quæ possum pro mea Sapientia.

Ubi *Donat.* Διασπρικῶς dixit Sapientia, quia condimentum gustu ac sapore temperant coci. Non minus false *Plaut. Stich.* 2. 2. 36.

Hic, *bercle*, homo nimium sapit.

Scilicet *Parasitus*, qui pisces sibi depurgari, & pernam ac glandium de fumario dejici, postularat. Ex *Ciceron.* etiam supra dedi: Neque enim sequitur, ut cui cor sapit, non sapiat palatus. Nos *Grammaticastri* e talibus colligimus, palatum

sapiens prius esse quam sapiens cor: quum Logica Cl. Driessen. exigat ut Cor sapiat ante palatum.

De *justitia* gratiam nunc facio Cl. *Dissertatori*; monens tantum, quando isti *Origini* vestigandæ se forte dare volet, ne *Jus Culinarium*, cum *Jure Naturali*, aut *Forensi*, confundat.

Quintum
Theologi-
cum.

mauigo.1

Frigidilu-
sus circa
Originem
Justitiæ.

Descendit quintus ictus, „ quod ad notionem צדק eam tenere veram pri-
mam propriam & non confundere cum secundaria aliqua rem esse magni momen-
ti in Dogmate de Justificatione. ” Quid audio? An Dogma de Justificatione
teneri nequit, nisi teneamus primariam significationem Justitiæ? Atqui Litera-
tores qui de Latinis Originibus conscribere, hic conveniunt ut Horologia. Al-
ciato *justitia* est quasi *vistitia*, per metathesin, quod vim sistat. Hoc Cl. Dis-
sertatori forte non displicebit, est enim jucundum, & fecundum sic satis, ad
Contemplationes sublimiores.

Aliis *justitia* quasi *jus-stitia* dicta, quod *jus sistat*, atque æterna sit, sui que
semper similis, quum *jus* ipsum *ambulatorium* sit, & pro loco, ac tempore,
mutetur. Fallor, aut hoc *Etymon* in regione *Metaphysica* gradum sat belle tue-
tur. Nos *Grammaticis* principiis nimis adfixi *justitiam* a *justo* derivare cogi-
mur; & *justum* iterum a *jus*. Huc ubi deventum, non *Jovis os* magnopere
suspiciamus, non *Jovem* ipsum, a quo *Jous* per contractionem exierit; non
etiam a *juvando* illud *Jus*, sed a *Jubendo*, derivamus, q. d. *jussum* a *magistra-
tu*. Et quid si ne hoc quidem omnino firmum, ut mille alia in *Græcis*, *Lati-
nisque*? An propterea detrimenti aliquid capiet Dogma gravissimum de justifica-
tione? Non digrediar ad *Græcum* Δίκαιος, cujus Origo multum diverse traditur.
Manebo in *Belgico* nostro solo, & rogabo Cl. *Dissertatorem*, an credat Dogmati
de Justificatione aliquid decedere, quod illud per *Rechtverdigmakinge* exprima-
mus: quodque צדק in vernacula nostra *Versione*, proxime ad meam *Origi-
nem*, reddatur *Rechtverdiggen*? Si id plus quam ridiculum censeret Cl. noster
Theologus, ut sane est, quid *Originationem* a me productam *Theologice* sugillat,
& nescio qua suspiciuncula aspergit? Atqui nihil completius, nihil cumulatius,
nostra hacce splendidissima, & pulcherrima, imagine *Rectitudinis rigide*, in
vocibus צדק, & צדקה, sive *Justitiam imputatam* spectes, quæ omnibus nume-
ris absolutissima, & ad normam *Legis exactissima*, in nostras rationes transcribi-
tur, si per veram, & vivam, *Fidem Christo* inferamur: sive etiam *justitiam
inhærentem*, quam *Spiritus gratiæ*, & *regenerationis*, in *Christi* membris magis
magisque consummat. Hac amplitudine auctus illustris contextus Ps. 23: 3.

Ps. 23: 3.
alludatur
ad Origi-
nem.

Ducit me במעולי צדק in Orbitis Justitiæ, in de Sporen der Gerechtigheit: pro-
prie, in orbitis recti & rigidi tenoris, in de Sporen der Richtigkeit; quemadmo-
dum vetus nostra *Lingua* dabat Richtige sporen / pro orbitis rectissimis. Ecquid
sentis allusionem illam venustissimam ad *Originem*, quam olim insinuatam ibam,
quæ cum *literali* adspectu *orbitalum recta linea*, sine *flexura*, aut *sinuatura*, per-
gentium, complectitur *Spiritualiter Justitiam nostram imputatam simul*, simul
inhærentem; id est, *Beneficia Justificationis & Sanctificationis junctim*?

Alia allu-
re.

En aliud adhuc specimen lusus pervenuisti, quem Origo nostra palpandum
præ-

præbet; *Eſaj.* 26: 10. Si gratia fiat improbo, non discit tamen צדק *Berechtigt-
heit* / Rectitudinem rigidam, rectum rigidumque tenorem, עוֹל בארץ נכחות יעוֹל
dyſt onrecht in gantsch Richtigten Lande; iniquitatem exercet in terra æquitatum
rigidissimarum: in het landt der Richtigheden; quod in *Hebræo* fonte contineri,
indicatum a *Doctiff. Belg.* Plura alia Scripturarum Ruminatores, ingenio & ju-
dicio præpollentes, observare poterunt; atque, ad illustre decus Verbi in me-
dium proferre.

Dispiciendum superest de locis *Eſaj.* 49: 24. & *Ecclef.* 7: 16. ad quæ ali-
quid meditatione adhibita promittit *Cl. Dissertator.* En primam *Crisin.* „ Quia
„ constantissima est vocis צדק significatio, & Titulus ille צדק Justus non convenit
„ Diabolo, qui in hoc loco saltem illi tribuitur (quamvis non nesciam quam ejus
„ dare conentur interpretationem commodam) per potentem & Tyrannum equi-
„ dem intelligo Diabolum: sed per Justum צדק Legem τὸν νόμον maledicentem
„ condemnantemque peccatorem justissime, dum ipsa est Justa *Rom.* VII. Huic
„ Diabolus pro Liſtore & executore est. Sunt autem irrogeniti sub κατάρα. Est-
„ que gradatio. Quis eripiet potenti spoliū, idque dum captivi sunt in pote-
„ state Legis justissime condemnantis, & Diabolo prædam illam addicentis? ”
Nisi ipse *Cl. Dissertator* monuisset, meditationem adfuisse haud sentiremus.
Voces גבור & עריץ potens & Tyrannus in *Versu* 25. respondentes Vocibus
גבור & צדק, *Cl. Driessenio* junctim designant Diabolum; & tamen in *vs.* 24.
Potens & Justus (Ego substitui Rigidus) divisim accipere jubet, ut potens ad
Diabolum, & צדק justus ad Legem justissime condemnantem feratur. Vides
cum *Veræ Hermeneutices regulis* conjunctissimam explanationem, qualem *Vir*
Doctissimus in *Vero Behemoth & Leviathan*, cum pisce *Jonæ*, ex latebris tene-
bricosissimis in lucem eruendo, *Orbi Erudito* prodigialiter conspiciendam præ-
buit: neque erit jam in posterum, quod ad *Oraculum* hocce a quoquam, li-
quidæ lucis capaci, hæsitetur.

Mihi tamen, ne imbecillitatem judicii mei celem, צדק *vs.* 24. hætenus
idem qui עריץ Tyrannus, Violentus, sive *Literalem sensum* a Bellatoribus formi-
dolossimis desumptum spectem, sive *Spiritualem*, & sublimiorem, qui ad fortiter
Armatum illum tendit, quem Dominus in *Euangelio* designabat. Uterque adspe-
ctus tum *Literalis*, tum *Figuratus*, non tam Justum, quam Rigidum, & Vehe-
mentem in armis, exigere videtur. Si *Libris Hebraicis*, ut *Græcis*, *Latinisque*,
abundaremus, atque ampliore prospectu *Veteris Linguae* gauderemus, nulla fo-
ret difficultas, prout Rigidus nemini perito negotium faceſſit, justumne intel-
ligere debeat, & rectum, ex serie, an eadem cogente, vehementem & prædu-
rum. Nulla non *Lingua* talibus scatet, quæ nonnisi vi orationis, & constru-
ctionis, discernuntur. Minutus foret interpretes qui improbum semper uno eo-
demque significato mactare vellet. Ei optandum foret, ne unquam in *Lapi-
dem improbum* incideret; quemadmodum ipse nunquam *Laborem improbum* im-
pendere voluit, ad *Linguarum ardua*, quin & præcipitia, superanda.

Hæc *Cl. Dissertatori*, constantissimum vocis usum urgenti, eundemque in

meditatione
ad
Eſaj. 49:

*Cl. Driess-
senii medi-
tatio ad
Eſaj. 49:*

*Ea non me-
ditatissimar*

*Conspectus
loci Litera-
lis, & sub-
limior.*

*Anguste
Con-*

judicat,
qui anguste
habitat.

Considerationibus ad Job. 3: 17. pro עשׂר improbus denuo inculcanti, nunc veru'lo tantum reposita velim. Anguste judicat, qui anguste habitat. Id Considerationes illæ Capitalissimæ omni pagina arguent prout in universa Dissertatione de veris Causis & Auxiliis interpretandi Linguam Hebræam Biblicam easdem angustias omni periodo nudavimus.

*Altera me-
ditatio Cl.
Driessen.
ad Ecclef.
7. cap. 10.*

Restat *Viri Clariff. meditatio ad Eccl. 7: 16. אל תהי צדיק הרבה Ne sis ju-*
stus multum. Ego commodius autumaram, *Ne sis Rigidus*, vel Barbare, *Ri-*
gorosus multum. Id acuminis mihi & res commendabat, & membrum adjectum
 ואל תתחכם יותר *ne compactum geras nimis.* i. e. Cave *πυκνὸν* degeneret in
παραπνοῦς. Habes, ni fallor, *lumina* non injucunda *Linguae* simul & *sensus.* Ad
 hæc *Differtator* noster, „*Verba in Ecclesiaste non sunt ipsius Salomonis resipiscen-*
 „*tis; sed Salomonis ante carnaliter aberrantis, quæ ipse jam refutat. Vide meum*
 „*Commentarium subnexum sapientiæ hujus mundi &c. &c.*” Id quam verum
 sit alio in opere *Commentario* forte deprehendetur; nunc ne longissimæ dis-
 cussionis æstu absorbear, terram non linquo: & suo in sensu abundare sinens
 Cl. *Driessenium*, verbulo tantum monebo, ne minimum quidem propterea *O-*
rigini Verborum צדיק & חכם decedere, etiamsi explicationi hujus, aliorum-
 que, textuum, quam proposui, a Viris gravibus non accedatur, non enim
Origines meæ in istis *explicationibus* fundantur, sed firmissimis principiis, &
 fundamentis, aliunde adstructæ, sic *applicantur*, ad quorundam locorum illu-
 strationem. Illa *applicatio* si minus vel *necessaria*, vel *legitima*, videatur, non
 intercedo: atque melioribus semper lubentissime concedam.

S E C T I O XII.

I.

Generosissima Cl.
Driessenii
oppugna-
tio.

Si *Dissertatio Cl. Driessenii* in pulpito Tibi ante oculos, mirabere, Lector, quid sibi velit mea *intersectio*; nam ipse *Dissertator* continuata *Sectione XI.* sic modo pergit. *Tandem V. D. p. 423.* Manum de hac tabula tollenti, atque ad alia festinanti, succurrit insigne adhuc lumen, quo augeri posset *Pf. 16: 6. ex usu illo figurato* נַחֲלַת שְׁכָרָה עָלַי Etiam *Hæreditas speciosa est mihi. Nihil videtur desiderari posse uberius; & tamen uberius quid efflorescet si substituat*ur, Nasus hæreditatis lectissimæ speciosus est super me. *Id quidem nostris auribus insuetum, sed Orientali genio congruentissimum &c. &c.* Contentus interim conjecturam hanc in medium contulisse, *judicium Lectori relinquo; meumque sustinebo, donec liquidius aliquid de Verbo שְׁכָרָה adfulserit. Conf. 1 Sam. 1: 7. &c. &c.*

*Finis co-
venat opu.*

Habes particulam Verborum meorum, ex *Excerptis* Cl. *Dissertatoris* iterum a me excerptam, ut pulchram *Coronidem* pulchro certamini impositam admirarere. Sic ergo *Finis* coronat opus: „*Judicet Lector. Quam quaesita est illa*

„ *expositio ad Ps. XVI. Quidni retinetur recepta Versio Etiam? Ubi in loco Samuelis portionem spectabilem dicit נֶפֶשׁ, non significat Nasum sed vultum, faciem. Haecenus igitur Linguae Hebraeae Biblicae Defectus Hodiernos offendimus, nullos, unde opus non est in suas illos Classes digeramus* ”. Non poterat decentius, & gloriosius, simul finiri. Non e vano jactat Cl. Dissertator, Haecenus Defectus hodiernos offendimus nullos; nam studiosissime id egit, ut nec ipse Defectuum a me indicatorum Classes cerneret; nec a Lectoribus suis eos discerni pateretur.

Scias ergo, candide Lector duas postremas Classes Defectuum uno longo saltu a Cl. Dissertatore transmitti; atque in ultima, Exemplorum firmo agmine instructa, id carpi, quod ipse Ego levissimae conjecturae loco posui; scrupulisque oneratum non in medio tantum reliqui; verum etiam ad quod iudicium me meum sustinere disertis verbis commonui. Fortissimam enim vero Viri dextram! quae etiam quod non tangere ausa, destruxit, atque subvertit. Ne interim nescias, qui forte haec leges, quid Cl. Driessen. plane intactum liquerit,

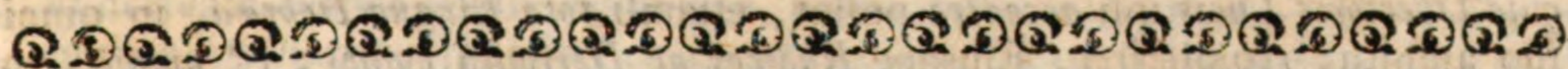
Præsternus Cl. Driessen saltus.

*Improvissum aspris veluti qui sentibus anguem
Pressit humi nitens, trepidusque repente refugit.*

inspicias velim, non pag. 423. 424. sed quae a pag. 416. ad 423. late differui. Ibi a paragr. CCXXIX. ad CCXXXIX. reperies septimam Classem Defectuum qui adhuc hæreant in Grammatica Hebraea, ejusdemque tum Analytica, tum Syntactica regione. Quam vellem Nullos hic Defectus dari, evicisset Cl. Dissertator, ante, quam ego Spinossimam illam Scriptionem susceperem, qua nuper viam pandere conatus fui, ad Analogiam Linguae Hebraeae ab infinita illa mole Anomaliarum, sub qua longa gemuit secula, vindicandam. Octavae Classis conspectum aperit Parag. CCXXXIX. usque ad finem Opusculi, complectens integras Phrases, formulasque, caelo Orientis proprias, quas tum genius nationis erectior, & sublimis, tum peculiare ingenium Linguae, profeminavit: ad quarum nativam venustatem, ac gratiam, nullo pacto penetrari queat, nisi Literaturæ Orientalis facula præluceat. Non stulte sapuit Cl. Dissertator, quod utriusque Classis aciem non tantum, sed & conspectum, fugiens, victorem sese tulerit, omnesque meas copias profligatas, & dissipatas, Ipse promulgarit.

Classis septima Defectuum.

Classis octava.

S E C T I O XIII.

I.

Iterum nova interseccio. Nempe cuique suum tribuendum. Copiis meis suis, fugatisque, victrices catervas, ut fieri assolet, vacuo in Campo explicare, & spolia legere incipit Cl. Dissertator. Sic ergo magnifice porro, ut

Cl. Driessenius optima spolia legit.

victricem decebat, sese infert. „Fateor non omnes voces, quas Hebræa Ling. olim
 „habuit, in Scriptura comparent; sed continentur illæ Voces & dictiones quæ suf-
 „ficiunt ad Divinissimum ejus argumentum Dogmaticum, Morale, Historicum,
 „Typicum, Propheticum, Allegoricum notitiæ nostræ insinuandum planissime, di-
 „stinctissime, copiosissime, vividissime.” Habes flumen. An lumen quoque
 adsit, videamus. Aliquid tandem Fatetur Vir Doctiss. sed quod una manu
 dat, mox altera ut adimat, dextre curat: contineri nempe in Scriptura ait illas
 voces & Dictiones quæ sufficiunt ad Divinissimum ejus argumentum &c. insinuan-
 dum. Hoc tantundem est, ac si dicerēs, in Pindari Odis contineri omnes il-
 las voces, quibus Pindarus Odas suas, profundosque sensus sub iis comprehensos,
 efferre voluit. Certe in Psalmis, in Jobo, in Proverbiis, in Mose & Prophetis
 continentur omnes illæ voces, quæ sufficiunt ad Divinissimum eorum argumentum
 Dogmaticum, Morale &c. &c. notitiæ nostræ insinuandum planissime, distinctis-
 sime, copiosissime, vividissime. Quis negat? Quæstio est, an omnia, maxima,
 minima, sensus sublimissimos, Ornamenta splendida, Figuras excellentissimas, Di-
 vitias inexhaustas, ita plane distincte, copiose, vivide, assecuti simus, ut nec
 hocce seculo, nec sequentibus, quicquam Lucis superaddi queat. Adfirmat
 Cl. Driessen. Negat, & cum debita erga Magnos, qui nobis præluxere, In-
 terpretes, veneratione, pernegat Schultensius: negant, & pernegant, mecum
 omnes, qui quantum adhuc sit quod nesciamus, quam divitesque thesauros
 sapientiæ Verbum Dei recondat, religiose agnoscunt.

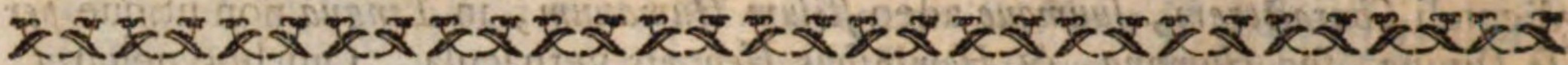
Magnifi-
 cum quid
 pro S. S.
 Theol. stu-
 diosis.

Aliud Me-
 teoron lu-
 minosissi-
 mum.

A tam luminoso Exordio profectum Dissertatorem, nil nisi Meteora loqui,
 haud mirabere. „Quo igitur pauciores, ita pergit, sunt voces, & dictiones,
 „quæ tamen abundantissime sufficiunt, eo facilius illas sibi familiares reddit Lin-
 „guæ Biblicæ studiosus, in quo agnoscimus non Linguae pauperiem, sed Dei beni-
 gnitatem, & Sapientiam. A renatis Literis nihil Sapientius auditum in Republi-
 ca Literaria. Curabunt S. S. Theologiæ Studiosi, ut aureo Characterē descri-
 ptum Oraculum in Museo suspendant. En aliud adhuc Cedro linendum. „Ne-
 „que video, si jam superessent Radices & derivata quas & quæ Lingua Hebræa
 „olim habuit omnes & omnia, quid Lucis adferrent uberius Linguae Biblicæ,
 „quæ Lingua per se est plena; in eoque singularis quod omnis ejus constructio sit
 „Divina eundem habens Auctorem Spiritum S.” Sentisne? Cl. Driessenius tam
 potens est in Hebraicis, atque tam profunde Medullam omnium Radicum &
 Derivatorum introspectit ad lumen Logicum, & Metaphysicum, ut non videat
 quid Uberius Lucis ipsi accedere posset, etiamsi tota Lingua Hebræa, in omni
 suo ambitu, revivisceret, Ejusque Radices ac Derivata omnes, & omnia, in
 Museum ejus intrarent. Nempe Lingua Biblica est Lingua per se plena; omnis-
 que ejus constructio Divina, Auctorem habens Sp. S. Aquilinus enimvero volatus!
 quo supra nubes scandens Cl. Dissertator, sese terris, oculisque simul nostris,
 eripit. Spiritum S. Auctorem esse Verbi, & nos tenemus. Omnem ejus con-
 structionem esse Divinam, concedo, si per constructionem intelligatur conscriptio,
 qua Sacri Scriptores sive bona, sive mala, narraturi, & sive bonorum, sive ma-
 lorum hominum dicta reddituri, nihil consignarunt, nisi Spiritu S. Auctore; ita
 tamen ut idem ille Spiritus cuique Scriptori Satro suum relinqueret genium, suum
 di-

dicendi Characterem, suumque adeo stilum Humanum, in Lingua non utique per se Divina, sed Humana, & Hominibus Hebræis vernacula. Qui hoc negaret, Fundamenta ipsa Revelationis, & Veritatis, in periculum adduceret; atque aperto sese Fanaticismo implicaret. Cl. Driessenum huc progressum, quum ait, quæ Lingua per se plena est, non crediderim, sed existimarem, eum nihil aliud voluisse, quam quod ante vidimus, Voces quæ in Bibliis usurpantur sufficere Divinissimum argumentum eorundem nobis insinuandum. Atqui eodem jure Lingua Græca Novi Testamenti, eundem quoque habens Auctorem utique Spiritum Sanctum, per se plena dici potest, & debet. An tamen inde jam consequetur, ad Novi Testamenti intelligentiam non desiderari ampliorem Linguae Græcæ copiam, quam quæ Sacratissimi illius Codicis cancellis continetur? Ecquid de Lingua Biblica N. T. etiam dicere sustinebit Cl. Dissertator, Non video quid Lucis uberius adferre possent omnes Græciæ Veteris Auctores, atque adeo, universa Lingua Græca, ejusque Radices ac derivata omnes & omnia. Ne quid in responsione reddenda erret Cl. Theologus, sciat velim, me hac in Quæstione per retorsionem ponenda, non rogare de Doctrina Veritatis, sed de Lingua, qua Cælestis illa Doctrina Hominibus Græca Lingua utentibus tradita fuit. Expecto quid responsi sim laturus, ut quo pacto mihi in posterum utroque in Testamento explanando sit versandum, quibusque ex Fontibus cognitionem Linguae Hebraicæ & Græcæ haurire debeam, distincte, & diserte, intelligere incipiam, reliquumque meum cursum ad istam Directionem intendam.

Sed Liberalis esse cœptat Cl. Dissertator, ita pergens; „ Illud largior, si Liberalitas Viri.
 „ vox & constructio quæ saltem legitur semel, legeretur sæpius, & si quarum
 „ derivata supersunt, superessent & radices, in illis locis significatum propriissimum facilius posse constitui. Aliquantulum adhuc loci uberius Luci videtur relinqui, & paululum saltem lucratur. Ne tamen altiores forte spiritus sumeremus, Liberalitatem ita mox temperat, & castigat, prudentissimus Disputator, Quam tamen prudentia temperat.
 „ Sed confido τὸν ἀπὸ λέγουμένων significatum, si non ubique propriissimum, eum saltem qui loci sensum non turbet realiter figi posse ex nexu, scopo &c. mediantibus illis quæ Deus superesse voluit Adminiculis. Vides Realis expositionis fontes nunquam arescere apud eum qui Versionibus & Lexicis probe munitus; etiamsi Litera & proprietas Linguae ipsum deficiat. Tantum potest, polletque, videlicet, Logica. En potentius adhuc ejusdem numen. „ Et quod Logica
 „ ad derivata quorum Radix desideretur, si vere desideratur, Radix qualis fuerit, virtus in
 „ quidque significarit, Judicio Logico adsequimur. Cernis isti Logica nihil inaccessum, impervium nihil. Clausula hæc est. „ Credo etiam voces plures Radicibus deperditas enucleandis.
 „ Biliteras & Trilateras, quæ perperam habentur pro Derivatis, esse primigenias, & perperam illarum Radices, quæ ipsas in luce, vel majore luce, possunt, desiderari. Fortiter, & providenter. Ne tantulum quidem, vel tantillum, desideratur ad Linguam Biblicam ulterius illustrandam; omnia in pleno meridie lucent: atque Mathematicè demonstratum est, defectus Hodiernos Linguae Hebrææ esse nullos, ac proinde non esse quod vel seculum nostrum, vel universa posteritas, uberius Lucem, quam Cl. Driessen. possidet, expectet.

S E C T I O XIV.

I.

Admira-
bilis Colo-
phon.

In semet
insurgit Cl.
Disserta-
tor.

Sibi que sa-
tisfacit.

Docta ob-
servatio.

Iterum *Sectionem* peculiarem debeo Magnanimitati Cl. *Dissertatoris*, qua *Colophonem* admirabilem universo certamini imposuit; ostenditque, se rerum pondera, atque momenta, de quibus mecum in congressum venit, intime explorasse, atque introspexisse.

Orditur a generosa quadam objectione, qua semet aggreditur. „ *Sed ais* „ tandem, si *vocum significatus* primigenius universalis ea qua volo *methodo sit* „ vestigandus & figendus, neque ex Arabismo qua V. D. voluit *via repetendus*; „ unde igitur eadem illæ voces *Hebrææ* significatus magnam partem figuratos ad- „ eptæ sunt apud Arabes? „ Ingenue, ut sentis, & nobiliter. Agnoscit Doctiss. *Dissertator* summam adfinitatem *Dialecti Arabicæ* cum *Hebræa*; quam & alibi concessam liberalius, ac *Systema* Viri forte patitur, innuimus pag. 450. 451. supra. Hæc *Adfinitas*, tanta, ut qui *Limina* modo *Arabica* salutarit, eam confestim persentiscat. Hoc *Systematis* nostri *Fundamentum*, & *Firmamentum*, directe tangere non sustinens Cl. *Driessen*. argumentum inde oriundum *Methodum* nostram supra omnem dubitationis aleam evehendum, oblique eludere conatur, insinuans *Voces Hebræas* apud Arabes significatus magnam partem figuratos esse adeptas: ac proinde proprietatem *Linguae* ab iis repeti non posse. Valde subactum in *Hebraicis* simul, & *Arabicis*, esse oportet Cl. *Driessenium*, qui tam solide discernat utriusque *Dialecti* characterem; atque apud *Hebræos* fere omnia propria & primigenia deprendat, apud Arabes omnia figurata & secundaria. Mihi contraria omnia liquent. In latissimum Campum, qui longius nos abduceret, me nunc non immitto. Reverenter tantum ponam responsionem, qua suæmet objectioni cumulatissime satisfactum a Cl. *Dissertatore*: „ Quis dicat modum & rationem omnem? „ Credo equidem: nam nec modum, nec rationem, habet tota ista argumentatio. Condigne ergo sic pertexitur ratiocinium: „ Possunt labente tempore voces aliquæ ita restringi ad subjecta quædam particula- „ ria, ut singularis ille & secundarius earum significatus jam videatur esse ipsarum „ primigenius, qui tamen alius est, & universalior. „ Non est quod dubitemus. Cl. *Driessenius* ipse id suo Exemplo demonstratum, atque in Orbis Eruditi oculis defixum, voluit. Quos omnes Latine docti secundarios esse sciunt, pro primigeniis ipse habet, *Convalescere*, *Rectius se habere*, *recreare*, *refocillare se*. *Incendere*. *Facere ut quid non cohæreat*, sive dissolvendo, sive conterendo, sive excutiendo &c. &c. atque ita porro, per universam illam seriem verborum, quibus significatum primigenium simplicem proprium universalem, verbis a me mala veste indutis, se redditurum esse promittebat. Ambigere nequeo, quin ad hunc modum primigeniam significationem tenere statuatur, *Cogitare*, *Putare*, *Disputare*, *Dissertare*, *Considerare*, *Examinare*, *Controversiæ statum tenere*, *Judi-*

ca-

care, Decernere, Decidere; & Rebus certissimis Caliginem, Tenebras, Noctem, offundere. Gestio videre, quam mox Lumen Logicum, & Metaphysicum, his, aliisque infinitis vocabulis Latinis accendatur; ut quos secundarios esse usus autumabant omnes nostri Eruditi, primarios esse condiscant.

II. Nempe etiam ad Græcas, & Latinas, Origines attendisse Cl. Driessen. æque ac ad Hebraicas, sequentia nobis insinuant. „Notus est specialissimus

Alia non minus docta, & solidissima.

„*לֵאמֹר* & *לֵאמֹר* significatus sub Lege Mosaica, & tamen vox ejusque signifi-

„catus primigenius universalior jam extitit ante latam de Legali Goële Legem,

„Job. 19: 25. Græcorum illæ dictiones quæ adhibentur de Ludis Circis Certami-

„nibus, illis usu sic evaserunt propriæ, ut ille significatus quem tunc acceperunt

„videatur primus & proprius, cum sit singularis & secundarius: etenim voces

„omnes a Carceribus ad Metas jam diu exstiterunt ante institutos Ludos &c.

„suumque primigenium & universaliorem significatum habuerunt.” Ni monuis-

set Cl. Dissertator, periculum erat, ne Carceres & Metam mactassem significa-

tu primo & proprio, una cum Ludo, circo, certamine. Nempe ne Novaculam,

vel Titionem, Logices expers, caperem proprie pro Rege, veritus quoque fuit

Vir prudentissimus, ut supra visum. Subsumit itaque: „Rebus autem no-

Iterum alia.

„viter inventis significandis adhibuerunt voces quæ appositissimæ videbantur, qua-

„rumque sic significatus primigenius & universalis degeneravit usu in secunda-

„rium illum. Idem accidere potuit Arabismo, præsertim si accedit genius in fi-

„gurata dictione luxurians, per quem ex Vocibus a primigenio significato defle-

„xis, ad Metaphoricum nascitur tandem Lingua maximam partem Metaphorica,

„ejusque promptuaria Lexica.” Si roges, quorsum telum hocce; scias Differ-

tatorem nostrum vincere velle, malefidam esse opem, lucemque, Arabicæ Dia-

lecti, quod tota, quanta quanta, in Metaphoricam degenerarit, atque proprie-

tatem Hebraicam penitus exuerit. Quis Cl. Driessenio, pulchre haud dubie

Linguam Arabicam callenti, fidenterque hæc asseveranti, fidem denegare au-

deat? Decretorium ergo hocce abesse non poterat. „Denique Lexicographi

Omnium doctissima, & completissima.

„illi Arabes non dicunt & simul probant illos suos significatus esse primigenios, sed

„inducunt usus receptos: & quis ab ejusmodi Philosophis expectet erutas primas &

„simplices rerum notiones, in quibus vel ipse V. D. alibi agnoscit ordinem nul-

„lum, nullum lumen Criticum; addat nullum Metaphysicum.” Meis me te-

lis dexterime configit Cl. Dissert. ut teneas illud alibi, legendæ erunt quatuor

illæ Observationes Criticæ, quas pag. 377. ad 379. de Defect. proposui. Prima

erat, imperfecta esse, omnibus in Linguis, præstantissima quæque Glossaria,

& Lexica: ac proinde nec in Græcis, nec in Latinis, nec in Arabicis, quic-

quam Viro dignum præstari ab iis posse, qui e Lexicis tantum sapiunt. Se-

cunda, ad ambitum Linguae alicujus, interiorumque genium, non posse pene-

trari, nisi ex copia, & Lectione multorum Auctorum. Inde tertio insinuavi, in

Lexicis Arabum nec illum Ordinem lucere, nec illud radiare lumen Criticum,

quod Originibus Linguae Arabicæ ubique dextre assequendis sufficiat. Adjeci,

quarto, rationem, quod qui Vernaculam tantum Linguam, callent, & tractant,

neutiquam vel pro se satis perspiciant, vel pro exteris exponant, quo pacto

Quatuor observationes de Arabum Lexicis, a me propositæ.

significationes aliæ cum aliis cohæreant, aliæque ex aliis sine confusione propagentur. His *Observationibus* occurrendum mihi erat quorundam inscitiae, & temeritati; qui quum *Lexicon Arabicum* utcumque evolvere didicere, se satis copiose subornatos autumant, ad *Linguae Hebraeae* interiores sinus, ac recessus, perrimandos. Dexterrime ergo, ut sentis, meo me gladio nunc jugulat Cl. *Dissertator*, atque *Lexicographos Arabum* premit, sapienter rogitans, quis ab ejusmodi *Philosophis* expectet erutas primas, & simplices, rerum notiones? simulque negans ullum iis *Metaphysicum Lumen* ad *Origines Linguae suae* rite constituendas unquam adfulsisse.

Hinc dexterrime jugulor a Cl. Driessen.

Extremi conatus Cl. Dissertatoris.

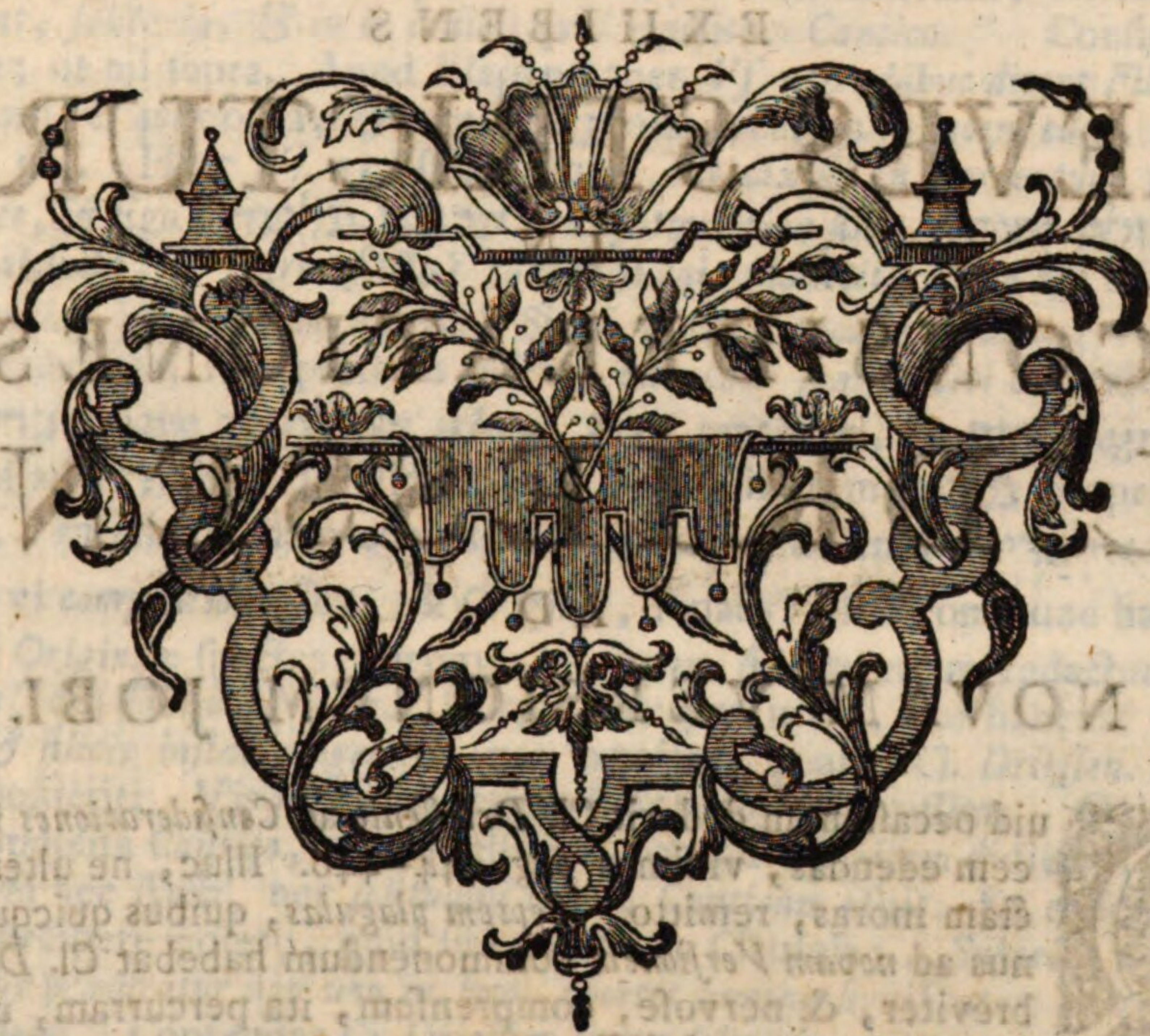
Finivissem, nisi Cl. *Driessen*. paululum adhuc seque, meque, detinuisset, una alterave reflexiuncula, quas omittere nefas. „Sed an igitur, resumit, „nullus est Arabismi usus in *Lingua Biblica*? Certe idem, qui *Syriasmis*, *Chaldaismi* &c.” Jam supra tactum p. 452. ut & alterum illud, multo modestissimum: „Si quæris quæ *Dialectorum* in hoc usu principatum teneat; non est opis meæ istam *Litem* componere”. Nil pote completius, aptiusque, ad universæ *Dissertationis* argumentum. Eidem cumulatissime quoque respondet tertium hocce: „Hoc teneo, ea, quam *V. D.* inflexit, via frustra primigenios vocum *Hebraearum* significatus quæri apud *Arabes*. Attamen non diffiteor ex secundariis & figuratis, quos illi promunt, in his illis justo ratiocinio ad primigenios & simplices significatus quem posse adscendere: aliter vero si instituis ex tralatis *Arabum* significationibus nativæ vocum notioni tenebras offundis.” Scilicet Cl. *Dissertatori* si credimus, in *Lingua Arabica* nil invenire est, nisi secundarios, & figuratos, significatus. Inde per justum ratiocinium ad primarios & simplices *Hebraeorum* in his illis adscendi posse, largitur. Quid si Ego jam, hac concessione, quam seriam suppono, utens, Cl. *Driessenium* planissime Meum salutare possim; etiamsi totum suum *Systema* retineat? Hoc quum non possit; nimisque apertum sit, & evidens omnibus, qui oculos habent, maximam partem significationum in *Lingua Biblica* esse secundariam & figuratam: primigenia in totum deficiente; apud *Arabes* autem, una cum iisdem secundariis & figuratis, etiam primariam plerumque occurrere, atque secundum certissima principia sanioris *Critices* constitui posse; jam dupliciter Meus evadat necesse est Cl. *Driessen*. si levicula modo *Linguae Arabicae* notitia sese imbui patiatur: atque *Linguas* non ut *Theologus*, & *Philosophus*, in abstracto contempletur, per regionem *Metaphysicam* altius evolans, sed ut *Philologus*, ac *Literator*, terram sub pedibus retineat, in concreto, atque intra ditionem *Grammaticam*, ac *Rhetoricam*, sese continere velit, ad primigenios fontes *Vocabulorum*, juxta cujusque *Linguae* genium, sagaciter detegendos, indeque secundarias potestates per omne genus *Troporum* dextre & feliciter deducendas.

Metaphysicam Linguam, quæ nihil imperfecti involvat, commedita-

Longiuscule tamen ab hac nostra terra firma adhuc abesse Cl. *Driessen*. percipio ex Clausula mirificentissima, in qua ut Ipse finit, ita & nos tandem desinemus. „Ceterum quanti res sit momenti a secundariis significationibus adscendere ad significatum abstractum universalem, qui significatus universalis purus est, nihil imperfecti involvens, quod secundarius aliquando implicat, Ego ostendi relate ad Augustissima Religionis nostræ *Mysteria* Tractat. *Vindiciæ* lo-

„*corum in Euangel. secundum Job.*” Reliqua non exscribo: & Curiosum, si forte, Lectorem ad duas ultimas paginas *Dissertationis* remitto. Deprendet inde, quod & ex tota hac *Pericope* relucet, Cl. *Driessenium* in *Abstractis* habitare, atque *abstractam* meditari *Linguam*, cujus *primariæ significationes* sint *puræ, universales*, a materia secretæ, quæ *nihil imperfecti involvant*. Ergo tantum inter *Origines Driessenianas, & Schultensianas*, divortii, quantum inter *aëreas, & terrenas*, domos. Ego, cum curta mea supellectile, humi gradior; nubes sublimi volatu tranare necdum didici, neque unquam, quæ mea est tarditas, condiscam.

tur Cl.
Driessen.

PARS TERTIA VINDICIA RUM

EXHIBENS

BREVES STRICTURAS

IN

CONSIDERATIONES

CL. DRIESSENII

AD

NOVAM VERSIONEM JOBI.

*Consilium
Cl. Consi-
deratoris.*

uid occasionem dederit Cl. Driessenio ad *Considerationes* suas in lu-
cem edendas, vidimus pag. 444—446. Illuc, ne ulteriores ne-
ctam moras, remitto. *Septem plagulas*, quibus quicquid hacte-
nus ad *novam Versionem* commonendum habebat Cl. *Dissertator*,
breviter, & nervose, comprensum, ita percurram, ut & mihi
brevitatis curam sedisse appareat.

CAPUT PRIMUM ET SECUNDUM.

*Apodictica
Origo No-
minis
אלהים, a
Cl. Theol.
producta.*

Ad Caput primum, & secundum ergo, nihil *Considerationis* incidit: nisi quod
Vs. i. Cap. i. reperiam Originem אלהים, Apodictice demonstratam: quatenus
Nomen hocce singularissimum ad Creationem rerum e nihilo respectum habere non
dubitat gravissimus Theologus, אלה primitivum Vocabulum esse statuens pro ju-
re suo, quod per se designet Deum Creatorem, & vi Creationis universi Dominum

ae Rectorem, sicque Judicem, atque Creaturae rationalis summum Bonum. Id in Natura. In Gratia, illum qui quum per peccatum certo respectu factus esset Non-Deus creaturae, Non—summum Bonum, per Redemptionem rursus factus sit Deus, Dominus, Rector, Judex, summum Bonum ejusdem. Hæc Theologis discutienda trado. Ego mea me Grammatica involvo, & remitto ad ejusdem pag. 389. 390.

CAPUT TERTIUM.

Vs. 7. ostendi גלמוד, ex certissima Origine, sonare durum silicem. Ad de-ductionem meam satis longam Cl. Considerator præcise: „Non placet: primigenius significatus est solitarium esse. Jes. 49: 21. convertitur cum לברי. Aber-<sup>Capitalissi-
ma Crisis
ad vocem
גלמוד</sup> rat V. D. a figura; non concipitur effœta, sed non maritata, vel cui vir non cohabitât, solitaria: & in h. l. dicit quid oppositum Cantico.” Consideratissime omnia; ut nil supra. Apud Esajam habes Vs. 20. Adbuc dicent Filii orbitatum tuarum i. e. quas orba, & omni spe proles destituta in lucem edes, Angustus mihi locus &c. Hinc Vs. 21. subsumitur. Et dixisti in Corde tuo, quis mihi genuit hosce, & Ego גלמודה וגלמודה orba, atque dura silix, גולה וסורה in captivitatē abducta, & segrex facta? illos ergo quis educavit? Ecce ego relicta eram לברי solitaria: isti undenam loci illi? Si ibi גלמודה non maritatum, vel cui maritus non cohabitât, interpretatus essem, ex nobili semine Dei effecissem genus spurium. לברי æque ad גלמודה orbam, גולה captivam, & סורה segregem reddit, quam ad גלמודה. Infeliciter ergo hinc collectum גלמוד proprie notare solitarium. Infelicius idem contra veritatis lucem defensum. לברי ad solitudinem mei, vi compositionis suæ, & Originis, sonans, nihil commune habet cum גלמוד, si Originem spectes; quamvis ad duram silicem etiam redactum dicant Orientales, qui solitarius sedet. Si quis hoc jam malit, sibi habeat: me meæ sterilis, & silicis instar congelatæ, non pœnitet, etiamsi Cl. Driessen. illud non placet apposuerit. Vis sterilitatis etiam heic loci evidentissima. Quid sit Nox solitaria opposita Cantico, tum intelligam, quando Logicam didicero. Hactenus quidem nec Nocti, nec solitudini meæ, Canticum afuit. Ex eadem quoque demum percipere potero, quid sibi velit hæc Clausula; „Subjecta si attendis, de quibus prædicatur non uno in loco, oportet omnino significatum primum esse universalem.” Contendat Cl. Driessen. suum solitarium cum meo ex duritie congelato, & Metaphysice metiatur quid universalius sit.

Ad Vs. 8. breviter Noster. „Quam ego adoptavi versio longe simplicior est. Eam vide; & quæ commentatus Cap. XL. XLI. de Leviathane.” In dilucidatione Analytica scilicet habemus, „Qui excitaturi sunt Balænam; vel, qui parati sunt excitare Leviathan: i. e. tentare rem impossibilem periculique plenissimam; adeoque hic emergit sensus: Execrentur eum qui maledicunt diei natali, adeo ut ex desperatione parati sint excitare Leviathan, i. e. præsentissimo periculo se exponere spe finiendæ vitæ miserrimæ.” Simplicissimam enimvero simplicitatem! Ea tamen quomodo cum Cap. XL. consistat, non exputo.

nam ibi docemur, „ *Behemoth & Leviathan esse ejusmodi Belluam, qualis in natura haecenus non dabatur, neque nunc superest; quam Deus Jobo apparens eo ipso tempore creaverit; sive hoc factum fuerit in visione, sive revera.* ” O porta Eburnea, quæ non mostella nobis somniantibus non tantum, sed & vigilantibus, sæpe immittis.

De voce
רשע.

Ad *Vs.* 17. ubi רשע irrequietum, irrequeto motu jactatum, notare ostendi, atque tum ex serie, tum ex proprietate Linguae, adstruxi, solidissimus Considerator hæc paucula strinxit: „ *Sed רשעים nullibi habent illum significatum, sed semper significatum oppositum צדיק, hoc vero rigidum nullo dicit in loco de quo dictum ad ipsius Defectus &c. pariter de loco Jes. 49: 24.* ”

Millatior
ad
שנאן

Quum ad *Versionem* meam *Considerationes* suas deproperare voluerit Cl. *Dries-* sen. a *Commentatione*, in qua ratio *Versionis* redditur, perlegenda, & expendenda, sese legitime potuit absolvere; alias enim infinita fuisset Lectio, & cura. Si interim responsi quid cupis ad Capitalissimam difficultatem redi ad *Sect.* XI. supra. p. 556. Repeto tantum inde, *Anguste judicat, qui anguste habitat.*

Elitquatis-
sima Ori-
ginatio Cl.
Driessen.
ad שנאן.

Vs. 18. Verbum שנאן, ex שלאנן contractum, reddidi, *Eliquata tranquillitate abundare.* Id quaesitum pronunciat Noster, addens. „ *Primigenia notio שלאנן est id quod timori malo oppositum est: Prov. 1: 13. Eliquatissimam habes Originem, & limpinitatem ipsam. Tu vide Caput III. Part. Sec. Originum, quod totum Radici שלה illustrandæ datum. De שנאן, & שלאנן, ex שלה & אנן conflatis, agere volueram Cap. IV. sed adversi aliquid venti, nescio unde reflantis, discussiunculas illas depoposcit, quibus hoc, & reliqua Capita, impendi. Non mirabere ergo, si Debitor adhuc sim nominis, quod me in Originibus Hebraicis dissolvere, ad h. l. scripsi. Nempe haud prævideram, Cl. *Driessenium* plusquam dimidiam partem hujus voluminis ablatum.*

Meditatis-
sima Cris-
is.

Ad *Vs.* 26. meis ita excerptis, vel carptis, prout æquum visum fuit *Viro* Cl. hanc Ejusdem *Epicrisin* aufero: „ *Mea versio simplicior quia non intelligitur hic irrequies præsens, sed irrequietudo illa præsaga. Errat, dum significatum primigenium שלו existimat inferre defæcatam eliquationem rerum pinguium, sicque esse Metaphoricum. Hoc modo nomen Servatoris שלה Schilo ad eliquationem, velut nomen Jesu ad ampliationem per Arabismum suum trahet nativo decore detracto. Verbi notio primigenia est ea tranquillitatis, sive veræ sive falsæ. Hinc forte in Niph. erravit, & errare fecit in Hiphb.* ” Quare V. D. suam vocet *Versionem*, quæ passim in *Vernaculis* occurrit, scire averem; si tanti esset. *Irrequietudinem præsagam*, quam & alii hic tenent, non intendi; non alia, quæ obiter tantum attigi; sed *præsentem irrequietem*, evidentissimum ex eo, quod *Jobus* nunquam tantam molem molestiarum, & *tentationum*, vel *præsagiit*, vel *præsagire* potuit. Verbum non addo. Sensus communis talia dictat; monstrata saltem sancit. Ad שלו nunc leget, ni grave, Cl. *Originator* Cap III. Part. *Secundæ Originum*; relegetque etiam quæ de רשע discussa *Sect. I. Vindic. Orig.*

CAPUT QUARTUM.

Caput IV. gravissimis nodis tam *Linguae*, quam *sensuum*, implicatum, me occupatissimum habuit. In eo *Fundamenta Hypotheseos* circa *statum Controversiae* qua *Jobus* & *Amici* deinceps colliduntur, indicare coepi. Et *Linguam*, & *Hypothesein*, intactam nunc linquens *Considerator*, hac annotatiuncula me dimittit. „*Ad Caput IV. V. D. alibi observabimus.*” Expectandum ergo mihi; donec *Alibi* illud venerit. Vicissim quoque expectare poterit V. Cl. quæ & Ego ad *verum* *Ejus statum Controversiae Jobum inter* & *Amicos*, quem in ruinofissima versione *Vf. 6.* hujus *Capitis* fundare sustinuit, observitanda habeo. Unum tamen quiddam non tempero, quin anticipem, quod quum in *Dilucidatione Analytica Vf. 17.* hujus *Capitis* cum reliquis *Interpretibus* dedisset V. D. Numquid homo justificabitur præ Deo? an præ *Factore suo* purus erit vir? atque ita *Oraculum* de quo gloriatur *Eliphazus*, pro *Divino* accepisset: in *Dedicatione* tamen totus a semet desciscat, atque evincere satagat, *Oraculum* hocce a *Spiritu mendacii* esse profectum, qui *Doctrinam de Justificatione per Fidem* impugnans, hanc vocem ediderit, *An homo justus erit ex, vel, a Deo? & an vir purus erit ex Factore suo?* i. e. a *Deo* tanquam *judice* *Justus* esse, & *Justus* aliquod habere apud *Deum*, declarabitur. Concessit scilicet *Vir Doctiss.* in *nostram* nunc *Versionem*, eamque nostris etiam argumentis adstructum ivit, ita tamen ut quam ego inde elicueram *sententiam*, ex ore ipsius *Dei* profectam, & *Cœlestis Sapientiæ, justitiæ, ac Sanctitatis sigillo impressam*, non verecundetur *absurdam* pronunciare, atque nil reliquum esse subitario impetu contendat, quam ut hæc verba a *Spiritu tenebrarum Eliphazo* inspirata, producantur *adversus Jobi Doctrinam, & religionem*, quæ in hanc exeat impietatem & *stultitiam*, *Hominem* habere aliquod jus apud *Deum*, sive, per *Fidem* posse & *debere* *Justificari*. Doleo fortunas *Veteris Amici*, qui ne mecum navigaret, in scopulos semet impingere maluit, ad quos omnis ejus elaboratissima & *Realissima* in *Jobum* commentatio ita adhærescit, ut non possit non in se conteri, atque confringi. In *Dissertationibus Jobeis* id ita demonstratum dabo, ut ne *Clariss.* quidem *Driessen* ipse ea de re dubitaturus sit.

Procrastinatio prædens.

CAPUT QUINTUM.

Ad *Vf. 5.* cui, ut intricatissimo, a me graviter insudatum, leviter hic a *Cl. Driess.* notatum; Quia *נֶמֶץ* „significat comam, crinem, Cant. 4: 1. &c. „facile sine ope Arabismi intelligimus *Hebræam* aliquam *Radicem* extitisse *נֶמֶץ* „Hirsutum comatum esse. Hinc *נֶמֶץ* pilosi horridi.” Quæ hæc tandem factio, quod *luci* ipsi rebelletur; atque demonstrationi evidentissimæ nebulas offudisse, amor putetur veritatis, & *Zelus religiosus*?

Luci eodentissimæ resistitur.

Ad *Vf. 6. 7.* Satis liberaliter primo. „Non equidem abludit a nexu *V. D.* *interpretatio.*” Mox tamen additur: „Sed neque nostra, quæ mali *Originem* „non nisi in ipso ponit *Hypocrita*: quod admodum facit ad scopum *Eliphazi.*”

Infelix crisis.

An

An ergo id in *controversia*? aut id probandum ceperat *Eliphazus*? Unicus viri *Scopus*, evincere, *Hypocrisim in terris non diu florere*, sed *Dei plagis inde quantocumque extirpari*. Suaviter adjectum a Cl. *Driessen*. „*Nostra versio magis cum*
„*Linguae genio convenit, imo quidni unice? ubi jungitur כן cum צא naturali-*
„*ter significare debet, & in Sacris significat, Ortum rei.*” An ergo *Occasum*
infero quum verto? *Non exhibit e pulvere vanitas: pro non emicabit, non ex-*
oriatur altius, non efflorescet. An negat Vir Doctiss. cum genio *Linguae con-*
junctum hunc usum verbi exire? Scire aveo, quid peccaverim forte in *He-*
braismum. Satis me tuetur credo sequens צמח *Germinabit.* Confer *Job.*
14: 2. צא כצץ ut flos exit i. e. emicat. Quæ hic de *Theologia Eliphazi*
circa peccatum *Originis* attigit Cl. *Theol.* non sunt præsentis curæ; sed *Dissert.*
Jobeis deputanda. Desino in hocce, „*Certe nihil obstat cur בני רשע non sint*
„*scintillæ.*” Atqui obstat *Scopus, nexus, vis Orationis, & Linguae: ut in*
Commentario demonstratum. Hæc nihil apud Cl. *Driessen.* videlicet.

Infelicio-
ria.

Ad *Vs.* 26. hæc notare placuit Cl. *Consideratori*. „*Quid cogit statuere* כָּלָה „*significatum primigenium esse dentes destringere? Credo hunc significa-* „*tum admodum secundarium esse. Vel ipsa vox est primigenia, vel primigenia* „*est radix aliqua nunc inusitata esse vultu corrugato. Sed simplicius est vice* „*versa a senio dici corrugationem, quia senes sunt vultu corrugato. Quid* „*illud dentes destringere, singulare habet quod seni sit proprium?*” Pro tam pulchra, & solida, observatione, opto Amico nostro, ut & ipse perveniat ad כָּלָה caperationem illam vultus senilis, quæ dentes nudare cogit, atque tum experientia condiscat, dari in Senio gradus; cujus Culmen supremum nostrum hocce כָּלָה, quod paucissimi attingunt. Ceterum radix illa nunc inusitata, quam Cl. *Driess.* sagaciter restituit, atque ex ingenio mactat potestate *Corrugationis & Corrugati vultus*, est eadem quam ex Arabia reduxi, eademque notione mactavi. Gratulor mihi hancce concursionem.

CAPUT SEXTUM.

Festinatio. Caput VI. tres tantum notulas, & miniatulas ceras, recepit. *Prima ad*
Vs. 3. allita. Dixeram ibi לוֹע in *Lexicis* plerisque verti *absorbsit*, ob *adfini-*
tatem cum בלע &c. at genuinam ejus vim esse, uri & quidem æstu interiore
&c. &c. Ad hæc Noster. „Non tantum propter adfinitatem cum בלע, sed
„quia simplicem hunc significatum liquido colligimus ex locis ab ipso V. D. allega-
„tis in quibus certe primigenius significatus est deglutire, absorbere. Quæ V.
„D. de æstuante siti habet, sunt antecedentia לוֹע; potest quis esse æstuante
„aviditate edendi & bibendi, & tamen non deglutire. Quæ habet ad Obad.
„Vs. 16. jam abeunt a fixo ab ipso significatu. Aliud est aduri æstu Calicis
„venenati jam hausti; aliud æstuaré aviditate edendi & bibendi.” Invenustus
enimvero mortalis sum. Nec quum longus sum in *Originibus*, intelligor:
nec quum brevis, ut nunc, qui tamen summam rei distincte satis a me posi-
tam

tam autumabam. Licetne ergo provocare a Cl. Driessenio nec—legente, ad legentem? Id commodius, credo, quam ut ostendam Virum Doctiss. mentem meam subvertisse.

Altera cerula *Critica* versui 6. addita. Agitur de vocibus תפל sputans, je- Suave quid.
junum: ex meo sensu; & ריר הלמת saliva somnolentiæ; quam pro Rabbini-
co, albumine vitelli vi Linguae, & sententiæ, substitui. Ad hæc Cl. Driess.
„ Fateor locum esse difficilem, quia vox non amplius occurrit. Sed quid opus est
„ ire in Arabiam? Contineamus nos intra Hebraismum Biblicum. Literam si in
„ priore membro premimus, intelligitur certe aliquid quod comeditur, sed non
„ absque sale. At vero sputans quodvis, & salivam somnolentiæ, nunquam
„ comedimus vel cum vel sine sale. ” Aciem judicii penetrantissimam! Re-
ponantur quantocyus vetera illa, insulsum, cum Albumine vitelli. Expecte-
mus tamen; nam necdum omnia lustrata. „ Ex Jer. 23: 13. apertum est,
„ significari insulstatem, אִסּוּרִיָּא. Vel si mavelis absurditatem. Quare omnino
„ videtur olim fuisse verbum תפל absurdum esse: vel si mavelis contortum di-
„ stortum perversum esse. ” Ergo ad Logicam Cl. Driessen. concludendum
Absurdum esse aliquid quod comeditur non absque sale tamen. Jam sentio, unde
multis hominibus palatum absurdum veniat. Esitant nempe quotidie absurda.
Esitant contorta, distorta, perversa, nam תפל hæc signans, vi literæ confi-
gnat aliquid quod editur.

Pergit V. Cl. „ Et quid si illud verbum legatur 2 Sam. 22: 27. תתפל. Le- Conatus Criticus.
gitur equidem Ps. 18: 27. תתפתל; sed ת Characteristico extruso, & per Da-
„ gesh compensato, opus non est dicere factam insuper transpositionem radicalium
„ פ & ת, siquidem est verbum ejusdem significatus תפל sic ut utroque loco idem
„ dicatur, sed verbo non uno, una litera variante. Et ne per verbum תפל 2 Sam.
„ 22: 27. Deo quid absurdi tribuamus, significet תפל, quemadmodum בתל, in
„ Niph. non tantum contortus distortus fuit, sed & luctatus fuit, & in Hitpah.
„ non tantum contortum sed & luctatorem se præbuit. ” Inseratur, post tam
Capitalem Crisin, quantocius in Lexica: תפל absurdum esse: item contortum:
inde תתפל 2 Sam. 22: 27. sonat Luctatorem agis, atque cum תתפתל Ps. 18:
27. intime consonat, & conspirat. Quid Coccejo, quid Altingio, quid aliis
principibus viris, de isto תתפל visum fuerit, reperies in Institut. Grammat.
p. 482. 483. nostrumque ibidem conatum.

A digressiuncula *Critica* in viam redit Noster, sic resumens: „ ריר in genere Cl. Dries- sen. ferme noster fa- ctus.
„ significat FLUERE. Vid. Lev. 15: 3. inde ריר saliva, 2 Sam. 21: 13. Quid
„ si jam totam dictionem Metaphorice accipiamus; An inconditum absurdum ser-
„ monem sine sale est qui comedat? Vide consimilem phrasin verba comedere
„ Jer. 15: 16. Et an sapor in effluvio somnolentiæ? In sermone qui fluit ex
„ ore somnolenti, vel in sermone somniantis; sic convenit cum ריר LXX. & cum
„ nexu. Lubentius quidem חלמות verto somnium quam somnolentiam; ריר est
„ proprie quid quod fluit ex ore; saliva; sputum. Sed hic est sermo non pluris fa-
„ ciendus nec plus sapidus quam sputum: ” Totum jam meum cernis Cl. Driessen.

nam qui in *ריר חלמות* salivam somnolentiae, vel si mavelit, somnii, non addicentibus licet *Versionibus*, & *Lexicis*, (quin contra suam ipsius auctoritatem; nam in *Dilucidatione Analytica* habes *Albumen vitelli*:) qui, inquam, meum hocce admisit, quo tandem ore, quo colore, *תפל* in hac ipsa serie pro salivante, & jejuno, recusabit? nisi ipse in *ריר חלמות* incidere pulchrum judicet. LXX. dederant *ἐν ψύμασι κενός*, rem videlicet, non figuram exprimentes. An omne *κενός* Cl. Driessenio est somnium? Iisdem *תפל* infelicius adhuc *ἀγρός* panis. Egregium vero fontem, ad proprietatem alicujus vocabuli figendam.

Liberalitas.

Vs. 26. Ibidem *רוח* pro respirio sumsi. Consideratio V. Cl. sic sonat. „Eum esse significatum *רוח* non constat &c. Ceteroquin si per se eum species interpretatio non abluat. Cum nexu tamen magis convenit mea aliorumque interpretatio. ” Conferet ergo illam, & quidem non unam, qui volet; quin, si eam fundamento possit, praeferet.

CAPUT SEPTIMUM.

Illiberallius quid.

In Caput VII. multis salebris intercisum, una tantum notula incubuit ad vs. 6. *Dies mei levissime mihi de tela fugiunt; & consumuntur expirante trama expectationis.* Habes pulcherrimam Allegoriam, & praeiverant mihi, ut monui, magni Interpretes; qui ultima *באפס תקוה* dederant, defectu fili. Horum in numero etiam Merc. & Cocc. Cl. Schmid. malebat cum aliis, sine spe, addita ratiuncula, quod *תקוה* extra constructionem inprimis sit spes. Nempe in Lexico suo observaverat Jos. 2: 18. *תקות חוט השני* funiculum fili dibaphi, in constructionis forma positum: unde an *תקוה* absoluta forma eandem significationem obtinere queat, addubitat Cl. Theologus. Addidit aliam rationem, adhuc leviolem, & quæ, ut dicam quod res est, ne in mentem quidem cuiquam venire deberet. Non memini, inquit, uspiam in Scriptura Comparationem cum tela aut textura institui ratione terminationis ex defectu: potius vero finis velox indicatur per abruptionem fili facilem, & subitanæ Jof. 38: 12. Ex mente ergo Theologi Argentoratensis locus Jof. 38: 12. nihil commune habet cum nostro hocce. Appellavi miram Crisin; tanquam si filum non æque dici posset expirare heic loci, quam abrumpi, apud Esaiam. Ad hæc Cl. Driessen. „Re- „sta mihi videtur Schmidii observatio quia non respicitur ad vitam desituram, „sed tam velociter desituram. ” Nimis celerabat Noster. Perpendat primo, quid Cl. Schmid. voluerit, & dein, si possit, defendat. Consumuntur sine spe, per se nec tardum, nec velox. Ex membro priorè jam de Velocitate constitit. Infelix ergo & altera instantia. „Posterius ex interpretatione V. D. nihil amplius diceret. ” An ergo Schmidius vertens consumuntur sine spe, amplius quid dicit, quam ego dans, consumuntur expirante trama expectationis? An non meum figuratius, pleniusque, in eundem plane sensum? Noster erat Cl. Driessen. in dilucidatione sua, ubi ipse satis expressim: Ita ut non sit quod expectem. Nunc, ut a me dissideret, secum, ut video, diffidium fecit. Tertia sequitur instantia. „Dein *תקוה*, quod solum uno in loco Jos. 2: 18. 21. eo signifi-

Inadver- tentia.

Noster est Cl. Driessen.

ficatu

„*ficatu venit, non dicit filum quaecunque, sed vi Originationis (uti recte Stockius)*
 „*primigenie dicit motum & translationem ad certum terminum; specialius au-*
 „*tem congregare se ad certum locum, funiculum, qui motu & congregatione*
 „*filorum fieri solet, estque sic non filum sed funiculus*”. Illam Originationem
 Stockianam cassa nuce non emerim. Ex uno, alterove, loco, quanta sit ampli-
 tudo vocabuli *תקוה* quatenus *funiculum, filumve*, notat, dijudicari nequit.
 Sufficit si *Dialecti* ad *filum* æque ac *funiculum* præeant.

In subtiliorem discussionem, quæ Origini constituendæ debetur, me non
 immitto: & finio in quarta instantia, quæ meque seque ita jugulat Cl. Driessen.
 ut ambo tamen intacti maneamus: „*Deinde obscurat hæc Versio veram Jobi*
 „*mentem, quæ est in hac vita Spiritualem & corporalem status sui restitutionem,*
 „*talem qualem nos sæpius indicavimus, sperandam non esse*”. Jam visum, meum
 expirante trama expectationis nihil differre a Cl. Driessenii illo, ita ut non sit quod
 expectem, nisi quod hoc simplex, illud figuratum. Quæstio superest, agatne
 Jobus de mortalitatis conditione acerbissima in genere; an de miseria extraordina-
 ria qua nunc oppressus jacebat, & unde se emersurum desperabat. Ego prius
 prætuli, ob rationes in *Comment.* exhibitas; si Cl. Driessen. posterius non po-
 fuerit, ut nunc, sed ex serie evicerit, ei lubentes accedemus, atque istam tra-
 mam expectationis quam facillime isti tunc sensui adaptabimus. Qui notam
 meam legerit; tam illiberaliter mecum agi mirabitur: nam diserte dixi bonum
 esse sensum, siue reddas, *deficiente trama*, siue *deficiente expectatione*; sed u-
 trumque eleganter posse conjungi, ad Allegoriam complendam. Est genus Ve-
 teribus adamatum, & in stilo sublimiore Orientis præsertim regnans. Si cujus
 palatum talibus non adficiatur, suo in gustu, sensuque, eum abundare sine-
 mus. Caveat tamen ne carpat, ad quod adspirare forte suamet culpa nequit.

CAPUT OCTAVUM.

Ad Caput VIII. vix operæ pretium faciemus. *Vs. 6.* hanc cerulam reperiō. Cavilla-
tiuncula.
 „*Non est nova instantia ad Jobum Hypocriseos arguendum, sed promissum respi-*
 „*scientiæ quam suaserat vs. 5. annexum &c.*” Suave, supra quam dici potest,
 & consideratissimæ specimen Considerationis! Ego notam meam in tria mem-
 bra divisi. Ad prius conditionate elatum, si purus rectusque tu, cum altero pro-
 missionem ferente per conditionem istam connexum, annotaveram, Jobum Hypo-
 criseos taxari quia Deus super eum non evigilabat, vel æmulabatur, ad eum ex
 tanta hac Calamitate vindicandum. Hoc qui negat, quid neget, & cur ne-
 get, plane mihi ne attendere quidem videtur.

Vs. 13. Exhibui Originem vocabuli *תנאי* Hypocrita, in Loripede, siue eo Hypocrita
תנאי quasi
Loripes.
 qui ex intortione pedis claudicat. Est, ut quivis sentit, imago Hypocriseos vitio
 pingendo unice apta. Dissentit tamen Cl. Driessen. „*Claudicare non exprimit*
 „*id quod verum Hypocritæ formale est; sed quod ipsi cum aliis commune est.*”
 Cum quibus? an cum probis? Id vero prohibeat Deus, ut Claudicatores ap-
 pellentur. Non uniatur anima mea illi societati. Cum improbis ergo. At

hi si aperte nequam, nemo eos claudicare dixit. Claudicat vel potius non recto talo incedit, non ὀρθοποδεῖ, qui virtutem simulat, & Hypocrisin exercet. Adeone exciderat nostro Theologo illud, ὀρθοποδεῖν πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῆς εὐαγγελίας, Gal. 2: 13. 14.?

An & Apostolum dicet Verum formale Hypocriseos minus recte signasse? Sed video quid Virum Clariss. impulerit ad notulam non consideratissimam. Ipse jam Tract. Homo Vet. & Nov. hujus verbi veram Originationem & notionem Hebraeam tradiderat in pollutum esse, & quidem vitio aliquo interiore, velato, vel obnupto. Hoc in officina Metaphysica conflatum. Dicat nobis primo Cl. Driessen. unde venerit Latinum illud pollueri; & quid differat a Contaminare; itemque ab inquinare; & tum videat.

Mater pro
materno
solo.

Vs. 18. Particula **ON** seriem impedit. Ut expeditior ea esset, aliquid in medium tuli, quod non ultra Conjecturam valere volui: atque sub hac cautione **ON** Matrem, pro Materno solo sumi posse indicavi. Qui conjecturas prudenter propositas ex Literis excludit, viam vestigandæ veritati occludit.

Focus Cl.
Driessenii.

Taxor tamen, quin & falsiuscule tangor, „Sed quid opus illis quæsitis illa generis Enallage, & Matria facienda ex Patria? Quæso quid hic ad rem facit sive arbor hic descripta, impii fortunati Emblemata, sit consita in solo patris, vel secundum V. D. materno, an vero in alio quovis, Attenditur modo quid in solo, fundo, suo luxuriose germinans.” Facete Matria mihi obiectatur; quasi ad Latine Linguae legem loqui deberent Orientales: aut quasi

Alter.

Mater pro Materno solo esset ridicularium quid. Utinam semper sic tantum Ridiculus reperiar. Rogat, secundo, Vir Doctiss. necdum joco dimisso, quid differat, in solo paterno, vel secundum me materno, consita sit arbor hæc, improbum pingens, an in quovis alio. Pro consita sit ponere debuisset Aristarchus meus, absorbeatur, exscindatur. Si differentia forte necdum sentiat, monebo, tantum interesse, quantum inter Ignominiam publicam, ad posterosque transmittendam pro Exemplo: & inter ignominiam occultam, oblivioneque sepultam. Qui in materno solo exscinditur improbus fortunatissimus, qualem Bildadus censebat Jobum, inter notos non tantum, & suos, infamis redditur, sed ad omnem posteritatis memoriam infamatur, atque seculis cunctis

Triste jacet evitandumque Bidental.

Qui contra alio, & alieno, in solo male periret; periisset tantum; reliqua diritate ignominiae, & infamiae non degravatus. Hæc ita defensa sunt, ut **ON** pro Matre, sive Materno solo, ultra Conjecturam propterea non evalescat.

CAPUT NONUM.

Si Capiti huic nihil omnino adjecisset Cl. V. personæ suæ dignitati melius, credo, consulisset.

Ad Vs. 7. precarium dixi, & frigidum, quin temporibus contrarium, quod non-

nonnulli cogitarint de *Triduanis Ægyptiorum tenebris*. Nempe ante *Exitum Israëlitarum ex Ægypto* vixisse *Jobum*, indubitanter tenemus. Eadem sententia sedet Cl. *Consideratori*: & tamen hic apponit: „*Sed cur? vide quæ nos habemus p. 170. quæ cum triduanis illis tenebris pulchre conspirant.*” Nempe ibi *Job. 26: 12. 13.* allusum statuit Noster ad *Miracula Ægypti* postea demum exitura: ad quam rationem & nunc *triduanas illas tenebras* anticipet *Jobus*. Talibus refutandis me imparem profiteor. Qui *rationem* non curant, nulla *ratione* convinci possunt.

Prolepsis
Cl. Driess.
soli placitura.

Ad *Vs. 9.* pulchram hanc miniatulam aufero. „*Quæ porro habet ad hunc Vs. legi possunt; omnia hæcenus relinquuntur incerta.*” Sic ratio & religio facere jubent; quum nihil certi habemus. Semet ludunt, qui incertissima, quin ludicra, pro certis, & *Apodictice* demonstratis, venditant. An tamen omnia hæcenus incerta a me relicta sint, æquiores Arbitri dijudicabunt.

Mira liberalitas
Cl. Driess.

Vs. 30. Sub finem submonui, *Jobo unice*, in hac acerrima sui defensione, ante oculos versari *Causæ suæ bonitatem*, vitæque totius innocentiam &c. eamque virtutem limpidissimam, ac speculo clariorem, designari nunc *Emblemate* aquarum nivalium &c. &c. &c. Ad hæc *Theologus* noster: „*Sed an non intelligit omnis virtutis, sinceritatis, principium unicam, justitiam imputatam? an hæc non semper ut indivulse connexa intelligit?*” Nihil in hac gemina interrogatione cula æruginis. Candidissimi sinceritas pectoris speculo nitidius inde relucet. Ne nives quidem candidiores. Egone ut *Fidem Jobi in Messiam* ejusque *Justitiam* labefactem, qui toties totiesque eam confirmatissimam dedi? Egone ut hanc *Fidem spiritualis vitæ unicum principium*, *Radicemque* omnis virtutis, esse addubitem? Atqui paulo ante periodum a Cl. *Driessenio* excerptam, Cl. *Schmidii* criminationem a *Cocc.* nostro depellens, disertis verbis dixeram, *Jobum* in *Sponsore* utique censendum: atque etiam *serium Sanctimonie studium sine fide Justificante non posse concipi*. Quadratur ergo in Carptorem meum *Amicissimum*:

Singularis
in me candor.

Non videns ipsissimis verbis a me consignata.

— *Fragili quærens illidere dentem*

Offendit solido — — — — —

CAPUT DECIMUM.

Vs. 1. Infinita vis doloris *Jobi*, aliquid laxamenti quærens in querelis, sic erumpit, *Dirupta crepat anima mea &c.* Hanc certissimam potestatem, una cum *Radice קור*, ex *Dial. Arabum* restitui, atque adstructam dedi; monuique etiam *Rad. קור*, ad quam *Ἀνομαλῶς* nostrum *קור* referri solet, eandem habere *Originem*, atque a diffiliendo cum fragore emanasse *secundariam vim* gravioris tædii. Hæc non concoquens meus Censor, „*Quæsitæ est, inquit, illa ex Arabismo notio. Cur respuit Hebræam notionem receptam קור fastidire, fastidio, tædio adfici? An notionem illam Arabicam subjectis omnibus applices, ipsi etiam Deo, Ps. 95: 10. Apage: quam recte dicitur eum tædio adfectus tuli, tam illud incongrue.*” Ut video paululum exarsit Cl.

Consideratissima crisis
Cl. Driess.

Theologus; atque nescio quid indignationis Ei commovi, quod inclementius illud *Apage!* extorsit. Et cur quæso? Quia *Pf.* 95: 10. ex mea Origine jam vertendum erit, quadraginta annos disruptus fui propter generationem hancce. Quanta incongruitas! Veretur, credo, Viri Zelus ne quid blasphemum ferme, certe *הפל* salivans, & jejunum, ex calamo meo exciderit. Atqui *dirumpi* illud meum quid aliud quam *tædio* adfici, *distædere*; *præ tædio* dissilire? Sed indecens est formula, & Deo injuriosa. Itane vero? Quid tunc *Esechiele* fiet, qui *Cap.* 6: 9. de Deo ausus *לִבִּי הָיָה לָהֶם נִשְׁבַּרְתִּי אֶת לִבִּי* fractus sum cum corde ipsorum fornicante. Quid *Esaja*, qui *Cap.* 1: 14. Deum inducit sub onere velut fatiscentem. Quid *Sacris Scriptoribus* in universum, quum quid *ἀδυσπότητος* enunciant, *θεοπρεπὸς* intelligendum? Omnibusne illis suum *Apage!* intorquebit *Cl. Considerator*? Sustineo me: neque *Cl. Theologo* fundamenta *Linguarum* non solum, sed & *Scripturæ* ipsius, hoc pacto sollicitanti gravis incumbo. Quid? an non in *Lexicis* ipsis occurrebat *קוט* scindi, *dissecari molestia*, vel *contentione*, quam *tædium*, *languor*, *dolor*, comitetur. Cui hoc in *Linguis* incongruum, ei quid congruat, nescio, nisi hoc, ut a *Linguis* religiosissime iudicium abstineat, ne incongrue iudicando religionem ipsam minuisse reperiatur.

Altera item
cōtiff-
fima.

Vs. 6. *Crisis Cl. Driessenii* sic habet. „ Quid opus est *Jobo* tam cruda tribue-
re? sunt hæc a mente *Jobi* aliena. Non in eo situm est verum formale excessus
„ *Jobæi*. De quo nos in *Prolegom.* „ Atquin, nisi tam cruda ex ore emisisset
Jobus, ubi esset excessus? Hæc per universum *Commentarium* fusa, non ad
unum versiculum debent carpi, sed per *Examen* totius *Hypotheseos* revinci.
Si per mentem intelligas, ut par est, id quod *Jobus* tunc ex *Adfectu* ipsam
abripiente sensit, & verbis istis significavit, hæc adeo a mente *Jobi* non sunt
aliena, ut quicquid est aliarum interpretationum inde plus minusve videatur
deflectere. Sin *Mentem Jobi* vocet *Cl. Driessen*. principium illud *sanctificatæ*
rationis, & *Fidei*, quod nunc per *Adfectum æstuantem* opprimebatur, captio
erit, non sane decora.

Tertia
multo pro-
videntissi-
ma.

Vs. 15. Ultima verba sic ad *seriem*, & *mentem conturbatam Jobi*, conver-
to: *Satur ignominie & Spectator afflictionis meæ*. Id *Tragice* conceptum, at-
que enunciatum, explicui, *Infami supplicio meo supervivens non solum, sed*
eidem velut adstans, idque inspectans. In ea *Figura* pedem fixi. Dixi ta-
men, *ראה* pro *ראה* forte accipi posse, *Ebrius afflictionis meæ*, atque ita
cum *præced.* *שבע* satur ignominie cohærere. Huc incumbit *Crisis*, sic satis
mollis. „ *Fateor sensus non est incommodus. Sed sic literæ mutatio fit sine ne-*
„ *cessitate.* Quidni *שבע* est infinitivus *Prov.* 20: 13.? Et certe *Cocceji*, alio-
„ *rumque, versio est magis Emphatica.* „ Adeone *Cl. Considerator* ne *Versionem*
quidem *meam* a se propositam consideravit.

Quarta
omnem su-
perans sub-
tilitatem.

Vs. 16. Nodum intricatissimum ita expedire conatus fui, ut *Jobus* se com-
paret *Leoni* qui celsus quum iret, circumdatus fuerit subita indagine Dei. Ad
hæc *Cl. Driessen*. „ *Nihil certe habet incommodi mea aliorumque versio. Nexus*
„ *illud tanquam Leo rectius ad Deum refert, qui heic repræsentatur ut tremendus*
„ *ad-*

„adversarius.” Quid tum postea? An non tremendus adversarius manet Deus, qui Leonem animose incedentem, Jobum, cassibus suis circumcinxerit? Dilutius adhuc: „justum esse animosum instar Leonis notissimum est, at celsum „irē ut Leonem, peregrinum prorsus.” Stupeo, quum talia satis animose in me destringi video, sub Oculis Belgii, Orbisque Literati. An ergo Celsus & Animosus non unum idemque signant? An non ipsum nostrum *הָאֵל* erectus, excelsus fuit, tribuitur Leonibus? En aliud adhuc telum. „An etiam non sit coacta „illa constructio Hebræa, & accentus distinctivus vetet illud sicut Leo connecti „cum verbo *הָאֵל* judicent alii.” Hoc vere est omnem Lapidem movere, etiamsi in Caput proprium recidere debeat. Qui aliquid in Accentibus intelligunt, meum multo nervosius sentient. Quod suum esse voluit V. Cl. dans, in Dilucid. Analyt. An erigeretur? nempe Caput meum; melius aliis reliquisset; est enim omnium infelicissimum, ob tres quatuorve rationes, quas promere nec lubet nunc, nec necesse est.

CAPUT UNDECIMUM.

Vs. 4. Tango usum elegantem verbi *לָקַח* cepit, accepit, in conceptu, & quidem speciatim palmæ, quum flore seminis adspargitur. Nota res ex Historia Naturali. Quantus in ea Cl. Driessen. hinc cognoscas: „si illa opinio, in „quit, sit fabulosa saltem inserta ergo ex illa Hypothesi Lingua Hebræa ficta „formataque est ad exprimendam nugacem & fabulosam Arabum opinionem.” Satin’ Nugatores videmur, qui ex nugacibus, & fabulosis, commentis, non Jobum tantum illustremus, sed & Linguam Hebræam inde fingamus, ac formemus? Quid dicam? Si tacuisset Vir Doctiss. Philosophus manere potuisset.

Suaviculum quid.

Vs. 11. Ob usum illum signatiorem quo *אֵל* Nihilum, τὸ μὲν convertito, sic stringor. „Supponit V. D. τὸ *אֵל* substantive sumi, sed si vel adjectivum „sit: an etiam substantivum quod potius *אֵל* & *אֵל*, & si vel substantive venit, an unquam venit ut subiectum, an vero semper ut prædicatum? Ad hæc V. D. non attendit. Ego hætenus locum offendi nullum ubi veniat substantive, „certe ubi veniat subjective.” Satin’ hæc perplexabilia? Quod nondum offendit Cl. Driessen. a me productum, & adstructum reperiet, Job. 4: 6. Tota Ejus Hypothesis ne in *אֵל* τὸ μὲν dissiliret, periculum erat; alias ibi locus fuisset usum huncce refellendi: ut & Cap. 4: 21. ubi exhibui *אֵל נָסַח* Nihil convulsus i. e. dissipatissimus & ut sic dicam Nihilissimus. Multo plura adhuc Index sistet curiosis. Ea excutere non valde tutum Cl. Consideratori.

Argutum

Vs. 18. Correxī quod Adolescens dederam ex Arabismo *הִפְרָת*, protegeris; insinuans nunc istam vim propagatam a fodiendo, & fossa ducta circummu- niendo: eamque fodiendi notionem hic commodissimum præstare sensum. Cl. Driessen. in Dilucidatione Analytica non dedignatus immaturius meum judicium sequi, & ipse vertens ibi, Protegeris, etiam maturius hocce suum facere voluit: „Recte & ego cum ipso meum protegere missum facio, & quemad- „modum ipse accipio.” Gratia cumulatio fuisset, ni addidisset V. D. „Sed

Facilitatis in me Exemplum singulare.

non

„ non opus est hoc ex Arabismo discere: docet hoc verbi Hebræi significatus, & rei natura. חפר est fodere, sicut fossæ circa urbium mœnia, vel fossæ ducuntur ad cohibendos greges. ” Non discitur hoc ex Dialecto Arab. sed ex ea illustratur, atque confirmatur. Mira res. Anno præterito Protegi, per conjecturam ex Arabia a me productam, meruerat inseri in Dilucidationem Analyticam Cl. Driesseni, ibique tanquam dubio vacuum comparere. Unde ergo tam subito in odium adducta Arabia; & quidem tantum, ut pulvis ejus de pedibus excutiat? Dicamne, post novam Versionem Jobi, & Hebræo-Arabicum illud, quod isto in Monumento relucere dixi, ne nomen quidem Arabicæ Dialecti amplius sufferri? Quid sit, nescio: neque in secretiora illa curiosus irrumpo.

CAPUT DUODECIMUM.

Consideratum quid. Ad Vsf. 4. annotare placuit Cl. Consideratori. „ Merentur equidem hæc expendi; sed tamen simplicius est verba ענה & קרא sueto significatu accipere „ &c. ” Sentio universum Commentarium meum tali virgulæ patere: & nil facilius esse, quam ut totus, quantus quantus ille, fortiter iisdem notulis compungatur.

Aliud. Vsf. 5. Iterum annotatum. „ Simplex videtur V. D. Versio, & meretur expendi. ” Contentus sum: nec aliud quicquam requiro.

Item aliud. Vsf. 6. Converso stilo. „ Mea Versio est simplicior, & magis facit ad scopum sequentis. Vide me ad h. l. ” Et ego eam Vertendi rationem a Diodato, & Clerico, allatam, attigi, atque ut sat rotundam laudavi. Habet ergo iterum Cl. Driessen. materiam considerationum, quas Universo Commentario nostro apponat.

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

Benignum. Ad Vsf. 10. Notatur denuo satis benigne: „ Certe merentur hæc expendi. „ Vide tamen Cap. 31: 27. Ps. 101: 5. Ps. 51: 8. An forte in re occulta, „ in mysterio, במסתר, viis Dei cum suis mystiosis in quibus vos ex nulla certa „ scientia, sed ex præjudicio vestro pronunciatis. ” Venient forte, qui apponent, non meretur expendi. Certe alienissimum est, & δὲ δὲ πᾶσιν dissonans ab eo, quod hic requiritur.

Dorsum luti. Vsf. 12. In Dorso luti hæc strictura incidit. „ Dorsa luti tamen ex Arabibus „ non citat. Quæ quæso elegantia in Dorso luti in hoc negotio? Quid cogit heic „ alium dare significatum quam Cap. 15: 26. ” Nil provulgatius, quam ut Dorsum apud Arabes veniat pro Robore sive hominis, sive argumenti, inter pugnandum. Id hic unice quadrat.

Quid ergo sibi velit Consideratio hæc, non satis percipio. Dorsa sic sumi, citatis Arabibus adstruxi. Desideranturne jam ex Arabibus insuper Dorsa luti, pro subsidiis infirmis, ineptisque? An lutum non ubique lutum? Enim vero pugionem plumbeum, atque ficulneum argumentum, ne jam dicam Dorsum luteum.

Vsf. 14.

Vs. 14. hæc reperio. „*Adsurgerem V. D. sed dictio, carnem suam suis tollere dentibus, illud significare nequit, vel aliud dicere, quam in suummet corpus sævire, se ipsum dilaniare & hoc convenit cum nexu &c.*” Nempe Cl. Driessen. anno præterito dederat, „*propter quid auferam carnem meam dentibus meis? i. e. cur in proprium corpus injurius ero, & sæviam?*” Durum. Id nunc ita emollit, ac si sensus esset: „*filere, & expirare ac mortem mihi con- citare præsentissimam, unum idemque est.*” Durius. Durissimum, quod subditur: „*Occidi equidem nunc debeo, sed non ego, sed Deus me occidat: &c.*” Quod a Cl. Schmidio prolaturum, ut crudum plane rejeci, non satis decore, ut coctum, recens, ac dubio vacuum, nunc denuo mihi apponitur, recoctum- que datur.

Vs. 22. Valde mihi hic placere possem, si gloriola ducerer: nam Cl. Driessenio ita me dilaudare visum: „*satis recte in hoc loco hæc sese habent secus ac in Capite antecedente Vs. 4. & pariter cum meis legi velim.*”

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

Vs. 6. Satis molli manu. „*Nihil repugnarem. Sed ille significatus חלל Remissum;* cessare a molestia non probatur. Notat tale cessare quod defectum involvit; est- que ipsissimum verbum quod vitam cessantem exprimit Ps. 39: 5. Quare meæ alio- rumque Versioni inhæreo.” Diceret me sola in arena aliquid cornicatum de חלל. Atqui hic est sensus, quem Doct. Belgæ adoptarunt; quum חלל laxum esse, laxari, ultro huc invitet. Probationem si desideret Cl. Driessen. inspiciat Cap. 3: 17. חללו רגליו laxantur a concussione. Alterum illud, quod Cl. Driessen. calculo suo firmatum voluit, sine Parenthesi non potest expediri; atque ὁμοιωσεν πρὸς τὸν ὄρνιν inducit, ὁμοιωσέναι. Lectissimum, & Lectione plurima subactissimum, prodit iudicium, quod subditur. „*Mox vers. seq. eundem habet significatum.*” Quis credat unum idemque Verbum fere uno halitu prolaturum tam disparata di- cere.” Nempe cessare a molestia, & cessare a vita. Anguste judicat, qui anguste habitat. Legat Cl. Driessen. Veteres Tragicos tantum; ne nimis eum onerem; & scrupulis suis semet ipse levabit. Sed ne est quidem significatus idem; nam לא תחלל ibi valet non flaccescit, per לוֹתֵנָה, pro vegetus est.

In Vs. 12. 13. 14. 15. una spongia Versionem, & commentationem, delet. „*Quæ ad hos versus commentatur, abeunt a vera Hypothesi; si placet illum meque ad illos versus lege.*” Sua magis quam mea Cl. Driessenio placere, nec ego, nec quisquam mortalis, mirabitur. Iterum materia pro Considerationibus per- petuis, ad perpetuum meum Commentarium.

Vs. 16. Hisce pauculis expeditor. „*Nimis duriter loquentem facit Jobum, & perperam heic rursus חלל substantive & subjective accipit: ita nunquam venit, neque Jes. 55: 1.*” An metuebat Cl. Driessen. ne locum istum Jesajæ pro usu substantivo laudarem? Est quod gratias ei referam, quod ita im- becillitati iudicii mei occurrere e longinquo dignetur. Reliquis satis factum Cap. 11: 11. supra.

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

Sui semper
similis Cl.
Driess.

Vs. 18. 19. Sic dimittor: „ Quos ego per Sapientes illos intelligam jam dixi
„ in Dedicatione. Id saltem moneo verba Vs. 18. pro genio Linguae verti debere
„ Impersonaliter, quod Patres ipsorum celatum non est, vel, quod Patres ipso-
„ rum celati non sunt. Crepat igitur Esavitarum Sapientiam, quam Deus E-
„ savum, ab eoque proxime prognatos, celatos noluerit. ” Saniora erant, quae
V. D. dederat in Dilucidatione Analytica. Iterum ut a me divortium face-
ret, a semet ipso divertit; eaque miscuit in Dedicatione, quae Cl. Driessen-
nium cum Cl. Driessenio pugnantes, atque collisum, uno in Libro nobis
sistunt.

A me dis-
fidens idem
mecum di-
sit.

Vs. 22. Dixi Cl. Cocc. verbum צפיר notione activa sumsisse pro praestolatur
gladium; sed praestare ex alto Captatus ad gladium, quod & in Belgica nostra
expressum. &c. Ad haec Cl. Considerator. „ Si non placet Cocceji illud pra-
„ stolatur gladium i. e. eum expectans & suspicans semper est, qualem vim ת-
„ paul in verbis intransitivis Activam vide Jud. 8: 11. Jes. 26: 3. & Ps.
„ 103: 4. verte simplicius cum Syro exploratus est. ” Edat mihi velim Cl.
Driessen. quid jam ultimum illud exploratus est a meo captatus est, & quidem
ex alto, e specula quasi, differat, Ego id ita geminum germanum video,
ut si velit Cl. Considerator, pro Captatus & cui imminetur, substituere possit,
Exploratus; ut sic nihil sit, quod concordiam nostram dirimat.

Liberale
quid.

Vs. 24. Illustravi vocabulum כידור; atque ita in tuto collocavi; ut nullos
amplius fluctus, quibus multum diuque jactatum fuit, metuat. Cl. Driessen.
directe nil audens, ex obliquo ictum fert. „ Vide, inquit, an haec cum ac-
„ centuatione convenient: & quidni כידור confers cum Jes. 22: 18. & 29: 13. ”
Non multum adhuc, ut video, in accentuationis mysteriis sibi arrogatum vo-
luit Noster, sed aliorum judicio haecce delegata. Quid nobis de Accentibus
sedeat, dictum in Institut. Grammat. pag. 86-89. Alterum illud Quidni? non
potest proficisci, nisi ab iis qui luci repugnant: nam כידור in duobus illis
Esajae locis certissime est compositum e tribus, pro כהדור, ut in Commentario
tactum; atque alibi luculenter post magnos Viros comprobatum. Hoc cum
כידור a Rad. deperdita כדר, nihil habet commune.

Aliud.

Vs. 31. Alius ex obliquo ictus. „ Vide an haec iterum sint contra accentua-
„ tionem. Certe si שׁוּא & שׁוּא idem priori loco dicat impietatem, posteriori
„ ejus poenam quae bona facit evanescere, sic erit Aleph per Apocopen resectum
„ quod sit saepius. ” Confer sis Dilucidationem Analyticam, ubi vertitur; Ne
confidat Nihilum qui deceptus erat: nam Nihilum erit ejus pensatio. Quid esset,
divinandum reliquit Jobi Explanator. Si prius Nihilum sit inanitas vitii, po-
sterius inanitas i. e. privatio fortunarum, habebis, quod blandiri queat. Cu-
mulatius tamen, ne confidat Culmini fortunarum, qui deceptus est, & inebriatus
quasi, prosperitate; nam inanitas erit ejus vicissitudo vel pensatio ejus. Cumu-
latissimum, quod in Versione expressi.

Mirificus
nexus.

Ad Vs. 35. Aliquid mirificum reperio. „ Vide an connecti possit cum ante-
„ cedenti

„cedenti versu; Ignis edit τὸ concipere, parere, & venter eorum qui parat
 „fraudem, ut quod conceperant parere, i. e. effectum dare possint.” Non in-
 telliges connexionis suavitatem, nisi textum inspexeris; quin ne sic quidem,
 vereor, intelliges. Meus saltem stupor nihil hic discernit. Vultne V. D.
 Ignis edet tentoria muneris, edet, inquam, Concipere molestiam & parere vani-
 tatem, & ventrem eorum fraudis paratorem? Sic viderem aliquid saltem sen-
 tentiæ; nec tamen inventori ejus inviderem. Iterum confer Dilucidationem
 Analyticam.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

Ad Vsf. 5. Hæc destincta: „Mihī adhuc placet interrogative priora accipere
 „& si מן non agitationem sed condolentiam vertere velis, etiam redde, &
 „an cohiberetur condolentia labiorum meorum.” Atqui in Dilucidatione A-
 nalytica datum fuit cum adfirmatione; Roborarem vos ore meo, & comploratio
 labiorum meorum parceret. Ergo Cl. Driessenium Cl. Driessenio permitto, &
 committo, ad litem istam transigendam: ut saltem sciam quicum pugnem.

Cl. Dries-
 sen. secum
 commissus.

Vsf. 8. Multa se offerunt consideratissima, quæ Critica ipsa dictasse videtur.
 „Non intercederem quæ minus ipsius versio meæ aliorumque præferatur. Sed non
 „video mendacium ita passive capi posse. Simile quod adfert dissimile est. Sit
 „violentia mea, violentia mihi illata, hinc mendacium meum non est menda-
 „cium adversus me effutitum; aliter quod ad ejusmodi conversionem se res habet
 „in iis quæ moraliter mala, & in iis quæ saltem Physice mala sunt; in his quid
 „active & passive accipi potest; non pariter in illis. Obtineat igitur hætenus
 „notio τὴ corrugandi & macie, quæ certe hætenus simplicissima est, ex Ps.
 „109: 12. Miror autem cur heic saltem prima vice non laudet τὴ LXX. qui
 „tam pulchram Versionem ipsi præiverunt, de quo tamen nihil monet V. D.”

Splendida
 lumina, &
 acumina.

In omnibus membris hujus periodi Limam agnoscas, cui nihil par, aut se-
 cundum. Primo etiamsi violentia mea מַחַם, passive venire queat, pro mihi
 illata; hinc tamen מַחַם mendacium meum non continuo est mendacium adver-
 sus me effutitum. Et quare non? Quia, secundo, posterius hoc est malum mo-
 rale, quum prius sit Physicum; ubi isti conversioni locus non est. Atquin,
 Doctissime Considerator, מַחַם violentia mea in locis a me allegatis Gen. 16: 5.
 Jer. 51: 34. &c. etiam malum morale est, designans injuriam graviolem. Hic
 usus adfixi possessivi & in Codice Sacro, & in Græcis Latinisque Auctoribus, tam
 creber, ut qui eum ignoret, hoc in genere non multum didicisse censendus
 sit. Et tamen diserte monueram, me Jod Paragogicum præferre; atque inde
 in Versione expresseram Aperta mihi falsitas. Nimis secure ergo, tertio, ma-
 cies ex Morbonia, una cum rugis in מַחַם, revocatur; ac si nihil actum esset;
 quum, ipse V. D. quarto vocet pulchram versionem, eam simul a me non nimis
 pulcre τὴ LXX. sublectam insinuans. Eorum Versio sic habet: Εἰς μαγνύριον
 ἰγενήθη, καὶ ἀνέστη ἐν ἐμοὶ τὸ ψεῦδος μὲν, καὶ ἀπὸ προσωπον μὲν ἀνταπεπληθῆν. Hic prima
 saltem vice τὴ LXX. a me laudari debuisse inferens Cl. Considerator, & nescio
 qua furti suspiciuncula me feriens, bene facit quod pro Alexandrinis, scilicet,

Primum.

Secundum.

Tertium.

Quartum.

æmuletur. Expecto, ut quem non *deformem*, sed *informem*, & *abortivum* plane, *partum* appellare ausus fui in *Præfatione*, *Græcum Jobum*, non a LXX. utique, sed ab ignoto *turbatore* potius, quam *Interprete*, editum, brevi a calumniis hisce meis vindicet Cl. *Driessenius*, atque ita *Semi-Vossianismum* suum coronet.

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM

Nihil

Delio natatore opus esse dixi, ad hujus *Capitis* profundissimi, & scopulossissimi, sensum expiscandum. Ad illud in præsentì *Nihil* annotatum. In *Dedicatione* tantum verbulum reperio ad *Vs.* 3. & 4. de quo in *examine novæ Hypotheseos Driessenianæ*, cui suum in *Dissertationibus Jobeis* locum destinamus, accuratius dispicietur.

CAPUT DECIMUM OCTAVUM.

Captiuncula.

Vs. 2. Ad *Versionem*, Quousque ponetis captiosos laqueos sermonibus; hanc deprendo captiunculam: „Sed sic alius emerget sensus, nempe non per captiosos sermones aliis ponere laqueos, sed ipsis sermonibus ponere laqueos, venari ipsos sermones non suos sed aliorum. Tenemus ergo receptam *Versionem*. Si קָ non occurrit alibi; occurrit hic. Et quidni *Dagesh* in *Nun* resolvatur ut in „אֲנִי מִנְהָ חֲנֻטִּין.” Hæc non plebeja pulpa; sed pulpamentum palatis eruditis tergendis. Dixeram tamen diserte, *Laqueos venatorios sermonibus* egregie poni, pro *sermonum*; ut sit quasi *sermonibus intertextos & internexos*. Nempe *Jobeos sermones*, ut *versutos, captiosos, laqueis internexos*, ad Deum, & Amicos calumnia circumveniendum, increpitat *Bildadus*. Cl. *Driessen*. vereri videtur ne ipsum *Jobum Venatorem* faciam, & *Captatorem* suorummet *Verborum*. Posset alicui non displicere, Quousque ponetis captiosos laqueos sermonibus, nempe nostris &c.? Mihi id minus placere, ipso silentio indicavi. Ad reliqua responsum suum inveniet Cl. *Driessen*. in *Instit. Grammat.* pag. 471.

Styli peritia.

Vs. 8. Qui *Cothurnum Tragicum* a *Socco* distinguere valent, statim sentiunt, cur dederim; Nam *jactus factus est reti ad pedes ejus*. Hoc a sublimi ad humile detrahit Cl. *Considerator*, quum hanc cerulam apponit: *Simplicius certe est, immissus est ipse in rete pedibus suis*. Gaudeat ergo sua simplicitate. De talibus non discepto.

Metaphysicum.

Vs. 9. Evici ex h. l. צִמְצִים esse inter nomina *Retium*, eoque in genere aliquid nodosissimum & nexibus implicatissimum signari, a *Radice* צִמְצִים nexuit; instrinxit. Longe aliud sedet Cl. *Driessen*. consideratissime hæc ponenti: „Vide de his ad *Cap.* 5: 5. Si צִמְצִים significatus primigenius sit esse pilosum hirsutum, potius primario dicet esse crinibus dissolutis, quam constrictis.” Habes iterum pulpamentum *Metaphysicum*. צִמְצִים Crinibus dissolutis fuit. Ubi? in cerebro *Inventoris*. Laudabile enimvero studium veritatis!

Capitale.

Vs. 13. Capitalissima consideratio. „Quod ex *Coccejo* adducit, mihi magis
„ pla-

„ placet. Alia in his notio est $\tau\bar{x}$ filii & filiae, & $\tau\bar{x}$ primigeniti. ” Conferendus Commentarius meus, ut quid sibi ultima velint, percipiatur. Ego suum magis placet cuique placidissime reliqui semper, & relinquam.

Vs. 14. Ex Constructione, & Linguae genio, liquido constare potuit de Versione, Gradientur in eum, instar Regis, terrores. למלך ad Regem, pro ad modum Regis, in stylo sublimiore peritis satis se inlinuat, & commendat, vel sine exemplis. Adduxi tamen geminum germanum ex Exod. 32. פרע לשמצה disturbavit ad Sphaerulam, pro ad modum Sphaerulae. Cl. Nold. Concord. Partic. alia congeffit. Plurimi in לה ללא Cap. 39: 16. eundem usum tenent. Vide jam Crisin æquissimam. „ Sed ille $\tau\bar{x}$ ל significatus non constat. Adferenda essent loca idonea quæ hunc non alium admitterent. Multis in locis significat „ secundum, juxta, significatque aliquid quod cum rei natura convenit; ubi „ comparisonem dicat, & vertendum sit instar, locum hætenus comperi nullum. „ Quem ex Jobo adducit, rem non conficit. כ similitudinis omissum est, quod fit „ millies. Incumbit V. D. loca adducere quæ novos quos cudit significatus, non „ alios, possint promere: hoc propterea moneo, quia non demonstratum illum signifi- „ ficatum locis plurimis perperam aptat, unde non potest non obscurari vera illo- „ rum mens. ” Sapientissime Cl. Driessen. prætervidit Arcem causæ, & firmamenta hujus Versionis, ex visceribus contextus repetita; ut fortissimam suam dextram exerceret in particulam ל , ac si in ea omne meum præsidium collocassem. In Stratagematis hisce consummatum Nostrum, sæpissime de- „ prendere licuit. Quid Job. 39: 16. teneri debeat, ibidem a me indicatum. Pulvis quem sparsit Cl. Considerator, oculatos oculis suis recte uti non impedi-

Considera-
tissimum.

CAPUT DECIMUM NONUM.

Ad Vs. 6. hanc sustineo notulam. „ Durior versio. Melius $\tau\bar{o}$ incurvare „ respondet cum sequentibus. ” Nempe disputant Interpretes, vertendumne sit verbum עוותי pervertit me, curvavit jus meum: an incurvavit me gravissi- „ mis calamitatibus. Ego prius evici ex serie universa, & Adfectu incitatissimo, „ quo Jobus fertur. Vs. 7. pro me etiam pronunciat. Aliter decidit Cl. Driessen. Sequantur Eum, quibus auctoritas sine ratione sufficit.

Meditatis-
simum.

Vs. 18. Ex serie, filo, re ipsa, ostendo עוילים clientes egentissimos, com- „ modius quam parvulos lactentes reddi posse; utramque tamen vim ex Arabum „ עול על adfirmans, atque illustrans. Ad hoc Cl. Driessen. „ Quid quaeso „ cogit? Certe עוילים Cap. 21: 11. simpliciter notat parvulos. ” Liberalem „ objectionem! Inspice Commentarium, & videbis me vilissimam in familia tur- „ bam parvulorum intelligere, Altori, & Hero, suo probra petulantissime occinen- „ tem.

Aliud.

Vs. 28. Ad Formulam, Radix causæ inventa in me, longam institui discus- „ sionem. Quid mihi commodissimum visum fuerit, non repeto. Cl. Driessen. „ præcise: „ Simplicior est mea versio & expositio quam vide. Facerem, si sci-

Aliud.

rem quid videndum, & examinandum, esset, an quod anno præcedente in *Dilucidatione Analytica* voluit meus *Considerator*; an quod hoc anno in *Dedicatione* Ei allubuit, *Jobi Amicos Osores* nobis hinc fingenti *Radicalis Doctrinae* de Goële.

CAPUT VICESIMUM.

Lumino-
sum.

Vs. 20. Sic incipio. Nihil toto hoc capite obscurius. Decem diversæ Interpretationes, quas produxi, id in oculis defigunt imperitorum. Periti sentiunt ex *Cothurno* ipso, qui hic *Dithyrambicus*. Noster tamen sui ubique similis: „Cur quæso nihil hoc capite obscurius quod dicit? Seponatur modo significatio, catus ille מלך, qui certe primigenius non est: Vide meam aliorumque Versionem. Quæ necessitas רב חומר vertere quod concupiscit?” Quo nomine hanc *Considerationem* adficiam, non invenio. Remitto Cl. *Driessenium*, qui mea non legit, ad Cl. *Driessenium* Lectione saltem aliqua præparatum, ut quid dicat in publico, non nesciat.

Aliud.

Ad Vs. 22. Leniuscule: „Examinetur: certe רב שפך significat esse sufficientem, abundavit. Videtur significatus sufficientiæ magis cohærere.” Ipse *Considerator* videlicet necdum *Examinavit*: alias enim vidisset sufficientiam a *Composicione* ortam. Liceat ergo & nobis illo *Examinetur* defungi.

Liberales.

Vs. 23. Liberalissime. „Examinetur, quia מטר construi solet cum לך ad notandum subjectum in quod.” Votorum meorum summa illud *Examinetur*: nam a multis sine *Examine* per viginti annos, & ultra, judicor. Anno præterito adoptaverat Vir Cl. ad לחם concoctum Chylum Cl. *Schmidii*. Eumne an nunc dimittat, nil monet. An hæc, & alia, etiam a me examinari desiderat?

CAPUT VICESIMUM PRIMUM.

Semet impugnat Cl. Driess.

Vs. 4. לאדם ad hominem, reddo ad instar hominis, more humano: &c. En notam: „Significatum illum רב ל non probavit. Non memini רב ל & מרוע conjunctum alibi me legisse. Utrumque vim habet interrogandi; & sic interrogatio intenditur. Accentus utrumque conjungit. Hinc interpretationem meam in textu expressam cum hac mea commuto, Numquid secundum hominem, more humano, ex infirmitate humana, querelas fundo? neutiquam. Cur ergo non esset impatiens Spiritus meus? Cum Deus me tractet equidem juste si absolutam ejus potestatem spectes, sed non pro ea relatione quam ego ad Illum habeo vi justitiæ imputatæ.” In *Dilucidatione Analytica*. Viri Cl. aliter versum reperio: „Me quod attinet, estne ad hominem questus meus? si autem sic, quod non ad hominem, sed ad ipsum Deum querelas effundo, quare non abbreviaretur Spiritus meus?” Committo jam Cl. *Driessenium* iterum cum Cl. *Driessio*; nam quæ ad רב ל & מרוע stringit, in ipsum quoque recidunt. Ceterum, quod me probasse negat Vir Doct. de usu particulae ל, ita tamen ipse probat, ut planissime suum faciat, & vocet simul, me audiente.

Ad

Ad reliqua alias respondebo, atque Virum Clariss. contra semet ipsum mecum una defendam.

Ad *Vs.* 17. 18. 19. 22. me excerptum longiuscule video. *Epicrisis* hæcce. *A se de-*
 „ Quod ad *Vs.* 17. & seq. affirmative accipi a nexu alienum non est. Attende an sciscit.
 „ *וְהָאֵלֹהִים* hoc significare possit interrogative, sicque negative? Hinc coacta sunt
 „ quæ habet *Vs.* 19. & 20. & 22. In *Dilucidatione Analytica* ferme meus
 erat Cl. Driessen. nunc ne meus esset, a semet iterum descivit. Secum in
 gratiam redeat, velim.

CAPUT VICESIMUM SECUNDUM.

Ad *Vs.* 17. 18. Excerptio non valde limpida. Dixi *Vs.* 17. *וְהָאֵלֹהִים* ipsis re- *Alia pu-*
 ferri ad improbos; per flexum vividissimum, pro *וְהָאֵלֹהִים* Nobis &c. &c. atque in- *gna.*
 de subsumi *Vs.* 18. & ille implevit domos eorum bono &c. Ad hæc Cl. Censor:
 „ Incommodius omnino. Dicendum sic omnino nobis, nostras. In semet cen-
 suram exercet; nam in *Dilucidatione Analytica* idem mecum sciscit. Neuter
 nostrum Defensore eget: nam liquidam posuimus veritatem.

Ad *Vs.* 20. *וְהָאֵלֹהִים* verito, Nihil excisum; per vim illam substantivam, *Medita-*
 qua *וְהָאֵלֹהִים* *וְהָאֵלֹהִים* signare, crebro commonui, & comprobavi. Cl. Driessen. *tum.*
 meque seque ludens, „ Illum significatum *וְהָאֵלֹהִים* non probavit. Indicem sal-
 tem inspexisset; si jam exciderat Cap. 4: 6. & 22. Adde Cap. 27: 20.

Vs. 24. 25. Inter alia attigi Cl. Schmidii hallucinatiunculam, qua verba *Meditatis-*
 ponere pro pulvere aurum, i. e. pulveris instar vilipendere, convertere maluit, *sinum.*
 ponere super pulvere aurum i. e. pavire domos simul & plateas auro. Argutiam
 sic diluebam; Diceret Jobum in Germania habitasse. Nesciebam Cl. Driessen-
 nium simul tactum iri. Is nunc replicat. „ Ego illud Schmidii, quod & Ipse
 „ secutus sum, simplicius esse judico; quod certe eo modo non refutabit V. D. Cum
 „ scopo Eliphazi convenit nostra Interpretatio, dissuaderi Jobo avaritiam qui po-
 „ tius Deum ponat aurum suum. Ubi præcessit monitum de resipiscentia, semper
 „ sequitur in Amicorum sermonibus promissum de externa felicitate, amplissima
 „ fortuna. Unde & heic. Neque necessum est, ut sequentia verba opposita ac-
 „ cipiantur, distincta potest esse promissio de auro duplici, proprio & mystico.
 „ Vel & sic accipe: Ipse Deus tibi futurus est autor illius auri. Si ergo au-
 rea ista pavimentatio platearum, & vestibulorum, joco non satis diluta; serio
 agam, dicamque *וְהָאֵלֹהִים* ponere super pulvere aurum, pro ædes pavire
 auro, in hac serie ferri non posse, quia nihil præcedit vel sequitur quod istam
 imaginem magnificentissimi Palatii sustineat. Non licet bono Interpreti omnia
 arripere, quæ imaginationi se offerunt. Plateas adjicere auro pavitas, meo
 quidem judicio aureum est somnium. Sibi habeant istam Hyperbolen, qui ea
 delectantur: ut & Mysticum illud aurum, quod cum proprio hic conjunxit Cl.
 Considerator. Quod ad Deum etiam referre conetur V. D. *וְהָאֵלֹהִים* ponere, ut
 coactum, ita tamen nihil expedit, manent enim eadem omnia. Sed jam
 Scopus jacentem causam eriget. Nempe monita resipiscentia sequitur promissum
 de

de externa felicitate &c. Recte vero; sed eam felicitatem externam reperio *Vs.* 27. 28. 29. 30. convenientissimis coloribus descriptam; quum hæcce pavimentatio aurea non quadret in *Censura*, quæ contra *Jobum* tanquam *Divitiarum nimis avidum Corrasorem* destituta. Mitto oppositionem *Vs.* 25. pulchre captatam. Scio quid responderi queat; & jam *Mystico auro* hinc præsidium arrepturos nonnullos prævideo. Id igni par futurum, non crediderim.

Rarum. Ad *Vs.* 29. Hæc notata. „Conferatur hoc cum meo: utrumque nihil habet „incommodi neque cum nexu & scopo pugnat. Si tamen *תו* aliis in locis „tantum in malam partem accipiat, vertatur potius cum ipso factus, quam „exaltatio.” Si hac tantum conditione subscribat *Cl. Driessen*. suum servet necesse est, nam *תו* elatio, celsitas, sæpe quidem in malam; nonnunquam tamen & in bonam partem vergit. Nescio quid sibi velint *Viri Docti* cum talibus argumentis, quibus quasi ad calculos ante bonam Concordantiam sedetur.

CAPUT VICESIMUM TERTIUM.

Singulare. *Vs.* 13. Ad meum, at ille unus &c. verbulo *Noster*: „Melius ego cum „aliis verto.” Gratulor. Habet *Cl. Considerator*, quod omni versiculo apponat.

Subtile. *Vs.* 14. Versio, nam tradit jus meum &c. ita perstringitur: „Sed illum „*שלם* significatum ignorat *Sermo Biblicus*. Satis non est hunc illum locum „ad ejusmodi significatum non alterove modo cogere; sed ad significatum aliquem „figendum adferenda sunt loca ubi accipi aliter nequit. Certe recepta versio in „*Psalm* est simplex & Emphatica.” Anguste judicat, qui anguste habitat. *שלם* in *Dialectis* haud dubie est tradere, prodere. Id omni cordato sufficere debet; ubi in textu *Biblico* eundem significatum requiri, ad sententiam rite constituendam, evincitur. Id heic loci a me factum. Sic utique sermo ille *Biblicus*. Id qui negat, *Sermonem Biblicum* minuit. *השלם* pro dedere, *Obergeben*/ extat in *Bibliis*. A dedendo subnatum prodere, tradere, etiam in *Vernacula* nostra. Commiseratione dignus esset *Interpres*, qui *vernaculam nostram* non nisi ex *solis Bibliis nostris* callens, de sensu tamen *versionis nostræ* differere deberet; deque potestate, & Origine verborum *Belgicorum*, judicium ferre. Omne simile claudicat. Forte tamen alias ostendetur, comparationem hanc non nimis mancā esse. In *Psalm.* 7: 5. ubi verti solet, si retribuui pacifico meo malum, illud simplex, & Emphaticum, mihi demonstrari pervelim. *Pacificis* malum rependere, sceleratorum est. *Deditoribus*, & *inimicis*, malum non rependere, sed bonis eos cumulare, id demum pectus ad omnem virtutem exaggeratum mihi sistit.

CAPUT VICESIMUM QUARTUM.

Laconicum.
Exquisitum.

Vs. 11. Laconice notatum. „Expendi possunt.” Expendantur ergo.

Vs. 12. Pro ex urbe *מער*, dedi, eo quod vindicta non sit: ultima autem convertito,

verto, at Deus non curat sputationem querulam oppressorum. תפלה. Ad hæc Cl. Driess. „ Cur alium quærit significatum, cum receptor ex urbe est simplex, „ & facilis? Sputationem illam jam supra significatui primigenio תפלה. „ deterimus ad Cap. 6: 6. 7.” Atqui illud ex urbe nec simplex, nec facile, Commentatio mea arguit. Sputationem a תפלה quam strenue deterferit Vir Doctiss. reperies supra ad Cap. 6: 6.

Ad Vsf. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. excerptio parum lucis datura illi, qui *Exsuperantissimum* Commentarium meum non leget. Nihil in universo Libro abstrusius. Nihil in Commentatione mea prolixius simul, simul tædiosius. Ea forte Lecturis, veri inveniendi curam nobis non defuisse, & omnibus interpretibus debitum honorem habitum, abunde constabit. Sub fine, scopum totius Capitis indicans, immanissima scelera impune hoc in seculo patrari, his verbis usus sum. Ad istam Cynosuram navigandum inter has Syrtes, si quis portum contingere velit. Me quidem eum tenuisse haud certus sum: quin nimis vereor ne navim confregisse judicer, undis decumanis oppressus, & abreptus. Iis resistere quitus non sum; quantumvis memet ab hoc cursu scopulosissimo reflecterem. Si quem felicior aura in stationem tutiorem deduxerit, erit, quod vel in naufragio mihi gratuler, hac alioquin tabula contento, quod eruendæ veritatis studio huc me proVectum, omnes boni æquique judicabunt. In Præfatione denuo quantopere conatibus meis diffiderem, inculcavi, ita loquens: quam magis hæc volvo & revolvo, tam magis caliginem, atque adeo vertiginem, oculis offundi persentisco. Vide jam æquitatem Cl. Consideratoris. „ Ad hæc operose annotare quicquam, nihil attinet; dum ipse V. D. „ in Præfatione monet se cupere ad omnes hos versiculos suis meliora. Sed suis „ his Allegoriis Arabicis longe meliora quæ jam extabant, quæque Ego ex aliis „ compendiose excerpti, & mea feci, apud me legi quæ possunt, cur non prætulit?” Confundor, hæc legens, & totus rubore tingor; nomine Veteris Amici. Adeone quemquam dignitatis suæ, & personæ, quam uterque sustinemus, oblivisci! Et quid tandem ex Dilucidatione Analytica haurietur, hac super materia, quod non apud me ex ipsis Fontibus Commentantium copiose fluit? Pergit moderatissimus, & in me, meaque, æquissimus Censor. „ Figurata „ illa levitas super aquis est levis. Vineam quæ sit uxor quam est quæsitam? Uxor „ alibi si comparatur cum vite, an propterea vinea absolute posita erit uxor? τὸ „ oblivisci alicujus ubi ponitur in vitio, est vitium ejus qui obliviscitur, non ejus „ qui vel quod oblivioni datur. Ergo ex Hypothesi V. D. dici debuerat non uterus „ obliviscitur ejus, sed ipse obliviscitur uteri.” Silentium hæc refellat, volo, ob rationes quas Commentarius meus Lectori insinuabit: repeto tantum, quod inde paulo supra excerpti.

CAPUT VICESIMUM QUINTUM.

Ad Vsf. 3. & 5. Crisis hæc destrieta. „ Ego comparisonem illam quam vult V. D. *Acutissimum* „ non video; neque an illud quod de Luna dicitur dici possit Tabernaculum non „ tenere. Tentorium certe semper tenet, si vel præsentem sole non splendeat: sim- „ plicior

„plicior est mea aliorumque interpretatio quam vide. Deinde recte si contulisset
 „V. D. Cap. 15: 15. vidisset utique omnia huc redire, ne quidem ipsos Caelos
 „esse mundos in oculis Dei.” Vidi sane, & huc Commentationem meam di-
 rexi. Tentorium tenere in Caelo, quum Solem, aut Lunam, dicunt Orientales,
 non intelligunt cum Cl. Driess. locum, aut sedem, in genere, etiamsi non con-
 spiciantur a nobis, sed intendunt stationem lucidam, oculisque nostris oblatam
 cum splendore magnifico Campum Aetheris implente. Satis clare dixi, sed Cl.
 Censorem longitudo forte notæ ab ea legenda deterruit.

CAPUT VICESIMUM SEXTUM.

Defæca-
tum quid.

Palma ferme hic donor. Consideratio ad universum Caput sic habet. „Quæ
 „commentatus est legi atque expendi possunt, præsertim ad Vsf. 5. seq. & conferri
 „cum meis, non tantum quæ in Commentario ad illud Caput leguntur, sed &
 „Cogitationes defæcationes ad Behemotum & Leviathanem ubi ex hoc Capite
 „quædam repeto: Vide pag. 169. seqq.” Nihil hinc diffingere possum. De-
 fæcationes vocans Cogitationes suas Cl. Driessen. ad Behemotum, & Leviathanem,
 paucos credo reperiet subscriptores.

CAPUT VICESIMUM SEPTIMUM.

Nihil ad illud Considerationum. Quid ominis ferat, nescio.

CAPUT VICESIMUM OCTAVUM.

Modestis-
simum.

Ad Vsf. 1. ubi decem diversas sententias enumero circa nexum, & scopum
 totius Capituli, undecimo loco meum quoque calculum periclitans; hac virgula
 tangor: „Frigida sunt hæc si veram Jobi religionem quam descripsimus tenes.
 „Vide nostra.” Hui! quam modeste! quam decenter etiam in hominem,
 qui cum vasto suo Commentario necdum Theologiam Jobi tenere potuit! Vides
 Capitulum Dissertationibus Jobeis dicandum.

Liberales.

Vsf. 2. אֲבָן יֵצֶק נְחוּשָׁה per appositionem capio, Lapis fusilis, æs; ut non
 sit fut. in Kal a יֵצֶק; sed part. Pabul a יֵצֶק; ut vel e Lexicis cognoscere est.
 Et tamen Cl. Considerator. „Videbimus an illum significatum probabit. Sim-
 „plicius est quia verbum præcedit, ut & sequens hic sit verbum.” Iterum sen-
 tio V. Cl. notam meam non legisse. Mecum sentiet, qui eam leget.

Aliud.

Ad Vsf. 4. Hanc laureolam fero: „Sunt hæc quidem satis ingeniosa; sed iste
 „נָחַל & נָרָה significatus, qui venam torrentem facit prorsus est ignotus.
 „Vide me & lege adhuc commodius quid apud Cl. Michaelis.” Non intercedo.
 Ei qui meliora attulerit lætus quoque lubensque assurgam.

CAPUT VICESIMUM NONUM.

Ad *Vf.* 4. ubi evici *הרף* esse *Autumnus*, & *Autumnitatem*, a *הרף* strinxit: *Pulpa-*
unde & secundo in *Kal*; itemque in *Pibh.* opprobrio adfecit, perstrinxit, *mentum*
conviciatus est &c. ita amandor cum mea suppellectili: „ Sed iste significatus *Criticum.*
„ strinxit in *Lingua Biblica* est ignotus: pariter derivati significatus *Autumnus*.
„ *Hiemem* certe an significet non constat; nec video qui vi *Originationis* signi-
„ ficare possit. Dum verbum dicit exprobravit probri adfecit recte hiems sic
„ dicitur quasi terræ probrum quia eam quasi debonestat & probro afficit, dum
„ quicquid tempore æstivo in ea germinarat & floruerat, vitiatur & corrumpitur.
„ Vide *STOCKIUM*. ” Illa *Lingua Biblica*, quam toties ingerit *Cl. Driessen*.
est *Lingua Hebræa* in *Lexicis*. Notionem stringendi competere *Lingua Bibli-*
cæ & in *Commentario* satis adstructum; & in *Opere de Originibus* pervincetur.
De *Autumno* res tam evidens, ut contradici nequeat, nisi ab iis qui etiam
citra rationem contradicere decreverunt. *Originationem* multo commodissi-
mam a stringendo, destringendo, decerpando, in *Commentario* reperisset *Cl.*
Driessen. si ad *Arabica* oculum adjicere dignaretur. *Hiemem* in illa periodo
Typotheta dedit; qui *Autumnus* ni fallor debuisset. Illam ab opprobrio dictam,
tam parum *STOCKIO* accredo, quam *Cl. DRIESSENIO*. Sed missa jam
Hieme; missa etiam *juventute*, quam in *Dilucid. Analyt.* amplexus fuerat, ita
pergit *V. Cl.* „ *Affurgo nunc GUSSETIO*, qui significatum illum *juventutis*, *Cl. Gusse-*
„ qui uno hoc in loco comparet, jubet exulare, & interpretatur, sicut fui in die- *tii conje-*
„ bus opprobrii mei. *h. e.* quando quodam tempore, cujus singulari modo memi- *ctura.*
„ ni, tenebræ & dies opprobrii advenerant mihi, quibusdam hominibus rebusve
„ ad me obscurandum ac deturpandum paratis. Certe versus seq. omnino favet
„ huic sententiæ: & sic comparat tempus opprobrii, ex quo, causam *Jobi* pu-
„ blice agente *Deo*, splendidior enituit, cum præsentis opprobrio cui in hac vita
„ succubiturus sibi omnino videtur. ” Ipse quoque hanc conjecturam *Cl. Gusse-*
tiii attigi, num. IX. adjecique, *Argute*, sed citra speciem. Hoc sufficere opi-
nabar; quod talia sine fundamento assumpta, sponte defluant. Quia tamen
Cl. Driessenius *Defensorem* sese fert sententiæ nulla specie commendabilis; hæc
breviter stringam. 1. Nutare interpretationem; quæ precaria plane suppositio-
ne nititur. 2. Eam esse absurdam; quum istud opprobrium quo *Jobus* obscura-
tus & deturpatus tunc temporis fuisset, nihil habeat optabile; nisi forte a ma-
jori ad minus. 3. Jam optare, utinam ex hoc majore opprobrio quo nunc oppri-
mor, mihi redire liceret ad minus opprobrium illud, quo antea deturpatus & obscu-
ratus jacebam, nihil habet *Viro* dignum, nedum *Jobo* nostro. Addere 4. un-
de splendidior enitui causam meam agente *Deo*; est emplastrum male hærens.
Sunt adhuc plura. Quidni mansit potius *Noster* in eo, quod *Dilucidatio Ana-*
lytica exhibuerat? Nempe ut longius a me abiret, a semet iterum descivit.

CAPUT TRICESIMUM.

Suave.

Vs. 2. Ultimum membrum converti; *super ipsis periit decrepitus oris rictus*; עליו אבר כלל. Cothurnus alte incedens. Cl. Driessen. in *Dilucidat. Analyt.* dedit: *super ipsis periit senectus*. Idem dicimus: nisi quod *Decrepitus* & *senex* gradu differant. Non consideratissima ergo *Crisis*: „ Quia clarum est ex h. l. „ & Cap. 6. כלל significare senium, quidni sit כלל vox primigenia, non derivata: vel fuerit olim verbum quod significarit senem esse. Eodem jure dicas, quidni *Decrepitus* in Origine sit idem ac *Senex*? Remitto virum Cl. ad Caput 6. neque quicquam de voto, ibi candide edito, demuto.

Aliud.

Vs. 3. הערקים ציה reddidi, *Rodentes siccitatem*. Addidi, esse Cothurnum vere Arabicum. Qui quid stilus *Tragicus* sit, callent, statim persentiscunt, nil aptius, digniusve, ad extremam egestatem pingendam, concipi posse. As Cl. Driessen. „ Longe simplicior, inquit, significatus fugere: & quæso quid illud rodere siccitatem? Magna patientia opus est ad talia exscribenda.

Albus calculus.

Vs. 4. Sub auspiciis Summ. Boerhavii, Burmannique, nostri, *Genistam* contra *Juniperum* defendi. Etiam si autem *Arabiam* iterum advocarim assertricem notionis a *Junipero* oppressæ, Veritati tamen concedens Cl. Driessenius: „ Et ego, inquit, gratus hæc accepto, & cum meo aliorumque *Junipero* commuto. Nil pote nobilius. Non despero, plures mihi albos lapillos venturos.

Niger.

Vs. 17. verto. *Rodentia mea non cubant*. Id. ibidem prolixius deductum. Cl. Driessen. ad Vs. 3. mavult *Arteriæ meæ non quiescunt*, ut in *Dilucid. Analyt.* extat. Eas ערקים dictas censet a fugiendo. Examinatum, & revictum in Commentario.

Alius.

Vs. 24. In Commentario hunc versiculum voco scopulum, qui ingentes undas excitet interpretationum. Eas ad Octodecim recenseo. In Præfatione similiter monui, esse nodum vere Gordium, quem qui non secuerit, sed solverit, laudem meriturum. Apparebat ergo, mihi meos conatus non nimis placere. Ita tamen taxor ab æquissimo, & Amicissimo, Æstimatore. „ Obscurissima hæc est Versio ex Arabismo. Obscuriora etiam quæ ad hæc commentatur. Re pugnat etiam nexus sequentis versus. Miram vim Eruditionis & Lucis! qua Orbem Eruditum impertit Noster, ad ea quæ obscurissima reliqui illuminanda.

Item alius.

Vs. 25. Multa huic versui in excerptis subdita, quæ ad præced. pertinent. Sed hæc mitto, & appono tantum Cl. Censoris judicium, de eo quod satis verisimile a me factum autumo, vertens, *an non fleo sicut durus diei?* &c. pro ad modum ut cap. 18: 14. Cur durus ille diei, & pauper, ad ipsum Jobum reflecti debere videatur, in Commentario deductum. Hæc ne examine quidem digna forte censens Noster, præcise pronunciat: „ Durus ille diei & pauper non est ipse Jobus, sed alius. Iterum perperam vertit ad modum. non habet illum significatum. Ecquid decentius levissimi mei conatus compri- mi, & castigari, potuissent?

CAPUT

CAPUT TRICESIMUM PRIMUM.

Ad *Vs.* 31. Tredecim produco sententias Doctissimorum interpretum. XII. *Elimatum* est Magni Theologi & Philologi, Cl. Ikenii, qui hunc loci difficillimi conspe- *quid.* ctum mecum Literis Humanissimis communicavit, *Quis dabit de carne ejus non satiatum?* Adjeceram & meam XIII. Symbolam, atque conjecturam, uti- nam de carne ejus non saturemur! Utrumque signat Characterem summæ hospita- litatis. Ad hæc Cl. Driessén. „Haud equidem repugnarem, si legeretur לחמו, „sed durius est illud, de ejus carne. Dissimilis est locus 1 Sam. 25: 11. Non „legitur in eo caro mea, sed mactatio mea, vel mactatum meum. Cur sola „caro heic memoratur? לחם pro omni cibo ponitur, non בשר caro. An „sola carne saturati sunt Jobi hospites? Fateor saginatum mactare, adferre, „Prov. 9: 2. Luc. 15: 23. aliquando sumitur pro toto epulo instructo; sed „carne alicujus satiari, pro cibis ab aliquo paratis, & appositis, est insolens. „Et quæso cur verba Jobi eadem prorsus quæ Cap. 19: 22. heic alium omnino „fundent sensum quam illic? Quem locum si attendissent V. Cll. non Jobi pecu- „dum, sed ipsam Jobi carnem, qua non satientur Amici, intellexissent.” Est in his objectiunculis quod speciem habeat: est quod nihil. Videamus quid quodque valeat. Durius primo censet Vir Clariss. in hunc sensum illud משרו de carne ejus; & מלחמו de pane ejus dicendum fuisse urget. Est fane usita- tius Hebræis, Edere panem, ad refectiorem, epulationemque significandam, quam edere carnem: sed non propterea alterum illud continuo rejiculum. Si טבחתי mactatio mea tam diversum videatur 1 Sam. 25: 11. quid videtur de Prov. 23: 20. Ne sis inter vini potores, qui prodigunt Carnem sibi. Similiter Esaj. 22: 13. Edere carnem, bibere vinum. Mentio panis plane omissa. Non est ergo secundo, quod roget Vir Cl. Cur sola hic caro memoratur? Nimis etiam liberaliter, tertio, assertum apparet illud; לחם panis pro omni cibo ponitur, non caro. Non valde gravis quarta instantia. An sola carne saturati sunt ho- spites Jobi? Non fane: sed Caro duplici de causa tantum nominata. Prima est, quod Carnium imago luculentior ad dapes opiparas; quas Doctiss. Belgæ hic bono judicio respexere. Altera, quod Arabes magis Carne victitent quam pane. Ergo in Hospitalissimæ Domus descriptione nunquam panem commemo- rant, sed Capacem opimamque Carnium Ollam foco adstituunt. Solentissimum proinde nationi isti, quinto, de carne alicujus saturari, ad lautiores epulas si- gnandas. Non felicissime, sexto, instatur in usum Phræseos Job. 19: 22. Eum locum non attendisse Cl. Ikenium, irreverenter satis in magnum Nomen asseveratur! Haud dubie eum attendit, sed dissimillimum judicavit. Idem & ego feci, ut Cl. Driessenius videre poterit sub num. I. II. III. IV. VI. Numero I. id tactum, quod Vir Cl. in dilucid. Analyt. proposuit. Hic aliud calamo exiit, quod non intelligo: Quem locum si Viri Cll. attendissent, non Jo- bi pecudum, sed ipsam Jobi carnem, qua non satientur amici, intellexissent. Ubi hoc intellexissemus? An Job. 19: 22.? Factum. An hic ergo? Inepti fuisse.

fuissemus. Non ipse Cl. Driess. hunc sensum, spero, nunc vellet. Inconsideratissima ergo hæc certe pars *Considerationis*.

CAPUT TRICESIMUM SECUNDUM.

Et hoc Caput intactum dimittitur. Quid causæ, dicere non habeo.

CAPUT TRICESIMUM TERTIUM.

Elimatissimum.

Vs. 9. Versio nostra sic sese habet. *Limpidus ego sine prævaricatione, Nitidus ego, nec ulla mihi pravitas.* In *Dilucidatione Analytica* idem a Cl. Driess. repræsentatum; *Purus ego, TERSUS ego.* Hunc significatum *tersi, nitidi, politi*, quem multi jam interpretes adsciverant, alex exemptum dedi ex constantissimo usu *Chald. Syr. & Arab.* quo תפח valet *fricando polire, tergere, mundare, comere, ornare.* Subjiciebam, ut in re clara, *Ecquid תפח THALAMUS hinc satis ridet?* Addidi, תוף *Litus, stationem litoris, a frictu, attrituve, nomen invenisse.* Nil itaque evidentius, quam תה esse hic, *TERSUM, nitidum, comtum ad nitorem merum, qualis sponsi, vel sponsæ, e תפה Thalamo prodeuntis.* Eandem figuram reddidi *Deut. 33: 12.* vertens, *Thalamum nuptialem expandens super eo; atque hanc vocavi vim secundariam, quæ a voce תפה Thalamus Themati accreverit, ut infinita talia in Linguis subnascuntur.* Jam intelliges quid Cl. Driessen. feriat, hac *Crisi* apposita. „ *Mihi non persuadet V. D. Quia non video qui alius significatus quam ת tegere vel protegere adaptari possit loco Deut. 33: 12. & quia תפה manifestissimum habet significatum ת tegere & obtegere, verbo necessario reddendus est suus significatus Hebræus. Quid sit vis illa secundaria Thalami, quam heic exferat, V. D. non exprimit. Forte non magis illa concinna erit, quam pars fricans pro portu. Quam simplex & facilis ת thalami & portus pro rei natura est a תפה obtegere, protegere, derivatio, tam coacta est a תפ fricando polire. Hinc teneo versionem illam, cum eaque meam commuto quæ confert cum Ps. 32: 1. Tectus sum quod ad peccatum meum: quod optime convenit cum Jobi doctrina quam non negat Elihu utpote qui Angelum Mediatorem agnoscit, sed, quod sequentia docent, negat gratiam justificantem Jobo esse collatam.* „ Laudarem enimvero Cl. Driessenium, quod quum anno præcedente tenuerit *TERSUM*, nunc *TECTUM* adoptet, si *Veritas* ei præluceret; sed quod indecoro adfectu contra *veritatem*, contra *rationem*, contra *se ipsum*, agat, & omnia susque deque vertat, id vero jam tale, quod non joco diluendum, sed cum indignatione castigandum arbitror. Ajo ergo in tota hac periodo non *Philologice* tantum, sed *Theologice*, ita ruere Cl. *Consideratorem*, ut nihil *Inconsideratius* ex calamo ejus excidisse videatur. Absurdissimum sane i. ut תה tectus absolute valeat idem cum תפח תפח tectus peccati. Absurdissimum, 2. ut hoc optime convenire dicatur cum doctrina Jobi, quam non neget Eliphazus, de gratia justificante. Et ego *Doctrinam de gratia Justificante* ita

Inconstantia Viri Cl. parum decoræ.

Absurditas prima.

Secunda.

Jobo

Jobo tribuo, & vindico, ut nemini hac in parte concedam. Sed an propterea *תָּעִי* *tecius* absolute hic valet, *gratia justificante tectus*? An *Jobi* excessus ergo, quem castigatum it *Elibu*, in eo consistebat, quod sibi *gratiam justificantem* arrogaverit? Id omnem superat absurditatem. Excessus Viri sanctissimi in eo situs, quod nimis provocaverit ad *Virtutis puritatem limpidissimam*, & *speculo nitidiorem*; non sane *sejunctim* a *gratia justificante*, sed *conjunctim* cum ea. Absurdissimum 3. quod Cl. Theologus tendat, *Elibu* negare *gratiam justificantem Jobo collatam esse*. In præcipiti stamus: pedes firmos, sensus exercitatos, hic requiro. *Elibu* graviter increpat *Jobum* ob dura, & intoleranda, dicta, quæ fervore disputandi ex ore emisit. Si jam *תָּעִי* nihil aliud signet, quam, *tecius sum, gratiæ justificantis particeps sum*; idque *Jobo* objiciatur tanquam crimen, & dictum ferme blasphemum, tunc omnium mortalium ineptissimus & importunissimus simul fuerit *Elibuus* necesse est. Reliqua absurda, quæ explicatio hæcce Theologice habet, alia occasione Cl. Theologo ante oculos proponentur, quando *universa ejus Hypothesis ad placidissimum Examen* vocabitur; eamque infelicissime jactam esse evincetur.

Tertia.

Videamus porro quid Philologice hic turbatum sit. Diluta 1. argumentatio, *Non video quis alius significatus aptari queat Deut. 33: 12. quam תֵּעָרָה obtegere*. An ergo minus quid dicit, quod in medium tuleram, *Thalamum nuptialem expandere*; vel si mavelit V. D. *Thalamo obtegere & obumbrare*? 2. Dilutius adhuc, quia verbum *תֵּעָרָה* est *obtegit*, ergo & *תֵּעָרָה*. 3. Imperitum, quod quænam sit vis illa *secundaria Thalami*, quam verbum *תֵּעָרָה* hic exerat, a me expressum neget. Atquin expressi, & in oculis defixi, *Expandere Thalamum*; quod ratione *secundaria* a *תֵּעָרָה* *Thalamus* adscitum. Sic *θάλαμος* propagavit verbum *θαλαμείναι*, quamvis paululum diverso significatu. Sic *Νύμφη* dedit *Νυμφεύομαι*. Infinitum genus. Qui hoc in *Hebraicis* distinguere nequit, ubique obhærebit. Frigida ergo 4. illatio, forte non magis illa concinna erit in hoc loco, quam pars *fricans pro portu*. Suaviter joculari scias Cl. Driessenium in meum *תֵּעָרָה* *fricans* i. e. *margo, ora, extremitas, litus maris*, quasi dicas *partem fricantem quæque perpetuo fricatur*. Posterius scitule omissum, ne jocus fieret jocularis. Certissimum est *Etymon*, quod non derisisset Cl. Driessen., si unde *Latinis* dictum sit *Litus* in promptu modo habuisset. Utique jam *Cocc.* insinuarat *תֵּעָרָה* latius patere quam *portum*, & *Litus* complecti; ab attritu, *frictuve*, quem *תֵּעָרָה* consignet. Sic *ساحل* alterum *Litoris* nomen apud *Arabes*, a *ساحل* trivit, lævigavit, confricuit. Item *כַּפֵּר* *Syriace*; *Litus, portus*; a *Radice* *כַּפֵּר* *rasit, detrivit*. Imperitiam proinde suam in hisce Literulis prodit Cl. Driess. 5. quum concludit, tam facilem esse *thalami & portus* derivationem a *tegere*, quam coactam a *fricando polire*. Sic ratiocinantur, qui *Linguas* eminus, & e sublimi æthere colunt, non cominus, & in *Libris, verisque Fontibus*. *θάλαμος* unde quæso? ἀπὸ τοῦ θάλλειν, quod est *virere, nitere*. Quidni & *תֵּעָרָה* a *nitore polito*? Vocatur & *πασαῖς*, ἀπὸ τοῦ πάσσειν pro *ποικίλλειν* *variegare* &c.

Hebes.

Dilutum.

Cæcum.

Frigidum.

Imperitum.

De

De Portu, vel potius Litore, jam visum. Prudentius itaque *sententiam suam non commutasset* Cl. Driessen., eique Auctor sim, ut citra moram Tersum pro Tecto iterum amplexetur.

Percotta
ratiocinia.

Vs. 10. Vocabulum תנוואת, huc illud distractum ab Interpretibus, una cum Radice נא potestate Cruditatis, auxi, atque inde multis locis non ingratam lucem infudisse me autumo. Aliter pronunciat Cl. Driessen. „ Ego „ contra existimo notionem vacillationum, vel nutationum, hic esse appositissimam. Et cruditatem illam prorsus esse crudam in scripturae locis omnibus ubi „ occurrit vel Verbum, vel hoc derivatum תנוואה, quod semel adhuc occurrit Num. „ 14: 34. An sibi Deus tribuit cruditatem? vel hæc eadem est cum alienatione „ & exulceratione affectus? sic Num. 30: 6. non tantum pater qui irritum facit „ votum filiae facit illud crudum, sed Deus Ps. 33: 10. crudas facit cogitationes „ populorum. Cum Stockio teneo, נא notionem primigeniam esse „ immutandi, dimovendi, hinc frangendi irritum faciendi, quæ ratio optime „ convenit & verbo in locis omnibus & derivato, cui inest notio dimotionis. „

Primum.

Hæc pulchre cocta haud dubie visa Cl. Consideratori, crudam istam cruditatem meam appellanti. Videamus & nos. Primum hocce coctissimum ad Num 14: 34. „ An Deus sibi tribuit cruditatem? „ Et quare non, si cruditas signet alienationem affectus cum exulceratione & aversione conjunctam? An hoc tam absurdum, ut talis interrogatiuncula sufficiat ad cruditatem istam explodendam? Secundum, non minus coctum: „ vel an cruditas eadem est cum alienatione & exulceratione affectus? „ Est sane. Si attendisset modo Cl. Driessenius, haud dubie continuo usum illum invenisset. Nempe Crudescere dicuntur animi, quum irritantur: & incrudescit, recrudescit, ira, quæ sævius sæviusque exasperatur. Item, crudescit, incrudescit, recrudescit, simulas, inimicitia, odium: nec non seditio, pugna, bellum. Instar omnium nunc sit illud Poëtæ Æneid. 7.

Secundum.

— Effuso crudescunt sanguine pugnae.

Multum diversa hinc Metaphora quæ Num. 30: 6. & Psal. 33: 10. occurrit. Nempe cruda consilia in omnibus Linguis sunt immatura, male cocta, ad irritum sponte cadentia. Ex Arabia adduxi Coctum consilii, pro Viro prudentissimo; & Crudum consilii, pro imprudente, temerario; sub hac ipsa nostra Radice. Quid jam cocti, vel crudi, in medium, tertio, tulerit Cl. Driessen. quum explicationem meam ad duo illa loca eludere conatur, ipse judicet. Mirum, quod etiam non luserit in caput crudum, Ps. 141: 5. Justus me tundat, erit benignitas: arguat me, erit שמן ראש oleum Capitis, capitale, quod nequam נא crudum reddet caput meum. An nec alienationem & subulcerationem affectus in crudo capite contineri agnoscit V. D.? Quare iste locus non excerptus? Quare non alter Num. 32: 7. 9. ubi הניא לב dedi, crudum facere cor, idque suspicionibus & tædiis subulcerare? Non maturrima ergo, quarto, conclusio V. D. quantumvis fidenter illata „ Cum Stockio teneo notionem „ pri-

Tertium.

Quartum.

„ pri-

„primigeniam immutandi, dimovendi, hinc frangendi, irritum faciendi, quæ notio optime convenit &c.” Potuisset item apposuisse *וָנוּ* *nuo*, *renuo*, *nutu cassum* & *irritum facio*, quæ *Avenarii* docta spathula nobis commiscuit, ex affinitate *literarum Radicalium* in *נו* & *nuo*. Habuisset sic *נו* *Exod. 12:9*. *crudum*, non bene coctum haud dubie designans, in *Agno paschali*, eo quod coctionem renuat. Sic admirabiliter Auceps ille syllabarum, & Artifex *Originum Hebræarum* incomparabilis. Video tamen, quinto Cl. *Driessen*. hic nutare, „Quare locus unicus, *Exod. 12:9*. qui alium significatum admittere potest (imò forte debet de quo vide *Gussetium* in *Comm. L. H.*) novum hunc significatum non evincit.” Nempe Cl. *Gusset*. ut in *Commentario* ipsemet indicavi, vim certissimam *crudi Exod. 12:9*. sollicitat, atque læsum fractura aliqua, vel contusione, substituit. Huc acclivis Noster, sed tamen vacillabundus. Rogo nunc quis novationes inducat, is ne, qui *Veterem Linguam Hebræorum*, ex *veteribus Dialectis* vel restituit, vel confirmat; & nihil, nihil omnino, sine liquida auctoritate promere sustinet: an qui conjecturis perpetuo indulgent, atque ex officina ingenii sui, citra *Dialectorum* opem, lucemve, *Hebraicam Linguam* enucleare se posse gloriantur? Sed finis esto. En ultima quibus nihil doctius simul coctiusque. „Et si vel obtineret insolitus ille significatus, *crudi* scil. in loco illo *Exod. 12*. Certe non obtinet in hoc nostro.” Ut dijudicare queas, Lector, en Cl. *Driessenii* mentem in *Dilucid. Analyt.* expressam; Ecce *Vacillationes in me* reperit: i. e. ob leviores *Vacillationes*, non ob *malitiosam pravitatem*, quam in me non agnosco, ita me tractat. En & meam, in *Comment.* propositam. Ecce *cruditates contra me* adinvenit. i. e. Non læsus, offensusve, a me, me tamen ut hostem tractat, & contra me *crudum*, *alienatum*, *subulceratum*, *hostilem*, *animum immerito ostendit*. Adjeci: Uno vocabulo *neruose complexus Elihu* quæ *Jobus stomachosius conquestus fuerat* *Cap. 13: 24. 25. 26.* & *Cap. 14: 15. 16. 17.* Ea huc transferri velim. Qui aliquid in *Jobi Libro* cernit, facile discernit, Cl. *Driessenii* sensum ab *adfectu* & *Jobi*, & *Censoris Elihui*, magnopere discrepare. Sed ne est quidem Ejus. Est Cl. *Schmiedii*; est & Cl. *Cocceji*. Illis hoc necessarium fuit ex *Hypothesi*. Cl. *Driessenio* ex sua ne licuit quidem. Tantum pollet in *Explicatione* hujus *Carminis Tragicæ Hypothesis*.

Quintum.

Sextum.

CAPUT TRICESIMUM QUARTUM.

Ad *Vs. 17.* in magno fluctu dissonantium sententiarum tentavi, *An nasum Osor judicii frenabit?* *חַשׁ* pro *Ligare*, *alligare* jumentum, *frenare*; nulla non *Lexica* offerunt. Contuli phrasin adfinem *חַשׁ* *refrenavit nasum*, ut *חַשׁ*. Consideratio Cl. *Driess.* hæcce. „Illum *חַשׁ* significatum non probat, & mira est illa nasi frenatio. An *חַשׁ* differre protrahere, & *חַשׁ* *ligare* *obligare* significatus erit unum idemque?” Consideratissime profecto. Probari postulat Cl. *Driessen*. quod omnia *Lexica* habent, quin imo ipse ponit, *Ligare*, *alligare*, *obligare*. An ergo *Ligare nasum* non est *frænare*?
Ff ff

Splendens
lima.

nare? Ejusdem naturæ est altera illa objectiuncula. In Stockio suo forte viderat Vir Cl. חטם *distulit, protraxit, prolongavit. Legitur saltem in fut. Jes. 48: 9. Idem tamen adjecit: alii cohibebo. Ex eo ergo resciscere potuisset Noster, incertam esse illam vim differendi, protrahendi, quæ orta ex Glossa Rabbinica, per quam אחטם אפי frenabo, cohibebo nasum meum, exposuerant אארך prolongabo, protraham. Inde imprudenter a quibusdam Lexicographis collectum חטם valere prolongavit, protraxit. Error a viris Doctissimis dudum revictus, ex Dialectis, ubi חטם est Capistrare, refrenare. Hinc pulchra formula Capistrare nasum est iram refrenare. An Cl. Driessen. adversus me calamum stringens, talia legitime satis ignorare potuerit, ipsum Judicem, & Arbitrum, fero.*

*Libera-
lissimum.*

Ad *Vs.* 23. Quindecim expositis sententiis, ipse etiam loco abstrusissimo aliquid lucis adfundere conatus fui. Eum me elucidasse non dixerim. Quod Versioni insertum, seriei sic satis congruum videbatur. Nil interim contendo, sed clariora danti me dabo. Cl. Driessen. id promittit: „*Vide mea re-
etius cum nexu coherentia.*” Dicto audiens fui, & inspexi *Dilucidationem Analyticam.* Reperi ibi, quod ex Cl. Gussatio cum honesta laudatione ipse jam apposueram num. VI. sed & scrupulis quibusdam gravaram. Perspexi inde, Cl. Driessenium ne eas quidem partes *Commentarii* mei legisse, in quas *Considerationes* ceciderunt.

*Beni-
gnum.*

Vs. 33. Iterum præruptissimus locus. Ad eum sedecim exhibui conatus Interpretum, omnemque quercum concussi. Meam *jaculationem* feruisse nec dico, nec fane credo. Ut in contextu densissimis tenebris circumfuso aliquid tolerabile tentatum confido. Cl. Driessen. ne id quidem solatioli mihi pro longo labore relinquit; apponens „*Quam longe sint hæc quæ sita & nihil cum nexu
convenientia judicet Lector; & mea conferat quæ planiora puto.*” Contuli, & mirabundus recessi.

Prudens.

Vs. 36. Singularis perspicaciæ & prudentiæ *Consideratio* est, qua hic laudor simul, simul castigor. Eam supra jam exhibui, p. 524. Desinitur in ordinarium illud: *Sed vide me ad h. Vs.* Vidi, & notavi Cl. Driessen. circa voculam ארי subscribere Cl. Schmidio; cujus ego *durior* *explicationem*, ut sane coactissima est, appellare veritus non fuero num. IV.

CAPUT TRICESIMUM QUINTUM.

Nihil.

CAPUT TRICESIMUM SEXTUM.

Eximium.

Ad *Vs.* 2. Ostendi verbum אר a variis varie tentatum. Ipse geminam promsi conjecturam, *Coronam dare mihi audientiæ paululum:* vel, *Coronare mihi pauca.* Quam parum his fiderem, patet ex verbis quibus notam finivi: *quid hic figuratum sit cum tempore eruetur.* Vide jam æquitatem mei Censoris. „*Sed ad quid ista? si non placet verbi usus Chaldaicus & Syriacus expectare, ac-*

„*cipe*

„ cipe illum cingere, circumdare; & heic audiendi causa &c. ” Habes idem, quod ego in medium tuli primo loco.

Vs. 21. Per quindecim & ultra variantes explicationes, magnamque fluctuationem, portum tandem commodum cepisse mihi videor in sensu completissimo: *super hoc Electus fueris ex Adflictione.* Cl. Driessen. præcise, „ *Simplicior est mea versio quoad nexum.* ” Deinde versionem in *Dilucidatione Analytica* a se propositam corrigit; *mortem ex Vers.* præced. assumi posse insinuans. Ego illius sententiæ mentionem feci num. VII. Non est, cur eam denuo refellam.

In Vs. 22. Vocabulum מורה diversimode exponitur. Doctorem non adeo quadrare, jam ante me judicarunt Eximii Interpretes: itaque a Radice מרה obtuli aliquid quod convenientius seriei visum. Si non est, rationibus agendum erat. At Cl. Driessen. ita me dimittit: „ *Sed quidni tenetur notio Doctoris receptissima?* ” Solide!

CAPUT TRICESIMUM SEPTIMUM.

Nihil.

CAPUT TRICESIMUM OCTAVUM.

Vs. 36. Quum præcessisset, *Fulmina, & Tonitrua, Dei jussa audire quasi, & exequi quam promptissime*, hunc versum ita ad seriem convertere ausus fui: *Quis posuit in jactibus vagis sapientiam? aut quis dedit Phænomeno intelligentiam?* Ad hæc Cl. Driess. „ *Fateor nexum si spectes, versio non abludit. Quæ sit quodad nexum difficultas, me vide, & quem nexum assignem retento recepto significatu, tu, quem utrumque heic tantopere migrare ac fecit V. D. prorsus est Paradoxum &c. &c.* ” Sufficit mihi testimonium de nexu; & jam serio appono, *Cordate!* Paradoxum illud quod in מרות jactus vagi, & שנוי Phænomeno nunc offendit Virum Doctiss. minuetur, & mollietur, si notam integram denuo legere dignabitur. Sciat tamen, me hæc inter *Verisimillima* locare, non inter dubio vacua, nedum *Apodictica*. Sub fine additum, quod melius afuisset, „ *An ipse Deus fulminum jactus a se sapientissime directos vocat vagos?* ” Sane vero, Vir clarissime, & ni מרות sonaret jactus vagos, tota sententia illa, *Quis posuit in jactibus vagis Sapientiam?* periret: quæ nunc admirabiliter ferit. Ni talia sentiat interpres, nullus est.

CAPUT TRICESIMUM NONUM.

Vs. 16. Leviter taxor, quod *Ciconiæ dederim pennam piam*; atque אמרה חסידה mihi, non sine jucundo lusu, sit penna pietaticultrix, ad *Ciconiam* vi vocabuli חסידה recurrens. En notulam. „ *Argutiusculum illud facit mater, nam Ciconiæ pietatem residere in pennis.* ” Lepidum caput me facit Cl. Driessen. qui pietatem matris tribuam pennæ. Nempe piam dextram qui dicit, pietatem in ipsa dextra facit residere. Ingenue dicam: non credo Cl. Driessen.

nium usque eo expertem Lectionis, expertem stili: sed id scio, *Adfectum* quo mea consideravit, *judicium* Viri in multis fuscasse, & nescio qua nebula offudisse.

Subtile.

Vs. 27. De Equo Bellatore, qui ardet in praelium, magnifice enunciatur, non credit, quod vox Tubæ sit: vel, non securus est, quod vox Tubæ sit. Id ita explicui: Audit tubam, sed metuit, ne falsa ludatur imagine vocis: vadit ergo & cominus fidem sibi facere gestit praelii eminens denunciati. Ad praelium, haud secus atque ad Epulas, irrequieta & sui vix secunda exultatione pergit. Ad hæc vide mihi Capitalissimam considerationem, Verbum per se hoc non dicit. Verba per se non significant id quod rei per verbum significata nonnunquam est consequens. An ego dixi verbum יאמן Credit vel securus est, hoc per se dicere? Ubi hoc in *Commentario* meo legere est? Res ipsa dicat, esse *Tropum*, quo non credere venuste usurpamus in rebus tam lætis ut fidem superent. Quis mortalium inde excuspat, Credere per se notat res modicas habere, & non credere, res supra fidem lætas habere. Ecquid tali homini sanum esse incipit crederetur? Hoc tamen mihi adfingit Amicissimus meus *Driessenius*, quem purissimus in me amor, & Adfectus, in hanc faustam scriptionem egit. Quod de *Tropo consequentis*, quem *Synecdochen Quintilianus*, *Metalepsin* vocitant alii, *Magn. noster Vossius Metonymiam* maluit appellare, a V. Cl. mihi insinuat, vellem equidem sibi met, inde ab initio certaminis in me suscepti, insinuasset; eaque occasione *Rhetoricam* suam, quæ rubiginis aliquid nunc contraxisset videtur, denuo effricuisset, atque ad pristinum nitorem extersisset. Si adhuc facere dignetur Vir Clariss. brevi in nostrum *Systema* lætus lubensque transibit, atque dextram nunc veritati adversam infeliciter, ad defensionem optimæ causæ felicissime convertet.

Non plane
nihil.

Vs. 35. Castigatiuncula levis incumbit hic in prius colon Versionis meæ, vel potius Doctiss. Tigurinorum, quos me sequi professus sum. An sat multum apud Omnipotentem castigationis? i. e. An satis te convicisse videor imbecillitatis, imprudentiæ, erroris &c.? Ad hæc Cl. Driessen. „ Sic הרב יסור & הרב יסור videntur „ debuisse conjungi, quod non fit. Vide me. „ Scilicet pro הרב יסור & הרב יסור sic ponendum fuisset הרב יסור עם שרי. Placet objectio. Merito scrupulus ortus occasione Versionis; quæ sic concipienda fuisset, Satin' apud Omnipotentem castigare? Dedi tamen, quod clarius, promptiusque, omnibus fore autumabam. Enucleatius adhuc agam. Hebræa ad verbum sonant, An multum cum Omnipotente castigare vel castigatio? Ergo non est status constructus, qui postulasset potius רב יסור, ut satis speciose institutum a Cl. Driess. sed absolutus. Sciant tamen Viri Docti statum constructum in stilo sublimiore etiam disjunctionem, insitionemque alterius vocis, pati. Sic Ps. 5: 10. אין בפיהו נבונה Vacuitas in ore ejus recti. Sed hæc alio in campo latius. Videt Cl. Driessen. me objectionem, cui species inerat, ut par erat, suscepisse. Hæc ergo in posterum inter nos lex esto, & regula, bona, vel saltem speciem habentia, serio refellere: quæ omni specie vacant, atque adeo semet ludunt, albo sale conspergere, & jocundo joco, citra acerbiter, diluere.

— Hanc veniam petimusque damusque vicissim.

CAPUT

CAPUT QUADRAGESIMUM.

ET

QUADRAGESIMUM PRIMUM.

Graviorem securim mihi admovet Cl. Driessen. ita duo hæcce *Capita* simul feriens. „ *Quod spectat V. D. Commentationem de Behemoth & Leviathane*: *Monstra sua Cl. Driessenus solus profligabit.*
 „ *si vel in Versione & expositione ab aliis Interpretibus rectiora quædam habeat*;
 „ *Difficultates præcipuæ quæ premunt omnem Belluam qualemcunque de genere Animalium, die Sexto Creationis productorum, premunt & illas quas V. D. nobis*
 „ *stetit. Illud recte habet, quod intellexerit liquidam orationem inferre non tan-*
 „ *tum difficultatem sed prorsus impossibilitatem pugnae cum Behemoth & Levia-*
 „ *thane, cum victoria de illis vel illo conjunctæ Sed nodum inde nexum, quem*
 „ *sat scio insolubilem esse per omnem aliam Hypothesin Vir Eruditiss. solvit per*
 „ *Monomachiam &c. &c.* ” Sex Argumentis deinde Hypothesin hancce meam impetit V. Doctiss. Ea non indigna reputo, quæ expendantur, atque *Dissertatione* integra, *Jobeis* inferenda, discutiantur. Moneo tamen, me adversus *imaginarium* illum *Behemothum & Leviathanem*, quem sibi *met prodigialiter*, ne quid gravius dicam, fabricavit, non esse pugnaturum. Nempe persuasissimus sum, neminem mea manu indigere ad monstrum illud debellandum. Quod autem ad Cl. Driessenium attinet; ni is semet hac in parte, per melioris lucis radium, vincat, nunquam convincetur. Plura non addo; & parco. Utinam sibi ipsi pepercisset!

COROLLARIUM

AD

CAP. TRIGESIM. OCTAVUM ET NONUM.

Placuit Cl. Drissenio sub finem ad duo hæcce *Capita* simul aliquid *Considerationis* subnectere. „ *Quod ad Philosophiam illam Divinam Cap. 38. & 39. veram Hypothesin non satis attigit.* ” Expectas jam examen in *Fundamenta* mea altiuscule descensurum. Falleris. Ne superficies quidem tangitur. *Ci-*
tatur tantum ex pag. 1086. Commentarii hæc particula longioris notæ ad Cap. 38: 17. fine: nam in omnibus hisce interrogationibus non agitur de cognitione Fidei, ne naturali quidem, quæ causas secundas indagat, sed illam quæ ad causas primas adscendit, & Arbitrum efficit Dominumque universi. Quid hic desideret Vir Cl. plane exputare nequeo; nisi forte illud, non agi de cognitione Fidei. At scias, Lector, id ad Eruditissimi Crinsozii opinionem reflecti. Eam eadem periodo laudaveram, hisce verbis: Bona observatio Eleg. Crins. Eum qui Deo litem movet circa providentiam, claras de statu mortuorum ideas ante sibi comparare debere. Hinc colligebat idem ille Vir Doct. Oeconomiam mundi invisibilis ignotam fuisse penitus Jobo. Negabam modeste, id hinc legitime
Dignum Considerationum complementum.

concludi, inferens; nam in omnibus hisce interrogationibus non agitur de Cognitione fidei &c. Hoc est, quum Jobus rogatur, Num revelatae tibi portae mortis? non tollitur cognitio fidei, quam habere potuit Vir Sanctus, & habuit procul dubio, de statu mortuorum felici altero, altero infelici; sed negatur, Eum Mortis esse Dominum & Arbitrum, &c. &c. Quid, quaeso, in hisce, unde inferre potuerit Cl. Driessenius tanta cum confidentia, me Veram horum Caput Hypothesin, quoad Divinam Philosophiam, non satis attigisse. Pergitur eadem decentia; & aequitate, „ Quamvis non satis sibi constet.” Jam tandem captus sum: teneor. Non consto mihi. Citatur iterum p. 1094. col. b. five Cap. 38: 28. sub finem, ubi verba mea sic habent: Sensus hinc talis enitescit. Considera mihi vel protrita illa, & quae omnibus exploratissima habentur, pluviam, rorem, glaciem, pruina, quem illis patrem, quam matrem, assignas? percurre omnes causas secundas, unde haec Meteora gigni ajunt Philosophi; & senties te proximam Originem unius guttulae non posse indicare. Res certa & evidens, quam enucleabunt qui sinum naturae rimando sentiunt se quo longius in Causarum secundarum Vestigationem procedunt, eo clarius convinci de Infinitate Operum Dei, quae vel in guttula admirabiliter relucet. Vel ipse mea verba non intelligo, vel haec exactissime consonant cum iis, quae in priore loco posui. Utrobique nego, Philosophiam hancce Divinam, & Interrogationes profundas ipsius Creatoris, versari circa cognitionem Causarum secundarum; sed ad proximam originem, atque adeo causas primas ferri, quas solus Arbiter & Dominus Naturae in manu habeat. Ne vel rimula pateat cavillationi, en Verba, quibus Cap. 39: 1. Scopum, nexumque, indicavi num. III. Nempe ut in praecedentibus primarius Scopus fuerat, Jobi elatos illos Spiritus compescere, quibus se cum Deo congregari, & concertare, velle ostenderat; ita eadem nunc incus tunditur, atque lentis quaestionibus e Regno Animalis desumptis pungitur, in seque reducit, Noster; ne quidem unius animalis interiorem vim, indolem, atque agendi virtutem ab ipso dependere, aut ei perspectam, exploratamve, esse: nedum ut tanquam alter naturae Dominus, & Arbiter, tam animose sese inferret, Deumque ad rationes vocaret. Audi jam Cl. Driessenium, errabundos meos gressus sic tandem dirigentem: „ Vera Clavis in his interrogationibus, converti rō in- „ telligere ista, & rō posse facere ista, aeternum esse &c. Vide me ad illam „ Philosophiam.” Idem dicit Vir Doctiss. quod ego: & tamen ego Divinam istam Philosophiam non satis attingere valui; ipse in ejus medullam sese penetravit. Ad aeternum esse inspiciat Cl. Theologus meam Versionem Cap. 38: 21. & simul sciat, de palma Commentationis Theologicae me neutiquam contendere, sed tantum Literalem meam explanationem a cavillationibus non valde Theologicis vindicare.

A. SCHULTENS
O R R A T I O
I N A U G U R A L I S

DE
FONTIBUS EX QUIBUS OMNIS LINGUAE
HEBRAEAE NOTITIA MANAVIT HO-
RUMQUE VITIIS ET DEFECTIBUS.

DICTA PUBLICE
IN
T E M P L O A C A D E M I C O

Quint. Id. Nov. clō Id ccxiii

Quum Ordinariam Linguæ Hebrææ & Antiquitatum Sacrarum Pro-
fessionem in Illustri Frisiorum Academia solenni ritu auspicaretur.

IN CONSIDERATIONE

linguae et litterarum

linguae et litterarum

linguae et litterarum

linguae et litterarum

linguae et litterarum

linguae et litterarum

linguae et litterarum

linguae et litterarum

linguae et litterarum

linguae et litterarum

linguae et litterarum

linguae et litterarum

linguae et litterarum

linguae et litterarum

linguae et litterarum

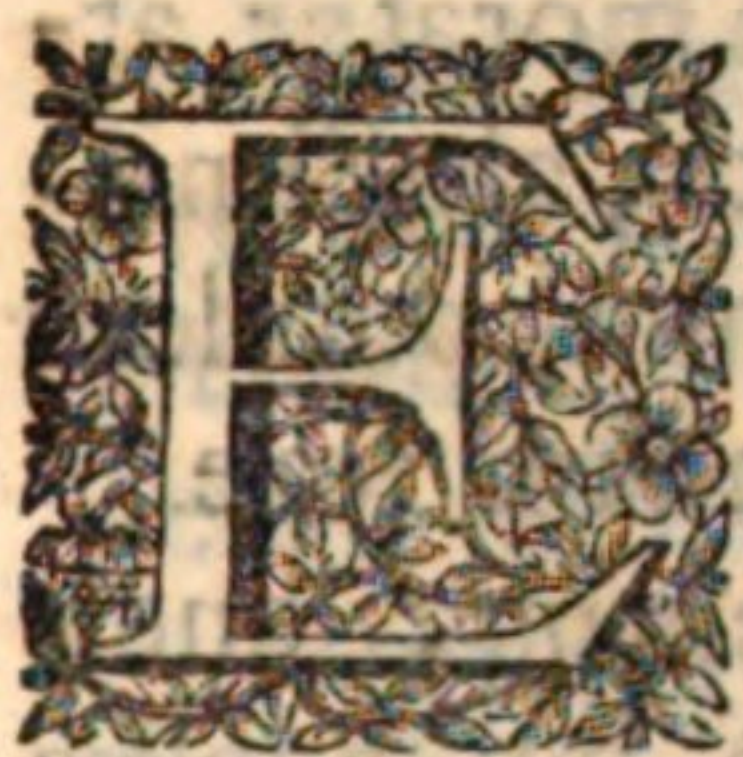
linguae et litterarum

linguae et litterarum

linguae et litterarum

ORATIO INAUGURALIS.

Est gravis quædam atque vehemens opinio, quæ cum maximo literarum Hebraicarum atque veritatis Divinæ dispendio, animos multorum, qui hæcce colunt studia, pervasit, densaque obduxit caligine, nihil esse magnopere, quod post tot tantosque Excellentium hominum labores, qui in hisce sacris illustrandis, operam suam collocarunt, ad eorum ulteriorem cognitionem conferri ac in lucem produci queat; tutoque iis, quæ de Verborum significationibus, vi, natura, usu, & ingenio, nobis tradidere, tam Judæi, quam Christiani, acquiesci posse atque adhæreri.

Et hæ aliquando tenebræ, & hæ inscientiæ & erroris tenebræ, noctem quasi quandam offuderant menti, lucisque eripuerant usum; ac diu mihi multumque cum earum pervicacia conflictandum fuit, antequam eas fugare, atque ab animo rejicere & dissipare valui.

Ast discussa tandem est ista caligo, diluxit, patet, propriis cernimus oculis; depulsum est a cervicibus nostris jugum illud servile opinionum atque placitorum alienorum, quod mentem nostram, veritatemque premebat Hebræam, quam tantum abest, ut planam nobis, perspicuam, atque omni dubio vacuam, reliquerit Rabbiorum non contemnenda diligentia, ut multis undique obscuritatibus laboret; quamque adeo non ad summum splendoris & perfectionis fastigium perduxit nostrorum hominum prædicanda industria, ut ipsi contra de insuperabilibus ubivis difficultatibus ac tenebris fateri ac deplorare cogantur;

Sane quam imperfecta ad hunc usque diem Hebraicæ linguæ cognitio sit, quam non omnibus numeris absoluta, quam nævis suis defor-

mata ac maculis, quam non ea in luce posita, quæ viam nobis tutam ad difficillima Sacri Codicis loca emuniat; quam hiulca in multis, quam incerta, quam imbecilla, quam infirmis subnixâ tibicinibus; tum demum deprehendere cœpi atque animo sese ingessit meo, postquam quatuordecim annorum in hocce eruditionis genere, assiduus atque improbus labor, hunc mihi studiorum curarumque reddidit fructum, ut nulla amplius sine ratione valeret auctoritas, ut nulla diutius adstrictus necessitate, libero judicio, in ea inquirere fundamenta potuerim, quibus Doctissimi quique, atque summæ apud omnes auctoritatis, Hebræam rem nobis explicatam tradidere.

Hæc si Vobis aperuero, hæc si Vestris subjecero oculis, mentibus, judicio; magna me spes tenet, infaustam illam ac præjudicatam opinionem, quæ tantopere Literarum Sacrarum feliciorum progressum moratur atque retardat, quantumvis vetusta sit quantumvis penitus insita, altissimisque radicibus defixa, labefactatum mea Oratione, & rationum pondere iri, locoque dimovendam, atque ex animis Vestris evellendam fore.

Adhibete mentes auresque vestras, Florentissima Juventus, queis Sacra Dei mysteria cordi sunt. Adestote animis, omnes qui adestis corporibus, quorum ego frequentia maximo opere delector atque incredibilem lætitiæ capio voluptatem. Propitius etiam nobis adesto Deus: Vosque Auditores favete.

Omnis Divinæ ac Sacratissimæ linguæ notitia, postquam ea inter-mortua est, atque sub Hierosolymorum cinere & rudibus confecta fuit, e quinque potissimum fontibus revixit, atque ad posteritatem & nostra permanavit tempora: quinque habet initia & fundamenta, quibus renovata quasi, atque ab excidio & vastitate revocata est: de quibus asseverare sustineo, a quo tempore Lingua Hebræa vernacula esse desiit, ultimaque sensit fata, nullum unquam exstitisse mortalium, qui in Sacro Codice explicando, verborumque significatione ponenda, aliud præter unum ex hisce argumentum, suæ sententiæ firmandæ aut commendandæ, eruere, atque in medium afferre potuerit.

Quicquid ipsi unquam Judæi, & Rabbini tam veteres, quam recentioris ævi, quicquid nostrorum hominum principes in hocce studio atque excellentissimi, de ingenio ac natura Hebraismi; quicquid de verborum ac radicum usu, vi, veris notionibus, ac proprietate, scriptis suis prodidere, aut vel in Lexicis, vel in Commentariis, vel aliis quibusvis eruditionis atque industriæ suæ monumentis ad nos transmissere, hoc omne ab his petitur est principiis, hoc omne hisce nititur initiis atque fundamentis.

Hæc

Hæc ut absque temeritatis & arrogantiae invidia sub examen revocare, atque in quam plurimis erroris convincere mihi liceat, meo quodam jure postulare posse mihi videor, quippe qui non mediocrem a primo tempore ætatis in hocce studio operam consumimus, atque in eo omnes nostras curas, omnes defiximus cogitationes, ut quid in hisce veri sit, quid falsi, quid certi, quid incerti, exploratum atque perspectum haberemus.

Sed me repente in ipso Orationis aditu, ac vix ingressum in sermonem, Vester in me oculorum coniectus reprimat, atque extremus hicce perorandi locus, in tam vasto mari difficilem parit cursum, tamque exiguum dicendi concedit spatium, ut vix capita rerum attingere, nedum explanare atque justa disputatione exponere possim.

Non tamen committam, ut qui Vobis ut placeam, officiaque mea profitear, jussu Generosissimorum Academiae Quatuor-Virum præsto hic adsum, Omnium Vestrum justissimam in me provocem indignationem, fastidiumque mei ac nauseam excitem.

Non pigebit partem potius laboris abjicere atque præcidere, quam Vos Oratione intempestiva ac in longius protracta occidere; longeque mihi satius existimo, mutilum quodammodo, neque omnibus suis numeris absolutum, proferre sermonem, quam in tantum hocce, solenni hoc die, crimen incurrere.

Quæ ergo uberius aliquando atque luculentius statutum est persequi, ea nunc leviter perstricta & prælibata, Æqui cognoscite & Lubentes.

Omnes qui ab ipso limine Hebraicas literas salutavere, & primoribus quod dicitur labris eas gustarunt, in comperto habent atque explorato, quantum iis lucis affulserit ex illarum cognitione linguarum, quas tanquam genuinas filias matris Hebrææ, proximasque ejus propagines, unanimi consensu omnes venerantur Eruditi; earumque collationem usitatissimum simul & firmissimum præbere fundamentum, ex quo verborum, ac radicum Hebraicarum ignotior usus, ingenium, & significatio eruatur.

Hoc palam faciunt omnia in universum, tam Judæorum quam Christianorum scripta & commentaria, qui millenis in locis vel ad Arabicæ, vel ad Syriacæ, vel, quod eam præ cæteris maxime cognitam, atque, in promptu haberent, ad Chaldaicæ linguæ refugerunt auctoritatem, atque ex earum fontibus verborum Hebraicorum hauserunt significationes, earumque fide lexica sua formare atque extruere non dubitarunt.

Et sane absque his si fuisset, æternis damnata tenebris maxima Sacri Codicis pars esset, densisque obvoluta integumentis Hebræa veritas delituisse; conspectumque nostrum refugisset.

Ast cognoscite quæso, & mente præjudicatis opinionibus vacua accipite, quanta sint Celeberrimæ hujus & omnibus comprobatissimæ Hebraismum illustrandi methodi incommoda, vitia quanta, quanti defectus, & duram in hunc usque diem sacrarum literarum sortem mecum dolete.

Qua ex lingua huncce capere vis fructum, ut ex ejus ingenio, ingenium perspicias atque expiscere Hebrææ matris, hujusque dispellas tenebras, ejus tibi linguæ natura intima cognita sit necesse est, ejus tibi thesauri ut pateant, ejus copiarum omnes, omnes divitiarum ut in promptu sint, omnemque ejus dicendi vim ac facultatem ut teneas, res ipsa & ratio postulant.

Nunc vero quis adeo hospes est in hisce nostris Orientalium sacris, cujus adeo circa res nostras peregrinantur aures, ut ei inauditum sit atque incognitum, quanto defectu, quanta omnium rerum inopia ac paupertate laborent *Chaldaeorum* ac *Syrorum*, adde etiam *Æthiopum* & *Samaritanorum* monumenta, vel potius naufragia, tristesque reliquiae, quam angustissimis inclusa & circumscripta cancellis hæ linguæ ad nos pervenerint? atque ita cum iis esse constitutum, ut infinitis in locis luce egeant aliena, nedum ut illustrandis Hebraicæ linguæ obscuritatibus multum inservire, atque lumen præferre clarissimum possint.

Hisce tamen Hebrææ linguæ intermortuis propaginibus, hisce miserimis ejus atque afflictissimis reliquiis, quas eadem cum matre perculit tempestas, temporumque vastavit atrocitas, inhærere coacti fuere quotquot multis inde a seculis, sacris litteris restaurandis manum ad-moverunt; & *Chaldaicæ* præsertim dialecti auctoritate & fide, maximam partem, fundata atque exstructa hodierna Linguæ Sanctæ cognitio est.

Ea autem Hebrææ matris splendidissima propago, ea ejus ornatissima, ut ita dicam, atque amplissima filia, quæ nullam unquam temporum sensit vim atque acerbitem, quæ infinitis nobilium ingeniorum monumentis, exculta est, atque immortalitati consecrata, quæ incredibili verborum copia, & inexhausta dicendi facultate, tanquam vastum aliquod & immensum mare ad nos redundavit; quæ omnes omnium Orientalium thesauros, divitias, & elegantias, gremio complexa

plexa suo est, atque antiquum Hebraicæ opulentia splendorem viva exprimit imagine; Ea, Ea, inquam, lingua a per quam paucis in hunc usque diem cognita, a paucioribus in hoc negotio adhibita, atque in subsidium vocata fuit.

Etenim a quo tempore, Divino plane atque immortalis Summi Numinis beneficio, Arabum nimis diu reconditi atque abditi thesauri in Europam nostram importati sunt, atque expositi, incredibile dictu est, duo tantum, aut ad summum tres quatuorve exstiterent, qui aliquid aliquis momenti, ad demortuæ matris difficultates superandas, ex iis contulere; vel si verum dicere liceat, Unus, Unus exstitit Bochartus, Vir plane incomparabilis ac supra omnem laudem positus, qui aliquid opulentæ hujus literaturæ nomine & gloria dignum, in hoc genere, præstitit.

Cæteri vel non eam in Arabicis scientiam adepti sunt, qua aliquid præstare possent, in quorum numero *Rabbinos* repono, atque aliquos ex nostris: vel non ea cum cura & diligentia in magnum opus incubere, qua potuissent; inter quos, ita tamen ut debita ei, quæ maxima est, constet laus, *Hottingerum* nomino; vel plerumque, nescio quo fato, a cultu Linguae Sanctæ, ad Historias, Ritus & Antiquitates Orientalium persequendas, dulci quadam vi abrepti sunt, atque delapsi; ut *Golijs*, *Pocockius*, *Relandus*, alique Arabizantium principes.

Nullus interim dubito, quin si hujus præclarissimæ linguae claustra Rabbini referata fuissent, primisque Linguae Hebrææ instauratoribus aditus ad eam facilis fuisset concessus, plenior longe, atque omnibus numeris absolutior ejus cognitionem nobis reliquissent.

Atque ita mihi persuasum est, cum Magno Bocharto, animoque infixum hæret, hujusce tandem linguae subsidio & luce fulgidissima, Hebræam Linguam omnibus illis obscuritatibus, cæcisque tenebris, quibuscum interpretibus colluctandum est, liberandam, atque ad summum claritatis fastigium evehendam fore; Quod in antiquissimo simul & obscurissimo Sacri Codicis monumento, quod summis ad hoc usque tempus ingeniis præclusum fuit atque impervium, in Jobi inquam libro difficillimo, me palam propediem esse facturum, modo ut vita suppetat, spero confidoque.

Aliud initium ac fundamentum, quo collapsas Hebræorum ruinas excitare aggressi sunt Linguae Sanctæ cultores, atque ab interitu vindicare, in veteribus jactum est Versionibus, quæ antiquitate ultima

venerationem omnibus ac sui reverentiam commovent : quarum Auctores quo propius afuerunt ab Hebraismi florentis ætate, atque ea attigerunt secula, quibus Res Judæorum nondum penitus oppressæ erant & extinctæ, eo uberiori Linguae Sanctæ notitia abundasse, jure optimo credi potest.

Ad has ergo frequentes se conferunt interpretes, atque ab iis rebus suis dubiis præsidium petunt, verborumque exquirunt significationes.

Amplissimus hic se aperit differendi campus, uberrima dicendi materies, per quam longe lateque exspatiari mens & lingua, atque divagari possent: promissorum tamen haud immemor iis standum existimo; itaque quæ mihi de secundo hoc loco sententia sedeat, quibus hanc methodum vitiis affectam esse intellexerim, brevibus expromam.

Atque hic non possum, primo, non moleste ferre, ac quodammodo indignari, quod non dubito, quin ut incongruum valde, atque a vera ratione abhorrens, animis etiam Vestris & auribus accidat, inciticia factum esse Judæorum, partim ingenerata genti superstitione, cœcoque impetu, quo sua amplexari solent, osculari, gestare in oculis, ut ad illos maxima hoc in negotio delata fuerit auctoritas, ad quos quam minime eam deferri conveniebat.

Chaldæos dico interpretes, vel paraphrastas verius, quos omnium minime ea tenuit cura, ea sollicitos habuit cogitatio, ut ne alia gravissima rationum momenta attingam, ut verba verbis exprimerent, vocumque religiose retinerent significationes, inque suam reponerent paraphrasin: sed totum orationis complexum, eumque, quem ipsi imbiberant, sensum, solutissima quadam ac nullis legibus adstricta ratione, infinita libertate, in suam transfuderunt dialectum; ac commentarii magis, suo in labore, quam versionis usum secuti sunt.

Hosce autem tales, quorum ea fuit ratio, id institutum; quis idoneos agnoscat Auctores? quis testes locupletes? ad radicem Hebraicarum, domesticam & nativam vim, de qua anquirimus, non dico subodorandum, quod forte præstare possent, sed investigandum, sed ex latibulo & tenebris protrahendum, sed luce clarissima perfundendum, atque indubitata quadam ratione consequendum.

Hac tamen præpostera institère via Judæorum Magistri omnes, qui in Sacro Textu offendentes, aut difficultate pressi, ad hæc sua Oracula quasi, se consultum retulerunt, atque ex harum paraphrasium (cæteras versiones Antiquas, magis ad rem suam accommodatas, vel ignorantia præcludebat, vel supercilium Judaicum despiciatui habere jube-

jubebat, & abnuere) ex horum igitur *Targumim*, luce crepera & subobscura, verborum ignotorum aliquem saltem arripuerunt sensum & significationem, atque in Lexica sua vel Commentarios conjecerunt, quæ iusto absque examine, quod laborem in talibus haud illibenter subterfugimus & declinamus, & quod meliora dare aut certiora non haberent, per Nostrorum etiam Lexica & Commentarios omnes pervaserunt, atque tantum sibi vetustate roboris, tantum firmamenti assumerunt, ut sedibus suis moveri & exturbari posse non est quod magno opere confidamus.

Interim haud levi conjectura ductus, neque præcipiti abreptus iudicio, clara voce, omnibus exaudientibus, confirmo atque assevero, quam plurimas, nemini non receptissimas notiones, de quibus cuicumque ne suboluit quidem unquam, injustas tenere possessiones, ac in aliena domicilia immigrasse; quæ res pertenui primum indicio ac argumento patefacta & illustrata, post, aperto suspicionis introitu, in intima causæ admissis, luce clarius meridiana comperta atque deprehensa est: ad quod vincendum tam ab exemplis paratus & instructus sum, ut id in oculis omnium (Auribus enim Vestris, quibus secundis ac patientissimis utor, eam ad rem abuti non debeo) in oculis inquam omnium, atque in animis aliquando defixurum me esse, sperare ausim.

Intelligo, Aud. Hum. me plurem, quam opinio tulerat, orationem absumsisse, ut in Rabbinici hujus instituti arcem invaderem quasi, eamque expugnarem, longiusque me esse provectum hac in causa, quam curriculi nostri spatia ferre posse videntur.

Sed hoc compensabo brevitate illius Orationis, quæ pertinet ad reliquum hunc locum, eaque quæ nobis de ceterarum versionum, Græcæ cum primis momento ac pondere, in hoc negotio, disceptanda forent, aliud in tempus rejiciemus, atque volente cum Bono Deo, data opera cum Eruditis Viris communicabimus.

Ad Tertium itaque, ab hoc cursu memet inhibens, rei Hebraicæ principium, quod jam dudum ad se vocat, & quasi absorbet orationem meam, contento studio veniamus; de tertio inquiramus fonte & origine, unde Linguae Sanctæ notitia profluxit, atque ad nos dimanavit; & quid hic requiram, quid desiderem, quam vehementer hac ex parte res nostræ laborent, paucis habetote.

Hæc ea est ratio, qua Hebraismi indagatores, intra Sacri Textus parietes ac fines sese coercentes, ex ipso ejus sinu quasi & visceribus, abditam ejus ac latitantem indolem eruere, atque in lucem retrahere posse.

posse contendunt, ubi non aliena jam, & externa circumspicientes subsidia, sed domesticis & insitis Textui argumentis & indiciis adhærentes atque innixi, ex ipsa Oratione, ejusque scopo, vi serie & nexu, totoque adeo complexu & sensu, similium denique contentione locorum, quæ cujusque verbi natura sit, quod ingenium, quæ significatio colligere atque efficere satagunt.

Hunc Hebræa indagandi, atque in suis quasi vestigiis persequendi modum, Alii ita cum ceteris illis conjunctum voluere, ut huic principem tamen concederent locum, atque ad alia, summa absque necessitate recurri debere negarent: Alii eo sese abripi passi sunt, ut omnes alias rationes, omnes alienas opes, exterminatas ex hoc studio voluerint, atque huic unice viæ insistendum esse, summa cum contentione pugnarint.

Ast hoc profecto fuit, eo se demittere, unde exitus haud in facili sit, hoc fuit, ut ait Ille, in dumeta correpere, atque miserrimis sese implicare angustiis, quod simili quodam illustri demonstratum demus.

Tunc mihi, si Livii tantum Historia, aut Divinæ illæ M. Tullii Orationes, ex Latinorum nobis monumentis superarent, atque ex divitissima & gravissima lingua, hæ tantum reliquæ, commune, quo literæ conflagrarunt, incendium evolassent; Tunc mihi, inquam, aut cuiquam sano persuaderes? Ea Te repagula, quæ aditum ad earum intellectum obsepirent, ullo absque subsidio, repudiata omni aliena ope, perfracturum, atque ad omnem orationis, non sensum solum & sententiam, sed vim, sed lumen & elegantiam esse enisurum. Vel si hoc, & summi illi Scriptores, incredibili sua ac plane singulari felicitate dicendi, in proclivi fecissent, & Tu Tua industria & sagacitate, esses usque quaque assecutus; Tunc Te nativam sermonis Latini indolem, verborum notationes, vocumque profundas ac penitus retrusas origines, penitus vestigasse aut pervestigare posse, gloriari & præ Te ferre auderes?

Et tamen, quod in Europæa nobisque cognata lingua, quod in finitima, sensibusque nostris conjuncta oratione, nemo, nisi a sanitate alienus, sibi assumere auderet; id in lingua Orientali, in Lingua inquam Orientali, quæ toto a nostris sensibus disjuncta est cœlo, quæ a nostra dicendi consuetudine immensum quantum abhorret, quæque ne minima quidem cum ea societate contingitur, Viri Docti sibi arrogabunt?

Quorsum hæc? Eo Aud. Hum. non tantum ut ostendam, quam vehementer eorum requiri possit Judicium, qui ex una sola Sacri Textus
lectio-

lectione & meditatione, omne illud lumen hauriri ac percipi posse dicant, quod interpreti præpandi necesse est, ne præceps ac devius feratur: verum etiam ut ex simili hoc, tanquam e speculo, eluceat, ad quem usque finem Virorum Doctorum, qui in hac palæstra desudarunt, laudabilis impetus conniti ac pervenire potuerit, ubi gradum sistere ipsa Eos rei natura coegerit; præcidam brevi; ut clareat, qua ex parte, Linguae Hebrææ, ex tertio hoc fonte, lux affundi potuerit, atque etiam reapse affusa sit, quid contra, tenebris adhuc densaque caliginemersum, atque depressum jaceat, æternumque jacere necesse sit, nisi externum, ac foris apportatum lumen, accendat, atque colustret.

Ea nempe hujus linguae non minima, neque minimi etiam momenti pars, quæ in verborum versatur originibus, quæ vocum spectat notationes & etyma, quæque veram & nativam, tam vocabulorum, quam locutionum, vim, ortum, ac progressum, ab incunabulis inde usque, primisque natalibus, repetit, atque in lucem vindicat.

Quod ne intemperantia quadam; aut libidine, nostra venditandi, ac protrudendi, impulsu, asserere videamur, sed ut ad Vestram æquitatem, gravissimis rationum ponderibus hanc in mentem pertractos nos esse constet; rem altius repetendum, atque ex intima linguarum indole disputandum esse video.

Omnes, qui, quid humanitas sit, quid litteræ, norunt, quique vel minimam tenuissimamque in iis operam posuerunt, aut extremis tantum digitis eas attigerunt, ignorare non possunt, omnes linguas, eas præsertim, quæ per longos seculorum decursus, per longinqua annorum spatia, obtinent, atque per ora hominum volvuntur, ingentes subire immutationes; non eas dico, quas victor invehit superbus, qui cum Jugo in cervicibus collocato, linguae etiam frena moderari postulat, atque sermonem ipsum sub suam quasi subjungere vult ditionem; neque de iis etiam loquor, quas ex nimio cum exteris commercio, societate, & consuetudine, tanquam maculas aliquas foedasque sordes, sensim sine sensu, omnes sibi contrahunt linguae; sed de iis mihi sermo est mutationibus, variationibus, alterationibus, inclinationibus, transformationibus, revolutionibusque, quas ipse continuus parit usus, quas longa procudit & propagat dies, quæque ex ipsa, ut ita dicam, scaturigine cujuscunque linguae ebulliunt; quarum omnium aquæ, & manantes rivuli, id est, verba singula, dictionesque integræ, non secus atque in fluminibus animadvertere licet, multos per mæandros, sinus, flexionesque, pe-

Hh hh

deten-

detentim a prima deflectunt origine, ac tam longe sæpe vetustate dilabuntur & devolvuntur, ut fontis sui memoriam deperdidisse, ac eluisse videantur. Quod quidem tantum abest ut depravatio aut corruptio linguæ debeat censerī, ut contra, ea demum perfectissima, atque elegantissima, jure audiat merito, quæ per maximas, hoc in genere, pertransierit conversiones inflexionesque, dum modo puræ sint, atque naturam originis referant; hinc enim flumen existit & lumen Orationis, hinc summa enitet facundia, dicendique resplendet vis, gravitas, & majestas.

Quæ quum ita se habeant, fieri profecto non potest, quin sæculis labentibus, infinita omnibus in linguis verba, aliud nunc ostendant, aliud ante significarint; aliud in fronte quasi & in usu promptum habeant, ac præ se ferant, aliud in sinu clausum & reconditum tegant; præsertim quum ita linguarum fere ratio comparata sit, ut significationes derivatæ & transsumptæ primitivam significationem, creberrimo sui usu, obruant atque oblitterent, ac sæpe ne vestigia quidem originis suæ reliqua esse patiantur: quod si exemplis, ex Græcorum aut Romanorum lingua depromtis, adstructum dare vellem, vererer, ne apud Viros, tam in luce Fori & Reipublicæ, quam in Literarum otio & umbra, eruditionis gloria & laude summe conspicuos, gravissime offenderem, ac nimis quam de Vestro judicio A. H. diffidere viderer.

Quum itaque hoc linguarum omnium natura ipsa & ingenium ferat, cum hæc ex earum indole sponte fluant sua; quis neget, idem in Hebræa accidere debuisse? atque eo quidem magis, quod lingua hæc, ut antiquitate, sic longinquitate etiam, & duratione, ceteras omnes facile prævertat, longoque post se relinquat intervallo, quippe quæ cum ipsis mundi primordiis nata, eique coæva, antediluvianisque celebrata temporibus, per immensa deinceps seculorum spatia, ad seram prodita & propagata est posteritatem, donec in captivitate Babylonica, ipsa cum urbe ac domicilio imperii, suis quasi sedibus est revulsa, atque in exilium deportata.

Quæ cum alta perpensaverimus mente, fieri non posse facile judicabimus, ut hæ nobis reliquæ, tam exiles, tam tenues, tam angustæ, serissimis, ut plurimum, temporibus literis consignatæ, antiquam ac primævam radicum Hebraicarum sistant atque offerant vim, & ingenium; neque ullus dubitationi relictus erit locus, quin in ingenti verborum, in sacris occurrentium, copia, transsumptum, atque a prima stirpe deflexum, usum dominari necesse sit, ad quorum originem, atque

atque initia ultima, adscendi non possit, nisi aliunde lux oboriatur.

Sit ergo Tibi ut aliquando ad id, quod propositum erat, deveniamus, sit Tibi, inquam, tanta acies ingenii, ut per obscurissima quæque penetres, tantæ tibi suppetant vires, ut locorum omnium difficultates eluctere, cuncta facillime fluant, atque animi ex sententia, nusquam hæreas, nusquam offendas, nusquam prolabare, ubique recta collinees, & scopum tangas; quo quis est qui se pertendisse, prædicare audeat? sed sint ista; nondum tamen veteris Hebraismi insitam, aut innatam potius, indolem tenere Te, nondum veram & genuinam verborum naturam ac proprietatem esse complexum, nequaquam omne ejus ingenium exhaustisse, ea quæ a nobis disputata sunt, luculentissime declarant, quæ tum vera esse desinent, cum judicatum fuerit meridie non lucere.

Nullus dubito A. H. quin omnes æqui rerum arbitri, quique non, tanquam saxi, sic opinionibus adhærescunt suis, pulcre intelligent, aliena atque foris allata, in Vetusto Linguae ingenio vestigando ac indagando, ope careri non posse, facemque aliunde præferri necesse esse, nisi sempiternis obscurari malimus tenebris, quæ patefacta, illustrata, atque oculis subjecta, tutissimum nobis aditum ad intima Scripturarum penetralia explicarent.

Hanc facem, literarum Arabicarum lumen accendere posse, constantissima Doctorum hominum tulit sententia, at vero, in quo ingemuisse me meministis, atque Sacrarum Litterarum vicem doluisse, perpaucorum ita tulit ratio & vitæ cursus, ut in hisce conjunctim excolendis ac perdiscendis, aliquam operam, curam, diligentiam, laborem, tempus denique ponerent; longe pauciorum, ut in hanc partem, totam mentem, omnesque adeo vires, transferrent & converterent.

Me vero quod attinet, quoad longissime respicere præterita possum, atque juventutis memoriam revocare ultimam, inde usque repetens, hæc mihi ratio exstitit, hæc institutio studiorum, ut cum fonte atque origine omnis Divinæ Sapientiæ, Lingua nempe Hebræa, quam plenissimam Arabicæ, præ ceteris, linguæ notitiam mihi compararem, spei & cogitationis plenus, fore ut tandem aliquando haud pœnitendos laborum perciperem fructus, inque communem Ecclesiæ conferrem utilitatem.

Nec me fefellit, postquam enim immortalis Generosissimorum atque Illustrum Academiae Lugduno-Batavæ Curatorum in me merito, (quibus me immensum quiddam ac infinitum hoc nomine debere, gratus a-

gnosco & prædico;) quatuor abhinc annis illa Orientis opima spolia, inæstimabiles illæ atque opulentissimæ Gazæ; quibus Musæ superbiunt Batavæ, patere mihi iussæ sunt; totumque me in hisce meis, a teneris, deliciis, per biennium, abdere atque involvere; totum in uberrimos ac abundantissimos Arabum fontes ingurgitare, potestas facta est; atque ex Veteribus hisce & illibatis divitiis pleno ore haurire: tanta repente lux affulsit, tantum obortum est lumen, ut veram antiqui, ac primævi Hebræorum genii investigandi atque e suis quasi latebris eruendi rationem invenisse mihi videar; idque non tantum in iis vocibus, quas uno ore omnes difficultatum nodis adstrictas esse fatentur; ut *Animalium nominibus*; in quibus Bocharti, felicissime versata est opera, quam grata memoria omnes colent posteri; neque etiam in radicibus tantum obsoletis & deperditis; aut vocibus rariori se usu offerentibus, in quibus Hottingeri hæsit mens & cura: sed in iis etiam verbis & radicibus, quarum longe tritissimus est usus, notissima & constantissima significatio, ad quarum stirpem ipsam atque ultimam originem, (nam deflexas a primo fonte notiones in Sacris fere obtinere, demonstratum est) subsidio præclarissimæ hujus linguæ perveniri posse, luculentissima, uti credo, exempla, quæ edere paro, declarabunt, ac pervincent.

Magno animo in extremam ingredior causam A. H. emerfit enim e vadis jam, scopulosque prætervecta oratio est; atque haud difficilis mihi reliquus cursus ostenditur. Etenim ad ea ventis, spero, secundis & ferentibus, delati sumus principia & fundamenta, quæ fundamenta non essent, nisi urgens ad ea compulisset necessitas, aut ut, quod res est, dicam, nisi quidvis potius arripere maluissent interpretes, quam ingenuam ignorationis dare confessionem.

Itaque verbo rem expediemus, atque sic ex fluctibus hisce, & sententiarum jactatione, in tranquillum pervehemur portum.

Duplex præter ea, quæ percensuimus, ad vocum ignotiorum & quærendas & ponendas significationes, usitata est ratio, quarum altera, in quo pedem figat, habere videtur, altera incertis & vagis nititur conjectationibus, atque fabulo est fluidior.

Obtinent hæc fere in ἀπὸ λέγομένων, iisque vocibus, quibus, ut loquuntur Rabbini, frater non est in sacris, id est, quibus parem non invenias, ex quibus quum se ope Chaldaismi explicare non possunt, attendunt, quam radicem, ex iis radicibus quæ illustriores sunt, & usu frequenti claræ, obscurior hæc sono & litteris proxime attingat; quæ

quum

quum aliqua similitudinis specie se obtulit, hujus naturam ex illius metiuntur, eandemque huic, quam illa possidet, assignant notionem. Ita Coccejus, דָּהֵם quod apud Jeremiam unico in loco est, ad דָּמָם retulit. יָשָׁה apud Michæam semel lectum, non alia ratione *depressionem* dicere, constanter creditum est, quam quod a שָׁהֵה sono & literis non longe recederet; verbo denique לָהֵם, binis in locis Proverbiorum sedem tenenti, *contundendi* notio, invito Salomone, obtrusa est, quod cum הָלָם sub easdem caderet radicales, & quæ ejus generis quam plurima alia suppeditant exempla.

Quod ubi hoc etiam subsidium desit, neque quo se vertant habent, ad conjectandi recurritur & ariolandi infinitum campum, ubi alius alia, pro ingenio, ut fit, profert, atque ex intimo augurandi artificio sua expromit; unde factum est ut plerisque harum vocum, quatuor, quinque, sex, plures allitæ fuerint significationes, omnes veri speciem præ se ferentes, quam sortem vocabula עָשִׂין semel, & צָמִים bis in Jobo, כְּרֻכִּים in Jesaja, aliaque, quas heic dinumerare non est necesse, experta sunt. Cum quibus omnibus præclarius forte actum fuisset, si tot interpretamentis fatigata, atque huc illuc distracta non essent, sed, ut erant, pro haud intellectis in medio essent relicta, verendum enim est, ne tandem veritas inventa exulare debeat, atque inveteratis opinionibus opprimatur.

Dixissem, nisi me Vestræ fulgor præsentiae feriisset, Illustrissimi Proceres, atque de officio commonuisset.

Ad Vos igitur assurgit, & summa cum reverentia Nominis Vestri sese mea convertit oratio, Nobilissimi ac Præpotentes Domini, qui hujus imperii clavem tenetis, qui gubernacula Reipublicæ tractatis & Academiæ.

Munificentissima Vestra manus me ex tenebris extrahit, atque in hac honorum Vestrorum luce, in hoc Celeberrimorum Virorum Collegio, in hoc clarissimo Provinciæ Vestræ oculo collocat.

Non ego lubenter, pro immortalis illo Vestro in me merito beneficioque, vili defungerer munere orationis, non possum tamen, quin coram splendidissima hac corona, quantas capere mens mea maximas potest, gratias Vobis agam, habeamque: atque ita, quod reliquum est, de me habetote; numen mihi Vestrum, grave in omni vita ac sanctum esse futurum. Faxit Deus ter Opt. Max., cujus vim ac numen hisce in terris Vos tenetis, ut Vestra dignitas, amplitudo, majestas, longa perennent secula, ut imperii Vestri splendor omnibus gentibus luceat,

H h h h 3

at-

atque iisdem quibus cœlum, cœlum hoc immensum & infinitum, finibus terminetur.

Et Vos mihi compellandi estis, clarissima Orbis Litterati lumina, Celeberrimi Professores, quibuscum Collegii necessitudine sanctiore congiungi, summæ meæ deputo felicitati. Vos ad augenda studia, ac propaganda, magnos natura finxit homines, atque excelsos: Vestra mihi vestigia dies noctesque ante oculos obversabuntur, vestigia non pressa leviter, aut quæ ulla unquam delere & obliterare possit oblivio, sed fixa ad splendorem & memoriam nominis Vestri sempiternam. Hæc, longinquo licet intervallo, sequentem, ad hæc anhelantem, omnesque tam animi, quam corporis vires intendentem, benevolentia complectimini Vestra; a meque vicissim omnia officii munera expectate.

Et vestri me cura caritasque tenet, Florentissima Juventus, Vestri præsertim, Carissima pectora, qui ad spem præcipitantis Ecclesiæ, in Divinæ Sapientiæ cultum incubuistis; Vos igitur mea etiam appellat oratio. Discite quæso, me duce & auctore, ipsis e fontibus bibere; subvenite, quos generosior agit Spiritus, Divinæ huic linguæ, cujus studium jacere non potest, quin cuncta concidant necesse est. Ex huius sordidissimo neglectu, gravi & diuturna ordo noster flagrat infamia; quæ non ex malevolorum exarsit oculis, sed gravissimo severioris & boni cujusque judicio commota est; hanc extinguere, hanc magnifice frangere, atque a vobis vestrisque studiis repellere & refutare, omni cura & cogitatione contendite. Hic quid ego, Vestras ad utilitates, efficere possim, malo in Vestra expectatione relinquere, quam in mea Oratione ponere.

D I X I.

A L.

ALBERTI SCHULTENS
O R A T I O
P R I M A
D E

LINGUAE ARABICAE

ANTIQUISSIMA ORIGINE, INTIMA AC SORORIA
CUM LINGUA HEBRAEA AFFINITATE, NUL-
LISQUE SECLIS PRAEFLORATA PURITATE.

HABITA FRANEQUERAE.

Quum Fasces Academicos iterum deponeret.

Kal. Junii MDCCXXIX.

SYLLABUS INAGURALIS

Quam Facultas Academica hunc diem & locum, cum

animi tractatu, libris, & ceteris, ad hunc finem

conferendis, adhibere solent, & ceteris, ad hunc finem

conferendis, adhibere solent, & ceteris, ad hunc finem

conferendis, adhibere solent, & ceteris, ad hunc finem

conferendis, adhibere solent, & ceteris, ad hunc finem

conferendis, adhibere solent, & ceteris, ad hunc finem

conferendis, adhibere solent, & ceteris, ad hunc finem

conferendis, adhibere solent, & ceteris, ad hunc finem

conferendis, adhibere solent, & ceteris, ad hunc finem

conferendis, adhibere solent, & ceteris, ad hunc finem

conferendis, adhibere solent, & ceteris, ad hunc finem

conferendis, adhibere solent, & ceteris, ad hunc finem

conferendis, adhibere solent, & ceteris, ad hunc finem

conferendis, adhibere solent, & ceteris, ad hunc finem

conferendis, adhibere solent, & ceteris, ad hunc finem

conferendis, adhibere solent, & ceteris, ad hunc finem

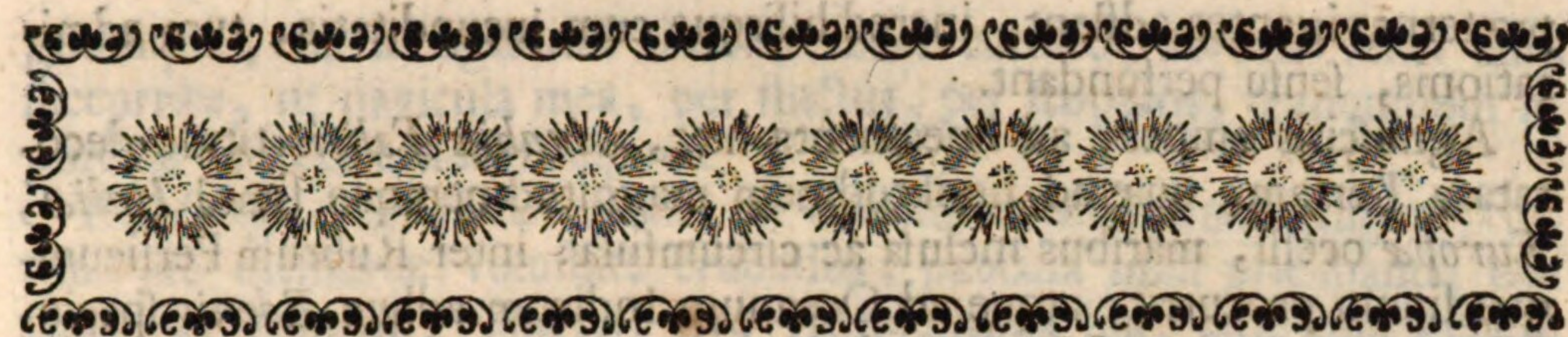
conferendis, adhibere solent, & ceteris, ad hunc finem

conferendis, adhibere solent, & ceteris, ad hunc finem

conferendis, adhibere solent, & ceteris, ad hunc finem

conferendis, adhibere solent, & ceteris, ad hunc finem

conferendis, adhibere solent, & ceteris, ad hunc finem

ALBERTI SCHULTENS
ORATIO
PRIMA
DE
LINGUAE ARABICAE
ORIGINE, ANTIQUITATE,
AC CONSERVATIONE.

Est in recessu orbis terrarum seductissimo, Naturæque ipsius nutricio sinu, Peninsula, quam dives atque indulgens Mater, e Cornu Copiæ, excellentissimis suis muneribus cumulavit. Palmetis illa late viret; Balsamētis distincta relucet; opacissimis inumbratur saltibus, quorum arbores bis quotannis odoriferas illas guttas exstillant, illas pretiosissimas lacrymas thuris ac myrrhæ, quæ auream messem cultoribus suis præstare solent. Cinnamomum quoque, casiam, ladanum, calamum aromaticum, aliasque nobilissimas species odorum, huic Patriæ assignavit Vetustas; quam Elysii alicujus Horti ad instar nobis depinxere *Herodotus*, *Diodorus Siculus*, aliique præclari scriptores, cujus exhalationes, & vividissimi spiritus, inenarrabili suavitate imbuti, non tantum Beatae illius regionis colonos perpetua voluptate mulceant, sed etiam

præternavigantes adflent, incredibilisque cum jucunditatis, tum admirationis, sensu perfundant.

Agnoscit omnes, ad lineamenta hæc, *Arabia Felicis* titulo decoratam Terram, quæ ad similitudinem magnitudinemque simul *Italiae*, *Europæ* ocelli, maribus inclusa ac circumfusa, inter Rubrum Persicumque sinum procurrit, atque ad Oceanum Indicum adhuc *Edenis* speciosissimo nomine præfulget, ubi Emporium toto orbe celeberrimum, *Aden*, pulchro omine terrestris alicujus Paradisi ingressum promittit, atque auspiciatur.

Non improbabitis ergo, A. H. si hanc thuris, myrrhæque, genitricem terram, hanc aromatum sedem fragrantissimam, ὄσπασματιον appellitem Viridarii veteris, quod nascens vidit mundus, in quam Homericum illud quadret.

Ἀλλὰ τὸδ' Ἀμειροσίης καὶ Νέκταρος ἐστὶν ἀπορρώξ.

Omnia tamen hæc decora præumbrat, obscurat, delet, celsa quædam ac pervetusta Arbor, in meditullium Beatæ hujus Regionis cum ipsa gente Arabum translata, atque inserta, quæ Stirpis Paradisiacæ jam non fugientem speciem, sed genuinam quodammodo faciem refert atque repræsentet.

Hujus admirandæ Arboris Historiam Naturalem, *Theophrastis*, *Pliniusque*, omnibus intactam, atque adeo præclusam; quin in hac luce Literarum, omnisque curiosæ indagationis, necdum satis reclusam, si Vobis aperuero, sub conspectumque dare potuero, ecquid erit pretii?

Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?

Pandere mihi decretum est, A. H. ut quod parturio jam pariam, Vosque expectatione erectos, ac suspensos uno verbo absolvam, pandere, inquam, mihi sedet, *Lingua Arabica*, præcelsæ illius Arboris, *Originem antiquissimam*, intimam ac sororiam cum *Hebræa Lingua consanguinitatem*, nullaque temporum injuria præfloratam puritatem, qua idem illud generosum, vegetum, antiquum, adhucdum spirat, quod ortus primigenius, ac quodammodo Paradisiacus, ei inspiravit, penitissimisque ejus radicibus infeminavit.

Vos A. H. de materia haud injucunda forte dicturo adspirate, magnum-

gnumque, ac incognitum ferme, mare cursuro, favoris vestri aura succurrite, ut navicula mea, per fluctus, per scopulos, tranquillum in portum inuenta tandem respiret.

Ad *Linguae Arabicae* natales ex densissima temporum caligine, ultimæque memoriæ vetustate eruendos, paucula mihi prælibanda esse sentio de *Lingua Primæva*, sive Antiquissima illa, quæ cum genere humano condita atque instituta fuit.

Hanc fuisse eandem, quam *Hebrææ* postea appellatio quasi consecravit, id nominis indeptam ab *Hebero*, *Abrahami*, *Abrahamidarumque*, per *Phalegum* profeminatore, gravissimis rationibus jam evictum autumo, quicquid in contrarium tendatur, atque adhuc novis quibusdam argumentis pervinci posse videtur.

Ea lingua princeps, qua primos nostros parentes, qua orbem antediluvianum, qua novi quoque orbis instauratores, usos fuisse supponimus, tum, quum unum Labium, una vigerent verba, haud dubie grandia ceperat incrementa, atque in diebus *Heberi* pleno alveo undabat.

Ita credere jubet longa illa seculorum series, qua ante Diluvium, cum invalescente genere humano, invalescere, novasque identidem vires sumere, ea debuit, priscorum mortalium vegeto illo vivendi robore haud parum conferente, ad Linguae nativam ubertatem, & in recenti fere memoria conservandam, & magnis accessionibus locupletandam.

Profundæ materia disquisitionis, cum aliqua fortasse voluptate, tum mea, tum Vestra, nos detinere posset: sed in spississima dicendorum sylva, quicquid remoram objiceret, amputandum.

Ajo ergo, cum re, ac ratione, conjunctissimum esse, ut Veteris Orbis Linguam, quæ cum *Noachidis* denuo emerfit, ac caput extulit, statuamus, magni ritu fluminis, ingentes aquas, ingentes radicalium, & derivatarum, vocum copias vexisse ante, quam ad Turrim Babylo-nicam in rivos, & canales, dissiparetur.

Id profecto non negare poterunt illi, qui e *Lingua primæva*, tanquam e communi Fonte, profluxisse arbitrantur, quicquid postea linguarum orbem terrarum mundavit, minore vel majore sub varietate, prout summo rerum humanarum Arbitro id visum temperare.

Non illi quoque in dubium id revocarint, qui post dispersionem *Noachidarum* fatis diu veterem unitatem, ac communitatem, sermonis re-

tentam disputant, unde sensim ac pedetentim demum, longius longiusque divergentibus quaquaversum familiis, illa tandem divergia linguarum existeret cœperint, quæ cum diversis & distinctis regionum finibus, diversum & distinctum habitum induerunt, in aliasque & alias continuo facies defluerunt.

Hæc jam, sive *confusio Babylonica*, & unius *Linguae primigeniæ* dissipatio in varios fluxus, atque meatus, per miraculum, ut vulgatissima fert sententia, sive discordantium ædificatorum *dispersio* tantum, quæ ansam præbuerit novarum origini dialectorum longo demum tempore post succrescentium, secundum calculos accuratissimos Chronologorum, figenda est in anno natali *Phalegi*, quum alterum a Diluvio seculum inchoaretur; quippe quem pater *Heberus* isto *Divisionis*, id sonat *Phaleg*, vocabulo adfectum voluerit, quod *in diebus ipsius divisa esset terra*. *In diebus ipsius*, id est, *sub ipsius nativitate*, quia alias nihil præcipui, nihil distincti, esset in illa denominatione, quam spiritu prophetico inditam, ob casum longe postea extitutum, ab omni specie vere abhorret.

Hicce *Heberus* Antediluvianæ Linguae legitimus hæres, ac possessor, ejusdemque sub novo *Hebrææ* titulo propagator, per *Phalegum* filium, *Abrahami* atavum, in familiam ac gentem *Hebræorum*, alterum habuit filium natu minorem *Joctanum*, sive, *Jectanum*, in lucem editum post *dispersionem Babylonicam*, anno natali fratris majoris immissam, sive in dias luminis oras prodierit ille *Jectanus* insequente statim anno *Centesimo secundo*, sive etiam plures intercesserint, quod tacente sacra Historia in medio relinquendum: quem *Jectanum*, in domo paterna, il libatum illum succum ac sanguinem *Primæ Linguae*, quam *Hebræam* nunc porro appellitare fas erit, combibisse, vernaculisque e fontibus hausisse, stante superiore ordine rerum, controversiæ exemptum esse debet apud omnes illos, qui non limpidissima quæque conturbare gestiunt.

Sic defluximus tandem ad id, quod *Cardinem* constituet Orationis nostræ. Hic enim est ille *Jectanus*, sive *Kehtanus*, quem & *Gentis*, & *Linguae* suæ, antiquissimum conditorem concelebrant Arabes, quemque tradunt in interiora *Peninsulæ*, quæ Rubro, Persico, Oceanoque, maribus, tanquam fidissimis Naturæ claustris, circumcingitur, perpetuum possessorem immigrasse, atque illam *Felicis Arabiæ* titulo nobilissimam Orbis partem, ita sibi suisque vindicasse, ut quicquid ibi divitum

vitum Regionem, numerosissima Viri posteritas complevit, atque sub *Jectanidarum* sceptro, ab omni externo jugo intactum per tria millia annorum conservavit; *Lingua* quoque *Jectanis* intacta, & nec exterorum contagionibus, nec exiliorum, ut ita dicam, convulsionibus, nec peregrinorum exercituum inundationibus, nec Dominorum, & Domitorum, superbiorum novis legibus, ullam in partem adulterata atque corrupta.

Hanc Arabum traditionem, de *Jectano* Felicis Arabiæ patre ac profatore, admirabiliter confirmat *Coloniarum Catalogus*, quem *Moses* contexuit *Cap. 10. Genes.* ubi huic fratri *Phalegi* attribuit tredecim Filiorum fecundissimam sobolem, omnes celebrium gentium conditores, & quidem talium gentium, quæ in longo tractu terrarum junctis habitarent sedibus, a *Mesa* ad *Sepharam* usque, id est, explanatore summo *Bocharto*, a *Musa* sinus *Arabici* emporio nobili, usque ad *Arabie Felicis* caput *Dsaphar*, *Saphar* etiam *Ptolemaeo*, ubi sedem regiam tenuere *Himjaritæ*, vel *Homeritæ*, ab *Himjar*, vel *Homeir*, filio *Sabæ*, ex prosapia *Jectani*, ita vocitati, & tum hac, tum *Sabæorum* appellatione, percelebris in monumentis.

Non equidem diffiteor dissensionis aliquid reperiri circa illa nomina *Mese*, ac *Sapharæ*, *Jectanidarumque* adeo sedes, quæ *Rabbinorum* nonnullis *Meccam* atque *Medinam* consignare videntur, *Josepho* aliisque in *Indiam* usque hos fines extendentibus. Sed profecto, si unquam quicquam certe ex tanta temporum, & memoriæ, antiquitate elici potest, pro explorato est habendum, tredecim *Jectani* filios in *Arabia Felice* consedisse.

Etenim *Primo*, nulla Regio vicinior, in quam immigrare hæc *Hebericæ* stirpis numerosa soboles potuerit. *Secundo*, nulla opportunior ad tot Fratres, *Fratrum populum* dicere liceat, unis sedibus excipiendos, quos eodem in tractu, junctimque, habitasse innuit *Moses*. Nulla, *tertio*, Terra quaquaversum oculos circumferenti occurret, quæ vel situ munitissimo, & maribus opportunissime cincto, vel sinu feracissimo, tam poterit, cum allicere, tum retinere potuerit Colonos. *Quarto*, ipsi illi qui *Jectanum* alioversum ablegant, Filios tamen ejus *Hatzarmaveth*, & *Scheba*, pro *Arabie Felicis* fessoribus agnoscere coguntur: quo quidem solo argumento omnes *Jectanidas* in *Arabicam peninsulam* commigrasse, supra omnem dubitationes aleam collocari videtur,

detur, quum *Moses* tredecim illis Fratribus unas terras, unas, arctaque vicinitate connexas, mansiones assignet.

Cumulum, quinto, imponant evidentissima vestigia, vel potius perpetua monumenta, *Jectanidarum*, quæ per totam hanc *Peninsulam Arabiæ* sparsa sunt, atque disseminata. *Hadramauth* حضرموت, sic *Arabes* sonant הצרמות *Hatzarmaveth Hebræorum*, celeberrima etiamnum Regio thurifera, quam Ἀσχαμώτιον *Chatramotin* Veteres appellarunt. *Saba* hodieum splendida provincia in *Jemen*, a *Saba*, filio *Jeshab*, nepote *Jectani*, sic dicta, secundum *Arabes*, quum *Moses Sabam* filium faciat *Jectani*: qui quidem dissensus fidem *Arabum* in origine sua ad *Jectanum* referenda magis adstruere videtur, quam infirmare, quum sic liquere possit eos non e sacris nostris Fontibus hæc suas traditiones esse suffuratos, sed quod domestica fama, ac memoria, acceperant, nobis reliquisse.

Non prætermittendum præterea nomen antiquissimum *Sanaæ*, quæ Metropolis *Arabiæ Felicis*, fuisse *Uzal* ازال, referente Cl. *Golio* ad *Alfraganum* Geographum: atqui *Ouzal* اوزال in catalogo *Jectanidarum* sextus nobis comparet apud *Mosen*; cujus filius *Sanaa* alteram illam appellationem peperisse proditur.

Nihil disertius etiam, nihil expressius, quam *Baisath Joctan* in provincia *Hisjaza*, ad territorium *Meccanum* pertinens, parvulum quidem illud, sed tamen populosum oppidulum, quod *Nubiensis* Geographus camporum, & fontium, amœnitate inclytum commemorat, septem stationibus *Mecca* australius, una autem statione a mari Rubro distans.

Circumcido alia bene multa, quæ ex nominibus omnium *Jectanidarum* felici acumine elicuit *Bochartus*, & pro eruditionis suæ copia, ac luce, illustravit: quæ cuncta ne umbram quidem dubitationis relinquere videntur, quin *Jectani* posteritas *Arabiam Felicem* occuparint, atque cum *Heberi* lingua illuc sese insinuarint, ubi nec libertas illorum, nec patrii sermonis puritas, unquam potuerit delibari.

Hoc ipso autem, ut fit, non parum sibi placentes hi *Peninsulani*, titulum عرب عاربة *Arabum vere Arabum*, sive genuinorum, sibi circumdare non dubitarunt, ut semet distinguerent a mixtis illis gentibus, quæ vel *Arabiam Petream*, vel *Desertam*, late repleverunt, ac pererrarunt; quin ab illis etiam novis Familiis, quæ per connubia in antiquam ipsorum stirpem inserti fuerunt: nam ut posteriores ap-

pellant

pellant *متعربة* *Arabizatos*, five *adsciticios*, *insiticios*; ita priorem illam colluviem *مستعربة* vocitant, quasi dicas *subditicios*, & nomen tantum *Arabum* præferentes; quo in numero censendos præsertim putem *Chusæos*, *Chamo* oriundos, qui *Desertæ* & *Petrææ Arabiæ* magnas aliquando lacinias tenuere; quamvis *Mostarabum* nota deinceps potius adfectæ fuerint nationes *Africana*, quæ a *Saracenis* subjugatæ, cum religione linguam quoque *Arabum* induerunt.

Ecquid nunc cernitis, A. H. ecquid tenetis, tanquam ea, quæ oculis cerni, manibus teneri, ac palpari possunt, *Arabicam Linguam* ad hunc modum ex *Heberi* domo ortam, sub frequentissimæque Colonia in *Arabia Felicis* reconditissimas sedes deductam, atque immissam, eandem, jure natalium, portionem hæreditatis cernere potuisse, atque adeo debuisse, e *Lingua Primæva*, quam *Hebræorum* Natio crevit? & quicquid e copiosis Antediluviani sermonis fontibus *Hebero*, per *Phalegum*, ad *Abramidas* defluxit, id per *Jectanum* ab eodem *Hebero* ad *Arabes* quoque defluxisse, atque transfusum fuisse.

Vos ergo Judices ego atque Arbitros nunc velim, A. H. quo nomine *Linguam Arabicam*, ad originem, maternamve ejus stirpem, repræsentandam, adfici debere decernatis. Fertur vulgo *Filia Hebrææ*, & dives ejus propago: quo titulo & me sæpissime usum fuisse commemini. Accurationem tamen si amemus, *Soror* potius, & quidem *Gemella Soror*, nominanda esse videtur; ejusdem, atque *Hebrææ*, antiquitatis, quæ ex *Primæva* illa, & jam fluminis instar plena, *Lingua* Antediluviana, in venas suas receperit eundem succum Radicalem, quo *Hebræa Soror* vixit, viruitque: ipsa vicissim comparanda cum vetusta, ac ramosa, Arbore, quæ priscis Radicibus nixa etiamnum, felicius adhuc vigeat, vireatque, & illam primigeniam suam indolem, illum nativum vigorem, illum florem quoque, ac honorem, opulentissimi in toto terrarum orbe sermonis, ad nostra usque tempora perferre ac conservare valuerit.

Hac observatione, quam deducta hætenus series sponte ministrabat, occurrendum, in transitu, putavi, præjudicatæ isti opinioni, qua *Lingua Arabica* adspicitur ut longe recentior *Lingua*, & Gente, *Hebræorum*, quæ quidem sit Dialectus & propago Matris Hebraicæ, sed quæ de Materna puritate degenerarit, eodem fere modo, quo *Itala*, *Hispana*, *Gallica*, dialecti, e stirpe *Latina* succreverunt, sed & degenerarunt. Nihil alienius, nihil dissimilius. Excusabit tamen facile hunc

hunc publicum fere errorem, tum cæca illa nox temporum, quæ tenebras hac in parte oculis offundit: tum Linguæ Arabicæ primævus conspectus, ac penetralia, tantis tenebris circumvallata, ut Maximi etiam in hoc studio Virorum eas perrumpere non valuerint, nec magnam illam consensionem, conspirationemque, quæ inter *Gemellas Sorores* intercedit, vel ipsi deprehendere, vel aliis demonstratam dare. Quod quidem profecto nunquam ex ore emittere sustinuissem, nisi cum iisdem adhuc tenebris mihi quoque, ultra viginti jam annos, colluctandum fuisset, necdum per omnia iisdem superatis atque discussis; cuius rei rationes evidentissimas in *Opere de Defectibus hodiernis Ling. Hebr.* & jam aperire cœpi, & planius adhuc pleniusque exponam.

Si interim, ut susceptum cursum persequar, *Linguæ Hebrææ* nomine *Antediluvianam* illam Veterem intelligere placeat, utique illius *Filia* & *Hæres* censenda erit Arabica: sin strictius quis *Hebræam* appellitet, quæ in *Hebræorum* fundata jam, & formata, gente obtinuit, *Sororium* ei gradum, *Sororiam* auctoritatem, ac dignitatem, tribuere nullus ambigo.

Hæc ipsa porro Consanguinitas, qua a primis inde Natalibus hæ duæ Linguæ connexæ reperiuntur, postea renovata, & firmiore sanctioreque adhuc nodo adstricta fuit, per *Abrahamum*, vel potius Filium *Ismaëlem*, cuius nomen non tantum mirifice semper coluere Arabes, sed cuius etiam religione gloriati usque fuere, atque etiamnum gloriantur.

Hunc alterum Gentis suæ Conditorum, ac Parentem, Linguam quoque perpolivisse referunt, ad summumque nitorem elimasse, postquam per adfinitatem contractam cum *Jectanidis*, qui etiam *Hisjazam* ditione tenebant, sub stirpe *Sjorhamidarum*, in Arabicum nomen adscitus atque insertus fuisset. Ubi singulari & plane mirabili fato iterum deprehendimus Hebræi patris geminam sobolem, *Isaacum*, qui *Israë-litarum* duodecim Tribubus patrii sermonis hæreditatem transmisit; *Ismaëlemque*, qui cum duodecim item tribubus, ex se prognatis, eandem hæreditatem paternam in Arabiam immisit, atque sub titulo *Linguæ Ismaëliticæ* non tantum nobilitavit, sed etiam quodammodo dedicavit in provincia *Hisjaza*, quæ *Mæcca*, *Medinaque*, Civitatibus antiquissimis superbit; sic ut ab ea desciscere religio, vel & religione potentior, in talibus, supersticio, prohiberet.

Uti-

Utique princeps illa *Koreischitarum* Tribus, indubitata *Ismaëlis* posteritas, fida *Ismaëlitici* sermonis conservatione censi semper voluit, quemadmodum & *Caaba*, sive *Meccanae Aedis*, hæreditariam sibi *Custodiam* arrogabat.

Istam *Caabam*, & Gentilismi olim in Arabia, & nunc Muhammedanismi per totum Orbem, Commune Sacrum, ab *Ismaële*, ipsoque adeo *Abrahamo* dedicatam referunt. Fabulosum. Id tamen dubitari non potest, Memoriam simul & Linguam *Ismaëlis* religioso honore consecratam, in ipso Arabiae totius centro, altissimas ibi, & nunquam intermorituras, radices agere debuisse, sic ut speciose satis jactare potuerit Muhammedes, *Koreischita* & ipse, atque per *Adnanum* ab *Ismaële* stemma deducens, sese *Ismaëlitica Dialecto* Alcoranum exarasse: quem *Librum* ut pro Miraculo Eloquentiæ in cælum laudibus vehunt Arabes, ita pro perfectissima Norma suæ Linguae eundem observant.

Ex hoc ipso autem majus nunc opus surgit, gravique in me mole recumbit, quod nisi solidis firmamentiis emuniverim, parum hætenus effecisse videri possim.

Evincendum videlicet, ut purum ac genuinum illum *Linguae primæ*, *Linguae* etiam *Hebrææ*, genium, in principiis, & Originibus rerum suarum hausit Arabia, sic in longo seculorum decursu, volubilique Linguarum inconstantia, constantissime retinere; & ad *Muhammedis* usque tempora propagare potuisse: tunc enim id cepit firmitatis ac stabilimenti, quod nulla secula concutere deinceps quiverunt.

Id primo adspectu fidem omnem supergreditur. Quæ enim Lingua non fluminis in morem longius longiusque a fonte descendens, sensim sine sensu puritatem suam amittit? Quæ lingua non exterorum commerciis simul, simul contagiis sic adficitur, ut a se ipsa dissideat & desciscat? Quæ lingua non aliquando sub jugum missa, novas a Victore accipit leges, vel novorum colonorum immigrationibus vitiatur? Quæ denique Lingua non nativis tandem sedibus revulsa, in exiliumque expulsa, perit? aliis & gentibus & sonis vacuum solum occupantibus.

Sic utique Samaritana scribiligo in Regnum Israëliticum invec̃ta fuit. Sic Babylonica captivitas Hebrææ Linguae fundamenta labefactavit, donec penitus conciderit, altero per Romanos ictu admoto. Sic Ro-

ma ipsa rerum Domina, sic Græcia, cum Linguis florentissimis, ultima fata sensere.

Enimvero Syrtes agnosco, & scopulos, unde cymbulæ nostræ in medio cursu naufragium imminere videtur. Clavum tamen e manibus non dimitto; sed medias cautes enavigans portum illæsus capere conabor.

Demonstrabo *Linguam* tam felicibus auspiciis in Arabiæ penetralia, abditosque secessus, introductam, primo per *Jectanum Heberidam*, deinde per *Ismaëlem Abramidam*, parum admodum a primigenia sua stirpe deflectere potuisse, atque ad similitudinem arboris generosæ, generosum comprehendisse agrum, in quo nativum semper vigorem ac colorem obtinere, seculaue omnia edurare, valuerit.

Hoc, grande forsan Paradoxum, ut adstruam, præmittam id, quod in *Lingua Hebræa* usu evenisse, communis agnoscit sententia.

Floruit illa, eodemque ferme in habitu perseveravit, ultra tria milia annorum, antediluviana quoque secula computando, quo longissimo temporum tractu tam parum sensit mutationis, ut eandem sub *Ezechiele* & *Jeremia* faciem præferat, quam sub *Mose* gerebat, quamque adeo inde a primordiis suis possidebat.

Quid causæ? Haud dubie quod rara cum exteris commercia coluerint Hebræi, & a ceteris fere populis seclusi vixerint. Accedebat Religio, & summa illa, qua gentis suæ Conditores, Patriarchas, prosequebantur, veneratio.

In Ægypti gravi, & longinqua, illa servitute, jam tum debuisset *Lingua* Israëlitarum degenerare, nisi separata veluti, in Gosenis arvis, Respublica, Patriique nominis, & sermonis, amor, eam conservasset.

In terra Sancta deinceps externa sæpe arma, externa subiit jura, nec tamen diuturna.

Ergo semper sese e cladibus relevare, atque a contagione vindicare valuit, donec per calamitatem Babyloniam a fundamentis labare cœpit, ac tandem ultimam traxit ruinam.

Fingamus interim Terram Sanctam nunquam externis armis jugisque tentatam, nunquam peregrinis exercitibus inundatam, nunquam sedibus convulsam atque emotam; Ecquis paradoxa sonaret, qui causis magnarum mutationum remotis, *Hebræam Linguam* ad nostra usque tempora ibi perdurare potuisse adseveraret, in eadem ferme integritate,
eo-

eodemque in vigore nativo, quem primigenia stirps atque origo ei inſeverat.

Planiffime hac in conditione verſatur Lingua *ſectanidarum*, *Abrahamidarumque*, in *Arabia* ſinus interiores ſemel feliciter intromiſſa.

Senſit illa quidem ſuas quasdam vices, atque novationes, circa corticem hærentes, nec quicquam de medulla delibantes.

Satis magna etiam detrimenta perſenſit, in vocabulis deperditis, Radicumque ſimul ac Ramorum haud exiguam fecit jacturam, quum *Alchalilo* Lexicographorum Patri ſi id accredimus, Vaſtiſſimo ambitu olim continuerit duodecies millies mille, trecenties quinquies mille, quadraginta duodecim voces.

Quod tamen de Veteri Opulentia ſuperest, & ſuperest *Oceanus*, ſuperest *immensa* quædam *ſylva* atque *materia*; id a primæva ſcaturigine non multum diffluxiſſe, neque ab indole illa ingenua degeneraviſſe, magnis rationum ponderibus atque momentis vinci poſſe videtur.

Ac primo quidem oculos conjici velim in admirabilem illum ſitum *Peninſulæ Arabicæ*, a reliquo orbe terrarum firmiſſimis clauſtris diſſociatæ, Naturæque ipſius manu, hinc maribus infidis, illinc omni fluctu mobilioribus arenis, ſic diſſeptæ, ut illa thuris myrrhæque beata mater, illa aromatum terra nutricia, tanquam ſecretiſſimus aliquis Hortus Edenis, ſeſe exteris omnibus inaccessam, atque inviolabilem, merito gloriatur: cujus proſecto meditullium nec Veteribus unquam fatis exploratum fuit, nec noſtris adeo ſeculis, quibus novi quoque orbes patuere, perluftratum eſt, atque introſpectum.

Quicquid ibi Commerciorum & olim exercitum, & etiamnum exercetur, extimas tantum oras circumlambit, nec ad interiora unquam ſeſe penetrare potuit.

Ergo quæ ſemel ibi fidæ, altasque, radices egit Lingua primæva, Lingua antediluviana, ampliſſimosque ramos fœcundo in ſolo explicuit, nulla ne aura quidem externæ contagionis adflari, nedum adulterari atque corrumpi potuit.

Hoc ipſum, ſecundo, evidentius adhuc omnium in oculis deſiget mos conſtans *Arabum* illorum *Eudæmonum*, inde ab ultima memoria ipſis commendatus, ut quicquid peregrinorum, Indorum verbi gratia, aliorumve, ſedem inter ipſos figit, interiusve permeat, commerciorum cauſa, iis omnibus omniſeminarum uſu, connubioque, interdican, ut ita nihil peregrinitatis inter eos inoleſcat, generoſumque illum tum fan-

guinem, tum sermonem, quo caput supra nubes tollunt, inficiat.

Tertio palmarium præbet argumentum perpetua illa, & nunquam interrupta *Tabbaorum*, sive *Regum Jectanidarum*, successio, quam Arabia Felicis monumenta, inde a primis Originibus, deducunt ad tempora fere *Muhammedis*, in cujus annum natalem incidit celebris illa expeditio *Abrahæ Al-Asbram* sive *Cicatricosi*, aut *fisso naso præditi*, qui & *صاحب الفيل* Dominus elephanti, quod vægrandi vectus Elephanto, magno comitante exercitu, *Caabam Meccanam* susceperat destruentam.

Hic *Abraham* tum tempestatis nomine *Alnasjoschi*, sive *Negusi*, id est *Æthiopum imperatoris*, Arabiam felicem procurabat, *Regno Homeritarum* paulo ante ab Habessinis extincto, quod *دو جدو* *Dsu Sjadan*, ultimus stirpis *Jectanidarum* Christianum sub sua ditione nomen ferro, flammaque, evastaret.

Hi sunt illi *Homeritæ*, ab *Homeir*, filio *Saba*, sic appellati, qui & *Sabæi* alias dicti, quorum sub posteriore illo titulo frequens est mentio in Sacris, tanquam auro & aromatibus opulentorum, quin imo quorum *Reginam*, *Belkis* vocant Arabes, *Salomonis fama excitavit*, ad sapientiam ejus *Arabicis suis ænigmatibus* explorandam: unde mihi, ut id in transitu submoneam, haud leve nascitur documentum, ad *Hebræi Arabicque sermonis summam Convenientiam* demonstrandam.

Eorundem & sub *Sabæorum*, & sub *Homeritarum*, nomine Historia meminit profana, tanquam gentis opulentæ simul & præpotentis: cui nullus unquam Victor Victricia late circumferens arma, servitutis jugum imprimere potuerit: invictis illis naturæ propugnaculis videlicet, quibus circumcincta est *Jemanensis Regio* omnem peregrinam vim eludentibus.

Utique nec *Assyrii*, nec *Babylonii*, nec *Persæ*, nec *Macedones*, nec ipsi adeo *Romani*, unquam huc penetrarunt, quantumvis ambitiosus ille *Magni Pompeji* animus arderet, Syria omni perdomita, Felices hæc sedes subjugare, Romanumque imperium Oceano Indico terminare.

Luculentum hanc in rem est testimonium *Plinii H. N. L. 6. cap. 28*, ubi perlustrata Arabiæ peninsula, addit, „Romana arma solus in eam terram adhuc intulit *Ælius Gallus* ex equestri ordine. Nam C. „*Cæsar*, *Augusti* Filius, prospexit tantum *Arabiam*. *Gallus* oppi- „da diruit, non nominata ab auctoribus, qui ante scripserunt. Re-

censet

cenſet deinde ſex, ſeptemve, ignobilia nomina, excepta *Mariaba*, urbe regia; itemque *Caripeta*, quo longiſſime proceſſerit. Cetera, interiorum ſitum ſpectantia, ait Gallum explorata retuliſſe. „Numerofiſſi-
 „mos eſſe *Homeritas*, *Minais* fertiles agros palmetis, arbuſtisque.
 „*Chatramotitas* armis præſtare. *Sabaos* ditiffimos ſylvarum fertilitate
 „odorifera &c. &c. &c. Subnectit deinde, quod ſilentio præterire non poſſum, „apud hæce
 „gentes ſubſidere maxime opes *Romanorum*, *Parthorumque*, venden-
 „tes quidem quæ e maribus, ſylvisque, ſuis capiant, ſed nihil invicem
 „redimentes.

Inæqualem cernitis conditionem commerciorum, *Arabiaque Felicis* Dominos nec *Romanæ* potentiæ hinc, nec *Parthicæ* illinc, faſces ſubmittere coactos, ſed utriusque potius imperii Spolia ad ſe convehentes.

Aliud adhuc documentum illuſtre præbet idem Naturalis Hiſtoriæ promus condus. L. XII. C. XIV. ubi Thuriferam Regionem ita deſcribit, ut nihil in toto orbe ſecluſius cogitari queat. „Thura, in-
 „quit præter *Arabiam*, nullis; ac ne *Arabia* quidem univerſæ. In
 „medio ejus fere ſunt *Atramita*, pagus *Sabaorum*. Caput regni
 „*Sabota*, in monte excelſo, a quo octo manſionibus diſtat regio eo-
 „rum thurifera, *Saba* appellata, quod ſignificare *Græci* myſterium
 „dicunt, undique *rupibus invia*, & a dextra *maris ſcopulis inacceſ-*
 „*ſa*. Attingunt *Minaei*, pagus alius, per quos thus evehitur uno
 „tramite anguſto. Nec præterea Arabum alii thuris arborem vident;
 „ac ne horum quidem omnes. Nec arboris iplius quæ ſit facies con-
 „ſtat. Res in *Arabia* geſſimus, & *Romana* arma in magnam ejus
 „partem penetrare: C. etiam *Cæſar Auguſti* Filius, inde gloriam
 „petiit, nec tamen ab ullo, quod equidem ſciam, *Latino*, arborum
 „etiam tradita eſt facies: *Græcorum* exempla variant.

Apparet proſecto, ne oculos quidem Romanos, nedum vim ac arma, illuc penetrare potuiſſe, quum nullus *Latinorum* thuriferam arborem unquam adſpexerit.

Plenum quoque & grave teſtimonium *Diodori Siculi* L. 2. *Biblioth.* p. m. 64. „Gens *Arabum* libertatis perpetuo amans eſt, nec ullo
 „pacto extraneum principem tolerat. Ideo nec *Persarum*, nec *Ma-*
 „*cedonum* poſtea, Reges, quamvis potentiſſimi, nationem hanc ſubi-
 „gere valuerunt. *Arabia* enim, quod partim deſerta ſit, partim a-

„ quis defecta, occultisque puteis, quos indigenæ tantum norunt, in-
 „ tercepta, ab externis militum copiis non potest expugnari.

Rationem auditis sane quam solidissimam, quæ ut semper invictam, semper intactam, illam Regionem præstitit, ita etiamnum omnem externam potentiam cervicibus *Jemanensium* depellit.

Aliud adhuc documentum ejusdem *Diodori* proferendum mihi est, luceque aliqua ex *Historia Arabica* adficiendum, ut ad eam inde vicissim haud poenitendus fructus redibit. Is L. 3. *Bibl.* p. 126. *Sabaorum* viridaria circumlustrans, & graphice pingens, subnectit, Βασιλέας δ' ἐκ γένους ἔχουσι τὰς Διαδεχομένους. Vertitur, *Reges successionē gentili imperant.* Non male, nec tamen per omnia bene, major enim vis & emphasis residet penes τὰς Διαδεχομένους, qui repræsentant & exprimunt titulum *Tobbaorum*, circumdari solitum Regibus *Sabaorum* e gente *Jectanidea* oriundis. *Tobbao* enim, تَبَع, διάδοχον, διαδεχόμενον, *successorem* designat Arabice, a themate تبع *secutus est, successit.* Jam vero disertim testantur Philologi Arabum, *Tobbaorum* appellatione insignitos tantum fuisse antiquos illos, & præpotentes, Reges, qui *Hadramaut*, *Saba*, & *Himjar* perpetua serie possederunt; id est *Jectanidas*. Instar omnium nobis nunc erit *Abulpharagius* in *Historia Dynastiarum*. „ Regnum *Arabum*, inquit, ante „ *Muhammedem* fuit penes Tribus *Kehtan*, sive *Jectan*, præcipuaque „ Regum Familia apud *Himjarenses*, *Homeritas*, e quibus fuere الملوك السادة الجبابرة المتتابعة id Cl. *Pocockius* reddidit, *Reges, Domini, Tyranni, & Tobbai*; in quatuor membra dissecto eo, quod uno continenti filo fuerat enunciandum, *E quibus fuere Reges late Domini, late potentes, sibi invicem longa serie succedentes titulo Tobbaorum.*

Hi haud dubie sunt Διαδεχόμενοι *Diodori*, & quidem ἐκ γένους, quia videlicet illa Regnatricis domus *Jectanidarum* habebatur sacrosancta, haud secus ac *Muhammedis* *successores* deinde titulo *Chalipharum* consecrati fuere.

Illuc pertinet, quod ibidem attexitur in *Biblioth. Historica*, „ Esse „ quidem eos absolutissimos Dominos, qui nemini gestorum rationem „ reddere cogantur, sed tamen captivos quodammodo attineri, quippe „ quibus Regia, deliciis circumfluente, nunquam pedem efferre „ liceat, veteri Oraculo lapidibus obruendum decernente, qui id facere „ re sustinuisset.

Se-

Sequuntur ibidem, quæ me ab hoc excursu in viam reducent, *Sabæos* illos, quum per omnium seculorum memoriam propter distantiam locorum, τὸ ἐκτοπισμὸν, *terris exemptum situm* diceret *Plinius*, in nullius unquam Victoris potestatem devenerint, auro argentoque ἑπικλυζέ-
 ῃ, inundari, ac præsertim ἐν Σαύαις, ubi Regia ipsis sedes. Nodum nectit illud ἐν Σαύαις, malletque Cl. *Rhodomannus* ἐν Σάβαις: sed Σαύαι vel Σαχίαι exhibere videntur ساعة *Sangao* *Jemanensium* celebratissimam Metropolin, *Damasco* magnitudine & magnificentia parem, *Uzal* veteri nomine dictam, a primo conditore *Jectani* filio, cujus filius traditur *Sangao*, qui alteri isti appellationi ansam dederit.

Pergit porro *Diodorus*, „ Omnia ibi supra fidem sumtuosa: porticus domuum & templorum partim deauratas, partim argenteas, in capitellis effigies sustinere. Laquearia, valvas, preciosis lapillis distinguui. Incredibilem esse reliquam magnificentiam gentis, per longas ætates illibatam & illabefactam felicitatem obtinentis, & procul dissitæ atque disclusæ ab omnibus, qui alienas opes avare inhiant. ”

Si ergo, id quod nunc fidem superare amplius non videbitur, sub sceptro *Jectanidarum*, antiquam semper libertatem & gloriam conservavit seclusissimus hic terrarum angulus, per tria fere millia annorum; si saltem nullis peregrinis armis exercitibusque fuit peragratus; si nulli gentium domitori edomitus, sub jugumque missus; multo minus sedibus suis emotus, excussus, evolutus: quid quæso aliud relinquitur ad concludendum, quam cessante omni causa degenerantis a sua stirpe sermonis, *Linguam Arabicam* integram intaminatamque perseverare potuisse, quin imo debuisse.

Quod enim attinet ad invasionem illam *Habessinorum*, qua seculo sexto, paulo ante *Mubammedis* exortum, *Homeritarum* sive *Sabæorum* imperium eversum fuit, ea ne minimum quidem hic momentum facere potest; tum quod *Æthiopes*, & ipsi *Jectanidarum* propago, *Arabice*, vel dicam *Hebraice*, loquerentur tunc tempestatis; tum quod per præsidēs ex Arabum natione creandos provinciam istam rexerint ad breve tempus: tum denique quod jugo mox excusso *Mubammedes* ipse novæ potentiae jecerit fundamenta, cum qua ad summum Majestatis fastigium, ut gens, sic lingua *Arabica* sese extulit, atque potentiore adhuc vinculo Religionis florentissima Orbis imperia ita sibi obstrinxit, ut Arabice cal-
 le-

lere cultus Divini proram fere constituerit & puppim, ejus Linguae religiosissima reverentia omnibus *Muhammedanis* cum lacte matris instillata, sic ut magna consensione ac conspiratione acerrimorum studiorum, undique terrarum ac gentium, concursus sit, ad *Linguae Arabicæ* adyta ex vetustissimis monumentis referenda, omnesque ejus prias dotes, proprietates, divitias, clarissima in luce collocandas.

Longo equidem sermone detenti, & delassati, A. H. suspiratis ad finem, ex oreque meo solenne illud *Dixi* anhelatis. Nec tamen *Dixi*. Eloquar an fileam! Longe, longeque, spatiosior campus mihi restat emetiendus: Tres *externas* tantum *Causas* semet tuentis semper, nativoque in honore sustinentis, Linguae Arabicæ Vobis explicui; quum *interiores* mihi *Causæ* ac *Venæ*, indelibatæ illius integritatis, multo plures & uberiores adhuc scaturiant. Iis autem reclusis ac deductis, tum enimvero superest, quod vel omnibus illis Copiis quas promsi, & promam, mihi ademtis, elusisve, solum, atque in solidum, omnem dubitationem possit profligare, mihiq; vel potius *Veritati*, & *Luci* illi, quam Hebræa Lingua in bene multis desiderat, victoriam desponsare.

Contremuistis, credo, A. H. & gelidus manat per membra sudor, quippe quibus longa adhuc tædia erunt devoranda, si quod comminor, exequar.

Sed aquulam vobis obsepabo; Vestram mihi gratiam, ex qua totus excidi hisce minaciis, quantocyus iterum redimam, communique voluptatis, quam Finis vobis adferet, sensu, reconciliabo. Ergo igitur, etiamsi nondum *Dixi*, ac forte ne ad dimidium quidem *Dixi*, tamen bona fide nunc dicam

D I X I.

ALBERTI SCHULTENS
O R A T I O
A L T E R A

DE
LINGUAE ARABICAE

ANTIQUISSIMA ORIGINE, INTIMA AC SORORIA
CUM LINGUA HEBRAEA COGNATIONE, NUL-
LISQUE SECLIS PRAEFLORATA PURITATE.

H A B I T A

A. D. 20. Junii A. MDCCXXXII.

Quum Ordinariam L. L. Orientalium professionem in Illustri Ba-
tavorum Academia quæ Lugduni est, Auspicaretur.

ALBERTI SCHULTENS

ORATI

ALTRA

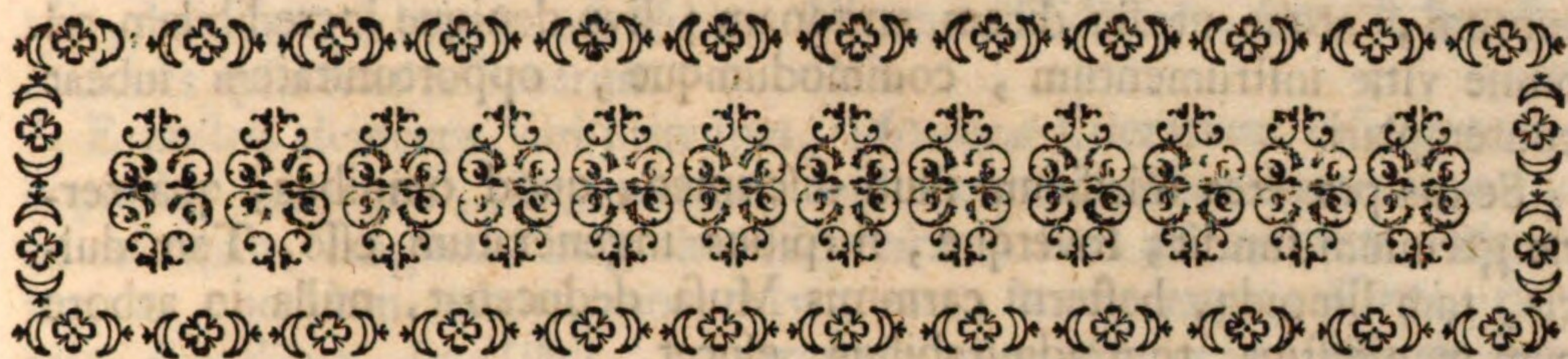
LINGUAE ARABICAE

ANTIGUISSIMA ORIGINIS INTIMA AC SORORIA
CUM LINGUA HEBRAEA COGNATIONE, NUL-
LISQUE SECVLIS PRAEFLOKATA PURITATE.

HABITA

A. D. 30. Junii A. MDCCXXII.

Quintus Ordinarius L. Orientalium professorum in Illustri Br.
Lycæo Alsatia per Lugdunum est, Auficatus.

O R A T I O

S E C U N D A

D E

LINGUAE ARABICAE
ANTIQUISSIMA ORIGINE,
INTIMA CUM HEBRAEA LINGUA CONSANGUINITATE,
NULLISQUE SECLIS PRAEFLORATA PURITATE.

- I. *Academiae hujus Rector Magnifice.*
- II. *Perillustres ac Generosi Academiae Curatores, Patriae Vestrae Patres, & Sapientissima Columna.*
- III. *Quique Illustrissimo Collegio ab Actis es & Secretis Vir Nobilissime, Gravissime.*
- IV. *Celeberrima omnium Doctrinarum, Scientiarum, Artiumque ac Literarum Humaniorum Professores, Orbis Literati magna Decora & Ornamenta.*
- V. *Qui Tribunalis Academici Acta ac Secreta consignas Vir Nobilissime, Spectatissime.*
- VI. *Oraculorum Coelestium Interpretes facundissimi, plurimum Venerandi.*
- VII. *Doctores quacunque Eruditionis Laurea Conspicui, Commendabiles.*
- VIII. *Musis sacrata Pectora, flos bonosque ad praecleara quaque succrescentis juventutis.*
- IX. *Cives, Hospites, suo quisque Ordine graduque spectabiles.*

INTER munera, quibus orbis Eous, a divite Natura auctus, superbit, caput magnifice effert Nobilis illa, ac vere Princeps inter Arbores, *Palma Dactylifera*: sive pulchritudinem, & speciosissimum stirpis, comæque, decus; sive vivacissimam seculorumque contemtricem longævitatem; sive lætissimum lautissimumque florum, fructuumque, proven-

ventum, atque ut sic dicam annonam; sive denique incredibilem ad omne vitæ instrumentum, commodumque, opportunitatem lubeat contemplari.

Sexus præterea mirificum illud discrimen, quod omnibus, quæ terræ gremium fundit, fovetque, stirpibus ingeneratum esse, Tam dulcis, tam limpida, hesterni carminis Musa deducebat, nulla in arbore cum manifestius, tum admirabilius, elucet.

Etenim ut alia stupenda generis masculi, fæmineique, conjugalisque adeo nexus, quo hæ arbores inter se consociatæ sunt, indicia atque documenta mittam, admirationem commoveat necesse est grande illud ac potens Naturæ Genitricis arcanum, quod nisi *Mascula Palma* floribus adflentur, pollineque eorum feminali conspergantur, *Palma Fæmellæ*, omnis earum fœcunditas sterile scat, atque Dactylorum melligeni illi fœtus, quinta Nectaris parte imbuti, maturitatis exfortes, abortivo defluxu Matribus excidant, hiantemque colonum ludant.

Cum his Orientalis Soli Cœlique Alumnis; dulcissimo inter se connubio devinctis, subit animum contendere, atque comparare, geminas, germanasque, Orientis Linguas, quæ Muneris, quod in hac splendidissima panegyri capeffo, proram constituunt atque puppim: *Hebræam* dico atque *Arabicam*.

Hæ multis magnisque nominibus principatum sibi quendam inter Linguas vindicant, atque Palmarum ad instar caput exferant.

Hebrææ, quæ salutaris Doctrinæ dulcissimos copiosissimosque fructus nobis profundit, *Palma Fæmellæ* similitudinem circumdo.

Arabica vero imaginem adapto *Palma Masculæ*, quippe cujus *florere* vegeto, ac *polline* fœcundo, adflata, atque adspersa, *Hebræa Mater*, in spathisque suis gravidata veluti, multo prægnantiores uberioresque sensus, e sacratissimo Verbo, Cultoribus suis reddet, fructusque maturioris mellea dulcedine eosdem commulcebit.

Scilicet tanta est harum Linguarum non vicinitas, non affinitas, sed consanguinitas, sed Connubialis communitas, unitasque, ut brachia sibi mutuo tendant, opemque præsentissimam ferre gestiant, quippe quæ iisdem nixæ radicibus, ejusdem Genii, ingenique, participes, unius sermonis geminam tantum constituunt Dialectum, inter quas haud plus discriminis, ac divergii, intercedit, quam quod in corpore sermonis *Græci* Dialectum *Atticam* *Jonicamque* discriminat.

Hoc certissimo principio ducti *Rabbini*, qui in Lingua patria ab oblivione revocanda defudarunt, quam plurimis vocabulis intermortuis,

tuis, beneficio Linguae *Arabicae*, Vitam reddiderunt, hoc est significationes ipsis suas restituerunt.

E nostris deinceps Viri principes, *Arabicae* Literaturae instrumento copiosius subornati, succinctique, multo quoque efficaciorum curam, ac culturam, languenti in multis *Hebraicae* Arbori admoverunt, atque novum quoddam robur, novum vigorem, honoremque, *stirpi, ramis, frondibus, fructibus*, universaeque adeo *Materiae*, qua se late explicat, atque diffundit, indiderunt.

Hæc methodus, quum reliqua fere adminicula exhausta sint, ac consumpta, quicquid adhuc ad Linguae *Hebraeae* scientiam percolendam, perpoliendamque, desideratur, & desideratur profecto multum, largiter sufficere, atque subministrare, valet.

Ea ut omnibus quam commendatissima sit, atque praesertim Literarum sacrarum Studiosis sese insinuet, ad magna Magnorum Virorum vestigia mecum persequenda, praedictae cuidam opinioni occurrendum esse video, quæ ut facillime obrepere potuit, ita vehementer irroborasse, nunc quidem, apud quam plurimos, videtur, *Dialectum Arabicam* & multo recentiorum esse *Hebraea*, & multum a pristina puritate descivisse: ac proinde tantam cum auctoritatem, tum utilitatem, atque *influentiam*, per stirpis *Hebraicae* venas medullasque dimanantem, immerito ei arrogari.

Hanc sinistram suspicionem, qua *Palma* nostra *Arabica* praegravatur, nisi discutiat, indeque Victrix sese emergat, frustra *Sorori* simul *Conjugique* suæ *spadices* porriget *Masculo* flore turgentes, ditiorumque ei messem pollicentes, si se vegetabili ista aura tangi, animari, uberrari, patiatur.

Eum in finem ante triennium in *Frisiorum* Illustri Academia adhuc versans, *Oratiunculam* habui de Linguae *Arabicae* Antiquissima Origine, intima ac sororia cum *Hebraeorum* Dialecto cognatione, nullisque seculis praeflorata puritate.

In ea ostensum, *Hebero*, unde *Hebraeis* & nomen ductum & genus, duos fuisse filios, majorem natu *Phalegum*, tempore scissarum ad *Babelem* Linguarum in lucem editum; & minore natu *Joktanum*, post confusionem demum istam procreatum: qui ambo in parentis *Heberi* sinu, domoque, *Unam* hand dubie *Linguam* imbiberint, deinceps in duas *Dialectos* abituram, *Hebraicam* alteram, a *Phalego* transmissam ad *Abrabamum*, ejusque posteritatem: alteram *Arabicam*, cum *Joktani* numerosissima familia in *Arabiae* Felicis sedes seclusis-

simas immissam: ubi postquam semel radices egisset generosissima hæcce *Palma*, nunquam degenerarit, sed ad Tempora usque *Mubammedis* in integritate sua perseverare non potuerit solum, sed & debuerit, *novisque mox Religionis ac potentiae Mubammedicæ firmamenti suffulta* constanter perseveret.

Illius illibatæ integritatis, ad *Mubammedis* usque exortum, tres attuli *Causas*, quas vocavi *Externas*.

Prima erat, exteris *inaccessus* ille *situs peninsulae Arabicæ*, ad cuius meditullium nec *commercium*, nec *connubia*, alienigenarum, unquam penetrarint, quibus Linguæ sensim sine sensu contagionem trahunt.

Secunda, quod seductissimo in recessu suo mei *Arabes Eudæmones* nullius præpotentis imperii Victricia senserint arma, nec sub jugum illi unquam a gentium domitoribus, multo minus sedibus suis expulsi fuerint: quibus satis ferme fundamenta quoque Linguarum labefactari, ac convelli, solent.

Tertia, quod a *Jostanidis* fundatum in *Arabia* centro Regnum, ejusdem Regnatricis Domus auspiciis felicissimis ter millenos, circiter, annos eduravit, atque seculo demum sexto *Æræ Christianæ*, invasione *Habessinorum* fuerit subversum: quæ stabilissimæ opes conditorum gentis *Arabicæ*, ingens simul stabilimentum Linguæ eorum gentilitiæ præstiterint.

Submonui tunc, *stabilitatis ejusdem, integritatisque intemeratæ*, omnem adulterationem a se aspernantis, *interiores* quoque *Causas*, ac *Rationes*, complusculas mihi præsto esse, quas commodiori occasione reservandas censerem.

Ea nunc occasio auspiciatissime mihi adfuit, quum tale videatur hocce argumentum, ut ex media Literarum Orientalium professione, quam solennitas hæcce mihi imponit, veluti efflorescat, neque omnino abhorreat ab auribus hujus Literatæ Coronæ: quas hac conditione vacivas, facilesque, mihi commodari velim A. H. si quæ dicenda habeo, brevissimis spatiis decucurrero, potiusque aliquid ex meditatæ amputaro, quam patientiæ Vestræ gravis incubuero.

Inter Causas interiores mirabilis illius Constantiæ, qua *Dialectus Arabica*, sui semper similis, tempus cuncta vincens evicit, atque a primigenia sua indole nunquam degeneravit, Principem locum occupat opinio, altissimis radicibus in *Arabum* mentibus defixa, *Linguam* ipsorum esse omnium *Antiquissimam*, ipsis Mundi natalibus æqualem, atque Humani generis progenitori divinitus infusam. Eandem fuisse gentis *Hebrææ* gloriationem quis ignorat? Sunt

Sunt Capitalia in Orbe Literato ingenia, quibus Ridiculariam esse & imaginationem, & Litem, hancce visum, quum secundum ipsorum sententiam Lingua primæva toto, quod ajunt, Cœlo ab omnibus in universum Linguis discreparit, neque cum Dialecto vel *Hebræa*, vel *Arabica*, quicquam magis commune habuerit, quam vel *Græcus*, vel *Latius*, vel *Belgicus*, vel alius quicumque cognitus nobis, sermo.

Id etiam si liberalis concederem, nihil argumento, quod ex opinione tantum *Arabibus* insita, primoque cum lacte indita, nectam, derogaretur.

Securius tamen, fidentiusque, id asseverari video, quam solidis fundamentis constabiliri: quamque magis ad hanc quæstionem commeditor, tam magis adducor ad credendum, istam Linguam *Antediluvianam*, a *Postdiluvianis* omnibus tanto opere, & facie, & forma, dissidentem, atque ex toto deperditam, merum esse suaviludium, atque ingeniosis e cerebris, ut Jovis e capite Minervam, profiluisse.

Calculum proinde receptissimæ adjiciens sententiæ, statuo, eandem ferme Linguam ante Diluvium tenuisse, quæ deinceps *Hebræica* nomen ab *Hebero*, ejus ad *Abrahamidas* propagatore, invenit.

Neque tamen *Hebræis*, in hac contentione de principatu Linguarum, Palmam ita in solidum adjudico, ut nulla Laureæ istius particula *Arabibus* relinquatur: nam quemadmodum supra jam insinuatum, alioque sermone copiosius declaratum est, *Dialectus Arabum* ex *Heberi* quoque domo profecta, atque per *Jostanum Arabiæ Felicis* conditorem propagata, ut *Hebræica* per *Phalegum*, eandem, jure Natalium, hæreditatis portionem cernere, atque adire, debuit e Lingua primæva, quam *Hebræi* adierunt: ita ut quicquid ex *Antediluviani Sermone* fontibus defluerit ab *Hebero* per *Phalegum* ad gentem *Hebræicam*, id ab eodem *Hebero* per *Jostanum* ad gentem *Arabicam* derivatum, atque transfusum, fuerit.

Si itaque *Peninsulani* mei, *Arabiæ Felicis* sessorum, haud ex vano sibi possessionem Linguae primigeniæ obvenisse gloriati fuere: quin imo si vel ex vano ista opinione semper fuere imbuti, quod mihi jam, argumenti hujus vim adstricturo, perinde habetur: quilibet facile persentiscit, ingentia inde studia exardescere debuisse genti, se suaque magnifice circumspicienti, ad venerandum illud ac sacrosanctum ipsis depositum, a *profeminatoribus* pro flore delibatissimo humani eloquii commendatum, omni industria, diligentia, cura, religione custodiendum, atque in Arce, tanquam lapsam Cœlo munus, Palladiumque, dedicandum.

Ex:

Ex hac Prima causa, Altera mihi subnascitur, haud minus gravis, ac valida, summa nempe ejusdem Linguae admiratio, qua eam *Arabes* ut Caelo demissam, in Caelum vicissim evehunt, atque immensum quantum ceteras Linguas antecellere praedicant: *sive* copia spectetur & ubertas; *sive* vis, nervus, robur; *sive* flos honosque translatae. ac luminibus distinctae, Orationis, *sive* grandiloquentia, pompa, majestas; *sive* denique sublime illud, & vibrans, quod fulminis ictu potentius ferit.

His dotibus, virtutibusque, Linguam suam, instar Solis, refulgere dictitant, ad cujus jubar praeradians reliquae omnes, velut sidera minora, caput subducere cogantur.

Enimvero lubentissime patior, has glorias, jactantiasque, deflari, atque Philautiae isti imputari, qua infatuatae ferme gentes, etiam sapientissimae, alias nationes, ut Barbaras, praese abjiciunt.

Non etiam is sum, qui Eloquentiae Palmam *Graecis*, *Latinisque*, dereptam, *Arabum* Capiti imponere moliar.

Sed asseverare nullus reformido, quod si affluentissima illa, & inexhausta, materia *Linguae Arabicae* contigisset *Graecis*, contigisset *Latinis*, benignius adhuc excellentibus illis Cultoribus fuisset responsura, atque illustriorem Eloquentiae coronam iisdem circumdatura.

Scilicet, ut rivulos missos faciam, duo magni sunt fontes, ex quibus summum decus, atque Regnum veluti, Eloquentiae, ad aliquam Linguam gentemque, potest redundare.

Alter situs est in Vena exteriori verborum aptissimorum, quae sensus animi sui exprimere volenti copiosissime adfluant, & tanquam ex scaturigine exuberantissima subministrentur.

Alter interiore manat Vena ingeniorum, quae si & Naturae, & Doctrina, & Artis, amicissima temperatura, potentissimaque consensione, fuerint foecundata, atque animata, ad conceptas magna mente cogitationes verbis in omnem formam sequacibus, sententiisque ubertim scaturientibus, expromendas, tum enimvero efflorescit illud decus, illud pondus, Orationis, cui sceptrum, & Regale fastigium, deferendum.

Jam vero usu evenire deprehendimus, ut Lingua copiosissima ab ingeniis haud fatis copiosis quandoque destituatur; atque ex adverso ingenia uberrima a Lingua minus uberi frustrentur: de quo ipso, quamquam invitissime id faciat, confitentem, deque patrii sermonis angustiis, praese *Graecorum* amplissima copia, conquerentem Romanae Eloquentiae principem meminisse potestis A. H. Su-

Superantur ergo *Arabes* a *Græcis*, *Latinisque*, illis omnia facundia Heroibus, & longo superantur intervallo: non tamen a Lingua sua destituti, sed a semet ipsis; quin ne a semet ipsis quidem, nec *Naturalis* defectu *Venæ*; quum indoles genti insit vivida, erecta, ardens, ad summa quæque adspirans; sed destituti a *Doctrinis*, *Artibusque*, quarum lumen serius *Arabiam* collustravit: quæ *Doctrinae*, *Artesque*, excellentiores si citius ipsis illuxissent, atque influxu suo felicem illam Linguae copiosissimæ materiem vegetassent simul, simul castigassent, atque a nimia luxuria revocassent, profecto non ventosas laudes suæ Linguae arrogasse reperirentur, quum eam dotibus, virtutibusque, quas supra attigi, omnibus aliis præfulgere gloriantur.

Sane, ut uni nunc tantum opulentia, affluentiaque, insistant pro specimine, quamvis ultra dimidiam partem Radicalium Verborum, cum suis sibi derivatis, ac propaginibus, deperditam esse, Critici subactissimi tradant, tamen id quod superest, *Oceani* cujusdam, ingentes ac profundas aquas vehentis, prospectum præbet: cujus ambitu negant a quoquam mortalium, vasto pectore, citra Spiritus Prophetici adflatum, unquam comprehendi potuisse: qua inveterata gentis opinione callidissime rebus suis velificatus *Muhammedes*, Prophetæ sibi titulum inde potissimum circumdedit, *Coranoque* suo fidem adstruxit, quod Linguae *Arabicae* abditissimos thesauros sibi reſeratos, ac Divinitus concreditos fuisse, ex flumine & lumine præpollentis sui eloquii appareret.

Largior equidem, *conclusas sufflatis foliis auras* imitari tales voculas jactabundas: eæ tamen ipsæ id, quod nunc unice intendo, mirum in modum illustrant, firmanque; Nullam scilicet vivere, Nullam vixisse gentem, cui Lingua patria tantum incusserit admirationis, facrique veluti horroris: quam pro causa efficacissima sese sustinentis, & usque ac usque nativum decus obtinentis Dialecti *Arabicae*, peritos rerum Arbitros mecum scio agnituros.

Hinc ansam mihi porrigi sentio, ad Tertium, semper vigescentis, priscumque habitum constantissime servantis Linguae hujus, fontem recludendum. Nostri videlicet *Eudæmones*, pacatissimo, ac florentissimo, in Regno *Joclanidarum*, generosissima sua Palma superbientes, in eo gloriae suæ fastigium collocarunt, ut eam inviolatam, atque a corruptelis, injuriisque temporum, intactam, sibi suæque posteritati præstarent.

Ut hujus rationis pondus ac momentum percipiatur, vetustissima mihi replicanda memoria est, & prisca gentis studia promenda, unde pateſcet, nullam, vel Eruditissimam, Linguam tanta cura excultam,

M m m m

tam

tam seduloque ab adulteratione defensam fuisse.

Non gloriabantur, inquit *Alfaphadius*, *antiquissimi Arabes*, nisi *Gladio, Hospite, Eloquentia*. Bellicosissimi nempe, iidemque Hospitalissimi, tum demum Laudes suas censebant cumulas, quum Sermone patrii se Callentissimos probassent.

Abulpharagius in *Hist. Dynast. Arabum* mores ante *Mubammedanismum* brevi tabella pingens, ita nobis studia eorum antiquissima delineavit. *Eruditio*, inquit, *Arabum*, in qua sese gloriose jactabant, sita erat in *Linguae patriae peritia*, & accuratissima investigatione proprietatum Sermone, cum Carminum Orationumque elaboratissima textura. Noti etiam illis erant siderum ortus occasusque, & quam in pluviis, tempestatibusque, movendis, vim habeant, quantum quidem longa experientia assequi valere: non autem methodo, per quam subtilior illa & vera scientia comparatur. Quod vero ad philosophiae doctrinam attinet, nihil admodum inde concesserat ipsis Deus; neque eos ad id genus studiorum fecerat idoneos.

Adjungatur hisce, ex *Alsharestanio*, *Genealogiarum gentis, Historiarumque, fidelis custodia*: itemque *Oneirocritice*, in somniorum fatagens interpretatione.

Cernitis Eruditionis pomœria non sane nimis spatiosa, neque, ullam in partem, cum amplissimo illo *Græciæ, Latineque*, omnium scientiarum Regno, comparanda.

Sed quanto minus altioribus disciplinis, artibusque, avocabatur natio, Eruditæ Laudis appetentissima, tanto liberius, acriusque, incumbere, seque totam impendere, potuit in *Linguae Patriæ* cultum, ad ejus delicias, divitiasque, ab oblivione vindicandas, splendidisque auctibus promovendas.

Patentissimus sese Campus hic mihi aperiret, ad immortalia *Arabum* merita hac in parte persequenda, demonstrandumque, nullum in orbe terrarum ostendi posse populum, sive veterem, sive recentiore, in quo domestici sermonis cultura, inde a primordiis, ultimaque rerum memoria, tanto ardore, tamque publico omnium concursu, suscepta, propagata, & ad ferillimos Nepotes, tamquam pulcherrimum patrimonium, transdita fuerit: sed cursum, in quem me diffusissima hæc materia abriperet, refrænandum sentio, contentus judiciis Vestris sagacibus hocce causæ meæ grande præsidium, ac firmamentum, procul prospiciendum præbuisse A. H.

Deproperabo & reliqua, Quartumque non desciscens a semet ipsa
Dia-

Dialecti Arabica fundamentum expediam: in eo positum, quod quum alia gentes, *sive* levitate, & inconstantia, impulsæ, *sive* gratia novitatis, varietatisque, illectæ, Vetera ferme ut rudia, scabra, rancida, abhorruerint, recentiorisque Limæ polituram ambitiose captarint, *Peninsulani* nostri *Jemanenses*, a natura ad omnem gravitatem conformati, priscorumque morum retinentissimi, Vetustum, antiquitate horridum, atque a *Romulis* sibi suis, *Evandrisque* adeo, id est remotissimis tritavis, profatoribusque, relictum dictionis genus adamarint, & quam fidelissime recentare, ac repræsentare, allaborarint: pro adulterina moneta reprobantes quicquid non primævo illo charactere esset signatum.

Agnoscetis iterum, A. H. locum sane quam spatiosissimum, in quo exultare, ac triumphare, mea posset Oratio: sed & hic memet ab impetu, quem dare paratus eram, revocare malim, vel cum aliquo actionis meæ intertrimento, quam malam Vos fatigando inire gratiam. Illud tantum verbulo superaddam, ex hoc fonte esse derivandum, quod *Lingua Arabum*, incredibili ubertate aliarum victrix, vicissim vincatur ab aliis, compositione ad unguem lævigata, atque expolita, atque, post tot secula, asperi multum, indolatique, præferat, instar Roboris alicujus annosissimi; vel dicam *Palma Vivacissima* potius, quæ quamvis tereti stirpis proceritate verticem attolat, superbissimumque comæ honorem explicet, atque ostendet, cortice tamen, vel caudice verius, impolito, vestigiisque ac notis incrementorum, annorumque suorum, exasperato, nonnihil dehonestatur: ea ipsa interim horrida scabritie in maximum commodum redundante, quod per eminulos illos ramorum veterum trunculos, tanquam per scansiles gradus, facultas suppeditetur in arborem cellissimam enitendi, jucundissimosque ejus fœtus decerpendi.

Hac comparatione defluere commodissime licet ad Quintum adminiculum, subsidiumque, *Lingua Arabica*, in novationibus, corruptionibusque, quæ plerasque linguas impurare solent, respuendis, limpidaque primævæ suæ Venæ puritate retentanda.

Hoc situm est in accuratissima illa pervestigatione, observationeque, proprietatum sermonis, quam supra *Abulpharagius* Eruditionis in *Arabia* olim vigentis præcipuam, unicamque ferme, materiam effecisse adfirmabat.

Scilicet nostri *Jemanenses*, longo seculorum decursu, severiorum doctrinarum, curarumque, expertes, summum Literatæ gloriæ culmen collocabant in Originibus Verborum indagandis, Radicumque primigenia indole, ac potestate, ex tenebris eruenda, ut ad illam lu-

cem natus Linguae Genius semet intaminatum tueretur, atque splendoris, dignitatisque, caperet incrementa.

Hunc scopum sibi praefixum habebant Poetae, habebant Oratores, quorum ut Divinus honos, ita maximus semper proventus in *Arabia* extitisse traditur; qui ad Gentis solenniores Panegyres, celebrioresque mercatus, confluere solebant, atque Orationibus, Carminibusque, de principatu ingenii, Literarumque, inter se decertare: in quibus gloriae theatri illi admirationem, applausumque, praecipuum auferebant, qui cum affluentia, potentiaque, Linguae patriae, antiquissimam ejus indolem quam felicissime expressissent, atque fugientes Verborum proprietates, cum accessione lucis ac gratiae, recenti iterum memoriae tradere, ac commendare, valuissent.

In *Graecia* Veteri, quum Ludorum solennium Celebritates florerent, prope majus, ac gloriolius, habitum fuit, *Olympiis* vicisse, quam *Romae* triumphali curru Capitolium scandisse, ut a *Cicerone* alicubi notatum: quo gloriae stimulo, velut aestro quodam, percussa universa Natio, in corporis, ingeniique etiam, certamina, acerrimis studiis consurrexit.

Sed nullus unquam *Olympionica* tantis laudibus in Coelum vectus fuit, per oraque hominum volitavit, quantis *Oratores*, ac *Poetae*, in *Arabia* concelebrati dicam, an consecrati fuere.

Hos *Gazophylacia* appellabant, & *Aeraria*, qui omnes thesauros Linguae divitissimae capaci pectore clausos custodirent.

Hos *Cornua Copiae*, quae largo fluxu quicquid ad usum, ornatumque, patrii sermonis faceret, e beata, ac perenni, Vena profunderent.

Hos *Oracula* divinitus animata, atque instincta, ad florem, honoremque, excellentissimi Eloquii quam integerrimum praestandum: atque praclaris accessionibus locupletandum.

Ubi itaque in aliqua Tribu nobilitari coepisset Orator, aut Poeta, in famamque ire, gratulatum concurrere vicinae Tribus, epulas celebrare, tympana pulsare, nuptiali pompa omnia adornare, ac Felicitatem Tribus illius, laetas inter Choreas puerorum, mulierumque, decantare: Cellioribus adhuc Gloriae Quadrigis imposito illo Literatae Laudis Heroe, quam quibus *Olympiorum* Victores moenia patriarum suarum invehebantur.

Haec omnia autem, quantam habeant vim, ad id, de quo dissero, pervincendum, in omnium oculos, sensusque, me tacente, incurrit; ut vel sola haecce causa intemeratam, per secula, puritatem *Arabicae Linguae* potuerit vindicare, ejusque *Indolem nativam*, & *antiquissimam*, in recentissimo semper vigore conservare.

Quod

Quod si jam cunctis hisce fidele ministerium simul, simul firmamentum, scribendi non defuisse ostendero, profecto complementum, ac cumulum haud poenitendum, causæ hæcenus deductæ, Sexto, & ultimo, loco, imposuisse mihi videbor.

Divinum enim vero inventum,

Mansuram rudibus vocem signare figuris.

Hoc enim Orationi per se fluxæ, evanidæ, cumque aëre, quem verberat, dilabenti, stabilem perennitatem, atque, ut sic dixerim, immortalitatem dedit. Hoc arctissimis cancellis a natura inclusam eandem eduxit in amplissima, nullisque finibus circumscripta, spatia; ut ad remotissimam quoque posteritatem sese extendere valeret.

Orienti pulcherrimum illud munus, beneficiumque, deberi, uno ore, una agnoscitur mente: unde *Cadmum* & nomine, & origine, *Orientali*, eas in *Græciam* invexisse, etiam cirratam nostram turbam, sub ferula trepidantem, haud fallit.

Hic quum *Phœnicus* esset, *Phœnices* in magna gloria esse inventionis literarum annotatum *Plinio*: qui tamen arbitratur *Assyrios* potius istum honorem suo sibi jure vindicare posse; vel & *Babylonios*: quippe qui *Ephigene*, gravi inprimis auctore, nec non *Beroso*, & *Critodemo*, testantibus, habuerint *Observationes siderum coëstilibus laterculis inscriptas* per longissimam annorum seriem, unde æternum literarum usum apparere infert.

Per arduam quæstionem, eandemque fane quam curiosam, vela dare, esset a terra, & portu, quem jamjam tango, in vastissimum mare reveli.

Ad *Plinii* verba id tantum observare liceat, illos *Assyrios*, *Babylonios*-ve, antiquissimos Literarum non inventores, sed possessores, haud alios videri, quam *Noachidas*, qui post Diluvium e montibus *Ararat* in vicinas Regiones descenderunt, ac præsertim in Campestri *Babyloniæ* tractu observationibus Coëstibus sese dediderunt. Cui etiam siderum Coëlique contemplationi adjutandæ Turrim quoque *Babylonicam* ex parte fuisse destinatam, a vero haud abhorret. Hinc porro grande hocce rerum humanarum adminiculum cum *Noachidis* diffusum, propagatumque, esse per *Syriam*, *Phœniciam*, *Palæstinam*, *Arabiam*, *Ægyptum*, non video qua ratione, aut specie, in dubium posset revocari.

Eundem autem Literarum usum, quidni & easdem notas, atque figuras? quas ab *Hebero* per *Phalegum* & *Abrahamum*, tanquam legitimum patrimonium, tenuit natio *Hebraica*; *Joctanidarum* quoque ab

eodem *Hebero* descendente progeniem secum in *Arabia Felicis* penetrales illas fedes intulisse, utique cum re ac ratione conjunctissimum est.

Saltem scribendi artificium, inde a Vetustissimis temporibus, ad *Arabes* quoque pervenisse, testatur illud Venerandæ, canæque, Antiquitatis monumentum, Liber *Jobi*, quem longe ante *Mosè* vixisse, gravissimis rationum momentis & evictum est a Viris Doctis, & ulterius adhuc ita pervinci potest, ut extra omnem aleam collocetur.

Hic *Arabs* cum *Arabibus* sermones illos cædens, *Arabia* genium, mores, Linguam, ad vivum exprimentes, luculentissimum Literarum, jam tum inter *Arabes* vigentium, perhibet testimonium Cap. XIX. quum Verba sua in Libro scripta, vel & in Saxo sculpta, optat in omnium seculorum notitiam mitti, atque posterorum in oculis, mentibusque, defigi.

Enimvero defixa extant illa, atque ad Innocentiæ, Virtutis, Fidei, immortalam gloriam consignata, omnibus seculis admirationi sunt, fuerunt, erunt.

Et cujus scriptoris, cujus tandem sculptoris, docta artificeque manu?

Haud alia profecto quam invicti illius Athletæ, quem ex ingenti certamine triumphatorem, ut unus omnium optime potuit, ita etiam, impulso Spiritu, hocce monumentum ære perennius exegisse, atque suomet stilo exarasse, nunquam, meo quidem judicio, dubitatum fuisset, si ad grandem illum Cothurnum, quo totus hicce Liber a Cap. III. ad finem XLI. est contextus, satis fuisset penetratum.

Est enim *Eloquentiæ Arabica*, per nubes, per astra, scandentis; ut specimen eminentissimum, ita speculum lucidissimum, quod non nisi ab homine *Arabe*, audacissimis Linguæ istius figuris innutrito, conscribi potuisse. Hoc Commentarius, quem emittere meditor, ad singulos Versiculos commonstrabit: qua occasione & id adstruere conabor, non aliam tunc tempestatis fuisse Linguam *Jobi*, & *Amicorum*, quam ipsam illam, quæ nobis disputationum inter ipsos reciprocatarum seriem, tanta tum opulentia, tum potentia, grandisoni eloquii etiamnum in sacro Codice exhibet legendam: discrepantem quidem illam paululum a facie *Linguæ Arabica*, sed ita discrepantem, ut gemellæ Sororis lineamenta quam simillima recognoscas, pendulusque hæreas, diversamne eam, an planissime eandem, debeas pronunciare.

Cernitis A. H. primas tantum lineas ardui moliminis, quod Coronidem imponere debet superioribus, quas pertexui, rationibus: unde quam longissimus sane rerum ordo Vobis mecum exsudandus exoriretur, si ex Carceribus hisce me laxatis effunderem habenis, atque in novum curriculum promicaret, quod se per omnia Literarum vel Vestigia

stigia ac rudera deleta, vel monumenta viva & hodiedum exstantia, quæ *Arabia* mihi suppeditare posset, longe lateque diffundit.

Sed Nos immensum spatiis confecimus æquor:

Et jam tempus equum fumantia solvere colla.

Quod tamen Officii Vestræ fulgor præsentiae mihi injungit, Perillustres Generosique Viri, qui Rem Publicam, qui Rem Academicam splendidissime Curatis, id summa cum Reverentia Vobis a me exhiberi, sub oculis Coronæ hujus frequentissimæ, haud, spero, dedignabimini.

Quam validis, quam arctis, quam potentibus, dicam vinculis me Vobis obstrinxeritis, ut Vos optime nostis, sic ego intime persentisco.

Magnis cum curis conjuncta præmia, beneficia, ornamenta, summos, quos Vobis Honoratissimum Vestrum Munus dispensandos credit, Honores, & Manu munifica, & prolixa Voluntate, & Judicio de me meisque studiis favorabili, in me conguessistis.

Scilicet cumulare voluistis, & tanquam Coronare, Vestrum opus, hominemque qui non nisi per Vos, illustrissimosque decessores Vestros, ad *Literaturæ Orientalis* aliquam forte existimationem inde a prima adolescentia fensim ac pedetentim succrevit, donatum videlicet liberalissime libero ad Orientales Vestros thesauros aditu, in ejusdem incomparabilis Gazæ quandam quasi possessionem immittendum autumastis, illarumque Literarum Professioni admovendum, quarum singulari ac pœne incredibili semper amore flagravit.

Hæc ut stringentissima mihi vincula injiciunt, ita stimulos incutiunt acerrimos, ad gravissimam illam expectationis de me Vestræ adversariam dies noctesque ob oculos mihi ponendam, atque gemina in provincia laboriosa, quam humeris meis imposuistis, ita allaborandum, ut si non fortissimam, quam tenuitas mea non recipit, utique fidelissimam operam, Vobis approbem.

Id ut a Vobis, Illustrissimi Domini, pro vere grati, Vobisque devincti, pectoris pignore præsentis, solido, unico, reputatur; ita mihi immortalitatis instar censebitur, honores, favores, benignissime imperitos, laboribus indefessis, seque fatigatione ipsa recreantibus, ut ita dicam, & animantibus, quodammodo repensasse.

Et Vos principes in Orbe Literato Viri, omnis sapientiæ Divinæ Humanæque Lumina, omnis Eruditionis & Literaturæ Columna, Profes-

fores Celeberrimi: Ita de me habeatis, tum admirationi mihi fuisse semper immortalia Vestra merita, magnasque, quibus utrumque polum implestis, laudes, tum æmulationi honestissimæ easdem perpetuo fore, ut per splendida Vestra vestigia ad aliquam gloriæ Vestræ particulam mihi liceat adspirare: atque Vestrum ad exemplum Spartam qua cohonestatus sum ornare.

Hoc publicum sacrosanctæ & inviolabilis societatis Vinculum, ut mihi per necessitudinem honorificam Collegii Vestri constat, atque ad prælustis Academiæ decus pro virili amplificandum religiosissime constabit.

Sic privatum quoque officium, honorem, amorem, candorem meum a nemine Vestrum unquam desiderari patiar: atque tum demum me Votorum meorum summam adeptum arbitrabor, si omnium Vestrum voluntates, omni genere observantiæ, mihi devinxero, Eisdemque ad suavissimam, integerrimamque, familiaritatem me insinuaro.

Vos denique, florentissimi juvenes, in quos spes patriæ, spes Ecclesiæ recumbit: Maçti estote virtute Vestra quotquot a Magnorum Virorum ore mellifluo pendent, omnium artium, scientiarum, doctrinarumque, uberrimum succum avidis haustibus quotidie combibitis. Maçti præsertim Vos, qui vivis ac perennibus e fontibus *Zionis*, ad Cœlestium veritatum ubertatem, a summis Theologorum, rigari fecundarique amatis.

Vos ut etiam aliqua ex parte propior mea cura contingit: ita non possum non magnopere Vos cohortari, ut in excellentissimorum Verbi Divini interpretum Exemplum, tanquam in Speculum, mecum intuentes, pectora Vestra tum *Latinis*, tum *Græcis*, tum *Orientalibus* quoque Literis, non per prima tantum elementa imbui, non leviter colorari, sed penitus penitusque tingi, & saturari, gestiatis.

Est interim quod læter, & non mihi, sed Ecclesiæ, sed Religioni, sed Eruditioni, gratuler, Musam *Hebraicam*, cum suis sibi Sororibus, & Dialectis, Vobis arridere cœpisse, & ita sese interiore quadam dulcedine commendasse, ut quam plurimi Vestrum ad præclaram hoc in genere expectationem eniteant, excrecant. Maçti iterum Virtute Vestra Præstantiss. Juvenes; *Palmam* ego Vobis in medium deposui, & quidem *Geminam*, unde geminata ad Vos laus, si fidelem iis culturam impertieritis, haud dubie redundabit.

D I X I.

I N.

I N D E X

L O C O R U M S C R I P T U R A E

Quæ ex nova nostra versione in lucem proferuntur.

G E N E S I S.

- Cap. 4: 5. 6. נפלו פנים *cadunt vultus* i. e. *moerore languent.* Pag. 274
- 6: 6. *Et dolore constrictus fuit ad cor suum* ויתעצב אל לבו. 382
- 9: 19. *Ex his universa terra uterum excussit, hoc est, prolem fudit.* נפצה. 46. 47. 481
- 10: 18. *Familiæ Canaanis exundarunt, velut extra ripas diffusæ.* נפצו. 56. 487
- 15: 2. *filius pectinationis domus meæ. i. e. procurator.* בן משק ביתי. 331. 526
- 18: 23. *Etiamne justum cum improbo rades? erades, everres.* תספה. 167. 518
- 19: 15. *Ne radaris in urbis hujus iniquitate.* תספה. 167. 518
- 19: 17. *Montana versus elabere, ne radaris.* תספה. 167. 518
- 25: 18. *Ante faciem fratrum suorum נפל cecidit. i. e. sedes fixit.* 273
- 30: 20. *Utrem mihi meum optima agitavit agitatione Deus.* זכרני זכר. 48. 483
- 31: 34. *Dixitque Rachel Patri, ne ardor existat in oculis Domini mei, אל יחר בעיני אדני.* 424. 425
- 33: 14. *Ego meo commodo lotos potosque prominabo.* אתנהלה. 109. 503
- 34: 13. *Et dolum struxere, machinati sunt.* וידברו. 227
- 45: 5. *Ne doleatis & ne ardor existat in oculis vestris.* ואל יחר בעיניכם. 425
- 47: 17. *Eos abunde pavit explevitque pane* ינהלם. 108. 503
- 49: 24. *Et veneno exasperatis ipsum jaculis appetivere. — At mansit in perenni arcus ejus, & brachia manuum ejus agilia fuere.* באיתן. 118 119. 506

E X O D U S.

- Cap. 9: 9. *Ulcus efflorescens purulentissimis effervescentiis* אבעבעות. 33
- 10: 2. *Ut enarres — Quid cladium edidero, quid sanguinis hausero, in Ægyptiis.* התעללתי. 94
- *Vel ex alia potestate verbi, quid facinorum magnificorum patra- vero.* 103
- 14: 24. *Et exercitum Ægyptiorum contabefecit: pavore scil. & consternatione.* ויהם. 66. 490
- 14: 27. *Rediit mare ad suum perenne.* לאיתנו. 114
- 15: 13. *Duxisti populum tuum Largiflua Tua Munificentia.* בחסרך. Po-
- *tentia tua copiose rigatum ut pastor egisti &c.* נחלת. 107

N n n n

CAP.

I N D E X.

- CAP. 15: 16. גרל זרוע *lacerti compacti & torosi, firmitudo intorta & robustior.* Pag. 402
 — 21: 13. Et qui *ærugine non imbutus* לא צרה fatali casu fecerit, ei ego destinabo asylum. 357
 — 23: 27. Terrorem meum præmittam tibi: & contabeficiam omnem populum. המתי. 67. 490

L E V I T I C U S.

- CAP. 4: 13. Et si *obsignata fuerit* res illa ab oculis cætus. ונעלם. 390
 — 19: 10. Vitem tuam non *secunda vice hauries*, id est, *racemabis.* תעולל. 100
 — 20: 4. Si *obsignando obsignaverint* oculos suos ab homine illo, qui de femine suo immolarit Molocho, quo minus illum capitis damnent. אם העלם יעלימו. 388

N U M E R I.

- CAP. 5: 22. נפל ירך *cadit femur*, id est, *emarcescit.* 274
 — 6: 12. Dies priores *cadent*, id est, *non computabuntur.* יפלו. 275
 — 10: 35. *Dilabantur*, diffuant, *aquarum instar*, inimici tui. יפוצו. 57
 — 16: 26. Ne *radamini* in omnibus eorum peccatis. תסכו. 167. 518
 — 20: 24. *Disputando contentiose reluctatus est* Jehovah, & os ejus sacrum *veluti strinxit.* מרה את פי יהוה. 370
 — 22: 29. Dixitque Bileam asinæ suæ, eo quod *temet oblectaveris* in me. התעללת. 101
 — 24: 21. Tua mansio *perennis* est, & nidum tuum in petra posuisti. איתן. 119
 — 31: 5. Et *turgidi facti sunt ex millibus* Israëlitarum, duodecim mille viri ad bellum accincti, *animo vigoris bellici & zeli* pro causa Dei, *pleno tumuerunt*, & *turgescere inceperunt.* 354. 534
 — 31: 16. Illæ Midianitides fuerunt consilio Bileami *ad turgendum libidinosam defectionem.* למסר מעל ביהוה 353. 534
 — 32: 14. Ecce loco Patrum vestrorum surrexistis progenies peccatrix: *Ut corradatis amplius ad æstum nasi* Jehovah adversus Israëllem. לספות על חרון אף. 170. 518
 — 35: 20. Si odio eum impulerit, aut lapidem in eum jecerit *mala rubigine*, morietur. בצדיה 357. 536

D E U T E R O N O M I U M.

- CAP. 2: 15. Manus Domini super eos erat *ad tabefaciendum eos e medio castrorum.* להמם מקרב המחנה 67. 490
 CAP.

L O C O R U M S C R I P T U R A E.

- CAP. 21: 4. Et deducunt seniores vitulam illam, in *vallem perennibus aquis irriguam*. נחל איתן. Pag. 114—116. 506. 507
- 21: 18. *Filius retractator & strictor*, sive, *contentiosus & contumacius* jussa paterna *detrectans*. בן סורר ומורה. 370
- 22: 1. Non videbis bovem aut ovem fratris tui palantes, *atque temet obsignabis ab iis*. והתעלמת מהם. 389
- 22: 14. Et imposuit, iniecit, ei *cavillamenta* sermonum. A *carpendo* tracta metaphora *sub vocabulo*. עלילות. 104. 496
- 24: 21. Quum vindemiabis vineam tuam non *secunda vice hauries* post vindemiam. תעולל. 100
- 28: 61. Etiam omnem flagellationem atterentem omnemque plagam, quæ non scripta est in libro legis hujus, *signabit Dominus super te, donec extermineris*. יעלם יהוה עליך עד השמרך. 393. 395
- 28: 65. In gentibus illis *haudquaquam circumtremes*; hoc est, *Opulentia afflues*: per figuratam dictionem. תרגיע. 143
- 29: 18. Pax erit mihi, licet ex *secreto cordis instinctu*, שררות, ambula- vero: *Propterea quod radendum est irriguum simul cum sitienti*. למען ספות הרוה את הצמאה. 170. & seqq.
- 29: 21. Cernent plagas terræ hujus, ejusque *excoriationes*, תחלואים / quas *excoriando imprimet* ei Dominus. חלה. 126
- 32: 22. Ignis *terebrando in nasum meum profiliuit cum impetu & vehementia*. קדחה באפי. 26. 27. 475
- 32: 23. *Corradam super eos mala, vel potius. Radere faciam super eos mala*. אספה. 169
- 32: 34. *Signatum in scriniis, sive, thesauris meis*. חתום באצרותי. 391

J O S U A.

- CAP. 1: 18. Qui *obstrigillaverit os tuum*, id est, *contentiosus restiterit & reluctatus sit*. ימרה. 370
- 2: 9. *Cecidit formido vestrum super eos: instar fulminis quasi*. נפלה. 273
- 10: 10. *Et liquefecit eos Jehova ante faciem Israël*. ויהמם. 67. 490
- 23: 14. *Non cecidit verbum ullum, id est, non irritum fuit*. לא נפל. 272

J U D I C U M.

- CAP. 2: 20. לא הפילו *non fecerunt cadere a facinoribus & a via præfracta quicquam; id est, nil remiserunt, sed in audacia, & rebellione sua, animose perseverarunt*. 273
- 3: 25. נפל מת *cadens mortuus, pro eo, qui stratus jam aliquamdiu jacue- rat*. 273

I N D E X

- CAP. 4: 15.** Et contabescit, liquefecit Jehova Siseram & omnem exercitum ejus. ויהם. Pag. 67. 490
- **4: 22.** נפל מת cadens mortuus, id est, stratus jacuit. 273
- **7: 12.** נפלים cadentes in valle, id est, reclinati ad refectionem vel quietem. 273
- **7: 19.** Venitque Gideon & centum viri, qui cum ipso, in extrema castra media nocte, & clangerunt buccinis, & excutiendo diffringere urceos, qui in manibus eorum. נפוי. 51. 479
- **8: 2.** Meliores sunt capturae posteriores Ephraimi, quam Vindemia Abi-Ezer. עוללות. Duplici potestate foetum vocabulum. 100
- **8: 10.** הנפלים cadentes: id est, occisi, in bello strati. 273
- **12: 6.** Et cecidit יפל, id est, occisus est. 273
- **16: 7.** Si vincirer septem restibus virentibus, equidem atterer. חליתי. 125
- **19: 25.** Prehendens Vir ille pellicem suam, produxit ad eos foras: & cognoverunt eam, in eaque aequatum descenderunt iterum iterumque totam noctem. יתעללו. 95. 96
- **20: 45.** Fugientes — iterum iterumque carpservnt, hauserunt. יעללו. 100. 497
- **20: 46.** Omnes cadentes, id est, occisi & strati. נפלים. 273

R U T H.

- CAP. 3: 18.** Ut videam quomodo casura res sit, id est, quomodo eveniet &c. יפל הרבר. 272

I S A M U E L I S.

- CAP. 1: 5.** Hannæ dabat portionem unicam naribus præditam, id est, eminentem & superbiorē. מנה אחת אפים. 424
- **1: 18.** פנים abs lute, tristē notat faciem. 20
- **3: 19.** Verbum non cadet in terram, id est, non irritum erit. יפל אדצה. 272
- **5: 4.** Dagon cadens ante arcam in terra: id est, jacens. נפל. 273
- **6: 6.** Nonne postquam plurimas clades ediderat, plurimum sanguinis hauserat, in iis; &c. התעלל בהם. 94
- **7: 10.** Et intonuit Jehova voce magna super Philistæos, & liquefecit, contabescit eos, & cæsi sunt ante faciem Israël. ויהם. 67. 490
- **12: 3.** Cujus e manu sumsi pretium, ut clausos obfignarem ei oculos. ואעלים עיניו. 388. 545
- **12: 25.** Simul vos, simul Rex vester, rademini. תספו. 168. 518

L O C O R U M S C R I P T U R A E.

- CAP. 13:** 8. Populus ab illo *fese diffudit*; pro, *dilapsus est*. יפץ. Pag. 488
 — 13: 11. Quum viderem, quod *excuteret sese* a me populus נפץ. 51. 481
 — 14: 29. Et oculi ejus *micuerunt*, gustato mellis favo. ותראנה. a rad. de-
 perd. רוא, *splenduit acies oculorum*. 525
 — 14: 34. *Effundamini* in populum, id est, cito *discurrite*. פוצו. 56. 488
 — 14: 42. *Cadere facite* inter me & filium meum, id est, *jacite sortem*.
 הפילו. 272
 — 24: 12. Tu autem *ærugine imbutus es* erga animam meam, ad eam ca-
 piendam. צרה. 358
 — 25: 3. Vir durus & *peffime flagitiosus*. רע מעללים. 103
 — 26: 10. In prælium descendet & *radetur*. נספה. 168. 518
 — 27: 1. Radar aliquando per manum Saulis. אספה. 168
 — 29: 3. *A die transfugii ejus*. מיום נפלו. 276
 — 31: 4. Ne configant me, & *repetitis ictibus hauriant*. התעללו. 102
 — 31: 8. Invenerunt Saulum & tres filios ejus *cadentes* in monte Gilboa,
 id est, *jacentes*. נפלים. 273

I I. S A M U E L I S.

- Cap. 3:** 27. Seduxit eum ad mediam portam, *ad machinandam necem ipsi*, in
 illa securitate. לדבר אתו בשלי. 227
 — 6: 7. *propter incogitantiam*: verte potius, *præcipitantiam*, a
 שלל *raptim educere* & extrahere. 227
 — 14: 14. Omnino moriemur & veluti aqua cum sonitu & strepitu *præter-*
vecta ac in præceps delata. הנגרים. 347
 — 18: 8. Et prælium longe lateque per terram *efferbuerat*. נפוצת. 55. 487
 — 22: 15. Emisit tela sua & *exundare fecit eos* celos ופיצם. fulmina sua
 jaculatus est, & *fecit eos tabescere*. ויהם. 490

I. R E G U M.

- CAP. 5:** 9. Servi mei comportabunt cedros ex Libano ad mare, easque ego
 ratibus deveham mari ad eum, quem mihi mittes locum: ibi-
 que locorum ego *eas excutiam*, tuque tolles, id est, manu & pe-
 riculo meo liberatas, in tuam transdam manum. נפצתים. 46. 486
 — 8: 56. Verbum non cadet in terram, id est, irritum fiet. לא יפל ארצה. 272
 — 22: 8. Nemo ex vobis mea causa *atteritur, maceratur*. Insigni figura.
 חלה. 125. 126
 — 22: 17. Vidi universum Israël, *diffusos* ad montes, sicut grex cui
 nullus est pastor. נפצים. 488

II. REGUM.

- CAP. 3: 19. *Cadere facietis omnem arborem, id est, gravi ictu sternetis.*
תפילו. Pag. 273
- 3: 24. *Et surrexerunt itaque Israëlitæ & Moabitas straverunt fusos tu-
gatosque; & retusos in illa strage reddiderunt gladios, idque
Moabitas sternendo.* ויבו בה והכות את מואב. 323. 325. 523
- 4: 27. *Jehova obsignavit hoc mihi, neque notum fecit.* העלים. 390
- 4: 28. *Nonne dixi tibi, ne me laces, ne me securo & liquido animo esse
jubeas.* לא תשלה אתי. 220. 230
- 10: 3. *Nullum omnino verbum obsignatum fuit Regi.* נעלם. 390. 545
- 13: 14. *Et Elisa conflictari cœpit conflictatione, qua in mortem esset atte-
rendus.* חלה את הליו למות. 126
- 14: 26. *Nam vidit Dominus afflictionem Israëlis admodum stringentem.*
מרה. 373

I. CHRONICORUM.

- CAP. 4: 40. *Et invenerunt pascuum pingue שמן; & regio illa erat fidens, &
opimitate eliquata gaudens.* שקמת ושלוח. 225
- 21: 12. *Elige tibi, aut tres annos famis, aut tres menses quibus radaris, ra-
sus sis, ante hostes tuos, gladio hostili te assquente.* נספה. 168
- 31: 10. *Et occubuit Joramus Excoriationibus malis, pessimis, atrocissimis.*
בתחללים רעים. 126

II. CHRONICORUM.

- CAP. 9: 2. *Cui indicavit Salomo omnia verba ejus, & nullum omnino ver-
bum fuit obsignatum Salomoni.* נעלם. 390
- 15: 6. *Et gens genti collisa est: nam Dominus contabefecerat eos omni
angustia.* הממם. 67. 490
- 16: 11. *Et Afa in pedibus cœpit excoriari. id est, podagra carnifice afflicta-
ri.* יחלא. 126
- 22: 10. *Et machinata est necem adversus omne semen Regium.* ותרכר. 227
- 28: 15. *Eosque vestiverunt, calcearunt, cibarunt, potionarunt & unxe-
runt, & sic recreatos deduxerunt.* וינהלום. 108
- 29: 11. *Ne conjiciamini, vel, conjiciatis vos in liquidam securitatem.* אל
תשלו. 226
- 32: 22. *Et servavit Dominus Hiskiam, incolasque Hierosolymorum, e
manu Senacheribi, omniumque hostium: & tanquam Pastor gre-
gem, eos recreatos habuit, ac largo potu irrigatos, circumqua-
que.* וינהלם מסביב. 107. 108

LOCORUM SCRIPTURAE.

ESRA.

CAP. 4: 22. *Error, vel potius, negligentia & incuria, a securo & liquido animo, officii sui negligente.* שלו pro שלוח. Pag. 226

NEHEMIA.

CAP. 6: 17. *Et ceciderunt valde in oculis suis, id est, dejecti sunt.* ויפלו. 273

ESTHER.

CAP. 9: 24. *Ad contabefaciendum & ad disperdendum eos.* להמם. 67. 490

JOBUS.

CAP. 3: 26. שלו tranquillitas, quies. 224

— 4: 21. *Profecto Nihil, & quidem convulsus, est nervus eorum in ipsis; dissolvuntur, neque sunt in ulla solida compactione.* ולא בהכמה. 407

— 6: 4. *Sagittæ Omnipotentis in me stant defixæ: quarum venenum combibit, exhaurit, spiritum meum.* עמרי שתה רוחי. 90. 91

— 6: 9. בצע abrumpere ante diem. 221

— 6: 16. *Quæ atrata sunt a gelu, super eas obsignat sese nix.* עליטו יתעלם שלו. 389. 545

— 6: 19. *Circumspiciunt acri & micante acie oculorum.* הביטו. 153

— 7: 5. *Induit caro mea putredinem, & æstuantem pulverem: Cutis mea inhorruit, & Vulneribus biat.* גוש עפר רגע וימאם. 146. 147. 512

— 7: 17. *Quid est mortalis, quod luctatorem cum eo agas, te intorquens & implicans cum eo?* כי תגדלנו. 404. 549

— 9: 7. *Obsignat stellas pro, abscondit.* יחתם. 391

— 9: 27. *Faciem meam nubilam mittam, eamque serenabo, renidentem dabo.* ואבליגה. 20. 471

— 10: 8. *Manus tuæ me nervis & tendinibus artificiose colligarunt.* עצבו. 383. 544

— 10: 20. *Recedat a me, ut paulisper renidescam, vultum nubilum differe- nem.* אבליגה. 22

— 11: 3. *Vir labrosus, id est, jactator.* איש שפתים. 422

— 11: 6. *Et exponet tibi signationes sapientiæ, id est, abstrusissima quæque & tanquam obsignatissima.* תעלמות חכמה. 390

— 12: 3. *Non cadens ego præ vobis, id est, non succumbens.* לא נפל אנכי מכם. 273

— 12: 6. *Liquida prosperitate, vel potius, pingui, opima & defæcata re gaudent.* ישליו. 225

CAP.

- CAP. 12: 19. Qui principes traducit exspoliatos, & perennes, id est, opulentos, copiosos, beatos, omnibus fortunis circumfluentes, subvertit. איתנים. Pag. 117. 118
- 16: 12. Arripuit cervicem meam, & diffregit me violentius. יפצפצני a rad. פצץ. 55. 486
- 16: 15. Centonem consui super cutim meam: & haustus sum in pulvere cornu meum. עללתי קרני. 94
- 19: 26. Et post cutim meam, exederint, & pertusam exfuxerint medullitus machinam hanc נקפו זאת. Nempe vermes; attamen ex carne mea adspiciam Deum. 158
- 20: 5. Gaudium hypocritæ ad vibramen. רגע. 148
- 20: 28. Torrente æstu raptæ & avectæ. נגרות. 347
- 21: 23. liquide defæcatus totus ille. שלי. 225
- 21: 24. Loca rigua, ubi cameli ejus, gregesque pasti ac poti procumbunt, lacte uberant. עטיני. 110
- 23: 2. Et medullis ossa ejus irrigua sunt ומוה עצמתיו ישקה. 117
- 23: 2. Etiam hodie strictio querelæ & lamentationis meæ existit, id est, plaga stringens & ruens, quæ ore querelas & oculis lacrymas, exprimit; & plaga mea super gemitum meum gravis est. מרי שיהי. 375
- 24: 16. Interdiu sese obsignant. החמו. 391. 395
- 26: 12. Robore suo convibrat, inhorrescere facit, mare. רגע. 145. 512
- 27: 8. Ruptis secundis ejiciet animam ejus Deus. כי ישל אלוה נפשו. 221. 231
- 28: 11. Signationem educit in lucem תעלמה יוציא אור. 390
- 29: 20. Gloria mea recens mecum stabat, Et arcus meus in manu mea revirescebat. עמרי. תחליף. 119
- 29: 24. Et serenitatem vultus mei non facient cadere. יפילו. 274
- 31: 18. Intortus fuit viribus, id est, adolevit & crevit me, pro mecum. גרלני כאב. 405
- 33: 6. E luto compressione vellicante decerptus sum & ego. קרצתי. 201
- 33: 19. Multitudo ossium ejus perennis: vel, perennium. איתן. 117
- 34: 17. An nasum osor justitiæ religabit? id est, Visne mihi illum tuum nasum ferocem refrenare, quo adversus jura justissimi Judicis insurgis. האף שונא משפט יחבש. 422
- 35: 5. Cœlos vibrante acie contemplator. הבט וראה. 152
- 36: 13. Loripedes cordis, Hypocritæ ponunt nasum, id est, non submittunt se castigationibus Dei, sed insolenter ei obmurmurant. ישימו אף. 422
- 36: 16. Instigavit te ex ore angustiae. מפי צר, in latitudinem רחב, sub qua nihil coarctati: & ubi missus mensæ tuæ plenus opimitate. 462
- 37: 7. Manum omnis hominis obsignat, pro, includit & ab opere arcet. ידתם. 391

L O C O R U M S C R I P T U R A E.

CAP. 38: 2. Quis est ille *obtenebrator consilii*, idque verbis scientia vacuis?
 מהשיך עצה. Pag. 391

— 40: 6. *Exundare fac æstus, effervescentias nasi tui.* הפץ עברות אפך. 56.487

— 41: 14. *Procidua carnis, id est, laxiores & molliores partes quæ propendent & cadunt quasi.* מפלי בשר. 275

— 42: 3. Quis est ille, qui *signat consilium impenetrabile*, ac nulla cognitione pervium. מעלים. 391

P S A L M I.

Ps. 2: 9. *Quaties, excuties eos sicut vas figuli.* תנפצם. 51.53.480

— 5: 10. *Vacuitas in ore ejus recti.* אין בפיהו נכונה. 596

— 6: 7. *In lavacrum lecti mei immergor singulis noctibus.* אשחה. 98

— 9: 21. *Appone ipsis Jehova novaculam.* מורא, non ut plurimi *timorem.* 165.372

— 10: 1. *Quare stas procul? obsignas, atque ita subducis temet temporibus arctissimis.* תעלים לעתות בצרה. 388

— 12: 7. *Argentum conflatum iterum, tertio, sæpius exhausta terra: septiesque defæcatum.* בעליל לארץ. 104

— 14: 1. *Abominanda faciunt molimina sua temeraria.* עלילה. 103

— 16: 4. *Multiplicabuntur dolores eorum, qui versus alium festinant, id est, urentia illa vincula, quæ Deus injiceret scortatrici nationi ad furitum ejus impetum refrenandum.* ירבו עצבותם. 384

— 16: 6. *Funiculi cecidere mihi in amœnis: nasus hæreditatis lectissimæ speciosus est mihi vel super me.* אף נחלת שפרה עלי. 423.556

— 17: 9. *Propter improbos, qui me vastant; & inimicos, qui cum flatu super me tidunt.* בנפש יקיפו עלי. 157

— 18: 13. *A corusco fulgure coram eo nubes ejus intumuere, efferbuere.* עברו. 58.59

— 18: 15. *Et misit tela sua, fecitque eos, cœlos, exundare: & fulmina jaculatus est, eosque colliquefecit.* ויפיצם. 57.58.487.490

— 21: 4. *Duces me, mihi que siti levandæ largos haustus procurabis. Vel sic: Duces me largiter pastum potumque.* תנהלני. 107

— 22: 17. *Nam circumdederunt me canes: Cœtus maleficorum violenter per-tuderunt mihi, Leonis ad instar, manus pedesque meos.* הקיפוני כארי. 157.158

— 22: 18. *Vibrant intuentur me, id est, fulminante acie me contuentur.* יביטו יראו. 152

— 23: 2. *Ad aquas gregibus irriguis & recubantibus cinctas potum me ducit.* על מי מנוחות ינהלני. 106.500

— 23: 3. *Ducit me in orbitis justitiæ: proprie, in orbitis recti & rigidi tenoris.* במעגלי צדק. 416.554

I N D E X

- Ps. 26: 4. Non sedeo cum fociennibus vanitatis, neque ad *signatos*, id est, *notis publicis affectos*, intro familiariter. נעלמים. Pag. 395
- 27: 9. Ne reclinare facias in *nasum* servum tuum: id est, *ne ignominia obruas* & *dejecto in terram naso profligatum des*. אל תט באף. 423
- 30: 2. Extollam te laudibus Jehova, quoniam *extulisti me situla recipro-*
cata, atque hostes mihi haud lætos reddidisti דליתני. 433. 434
- 34: 6. Ad eum *vibrantem aciem intenderunt*, & *lumine perfusi*, gaudioque *diffusi sunt*. הביטו ונהרו. 153
- 35: 19. Odio habentes me, gratis *vellicando comprimunt ocellum*. יקרצו עין. 264
- 35: 20. Non enim pacem loquuntur: sed super *terræ concussiones* structos *dolos meditantur*. רגעי ארץ. 144
- 39: 14. Abscede a me, ut *renidescam*, vultum *differenem*. ואבליגה. 22
- 40: 15. Qui quærunt animam meam, *ad radendum eam*. לספותה. 168
- 44: 14. Ponis nos opprobrium vicinis nostris *subsannationem* & *ludibrium* *circumsitis nostris*. לעג וקלם. 546
- 44: 22. *Signationes cordis*, pro, *occultissimis* & *in profundo cordis occlusis* atque *obsignatis veluti meditationibus*. תעלמות לב. 390
- 45: 5. Et majestate illa tua felix victorque invehitor super verbo verita-
tis, & *responde rigorem vigoremque justissimum*; atque doceat tua
tibi dextra res terribiles. וענוה צדק. 415
- 45: 6. Populi sub te *cadent*. יפלו. 275
- 48: 15. Deducet nos *signate*, *signatura pastoritia notatos*, *distinctos*. עלמות. 396
- 50: 11. Complector omnes montium volucres: & *quod in agro emicat*, pe-
nes me est. זין שרי. 140
- 55: 2. Auribus percipe deprecationem meam, *neque temet obsignes a stri-*
dulo tinnitu meo audiendo. ואל תתעלם מתהנת. 389
- 55: 22. *Glabra sunt butyracea oris ejus*. חלקו מחמאות פיו. 225
- 56: 6. *Verba mea torquent*, & *veluti fidiculis exprimunt inde*, quicquid lubet
præter mentem meam. דברי יעצבו. 382
- 56: 8. *In nasum populos deturba* o Deus! id est, *omni dedecore eos obrutos*
prosterne. באף הורד. 423
- 58: 6. *Coagmentans coagmentationes magicas compactissime*. חובר חברים. 408
- 63: 4. Labia mea *plausu te commulcebunt*, *omnique honore verborum vehent*
atque *extollent*. ישבחונך. 366
- 65: 8. *Permucens fragorem marium*. משביח. 366
- 68: 22. *Profecto repetitis haustibus cruentabit* & *profundissime sauciabit* Deus
caput inimicorum suorum; *verticem comatum*: *gladio in altis vul-*
neribus commoto ac converso quasi, prout aliquis *situlam commovet in-*
ter antlandum. ימחץ. 348
- Ps.

L O C O R U M S C R I P T U R A E.

Ps. 73: 12.	<i>Inde ab ævo omni opimitate circumfluentes.</i>	שְׁלוֹי עוֹלָם.	Pag. 225
— 73: 19.	<i>Raduntur, consumuntur præ nebulis.</i>	סָפּוּ. Metaph. a turbine radente, & verrente.	173
— 74: 15.	<i>Tu exarescere fecisti flumina perennia.</i>	אֵיתָן.	114. 116
— 75: 9.	<i>Calix est in manu Domini, plenus turbidissimæ & venenatæ potio- nis, & ebullire inde fecit emicatione sanguinis &c.</i>	וַיִּגַר מִזֶּה.	346
— 77: 3.	<i>Manus mea, id est, plaga mihi inflicta, bulliebat nulla intercapedi- ne singultandi.</i>	יָדִי נִגְרָה.	346. 533.
— 77: 12.	<i>Concelebrabo exantlata Numini molimina.</i>	מַעֲלָלֵי.	103
— 77: 13.	<i>De moliminibus tibi exantlatis meditabor.</i>	עֲלִילוֹתַיִךְ.	103
— 78: 17.	<i>Perrexerunt autem peccare adversus eum, ad obstrigillandum altis- simo in deserto.</i>	לְמִדְרוֹת.	371
— 80: 14.	<i>Suffodit eam aper e sylva: & quod in agro emicat depascit eam.</i>	זֵיז שָׂרִי.	140
— 89: 10.	<i>Tu imperas elationi maris: quum tollit fluctus suos: tu permulces eos.</i>	אַתָּה תִּשְׁבַּחֵם.	366
— 90: 6.	<i>Ad auroram floret & revirescit: ad vesperam se excoquit & are- scit.</i>	יִמּוֹלֵל וַיִּבֶשׁ.	203. 204
— 90: 8.	<i>Signata nostra, id est, occultissima peccata.</i>	עֲלוֹמָנוּ.	390. 545
— 103: 3.	<i>Qui confuit omnes excoriationes tuas.</i>	רָפָא לְתַחֲלוּאֵיכִי.	126
— 104: 32.	<i>Qui adnictat terræ, & contremiscit. Id est, nictanti fulmine strin- git eam.</i>	מִבֵּיט.	152. 515
— 105: 22.	<i>Ad ligandum, freno scilicet moderaminis sui, principes pro lubi- tu; senioresque substricto velut mento capistrandos.</i>	יַחֲכֵם.	409
— 105: 28.	<i>Nec dubitando, cavillandove, nec detrectando restiterunt mandatis e- jus.</i>	מָרוּ.	370
— 106: 33.	<i>Obstrigillarunt Spiritum ejus, hæmro, & continua sua cavillatione dubitatione, infidelitate ac perversa, impulerunt ad aliquid temere labris suis effutiendum.</i>	הָמָרוּ, & מָרִי.	371
— 106: 47.	<i>Ad concelebrandum nomen tuum sanctum, ad commulcendum nos- met ipsos in tua laudatione, hoc est, ad nosmet ipsos beatos & glorio- sos prædicandos, dum te celebramus.</i>	לְהַשְׁתַּבַּח בְּתִהְלָתְךָ.	366
— 107: 11.	<i>Obstrigillarunt dicta Dei, id est, contentiosius restiterunt dictis Dei.</i>	הָמָרוּ.	371
— 117: 1.	<i>Celebrate Jehovam omnes gentes, plausu publico permulcete eum.</i>	שִׁבְּחוּהוּ.	366
— 119: 18.	<i>Velo exue oculos meos, & micante acie despiciam.</i>	אֲבִיטָה.	153
— 119: 21.	<i>Qui incuriosi sunt præceptorum tuorum.</i>	אֲשֶׁתְּלִי.	226
— 119: 136.	<i>Rivos aquarum intrant lavaturi oculi mei.</i>	יִרְדּוּ.	98
— 122: 7.	<i>Opimitas defæcata est in palatiis tuis.</i>	שְׁלוֹה.	225
— 137: 9.	<i>Beatus, qui apprehenderit, & excusserit parvulos tuos ad petram.</i>	נִפֵּץ.	51. 52

I N D E X

- Ps. 141: 4. Ne inclinari finas cor meum in rem nequam: *Ad facinora impro-*
bissime haurienda. להתעולל עלילות. Pag. 103. 104
 — 144: 6. Vibra fulmen, & fac exundare eos, cælos: jaculare tela & fac ut
contabescant, cæli nempe. תפיצם ותהמם. 59. 62. 487
 — 147: 12. *Publicis plausibus permulce* Jehovam, Jerusalem! *concelebra Deum*
tuum o Tzion! שבחי. 366

P R O V E R B I A.

- CAP. 5: 16. Foras fontes tui exuberabunt, *diffluent.* יפוצו. 56. 487
 — 6: 13. *Vellicans oculis suis, id est, nictans, nutans.* קורץ. 202. 203
 — 7: 9. *Pupilla noctis, pro, meditullio ac centro tenebrarum.* אישון לילה. 426
 — 10: 10. *Vellicatim ocellum comprimens, vel oculo nictante vellicans.* קרץ
 עין. 204. 205. 383
 — 10: 23. *Lusus est stulto patrare scelus, refrenatio autem adest viro intel-*
ligenti. חכמה. 409
 — 12: 19. *Usque dum nictem, oculum vibrem, subsistit lingua falsiloqua.*
 ארגיעה. 147
 — 13: 15. *Bona intelligentia, se facilem præbet & flexilem: At via*
contumacium perennis. יתן חן, איתן inflexibilem servat & perennem ri-
 gorem. Sic Græcus nonnemo αἰώνιον. 120
 — 13: 20. *Ambulans cum solide compactis, compingetur solidissime; חכמים*
At socius stultorum conteretur, male peribit. ירוע. 408
 — 13: 23. *Novellare pauperum effert uberem proventum: At ipsa substantia*
raditur defectu iudicii. יש נספה. 168
 — 16: 27. *Ignis percutiens.* אש צרבת. 272
 — 16: 30. *Vellicat labia sua, id est, crebro commordet.* קרץ שפתיו. 205
 — 17: 1. *Melius frustulum siccum cum tranquillitate liquida, quam domus*
plena victimarum cum contentione. טוב פת הרבה ושלוה. 224
 — 17: 14. *Antequam ad restrictos dentes veniatur, litem omitte.* התגלע. 337. coll. 349. 528
 — 18: 1. *In omnem soliditatem dentes stringit.* יתגלע. 349. 528
 — 19: 15. *Pigritia cadere facit soporem.* מפיל תרדמה. 273
 — 20: 3. *Gloria est viro manere sine rixa; omnis autem stolidus restrictos*
nudat dentes. יתגלע. 349. 528
 — 20: 20. *Ejus lucerna extinguetur in pupilla tenebrarum, id est, in medi-*
tullio tenebrarum. באישון חשך. 426
 — 23: 35. *Percusserunt me, nec fui excoriatus.* בל חליתי. 128
 — 25: 12. *Monile & polimentum.* חלי. 131
 — 28: 18. *Ambulans integer, laxitate omni augebitur, & intortus viarum*
cadet in unum: nempe malorum. יושע. 461
 CAP.

LOCORUM SCRIPTURAE.

- CAP. 28: 27. Qui dat pauperi nullus egebit, & *obsignans oculos suos*, maledictionibus opplebitur. מעלים עיניו. Pag. 388
- 29: 11. Omnem spiritum suum exire finit e lumbis, *id est*, iræ frena laxat, at sapiens retro remulcet eum. ישבחנה. 366
- 30: 19. Via viri in virgine signata. בעלמה. 393
- 30: 34. Pressio narium. מיץ אפים. est, *sanna rugosa*, nariumve corrugatio. 27

ECCLESIASTES.

- CAP. 3: 11. Omnia Deus fecit pulchra suo tempore, etiam *signatam conditionem cordi indidit* & *impressit* Deus, ne homo assequatur opus, quod Deus fecit, a capite ad calcem usque. העלם נחן בלבם. 392
- 7: 16. Ne sis *rigidus* multum. צדיק. 416. 556
- 12: 14. Omne opus adducet Deus in iudicium, *quantumvis omne sit signatum*, qua bonum, qua malum על כל נעלם. 390

CANTICUM.

- CAP. 1: 3. *Virgines signatæ* te diligunt. עלמות. 393
- 7: 2. Ambitus femorum tuorum sicut *polimenta vaginalium* regalium. חלאים. 130. 131

ESAJAS.

- CAP. 1: 2. Filios *nervis compegi* & *corroboravi* & *in proceram extuli staturam*. גרלתי ורוממתי. 402
- 1: 5. Omne caput est *in excoriationem*: & omne cor *intus computruit*. לחלי דוי. 129
- 1: 15. Et quum manus vestras expanditis, *obsigno oculos meos a vobis*. אעלים עיני מכם. 388
- 3: 4. Dedi pueros principes eorum, & *impotentissime dominantur in eos*. תעלולים. 100. 101
- 3: 8. *Molimina eorum præcipiti libidine exhausta* adversus Dominum, ad oculos gloriæ ejus urendos, *obstrigillandos*. מעלליהם למרות. 103. 371
- 3: 12. Populi mei exactores, *impotenter exhauriunt*. מעולל. 101
- 3: 15. Quid vobis, quod conteratis populum meum? & facies pauperum *commolatis*? תטחנו. 436
- 3: 24. Pro cinctu, *capitis & cerebri discussio*. נקפה. 156. 517
- 5: 30. Et infremet, *Leo Romanus*, die illo super ea *præda sua*, ut infremet mare: & *vibranti oculo fulminabit* terram: & ecce tenebræ; angustia; lumenque extinctum *fluminibus sanguinis*. 153. 154

I N D E X

- CAP. 7: 14. Ecce *Virgo signata* concipit & parit filium. העלמה. Pag. 393
- 7: 19. In omnibus senticetis, & in omnibus *Locis irriguis*. נהללים. 109. 110. 503
- 7: 20. Die illo attondebit Dominus novacula mercenaria, per transfluviales, per Regem Assyriæ, Caput, & Pubem, atque ipsa etiam Barba radetur. תספה. 165. 517
- 9: 7. Verbum misit Dominus in Jacobum, & cecidit in Israëlem, instar fulminis quasi. ונפל. 273
- 10: 17. Erit Israëlis lux in ignem, ejusque Sanctus in flammam, inflammabitque & consumet *Vepretum & senticetum Assyrii exercitus uno die*. שיתו ושמירו. 432
- 10: 18. Ab anima ad carnem usque absumet & erit, ut quum contabescit *frustum carnis in igne crepitans micansque*. נסם. 67. 68
- 10: 34. Ecce Dominus detruncat ramum violenter, & celsi statura succidentur; altique dejicientur: & *discussis cacuminibus contundet perplexa sylvæ ferro*. נקה. 155. 156
- 11: 12. Expulsi Israëlis, & excussæ oves Judæ. נפצות. 51
- 13: 3. Heroës superbe feroces & exultabundi ob victorias. גברי עליו גאותי. 328
- 13: 15. Omnis *exsuctus* confodietur & omnis *rasus* cadet gladio נמצא ונספה pag. 165. 167. 517. vel alia adhuc versione. Omnis ecce *deprensus* confodietur, & omnis ecce *corrasus* gladio occumbet. 167
- 15: 3. Totus ejulat & descendit in fletum, lavaturus veluti. ירד בבכי. 98
- 16: 8. Vitis Sibmæa, cujus generosæ propagines *consauciarunt* Dominos gentium. הלמו. 128. Sic ante nos *Coccejus. Vitrunga. &c.*
- 17: 6. Et relinquetur in eo, quod altera vice hauriri possit; ut quum *diffraeto cacumine excutitur olea*. עללות כנקף זית. 100. 155
- 17: 11. In die plagæ multa cum excoriatione *inflictæ*. נחלה. 129
- 18: 4. Desidam, & furtivo lumine micabo in sede mea. אביטה. 152
- 20: 5. Consternati & perplexi sunt ob Cusch respectum suum. Ex indole vocabuli, quo micantem aciem evibrabant. מבט. 153
- 20: 6. Ecce sic habet respectus noster. proprie, quo vibrantem intendebamus aciem. מבט. 153
- 21: 12. Si effervescitis, tumetis, tumete: & ultro citroque discursate. אם תבעיון בעיו. 34. 35. 38
- 22: 8. Et retegetur velum Judææ, id est, extremam miseriam & ignominiam experietur Judæa. ויגל את מסך. 427
- 23: 4. Non firmos eduxi juvenes, non proceras educavi virgines. גדלתי רוממתי. 403
- 24: 1. Ecce Dominus evacuat terram *lagenæ instar bombos edentis*: aliamque capite sistit ut *aquarum ritu diffluere faciat* incolas ejus. בוקק והפיץ. 57
- CAP.

LOCORUM SCRIPTURAE.

- 24: 13. Sic erit in medio terræ, inter populos, ut quum *diffraeto sparso-*
que *cacumine excutitur olea*, ut quum *iterum iterumque exhau-*
riuntur vineæ post peractam vindemiam. כִּנְקָה זֵית כְּעִלְלוֹת. 155. coll. 100
- 26: 19. Et terra *cadere faciet mortuos*, id est, *partu enitetur.* תִּפִּיל. 274
- 27: 9. Quum ponet omnes lapides altaris, ut lapides fornacis calcariæ
excussos. מִנְפָּצוֹת. 51
- 28: 1. Percussi, *sauciati a vino.* חִלּוּמֵי יַיִן. 128
- 28: 12. Hic est locus ubi *recubatur ad aquas*, & hæc est *sedes omni af-*
fluentia circumtrementis, id est, *circumfulgens.* מְנוּחָה וּמְרַגְעָה. 143
- 28: 28. Nec rotam plaustrī sui *tabefacit*, id est, *nimis fervide agit.*
Vel ex aliorum mente. Nec rota plaustrī sui *tabefacit*, id est,
penitus atterit. הָמָם. 69. 491
- 29: 1. Heus Ariël, Ariël, mihi es, Civitas in qua sedit David *radite*
anno super anno: *festas capitibus discussis maculent* victimas. Vel
intransitive, *solennes victimæ discussis capitibus procumbant.* Po-
sterius respondet יִקְפּוּ. p. 158. 159. Prius *radite* exprimit.
סִפּוּ. 169
- 29: 10. Clausit oculos vestros, proprie firmavit. יַעֲצֵם. 205
- 30: 1. Væ filiis refractariis — qui *texunt texturam*, sed non spiritu
meo: ut peccatum super peccatum *radant.* סִפּוֹת. 170. 518
- 30: 13. Parietina lapsabunda & *ulceribus quasi intumescens.* נִבְעָה. 34
- 30: 26. Curavit profundam *cruentationem plagæ ejus*, qua sanguis *exantla-*
tur. מִחֶץ מַכָּה. 348
- 30: 30. Et exaudiri fecit Dominus tonitru Majestatis suæ & descensum
brachii sui ostentavit; *fulmina reducto torta brachio*; cum æstu ve-
nenato nasi בּוֹעָה אֶף id est, *vento pestifero*, & flamma ignis
consumente: Tremor, Excussio, aderat, & imber & lapis gran-
dinis. גִּפְץ. 50
- 33: 3. A voce fremitus aufugerunt gentes; a celsitudine tua *excussæ*
sunt nationes. נִפְצוּ גּוֹיִם. 51. 481
- 33: 4. Secundum tondere, *pectinare locustarum*, *discursator in illo* scil.
spolio, *tondebit.* כִּמְשֵׁק גְּבִים שֶׁקֶק בּוֹ. 333. seq.
- 33: 15. Claudens oculos suos, proprie firmans. עוֹצֵם. 205
- 34: 5. Nam inebriatus est in cœlis gladius meus; ecce super Edomitas
aquatum descendit. תִּרְדּוּ. 91. 93
- 34: 14. Ibi *circumtrement* strix, & inveniet sibi *recubitorium.* הִרְגִּיעָה. id
est, *deliciis circumfluet.* 137. 512
- 38: 1. Et conflictatus est Hiskias *malo excoriante* ad mortem. חִלָּה. 126
- 38: 14. Situlas in altum *reciprocate* oculi mei: Domine opprimor &c.
דָּלוּ לַמְרוֹם. 98

- CAP. 40: 11. Lactantes largis haustibus recreabit. **ינהל**. Pag. 107
- 42: 18. Surdi audite & cæci vibrare ad videndum: hoc est, micantem a-
ciem exerite. **הביטו**. 152. 153
- 49: 10. Miserator eorum ducet eos, & ad scatebras aquarum largis eos
haustibus recreabit. **ינהלם**. 107. 500
- 49: 24. An capietur a potente captura? Et an captiva turba Rigidi libe-
rabitur? **שבי צדיק**. 413. 555
- 50: 11. Ecce omnes vos ignem extundentes, malleolisque cingentes; di-
spereatis ignis vestri vapore, malleolisque quos succendistis. **קרהי**
אש לכו באור אשכם. 38. 41. 475
- 51: 4. Lex a me prodibit, & iudicium meum in lumen gentium faciam
emicare, vibrare. **ארגיע**. 135. 512
- 51: 15. Convibrans mare, ut fluctus ejus infremant. **רגע**. 145
- 51: 18. Non est ei, qui haustulum præbeat &c. **מנהל**. id est, vel mini-
ma consolatione refocillet. 107
- 53: 10. Et Jehova volens lubensque, attritionem ejus præstitit excorian-
tem. **דכאו החלי**. 127
- 54: 6. Mulier constricta spiritu. **עצובת**. 381
- 54: 12. Portas tuas ponam in lapides scintillantes. **אבני אקרה**. 41
- 58: 7. Quum videris nudum, utique convesties illum, neque a tua i-
psius carne temet obsignabis. **תתעלם**. 389
- 59: 3. Omnibus nervis vestris, exactores agitis. Rigidissime & nervis quod
dicitur, intentis exactiones exercetis. **כל עצביכם תנגשו**. 383
- 63: 10. Obstrigillarunt & sua indomita contumacia male ufferunt Spiritum S.
ejus. **מרו ולצבו**. 372. 381
- 64: 1. Ut quum emicat ignis fomitum, igne aquæ rebulliant. **בקרה אש**
המסים. 30. 32. 33. 475
- 66: 4. Etiam ego eligam eorum plagas iterum iterumque sanguinem hau-
sturas. **תעלולים**. 94. 95
- 66: 11. Ut fugatis & satiemini ex ubere consolationum ejus: & sorbille-
tis **תמצו**, ac deliciemini ex tremulo splendore gloriæ ejus. **זיו**. seu
phrasi Arabica, ex circumtremente ejus opulentia. 140

J E R E M I A S.

- CAP. 2: 17. Bibere aquas Nili & Euphratis, figuraro sermone positum est
pro, cum Niloticis Euphratensibusque Diis adulterio misceri. 96
- 2: 23. Dromas velox texens vias suas. **משרכת**. 96
- 2: 25. Cohibe pedem tuum ne discalceatus nudetur, & guttur tuum ne
sitiat. Turpis libidinis honestum velamentum. 96
- 3: 12. Non faciam, ut cadat facies mea in vos, id est, non exhibebo me
vobis tristem & offensum. **לא אפיל פני בכם**. 274
- CAP.

L O C O R U M S C R I P T U R A E.

Cap. 4: 17.	<i>Strinxit eum, pro, reluctatus est ei.</i>	אתי מרתה.	Pag. 370
— 5: 15.	<i>Gens perennis illa, gens antiquissima.</i>	איתן.	120
— 6: 9.	<i>Etiam atque etiam racemabunt reliquias Isfraëlis, ut vitem.</i>	עולל.	100
— 6: 16.	<i>Invenite abundantiam circumtremementem pro animabus vestris.</i>	מרנע.	142
— 7: 20.	<i>Holocausta vestra corradite super sacrificia vestra.</i>	ספו.	170. 518
— 8: 18.	<i>O tu, quæ me mœrore oppressam renidere jubes</i>	וְ vultum serenare.	22. 473
— 9: 17.	<i>Oculi nostri in lacrimas descendunt, velut aquatum euntes.</i>	תרדנה.	97
— 10: 19.	<i>Væ mihi super contritione mea: plaga mea excoriando inusta est.</i>	נחלה.	129
— 11: 3.	<i>Necibus excoriationum enecabuntur.</i>	תחלואים.	126
— 12: 4.	<i>Animalia & volucra rasa sunt.</i>	ספתה.	168
— 13: 14.	<i>Et excutiam eos unum ad alterum, instar lagenarum.</i>	51. coll. 53	
— 13: 16.	<i>Flebit anima mea lacrimis ubertim euntibus; atque adeo oculus meus in lacrimas aquatum descendet.</i>	תרר.	97
— 14: 17.	<i>Oculi mei in lacrimas aquatum descendant dies noctesque; ne confilescant.</i>	תרדנה.	97
— 14: 17.	<i>Contritione valida contrita est filia populi mei; plaga atrocissime excoriando inusta.</i>	מכה נחלה מאר.	129
— 14: 18.	<i>Ecce excoriationes famis.</i>	תחלואי רעב.	126
— 15: 14.	<i>Ignis in nasum meum profiluit, irritatus est, super vos deflagrabit.</i>	קדחה באפי.	26. 27
— 17: 4.	<i>Ignis in nasum meum profiluit &c.</i>	קדחה באפי.	26. 27. 423. 475
— 22: 21.	<i>Fortunæ opimiores, quæ pariunt cum securitatem, tum fastum.</i>	שלות.	226
— 22: 28.	<i>An nervus spretus & excussus, est vir ille Chonia? An vas haud quaquam desiderabile?</i>	העצב נבוה נפוז.	51. 384
— 23: 29.	<i>Sicut malleus diffringit petram.</i>	יפצץ סלע.	486
— 30: 12.	<i>Desperatissima est contritio tua; plaga tua excoriationibus inusta est.</i>	נחלה.	129
— 31: 2.	<i>Invenit gratiam in deserto populus superstitum a gladio, Eunte ad circumtremere suum Isfraële.</i>	הלוך להרגיעו.	id est, quum Israël omni opulentia circumtrementem desertum peragraret. 141. 142
— 31: 35.	<i>Convibrans mare, ut fluctus ejus infremant.</i>	רגע.	145
— 32: 19.	<i>Magnus consilio, & amplius moliminibus exantlandis.</i>	העליליה.	103
— 36: 7.	<i>Cadere fecit deprecationem suam coram Rege, id est, submisit</i>	הפיל תחנתו.	276
— 37: 20.	<i>Cadat nunc deprecatio mea coram te; alio adspectu, pro admittatur, acceptetur.</i>	תפל.	275

- CAP. 38: 19.** Ne tradant me in manum Chaldæorum, iique in me libidinem suam expleant. *התעללו בי. semet identidem ex me oblectando.* Pag. 101. 102
- **46: 20.** Morsus vellicans æstri a septentrione venit, venit. *קרץ מצפון בא בא.* 206
- **47: 6.** Heus gladii Domini, usque quo non confidis, חשקטי: recolligitor in vaginam tuam, diffulmina & confilefce. *חרגעי.* 136. 137. 512
- **48: 12.** Ecce dies veniunt, quibus immitto in Moabum Transfusores, qui transfundent eum. *צעים וצעהו. ינפצו.* 51
- **49: 9.** Si vindemiatores supervenissent tibi, nonne reliquum fecissent tibi, quod secunda vice hauriri posset. *עללות.* 100
- **49: 19.** Ecce ut leo adscendit ab elatione Jordanis ad mansionem, amœnam sedem, perennitatis. *נוה איתן.* 119
- **Ibid.** Nam evibrare eum faciam & procurrere; id est, vibrantis instar fulminis immittam. *ארגיעה אריצנו.* 135
- **49: 25.** Quomodo ut nihil deserta est urbs celebratissima, civitas משובשי bilaritatis mihi. 328
- **49: 31.** Gens liquida gaudens opimitate, sedens securissime. *גוי שליו.* 226
- **50: 34.** Ut intremiscere faciat terram & inhorrescere &c. *למען הרגיע.* 143
- **50: 44.** Amœna mansio perennitatis. *נוה איתן.* 119
- **Ibid.** Nam evibrare eum faciam & procurrere, id est, fulmineo cursu immittam. *ארגיעה אריצנו.* 135
- **51: 14.** Devoravit nos Nebucadnezar, liquefecit nos. *הממנו.* 490
- **51: 20.** Excussor tu mihi, aries bellicus; & excutiam per te gentes &c. *נפצתי.* 51. 480
- **51: 34.** Devoravit me, contabefecit me &c. *הממני.* 68
- **Ibid.** In latrinam expulit me. *הדיחני.* 68
- **51: 39.** Quum incaluerunt, computationes ipsis apponam, ut exultent & dormiant somnum æternum, nec unquam evigilent. *יעללו.* 252
- Ex ambiguo.

T H R E N I

- CAP. 1: 11.** Vide Domine, & micato, id est, aciem vibrantem admovebo. *הביטה.* 152
- **1: 12.** Micate & videte, num sit dolor ut dolor meus, quo hausit mihi Dominus &c. *עולל לי.* 89. 90. 496
- **1: 16.** Oculus meus descendit in aquas lavaturus. *יורדה מים.* 97
- **1: 22.** Hauri ipsis quemadmodum mihi hausisti. *עולל מן באשר עוללת.* 93. 496
- CAP.

LOCORUM SCRIPTURAE.

- 2: 6. *Spuma nast, & summus iræ fervor.* זעם אף. 422
 — 2: 20. *Vibrante acie introspice, Domine, cui hunc in modum hauseris.* למי עללת כה. 94. 496
 — 3: 5. *Circumvallavit me, discussitque caput: & fessus procumbo.* יקה ראש ותלאה. 156. 157. 517
 — 3: 47. *Rivos aquarum intrat lavaturus oculus meus.* פלגי מים תרד. 98
 — 3: 49. *Oculus meus bulliendo scatuit, nec conticescit; eo quod interstitia nulla sint mulgendi.* נגרה מאין הפנות. 98. 99. 346. 533
 — 3: 51. *Oculus meus animam emulget meam.* עוללה. 97. 98. 99. 496
 — 3: 56. *Ne obsignes aurem tuam suspirio meo clamorique.* תעלם. 388

E Z E C H I E L.

- CAP. 5: 6. *Et obstrigillavit judicia mea ad impietatem, id est, statuta & jura mea cavillans, projecit sese ad impietatem.* תמר. 371
 — 16: 4. *Quod ad natalia tua attinet, quo die in lucem edita es, umbilicus tuus non resectus est, & aquis non es abluta ad tersionem mihi.* למשעי. 322. coll. 328. 525
 — 16: 31. *Non exististi ut meretrix, faciendo vomere mercedem.* לקלם אתנן. 399. 400. 547
 — 16: 49. *Tranquillitas sedationis liquidissima.* שלות השקט. 224
 — 20: 35. *Adducam vos in vigorem ac virorem letum fœderis renovandi ac veluti turgentis jam, & gemmas suas trudere parantis.* במסרת הברית. 354
 — 21: 3. *Percussi sunt omnes vultus ab igne consumente.* נצרכו. 272
 — 22: 26. *Sacerdotes violant legem meam &c. &c. & oculos suos a Sabbathis meis respiciendis & honorandis obsignarunt.* העלימו. 388
 — 23: 42. *Vocem multitudinis tranquillæ, id est, felicitis, ut recte Coccejus.* שלו. 226
 — 31: 4. *Aquæ cedrum istam adolescere fecerunt, abyssus eam in altum eduxit.* גדלוהו רוממתהו. 403
 — 39: 9. *Cremabunt & incendunt arma Gogi & Magogi* והשיקו בנשק. 335

D A N I E L.

- CAP. 3: 8. *Sycophantas eorum egerunt; vel Sycophantati sunt.* אכלו קרציהון. 202
 — 3: 14. *An ærugine, o viri, Deos meos non adoratis?* הצדא. 358
 — 8: 24. *In opimitate liquidissima constitutus perdet multos.* בשלוה. 226
 — 11: 21. *Venit in tranquillitate, & occupavit regnum per blanditias.* בשלוה. 225

CAP. 11: 24. *In tranquillitate, etiam in pingua provinciæ veniet.* בשלוח. Pag. 225
 — **12: 7.** *Quumque finem habebit excutere manum populi sancti, &c. id est, Repudium.* נפץ יד. 46. 482

H O S E A S.

CAP. 2: 13. *Ornavitque se monili ac polimento suo.* הליתה. 131
 — **7: 5.** *Die Regis nostri excoriare fecerunt æstum e vino* החלו חמת מין.
id est, se invicem vino deposuerunt saucios & velut excoriatos. 127. 128
 — **8: 7.** *Rasorem turbinem metent.* ספה a סופה. 169
 — **14: 1.** *Quia incredulum dubitorem, vel contumacem jussorum divinorum detrectatorem te præbuisi.* בי מרתה באלהיה. 370

A M O S.

CAP. 3: 15. *Et peribunt domus eburneæ, ædesque magnificæ radentur.* ספו. 173
 — **5: 9.** *Qui renidet, vultum seremat, clade in potentem invecta.* המבליג.
vel potius, Qui desubito effulgere facit vastationem super poten-
tem. המבליג שר על עו. 22. 473
 — **5: 24.** *Et evolvit se — tanquam perennis & uberi, & inexhausta ve-*
na decurrens fluvijs, Justitia. נחל איתן. 114

O B A D J A.

Vers: 5. *Si vindemiatores supervenirent tibi, nonne relinquerent Quod secunda vice hauriri posset?* עללות. 100
Vers: 6. *Ut pervestigati sunt Esavidæ? ut efferbuerunt, ebullierunt, occulta eorum?* גבעו. 34

M I C H A S.

CAP. 1: 4. *Liquescent montes sub eo: valles diffidentur, ut cera ante ignem, ut aquæ magno sonitu & strepitu in præceps delabentes, ac veluti rebullientes & effervescentes inter præcipitandum.* כמים.
 מגרים במורד. 347
 — **1: 6.** *Lapides ejus cum sonitu & strepitu faciam exæstare in vallem.* הגרתי. 347
 — **6: 2.** *Audite montes contentionem Domini: & vos perennia: vos fundamenta terræ.* האיתנים. 118
 — **6: 13.** *Percussionem tui faciam excoriantem.* החליתי הכותך. 127

LOCORUM SCRIPTURAE N A H U M.

- CAP. 1: 3.** *Jehovæ via est in vento radente simul & urente, &c.* בסופה ובסערה. 169
- **1: 10.** *Ad spinas usque perplexi. id est, spineti instar horrentes & aculeis formidabiles.* עד סירים סבוכים. 431
- **1: 11.** *Prout integri sunt, itemque ampli, sic etiam attondebuntur.* גגונו. 165
- **3: 5.** *Ecce te invasurus sum, fatur Dominus, & retegam lacinias tibi tuas in faciem, & monstrabo gentibus nuditatem tuam, regnis-que ignominiam tuam.* וגליתי שולך. 429
- **3: 11.** *Etiam tu inebriaberis eris signata.* תהי נעלמה. 395
- **3: 12.** *Non est hebetatio, mitigatio, fracturæ tuæ: plaga tua excorians inusta est.* נחלה. 128. 129

H A B A C U C.

- CAP. 1: 10.** *In Reges ipse devomit.* יתקלם. 400
- **2: 16.** *Convomitio ignominiae.* קיקלון. 547
- **3: 6.** *Salire fecit gentes, & violenter diffracti sunt montes æternitatis.* יתפצצו. 486

Z E P H A N J A S.

- CAP. 2: 9.** *Carminatio urticae, id est, locus ubi senticetum carminat & lacerat.* ממשק. 331. 526
- **3: 6.** *Ærugine, id est, sideratione & vastitate percutientur urbes eorum; sive, ad rubiginem redactæ sunt urbes eorum.* נצרו עריהם. 357. 536

Z A C H A R I A S.

- CAP. 1: 17.** *Adhuc civitates meæ exuberabunt præ bonis rebus.* תפוצנה. 55. 487
- **7: 7.** *Quum Hierosolyma floreret opimitate tranquilla.* ישבח ושלום. 225

F I N I S.

INDICULUS

RADICUM HEBRAICARUM,

Quarum deperdita & oblitterata significatio ex Arabum fontibus reponitur.

יתן vid. infra sub radicalibus איתן.

בלל Fulsit. Refulsit. figurate, Reniduit, vultu reluxit differenato. in Hiphhil. הכליג Fecit Refulgere, Fecit Renidescere. Hanc Radicem enucleatam, & hallucinationibus exemptam exhibet Caput Primum Part. Prior. Orig. Pag. 14. & seq.

גרל Proprie firmiter torqueri, intorqueri, improprie Magnum fieri, grandescere, crescere &c. Pihh. semet intorquere &c. pro graviter luctari. 401. & seq. גלע Restrinxit & nudavit dentes more canino, usurpari amat in obscænis & impudentibus verbis ad quæ in alea, computatione, lite, provolatur. In Hithpahhel caninum in morem ringi, irritari. 337. & seq. coll. 349

חמם Liquefecit adipem. Contabefecit. In Tabem dedit. Metaphorice, Expavefecit, Consternavit, profligavit, anxietate & mœrore consumpsit. Hoc fusius adstructum dat Caput Quintum Part. Prior. Orig. 57. & seq.

זכר "Απαξ λεγόμενον. Utrem lactis movit & concussit parandi eliciendique butyri ergo. Insigni figura traductum ad uterum partu concussum. 48. & seq.

חכם Proprie firmiter solideque fecit aliquid, solide compactus fuit; improprie Sapiens fuit &c. 460. & seq.

חלא Radix obsoleta, quæ originem dedit vocabulo חלאה Ærugo extrita, terendo evocata. 122. & 125

חלה Attritus fuit. Dein conflictatus fuit morbo & omni genere malorum: denique, flagellis ictibusque excoriatus fuit. Evincitur hoc per Caput Nonum Part. Prior. Orig. 121. & seq.

חלי Teri pro poliri proseminavit חלי & חליה polimentum. 130. 131

יתן Perennis fuit. Fugit & inexhausta fluxit vena. Inde איתן in metaphora præpinguis, copiosus, opulentus, omni felicitate circumfluens, vena nunquam intermoriante, & alia figura, perennis pro rigido, inflexibili, antiquum illud suum æviter obtinente. Hæc omnia Caput Octavum Part. Prior. Orig. continet. 148. & seq.

מחץ Hausit, conturbato vehementius vado & situla buc illuc jactata: ad gravissima vulnera cum fæda cruentatione transfertur; ut Αντλεῖν & Antlare. 341. coll. 347. 484. & 529

מסר Turfit, Tumuit, Græcorum δειγν. 350. & 534

מרה Strinxit, Perstrinxit, Præstrinxit &c. inde manavit stringendo pressit, item stringente scutica percussit. Item obstitit & disputando contendit. 369. & seq.

משע

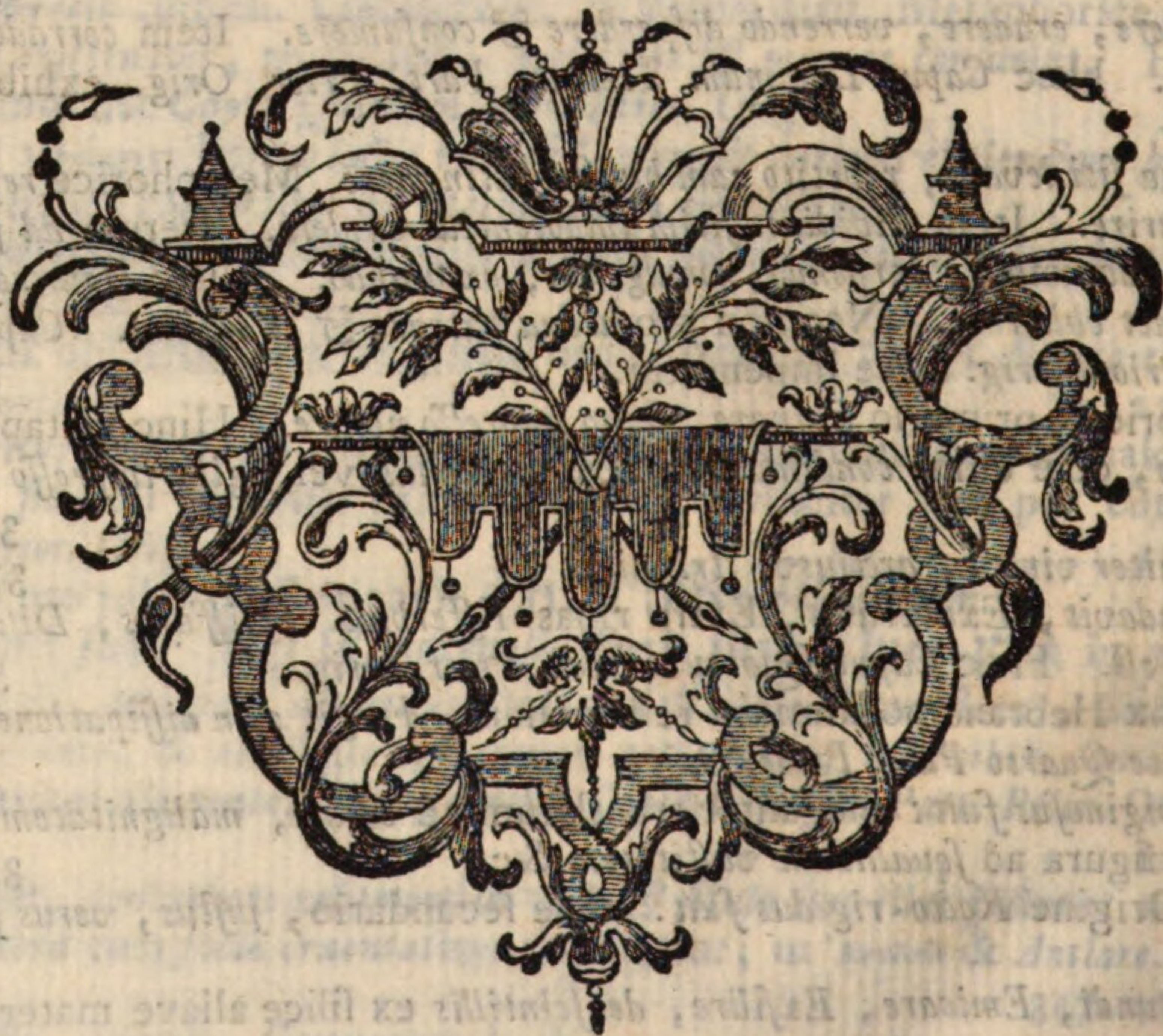
INDICULUS RADICUM HEBRAICARUM.

- משע** *Mulcere tergendō, vel blanda manu pertergere.* Radix Hebr. restituenda. 326. & seq. 525
- משק** *Pexuit, carminavit, inde grandi metaphora, laceravit, discerpfit.* 328. & seq. 526
- נבה** *Retusus fuit, res quæ ob elationem protuberat, Tuberavit gladius, non amplius secans.* 324. coll. 523
- נבט** *Micuit, vibravit; tremulo & corusco motu præditus fuit.* Inde **הבט** in Hiphhil. *Vibrantem aciem contendit exeruitque.* Hæc Caput Undecimum Part. Prior. Orig. continet. 148. & seq.
- נגר** *Bullivit & quidem cum sonitu & singultu. Bulliendo efferbuit olla, nimioque bullitu aquam superfudit. splendide transfertur.* 342. & seq.
- נהל** *Primo haustu diluit & depulit sitim.* Inde in Pihhel, *Aquatū ducere pecus & recreare siti levata. Laxius etiam, sustentare & ubertim reficere pane.* Tralate, *bonarum rerum affluentia beare, nec non consolari & refocillare.* Hæc Caput Septimum Part. Prior. Orig. prosequitur. 105. & seq.
- נפץ** *Excussit transitive, & intransitive Excussus fuit.* Hinc *Excussit manum, Excussit uterum, Excussit vasa, &c.* In Capite Tertio Part. Prior. Orig. 42. & seq.
- נקק** *Caput diffregit cum cerebri sparsione. Ut Capite Duodecimo Part. Prior. Orig. probatur.* 154. & seq.
- ספה** *Radere, eradere, verrendo disperdere & consumere. Item corradere & coacervare.* Hæc Caput Decimum Tertium Part. Prior. Orig. exhibet. 161. & seq.
- עלל** *Prima siti levata, repetito eam haustu extinguere. Metaphorice repetitis idibus haurire. Item Libidinis sitim impotentius explere. Iterum ad plenum exhaurire racemando, carpendo, emulgendo, expilando. Aliter Haurire identidem pro semet oblectare. Nec non pro ardua patrare & exantlare.* Caput Sextum Part. Prior. Orig. hisce impenditur. 69. & seq.
- עלם** *Proprie & primario Signare, signo impresso notare. Hinc metaphorice abscondere, quæ enim condimus ea fere signamus vel sigillo impresso claudimus.* 384. & seq.
- עצב** *Firmiter vinxit, arctiusve strinxit.* 379. & seq.
- פוז** *Abundavit, Exuberavit, Extra ripas Efferbuit. Diffusus, Dilapsus, Dispersus est.* Hæc Caput Quartum Part. Prior. Orig. 54. & seq.
- פצץ** *Radix Hebræis postliminio restituenda. Fregit cum dissipatione. Idem in Capite Quarto Part. Prior. Orig.* 54. & seq.
- צרה** *Rubiginosus fuit: eleganter translatus ad odium, malignitatem: itemque grandi figura ad squallidam vastitatem &c.* 356. & seq.
- צרק** *In Origine Recto-rigidus fuit: unde secundario, justus, verus fuit.* 410. & seq.
- קרה** *Extundi, Emicare, Exsilire, de scintillis ex silice aliave materia provocatis. Nec non transitive, scintillas laceffivit, & irritavit.* Hæc Caput Secundum Part. Prior. Orig. tractat. 23. & seq.
- קלם** *Proprie vomere, convomere. Metaph. contumeliose illudere.* 396. & seq.

INDICULUS RADICUM HEBRAICARUM.

- קָרַץ** *Compressis digitis vellicavit, inde nictare oculis.* Hæc Caput Secundum
Part. Poster. Orig. evincit. 198. & seq.
- רָגַע** *Tremuit, vibravit, circumtremuit, proprie lumen, fulmen. Inde Tremulum
micuit & vibravit oculus. Nec non corusco ac fulmineo impetu ferri. In Kal
vibravit, convibravit, seu inhorrescere fecit mare, terram &c. דָּרְגִיעַ in
Hiphhil circumtremuit & splendide affluxit opulentia, ut & fecit circumtre-
mere opibus; id est, splendide & magnifice circumfluere; Quæ Caput Decimum
Part. Prior. Orig. sistit. 132. & seq.*
- שָׁבַח** *Mulcere, permulcere, & leni manu tactuve contrectare. Hinc usum se-
cundarium diffundit partim ad honorificentissimam laudationem, partim in
blandam sedationem. 384. & seq.*
- שָׁלַח** *Liquavit, eliquavit, hinc eleganter ad liquidam & defæcatam tranquillita-
tem tralatum, etiam pro demulcere, suaviter illudere &c. Hæc in Capite
Tertio Part. Poster. Orig. exhibentur. 218. & seq.*

F I N I S.

INDEX

I N D E X

VOCUM ET LOCUTIONUM

HEBRAICARUM,

Quibus lucis nonnihil opera nostra accessit.

A.

- אקרה *Lapides igniculati, seu ignibus & scintillis radiantes.* Pag. 41
- אבעבעות *Purulentiae effervescentes.* 33
- אברה הסירה *penna pietaticultrix; eleganter de Ciconia.* 595
- יתן *vide sub איתן.*
- אכל קרצא *Phrasis Aramæa, proprie comesor crustuli, id est, parasitus, syco-
phanta, vel, comesor vellicantis rosionis.* 202
- אם *Mater, forte pro materno solo.* 572
- אמלל *Lento igne coctum, excoctum, succo exhaustum esse. Dein languere, de-
bilem esse.* 203
- אנה *In naso affici proprie, improprie irasci. Ut Stomachari a Stomacho. Et
μαλακρίζειν ἀπὸ τοῦ μύτης.* 26
- אף *Nasus, figurate, ira, indignatio, fastidium sese fumante, vel suspenso naso
exerens.* 26. 418
- אפים *Nares, improprie itidem pro affectu indignationis, fastidii, irrisionis,
quo nares corrugantur. Horatius: Ad hæc ego Naribus uti Formido.* 27
- אסף *Collegit, mæstus, indignatus, iratus fuit, a collecto & subducto vultus lu-
mine.* 270
- אקרה *Forma comparativa & superlativa radicis קרה scintillis micuit, unde
in pretiosis lapidibus est radiantior, radiantissimus.* 41
- אריך אפים *Longus nares. Hoc est, Qui frena iræ ponere potest.* 26

B.

- ברג *nitere, renidere, renidescere, metaph. recreari, refocillari.* 471
- בעה *Efferbuit, Rebullivit olla. Intransitivum. Metaphorice Rebullivit &
Efferbuit purulentis eruptionibus caro. Hinc audaciuscule Efferbuit &
in-*

I N D E X

*intumuit rimis hiantibus paries. Alia figura, Rebullivit, & suo se tu-
more prodidit, atque erupit, consilium in occulto coctum. Denique Re-
bullivit, Efferbuit, Intumuit, æstu irarum vel curarum, animus. 33. seq.
בצע Abrumpere vitam alicujus ante diem. 221
בקק Evacuavit lagenam multo cum bombo & strepitu. 57*

ג.

*גדל Firmiter torqueri, intorqueri. Vide in superiore Indice. Pag. 401. seq.
גדל Fila intorta. Forma Pahil. 549
גדל Turris, Arx firmior. 549. 550
גוש Æstus, æstuatio, fluctuatio ferviscens. 146
גוש עפר Æstus pulveris poëtice pro sordibus multo fluctu æstuque effervescenti-
bus. 146
גלמוד Durus silex figurate pro solitudine, sterilitate. 565*

ד.

*דבר Struere, longa serienectere: hinc struere verba, id est, loqui, dicere. Etiam
absolute pro struere dolum, machinationem. 227
דלה Situlis aquare, haurire. 98
דלו עיני Situlas reciprocate oculi mei. Gemmula Orationis. 98*

ה.

*החלי דכא Excoriantem præstitit attritionem ejus. Elegans formula. 127
החלה הכותו Excoriantem præstitit percussione ejus. ibid.
החלה חמה Excoriantem præstitit æstum vini. 128
הלך Ire pro perire. 41
הלך לאטו Ire ad lenem susurrum suum. pro eo quod est, ire lenius & suo com-
modo. 142
הלך להרגיעו Igitur ad circumtemere suum fluvius. Id est, pleno fluxit turguit-
que alveo. Figurate de homine, opulentia omni splendide circumfluxit. ibid.
המים Liquefieri, tabefieri. Grandi figura, pro terrefieri, fugari. &c. 488. seq.
המסים Arida virgulta. Cremia. 31. 32
הפגות Interstitia mulgendi, intercapedines quibus mulgendi præbita pausa, lac-
in ubera denuo confluit. 98. 99*

ו.

*ובר & ובר Alliteratione suavi structa. 48
ובר Agitare utrem lactis. Honestè transfertur. 48 & 483
והב*

VOCUM HEBRAICARUM.

זהב *Aurum*, male petitur ab Arab. ذهب præstrictos habuit ab intuitu auri
oculos. Pag. 263

זיו שרי *Quod in agris micat, vibrat, persultat.* Id est lata & exultans anima-
lium soboles. 140

זיקות & זקים *Malleoli.* Laqueoli picei, tralate materia seditionum, belli. 40

זמם *Alligavit jumentum currumve ad cursum suscipiendum.* Hinc זמה *scelus,*
aggressio, audax facinoris. 410

זפת *Pix*, non est a זפת pice illivit. 263

זעף אף *Æstus venenatus nasci.* 50

ח.

חבש *Ligare, alligare, obligare.* Metaph *frenare.* 590

חגים *Festæ victimæ, figurate pro solennibus piaculis iræ divinæ.* 163

חרל *Cessare a molestia.* 577

לא תחרל *Non flaccescet, pro vegetus est: per λιτότης.* ibid.

חטם *Capistrare, refrenare.* Hinc *capistrare nasum, est iram refrenare.* 593

חלא & חלה *Teri, τερνέσθαι: hinc infirmari, ægrotare &c.* 508

חלה פנים *Attrivit faciem alicujus, pro fatigavit & obtudit orando.* Vel alio
ex fonte, pro frequentavit, studiosius adiit & compellavit. 130. 509

חלאה *Tritura aeris.* 509

חלי *Plaga atterens & excorians.* ibid.

חליה & חליה *Polimina, polimenta &c. a terendo ducta, pro monilibus &c.* ibid.

חלק *Glabrum fecit, polivit, exasciavit: secundario creavit.* 268

חלקלקות *Glabra & quasi butyracea verba, pro blanditiis.* 225

חמוקים *Ambitus, suggestus, ordines artificiose structi, tornatique.* 131

חנה *Hypocrita, in origine Loripes, Claudicator.* 571

חפה *Fricando polire, tergere, mundare &c.* 590

חוף *Litus, a frictu attrituve.* ibid.

חפה *Thalamus, a nitore polito &c.* ibid.

חסד *Succi vigorisque ubertas. Inde Largiflua munificentia.* Et alio rivulo,
Pietas succi vigoris, virorisque plena. 107

חפר *Fodere, usu signato.* 576

חרה אף *Exarsit Nasus.* 26

חרף *Strinxit: Secundario in Kal & Pihh. Opprobrio affecit, perstrinxit &c.* 587

חרף *Autumnus & Autumnitas.* ibid.

ט.

טבחתי *Maçtatio mea, pro carnibus &c.* 589

טחות a טחה *Factus vagi.* 595

יחף	Discalceavit.	Pag. 513.
ילך	Ire pro perire.	40
יצא	Exire pro emicare, efflorescere.	568
יצוק	Fusum fusile a יצק.	586
ירד בכי	Descendit fletum, elliptice pro in fletum; flosculus orationis.	98
ירד בבכי	Descendit in fletum: venusta formula, pro Lavaturus veluti lacrimis se suis merfit.	98
ירד דמעה	Descendit lacrimas: pro in lacrimas aequatum & lavatum ivit.	97
ירד מים	Descendit aquas. Idem.	98
ירד פלגי מים	Descendit rivus aquarum. Idem.	ibid.
ירושלים	Hierosolyma. Forte ex ירוש & שלה Hæreditaria possessio liquidæ tranquillitatis.	232
יש	Substantia, Habentia, ipsa Opulentia.	168
ישע	Spatiosus, latus, amplus fuit. Speciatim, gradu polluit spatiofo. Hæc proprietas radicis in Kal tralate primo, Amplitudine polluit divitiarum. Secundo, Amplitudine potentie. Tertio, Amplitudine scientiæ. Quarto, Amplitudine felicitatis, beatitudinis & gloriæ. Hinc נושע Zach. 9. Rex amplissima hac & numerosissima salute præditus. הושע in omnem hanc amplitudinem ex inopia, angustia, caligine & miseria, eduxit. 8. seq. & 455. seq.	460
ישע & ישועה	Laxitas. Hinc pro omni salute, felicitate, abundantia &c.	505
יתן	Perenni vena fluere. Inde איתן forma superlat: jugi fluxu præditus.	505
כדור	pro כהדור Compos. ex tribus; longe diversum a כידור.	578
כהן	Recte a Coccejo appropinquandi notione auctum.	228
כון	Firmus fuit, apud Arabes pro existentia cujusvis rei usurpatur.	268
כחשי	Mendacium meum, passive pro mendacio adversus me effutito.	579
כיד	Excussio scintillarum: inde dolus, fraus, perniciēs.	578
כלה	a Radice deperdita כלה dentes destringere.	568. 588
כנע	Contractis ex ariditate digitis torpuit.	519
כתה	Coronare mihi pauca. &c.	594
לא	Non: sæpe substant: τὸ μὴ ἐν.	575. 583
לוע	Æstu interiore uri.	568
ליוש	Leo: non ab Arab. لايت retulit leonem, quod secundarium.	
לקח	Cepit, accepit, speciatim in conceptu palmæ.	575

VOCUM HEBRAICARUM.

מ.

מורה	Stringens. a מרה strinxit. Unde מורה Novacula nomen duxit, & מרי obstrigillatio, contentiosa & stringens reluctatio. Pag. 371. 595
מאם	Suppuratum fuit ulcus. in Niphh. נמאם multo vulnere aut ulcere tumuit & hiavit. 146
מחץ	Factavit urnam situlamve in puteo: ad gravissima vulnera cum fæda cruentatione transfertur: ut 'Αντλαῖν & Antlare. 341. 484. 529
מיץ אפים	Pressio, contractio, corrugatio narium. Rugosa Sanna. 27
מי מנוחות	Aquæ ad quas in genua procumbitur a gregibus pastis potisque. 106
מנוחה	Locus ubi greges recubant. 143
מסם	Eandem induit notionem ac המם, liquefcere, contabescere. 67
מסר	Turfit, tumuit. Ejus geminus usus &c. 534
מצץ	Sugendo bibere, lentius sorbillare. 140
מרה	Strinxit, perstrinxit, ussit incusso flagello, inde secundario usu refragari, rebellare &c. ut obstrigillare. 103. 370. 544
מורה	Novacula a stringendo. 372. 544
מרר ורב	Veneno exasperatis jaculis appetivit. 118
משע	Terfit. Radix Hebr. restituenda. 326. seq. & 525
משק	Pexuit, carminavit; inde grandi metaph. laceravit, discerpsit. 328. 526

נ.

נבה	Retusus fuit &c. Radix restituenda. 523
נבט	vel יבט Tremulum micuit, eleganter de acie oculorum. Hinc הכיט intenta & vibranti acie intueri, ἀντιθεῖν. 514
נגר	Bullivit &c. splendide transfertur. 342. 532
נהל	Bibere primo haustu &c. in Pihh. transitive aquatum ducere &c. 500
נהלים	Loca rigua & fontibus perennia. Figurata fortunæ affluentiores. 109
נוא	Crudus fuit. 592
הנואה	Cruditus; de animo exacerbato &c. ibid.
נמצא	pro נמצה Exsuctus, pulera figura auctum. 167
נסם	Frustum carnis in igne saliens micansque. 67
נפל	Cadere, varii usus. 272
נפץ	Quatere, Excutere. 477
נפש	Flatus, fastus, elatus inflatusque Spiritus. 157
נקט	Dirumpere, diffilire cum fragore: secundario translatum ad tædium gravius. 573
נקף	Tundere, contundere, gravi ictu perfringere caput &c. 516
נשך	Momordit, ad fœnerationem traductum. 210
נוקפים	Victimarii, proprie Caputum discussores, Thalmudicis. 159

סערור	<i>Ventus ustor. Turbo pestifero æstu gravidus.</i>	Pag. 169
סכה	<i>Radere. Aliquando eradere, id est, disperdere. Aliquando corradere, id est, addere, adjungere &c.</i>	517
סופה	<i>Ventus Raptor. Turbo cuncta violentius radens verrensque.</i>	169
ו.		
עברות אף	<i>Æstus, tumores, effervescentiæ nasi.</i>	56
עוילים	<i>Clientes egentissimi.</i>	581
עטן	<i>Locus riguus ubi poti procumbunt cameli. Figuræ positum, pro amplissimarum opum fortunarumque sede.</i>	110
עטנים	<i>Incubatoria, loca fotionis, ubi Cameli molliter procumbunt &c. a Rad. deperd. עטן fovere unde & Thalmud.</i>	504
מעטן	<i>Vas, cupa olivarum.</i>	504
עלו & עלץ	<i>Exultare. Arab. عاى & عاى ægrotare, ex Orig. suavissime concinunt.</i>	250
עלל	<i>Repetitis vicibus haurire, bibere &c. Varie traductum.</i>	496
עולל	<i>Lactens, lac matris hauriens parvulus, infans.</i>	497
עלם	<i>Signavit, obsignavit.</i>	387. 545
עלם	<i>Adolescens, proprie cui illibatus adhuc honos virginitatis.</i>	392. 546
עלמה	<i>Virgo, puella, adolescentula signata.</i>	392. 546
עולם	<i>Æternitas, quasi dicas, signatam durationem, conditionem.</i>	ibid.
עלומים	<i>Adolescentia, proprie status obsignatus.</i>	546
התעלם	<i>in Hithpahh. assumptus usus cothurnatus, in flumine ἡἔνv adolescentiari.</i>	545
עמר	<i>Penes. Amplectitur vim standi, quam binis in locis expressimus. pag. 119. Gloria mea recens עמרי Mecum perstabat. Et, Sagittæ Omnipotentis עמרי in me stant defixæ.</i>	90
עמיר	<i>Merges a עמר Mersit, oneravit.</i>	269
עצה	<i>Firmus, durus fuit: hinc secundario Chald. עצה Contradixit, obstitit &c. & Æthiop. Ὑλθῶ conclusit januam.</i>	205
עצה	<i>Orrhopygium, Coccyx, Spondylium.</i>	206
עץ	<i>Lignum, ex eadem Rad.</i>	ibid.
עצם	<i>proprie firmare, hinc claudere, Gall. fermer.</i>	205
עשן אף	<i>Fumavit Nasus.</i>	26

פוז & פוז	<i>Diffluere, diffundi: metaph. dissipari, dispergi.</i>	486
פוז	<i>Levem, agilem, expeditum esse.</i>	118
פצץ	<i>Diffringere cum dissultu partium. Verbum ὀνοματοπεποιημένον.</i>	486

VOCUM HEBRAICARUM

צ.

צרה	Rubiginosus fuit: eleganter translatum ad odium, malignitatem: itemque grandi figura ad squalidam vastitatem &c.	Pag. 536
צדק	in Origine Recto—rigidus fuit: unde secundario justus &c.	410. seq. 551
צוה	Fussit, mandavit. Proprie injunxit. Arab. وصي per metathesin.	513
צלם	Obscuritas.	269
צמים	Nodus plexus.	580
צעה	Inclinavit & transfudit vas. Figurate sedibus ejecit.	51
צרב	Icit, percussit, in Origine. Hinc icit ignis, id est, ussit: Unde אש צרבת ignis percutiens.	270

ק.

קרה	Thalmudicis nimio sale conditum esse unde valeat & alio significato, Germinavit. Alio denique Terebravit, terebrando ignem elicuit.	42
קרחה	Malum Terebrans, erodens, & interiore aestu absumens.	41
קהל	Squalluit, origo ignota.	270
קוט	Scindi, rumpi, dirumpi molestia.	573
קיץ	Æstas, male ab Arab. قاط æstatem egit derivatur.	263
קדם	Vomere, Metaph. contumeliose illudere.	546
קצר אפים	Brevis nares. Præceps in iram, iræ impotens.	26
קרץ	Compressis digitis vellicavit: inde nictare oculis.	201
קרץ	Morsus vellicans æstri.	208
קדיץ & fem.	קריצא vel קריצתא Aurora, ortus solis: a pungendo apud Chald.	212
קרץ	Ufu Thalmud. Vellicantibus digitis pressit jugulum: vel & jugulum incidit.	208.
מקרצות	Orbiculi, frusta massæ farinacæ.	ibid.

ר.

ראה	forte pro ראה Ebrius: sed concinnius Spectator.	574
רגע	Vibravit, coruscavit tremulo motu.	510. seqq.
רוא	Splenduit acies oculorum, micuit &c.	525
רוח	Respirium.	570
ריב	In Origine signat conturbationem & concussionem ex injecto scrupulo oriundam.	224
ריר חלמות	Saliva somnolentiæ.	569
רשף	Minus considerate a Cl. Hotting. ex Arabismo illustratum.	263
שער	In Origine, irrequietus, irrequieto motu jactatus.	566

INDEX VOCUM HEBRAICARUM.

ש.

- שאנן & שלאנן *Elíquata tranquillitate abundare* a Rad. **אנן**. Pag. 233. seq. 566
 שבה *Mulcere*, inde secundario usu *compefcere*, *sedare*: item *laudare*, *laudibus*
permulcere. 539
 שבר *Fregit*. 270
 שבו *Phænomenon*. 595
 שלה apud Paraphraftas pro שגה & שגג *in errorem induxit* &c. 226
 שלו pao שלוח *Error*, *negligentia*, *incuria*: a liquido & securo nimio. 226
 שלה *Liquida tranquillitas*, pro fortunis *Regalibus*. 225
 Speciatim de insolentia ex opima fortuna proveniente. 226
 בשלי Forte de inprovifo ex usu Aram.
 מן תחת שליא & מן שליא *De sub tranquillitate liquida*, cum nihil metui-
tur &c. 227
 שלה fem. a שלי vel שלה *fœtus secundis adhuc adhærens*. 219. 221
 שלים in ירושלים terminatio pluralis vetus a שלה ut שמים *cœli*, a שמה. 232
 שלה *Schilo*. Forte ab hac Rad. *Eliquator*, id est, *Tranquillator*. 231
 שלו *Coturnix*, ab opimo & pingui: ab eadem forte Rad. *ibid.*
 שלל *Raptim educere*, *extrahere*: inde forte *vocula*. 227
 של *Præcipitantia*. *ibid.*
 שמח *Proprie enodis fuit*. Inde *lætus*: item *liberalis* &c. 269
 שער *Ejus diverfi significatus quomodo ordinandi*. 269
 שקט *Confidere*, *desidere*. 137
 הלב *Intimum secretum cordis*. 173

ת.

- תחלוא *Quicquid plagarum atterit & Excoriat*. Vel potius; *ipse ille status*
corporis excoriati. 126
 תלאה *Lassitudo*. Abruptius illatum, pro *lassor*, *fatisco*, *procumbo*. 157
 תפל *Salivans*, *sputans*, proprie: secundario *insulsum*, *jejunum*, *futile*. 569
 תפלה *Sputatio*. 585

F I N I S.

INDEX

I N D E X

R A D I C U M.

*Vocum, & Phrasium Arabicarum, quæ explicantur
& illustrantur.*

- ابدع Conjug. 4. verbi *بدع* Fecit fulgere. Metaphorice *clarum & manifestum reddidit*, nec non *mœrore levavit.* pag. 19, 20
- ابدع Comparativa & superlativa forma ejusdem radices, summum gradum exprimens *fulgidi*, & in metaph. *evidentis*, nec non *leti*, *renidentis*, *exporrecti vultu.* 20
- اخرق ديباجنة Attrivit sericum suum, id est, *genas sericeas & teneras*; *perfricuit*, *perfrictam sumsit frontem.* 129, 130
- اسف Mœruit, cum sollicitudine *dolorem aut iram concepit.* 259. 270
- الم Doluit, proprie *constrictus fuit.* 270
- انف Nasus. Vide *diversas vocis hujus figuras.* 418. seqq.
- بحر Mare, alias *يم*, sic dictum quasi *fissio.* 269
- برق Fulsit. *Fulguravit*; metaphorice in *oculo vibrante.* 135
- بلج Fulsit sol, aurora. *Reniduit*, *risitque*, os, *tralate.* 20. 471
- بليج Refulgens. *Renidens.* 91
- بن Duravit, *perseveravit*, unde menda e Polyglottis *eluitur*, بنت *perseveravit arcus ejus*, &c. 119
- بغا Ultima *je*, *diversis significationibus luxurians apud Golium*, ad unam *effervescenti* revocatur, unde *ceteræ omnes dimanarunt*; sic ut, 1. *Exorbitavit*, *deflexit a vero & justo*, figurate & graviter sic quasi *efferbuit & divagatus est extra ripas officii.* 2. *Insolens fuit*, *insultavit violentius*, itidem *fluxerit a tumore in omnem injuriam effervescente.* 3. *Vehementer pluit cœlum*, valeat ex origine *Efferbuit & fluminis ritu exundavit.* 4. *Intumuit sanieque sorduit vulnus ulcusve*, exhibeat *purulentiam effervescentem.* 5. *Alacer agilisque fuit equus*, & in genere, *celeriter incessit & festinavit*, proprie sit, *Efferbuit*, & *superfundenti se æstu currendi extulit & admisit.* 6. *Petiit*, *expetiit*, *quæsiit*, haustum sit ab æstu sollicitudinis ac curarum, quo *animus effervescit*, & anxie *anquit.*

I N D E X

ت

تحلي Pellis lesio & affectio, qua radendo & excoriando perforatur. 123

تعلة Sermones & fabulae quibus se invicem lactant & demulcent confabulantes. Ab hauriendo ducta figura. 102

ج

جاشن مرجلي Bullit, aestuat abenum meum, pro animus ira efferves-
cit. 37

جاشت الي النفس Ebullit, ollae instar, contra me anima, in metus
& curarum aestu. ibid.

جاشت القدور الغوالي Aestuant ollae bullientes, in cursu effuso & ef-
fervescente veluti. 38

جياش Rebulliens, Aestuabundus equus. Qui superfundenti semet aestu
inter currendum fervet ferturque. ibid.

جدل In origine est firmiter torquere & plectere funiculum. 401. 549

جديل E loris plexum quid pilisve. 402

ساعد اجل Lacertus, brachium firmitus intortum, & compactum,
qualis est Athletae videlicet, & fortissimi bellatoris. ibid.

جلع Exhibet restrictionem dentium caninam, quae speciatim usurpari
amat in obscenis & impudentibus verbis. 349

جهن Approinquavit, propius accessit. 228

ح

حاص Consuere, arctare oculos. 270

حزق In Origine notat compactionem firmitus revinctam. 402

حکم In Origine signat firmitatem πικνωδς Dengūas, aptissime nexam,
compactam, solidam, durabilem. 406

حفي Discalceatus fuit. 513

حول الضرع Confluxus uberis, sive ubera mammarum lactis plena,
figurate in opum affluentia. 111

حلا ult. Hamzata. Trivit, attrivit; speciatim lapidem, vel ferrum,
usque dum rubigo & collyrium eliciatur. 122. 509

حلات الجلد Trivi, Rasi, Decorticavi pellem, cutim, cubitum, alia. 123

حلي الادب Tritum est corium, id est, sub cultro radente corruptum
& perforatum. ibid.

حاييت

VOCUM ARABICARUM.

حليت شفني *Tritum est labium meum, id est, pustulis & tuberculis exco-
riatum.* ibid.

حلاته بالسوط *Trivi ipsum flagello, pro Excoriavi & percussi.* ibid.

حلاته بالسيف *Trivi ipsum gladio, pro Percussi & confeci.* ibid.

حلات الابل عن الماء *Trivi camelos ab aqua, id est, Attrito flagellis dorso abegi.* 124

حلاته مائة درهم *Trivi ipsi centum drachmas, pro donavi; forte quod digitis in numerando terantur: vel, quod nunc temporis in mentem est, tritas, politas, & nitide refulgentes exhibui.* ibid.

Confer حلي *polimentum.*

حلاته *Trivi cum, pro humi stravi, obtrivi.* ibid.

حلاتها *Trivi eam, pro subegi, compressi.* ibid.

حلات حالبة عن كوعها *Decorticavit aliquid comtula a cubito suo.* Proverbium. 123

حلاتك حلاء غير مردود *Trivi tibi collyrium nunquam repudiata.* Pro-
verbium. 122

حلب *Mulsit. Figurata pluviam elicuit ventus.* 63

مري & دري

حلي *Ult. fe. Mundus muliebris, a politura & tritura, qua prænitet.* 130

حلا *ult. Eliph.*

حلبة *Externa forma, descriptioque viri apud Golium, proprie poli-
tura, laevigata facies, & circumcaesura.* 131

حلبة *Politura, nitor Orationis.* ibid.

حلبة *Polimenta & ornamenta, quibus regales vaginæ præfulgent.* 130

حلي الزمان *Polimentum seculi, id est, lumen & ornamentum, de
Viro illustri.* 131

خ

خاض *Ejusdem notionis atque* 348

خرط القنان *Decorticatione tragacanthæ, arboris aculeatæ; hac formula
indicari solet proverbialiter maxima & insuperabilis ferme diffi-
cultas.* 432

خلف *Glabrum fecit, polivit, exasciavit; & secundario creavit.* 268

خلقة *Laevigata facies, politura, circumcaesura corporis.* 131

د

ديباح *Sericum, pro frontis ingenuæ teneritudine & honesto pudore.* 129

ديباجة *Genæ sericeæ & teneræ.* 129, 130
 دولة *Fortunæ felicior status & cursus.* 433
 در *Largiter lactis emisit Camelus, tralate, largiter humoris pluviæ
 coelum.* 63
 در *Per Deum, illum lactis fluxum! formula solennis, in eo qui
 Eloquentia aliisque rebus præpollet.* 110, 111
 در *Copiose fluxit lac ejus, pro bonis rebus abundavit.* 111

ذ

ذهب *Præstrictos habuit ex intuitu auri oculos.* 263
 ذيل *Lacinia. Cauda vestis. Syrma.* 429, 430

ر

رجع *Proprie Vibravit.* 511
 رحي *Mola. Vide figuras.* 434, 435
 رجع *Tremulo motu agitatus fuit.* 133
 رجع البرق *Tremuit, circumtremuit fulgur.* 134
 رجع ماله *Circumtremuerunt opes ejus, id est, splendide affluere-
 runt.* ibid.
 رجع عدد *Circumtremuit apparatus ejus, pro magnifice copiosus
 fuit.* 133
 رجع الوادي *Circumtremuit alveus, id est, tremulis & vibrantibus
 undis circumfluxit.* 133, 134
 رجع الله *Fecit eum circumtremere Deum, id est, splendida affluen-
 tia & opulentia beavit.* 134
 ركد القوم *In summo felicitatis culmine fuit populus.* 114
 ركود *In summo Perennitatis culmine stans. vicensque. De Camelo
 قصة ركود Quæ inexhausto pollet ubere. De scutella
 خاصة ركود Quæ bonis rebus jugiter affluit & exuberat. De valle
 Omni copia & ubertate florens.* 114

زبد *Zebed, Spuma aquæ, cameli, argenti &c.* 49
 زبده تذخرم *Diffissa est spuma ejus, id est, ira ejus discussa est.* ibid.
 زبد اللبن *Zubd, Spuma lactis seu butyrum.* ibid.
 زبد الحديث *Butyrum sermonis. figurata locutio.* ibid.
 زبد الحديث *Spuma sermonis. alia figura.* ibid.

زبدت

VOCUM ARABICARUM.

نربدت سقاها *Utrem suum concussit ad butyrum eliciendum* mulier. 49.

484. figurate parturivit, enixa est.

نربد القطن In 2. Conj. *Spumare fecit Gossypium*, id est, *carminavit*. 49

نربد الشدق *Spumavit rictus*. proprie, & improprie de ira ac rabie.

ibid.

نربد شدق فلان *Despumavit rictus* illius.

ibid.

نربد اليمين *Despumavit iusjurandum*, id est, *temerarius* & *praeceptum* fuit ad illud suscipiendum. Minus rite Golius properanter peti-

vit.

ibid.

نربدت الرجل *Levi dono aliquem donavi*, a *spuma* tenui & evanida tractum.

ibid.

نرفت *Pice illivit*.

263

نرند *Igniarium Arabum*. *Lignum* quod attritu & rotatu suo cum altero ligno, *cujus in cavitatem inseritur*, ignem gignit.

29

نرندة *Inferius illud lignum*, quod a superiori terebratur.

ibid.

نرنداي ورت *Fomites qui ignem conceperunt*. Figura est multis sensibus foeta, apud Golium exponitur, *Res meae feliciter successerunt*.

Confer formulam, *Quum March ignem non concipit sub Afar*, in summis rerum angustiis, & calamitatibus.

ibid.

نرند واري *Fomes ignem edens*. Est ingenium benignum, & ad scintillas judicii spargendas facile.

39

قده *Cetera vide sub*

نرندت الزناد *Non discernit Seligitve fomites: Confusus est in fomibus legendis*, nesciens igni emittendo idonei sint, nec ne. Figurate

pro *Promiscuo* & *vulgivago* usus est congressus, apud Golium in rad. علت

نرندة كبا *Fomes ejus fefellit*. Id est, non micuit scintilla ingenii, liberalitatis, munificentiae, &c. *inficetior*, aut *illiberalior* deprehensus est.

39

نرندة كيل *Fomes, igniarium, ejus torpuit*. Emblema *Triparci*, & *avarari*. Hebraeis *דלי* ab eadem radice, eademque forte origine. Golius sub *كال*.

س

سبخ In Origine convenit cum

364

سبخ *Proprie Permulsit*, & *leni manu tactuve contrectavit*.

359

سبخ البحر *Deferbuit aestus, calor remisit*, prop. *remulsus*, *permulsus est*.

363

Rr rr 3

سحل

سحل	Trivit, levigavit, confricuit.	591
سفي	Rasit, radendo evertit, ut سفي.	162
سفت الريح التراب	Radit terram ventus, pro pulverem verrit ve- bitque.	ibid.
سافية	Radens, vel Rasor, supple ventus, turbo.	ibid.
سوافي الرياح	Radentes ventorum, constructio plena.	ibid.
سافيا	Ventus Rasor.	ibid.
سفا	Omne illud quod turbo radit verritque.	ibid.
سفي	Rasit, pro celerrime perstrinxit iter, qua eundo, qua volan- do.	ibid.
اسفي	Comparativum. Vehementius radens, tralate rapidus & velox. in foeminino سفياء & سغواء unde سغاة Mulus vehementissime Radens.	163
اسفي بة	Conjug. 4. Rasuram in eo exercuit, allegorice pro vexavit, & strictim attondit doctis dolis.	164
سفا	Rasor, attonsor, pro obtrectatore, & maledico.	ibid.
اسفي	4. Conj. Rasit, pro perdidit, radendo delevit.	ibid.
سلا	Ult. varw & je, proprie Liquavit, eliquavit.	222
سلا السمن	Liquavit butyrum; & quidem depurandi ergo.	ibid.
سلوي	Mel.	219
سلوة	Affluentia omnium rerum.	ibid.
السل	Membrana tenuis foetus pecudum involvens.	ibid.
سوح	Beneficus, liberalis, facilis, Clemens fuit.	258
سعر	Accendit bellum, occasionem praebuit ei ac potestatem ad malum.	258. 269
ش		
شبر	Spithamis dimensus fuit. Donavit.	259. 270
شاس	Limis intueri praesuperbia vel ira.	270
شاط	Med. Je, in butyro, oleove, est excoqui ita ut aduratur: in olla sic aduri ut particula rei coctae adhærescat.	260
شطن	Procul abfuit.	ibid.
شوكة	Spina, spinetum.	431
ص		
صدا	Ult. Varw & Je atque Eliph, teritur in rubigine ferri aut aeris.	356. 536
صدى الحديد	Ferrum rubiginem contraxit.	ibid.
برية صادية	Desertum rubiginosum, pro aqua penitus destitutum.	357
صدق		

VOCUM ARABICARUM.

صدق Nativam vim habet in *rigore inflexibili*. 410. seqq. & 551

صغا Ult. *Waw*, in 4. Conj. *Inclinavit* vas ad evergendum liquorem tralate, *imminuit* alicujus *jus*, *felicitem*; & figura altiore, de *sede* in *sedem* deportavit & *transfudit*. 51

صغرة Evacuatus est *uter* ejus, in eo qui *moritur*. 52, 53

ض

ضرب Icit, *percussit*. 271

ضرب الله مثلاً Pertussit *Deus* adagium, pro *narravit* & *clare* pro-
posuit. 271

ضرب الدهر ضربانه Percussit *fortuna* *ictum* suum, pro *fatale* quid de-
dit. 271

ضربنا علي اذانهم Icinus *super aures* eorum, pro, *fecimus* eos *sterte-*
re. 272

ضرب البوق Icit *buccinam*, pro *inflavit*. ibid.

ط

طحن Moluit, *commoluit*; usurpatur in *perdendo* & *conterendo*. 435

ع

عصب Primariam vim in *stringendo* habet. 379. seqq.

عص Dura, *firma*, *valida* fuit *radix*. 205

عصي Ult. *Je* & *Waw*, in 8va spec. exponitur *induruit* os *daçtyli*,
quasi *frangenti contumax* fuit; ait Cl. *Golius*; mihi *contrario ordi-*
ne, *contumelia*, *rebellio*, *inobedientia*, a *duro* subnata videtur.
205, 206

عصا Fustis, *baculus*. 206

عصص Orrhopygium. Coccyx. Spondylum. 206

عطن Proprie Fovit. 504

عطر Aegritudine adfectus, & jaçtatus fuit. 250. 270

علم Proprie Signo impresso notavit. 387

علم Est nota fronti, vel femori, vel alteri membro addita qua pecudes
dignoscuntur. 396

علم Iterata hauriendi actio. Haustus potusve repetitus. 78, 79, 80

علم سقاء Largissime ipsi præbuit haurire. 78

علم Tranlitive, Hauriendum dedit secunda vice, post priorem hau-
stum. Nec non intransitive, secunda vice hausit. ibid.

علم

- ٤١ *Hausit percussor secunda vice percussum*, pro
ictibus eum repetiit ٢٢ *exhausit.* 78, 79, 80, 81
 ٤٢ *Hausit secunda vice gladius meus.* 82
 ٤٣ *Hauferunt secunda vice bastæ meæ.* ibid.
 ٤٤ *Hausit eum identidem morbus.* 87
 ٤٥ *Hausit eum tempus, dies, fatum.* Mortibus familiam ex-
hausit. Seneca Tragicus. *Quos Hausit, quos peremit, quos leto de-*
dit, fatum diesque. 87
 ٤٦ *Morbus, ab Hauriendo corpore sic dictus.* ibid.
 ٤٧ Etymon quod ipsos Arabes fefellit. ibid.
 ٤٨ *Debilis, causarius, morbis haustus.* Unde in 4. Conj. ٤٩ *de-*
bilitavit, morbis affecit, & in 8. Conj. ٥٠ iisdem haustus est.
 78, 79, 87
 ٥١ participia ejusdem notionis. ٥٢
 ٥٣ *Clades haurientes temporis.* Calamitates & infortunia. 88
 ٥٤ *Hausit iterum iterumque ex Femina,* pro libidinis sitim
explevit plus vice simplici. Speciatim *aliā primæ superinduxit uxo-*
rem. 80
 ٥٥ Conj. 2. *cujus actio est ٥٦ iterato hausit, nec non, secunda*
vice carpsit legitque fructus. 78
 ٥٧ Particip. Conj. 2. *Qui iteratis haustibus bibit. Qui secunda vi-*
ce carpit ٥٨ exhaurit Vindemiam. Item *Collector ٥٩ exactor tri-*
buti. 80, 81, 86
 ٦٠ Conjug. 8. *Iterum iterumque carpsit Eum.* pro vellicavit, vexa-
vit, laceravit calumniis. 78, 86
 ٦١ *Carpsit iterum iterumque super eo.* Idem. 86
 ٦٢ *Causa, calumnia, prætextus.* Hebraice ٦٣ *עלילת דברים* Conj.
 2. *potestatis transitivæ. Secunda vice hauriendum præbuit, delini-*
vit, lactavit. 80
 ٦٤ *Delinivit, lactavit eum edulio, dulcive crustulo.* ibid.
 ٦٥ *Negotio aliquo delinitus ٦٦ lactatus est.* Conjug. 5. ibid.
 ٦٧ *Semet lactarunt confabulatione.* 102
 ٦٨ *Mutua confabulatio, qua invicem nos lactamus & demulcemus.*
 ibid.
 ٦٩ Conj. 2. *transitiv. delinivit, oblectavit, pro occupatum tenuit &*
distraxit. 80, 88
 ٧٠ *Res qua quis divertitur, distrabitur, occupatur, lactatur.* ibid.
 ٧١ *Occupatio.* ibid.
 ٧٢

VOCUM ARABICARUM.

علا	Quod secunda vice mulgetur, post aliquantum intervalli. Nec non, Reliquiae lactis aliarumve rerum, quæ denuo confluent, & plus vice simplici hauriri possunt.	78 80. 85
علا الدمع	Reliquiae lacrymarum, quæ denuo confluerunt, & identidem emulgentur atque exhauriuntur.	85. 99
علا الجري	Reliquiae cursus equini, quum denuo vires collegit, quas novo identidem impetu exhauriat.	78. 80. 85, 86
تعال	Conj. 6. perennem Cursoris equi vigorem exhausit.	85
عال	Conj. 3. Mulsit, emulsit, exhausit cujuscunque rei reliquias denuo confluentes.	99
عالت الابل	Conj. 3. Intransitive sumta. Al extremas usque reliquias emulgentur cameli.	98
عورة	Nuditas pudenda.	430
عين	Oculus. Vide solennes Orientalium formulas.	425, 426

غ

غمر	Duplici significatione pollet Innuendi & diffamandi.	202
-----	--	-----

ف

فواق	Quod binas mu'gendi actiones intercedit spatium.	99
فيقة	Lac illud, quod emulctis uberibus denuo confluit.	ibid.
فرج	Tum maris tum potissimum seminae pudenda, nec non confinia nuda & aperta hosti.	431
فض	Fregit cum dissipatione.	54. 486
فض الله فاه	Fregit os ejus Deus. Solennis locutio.	54
فض من لعنة الله	Particula diffracta ex maledictione Dei. Id est, progenitura, semen maledictum.	ibid.
فض ختم سره	Diffregit sigillum secreti ejus.	ibid.
فاضة	Partic. præf. 1 Conj. foemin. Infortunium, quasi dicas, malum frangens dissipansque.	ibid.
فاض	Med. je. Exuberavit. Exundavit. Metaphorice. Largus, liberalis, munificus fuit.	55. 486
فاض صدره بالسرة	Exundavit pectus ejus secreto.	55
فاض الامر	Exundavit & in famam dimanavit negotium.	56
فاض	Exundavit, in cursum effusus fuit.	ibid.

I N D E X

ق

- قاذ *Æstatem exegit, aestiva habuit in aliquo loco.* 263
 قدح بالزند *Terebravit in Fomite. Lignorum mutuo attritu scintillas elicuit* 28
 قدحت النار *Exterebravi ignem.* 28, 29
 قدحت في نسيبه *Terebravi in stirpe ejus, pro obtrectavi eum, maledictis lacessivi ac confodi.* 28
 قدح الدود في الاسنان *Terebravit vermis in dentibus.* ibid:
 قاذح *Dentis vel arboris erosio, proprie malum vel pestis terebrans.* ibid:
 قاذحة *Vermiculus terebrans in arbore, vel dente.* ibid:
 قدح زند قتنه *Terebravit fomitem & materiam seditionis ac discordiæ. Gravis & venusta figura.* 39
 قدح الشر *Terebravit malum pro tritu velut fomitem irritavit, & ad scintillas spargendas lacessivit.* 28
 قدح زند الحرب *Terebravit fomites belli, id est, scintillas & semina bellorum terebrando, & callida consilia versando, elicuit. p. 40.*
 قدح الغضب *Terebravit fomitem iræ, pro eo quod est, iræ scintillas & semina elicuit & irritavit. Et ignem in Nasum ejus exterebravit, irritando scintillas provocavit. Hoc ad verbum est קרה אש באפו. Et intransitive, ignis in Naso ejus irritatus & exterebratus est, quam pulcherrimam imaginem Terebrandi in locis illis, ubi formula hæc occurrit, probe teneri velim.*
 قدح الزند *Terebravit fomitem ingenii, ad bonas vel malas artes inde eliciendas, alia figura perelegans.* 38
 قدح لا يوري *Terebrans fomitem nec tamen scintillans eliciens, in eo cui arida est & maligna ingenii vena.* 29. 39
 قدحوا زند المباحة *Terebrarunt fomites disceptationis. Hoc est, ultro citroque se acuerunt, & ingenii scintillas inter se elicuerunt.* 39
 قدح *Ingressus est aquam profundiore. Intravit gurgitem. Metaphorice ardua subiit & patravit.* 103
 قدح *Qui rerum moles & gurgites intrepidus, vel temerarius etiam, subit. pluraliter.* ibid:
 قدح *In Origine compressis digitis vellicavit.* 200
 قدح العجين *Vellicavit massam subactam pistor, hoc est, conserpsit eam in orbiculos, ad panes inde formandos.* 201
 قارصة

VOCUM ARABICARUM.

قارصة	Absolute est, <i>Maledictum, convicium, dictum vellicans.</i>	202
قرص البراغيث لسعها	<i>Vellicatio pulicum est eorundem punctio.</i>	208
قرض	In Origine sua idem plana est cum قرص.	209
قرض مربوطه	<i>Incidit vinculum suum, pro, mortuus fuit, vel morti im-</i> <i>minuit.</i>	209. 211
الفارسة تقرض الثوب	<i>Mus rodit vestem.</i>	209
قرض الشعر	<i>Panxit carmen, quasi secuit, incidit, ipsumque carmen</i> <i>dictum, quasi sectum, incisum.</i>	ibid.
قرض	<i>Quod foenerato datur: Aes alienum; a mordendo rodendove sic</i> <i>appellatum.</i>	ibid.
مقراض	<i>Forfex, ab incidendo & refecando.</i>	211
قرض & قرص	In Origine convenit cum قرص.	ibid.
قلس	<i>Vomuit, convomuit, ejusdem fere notionis cum قاء, nisi quod</i> <i>posterius hoc, & natura & usu sit gravius.</i>	397. 546
قهل	<i>Exaruit cutis. Ingratus fuit in benefactorem.</i>	259. 270

م

مخض	<i>Agitavit, butyri cogendi ergo, utrem lactis. Figurata par-</i> <i>turivit, partus doloribus concussus fuit uterus.</i>	49. 347. 484
مخض نريد الحديث	<i>Agitavit concusso velut utre butyrum sermonis.</i>	49
مخض الدلو	<i>Situlam immersit في in puteo buc illuc agitavit aquam</i> <i>hausturus.</i>	347. 531
مخض البير	<i>Puteum agitavit في vehementius commovit buc illuc ja-</i> <i>ctata sua situla.</i>	347
مرجل	<i>Olla, figura bellorum. p. 36. Sic دیر Jer. i. 13.</i>	37
مرجلنا تغلي	<i>Olla nostræ rebulliunt. Id est, Bellum grave movemus.</i>	36
مرجلهم جاش	<i>Olla eorum aestuavit, pro in bellum commoti sunt.</i>	ibid.
مرجلي جاش	<i>Olla mea aestuat, pro ira exaestu.</i>	37
مرخ	<i>March Arbor cujus lignum tritum alio ligno, cui عفار Afar</i> <i>nomen, benigne scintillas reddit.</i>	29
مرخ لم يوري تحت عفار	<i>March ignem non reddit sub Afar. Pro-</i> <i>verbialis locutio, de tummis rerum angustiis & tenebris.</i>	ibid.
مري	<i>Ubra strinxit mulgendi ergo. Metaphorice pluviam elicuit ven-</i> <i>tus.</i>	63. 369
مري فلانا مائة سوطا	<i>Illum centies flagello verberavit, ad verbum,</i> <i>strinxit illum centum scuticas.</i>	369 372. 375

I N D E X

مشق <i>Maceravit aqua.</i>	61
مشق <i>In Origine Tersit, blanda manu perterfit.</i>	326. 525
مشق القصعة <i>Tersit paropsidem, pro Edendo penitus evacuavit.</i>	326
مشق الغنم <i>Pecus tersit, pro, mulsit.</i>	327
مشق البول <i>Minxit, proprie, lotium mulsit.</i>	ibid.
مشقه بالحبل <i>Mulsit, tersit illum fune, pro verberavit.</i>	ibid.
مشق <i>Proprie pexuit.</i>	329
مشق الاكل <i>Comestio lenta lenisque, quasi dicas oppeetere cibum.</i>	330
مشق الحلب <i>Pectinatio in mulgendo, est paucitas lactis; a raritate pectinis ansa sumta.</i>	ibid.
ماشق <i>Sese invicem lacerare conviciis ac quasi depectere.</i>	ibid.
تمشق الغصن <i>Ramus arboris pectinatus est, pro cortice spoliatus fuit.</i>	335
مشق <i>In Origine idem plane est atque Latinorum Turgere, Græcorumque ὀρῶν.</i>	350. 534
امشرت الارض <i>Terra turget in herbas.</i>	351
امشرت الشجرة <i>Arbor turget in folia & germina.</i>	ibid.
تمشير <i>Inf. in 2. Conjug. proprie valet vehementius turgere.</i>	353
مضحك <i>Locus oris, quo ridetur, vel locus dentium inter renidendum nudari solitus. Deinde os. Vocabulum a Lexicographis neglectum.</i>	21
من <i>Cineribus calidis aut prunis supposuit coquendum panem.</i>	203
ماج <i>Undavit. Divitiis abundavit, opulentia circumfluxit.</i>	141
ن	
نبا <i>Ult. Vaw & Je, propriam sedem obtinet in gladio retuso iclibus.</i>	324
نبا <i>Retusus fuit gladius cadendo, in Origine tantundem est ac, veluti convexus & gibbosus factus gladius resiliuit.</i>	325
نبا <i>Retusa resiliuit acies oculi a re aliqua, id est, bebetatus fuit defecitve visus.</i>	325
نبا <i>Resiliuit sagitta a scopo, pro scopum non attigit.</i>	ibid.
نبا <i>Resiliuit latus ejus a strato; id est, incommodius illud sensit, ac propterea reliquit.</i>	325
نابي & نبي <i>Locus gibbosus ac convexus.</i>	ibid.
نباوة & بنوة <i>Pars terræ gibbosior & convexior.</i>	ibid.
نبا	نبا

VOCUM ARABICARUM.

نبض Tremulum micuit chorda, arcus, vena, fulmen.	514
نغري Proprie bulliendo efferbuit olla, nimioque bullitu aquam superfu-	
dit.	345. 532
نفض Quassavit, concussit.	44
نفضته الحمي Concussit eum febris.	45
نفضت الشيء Excussi rem, vestem, arborem, alia innumera.	44
نفض القرآن Excussit Alcoranum. Diligenter versavit & evolvit.	ibid.
نفض المكان Excussit locum, pertentavit & exploravit.	45
نفضة Excussores, Exploratores.	ibid.
نفضت المرأة كرشها Uterum suum Excussit Mulier. partum edidit.	44 47
نفضت الابل Excusserunt cameli absolute pro foetum effuderunt.	47
نغوض Crebro excutiens mulier, foecunda.	44 481
نفض اليد Excussit manum, amicitiam renunciavit, repudium misit.	45, 46. 482
انفض القوم Excussit populus vasa sua, id est, omnis commeatus ab-	
sumtus est.	45
نقف Diffregit caput, cum cerebri discussione.	154
نقفت الحنظل Diffregi colocynthidem sic ut grana nudarentur.	155
ناقفت الرجل Conj. 3. Caput illi, impacto clavo, discussi sic ut cere-	
bro dispergeret viam.	ibid.
نقاف Actio ista mutuo caput & cerebrum discutiendi. Unde prover-	
bium نقاف وغدا نقاف اليوم نقاف Hodie pocula, cras capitis & ce-	
rebri discussio.	155, 156
نقف الحمر Infracto & discusso velut capite jugulavit vinum.	155
نقاف Capitis & cerebri discussor. Epitheton Poëticum latronis tru-	
culenti.	ibid.
نقيف Exesus teredine, & a vermibus sic pertusus ut cerebrum ac me-	
dulla fuerit exhausta.	158
نهل Primus haustus, potusve aquantis, bibentis.	105, 106 500
نهل الابل Primo haustu sitim diluerunt cameli.	105
4. Conj. primo haustu potos habuit camelos.	ibid.
ناهلة Ultro citroque commeans ad aquationem.	ibid.
منهل Aquationis locus in pascuis, quo greges commeant. Item man-	
sio irrigua viatorum in deserto.	ibid.
ناهل Rigatus & siti levatus. ريان Primo scilicet haustu, qui cum	
sæpiuscule haud satis recreet, aniam præbuit notioni sitis, ut sitien-	
tem quoque idem hoc vocabulum nonnunquam exprimat.	106

نهل منه الاسل الناهل Hemistichium Veteris poetæ complectens utrum-
 que significatum. *Hauriunt ex eo hastæ sitientes.* 105
 نواهل القنا *Sitientes hastarum.* Proprie quæ post primam aquationem
 adhuc alteram, de qua dictum, expetunt. 84
 نهلت الصعدة *Sitim primo haustu sedarunt hastæ.* 83
 انهل الصعدة *Aquatum duxit hastas.* Vel *hastas habuit primo haustu*
potas. ibid.
 نهلت القنا وعلت *Hastæ primo & secundo haustu potarunt.* In mul-
to sanguine hausto atque effuso. 82
 نهل الزمان وعل *Fortuna primo & secundo haustu hausit, exhaustit, &*
leto dedit. ibid.
 نهل سيفي وعل *Primo & secundo haustu hausit Gladius meus.* Ad
plenum se cædibus exsatiavit. ibid.
 نهل منها وعل *Primo & secundo haustu libidinis sitim restinxit ex fe-*
mina compressa. 80

هلك *Periit.* Hanc notionem tam frequentes admisere, ut *eundi pri-*
mariam illam, quæ est in הלה deleverit. 41
 هم *Liquavit. Liquefecit. Redegit ad tabem vi ignis.* 61. 490
 هم الشحم *Liquavit adipem.* 61
 هم السحاب *Liquavit, colliquefecit nubes ventus.* 62
 هم المرض *Colliquefecit, & tabe dissolvit eum morbus.* 64
 هم *Tabuit, pro senio confectus est.* 64
 هم *Caducus & vietus senex. proprie tabidus. Et plenius شبح هم*
Tabescit eum negotium, pro sollicitum habuit & anxium. ibid.
 هم بالامر *Intabuit negotio; pro solcite apud animum versavit ne-*
gotium. ibid.
 هموم *In nube, pluviâ effundens, & tabe quadam liquefcens.* 62
 هموم *In puteo, largo humore fluens & velut liquefcens.* 63
 هميم *Pluvia tenuior, & lenibus quasi guttulis liquefcens.* 62
 هميمة *Idem. Lucretii Tabes nimborum.* ibid.
 هميش *Strepitavit, de rebus aridis inter se commixtis. Metaphorice*
garrulus fuit, nugas blateravit. 32

و *Micuit, leniter resplenduit, fulmen.* 149
 وبص

VOCUM ARABICARUM.

- وبص الجرو *Micuit catulus*, pro *oculos aperuit primulum despiciens.* 149
- وبصت الارض *Micuit terra*, pro *multo germine & flore resplenduit.* ibid.
4. Conj. Idem. Vel potius, *Micare fecit terra*, flo-
res nempe & germina. ibid.
- وبصت النار *Micuit ignis*, vel transitive, *micare fecit ignis flam-*
mam, primulum reluxit. ibid.
- وبص اللون *Micuit color*, refulsit. ibid.
- وابصة سمع *Micans auditu*, auribus pruriens & nimium credulus. ibid.
- وبص *Micans*, id est *alacer*, in equo aliisque. ibid.
- وبص لي بيسير *Micare mihi fecit leviculum quid*, id est, *donavit.* ibid.
- وتن الماء *Perennis fuit aqua*, nunquam intermoriante fluxit vena. 112, 113. 505
- وتين *Vena cordis*, a *perennitate.* 112
- او تنه *Perennem cordis venam ei laesit*, id est, *ictu letali eum confecit.* ibid.
- واتن *Perenne*, in omni eo quod durat ac permanet. ibid.
- استوتن المال *Perenne fuit pecus*, pro *pingue fuit & opimum.* ibid.
- مواتنة *Perennatio*, pro *assiduitate & perseverantia rigidior.* 113
- ورد *Descendit*, absolute pro *aquatum ivit.* 91
- ورده بسيف *Descendit in eum gladio*, id est, *multo sanguine hausto*
velut aquatum ivit. 92
- ورد حوض الموت *Aquatum descendit in lacum mortis.* 93
- ورد *Aquatum descendit*, velamentum rei turpiculae. 95, 96
- ورد البكا *Aquatum descendit in fletum*, venusta formula. 97
- وسع *In Origine designat خلاف الضيق contrarium angustiae*; id est
laxitatem & amplitudinem. 9. 462
- وصي *Præcepit, mandavit*; proprie *injunxit.* 513

F I N I S.

INDEX

I N D E X

EXHIBENS VOCES

LATINAS ET GRAECAS,

Quarum Origini lux affunditur.

A.

<i>Accendo</i> a candere.	476
<i>Adteger</i> qui adtingitur, a vet. <i>tago</i> .	457
<i>Ærugo</i> pectoris, pro malignitate &c.	536, 537
<i>Æruginē</i> tinctus versus.	358
<i>Æruginosus</i> animus, partim pro maligno, partim pro avaro & sordido dicitur.	356
<i>Ampectere</i> crura fustilus.	329
<i>Ἀντλεῖν</i> & <i>ἰξαντλεῖν</i> ad ardua negotia transferri amat.	498
<i>Ἀντλεῖσθαι</i> hauriri, i. e. graviter vulnerari.	531
<i>Apisci</i> & comp. <i>adipisci</i> , proprie <i>necti</i> ab <i>apo</i> , <i>apor</i> , <i>apiscor</i> .	217
<i>Aptus</i> proprie <i>nexus</i> , aliquando istam vim retinet.	ibid.
<i>Aptum</i> , ingenium, <i>apta</i> manus.	472
<i>Ἀφύσσειν</i> haurire, pro graviter vulnerare.	531
<i>Afferere</i> a <i>serendo</i> ductum.	456
<i>Attondere</i> pro <i>vastare</i> .	330
<i>Attonsum</i> aruum.	336

B.

<i>Bibit</i> hasta <i>cruorem</i> .	83
<i>Bibunt</i> tela <i>præmissa cruorem</i> .	ibid.
<i>Bibebat</i> longum <i>amorem</i> .	90
<i>Bibit</i> vestis <i>pestem</i> .	91
<i>Bibit</i> lana <i>repetita colores</i> .	ibid.

C.

<i>Cadere</i> : rariores aliquot usus hujus verbi recensentur.	272
<i>Callere</i> artes. i. e. <i>pulchre scire</i> .	215
<i>Callere</i> in arte & <i>callere</i> arte.	ibid.
<i>Cando</i> & <i>Candeo</i> <i>Candor</i> <i>Candiâus</i> , proprie <i>Albesco</i> cum splendore.	476
<i>Carpi</i> ad <i>pœnam</i> pro <i>excerpi</i> .	72
<i>Carpi</i> cœco igni, pro <i>concerpi</i> , <i>discruciari</i> lentius.	ibid.
<i>Carpit</i> me <i>scrupulus</i> .	ibid.
<i>Carpuntur</i> <i>præcordia</i> .	ibid.
<i>Carpit</i> medullas ignis <i>edax</i> .	ibid.
<i>Carpere</i> dulcia, auras, oscula, somnos, quietem &c.	ibid.
<i>Carpere</i> iter, rura, volatum, fugæ compendia &c.	ibid.
<i>Carpere</i> hyemem.	ibid.
<i>Carpere</i>	Carpere

INDEX VOCUM LATINARUM ET GRAECARUM.

<i>Carpere ordinem rei.</i>	72
<i>Carpere digitis chordas.</i>	ibid.
<i>Carpere dente maledico.</i>	ibid.
<i>Carpere agmen hostile.</i>	ibid.
<i>Cogitare quasi coagitare.</i>	551
<i>Confutare dolores, i. e. sedare, reprimere. A futum quod est vasculum coqui-</i>	
<i>narium, quo frigida suffunditur ollæ effervescenti.</i>	217
<i>Conferere proprie connectere.</i>	404
<i>Consumere campum fuga.</i>	76
<i>Convalescere a valere productum.</i>	470
<i>Cruda consilia, i. e. male cocta, immatura.</i>	592
<i>Crudescere, i. e. irritari: incrudescit, recrudesceat ira.</i>	ibid.
<i>Cura ἀπὸ τῆς κέρως, quod cor attondeat.</i>	65

D.

<i>Defaecari ad tranquillitatem transfertur, unde animus defaecatus.</i>	224
<i>Deserere stipitem i. e. destituere in agro. Hinc deserere pro destituere; &</i>	
<i>derelinquere.</i>	456
<i>Depexum dare.</i>	324
<i>Difficilis; non facilis; utrumque a facio.</i>	470
<i>Dilabi pro dispergi, a lapsu.</i>	487
<i>Diffundi pro dispergi, a fusione.</i>	ibid.

E.

<i>Emicare in Martem.</i>	150
<i>Eripere pro servare, notio secund. a rapiendo.</i>	456
<i>Exantlare sanguinem, labores, negotia, molimina, ut Metaph. in exbaurire.</i>	498
<i>Excudere pacem orbi.</i>	482
<i>Excudit equus sessorem.</i>	ibid.
<i>Excudere vincula, jugum &c.</i>	ibid.
<i>Excute intelligentiam tuam.</i>	ibid.
<i>Excudere studia de manibus, partum e visceribus.</i>	ibid.
<i>Excussit mihi dentes.</i>	ibid.
<i>Excudere verborum jactationem.</i>	ibid.
<i>Excudere aculeos orationis.</i>	ibid.
<i>Excudit pavor membra.</i>	ibid.
<i>Excuti avita sede.</i>	ibid.
<i>Exilire æque ad metum, dolorem, quam ad letitiam, extenditûr.</i>	251
<i>Exiluit curia.</i>	ibid.
<i>Exiluerunt principes & apud Cic. pro dolore, ira, commoti fuere.</i>	ibid.
<i>Exultare de pavore.</i>	ibid.
<i>Exultantia doloris.</i>	ibid.

F.

Facilis a faciendo.

T t t t

470
Fer-

I N D E X

<i>Fervida rotæ, i. e. celeriter motæ.</i>	492
<i>Flatus remittere.</i>	157
<i>Flatus & superbia.</i>	ibid.
<i>Fulmineum perstrinxit iter.</i>	136
<i>Fulmineus cursus, impetus &c.</i>	ibid.
<i>Fulmineus dens, rictus &c.</i>	ibid.
<i>Fulmineus leo.</i>	ibid.
<i>Fulmen, Fulminare, Diffulminare in bello.</i>	136
<i>Fundere hostes.</i>	487
<i>Fundi, diffundi, effundi, pro dispergi.</i>	
<i>Futare in Orig. est reprimere, sedare vas fervens, a futum, (vas coquina- rium) inde secundario usu.</i>	
<i>Refutare valet redarguere.</i>	
<i>Refutare adversarium bello.</i>	
<i>Refutare, pro rejicere, repellere, repudiare, abnuere.</i>	217
H.	
<i>Haurit corda pavor.</i>	66
<i>Haurit latus apertum.</i>	ibid.
<i>Haurit sol igneus medium orbem.</i>	ibid.
<i>Haurire oculis.</i>	ibid.
<i>Hauriri aquis, fluctibus, vortice,</i>	ibid.
<i>Hausit flamma, incendium &c.</i>	ibid.
<i>Haurire patrias opes.</i>	ibid.
<i>Haurire pericula, labores.</i>	76
<i>Haurire vastum iter.</i>	ibid.
<i>Haurit arenas ungula.</i>	ibid.
<i>Haurire animo expugnationes, populationes, raptus &c.</i>	ibid.
<i>Haurire prædas, sanguinem, voluptates.</i>	ibid.
<i>Haurire voraci ingluvie.</i>	ibid.
<i>Hauriri fœnoris ingluvie.</i>	ibid.
<i>Hauriri immenso fœnore.</i>	ibid.
<i>Hauriuntur diductis terris urbes.</i>	ibid.
<i>Haustræ urbes.</i>	ibid.
<i>Haurit ignis pectus.</i>	ibid.
<i>Haurit genas pariter pallorque ruborque.</i>	ibid & 77
<i>Haurit sitis ignea campos.</i>	77
<i>Hausit malum totas medullas.</i>	ibid.
<i>Haustras vires refovere.</i>	ibid.
<i>Haurire pectore infano scelera.</i>	ibid.
<i>Haustris medullis Annibal.</i>	ibid.
<i>Hausit, peremit, leto dedit, dies.</i>	82
<i>Haurire telis clausos.</i>	90
<i>Haurit pedes peditem.</i>	ibid.
<i>Hausi animas inexpletis cædibus.</i>	ibid.
	Hor-

VOCUM LATINARUM ET GRAECARUM.

Horror niger inficit terga maris. 90
Horror cæruleus maris. ibid.
Horrescit turbida nimbis tempestas. ibid.

I.

Implicare acies. 404
Implicari, in complexum venire. 403, 404
Incendo V. in Candeo. 476
Incolumis. 456
Inhorrescit mare. 144
Inhorruit unda tenebris. ibid.
Intabescere, usu rariore pro rapidissimo motu ferri. 492
Integer in Orig. intactus, inviolatus, a vet. Tago: inde secundo multi
usus. 457
Integri fontes. ibid.
Integrum vas. ibid.
Integræ virgines. ibid.
Integra ac recens pulchritudo. ibid.
Integerrimi pace populi. ibid.
Integer ager. ibid.
Integra gloria. ibid.
Interire. proprie ondergaen. Hinc præter notissimum ilium, rariores nonnul-
li usus indicantur. 464
Iris Ærugo. Metaph. invidia, malignitas animi &c.
Ire, pro perire. 41

K.

Κεῖρειν pro ἀπλήγως ἐσθλὲιν. 330, 335
Κεῖρειν κλήματα. ibid.

L.

Libare & carpere flosculos. 73
Libare oscula ab ore. 76
Libare, Delibare novum honorem. 73
Libat, Delibat hasta, gladius, telum, fulmen. ibid.
Libare cristas, humeros &c. ibid.
Libatur terra, corpus &c. 74
Libare, delibare bene stipatam domum dicitur mors. ibid.
Libare, delibare pacem animi. 75
Libare, delibare Dei numen. ibid.
Libare summa rerum fastigia. ibid.
Libare aris cruores; laticum honorem. ibid.
Libare sepulcrum cruore. ibid.
Libare thura, dapes &c. ibid.
Λιπαρὴς pinguis, i. e. beatus, dives. 225

I N D E X

Liquere & liquidus, Metaph. ad tranquillitatem & securitatem transferuntur. 223
Liquidus & tranquillus animus. *Liquida* puraque voluptas. *ibid.*
Liquidus, *liquidiusculus*, i. e. *sedatus*, non *turbatus*. 224
Liquefcere, usu rariore pro rapidissimo impetu ferri. 492

M.

Maſtare in Orig. magis *auctare*, vel *augere*, *mola falſa*: usu ſacrificiali: inde latius ſeſe exſerit. 215.466
Maſtare etiam *maſte* dicere. 215, 216
Maſtare viſtimam, in Orig. eſt dicere, *maſta* eſto hac *mola falſa*. *ibid.*
Maſtare diis viſtimas, & deos viſtimis. *ibid.*
Maſtare quem infortunio. *ibid.*
Maſtare magno malo. *ibid.*
Maſtus vel *maſte* eſto vino inferio: formula ſacrificialis. Hinc translatum. *ibid.*
Maſtus vel *maſte* eſto virtute tua. *ibid.*
Micat fulgur, flamma, ignis, ſtella &c. 149
Micat ſævo fulgore clipeus. *ibid.*
Micant gladii, tela, haſtæ. *ibid.*
Micat ſaguntos igne. *ibid.*
Micat ardor ex oculis. 150
Micat tremulo conatu manus præciſa. *ibid.*
Micantem demetere dextram. *ibid.*
Micat affiduo pulſu cor. *ibid.*
Micant tremulo rigore artus. *ibid.*
Micat vulnere cruor. *ibid.*
Micans ardore animi vultus. *ibid.*
Micant ſemina, germina, herbæ. *ibid.*
Momentum quaſi movimentum. 134
Monile a monendo dictum. 131
Mulcere plectro labores. 361
Mulcere turbata pectora. *ibid.*
Mulcere carmine puellas. 362
Mulcere triſtia ſomno. *ibid.*
Mulcere animum ſolamine. 363
Mulcere longo inſomnia penſo. *ibid.*

N.

Nares corrugare. 419
Nafus Atticus. *ibid.*
Nafus pro ira, ſaſtidio, irriſione. 26
Nafus cadat ira. *ibid.*
Nafus fumans urſi. *ibid.*
Nafus adunco ſuſpendere. *ibid.*
In Nafum concire bilem. *ibid.*
Nida

VOCUM LATINARUM ET GRAECARUM.

<i>Nictare, abnictare, adnictare, verba antiqua.</i>	135
<i>Nictantia fulgura.</i>	134
<i>Nitere, primariam sedem tenet in corpore: inde latius diffunditur.</i>	472
<i>Νῆς πυκνός.</i>	407

Ξ.

<i>Ξαίνειν carminare: grandi Metaph. lacerare, laniare &c. καταξάινεσθαι speciatim de iis, qui urticis discerpuntur.</i>	526
<i>Ξαίνειν πληγὰς plagas incutere.</i>	329
<i>Ξαίνεσθαι μάστιγι carminari, carpi, pecti flagellis.</i>	ibid.
<i>Ξαίνει apud Hesych. inter alia valet δέρει ἑμᾶν loro scindit atque excoriat.</i>	ibid.

Ο.

<i>Obstringillare vel obstrigillare, contentiosius adversari.</i>	370
<i>Οιδεῖν & οἰδαίνειν de animo in arma turgente.</i>	352
<i>Ὄργαν proprie Turgere, tendi succo. Inde grandes metaphoræ ductæ. Ejusdem Originis ὄργη partim pro ira, partim pro indole.</i>	351. 535

P.

<i>Πασὰς Thalamus ἀπὸ τῆ πάσσειν conspergere pro variegare.</i>	591
<i>Plaudere natatu aquas.</i>	364
<i>Pectere pugnīs, pro propere & probe diverberare.</i>	329
<i>Pectere terram.</i>	333
<i>Pectinatus brachia.</i>	333
<i>Pectinare agros, pro polire, & pectine rustico nitidare.</i>	ibid.
<i>Perdere in Orig. per-dare.</i>	464
<i>Perire in Orig. per-ire.</i>	ibid.
<i>Πίπτειν cadere. Elegantiores quidam hujus thematis usus recensentur.</i>	274
<i>Πῶν ὄλεος pinguis, i. e. beata, dives.</i>	225
<i>Polire caput, pro comere, pectere, pectinare.</i>	333
<i>Polire carmina, picturas, & dædala signa, navigia, agriculturas.</i>	ibid.
<i>Πραυνεῖν κυματά Mitigare fluctus.</i>	541
<i>Πραυνεῖν δεινῆματα βροντῶν Mitigare strepitus tonitruorum.</i>	ibid.
<i>Prodere in Orig. pro-dare.</i>	464
<i>Proni anni apud Hor. sunt anni volventes, labentes.</i>	216
<i>Potura belli infandos cruores hasta.</i>	83
<i>Putare primario secare, refecare: secundario ad animi rationes translatum.</i>	466

Q.

<i>Quatere Pro frangere.</i>	480
<i>Quassum vas: usitatus Quassatum.</i>	ibid.
<i>Quassi animi.</i>	ibid.
<i>Quassatæ rates.</i>	ibid.

<i>Quassata, conquassata Resp.</i>	480
R.	
<i>Radit iter liquidum.</i>	163
<i>Radere littora.</i>	ibid.
<i>Rapere campum volatu.</i>	76
<i>Refocillare, a focillo, quod a foveo & focus: vel a faucibus, ut fuerit, fauces molli lana fovere.</i>	470
<i>Resignare pro claudere, condere.</i>	388
<i>Rigor & rigidus duplicem habet adspēctum, modo durum, modo rectum, modo utrumque.</i>	411. seq.
<i>Rigor auri, ferri, lapidum, frigoris.</i>	411
<i>Rigida coma, caligo, natio, cervix.</i>	411, 412
<i>Rigidi servator honesti.</i>	412
<i>Rigor justitiæ ac veritatis.</i>	413
<i>Rubigo eleganti Metaph. pro inverterata animi malitia.</i>	537
<i>Rubiginosis dentibus rodere.</i>	356
S.	
<i>Satiata sanguinis hasta.</i>	73
<i>Satiata ferinæ cædis dextra.</i>	83
<i>Satiari cruore hostis ad noctem.</i>	ibid.
<i>Saturare dextras sanguine.</i>	ibid.
<i>Serenum esse. Metaph. de animo.</i>	472
<i>Servo, Originem ducit a Gr. <i>ἐρως</i> traho.</i>	456
<i>Signare lagenas, scrinium.</i>	387
<i>Signare humum longo limite.</i>	394
<i>Signare sulco mœnia.</i>	ibid.
<i>Signare comas liquido auro.</i>	ibid.
<i>Signata virgo, i. integra, inviolata viro.</i>	392
<i>Singultantem sanguine truncum relinquere, i. e. cum singultu, & sonitu interrupto æstuantem, & rivos cruoris ejectionem.</i>	345
<i>Sitit cruorem hasta.</i>	83
<i>Sitientia pila cruores.</i>	84
<i>Sitiens cædis arcus.</i>	ibid.
<i>Σκαρπεῖν Tripudiare, saltitare, & σκαρθαδὲς tripudiatio; transferuntur etiam in malum.</i>	251
<i>Σκαρθμοὶ σόλῃ.</i>	ibid.
<i>Σκαρθμοὶ, σκαρismoι, λακτισμοι.</i>	ibid.
<i>Σκιεῖν ab Euripid. ad metum & dolorem traductum.</i>	ibid.
<i>Σφαδάζειν in Comm. lingua valet Exultare gaudio: Attice vero ægre ferre, &c.</i>	ibid.
<i>Stringere. Vide varium verbi hujus usum.</i>	373, 384
T.	
<i>Tabuere seculis congestæ nives.</i>	62
	Ta.

VOCUM LATINARUM ET GRAECARUM.

<i>Tabescit</i> calore glacies.	26
<i>Tabifici</i> radii solis.	ibid.
<i>Tabida</i> nix.	ibid.
<i>Tabes</i> fluens nivis liquefcentis.	ibid.
<i>Tabescens</i> igni <i>cera</i> , solis iēta calore nubes.	ibid.
<i>Tabes</i> nimborum, pro humore pluvio.	ibid.
<i>Taminare</i> descendit a vet. <i>Tago</i> , quod est <i>Tango</i> : unde <i>Tagimen</i> , <i>Tamen</i> : <i>Taminare</i> , multum <i>tangere</i> , <i>attrectare</i> , <i>contrectare</i> ; hinc <i>attaminare</i> , <i>contaminare</i> , &c	316
Θαλαμος <i>Thalamus</i> , ἀπὸ τῆς θαλλῆν <i>virere</i> , <i>nitere</i> .	581
<i>Tondere</i> pro <i>carpere</i> , <i>depascere</i> .	335
<i>Tondet</i> ales arida fœcundum jecur.	ibid.
<i>Tondentur</i> tenero viridantia gramina morfu.	ibid.
<i>Tondere</i> auro usque ad vivam cutem.	164
<i>Tondere</i> , <i>attondere</i> doctis dolis.	ibid.
<i>Tondere</i> , <i>attondere</i> strictim, aut per pectinem.	ibid.
In <i>Tonstrina</i> esse.	ibid.
<i>Tremere</i> & <i>tremiscere</i> pro <i>tremulum</i> resplendere.	138
<i>Tremiscens</i> super cervice ferrum.	ibid.
<i>Tremiscunt</i> abrupta fulgura.	ibid.
<i>Tremit</i> capiti cassis aerea.	ibid.
<i>Tremit</i> orbe corusco domus.	ibid.
<i>Tremit</i> , <i>circumtremit</i> æther signis.	ibid.
<i>Tremit</i> pelago umbra.	ibid.
<i>Tremit</i> ignea fuco purpura.	ibid.
<i>Trementi</i> visu conlustrat campos.	139
<i>Tremunt</i> stellantia lumina.	ibid.
<i>Tremit</i> horrore pontus.	ibid.
<i>Tremula</i> cœrulea infuso resplendent phœbo.	ibid.
<i>Tremulo</i> tempestas impete fulget.	138
<i>Tremulum</i> vibrans liquorem.	140
<i>Tremor</i> flammeus lunæ errat in armis.	137
<i>Tremor</i> pro terræ motu.	143
<i>Tremit</i> , <i>intremit</i> tellus concussa.	ibid.
<i>Terere</i> & <i>conterere</i> forum.	130
<i>Terens</i> alta Capitolia currus.	ibid.
<i>Terere</i> & <i>conterere</i> manum osculis.	ibid.
<i>Tumere</i> in arma.	134
<i>Tumet</i> bellum, seditio, tumultus, quum in eo est, ut <i>malum gliscens</i> , <i>erumpat</i> .	352
<i>Tumet</i> mens, i. e. ὀργᾶ, οἰδαίνεταί.	ibid.
<i>Turgere</i> in bellum.	534
<i>Turfit</i> venerem.	ibid.
<i>Turgent</i> jam læto in palmite gemmæ.	351
	<i>Tur-</i>

INDEX VOCUM LATINARUM ET GRAECARUM.

<i>Turgent</i> lactentia in viridi stipula frumenta.	ibid.
<i>Turgidi</i> sunt inflati, superbi, pompa & ostentatione utentes.	352
<i>Tutari.</i>	456
<i>Tutus.</i>	ibid.
<i>Tueor.</i>	456

V.

<i>Verrunt</i> æquora venti.	163
<i>Verrunt</i> venti imperatorem classis super æquora.	ibid.
<i>Vexare</i> limina potentiorum.	130
<i>Vibrari</i> in undam.	139
<i>Vibrare</i> tremulum liquorem.	140
<i>Vibrabant</i> flamina vestes.	139
<i>Vibrans</i> lacinia.	ibid.
<i>Vibrantes</i> fluctus.	ibid.
<i>Vibrat</i> rabies arcana cavernas.	144
<i>Vibratis</i> radicibus verti.	ibid.
<i>Vibrantur</i> viscera.	147
<i>Vibrant</i> nervi.	ibid.
<i>Vibrare</i> labia, lumbos.	135
<i>Vibrant, convibrant</i> terram venti.	144
<i>Vindicare.</i>	456
<i>Vomere</i> rivos sanguinis, cruores.	399
<i>Vomere</i> aurea dona.	ibid.
<i>Vomere</i> ignem, spumas.	ibid.
<i>Vomit</i> fax radios.	ibid.

X.

<i>ἄλειν</i> ungere, usu Tragico, pro <i>κεντρίζειν</i> pungere.	207
--	-----

Z.

<i>Ζέον</i> τραῦμα bulliens vulnus.	533
-------------------------------------	-----

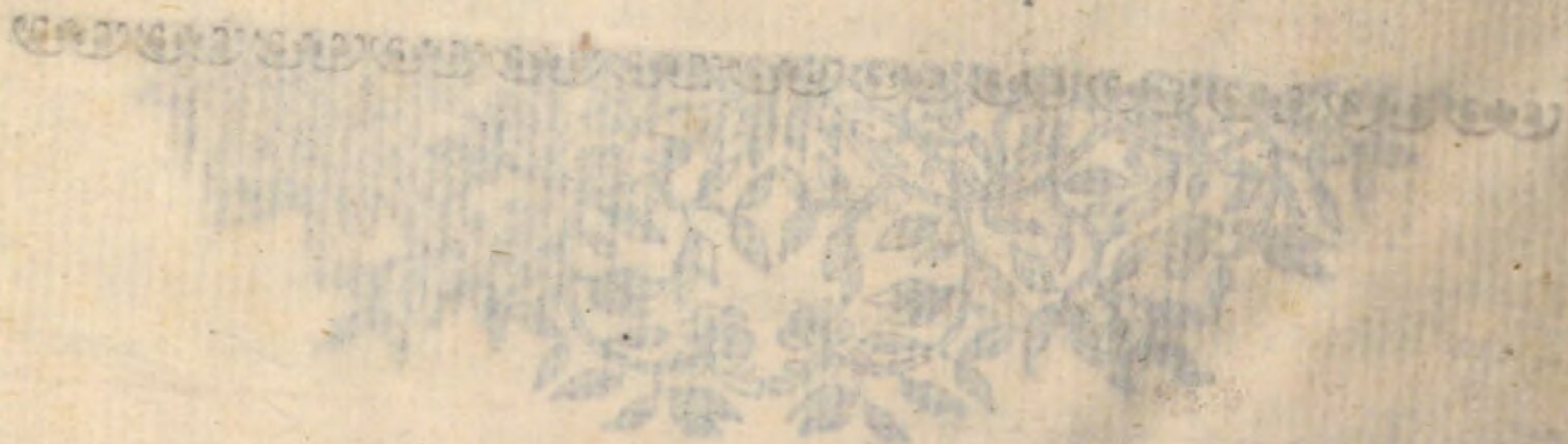

E R R A T A.

- p. 16. l. 12. pro הלעיג lege העליג
- p. 23. l. 2. pro תפתח l. תפתה
- p. 46. l. 20. pro manus popali l. manus sancti populi.
- p. 64. l. 34. pro نص l. نس
- p. 78. l. 28. pro الثمرة l. التمرة
- l. 34. pro وقولهم l. وتولهم
- pro علاقة l. علاقة
- p. 79. l. 4. pro بقية l. نقيية
- p. 80. l. 24. pro انتقبض l. نقبض
- p. 92. l. 26. pro كلاء l. كلاع
- pro متوخم l. متوخم
- p. 100. l. 41. pro עוללים l. לוללים
- p. 122. l. 33. pro حتي ياخذ l. باخذ
- p. 132. l. 10, pro monumentum l. momentum
- p. 148. l. 26. pro בטן l. במן
- p. 149. l. 15. pro ووابص l. و
- p. 151. l. 25. pro اومض البرق l. اومض
- p. 219. l. 8. pro اشرب l. شرب
- pro سليت l. سليت

ERRATA

- p. 16. l. 12. pro lege lege
p. 23. l. 2. pro populi populi
p. 46. l. 20. pro manus manus
p. 64. l. 34. pro manu manu
p. 78. l. 28. pro manu manu
p. 34. pro manu manu
p. 79. l. 4. pro manu manu
p. 80. l. 24. pro manu manu
p. 92. l. 26. pro manu manu
p. 100. l. 41. pro manu manu
p. 122. l. 23. pro manu manu
p. 132. l. 10. pro manu manu
p. 148. l. 16. pro manu manu
p. 149. l. 12. pro manu manu
p. 151. l. 22. pro manu manu
p. 219. l. 8. pro manu manu
pro manu manu

XXXX \ 8.86

5

Schultens, Albert

Origines hebraeae

Lugdunum Batavorum 1761

4 L.as. 213

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10522205-0